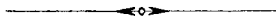

HELSINGIN KAUPUNGINVALTUUSTON

PAINETUT ASIAKIRJAT

VUODELTA

1917.

HELSINKI 1919.

HELSINGISSÄ
SANOMALEHTI- JA KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINO
1919

SISÄLLYSLUETTELO:

- N:o 1. Kaupunginvaltuuston diariin merkittyjen, joulukuun 31 päivänä 1916 ratkaisematta olevain asian luettelo.
- ” 2. Valiokunnan mietintö yleishyödyllisen työväenasunto-osakeyhtiön aikaansaamista koskevasta asiasta.
- ” 3. Komitean mietintö kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan sekä mainitun opetuksen tarkastuksen aikaansaamista koskevasta asiasta.
- ” 4. Esitys kalliinajanlisäysten antamisessa eräille Helsingin kaupungin virka- ja palvelusmiehille noudatettavain perusteiden lähemmästä määräämisestä eräissä tapauksissa.
- ” 5. Komitean mietintö Helsingin käsityöläiskouluopetuksen uudesti järjestämistä koskevan kysymyksen johdosta.
- ” 6. Komitean mietintö kaupungin vesilaitoksen täydentämisestä pohjavettä kuljettavalla juomavesijohdolla.
- ” 7. Esitys tonttipaikan luovuttamisesta taidenäyttelyrakennukselle, oopperatalolle ja konservatoorirakennukselle sekä XIII kaupunginosan korttelien N:ojen 401 a, 401 b, 402 ja 403 kaupunginasemakaavan muuttamisesta.
- ” 8. Muonitustoimikunnan esitys kunnallista halonhankintaa koskevasta asiasta.
- ” 9. Esitys erinäisten muutosten tekemisestä Töölön alueen vahvistettuun kaupunginasemakaavaan.
- ” 10. Valiokunnan mietintö erinäisten hakemusten johdosta saada lupa myydä mallasjuomia noudettavaksi.
- ” 11. Esitys kaupungineläinlääkärin asettamisesta Terveystieteiden lautakuntaan.
- ” 12. Esitys sopimuksen tekemisestä kauppias Julius Tallbergin omistaman Merholman osan hankkimiseksi kaupungille.
- ” 13. Esitys kansakoulutalon rakennuttamisesta suomenkielisiä kansakouluja varten Punavuorenkadun tonteille N:oille 8 ja 10 kortteliin N:o 111.
- ” 14. Esitys kadun aukaisemisesta Aleksanterinkadulta Pohjois Esplanadikadulle korttelin N:o 95 halki.

- N:o 15. Komitean mietintö N:o 2 kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan sekä mainitun opetuksen tarkastuksen aikaansaamista koskevasta asiasta.
- „ 16. Esitys sopimuksen tekemisestä Vakuutusosakeyhtiö Kalevan kanssa konserttihuoneiston vuokraamisesta.
- „ 17. Esitys huoneiston laittamisesta kunnalliselle työnvälitystoimistolle.
- „ 18. Komitean mietintö maan hankinnasta kaupungille.
- „ 19. Komitean mietintö Röjsjö Aktiebolag yhtiön osake-enemmistön ostoa koskevasta asiasta.
- „ 20. Valiokunnan mietintö Senaatin marraskuun 18 päivänä 1916 Helsingin kaupungille vahvistamain väliaikaisten rakennusmääräysten sekä eräiden kaupungin uuden rakennusjärjestyksen ehdotukseen tehtävien muutosten johdosta.
- „ 21. Muonitustoimikunnan lausunto Helsingin työväenjärjestöjen esityksen johdosta, joka koskee toimeenpiteisiin ryhtymistä elintarvehädän lieventämiseksi.
- „ 22. Esitys Viikin kapteeninvirkatalon vuokraoikeuden lunastamisesta sekä virkatalon nykyisen haltijan irtaimiston lunastamisesta.
- „ 23. Komitean mietintö obligatsioonilainan ottamisesta Helsingin kaupungille.
- „ 24. Valiokunnan mietintö kaupungin painatustöiden järjestämistä koskevasta asiasta.
- „ 25. Valiokunnan mietintö kaupungin tilintarkastajain kaupungin 1915 vuoden tilien ja hallinnon tarkastuksesta antaman kertomuksen johdosta.
- „ 26. Esitys veneristen tautien poliklinikan perustamisesta.
- „ 27. Esitys Kasvatuslautakunnan silmälläpidon alaisten, avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten tarkastajan asettamisesta Lautakuntaan.
- „ 28. Musiikkilautakunnan esitys kalliinajanavustuksen myöntämisestä kaupungin-orkesterin jäsenille.
- „ 29. Esitys sen johdosta että kaikki Aktiebolaget Alberga Osakeyhtiön osakkeet on tarjottu kaupungin lunastettaviksi.
- „ 30. Lausunto Santa- ja Busholman vastaisesta käyttämisestä ja hallinnosta.
- „ 31. Komitean mietintö N:o 2 Helsingin kaupungin terveydenhoitojärjestyksen ehdotuksen johdosta.
- „ 32. Valiokunnan mietintö eräiden yleishyödyllisiä tarkoituksia edistävään, Helsingin Anniskeluosakeyhtiön voittovaroista aikaisemmin kannatusapua saaneiden yritysten ja laitosten avustamisesta.

- N:o 33. Lausunto eräiden kunnan virka- ja palvelusmiesryhmäin tekemäin palkanparannusanomusten johdosta.
- „ 34. Esitys Vanhankaupungin vesilaitoksen laajentamista koskevasta asiasta, kysymystä kaupungin vastaisesta vedenhankinnasta valmistelemaan asetetun Kaupunginvaltuuston komitean antama.
- „ 35. Komitean mietintö rakennusaineiden hankkimisesta yleishyödyllisille rakennusyrityksille.
- „ 36. Komitean mietintö Helsingin kaupungin vaivahoidon taloushallintoa koskevasta asiasta.
- „ 37. Esitys määräyksen panemisesta kauppakirjoihin epäterveellisen keinottelun estämiseksi rakennettaviksi myydyillä tonteille.
- „ 38. Asiakirjoja, jotka koskevat Helsingin kaupungin 1916 vuoden tilien tarkastusta.
- „ 39. Esitys Vanhankaupunginlahden, Sörnäsän niemekkeen sekä Santa- ja Busholman satamaolojen järjestämisestä.
- „ 40. Esitys tonttipaikan osottamisesta Finska Mineral-Aktiebolaget yhtiölle kuudennen kaupunginosan korttelista N:o 178.
- „ 41. Lausunto Korkeasaaren eläintarhan lakkauttamista koskevasta asiasta.
- „ 42. Valiokunnan mietintö Helsingin kaupungin kassa- ja tililaitoksen uudestijärjestämistä tarkoittavan ehdotuksen johdosta.
- „ 43. Valiokunnan mietintö Drumsöhön kuuluvan Merholman osan ynnä sen viereisen vesialueen hankkimisesta kaupungille.
- „ 44. Esitys Mankalan koskien vesivoiman hankkimisesta kaupungille.
- „ 45. Esitys sähkövoiman antamisesta Aktiebolaget Malm Elektricitetsverk yhtiölle ynnä virranhankintasopimuksen ehdotus.
- „ 46. Komitean mietintö ehdotetun uuden obligatsioonilainan hankkimisesta Helsingin kaupungille.
- „ 47. Komitean mietintö ehdotuksineen kaduilla ja avonaisilla paikoilla harjoitettua alaikäisten ansiotyötä koskeviksi suojelusmääräyksiksi.
- „ 48. Esitys Vanhassakaupungissa olevan kaupungin vesijohtolaitoksen laajentamisesta.
- „ 49. Esitys tomttipaikan osottamisesta kaupungin pääkirjastolle.
- „ 50. Lausunto Helsingin kaupungin kassa- ja tililaitoksen uudestijärjestämisehdotuksesta.

- N:o 51. Esitys Mäntymäen tiluksen N:o 57 c hallintaoikeuden pitentämisestä.
- „ 52. Lausunto Helsingin kaupungin virka- ja palvelusmiehille maksettujen kalliinajanlisäysten korottamisasiasta.
- „ 53. Esitys kaasuhinnan korottamisesta.
- „ 54. Esitys palstatilan ostamisesta rakennuksineen asuinhuoneiden hankkimiseksi Nickbyn mielisairaalan palvelijastolle.
- „ 55. Esitys talonomistajain suoritettavain mukavuuslaitosten puhtaanapitomaksujen korottamisesta.
- „ 56. Musiikkilautakunnan esitys Helsingin kaupunginorkesterin lopullisesta ottamisesta kaupungin haltuun.
- „ 57. Esitys erinäisten kadunasoitustöiden teettämisestä.
- „ 58. Esitys Vallilaan tehtäviä uusia työväenasuntoja koskevan kysymyksen johdosta.
- „ 59. Esitys kahden Bölen esikaupungissa olevan maapalstan vuokraoikeuden pakolunastamisesta.
- „ 60. Esitys kaupungin yleisten töiden ja teknillisten laitosten työntekijäin palkkausperusteita koskevasta asiasta.
- „ 61. Esitys kaupungin sairaalain uutta sairasmaksutaksaa koskevasta asiasta.
- „ 62. Esitys Ruotsalaisen teatteritalon alueen laajentamisesta sekä siinä yhteydessä esplanaadien ja Erottajan uudesti muodostamisesta.
- „ 63. Helsingin kaupungin 1918 vuoden meno- ja tulosääntöehdotus, Rahatoimikamarin laatima.
- „ 64. Esitys vahingonkorvauksen myöntämisestä Seurahuoneen Osakeyhtiölle, sen johdosta että erinäisiä ent. seurahuoneen huoneistoja on käytetty venäläisenä merisotilassairaalana.
- „ 65. Lausunto kaupungin virka- ja palvelusmiehille maksettavain kalliinajanlisäysten korottamisesta.
- „ 66. Esitys kaupungin sairaalain hallintosäännön uudistamisesta sekä sääntöjen vahvistamisesta niille.
- „ 67. Esitys toimenpiteisiin ryhtymisestä kalliinajanlisäysvaliokunnan järjestysmuodon vakiinnuttamiseksi.
- „ 68. Esitys erinäisten Helsingin pitäjän Kårbölen kylän maatilain hankkimisesta kaupungin omiksi.

- N:o 69. Lausunto kalliinajanlisäysten myöntämisestä kunnan eläkkeen- ja apurahan-
saajille.
- „ 70. Budjettivaliokunnan ehdotus kaupungin 1918 vuoden meno- ja tulosääntöä
koskevasta asiasta.
- „ 71. Helsingin kaupungin 1918 vuoden menosääntö, kaupunginvaltuuston vahvistama
joulukuun 22 päivänä 1918.
- „ 72. Lausunto Vanhankaupunginlahden, Sörnäsin niemekkeen sekä Santa- ja Bus-
holman satamaolojen uudesti järjestämistä koskevasta asiasta.
-

<i>Kirjasto</i> , kaupungin pääkirjaston tonttipaikka	49
<i>Konserttihuoneisto</i> , sen vuokraaminen	16
<i>Konservatoorirakennus y. m.</i> , tonttipaikka	7
<i>Korkeasaaren eläintarha</i>	41
<i>Kunnan työvälistötoimisto</i> , sen huoneisto	17
<i>Kärböle</i> , ks. Maanhankinta.	
<i>Käsityöläiskouluopetus</i> , sen uudestijärjestäminen	5
<i>Lastenhoito</i> , aviottomain lasten tarkastaja	27
<i>Maanhankinta</i> , kaupungille	18
” Kärbölen kylän tilat	68
<i>Makkien puhtaanapito</i> , talonomistajain maksut	55
<i>Mallasjuomat</i> , niiden myynti	10
<i>Malmin sähkölaitos</i> , sähkövoiman antaminen sille	45
<i>Mankalan kosket</i>	44
<i>Merholma</i> , Drumsön osuus ynnä vesialue	43
” sen erään osan hankkiminen kaupungille	12
<i>Mäntymäen tilus N:o 57 e</i> , hallintaoikeus	51
<i>Nickbyn mielisairaala</i> , palstatilan osto	54
<i>Obligatsioonilaina</i>	23, 46
<i>Oopperatalo y. m.</i> , tonttipaikka	7
<i>Orkesteri</i> , ks. Kaupunginorkesteri.	
<i>Painatustyöt</i> , kaupungin	24
<i>Pakkolunastus</i> , Bölen kahden maapalstan	59
<i>Palkanparannus</i> , eräiden virka- ja palvelusmiesryhmäin	33
<i>Poliklinikka</i> , veneristen tautien	26
<i>Rakennusaineet</i> , yleishyödyllisten rakennusyritysten	35
<i>Rakennusjärjestys</i> , muutokset ja väliaikaiset määräykset	20
<i>Rakennusmääräykset</i> , väliaikaiset, sekä muutokset kaupungin uuden rakennusjärjestyksen ehdotukseen	20
<i>Ratkaisemattomat asiat</i> , niiden luettelo	1
<i>Ruotsalaisen teatteritalon alue</i> , uudestimuodostaminen	62
<i>Röjsö Aktiebolag</i> , osake-enemmistön osto	19
<i>Sairaalat</i> , Nickbyn, palstatilan osto	54
” niiden sairasmaksut	61
” ohjesäännön ja sääntöjen uudistus	66
<i>Sairasmaksut</i> , kaupungin sairaaloissa	61
<i>Santa- ja Busholma</i> , niiden käyttö ja hallinto	30, 39
<i>Satamaolot</i> , Vanhankaupunginlahden sekä Santa- ja Busholman	39, 72
<i>Seurahuone</i> , ent., vahingonkorvaus	64
<i>Suojelumääräykset</i> , alaikäisten ansiotyötä koskevat	47
<i>Sähkövoima</i> Malmin sähkölaitokselle	45

<i>Taidenäyttelyrakennus y. m., sen tonttipaikka</i>	7
<i>Terveystenhoitojärjestys, kaupungin</i>	31, 34
<i>Tililaitosuudistus,</i>	42, 50
<i>Tilintarkastus, kaupungin 1916 vuoden</i>	38
<i>Tilintarkastuskertomus, kaupungin 1915 vuoden tilien</i>	25
<i>Tontit, keinottelua ehkäisevät määräykset</i>	37
<i>Tonttikeinottelu, määräyksiä sen estämiseksi</i>	37
<i>Työntekijäin palkkaperusteet</i>	60
<i>Työväenasunnot, Vallilan</i>	58
<i>Työväenasuntoyhtiö, yleishyödyllinen</i>	2
<i>Työväenopetuslaitokset, niiden keskuslautakunta ja tarkastus</i>	3, 15
<i>Työnvälitystoimisto, kunnan, ks. Kunnan työnvälitystoimisto.</i>	
<i>Töölön alue, muutoksia sen kaupunginasemakaavaan</i>	9
<i>Vaivaishoito, sen taloushallinto</i>	36
<i>Vallila, työväenasunnot</i>	58
<i>Vedenhankinta, kaupungin</i>	34
<i>Veneriset taudit, poliklinikka</i>	26
<i>Vesilaitos, pohjavettä kuljettava juomavesijohto</i>	6
„ Vanhankaupungin	34, 48
<i>Viikin kapteeninvirkatalo, vuokraoikeuden ja kaluston lunastus</i>	22
<i>Vuokraoikeus, kahteen Bölen maapalstaan</i>	59
<i>Yleishyödyllinen työväenasuntoyhtiö</i>	2
<i>Yleishyödylliset rakennusyrietykset, niiden rakennusaineet</i>	35
„ yrietykset ja laitokset, niiden tukeminen	32

Kaupunginvaltuuston diariin merkittyjen, joulukuun 31 päivänä 1916 ratkaisematta olevain asiain luettelo.

Milloin asia saapui.	Asian laatu.	Minkä varassa asia on.
Edellisiltä vuosilta päättämättä olevia.		
1904. Lokak. 20.	Terveystalokunnan esitys erityisen terveydenhoitojärjestysehdotuksen aikaansaamisesta.	Kaupunginvaltuuston kesäkuun 8 päivänä 1915 asiaa valmistelemaan asettaman komitean, johon kuuluivat herrat Tollet, Lundqvist ja Nevanlinna, senaattori J. Serlachius, lääkintöneuvos A. Koskimies ja tohtori, vapaaherra O. v. Hellens, joulukuun 1916 jälkipuoliskolla annettua edellisen marraskuun 8:ntena päivätyn mietinnön on asia esittelyn varassa.
1910. Marrask. 1.	Kauppavaltuutettujen esitys että Katajanokan tavaravarikkojen välillä olevat tilat varustettaisiin katolla.	Marraskuun 21 päivänä 1910 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin. Asiaa ei ole voitu loppuun käsitellä, syystä että se on kaupungin yleisten töiden Hallituksessa esille otetun kysymyksen yhteydessä, joka koskee erinäisiä muita laivaliikenteen edistämistä tarkoittavia toimenpiteitä. Hallitus on antanut esityksen asiasta Rahatoimikamariin, joka on jättänyt asian toistaiseksi odotellessaan, miten kysymys erinäisten Katajanokan maa-alueiden luovuttamisesta venäläisille sotilasviranomaisille tulee ratkaistuksi (<i>Pain. asiakirj. N:o 36 vuodelta 1914</i>).
1911. Tammik. 14.	Käsityö- ja Tehdasyhdistyksen y. m. hakemus 402:n korttelin Pohjois Rautatiekadun 7:ssä ja 9:ssä olevain tonttien luovuttamisesta talon paikaksi näille yhdistyksille.	Tammikuun 31 päivänä 1911 lähetettiin asia Rahatoimikamariin, jolta seuraavan lokakuun 21 päivänä saapui vastaus, minkä jälkeen Kaupunginvaltuusto viimeainittu kuukauden 31 päivänä kehotti hakijoita ennen toukokuun 1 päivää 1912 antamaan tarkemman ohjelman sekä luonnokset ja kustannusarvion aiottua raken-

		<p>nusta varten, samalla kun Rahatoimikamarille annettiin määräys että puheenalaiset tontit ovat, siksi kunnes Valtuusto on asian ratkaissut, edellä mainittuun tarkoitukseen varattavat. Toukokuun 14 päivänä 1912 saapui vastaus, minkä jälkeen Valmisteluvaliokunta mainitun kuukauden 28 päivänä lähetti asian Rahatoimikamariin. Kamarin annettua asiasta lausunnon huhtikuun 14 päivänä 1913 lähetettiin asia seuraavan toukokuun 13 päivänä erikoisvaliokuntaan, jonka jäseniksi viimeksi mainitun kuukauden 28 päivänä valittiin herrat W. F. Heimbürger, O. Tarjanne, E. W. Walldén, V. von Wright ja A. H. Soini. (Ks. asiaa N:o 2 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)</p>
<p>1911. Huhtik. 25.</p>	<p>Rahatoimikamarin esitys uuden kaupungintalon ja poliisitalon rakennuttamisesta sekä Senaatintorin tasoittamisesta (<i>Pain. asiakirj. N:o 15 v. 1911</i>).</p>	<p>Sittenkun aikaisemmin oli ryhdytty erinäisiin toimenpiteisiin asiassa, päätti Kaupunginvaltuusto kesäkuun 10 päivänä 1913 kaupungintalokysymystä edelleen valmistelemaan asettaa erityisen komitean, johon valittiin herrat A. Norrmén, J. Castrén, N. L. Eskola, H. Lindberg ja O. Tarjanne sekä todellinen valtioneuvos A. Gripenberg ja kaupungininsinööri G. Idström. Tämä komitea antoi seuraavan joulukuun 10 päivänä mietinnön N:o 1 (<i>Pain. asiakirj. N:o 94 v. 1913</i>), joka Kaupunginvaltuuston kokouksessa saman kuukauden 16 päivänä hyväksyttiin muutoin, paitsi mikäli koski mietinnön ensimmäistä pontta. Huhtikuun 7 päivänä 1914 antoi komitea mietinnön N:o 2 (<i>Pain. asiakirj. N:o 22 vuodelta 1914</i>), joka pantiin saman kuukauden 28 päivänä pöydälle seuraavaan syksyyn. Joulukuun 29 päivänä 1914 pidetyssä kokouksessa asia pantiin toistaiseksi pöydälle.</p>
<p>Syysk. 11.</p>	<p>Maistraatin kirje ynnä Lääninhallituksen lähete Helsingin pitäjän Korpaksen tilan eräiden osain liittämistä Helsingin kaupunkikuntaan.</p>	<p>Toukokuun 18 päivänä 1911 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, joka helmikuun 22 päivänä 1912 antoi lausunnon, minkä jälkeen Kaupunginvaltuusto seuraavan maaliskuun 12 päivänä päätti antaa Rahatoimikamarin esittämän</p>

		<p>kysymyksen Korpaksen tilan tai jonkin sen osan ostamisesta raueta, jota vastoin asia, mikäli kuin se koski ehdotusta edellä mainittujen tilanosain yhdistämisestä kaupunkiin, pantiin pöydälle, kunnes valiokunta, joka oli asetettu käsittelemään kysymystä, mitä politiikkaa kaupungin tulisi noudattaa viereisiään huvilayhdyskuntia kohtaan, oli antanut lausuntonsa sellaisten alueitten yhdistämisestä kaupunkiin, joita kaupunki ei omista. Tämän lausunnon saavuttua palautettiin asia helmikuun 4 päivänä 1913 Rahatoimikamariin, joka on antanut lokakuun 2:sena 1916 päivätyn lausunnon asiasta. On esittelyn varassa.</p>
<p>1911. Marrask.17.</p>	<p>Suomen Uimaliiton esitys kunnan uimahallin rakennusasiasta.</p>	<p>Marraskuun 28 päivänä 1911 lähetettiin asia Terveystoimikuntaan, jolta seuraavan joulukuun 29 päivänä saapui vastaus, minkä jälkeen asia samana päivänä lähetettiin kaupungin yleisten töiden Hallitukseen.</p> <p>Asian ilmoitetaan olevan edellä mainitun Hallituksen käsiteltävänä, joka on sitä valmistelevaan asettanut ammattimieskomitean, joka ei kuitenkaan vielä ole antanut ehdotusta asiasta.</p>
<p>Jouluk. 22.</p>	<p>Herra O. Häggmanin tekemä, täkäläistä voikauppaa koskeva esitysehdotus.</p>	<p>Tammikuun 30 päivänä 1912 asia lähetettiin Terveystoimikuntaan, joka seuraavan huhtikuun 26 päivänä ilmoitti, mihin toimenpiteisiin se asiassa oli ryhtynyt, minkä ohessa mainittiin lisätoimenpiteitä olevan odotettavana.</p> <p>Asia on elintarpeiden kaupan järjestämisestä koskevan asian yhteydessä, joka asia on Kaupunginvaltuuston asettaman komitean käsiteltävänä. (Ks. asiaa N:o 7 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)</p>
<p>1912. Maalisk. 28.</p>	<p>Terveystoimikunnan esitys erinäisiin toimenpiteisiin ryhtymisestä tuberkulosin vastustamiseksi (<i>Pain. asiakirj. N:o 27 v. 1912</i>).</p>	<p>Huhtikuun 30 päivänä 1912 asia käsiteltiin loppuun, mikäli koski ponsia 2, 3, 4, 5 ja 7, mutta palautettiin Rahatoimikamariin, mikäli koski ponsia 1 ja 6, jotka tarkoittivat sairaalan rakentamista tuberkulosia sairastavia henkilöjä varten sekä</p>

kysymystä määrärahan myöntämisestä yhdistyksille, jotka olisivat halukkaita perustamaan lomasiirtoloita kansakoulu-
iässä oleville lapsille. Rahatoimikamarin ehdotuksesta lähetettiin asia tältä kohden huhtikuun 1 päivänä 1913 kaupungin terveyden- ja sairaanhoidon uudistuskomiteaan, joka saman kuukauden 23 päivänä antoi vastauksen, minkä jälkeen Kaupunginvaltuusto seuraavan toukokuun 13 päivänä asetti asiaa edelleen valmistelemaan erityisen komitean, jonka jäseniksi valittiin herrat R. Sievers, O. Tarjanne ja W. Zilliacus sekä lääketieteellisenaati Ina Rosqvist ja lääkintöneuvos A. Koskimies.

Toukokuun 20 päivänä 1915 antoi viimeksi mainittu komitea mietinnön (*Pain. asiakirj. N:o 37 vuodelta 1915*), minkä jälkeen asia seuraavan kesäkuun 8 päivänä lähetettiin kaupungin terveyden- ja sairaanhoidon uudestijärjestämistä varten asetettuun komiteaan, joka marraskuun 9 päivänä antoi lausunnon (*Pain. asiakirj. N:o 63 vuodelta 1915*). Seuraavan joulukuun 14 päivänä päätti Kaupunginvaltuusto Keisarilliselle Suomen Senaatille tehdä esityksen erään Tuusulan pitäjän Ruotsinkylässä sijaitsevaan Väfvarsin sotilasvirkataloon N:o 11 kuuluvan maa-alueen luovuttamisesta Helsingin kaupungille sairaalan rakennuttamiseksi tuberkulosia poteville henkilöille sekä tuollaisen sairaalan rakennuttamiskysymyksen valmisttavaksi sillä tavoin kuin mietinnössä oli mainittu ja tarpeen mukaisesti ottamalla huomioon asian kiireellinen laatu.

Sittenkun Maistraatti toukokuun 13 päivänä 1916 oli Valtuustolle lähettänyt K. Senaatin Kamaritoimituskunnan kirjeen ilmoituksineen myöntymisestä edellä mainittuun anomukseen, päätti Kaupunginvaltuusto saman kuukauden 30 päivänä saattaa Senaatin päätöksen Rahatoimikamarin tiedoksi sekä käskää Kamarin ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joita ehkä vielä oli tarpeen alueen ottamiseksi kaupungin haltuun. Kysymys vastaisen sairaalan ra-

<p>1912. Huhtik. 18.</p>	<p>Helsingin Kauppiaitten Yhdistyksen anomus kaupungin satamaolojen parantamisesta.</p>	<p>kennuttamisesta jätettiin kaupungin Sairaalaylihallituksen lausuntoa odotellessa toistaiseksi.</p> <p>Huhtik. 18 päivänä 1912 Valmisteluvaliokunta lähetti asian kaupungin yleisten töiden Hallitukseen, joka, mikäli on ilmoitettu, on vuonna 1916 vastaanottanut Rakennuskonttorissa laaditun laajan selvityksen asiasta, mutta ei vielä, vaikka asia sittemmin on ollut käsiteltävänä erinäisissä Hallituksen kokouksissa, ole voinut sitä saattaa loppuun.</p>
<p>Toukok. 4.</p>	<p>Erinäisten Hermannin huvilanomistajain esitys saada lunastaa sikäläiset tontit omikseen.</p>	<p>Toukok. 4 päivänä 1912 Valmisteluvaliokunta lähetti asian Rahatoimikamariin. Lausuntoa asiasta on sittemmin pyydetty kaupungin yleisten töiden Hallitukselta, joka onkin sen antanut, minkä jälkeen Kamari on palauttanut asian edelleen valmisteltavaksi mainittuun hallitukseen. Kun asiaa on Sörnäsin haararadan pohjoispuolista aluetta varten laadittavaa lopullista asema-kaavaa koskevan kysymyksen yhteydessä, ei lopullista lausuntoa vielä ole voitu antaa.</p>
<p>Syysk. 6.</p>	<p>Pankinjohtaja August Lundqvistin ja kirjanpitäjä Uno Westerholmin kirjelmä ynnä Helsingin Uimahallia varten lahjoitettu rahamäärä.</p>	<p>Syysk. 6 päivänä 1912 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.</p> <p>Asia on lopullisesti käsittelemättä odotellessa kunnan uimahallia koskevan asian loppuun käsittelyä.</p>
<p>Marrask.26.</p>	<p>Herra L. Ehrnroothin y. m. esitys toimenpiteisiin ryhtymisestä elintarpeiden hinnan huojistamiseksi kaupungissa (<i>Pain. asiakirj. N:o 75 v. 1912</i>).</p>	<p>Joulukuun 10 päivänä 1912 asetettiin asiaa valmistelemaan komitea, johon valittiin herrat O. Häggman, R. Sievers, A. Hyttinen ja N. L. Eskola, kaupungininsinööri G. Idström sekä filosofianmaisterit G. Estlander ja G. R. Snellman. Touku-kuun 19 päivänä 1914 antoi komitea mietinnön (<i>Pain. asiakirj. N:o 34 vuodelta 1914</i>). Seuraavan kesäkuun 9 päivänä asia pantiin pöydälle. Sittenkun Kaupunginvaltuusto kokouksessaan syyskuun 22 päivänä 1914 oli päättänyt asettaa uuden komitean, valittiin sen jäseniksi seuraavan lokakuun 6 päivänä herra A. Frey, lääketieteen-tohtori, vapaaherra O. v. Hellens,</p>

<p>1912. Jouluk. 30.</p>	<p>Budjettivaliokunnan ehdotuk-</p>	<p>filosofiantohtori Hj. Göös, teurastamonjohtaja V. Kankaanpää sekä filosofianmaisteri G. R. Snellman. Huhtikuun 16 päivänä 1915 antoi viimeksi mainittu komitea mietinnön N:o 1 toimenpiteistä maidonkuljetuksen helpottamiseksi Helsinkiin rautateitse (<i>Pain. asiakirj. N:o 19 vuodelta 1915</i>), minkä jälkeen Kaupunginvaltuusto seuraavan toukokuun 11 päivänä teki esityksen asiasta Rautatiehallitukselle. (Ks. asiaa N:o 7 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)</p> <p>sesta päätettiin asettaa erityinen komitea, jonka olisi harkittava, eikö kaupungin terveyden- ja sairaanhoidon taloushallintoa kävisi uudestijärjestäminen, sekä selvitetävä, tarvitseeko kaupunki lähiaikoina laajempia tahi uusia sairaanhoitolaitoksia.</p> <p>Asian käsittely on vuonna 1916 loppuun suoritettu, paitsi mikäli koskee kysymystä, tarvitseeko kaupunki laajempia tai uusia sairaanhoitolaitoksia, jossa kohden viitataan asiaan N:o 1 valiokuntain ja komitean toiminnasta annetussa selonteossa.</p>
<p>1913. Tammik. 16.</p>	<p>Terveydenhoitolautakunnan kirjelmä ehdotuksineen Kivelän sairaalan säännöiksi.</p>	<p>Sittenkun asia oli tammikuun 28 päivänä 1913 lähetetty Rahatoimikamariin, joka seuraavan huhtikuun 8 päivänä antoi siitä lausunnon (<i>Pain. asiakirj. N:o 37 vuodelta 1913</i>), lähetti Valmisteluvaliokunta sen viimeksi mainittuna päivänä kaupungin terveyden- ja sairaanhoidon uudestijärjestämistä varten asetettuun komiteaan, joka seuraavan kesäkuun 4 päivänä antoi lausuntonsa (<i>Pain. asiakirj. N:o 60 vuodelta 1913</i>), minkä jälkeen asia viimeksi mainitun kuukauden 10 päivänä lähetettiin Rahatoimikamariin ja Terveydenhoitolautakuntaan, jotka ovat antaneet lausuntonsa.</p> <p>Komitean annettua uuden mietinnön asiasta (<i>Pain. asiakirj. N:o 11 vuodelta 1916</i>) päätti Kaupunginvaltuusto helmikuun 29 päivänä 1916 antaa kaupungin Sairaalaylihallituksen toimeksi laatia ehdotuksen kaupungin kaikkien sairaalain säännöiksi.</p>

1913. Maalisk. 3.	Vaivahoitohallituksen ilmoitus kunnan sairaaloissa vallitsevasta tilanpuutteesta.	Maaliskuun 12 päivänä 1913 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Terveystoimikuntaan, jonka on ilmoitettu kohdakkoin antavan esityksen asiasta.
Huhtik. 15.	Asuntolautakunnan perustamiskysymystä varten asetetun valiokunnan ehdotuksesta käskettiin Tilastokonttorin antaa lausunto ehdotuksineen tilastollisen ensiaineiston keräämisestä ja järjestämisestä asuntotilastoa varten.	Asian ilmoitetaan olevan sen varassa, että on ollut puhetta väenlaskun toimittamisesta koko Venäjän valtakunnassa, joka asia kuitenkin on sodan johdosta lykkäännyt toistaiseksi.
Toukok. 8.	Rahatoimikamarin kirjelmä ehdotuksineen viidennentoista kaupunginosan asemakaavaksi (<i>Pain. asiakirj. N:o 51 vuodelta 1913</i>).	Toukokuun 28 päivänä 1913 asia palautettiin Rahatoimikamariin, joka on kaupungin yleisten töiden Hallitukselta vaatinut ja saanutkin selvityksen asiasta. Mikäli on ilmoitettu, voitaneen asia kohdakkoin antaa Kaupunginvaltuuston tutkittavaksi.
Toukok. 27.	Kansakoulujohtokunnan esitys alueen varaamisesta kansakoulupuutarhan paikaksi.	Kesäkuun 9 päivänä 1913 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, joka on vaatinut kaupungin yleisten töiden Hallituksen lausuntoa. Mainittu Hallitus on pyytänyt asianomaisten kansakoulutarkastajain lausuntoja, joita ei kuitenkaan vielä ole saatu.
Kesäk. 10.	Valmisteluvaliokunnan esityk-	sestä sekä vuositilintarkastajain ja Revisionikonttorin ehdotuksesta (<i>Pain. asiakirj. N:ot 53 ja 63 vuodelta 1913</i>) päätti Kaupunginvaltuusto käskä Rkmrin laadittua ehdotuksen kaupungin kassa- ja tililaitosta koskevaksi yleiseksi johtosäännöksi. Marraskuun 17 päivänä 1914 esiteltäessä 1913 vuoden tilintarkastajain kertomuksen johdosta annettua valiokunnan mietintöä (<i>Pain. asiakirj. N:o 71 vuodelta 1914</i>) päätti Valtuusto kehottaa Rahatoimikamaria yksissä neuvoin Revisionikonttorin kanssa ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin kaupungin tililaitoksen uudistuksen jouduttamiseksi. Rahatoimikamarin valitsemain kahden asiantuntijan annettua lokakuun 15 päivänä 1915 mietinnön asiasta (<i>Pain. asia-</i>

<p>1913. Elok. 14.</p>	<p>Rahatoimikamarin esitys erään Pakaan alueen osan järjestämisestä tehdas- ja varastopaikoiksi (<i>Pain. asiakirj. N:o 73 vuodelta 1913</i>).</p>	<p><i>kirj. N:o 42 vuodelta 1915</i>) sekä niiden hallitusten ja lautakuntain, joiden toimintaa ehdotus koskee, annettua lausuntonsa on Kamari asiaa käsittelemään asettanut komitean, joka ei vielä ole antanut lausuntoaan.</p> <p>Lokakuun 14 päivänä 1913 asia palautettiin erikoisvaliokuntaan, jonka jäseniksi valittiin herrat C. Enckell, L. N. Eskola ja Ferd. von Wright ja joka maaliskuun 14 päivänä 1914 antoi mietinnön (<i>Pain. asiakirj. N:o 12 vuodelta 1914</i>). Viimeksi mainitun kuukauden 24 päivänä asia palautettiin valiokuntaan, jonka tuli hankkia Rahatoimikamarin lausunto asiasta koko laajuudessaan, minkä jälkeen valiokunta seuraavan lokakuun 29 päivänä antoi mietinnön N:o 2 (<i>Pain. asiakirj. N:o 72 vuodelta 1914</i>). Marraskuun 17 päivänä pidetyssä kokouksessa käskettiin Rahatoimikamarin, sittenkun kaupungin yleisten töiden Hallitus oli teknilliseltä ja taloudelliselta kannalta valmistellut kysymystä Hietaniemen alueen järjestämisestä teollisuus- ja varastopaikoiksi sekä laatinut sitä varten järjestelysuunnitelman, tästä antaa lausunto, minkä ohessa päätettiin, että kysymys, missä järjestyksessä edellä mainittujen molempain paikkain järjestämistyöt on teetettävä, sekä tämän johdosta tarpeellisten määrärahojen myöntäminen ynnä kysymys, miten puheenalaisiin ryhmiin kuuluvia tontteja oli luovutettava, saisi jäädä siksi, kunnes edellä mainittu selvitys oli Rahatoimikamarilta saatu. Kaupungin teknillisten laitosten ja yleisten töiden Hallitusten nyttemmin annettua niiltä pyydetyn selvityksen, on Rahatoimikamari syyskuun 11 päivänä 1916 antanut asiasta selvityksen (<i>Pain. asiakirj. N:o 41 vuodelta 1916</i>), minkä jälkeen Kaupunginvaltuusto seuraavan lokakuun 24 päivänä asetti komitean, johon valittiin herrat A. Norrmén, R. Elving, K. A. Paloheimo, C. Enckell, L. Krogius, J. Castren, H. Lindberg ja I. Lindfors ja joka</p>
----------------------------	--	---

<p>1913. Syysk. 24.</p>	<p>Kauppa- ja kauppavaltuutettujen esitys tavara-aseman laittamisesta Kattajanokalle.</p>	<p>sai tehtäväkseen ottaa koko laajuudessaan tutkittavaksi kysymykset uusien maa-alueiden hankkimisesta kaupungille sekä teollisuustonttien ja varastopaikkain osottamisesta. (Ks. asiaa N:o 17 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)</p> <p>Syyskuun 29 päivänä 1913 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, joka on jättänyt asian toistaiseksi odotellessaan, miten kysymys erinäisten Kattajanokan maa-alueiden luovuttamisesta venäläisille sotilasviranomaisille tulee ratkaistuksi (<i>Pain. asiakirj. N:o 36 vuodelta 1914</i>).</p>
<p>Syysk. 29.</p>	<p>Rahatoimikamarin esitys toimenpiteisiin ryhtymisestä tšekäläisen talvilaivakulun vakauttamiseksi (<i>Pain. asiakirj. N:o 81 vuodelta 1913</i>).</p>	<p>Marraskuun 11 päivänä 1913 asia pantiin pöydälle johonkin seuraavan vuoden alkupuoliskolla pidettävään kokoukseen. Helmikuun 3 päivänä 1914 päätettiin asettaa komitea, jonka jäseniksi saman kuukauden 24 päivänä valittiin tod. valtioneuvos A. Ramsay, herrat A. E. Alfthan, V. Ek, A. Hjelt ja Lars Krogius. Komitean tehtyä esityksen, että se saisi vapautuksen toimestaan ja lykätä työnsä siksi, kunnes säännölliset olot jälleen ovat palautuneet, päätti Kaupunginvaltuusto marraskuun 4 päivänä valtuuttaa komitean lykkäämään työnsä toistaiseksi, jota vastoin sen tehtävää ei lakkautettaisi.</p> <p>Sittenkun Rahatoimikamari syyskuun 18 päivänä 1915 oli ilmoittanut Keisarillisen Senaatin hyljänneen Kamarin anomuksen että Helsingin kaupungille hankittavaa jäänmurtajalavaa koskevan kysymyksen selvittämiseksi Helsingistä Porkkalaan ja sieltä Rönnskärin y. m. saarien itäpuolitse ulapalle vievä väylä luotsilaitoksen toimesta trallattaisiin tai myös Helsingin kaupunki oikeutettaisiin mainittuun toimenpiteeseen ryhtymään, päätti Kaupunginvaltuusto kokouksessaan saman kuukauden 21 päivänä kehottaa Rahatoimikamaria ottamaan puheena olevan asian uudelleen käsiteltäväksi säännöllisten olojen jälleen palauduttua.</p>

1913. Marrask.11.	Kaupungin terveyden- ja sairaan-	hoidon uudestijärjestämistä varten asetetun komitean ehdotuksesta (<i>Pain. asiakirj. N:o 84 vuodelta 1913</i>) annettiin Terveydenhoitolautakunnan toimeksi ottaa pohdittavaksi kysymys kunnallisen poliklinikan perustamisesta sekä tehdä seikka-peräinen ehdotus laitoksen järjestämiseksi ja laatia sen kustannuslaskelma.
Marrask.25.	Poikain valmistavan ammattikoulun johtokunnan esitys rinnakkaiskurssin järjestämisestä I suomalaiselle luokalle y. m.	Marraskuun 25 päivänä 1913 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, joka tammikuun 15 päivänä 1914 antoi vastauksen, minkä jälkeen Kaupunginvaltuusto viimeksi mainitun kuukauden 20 päivänä asetti komitean, johon valittiin herrat A. Listo ja Viktor von Wright. Komitean annettua seuraavan lokakuun 9 päivänä mietinnön (<i>Pain. asiakirj. N:o 63 vuodelta 1914</i>) lähetti Valmisteluvaliokunta asian saman kuukauden 29 päivänä Rahatoimikamariin sekä taide-teollisuuskeskuskoulun ja kansakoulujen jatko-opetuksen uudestijärjestämistä varten asetettuun komiteaan. (Ks. asiaa N:o 6 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)
Jouluk. 16.	Vaivahoitohallituksen tehtyä	esityksen erinäisten lisämäärärahojen myöntämisestä päätti Kaupunginvaltuusto asettaa erityisen komitean tutkimaan kaupungin vaivahoidon taloudenhoidon perusteita ja tekemään niihin nähden ehdotuksia. Mainitun komitean jäseniksi valittiin herrat G. R. Idman, A. Serlachius ja A. Hjelt, laamanni T. J. Boisman, filosofiantohtori Jenny af Forselles sekä lääketieteentohtori V. Leontjeff. (Ks. asiaa N:o 4 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)
Jouluk. 30.	Budjettivaliokunnan ehdotuk-	sesta päätettiin antaa Rahatoimikamarin tehtäväksi ottaa käsiteltäväksi kysymys yhteisen hiilienoston järjestämisestä kaupungin eri tehtaisiin ja laitoksiin sekä tästä asiasta antaa Kaupunginvaltuustolle lausunto ja ehdotus. Asia tulee Rahatoimikamarissa käsiteltäväksi kunnallisen halkopihan perustamista koskevan kysymyksen yhteydessä (ks. siv. 16).

1914.		
Helmik. 24.	Herra Ivar Lindforsin y. m. esitysehdotus kaupungin kulkulaitosten parantamismahdollisuuksia koskevasta asiasta.	Sittenkun helmikuun 24 päivänä 1914 pidetyssä kokouksessa oli annettu Valmisteluvaliokunnan tehtäväksi ehdottaa, miten asia olisi käsiteltävä, lähetettiin se seuraavan maaliskuun 24 päivänä mainitun komitean ehdotuksesta talviliikennekomiteaan. Helmikuun 29 päivänä 1916 päätti Kaupunginvaltuusto lähettää asian erikoisvaliokuntaan, jonka jäseniksi seuraavan maaliskuun 14 päivänä valittiin herrat E. Schybergson, A. E. Alfthan, I. Lindfors ja A. Soini sekä kauppias J. Tallberg.
Huhtik. 2.	Rahatoimikamarin esitys suunnitellun uuden keskuspoliisitalon tonttipaikkaa koskevasta asiasta (<i>Pain. asiakirj. N:o 27 vuodelta 1914</i>).	Kaupunginvaltuusto käsitteli asian kesäkuun 9 päivänä 1914, päättäen m. m. sekä antaa Rahatoimikamarin tehtäväksi laatia esityksen narinkan rihkamamyymäläin rakennuttamisesta toiseen paikkaan että myös kaupunginarkkitehdillä teettää uuden poliisitalon ohjelmapiirustukset ja kustannusarvion. Mikäli on ilmoitettu, on piirustukset ja kustannusarvio laadittu, mutta nykyisten olojen johdosta on Kamari jättänyt asian toistaiseksi.
Huhtik. 6.	Perustuslaillisen työväenyhdistyksen anomus toimenpiteisiin ryhtymisestä asuntojen teettämiseksi vähävaraisille.	Huhtikuun 6 päivänä 1914 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Sosialilautakuntaan, joka saman kuukauden 20 päivänä antoi vastauksen, minkä jälkeen Valmisteluvaliokunta viimeksi mainittuna päivänä lähetti sen Rahatoimikamariin, jonka oli hankittava kaupungin yleisten töiden Hallituksen lausunto. On Sörnäsän haarradan pohjoispuolisen alueen lopullista asemakaavaa koskevan kysymyksen varassa.
Huhtik. 7.	Herra Viktor v. Wrightin esitysehdotus taideteollisuuskeskuskoulun uudestijärjestämistä koskevasta asiasta.	Huhtikuun 28 päivänä 1914 lähetettiin asia komiteaan, jonka jäseniksi valittiin herrat V. von Wright, A. Frey, arkkitehdit A. Lindgren ja E. A. Törnvall sekä professori E. Nordström. (Ks. asiaa N:o 6 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)
Toukok. 2.	Kaupungin ruotsinkielisten kansakoulujen johtokunnan esitys	Toukokuun 25 päivänä 1914 lähetti Valmisteluvaliokunta asiat Rahatoimikama-

<p>1914. Toukok. 15.</p>	<p>kansakoulunopettajiston palkanjärjestelyasiasta. Kaupungin suomenkielisten kansakoulujen johtokunnan esitys samanlaisesta asiasta.</p>	<p>riin, jonka valmisteltavina ne edelleen ovat. Kun Kaupunginvaltuusto 1915 vuoden rahasäännön järjestelyssä päätti väliaikaisesti pysyttää nykyisen palkkausjärjestelmän, kunnes kysymys palkkausetujen lopullisesta järjestämisestä on ratkaistu, ei asiaa ole esitelty Kaupunginvaltuustolle.</p>
<p>Toukok. 7.</p>	<p>Rahatoimikamarin ehdotus kaupungin yleisten töiden Hallituksen esityksen johdosta, joka koski määrärahan myöntämistä Rahapajanrannan itäisimmän osan uudestirakentamista varten (<i>Pain. asiakirj. N:o 37 vuodelta 1914</i>).</p>	<p>Toukokuun 26 päivänä 1914 myönnettiin tarkoitukseen 75,000 markan määräraha edeltäpäin maksettavaksi kaupunginkassasta ja samalla päätettiin, että kysymys, miten tämä ja vastedes samaan tarkoitukseen tarvittava määräraha vihdoin on maksettava, otetaan tutkittavaksi, sittenkun tätä asiaa on lähemmin valmisteltu. Rahatoimikamarin tehtyä 1915 vuoden rahasääntöehdotuksen yhteydessä esityksen asiasta päätti Kaupunginvaltuusto joulukuun 29 päivänä 1914, että uudestirakentamista ei toimiteta vuonna 1915. Sittenkun Kaupunginvaltuusto Rahatoimikamarin esityksestä oli lokakuun 5 päivänä 1915 myöntänyt 5,000 markkaa rantamuurin poistamiseksi Rahapajanrannan itäisimmästä osasta 75 metrin pituudelta, ehdotti Kamari 1916 vuoden budjetinjärjestelyn yhteydessä mainitun vuoden menosääntöön rantasillan uudestirakentamista varten pantavaksi 50,000 markan määrärahan, mutta Budjettivaliokunnan ehdotuksesta tämä esitys hyljättiin.</p>
<p>Kesäk. 6.</p>	<p>Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston Konsistorin esitys korttelissa 44 Vuohi olevia sairaalatonnteja koskevasta asiasta.</p>	<p>Kesäkuun 6 päivänä 1914 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, joka on vaatinut lausuntoa kaupungin yleisten töiden Hallitukselta, joka taas on antanut kaupunginasemakaava-arkkitehdin toimeksi yksissä neuvoin yliopiston edustajain kanssa laatia alustavan ehdotuksen asiasta.</p>
<p>Kesäk. 8.</p>	<p>Komitean mietintö N:o 2 Helsingin Raastuvanoikeuden kokoonpanon ja työtavan muuttamista koskevasta asiasta</p>	<p>Kesäkuun 20 päivänä 1914 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin ja Yhteiseen Raastuvanoikeuteen, jolta jälkimmäiseltä saapui vastaus marraskuun</p>

	<p>(<i>Pain. aviakirj. N:o 31 vuodelta 1914</i>).</p>	<p>7 päivänä 1914. Toukokuun 17 päivänä 1915 antoi Rahatoimikamari vastauksen (<i>Pain. asiakirj. N:o 32 vuodelta 1915</i>), minkä jälkeen asia seuraavan kesäkuun 8 päivänä lähetettiin komiteaan, joka seuraavan syyskuun 23 päivänä antoi mietinnön N:o 3 (<i>Pain. asiakirj. N:o 44 vuodelta 1915</i>). Lokakuun 19 päivänä pidetyssä kokouksessa hyväksyttiin komitean ehdotus, mutta sen ohessa päätti Kaupunginvaltuusto, että uudistuksen toimeenpano saisi jäädä siksi, kunnes säännölliset olot sodan päätyttyä ovat palautuneet, josta asiasta Kaupunginvaltuusto vastedes tekisi eri päätöksen.</p>
<p>1914. Syysk. 25.</p>	<p>Terveystieteidenlaitoksen esitys määrärahan myöntämisestä väliaikaisen vastaanotto-laitoksen perustamiseksi vahingoittuneita ja äkkiä sairastuneita henkilöitä varten.</p>	<p>Syyskuun 26 päivänä 1914 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, joka huhtikuun 26 päivänä 1915 antoi vastauksen (<i>Pain. asiakirj. N:o 27 vuodelta 1915</i>), minkä jälkeen Kaupunginvaltuusto seuraavan toukokuun 25 päivänä, silloisiin oloihin nähden, päätti jättää asian toistaiseksi lepäämään.</p>
<p>Marrask. 4.</p>	<p>Kaupungin rakennusjärjestyksen uudistuskomitean esityksestä lähetettiin</p>	<p>kysymys määräysten panemisesta kaupunkirakennusjärjestyksen epäterveellisen keinottelun estämiseksi rakennettaviksi myydyillä tonteilla Rahatoimikamariin lähemmin valmisteltäväksi, joka, mikäli on ilmoitettu, on asiaa käsitellyt ja saa kohdakkoin tilaisuuden antaa ehdotuksen siitä.</p>
<p>Marrask. 17.</p>	<p>Asetettiin valiokunta harkitsemaan ja ehdottamaan muutoksia Rakennustarkastuskonttorin järjestykseen ja vuosirasääntöön.</p>	<p>Joulukuun 1 päivänä 1914 valittiin valiokunnan jäseniksi herrat E. Schybergson, J. Castrén ja H. Lindberg sekä raatimies J. von Haartman ja rakennusmestari J. Ahde. Maaliskuun 29 päivänä 1915 antoi valiokunta mietinnön asiasta (<i>Pain. asiakirj. N:o 20 vuodelta 1915</i>), joka seuraavan huhtikuun 27 päivänä palautettiin valiokuntaan, minkä ohessa anottiin Maistraatin toimenpidettä syyskuun 20 päivänä 1912 annetun, rakennustarkastuksen toimituksista suoritettavien maksujen taksan uudistamiseksi sekä sen suuntaisen ehdotuksen antamista aika-</p>

		<p>nansa Valtuustolle. Valiokunnan loka-kuun 26 päivänä annettua uuden mietinnön N:o 2 (<i>Pain. asiakirj. N:o 55 vuodelta 1915</i>) hyväksyi Kaupunginvaltuusto kokouksessaan marraskuun 2 päivänä valiokunnan mietinnön sivulla 2 olevan lausunnon ja sivulla 3 olevan viimeisen pöytäkirjan, jota vastoin sivulla 3 olevain kahden ensimmäisen pöytäkirjan ratkaisu jätettiin siksi, kunnes pääasia oli ratkaistu, ja kohotettiin Maistraattia samalla ryhtymään uudesti järjestämään Rakennustarkastuskonttoria sekä sitä varten Kaupunginvaltuustolle antamaan ehdotuksen mainitun laitoksen muutetuksi johtosäännöksi ja uudeksi vuosirahasäännöksi, pääasiallisesti valiokunnan mietinnön N:o 2 liittyvien ehdotusten mukaisesti.</p>
<p>1915. Huhtik. 22.</p>	<p>Rahatoimikamarin esitys suunnitellun työväenopistotalon tonttipaikkaa koskevasta asiasta (<i>Pain. asiakirj. N:o 23 vuodelta 1915</i>).</p>	<p>Toukokuun 11 päivänä 1915 päätti Kaupunginvaltuusto jättää asian valmisteltavaksi valiokunnalle, johon valittiin herrat V. von Wright, O. Tarjanne, J. J. Sederholm, A. Listo ja E. Hornborg (ks. asiaa N:o 8 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa).</p>
<p>Huhtik. 22.</p>	<p>Erinäisten teurastamoliikkeen harjoittajain esitys lihantarkastusta koskevien määräysten muuttamisesta.</p>	<p>Huhtikuun 22 päivänä 1915 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, jonka tuli hankittuaan Terveystieteiden lautakunnan lausunnon antaa ehdotus asiasta.</p> <p>Rahatoimikamarin annettua helmikuun 3 päivänä 1916 vastauksen (<i>Pain. asiakirj. N:o 23 vuodelta 1916</i>) käsiteltiin asia toukokuun 16 päivänä loppuun muuten, mutta Valmistusvaliokunta lähetti sen elintarvekomiteaan, mikäli koski kysymystä lihankuljetuksen järjestämisestä rautateillä.</p>
<p>Heinäk. 22.</p>	<p>Rahatoimikamarin mietintö N:o 1 kaupungin viemäriolojen järjestämisestä (<i>Pain. asiakirj. N:o 41 vuodelta 1915</i>).</p>	<p>Syyskuun 21 päivänä 1915 lähetettiin asia komiteaan, johon kuuluivat herrat Aschan ja Lindfors, kaksi Terveystieteiden lautakunnan ja kaksi kaupungin yleisten töiden Hallituksen edustajaa sekä maisteri G. K. Bergman. (Ks. asiaa N:o 9 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)</p>

1915. Syysk. 16.	Rahatoimikamarin esitys aatekilpailun toimeenpanemisesta n. s. laivaveistämöalueen järjestämiseksi (<i>Pain. asiakirj. N:o 49 vuodelta 1915</i>).	Marraskuun 2 päivänä 1915 jätettiin asia toistaiseksi ja esiteltäisiin uudestaan sodan päätyttyä.
Syysk. 28.	Kaupungin suomenkielisten kansakoulujen johtokunnan esitys määrärahan myöntämisestä Karl Knut Galetskin rahastosta suomenkielisten kansakoulujen oppilaille.	Syyskuun 28 päivänä 1915 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariiniin, joka seuraavan joulukuun 16 päivänä antoi lausunnon (<i>Pain. asiakirj. N:o 5 vuodelta 1916</i>). Tammikuun 25 päivänä 1916 lähetettiin asia Rahatoimikamariiniin vielä elossa olevain testamentintodistajain kuulustuttamiseksi.
Lokak. 16.	Kaupungin suomenkielisten kansakoulujen johtokunnan esitys uusien koulutalojen teettämisestä mainituille kouluille.	Lokakuun 16 päivänä 1915 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariiniin, joka, mikäli on ilmoitettu, on jo käsitelty asian ja voi kohdakkoin antaa lausunnon siitä.
Lokak. 30.	Helsingin Kauppiaitten Yhdistyksen esitys tehdaspaikkojen luovutusta koskevan kysymyksen ratkaisun jouduttamisesta.	Lokakuun 31 päivänä 1915 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariiniin, joka on pyytänyt kaupungin yleisten töiden Hallituksen lausuntoa asiasta. On N:o 17 kohdalla valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa mainittu asian yhteydessä.
Marrask.24.	Herra Ragnar Kramerin anomus myllynpaikan luovuttamisesta.	Marraskuun 24 päivänä 1915 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariiniin, joka on pyytänyt kaupungin yleisten töiden Hallituksen lausuntoa, kuitenkin vielä saamatta lopullista ehdotusta.
Jouluk. 20.	Pastori H. Leiviskän y. m. esitys että 15 vuotta nuorempia lapsia kielletäisiin käymästä kauppaa kaduilla ja toreilla.	Joulukuun 20 päivänä 1915 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariiniin. Kasvatuslautakunnan ja Vaivaishoitohallituksen nyttemmin annettua Kamarin vaatimat lausunnot lienee esitys kohdakkoin odotettavana.
Jouluk. 29.	Herra A. af Forselleksen esitysehdotus kaupungin vesijohtolaitoksen täydentämisestä pohjavettä kuljettavalla juomavesijohdolla.	Joulukuun 29 päivänä 1915 lähetettiin asia Valmisteluvaliokuntaan, jonka tuli ehdottaa, miten asiaa olisi valmisteltava. Tammikuun 25 päivänä 1916 asetettiin kuusihenkilöinen komitea, johon Kaupun-

<p>1915. Jouluk. 29.</p>	<p>1916 vuoden budjettia käsitellessään päätti Kaupunginvaltuusto antaa Rahatoimikamarin tehtäväksi esittää lausunnon ehdotuksineen kunnan halkopihan laittamisesta etusijassa kaupungin omaisten laitosten polttopuutarpeen tyydyttämiseksi, ehdollisesti myös polttopuiden hankkimiseksi kaupungin asukkaille kohtuullisesta hinnasta.</p>	<p>ginvaltuusto valitsi kolme jäsentä ja Rahatoimikamari sekä kaupungin yleisten töiden ja teknillisten laitosten Hallitukset valitsisivat kukin yhden jäsenen. Valtuusto valitsi komitean jäseniksi herrat af Forselleksen, Asehanin ja Idmanin. (Ks. asiaa N:o 12 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)</p> <p>Mikäli on ilmoitettu, on Rahatoimikamari käsitellyt asian loppuun ja mietintö siitä on tekeillä.</p>
------------------------------	--	---

Vuonna 1916 saapuneita.

Maistraatti.

<p>1916. Kesäk. 8.</p>	<p>Maistraatin kirjelmä kuntain rahataloustilastoa koskevine mietintöineen.</p>	<p>Kesäkuun 8 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Tilastokonttoriin. Seuraavan joulukuun 21 päivänä saapui Maistraatilta asian käsittelyn jouduttamista koskeva kirjelmä, jonka Valmisteluvaliokunta saman kuukauden 22 päivänä lähetti Tilastokonttoriin.</p>
<p>Kesäk. 26.</p>	<p>Maistraatin kirjelmä ynnä Lääninhallituksen lähete K. Senaatin päätöksen johdosta, joka koski tapaa ja järjestystä miten ehdotukset maamme kaupungeille tulevain liikennemaksujen taksoiksi olisi laadittava.</p>	<p>Syyskuun 12 päivänä 1916 pantiin asia pöydälle odotellessa lausuntoa komitealta, jonka erinäiset rannikkokaupungit olivat asettaneet valmistelemaan kysymystä yhteistyöstä maamme kaupunkien kesken yhtenäisten liikennetaksain aikaansaamiseksi, sekä Kunnallisen Keskustoimiston selvitystä tuulaakimaksun oikeudellisesta luonnosta.</p>
<p>Jouluk. 2.</p>	<p>Maistraatin kirjelmä ynnä K. Senaatin Sivilitoimituskunnan</p>	<p>Joulukuun 29 päivänä 1916 lähetettiin asia siihen valiokuntaan, joka viimeksi oli käsi-</p>

	kirje, jossa Kaupunginvaltuustolle oli lähetetty Senaatin vahvistamat „määräykset rakennusten laajuudesta ja korkeudesta, pihamaista sekä asuintalojen kerrosluvusta Helsingin kaupungissa“.	tellyt kaupungin rakennusjärjestyskysymystä ja johon kuuluivat herrat J. Grotenfelt, H. Lindberg ja O. Tarjanne. (Ks. asiaa N:o 19 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)
1916.		
Jouluk. 12.	Maistraatin kirjelmä ynnä O. Y. Uusi Huutokauppa — A. B. Nya Auktionsverket toiminnimen anomus saada harjoittaa huutokauppajanammattia.	Joulukuun 12 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Jouluk. 18.	Maistraatin kirjelmä ynnä ajuri Johan Arthur Valveen anomus eläkkeen myöntämisestä työmies Johan Oskar Aaltos-vainajan alaikäiselle pojalle Osmo Juho Aaltoselle.	Joulukuun 20 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
<i>Rahatoimikamari.</i>		
Tammik. 21.	Rahatoimikamarin esitys kaupungin painatustöiden järjestämistä koskevasta asiasta (<i>Pain. asiakirj. N:o 4 vuodelta 1916</i>).	Tammikuun 25 päivänä 1916 asetettiin komitea, johon valittiin herrat E. Schybergson ja A. Hjelt sekä Kaupunginvaltuuston notaari K. V. Puuska. (Ks. asiaa N:o 11 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)
Huhtik. 28.	Rahatoimikamarin kirjelmä kaupungin saamisten perimistä koskevasta asiasta.	Sittenkun Valmisteluvaliokunta oli toukokuun 29 päivänä 1916 palauttanut asian Rahatoimikamariin, joka seuraavan syyskuun 21 päivänä antoi vastauksen, käskettiin Kamarin lokakuun 24 päivänä Valtuustolle antaa sen suuntainen esitys, että kaupungin saamisten periminen kokonaan siirtyisi Rahatoimikonttorin tehtäväksi.
Huhtik. 28.	Rahatoimikamarin kirjelmä kertomuksineen kaupungin 1915 vuoden tileistä ja tilinpäätöksestä (<i>Pain. asiakirj. N:o 30 vuodelta 1916</i>) ja sen yhteydessä Maistraatin kirjelmä ynnä tilin-	Kesäkuun 6 päivänä 1916 päätti Kaupunginvaltuusto tilintarkastajain muistutusten ja ehdotusten johdosta hankkia selityksiä ja lausuntoja Rahatoimikamarilta, Rahatoimikonttorilta, kaupungin yleisten töiden, teknillisten laitosten ja Marian sairaalan Hallituksilta sekä Palotoimikun-

	tarkastajain kertomus toimitamastaan kaupungin saman vuoden tilien tarkastuksesta (<i>Pain. asiakirj. N:o 31 vuodelta 1916</i>).	nalta. Näiden lausuntojen saavuttua lähetti Valmisteluvaliokunta asian marraskuun 23 päivänä kaupunginreviisorille. V. t. kaupunginreviisorin annettua lausunnon seuraavan joulukuun 14 päivänä on asia Budjettivaliokunnan toimenpiteen varassa.
1916. Elok. 10.	Rahatoimikamarin esitys lisäyksen myöntämisestä Liikennekonttorin ylimääräisten apulaisten palkkausmäärärahaan.	Syyskuun 12 päivänä 1916 palautettiin asia Rahatoimikamariin.
Marrask. 1.	Rahatoimikamarin esitys Röjsjö Aktiebolag yhtiön osake-enemistön ostamisesta (<i>Pain. asiakirj. N:o 52 vuodelta 1916</i>).	Marraskuun 7 päivänä 1916 päätettiin asettaa komitea, jonka jäseniksi saman kauden 21 päivänä valittiin herrat O. Tarjanne, K. A. Paloheimo ja O. Aschan, sekä insinöörit B. Wuolle ja vapaaherra J. Palmén. (Ks. asiaa N:o 18 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)
Jouluk. 22.	Rahatoimikamarin esitys määrärahan osottamisesta väliseinän teettämiseksi Leppäsuon kivipaviljongin isoon sairassaliin.	Joulukuun 22 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian kaupungin Sairaalaylihallitukseen.
Jouluk. 22.	Rahatoimikamarin esitys maan lunastamisesta Porvoon rautatien Nickbyn aseman ja Siipoossa olevan kunnan mielisairaalan välistä raitiotietä varten (<i>Pain. asiakirj. N:o 49 vuodelta 1916</i>).	Joulukuun 29 päivänä 1916 päätti Kaupunginvaltuusto 1917 vuoden menosääntöön panna ehdollisen määrärahan tarkoitusta varten, minkä ohessa Maistraatilta anottiin lisättyjen Kaupunginvaltuusmiesten valitsemisesta asiaa käsittelemään.
<i>Terveydenhoitolautakunta.</i>		
Marrask. 16.	Terveydenhoitolautakunnan esitys vesijohtovedellä varustetun virutushuoneen teettamisestä.	Marraskuun 29 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Marrask. 17.	Terveydenhoitolautakunnan esitys kaupungineläinlääkärin asettamisesta ja johtosäännön antamisesta tälle virkamiehelle.	Marraskuun 17 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Jouluk. 20.	Terveydenhoitolautakunnan esitys lisämäärärahan myöntämisestä Marian sairaalaa varten.	Joulukuun 20 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.

1916.		
Jouluk. 21.	Terveystoimikunnan esitys määrärahan myöntämisestä ylimääräisen tuberkuloosiston laittamiseksi Marian sairaalaan naispuolisia potilaita varten.	Joulukuun 21 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin kehottaen sitä hankkimaan kaupungin Sairaalaylihallituksen lausunnon.
<i>Vaivahoitohallitus.</i>		
Lokak. 24.	Vaivahoitohallituksen esitys kunnalliskodin sikalan laajentamisesta.	Syyskuun 24 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
<i>Kansakoulu.</i>		
Huhtik. 14.	Suomenkielisten kansakoulujen johtokunnan esitys paikan varaamisesta Sturekadun varrelta suomalaisille kansakouluille.	Huhtikuun 17 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Heinäk. 10.	Suomenkielisten kansakoulujen johtokunnan esitys kansakoulutalon teettämisestä Dagmarkadun tonteille N:oille 1—3.	Heinäkuun 10 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
<i>Muut hallitukset ja lautakunnat.</i>		
Marrask. 16.	Kasvatuslautakunnan esitys Lohjan pitäjän Outamon maatilain erään osan käyttämisestä.	Marraskuun 16 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, joka seuraavan joulukuun 7 päivänä antoi lausuntonsa (<i>Pain. asiakirj. N:o 60 vuodelta 1916</i>), minkä jälkeen Kaupunginvaltuusto viimeksi mainitun kauden 29 päivänä pyysi Maistraattia toimittamaan lisättyjen Kaupunginvaltuusmiesvaalin asiaa käsittelemään.
Kesäk. 28.	Sosiaalilautakunnan esitystoimenpiteisiin ryhtymisestä Helsingin lisääntyneen asuntotarpeen tyydyttämiseksi (<i>Pain. asiakirj. N:o 33 vuodelta 1916</i>).	Asia on muuten loppuun käsitelty, paitsi mikäli koskee a) Rahatoimikamarin ehdotusta yleishyödyllisen työväenasuntoyhtiön aikaansaamisesta, jota asiaa käsittelemään Kaupunginvaltuusto syyskuun 12 päivänä 1916 asetti valiokunnan, johon valittiin herrat A. Norrmén, O. Stenroth ja L. Ehrnrooth. (Ks. asiaa N:o 16 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa); sekä

		b) kysymystä tarveaineiden hankkimisesta yleishyödyllisiä rakennusyriytyksiä varten, jolta kohden asia vastamainittuna päivänä lähetettiin kaupungin yleisten töiden Hallitukseen, joka marraskuun 14 päivänä 1916 antoi vastauksen, minkä jälkeen Valmisteluvaliokunta seuraavan joulukuun 6 päivänä lähetti asian Muonitustoimikuntaan, joka saman kuukauden 15 päivänä antoi lausunnon.
1916. Syysk. 1.	Sosiaalilautakunnan esitys ammatijärjestöjen työttömyyskassain avustamisesta Helsingin kaupungin varoilla (<i>Pain. asiakirj. N:o 13 vuodelta 1913</i>).	Syyskuun 26 päivänä 1916 lähetettiin asia Rahatoimikamariin.
Lokak. 30.	Sosiaalilautakunnan esitys niiden vuokratappioitten korvaamisesta, joita talonmistajille on syntynyt sotilasperheiden pitämisestä luonaan asumassa.	Lokakuun 30 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Lokak. 31.	Sosiaalilautakunnan esitys sovittelun aikaansaamisesta vuokrariidoissa.	Marraskuun 10 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Jouluk. 4.	Valmistavan poika-ammattikoulun Johtokunnan esitys oman talon rakennuttamisesta mainitulle koululle.	Joulukuun 4 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Jouluk. 22.	Kaupungin kunnallisen teurastamon rakennustoimikunnan esitys että kysymys hylkylihan käyttelulaitoksen aikaansaamisesta jätettäisiin siksi, kunnes säännölliset olot ovat sodan päätyttyä palautuneet.	Joulukuun 29 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, jonka tuli hankkia Terveystoimikunnan lausunto.
<i>Valtionviranomaiset.</i>		
Lokak. 9.	Lääkintöhallituksen esitys toimenpiteisiin ryhtymisestä Nickbyn mielisairaalassa tapahtuneiden murhain johdosta.	Lokakuun 9 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Terveystoimikuntaan, joka seuraavan marraskuun 30 päivänä antoi vastauksen, minkä jälkeen Valmisteluvaliokunta seuraavan joulukuun 22 päivänä lähetti asian kaupungin Sairaalaylihallitukseen.

Kaupunginvaltuustossa tehtyjä ehdotuksia.

1916.	Helmik. 22.	Herra V. von Wrightin esitysehdotus työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan asettamisesta.	Helmikuun 29 päivänä 1916 asetti Kaupunginvaltuusto asiaa valmistelemaan komitean, johon valittiin herrat A. Wallensköld, V. von Wright, S. Ivalo ja K. Cannelin sekä professori J. J. Sederholm. (Ks. asiaa N:o 13 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)
	Maalisk. 28.	Kysymys Helsingin kaupungin palkkaussäännön soveltamisessa noudatettavista yleisistä ehdoista ja määräyksistä.	Käsitellessään kysymystä eräiden kunnan virastojen ja toimihenkilöiden palkkaussääntöjen muuttamisesta (<i>Pain. asiakirj. N:o 49 vuodelta 1914 ynnä N:ot 16 ja 18 vuodelta 1916</i>) sekä siinä yhteydessä Rahatoimikamarin esitystä kaupungin palveluksessa olevain, mutta sen alueen ulkopuolella asuvain henkilöiden kunnallisverotuksesta (<i>Pain. asiakirj. N:o 14 vuodelta 1916</i>) päätti Kaupunginvaltuusto, eväten valiokunnan ehdotuksen väliaikaisen palkkauslautakunnan asettamisesta, asettaa valiokunnan, joka sai tehtäväkseen laatia ehdotuksen kaupungin palkkaussäännön soveltamisessa noudatettaviksi yleisiksi ehdoiksi ja määräyksiksi sekä antaa lausunnon Rahatoimikamarin vastamainitun esityksen johdosta, samoin kuin mainitulle valiokunnalle siirtää tehtäväksi lausunnon antamisen siitä, minkä perusteiden mukaan palkankorotusta olisi annettava valmistavan poika-ammattikoulun toimihenkilöille, minkä asian Kaupunginvaltuusto oli budjettia käsitellessään joulukuun 29 päivänä 1915 päättänyt antaa ehkä asetettavan palkkauslautakunnan käsiteltäväksi. Huhtikuun 11 päivänä 1916 valittiin valiokunnan jäseniksi herrat A. Norrmén, A. Tollet, K. J. Ståhlberg, A. Charpentier ja J. Castrén. Saman valiokunnan käsiteltäväksi on Kaupunginvaltuusto sittemmin toukokuun 2 päivänä 1916 lähettänyt Vaivaishoitohallituksen esityksen maksuttoman sairaanhoidon antamisesta eräissä tapauksissa kunnalliskodin toimi- ja palvelushenkilöille, lokakuun 24 päivänä 1916

1916. Toukok. 16.	Käsitellessään valiokunnan mie-	<p>Vaivahoitohallituksen esityksen kunnalliskodin ja sen yhteydessä olevain laitosten toimihenkilöjen oikeuttamisesta saamaan palkankorotusta määrävuosien palveluksesta sekä marraskuun 7 päivänä 1916 Terveystoimikunnan esityksen erinäisten Marian sairaalan toimihenkilöiden oikeuttamisesta palkankorotukseen määrävuosien palveluksesta. (Ks. asiaa N:o 15 valiokuntain ja komiteain toiminnasta annetussa selonteossa.)</p>
Jouluk. 29.	Käsitellessään 1917 vuoden bud-	<p>tintöä lisämäärärahan myöntämisestä kulkutautisairaala varten (<i>Pain. asiakirj. N:o 50 vuodelta 1914 ja 20 vuodelta 1916</i>) päätti Kaupunginvaltuusto käskää Rahatoimikamarin yksissä neuvoin kaupungin yleisten töiden Hallituksen kanssa Kaupunginvaltuustolle antaa ehdotuksen lähemmiksi säännöiksi kunnallisten rakennusyritysten suunnittelusta ja järjestämisestä.</p>
Jouluk. 29.	Käsitellessään 1917 vuoden bud-	<p>jettia päätti Kaupunginvaltuusto kehottaa Rahatoimikamaria ja kaupungin yleisten töiden Hallitusta ottamaan harkittavaksi, mihin toimenpiteisiin olisi ryhdyttävä kaupungin puhtaanapidon kustannusten vähentämiseksi ja sen tulojen kartuttamiseksi.</p>
Jouluk. 29.	Käsitellessään 1917 vuoden bud-	<p>jettia päätti Kaupunginvaltuusto antaa kaupungin Sairaalaylihallituksen toimeksi ottaa harkittavaksi, eikö kaupungin sairaalain hoitajattarille vaatetusavuksi myönnettyjen määrärahan tarkoitus olisi saatavissa kaupungille halvemmalla tavalla, esim. noudattamalla samaa menettelyä kuin valtion sairaaloissa, sekä aikansa Valtuustolle antaa seikkaperäisen ehdotuksen asiasta.</p>
<i>Yksityisten henkilöiden ja yhdistysten tekemät hakemukset ja ehdotukset.</i>		
Tammik. 24.	Erinäisten Hermannissa asuvain henkilöiden tekemä esitys komitean asettamisesta käsittelemään kysymystä kaupungin	Tammikuun 24 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.

	ja rangaistusvankilan alueen välisestä tilusvaihdosta.	
1916.		
Helmik. 17.	Suomalaisen Oopperan Osakeyhtiön anomus tontin luovuttamisesta oopperatalon paikaksi.	Helmikuun 17 päivänä 1916 lähetettiin asia Rahatoimikamariin.
Maalisk. 3.	Nya Teaterhus Aktiebolaget yhtiön anomus saada ruotsalaisen teatterin lisärakennusta varten käyttää osa teatteria ympäröivää aluetta.	Huhtikuun 5 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Maalisk. 28.	Kauppavaltuutettujen esitys Santa- ja Busholman käyttämisestä.	Maaliskuun 28 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, joka seuraavan huhtikuun 10 päivänä antoi lausunnon (<i>Pain. asiakirj. N:o 24 vuodelta 1916</i>), minkä jälkeen asia toukokuun 30 päivänä lähetettiin kaupungin yleisten töiden Hallitukseen, Satamakonttoriin ja Kauppavaltuutetuille.
Maalisk. 31.	Käsityö- ja Tehdasyhdistyksen esitys vaatetustöiden ammattikoulun perustamisesta.	Maaliskuun 31 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Kesäk. 13.	Helsingin pitäjän Kunnanvaltuutettujen esitys että kaupungin toimesta laadittaisiin Oulunkylän huvilayhdyskunnan rakennuskaava.	Kesäkuun 13 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Syysk. 25.	Helsinginpitäjän Kunnanvaltuutettujen esitys komitean asettamisesta käsittelemään kysymystä Helsingin kaupungin osanotosta erinäisten Helsingin pitäjässä sijaitsevain taa-javäkisten yhdyskuntain hallintomenoihin.	Lokakuun 24 päivänä 1916 lähetettiin asia Rahatoimikamariin.
Lokak. 4.	Helsingin Opettajaliiton kesävirkestystoimikunnan anomus määrärahan myöntämisestä kesävirkestyksen hankkimiseksi sairaille ja heikoille kansakouluoppilaille.	Lokakuun 4 päivänä lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.

1916.		
Lokak. 7.	Helsingin järjestyneiden työntekijäin esitys ruokinnan järjestämisestä sekä vaatteiden y. m. hankkimisesta köyhille kansakoululapsille.	Lokakuun 7 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, jonka tuli siitä hankkia kansakoulujohtokuntain lausunnot.
Marrask.11.	Kallion Konepaja Osakeyhtiön ja A. B. Gottfrid Strömberg O. Y:n yhteinen anomus saada ostaa Laaksokatu.	Marraskuun 11 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Marrask.14.	Herra T. K. Forstenin anomus apurahan myöntämisestä Eläinsuojeluskonttorille.	Marraskuun 19 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Marrask.17.	„Sokein ystävain“ yhdistyksen anomus apurahan myöntämisestä yhdistyksen kahdelle koululle.	Marraskuun 17 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Marrask.17.	Helsingin pitäjän Kunnanvaltuutettujen esitys Helsingin pitäjän Pakinkylän huvilayhdistykunnan rakennuskaavaa koskevasta asiasta.	Marraskuun 27 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin.
Jouluk. 2.	„Vänner till gatans barn“ nimisen yhdistyksen määrärahan anomus.	Joulukuun 2 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, jonka tuli Kasvatuslautakuntaa kuultuaan antaa lausunto asiasta.
Jouluk. 6.	Tohtori K. Eskelinin anomus apurahan saamisesta 8 sijan kustantamiseksi naistauteja sairastaville potilaille tohtorien G. A. Wetterstrandin ja K. Eskelinin tšekäläisessä yksityissairaalassa.	Joulukuun 6 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, jonka tuli hankkia Terveystoimikunnan lausunto asiasta.
Jouluk. 21.	Kansakoulunjohtaja John Henrikssonin y. m. anomus urheilulautakunnan y. m. asettamisesta.	Joulukuun 21 päivänä 1916 lähetti Valmisteluvaliokunta asian Rahatoimikamariin, jonka tuli kuulla Terveystoimikunnan mieltä.

Kaupunginvaltuusto on vuonna 1916 pitänyt 25 kokousta. Lähteväin kirjelmäin luku oli 510.

Helsingissä, joulukuun 31 päivänä 1916.

A. V. Lindberg.

Selonteko Kaupunginvaltuuston asettamain erikoisvaliokuntain ja komiteain toiminnasta vuonna 1916.

1916 vuoden alussa oli 12 Kaupunginvaltuuston asettamaa erikoisvaliokuntaa ja komiteaa, jotka eivät olleet lopettaneet toimintaansa. Vuoden varrella tuli lisää 13 uutta valiokuntaa ja komiteaa. Näiden luku mainittuna vuonna oli siis kaikkiaan 25.

Valiokunnat ja komiteat ovat antaneet 8 painettua ja 4 kirjoitettua lausuntoa.

Vuoteen 1917 jälellä olevat valiokunnat ja komiteat ovat:

1) Kaupungin terveyden- ja sairaanhoidon taloudellisen hallinnon uudestijärjestämistä varten tammikuun 21 päivänä 1913 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat R. Sievers, O. Heikel, A. Tollet, J. J. Karvonen, O. Tarjanne, A. af Forselles, Ossian Schauman, G. R. Idman ja E. Schybergson.

Komitea on suorittanut tehtävänsä, paitsi mikäli koskee kysymystä vastaisten laajennettujen tai uusien sairaanhoitolaitosten tarpeellisuudesta, joka kysymys on jätetty käsittelemättä kaupungin Sairaalaylihallituksen asettamista odotellessa.

2) Käsityö- ja teollisuustalon tonttikysymystä käsittelemään toukokuun 28 päivänä 1913 asetettu valiokunta, johon kuuluvat herrat W. F. Heimbürger, O. Tarjanne, E. W. Waldén, V. von Wright ja A. H. Soini.

Käsityö- ja Tehdasyhdistyksen esityksestä on valiokunta jättänyt asian lepäämään, kunnes säännölliset olot jälleen ovat palautuneet.

3) Uuden kaupungintalon rakennuskysymystä käsittelemään kesäkuun 10 päivänä 1913 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat A. Norrmén, Jalmar Castrén, N. L. Eskola, Hugo Lindberg, O. Tarjanne, Alexis Gripenberg ja G. Idström.

Komitea on mietinnössään N:o 2 esittänyt suunnitelman ja ohjelman kaupungintalokysymyksen ratkaisemiseksi. Kaupunginvaltuusto on pannut asian toistaiseksi pöydälle.

4) Vaivashoidon taloudenhoidon perusteita tarkastamaan joulukuun 16 päivänä 1913 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat Aug. Hjelt, T. J. Boisman, G. R. Idman, A. Serlachius, V. Leontjeff ja neiti J. af Forselles.

Komitea voinee antaa mietintönsä 1917 vuoden alussa.

5) Helsingin talviliikennekysymystä järjestämään helmikuun 24 päivänä 1914 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat A. Ramsay, A. E. Alfthan, V. Ek, Aug. Hjelt ja Lars Krogius.

Nykyoloihin katsoen on Kaupunginvaltuusto oikeuttanut komitean lykkäämään työnsä toistaiseksi.

6) Taideteollisuuskeskuskoulun sekä kansakoulujen jatko-opetuksen uudestijärjestämistä varten huhtikuun 28 päivänä 1914 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat V. von Wright, A. Frey, A. Lindgren E. A. Törnvall, J. Reuter ja E. Nordström.

Komitean mietintö on painatettavana.

7) Helsingin elintarvekysymystä selvittämään lokakuun 6 päivänä 1914 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat A. Frey, vapaaherra O. von Hellens, Hj. Göös, V. Kaanpää ja G. R. Snellman (sihteerinä fil. maisteri O. Bruun).

Komitea on antanut mietinnön N:o 1 maidonkuljetuksen järjestämisestä, mutta on nykyolojen johdosta lykännyt työnsä toistaiseksi.

8) Suunnitellun työväenopistotalon tonttikysymystä käsittelemään toukokuun 11 päivänä 1915 asetettu valiokunta, johon kuuluvat herrat V. von Wright, O. Tarjanne, J. J. Sederholm, A. Listo ja E. Hornborg.

Valiokunta on Kaupunginvaltuustolle antanut alustavan mietinnön työväenopiston huoneistokysymyksen ratkaisemisesta sekä ryhtynyt toimiin tarpeellisten piirustusten ja kustannusarvion laatimiseksi.

9) Kaupungin viemäriolojen järjestämistä varten Kaupunginvaltuuston syyskuun 21 päivänä 1915 tekemän päätöksen johdosta asetettu komitea, johon kuuluvat herrat O. Asehan, I. Lindfors, K. Appelberg, G. Idström, vapaaherra O. von Hellens, B. Geitlin ja G. K. Bergman (sihteerinä insinööri Jarl W. Andersin).

Komitean työ jatkuu.

10) Eräille Helsingin kaupungin virka- ja palvelusmiehille annettavaa kalliinajanlisäystä käsittelemään marraskuun 16 päivänä 1915 asetettu valiokunta, johon kuuluvat herrat E. W. Walldén, G. Salingre, O. Rosenqvist, B. Wasastjerna ja G. Estlander (sihteerinä fil. maist. H. Dalström ja fil. tri Oscar Lundell).

Valiokunta on hoitanut Kaupunginvaltuuston kalliinajanlisäysasiasta tekemäin päätösten toimeenpanoa.

11) Kaupungin painatustöiden järjestämistä valmistelevaan tammikuun 25 päivänä 1916 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat E. Schybergson A. Hjelt ja K. V. Puuska.

Komitea on antanut mietinnön N:o 1 kunnan viranomaisten vuosikertomusten painatusta koskevasta asiasta.

12) Kysymystä kaupungin vesilaitoksen täydentämisestä pohjavettä kuljettavalla juomavesijohdolla valmistelevaan tammikuun 25 päivänä 1916 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat A. af Forselles, O. Asehan, Gust. Rud. Idman, A. Gripenberg, G. Idström ja Albin Skog (sihteerinä insinööri Jarl W. Andersin).

Komitean mietintö on painatettavana.

13) Työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan asettamiskysymystä valmistelevaan helmikuun 29 päivänä 1916 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat A. Wallensköld, V. von Wright, S. Ivalo, K. Cannelin ja J. J. Sederholm.

Komitean mietintö on painatettavana.

14) Kaupungin kulkulaitosten parantamista sekä sen satama-alueen ja kulkuyhteyksien laajentamista valmistelevaan maaliskuun 14 päivänä 1916 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat E. Schybergson, A. E. Alfthan, I. Lindfors, A. Soini ja J. Tallberg.

Komitea on toimittanut Keravan—Korian ratasuunnan teknillisen ja tilastollisen tutkimuksen sekä ryhtynyt alustaviin keskusteluihin asianomaisten valtionviranomaisten kanssa.

15) Helsingin kaupungin palkkaussäännön soveltamisessa noudatettavia määräyksiä laatimaan maaliskuun 28 päivänä 1916 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat A. Norrmén, A. Tollet, K. J. Ståhlberg, A. Charpentier ja J. Castrén.

Komitea on koonnut laajan tilastoaineiston työnsä pohjaksi ja on mainittu aineisto 1917 vuoden alussa valmiiksi käsiteltynä.

16) Yleishyödyllisen työväenasuntoyhtiön perustamiskysymystä valmistelevaan syyskuun 12 päivänä 1916 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat A. Norrmén, Otto Stenroth ja Leo Ehrnrooth.

Komitean mietintö on painatettavana.

17) Pakaan ja Hietaniemen alueiden jaoitusta sekä kaupungin maanhankintapolitiikkaa valmistelevaan lokakuun 24 päivänä 1916 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat A. Norrmén, R. Elving, K. A. Paloheimo, C. Enckell, L. Krogius, J. Castrén, H. Lindberg ja I. Lindfors.

Komitea on alottanut työnsä.

18) Rösjsjö Aktiebolag yhtiön osake-enemmistön ostokysymystä valmistelemaan marraskuun 7 päivänä 1916 asetettu komitea, johon kuuluvat herrat O. Tarjanne, K. A. Paloheimo, O. Aschan, B. Wuolle ja vapaaherra J. Palmén. (Sihteerinä insinööri Jarl Andersin).

Komitea on alottanut työnsä.

19) K. Senaatin antamain, rakennusten laajuutta ja korkeutta, pihamaita sekä asuintalojen kerroslukua koskevain määräysten johdosta lausuntoa antamaan joulukuun 29 päivänä 1916 asetettu valiokunta, johon kuuluvat herrat J. Grotenfelt, H. Lindberg ja O. Tarjanne.

Valiokunta on alottanut työnsä.

Valiokuntain ja komiteain kokouksia on vuoden varrella pidetty noin 115. Helsingissä, joulukuun 31 päivänä 1916.

John Uggla.

Helsingissä, Sanomal- ja Kirjap.-Osakeyhtiön kirjapaino, 1917.

Valiokunnan mietintö yleishyödyllisen työväenasunto-osakeyhtiön aikaansaamista koskevasta asiasta.

Kirjelmässä kesäkuun 28 päivältä 1916 (*Pain. asiakirj. N:o 33 vuodelta 1916, siv. 6—14*) on Sosialilautakunta Helsingissä lisääntyneen asuntotarpeen tyydyttämistä tarkoittavana toimenpiteenä ehdottanut, että kunta avustaisi yleishyödyllisen työväenasuntoyhtiön aikaansaamista. Rahatoimikamari on antamassaan lausunnossa pääasiassa kannattanut Sosialilautakunnan ehdotusta (*Pain. asiakirj. N:o 33 vuodelta 1916, siv. 1—5*). Asiaa viime syyskuun 12 päivänä esiteltäessä on Kaupunginvaltuusto Valmisteluvaliokunnan esityksestä päättänyt lähettää asian tältä kohden edelleen valmisteltavaksi allekirjoittaneista muodostettuun erikoisvaliokuntaan; ja pyytää Valiokunta asiaa tarkasteltuaan Kaupunginvaltuustolle antaa tässä seuraavan mietinnön.

Täällä vallitseva asuntopuute on viime aikoina käynyt yhä pelottavamaksi. Varsinkin kärsii kaupungin lukuisa työväestö raskaasti tästä lisääntyvästä asuntohädästä. Liikemäisesti harjoitetulta rakennustoiminnalta, joka on miltei kokonaan seisahtunut, ei ole tässä kohden odotettavana pikaista apua. Näin ollen näyttää tuiki välttämättömältä, että kunta tarmokkaasti käy lisäämään asuntojen, varsinkin työväenasuntojen, tuotantoa. Tässä on kunnalla käytettävänä kaksi keinoa: joko tulee sen itsensä käydä rakennuttamaan työväenasuntoja tai myös tehokkailla toimenpiteillä kannattaa yksityistä rakennustoimintaa tällä alalla. Kunnan varat eivät salli suurisuuntaisen asuntotuotannon harjoittamista välittömän rakennustoiminnan avulla. Kunnan työväenasuntojen teettämistä täytyy sentähden pitää toissijaisena toimenpiteenä kaupungin asuntopoliittisessa järjestelmässä. Sen sijaan tarjoo kunnan ja yksityisen pääoman välinen yhteistoiminta asuntokysymyksen ratkaisussa, niinkuin ulkomailta ja lähinnä Ruotsista nykyisenä pulakautena saatu kokemus osottaa, tehokkaimman keinon työväenasuntojen lisäämiseksi, varsinkin jos tämä kunnan avustusmuoto yhdistetään kunnan avustuksen myöntämiseen toissijaisen kiinteistöluoton saamiseksi. Valiokunta on sentähden Sosialilautakunnan ja Rahatoimikamarin ehdotukseen yhtyen tahtonut osaltaan hartaimmin puoltaa, että kunta käyttäisi vastamainittua keinoa työväenluokan asumusehtojen parantamiseksi.

Valiokunta on niinkään Sosialilautakunnan ja Rahatoimikamarin kanssa yhtä mieltä siitä, että osakeyhtiö, pääosakkaana kaupunki, olisi tässä samoin kuin monien muiden kunnallis-taloudellisten tehtävain ratkaisussa sopivin puheena olevan yhteistoiminnan järjestelymuoto. Tuollainen yhtiö olisi saatava mahdollisimman pian aikaan sillä, vaikka rakennustyön alottaminen rakennustoiminnan alalla vallitsevain tukalain olojen johdosta täytyisikin jättää siksi, kunnes jälleen on päästy säännöllisiin oloihin, olisi kuitenkin syytä yhtiötä perustettaessa käyttää hyväksi rahamarkkinoilla nykyään vallitsevaa suotuisaa tilaa. Vastaisen yhtiön tulisi toistaiseksi suunnata toimintansa etusijassa pienten huoneistojen paljottaistuotantoon, ja olisi sitä varten rakennettava monikerroksisia suuria vuokrataloja. Näitä n. s. työläiskasarmeja ei tosin käy pitäminen malliasuntoina, eikä niitä käy vertaileminen puutarhakaupunkien yhdenperheen taloihin eikä muihin harvanlaisesti rakennettuihin esikaupunkeihin, mutta kun nyt olisi mahdollisimman lyhyessä ajassa pakottavimman asuntohädän vastustamiseksi aikaansaattava niin lukuisia terveydellisesti tyydyttäviä ja ihmisarvon mukaisia asuinhuoneistoja kuin käytettävänä olevilla varoilla ja suurinta säästäväisyyttä noudattamalla on mahdollista, näyttää vuokratasarmijärjestelmä olevan tarkoituksenmukaisin rakennustyyppi. Tällaista rakennustapaa vaatii sekin seikka, että mainitut asuntoryhmät olisi sijoitettava verraten edullisiin paikkoihin kaupungissa, missä kulkuyhteys työmaiden kanssa on tyydyttävä, minkätähden on välttämätöntä käyttää tonttiala voimaperäisemmin hyväksi.

Valiokunta on ajatellut, että vähintään kolme suurta rakennusryhmää teetetäisiin niihin kaupungin eri osiin, missä mainittavampi joukko työläisiä on teollisuuslaitosten palveluksessa. Rakennuksissa tulisi etusijassa olla huoneen ja keittiön tai huoneen ja keittiönurkan käsittäviä huoneistoja, jommoista varsinkin viimeksi mainitut ovat työväen erittäin haluamia. Kussakin ryhmässä olisi noin 100 huoneistoa, joten ne voisivat tarjota suojaa 3—500 hengelle. Rakennustyyppi olisi yhdenmukainen ja mahdollisimman vaatimaton: neli- tai viisikerroksisia kivitaloja tiilityyliin laadittuine julkisivuineen ja vailla kaikkea rakennustaiteellista koristelua. Puheena olevat huoneistot olisivat etusijassa tarkoitettut liikkuvammalle työväestölle, joka ei kykene omin avuin hankkimaan itselleen terveydelliseltä kannalta tyydyttävää asuntoa kohtuulliseen hintaan. Varakkaampain työläisten asuntokysymys ei sitä vastoin ole läheskään niin polttava, ja eritoten suurteollisuuden oma etu vaatii sitä hankkimaan omalle kantatyöväelleen tarkoituksenmukaiset asunnot. Omakotiliikkeen edistäminen niinkään näyttää toistaiseksi olevan jätettävä toiseen sijaan, koska ensin on tyydytettävä työläisluokan pakottavinta asuinhuoneistojen tarvetta. Tämä ei suinkaan tiedä että omakotiliike vastaisuudessa kokonaan olisi suljettuna pois vastaisen yhtiön ohjelmasta.

Edellä mainituille työläisasuntoryhmille tarvittavat tonttialat antaisi kunta

yhtiön käytettäväksi huokeilla ehdoilla. Sopivin luovutusmuoto on Valiokunnan mielestä pitkäaikainen vuokra, ja olisi esimerkiksi 75-vuotinen vuokra-kausi Valiokunnan mielestä sopiva sekä kyllin pitkä rakennuksiin kiinnitettyjen lainain kuolettamiseksi.

Valiokunnassa on allekirjoittanut Norrmén puoltanut sitä käsitystä, että Kaupunginvaltuustolle olisi nyt esitettävä suunniteltujen rakennusyritysten seikkaperäinen ohjelma ehdotuksineen rakennusryhmäin tonttipaikoiksi sekä niiden normaalipiirustukset ja kustannusarviot ynnä yrityksen kannattavuuslaskelma. Valiokunnan muut jäsenet ovat sitä vastoin olleet sitä mieltä, että ainoastaan asian periaatteellinen puoli on alistettava Valtuuston tutkittavaksi ja täytäntöönpanotoimet jätettävä vastaisen yhtiön alotteen varaan, jolloin kunnan valitsevat edustajat yhtiön hallituksessa voivat asianmukaisesti valvoa kaupungin etuja.

Vastaisen työväenasuntoyhtiön raha-asiain järjestämisestä pyytää Valiokunta lausua seuraavaa:

Tässä puheena olevan laajan rakennustoiminnan aikaansaamiseksi tarvittaisiin vähintään 2 1/2 miljoonan markan rakennuspääoma, ja olisi tämä summa hankittava osin osakemerkinnällä ja osin lainoilla. Maksettu osakepääoma olisi suhteellisesti määrättävä 375,000 markaksi, mikä olisi hiukan enemmän kuin 15 % rakennuskustannuksista, ja tulisi osakepääoman saada sääntöjä muuttamatta korottaa 600,000 markkaan. Kaupungin puolesta oli Sosialilautakunta ehdottanut osakkeita merkittäväksi 120,000 markkaa, mutta kun osakepääoman lisääminen olisi suotava, jotta suunnitelman voisi toteuttaa edellä ehdotetussa laajemmassa mitassa, on Valiokunta Rahatoimikamariin yhtyen katsonut olevan puoltaminen kunnan osuuden korottamista enintään 300,000 markkaan, sillä ehdolla kuitenkin että osake-enemmistö ja siis määräysvalta yhtiön asioissa taataan kunnalle. Tarpeelliselta ei näytä määrätä kaupungin osuutta 60 %:ksi osakepääomasta, niinkuin Sosialilautakunta ja Rahatoimikamari ovat ehdottaneet. Osakepääoman lisäksi tarvittava rakennuspääoma saataisiin ottamalla ensimmäistä kiinnitystä vastaan lainaa enintään 50 % rakennuskustannuksista sekä loput toista kiinnitystä vastaan kunnan lainarahastosta.

Puheena olevan yrityksen tarkoitukseen katsoen näyttää kunnan apumaksu olevan suoritettava kahta vuotta pitemmälle takaisinmaksuajalle ote-
tuista lainavaroista. Valiokunta sentähden ehdottaa, että määräraha pantaisiin maksettavaksi kaupungin ottamasta 1916 vuoden velkakirjalainasta ja esitettäisiin voimassa olevan kunnallisasetuksen 74 §:n mukaisesti lisätyn Kaupunginvaltuuston ratkaistavaksi.

Valiokunnan toimesta laadittu luonnos edellä mainittuun suuntaan toimivan yleishyödyllisen osakeyhtiön yhtiöjärjestykseksi on pantu tämän mietinnön ohteen.

Edellä lausutun nojalla pyytää Valiokunta ehdottaa, että **Kaupunginvaltuusto lisätyin luvuin** päättäisi:

käskeä Sosialilautakunnan tehdä aloitteen pääasiallisesti tämän oheisen yhtiöjärjestysehdotuksen mukaisesti järjestetyn yleishyödyllisen työväenasunto-osakeyhtiön aikaansaamiseksi;

siinä tapauksessa että tuollainen osakeyhtiö tulee toimeen, valtuuttaa Rahatoimikamarin kaupungin puolesta yhtiössä merkitsemään osakkeita enintään 300,000 markan määrään, kuitenkin niin että osake-enemmistö yhtiössä taa-taan kaupungille; sekä

osottaa tähän tarkoitukseen määrärahan 1916 vuoden velkakirjalainasta.

Varsinaisen Kaupunginvaltuuston asia lienee

asianmukaisella tavalla hankkia vahvistus edellä mainituille päätöksille.

Helsingissä, tammikuun 25 päivänä 1917.

A. Norrmén.

Otto Stenroth.

Leo Ehrnrooth.

John Ugglä.

Osakeyhtiö Helsingin Kansanasunnot.

Yhtiöjärjestys.

1 §.

Osakeyhtiö Helsingin Kansanasuntojen tarkoituksena on Helsingin kaupunkiin tai sen omistamalle maa-alueelle rakentaa terveydelliseltä kannalta tyydyttäviä ja huokeita asuinrakennuksia enintään kaksi huonetta ja keittiön käsittävin huoneistoin sekä vuokrata nämä huoneistot vähävaraisille, etusijassa työläisluokkaan kuuluville Helsingin kaupunkikunnan jäsenille. Yhtiön kotipaikka on Helsingin kaupunki.

2 §.

Yhtiön osakepääoma on 375,000 markkaa, jaettuna markan määräisiin osakkeisiin. Osakepääoma on yhtiökokouksen määräämin erin ja ajoin täysin maksettava vuoden kuluessa yhtiöjärjestyksen vahvistamispäivästä.

Osakepääoma voidaan yhtiökokouksen päätöksen mukaan korottaa 600,000 markkaan antamalla niin monta markan määräistä uutta osaketta kuin yhtiökokous kussakin eri tapauksessa päättää, ja on lisätty osakepääoma maksettava vuoden kuluessa siitä, kun päätös lisäämisestä tehtiin.

3 §.

Osakkeet asetetaan nimitetylle henkilölle.

4 §.

Yhtiön asioita hoitaa, sikäli kuin ne eivät ole yhtiökokouksen asia, johtokunta, johon kuuluu puheenjohtaja, valittuna vuodeksi kerrallaan, sekä neljä varsinaista ja kaksi varajäsentä, jotka valitaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Jäsenistä eroaa vuosittain kaksi ja varajäsenistä yksi, ensimmäisellä kerralla arvalla ja sitten vuoron mukaan.

5 §.

Johtokunta on päätösvaltainen, kun kolme jäsentä, puheenjohtaja lukuun otettuna, on kokouksessa saapuvilla ja päätöksestä yhtä mieltä. Muussa tapauksessa johtokunta ei ole päätösvaltainen, ellei vähintään neljä jäsentä ole kokouksessa saapuvilla.

Johtokunnan kokouksissa on tehdyistä päätöksistä laadittava pöytäkirja.

6 §.

Johtokunta ottaa ja erottaa yhtiön isännöitsijän, jonka velvollisuutena on johtokunnan päätösten johdosta ja sen antamain ohjeiden mukaan sekä sen silmälläpidon alaisena hoitaa yhtiön kiinteää ja irtainta omaisuutta ynnä kirjanpitoa sekä kantaa ja vastata yhtiön puolesta.

7 §.

Yhtiön toiminimen kirjoittavat johtokunnan puheenjohtaja ja yksi johtokunnanjäsen yhteisesti.

Johtokunta voi valtuuttaa isännöitsijän yhteisesti johtokunnan puheenjohtajan tai johtokunnanjäsenen kanssa kirjoittamaan toiminimen per procura.

8 §.

Yhtiön tilit laaditaan ja päätetään kalenterivuodelta, ja tulee tilinpäätöksen olla valmis viimeistään helmikuun 15 päivänä, jolloin yhtiön tilikirjat tilitodisteineen on annettava tilintarkastajille.

Tilintarkastajain on suoritettava tehtävänsä sekä annettava tilintarkastuskertomus ennen helmikuun loppua.

9 §.

Varsinainen yhtiökokous pidetään vuosittain maaliskuulla.

Ylimääräinen yhtiökokous jonkin asian käsittelemistä varten pidetään niin usein kuin yhtiön johtokunta katsoo tarpeelliseksi tahi kun osakkaat, jotka edustavat vähintään kahdeskymmenesosaa osakepääomasta, kirjallisesti sellaista kokousta vaativat.

Kutsu yhtiökokoukseen annetaan ilmoituksella, joka julkaistaan kahdesti ainakin yhdessä Helsingin kaupungissa ilmestyvässä sekä suomen- että ruotsinkielisessä lehdessä, ensi kerran vähintään kahdeksan päivää ennen kokousta. Ilmoituksessa on mainittava kokouksessa käsiteltäviksi tulevat asiat.

Muut tiedonannot ilmoitetaan yhtiömiehille johtokunnan kiertokirjeillä.

10 §.

Varsinaisessa yhtiökokouksessa käsitellään seuraavat asiat:

1) esitellään kertomus yhtiön toiminnasta edellisenä vuonna, tilinpäätös, tilintarkastajain kertomus ja johtokunnan sen johdosta antamat selitykset, sekä päätetään tästä johtuvista toimenpiteistä;

2) valitaan puheenjohtaja ja kaksi jäsentä sekä yksi varajäsen johtokuntaan erovuoroisten sijaan;

- 3) valitaan kaksi tilintarkastajaa ja näille kaksi varamiestä kuluvaan toimintavuotta varten;
- 4) esitellään muut kokouskutsussa mainitut asiat.

11 §.

Sekä yhtiökokouksessa että johtokunnan kokouksessa ratkaistaan asiat yksinkertaisella äänenemmistöllä. Äänen käydessä tasan voittaa puheenjohtajan kannattama mielipide, paitsi vaaleissa, joissa tulos määrätään arvalla.

12 §.

Yhtiön liikkeestä syntyvän vuosivoiton jaossa on noudatettava, että yhtiön osakkaille ei saa jakaa suurempaa osinkoa kuin mikä vastaa 5 % osakepääomasta tai yhtiölle muutoin suoritetuista maksuista; kuitenkin niin että, jos voitto jonakin vuonna ei ole sallinut jakaa 5 %, erotuksen saa suorittaa jonkin seuraavan vuoden voitosta. Muun muotoista hyvitystä älköön osakkaille annettako.

13 §.

Yhtiön rakennuksista älköön samalle henkilölle vuokrattako useampaa kuin yksi huoneisto.

Yhtiön rakennuksissa oleva vuokralainen ei saa luonaan pitää asumassa muita kuin oman perheensä jäseniä, älköönkä hän myöskään johtokunnan luvatta toiselle vuokratko huoneistoa eikä mitään sen osaa.

Lähempiä määräyksiä huoneistojen käyttämisestä annetaan erityisissä yhtiön johtokunnan vahvistamissa järjestyssäännöissä.

14 §.

Yhtiön hallinnossa noudatetaan kaikissa muissa kohdin osakeyhtiöistä voimassa olevan lain määräyksiä.

Helsingissä, Sanomal- ja Kirjap-Osakeyhtiön kirjapaino, 1917.

Komitean mietintö kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan sekä mainitun opetuksen tarkastuksen aikaansaamista koskevasta asiasta.

Kaupunginvaltuustolle antamassaan, tämän oheisessa esitysehdotuksessa on allekirjoittanut von Wright mainitsemillaan syillä esittänyt, että Valtuusto ottaisi harkittavaksi kysymyksen kunnan työväenopetuslaitosten yhteisen keskuslautakunnan asettamisesta, ja on Kaupunginvaltuusto tämän johdosta kokouksessaan helmikuun 29 päivänä 1916 lähettänyt esitysehdotuksen allekirjoittaneista kokoonpannun Komitean valmisteltavaksi. Nyttemmin suoritettuaan tämän tehtävän pyytää Komitea Kaupunginvaltuustolle antaa seuraavan mietinnön ehdotuksineen esillä olevasta asiasta.

Työnsä pohjaksi on Komitea katsonut tarpeelliseksi vaatia lausuntoja asiasta kaikilta niiltä lauta- ja johtokunnilta, joiden toiminta on esitysehdotuksen tekijän uudistusehdotuksen yhteydessä tai koskee sitä. Nämä lausunnot ovatkin nyttemmin saapuneet ja seuraavat tämän mietinnön liitteinä (Liitteet I—IX).

Saapuneiden lausuntojen tarkastelu osoittaa, että asianomaiset viranomaiset ovat yleensä hyväksyneet esitysehdotuksensa julkilausutun perusajatuksen että työväenopetuslaitosten hallintoelinten välinen läheisempi yhteistoiminta ja mainittujen laitosten tehokkaampi silmälläpito olisi suotava. Kaikki ammattiviranomaiset ovat puoltaneet kunnan työväenopetuksen yhtenäisen ja valvovan tarkastuksen aikaansaamista. Sitä vastoin on eriäviä mielipiteitä lausuttu esitysehdotuksen tekijän ehdottamasta yhteisen keskuselimen perustamisesta työväenopetusta koskevia kysymyksiä käsittelemään. Eräät viranomaiset, nimittäin ammatti- ja käsityöläiskoulujen johtokunnat sekä käsityö- ja tehdasyhdistyksen valtuutetut, ovat tässä kohden yhtyneet esitysehdotuksen tekijään, jota vastoin Sosialilautakunta sekä Työväenopiston ja Taideteollisuusyhdistyksen johtokunnat ovat asiassa esittäneet eräitä epäilyksiä. Näiden viranomaisten lausunnoissa huomautetaan m. m., että Työväenopisto laatunsa ja tarkoituksensa puolesta eroaa varsinaisista ammattikasvatustaloksista ja että opiston alistaminen näiden kanssa yhteisen hallinnon alaiseksi tuottaisi eräitä vaikeuksia; että uuden viranomaisen lisääminen

käsittlemään tärkeämpiä asioita, varsinkin budjettikysymyksiä, joita nykyään valmistellaan sekä Työväenopiston osastojohtokuntain että yhteisen johtokunnan kokouksissa, saattaisi hallintokoneiston ylen raskaaksi ja kömpelöksi; sekä että tuollaisen järjestelyn johdosta jäsenten harrastus yhteisiin johtokunnan kokouksiin vähenisi ja nämä kokoukset menettäisivät merkitystään. Taideteollisuusyhdistys puolestaan on sangen jyrkästi vastustanut ehdotusta keskuslautakunnan asettamisesta, pitäen tuollaista viranomaista tarpeettomana ja tarkastuksen aikaansaamista puheenalaiseen tarkoitukseen riittävänä.

Vaatimusta tässä puheena olevan kunnallishallinnon alan keskittämisestä täytyy Komitean mielestä teoreettiselta kannalta pitää täysin oikeutettuna ja esitysehdotuksen tekijän esittämiä periaatteellisia näkökohtia kieltämättä huomiota ansaitsevinä. Mutta ei käyne kieltäminen, että ehdotetun keskuslautakunnan sovittaminen nykyiseen kunnalliseen hallintoelimistöön olisi omansa tuottamaan käytännössä eräitä vaikeuksia ja hankaluuksia, eritoten Työväenopistolle, joka työväenopetuksen alalla on erikoisasemassa sekä opetuksen laatuun että laitoksen hoitoon ja hallintoon nähden. Jos keskittäminen toimeenpannaan eräiden laitosten vastustelusta huolimatta, on syytä peljätä, että yhteistyö ei muodostu niin menestykselliseksi kuin on tarkoitettu. Epäileminen käy niinkään, eikö tuollainen järjestely olisi omansa jossain määrin heikontamaan niiden elinten vastuuntuntoa, jotka lähinnä on asetettu eri laitoksia hoitamaan ja joiden vaikutusvalta keskusviranomaisen asettamisen johdosta vähenisi ja painuisi alemmalle tasolle. Kävisi näin ollen ehkä niinkään vaikeaksi saada kaikkiin sijoihin eri johto- ja lautakunnissa kunnallista harrastusta omaavia henkilöjä. Keskuslautakuntaan sijoitetut eri ammattijohtokuntain edustajat rasittuisivat liiaksi, ja samassa määrässä vähenisi heidän asianharrastuksensa.

Punnitessa ehdotettua keskuslautakuntaa puoltavia ja vastustavia syitä on lisäksi otettava huomioon muuan näkökohta, joka Komitean mielestä on ollut ratkaiseva. Komitean käsityksen mukaan esitysehdotuksen ydinkohta ei ole työväenopetuksen keskushallinnon aikaansaaminen, vaan tehokkaan tarkastuksen järjestäminen. Komitea on esitysehdotuksen tekijän ja asiassa kuultujen ammattiviranomaisten kanssa yhtä mieltä tuollaisen tarkastuksen tarpeellisuudesta ja on sentähden laatinut ehdotuksen sellaisen viranomaisen järjestämiseksi, joka ehdotus tässä mietinnössä esitetään Kaupunginvaltuustolle. Jos Valtuusto tämän ehdotuksen hyväksyy, saataisiin täten koossapitävä ja valvova elin, joka tosin ei tulisi siihen johtavaan asemaan, jomoinen on keskuslautakunnalle tarkoitettu, mutta kuitenkin täyttäisi tuntuvan osan niistä tehtävistä, mitkä esitysehdotuksen mukaan olisivat keskuslautakunnalla. Tämän johdosta ja edellyttäen tarkastuksen tulevan järjestyksi, voi Komitean mielestä keskuslautakunnan asettaminen jäädä ainakin siksi, kunnes tarkastuksen toiminta ja tätä tietä saavutetut kokemukset ovat täysin määrin osottaneet tuollaisen viranomaisen tarpeellisuuden.

Vastaisen tarkastuksen tulisi Komitean mielestä, niin kauan kuin sen tukena ei ole keskusviranomaista puheena olevalla alalla, olla välittömästi Kaupunginvaltuuston alainen. Taideteollisuusyhdistyksen johtokunnan ehdotusta tarkastajan asettamisesta Rahatoimikamarin alaiseksi ei käy puoltaminen, koska tarkastustoiminnalla ei ole mainittavaa yhteyttä Rahatoimikamarin hallintotehtävään kanssa. Käytännöllisistä syistä on Komitea kuitenkin ehdottanut, että tarkastajan virka täytettäisiin Rahatoimikamarin myötävaikutuksella.

Nykyään olemassa olevat tarkastuksen alaiset opetuslaitokset olisivat: Taideteollisuuskeskuskoulu (käsityöläiskouluosasto), Alemmat käsityöläiskoulut, Valmistava poika-ammattikoulu, Tyttöjen ammattikoulu ja Työväenopisto. Vastedes syntyviin ammattikasvatuslaitoksiin tarkastus tietysti niinkään ulottaisi toimintansa.

Ehdotetun laitoksen yksityiskohdat käyvät selville mietinnön oheisesta johtosääntöehdotuksesta. Tarkastusta toimittaisi Kaupunginvaltuuston asettama tarkastaja. Tyttöjen ammattikoulun johtokunnan tekemän ehdotuksen naispuolisen apulaisen asettamisesta tarkastajalle on Komitea havainnut hyvin harkituksi ja sentähden ehdottanut, että tarkastajan avuksi kaupungin ammattija käsityöläiskoulujen naispuolisten oppilaiden opetuksen valvonnassa asetettaisiin naistarkastaja. Kun tarkastus aluksi olisi asetettava väliaikaiselle kannalle ja vasta sitten, kun kokemusta on saatu, järjestettävä vakinaisemmaksi, on Komitea ollut sitä mieltä, että tarkastajavirkoja toistaiseksi olisi hoidettava verraten vähäpalkkaisina sivutoimina. Ainoastaan se ehto olisi tarkastajalle asetettava, että hän ei saa hoitaa muuta tointa, joka on välittömästi esteeksi hänen toiminnalleen kaupungin palveluksessa. Komitea on sitä mieltä, että yhteiskunnallisia asioita harrastavia ja tehtävään pystyviä henkilöjä näillä ehdoilla olisi näihin toimiin saatavissa, jos vuosipalkaksi määrätään miestarkastajalle 4,000 ja naistarkastajalle 600 markkaa.

Tarkastajan tehtäviin nähden pyytää Komitea viitata tämän oheiseen johtosääntöehdotukseen. Erikoisesti tärkeänä velvollisuutena hänellä olisi koettaa aikaansaada yhteistoimintaa kaupungin eri työväenopetuslaitosten johtokuntain kesken.

Tarkastuksen tulisi Komitean mielestä alottaa toimintansa ensi syysluku-kauden alusta eli syyskuun 1 päivästä 1917. Tarkastajalle hankittaisiin sopiva toimistohuoneisto, missä hän olisi määrättyinä vastaanottoaikoina viikon varrella tavattavana niinä aikoina vuodesta, jolloin työväenopetuslaitokset ovat toiminnassa.

Tarkastajan käytettäväksi annettaisiin tarpeellinen tarverahain määräraha, josta niinkään olisi suoritettava kustannukset tarpeellisen ammattikirjallisuuden hankkimisesta tarkastajan kirjastoon.

Komiteassa on vallinnut erimielisyyttä sikäli, että esitysehdotuksen tekijä

(allekirjoittanut von Wright) on katsonut esitysehdotuksessa esiintuoduilla ja mietintöön liittyvässä vastalauseessa lisäksi kehitetyillä perusteilla olevan pysyminen ehdotuksessaan työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan perustamisesta, ja on vastalauseja vaatinut asian palauttamista Komiteaan johtosäännön laatimiseksi ehdotetulle keskuslautakunnalle.

* * *

Edellä lausutun johdosta esittää Komitea, että Herrat Kaupunginvaltuusmiehet päättäisivät:

evätä esillä olevassa esitysehdotuksessa tehdyn ehdotuksen kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan aikaansaamisesta; mutta

kunnallisten tai kunnan varoilla kannatettujen työväenopetuslaitosten toiminnan valvonnan uskottavaksi tarkastajalle, apunaan naistarkastaja kaupungin amatti- ja käsityöläiskoulujen naispuolisten oppilaiden opetuksen silmälläpitoa varten;

hyväksyä Komitean laatimat tämän oheiset ehdotukset mainittujen henkilöiden johtosäännöksi sekä tarkastuksen vuosirahasäännöksi;

mainitun järjestön toiminnan alkavaksi syyskuun 1 päivästä kuluvaan vuoteen;

käskää Rahatoimikamarin julistaa tarkastajanviran avonaisena haettavaksi ja tehdä ehdotuksen sen täyttämiseksi; sekä

Kaupunginvaltuuston 1917 vuoden käyttövaroista osottaa arviolta 2,300 markkaa tarkastuksen palkkoihin ja kuluihin tämän vuoden syys—joulukuulla.

Helsingissä, tammikuun 30 päivänä 1917.

K. Cannelin.
J. J. Sederholm.

V. von Wright.

S. Ivalo.
A. Wallensköld.

John Uggla.

Ehdotus Helsingin kaupungin työväenopetuslaitosten mies- ja naistarkastajan johtosäännöksi.

1 §.

Kunnan omain tai kunnan varoilla avustettujen työväenopetuslaitosten toiminnan valvonnassa avustaa Kaupunginvaltuustoa tarkastaja, jonka, sittenkun Rahatoimikamari on viran julistanut avonaisena haettavaksi, Kaupunginvaltuusto Kamarin esityksestä valitsee varaamalla molemmin puolin kuusi-kuukautisen irtisanomisajan.

Tarkastaja on välittömästi Kaupunginvaltuuston alainen. Hän ei saa pitää eikä hoitaa muuta tointa, joka on esteeksi hänen toiminnalleen kaupungin palveluksessa.

2 §.

Tarkastaja on velvollinen valvomaan 1 §:ssä mainittujen työväenopetuslaitosten toimintaa sekä katsomaan, että opetusta annetaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja vahvistettujen perusteiden mukaan. Sitä varten on tarkastajan velvollisuutena erittäin:

taajaan käymällä työväenopetuslaitoksissa hankkia tarkka selvä niiden tilasta sekä tarkkaavaisesti seurata tämän alan kehitystä muillakin paikkakunnilla, toimia tarkoituksenmukaisten opetustapain käytäntöön saattamiseksi ja kaikin tavoin edistää ammattikasvatuksen kehitystä;

budjetinjärjestelyä koskevia kysymyksiä käsiteltäessä ja muulloinkin, kun tarpeelliseksi katsoo, olla saapuvilla asianomaisten johtokuntain kokouksissa sekä ottaa osaa keskusteluihin, mutta ei päätöksiin;

vähintään kahtena päivänä viikossa siihen aikaan vuodesta, jolloin työväenopetuslaitokset ovat toiminnassa, olla määrättyinä ilmoitettuina aikoina ja ilmoitetulla paikalla kaupungissa tavattavana;

tarkastuksessa tekemänsä huomioiden johdolla antaa neuvoja ja ohjeita opettajille ja opettajattarille sekä hankkia tietoja oppilaiden koulunkäynnistä;

tarpeen mukaan pitää kokouksia kaupungin työväenopetuslaitosten eri johtokuntain edustajain kanssa neuvotellakseen työväenopetusta koskevista asioista;

asianomaisille valtion ja kunnan viranomaisille antaa näiden vaatimat lausunnot ja tiedot;

ennen helmikuun 15 päivää Kaupunginvaltuustolle antaa kertomus omasta ja naistarkastajan toiminnasta lähinnä edellisenä kalenterivuonna; sekä

muutoin noudattaa niitä määräyksiä ja ohjeita, joita Kaupunginvaltuusto hänen virkatoimintaansa nähden antanee.

3 §.

Kaupungin ammatti- ja käsityöläiskoulujen naisoppilaiden opetuksen valvonnassa avustaa miestarkastajaa naistarkastaja, jonka Kaupunginvaltuusto ottaa ja erottaa miestarkastajan esityksestä.

4 §.

Tämä johtosääntö on voimassa syyskuun 1 päivästä 1917.

Ehdotus kaupungin työväenopetuslaitosten tarkastuksen vuosirahasäännöksi.

Miestarkastaja, palkkaa.....	4,000: —
Naistarkastaja, „	600: —
Tarverahoja	1,400: —
	<hr/>
	Yhteensä 6,000: —

Herra V. von Wrightin esitysehdotus kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan perustamisesta.

Herroille Kaupunginvaltuusmiehille.

Kansakoulujohtokunnan tekemän esityksen mukaisesti antoi Kaupunginvaltuusto kesäkuun 13 päivänä 1911 asettamansa komitean toimeksi laatia ehdotuksen lähemmän yhteistyön aikaansaamisesta kaupungin sivistyslaitosten johtokuntain kesken. Komitean mietintö lähetettiin Rahatoimikamariin, jonka mielestä ehdotettu Helsingin kaupungin sivistyslaitosten keskuslautakunta saisi niin vähän tekemistä, että Kamari ehdotti esitystä hyljättäväksi. Kaupunginvaltuusto jätti asian raukeamaan.

Kysymys yhteistoiminnasta kansakoulujen ja niiden sivistyslaitosten kesken, joiden tehtävänä on jatkaa kansakouluista päässeen nuorison kasvatusta, on tosin sangen tärkeä, mutta sen käsittely jää tämän esitysehdotuksen puitteiden ulkopuolelle, ja tyydyn sentähden toteamaan, että edellä mainittu kansakoulujohtokunnan ja kaikkien työväensivistyslaitosten edustajista kokoonpantu komitea *yksimielisesti* lausui lähemmän yhteistoiminnan toivottavaksi kaupungin oppilaitosten kesken.

Mainitusta ajankohdasta lähtien jatkunut kehitys on saattanut tuollaisen yhteistyön vieläkin suotavammaksi. Kaupunki on omaan hoitoonsa ottanut Työväenopistossa annettavan opetuksen, ja muita työväensivistyslaitoksia on laajennettu. Oppilasluku Helsingissä toimivissa työväensivistyslaitoksissa: Taideteollisuuskeskuskoulussa, Käsityöläiskouluissa, Valmistavissa ammattikouluissa ja Työväenopistossa oli vuonna 1913 kaikkiaan 4,644, ja kaupungin menot näistä laitoksista vuonna 1914 olivat 243,575 markkaa sekä pyrkivät edelleen kohoamaan.

Kunnalla on siis suuria etuja valvottavana työväensivistyslaitoksiin nähden, ja vastedes ne yhäkin kasvavat, sitä mukaa kuin nämä laitokset kehittyvät, minkä saattaa edellyttää olevan laita, koska ehdotuksia uusien ammattikoulujen perustamisesta jo on tehty ja Työväenopiston sekä suomen- että ruotsinkielisten alkeiskurssien oppilasluku on ollut niin suuri, että näiden kursien laajentaminen käy välttämättömäksi. Nekin suuret, järjestysvuorosta kilpailevat rakennusyrietykset, joita työväensivistyslaitosten tarpeiksi täytyy toimeenpanna ja joita varten jo on varattu useita rakennustontteja, lisäävät kunnalla näihin laitoksiin nähden valvottavina olevia etuja ja saavat aikaan, että näitä rakennuksia suunniteltaessa on koetettava huolellisesti tutkia eri laitosten tarpeita.

Asiain näin ollen on tietenkin sangen tärkeää, että työväenopetusta koskevain *yleisten* asiain tutkiminen keskitetään keskuselimeen ja että puheena olevain laitosten silmälläpito on järjestetty täysin tarkoituksenmukaisella tavalla. Mielestäni ei eräiden juoksevain ja hallintoasiain käsittely ole nykyään tarkoituksenmukaisesti järjestetty.

Taideteollisuuskoulussa valmistelea sääntöjen mukaan kouluasiat eräs valiokunta, jonka m. m. tulee ehdottaa opettajain ottaminen. Esillä olevain kertomusten mukaan olivat kaikki tämän valiokunnan jäsenet Keskuskoulun opettajia. Käytännöllisellä ammattityöllä oli toimikunnassa kaksi ja arkkitehtuurilla yhdeksän edustajaa, kaikki Taideteollisuusyhdistyksen palveluksessa olevia.

Käsityöläiskoulujen ja Valmistavain poika-ammattikoulujen johtokunnissa on kussakin ainoastaan kolme jäsentä, ja käytännöllinen ammattityö on monena vuonna näiden koulujen johtokunnissa samoinkuin Tyttöjen valmistavan ammattikoulun johtokunnassakin ollut vailla edustajia. Tämä käytännöllisen työn heikko edustus koulujen johtokunnissa on epäedullinen, koska on erittäin tärkeää, että mahdollisimman välitön kosketus on olemassa koulujen ja työpajain kesken. Ainoastaan Työväenopiston molempain osastojen johtokuntiin on kutsuttu työväen edustajia, vaikka hyvät työväenedustajat voivat johtaja lautakuntiin, joille työväen parhaaksi toimivain laitosten hoito ja hallinto on uskottu, tuoda erittäin hyödyllistä tietojen lisäystä, niinkuin Helsingin Sosialilautakunnasta saatu kokemus osoittaa.

Työväenopetuslaitosten budjetinkäsittelyyn nähden on huomattava, että Taideteollisuuskeskuskoulun käsiammattiopetuksen budjetin laatii mainitun koulun johtokunta, jonka 14 jäsenestä Kaupunginvaltuusto valitsee ainoastaan 2, vaikka kaupunki antaa saman verran apumaksua Keskuskoulun kuin Käsityöläiskoulujen ja Valmistavain ammattikoulujenkin opettajain palkkaukseen ja viimeksi mainittuja kouluja hoitavat Kaupunginvaltuuston valitsemat johtokunnat. Tämä on epätasaista, varsinkin kun Keskuskoulun tilit eivät, niinkuin muiden tässä mainittujen oppilaitosten tilit, ole kaupungin puolelta toimitettavan tarkastuksen alaiset.

Opettajain ottaminen puheena oleviin sivistyslaitoksiin on asianomaisten johtokuntain asia, jotka käsityöläis- ja ammattikouluihin valitsevat johtajankin, kun taas Työväenopiston molempain osastojen johtajat valitsee Kaupunginvaltuusto. Kun opettajavirkoja täytetään niitä avonaiseksi julistamattakin, näyttää suotavalta, että opettajat, jotka asetetaan *yhtäjaksoista* opetusta toimittamaan ja pääsevät osallisiksi kunnan eläkkeestä, virkoihinsa vahvistaisi kunnallinen keskuslautakunta, johon keskitettäisiin eräiden työväenopetusta koskevain yleisten asiain käsittely.

Tämän keskuselimen, jota kävisi sanominen Työväenopetuksen keskuslautakunnaksi, tulisi olla kokoonpantu niiden eri harrastusten edustajista, joiden hyväksi lautakunta työskentelisi.

Tuollaisen koossapitävän elimen tarve lienee kiistämätön. Vähäksymättä sitä työtä, jota eri sivistyslaitosten johtokunnat suorittavat, täytyy nimittäin jokaisen, joka on ottanut tähän työhön osaa tai sitä harkinnut, käsittää, että eri johtokunnille olisi tarpeen koossapitävä elin, jonka tarkoituksena ei ainoastaan ole käytettävänä olevan kootun asiantuntemuksen avulla toimia opetuksen järjestämiseksi parhaalla tavalla, vaan joka sen ohessa myös voi valvoa kaupungin etuja m. m. työväenopetuksen määrärahoihin nähden. Huomattava on niinkään, että eri johtokunnat eivät, hoitavatpa ne tehtäviään miten tahansa, voi laitoksissaan toimittaa yhdenmukaista, elvyttävää ja valvovaa *tarkastusta*.

Helsingin Käsityö- ja Tehdasyhdistyksen ehdotuksen mukaan on ryhdytty toimiin neuvottelujen aikaansaamiseksi pääkaupungin työväenopetuslaitosten edustajain kesken, mutta siten ehkä saatavista lausunnoista ei voi olla läheskään samaa hyötyä kuin kunnallisesta työväenopetuslautakunnasta ¹⁾, jonka Kaupunginvaltuuston päätöksen perustuva järjestys ja kokoonpano takaa säännöllisesti jatkuvan toiminnan, jolla on käytettävänä tarpeellista työvoimaa.

Ettei valtion käsityöläiskoulujen tarkastaja voi toimittaa puheena olevain lukuisain ja suurien laitosten tarkastusta sillä tavoin kuin kunnan etu vaatii, on selvää, kun ajattelee, että mainitun tarkastajan velvollisuutena on valvoa maamme kaikkien kaupunkien kaikkia käsityöläis- ja ammattikouluja ja sitä paitsi valmistettava kaikki näitä laitoksia koskevat Teollisuushallituksen käsiteltävät asiat.

Työväenopetuslaitosten keskuslautakuntaan olisi asetettava ammattikasvatusalan eri laitoksiin hyvin perehtynyt henkilö, joka tarkastajana voisi toimittaa kaikkien tähän kuuluvain kaupungin laitosten tarpeellista ja yhdenmukaista hoitoa ja tarkastusta. Tämän tarkastajan tulisi niinkään toimia lautakunnan sihteerinä. Tarkastajan, lautakunnan ja asianomaisten koulujohtokuntain yhteistoimin voitaisiin m. m. aikaansaada:

yhdennemukaisempi menettely oppilaiden ottamisessa laitoksiin;

toimeenpanna ja voimassapitää koulunkäynnin järkipäistä valvontaa;

tutkia ulkomaiden edistystä työväenopetuksen alalla sekä meillä käyttää hyväksi hyödyllisiä kokemuksia, niin että työväenopetuslaitoksemme voisivat tuottaa mahdollisimman suurta hyötyä työväelle ja yhteiskunnalle.

Työväenopetuksen keskuslautakunnalle kävisi niihin työväenopetuksen hyväksi toimiviin laitoksiin nähden, jotka saavat kannatusapua Helsingin kaupungilta eivätkä ole muun kunnallisen johto- tahi lautakunnan alaiset, antaminen tehtäväksi:

¹⁾ Jos tulee perustettavaksi kaupungin sivistyslaitosten ylihallitus, voisi työväenopetuslautakunta olla ylihallituksen osastona.

- 1) työväenopetuksen tarkastajalla toimittaa tarpeellista tarkastusta;
- 2) vaikuttaa siihen suuntaan, että opetusta käsityöläis- ja ammattikouluissa toimitetaan alituisesti silmällä pitäen sitä *käytäntöä*, mikä oppilaalla ammatissaan voi olla saamastaan opetuksesta tahi harjoittelusta;
- 3) tarkastaa ja lausuntonsa kera Kaupunginvaltuustolle lähettää puheena olevain sivistyslaitosten tulo- ja menoarviota sekä muita niiden taloutta koskevat esitykset;
- 4) lausuntonsa kera Kaupunginvaltuustolle lähettää laitosten johtajain asettamista tai erottamista tarkoittavat hakemukset;
- 5) asianomaisten koulujohtokuntain esityksestä virkaan vahvistaa kunnan eläkkeeseen oikeutetut opettajat;
- 6) suorittaa muita Kaupunginvaltuuston keskuslautakunnalle antamia tehtäviä;
- 7) omasta aloitteestaan tahi keskuslautakunnan kanssa yhteistoiminnassa olevain koulujohtokuntain tai muiden työväenopetusta harrastavain viranomaisten esityksestä Kaupunginvaltuustolle ehdottaa työväenopetuksen edistämistä tarkoittavia toimenpiteitä; ja
- 8) vuosittain Kaupunginvaltuustolle lähettää sekä kertomus keskuslautakunnan ja sen alaisten koulujen toiminnasta että myös työväenopetuksen tarkastajan toiminnastaan laatima selonteko.

Kaupunginvaltuustolle antamani esitysehdotuksen johdosta on kysymys käsityöläiskouluopetuksen uudestijärjestämisestä joutunut käsiteltäväksi eräässä Valtuuston asettamassa valiokunnassa, mutta kysymyksen kunnallisen keskuselimen aikaansaamisesta työväensivistyksen edistämiseksi käy käsitteleminen erillään mainitusta esitysehdotuksesta, ja aikaisemmassa esityksessäni ehdotetun uudistuksen toimeenpano, joka edellyttää neuvotteluja valtionviranomaisten kanssa, varmaankin helpottuisi, jos olisi olemassa työväenopetuksen keskuslautakunta, joka voisi olla apuna asian käsittelyssä.

Toivoen Kaupunginvaltuuston havaitsevan esittämäni näkökohtain ansaitsevan huomiota rohkenen kunnioittaen ehdottaa, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

antaa valiokunnan tutkittavaksi ehdotuksen työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan asettamisesta pääasiallisesti edellä lausutun mukaisesti ja, jos syytä katsoo olevan, Kaupunginvaltuustolle tehdä ehdotuksen asiasta.

Helsingissä, helmikuun 3 päivänä 1916.

V. von Wright.

Liite I.

Tyttöjen ammattikoulu.

Helsingissä,
huhtik. 19 p:nä 1916.

*Kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan ai-
kaansaamiseksi asetetulle Kaupunginvaltuuston valiokunnalle.*

Vastaukseksi arvoisaan kirjelmään maaliskuun 13 päivältä 1916 pyytää Tyttöjen ammattikoulun Johtokunta ilmoittaa periaatteessa kannattavansa keskuslautakunnan asettamista, jommoisesta Johtokunta arvelee olevan hyötyä eräiden kouluja koskevain kysymysten käsittelyssä, mutta edellyttää Johtokunta kuitenkin, että puheena olevalle lautakunnalle annetaan täsmälliset ohjeet.

Johtokunta arvelee niinkään, että tarkastus voi olla kouluille edullinen, mutta toivoo, että sen sekä Tyttöjen ammattikoulussa että käsityöläiskoulujen naisosastoilla toimittaisi naispuolinen tarkastaja. Mies- ja naistarkastajalle olisi niinkään vahvistettava johtosäännöt, joissa m. m. määrättäisiin heidän suhteensa valtion tarkastajaan.

Vaikka esitysehdotus edellyttää yhteistyötä keskuslautakunnan, mies- tai naistarkastajan sekä asianomaisten koulujohtokuntain kesken, olisi ehkä ajateltavissa, että menettely olisi yksinkertaisempi, jos toiselta puolen lautakunta sekä toiselta puolen koulun johtaja tai johtajatar olisivat keskenään välittömässä yhteistoiminnassa. Viimeksi mainitut voisivat niinkään vähemmän laajakantoisissa kysymyksissä neuvotella mies- tai naistarkastajan kanssa.

Tyttöjen ammattikoulun puolesta:

J. Reuter.

Liite II.

HELSINGIN

**Valmistavan Poika-ammatti-
koulun Johtokunta.**

Huhtik. 23 p:nä 1916.

*Kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan ai-
kaansaamiseksi asetetulle Kaupunginvaltuusten valiokunnalle.*

Valiokunnan kirjelmän johdosta maaliskuun 13 päivältä pyytää Valmistavan poika-ammattikoulun Johtokunta ilmoittaa hyväksyvänsä herra V. von Wrightin esitysehdoituksessa Kaupunginvaltuustolle tehdyn ehdotuksen työväenopetuksen keskuslautakunnan asettamisesta.

Sen johdosta että esitysehdotuksessa sanotaan, että käytännöllinen työ ei ole ollut edustettuna koulun johtokunnassa, pyytää Johtokunta huomauttaa, että useat johtokunnan jäsenet ovat koko koulun olemassa oloaikana olleet insinöörejä, jotka vuosikausia ovat oppilaina ja työntekijöinä työskennelleet konepajoissa.

Johtokunnan puolesta:

J. Reuter.

Alex. Federley.

Liite III.

HELSINGIN KAUPUNGIN
SOSIALILAUTAKUNTA.

*Helsingissä,
huhtik. 25 p:nä 1916.*

N:o 24.

Kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan aikaansaamista valmistelemaan asetetulle Kaupunginvaltuuston valiokunnalle.

Kirjelmässä viime maaliskuun 13 päivältä on valiokunta pyytänyt Sosialilautakunnan lausuntoa kunnallisneuvos V. von Wrightin Kaupunginvaltuustolle tekemän ja valiokunnan valmisteltavaksi lähetetyn, tämän kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan asettamista koskevan esitysehdotuksen johdosta, ja on Lautakunnalla kunnia asiasta lausua seuraavaa:

Sosiaalilautakunta ei, niinkuin tunnettu, välittömästi puutu kunnan järjestämään työväenopetukseen. Ammatti- ja käsityöläiskoulut ovat aina olleet eri hallinnon alaisina ja, sittenkun aikaisemmat kunnan ylemmät työväenopetuskurssit on järjestetty Helsingin kaupungin työväenopistoksi, on tämä kunnan työväenopetuksen haara erotettu Sosialilautakunnan, aikaisemman Työväenasiain lautakunnan, valvonnan alaisuudesta. Näin ollen ei Lautakunta antaessaan pyydettyä lausuntoa nyt esillä olevasta esitysehdotuksesta voi nojata kaupungin kunnallisesta ammatti- ja työväenopetuksesta saamaansa välittömään kokemukseen ja voi sentähden asiassa esittää ainoastaan eräitä yleisiä näköhohtia.

Se pyrkimys lähisukuisten kunnallisten laitosten johdon keskittämiseen, mikä viime aikoina on ollut johtavana periaatteena tšekäläisen kunnallishallinnon järjestämisessä, on työväenopetuksen alalla tähän asti esiintynyt ainoastaan kaupungin työväenopistossa, jonka molemmilla osastoilla tosin on kumpaisellakin johtokuntansa, mutta jonka ykseyttä, semmoisena kuin sitä opistoa perustettaessa tarkoitettiin, on, mikäli on ilmoitettu, haittata ja osastojen molemminpuoliseksi eduksi pidetty voimassa johtosäännön mukaisesti käsittelemällä yhteiset asiat osastajohtokuntain yhteisissä kokouksissa. Kun nyt on ehdotettu, että työväenopisto ja sen johtokunnat alistettaisiin edellytetyn uuden keskuslautakunnan alaisiksi, on Sosialilautakunta asettunut hiukan epäröivälle kannalle ehdo-

tuksen tähän puoleen nähden. Toiselta puolen on tosin myönnettävä, että laitos opetuksineen kääntyy samain kansankerrosten puoleen kuin ammattiopetuslaitoksetkin; että opistolle ja mainituille laitoksille yhteinen budjetinvalmistelu puheena olevain opetushaarain tarpeisiin ja vaatimuksiin perehtyneiden henkilöiden toimittamana voisi olla hyödyksi kaupungin eduskunnalle; sekä että yhteinen tarkastus taas voisi olla hedelmällinen opetukselle, varsinkin sen järjestämiselle, niinkuin työväenopiston säännöissä määrätään, „huomioon ottamalla työväestön elanto- ja työoloja“. Toiselta puolen kuitenkin huomautettakoon, että toiminta opistossa, jonka tehtävänä on etusijassa työväestöön levittää yleistä valistusta sekä herättää siinä harrastusta sosialista kehitystä ja taloudellista elpymistä koskeviin kysymyksiin, laadultaan ja tarkoituserältään eroaa eri ammattikoulujen opetuksesta; että opiston molempain osastojen budjettiehdotukset jo nyt valmistelee kaksi viranomaisista, asianomainen osastojohtokunta ja yhteisen johtokunnan kokous ennen niiden lähettämistä Rahatoimikamariin; että uuden viranomaisen lisäksi tulo saattaisi hallintokoneiston liiaan raskaskulkuiseksi; ja että taas yhteisten johtokunnan kokousten poistamisesta voisi olla seurauksena opiston nykyisen ykseyden lakkaaminen. Kun Sosialilautakunta on opiston toiminnan käytännöllisestä järjestämisestä syrjässä ja ainoastaan osastojohtokunnissa olevain edustajainsa kautta sen kanssa kosketuksissa, ei Lautakunta ole tahtonut välittömästi puoltaa eikä vastustaa ehdotetun keskityksen ulottamista opistoon ja sen hallintoon, vaan tyytyy tässä kohden esittämään edellä esiintuomansa näkökohdat.

Sitä vastoin ei näy voivan olla epäilystä siitä, että kaupungin joko kokonaan tahi ainakin enimmältä osalta kustantamain ammattiopetuslaitosten hallinnossa on järjestykseen nähden suuria puutteita. Niinpä on esim. kaupungin edustajain vaikutus Taideteollisuuskeskuskoulun käsityöläisopetukseen ollut sängen vähäpätöinen verraten kaupungin suoritamaan kannatusapuun (kuluvan vuoden budjetin mukaan 46,798 markkaa); puheena olevan koulun hallinto on kuitenkin paraikaa uudesti järjestettävänä. Mutta ennen kaikkea ei edellä puheena ollutta pyrkimystä kunnallisten laitosten hallinnon keskittämiseen ole mitenkään ollut huomattavana työntekijäin ammattikasvatusta varten olevissa eri opetuslaitoksissa. Sosialilautakunta on sitä mieltä, että vastamainitun opetustoiminnan ja sen hallinnon keskitys olisi kunnalliselta kannalta toivottava sekä toiminnan tarkoituksenmukaiselle järjestämiselle eduksi, sikäli että eri laitokset opetuksellaan mahdollisimman parhaalla tavalla täydentäisivät toisiaan ja mahdollisimman tehokkaasti kohottaisivat työntekijäin ammattitaitoa ja ansiokykyä sekä samalla edistäisivät kotimaisen työn tuottavaisuutta. Viimeksi mainituissa kohdin voisi esitysehdotuksen tekijän ehdottamalla, tähän kuuluvan opetuksen kunnallisella tarkastuksella olla tuntuva merkitystä.

Asian lähetekirjat pannaan tämän oheen.

Sosiaalilautakunnan puolesta:

Leo Ehrnrooth.

Einar Böök.

HELSINGIN
Käsityö- ja Tehdasyhdistys.

Helsingissä,
3 p. toukok. 1916

N:o 414.

Kaupunginvaltuuston valiokunnalle, joka käsittelee työväenoppilaitosten keskuslautakunnan asettamista koskevaa esitysehdotusta.

Viime maaliskuun 13:na päivätyssä kirjeessä on Valiokunta pyytänyt Valtuuston lausuntoa kunnallisneuvos V. v. Wrightin tekemästä esitysehdotuksesta, joka koskee työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan asettamista kaupunkiimme.

Tämän johdosta pyytää Valtuusto esille tuoda seuraavaa:

Käsityö- ja Tehdasyhdistyksen jäsenten velvollisuus on m. m. pitää huolta siitä, että heidän oppilaansa ja nuoret työntekijänsä käyttävät niitä oppilaitoksia, joita heitä varten on perustettu, ja heidän etujensa mukaista on, että näiden oppilaitosten toimintaa tarkkaan valvotaan, jotta ne mitä täydellisimmin vastaisivat tarkoitustansa. Nykyään toimivat puheenalaiset oppilaitokset kukin itsenäisesti siten, että niiden oppisuunnitelmat eivät ole vähimmässäkään määrässä sovitettut toistensa mukaan, opetuksen kokonaisuutta silmälläpitäen. On sentähden niiden tarkoituksenmukaiselle toiminnalle ja kehitykselle välttämätöntä, että ne tulevat lähempään yhteyteen toistensa kanssa. Oivaltaen tämän seikan Valtuusto jo vuosi sitten kirjeellisesti kääntyikin kaikkien kaupungissamme toimivien, työväkeä varten perustettujen oppilaitosten johtokuntien puoleen sekä ehdotti, että kukin johtokunta antaisi edustaa itseänsä konferenssissä, jossa tultaisiin neuvottelemaan puheenalaisten oppilaitosten keskeisistä asioista. Tämän johdosta onkin jo muodostunut mainittujen koulujen keskeinen lautakunta, vaikka se onkin vain epävirallinen laitos.

Kun nyt on kysymyksessä virallisen keskuslautakunnan perustaminen useinmainittuja kouluja varten ja kun on luonnollista, että virallinen lautakunta voisi paljon suuremmalla ponnella toimia kuin mainittu Valtuuston toimesta syntynyt, niin pyytää Valtuusto mitä lämpimimmän puoltaa esitysehdotuksessa tehtyä ehdotusta.

Helsingin Käsityö- ja Tehdasyhdistyksen puolesta:

Juho Ahde.

K. A. Castrén.

Liite V.

Kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan aikaansaamista valmistelemaan asetetulle Kaupunginvaltuuston valiokunnalle.

Helsingin kaupungin työväenopiston ruotsin- ja suomenkielisen osaston johtokunnan vastauskirjelmät kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan aikaansaamista koskevasta asiasta on esitelty kuluvaan toukokuun 1 päivänä pidetyssä Yhteisen johtokunnan kokouksessa, ja pyytää Yhteinen johtokunta tämän johdosta ilmoittaa, ettei sillä puolestaan ole ollut näihin kirjoituksiin mitään lisättävänä eikä niissä mitään muutettavaa, minkätähden se lähettää ne Kaupunginvaltuuston mainittua kysymystä käsittelemään asettamalle valiokunnalle.

Helsingissä, kesäkuun 20 päivänä 1916.

Helsingin kaupungin työväenopiston yhteisen johtokunnan puolesta:

V. von Wright.

J. Qvist.

Liite VI.

HELSINGIN KAUPUNGIN

Työväenopiston Suomenkielisen osaston johtokunta.

Helsinki, 2 p. toukok. 1916.

Kaupungin Opetuslaitosten Keskuslautakunnan aikaansaamista varten asetetulle Kaupunginvaltuuston Valiokunnalle.

Sittenkuin Työväenopiston suomenkielisen osaston johtokunta on useammassa eri kokouksessa käsitellyt sitä hra V. v. Wrightin tekemää ehdotusta, jonka arvoisa Valiokunta on lähetekirjelmässään 13 päivältä viime maaliskuuta Johtokunnalle lausunnon antamista varten lähettänyt, saa Johtokunta käsittelynsä tuloksena esittää seuraavaa:

Niiden kahden lukuvuoden aikana, jotka Työväenopisto on toiminut, on jo ehtinyt käytännössä ilmetä seikkoja, jotka tekevät suotavaksi säännöllisen vuorovaikutuksen opiston ja muiden kaupungissa toimivien opetuslaitosten välillä. Niinpä äskettäin opiston Yhteisessä Johtokunnankokouksessa ratkaistu kysymys minimi-ikä määräämisestä Työväenopistoon otettaville oppilaille on sellainen, että sen käsittelyssä on ollut tarpeellista

ottaa huomioon muiden työväenopetuslaitosten toiminnan edellytyksiä. Toinen käytännöllinen asia, joka on antanut Johtokunnalle aihetta toivoa vuorovaikutusta puhealaisten työväenopetuslaitosten kanssa, on se vaikeus, joka osastolle on esiintynyt opetushuoneistojen hankkimisessa osaston n. s. opintopiireille. Tämä vaikeus tulee pysymään vielä senkin jälkeen, kuin osastolla on oleva oma työväenopistotalo käytettävänä, koska osasto tarvitsee huoneistoja eri osissa kaupunkia, ja näin ollen olisi osastolle edullista saada, niinkuin jo on tapahtunut, käytettäväkseen sellaisia luokkahuoneita, jotka kaupungin kannattamilta muilta työväenopetuslaitoksilta tilapäisesti jäävät vapaiksi. Opistotalon valmistuttua voi Työväenopisto kenties puolestaan osoittaa vastaavaa vieraanvairaisuutta toisille oppilaitoksille.

Nämä käytännössä esiintyneet seikat jo sinänsä tekevät jonkun vuorovaikutuksen Työväenopiston ja muiden työväenopetuslaitosten välillä toivottavaksi, mutta muitakin näkökohtia on otettava huomioon, kun Työväenopiston kannalta on harkittava ehdotusta, joka tarkoittaa n. s. Työväenopetuksen Keskuslautakunnan perustamista.

Kun tältä kannalta on arvostettava niiden eri tehtävien merkitystä, jotka ehdotuksen mukaan tulisivat kuulumaan sanotulle Keskuslautakunnalle ja sen yhteyteen asetettavalle Työväenopetustarkastajalle, niin on ensinnäkin tunnustettava, että Työväenopiston toiminnalle saattaa olla huomattavaa etua aikaansaataavasta keskityksestä ja valvonnasta edellytettynä, että keskittävän uuden elimen järjestelyssä otetaan huomioon myöskin Työväenopiston omalaatuinen tehtävä.

Jotta työväenopiston tarkastus voisi tuottaa toivottavia hedelmiä, ei siksi otettavan henkilön tulisi olla ainoastaan „ammattikasvatusalan eri laitoksiin hyvin perehtynyt“, vaan myöskin siinä määrin yhteiskunnallisesti ja sivistyksellisesti kehittynyt, että hän tarpeellisella arvostelukyvällä ja hienotunteisuudella voisi suhtautua sellaiseen opetuslaitokseen, joka monipuolisesti palvelee varttuneen työväestön valistustarpeita. Tarkoituksenmukaisesti järjestetty tarkastus saattaa Työväenopistolle olla sitä tärkeämpi, kun opiston työ erittäinkin lukuisien alkeiskurssien ja opintopiirien takia käy varsin monihaaraiseksi, joten osaston johtajan saattaa olla vaikeata riittävällä tarmolla valvoa tätä opetusta, jota annetaan useissa kaukana toisistaan olevissa opetushuoneistoissa.

Opetuksen tarkastuksen järjestämisen ohella tarkoittaa ehdotus asettaa Keskuslautakunnalle useita muita tehtäviä, joista tässä on erikoisen tärkeitä kosketella osaston menoarvion tarkastamista. Tässäkin kohden voi edeltäpäin ajatella, että Opiston talouden lisätty tarkastus voi olla omansa vaikuttamaan hyödyllisesti sekä siihen harkintaan, jolla anottavien määrärahojen tarpeellisuutta tutkitaan, että myöskin myönnettyjen määrärahojen käyttämiseen. Kysymyksenalaista on kuitenkin se, olisiko opiston nykyään vallitsevasta järjestyksestä siinä määrin poikettava, että opistolle valmistettava menoarvio olisi ennen sen lähettämistä kaupungin Rahatoimikamariin annettava uuden Keskuslautakunnan käsiteltäväksi, vai voitaisiinko Keskuslautakunnalle kuuluva ylivalvonta järjestää siihen muotoon, että opiston taloudesta olisi Keskuslautakunnalle annettava erikoinen selonteko vuosikertomuksen yhteydessä, joten Lautakunta täten voisi säännöllisesti tarkastaa Opistolle tulleiden määrärahojen käyttöä sekä tehdä sen johdosta mahdollisia

huomautuksiansa. Huomattavaa on näet, että Työväenopiston menoarvioehdotuksen laadinta ensin tapahtuu erikseen kumpaakin osastoa varten opiston kummankin osaston Johtokunnassa, mutta tämän jälkeen on sanottu ehdotus sääntöjen mukaan käsiteltävä Yhteisessä Johtokunnankokouksessa. Jos menoarvioehdotuksen tämän jälkeen tulisi käydä Keskuslautakunnan arvosteltavaksi, ennenkuin se voidaan lähettää Rahatoimikamariin, niin ehdotuksen valmistamisen näyttää käyvän kovin monimutkaiseksi ja vaikeasti suoritettavaksi käytettävissä olevan ajan kuluessa. Tämän lisäksi voi se seikka, että Yhteinen Johtokunnankokous ei tulisi menoarvion ja yleensä opiston taloudenhoitoa koskevien tärkeiden asiain käsittelyssä olemaan yhtä välittömässä yhteydessä kuin tähän asti Rahatoimikamarin ja Kaupunginvaltuuston kanssa, vaikuttaa siihen suuntaan, että osastojen johtokuntain jäsenten harrastus Yhteisiin Johtokunnankokouksiin laimenisi ja nämä kokoukset siten kadottaisivat merkityksensä. Täten astuu tietenkin pohdittavaksi se mahdollisuus, että Työväenopiston Yhteiset Johtokunnankokoukset sääntöjen muutoksella poistettaisiin ja niiden tehtävät siirrettäisiin nyt ehdotetulle Keskuslautakunnalle. Siitä, mitä edellä on sanottu, voi saada perustelua sille käsitykselle, että tästä muutoksesta olisi hyötyä sekä kaupungin taloudellisten etujen kannalta että myöskin Työväenopistolle, mutta toisaalta ei Johtokunta voi olla huomauttamatta, että tähän asti on pidetty varsin tärkeänä sitä tehtävää, joka Yhteisillä Johtokunnankokouksilla on ollut. Jos ne poistetaan, niin Työväenopisto ei enään tule toimimaan yhtenä kahteen osastoon jaetuna laitoksena, vaan se muodostuisi kahdeksi täysin itsenäiseksi opistoksi, suomenkieliseksi ja ruotsinkieliseksi työväenopistoksi. Kun työväenopisto alkuaan järjestettiin yhteiseksi kahtena osastona toimivaksi laitokseksi, pidettiin silmällä sekä käytännöllisiä ja taloudellisia näkökohtia että myöskin sitä aatteellista merkitystä, mikä tällaisella järjestelyllä erittäinkin työväenluokan käsityskannalta on. (Työväenasiainalautakunnan esitys Kaupunginvaltuustolle 19 päivältä joulukuuta 1912, sivu 12.) Käytäntö onkin osoittanut, että molempien Työväenopiston eri osastojen läheisellä vuorovaikutuksella on arvoa, jonka vuoksi voi epäillä, onko syytä käydä nykyistä järjestelyä puheenalaiseen suuntaan muuttamaan.

Johtokunnan on vielä lausuttava ajatuksensa siitä ehdollisesta lisäyksestä, joka Kaupunginvaltuuston valiokunnassa on tehty hra von Wrightin ehdotukseen. Tämän mukaan opetuslaitosten yleisen opetuskaavan vahvistaminen tulisi myöskin kuulumaan vastaisen Keskuslautakunnan tehtäviin. Jos tällä ehdotuksella Työväenopistoon nähden tarkoitetaan, että jokalukukautinen luento-ohjelma ja opintopiirien järjestely olisi Keskuslautakunnan vahvistettava, eikä ainoastaan sitä, että Keskuslautakunta voisi esittää Opistolle tarkempia yleisiä opetuskaavan järjestämisohteita kuin mitä Opiston säännöt sisältävät, niin on Johtokunnan esitettävä se käsityksensä, että tällainen järjestely voisi olla omansa viivyttämään ohjelman valmistamista ja siten vaikuttamaan haitallisesti Opiston toimintaan, sillä Opiston ohjelmaa ei voida saada lopullisesti valmiiksi ennen lukukauden alkua, kun jossakin määrin on, varsinkin alkeiskursseja ja opintopiirejä järjestettäessä, otettava huomioon oppilaisiksi ilmoittautuvien lukumäärän vaihteluja. Tarkastuksen mahdollisesti aiheuttamalla huomautuksilla voisi Keskuslautakunta ja Työväenopetustarkastaja valvoa, että

Työväenopiston luento- ja opetusohjelma ei tulisi poikkeamaan niistä yleisistä ohjeista, jotka Työväenopiston toiminnalle ovat asetettavat.

Edellisestä lienee käynyt selville, että Johtokunta on huomannut tärkeäksi sen yhteistoiminnan, jonka hra von Wrightin ehdotus tarkoittaa saada aikaan työväenopetuslaitosten välillä, mutta että Johtokunnan mielestä voi asettaa edelleen harkittavaksi, mitä tietä tämä yhteistoiminta on Työväenopiston erikoiseen tehtävään nähden tarkoituksenmukaisesti aikaansaataavissa. Näyttää olevan syytä harkita, eikö aikaansaatava työväenopetuslaitosten yhteistoiminta ja tarkastus olisi Työväenopistoon nähden järjestettävä siten, että Työväenopiston kummallakin osastolla olisi Keskuslautakunnassa edustajansa ja että Opisto toiminnan tarkastukseen nähden olisi samassa asemassa kuin muut työväenopetuslaitokset, mutta että Työväenopisto hallinnollisesti ja erityisesti budjetin käsittelyyn nähden toistaiseksi, kunnes Opiston toiminnasta ehditään saada enemmän kokemusta, kuin mitä tästä, vain kaksi lukuvuotta vaikuttaneesta laitoksesta nyt vielä voi olla tarjona, olisi pysytettävä nykyisten sääntöjensä mukaisena.

Helsingin kaupungin Työväenopiston Suomenkielisen osaston Johtokunnan puolesta:

K. Grotenfelt.

Zach. Castrén.

Liite VII.

Kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan aikaansaamiseksi asetetulle Kaupunginvaltuuston valiokunnalle.

Helsingin kaupungin työväenopiston ruotsinkielisen osaston johtokunta on useassa kokouksessa käsitellyt kysymystä kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan aikaansaamisesta, ja pyytää siitä valiokunnalle antaa seuraavan lausunnon.

Johtokunta hyväksyy täydellisesti tuollaisen keskuslautakunnan tarkoituksen. Jo nykyään on kaupungin eri työväenopetuslaitosten välisen yhteistoiminnan tarve esiintynyt sangen voimakkaana. Tästä tarpeesta on m. m. johtunut kokousten pitäminen eri laitosten edustajain kesken, joissa kokouksissa on käsitelty kaikille laitoksille yhteisiä asioita. Nämä neuvottelut ovat eritoten koskeneet kysymystä, miten pääsyvaatimukset voitaisiin sovittaa niin, että oppilaat mikäli mahdollista tulisivat siihen oppilaitokseen, joka on heidän ikä- ja ammattiryhmälleen sopivin, ja että vältettäisiin kaupungin työväensivistyslaitosten kesken kilpailua oppilasaineistosta.

Johtokunnan mielestä olisi niinkään erittäin suotavaa, että saataisiin semmoinen näiden laitosten tarkastus kuin esitysehdotuksessa tarkoitetaan keskuslautakunnan asettamisella. Tämän tarkastuksen avulla kävisi mahdolliseksi saattaa opetus tasaisemmaksi ja tehokkaammaksi, minkä ohessa eräistä luennoista ja opetustunneista saadut kokemukset voisivat nykyistä paremmin tulla kaikkien muiden hyväksi. Lisäksi voisi tarkastuksen ja yleensä ehdotetun lautakunnan toiminnan avulla ehkä niinkään käydä mahdolliseksi järjestää eri opetuslaitosten ohjelmat yhdenmukaisemmiksi ja nykyistä paremmin tarkoitustaan vastaaviksi.

Näillä perusteilla on johtokunta aluksi sangen myötätuntoisesti suhtautunut ehdotukseen kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan aikaansaamisesta. Lähemmin harkitessaan kysymystä, mitkä niistä asioista, jotka Kaupunginvaltuuston vahvistamain työväenopiston sääntöjen 7 §:n mukaan nykyään ovat yhteisen johtokunnankokouksen käsiteltäviä, kävisi siirtäminen ehdotetulle lautakunnalle, heräsi kuitenkin suuria epäilyksiä näiden asiain antamisesta uuden lautakunnan ratkaistaviksi. Jos nimittäin keskuslautakunta, sivuuttaen yhteisen johtokunnankokouksen, käsittelee opiston molempain osastojen opetuskaavan, budjetin y. m., kadottaisi viimeksi mainittu laitos miltei kaiken merkityksensä ja voitaisiin sentähden yhtä hyvin kokonaan poistaa. Kun kuitenkin yhteinen johtokunta on opiston molempia osastoja yhdistävä elin, pitää johtokunta sen pysyttämistä suotavana, koska muissa tapauksessa laitoksen yhtenäisyys kokonaan lakkaisi.

Jos taas 7 §:ssä mainitut asiat ensin olisivat eri osastojohtokuntain, sitten yhteisen johtokunnankokouksen ja vihdoin uuden lautakunnan käsiteltävät, kävisi tällainen menettely liian mutkalliseksi ja voisi suuressa määrin viivyttää asiain ratkaisua. Näiden syiden katsoo ruotsinkielisen osaston johtokunta puhuvan sen käsityksen puolesta, että työväenopiston ei tulisi välittömästi olla ehdotetun keskuslautakunnan alainen, jos se tulee toimeen, vaan että yhteistoiminta järjestettäisiin tämän lautakunnan ja työväenopiston yhteisen johtokunnan kesken.

Helsingissä, kesäkuun 19 päivänä 1916.

Helsingin kaupungin työväenopiston ruotsinkielisen osaston johtokunnan puolesta:

J. J. Sederholm.

J. Qvist.

**Alempain Käsityöläiskoulujen
Johtokunta.**

*Helsingissä,
lokak. 5 p:nä 1916.*

*Kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan ai-
kaansaamiseksi asetetulle Kaupunginvaltuuston valiokunnalle.*

Valiokunnan kirjelmän johdosta maaliskuun 13 päivältä 1916 pyytää johtokunta antaa tässä seuraavan lausunnon.

Lautakunta puoltaa kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan asettamista, mutta haluaisi kuitenkin lausua mielensä vastaisen keskuslautakunnan johtosäännöstä ennen sen lopullista vahvistamista, syystä että valiokunnan kirjelmän oheisen ehdotuksen tulisi johtokunnan mielestä olla eräiltä kohdin toisenlainen.

Johtokunta on niinikään katsonut olevan hankkiminen alempain käsityöläiskoulujen johtajain lausunnon ehdotuksesta, ja panee johtokunta heidän lausuntonsa tämän oheen.

Helsingin alempain käsityöläiskoulujen Johtokunnan puolesta:

C. E. Holmberg.

E. A. Törnvall.

Helsingin Alempain käsityöläiskoulujen Johtokunnan haluttua saada tietää meidän mielipiteemme kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan perustamista koskevasta asiasta on meillä kunnia lausua, että tuollainen lautakunta olisi erittäin suotava kaupungin työväenopetuksen järkipärisen ja yhdenmukaisen kehityksen saavuttamiseksi, sillä jo nykyään kannattaa kaupunki useita, pääasiassa samaa opetusohjelmaa noudattavia opetuslaitoksia, sen sijaan että riittäisi yksi, joka olisi taloudelliselta kannalta edullisempi ja monasti opetuksellekin suuremmaksi hyödyksi.

Keskuslautakunnan johtosäännöstä ja toimivallasta emme katso olevan lausuttava mieltämme, koska meille on tunnettua, että koulujen johtokunta pyytää saada lausua mielensä siitä asiasta ennen sen lopullista ratkaisua.

Helsingissä, lokakuun 5 päivänä 1916.

G. A. Sundelin.

E. A. Törnvall.

Kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan aikaansaamiseksi asetetulle Kaupunginvaltuuston valiokunnalle.

Valiokunnalta on Taideteollisuusyhdistyksen johtokunta saanut vastaanottaa kirjelmän, jossa pyydetään lausuntoa kunnallisneuvos von Wrightin Kaupunginvaltuustossa tekemästä, työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan asettamista tarkoittavasta ehdotuksesta, ja pyytää Johtokunta tämän johdosta lausua seuraavaa:

Työväestömme alhaisen sivistystason johdosta on kysymys järkipärisen työväenopetuksen aikaansaamisesta erittäin polttava, ja näin sitä enemmän, kun teollisuuden nopea kehitys vetää puoleensa yhä suurempia ja suurempia työläislaumoja. On sentähden erinomaisen tärkeää, että työväenopetuslaitokset järjestetään niin, että niistä on työntekijöille mahdollisimman suurta hyötyä. Opetuskaavat on sentähden laadittava mahdollisimman likeisesti niiden vaatimusten mukaisesti joita niille syylä käy asettaminen yleissivistykseen ja ammattitietoihin nähden. Taideteollisuusyhdistys onkin täysin tajuten asian tärkeyden koettanut vuosien kuluessa toimeenpanna parannuksia ja lisäyksiä Keskuskoulun opetuskaavaan ja kaksi vuotta takaperin perinpohjin uudistanut koulun ohjelman täydellisempään kurssien aikaansaamiseksi eri ammateissa. Mutta juuri tästä syystä ei Taideteollisuusyhdistyksen johtokunnasta näytä aivan sopivalta, että asetetaan pysyväinen lautakunta, jolla olisi oikeus ja velvollisuus puuttua tähän uudistustyöhön. Sillä koulun johtokunnan ulko- ja yläpuolella oleva vakituinen lautakunta ei, olipa se kokoonpantu kuinka hyvin tahansa, voi missään tapauksessa omata sitä läheistä tuntemusta ja kokemusta koulun toiminnasta ja sen edellytyksistä, ettei sen puuttuminen asiaan helposti voisi teoreettisella kaavioimisellaan vaikuttaa lamauttavasti ja ehkäisevästi, sen sijaan että sen tulisi vaikuttaa elvyttävästi.

Missä määrin muiden työväenopetuslaitosten opetusohjelman uudistus on tarpeellinen, siitä ei ole Johtokunnan asia lausua mieltänsä. Mutta vaikka sellaista tarvetta olisikin olemassa, ei Johtokunta voi tässäkin kohden pitää tarpeellisena, eikä sopivanakaan, että sen johdosta asetetaan pysyväinen lautakunta, ja tätä käsitystä tukevat samat syyt, mitkä edellä esitettiin.

Toinen olisi laita, jos uudistusaikana tilapäinen valiokunta, johon kuuluisi koulujen johtokuntain jäseniä ja ehkä lisäksi asiantuntevia ammattimiehiä, saisi tehtäväkseen katsoa, että eri ohjelmien kesken saavutetaan tarpeellinen yhdenmukaisuus.

Sittenkun ohjelmat on vahvistettu, voisi valiokunta hajaantua, ja olisi Johtokunnan mielestä sitten täysin asianmukaista järjestää Kaupunginvaltuuston valitseman työväenopetustarkastajan toimittama tarkastus, ja tulisi tällä tarkastajalla olla oikeus tarpeen vaatiessa kutsua laitosten johtajat yhteisiin neuvotteluihin.

Tarkastaja olisi Rahatoimikamarin alainen ja voisi olla saapuvilla valmisteluvaliokunnan kokouksissa työväenopetusta koskevia kysymyksiä käsiteltäessä.

Ennenkuin Johtokunta käy lähemmältä tarkastelemaan esitysehdotuksessa tehtyä ehdotusta vastaisen keskuslautakunnan tehtävistä ja toimivallasta, pyytää Johtokunta muutamalla sanalla kajota esitysehdotuksen tekijän Taideteollisuusyhdistyksen ja Keskuskoulun johtokuntia vastaan esittämiin muistutuksiin.

Kunnallisneuvos von Wright mainitsee puutteena, että valiokuntaan, joka lähinnä valmistelee Keskuskoulun asiat, kuuluu ainoastaan koulun opettajia. Mutta tämä seikka on puute ainoastaan siinä tapauksessa, ettei valiokunta tarpeen vaatiessa asetu yhteyteen ammattimiesten kanssa ammattiopetusta koskevista kysymyksissä. Kun kuitenkin kaikissa uudistuskysymyksissä kosketusta koulussa edustettujen puhtaasti käytännöllisten ammattien kanssa ylläpidetään, poistaa tämä seikka mainitun puutteen, jota paitsi erittäin arvokkaana seikkana tulee lisäksi edellä huomautettu perinpohjainen koulun ja sen edellytysten tuntemus.

Koulun johtokuntaan, joka lopullisesti käsittelee kaikki valiokunnan valmistelemat asiat, ei, niinkuin esitysehdotuksen tekijä väittää, kuulu 9 arkkitehtiä ynnä 2 käytännöllisten ammattien edustajaa. Paitsi että arkkitehdit edustavat käytännöllistä ammattia, koska he ovat alinomaan välittömässä kosketuksessa kaikkien rakennusammattien työläisten kanssa, mutta sitä paitsi heidän toimintansa saattaa heidät likeisiin kosketuksiin monien muidenkin ammattilaisten, niinkuin rauta- ja puuseppäin, vesi-, kaasu- ja sähköjohtotyöntekijäin, katonlaskijain, maalarien y. m. kanssa, on johtokunnassa yksi metalliteollisuuden, yksi kirjaltaja- ja kirjansitoja-ammattin, yksi puuseppäin- ja yksi maalarinammattin edustaja-, toisin sanoin kaikki ylemmän käsityöläiskoulun kurssit ovat johtokunnassa edustettuina eri ammatteihin hyvin perehtyneillä henkilöillä.

Käydessään lopuksi esitysehdotuksen nojalla lähemmin selvittämään ehdotetun keskuslautakunnan tarkoitusta ja toimivaltaa havaitsee Johtokunta, että lautakunnan tulee:

- 1) työväenopetuksen tarkastajalla toimittaa tarpeellista tarkastusta;
- 2) vaikuttaa siihen suuntaan, että opetusta käsityöläis- ja ammattikouluissa toimitetaan alituisesti silmällä pitäen sitä käytäntöä, mikä oppilaalla ammatissaan voi olla saamastaan opetuksesta tahi harjaantumisesta;
- 3) tarkastaa ja lausuntonsa kera Kaupunginvaltuustolle lähettää puheena olevain sivistyslaitosten tulo- ja menoarviota sekä muita niiden taloutta koskevat esitykset;
- 4) lausuntonsa kera Kaupunginvaltuustolle lähettää laitosten johtajain asettamista tai erottamista tarkoittavat hakemukset;
- 5) asianomaisten koulujohtokuntain esityksestä virkaan vahvistaa kunnan eläkkeeseen oikeutetut opettajat;
- 6) suorittaa muut Kaupunginvaltuuston keskuslautakunnalle antamat tehtävät;
- 7) omasta aloitteestaan tahi Keskuslautakunnan kanssa yhteistoiminnassa olevain koulujohtokuntain tai muiden työväenopetusta harrastavain viranomaisten esityksestä Kaupunginvaltuustolle ehdottaa työväenopetuksen edistämistä tarkoittavia toimenpiteitä; ja

8) vuosittain Kaupunginvaltuustolle lähettää sekä kertomus Keskuslautakunnan ja sen alaisten koulujen toiminnasta että myös työväenopetuksen tarkastajan toiminnastaan laatima selonteko.

Mitä 1 ja 2 kohtaan tulee, ei Johtokunta voi havaita, että keskuslautakunta voisi toimittaa muuta kuin tarkastajansa kautta katsoa, että eri koulujen työohjelmaa tunnollisesti noudatetaan. Mutta tähänhän riittää tarkastaja yksinäänkin, sillä ohjelmia ei kaiketi ole käsiteltävä niin heikoiksi ja muodottomiksi, että lautakunta olisi asetettava niitä alinomaa muuttelemaan ja uudesti muodostelemaan.

3 kohta koskee koulujen tilejä. Taideteollisuusyhdistys lähettää vuosittain budjettinsa Rahatoimikamarin ja Kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi, joten tätä tarkoitusta varten ei tarvita keskuslautakuntaa.

Mitä 4 ja 5 kohtaan tulee, asettaa Taideteollisuusyhdistyksen johtokunta, joka tarkoin seuraa koulun toimintaa ja sen tarpeita, sekä johtajan että opettajat, joten keskuslautakunnalla ei ole tässä mitään tekemistä.

Taas lautakunnan asettaminen niitä määrittelemättömiä tehtäviä varten, joita 6 ja 7 kohta edellyttävät, on johtokunnan mielestä aivan tarpeeton, koska koulujen johtokunnat ja vastainen tarkastaja täysin riittäisivät tähän tarkoitukseen.

Edellä lausutun johdosta käy 8 kohta tietenkin tarpeettomaksi ja poistuu.

Siihen viitaten mitä Taideteollisuusyhdistyksen johtokunnalla on ollut kunnia tässä edellä lausua, ja lisäksi huomauttaen, ettei ole varsin suotavaa, että uusi virastomainen laitos lisätään kaupungin hallintojärjestykseen — jommoinen toimenpide varmaankin olisi omansa vapauttamaan asianomaiset johtokunnat vastuunalaisuuden tunnosta ja helposti voisi vähentää heidän asianharrastustaan — pyytää Johtokunta, yhtyen Rahatoimikamarin käsitykseen kaupungin sivistyslaitosten keskuslautakunnan tarpeettomuudesta, mielipiteenään valiokunnalle lausua,

että työväenopetuslaitosten keskuslautakunta on tarpeeton.

Jos valiokunta vasten luuloa hyväksyisi päinvastaisen käsityksen, pyytää Johtokunta saada tilaisuuden lausua mielensä vastaisen lautakunnan johtosäännöstä.

Suomen Taideteollisuusyhdistys :

Armas Lindgren.

Gustaf Strengell.

Vastalause.

Komitean puoltama tarkastusjärjestelmä tietää suurta edistystä, mutta katson kuitenkin olevan liittäminen vastalauseeseen mietintöön.

Komitean epäävä kanta keskuslautakunnan asettamista koskevassa asiassa johtuu eräistä sille saapuneista lausunnoista. Tämän johdosta huomautettakoon ensinnäkin, että valvontaa yleensä ei pidetä mieluisana, ja sen tähden sitä usein vastustetaan. Se seikka että näin ollen ainoastaan *yksi* lausunto on ehdottomasti epäävä, näyttää osottavan, että vaatimus keskuslautakunnan asettamisesta yleensä tunnustetaan perustelluksi.

Työväenopiston suomenkielinen osasto huomauttaa että, jos budjettiehdotus on keskuslautakunnan tarkastettava ennen asian lähettämistä Raha-toimikamariin, kävisi valmistelu erittäin laajaksi ja vaikeaksi suorittaa käytettävänä olevan ajan kuluessa. Kieltämätöntä on, että työväenopiston budjetin käsittely käy yksinkertaisemmin, jos budjetti menee työväenopiston yhteisestä johtokunnasta suoraan Rahatoimikamariin, mutta luullakseni keskuslautakunnan kautta käytävä mutka vaatisi ainoastaan muutaman päivän ja *ammattiviranomaisen* toimittamasta *kaikkien* työväensivistyslaitosten budjettien tarkastuksesta olisi kaupungille niin suurta hyötyä, että tästä johtuva vähäpätöinen viivytys täysin korvautuisi.

Edellytettävissä oli, että Taideteollisuusyhdistys vastustaisi keskuslautakunnan asettamista, sillä yhdistys katsoo asiaa toisin kuin minä. Lausunnossa huomautetaan minun pitävän puutteena, että valiokuntaan, joka lähinnä valmistelelee Keskuskoulun asiat, kuuluu ainoastaan opettajia. Vaikka sekin seikka että käsityöläiskoulun lähin johto on annettu toimeksi valiokunnalle, johon ei kuulu ainoatakaan käytännöllistä ammatimiestä, on merkillinen, ei lausuntoi kuitenkaan koskenut tätä, vaan sitä asianlaitaa, että esillä olevain kertomusten mukaan tämän valiokunnan kaikki jäsenet ovat *Keskuskoulun* opettajia.

Tästä on mielestäni ollut haittaa koululle, sillä luullakseni toisin kokoonpantu kouluvaliokunta ei olisi sallinut että, niinkuin käsillä olevan selvityksen mukaan on ollut laita, 23 % oppilaista on laiminlyönyt 25—50 % ja 21 % oppilaista enemmän 50 % tunneistaan. Sekin seikka että useimmat oppilaat ovat pysyneet koulussa vain lyhyen ajan, on omansa vähentämään koulunkäynnin tuottamaa hyötyä, ja sen johdosta olisi jo aikoja sitten ollut uudistustoimenpiteitä tarpeen. Huomauttaa sopii niinkään että, niinkuin työvuodelta 1915—16 annetusta koulun vuosikertomuksesta näkyy, voimassa pidetään

kursseja, joiden koko oppilasluku on 34 ja 9, jaettuina luokkiin, joissa on ainoastaan 1, 2 ja 5 oppilasta. Tämä on yleisten varain tuhlausta, sillä Taideteollisuusyhdistys itse ei kustanna opetusta, vaan sen menot maksavat valtio ja Helsingin kaupunki.

Taideteollisuusyhdistys väittää vääräksi ilmoitustani että käytännöllisellä ammattityöllä on johtokunnassa 2 edustajaa ja rakennustaiteella 9. Lausuntoni koski tietysti sitä ajankohtaa, jolloin esitysehdotus kirjoitettiin, ja tieto on osottautunut paikkansa pitäväksi. Sen *jälkeen* kun esitysehdotus oli tehty, on johtokuntaan valittu henkilö, jonka Taideteollisuusyhdistys mainitsee edustavan kirjaltaja- ja kirjansitoja-ammattia, mutta tämä henkilö on ainoastaan lyhyen aikaa ollut kirjapainon johtajana, ja sillä ei tule käytännöllisen ammattityön edustajaksi. Yhtä vähän voin katsoa sen seikan että arkkitehdit tulevat kosketuksiin rauta- ja puuseppäin, vesi-, kaasu- ja sähköjohtotyöntekijäin, katonlaskijain, maalarien y. m. kanssa tekevän heistä todellisia käytännöllisiä ammattityön edustajia, sillä voidakseen täysin ymmärtää sen tarpeita täytyy olla ammatin oppinut.

Taideteollisuusyhdistyksen eri kohdittain esittämien lausuntojen johdosta pyydän huomauttaa:

että ehdotus että keskuslautakunnan tulee toimia siihen suuntaan, että käsityöläis- ja ammattikoulujen opetusta toimitetaan alinomaa silmällä pitäen sitä käytäntöä, mikä oppilaalla voi ammatissaan olla saamastaan opetuksesta tai harjaantumisesta, ei suinkaan tue sitä olettamusta, että lautakunta asetettaisiin alinomaa muuttelemaan ja uudestimuodostelevaan kouluohjelmia; ja

että työväenopetuslaitosten budjetit voi *erikoislautakunnassa* tarkastella seikkaperäisemmin kuin Rahatoimikamarissa, mikä on suotavaa jo nyt ja käy vieläkin suotavammaksi vastaisuudessa, kun kaupungille tulee asetettavaksi uusia vaatimuksia työväensivistyslaitosten laajentamiseen nähden ja kaupungin täytyy näitä asioita tarkoin tutkia, jotta sekä työväensivistyksen että kaupungin edut tulevat asianmukaisesti huomioon otetuiksi hyvin suunnitelluilla, johdonmukaisilla toimenpiteillä.

Kaupunginvaltuuston komitea arvelee, että ehdotettu keskitys olisi omansa jossain määrin herpaisemaan niiden elinten vastuunalaisuudentuntoa, jotka on asetettu lähinnä hoitamaan eri laitoksia. Jos Kaupunginvaltuuston mielestä näin on laita, täytyy työväensivistyksen ystävään jäädä odottamaan, mutta rohkenen luulla, että keskuslautakunta ei heikontaisi koulujohtokuntain toimintaa, vaan päin vastoin olisi niille hyväksi tueksi.

Sen käsityöläiskouluopetuksen uudistuksen toimeenpano, jota valtion ammattikasvatuskomitea, neuvoteltuaan lukuisain, maamme eri osista olevain edustajain kanssa, on yksimielisesti ehdottanut ja jota kaikki viralliset am-

mattiyhdistykset ovat puoltaneet ja jonka toteuttamista minä tekemällä Kaupunginvaltuustolle esitysehdotuksen olen tahtonut valmistaa, vaatii kaupungissa, jossa teollisuusedut ovat niin suuret kuin Helsingissä, asiantuntevaa ja voimakasta myötävaikutusta kunnan puolelta. Sellaista myötävaikutusta olen luullut kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan voivan antaa, ja pidän sentähden velvollisuutenani puoltaa ehdotuksen laatimista asiasta. Ehdotan sentähden kunnioittaen:

että asia palautetaan komiteaan ehdotetun keskuslautakunnan johtosäännön laatimista varten.

V. von Wright.

Esitys kalliinajanlisäysten antamisessa eräille Helsingin kaupungin virka- ja palvelusmiehille noudatettavain perusteiden lähemmästä määräämisestä eräissä tapauksissa.

Kaupunginvaltuustolle

kalliinajanlisäyksiä jakamaan asetetulta Valtuuston Valiokunnalta.

Valiokunnalle annetussa, viime tammikuun 13:ntena päivätyssä kirjoituksessa ovat eräät kaupungin suomenkielisten kansakoulujen opettajat ja opettajattaret anoneet oikaisua siihen menettelyyn, jota Valiokunta tähän asti on noudattanut laskiessaan kalliinajanlisäystä miehelle ja vaimolle, jotka molemmat ovat kunnan palveluksessa. Kun niiden palkkaluokkain määrääminen, joiden mukaan kalliinajanlisäykset annetaan, on tuollaisissa tapauksissa määrätty miehen ja vaimon yhteenlaskettujen palkkaetujen pohjalla, ovat hakijat sitä mieltä, että he mainitussa kohden ovat joutuneet virkatovereitaan epäedullisempaan asemaan. Anojain mielestä ei Valiokunnan noudattamalla menettelyllä ole välitöntä tukea kalliinajanlisäysten myöntämisestä koskevassa Kaupunginvaltuuston päätöksessä. Sitä paitsi johtaa mainittu peruste anojain mielestä ilmeiseen vääryyteen ja kohtuuttomuuteen kalliinajanlisäysten jaossa. Elantokustannukset eivät yleensä ole vähemmän rasittavat perheelle, johon kuuluu mies ja vaimo sekä, useimmissa tapauksissa, yksi tai useampia lapsia, kuin kahdelle yksinäiselle toimihenkilölle. Tuollainen perhe on todellisuudessa paljon epäsuotuisammassa asemassa kuin perhe, jossa perheenisällä on yhtä suuri palkka kuin molemmilla aviopuolisilla yhteensä. Sillä kun perheenäidin täytyy suurin osa päivästä olla kotoa poissa virkaansa hoitamassa, täytyy perheen kotia valvomaan asettaa ja palkata vieras henkilö, mikä on tuntuvasti epäedullisempaa, kuin jos vaimo itse saa hoitaa perheen taloutta. Tähän verraten näyttää anojista kohtuuttomalta sekin, että kalliinajanlisäystä annetaan täysi määrä semmoisille yksinäisille toimihenkilöille, jotka muodostavat yhteisen talouden, sekä kansakoulunopettajattarille, joiden miehillä on hyväpalkkainen toimi, vaikkakaan ei kunnan palveluksessa, sekä että henkilökohtaisia palkanlisäyksiä on viime aikoina myönnetty suuripalkkaisille

virkamiehille, siihen katsomatta että näillä henkilöillä ehkä on ollut kaksi virkaa, vielä vähemmän ottamatta huomioon vaimon mahdollisia tuloja. Anojat sentähden esittävät, että Valiokunta hankkisi sellaisen muutoksen kalliinajanlisäysten laskuperusteeseen että, jos molemmat aviopuolisot palvelevat opettajattarena ja opettajana kaupungin kansakoululaitoksessa, heille tuleva kalliinajanlisäys laskeetaan erikseen kumpaisenkin palkkaetujen eikä heidän yhteenlaskettujen palkkaetujensa pohjalla.

Eräät kaupungin ruotsinkielistenkin kansakoulujen opettajat ja opettajattaret ovat, esittäen samanlaisia näkökohtia kuin tässä edellä on mainittu, tehneet ruotsinkielisten kansakoulujen johtokunnalle saman pyynnön kuin heidän suomenkieliset virkatoverinsa, ja on mainittu johtokunta kirjelmässä viime tammikuun 17 päivältä Kaupunginvaltuustolle esittänyt myöntymistä tähän anomukseen. Anomus on sittemmin Valmisteluvaliokunnan läheteessä viime tammikuun 20 päivänä lähetetty Valiokuntaan lausunnon saamista varten.

Edellä mainittuja anomuksia tarkastettuaan pyytää Valiokunta Kaupunginvaltuustolle antaa jäljempänä seuraavan lausunnon ehdotuksineen esillä olevasta asiasta.

* * *

Kaupunginvaltuuston marraskuun 16 päivänä 1915 tehdessä päätöksen kalliinajanlisäyksen myöntämisestä kaupungin virka- ja palvelusmiehille oli käsittelyn pohjana Rahatoimikamarin saman kuukauden 4 päivänä tekemä esitys (*Koston pain. asiakirj. N:o 57 vuodelta 1915*). Tässä esityksessä taas viitattiin tehtyjen ehdotusten tueksi siihen selvitykseen, eritoten asian taloudellisesta kantavuudesta, minkä Rahatoimikamarin asettama valiokunta oli Kamarille antamassaan mietinnössä esittänyt (*Kvston pain. asiakirj. N:o 56 vuodelta 1915*). Näin ollen ovat ne perusteet, mitkä ovat olleet määräävinä kalliinajanlisäysten jakamisessa, esitettyinä viimeksi mainitussa mietinnössä, ja näyttää sentähden olevan syytä lähemmältä kajota eräisiin niistä.

Vastamainitussa mietinnössä huomautettiin, että Rahatoimikamarin valiokunnan mielestä olisi siksi tulorajaksi, jota ylempänä kalliinajanlisäystä ei olisi myönnettävä, pantava 4,800 markkaa vuodessa, sekä että lisäysten antamisessa olisi noudatettava asteikkoa, jonka mukaan alempain tuloluokkain palkkaukset lisääntyisivät suuremmin nprosenttimäärin kuin ylempäin palkkaluokkain lisäykset, ja että eri tuloluokissa annettavain kalliinajanlisäysten prosenttimäärät perustuisivat eri toimihenkilöjen elatusvelvollisuuden laajuuteen. Lisäksi esitettiin mietinnössä taloudellis-tillastollinen selvitys ehdotettujen prosenttimääräin käyttämisestä johtuvasta taloudellisesta tuloksesta. Siinä valaisi valiokunta mainitun selvityksen pohjana olevia tilastollisia perustietoja, jotka oli hankittu jakamalla painettuja kaavakkeita, joihin virka- ja palvelusmiehiltä oli pyydetty tietoja m. m. kunnalta tulevasta palkasta, muusta toimesta tai työstä tai eläkkeestä olevista tuloista sekä „muiden perheenjäsenten toimesta kunnan palveluksessa ja heillä

siitä olevasta vuositulosta“. Esittäessään mietinnössä olevain eri vaihtopuolisten ehdotusten loppusummat valiokunta samalla selitti, miten se oli menetellyt las-kiessaan kalliinajanlisäystä eräissä tapauksissa, joissa saattoi ilmaantua epäilystä siitä ryhmästä, johon asianomainen virka- tai palvelusmies olisi luettava. Valio-kunta mainitsee epäilyttävissä tapauksissa noudattaneensa m. m. seuraavia sääntöjä: „jos kaksi tahi useampia saman perheen jäseniä (esim. mies ja vaimo, isä ja poika, äiti ja poikia tahi tyttäriä j. n. e.) on kunnan palveluksessa, luetaan molemmat tahi kaikki siihen tuloryhmään, minkä heidän yhteenlasketut tulonsa osottavat, ja jos nämä ylittävät 4,800 markan määrän, erotetan heidät kokonaan luvusta“; ja „jos jonkin perheenjäsenen, esim. vaimon tahi pojan, tulot on ilmoitettu likimain sen suuruisiksi, että tämän perheenjäsenen voi katsoa elättävän itsensä, ei häntä lueta niihin henkilöihin, jotka ovat perheenisän elätettävänä“.

Mainitussa valiokunnan mietinnössä olevaan selvitykseen viitaten sekä erittäin huomauttaen, että kalliinajanlisäystä on myönnettävä „ainoastaan niille kaupungin virka- ja palvelusmiehille, joiden kuukausitulot, johtuivatpa ne kunnan maksamasta palkasta tai muista varoista, eivät ole 400 markkaa suuremmat“, esitti Rahatoimikamari Kaupunginvaltuuston päätettäväksi, että kalliinajanlisäystä niille kaupungin virka- ja palvelusmiehille, joiden vuositulot kunnan palkasta taikka muista varoista eivät ole 4,800 markkaa suuremmat, toistaiseksi, lokakuun 1 päivästä 1915 lukien, myönnetään, sekä että Valtuusto tästä vuonna 1915 johtuviin kustannuksiin osottaisi 39,000 markkaa. Tämän esityksen Kaupunginvaltuusto hyväksyi marraskuun 16 päivänä 1915, ja asetettiin samalla erikoisvaliokunta järjestämään ja ratkaisemaan Valtuuston päätöksen toimeenpanon yhteydessä olevia kysymyksiä.

Kun Rahatoimikamarin ehdottama ja Kaupunginvaltuuston 1915 vuoden kolmeksi viime kuukaudeksi osottama kalliinajanlisäysten määräraha oli Rahatoimikamarin valiokunnan edellä esitettyjen perusteiden pohjalla lasketun summan mukainen, on luonnollista, että Valiokunta on soveltanut näitä perusteita kuukausittain maksaessaan kalliinajanlisäyksiä.

Nämä kalliinajanlisäysten perusteet tulivat eräältä tärkeältä kohdalta muutetuiksi Kaupunginvaltuuston kokouksessa marraskuun 21 päivänä 1916 tehdyllä päätöksellä. Kalliinajanlisäyskysymystä mainitussa tilaisuudessa uudestaan käsiteltäessä oli esillä Rahatoimikamarin asettaman erikoisvaliokunnan laatima ja sekä Rahatoimikamarin että Valiokunnan puoltama ehdotus, että kalliinajanlisäysten tulisi perustua ainoastaan kunnan maksamaan vakinaiseen palkkaan, joten huomiota ei pantaisi muihin yksityistuloihin (*Koston pain. asiakirj. N:ot 44, 48 ja 55 vuodelta 1916*). Tämän ehdotuksen hyväksyen päätti Kaupunginvaltuusto kalliinajanlisäyksiä lokakuun 1 päivästä 1916 lähtien maksettavaksi määräprosentin „rahasäännön mukaisesta rahapalkasta“. Tässä yhteydessä ei erikseen kajottu

kysymykseen, miten kalliinajanlisäys olisi laskettava siinä tapauksessa, että kaksi tahi useampia saman perheen jäseniä on kunnan palveluksessa, vaan edellytettiin ilman muuta ehdotettujen korotettujen kalliinajanlisäysten johdosta kaupungille koituvia kokonaismenoja laskettaessa, että tässä kohden ei tehtäisi mitään muutosta. Näin ollen on kalliinajanlisäysten maksamisessa edelleen noudatettu tässä kohden aikaisemmin hyväksyttyä periaatetta.

Nyt tehtyjä anomuksia käsitellessään on Valiokunta katsonut eräiden syiden puoltavan muutoksen tekemistä nykyään noudatettavaan menettelyyn niissä tapauksissa, jolloin molemmat aviopuolisot ovat kunnan palveluksessa. Etusijassa näyttää sellainen muutos perustellulta sen johdosta, että määrättäessä sitä palkkaluokkaa, jonka mukaan kalliinajanlisäykset maksetaan, ei enää oteta huomioon perheen muita tuloja kuin kunnalta tuleva palkka. Kun nimittäin aikaisemmin vahvistettujen perusteiden mukaan perheen yhteenlasketut tulot otettiin huomioon kalliinajanlisäysten luokituksessa, seurasi tästä, että kunnan palveluksessa olevalle aviopuolisolle tulevan kalliinajanlisäyksen määrä oli riippumaton siitä, oliko toisella aviopuolisolla palkkaa kunnalta vai muusta toimesta. Kumpaisessakin tapauksessa laskettiin molempain aviopuolisojen palkat yhteen ja kunnan palveluksessa olevan aviopuolison taikka, jos molemmat aviopuolisot olivat kunnan palveluksessa, kumpaisenkin kalliinajanlisäys määrättiin heidän yhteenlaskettujen tulojensa mukaan.

Kun edellä mainittu Kaupunginvaltuuston marraskuun 21 päivänä 1916 tekemä päätös aikaansai tähän sen muutoksen, että ainoastaan kunnan maksama palkka otetaan huomioon kalliinajanlisäysluokkaa määrätessä, johtui tästä, että ne perheet, joissa ainoastaan toinen aviopuoliso on kunnan palveluksessa, siirtyivät edullisempaan luokkaan kuin ne perheet, joissa sekä mies että vaimo ovat kunnan palveluksessa. Kun kalliinajanlisäyksen tarkoituksena on helpottaa perheen toimeentuloa nykyoloissa, niin eivät ainakaan palkanottajan kannalta katsoen asialliset syyt perustele tuollaista erotusta. Niinikään käy pitäminen jossain määrin kohtuuttomana että, jos molemmat aviopuolisot toimivat kunnan palveluksessa, he yhteensä, vaikka heillä kumpaisellakin on verraten vaatimaton palkka, eivät saa kalliinajanlisäystä enempää kuin yksityinen toimihenkilö, jolla on yhtä suuri palkka kuin näillä molemmilla yhteensä. Tähän nähden sekä kun tämä kysymys oikeastaan olisi ollut alistettava Kaupunginvaltuuston tutkittavaksi samalla kertaa kun ehdotus uusien periaatteiden saattamisesta käytäntöön kalliinajanlisäysten antamisessa, on Valiokunta sitä mieltä, että aikaisemmin annettu määräys aviopuolisojen kunnalta saaman palkan yhteenlaskemisesta puheena olevassa kohden olisi kumottava ja tästä kalliinajanlisäyksiin johtuvat muutokset määrättävä noudatettaviksi jo lokakuun 1 päivästä 1916 lähtien, jona päivänä uutta järjestelmää ruvettiin käyttämään. Sitä vastoin on Valiokunnan mielestä

edelleen pysytettävä voimassa määräys että, *jos vaimon kunnallinen palkka likimain vastaa mitä hän elatukseen tarvitsee, häntä ei saa lukea perheenisän elätettäviin henkilöihin.* Vaimo tulisi siis tavallisesti luettavaksi D ryhmään, koska lasten elatuksen täytyy katsoa etusijassa olevan perheenisän asia.

Toimitetun laskelman mukaan saisi ehdotetun muutoksen johdosta 42 kunnan toimihenkilöä, joille tähän asti ei ole annettu kalliinajanlisäystä, sitä yhteensä 1,907 markkaa 97 penniä kuukaudessa. Sen ohessa kohoaisivat 88 virka- ja palvelusmiehen kalliinajanlisäykset, joita tähän asti on maksettu vähempi määrä, kaikkiaan 2,547 markasta 18 pennistä 3,641 markkaan 32 penniin kuukaudessa. Lisämenoja olisi siis likimain 3,000 markkaa kuukaudessa. Mainituista 130 toimihenkilöstä kuuluu 54 kansakoululaitokseen, muut erinäisiin muihin kaupungin laitoksiin:

Sekä 1916 vuoden kolmelta viime kuukaudelta maksettavat lisäykset, yhteensä noin 9,000 markkaa, että kuluvalta vuodelta maksettavat lisäykset lienee sopivin suorittaa kuluvan vuoden menosäännössä kalliinajanlisäyksiä varten olevasta määrärahasta. Jos tämä määräraha tämän johdosta tulee vuoden varrella ylitettäväksi, on Valiokunnan tehtävä tästä johtuva esitys Kaupunginvaltuustolle.

Edellä lausutun johdosta pyytää Valiokunta esittää Kaupunginvaltuuston päätettäväksi:

että määrättäessä sitä palkkaluokkaa, jonka mukaan aviopuolisot, jotka molemmat ovat kunnan palveluksessa, ovat oikeutetut saamaan kalliinajanlisäystä, heidän palkkaetujaan ei enää lasketa yhteen, vaan oikeutetaan nämä aviopuolisot kumpikin erikseen saamaan kalliinajanlisäystä omaan palkkaetujensa mukaan;

että tätä maksutapaa on noudatettava lokakuun 1 päivästä 1916 lähtien ja että tästä aiheutuvat kalliinajanlisäyksen korotukset mahdollisimman pian annetaan asianomaisille palkansaajille; sekä

että tästä johtuva lisämeno, 15 kuukaudelta arviolta 45,000 markkaa, on pantava maksettavaksi kuluvan vuoden menosäännössä kalliinajanlisäyksiä varten olevasta määrärahasta.

Helsingissä, helmikuun 3 päivänä 1917.

E. W. Waldén.

Georg Estlander.

O. Rosenqvist.

G. Salingre.

John Uggla.

**Komitean mietintö Helsingin käsityöläis-
kouluopetuksen uudesti järjestämistä koskevan
kysymyksen johdosta.**

Kaupunginvaltuustolle tekemässään esitysehdotuksessa (Liite A) on allekirjoittanut von Wright mainitsemillaan syillä esittänyt, että Valtuusto antaisi tarkoitusta varten asetettavan erikoisvaliokunnan harkittavaksi, eikö Taideteollisuuskeskuskoulua voisi ja pitäisi järjestää uudestaan niin, että korkeampi taide-teollisuusopetus tulisi kokonaan erotetuksi käsityöläiskouluopetuksesta sekä viimeksi mainittu opetus uudistetuksi mahdollisimman likeisesti valtion ammatti-kasvatuskomitean asiasta tekemän ehdotuksen mukaisesti.

Kokouksessaan huhtikuun 28 päivänä 1914 päätti Kaupunginvaltuusto sittemmin mainittua esitysehdotusta lähemmin valmistelemaan asettaa allekirjoittaneista kokoonpannun komitean, joka niinkään sai tehtäväkseen laatia kansakoulujen jatko-opetuksen ohjelman.

Ilmoittaen aikansa antavansa viimeksi mainitusta asiasta eri mietinnön pyytää Komitea käsityöläiskouluopetuksen uudistamisesta Kaupunginvaltuustolle tässä esittää seuraavan mietinnön ehdotuksineen.

* * *

Marraskuun 25 päivänä 1885 annetun julistuksen kautta kohotettiin ammatti- Helsingin opetus maassamme aikaisemmalta alkeelliselta kannaltaan ylemmälle tasolle. käsityöläis- Vanhain sunnuntai- ja iltakoulujen sijaan tuli uusi koulutyyppe, kouluope- jotka jaettiin kahteen ryhmään: ylempiin ja alempiin. Nämä kaksi koulutyyppeä tuksen ny- ovat historiallisen kehityksen tulos ja niiden kumpaisenkin tarkoituksena on kyinen jär- tarjota semmoisia tietoja ja taitoja, joita on tarpeen käsityöläisille ja ammatin- jestyks. harjoittajille.

1885 vuoden julistuksessa säädettiin sitä paitsi, että Taideteollisuusyhdistyksen Helsingissä voimassa pitämä käsiteollisuuskoulu oli, niin kauan kuin sitä asianmukaisesti voimassa pidettiin, katsottava *maamme taideteollisuuden keskus-kouluksi*, minkä ohessa se toimisi Helsingin kaupungin ylempänä käsityöläiskouluna. Koulu toimisi mallioppilaitoksensa ammattiopetuksen kehittämiseksi ja erikoisentamiseksi.

Käsityöläiskouluista nykyään voimassa oleva julistus syyskuun 12 päivältä 1900 pyrkii kehittämään mainittuja oppilaitoksia käytännöllisempään suuntaan ja teollisuuden kohonneiden vaatimusten mukaisesti. Ehdotonta velvollisuutta perustaa käsityöläiskouluja ei kunnilla tosin ole, mutta useimmat kaupungit ovat, käsittäen mitä etua on siitä, että työläisnuorisolle hankitaan tilaisuutta tuollaisen kouluopetuksen saamiseen, tällaisia laitoksia perustaneet. Vastamainittu julistus, joka pysyttää alempain ja ylempään käsityöläiskoulujen välisen eron, säättää, että niitä voivat pitää voimassa kunnat, ammattiyhdistykset tai yksityiset henkilöt, joilla niinkään on oikeus määrätä niiden järjestämisestä. Näiden koulujen kannatusavuksi antaa valtio vuosittain puolet koulun johtajan ja eräiden aineiden opettajain palkkausmäärästä, jota vastoin valtio ei kustanna huoneistoa, lämmitystä, valaistusta, siivoamista, opetusvälineistöä y. m.

1900 vuoden julistuksessa ovat Taideteollisuuskeskuskoulua koskevat määräykset pääasiassa ennallaan, ja on tämä laitos siis Helsingin kaupungin ylempänä käsityöläiskouluna, samalla kun se täyttää Taideteollisuusyhdistyksen ohjelmassa olevia tarkoituksia. Tälle yhdistykselle, joka edelleen on mainitun koulun voimassapitäjänä, vahvistettiin vuonna 1893 uudet säännöt ja se otti nimekseen Suomen Taideteollisuusyhdistys.

Keskuskoulun johtokuntana on Taideteollisuusyhdistyksen toimikunta, johon kuuluu 14 jäsentä, joista Kaupunginvaltuusto valitsee kaksi ynnä yhtä monta varajäsentä. Koulun lähintä hoitoa toimittavat kouluvaliokunta ynnä koulun rehtori (aikaisemmin sanottu johtajaksi) ja taiteellinen johtaja. Koulun tarkastusta toimittaa toimikunnan keskuudesta valittu tarkastaja.

Keskuskoulun valtioapu lasketaan samoilla perusteilla kuin käsityöläiskoulujenkin valtioavut, mutta valtio kustantaa sitä paitsi huoneiston, lämmön ja valaistuksen, sen johdosta että koulu on sijoitettuna Ateneumiin, jonka valtio on rakennuttanut Taideyhdistyksen ja Taideteollisuusyhdistyksen kouluja ja kokouksia varten.

1900 vuoden julistuksen mukaisesti tulee Taideteollisuuskeskuskoulun vastata ylemmistä käsityöläiskouluista annettuja määräyksiä, toisin sanoen koulussa on opetettava alkeispiirustusta, koristepiirustusta, ammattipiirustusta, projektionioppia, laskuoppia, mittausopin alkeita, kaunokirjoitusta, äidinkielen oikeinkirjoitusta ynnä kirjoitusharjoituksia sekä kirjanpitoa. Sitä paitsi tulee Keskuskoulun opetuksen käsittää korkeampaa koristepiirustusta, koristemaalausta, kaavailua ja koristekuvanveistoa, deskriptiivistä mittausoppia ja rakennuspiirustusta, minkä ohessa opetusta annettakoon myöskin fysikan alkeissa sekä muissa aineissa, jotka Teollisuushallituksen harkinnan mukaan vastaavat koulun tarkoitusta. Koulussa on niinkään järjestettävä kursseja käsityöläiskoulujen opettajiksi aikoville.

Koulua on vuosien varrella laajennettu ja uudesti muodosteltu. Vuonna 1902 järjestettiin se osittain uudestaan sikäli, että eräät ammattiryhmät erotettiin n. s. *ylemmäksi taideteollisuusosastoksi* päättyvin oppijaksain, joka osasto

vuosien kuluessa on kehittynyt nykyiseen muotoonsa. Sen ohessa on pyritty tarkemmin järjestämään käsityöläiskouluosasto ammatillisten periaatteiden mukaan. Sen johdosta että ei ole ollut mahdollisuutta järjestää työpajaopetusta sekä kun viime vuosina vallinneissa ahtaissa taloudellisissa oloissa on ollut vaikea mainittavasti korottaa valtion ja kaupungin kannatusapuun perustuvaa budjettia, on vuodelta 1915—16 annetussa koulun vuosikertomuksessa olevan tiedon mukaan perinpohjaisempi opetuksen laajentaminen täytynyt jättää sillensä.

Edellä mainituista kahdesta osastosta toimii ylempi käsityöläiskouluosasto pääasiallisesti iltakouluna, ja 1900 vuoden julistuksen mukaan sen tehtävänä on antaa niitä tietoja ja taitoja, jotka käsityöläisille ja ammatinharjoittajille ovat tarpeen. Taideteollisuusosaston tarkoituksena taas on osin tarjota henkilöille, jotka ovat toimineet käytännöllisen taideteollisuuden alalla, tilaisuutta saavuttaa taiteellisessa suhteessa suurempaa ammattikehitystä, osin myös antaa taiteellisia lahjoja omaaville henkilöille semmoisia yleisiä tietoja ja taitoja, joita vaaditaan toimiessa piirustuskonttoreissa, taideteollisuuspaajoissa ja itsenäisenä kuosienpiirtäjänä teollisuusalalla. Tällä osastolla annetaan opetusta sekä aamu- että ilta-päivin.

Viimeksi ilmestyneen vuosikertomuksen mukaan käsittää ylempään käsityöläiskoulun opetuskaava nykyään yleisen kolmivuotisen kurssin oppilaille, joilla ei ole ammattia tai joilla on ammatti, jota varten erityistä kurssia ei ole järjestetty. Pakollisina aineina tällä kurssilla ovat: käsivaraispiirustus, ammattilaskento, perspektiivioppi ynnä piirustus, äidinkieli, kaavailu ja kirjanpito. Valinnaisia ammattiaineita ovat: tekstaus, kaunokirjoitus, rakennus- ja viivaantopiirustus, fysikka, puupiirräntä, puun- ja kivenveisto, tyylioppi, keramikka, posliinimaalaus ja projektionioppi. Lisäksi on kaksivuotiset ammattikurssit muurareille ja kivi-työläisille sekä kirjanpainajille ja latojille ynnä kolmivuotiset kurssit puusepille ja kirvesmiehille, metallityöläisille ja sepille, kirjansitojille ynnä ammatti- ja koristemaalareille.

Nykyään jatkuu laajaa uudistustyötä koulun johdossa opetuksen saattamiseksi vastaamaan kehityksen asettamia lisääntyneitä vaatimuksia. Vuonna 1914 asetti Taideteollisuusyhdistyksen toimikunta komitean laatimaan sen suuntaista ehdotusta asianomaisten viranomaisten tarkastettavaksi ja vahvistettavaksi. Mainitun komitean mietinnön pohjalla on Taideteollisuusyhdistyksen toimikunta nyttemmin laatinut ehdotuksen Keskuskoulun järjestykseksi ja opetusohjelmaksi, joka ehdotus on näinä päivinä saatettu lopulliseen muotoon ja Komitealle annettu.

Perusajatuksena Taideteollisuusyhdistyksen aikomassa uudistuksessa on tähän asti laajasti käytetyn valinnaisuuden supistaminen, tarkemmin laadittujen opetuskaavain käytäntöön ottaminen pakollisine aineineen, tähänastista useampain tarkoituksenmukaisten kurssien järjestäminen eri ammattien tarpeiden mukaisiksi sekä eräiden uusien, opetukselle tärkeiden oppiaineiden ottaminen ohjelmaan.

Helsingin molemmilla alemmilla käsityöläiskouluilla, joista toinen sijaitsee Aleksanterinkadun talossa N:o 26 ja toinen Kalliassa, on, samoin kuin maamme käsityöläiskouluilla yleensä, tarkoituksena antaa niitä tietoja ja taitoja, jotka ovat tarpeen käsityöläisille ja ammatinharjoittajille. Kumpikin koulu on jaettu kahteen osastoon, suomen- ja ruotsinkieliseen, ja niihin otetaan sekä mies- että naisoppilaita. Opetus, jota annetaan kaksivuotisilla kursseilla, käsittää molemmissa kouluissa käsivarais- ja viivaantopiirustusta (ynnä kuosipiirustusta), laskentaa, ainekirjoitusta, oikeinkirjoitusta, kaunokirjoitusta ja kirjanpitoa. Oppilaat ovat jaettuina ammattiryhmiin siten, että yhteen kuuluvat ammatit muodostavat ammattiryhmän ja kukin ammattiryhmä luokan. Aleksanterinkadun koulussa on sen ohessa väliaikainen, suomen- ja ruotsinkielisen osaston käsittävä kansakoulu-luokka, missä oppilaat, jotka ovat käyneet alemman käsityöläiskoulun tai omaavat vastaavan tietomäärän, saavat ylempään kansakoulun oppimäärää vastaavaa opetusta. — Suomenkielinen osasto lakkautettiin syksyllä 1916.

* * *

Ammatti-
kasvatus-
komitean
uudistus-
ehdotus.

1913 vuoden alussa antoi n. s. ammattikasvatuskomitea mietintönsä käsityö- ja teollisuusammattikasvatuksen antamisesta oppilaitoksissa ja työpajoissa sekä niihin kuuluvista laitoksista ja ehdotuksista. Tämä laaja mietintö päättyi lukui- siin eri määrin laajakantoihin uudistusehdotuksiin, ja tärkeimpäin ehdotusten toteuttamiseen vaadittaisiin tuntuvassa määrässä kuntain myötävaikutusta.

Ammattikasvatuskomitea on havainnut käsityöläiskoulujen nykyisen järjes- tyksen epätyytyttäväksi siinä kohden, että eri paikkakunnilla annetaan eri määrä koulusivistystä, että alempi käsityöläiskoulu on liian alkeellinen laadul- taan voidakseen mainittavassa määrässä edistää ammattikasvatusta sekä että useimpain ylempään käsiammattikoulujen oppikurssi käsittää vain yhden luku- vuoden. Mainitun komitean ehdotus tarkoittaa osin asianomaisten kuntain vel- voittamista perustamaan tuollaisia kouluja, osin koulujen opetuksen saattamista riittävän tehokkaaksi.

Komitean ehdotuksen mukaan velvoitettaisiin kukin kaupunkikunta, jossa ammattivaltuutettuja on asetettu, tarpeen mukaan yhdessä tai useammassa, tar- koitusta varten perustetussa oppilaitoksessa antamaan käsityöläiskouluopetusta asiasta voimassa olevain lähempäin määräysten mukaisesti, minkä ohessa Senaa- tilla olisi valta harkinnan mukaan kussakin eri tapauksessa ulottaa mainittu velvollisuus ammattivaltuustopiiriin kuuluvaan maalaiskuntaankin.

Käsityöläiskouluopetuksen saattamiseksi ajanmukaisemmalle kannalle eh- dottaa mainittu komitea etusijassa poistettavaksi käsityöläiskoulujen nykyisen jaon alempiin ja ylempiin sekä kaikkien käsityöläiskoulujen järjestämistä pää- piirteissään samalla tavalla. Uudistetun käsityöläiskoulun kurssi olisi kaksivuo- tinen ja opetus perustuisi suoritettuun kansakoulukurssiin. Koulussa annetta-

siin sen ohessa opetusta yhdellä tai useammalla valmistavalla luokalla sekä riittävän lukuisilla jatkoluokilla ynnä tarpeen mukaan n. s. yleisillä luokilla henkilöille, jotka eivät työskentele missään määrättyssä ammatissa tai ovat apureja tahi sekatyöläisiä.

Opetukseen nähden ehdotetaan edelleen, että oppilaat jaetaan, mikäli olot sallivat, eri ammattien mukaan ryhmiin, joita kutakin opetetaan erikseen. Lisäksi esittää komitea sen huomiota ansaitsevan ehdotuksen, että käsityöläiskouluopetus, jota tähän asti on annettu yksinomaan iltaisin, mikäli mahdollista järjestettäisiin päiväopetuksesi. Mietinnöstä kuitenkin käy selville, ettei komitea ole ajatellut tätä jyrkkää muutosta nykyiseen koulunkäyntitapaan heti toimeenpantavaksi, vaan vasta vähitellen otettavaksi käytäntöön tarkemman harkinnan pohjalla eri paikkakunnilla ¹⁾.

Amattikasvatuskomitean edellä mainitussa mietinnössä (siv. 64—73) selvitetään ja arvostellaan Taideteollisuuskeskuskoulun järjestystä ja toimintaa. Komitea tulee tässä siihen tulokseen, ettei Keskuskoulu silloiseen tapansa järjestettynä riittävässä määrässä tyydyttänyt oppilaiden ja nuorten ammattityöntekijäin opetuksen erilaatuisia tarpeita eikä sentähden täyttänyt niitä vaatimuksia, joita oli oikeus asettaa laitokselle, jonka tulee olla ylempänä käsityöläiskouluna Helsingin tapaisessa suuressa kaupungissa huomattavine käsiammatti- ja teollisuuslaitoksineen. Koulun opetus oli mainitun komitean mielestä laadultaan paljon yleisempää kuin odottaisi ammattitarkoituksia palvelevalta laitokselta, ja siihen oli pääasiassa painunut piirustus- ja taideteollisuusoppilaitoksen leima. Samanlainen leima oli painunut sen opettajakurssiinkin, jossa sitä vastoin vähemmän oli otettu huomioon käsiammattien ja teollisuuden vaatimuksia.

Siinä tapauksessa että käsityöläiskoululaitos uudistettaisiin ammattikasvatuskomitean ehdotuksen mukaisesti, oli komitean mielestä tämän johdosta myös Helsingin ylempään käsityöläiskouluun tehtävä muutoksia sikäli, että käsityöläiskoulukurssi olisi kaksivuotinen (ehdollisesti valmistavin, yleisin sekä jatkoluokin) tarkoin luokkajaoituksin, että oppilaat ryhmitettäisiin ammattiensa mukaisesti, että opetus sovitettaisiin ammattien vaatimusten mukaan j. n. e. Tämä uudistus koskisi kuitenkin niin syvästi Keskuskoulun työtapaan, että sen toimeenpano tietäisi tämän oppilaitoksen täydellistä uudesti järjestämistä, niin että syntyisi kaksi eri koulua, käsityöläiskoulu ja taideteollisuuskoulu. Näiden molempain koulujen edustamat suunnat niinkään olisivat niin tärkeät ja osittain niin erilaatuiset, että Keskuskoulun jakaminen sen mukaisesti kahteen eri laitokseen oli mainitun komitean mielestä erittäin suotava. Varsinaisen käsityöläis-

¹⁾ Lähempiä tietoja Amattikasvatuskomitean ehdotuksista saa komitean tammikuun 8:ntena 1913 päivätyistä mietinnöistä II sekä tohtori Leo Ehrnroothin kirjoituksesta *Kommunerna och yrkesutbildningen*, siv. 134—138, kirjoitussarjassa *Finsk kommunalpolitik*, III vihko.

kouluopetuksen kytkeminen taideteolliseen opetukseen olisi nimittäin haitaksi kumpaisenkin kehitykselle. Komitea sentähden ehdotti, että Taideteollisuuskeskuskoulu nykyisessä muodossaan lakkaisi ja sijaan tulisivat Helsingin kaupungin kunnallinen käsityöläiskoulu ja taideteollisuuskoulu, kumpikin eri johtokuntineen. Taideteollisuuskoulu voisi silloin joko olla valtion laitos tai edelleen Taideteollisuusyhdistyksen johdossa, jonka työalaa tämän koulun käy yhdistyksen sääntöjen mukaisesti lähinnä lukeminen.

Tässä yhteydessä on kuitenkin huomautettava, että tämä arvostelu Keskuskoulusta annettiin jo vuonna 1913 ja siis ennenkuin tässä edellä kerrottu ohjelma koulun opetuskaavan uudistamiseksi oli laadittu.

* * *

Esitysehdo-
tuksenteki-
jän muistu-
tukset.

Komitean tarkastettavaksi lähetetyn esitysehdotuksen tekijä tulee siihen tulokseen, että pääkaupungin käsityöläiskouluolot eivät ole järjestetyt tyydyttävälle kannalle, ja arvostelussaan yhtyy esitysehdotuksentekijä pääasiassa niihin näkökohtiin, joita ammattikasvatuskomitean mietinnössä on esitetty. Esitysehdotuksen tekijä huomauttaa siinä kohden,

a) että käsityöläiskoulujen oppilasluku ei, vaikka onkin sinänsä huomattava, kuitenkaan ole niin suuri, kuin se voisi olla verraten kouluikäisten työntekijäin lukuun;

b) että opetusta ei ole suotavassa määrässä sovitettu eri ammattien tarpeiden mukaan eikä myöskään kyllin voimaperäisesti suunnattu sellaisten itseopintojen edistämiseen, jotka voivat antaa kypsyntä tietoa;

c) että alemman ja ylemmän käsityöläiskoulun kesken ei ole ollut tarpeellista yhteistoimintaa, minkä johdosta eräät ammattityöläiset, joiden olisi tarvinnut alemman käsityöläiskoulun kurssin päätettyään jatkaa ja syventää tietojaan ylemmässä käsityöläiskoulussa, laiminlyövät tämän;

d) että koulunkäynnin valvonta ei ole tehokas; sekä

e) että Keskuskoulun oppilaille suotua vapautta jäädä pois oppitunneilta ja heillä oppikurssiin kuuluvain aineiden nähden olevaa valintavapautta täytyy pitää sopimattomana ja opetuksen tulokseen haitallisesti vaikuttavana.

Komitean
käsitys
esityksente-
kijän muis-
tutuksista.

Komitea on seuraavassa ottanut tarkastettavaksi esitysehdotuksen tekijän esittämät näkökohdat ja muistutukset. Tässä seuraava esitys ilmaisee sen käsityksen, mikä Komitean enemmistöllä (herrat von Wright, Reuter ja Törnvall) on ollut esillä olevasta asiasta. Eriävän mielipiteen, mitä tulee sekä Keskuskoulun toiminnasta annettuun arvosteluun että niihin perusteisiin, joiden mukaan käsityöläiskouluopetus Helsingissä olisi uudistettava, on lausunut Komitean vähemmistö (herrat Frey, Nordström ja Lindgren), ja on vähemmistön kanta esitetty kahdessa tähän mietintöön liittyvässä vastalauseessa.

Mitä ensinnä tulee esitysehdotuksen tekijän huomautukseen, että käsityöläiskoulujen oppilasluku on vähäinen verrattuna kouluikäisten ammattityönteki-

jään lukuun, on Komitea tähän kuuluvain seikkain valaisemiseksi koonnut eräitä numerotietoja osin Helsingin kaupungin tilastollisesta vuosikirjasta ja Teollisuus-hallituksen tiedonannoista, osin Taideteollisuusyhdistyksen ja alempain käsityö-läiskoulujen vuosikertomuksista.

Vuonna 1913—14 oli Keskuskoulun käsityöläiskouluosastolla 445 oppilasta, niistä 120 vakinaista, s. o. semmoista, jotka ottivat osaa kaikkiin tai useimpiin 1900 vuoden julistuksen mukaan pakollisiin oppiaineisiin, sekä 325 ylimääräistä, jotka oman valintansa mukaan saivat opetusta erinäisissä oppiaineissa. Kau-pungin alemmissa käsityöläiskouluissa oli kevätlukukaudella 1914 oppilaita kaik-kiaan 249. Helsingin ylemmissä ja alemmissä käsityöläiskouluissa oli siis vii-meksi mainittuna lukukautena oppilaita kaikkiaan 694. Varsinaista ammattia vailla oli näistä 207 ja taas käsityöläisten ja ammattityöläisten ryhmään kuu-lui 487.

Jos tähän verrataan tehtaissa ja käsiteollisuuksissa olevain kouluikäisten (18 vuotta nuorempain) nuorten työntekijäin lukua, jonka käynee virallisten tie-tojen pohjalla arvioiminen noin 1,200:ksi, selviää tästä, että käsityöläiskoulujen oppilasluku oli noin 58 % kouluikäisten ammattityöntekijäin kokonaisluvusta. Todellisuudessa suhde kuitenkin oli epäedullisempi, sillä mainittu oppilasluku käsittää kaikki näitä kouluja käyneet henkilöt, ikään katsomatta. Lienee sen-tähden myönnettävä oikeaksi esitysehdotuksen tekijän lausuma arvostelu, että nuoret ammattityöläiset eivät käy heidän kasvatustaan varten olevissa oppilai-toksissa niin lukuisasti kuin suotava olisi.

Esitysehdotuksessa huomautetaan edelleen, että Keskuskoulun opetus ei ole samassa määrin kuin edistysmaissa sovitettu eri ammattien tarpeiden mukaan.

Komitean mielestä on mainitun laatuudessa oppilaitoksessa opetettava sem-moisia aineita, joista on suoranaista hyötyä nuorille työntekijöille. On sentäh-den niinkään suotavaa, että tärkeimpiä ammatteja varten on järjestettyjä am-mattiosastoja ja että oppilaat ryhmitetään tämän mukaisesti. Oppilaille ei riitä ainoastaan heidän ammattiaineensa opettaminen, vaan on heille annettava muis-sakin oppiaineissa tietoja, joita he voivat käyttää ammattielämässä. Sentähden ei esimerkiksi laskennon, mittausopin y. m. aineiden opetus saa olla laadultaan yleistä, niinkuin on laita esim. kansa- tai alkeiskouluissa, vaan on sitä sovitet-tava eri oppilasryhmäin ammatteihin, ja tämä on sitä tarpeellisempaa, kun nämä aineet käsityöläiskoulujen ammattiaineiden opetuksessa tulevat ainoastaan vähän käytäntöön. Käsityöläiskoulujen opetusta ei muutoin käy järjestäminen muiden koulujen malliin, vaan täytyy se näiden koulujen erikoisen tehtävän ja sen johdosta, että oppilailla on niin lyhyt aika käytettävänä, järjestää yksilölli-seksi ja etusijassa niin, että oppilailla siitä on suurinta hyötyä. Minkä verran kaupungin käsityöläiskouluissa käy oppilaita eräistä ammateista ja miten oppi-lasluku suhtautuu näiden ammattien työntekijälukuun, näkyy seuraavasta taulusta:

Eräiden ammattien työntekijäluku ja heidän ¹⁾ koulunkäyntinsä vuonna 1913—14.

18 vuotta nuorempia työntekijöitä.				Käsityöläiskouluissa käyviä työntekijöitä ikään katsomatta.		
A m m a t t i t.	Käsiamateissa.	Teh- taissa.	Yhteen- sä.	Alemm. käsityöl. koulussa.	Ylemm. käsityöl. koulussa.	Yhteen- sä.
Läkki, levy- ja vaskiseppiä	8	62	70	10	14	24
Kone- ja korjauspajan työnteki- jöitä	1	178	179	50	103	153
Puuseppiä, kirvesmiehiä, muura- reja, kivityöläisiä	18	51	69	43	52	95 ²⁾
Kultaseppiä ja kaivertajia	8	—	8	—	2	2
Posliini- ja fajanssityöntekijöitä	—	13	13	—	—	—
Räätälejä	23	—	23	1	1	2
Ompelijattaria, muotiompelijatta- ria	80	—	80	10	7	17
Muu kutomateollisuus	4	32	36	6	—	6
Kirjansitojia	41	140	181	—	14	14
Kirjeenkuori- ja pussitehtaalaisia	—	11	11	1	—	1
Maalareja	9	—	9	9	45	54 ²⁾
Verhoilijoita	12	—	12	1	2	3
Leipureja	15	28	43	13	2	15
Karamelli-, marmelaadi- y. m. teh- taalaisia	—	18	18	1	—	1
Tupakkatehtaalaisia	—	90	90	2	—	2
Kirjapainotyöntekijöitä	—	165	165	2	9	11
Kivipainojen ja kem. laitosten työntekijöitä	—	91	91	—	7	7
Sementti- ja kivityöläisiä	—	4	4	6	8	14 ²⁾
Partureja	19	—	19	—	—	—

Samoin kuin esitysehdotuksen tekijä on Komitean enemmistökin sitä mieltä, että Keskuskoulun ei, jos esitysehdotuksen tekemisen aikaan vallitsevia oloja pidetään silmällä, voi katsoa edellä mainitussa kohden vastanneen ajan vaati- muksia. Järjestettyjä ammattiosastoja on nykyäänkin vain harvalukuisia ammatteja (muurareja ja kivityöläisiä, puuseppiä ja kirvesmiehiä, metallityöläisiä ja seppiä, kir- jansitojia, ammatti- ja koristemaalareja sekä kirjaltajia) varten ja opetusta eräissä

¹⁾ Tiedot ammattityöläisten luvusta on saatu 1913 vuoden Tilastollisesta vuosikirjasta ja tiedot koulua käyvän ammattityöläisten luvusta koulujen vuosikertomuksista.

²⁾ Se seikka että eräistä ammateista olevain kouluoppilaiden luku näyttää ylittävän ammatissa työskentelevän luvun, johtuu, niinkuin taulun nimikkeestäkin näkyy, siitä että kouluissa käy melko suuri joukko 18 vuotta vanhempia työntekijöitä.

ammatinhaaroissa annetaan ainoastaan harvalukuisille ammatinharjoittajille (esim. puupiirtäjille, kiven- ja puunveistäjille, jota vastoin useita huomattavia ammattiryhmiä (esim. räätälejä, ompelijattaria, leipureja, suutareja y. m.) varten ei ole järjestetty ammattiopetusta.

Ylemmän käsityöläisopetuksen täytyy sentähden katsoa suurelta osalta olleen varsin yleislaatuista, eikä olemassa olevilla ammattiosastoillakaan näy opetusta aina erikoisennetun eikä sovitettun ammatin mukaan (esim. piirustuksen opetusta metallityöntekijäin ammattiosastolla).

Puute ylemmän käsityöläiskoulun tähänastisessa järjestyksessä on niinkään, että ammattitaloudessa, aineopissa ja teknologiassa ei ensinkään anneta opetusta. Nämä oppiaineet on kuitenkin otettu koulun vastaiseen ohjelmaan tässä edellä selostetun uudistusehdotuksen mukaisesti.

Oppiaine, joka niinkään kokonaan puuttuu ylemmästä käsityöläiskoulusta ja jolla kuitenkin tulisi olla siellä sijansa, on kansalaistieto, johon kävisi lukeminen valtio- ja kunnallisopin, kansantalouden alkeet, ammattiasetusten tuntemisen, eräät terveyshoidolliset seikat y. m. Tuollaisen aineen olisi käynyt ottaminen koulun opetuskaavaan, vaikkei koulussa olisikaan pantu toimeen osastojakoa. Tämän oppiaineen tarpeellisuus on edistyneenpäin maiden käsityöläiskouluissa jo vuosikymmeniä takaperin tunnustettu, ja sellainen opetus onkin kaikkialla saatettu käytäntöön. Viime vuosina laadittujen ulkomaisten koulujen opetuskaavoista näkyykään, että mainitun oppiaineen tärkeys on arvattu entistään suuremmaksi. Tukholman yksipäiväisissä ammattikouluissa tätä ainetta niinkään opetetaan. Helsingissä on ylempi käsityöläiskoulu alaallaan ainoa, jossa kansalaistiedon opetusta ei anneta. Tämä aine on nimittäin muodossa tai toisessa edustettuna kaupungin molemmissa ammattikouluissa sekä, vaikkakin suppeammassa muodossa, alemmissä käsityöläiskouluissa lukemisen yhteydessä.

Niinkuin esitysehdotuksen tekijä on huomauttanut, on alemman ja ylemmän käsityöläiskoulun välistä tarpeellista yhteistyötä vaikeuttanut näiden koulujen erilainen järjestysmuoto. Useinkin on sattunut, että oppilas, joka on käynyt alemman koulun ja siellä saanut ammattinsa mukaan sovitettua opetusta, ei ole edullisesti voinut jatkaa ylemmässä koulussa, vaan ollut sinne pyrkimättä. Tätä yhtäjaksoisuuden puutetta täytyy pitää suurena haittana opetusjärjestelmässä.

Vaikka on koetettu alemmassa käsityöläiskoulussa jakaa oppilaat ammattiryhmiin, ei sitä aina ole voitu toimeenpanna, syystä että oppilasluku on ollut liian pieni. Jos olisi haluttu toimeenpanna sellainen ryhmitys ylemmässä koulussa, olisi se sielläkin monessa tapauksessa ollut samasta syystä mahdoton. Jos sitä vastoin kaikki oppilaat olisi koottu yhteen ainoaan kouluun, olisi semmoinen ryhmitys ollut paljon helpommin aikaansaataavissa.

Sitä Keskuskoulussa tähän asti noudatettua järjestelmää, että nuoret ammattityöläiset saavat oman halunsa mukaan valita oppiaineita, täytyy tämän laatusessa koulussa pitää sopimattomana, ja epäillä saanee, salliiko 1900 vuoden

julistus oikeastaan sellaista menettelyä. Komitealla ei kuitenkaan ole ollut aihetta lähemmältä käydä tutkimaan tätä asiaa, koska Taideteollisuusyhdistys nyttemmin näyttää tunnustavan tämän järjestelmän sopimattomuuden sekä on ilmoittanut olevansa valmis siitä luopumaan.

Valinnaisuusjärjestelmä on varsin luultavasti ollut yhtenä syynä siihen, että oppitunteja ylempää käsityöläiskoulussa on niin suuressa määrin laiminlyöty. Poissaolotuntien määrä näkyy tämän oheisesta liitteestä B. Taulusta näkyy m. m., että metallityöntekijäosaston oppitunneista on laiminlyöty 27.2 %, kun taas laiminlyötyjen tuntien luku muilla osastoilla on ollut 29.3 %. Vaikka nämä laiminlyönnit osittain voivatkin saada selityksensä erinäisistä seikoista (esim. rippikoulunkäynnistä, yötyöstä y. m.), on poissaolotuntien prosenttiluku kuitenkin liian suuri ja paljon suurempi kuin esim. Tanskan iltakoulujen vastaava prosenttiluku (7.6 %).

Syyn siihen että oppilaat näin laajassa mitassa ovat laiminlyöneet koulunkäyntinsä täytyy katsoa melko suurelta osalta olevan siinä, että tässä kohden ei ole käytetty kyllin tehokasta valvontaa. Että oppilaiden säännöllisen koulunkäynnin valvominen yhteistoimin koulun ja työnantajain kesken on varsin tehokas, sitä osottavat eräiden muiden maiden, esim. Tanskan olot. Myönnetään kuitenkin, että tällainen valvonta ei tee toivottua vaikutusta kaikkiin oppilaisiin, syystä että melko suuri osa heistä on ylittänyt varsinaisen kouluiän eikä työnantaja sentähden voi käyttää heitä kohtaan pakkoa.

Tässä yhteydessä huomautettakoon, että koulun johtokunnan tekemän päätöksen mukaan on kevätlukukauden 1916 alusta otettu käytäntöön se menettely, että oppilaita vastaanotetaan ainoastaan syyslukukaudella. Aikaisemmin otettiin oppilaita sekä syys- että kevätlukukaudella, minkä seikan täytyy katsoa haitallisesti vaikuttaneen koulutyöhön sekä vaikeuttaneen opetusta, varsinkin semmoisissa aineissa, esimerkiksi laskennossa, mittausopissa, projektsioniopissa ja kirjanpidossa, joissa opetus ei voi olla yksilöllistä.

Taideteollisuuskeskuskoulun toiminnan valaisemiseksi pyytää Komitea vielä viitata tämän oheisiin kahteen tauluun (Liitteet C ja D), joista näkyy oppilasluvu eri aineissa vuosina 1890—1914 sekä kunakin lukukautena vuosina 1904—1914 kouluun kirjoitettujen oppilaiden luku ynnä montako lukukautta eri oppilaspolvet ovat opetusta nauttineet.

Ehdotus
käsityöläis-
koulutoi-
minnan
kunnallis-
tuttamiseksi
ja yhdenmu-
kaistuttami-
seksi.

Esillä olevaa asiaa harkitessaan on Komitean enemmistö havainnut esitysehdotuksessa Helsingin käsityöläiskoululaitoksesta annetun arvostelun pääasiassa oikeutetuksi sekä uudistuksen tällä alalla välttämättömän tarpeen vaatimaksi. Komitean enemmistö on niinkään esitysehdotuksentekijän kanssa yhtä mieltä siitä, että tämä uudistus on toimeenpantava Ammattikasvatuskomitean osottamain suuntaviivain mukaisesti.

Tähän liittyen katsoo Komitean enemmistö ammattiopetukselle ja sen kehitykselle edullisimmaksi, että kaupunki perustaa aivan uuden laitoksen, joka tulisi Ateneumin käsityöläiskouluosaston ja nykyisen alemman käsityöläiskoulun sijaan. Tämän mukaisesti olisi siis kaupungin lakattava antamasta kannatusapua nykyiselle ylemmälle käsityöläiskoululle. Taideteollisuuskeskuskoulu toimisi edelleen erityisenä laitoksena.

Uusi käsityöläiskoulu soisi kaupunginviranomaisille tilaisuuden järjestää ammattiopetuksen yhtenäiselle ja suunnitelmanmukaiselle pohjalle sekä ajan vaatimusten mukaisesti. Komitea on seuraavassa esittävä suunnitellun oppilaitoksen järjestyksen ääriiviivat, mutta pyytää sitä ennen viitata eräisiin seikkoihin, jotka puoltavat Helsingin ammattiopetuksen täydellistä kunnallistuttamista.

Ylemmän käsityöläiskoulun erottaminen Taideteollisuuskoulusta olisi enemmistön mielestä eduksi kumpaisellekin laitokselle, jotka siten saisivat tilaisuuden vapaasti kehittyä. Myönnettävä on tosin, että erällä käsiammateilla on melko suurta yhteyttä taideteollisuuden kanssa, käypä niitä korkeimpaan huippuunsa kehitettyinä itseäänkin pitäminen taideteollisuutena. Mutta näiden ammattien harjoittajain kasvatus käy Komitean mielestä päinsä parhaiten sillä tavoin, että ammattilaiset ensin käsityöläiskoulussa perehtyvät ammattinsa alkeisiin ja teknikkaan, jolloin tarpeen mukaan taideteollisiakin näkökohtia on otettava huomioon. Oppilaat, joilla on halua ja taipumusta puhtaasti taideteolliseen toimintaan, voivat sitten käsityöläiskoulukurssin suoritettuaan jatkaa taideteollisuuskoulussa. Tässä kohden täytyy jonkinlaista varovaisuutta koulun puolelta noudattaa, sillä ei voi pitää ilman muuta edullisena, että liian monta houkuttellaan antautumaan jonkin verran epävarmalle taideteollisuusosalalle.

Yhdistämisestä olisi se etu, että uuden käsityöläiskoulun oppilaille voitaisiin järjestää työpajaopetusta ammattikoulujen työpajoissa ja että näiden koulujen työnjohtajat ja opettajattaret ehkä voisivat heille opettaa käytännöllistäkin ammattityötä. Jos kaupunki itse hoitaisi ammattiopetuksen hallinnon, olisi ylipäätään mahdollista nykyistä paremmin käyttää hyväksi huoneistoja ja tarveaineita, joten kaupungin menoja säästyisi.

Jos opetus yhdenmukaistutettaisiin, voitaisiin myös järjestää ammattiluokkia ja lisätä ammattiryhmiä sekä käyttää opettajavoimia paremmin hyödyksi. Sen ohessa kävisi mahdolliseksi asettaa eräitä aineita varten opettajia, joiden päätoimena olisi kaupungin kouluissa opettaminen.

Koulun johtokunnan antama kertomus Keskuskoulun toiminnasta lukuvuotena 1915—16 osottaa, että erällä koulun toimeenpanemilla ammattikursseilla on ollut sangen vähän oppilaita, esimerkiksi muurarien ja kivityöläisten (32 oppilasta), puuseppäin (29 oppilasta) ¹⁾, kirjansitojain (10 oppilasta), koristemaa-

¹⁾ Näistä 29 oppilaasta oli 19 oppilaina puuseppäkouluyhdistyksen puutyökoulussa ja sai ylemmässä käsityöläiskoulussa opetusta eräissä oppiaineissa.

larien (9 oppilasta), kirjaltajain (4 oppilasta) kursseilla, jaettuina ainoastaan 1—5 oppilasta käsittäviin luokkiin. Opetuksen järjestäminen näin vähälukuisille oppilasryhmille käy tietysti taloudelliselta kannalta epäedulliseksi. Jos ylemmän käsityöläiskoulun ammattiryhmät yhdistettäisiin alemman käsityöläiskoulun vastaaviin ryhmiin, säästyisi siten kustannuksia tuntuvasti.

Täytyy pitää luonnottomana, että pääkaupungin ylempää käsityöläiskoulua hoitaa yhdistys, jolla tarkoituksensa johdosta ei voi olla minkäänlaista suoranaista harrastusta useimpiin niistä ammateista, joita käsityöläiskouluopetuksen tulisi tyydyttää. Taideteollisuusyhdistys on perustettu edistämään maamme taideteollisuutta ja tämän tarkoituksen saavuttamiseksi on se työskennellyt menestyksellä. Että yhdistys on etusijassa harrastanut taideteollisuutta, näkyy siitä, että yhdistys on kehittänyt taideteollisuuden opetusta ja järjestänyt taideteollisuuskoulunsa paljon ennen, kuin käsityöläiskouluopetukseen ruvettiin uudistuksia suunnittelemaan, vaikka käsityöläiskoulujen järkipärisen uudistuksen olisi tullut käydä taideteollisuuskoulun uudestijärjestämisen edellä.

Helsingin kaupungilla on jo hoidossaan, paitsi alempia käsityöläiskouluja, valmistava poika-ammattikoulu ja tyttöjen ammattikoulu. Yksinkertaisempaa tyyppiä olevan ammattityökoulun perustaminen on päiväjärjestyksessä ja ehdotus on tehty räätälikoulunkin perustamisesta. Yksipäiväisen ammattikoulun toimeenpanemista ei myöskään käyne lykkääminen pitkän ajan päähän. Koko tämä hallintoala on siis viime aikoina tuntuvasti kehittynyt, ja tätä kehitystä jatkuu edelleen. Kaukana ei liene aika, jolloin kaupungin on tätä alaa varten perustettava erityinen kunnallinen lautakunta tarkastajineen. Käsityöläiskouluopetuksen uudistamista sen saattamiseksi kunnan välittömän vaikutusvallan alaiseksi näyttää sentähden käyvän empimättä puoltaminen.

Vastattavaksi esiintyy kuitenkin kysymys, miten se laaja uudistusohjelma, jonka Taideteollisuusyhdistys nyttemmin on asettanut toiminnalleen ja jonka pääpiirteistä jo edellä on tehty selkoa, voi vaikuttaa asian ratkaisuun ja saattaako se käsityöläiskouluopetuksen erottamisen Keskuskoulusta tarpeettomaksi.

Komitean enemmistö on tässä kohden ensinnäkin todennut, että eräät viime aikoina ylemmän käsityöläiskoulun työjärjestykseen tehdyistä tai suunnitelluista muutoksista jossain määrin käyvät yhteen Ammattikasvatuskomitean mietinnössä esitettyjen ja Komitean enemmistön kannattamain pääperiaatteiden kanssa. Toiselta puolen on ryhdytty uudistuksiin, joita, esimerkiksi kolmivuotisten kurssien toimeenpanemista eräissä ammateissa, Komitea ei voi kaikin puolin kannattaa. Komitea on sitä mieltä, että kolmivuotiset kurssit, varsinkin jos niiden viikkotuntien luku on suuri, eivät ole tarkoituksenmukaisia, vaan liian pitkiä, ja että kaksi pakollista vuosikurssia soveltuisi paremmin meikäläisiin oloihin, varsinkin kun Komitea on arvellut halullisten ammattityöläisten voivan käyttää hyväkseen vapaaehtoista jatkokurssia. Mainitun laatuista kouluista ulkomailla saadut kokemukset viittaavat siihen, että oppilaat eivät mielellään käy koulu

pitempää aikaa, vaan niiden oppilasluku vähenee vuosien kuluessa jokseenkin nopeasti. Voipa oppilasluku yhtenä ainoanakin vuonna vähentyä tuntuvasti, niinkuin m. m. näkyy lukuvuodelta 1915—16 annetusta Keskuskoulun kertomuksesta, oppilasluku kun mainittuna vuonna väheni 461:stä 286:en, joista ainoastaan 22 sai päästötodistuksen.

Mutta vaikka nykyisen ylemmän käsityöläiskoulun sisäinen järjestys uudistettaisiinkin, niin että sen vastainen kehitys olisi Komitean mielipiteiden mukainen, ei Komitea voi luopua ehdotuksestaan että ylempi käsityöläiskouluopetus olisi erotettava Keskuskoulusta ja siirrettävä kaupungin haltuun. Kun nimitäin käsityöläiskouluopetuksen kunnallistuttaminen soisi, niinkuin edellä huomautettiin, tilaisuuden järjestää ammattikasvatuksen voimaperäisemmälle ja ajanmukaisemmalle kannalle sekä paremmin käyttää hyödyksi opettajavoimia, opetusvälineitä ja huoneistoja, samalla kun saataisiin aikaan hyvin tarpeellinen hallinnon keskitys sekä opetuksen tehokas tarkastus ja valvonta, pitää Komitean enemmistö kaikissa tapauksissa kiinni edellä mainitusta ehdotuksestaan, että ylempi käsityöläiskouluopetus erotetaan Keskuskoulusta ja siirretään kunnan haltuun.

Käsityöläiskouluopetuksen uudistaminen tässä viitattuun suuntaan vaatisi perin pohjin muuttamaan nykyistä järjestystä. Kun nykyinen järjestelmä perustuu edellä mainitun, syyskuun 12 päivänä 1900 annetun julistuksen määräyksiin, ei uudistus ole aikaansaataavissa yksinomaan kunnan toimenpitein, vaan vaaditaan tähän hallituksen myötävaikutusta sekä uusien säännösten antamista Helsingin käsityöläiskoululaitoksesta. Tässä on huomattava, että Ammattikasvatuskomitea jo on laatinut ehdotuksen Suomen käsityöläiskouluja koskevaksi uudeksi asetukseksi ja että tämä ehdotus, jos se saavuttaa asianmukaisen vahvistuksen, tyydyttäisi tarvetta sekä antaisi oikeudellisen pohjan täällä suunnitellulle ammattiopetukselle.

Uudistuskysymyksen vastainen käsittely.

Kun kuitenkin on epätietoista, onko Ammattikasvatuskomitean uudistusehdotus koko laajuudessaan kohdakkoin saava osakseen huomiota ja kun pääkaupungin käsityöläiskouluopetuksen uudistus käytännössä on varsin hyvin toimeenpantavissa tuosta laajasta uudistusohjelmasta erillään, on Komitea ehdottanut, että Kaupunginvaltuusto, siinä tapauksessa että se yhtyy Komitean enemmistön esittämiin näkökohtiin, anois hallitukselta valtuutusta käydä uudesti järjestämään Helsingin käsityöläiskouluja edellä mainittuun suuntaan. Siinä tapauksessa että tällainen valtuutus saadaan, tulisi kaupunginviranomaisten keskusteltuaan asian ratkaisemisesta Taideteollisuusyhdistyksen kanssa, laatia ja asianomaisille antaa lopullinen ehdotus uudentyyppisen käsityöläiskoulun järjestykseksi ja ohjelmaksi sekä tässä yhteydessä ehdotus tämän uudistuksen vaatimaksi muutokseksi 1900 vuoden julistukseen ja erittäin sen 7 §:än.

Näin ollen ei Komitea asian nykyisessä vaiheessa ole pitänyt tarpeellisena esittää seikkaperäistä ehdotusta uuden koulun järjestykseksi, opetuskaavaksi ja ohjelmaksi eikä myöskään sen ohjesäännöksi, vaikka Komitea on sitä varten jo suorittanut alustavia töitä, vaan on Komitea rajoittunut seuraavassa esittämään suunnitellun käsityöläiskoulun järjestyksen pääasialliset perusteet.

Ehdotetun
laitoksen
järjestys.

Ehdotetun koulun kurssin tulisi useimmissa ammateissa olla kaksivuotinen sekä perustua kansakouluissa annettuihin tietoihin.

Kun kuitenkin on osottautunut, että melko suuri osa nuoria työntekijöitä ei ole suorittanut kansakoulukurssia eikä omaa sitä vastaavia tietoja, käynee tarpeelliseksi kouluun liittää valmistava yksivuotinen osasto.

Jotta ne nuoret työntekijät, jotka ovat käyneet käsityöläiskoulun ja haluavat edelleen lisätä tietojään, saisivat siihen tilaisuuden, olisi sen ohessa järjestettävä yksivuotisia jatkoloukkia. Henkilöt, jotka eivät ole käyneet käsityöläiskoulua, pääsisivät näille jatkoloukkille ainoastaan siinä tapauksessa, että heillä on siihen tarpeelliset edellytykset. Siinä tapauksessa että paljon oppilaita ilmoittautuu jatkoloukkille ja asianhaarat muutoin niin vaativat, voisivat jatkoloukkain kurssit vastedes olla kaksivuotisia. Luultavaa kuitenkin on, että jatkoloukkille pyrkijöitä alussa on verraten vähän.

Taideteollisiin ammatteihin antautuneiden oppilaiden tulisi käytyään käsityöläiskoulun, jos haluavat lisätä tietojään, siirtyä taideteollisuuskouluun. Tällä tavoin saisi taideteollisuuskoulu paremmin valmistuneita oppilaita, mistä taide-teollisuudelle olisi etua.

Valmistavain luokkain opetus voisi olla laadultaan yleisempää, vaikka jo siinäkin kävisi jossain määrin ottaminen huomioon oppilaiden ammattiharrastuksia.

Varsinaisen kaksiluokkaisen käsityöläiskoulun opetus olisi järjestettävä mahdollisimman ammattimaisesti, minkä ohessa olisi pidettävä silmällä oppilaiden kansalaiskasvatusta. Mahdollisimman hyvän tuloksen saavuttamiseksi olisi oppilaat ammattiensa mukaisesti jaettava ammattiluokkiin; jos oppilasluku on siihen liian pieni, olisi lähisukuisia ammatteja yhdistettävä ammattiryhmiksi, joissa opetus olisi järjestettävä mahdollisimmassa määrässä yksilölliseksi. Kun kuitenkin eräissä ammateissa, esim. tupakka-, karamelli- ja suklaa- y. m. teollisuuksissa, erikoista ammattiopetusta tuskin on mainittavammassa määrässä tarpeen, yhdistettäisiin tällaisten ammattien nuoret työntekijät yleisiksi luokiksi kaksivuotisin kurssein.

Jatkoloukilla muodostettaisiin mikäli mahdollista ammattiluokkia ja ammattiryhmiä, ja näilläkin luokilla tulisi opetuksen mahdollisimman suuressa määrässä olla sovitettu oppilaiden yksilöllisten harrastusten ja tarpeiden mukaan.

Vaikka kansakoulukurssin suorituksen tulee olla käsityöläiskouluun pääsyn ehtona, on Komitea kuitenkin sitä mieltä, että valmistavankin luokan kurssin suorituksen tulisi oikeuttaa pääsemään käsityöläiskouluun. Kumpaisessakin tapauksessa tulee vielä lisäksi ehto, että kouluun pyrkijäin tulee olla ammatin palveluksessa. Ammattiin kuulumattomat henkilöt voisivat kuitenkin päästä yleisen luokan oppilaiksi, sikäli kun sijaa heille voidaan hankkia.

Uusia oppilaita otettaisiin kouluun tavallisesti ainoastaan syyslukukauden alussa. Muina aikoina otettaisiin uusia oppilaita ainoastaan poikkeustapauksessa ja ainoastaan sillä ehdolla, että heidän tietomääränsä on sama kuin kullakin luokalla samaan aikaan ennestään olevain oppilaiden.

Sekä valmistavalla luokalla että käsityöläiskoulun molemmilla luokilla olisi opetus pakollinen. Kuitenkin saisi johtaja asianomaisen opettajan kanssa neuvoteltuaan vapauttaa oppilaan jostakin oppiaineesta, jos oppilas näyttää ennestään omaavansa siinä tarpeelliset tiedot. Jatkoluokalla olisi opetus jossain määrin valinnainen, jotta oppilas saisi tilaisuuden kehittyä siinä ammatinhaarassa, johon hän on antautunut. Kuitenkin tulisi sellaisen oppilaan ottaa osaa kaikkien niiden aineiden opetukseen, jotka ovat välttämättömät menestykselliselle työlle ammattiaineessa.

Vaikka Komitea on sitä mieltä, että ammattimaisesti järjestetty opetus kykenee oppilaissa herättämään ja vireillä pitämään harrastusta sekä vetämään heitä kouluun ja heitä varten aiotuille lukutunneille, olisi kuitenkin koulunkäynnin tehokas valvonta järjestettävä. Tässä tulee olla yhteistoimintaa koulun ja työnantajan tai asianomaisen työnantajayhdistyksen kesken. Jos jokin suurin tuntimäärä on laiminlyöty, on siitä tehtävä ilmoitus työnantajalle.

Opetusohjelmaa laadittaessa olisi tarkoin pidettävä silmällä opetuksen tarkoitusta. Koulun täytyy tarjota semmoisten tehtävien tietopuolista valmistelua, joita oppilailla on ammatissaan suoritettavana, opettaa heitä oivaltamaan näiden tehtävien teknillinen ja taloudellinen pohja sekä istuttaa nuoriin työntekijöihin tietoja, joita kansalaiselämä heiltä vaatii. Lisäksi on erittäin tärkeää, että koulu herättää oppilaassa halua ja innostusta edelleen kehittymään ammatissaan.

Kunkin ammattiluokan tai ammattiryhmän opetusta varten olisi laadittava kaikki luokan tai ryhmän oppiaineet sekä kunkin oppiaineen seikkaperäiset opetuskaavat käsittävä opetusohjelma. Ohjelman ja opetuskaavain tulee olla laadultaan semmoiset, että opettaja voi niistä saada tarpeellista ohjetta opetuksessaan. Oppikurssien tulee olla sovitettut eri ammattien tarpeiden mukaan, ja kaikkea tarpeetonta olisi vältettävä, jotta aika tulisi käytetyksi mahdollisimman hyvin.

Oppiaineiden luvun ei tulisi olla suuri, ja Komitea voikin yhtyä Ammatti-valmistuskomitean mietinnössä ehdotettuihin aineisiin. Nämä ovat:

Valmistavalla luokalla:

äidinkieli,
kirjoitus,
laskento,
kuvaanto ja piirustus.

Käsityöläiskoulussa:

äidinkieli ynnä kirjoitusharjoituksia,
laskento, mittausopillinen laskento, tavaralaskento,
kuvaanto, piirustus ja ammattiopetus,
aineoppi, teknologia,
kansalaistieto,
kirjanpito.

Tähän tulee lisäksi käytännöllinen työ niissä ammateissa, joissa se on sopivaa, ja jos tuollaista työtä ylipäätään käy järjestäminen.

Käsityöläiskoulun yleisellä luokalla:

äidinkieli ynnä kirjoitusharjoituksia,
laskento ja kirjanpito,
mittausoppi ja mittausopilliset laskelmat,
kuvaanto ja piirustus,
kansalaistieto.

Jatkoluokalla:

äidinkieli ja vapaaehtoisena aineena toinen kotimainen kieli, ehdollisesti jokin muu kieli,
kirjanpito,
tavaralaskento,
teknologia,
ammattiopetus ja rakenneharjoitukset,
kansalaistieto,
käytännöllinen työ tarpeen mukaan, jos tilaisuutta siihen on.

Paitsi edellä lueteltuja sopii ohjelmaan ottaa muitakin aineita, sikäli kuin on tarpeellista ja Teollisuushallitus siihen suostuu.

Opettajain valitsemiseen olisi pantava suurta huomiota. Periaatteena olisi, että ammattiaineiden opettajain tulee olla ammattimiehiä alallaan. Käsityö ja

teollisuus ovat Helsingissä niin kehittyneeltä kannalla, että tämän ehdon täyttämisen ei pitäisi olla mahdoton. Ammattiaineisiin luettaisiin näin ollen ensi sijassa ammattiopirustus, aineoppi ja teknologia. Mutta ammattitaloudellisiakin aineita, laskentaa y. m., tulee opettaa ammattimiesten tai, ellei se käy päinsä, henkilöjen, jotka ovat näihin aineisiin täysin perehtyneitä. Niinikään on vaadittava, että opettajanvirkaan pyrkijän tulee olla käynyt valtion käsityöläiskoulutarkastajan toimeenpanema opettajakurssi, ellei hän ole muulla tavoin hankkinut itselleen vastaavia tietoja.

Seikka, joka yleensä on omansa vähentämään käsityöläiskouluissa annetun opetuksen tehokkuutta, on että miltei kaikilla niiden opettajilla on virkansa sivutoimena, jonka hoidossa he eivät voi kehittää samaa harrastusta ja tarmoa kuin pääviroissaan. On sitä paitsi koulujen erikoislaatuisen järjestyksen johdosta vaikea poistaa tätä epäkohtaa. Toiselta puolen on mainitusta seikasta hyötyäkin, eritoten ammattiaineiden opetuksessa. Kun nimittäin näiden aineiden opettajain edellytetään olevan ammattimiehiä, jotka harjoittavat kukin ammattiaan, ovat opetus ja käytännöllinen työ alinomaa keskinäisessä kosketuksessa. Sen ohessa käy ehdotetun uudestijärjestelyn johdosta mahdolliseksi asettaa eräitä opettajia, joiden päätoimena olisi työskentely kaupungin käsityöläis- ja ammattikouluissa, niinkuin tässä edellä jo on huomautettu.

Niinkuin edellä mainittiin, on mitä tärkeintä, että sen laatuista koulua kuin käsityöläiskoulu on ei eristetä käytännöllisestä ammattialasta. Edellä on huomautettu mitä hyötyä on siitä, että ammattiaineiden opettajat samalla harjoittavat ammattitoimintaa. Mutta tämä yksin ei riitä, vaan pitää ammattimiesten myös saada sijaa oppilaitoksen johtokunnassa. Johtokuntaan tulisi Komitean mielestä kuulua 7 henkilöä, joista kolme asettaisi kunta, kaksi työnantajat ja kaksi työväenjärjestöt tai valittaisiin nämä työläisten keskuudesta. Tämä johtokunta valitsisi keskuudestaan puheenjohtajan. Tämän ehdotuksen tehdessään Komitea toivoo siten kokoonpannun johtokunnan voivan suuressa määrin vaikuttaa käsityöläiskoulun vastaiseen työhön ja kehitykseen.

Komitea on niinikään laatinut ehdotuksen vastaisen käsityöläiskoulun oppilaiden jakamiseksi ammattiryhmiin sekä ehdotuksen konepajatyöntekijäin ammattiosaston opetusohjelmaksi. Nämä ehdotukset on Komitea antanut Kaupunginvaltuuston kansliaan otettaviksi huomioon asiaa edelleen valmisteltaessa.

Suunnitellun käsityöläiskoulun kustannusten laskeminen käy tietenkin vaikeaksi, kun oppilaslukua on vaikea edeltäpäin arvata. Jos panee pohjaksi keväällä 1914 vallinneet olot, jolloin käsityöläiskouluissa kävi noin 800 oppilasta, on ammattiluokkain ja ryhmäin jaotus ajateltavissa järjestetyksi likimain seuraavasti:

	Valmistava luokka.	Käsityöläis-koulu.	Jatkoluokka.
Metallityöammatit	1 lk. à 40	5 lk. à 30	
Rakennus- ja puutyöammatit	1 " " 40	2 " " 30	
Kirjaltajat	—	1 " " 30	
Koristeluammatit	1 lk. " 40	2 " " 30	
Vaatetusammatit	—	1 " " 30	
Ravinto- ja nautintoaineiden valmistus	—	1 " " 30	
Lähetit	—	2 " " 40	
Erinäiset ammatit ja ammatittomat	3 lk. "	6 " "	2 lk. à 20
Yhteensä	6 lk. à	20 lk. à	2 lk. à

Jos taas edellyttää kullakin valmistavalla luokalla sekä käsityöläiskoulussa opetettavan 12 tuntia viikossa 35 viikkona sekä jatkoluokalla 8 tuntia viikossa 35 viikkona, ja tuntipalkka oletetaan valmistavalla luokalla 4 sekä muilla luokilla 5 markaksi, saadaan seuraavat summat:

6 luokkaa 12 t. 35 v. 4 mk	Smk	10,080
20 " 12 " 35 " 5 "	"	42,000
2 " 8 " 35 " 5 "	"	2,800
Yhteensä	Smk	54,880

Tähän tulevat lisäksi seuraavat menoerät:

Johtaja	Smk	6,000
Kanslisti	"	1,500
Kirjasto, aikakauslehdet	"	1,200
Opetusvälineistö	"	2,000
Vahtimestari	"	1,500
Vahtimestariapu ja siivoaminen	"	2,000
Tarverahat ja sekalaisia	"	3,000
eli yhteensä	Smk	72,080

Tähän menosummaan ei vielä ole luettu kustannuksia valaistuksesta, lämmityksestä eikä tarvittavasta huoneistosta, jotka kustannukset kaupungin olisi suoritettava, sittenkun käsityöläiskouluopetus on erotettu Keskuskoulusta ja Ateneumista. Kustannuksia koulun sisustamisesta ei myöskään ole tässä otettu lukuun.

Vertailun vuoksi mainittakoon, että ylemmän käsityöläiskoulun budjetti tänä vuonna päättyy 87,472 markkaan, josta summasta kaupunki maksaa 54,408 markkaa ja valtio, paitsi huoneistoa lämmityksineen ja valaistuksineen, antaa kannatusapua 33,064 markkaa. Alempain käsityöläiskoulujen tämänvuotinen budjetti taas päättyy 42,560 markkaan, josta summasta valtio suorittaa 13,605 markkaa.

Vaikka siis uudistetusta käsityöläiskouluopetuksesta olisi melko suuria kustannuksia, on Komitea sitä mieltä, että kaupungin ei ole näitä uhrauksia kartettava, koska ne täysin korvautuisivat tämän johdosta aikaansaataavalla erikoisennettumalla ja eri ammattien mukaan sovitetulla opetuksella. Ulkomailla ei ole kartettu uhraamasta suhteellisesti vieläkin suurempia menoja tämän tärkeän tarkoituksen hyväksi. Täytyy panna mitä suurinta painoa siihen, ettei meidän maamme ylenmäärin jää yleisessä kehityksessä takapajulle. Tämä vaikuttaa osaltaan sangen epäedullisesti kotimaiseen teollisuuteen ja käsityöhön kilpailussa muiden maiden kanssa, missä ammattikoululaitos on paremmin järjestetty.

Komitean ehdotuksen tueksi sopii vielä huomauttaa, että samoja periaatteita, joita edellä on ehdotettu noudatettavaksi käsityöläiskouluopetuksen uudesti järjestämisessä, on ulkomaillakin laajassa mitassa käytetty sekä pidetty ainoana täysin järkipäisenä järjestelmänä nykyaikaisen ammattikasvatuksen kehittämiseksi.

Edellä lausutun johdosta pyytää Komitean enemmistö ehdotta:

että Kaupunginvaltuusto, hyväksymällä esillä olevan esitysehdotuksen tarkoituksen, käsityksenään lausuisi, että Taideteollisuuskeskuskoulu olisi uudesti järjestettävä siihen suuntaan, että ylempi taideteollisuusopetus tulisi erotetuksi käsityöläiskouluopetuksesta ja viimeksi mainittu opetus uudistetuksi valtion Ammattikasvatuskomitean ehdotuksen sekä pääasiallisesti tässä mietinnössä esitetyn ohjelman mukaisesti; sekä

että Kaupunginvaltuusto Senaattiin tehtävässä alistuksessa hankkisi kunnalle valtuutuksen käydä uudesti järjestämään Helsingin kaupungin käsityöläiskouluopetusta vastainmainittuun suuntaan sekä Taideteollisuusyhdistyksen kanssa keskusteltuaan laatia lopullisen ehdotuksen ja ohjelman mai-

nittua opetusta varten ynnä ehdotuksen tästä uudistuksesta johtuviksi muutoksiksi syyskuun 12 päivänä 1900 annettuun Armolliseen julistukseen.

Helsingissä, maaliskuun 9 päivänä 1917.

V. von Wright.

Alexander Frey.
vastalauseella

Armas Lindgren.
vastalauseella

Ernst Nordström.
vastalauseella

Jonatan Reuter.

E. A. Törnvall.

John Uggla.

Vastalause I.

Komitean antamaan mietintöön, jonka meidän mielestämme olisi tullut koskea ainoastaan herra V. von Wrightin tekemää esitysehdotusta Helsingin käsityöläiskouluopetuksen uudestijärjestämisestä, jonka asian käsittelyyn komitean tehtävä tältä kohden oli rajoitettu ja johon me sentähden olemme tässä seuraavan lausunnon kohdistaneet, pyydämme liittää vastalauseemme sekä Herrain Kaupunginvaltuusmiesten huomioon otettavaksi tämän toimeenpiteemme perustelemiseksi esittää seuraavaa:

Työväenopetuksen ja sen yhteydessä käsityöläiskouluopetuksenkin järjestäminen semmoiseksi, että se suuremmassa ja suuremmassa määrässä käy yhteen pääkaupungin käsiammattien ja teollisuuksien alalla kehittyneiden olojen kanssa, on mielestämme kaikkea tunnustusta ansaitseva päämäärä, ja olemme samoin kuin komiteakin vakuutetut siitä, että tällä alalla on tarpeen toimenpiteitä kaupungissa toimivain oppilaitosten saattamiseksi täysin tyydyttävälle kannalle. Niinpä on käsityöläiskoulujemme verraten vähäinen oppilasmäärä, josta esitysehdotuksen tekijä huomauttaa, huomiota ansaitseva epäkohta, ammattiopetuksen sovittaminen eri ammattien mukaan käy yhä tarpeellisemmaksi, alemman ja ylempään käsityöläiskoulun välisen yhteistoiminnan puute on haitta, joka tietenkin on poistettava, mahdollisimman säännöllisen koulunkäynnin aikaansaaminen on suotava, ja vihdoin ansaitsee kysymys sopivain rajain panemisesta oppilaiden vapaudelle valita oppiaineitaan kaikkea huomiota.

Näitä asioita käsitellessään on komitean enemmistö kuitenkin yhtynyt herra von Wrightin ehdotukseen, että käsityöläiskouluopetus nykyisessä muodossaan olisi kokonaan poistettava ja tarkoitusta varten järjestettävä uusi koulu, jonka tehtävänä olisi tyydyttää kaikkien kaupungin käsityö- ja teollisuusammattien opetustarvetta. Kun sellainen toimenpide monelta kannalta katsoen mielestämme ei ainoastaan aikaansaa, että nykyään jatkuva työ käsityöläiskouluopetuksen alalla sen johdosta voi seisahtua, sen sijaan että se edelleen pyrkisi täydellistymistä kohti, vaan ehdotettu toimenpide sitä paitsi tarkoittaa kaupungin vanhimman tällä alalla toimivan laitoksen, Taideteollisuuskeskuskoulun lakkauttamista olemasta sinä ylempänä käsityöläiskouluna, jona sen asetustenmukaisesti tulee olla, pyydämme Herrain Kaupunginvaltuusmiesten huomioon otettavaksi esittää eräitä tosiasioita, jotka ovat omansa osottamaan näin laajalle menevän uudistuksen epätarkoituksenmukaisuuden.

Taideteollisuuskeskuskoulu juontaa juurensa vuonna 1871 perustetusta ja vuonna 1875 vähää aikaisemmin perustetun Suomen Taideteollisuusyhdistyksen

haltuun siirtyneestä kotiteollisuuskoulusta. Vuonna 1885 annetun armollisen julistuksen kautta muodostettiin tämä kotiteollisuuskoulu maamme *Taideteollisuuskeskuskouluksi*, jommoisena sen tuli toimia *Helsingin kaupungin ylempänä käsityöläiskouluna* sekä olla maamme muiden käsityöläiskoulujen mallilaitoksena pitemmälle ulotetun ja erikoisennetumman opetuksensa johdosta varsinkin pääkaupungin kehittyneempään käsiammattien hyödyksi. — Sen alkuperäistä ohjelmaa laajennettiin sittemmin lisäämällä uusia oppiaineita, joiden luku ja laatu määrättiin vuonna 1900 annetulla julistuksella. Taideteollisuuskeskuskoulu on siis laitos, jonka juuret ulottuvat verraten kauas taaksepäin ajassa, ja Taideteollisuusyhdistys, joka on laskenut tämän laitoksen perustuksen ja siitä lähtien sitä hoitanut, on ensimmäinen, joka teki alotteen järjestetyn käsityöläiskouluopetuksen aikaansaamiseksi Helsingissä opastukseksi maamme muille käsityöläiskouluille sekä omaa monivuotiseen toimintaan perustuvia kokemuksia tätä opetusalaan koskevista asioista. Taideteollisuusyhdistyksen toimesta on Ateneumin rakennus Helsingissä saatu aikaan ja annettu Keskuskoulun käytettäväksi. Keskuskoulusta on kaupungin alempi käsityöläiskoulu, joka aikaisemmin oli ylempään käsityöläiskoulun ensimmäisenä luokkana, kehittynyt ensinmainitun valmistavaksi kouluksi. Samaten on Helsingin teollisuuskoulu saanut alkunsa Keskuskoulusta, josta se Taideteollisuusyhdistyksen toimesta erotettiin itsenäiseksi oppilaitokseksi. Taide-teollisuusyhdistyksellä on aina ollut silmämääränään Keskuskoulun täydellisentäminen, ja tähän pyrkiessään on se aikain kuluessa lisännyt koulun opetuskaavaan uusia tarpeellisia oppiaineita sekä käsityöläiskouluosaston että taideteollisuusopetuksen edistämiseksi. Niinpä on, niinkuin esillä olevassa komitean mietinnössä selostetaan, kouluun vähä vähältä järjestetty erikoiskursseja ja sen molemmat pääosastot kumpaisenkin hyödyksi tarkemmin erotettu toisistaan, samalla kun kuitenkin jonkinlaista kosketusta niiden kesken on pidetty hyödyllisenä ja sentähden pysytetty. Jäykistymistä kuolleisiin kaavoihin ei ole sallittu, vaan on koulun johto, sikäli kuin olot ovat sallineet, tahtonut pysyttää sen liikkuvaisuuden ja virkeyden, mitkä ovat tarpeelliset oppilaitokselle, jonka täytyy soviittautua nopeasti kehittyvän teollisuuden mukaan. Siitä ovatkin todistuksena viimeksi kaksi vuotta takaperin koulussa toimeenpannut uudistukset, joiden johdosta m. m. ammattikurssien luku ylempässä käsityöläiskoulussa yhäkin lisääntyi ja opetus järjestettiin paremmin eri ammattien tarpeiden mukaiseksi. Taide-teollisuusyhdistyksen pyrkimyksenä onkin yhä edelleen laajentaa opetusta tarkoituksenmukaiseen suuntaan, ja on yhdistys nyt, niinkuin komitean mietinnöstä näkyy, siinä mielessä laatinut laajakantoisen ehdotuksen koulun ja sen opetusohjelman suunnittelemiseksi, joka ehdotus piämmiten esitetään Herrain Kaupunginvaltuusmiesten tarkastettavaksi. Herkeämättä on yhdistys siis tehnyt alotteita parannusten aikaansaamiseksi käsityöläiskouluopetuksen alalla, siten pyrkien koulua perustettaessa asetettuun päämäärään, mallikoulun voimassapitämiseen pääkaupungissa muiden maassamme toimivain käsityöläiskoulujen esikuvaksi.

Huolimatta tästä toiminnasta, joka osottaa päämäärästään tietoista harrastusta ja vakavaa työtä edistyksen palveluksessa, suuntaa esitysehdotuksen tekijä herra von Wright koulua ja Taideteollisuusyhdistystä vastaan moniaita muistutuksia osottaakseen että Keskuskoulussa oleva ylempi käsityöläiskouluosasto ei ole täyttänyt tehtäväänsä ja että se tämän johdosta on lakkautettava. Kun tuollainen hanke tietää vakavaa uhkaa Taideteollisuusyhdistyksen vuosikausia herkeämättömällä huolenpidolla voimassa pitämää oppilaitosta kohtaan, on esitysehdotuksen tekijän lausumia syytöksiä tutkittava seikkaperäisesti, jotta niiden paikkansapitämättömyys kävisi täydellisesti selville. Tässä mielessä pyydämme, ennenkuin käymme lähemmin lausumaan mieltämme komitean uudistusehdotuksesta, vastata niihin, semmoisina kuin ne esitetään komitean mietinnössä, ja vaikka osa niistä kohdistuu oloihin, jotka eivät enää vallitse Keskuskoulussa, ja ne siten ovat kadottaneet merkityksensä nykyhetkellä, katsomme kuitenkin olevamme velvolliset vastaamaan näihinkin muistutuksiin, koska ne, ellei niitä peikistetä oikeaan arvoonsa, ovat omansa luomaan varjoa Keskuskoulun aikaisempaan toimintaan ja siten saattamaan sen johdon epäedulliseen valoon.

Semmoinen muistutus on se (siv. 10), että Keskuskoulun oppilaille on aikaisemmin myönnetty oikeus itse valita oppiaineensa. Kun muistutus koskee tärkeää periaatteellista kysymystä, kysymystä, onko oppilaiden sallittava valita oppiaineita vai ei, pyydämme huomauttaa, että kumpaisellakin katsantotavalla on puolellaan hyviä syitä ja että siitä monin paikoin vasta aivan viime aikoina on ryhdytty antamaan rajoittavampia määräyksiä, jota vastoin eräissä maissa, muiden muassa niinkin etevässä teollisuusmaassa kuin Englannissa, yhä vielä osittain noudatettaneen edellistä periaatetta. Valinnaisuuden salliminen ainakin määrättyjen rajain sisällä perustuu siihen tosiasiaan, että useimmat tuollaisten koulujen oppilaat ovat henkilöjä, jotka jo ovat valinneet elämänuransa, jolla he ansaitsevat toimeentulonsa, ja joiden sitä paitsi useimmiten verraten korkean ikänsä perusteella käy edellyttäminen omaavan semmoisen kypsyysmäärän, että he pääasiassa voinevat ratkaista, mikä opetus on heille hyödyllistä. Tätä samaa katsantotapaa on Taideteollisuusyhdistys ikäisemmin noudattanut, ei kuitenkaan, huomattakoon, rajattomasti, sillä eräitä ammatteja varten on jo kauan ollut käytännössä täydellisiä kurseja ja koulun johtaja on neuvoilla ja ohjeilla avustanut oppilaita niiden opetusaineiden valinnassa, joihin nähden heillä on valintavapaus ollut. Tällainen menettely ei myöskään ole, niinkuin komitea väittää, vastoin voimassa olevia asetuksia, koska 1900 vuoden julistus päin vastoin edellyttää, että koulun johdolla on vapaus, kun sopivaksi katsoo, oikeuttaa oppilaat sivuuttamaan opetuskaavassa määrättyjä oppiaineita. Taideteollisuusyhdistyksen toimikunta onkin edelleen sitä mieltä, että tuollainen vapaus on oppilaille vastedeskin harkinnan mukaan suotava, ja vaikka sitä useampain vakinaisten kursien lisäksi tulon johdosta on edelleen supistettu, ei yhdistyksen nytkään laatima uudistusehdotus estä vapaampaa periaatetta tarpeen mukaan sopivassa määrässä noudattamasta.

Tämän kysymyksen yhteydessä on se koulua vastaan tähdätty muistutus (siv. 7), että kouluun on aikaisemmin ollut kirjoitettuna, niinkuin sanotaan, *ylimääräisiä oppilaita*. Tämä sanonta on harhaan viepä. Nämä oppilaat olivat yhtä vakinaisia kuin muutkin, mutta kuuluivat siihen ryhmään, jolle harkinnan mukaan oli suotu vapautus eräistä aineista.

Mietinnössä huomautetaan edelleen, että oppilaille on suotu lupa jäädä pois oppitunneilta. Semmoista vapautta ei suinkaan ole suotu, vaan on päin vastoin koulunkäyntiä valvottu, vaikkakin aikaisemmin laajemmassa mitassa vallinnut oppiaineiden valinnaisuus on estänyt tehokkaampaa silmälläpitoa, mikä seikka muutoin on ollut yhtenä syynä tässä kohden nyt toimeenpantuun rajoitukseen, josta toimeenpiteestä on ollut seurauksena poissaolotuntien huomattava vähentyminen. Tämän seikan valaisemiseksi mainittakoon, että syyslukukaudella 1916 ylemmässä käsityöläiskoulussa laiminlyötyjen oppituntien luku (vrt. siv. 10) on keskimäärin 12,6 % koko tunti-luvusta. Täysin tyydyttäviä tuloksia tässä kohden ei kuitenkaan ole saavutettavissa, niin kauan kuin työnantajat eivät tähänastista yleisemmin vaadi nuoria työntekijöitä säännöllisesti ottamaan osaa opetukseen ja itsekin valvo tätä seikkaa. Rippikoulunkäynti ja työpajain ylityö ovat — jälkimäinen seikka varsinkin nykyoloissa — niinkään seikkoja, jotka on otettava lukuun ja jotka enemmän kuin mikään muu osaltaan aikaansaavat puheenalaista haittaa.

Mietinnössä sanotaan edelleen (siv. 12), että Taideteollisuusyhdistyksellä tarkoituksensa johdosta, „ei voi olla minkäänlaista suoranaista harrastusta useimpiin niistä ammattiteistä, joita käsityöläiskouluopetuksen tulisi tyydyttää“, ja esittää tämän väitteen todistamiseksi, että „taideteollisuuden opetusta on järjestetty paljon ennen, kuin käsityöläiskouluopetukseen ruvettiin uudistuksia suunnittelemaan“. Näin ei kuitenkaan ole laita. Taideteollinen ja käsityöläiskouluopetus erotettiin toisistaan, niinkuin jo mainittiin, ei ainoastaan katsoen siitä ensinmainitulle koituaan hyötyyn, vaan aivan yhtä paljon silmällä pitäen jälkimäisen etuja. Ennenkuin eri kurssit toimeenpantiin taideteollisuusopetusta varten, oli, päin vastoin kuin komitea väittää, ylemmässä käsityöläiskoulussakin ollut kursseja toimessa. Niinpä noudattivat metallityöntekijät määrättyä opetuskaavaa, samaten puusepät.

Mietinnössä huomautetaan niinkään (siv. 9) puutteena, että Keskuskoulussa „viimeksi toimeenpantujen uudistustenkin jälkeen on järjestettyjä ammattiosastoja vain harvalukuisia ammatteja varten“. Myöntäen että paitsi Keskuskoulun edustamia ammatteja kaupungissa on ammatteja, joille niinkään käy pitäminen ammatillisesti järjestettyä opetusta tarpeellisenä, on kuitenkin selvää, että kurssien toimeenpaneminen esimerkiksi semmoisia komitean luettelemia ammattityöläisiä kuin räätälejä, ompelijattaria, leipureja, suutareja y. m. varten vaatii, voidakseen tuottaa jonkinlaista hyötyä, nimenomaisia erikoisaineita, joiden opettamisesta koituisi erikoisia kustannuksia ja että Taideteollisuusyhdistyksestä on

sentähden ollut luonnollisempaa laajennushankkeissaan etusijassa pitää silmällä semmoisten ammattien kurseja, joita budjettia mainittavasti kohottamatta aluksi kävi toimeenpaneminen, jota paitsi tarkoitukseen sopivia huoneistojakaan ei ollut saatavissa. Viime vuosina toimeenpannut uudistukset ovatkin sentähden tapahuneet pääasiallisesti koulun entisen opetusalan puitteissa odotellessa mahdollisuutta laajempain suunnitelmain toteuttamiseen.

Lisäksi sanotaan (siv. 9), ettei opetusta „olemassa olevilla ammattiosastoilla-kaan näy aina erikoisennetun eikä sovitettun ammatin mukaan“, ja tämän todistamiseksi mainitaan metallityöntekijöitä varten järjestetty piirustuskurssi. Tämä väite on kuitenkin ehdottomasti harhaan viepä. Paitsi että piirustus ilmeisesti on yleissivistävä opetusaine ja, samalla kun se kehittää sitä kaikilla aloilla tarpeellista taitoa, että osaa oikein havaita näkemänsä, on siitä, mikäli se kohdistuu ammatissa esiintyviin esineihin ja sitä muutoin harjoitetaan ammatinmukaisesti, suoranaista käytännöllistä hyötyä, minkätähden se käy käsikkäin itse ammatti-piirustuksen kanssa, joka mainitulla kurssilla käsittää konepiirustusta. Metallityöntekijöille (= kone-teollisuusalan työntekijöille) opetettava kuvaanto on toisin sanoin pääasiassa samaa kuin koneiden luonnospiirustelu. Että tällä tavalla toimitettu käsivarsipiirustuksen opetus on puheena olevan kurssin opetuskaavassa välttämätön, sitä todistavat käytännöllisen kasvatuksen saaneiden ammattimiesten lausunnot. Muidenkin yleisluontoisten aineiden, niinkuin ammattilaskennon, äidinkielen ja kirjanpidon opetusta toimitetaan Keskuskoulussa asianmukaisesti huomioon ottamalla eri ammattien tarpeet.

Komitea lausuu edelleen (siv. 12), että eräillä Keskuskoulun kursseilla käy vähän oppilaita. Tähän on huomautettava, että eräille näistä kursseista, ne kun on vasta aivan hiljattain perustettu, ei tietenkään vielä ole ehtinyt ilmoittautua oppilaita toivottavassa määrässä. Toisilla kursseilla taas on suurempi oppilasmäärä mahdoton huoneisto-olojen johdosta. Tässä yhteydessä sanotaan komitean mietinnössä että eräillä Keskuskoulun luokilla on ainoastaan 1—5 oppilasta, minkä johdosta nämä luokat ovat taloudelliselta kannalta epäedullisia. Näin ei ole laita. Kullakin eri luokalla ei, niinkuin komitea näyttää olettavan, anneta eri opetusta, syystä että tämä olisi tarkoituksetonta tuhlausta, vaan opetetaan eri luokkain oppilaita yhdessä, ja yhteisiä kurseja on järjestetty useimmissa opetusaineissa, paitsi eräissä nimenomaisissa ammattiaineissa, joissa kuitenkin saman kurssin eri luokkain oppilaita opetetaan yhtäkaa. Sitä paitsi opetetaan monessa tapauksessa yhteisesti käsityöläiskoulun ja taideteollisuuskoulun oppilaita, ollen viimeksi mainittuja varten yksinomaan vain harvalukuisia oppiaineita erikoisesti käytännössä. Tästä oppilaiden yhdistämisestä huolimatta opetusta kuitenkin annetaan yksilöllisesti, niin että eivät ainoastaan eri luokat, vaan eri kurssitkin saavat asianhaaran vaatimaa opetusta.

Jos muut mietinnössä mainitut ammattikasvatuskomitean Keskuskoulua vastaan tekemät muistutukset jätetään sillensä, koska ne — niinkuin mietinnös-

säkin myönnetään — eivät enää ole tosiolojen mukaisia, on tässä edellä valaistu ainakin tärkeimpiä näistä muistutuksista, ja hyvillä syillä toivomme saattaneemme ne oikeaan arvoonsa.

Jos näin ollen kysymme, millä syillä komitean enemmistö on voinut tulla niin mullistavaan ehdotukseen kuin herra von Wrightin ehdottamaan keskuskoulun erottamiseen asetustenmukaisesta tehtävästään tämän kaupungin ylemmänä käsityöläiskouluna, emme voi olla havaitsematta, että herra von Wrightiä sekä niitä kahta muuta komitean jäsentä, jotka yhdessä ovat muodostaneet enemmistön, on innostanut Taideteollisuusyhdistykseen ja Keskuskouluun kohdistuva, paikkansa pitämättömiin perusteisiin nojaava epäluulo.

Herra von Wrightin esittämien ja komitean mietinnössä a—e kohdassa julkilausuttujen, käsityöläiskouluopetuksen parantamista koskevien kysymysten ratkaisun pitäisi kuitenkin meidän mielestämme voida johtaa vähemmän työkeisiin uudistuksiin, kunhan vain tässä otetaan tarpeellisessa määrässä huomioon ennestään olevan terve ja luonnollinen kehittäminen sekä päämääräksi puolueettomasti ja subjektiivisista syrjävaikuttimista erillään asetetaan yleinen etu.

Ensimmäisessä vastamainituista kohdista viitataan siihen seikkaan, että käsityöläiskouluja käyttävien työläisten luku ei ole niin suuri kuin kaupungin työväestön luku edellyttää. Olemme komitean kanssa yhtä mieltä siitä, että useampain ammatillisesti järjestettyjen kurssien toimeenpaneminen eri ammatteja varten käsityöläiskoulun alalla varmaankin on tuntuvassa määrässä omansa poistamaan mainittua epäkohtaa. Tässä kohden on Keskuskoulu astunut oikealle tielle, minkä komiteakin myöntää. Mahdollisimman hyvän tuloksen saavuttamiseksi on mielestämme kuitenkin tarpeellista, että sitä paitsi työnantajat itse, ehkäpä kunnan toimesta, saatetaan tässä kohden asettamaan ankarampia vaatimuksia.

Mitä tulee toiseen kohtaan eli että opetusta ei ole suotavassa määrässä sovitettu eri ammattien tarpeiden mukaan, on tähän asianlaitaan, mikäli ylempää käsityöläiskoulua koskee, tässä vastalauseessa jo edellä kajottu ja silloin ehdottomana parannuksena huomautettu Keskuskoulussa jo aikaansaaduista toimenpiteistä, jotka komiteakin mainitsee.

Kolmannessa kohdassa mainitaan se epäkohta, että tarpeellista yhteistointia alemman ja ylemmän käsityöläiskoulun kesken ei ole olemassa. Tämä epäkohta ansaitsee kieltämättä huomiota, ja onkin sentähden ryhdyttävä toimenpiteisiin sen poistamiseksi, vaikka tässä ei olekaan pyrittävä yhtäjaksoisuuteen tavallisessa mielessä. Alempi käsityöläiskoulu on nimittäin vuosien varrella kadottanut alkuperäisen merkityksensä ylemmän käsityöläiskoulun valmistavana kouluna, mutta on tuskin nyttemmin olojen kehityksen johdosta palautettavissa tähän ensimmäiseen asemaansa. Ehdotuksen tämän asian ratkaisemiseksi rohkenemme esittää tuonnempana.

Olemme jo edellä toisessa yhteydessä kajonneet d ja e kohtaan sekä silloin samalla esiintuneet mielipiteemme.

Yksikään näistä kysymyksistä ei meistä näytä sen laatuselta, että niin laajaperäinen uudistus kuin komitean ehdottama olisi tarpeellinen. Meistä näyttää siltä, kuin c kohdassa mainittu kysymys alemman ja ylemmän käsityöläiskoulun välisestä yhtäjaksoisuudesta tai yhteistoiminnasta olisi ollut se, joka on voimakkaimmin tukenut komitean mielipidettä. Mutta vaikka tosin kysymys komitean ehdotuksen toteuttamisella olisi ratkaistu, voi kaupungin käsityöläiskoulujen yhdistämisestä kokonaan uudeksi laitokseksi olla sekä taloudelliselta kannalta katsoen että toivottua hyötyä silmällä pitäen liian arvaamattomia seurauksia, jotta sen hyväksymistä kävisi puoltaminen.

Niin suurisuuntainen laitos kuin komitea on ajatellut kävisi nimittäin ensinnäkin kaupungille sangen kalliiksi. Suppeassa muodossa esitetyt laitoksen likimääräiset kustannuslaskelmat eivät ole luotettavia ja näyttävät meistä ehdottomasti liian alhaisiksi arvatuilta.

Laitos olisi sitä paitsi epäilemättä vaikeahoitoinen ja raskaskulkuinen. Sen johtaja ei ehtisi suorittamaan opetusta enempää kuin kansliatehtäviäkään, mikä olisi suureksi haitaksi tämän laatusessa koulussa, koska henkilöllä, joka ei itse harjoita opetustoimintaa, ei myöskään voi olla tyydyttäviä edellytyksiä voidakseen menestyksellä puuttua opetuskysymyksiin, ja sitä paitsi on tärkeää, että hän myös, paitsi itse opetuksen kautta, on oppilaiden kanssa läheisissä kosketuksissa, mikä saavutetaan siten, että hän kansliassa itse ottaa vastaan oppilailta heidän erinäisiä ilmoituksiaan sekä aina voi tarkata oppilaista päiväkirjoihin tehtyjä huomautuksia y. m., mitkä kaikki seikat ovat kansliatehtävän yhteydessä. Jos sentähden johtajan tehtävä pääasiassa rajoittuu opetuksen tarkastukseen, jää saavuttamatta hänen ja oppilaiden välillä tarpeellinen vuorovaikutus ja hänen toimintansa on sen johdosta tuntuvalta osalta tarkoitustaan vastaamaton.

Yleispiirtein esitetty ohjelmakaan ei meitä kaikin puolin tyydytä. Ehdotusta yksinomaan kaksivuotisten kurssien järjestämisestä pidämme eräisiin ammatteihin nähden epätarkoituksenmukaisena, koska käsityöläiskouluopetuksen meidän vakaumuksemme mukaan täytyy, voidakseen herättää harrastusta ja kantaa hedelmää, enemmän ja enemmän ohjelmaansa ottaa nimenomaisesti käytännöllisiä oppiaineita, näiden joukossa työpajaharjoituksiakin. Ammattimiesten lausunnon mukaan on nimittäin työntekijöillä työpajoissa ja tehtaissa, missä pitkälle kehitetty erikoisennus vallitsee, harvoin tilaisuutta riittävässä määrässä perehtyä ammatin eri haaroihin, mikä kuitenkin eteenpäin pyrkivälle työntekijälle on sangen tärkeää, paitsi että jo yleiseltä ammattikasvatuskannaltakin on tärkeää, että hänellä on laajempi tuntemus siitä teollisuustoiminnasta, jossa hän on yhtenä olennaisena tekijänä. Kaksivuotisessa kurssissa on liian vähän tilaa harjoitusaineille, sillä niitä ei ole tarpeen ainoastaan ehdotetulla jatkoluokalla, vaan silläkin luokalla, jolla on aiottu opettaa aineoppia ja teknologiaa ja jolla opetuksen tullakseen eläväksi täytyy käydä käsikkäin käytännöllisten harjoi-

tusten kanssa. Taideteollisuusyhdistyksen laatimassa Keskuskoulun uudesti järjestämisehdotuksessa on sekä kaksi- että kolmivuotisia kursseja. Näiden ohjelmat on laadittu yksin tuumin käytännöllisen kasvatuksen saaneiden ammattimiesten kanssa ja on yhdistys kolmivuotisiin kursseihin nähden heiltä saanut lisätukea kannalleen. Kun komitea yksinomaisten kaksivuotisten kurssien järjestämistä perustelee sillä, että oppilasluku ylemmillä luokilla suhteettomasti vähenee ja että tähän on syynä työntekijäin haluttomuus pitempiaikaiseen koulunkäyntiin, pyydämme me puolestamme huomauttaa, että tätä voisivat työnantajat tehokkaimmin ehkäistä sekä jyrkemmin vaatimalla koulunkäyntiä, niinkuin edellä on huomautettu, että myös antamalla sopivaa taloudellista kannatusta. Kun komitea tässä yhteydessä lisäksi mainitsee, että yhtenä vuonna, 1915—1916, ylemmän käsityöläiskoulun oppilasluku väheni 461:stä 286:en, niin on tämä tosiasia, paitsi ettei sillä ole mitään tekemistä kaksi- tai kolmivuotisten kurssien kanssa, täysin selitettävissä, koska uusi kurssijako pakollisine oppiaineineen toimeenpantiin juuri tuona vuonna eivätkä ne, jotka olivat tottuneet suurempaan vapauteen oppiaineiden valinnassa kuin mitä nyt sallittiin, viihtyneet koulussa. Sota-aikana vallitsevat erikoiset olot varmaan niinkään lienevät osaltaan vaikuttaneet oppilasluvun vähenemiseen.

Yleensä on komitean ehdottama ohjelma mielestämme laadittu liian yksipuolisesti silmällä pitäen teoreettisia aineita, joilla tietenkin on suuri merkityksensä, mutta joita ei kuitenkaan, kun on kysymys työntekijöistä, ole ehdottomasti asetettava ensi sijaan. Keskuskoulussa tässä kohden saadut kokemukset niinkään osottavat, että tuollainen opetus, ellei se ole läheisesti yhdistettynä käytännölliseen kokemukseen ja soveltamiseen, helposti käy oppilaille abstraktiseksi ja vastenmieliseksi.

Jättäen ohjelman lähemmän yksityiskohtaisen tarkastuksen sillensä, koska sitä ei käy pitäminen lopullisesti laadittuna, haluamme ainoastaan todeta, että Taideteollisuusyhdistyksen laatima ehdotus ylemmän käsityöläiskoulun uudesti järjestämiseksi ja laajentamiseksi käy pääpiirteissään samaan suuntaan kuin komitean puoltama ehdotus. Tuntuu meistä näin ollen luonnolliselta, että Taide-teollisuuskeskuskoulu, joka käsityöläiskouluopetukseen nähden on osottanut voivansa tehdä aloitteita ajanmukaisten uudistusten aikaansaamiseksi, saa häiritsemättä jatkaa vuosikausia menestyksellä harjoittamaansa toimintaa, joka sille on hankkinut luottamusta laajoissa piireissä kaupungin ammattimiesten, niin työnantajain kuin työntekijäinkin, keskuudessa. Ollen samalla sekä käsityöläiskoulu että taideteollisuuskoulu tarjoo se sitä paitsi ilmeisiä etuja useille ensinmainitun koulun opetushaaroille, koska oppilaat ollen keskeytymättömässä kosketuksessa nimenomaisten taideteollisuuspyrintöjen kanssa saavuttavat ammatissaan hyvin tarpeellisen käsityksen taiteellisen aineksen merkityksestä monenlaatuiseen käsityöhön ja teollisuuteen likeisesti kuuluvana seikkana, jota paitsi tästä kosketuksesta myös täytyy katsoa käsityöläiskoulun oppilaille olevan arvaamatonta yleisivistävää hyötyä. Taideteollisuuskoulu saa niinkään vuosittain tuntuvaan mää-

rän oppilaita yleimmästä käsityöläiskoulusta ja on siten tavallaan tämän yhtäjaksoista jatkoa. Se ei pyri kasvattamaan jonkinmoisia käytännöllisen ammattitoiminnan yläpuolella olevia taiteilijoita, vaan koettaa päin vastoin enemmän ja enemmän päästä siihen, että sen oppilaista tulee todellisia, ammattiinsa ja sen harjoittamiseen perehtyneitä ammattimiehiä. Ylemmän käsityöläiskoulun ja taideteollisuuskoulun yhteenkuuluvaisuus on siis vastoin komitean käsitystä sangen tärkeä eikä sitä saa millään ehdolla sivuuttaa. Tähän tulee lisäksi, että molemmilla Keskuskoulun osastoilla on yhteiset huoneistot, mistä seikasta kaupungille on taloudellista etua, sekä että useimmat taideteollisessa opetuksessa tarvittavat oppiaineet niinkään ovat käsityöläiskouluopetukselle yhteiset, joten nämä oppiaineet, sen johdosta että koulun molempain osastojen oppilaita opetetaan yhteisesti, tulevat paremmin käytetyiksi hyödyksi, mitkä seikat ansaitsevat kaikkea huomiota.

Komitean ehdottama ylemmän käsityöläiskoulun erottaminen Keskuskoulusta tietäisi — rohkenemme mitä vakavimmin huomauttaa tästä — taideteollisuuskoulun häviötä, koska Keskuskoulu saa kannatusapua ylempänä käsityöläiskouluna. Taideteollisuusyhdistyksellä ei nimittäin ole riittäviä varoja voidakseen yksinään pitää tätä opetusta voimassa. Kävisi sentähden välttämättömäksi turvautua kunnan apuun. Jos siinä tapauksessa kunta, jonka täytynee olettaa oivaltavan taideteollisuusopetuksen sivistyksellisen merkityksen, tätä opetusta pelastaakseen katsoisi velvollisuudekseen käydä sitä taloudellisesti tukemaan, voisi siten komitean ehdotuksen toteuttaminen kaupungille tuottaa melko paljon kustannuksia niiden lisäksi, joita olisi suunnitellun uuden laitoksen voimassapitoon tarpeen.

Lopuksi huomautettakoon, että uuden oppilaitoksen perustamista tarkoittavan ehdotuksen hyväksyminen olisi sitä vähemmän paikallaan, kun aivan hiljattain on herätetty kysymys kaupungin työväenopetuslaitosten asettamisesta kunnallisen tarkastuksen alaisiksi ja sentähden olisi viisaampaa, edellyttäen tämän tarkastuksen tulevan toimeen, ensin odottaa tätä tietä saatuja kokemuksia, jottei esillä olevasta asiasta tehtäisi harkitsemattomia päätöksiä. Taideteollisuusyhdistyksen laatima ehdotus Keskuskoulun uudestijärjestämiseksi, joka ehdotus kokonaisuudessaan aivan kohdakkoin annetaan Herroille Kaupunginvaltuusmiehille, olisi niinkään ensin käsiteltävä.

Paljon tarkoituksenmukaisempaa kuin ylemmän ja alemman käsityöläiskoulun yhdistäminen yhdeksi ainoaksi kouluksi, jossa kutakin kaupungissa harjoitettavaa ammattia edustaisi eri ammattikurssinsa, mikä esimerkiksi koneteollisuusyhteyksien varten vaatisi järjestämään useita rinnakkaisluokkia opettajineen ja huoneistoineen, olisi mielestämme edelleen kehittää ennestään olevia laitoksia järjestämällä niihin vähitellen yhä useampia erikoiskursseja, joissa opetus nojaisi pääasiassa yhdenmukaisiin periaatteisiin. Ylemmän käsityöläiskoulun ohjelmaan sopisi siinä tapauksessa lisätä kursseja semmoisia ammatteja varten, jotka laatunsa johdosta ovat lähemmässä yhteydessä taideteollisuuden kanssa, jonka

kanssa ne tulevat hyvin tarpeelliseen kosketukseen Keskuskoulussa, johon tarpeellisia edellytyksiä omaavat oppilaat voisivat siirtyä taideteollisen osaston oppilaina.

Nämä ammatit olisivat: maalarin, verhoilijan, puusepän, puunveistäjän, kultasepän, kaivertajan, muurarin, rapparin, kirvesmiehen, kivi-, sementti- ja kipsityöntekijän, kirjansitojan, painajan, latojan, kivipainajan, kivipiirtäjän, rautasepän, läkki-, levy- ja kuparisepän ammatit sekä eräät kutomateollisuuden, posliini-, kaakeli- ja fajanssiteollisuuden y. m. alat.

Siihen nähden että tässä kaupungissa työskentelee paljon työväkeä kone-teollisuuden alalla, sopisi sitä paitsi pysyttää Keskuskoulussa näitä varten ennestään oleva ja erittäin runsaasti käytetty kurssi.

Alempaan käsityöläiskouluun sopisi järjestää kursseja muita ammattilaisia, niinkuin jalkineentekijöitä, räätälejä, ompelijattarija, leipureja, karamellintekijöitä, kotelontekijöitä, tupakkatyöläisiä, partureja y. m. varten.

Vastamainituista syistä olisi tähänkin kouluun järjestettävä kurssi kone-teollisuusalan työntekijöitä varten.

Nämä molemmat koulut kävisi muuten järjestäminen samojen periaatteiden mukaan ja asettaminen toistensa vertaisiksi. Nimet alempi ja ylempi käsityöläiskoulu kävisi siinä tapauksessa vaihtaminen toisiin sopivampiin. Kumpaiseenkin tai jompaankumpaan niistä sopisi, jos tarpeelliseksi nähdään, järjestää sen laatuinen valmistava luokka, jommoista komitea on ehdottanut.

Kahdesta koulusta olisi niinkään se etu, että matkat kaupungin eri osissa sijaitsevista työpajoista ja tehtaista kouluun eivät olisi niin pitkät kuin olisi laita, jos perustettaisiin vain yksi koulu, mikä seikka on ulkomailla monin paikoin otettu huomioon. Koko laitoksen hoito niinkään kävisi varmasti helpommaksi. Molempain koulujen johtokunnat toimisivat eräissä kohdin yhteisesti, mutta kumpaisellakin olisi helpommin silmällä pidettävä toimiala ja asianomaiset johtajat voisivat näin ollen hoitaa opetusta ja kansliatyötä, vaikkakin jälkimäistä varten ainakin ajoittain tarvittaisiin apuvoimia. Yhtäjaksoisuuskysymys, jota komitea näyttää pitäneen tärkeänä, olisi niinkään tällä keinoin saatettu ratkaisuun.

Edellä esittämillämme syillä pyydämme Herroille Kaupunginvaltuusmiehille ehdottaa,

että komitean enemmistön tekemä ehdotus ylemmän käsityöläiskoulun erottamisesta Taideteollisuuskeskuskoulusta ja uuden laitoksen perustamisesta käsityöläiskouluopetusta varten hyljättäisiin.

Helsingissä, maaliskuun 9 päivänä 1917.

Alexander Frey.

Armas Lindgren.

Vastalause II.

Käsitellessään herra V. von Wrightin Helsingin Kaupunginvaltuustossa tekemää esitysehdotusta Taideteollisuuskeskuskoulun uudesti järjestämisestä on tarkoitusta varten asetettu komitea puheenjohtajan, esitysehdotuksentekijän oman ratkaisevan äänen avulla saanut enemmistön sille mielipiteelle, joka hyväksyy esitysehdotuksessa esiintuodut näkökohdat. Jos nämä näkökohdat olisivat oikeat ja jos Herrat Kaupunginvaltuusmiehet tekisivät päätöksensä sen mukaisesti, katkaisisivat Kaupunginvaltuusmiehet yhtäkkiä sen maassamme uraa uurtaneen toiminnan, jota Taideteollisuusyhdistys on 45 vuoden kuluessa harjoittanut työväenopetuksen hyväksi. Enemmistön esittämät perustelut onneksi eivät pidä paikkaansa ja myönteiseen suuntaan tehty ehdotus on ilmeinen taka-askel verrattuna Taideteollisuuskeskuskoulun nykyiseen, jo aikoja sitten saavutettuun kantaan ja vielä enemmän verrattuna siihen kehitykseen, jota koulu Taideteollisuusyhdistyksen ehdotuksen mukaisesti järjestettynä nyt osottaa.

Taideteollisuuskeskuskoulu, joka marraskuun 25 päivänä 1885 annetun armollisen asetuksen mukaan samalla on Helsingin kaupungin ylempänä käsityöläiskouluna, työskenteli alussa vähäisin pääsyvaatimuksin. Kun näitä 1888 vuoden alusta korotettiin, erotettiin varsinaisesta koulusta valmistava luokka, joka alemman käsityöläiskoulun nimisenä sijoitettiin Ateneumiin ja oli Keskuskoulun johtajan johdettavana. Kun tila Ateneumissa Keskuskoulun laajenemisen johdosta ei enää sallinut alemman käsityöläiskoulun pysyttämistä siellä, vuokrattiin sille eri huoneisto ja valittiin eri johtaja, jota vastoin Keskuskoulun johtaja, joka oli tehnyt aloitteen alemman käsityöläiskoulun perustamiseksi, sijoitettiin viimeksi mainitun koulun johtokuntaan, johon hän kuului 1914 vuoden loppuun asti. Keskuskoulun pääsyvaatimuksia korotettiin edelleen vuonna 1896 ylempää kansakoulukurssia vastaaviksi, ja samalla laajennettiin alempaa käsityöläiskoulua yhdellä luokalla, jotta sen oppilaat edelleen voisivat päästä Keskuskouluun. Tämä voitiin sallia, vaikkei heillä ollut täydellisiä kansakoulutietoja, koska heidän sen sijaan kuvaantoa ja ammattipiirustusta taitavina katsottiin voivan ylempässä käsityöläiskoulussa saavuttaa ne tiedot ja taidot, mitkä käsityöläiskouluasetuksen mukaan ovat käsityöläisille ja ammatinharjoittajille tarpeelliset. Niinkuin tästä näkyy, ei Helsingin alempi käsityöläiskoulu enää täytä käsityöläiskoulujen yleistä tehtävää, vaan on sitä pidettävä valmistavana kouluna, joka Taideteollisuuskeskuskoulun kera muodostaa Helsingin käsityöläiskoulujärjestelmän. Komitean enemmistön esitys Helsingin alempain käsityöläiskoulujen tehtävästä on siis kiero.

Alempain käsityöläiskoulujen oppilaat eivät verraten korkean ikänsä johdosta yleensä kuulu siihen työntekijäin ryhmään, jonka elinkeinolaki velvoittaa käymään koulua.

Komitean enemmistö tulee siihen tulokseen, etteivät läheskään kaikki 18 vuotta nuoremmat ammattioppilaat Helsingissä ole käyttäneet hyväkseen käsityöläiskouluopetusta. Osittain paikkansapitävänä koskee tämä muistutus Taide-teollisuuskeskuskoalua, missä, eikä alemmassa käsityöläiskoulussa, näiden oppilaiden tulisi saada kasvatuksensa. Ammattioppilaiden ja kouluoppilaiden välinen suhdeluku ei ole määrättävissä, vaikkakin Käsityö- ja tehdasyhdistyksen tarkastaja kunakin lukukautena tekee tästä muistoonpanoja ja muistuttaa laiminlyöjiä. Komitean enemmistön suurimpana mainitsema suhdeluku 58 % ei pidä paikkaansa. Sen kävisi paneminen laskelman pohjaksi, jos oppiaika ja koulukurssi olisivat yhtä pitkät. Nyt on kuitenkin edellinen nelivuotinen ja jälkimäinen asetuksen mukaan yksivuotinen ja käytännössä sekä yksi- että kaksi- ja kolmivuotinen sen mukaan, minkä verran ammattioppilaat katsovat voivansa uhrata päivätyön jälkeen olevaa joutoaikaansa koulunkäyntiin. Jos 58 % kerrotaan vastaavalla suhdeluvulla, saadaan mahdoton prosentiluku.

Komitean enemmistön moittima Keskuskoulun oppilaiden nauttima jonkin vertainen vapaus oppiaineiden valinnassa perustuu siihen, että eräät oppilaat tuntevat tarvitsevansa eräiden aineiden opetusta, tai siihen, ettei heillä ole tilaisuutta käydä koulua joka ilta viikossa, minkätähden he jakavat aineensa eri kouluvuosien kesken. Koulu asettaa työntekijöille suuren taakan vaatimalla että heidän kymmentuntisen, useinkin raskaan työn tehtyään on joka ilta oltava koulussa kaksi tuntia, mihin lisäksi tulee peseytymiseen, puvun muuttoon ja usein pitkään koulumatkaan tarvittava aika. Tämä ja puhtaasti ruumiillinen liikarasitus on pääsyynä siihen, että oppilaat eivät käy koulua niin ahkerasti kuin tämä kylläkin toivoisi. Toisinaan pelkäävät oppilaat niinkään sitä vahinkoa, minkä heidän paremmat vaatteensa saavat sateesta ja tuiskusta koulumatkoilla. Koulunkäyntien valvonta on täydellinen. Taideteollisuuskeskuskoulu ei enempää kuin mikään muukaan iltakouluna toimiva käsityöläiskoulu voi pakottaa työntekijöitä ylipäättään eikä säännöllisesti käymään koulua, sillä koulunkäynnin laiminlyömisestä ei ole käytettävänä muuta rangaistusta kuin koulusta erottaminen, jossa tapauksessa kuitenkin lapsi viskataan pois pesuveiden mukana. Komitean mietinnössä esitetyt laajat ja mieltäkiinnittämättömät, seikkaperäiset tiedot koulunkäynnistä niihin perustuvine tilastolaskelmineen, eivät ole luotettavia, syystä että koulussa ei ole tehty muistoonpanoja tilastotarkoituksia varten, vaan jotta voitaisiin pitää silmällä yksityisiä oppilaita ja tekemällä vastaavat muistoonpanot oppilaiden opintovihkoihin voitaisiin antaa mestareille tilaisuus valvoa oppilaitaan, jommoista valvontaa on vain parilla taholla toimitettu. Perustiedoissa ei muun muassa ole mainittu oppilaiden useissa oppiaineissa suorittamaa ylityötä, ja tilastotulokseen on vaikuttanut koulunkäynnin

keskeytyminen. Etteivät alemmankaan käsityöläiskoulun oppilaat, vaikka sen antama opetus on alkeellista ja luokkaopetus siellä on helpommin järjestettävissä, käy aivan säännöllisesti koulua, on todettavissa siitä, että on ollut vaikea jakaa Richard Heimbergerin stipendejä, joiden saamiseksi ahkera koulunkäynti on ratkaisevana ehtona ja jotka kuitenkin runsaudellaan erikoisesti edistävät koulunkäyntiä. Katsoen työntekijäin koulunkäyntiä kohtaaviin vaikeuksiin ei voi muuta kuin iloita siitä, että Taideteollisuuskeskuskoulu on opetuksellaan voinut vuosikymmenien kuluessa vetää puoleensa vuosi vuodelta kasvavia suuria työläisjoukkoja, jotka sieltä ovat etsineet kasvatustaan, jota asianlaitaa ei ole pantava uhanalaiseksi saattamalla Helsingissä käytäntöön Keskuskoulun käsityöläiskouluosastoon verraten kutistunut käsityöläiskoulutyyppe. Keskuskoulun toiminnan tulos ei suinkaan käy selville koulunkäyntitilastosta, vaan niistä arvosanoista, joita oppilaat kunkin lukuvuoden päättyessä saavat edistyksensä eri aineissa ja joihin todisteina liittyvät heidän lukuvuoden päättäjäisissä julkisesti näytteille asetetut käytännölliset työnsä kaikissa aineissa.

Moittimisen tarkoituksessa huomautetaan suotavaksi, että laskennon, mitausopin y. m. aineiden opetuksen ei tule olla yleistä, vaan eri oppilaisryhmäin mukaan sovitettua. Tämä on puhtaasti kasvatusopillinen kysymys, joka ei ole Herrain Kaupunginvaltuusmiesten ratkaistava, vaan jätettävä asianomaisten koulunjohtokuntain ja opettajaneuvostojen asiaksi. Niinpä on oppilaiden jonkinlainen ryhmitys ammattien mukaan ja jonkinlainen ammattien mukaan sovitettu opetusmenettely muutama vuosi takaperin toimeenpantu alemmassa käsityöläiskoulussa Herrain Kaupunginvaltuusmiesten sekaantumatta tähän asiaan. Tässä kuitenkin huomautettakoon, että mainittujen aineiden opetus on niin alkeellista, että se juuri siitä syystä on pysyttävä laadultaan yleisenä. Muutoin on tarjona vaara, että oppilaat luulevat oppivansa erikoisia temppuja, jotka synnyttävät muistitietoa, sen sijaan että kehittäisivät ymmärrystä, mikä vaikeus aina kohtaa matematiikan opetuksessa. Yleisten aineiden opetuksen erikoisennusta ei ole otettu käytäntöön teollisuuskoulussakaan, missä metalli- ja rakennustyöläisiä sekä kemistejä opetetaan yhdessä.

Komitean enemmistö vaatii kansalaistietoa otettavaksi oppiaineeksi. Tämän aineen hyödyistä ei ole muuta kuin hyvää sanottavana. Oppilaitoksessa semmoisessa kuin käsityöläiskoulussa, jonka oppilaat kaiken päivää ovat työpajatyössä ja jossa oppilaille ei voi antaa minkäänlaista kotityötä, on varottava ottamasta käytäntöön opetusaineita, joita tukemassa eivät ole välittömät harjoitukset, sillä muuten ainoastaan vähäinen osa opetuksesta tuottaa hyötyä harvalukuisille oppilaille. Kansalaistiedossa luultavasti opettajan ja oppilaan, työntekijän, katsomukset käyvät niin eri suuntiin, että siitä helposti voi syntyä hankauksia, joita käsityöläiskoulun tulee välttää.

Esitysehdotuksen tekijä väittää, että alemman käsityöläiskoulun ja Keskuskoulun opetuksen välillä ei ole olemassa tarpeellista yhteyttä. Mihin voi sem-

moinen väite perustua, kun alemmassa käsityöläiskoulussa saadut tiedot ovat vähimpänä vaatimuksena Keskuskouluun pääsemiseksi. Puuttuvat tiedot saa korvata muutaman viikkotunnin opetuksella saatu kuvaannon ja ammattiopirustuksen taito. Näissä aineissa ovat nämä oppilaat ehtineet jonkin matkaa edelle useimmista muista Keskuskouluun samaan aikaan otetuista oppilaista, mutta ammattiopirustuksen opetus on yksilöllistä ja kunkin oppilaan ammatin mukaan sovitettua, minkä ohessa eräät vähimmät vaatimukset edistykseen nähden ovat ylempälle luokalle pääsyn ehtona. Koko sinä aikana, minkä alempi käsityöläiskoulu on ollut toimessa, on aina suuri joukko sieltä päässeitä oppilaita jatkanut Taideteollisuuskeskuskoulussa. Nämä ovat tavallisesti jo iäkkäämpiä työntekijöitä, jotka ainoastaan omasta harrastuksestaan käyvät koulua, eivätkä he valita, sillä he käsittävät, kuinka paljon oppimista heillä on koulussa. Muutama vuosi takaperin alemmassa käsityöläiskoulussa käytäntöön otettu opetuksen erikoisennus on ollut toimessa niin lyhyen aikaa, että mainittavaa kokemusta sen hyödyistä ja vielä vähemmän vaikeuksista opintojen jatkamisessa Keskuskoulussa ei vielä ole voitu saada. Mainittavaa etua ammattiryhmitykselle ei saavuteta yhdistämällä alempi ja ylempi käsityöläiskoulu toisiinsa, koska oppilaita opetetaan eri kehitysvaiheissa. Alempi käsityöläiskoulu pysyköön ylempään koulun valmistavina luokkina ja yhdistettäköön ylempään aikaa myöten, sittenkun ammattityöntekijäin yleiset pohjatiedot paranevat. Tämän koulun oppilaiden kantajoukko on nimittäin maaseudulta tänne muuttaneita vanhempia työntekijöitä, joiden koulunkäynti on laiminlyöty tai keskeytynyt.

Komitean enemmistö lausuu hyväksyvänsä Taideteollisuuskeskuskoulussa hiljattain käytäntöön otetun menettelyn evätä kevätlukukauden alussa pääsy oppilailta, jotka eivät ole olleet oppilaina syyslukukaudella. Tämä toimenpide on mukava koulun johdolle ja täysin perusteltu, mikäli ylempää taideteollista osastoa päiväopetuksineen koskee. On kuitenkin monta oppilasta, jotka jonakin edellisenä vuonna ovat keskeyttäneet opintonsa käsityöläiskouluosastolla ja kevätlukukauden alusta haluavat niitä jatkaa, mitä heiltä ei ole kiellättävä, koska he täydellisesti voivat seurata luokkaopetusta. Vuosien kuluessa on satoja oppilaita aloittanut koulunkäyntinsä kevätlukukaudella ja sitten sitä jatkanut koulun opetuksen siitä kärsimättä. Tuona kevätlukukautena he eivät tietenkään ole voineet ottaa osaa niihin aineisiin, joita opetetaan luokittain, mutta muut aineet ovat heissä herättäneet halua lukujen jatkamiseen. Tilaa on näille oppilaille ollut tarjona, sen johdosta että on poistunut syyslukukauden oppilaita, joita nykyisten työolojen vallitessa mikään mahti ei voi pakottaa koulunkäyntiä jatkaamaan. Oppilaiden tuloa Keskuskoulun käsityöläiskouluosastolle ei ole estettävä, vaan päin vastoin edistettävä, sillä oppilaiden lukuisuus johtuu pääasiallisimmin siitä, että he ovat oivaltaneet, että runsaammat koulutiedot tarjoavat tilaisuutta parempaan työansioon, eikä siis ainoastaan työntekijän aatteellisesta, vaan myös ja ehkä etusijassa taloudellisesta harrastuksesta.

Kaksikymmentä vuotta takaperin perustettiin silloista oppilasaineistoa silmällä pitäen vakinaisia monivuotisia kursseja eri ammatteja varten ja aikain kuluessa on näiden lukua lisätty, varsinkin viime vuosina. Suurin näistä kursseista on kolmivuotinen ja järjestetty metallityöläisiä varten. Se on tulvillaan oppilaita. Neljä tai viisi vuotta takaperin yrittivät teollisuuskoulun opettajat järjestää kolmivuotisen iltakoulun niinkään metallityöläisiä varten, jotka kurssin suoritettuaan voisivat jatkaa teollisuuskoulun toisella luokalla. Tämä hanke, jonka valtio kokonaan kustansi, raukesi, ja edelleen on Keskuskoulun vanha metallityöläiskurssi maamme huomattavin.

Niinkuin edellä lausutusta käy selville, ei herra V. von Wrightin esitysehdotuksessa annettu ankara arvostelu Taideteollisuuskeskuskoulusta ylempänä käsityöläiskouluna ole perusteltu ja on sentähden oikeutettu ainoastaan siinä kohden, että koulua on edelleen kehitettävä, mikä onkin ollut Taideteollisuusyhdistyksen pyrkimys koulun perustamisesta lähtien. Yhdistyksen koulut ovat järjestyksensä johdosta antaneet alun Suomen koko käsityöläis- ja teollisuuskoulujärjestelmälle ja Teollisuushallitus on aina osottanut suopeutta sitä ylempää ja johtavaa kantaa kohtaan, jolla Helsingin käsityöläiskoulu on ollut. Jos nyt alennetaan Taideteollisuusyhdistyksen koulu siihen asemaan, jota ammattikasvatuskomitea ilmeisesti tuntematta Taideteollisuuskeskuskoulua ehdottaa, olisi tämä valitettava taka-askel, minkätähden Kaupunginvaltuusmiesten tulee hylkäämällä herra V. von Wrightin esitysehdotus edelleen levollisesti jättää kaupungin ylempi käsityöläiskoulu Taideteollisuusyhdistyksen kokeneisiin käsiin. Siitä lähtien kun Taideteollisuusyhdistys 14 vuotta takaperin järjesti ylempään käsityöläis- ja teollisuusosaston ja tämä vähitellen on tarpeen mukaisesti vakiintunut, on yhdistys pannut erikoista huolta ylempään käsityöläiskouluun kytkien sen lujemmin ylempään kouluun, mistä yhteydestä kumpaisellakin osastolla on suurinta hyötyä: taideteollisuusosastolla hedelmöittäväenä käsityöläiskouluosaston opetusta ja jälkimmäisellä valmistamalla oppilaita edelliseen.

Aikaisemmat tutkimukset ovat osottaneet, että taloudellisesti edullisinta sekä Helsingin kaupungille että valtiolle on, että ylempi käsityöläiskoulu sijoitetaan Ateneumiin ja että kunta sen korvaukseksi avustaa ylempää taideteollisuusosastoa. Jos nämä osastot toisiinsa kytkettyine opetuksineen murretaan erilleen, käy nykyoloissa luultavasti mahdottomaksi ylläpitää ylempää taideteollisuuskoulua ja siten Taideteollisuusyhdistystäkin, joka aikanaan perustettiin yksinomaan pitämään voimassa pienestä alusta Taideteollisuuskeskuskouluksi kehittyntä laajaa ja Helsingin kaupungin väestön hyväksi perustettua oppilaitosta. Vuosien kuluessa ovat tuhannet nykyään elossa olevat kansalaiset Taideteollisuuskeskuskoulussa sen toimiessa ylempänä käsityöläiskouluna saaneet ne herätykset, jotka ovat heidät saattaneet kykeneviksi täyttämään johtavia ja vastuunalaisia paikkoja yhteiskunnassa. Tämän koulun siunauksellisen toiminnan tahto

herra V. von Wrightin esitysehdotus nyt yhtäkkiä katkaista. Todellakin kaunis tulos tästä esitysehdotuksesta!

Helsingin Kaupunginvaltuustolla ei ole aihetta siveellisesti kannattaa ammattikoulukomitean mietintöä, koska Helsingin kaupungilla, jonka tulee asettaa suurempia vaatimuksia käsityöläiskouluilleen, toistaiseksi ei ole mitään etua semmoisesta koulutyypistä, jota mainitun komitean mietinnössä ehdotetaan.

Taideteollisuuskeskuskoulun oppilasluvun lisääntyä siinä määrin, että Ateneumissa ei riitä tilaa, mikä kohdakkoin on laita, perustettakoon rinnakkainen ylempi käsityöläiskoulu, aluksi ainoastaan suomenkielinen, ja sijoitettakoon se Kallioon sikäläisen suuren oppilasluvun koulumatkan lyhentämiseksi. Täten saadaan höydyllinen kilpailija, joka kenties käyttää toisenlaista opetusmenettelyä. Keskuskoulun johtaja voitaisiin valita sekä tämän uuden koulun että alemman käsityöläiskoulun ja poika-ammattikoulun johtokunnan jäseneksi ja siten, samoin kuin vuoteen 1915 asti, olla koossa pitävänä renkaana käsityöläiskoulujärjestelmässä. Näin menetellen päästäisiin moniksi ajoiksi asettamasta uutta kunnallista toimihenkilöä.

Komitealle, jonka Kaupunginvaltuusto asetti käsittelemään herra V. von Wrightin esitysehdotusta Taideteollisuuskeskuskoulun uudesti järjestämisestä, on sen puheenjohtaja vilpillisesti, komiteaa kuulematta, antanut aivan toisen nimityksen eikä komitea ole vuosikausia kestäneen, tarpeettomain väliaikain keskeyttämän toimintansa aikana ensinkään käsitellyt sitä laajaa ohjelmaa, minkä puheenjohtaja on komitean nimen määräämällä sille antanut.

Helsingissä, maaliskuun 9 päivänä 1917.

Ernst Nordström.

Herroille Kaupunginvaltuusmiehille.

Kiihtyvä kilpailu pakottaa käsi- ja tehdasteollisuuden yhä suuremmissa ja suuremmissa määrässä käyttämään hyväkseen teknikan saavutuksia, ja ammattitoiminnan kehityksen johdosta täytyy yritysten johdolle meidän päivinäme asettaa aivan toisenlaisia vaatimuksia kuin ennen tavaralaskentoon, kirjanpitoon, kirjeenvaihtoon y. m. nähden. Taloudellisen ja yhteiskunnallisen lainsäädännön soveltaminenkin asettavat työnantajalle vaatimuksia, joiden asianmukainen täyttäminen edellyttää melko suurta tietomäärää, ja nämä vaatimukset kasvavat uuden ammattivaltuuston käytäntöön saattamisen ja työväen-vakuutuksen laajenemisen johdosta.

Meikäläiset käsi- ja tehdasteollisuuden harjoittajat kuitenkin ainoastaan poikkeustapauksissa omaavat ne tiedot, joita ammatin täysin järkipäiväinen harjoitus vaatii ja jotka ovat edellytyksenä menestykselliselle osanotolle yhteiskuntaelämään. Luonnollisestikin kärsii yleinen kehitys siitä, etteivät ammatinharjoittajat ammattitoiminnassaan, yhdistyselämässä, kunnallishallinnossa ja kansaneduskunnan työssä voi osaltaan aikaansaada niin paljon kuin yhteiskuntakehityksen kannalta olisi suotavaa. Tämän seikan varjopuolek esiintyvät räikeinä verrattessa meikäläisiä oloja erinäisten vieraiden maiden oloihin, missä koulukasvatukseen pannaan suurempaa painoa. Tehokkaita toimenpiteitä ammatinharjoittajasäädyn sivistyksen kohottamiseksi on sentähden välttämättä tarpeen.

Tärkeimpiä syitä kehityksemme takapajulle jäämiseen puheena olevassa kohden on epäilemättä se, etteivät käsityöläiskoulumme ole työskennelleet niin menestyksellisesti kuin tarpeellista olisi. Tietoisuus tästä on herättänyt vakavia huolia johtavassa asemassa olevissa ammatinharjoittajissamme ja aiheuttanut asettamaan valtion komitean muun muassa harkitsemaan kysymystä käsityöläiskoulujen uudistamisesta.

Ehdotuksia asiasta on komitean mietinnössä II. Lausuntoja näistä ehdotuksista ovat antaneet sekä maamme viralliset ammattiyhdistykset että näiden keskusjärjestö, käsityöläiskoulujen johtokunnat ynnä näiden koulujen opettajat kokouksessaan vuonna 1913. Kaikissa näissä lausunnoissa tehdään ainoastaan yksityiskohtaisia muistutuksia ammattikasvatuskomitean ehdottamaa käsityöläiskoulujen uudistusta vastaan. Tällä saanee katsoa todetuksi, että asiaa harrastavissa piireissä yleensä kannatetaan ammattikasvatuskomitean käsitystä uudistusten tarpeellisuudesta puheena olevalla alalla.

Tämän johdosta on syytä ottaa käsiteltäväksi kysymys Helsingin käsityöläiskouluoloista.

Tässä kohden on todettavissa muun muassa, että käsityöläiskoulujen oppilasluku tosin on melko suuri, mutta ei niin suuri kuin kouluikäisten työntekijäin lukuun verraten voisi olla, ja että opetus juuri sillä asteella, missä sen tulisi antaa huomattavimmat tulokset, s. o. ylemmässä käsityöläiskoulussa, ei vastaa ajan vaatimuksia.

Syitä tähän on montakin. Opetusta ei ole samassa määrin kuin kehityksen etunenässä kulkevissa maissa sovitettu eri ammattien tarpeiden mukaan, sitä ei ole kyllin voimakkaasti suunnattu herättämään opinhalua sellaisilla itseopinnoilla, jotka voivat johtaa kypsyneen tiedon omistamiseen.

Tähän on varmaan suuresti vaikuttanut se seikka, että pääkaupungin käsityöläiskoulu on ollut jaettuna kahteen toisistaan riippumattomaan laitokseen, ylempään ja alempaan käsityöläiskouluun, joiden kesken ei ole vallinnut tarpeellista yhteistoimintaa, minkä johdosta osa työläisiä, joille olisi tarpeen alemman käsityöläiskoulun käytyään jatkaa ja syventää tietojaan ylemmässä käsityöläiskoulussa, laiminlyö sen.

Tarpeen on myöskin uudistaa koulunkäynnin tarkastus. Ylemmästä käsityöläiskoulusta ei ole julaisu mitään tilastotietoja, joista kävisi ilmi, kuinka ahkerasti oppilaat käyvät koulua, eikä ylemmästä enempää kuin alemmastakaan koulusta anneta työnantajille tietoja siitä, miten heidän työläisensä ovat käyneet koulua, vaikka työnantajat ovat velvolliset katsomaan, että heidän oppilaansa ja alaikäiset työntekijänsä ahkerasti käyvät heitä varten varatussa oppilaitoksessa.

Sitä vapautta olla pois luennoilta, joka on katsottu olosuhteiden vaatimaksi henkilöihin nähden, jotka nauttivat korkeampaa taideteollisuusopetusta, ei pitäisi sallia Ateneumin käsityöläiskoulun oppilaille eikä näiden myöskään pitäisi saada rajoituttua valitsemaan vain joitakin oppiaineita ylempään käsityöläiskoulukurssiin kuuluvista, vaan olisi tämä kurssi käytävä läpi, niin että päästötodistuksia Helsingin ylemmästä käsityöläiskoulusta voitaisiin käyttää johtona verrattaessa toisiinsa niin tämän koulun eri oppilaiden kuin muidenkin käsityöläiskoulujen oppilaitten tietomäärää.

Ammattikasvatuskomitean mietinnössä oleva ehdotus käsityöläiskoulun opetuksen uudistamisesta tarkoittaa aikaansaada parannuksia yllämainituissa suhteissa ja voitaneen se asettaa käsityöläiskouluopetuksen järjestämisen ja uudistamisen pohjaksi.

Esitykseni tarkoitus on käsityöläiskouluopetuksen uudistaminen, mutta myöskin taideteollisuusopetukselle olisi ehdotetusta toimenpiteestä hyötyä, sillä siitä olisi seurauksena, että taideteollisuuskoulun hallinto voisi jakamattomasti antautua tämän koulun hoitoon.

Edellä lausutun johdosta rohkenen kunnioittaen ehdottaa:

että Kaupunginvaltuusto antaisi tarkoitusta varten asettamansa valiokunnan tehtäväksi harkita, eikö Taideteollisuuskeskuskoulua voisi ja pitäisi uudestijärjestää siihen suuntaan, että korkeampi taideteollinen

opetus kokonaan erotettaisiin käsityöläiskouluopetuksesta ja viimeksi mainittu opetus uudistettaisiin mahdollisimman tarkoin valtion ammattikasvatuskomitean siinä kohden tekemän ehdotuksen mukaisesti.

Helsingissä, maaliskuun 30 p:nä 1914.

V. von Wright.

Oppilaat, jotka kevätlukukaudella 1913 ovat saaneet opetusta eri oppiaineissa heidän käyttämänsä ja

Oppiaine.	Opetus- tuntien luku.	Metallityö-ammattiosasto. Kaikkiaan 100							
		Oppilaita.		Oppilaita, jotka ovat laiminlyöneet			Tuntia		
		Kaik- kiaan.	Niistä joka toi- sella tun- nilla.	1—20	25—50	yli	läsnä.	poissa.	yhteen- sä.
				%	%	50 %			
Piirustus, Aspelin	62	—	—	—	—	—	—	—	—
" v. Essen	64	1	—	1	—	—	50	12	62
" "	64	—	—	—	—	—	—	—	—
" "	66	—	—	—	—	—	—	—	—
" Lehrbäck	66	—	—	—	—	—	—	—	—
" Schjerfbeck	62	—	—	—	—	—	—	—	—
" Kallio	64	16	—	4	5	7	580	444	1,024
" Tandefelt	62	29	4	10	6	13	1,002	672	1,674
" Lehrbäck	62	29	—	8	16	5	1,176	622	1,798
Algebra, Holmberg	30	7	—	4	2	1	172	38	210
" Renholm	32	30	—	19	10	1	764	196	960
Laskento, Weissmann	30	—	—	—	—	—	—	—	—
" Holmberg	36	10	—	6	3	1	304	56	360
" Lappalainen	30	—	—	—	—	—	—	—	—
" "	32	1	—	—	1	—	18	14	32
" Renholm	32	1	—	1	—	—	30	2	32
" Ruso	32	31	—	18	6	7	744	248	992
Kirjanpito, Granith	32	—	—	—	—	—	—	—	—
" "	32	4	—	3	1	—	106	22	128
" Ahola	32	8	—	2	5	1	174	82	256
" "	30	6	—	5	1	—	158	22	180
" Saltzmann	92	—	—	—	—	—	—	—	—
Rakennuspiirustus, Cajanus	64	1	—	1	—	—	52	12	64
Deskript. mittausoppi. Lönnrot ..	36	6	—	3	1	2	156	60	216
" " Olsoni ..	32	29	—	23	3	3	766	162	928
" " Breitholtz ..	36	—	—	—	—	—	—	—	—
Puuseppäin ammattiopetus. Friedl ..	62	—	—	—	—	—	—	—	—
Fysikka, Lönnrot	32	4	—	3	1	—	114	14	128
" Ruso	32	17	—	4	11	2	386	158	544
Mittausoppi, Lönnrot	30	10	—	3	5	2	192	108	300
" Olsoni	32	1	—	1	—	—	28	4	32
" Ruso	36	30	—	18	5	7	818	262	1,080
Konepiirustus, Lönnrot	62	22	—	18	2	2	1,158	206	1,364
" Renholm	66	44	1	22	16	6	2,108	763	2,871
" Ruso	62	31	1	18	10	3	1,426	465	1,891
Kaavailu, Friedl	62	—	—	—	—	—	—	—	—
" Rancken	66	—	—	—	—	—	—	—	—
Perspektiivioppi, Nordström	36	—	—	—	—	—	—	—	—
" "	32	—	—	—	—	—	—	—	—
Kaunokirjoitus, Rignell	66	1	1	—	—	1	12	21	33
" " Dannholm	66	—	—	—	—	—	—	—	—
Tekstaus, Rignell	66	—	—	—	—	—	—	—	—
" Ahrenberg	66	—	—	—	—	—	—	—	—
Kivenveisto, Friedl	60	—	—	—	—	—	—	—	—
Puunveisto, " (lyhyt kurssi)	66	—	—	—	—	—	—	—	—
Puupiirräntä, Nordgren	66	—	—	—	—	—	—	—	—
Amm.- ja koristemaalaukset, Rapp ..	64	—	—	—	—	—	—	—	—
Kaikki	2,468	369	7	195	110	64	12,494	4,665	17,159
%				59.9	29.8	17.3			

1) Esillä olevasta tilastosta on kokonaan poistettu ne tähän sarakkeeseen merkityt oppilaat, jotka enintään 4 tuntia kurssilla, joissa opetusta on annettu 2 tuntia viikossa.

Liite B.

Taideteollisuuskeskuskoulussa (paitsi ylempällä taideteollisuusosastolla), sekä laiminlyömiensä opetustunnit.

oppilasta.		Muut ammattiasosat (paitsi ylempi taideteoll.). Yhteensä 238 oppilasta.									
Poissaolotunteja %.	Tilastosta poistettuja oppilaita ¹⁾ .	Oppilaita.		Oppilaita, jotka ovat laiminlyöneet			Tuntia			Poissaolotunteja %.	Tilastosta poistettuja oppilaita ¹⁾ .
		Kaikkiaan.	Niistä joka toisella tunnilla.	1—25	25—50	yli	poissa.	läsnä.	yhteensä.		
				%	%	50 %					
—	—	20	4	6	5	9	622	494	1,116	44.3	6
—	—	25	—	5	11	9	950	650	1,600	40.6	10
19.4	—	30	—	18	10	2	1,450	410	1,860	22.0	2
—	—	57	1	23	19	15	2,436	1,180	3,616	32.6	5
—	—	15	2	2	7	6	488	436	924	47.2	2
—	—	21	1	8	5	8	824	529	1,353	39.1	1
—	—	18	9	12	3	3	602	235	837	28.1	1
43.4	—	1	—	—	—	1	28	36	64	56.3	—
40.1	3	1	—	—	—	1	22	40	62	64.5	—
34.6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
18.1	—	1	—	1	—	—	30	—	30	—	—
20.4	—	7	—	6	1	—	198	26	224	11.6	—
—	—	13	—	8	4	1	310	80	390	20.5	3
15.6	—	4	—	3	1	—	106	38	144	26.4	—
—	—	13	—	12	—	1	366	24	390	6.2	1
43.8	—	14	—	7	1	6	298	150	448	33.5	4
6.3	—	15	—	13	—	2	400	80	480	16.7	2
25.0	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	13	—	9	3	1	340	76	416	18.3	1
17.2	—	1	—	—	—	1	6	26	32	81.3	—
32.0	1	29	—	27	1	1	878	50	928	5.4	1
12.2	1	13	—	10	1	2	326	64	390	16.4	—
—	—	6	—	6	—	—	522	30	552	5.4	—
18.8	—	8	—	4	3	1	382	130	512	25.4	2
—	—	13	—	5	2	6	500	332	832	39.9	2
27.8	—	1	—	—	1	—	20	16	36	44.4	—
17.5	—	2	—	1	—	1	42	22	64	34.4	—
—	—	8	—	7	—	1	248	40	288	13.9	—
—	—	7	—	5	1	1	354	80	434	18.4	—
10.9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29.0	—	2	—	2	—	—	60	4	64	6.3	—
36.0	—	1	—	1	—	—	26	4	30	13.3	—
12.5	—	16	—	12	2	2	418	94	512	18.4	—
24.3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
15.1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26.6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24.6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	29	—	15	8	6	1,192	606	1,798	33.7	2
—	—	13	1	6	4	3	534	291	825	35.3	1
—	—	1	—	1	—	—	36	—	36	—	—
—	—	2	—	1	1	—	56	8	64	12.5	—
63.6	—	16	3	9	5	2	718	239	957	25.0	—
—	—	13	3	4	6	3	500	259	759	34.1	3
—	—	3	1	1	1	1	92	73	165	44.2	4
—	—	32	3	10	9	13	1,208	805	2,013	40.0	3
—	—	2	—	2	—	—	106	14	120	11.7	—
—	—	16	—	12	4	—	908	148	1,056	14.0	—
—	—	4	—	3	1	—	204	60	264	22.7	1
—	—	10	—	7	2	1	522	118	640	18.4	2
27.2	13	516	28	284	122	110	19,328	7,997	27,325	29.3	62
				55.0	23.7	21.3					

ovat käyneet enintään 10 tuntia kursseilla, joissa opetusta on annettu 4 tuntia viikossa tai enemmän, sekä

Liite C.

Taideteollisuuskeskuskoulussa vuosina 1890—1914 eri oppiaineissa opetusta saaneiden oppilaiden luku.

Maneeripiirustus.	
Ammatti- ja koristemaalaus.	11 736
Puunpiirräntä.	27 1236
Puukuvanveisto.	34 836
Tyylipiippi.	27 1246
Kivenveisto.	34 833
Kaunokirjoitus ja tekstaas.	44 1322
Oikeinkirjoitus.	43 1428
Posliinimaalaus.	45 632
Perspektiivioppi.	30 622
Huonekalusommitelu.	46 522
Kaavailu.	44 1319
Metallinpakotus.	49 1026
Nahkaplastiikka.	51 721
Konepiirustus.	52 1028
Ornamentiikka.	60 1020
Savenvalanta.	62 1020
Taidetaonta.	107 107
Taiteenhistoria.	156 2328
Kompositsiopiirustus.	156 2328
Mittausoppi.	120 2856
Fysiikka.	23 6530
Muoto- ja kompositsiopiippi.	20 10617
Puuseppäin ammattiopiirustus.	20 10
Viivaantopiirustus.	18 14
Deskriptiivinen mittausoppi.	18 14
Koristemaalaus.	105 3328
Rakennuspiirustus.	156 4731
Kirjanpito.	111 3217
Kirjansidonta.	156 4731
Laskento.	174
Algebra.	216
Mallipiirustus.	151
Vartalokuvapiirustus.	221 3228
Korkeampi koristepiirustus.	325 3743
Piirustus.	221 3228
Kevätlukuk. 1890	239 3136
Syyslukuk. 1890	325 3743
Kevätlukuk. 1891	221 3228
Syyslukuk. 1891	325 3743
Kevätlukuk. 1892	221 3228
Syyslukuk. 1892	268 4036
Kevätlukuk. 1893	208 3939
Syyslukuk. 1893	300 4035
Kevätlukuk. 1894	192 3436
Syyslukuk. 1894	233 3337
Kevätlukuk. 1895	212 3536
Syyslukuk. 1895	291 3826
Kevätlukuk. 1896	258 4435
Syyslukuk. 1896	333 4141
Kevätlukuk. 1897	226 4440
Syyslukuk. 1897	323 3230
Kevätlukuk. 1898	261 2527
Syyslukuk. 1898	416 3038

Kunakin lukuvuosien 1904—14 lukukautena Taideteollisuuskeskuskouluun kirjoitettujen oppilaiden luku sekä montako lukukautta kukin oppilaspolvi on saanut opetusta.

	1904	1905		1906		1907		1908		1909		1910		1911		1912		1913		1914
	S. I.	K. I.	S. I.	K. I.	S. I.	K. I.	S. I.	K. I.	S. I.	K. I.	S. I.	K. I.	S. I.	K. I.	S. I.	K. I.	S. I.	K. I.	S. I.	K. I.
1 lukuk.	265	53	318	73	306	69	383	85	349	77	337	82	258	64	275	63	289	86	348	74
2 „	17	168	36	198	31	183	42	241	39	184	45	220	36	164	34	174	34	193	29	214
3 „	81	14	89	28	86	32	97	36	116	30	100	39	95	30	100	31	94	29	104	23
4 „	11	55	13	60	19	64	27	71	30	75	16	85	21	79	18	94	15	74	18	88
5 „	36	9	36	9	38	16	40	25	30	19	43	20	56	23	49	19	47	10	43	16
6 „	11	31	8	28	7	27	9	32	17	31	12	41	14	47	11	44	11	39	8	38
7 „	15	9	12	10	9	5	10	13	14	16	20	10	18	8	19	9	12	12	17	5
8 „	1	8	6	9	4	6	5	10	9	13	14	16	3	15	6	14	3	13	4	17
9 „	3	1	9	5	9	3	2	4	4	7	4	7	7	5	5	4	7	5	4	5
10 „	3	2	—	6	4	7	1	1	2	6	4	5	2	7	3	3	1	5	4	4
Yli 10 lukuk.	11	19	13	23	19	23	17	20	11	14	15	21	19	20	14	19	17	15	16	17
Yhteensä	454	369	540	449	532	435	633	538	621	472	610	546	529	462	534	474	530	481	595	501

Helsingissä, Sanomaliiton ja Kirjapainosävellyksen kirjapaino, 1917.

Komiteanmietintö kaupungin vesilaitoksen täydentämisestä pohjavettä kuljettavalla juomavesijohdolla.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Sittenkun allekirjoittanut af Forselles Kaupunginvaltuustolle tehdyssä, joulukuun 27:ntenä 1915 päivätyssä esitysehdotuksessa oli ehdottanut, että Kaupunginvaltuusto, asiaa sopivasti valmisteltua ottaisi harkittavaksi, eikö olisi syytä täydentää kaupungin vesijohtolaitosta pohjavettä kuljettavalla juomavesijohdolla, päätti Valtusto seuraavan tammikuun 25 päivänä asiaa valmistelemaan asettaa kuusihenkilöisen komitean ja valitsi puolestaan tämän komitean jäseneksi allekirjoittaneet af Forselleksen, Aschanin ja Idmanin, jättäen Rahatoimikamarin sekä kaupungin yleisten töiden ja teknillisten laitosten Hallitusten tehtäväksi kunkin valita yhden muista jäsenistä. Tämän Valtuuston päätöksen johdosta valitsi Rahatoimikamari sitten komitean jäseniksi allekirjoittaneen Gripenbergin, kaupungin yleisten töiden Hallitus allekirjoittaneen Idströmin sekä kaupungin teknillisten laitosten Hallitus allekirjoittaneen Skogin. Työnsä suorittettuaan on komitealla kunnia tässä lähettää Kaupunginvaltuustolle selonteko toiminnastaan ehdotuksineen vastaisiksi toimenpiteiksi asiassa.

Niinkuin tunnettu tyydyttää Helsingin kaupunki asukkaittensa vesitarpeen Vantaanjoesta Vanhankaupungin kohdalla otetulla pintavedellä, joka siellä kemiallisen ja mekanisen puhdistuksen käytyään jaellaan vesijohtoverkosta kaupunkiin. Tarjoutuu sentähden läheltä vastattavaksi kysymys, eikö tämä pintavesi, syystä että se Vantaan jokilaakson ja sen lähitieneon lisääntymistään lisääntyvän asutuksen johdosta enemmän ja enemmän likaantuu, ajan mittaan käy sopimattomaksi olemaan kaupungin ainoana vesilähteenä. Jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, herää kysymys, mihin toimenpiteisiin tämän johdosta voidaan katsoa jo nyt olevan ryhdyttävä.

Puheenalaisen asian alkuaiheena olevassa esitysehdotuksessa (Liite I), joka perustuu siihen käsitykseen, että kaupungin nykyinen vedenhankintajärjestelmä voi edellä huomautetuista syistä tuottaa kuluttajille terveydellisiä vaaroja, viitataan eri keinoihin tämän järjestelmän parantamiseksi. Epäilemättä tehokkaimmasta tällaisesta keinosta, nimittäin yksinomaan pohjaveden käytäntöön ottamisesta, mainitaan, että riittävää pohjavesimäärää ei valitettavasti vielä ole voitu tavata kyllin lähellä kaupunkia, jota paitsi myöskään ei näy olevan varmuutta siitä, että voitaisiin n. s. keinotekoisella pohjavedellä tyydyttää kaupungin vesitarvetta, joka nykyään on 300 sekuntilitran vaiheilla ja joka pohjavesijohtoa suunnitellessa täytyy olettaa ainakin kahta vertaa suuremmaksi vastamainittua määrää. Toista keinoa, jonka pohjana olisi Vantaanveden pysyttäminen raakavetenä, on vesijohtokonttori ajatellut, aikoen kohdakkoin tehdä ehdotuksen pintaveden ottopaikan siirtämisestä Vanhastakaupungista ylemmäksi Vantaanjoen varrella sijaitsevaan Tomtbakaan, jommoisen hankkeen toteuttamisesta olisi kustannuksia noin 3,000,000 markkaa. Esitysehdotuksen tekijän oma ehdotus vihdoin tarkoittaa nykyisen, ehkä jonkin aikaa muutoin nykyisellään pysytettävän vedenhankinnan täydentämistä siten, että rakennettaisiin erityinen, pohjavettä kuljettava ja niin avara vesijohto, että se voisi tyydyttää ainoastaan kaupungin juomavesitarpeen. Tämän nykyään vajaan 6 sekuntilitraan nousevan vesitarpeen tyydyttämiseksi ei vedenottopaikkaa tarvitsisi sijoittaa etäämmälle kuin Viikin virkatalon maalle, missä pohjaveden saanti on laskettu 22 sekuntilitraksi tai 5 km:n päässä kauempana kaupungista sijaitsevalle Tattarmossenin suolle, missä vedensaanti on hiukan runsaampi. Jos johtoverkko sijoitettaisiin ainoastaan eräiden yleisten rakennusten viereisiin katuihin ja laitettaisiin sopiva määrä veden noutopaikkoja, olisi laitos aikaansaataavissa arvaamattoman halvalla hinnalla, jonka säännöllisten olojen vallitessa ei luulisi aikaansaavan vaikeuksia budjetinjärjestelyssä, jos työn teettäminen jaetaan useammalle vuodelle. Jos sitä vastoin tarkoitukseen käytettäisiin lainavaroja, lisääntyisivät vuosimenot tosin koron ja kuoletuksen määrällä, mutta tämä meno merkitsisi kuitenkin vähän sen edun rinnalla, minkä moitteettoman juomaveden varma saanti tarjoo.

Suunnitellun pohjavesijohdon rakenne ja kustannukset käyvät selville vesijohtolaitoksen laatimasta, esitysehdotuksen oheisesta suunnitelmasta kustannusarvioineen (Liitteet II, III). Näiden mukaan olisi Viikin virkatalolta kaupunkiin tehtävästä johdosta tarpeellisine haaraumineen kustannuksia 720,000 markkaa ja Tattarmossenin suolta lähtevästä johdosta 820,000 markkaa, laskettuina sodan alussa vallinneiden hintain mukaan sekä lukuun ottamatta maanlunastusta. Vuotuiset käyttökustannukset korkoineen ja kuoletuksineen olisivat edellisessä tapauksessa 67,500 ja jälkimäisessä 75,000 markkaa, joten hankitun veden yksikköhinta olisi 35.7 ja 39.7 penniä kuutiometriltä.

Veden jakelu toimitettaisiin osin siten, että sitä saisi maksutta noutaa yhtämittaa juoksevista, pysyväsien vesisuihkun antavista putkista, joita kaikkiaan 70 sijoitettaisiin katuihin enintään 400 metrin päähän toisistaan, osin johtamalla vettä määrälukuisiin julkisiin rakennuksiin, joissa kulutetusta vedestä maksettaisiin esimerkiksi 2 markkaa kuutiometriltä.

Selvitys, minkä komitea on katsonut olevan hankkiminen helpottaakseen tehdyn ehdotuksen arvostelemista, koskee erinäisiä mainittuun ehdotukseen vaikuttavia seikkoja. Niinpä olisi, ennenkuin juomavesijohtoa päätetään rakentaa, pulmallinen ja ammattimiespiireissäkin erilaisiin tuloksiin johtanut kysymys Helsingin läheisyydessä todella saatavana olevasta pohjavesimäärästä selvitettävä niin perin pohjin, ettei toimenpide osottautuisi perustelemattomaksi, jos vastedes ehkä havaitaan mahdolliseksi ruveta käyttämään yksinomaan pohjavettä. Toinen kysymys koskee nykyaikaisten menettelyjen mukaisesti puhdistetun Vantaanveden terveydellisiä ominaisuuksia. Lopuksi olisi selvitettävä, voisiko ehdotetun tapainen johto todella tuottaa siitä toivottuja etuja.

Tämän ohjelman mukaisesti on komitean ensimmäisenä toimenpiteenä ollut hankkia tieto Helsingin läheisyydessä tähän asti toimitetuista pohjavesitutkimuksista käyttämällä siinä kohden oppaana vesijohtolaitoksen johtajan maaliskuussa 1916 laatimaa selontekoa (Liite IV, *Koston pain. asiakirj. N:o 21 vuodelta 1916*). Niinkuin mainitusta selonteosta näkyy, on syksystä 1904 lähtien tutkittu erinäisiä alueita, missä pohjavettä on voitu edellyttää sanottavammin määrin esiintyvän, minkä ohessa on kokeiltu pohjavesivirran lisäämiseksi keinotekoisesti. Emäradan itäpuolinen tienoo Viikin virkatalon ja Botbynlahden välillä etelässä sekä Tikkurilaan asti pohjoisessa on tarkoin tutkittu ja pohjavettä siellä todettu olevan keskimäärin 130 sekuntilitraa, josta määrästä Viikin virkatalon alueella on noin 20 sekuntilitraa. Vuonna 1905 laadittu likimääräinen ehdotus pohjaveden ottopaikan järjestämiseksi tätä vesimäärää varten osottaa rakennuskustannusten nousevan 2,238,000 markkaan ja Vanhaankaupunkiin nostetusta vedestä olevan kustannuksia noin 4 penniä kuutiometriltä, rakennuspääoman korko ja kuoletus lukuun otettuina. Tikkurilan seuduilta voisi, niinkuin toimitetut kokeet ja laskelmat osottavat, maahan suodattamalla kemiallisesti ja mekanisesti puhdistettua pintavettä lisäksi saada noin 100 sekuntilitraa keinotekoisista pohjavettä. Tämän laitoksen kustannusarviota ei ole laadittu. Vähemmin perinpohjaisesti tutkittiin Nurmijärven pitäjässä noin 40 km:n päässä Helsingistä sijaitsevan Sääksjärven tienoo, jolta järveltä puuttuu maanpäällinen laskukohta ja joka muodostaa luonnollisen suodatusaltaan. Tätä järveä ympäröivissä harjuissa on todettu olevan noin 117 sekuntilitraa pohjavettä, jonka määrän kävisi lisääminen noin 350 sekuntilitraksi, siinä tapauksessa että lisänä käytettäisiin viereisten järvien vettä suodattamalla se ensin hiekan läpi.

Paitsi näillä alueilla, missä tutkimukset ovat antaneet myönteisiä tuloksia, on vähemmällä menestyksellä kokeiltu Tuusulanjärven eteläpuolisessa harjussa. Lisäksi on vesijohtokonttorin toimittamain, Vantaasta juoksevan vesimäärän mittausten perusteella talvella 1898 esitetty olettamus, että Lillforsin kosken kohdalla laskisi jokeen noin 300 sekuntilitraa pohjavettä, mutta tämän oletuksen paikkansapitäväisyyttä käy epäileminen. Kertomuksessa mainitaan lisäksi, että vuonna 1900 on tehty laskelmia siitä, voisiko kaupungin vesitarpeen saada tyydytetyksi Hvitträskin järvestä ja Juusjärvestä, joiden on laskettu voivan antaa noin 5,250,000 m³ vettä vuodessa, kun taas kaupungin vedenkulutus vuonna 1915 oli 6,382,613 m³ eli 202,4 sekuntilitraa, ja lopuksi huomautetaan, että Vantaanjoen vesimäärä riittää kaupungin tarpeisiin pitkänkin ajan päähän. Edelleen mainitaan, mitä tutkimuksia vielä olisi tarpeen pohjavesiolojen täysin selvittämiseksi, ja tulisi näiden käsittää koepumppuamisia, joiden avulla arviolaskelmia kävisi tarkistaminen. Ennen koepumppuamiseen ryhtymistä olisi kuitenkin saatava yleiskuva koko siitä alueesta, mihin pohjaveden ottopaikkoja käy ajattelemisen sijoitettavaksi, minkätähden vielä olisi tutkittava Tuusulan järven pohjoispuolinen tienoo Lohjanharjun Vääräkallioon asti, samalla kun olisi toimitettava tarkastuskokeita edellä mainittujen Lillforsin kosken pohjavesiolojen selvittämiseksi.

Liittyen vesijohtolaitoksen lausumaan mielipiteeseen, mikäli jatkuvain pohjavesilaskelmain tarpeellisuutta koskee, teki komitea viime huhtikuun 3 päivänä Kaupunginvaltuustolle esityksen määrärahan myöntämisestä tätä tarkoitusta varten (*Kvston pain. asiakirj. N:o 21 vuodelta 1916*), ja myönsi Valtuusto toukokuun 2 päivänä 1916 32,000 markan määrärahan, josta 12,000 markkaa käytettäisiin alustaviin tutkimuksiin ja 20,000 markkaa koepumppuamisten toimittamiseen sopivilla paikoilla. Sittenkun näillä varoilla oli tutkimuksia toimitettu viime kesänä, sai komitea viime lokakuun 25 päivänä tiedokseen niiden tulokset. Seikkaperäisempi kertomus niistä (Liite V) toimitettiin komitealle viime joulukuun keskivaiheilla. Tästä kertomuksesta näkyy, että Lillforsin koskessa toimitetut tutkimukset olivat osin antaneet kielteisen tuloksen, sillä sieltä oli voitu saada vain vähäpätöisiä vesimääriä, ja osin oli tämä vesi laatunsa puolesta osottautunut sopimattomaksi vesijohtovedeksi. Sen sijaan oli Tikkurilan ja Lohjanharjun välillä sijaitsevasta Palojoen vierinkiviharjusta saatu laadultaan hyvää vettä maaperästä, mistä sen voi vähillä kustannuksilla ottaa, mutta verraten vähäpätöisen määränsä vuoksi — vettä tuli ainoastaan noin 40 sekuntilitraa — ei se voi mainittavia merkitä kaupungin vedenhankinnassa. Kokeiluja luoteisempana Herneojan puron kumpaisellakin puolen sijaitsevilla harjuissa jatkuu vielä. Vesilaitoksen rakentamiseksi Tikkurilaan luonnollisen pohjaveden talteen ottamiseksi ja keino-tekoisen pohjaveden valmistamiseksi kaikkiaan 120 sekuntilitran määrään oli nyttemmin laadittu 4,000,000 markkaan päättyvä alustava kustannusarvio.

Vanhaankaupunkiin nostettuna olisi veden hinta 12.3 penniä kuutiomet-
riltä.

Edellä lausutusta näyttää käyvän selville, että viimekesäiset tutkimukset tosin ovat vieneet lähemmäksi pohjavesikysymyksen ratkaisua, mutta että lopullista lausuntoa tästä ei vielä voi antaa.

Yhtärinnan edellä mainitun kysymyksen kanssa on komitea käsitellyt kysymystä nykyisen vesijohtoveden laadusta ja nykyaikaisten vedenpuhdistusmenet-
telyjen luotettavuudesta. Sittenkun Vanhankaupungin vesilaitoksessa huhti-
kuun alusta oli ryhdytty koko vesimäärää puhdistamaan klorikalkilla, oli komitealla tilaisuus vesijohtolaitoksessa käydessään mainitun kuukauden 5 päivänä sekä pian sen jälkeen pitämässään kokouksessa saada tiedokseen käytäntöön otetun menettelyn tehokkuus veden bakteripitoisuuteen nähden. Saavutetut tulokset näyttävät hämmästyttävän hyviltä, sillä niinkuin tämän oheinen Vanhankaupungin laboratorin viikkoraportti (Liite VI) osottaa, oli raakavesi, jonka bakteripitoisuus oli 60,000—70,000 pesäkettä, voitu nähtävästi täydellisesti steriloida kahdesti puhdistamalla rikkihappoisella savimaalla ja klorikalkilla. Tämän johdosta lausuttiin komiteassa epäilyksiä pohjaveden hankinnan tarpeellisuudesta, koska tuntui siltä, kuin puhdistettu Vantaan vesi olisi terveydelliseltä kannalta aivan tyydyttävää. Kun mainittua puhdistusmenettelyä kuitenkin oli käytetty niin lyhyen aikaa, ettei todetun hyvän tuloksen voinut katsoa antavan täysin päteviä takeita vastaisen varalle, päätti komitea odottaa kesällä toimitettavain pohjavesitutkimusten tuloksia sekä hankkia Terveystoimituslautakunnan lausunnon viimeksi käsitellystä yksityisistä.

Terveystoimituslautakunnan puoleen kääntyminen oli sitä tarpeellisempaa, kun komiteassa oli edellä mainittua kysymystä keskusteltaessa kajottu seikkoihin, jotka kaipasivat selvittelyä terveydelliseltäkin kannalta ja kohdistuivat aikaisemmin esitettyyn kysymykseen, voisiko puheena olevalla tavalla suunniteltu juomavesijohto joka tapauksessa tuottaa toivottua hyötyä. Ottaen huomioon sen mahdollisuuden, että vedenpuhdistus kemikalioiden puutteessa tai muiden seikkain johdosta voi jäädä epätäydelliseksi tai, lukuun ottamatta pikasuodattimilla käyttelemistä, kokonaan toimittamatta, pyysi komitea selvitystä sen eri määrin puhdistetun veden terveydellisestä laadusta, jota joulukuun 1 päivästä 1915 lähtien, jolloin jonkin aikaa toimitettiin ainoastaan mekaninen puhdistus, oli kuluttajille annettu. Varsinkin pyydettiin vastausta kysymykseen, oliko, edellyttäen että terveydelliseltä kannalta täysin tyydyttävä vesijohtovettä ei aina voitaisi saada Vantaanjoesta, tästä ehkä johtuva terveydenvaara täysin tehokkaasti torjuttavissa siten, että laadultaan täysin hyvää juomavettä pidettäisiin yleisön saatavana vesijohtolaitoksen laatiman suunnitelman mukaisella johdolla tai, ellei tämä riittäisi, missä määrin sitä olisi täydennettävä, jotta se voisi täyttää tarkoituksensa.

Terveydenhoitolautakunnalta pyydetty selvitys (Liitteet VI ja VII) saapui viime marraskuun alussa. Annettuaan lyhyen hylkäävän tuomion epätavallisesti puhdistetusta Vantaan vedestä käy lautakunta selvittämään kysymystä, onko kemiallisesti puhdistettu vesi pohjaveden veroista, sekä vastaa kysymykseen epävästi. Viitaten vesijohtoveden bakteripitoisuutta huhti-, touko-, kesä- ja elokuulla osottaviin tauluihin huomauttaa lautakunta, että bakteripitoisuus voi kemiallisestikin puhdistetussa vedessä olla suuri ja ettei klorikalkinkaan käyttäminen estä vedessä olemasta melko suuria bakterimääriä, joiden joukossa poikkeustapauksissa voi olla patogenejäkin bakteereja. Toinen kemiallisesti puhdistettua pintavettä välittävän vesijohtolaitoksen heikko puoli on lautakunnan mielestä, että itse puhdistusmenettely käyttämällä moninaisia kemikaloita, joiden laadulla eräissä tapauksissa voi olla suurta terveydellistä merkitystä, ei suinkaan ole helppo toimitus, vaan vaatii erittäin tarkkaa valvontaa. Maun ja lämpömäärän puolesta puhdistettu pintavesi niinkään on pohjavettä huonompaa.

Mitä ehdotetun juomavesijohdon hyödyttäväisyyteen tulee, huomauttaa lautakunta, ettei tuollaista johtoa käy terveydelliseltä kannalta pitäminen riittävänä, mutta että asianlaita muuttuu toiseksi, jos paitsi juomavettä kaikki talousvesi on hyvää laadultaan. Ero on tehtävä toiselta puolen talousveden välillä, joka silloin käsittää juomavedenkin, ja toiselta puolen sen veden välillä, jota käytetään teollisuus- ja muihin semmoisiin tarkoituksiin, niinkuin istutusten ja katujen kasteluun y. m. Ainoastaan tällä edellytyksellä kävisi hyväksyminen sen järjestelmän, että kahdessa eri johdossa pidetään tarjona erilaatuista vettä. Jos laadultaan huonompaa vettä olisi tarjona huoneistoissa, mutta parempaa vettä olisi noudettava muualta, olisi tästä luultavasti seurauksena, että jälkimäistä vettä käytettäisiin vain vähissä määrin.

Lautakunta lausuu lopuksi mielensä ehdotuksesta että jokiveden otto- paikka muutettaisiin Tomtbackaan ja katsoo sellaista toimenpidettä käyvän terveydelliseltä kannalta pitäminen ainoastaan hätäkeinona, joka edellyttäisi, ettei pohjavettä ole riittävästi saatavissa. Näin ollen kuitenkin kävisi paneeminen kyseeseen, eikö pintavettä olisi hankittava aivan toiselta taholta. Vantaanjoen veden saastuminen ei nimittäin ajan pitkään luultavasti ole vältettävissä. Toimitetut vesitutkimukset olivat osottaneet, että jokivesi on laadultaan miltei samanlaista Tomtbackan kuin Vanhankaupunginkin kohdalla.

Terveydenhoitolautakunnan lausunnon johdosta antoi vesijohtolaitoksen kemisti, maisteri G. K. Bergman, insinööri Skogin pyynnöstä komitealle lausunnon (Liite VIII), jossa erinäisiä lautakunnan mainitsemia seikkoja perinpohjaisemmin selvitetään. Mitä tulee lautakunnan mainitsemaan klorilla käsitellyn vesijohtoveden bakteripitoisuuteen, huomauttaa maisteri Bergman sen johtuneen siitä, että veteen oli erään lyhyen ajan kuluessa tullut bakteereja johdoista, kun säännöllisessä vedenpuhdistuksessa käytettyjen kemi-

kalioiden puutteessa yhtäaikaan oli käytetty kahta eri menettelyä, nimittäin osin tavallista selkeytystä aluminisulfaatin avulla ja osin Houstonin „excess of lime“ menettelyä eikä ensinkään kloria. Tartunnan sai aikaan yksi ainoa tuntematon laatu oleva bakteri, joka ei ensinkään kehity 37 asteen lämpötilassa ja oli päässyt suodatushiekkaan ja johtoputkiin, syystä että se hitaan kehityksensä (72—96 tuntia) johdosta oli jäänyt huomaamatta vesijohtolaitoksen laboratoriossa toimitetuissa vesianalyysissä, jotka toimitettiin Saksassa lainsäädäntötietä vahvistetun menettelyn mukaisesti tekemällä havaintoja 48 tunnin kehitysajan kuluttua, jota vastoin sen olemassaolo todettiin kaupungin laboratoriossa, missä bakteripesäkkeet oli luettu toisinaan 3, toisinaan 4 vuorokauden kuluttua. Erittäin tarkasta valvonnasta huolimatta ei tuollaista bakterien lisäännystä ollut 4, eikä 5—8 vuorokauden kuluttua voitu milloinkaan todeta klorilla puhdistetussa vedessä ennen suodatusta, eikä tämän puhdistusmenettelyn tehokkautta oikeutta myöten käynyt epäileminen sillä perusteella, että vesi oli jäljestäpäin saastunut. Touko- ja kesäkuulla oli suodatushiekka puhdistettu, mikäli näytti, toivotulla tuloksella. Terveystieteiden tutkimuslaitoksen huomauttama kemikalioiden moninaisuus on maisteri Bergmanin mielipiteen mukaan juuri menettelyn vahvin puoli, koska tämän johdosta puhdistus on erittäin pysyväistä ja tavattoman mukautuvaa, käytettiin aluminisulfaattia, suodaa ja kalkkia tahi kloria ja anti-kloriaineita. Epäilystä sen seikan oikeutuksesta että vedenpuhdistuksessa käytettiin kemiallisia keinoja ei nyttemmin enää vallinnutkaan suurissa sivistysmaissa. Kun tästä huolimatta hyvälaatuisella pohjavedellä täytyy katsoa olevan kiistämättömiä etuja puhdistetun pintaveden edellä, johtuu tämä siitä, ettei ole mahdollista kemiallisilla menettelyillä ja nykyään käytetyillä pika-suodatuksella saavuttaa samaa jalostusmäärää, mikä pohjavedellä on. Sitä vastoin olisi kaksinkertaista suodatusta käyttämällä tuntuva parannus aikaansaavissa vesijohtoveteen. Mitä tulee Terveystieteiden tutkimuslaitoksen vastenmielisyyteen Vantaanjoen alueella olevaa pintaveden ottopaikkaa kohtaan, tarvitsee ainoastaan huomauttaa, että tämän maanosan taajimmin asutuilla seuduilla tyydytetään miljoonayhdyskuntain vesitarve kaikkiin mahdollisiin taroituksiin käytettyjen virtain pintavedellä. Nykyistä raakavettämme voi monet ajat käyttää tarpeisiimme sen käytyä saman puhdistuksen, mikä kaiken muunkin pintaveden on käytävä.

Edellä lausutusta käy selville, että erimielisyyttä tuskin näyttää vallitsevan pohjaveden etevämmyydestä pintaveteen verraten, edellyttäen ensinmai-

nitun olevan laadultaan hyvää. Ja tässä yhteydessä ansainnee mainitsemista, että komitea on pitänyt Viikin virkatalon alueella olevan pohjaveden käyttämistä joka tapauksessa mahdottomana sen likaantumisen johdosta, minkä ennemmin tai myöhemmin täytyy olla seurauksena asutuksen lisääntymisestä tällä kaupungin viereisellä alueella. Kysymykseen Vantaan veden kelpaavaisuudesta vesijohtovedeksi ja sen yhteydessä olevaan kysymykseen kemiallisen vedenpuhdistusmenettelyn luotettavuudesta ei ole yksimielistä vastausta saatu, mutta useimmat komitean jäsenet ovat lausuneet epäilyksiään, käykö vedenhankintaa pitemmän aikaa jatkaminen tähänastiseen tapaan. Näin ollen olisi ehdotus juomavesijohdon rakentamisesta moitteettoman veden saamiseksi ollut hyväksyttävä keino, ellei sitäkin vastaan olisi asian selvittelyn aikana esitetty painavia syitä. Etusijassa Terveystaloutautakunnan mietinnössä esitetyistä syistä on komitea tullut siihen käsitykseen, että ehdotetusta toimenpiteestä ei olisi toivottuja etuja, minkätähden komitea ei ole katsonut voivansa sitä puoltaa, varsinkin kun laitosta nykyisen sotatilan aikana tuskin voitaneen teettää ja sen kustannusten joka tapauksessa täytyy olettaa nousevan likimäärin 1,350,000 markkaan.

Sen johdosta mitä Terveystaloutautakunta on lausunut pohjavettä kuljettavan talousvesijohdon tarpeellisuudesta, pyytää komitea huomauttaa, että todellisuudessa suurinta osaa kaikesta kulutetusta vedestä täytyy pitää talousvetenä; että kustannukset niin suuren pohjavesimäärän hankinnasta ja jakelusta olisivat sangen suuret, ja että käy epäileminen sitäkin, onko riittävä pohjavesimäärä saatavissa. Joka tapauksessa on kysymys sellaisen johdon rakentamisesta tämän komitean tehtävän ulkopuolella ja lienee sopiva käsitellä kaupungin vastaista vedenhankintaa koskevan suuren kysymyksen yhteydessä, joka komitean mielestä kaipaa pikaista ratkaisua. Työssään on komitea enemmän ja enemmän vakuuttunut sen seikan tarpeellisuudesta, että tämä kysymys mahdollisimman pian otetaan käsiteltäväksi koko laajuudessaan, jolloin nyt esillä olevaa erikoiskysymystä varten hankittu selvitys voitaneen käyttää hyväksi. Tietenkin täytyy tämän lisäksi selvittää muitakin nyt käsitellystä asiasta syrjässä olevia seikkoja, ja näyttää siihenkin tarkoitukseen olevan käytettävä komiteatyötä.

Edellä esitetyn kooten pyytää komitea kunnioittaen esittää Kaupunginvaltuuston päätettäväksi:

että ehdotus kaupungin vesilaitoksen täydentämisestä pohjavettä kuljettavalla juomavesijohdolla nykyään jätetään sillensä; sekä

että asetetaan komitea selvittämään kysymystä kaupungin vastaisen vedenhankinnan järjestämisestä.

Helsingissä, tammikuun 25 päivänä 1917.

Arthur af Forselles.

Ossian Aschan.

Gust. Rud. Idman.

Alexis Gripenberg.

Gabriel Idström.

Albin Skog.

Jarl W. Andersin.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Kaupunkiyhdyskunnan tärkeimpiä tehtäviä on kelvollisen veden toimittaminen asukkaille. Meidänkin kunnassamme on tässä kohden suuria ponnistuksia tehty ja tuntuvia kustannuksia käytetty. Eritoten on kemiallinen puhdistus huomattavassa määrässä parantanut vesijohtoveden laatua. Tunnustaa kuitenkin täytyy, että Vantaan jokirannoille syntyvän taajemman asutuksen ja viereisistä huvilayhdyskunnista mainittuun jokeen laskevain viemärijohtojen aikaansaama jokiveden lisääntyvä likaantuminen ei ole ajan pitkään vältettävissä. Mitä terveydellisiä vaaroja tämä tuottaa kaupungin asukkaille, ei tässä tarvitse seikkaperäisemmin huomauttaa. Tämän johdosta aikookin vesijohtokonttori kohdakkoin tehdä ehdotuksen erityisen johdon teettämisestä jokiveden ottamiseksi ylempää jokivarrelta, Tomtbackan seuduilta, jonka yrityksen toimeenpanosta, selkeytysaltaita lukuun ottamatta, lienee kustannuksia ainakin 3,000,000 markkaa.

Laajoissa piireissä vallinnut toive että Helsingin läheisyydessä tavattaisiin pohjavettä riittävästi kaupungin koko kulutukseen ei toistaiseksi valitettavasti ole toteutunut. Vaikkakin koko nykyhetkellä tarvittava pohjavesimäärä, noin 300 sekuntilitraa, saataisiin, olisivat eri vedenottoapaikat niin hajallaan toisistaan, että veden nosto kaupunkiin kävisi kalliiksi, minkä ohessa vastedes lisääntyvä kulutus tuottaisi uusia vaikeuksia ja uusia menoja vedenhankinnasta; joka tapauksessa täytyisi pohjavesijohto suunnitella 600 sekuntilitran vesimäärää varten. Takeita ei näy olevan siitäkään, että n. s. keinotekoisella pohjavedellä voitaisiin kaupungin vesitarvetta tyydyttää.

Näin ollen ei mielestäni käy ilman muuta torjuminen luotaan sitä jo ennenkin esitettyä ajatusta, että laitettaisiin erityinen juomavesijohto. Sen parempi osottavat tunnetut asianhaarat, että jo kaupungin läheisyydessä on pohjavettä riittävästi kaupungin juomavesitarpeisiin moniksi ajoiksi. Nykyisen tarpeen ollessa alle 6 sekuntilitran lasketaan pohjavettä olevan saatavana Viikin virkatalon mailta 33¹⁾ sekä Viikin ja Tikkurilan väliltä 130 sekuntilitraa. Kustannukset juomavesijohdon ulottamisesta joka taloon olisivat kuitenkin sangen suuret, mutta jos johtoverkko rajoitetaan eräisiin julkisiin rakennuksiin ja sopiviin avonaisiin johtoputkiin, mistä vettä saisi noutaa, on se aikaansaataavissa odottamattoman halvalla hinnalla. Tämän oheinen, vesijohtolaitoksen toimitusjohtajan, insinööri A. Skogin suosiollisesti suunnittelema juomavesijohto, jossa olisi 70 alati juoksevaa, enintään 400 metrin päässä toisistaan sijaitsevaa vesiputkea, vesisäiliö, pumppulaitos, putkikaivot, koneenkäyttäjän asunto y. m., osottaa ainoastaan 720,000 markan loppusumman. Kun työn teettäminen luultavasti olisi sopivin jakaa useammalle vuodelle, ei se säännöllisten olojen vallitessa tuottaisi voittamattomia vaikeuksia budjetin järjestelyssä. Näillä edellytyksillä eivät vuotuiset menotkaan nouse huimaaviin summiin, sillä suoranaisia

¹⁾ Oikeastaan 22.

käyttökustannuksia olisi 9,700 markkaa ja korjauskuluja 6,000 markkaa. Lainavaroja käytettäessä tulisivat vuosikustannuksiin lisää koko juomavesilaitoksen rakennuspääoman korko ja kuoletus, yhteensä 51,800 markkaa. Huomattava kuitenkin on, että juomavesijohdon teettäminen luultavasti sallisi lykätä muutoin lähimmässä tulevaisuudessa tarpeellisen Tombackan vesijohdon teettämisen muutaman vuoden päähän, jona aikana viimeksi mainitun johdon rakennuspääoman 3,000,000 markan korko säästyisi. Toiselta puolen jo varsin vähäpätöinenkin maksu juomavedestä korvaisi juomavesilaitoksen vuotuiset kokonaiskustannukset 67,500 markkaa — summaan on luettu korko ja kuoletus. Mutta siinäkin tapauksessa että vettä saisi noutaa maksutta, olisi vuotuisella menomäärällä toisarvoinen merkitys verrattuna siihen etuun, mikä kaikilla kaupungin asukkailla olisi varmasta moitteettoman juomaveden saannista.

Allekirjoittanut pyytää sentähden kunnioittaen ehdottaa:

että Kaupunginvaltuusto, sittenkun asiaa on sopivasti valmisteltu, ottaisi harkittavaksi, eikö ole syytä täydentää kaupungin vesilaitosta pohjavettä kuljettavalla juomavesijohdolla.

Helsingissä, joulukuun 27 päivänä 1915.

Arthur af Forselles.

Liite II.

HELSINGIN KAUPUNGIN
VESIJOHTOLAITOS

Jouluk. 22 p:nä 1915.

Ehdotus Helsingin kaupunkiin teetettäväksi juomavesijohdoksi alituisesti juoksevine vesiputkineen.

Rakennettaessa vesijohtoa yksinomaan juomavettä varten täytyy käytettäväksi tu-
levan veden olla lämpö määrältään tasaista pohja- tai lähdevettä. Jotta tarvittava vesi-
määrä voisi olla mahdollisimman vähäinen, mikä ainakin esillä olevassa tapauksessa on,

ellei suorastaan välttämätöntä, niin ainakin suuressa määrin toivottavaa, ei yleensä voi tulla kysymykseen talojohtojen teettäminen, vaan on vesi noudettava sopiviin paikkoihin sijoitetuista yleisistä vesiputkista. Jottei vesi talvella jäätyisi eikä kesällä ylen määrin lämpenisi putkijohdoissa, on välttämätöntä antaa veden juosta näistä putkista vuorokauden umpeen. Tässä tapauksessa on ajateltavissa, että juokseva vesimäärä joko on aina sama tai vaihteleva, toisin sanoin sitä voi vettä noutaessa lisätä nappulaa painamalla. Kumpaisellakin tavalla on sekä hyvät että huonot puolensa. Vesisuihkun ollessa määrältään pysyväinen täytyy vedennoutajain odottaa jonkin verran kauemmin, kuin jos vesimäärä on vaihteleva, mutta kun määrä ei missään tapauksessa saa olla ylen vähäinen ja kunkin noutajan vesimäärän pitää olla rajoitettu, lienee pysyvän määräinen vesisuihku edullisempi, varsinkin kun sen hoito on yksinkertaisempi ja vesimäärää käy kulloinkin kokemuksen ja tarpeen mukaan säätöminen.

Tässä suunniteltu kaupungin juomavesijohto alinomaan juoksevine vesiputkineen on laskettu edellä esitettyjen periaatteiden pohjalla. Vesiputket sijoitetaan sopiviin paikkoihin koko rakennetun kaupungin alueelle enintään 400 metrin päähän toisistaan, ja kunkin putken edellytetään antavan vettä 4 litraa minuutissa. Vesiputkien lukumäärä on 70. Paitsi näihin putkiin, joista vettä saisi maksutta vähäisin määrin, olisi vettä sallittava johtaa ainoastaan harvalukuisiin julkisiin rakennuksiin, joiden ensimmäiseen kerrokseen sijoitettaisiin hana, joka antaisi esimerkiksi 2 litraa minuutissa. Maksu määrättäisiin verraten runsaaksi eli 200 markaksi vuodessa, mikä vastaisi 2 markkaa kuntiometrilta. Jonkin määrän pienempiä juomavesikaivoja niinkään kävisi yhdistäminen putkiverkkoon. Näin tarvittava vesimäärä olisi noin 500 m³ vuorokaudessa eli 6 sekuntilitraa. Vastedes täytyy ainakin kaksinkertainen määrä eli 12 sekuntilitraa olla käytettävänä.

Itse vedenottoaika sijaitsee Viikin virkatalon maalla, mistä pohjavettä on saatavissa. Vesi on kuitenkin rautapitoista, minkätähden rauta on siitä poistettava, mikä kuitenkin on helppo tehtävä. Nosto käy sopivimmin päinsä käyttämällä sähkövoimaa, koska sähkölaitoksen johdot verraten pian ulotettaneen tänne. Jotta voisi rauhassa toimittaa raudanpoistosuodattimen puhdistuksen sekä tarpeelliset korjaukset, on sopivinta nostaa vesimäärä esimerkiksi 16 tunnin kuluessa vuorokausittain, joten nostettava määrä aluksi olisi 9 litraa sekunnissa. Samalla kuitenkin käy tarpeelliseksi teettää säiliö, johon vastaista tarvetta silmällä pitäen tulee mahtua 400 m³. Tämä säiliö on sopivin teettää Eläintarhaan sikäläisen nykyisen säiliön alapuolelle. Säiliön korkeus voi olla nykyistä melko lailla vähempi: korkein vesipinta + 35.0, sen sijaan että nykyisen säiliön korkein vesipinta on + 48.0 m normaalipinnan yläpuolella.

Putkiverkko on suunniteltu siten, että johdot kävisi laskeminen nykyisten johtojen päälle. Siten päästäisiin yleensä louhimasta kanavia ja kustannukset supistuisivat mahdollisimman vähiin. Katuja, mihin raittiteitä on sijoitettu, on mikäli mahdollista vältetty.

Edellyttäen Viikin virkatalon omistusoikeuden siirtyneen kaupungille ja sähkölaitoksen johtojen kulkevan maatilan halki on tuollaisesta vesijohdosta kustannuksia noin 720,000 markkaa yksikköhintojen ollessa kutakuinkin säännölliset.

Jos vedenottoaika sijoitetaan Tattarmossenin suon seutuun, lisääntyvät kustannukset noin 100,000 markalla olojen muutoin ollessa tässä edellytetyjen kaltaiset.

Vuotuisia menoja, lukuun otettuina rakennuskustannusten korko ja kuoletus, olisi:

2 koneenkäyttäjää, paitsi vapaata asuntoa ja polttopuita, palkkaa	3,000: —	
47,000 kwt. nostoon à —: 10	4,700: —	
Öljy, pyyhkeet ja sekalaiset tarvikkeet	500: —	
Polttoaineet ja valaistus	500: —	
Puhtaanapito ja sekalaiset menot	<u>1,000: —</u>	
	9,700: —	
Koko laitoksen korjaus ja kunnossapito sekä vesiput-		
kien säilyksen ja johtojen hoito	6,000: —	
Koneiden, kaivojen y. m. kuoletus 10 vuoden aikana	6,700: —	
Rakennusten ja säilyksen s:n 40 vuoden aikana	600: —	
Putkiverkon s:n 30 vuoden aikana	8,500: —	
5 % :n korko 720,000 markalle	<u>36,000: —</u>	51,800: —
		Smk 67,500: —

Siinä tapauksessa että vedenottoaikka sijoitetaan Tattarmossenin suolle, nousevat vuosimenot 75,000 markkaan.

Julkisiin rakenuksiin sijoitetuista vesijohdoista saatava tulomäärä vastanee vesijohdon tulojen vähennystä, joten nämä erät tasoittavat toisensa eikä niitä sentähden oteta tässä lukuun.

Kun aluksi olisi nostettava vuosittain 189,000 m³, olisivat kustannukset kuutiometriltä 35.7 tai 39.7 penniä, sen mukaan sijoitetaanko vedenottoaikka Viikin virkatalon alueelle vai Tattarmossenin suolle.

Likimääräinen kustannusarvio sekä putkiverkkoa ja ehdotettujen vesiputkien paikkoja osottava asemapiirros pannaan tämän oheen.

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos:

Albin Skog.

Likimääräiset kustannukset Helsingin kaupungin juomavesijohdosta alituisesti juoksevin vesiputkin, kun vedenottoaika sijoitetaan Viikin virkatalon maille.

6,900 m 200 mm:n mannesmannputkea sijoituksineen à 13: —	89,700: —	
400 ” 150 ” ” ” ” ” 9: —	3,600: —	
2,000 ” 125 ” ” ” ” ” 7: 50	15,000: —	
5,600 ” 100 ” ” ” ” ” 6: —	33,600: —	
12,000 ” 75 ” ” ” ” ” 5: —	60,000: —	
7,100 ” 50 ” ” ” ” ” 3: 50	24,850: —	226,750: —
10 200 ” sulkuventtiiliä à 200: —	2,000: —	
2 150 ” ” 140: —	280: —	
2 125 ” ” 120: —	240: —	
10 100 ” ” 100: —	1,000: —	
24 75 ” ” 75: —	1,800: —	
24 50 ” ” 53: —	1,272: —	6,592: —
70 alituisesti juoksevaa vesiputkea katuputkesta tulevine johtoineen sekä poistojohtoineen à 450: —		31,500: —
34,000 m kaivettava ja täytettävä à 7: —		238,000: —
kanavanlouhinta, arviolta		50,000: —
kaksiosastoinen 400 m ³ :n vesisäiliö louhittuna kallioon, katto peitettyä maalla, varusteineen ja poistojohtoineen, arviolta		27,000: —
6 putkikaivoa täydellisinä à 1,500: —		9,000: —
400 m 550 mm:n imujohtoa kaivuutöineen à 20: —		8,000: —
1 kokoomiskaivo betonista, arviolta		3,000: —
yksi 9 sl. raudansuodatin, arviolta		12,000: —
kaksi 9 sl sähkömoottoripumppua (14 hv), täydellisinä, arviolta		5,000: —
muuntaja ja sähköjohto, arviolta		5,000: —
pumppuhuone tiilistä asuinhuoneineen 2 koneenkäyttäjälle, arviolta		30,000: —
		<u>651,842: —</u>
Putkiverkon tyhjennys- ja huuhtelulaitteet, puhelin ja vedenkorkeudenosottaja, tasoitustyöt, kuljetukset, työnjohto sekä arvaamattomat kulut noin 10 % edellämainituista kustannusmääristä		<u>68,158: —</u>
	<u>Yhteensä Smk</u>	<u>720,000: —</u>

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos:

Albin Skog.

Selonteko toimitetuista pohjavesitutkimuksista y. m.

Pohjavesitutkimukset aloitettiin syksyllä 1904 mittaamalla eräitten Viikin virkatalon, Tattarmossenin suon ja Tikkurin läheisyydessä sijaitsevain lähteiden antoisuus. Tutkimuksia on sittemmin jatkunut erilaajuisessa mitassa eri vuosina, paitsi vuosina 1907, 1908 ja 1910. Vuosina 1905, 1906 ja 1907 sen lisäksi kokeiltiin Vantaan veden kemiallisella puhdistamisella, ja näiden kokeilujen tuloksena oli niinkuin tunnettu nykyisen puhdistuslaitoksen rakennuttaminen Vanhaankaupunkiin, jota rakennustyötä jatkui koko vuoden 1908 ja osan vuotta 1909. Vuonna 1910 tutkimukset olivat keskeytettyinä odotellessa professori Richertin lausuntoa siitä, kävisikö keinotekoisesti lisääminen pohjavesivirtaa aikaisemmin tutkituilla alueella. Professori Richertin ehdotuksesta ryhdyttiin rakentamaan tuollaista koelaitosta Tikkuriin vuonna 1911 ja kokeilut alkoivat keväällä 1912, minkä jälkeen laitos oli käynnissä syksyyn 1914, jolloin veden nosto suodatusaltaaseen lakkautettiin, mutta poistuvain vesimäärän ja kaivojen vedenkorkeuden mitauksia jatketaan vieläkin.

Tähänastisten tutkimusten tuloksen käy esittäminen seuraavassa lyhyessä kertomuksessa.

Ensimmäinen tutkimusalue, joka sijaitsi emäradan itäpuolella Viikin virkatalon ja Botbyn lahden sekä Tikkurin välillä, tutkittiin tarkoin. Pohjaveden korkeus- ja kaltevuus-suhteiden toteamiseksi tehtiin sinne 111 putkikaivoa 50 mm:n putkesta. Punnitsemalla ja mittaamalla putkikaivojen vedenkorkeus laskettiin pohjavesipinnan korkeus O-pisteen yläpuolella ja tästä laadittiin kartta. Niinkuin oli luultavaakin, osottaa tämä karttaa, että alueella ei ole yhtenäistä, määrättyyn suuntaan juoksevaa pohjavesivirtaa, vaan että pohjavesi laskee eri suuntiin merenlahtia ja alueella olevia puroja kohti. Paikalla toimitetusta katselmuksesta ja kartastakin kävi selville, että useihin puroihin, eritoten Vesterkullan luona olevaan, tulee pohjavettä ja että lähteiden vesi useimmiten on niiden läheisyydessä maapohjaan suodattunutta vettä.

Erottavat vuoret ja vettä läpäisemättömät maakerrokset aikaansaavat useita toisistaan erillisiä pohjavesivirtoja, joiden voimakkuus riippuu siitä sademäärästä, mikä kullakin eri alueella voi suodattua maapohjaan. Nämä suodattuneet vesimäärät taas ovat, edellyttäen muutoin yhtäläisiä oloja, riippuvaisia maanpinnalla esiintyvän sora- ja hiekkamaiden pinta-alasta, nämä kun etupäässä välittävät veden suodattumista maapohjaan. Koepumppuamista toimittamatta voi sentähden laskemalla sora- ja hiekkamaiden pinta-alan likimain arvioida eri alueilla olevan pohjavesimäärän. Jos olettaa puolet sadevesimäärästä suodattuvan sora- ja hiekkamaihin ynnä kallioihin, saa tulokseksi, että pohjavettä on enintään 130 sekuntilitraa.

Mittaamalla Tattarmossenin suon ja Tikkurin viereisistä lähteistä tulevat vesimäärät todettiin näiden antavan keskimäärin 34.8 ja vähintään 27.6 sl. Sopivan sään vallitessa talvisaikaan mitattiin alueen eteläosassa sijaitsevain, pohjavettä kuljettavain purojenkin antoisuus, joka oli noin 35 sl ja siis lähteistä tulevan vesimäärän kera yhteensä noin 70 sl.

Likemääräisessä ehdotuksessa näiden vesimääräin kokoomiseksi on kuusi eri vedenottopaikkaa ja neljä pumppuasemaa. Kustannuksia olisi 2,238,000 markkaa, lukuun otettuina välttämättömimpäin maa-alain pakkolunastuskustannukset. Käyttö- ja kunnossapitokustannukset ynnä perustamispääoman korko ja kuoletus laskettiin noin 4 penniksi kuutiometriltä, lukuun otettuina kustannukset veden nostamisesta Vanhankaupungin Siltasaarelle.

Näistä tutkimuksista kävi niinkään selville, että vettä kuljettava hiekka monessa tapauksessa oli erittäin hienoa kuohuhiekkaa, että sorakerrokset olivat sangen vaihtelevia ja epäsäännöllisiä sekä osittain muodostuneet ei vierinkivi-, vaan rouhekivisorasta, joka jälkimäinen ei ole varsinaisesti vettä kuljettavaa. Tehtyjen kaivojen antoisuus oli tämän johdosta verraten vähäinen, s. o. maakerrokset eivät ole kyllin huokoisia läpäistääkseen suurempia pohjavesimääriä, minkätähden on syytä epäillä, kannattaisiko teettää niin laajaa laitosta kuin — likimääräisen käsityksen saamiseksi kustannuksista — ensin suunniteltiin. Luultavaa on niinkään, että eräiden pohjavesivirtain vesimäärä on laskettu liian suureksi.

Helsingin kaupungin tarpeisiin olisi täältä saatava pohjavesimäärä joka tapauksessa riittämätön, minkätähden ehdotettiin luonnollisen pohjavesimäärän lisäämistä keino-tekoisesti suodattamalla pintavettä maaperään siihen tarkoitukseen sopivassa paikassa. Kun Tikkuri on lähinnä Helsinkiä sijaitseva tarkoitukseen sopiva paikka ja Vantaanjoen tai Keravanjoen pintavettä, jota täytyy käyttää, pidettiin liian epäpuhtaana jotta tuollainen aitos ajan pitkään voisi pysyä kunnossa ja toimia moitteettomasti, kohtasi ehdotus alussa vastarintaa. Lopuksi kuitenkin katsottiin yritys olevan tehtävä, ja Tikkurin viereistä vierinkiviharjua tutkittiin sentähden laajemmalta.

Aikaisemmin tutkittua rautatien ja Keravanjoen välistä harjun osaa peittävät suurelta osalta jopa 12 metrin vahvuiset savikerrokset, mutta harju kohoaa vähitellen luoteista kohti, missä sitä noin 1.5 km:n päässä rautatiestä rajoittavat vuoret, kunnes sen vihdoin kokonaan katkaisee pieni puro, joka monin paikoin on syöpinnyt vuoripohjaan asti. Puron toisella puolen on edelleen vuoria monin paikoin. Tikkurin harju on siis kokonaan erotettu pohjoispuolisesta jatkoksestaan ja harjussa tavattava pohjavesi on paikallista sekä syntyy siis itse harjuun sataneesta vesimäärästä, joka vähitellen suodattuu sora- ja hiekkakerroksiin. Jos täällä syntyvä pohjavesimäärä lasketaan samalla tavalla kuin tässä edellä, saadaan tulokseksi noin 20 sl. Harjusta laaditun kartan mukaan juoksee pohjavesi eri tahoille, joten tuskin voisi yhdellä tai useammalla vedenottopaikalla saada tätä vesimäärää talteen otetuksi. Arvellen voitavan käyttää valtionrautateiden vanhoja hiekkakuoppia suodatusaltaina kokeiltaessa pohjavesimäärän lisäämistä keino-tekoisesti toimitettiin koepumppuamisia tri G. Thiemin menettelytavan mukaan

näiden hiekkakuoppain ja Keravanjoen välillä, jolloin todettiin, että pohjavesi virtaa 3—4 sm tunnissa viettävyden ollessa kaivojen luona 1 : 250. Pohjavesivirran leveys tällä taholla todettiin enintään 600 metriksi ja sen antoisuus enintään 2 sekuntilitraksi 100 m leveällä alalla sekä siis kaikkiaan ainoastaan 9 sekuntilitraksi. Lasketusta 20 sekuntilitran määrästä siis muu osa virtaisi toisaanne.

Näiden tutkimusten pohjalla on laskettu, että Tikkurin tienoilta saataisiin enintään 100 sl keinotekoista pohjavettä. Jotta saataisiin selville, kävisikö Vantaan jokivettä tällä keinoin jalostaminen, laitettiin harjuun 900 m²:n laajuinen suodatusallas. Petrolimootorin käyttämällä keskipakoispumppulla nostettiin altaaseen vettä Keravanjoesta. Pohjavesi laskettiin pois kahdesta putkikaivosta noin 300 m:n päässä suodatusaltaasta. Niinkuin edellä mainittiin, on tätä kokeilulaitosta pidetty pitemmän aikaa käynnissä ja altaaseen nostettu vesimäärä oli 1,000—1,400 m³ vuorokaudessa kaivoista poistuneen veden määrän ollessa 1,000—1,600 m³ vuorokaudessa.

Näiden kokeilujen tuloksia saanee pitää suotuisina sekä määrän että laadun puolesta. Laskettu suurin määrä, noin 100 sl, voidaan aikaansaada noin puolelta vuorokauden suodatusajalla ja noin 50 sl, jos vesi pidetään 3 kuukautta maaperässä. Jos tuollainen laitos rakennetaan, lienee käytettävänä oleva pintavesi kuitenkin ensin puhdistettava kemiallisesti ja suodatettava pikasuodattimissa, ennenkuin se lasketaan maaperään, koska muutoin on se vaara tarjona, että maakerrokset eivät jonkin ajan kuluttua enää kykene läpäisemään tarpeellisia vesimääriä.

Keravanjoen itäpuolella sijaitsevan n. s. Vidbäckin lähteen vesimäärää on kaiken aikaa mitattu ja on se todettu olevan enintään noin 24, vähintään noin 5.5 ja keskimäärin noin 13.5 sl. Lähteen lähimmästä ympäristöstä saataneen keskimäärin noin 20 sl.

Tikkurin seudulta on siis käytännössä mahdollista saada enintään 120 sl osin keinotekoista ja osin luonnollista pohjavettä. Tämän laitoksen kustannusarviota ei vielä ole laadittu.

Sääksjärven tienoo Nurmijärven pitäjässä on niinkään tutkittu, sittenkun likimääräinen laskelma mitä kustannuksia olisi veden ottamisesta kaupunkiin näiltä noin 40 km:n päässä sijaitsevilta seuduilta oli osottanut menojen pysyvän kohtuullisissa rajoissa. Tutkimusten tarkoituksena oli selvittää Sääksjärven tienoon harjujen hydrologisia oloja silmällä pitäen tämän järven sopivaisuutta ei ainoastaan sadeveden, vaan lähellä sijaitsevien järvienkin, etusijassa Vihtjärven, veden suodatusaltaaksi. Huomattiin, että Sääksjärvi, joka on vailla maanpäällistä laskua ja sijaitsee ympäröiviä vesistöjä ylempänä, on luonnollinen suodatusallas. Järveen tulee ainoastaan vähäiset määrät pohjavettä — järvi-veden kovuus on ainoastaan noin 0.25 — mutta se laskee koko vesimääränsä maan alitse ympäröiväin hiekka- ja soraharjujen läpi. Järvestä käyvät pohjavesivirrat luoteeseen, etelään, kaakkoon ja itään ja viettävyys on yleensä sangen suuri, 1 : 50—1 : 60. Täälläkin poistuu pohjavesi puroista ja ojista noin 800 m:n päässä järven rannoilta ja

vettä lähteisiin kaikkiaan noin 63 sl. Tästä määrästä antaa tunnettu Rajamäen aseman viereinen suuri lähde yksin noin 30 sl. Vääräkallion ja Vantaanjoen välisellä noin 3 km:n pituisella alalla eivät maakerrokset paaluutustulosten mukaan näytä suotuisilta eikä Vantaanjokeen laskeva vesimääräkään voi olla mainittava. Jokiäyräillä näkyvät pienet lähteet niinkään viittaavat siihen, että vesi kohtaa suurta vastusta saven alla. Vantaanjoen pohjoispuolella Hyvinkään asemaa kohti kohoaa pohjavesipinta nopeasti harjussa, mikä osottaa että syvemmätkin maakerrokset ovat hienorakeisia.

Tikkurin harjun länsi- ja pohjoispuolella ja sen jatkona on useita harjumuodostumia. Nämä sijaitsevat korkealla ja niitä erottavat monin paikoin toisistaan vuoret, joten syntyy erillisiä pohjavesialueita, mistä vesi poistuu lähteisiin ja niistä taas täällä oleviin lukuisiin puroihin. Suurin näistä lähteistä on usein mainittu Jussilan lähde. Kun täälläkään ei ole suurempia yhtäjaksoisia pohjavesivirtoja, käy vaikeaksi koota noita hajanaisia ja eri tahoille laskevia vesimääriä. Siitä huolimatta tutkittiin Tuusulanjärven eteläpuolinen harju Fallbäckenin puron notkelmaan asti. Tulos ei ollut ilahuttava. Sillä harjun pohjoisosa kumpaisellakin puolen Tuusulanjoen alkua oli niin hienorakeista, että pohjavesivirran kaltevuus on kokonaista 1 : 40—1 : 25, harjun länsiosaa rajoittaa vuori eikä Fallbäckenin notkelmaan — isonlaiseen suohon — eikä länsipuolella sijaitsevaan vähäiseen puroonkaan laske mainittavia vesimääriä. Nämä molemmat purot kulkevat osittain notkelmissa, joiden kumpaisellakin puolella on vuoria, joten kaikki harjusta näille tahoille tuleva vesi varmaan laskee mainittuihin puroihin.

Vesijohtokonttorin talvella 1898 mitatessa Vantaanjoen vesimääriä Woltmannflygeillä Vanhankaupungin, Oulunkylän, Tomtbackan ja Brobackan siltain kohdalla arveltiin voidun todeta joen vesimäärän lisääntyneen Vanhankaupungin ja Oulunkylän sillan välillä enintään 384 ja vähintään 195 eli keskimäärin 289 sl. sekä Oulunkylänsillan ja Tomtbackan ja Brobackan siltain välillä keskimäärin 379 sl. Kun mittaustilaisuudessa ei voinut jokeen tulla pintavettä, olisi koko tällä tavoin todettu lisäännys ollut joen pohjasta tullutta pohjavettä. Joen pohjaa kuitenkin peittävät valtavat savikerrokset ja ainoastaan yhdessä kohden, n. s. Lillforsin kohdalla Oulunkylän ja Vanhankaupungin välillä, kohoaa kallio maanpintaan, joten varmasti kaiken pohjaveden täytyy siitä kohdasta tunkeutua joen uomaan. Vaikka insinööri Hausen, joka mittaukset toimitti, selittää, että tuollaista suurta vedentuloa ei voi katsoa todeksi, on vastamainitut numeroluvut usein mainittu todistukseksi siitä, että Lillforsin kohdalla tulee jokeen pohjavettä 300 sl. Syytä vesimäärän suuriin eroavaisuuksiin joen eri kohdissa on vaikea varmasti sanoa, mutta varsin uskomatonta on, että noin huomattavia pohjavesivirtoja tulisi jokeen sitä ympäröiviltä, pohjavesimuodostukseen sopimattomilta mailta. Kauempaakaan ei pohjavesivirtaa voi tulla, koska sen siinä tapauksessa täytyisi purkautua jokeen joko Långforsin kosken kohdalla Tomtbackan yläpuolella tahi Tikkurin kosken kohdalla Brobackan yläpuolella. Mutta ainakin yksi erehtymisen mahdollisuus vesimääräin laskemisessa näyttää olevan olemassa, vaikka siitä johtunut virhe ei ole määrälleen osotettavissa. Mittauksia toimi-

tettaessa laskettiin nimittäin Vantaanjoen vedenkorkeutta suurempain mitattavain nopeuksien aikaansaamiseksi, mutta insinööri Hausen oletti laskelmia tehdessään, ettei tuollainen joen vedenkorkeuden laskeminen mittausten toimitusaikana ole „voinut mainittavaksi vaikuttaa mittauksen tuloksiin“. Selvää on kuitenkin että, vaikka laskeuminen yleensä olikin ainoastaan 2—3 sm ja ainoastaan yhden kerran 5 sm, juuri tämän laskeumisen täytyy sangen suurena määrin olla aiheuttanut suurempaa veden poistumista lähinnä suuta sijaitsevasta aukosta, kun laskeuminen ei voinut ulottua kauemmaksi ylöspäin kuin Tikkurin kohdalla ja Tomtbackan yläpuolella oleviin koskiin.

Paalutuksia toimitettaessa jokivarrella Lillforsista Oulunkylän rautatiesiltaan asti ei ole voitu tavata muita pehmeitä maalajeja kuin savea, minkä johdosta on mahdotonta, että mainittava pohjavesivirta voisi tulla savea alitse Lillforsin koskeen.

Kaupungin tarvitsemat pohjavesimäärät ovat niin suuret, että riittäviä määriä on saatavissa ainoastaan näkyvissä olevista harjumuodostumista ja niiden savikerroksen alaisesta jatkosta. Kaikki tutkimukset ovat sentähden rajoittuneet tuollaisiin harjuihin tai niiden viereisiin alueihin. Oletettavissa kuitenkin on, että pohjavettä laskee mereen kaupungin länsipuolitsekin. Tämän pohjavesivirran pitäisi sentähden laskea Huopalahteen samasta notkelmasta, mistä Huopalahden purokin, koska vuoret sulkevat kaikki muut uomat. Mutta kohta rautatielinjan pohjoispuolella on notkelma sangen kapea ja kahden näkyvissä olevan mäen välissä, joten ei sieltäkään voi mikään pohjavesivirta mereen laskea. Tällä kohdalla ei vuori ole mainittavan syvällä puron vierelläkään.

Mainita sopii, että jo vuonna 1900 laskettiin vedensaanti kirikkaasta ja väröttömästä vedestä tunnetusta Hvitträskin järvestä, joka sijaitsee noin 24 km:n päässä kaupungista Kirkkonummen pitäjässä. Saatavissa laskettiin olevan vuosittain ainoastaan noin 2,700,000 m³. Viereisen Juusjärven veden kera saataisiin näistä järvistä yhteensä 5,250,000 m³, jonka määrän oletettiin riittävän vielä vuonna 1925. Nostettu vesimäärä oli kuitenkin jo vuonna 1915 kokonaista 6,382,613 m³ (= 202.4 sl).

Lopuksi on huomautettava, että Vantaanjoen vesimäärä riittää kaupungin tarpeisiin vielä kaukaisessa tulevaisuudessakin, mutta että sitä vastoin vedensaanti Vanhankaupungin vesiturbiinien käyttämiseen eräinä aikoina vuodesta on rajoitettu, minkätähden varavoimaa silloin täytyy käyttää vedennostoon.

Kaupungin istutuksiin ja katujen kasteluun ynnä Kauppatorin huuhteluun käytettävästä vesimäärästä vallalla olevan väärän käsityksen poistamiseksi esitetään nämä kulutusmäärät seuraavassa taulussa:

V u o n n a.	Kaupunkiin kaikkiaan nostettu vesimäärä m ³	Käytetty kaupungin		Yhteensä m ³	% kaupun- gin koko kulutus- määrästä
		istutuksiin m ³	katujen kasteluun m ³		
1913	5,475,615	21,804	84,715	106,519	1.9 %
1914	5,784,820	25,254	84,883	110,137	1.9 „
1915	6,382,613	20,697	72,558	92,255	1.45 „

Ei siis kaikkiaan 2 prosenttiakaan kaupungin koko kulutusmäärästä. Tässä on kuitenkin lisäksi otettava huomioon, että vettä kaupungin istutusten ja katujen kasteluun pääasiassa käytetään kesä-, heinä- ja elokuulla, jota vastoin kaupungin suurin kokonaiskulutusmäärä yhä enemmän pyrkii siirtymään touko- ja syyskuuhun. Edellä mainitulla kulutusmäärällä on tämän johdosta vieläkin vähemmän merkitystä, kuin jos se sattuisi niiksi kuukausiksi, jolloin vesijohtolaitoksen kuormitus on suurin.

Niinkuin edellä olevasta näkyy, on tutkimuksia kaupungin varustamiseksi pohjavedellä ulotettu melko laajoille alueille. Paitsi Tikkurin ja Sääksjärven tienoilla ei varsinaisia koepumppuamisia kuitenkaan ole toimitettu todellisten vesimääriin selville saamiseksi ja laskelmain tarkastamiseksi. Tuollaisia koepumppuamisia toimitettaessa ei kuitenkaan yleensä voida nostaa koko haluttua vesimäärää, syystä että sekä rakennus- että käyttökustannukset kävisivät liian suuriksi. Täytyy sentähden tyytyä nostamaan osa tätä määrää ja koepumppuamisen aikana tehtyjen huomioiden ja mittauksen pohjalla laskemaan olemassa olevan pohjavesivirran koko antoisuus. Lähinnä Helsinkiä sijaitsevilla tienoilla tulee lisäksi se vaikeus, minkä murtoutunut pintamuodostus saa aikaan synnyttämällä useita eri pohjavesivirtoja, jotka kukin erikseen olisi koepumputtava, jos mieli saada täyden selvityksen. Mutta ennenkuin käydään koepumppuamista toimittamaan yksityisillä paikoilla, on ensin saatava yleiskäsitys koko siitä alueesta, mihin pohjaveden ottopaikkoja ajatellaan mahdolliseksi laittaa. Tältä kannalta katsoen on vielä tutkimatta Tuusulan järven pohjoispuolinen alue Lohjanselän viereiseen Vääräkallioon asti. Tikkurin harju jatkuu nimittäin pitkin tätä aluetta, tosin usein kapeana ja Palojoen, Vantaanjoen ja Herneojan katkaisemana sekä liian korkealla ympäröivän maanpinnan yläpuolella sijaitsevana, mutta ilmeisenä harjumuodostumana. Alue olisi sentähden alustavasti tutkittava.

Niinkään olisi eräitä pienehköjä kaivoja teetettävä Vantaanjoen vierelle, jotta voitaisiin todeta, saisiko ehkä Lillforsin yläpuolelta juomavesijohtoa varten tarpeellisen vesimäärän.

Helsingin kaupungin vesijohtolaitos, maaliskuussa 1916.

Albin Skog.

HELSINGIN KAUPUNGIN

VESIJOHTOLAITOS.

Jouluk. 15 p:nä 1916.

**Helsingin kaupungin vesijohtolaitoksen toimittamat pohjavesitutkimukset
vuonna 1916.**

Vaikka vesijohtolaitoksessa vallitsee se vakaumus, ettei Helsingin kaupunki voi kohtuullisilla kustannuksilla saada käytettäväkseen yksinomaan pohjavettä, on laitos kuitenkin sen kiihoituksen johdosta, jota sota-aikana Vantaan veden puhdistukseen tarvittavain kemikalioiden puutteen vuoksi on harjoitettu kaupungin nykyistä vedenhankintamenettelyä vastaan, jälleen ryhtynyt etsimään niitä luuloteltuja suuria pohjavesimääriä, joita „asiantuntijain“ käsityksen mukaan vastoin sekä geologien että hydrologien lausuntoja pitäisi olla olemassa, vieläpä aivan kaupungin vierellä. Se taikakeino, jonka avulla on luultu ja luullaan yksinkertaisimmalla, vaikkakaan ei halvimmalla tavalla käyvän ratkaiseminen kysymyksen riittävään pohjavesimäärään olemassaolosta, on koepumppuamisten toimittaminen. „Koepumppuaminen“ on se iskusana, jota miltei joka mies tottaa. Ei ajatella, että esillä olevassa tapauksessa tavallisella koepumppuamisella tuskin mitään selvyyttä saadaan vesimäärään olemassaolosta. Koepumppuamiset kävisivät nimittäin täällä sangen mutkallisiksi, kalliiksi ja aikaavieviksi, mutta olisi sangen vähän toiveita myönteisten enempää kuin kielteistenkään tulosten saavuttamisesta, niiden avulla. Tri G. Thiem lausuu koepumppuamisista m. m. seuraavaa: „Jos on hankittava vähäisiä vesimääriä, enintään 100 sl, voi koepumppuamista toimittaa koko tällä määrällä. Jos sitä vastoin on saatava 50,000—60,000 m³ vuorokaudessa, olisi taloudellisesti epäedullista ja monessa tapauksessa puuttellisten viemäriolojen johdosta mahdotonta saada esiin koko tarvittavaa määrää. Sen sijaan tyydytään koepumppuamisella nostamaan jokin osa tarvittavasta määrästä. Tarkkaamalla vesipinnan painumista ja ympäröivän pohjavesipeilin asentoa saadaan vihdoin seuraava johtopäätös: jos 1 metrin levyinen pohjavesivirta l:s osalta tätä leveyttä antaa q sekuntilitraa, niin antaa koko koealue koko leveyttä käytettäessä l. q sekuntilitraa. Tämä johtopäätös pitää paikkansa ainoastaan siinä tapauksessa että maaperä kaikkialla on hydrologiselta ja geologiselta laadultaan samanlaista ja yhtä läpäisevää, mikä kuitenkin on harvoin laita, kun on kysymys laajemmalle levinneistä pohjavesivirroista.“

Kun nyt tällaisia epäilyksiä lausutaan koepumppuamisen tuloksesta, jonka kuitenkin joka tapauksessa oletetaan tapahtuvan verraten yhdenmukaisessa pohjavesivirrassa niin kuin tavallisesti on laita Saksassa, kuinka paljon vaikeampaa onkaan käyttää tätä määräämismenettelyä Helsingin lähistössä toimeenpantavissa pohjavesitutkimuksissa. Täällä ei ole olemassa vähimmässäkään määrin yhdenmukaista pohjavesivirtaa, mistä tarvittavan vesimäärän voisi ottaa, vaan ainoastaan moniaita pieniä, milloin minkin verran erillisistä

harjuista tahi hiekkamaista eri suuntiin lähteviä virtoja hajallaan Vanhastakaupungista lähtien Lohjanharjulle asti Hyvinkään lounaispuolelle. Kun nämä harjut ja hiekkamaat sitä paitsi ovat lukemattomissa paikoissa vuorten halkaisemia, hajautuu sen johdosta jokaiselta suodatusalueelta lähtevä pohjavesivirtakin lukuisiin pieniin, toisistaan erillisiin virtoihin, jotka esiintyvät mitä vaihtelevimmissa hydrologisissa oloissa. Koepumppuamisen toimittaminen yhdessä tuollaisessa virrassa ei sentähden anna minkäänlaista pohjaa muiden pohjavesivirtain vesimäärän laskemiselle. Jotta koepumppuamisella voisi todeta Helsingin kaupungin tarvitseman pohjavesimäärän olemassaolon, olisi siis kukin eri pohjavesivirta tutkittava tarkoin erikseen. Kun siis olisi saatava esiin monta sataa sekuntilitraa, olisi joko asetettava lukuisia pumppulaitoksia, jotka yhteensä kykenisivät nostamaan vastedes tarvittavan vesimäärän, tai myös pumppulaitos muutettava pohjavesivirrasta toiseen ja kussakin paikassa pidettävä pitemmän aikaa, moniaita kuukausia, ehkä vuosiakin. Siten toimitettu koepumppuaminen joko maksaisi kohtuuttoman paljon tai kestäisi vuosikymmeniä. Antautumista tuollaisiin laajoihin kokeiluihin, siitä huolimatta että suodatusalueiden pienuuden johdosta jo edeltäpäin voi päättää pohjavettä olevan vain vähäisiä määriä — ainakin kohtalaisen matkan päässä pääkaupungista — ei voi vakavasti vaatia, varsinkin jos tätä perustellaan ainoastaan sillä nykyaikaisen vesijohtotekniikan saavutusten kanssa ristiriidassa olevalla mielipiteellä, että Vantaan veden tapaisesta pintavedestä ei voi saada terveydelliseltäkin kannalta täysin moitteetonta vettä.

Edellä lausutusta käynee selville, että koepumppuamista Helsingin läheisyydessä voi toimittaa ainoastaan vähäisin määrin ja että sen tulos on ala-arvoinen, koska sitä ainoastaan välillisesti voi käyttää saatavissa olevan pohjavesimäärän laskemisen pohjana. On sentähden täytynyt pohjavesimäärän arvioimiseksi käyttää yksinkertaisempia keinoja, ja se onkin ollut mahdollista sille, joka tuntee geologian ja hydrologian pääperiaatteet. Sitä vastoin on vaikea saada maallikkoja uskomaan pohjavesimäärän riittävyyttä tai riittämättömyyttä muulla tavoin kuin toimittamalla kouraan tuntuvia koepumppuamisia, varsinkin jos heidän haaveellista käsitystään pohjaveden leviämisestä tukee tahi herättää joku näennäisesti „asiantunteva auktoriteetti“.

Pohjavesi syntyy pääasiallisesti hiekka- ja harjumaissa siten, että sadevesi valuu näihin taikka että pohjailmassa oleva kosteus synnyttää lauhdutusvettä. Kun näiden alaltaan milloin minkin verran rajoitettujen hiekka- ja harjumaiden maakerrokset ympäristössä muuttuvat saveksi ja moreenisoraksi, joissa maalajeissa mainittavat pohjavesivirrat eivät pääse liikkumaan, täytyy harjuissa syntyneen pohjaveden pyrkiä esiin niiden läheisyydessä olevista lähteistä tai lähdepuroista, ellei lähellä ole jokea tai järveä, mihin pohjavesi voi laskea. Edellisessä tapauksessa voi laskea harjun pohjavesimäärän mittaamalla kaikkien sen vierellä esiintyvän lähteiden tai lähdepurojen antoisuuden kuivana vuodenaikana, mieluummin talvella maan jäätyneenä ollessa. Sillä keinoin on esim. voitu laskea Sääksjärveä ympäröivän harjumaiden likimääräinen pohjavesimäärä. Jos läheisyydessä on järvi tai joki, mihin pohjavesi laskee, käy määrän laskeminen vaikeammaksi. Eräissä tapauksissa voi silloin tulla toimeen käyttämällä G. Thiemin menetelyn mukaista

koepumppuamista, joka on tavallista koepumppuamista yksinkertaisempi. Tätä menettelyä käytettiin Tikkurin harjussa vuonna 1909. Suotuisissa oloissa voi niinkään laskea erittyvän pohjavesimäärän mittaamalla joen vesimäärän tulokohdan ylä- ja alapuolella. Vesimääräin erotus on etsitty pohjavesimäärä, jos mittaus toimitetaan kuivana vuodenaikana tai maan ollessa jäätyneenä, niin ettei leikkauksista valu jokeen pintavettä. Tuolla tavoin mitattiin Palojoen pohjavesimäärä Jäniksenlinnan kohdalla kuluvana vuonna. Pohjavesimäärän likimääräisen arvion toimittamiseksi voi vihdoin menetellä niinkin, että suodatusalue mitataan kartasta ja pinta-ala kerrotaan osalla vuotuista sademäärää, tavallisesti 50 %:lla siitä. Tulo osottaa vuoden varrella syntyvän pohjavesimäärän. Nämä laskelmat osottavat kultakin harjumaan neliökilometritä saatavan keskimäärin noin 10 sekuntilitraa.

Alue, jonka alkukesästä toimitetun huojeellisen silmämääräisen tutkimuksen nojalla katsottiin Tikkurilan ja Lohjanharjun välisistä harju- ja hiekkamaista lähinnä ansaitsevan tutkimista kuluvana vuonna, oli Palojoen kumpaisellakin puolella Jäniksenlinnan kohdalla sijaitseva vierinkiviharju. Geologisen kartan mukaan onkin juuri tämä harju, eli oikeammin Palojoen pohjoispuolella oleva osa siitä, Tikkurin harjun jälkeen huomiota ansaitsevin lähinnä Helsinkiä sijaitsevista harjuista. Matka Vanhastakaupungista Jäniksenlinnaan on tosin pitkä, noin 32 km, mutta jos kerran pohjavedenhankinta pannaan toimeen, täytyy vettä ottaa pitempäänkin matkain takaa ¹⁾. Tämän harjun tutkiminen voitiin toimittaa verraten yksinkertaisilla apuneuvoilla, mikä seikka tällä kertaa oli erittäin tärkeä, syystä että sota-aikana oli tavattoman suuri puute työvoimasta pääkaupungissa ja sen ähistössä.

Ennen Palojoen seudun tutkimuksen alkamista toimitettiin kuitenkin muutamia kaivauksia Vantaanjoen varrella Lillforsin ja Oulunkylän ²⁾ välillä, missä insinööri Gagneurin käsityksen mukaan, jota eräät henkilöt vielä pitävät jotakin merkitsevänä — pitäisi olla huomattavan runsaita pohjavesimääriä. Tosin oli vuonna 1909 toimitetuilla seivästyksillä todettu, että maapohja täällä on pääasiassa savea, joten siinä ei voi olla mainittavia pohjavesimääriä, mutta varmuuden vuoksi sijoitettiin viisi 2 tuuman putkikaivoa joen länsipuolelle. Työ alkoi kesäkuun 13 päivänä, jolloin kaivo I sijoitettiin parin sadan metrin päähän Lillforsin pohjoispuolella jokirantaan. Jo 14.3 metrin syvässä kuitenkin tavattiin isoja kiviä. Mainittuun syvyyteen asti oli maapohja savea ja kuohuhiekkaa, mutta sitä seuraavan sorakerroksen vahvuutta ei voitu tällä paikalla todeta. Sentähden sijoitettiin lähemmäksi Lillforsia uusi kaivo I a, jolla päästiin 19.4 metrin syvään, missä,

¹⁾ Siitä syystä onkin vesijohtolaitos jo vuonna 1906 tutkinut Sääksjärveä ympäröivät harjut sekä vuonna 1912 Rajamäen ja Hyvinkään kylän välisen harjun. Matkaa Vanhastakaupungista mainituille harjuille on suorinta tietä keskimäärin noin 40 km.

²⁾ Edellä mainitun työvoiman puutteen johdosta ei ollut mahdollista teettää töitä molemmilla tutkimuspaikoilla yhtäaikaan.

kallio oli vastassa. Tässä oli maapohja 17.6 metrin syvältä multaa, savea ja kuohuhiekkaa jälellä olevat 1.8 m sitä vastoin teräväreunaista soraa. Vastikään valmistuneesta kaivosta saatiin pumppuamalla hiukan vettä, mutta myöhemmin, 7 tuntia 15 minuuttia pumputtaessa saatiin ainoastaan 1 litra vettä vesipinnan painuessa toista metriä. Noin 400 m:n päähän ylempänä jokirantaan upotettiin kaivo II 19.2 metrin syvään, jolloin todettiin, että maapohja oli 17.4 metrin vahvuudelta savea ja kuohuhiekkaa sekä loput 1.8 m karkeata, osin tylsä- ja osin teräväreunaista soraa. Kaivon valmistuttua ja työn aikanakin (m. m. 15.3 m:n syvässä, erään kuohuhiekkakerroksen alussa) juoksi vettä verraten runsaasti kaivonreunan yli, mutta se lakkasi pian, luultavasti kaivon lietteytymisen johdosta. Mitattaessa saatiin vettä ainoastaan litra tunnin kuluessa. Lähelle rautatiesiltaa sen eteläpuolelle lyötiin kaivo III 29.3 metrin syvään, jolloin todettiin, että 23.0 m vahvuinen kerros oli multaa ja hiekkaa sekä 6.3 m:n vahvuinen kerros teräväreunaista hiekkaa. Työn jatkuessa antoi kaivo vettä, mutta ei enää valmistuttuaan. Putkea nostettaessa havaittiin sen alapää kokoon puristuneeksi ja putki hiukan taipuneeksi. Kaikissa edellä mainituissa kaivoissa oli 75 sm:n pituiset messinkilankaiset siivilät. Lopuksi lyötiin 300 metrin päähän jokirannasta kaivosta II joen suuntaan kohtisuorassa sijaitseva kaivo IV 37.0 metrin syvään, missä kallio tuli vastaan. Maapohja oli 33.5 metrin vahvuudelta savea ja kuohuhiekkaa sekä 3.5 metrin vahvuudelta hienoa hiekkaa. Kaivo antoi 7 minuutissa litran vettä, jolloin vesipinta aleni metrin verran.

Näiden tutkimusten katsottiin riittävästi osottavan, etteivät hydrologiset olot Vantaanjoen varrella Lillforsin ja Oulunkylän rautatiesillan välillä ole semmoiset, että siellä voisi olla mainittavia pohjavesimääriä tavattavana. Savikerrokset ovat niin vahvat, että joen uoma kokonaan on savea. Mahdollisen pohjavesivirran laskukohtaan täytyy sentähden olla kohta Lillforsin yläpuolella. Mutta sorakerrokset ovat sangen ohuita. Kaivon I a kohdalla esim., missä kalliota tavattiin, on sorakerros ainoastaan 1.8 m:n vahvuinen. Kaivon IV kohdalla, missä niinkään tavattiin kalliopohja, on järeärakeisin maakerros 3.5 m:n vahvuinen kerros sangen hienoa hiekkaa. On ilmeistä, ettei näin ohuissa ja kapeissa sorakerroksissa voi liikkua mainittavia pohjavesimääriä. Pumppuamiskokeet sitä paitsi osottavat sorakerroksissa olevan hienorakeista ainetta, minkätähden vettäkuljettavat maakerrokset ovat sangen vähän läpäiseviä. Hydrologiset tutkimukset ovat siis antaneet kielteisen tuloksen eikä muunlaiselle tulokselle ole geologisiakaan edellytyksiä.

Kaivoista otettujen vesinäytteiden kemialliset analyysit puolestaan osottavat, että vesi, vaikka sitä olisikin runsaammin määrin olemassa, on meriveden tapaisen laatunsa ja 10.3 asteisen kovuutensa johdosta semmoista, että sitä voisi ainoastaan hätätilassa käyttää ¹⁾. Runsaan klori- ja natriumpitoisuutensa johdosta on vesi laadultaan semmoista, jota ei tavata maassamme vähänkään huomattavissa pohjavesimäärissä. G. K. Bergmanin mielipiteen mukaan johtuu puheena oleva vesi luultavasti huuhtoutumattomista maakerroksista, joista ei ole vähänkään mainittavia vesimääriä saatavissa. Tämä vahvistaa hydrologisten tutkimusten tulosta.

¹⁾ Tämän johdosta pidettiin laajempaa hydrologista tutkimusta tarpeettomana.

Vantaanjoen varrella toimitettujen töiden päätyttyä ryhdyttiin syyskuun alussa tutkimaan Palojoen seutua. Tutkimusalueelle sijoitettiin yhdeksäntoista 2 tuuman putkikaivoa. Työtä ei ehditty kaikkia yksityiskohtia myöten suorittaa loppuun, mutta pääasiassa saatiin olot selvitettyiksi. Toiveet, joita silmämääräistä tutkimusta toimitettaessa pantiin Palojoen harjuun, osottautuivat hyvin perustelluiksi, vaikkakaan harju pienutensa vuoksi ei yksin voi näytellä huomattavaa osaa Helsingin vedenhankintakysymyksessä. Harju on enintään 6—7 km pitkä, sitä leikkaa luoteessa kalliopohja Vantaanjoen Nukkarin kosken kohdalla ja etelässä se päättyy vuorijonoihin. Nukkarin kohdalla ovat maakerrokset jo nähtävästi semmoiset, ettei pohjavettä mainittavin määrin voi juosta Vantaanjokeen. Ainoastaan Syväoijan puroon tulee vähäinen määrä, joka kuitenkin on mitattavissa vasta talvella maan jäädyttyä, syystä että puroon tulee pintavettäkin. Etelässä Haaviston kohdalla, maantien itäpuolisella rinteellä, liikkuu pohjavettä vähäpätöiset määrät, ja samaten valunee jonkin verran pohjavettä maantien länsipuolella sijaitsevaan, vuorien ympäröimään Terrilän suohon. Paitsi mainituissa paikoissa ei pohjavettä tule näkyviin muista lähteistä kuin niistä, jotka sijaitsevat siinä kohdassa, missä Palojoki leikkaa harjua. Muualta pohjavettä tuskin laskee Palojokeen, sillä joen pohja on savea, mikä on todettu toimittamalla taajoja seivästyksiä 600 m:n päähän Jäniksenlinnan sillasta ylöspäin ja yli 2,000 m:n jokea alaspäin. Harjun vierelle sijoitetut putkikaivot niinkään osottavat sorakerrosten ohenevan ja muuttuvan hienoksi hiekaksi, samalla kun savikerroksen vahvuus lisääntyy harjusta sivullepäin edetessä. Tämän asianlaidan osottaa selvästi kaivojen XI—VIII—II a—II—I—XV—V perusteella tehty poikkileikkaus. Jo nämäkin seikat viittaavat siihen, että harjussa olevan pohjaveden pääosan täytyy laskea Palojokeen harjun leikkaukskohdassa ja että hydrologiset olot täällä ovat samanlaiset kuin vierinkiviharjuissa yleensä, nimittäin että pohjavesi kulkee harjun pituussuunnassa. Useimmat putkikaivot sijoitettiin sentähden mainitun leikkauksen läheisyyteen. Tarkkaamalla pohjaveden korkeutta kaivoissa on voitu laatia pohjaveden tasoa osottava kaavio. Se osottaa leikkauksen ympärillä olevan laskusuppilon ja siis osaltaan vahvistaa sitä käsitystä, että pohjavesi purkautuu täällä. Kairausten perusteella on niinkään voitu piirustaa harjun poikkittäisprofiili, joka varsin selvästi osottaa harjun rakenteen. Otetut maanäytteet osottavat sorakerrosten olevan hyvin huuhtoutuneita, sillä sorajyväset ovat yleensä varsin kuluneita tai pyörityneitä. Tämä käy selville siitakin, että pohjaveden helposti saa esiin käyttämällä siivilättömiä yksinkertaisia 2 tuuman putkikaivoja. Erittäin helposti virtaa vesi omalla painollaan kolmesta vierekkäin sijoitetusta 2 tuuman putkikaivosta VII, XIII ja XIV. Sora on tällä kohtaa karkeaa ja hyvin huuhtoutunutta — kaivoja kairattaessa syöksyi ulos pyöreitä, noin 22 mm:n suuruisia kiviä — ja kaivojen antoisuus on sentähden hyvä, kaivon VII ainakin 6,4 sl. Vedenottopaikan käy helposti järjestäminen, sillä pohjavesivirran nostamiseen riittänee, että harjun leikkaukskohtaan joen kumpaisellekin puolelle sijoitetaan harvalukuisia kaivoja. Rautaa ei tarvitsisi poistaa ainakaan eteläisen harjun vedestä, koska sen rautapitoisuus on ainoastaan 0,04 mg/l. Kovuus on ainoastaan 2°.

Mitä taas Palojoen kumpaiseltakin puolelta harjasta jokeen tulevaa pohjavesimäärää koskee, käy sen esillä olevassa tapauksessa oletaminen joessa jonkin matkaa harjun leikkauskohdan ylä- ja alapuolella virtaavan vesimäärän väliseksi erotukseksi. Tämän erotuksen pitäisi esiintyä selvästi, koska joen oma vesimäärä poutaisen sään vallitessa on verraten pieni. Viimeksi mainitusta syystä voitiin mittaus sitä paitsi toimittaa tokea käyttämällä. Laitettiin sentähden toe noin 650 m:n päähän Jäniksenlinnan maantiesillan alapuolelle ¹⁾ ja toinen noin 130 m:n päähän sillan yläpuolelle. Näiden välillä saattoi edellyttää kaiken pohjaveden valuvan jokeen osin joen uomassa vedenpinnan alla, osin lähteistä, jota vastoin maan pinnalta ei siihen laskenut vettä, kun mittauksia toimitettaessa valitsi poutainen aika. Sillan alapuolelle teetettiin täydellinen putoustoie, sen yläpuolelle taas pohjatoie, syystä että putoustoieen laittamisesta olisi ollut suurta hankaluutta. Kumpaisenkin putouksen leveys oli 1 m. Mittaukset toimitettiin lokakuun 3—6 päivänä jo syyskuussa alkaneen poutasään edelleen jatkuessa. Sitten tuli taas sadepäiviä, jolloin jokeen virtasi pintavettäkin.

Alemmasta tokeesta juokseva vesimäärä Q_u laskettiin käyttämällä kaaviota

$$Q_u = 2/3\mu b \sqrt{2gh} \cdot h$$

sekä ylemmästä tokeesta virtaava vesimäärä Q_o käyttämällä kaaviota

$$Q_o = b \sqrt{2g} \left\{ (2/3\mu_1 \sqrt{H^3} + \mu_2(h_u - H)\sqrt{H}) \right\}$$

Kaaviossa merkitsee:

b	tokeen leveyttä	=	1 m;
g	painovoiman kiihtyväisyyttä;		
h	ylemman vesipinnan korkeutta tokeen reunan yläpuolella;		
H	ylemman ja alemman vesipinnan korkeuden erotusta pohjatokeen kohdalla;		
h_u	vesipinnan korkeutta ylemman pohjatokeen harjan yläpuolella;		
μ	koefisienttia, joksi on oletettu	0.61	
μ_1	” ” ” ”	0.66	
μ_2	” ” ” ”	0.60	

Havaintopäivinä olivat h , h_u ja H sekä sen johdosta Q_u , Q_o ja $G = Q_u - Q_o$ arvoltaan seuraavat:

¹⁾ Ensin sijoitettiin se noin 280 m:n päähän sillan alapuolelle, mutta siirrettiin sitten vieläkin alemmaksi, kun oli tavattu uusia pohjavesivirtoja.

Päivä	h metr.	h _u metr.	H metr.	Q _u sl.	Q _o sl.	G sl.
3/10	0.172	0.130	0.097	128.6	86.6	42.3
4/10	0.172	0.128	0.098	128.6	84.7	43.9
5/10	0.176	0.130	0.100	133.0	86.9	46.1
6/10	0.174	0.130	0.100	130.7	86.9	43.8

Keskimäärä 44 sl.

Näiden neljän verraten pysyväisen arvon keskimäärä on 44 sl. Sitten seurasi kosteata säätä, jolloin pintavettäkin valui jokeen tokeiden väliin. Tulos oli sentähden;

$$7/10: Q_u = 143.2 \text{ sl.}; Q_o = 87.3 \text{ sl.}; G = 55.9 \text{ sl.}$$

$$9/10: Q_u = 338.5 \text{ sl.}; Q_o = 246.5 \text{ sl.}; G = 92.0 \text{ sl.}$$

Lokakuun 7 päivänä todettu lisäannos johtui luultavasti osittain siitakin, että edellisen päivän i. p. oli avattu kaivoryhmä VII, XIII ja XIV, niin että 6.4 sl.¹⁾ vettä tuli niistä jokeen tokeiden väliin. Joen uomasta ei tämä vesimäärä luultavasti ollut ehtinyt vielä yön kuluessa poistua.

Toimitettujen mittausten mukaan laskisi jokeen siis 44 sl pohjavettä. Vertaillen useana vuonna toimitettuihin Tikkurinharjun ja Vidbäckin lähteen pohjavesiolojen tarkkailuun kuitenkin käy selville, että pohjavesivirrat vuonna 1916 olivat melko paljon runsaammat tavallista määräänsä. Vidbäckin lähteen antoisuus on laskettu keskimäärin 13.5 slitraksi, mutta touko- ja kesäkuussa 1916 se oli 22.7 sl sekä vielä lokakuun alussa 15.2 sl. Tikkurin harjussa on pohjavesi ollut entistä korkeammalla siitä lähtien kun Keravan jokiveden nosto harjun suodatusaltaaseen lakkasi elokuussa 1914. Tämän johdosta saanee olettaa, että edellä mainittu Palojokeen lokakuun alussa laskeva pohjavesimäärä, 44 sl, oli tavallista suurempi. Säännöllisen määrän käy sentähden Vidbäckin lähteeseen vertaillen laskeminen 39 slitraksi. Ensi talvena jatketaan tämän pohjavesimäärän mittauksia edelleen maan jäädyttyä.

Niinkuin edellä mainittiin, oletetaan likimääräislaskelmia tehdessä harjussa syntyvä pohjavesimäärä siksi tuloksi, mikä saadaan kertomalla harjun pinta-ala jollakin vuotuisen sademäärän prosentilla, tavallisesti 50 %:lla. Siten saa tulokseksi noin 10 sl pohjavettä keskimäärin neliökilometrin alalta harjumaata. Palojoen varrella toimitettujen tutkimusten avulla oli tarkoitus niinikään koetella tämän laskutavan luotettavuutta, jotta sitä voitaisiin käyttää eräiden muiden harjujen pohjavesimäärän arvioimisessa, koska niitä kaikkia ei tietenkään voida perinpohjin tutkia. Aluetta tutkittua piirrettiin sentähden hiekka- ja savimaiden välinen puheena oleva tienoon alue karttaan mittakaavaan 1 : 4,000. Palojoen pohjoispuolella piirittää saatu rajaviiva suurin piirtein nähtynä enintään 1.1 km leveää ja 3.5 km pitkää aluetta Syväojaan asti. Syväojan pohjoispuolella harju jälleen leviää vähäiselle alueelle, mutta tämä osa ei nähtävästi enää hydraulisesti kuulu harjun

¹⁾ Tätä ei ole sekotettava edellä mainittuun kaivon VII erikoiseen antoisuuteen.

muun osan yhteyteen, sillä vesi sieltä laskee luultavasti Syväojaan. Puheena oleva Palojoen ja Syväoan välinen suodatusalue on pinta-alaltaan 2.30 km² ja miltei sama kuin itse harjun pinta-ala. Palojoen eteläpuolella sitä vastoin hiekka- ja savimaiden välinen raja poikkeaa loitos sekä itään että etelään itse harjusta. On kuitenkin helppo huomata, että kaikki mainitun rajan sisäpuolella olevat alueet eivät voi muodostaa hydrologista ykseyttä. Kappaleen matkaa Palojoen eteläpuolella ja kohta maantien itäpuolella alkaa nimittäin vuori, joka selvästi erottaa harjun itään suuntautuvista hiekkamaista, jotka muutoin ovat sangen mäkisiä. Haavistosta etelään on niinkään vuorenharjuja, jotka erottavat harjun sekä etelään suuntautuvista hiekkamaista että osaksi Terrilän suosta lännessä. Näkyvään vuorenselkään johdolla on edeltäpäin päättelemättä ja aikomatta vaikuttaa suodatusalueen laajuuteen suunniteltu raja sen alueen ympärille, mikä Palojoen eteläpuolella muodostaa hydrologisen ykseyden sinänsä. Tällä alueella olevat hiekkamaat ovat muutoin hienoa kangashiekkaa, jossa mainittavia pohjavesivirtoja ei voi syntyä. Palojoen eteläpuolinen suodatusalue on noin 2 km². Se on noin 3 km pitkä ja sen suurin leveys on 900 m. Palojoen kumpaisellakin puolen sijaitsevain harjujen yhteenlaskettu pinta-ala on siis $2.3 + 2.0 = 4.3$ km². Lukien 10 sl neliökilometriltä saadaan siis pohjaveden kokonaismääräksi 43 sl. Tämä hämmästyttävä yhtäpitävyys sen vesimäärän, 44 sl kanssa, minkä totesimme laskevan Palojokeen, on kuitenkin näennäinen, sillä kaikesta harjussa syntyneestä pohjavedestä laskee niinkään, niinkuin on mainittu, vähäisiä määriä Haaviston kohdalla Terrilän suohon sekä Syväojaan. Mutta toiselta puolen olli Palojokeen lokakuussa laskeva pohjavesimäärä tavallista suurempi, minkätähden esillä olevassa tapauksessa kuitenkin saa tulokseksi, että oletus noin 10 sl suuruisen pohjavesimäärän syntymisestä kullakin harjumaan neliömetrillä näyttää pitävän paikkansa.

Kauimpana luoteessa on Herneojan kumpaisellakin puolella kaksi harjumaata, joiden pohjavesi nähtävästi laskee mainittuun puroon. Pohjoisemmasta harjusta tulee vesi puron oikealla puolella olevaan lähteeseen, mistä se laskee puroon. Harjun piuta-ala on mitattu kartasta, jossa harju oli likimain osotettu. Pinta-ala on noin 0.78 km². Lähteen antoisuus oli tämän vuoden lokakuussa 8.7 sl. Jos otetaan huomioon, että pohjavesimäärä lokakuussa oli tavallista runsaampi ja että keskimäärin noin 10 sl pohjavettä saa neliökilometriltä harjumaata, niin on luultavaa, että puheena olevan lähteen antoisuus, 8.7 sl, osottaa Herneojan länsipuolella sijaitsevan harjun pohjavesimäärää ja että siis koko tuo määrä laskee lähteeseen. Puron itäpuolista harjua taas erottavat vuorenselänteet Vantaanjoesta ja harjun eteläpuolisista tienoista. On sentähden luultavaa, että sen pohjavesi laskee Herneojaan. Kun tähän puroon kuitenkin laskevat pintavettäkin, käy pohjavesimäärän tarkempi mittaus päinsä vasta ensi talvena maan jäädyttyä. Tässäkin mittauksessa on sopiva käyttää apuna kahta toetta.

Vantaanjoen Lillforsin yläpuolella olevista kaivoista I, I a, II ja IV sekä Palojoen kaivosta VII saadun veden kemiallinen laatu käy selville tämän oheisista liitteistä a) ja b).

John L. W. Lillja.

Vesijohtolaitoksen kesällä 1916 Oulunkylän rautatiesillan ja Lillforsin välisellä alueella toimittamissa pohjavesitutkimuksissa on otettu ja analysoitu seuraavat vesinäytteet vieressä mainituin tuloksin:

Putkikaivosta II kesäkuun 26 päivänä 1916 otettu vesi.

Täydellinen analyysi.

Lämpömäärä näytettä otettaessa.....	+ 6.5°C
<i>Fysikallinen laatu:</i> otettaessa kirkasta ja väritöntä, kohdakkoin ruskeaa (116°) ja rautaa erittävää.	
Elektrolyyttinen johtokyky	755 × 10 ⁻⁶
Laskettu ionisoivain suolain määrä	566 mg/l
Haihdutusjäännös	478.4 "
Hehkutusjäännös	396.4 "
Hehkutushukka	82.0 "
Permanganaattikulutus	9.5 "
Kiisuhappoa, SiO ₂	22.3 "
Alumiinioksiidia, Al ₂ O ₃	1.5 "
Rautaoksiidia, Fe ₂ O ₃ (Fe = 1.75 mg/l)	2.5 "
Magnesiumoksiidia, MgO	25.2 "
Kalsiumoksiidia, CaO	67.8 "
Alkaleja laskettuina Na:ksi	107.2 "
Klorideja, Cl	174.0 "
Sulfaatteja, SO ₃	11.2 "
Hiilihappoa, CO ₂ , vapaata	4.4 "
S:n s:n, sidottua + puoleksi sidottua	138.6 "
Ammoniakkia, NH ₃	0.48 "
Albuminoidiammoniakkia, NH ₃	0.10 "
Nitriittejä, N ₂ O ₃	0
Nitraatteja, N ₂ O ₅	0
Alkalisuus, cem n/10	31.5 cem/l
Reaktio: selvästi alkalinen, p	= -7.49 "
Kovuus, saksal. astetta	10.31 "

Putkikaivoista I, I a, II ja IV otettuja, kaikkiaan 22 vesinäytettä on tutkittu ainoastaan pääominaisuuksiensa puolesta: fysikallinen laatu, ionisoivain aineksien kokonaismäärä laskettuna elektrolyyttisen johtokyvyn johdolla, kloripitoisuus ja alkalisuus, jotka

määräykset antavat täysin selvän kuvan veden laadusta verratessa edellä olevaan täydelliseen analyysiin. Kaikkien kaivojen vesi on samaa tyyppiä. Analyyseistä käy selvästi ilmi, kuinka hitaasti vesi kaivoissa vaihtuu. Näytteenottojen välillä pumputtiin kaivot tyhjiksi päivittäin. Kaivosta III ei pumppuamalla saatu ensinkään vettä.

Putkikaivo I					Putkikaivo I a				
Päivä.	Fysik. laatu.	Suoloja.	Cl	Alk.	Fysik. laatu.	Suoloja.	Cl	Alk.	
Kes. 30	Kovinsameaa, kelvot. suodatettavaksi ..	252.8	58	18.0	—	—	—	—	
Elok. 10	S:n s:n	62.6	7	6.5	Paksua, kelvot. suodatettavaksi	99.4	23	3.5	
„ 16	S:n s:n	107.2	29	9.0	S:n s:n	108.0	21	3.5	
„ 21	Sameaa, kelvot. suodatettavaksi	222.2	60	12.0	Sameaa, työläästi suodattuvaa	132.5	39	4.0	
Syysk. 5	Eritt. paksua	375.6	102	23.0	Sangen kirkasta	370.8	105	22.0	
„ 13	Sameaa värill.	401.2	111	24.5	Sameanlaista värill.	383.6	110	22.5	
„ 21	Sameaa	399.2	115	25.5	Sameaa	372.4	105	22.0	
„ 28	Varsin kirkasta	392.0	113	25.0	S:n, kovin hiekkaista	408.0	118	25.5	

Putkikaivo IV					Putkikaivo II				
Päivä.	Fysik. laatu.	Suoloja.	Cl	Alk.	Fysik. laatu.	Suoloja.	Cl	Alk.	
Elok. 10	Sameaa, hienoa hiekkaa, rautaa	181.5	29	8.0	—	—	—	—	
„ 16	S:n s:n	187.8	32	7.0	Kirkasta, Fe.	469.0	144	24.5	
„ 17	—	—	—	—	S:n	502.0	163	26.5	
„ 21	Sameaa, hien. hiekk.	175.4	29	11.5	S:n	553.0	166	32.0	
Syysk. 5	Varsin kirkasta	184.5	28	15.5					

Muist. Elokuun alussa huuhdeltiin kaivot tavallisella tavalla pumppuamalla niihin jokivettä.

Helsingin kaupungin vesijohtolaitoksen laboratorio, lokak. 10 p:nä 1916.

G. K. Bergman.

Liite V b.

Oulunkylä Palojoen
Vantaan harju
jokilaakso

kesäk. 1916. lokak. 1916.

Fysikallinen laatu	}	raudasta	0	kirkasta	0
Värillisuus Pt. Co. Standard		sameaa	0		

Kemiallinen analyysi.

	Haihtumisjäännös 180°	mg/l	478.4	63.4	
	Hehkutusjäännös	”	396.4	52.2	
Elimellisille aineille omi- naisia	{	Hehkutushukka	”	82.0	11.2
		Permanganaattikulutus	”	9.5	6.0
		Albuminoidi-ammoniakkia NH ₄ -ionina	”	0.11	0.08
	Elektrolyyttinen johtokyky $\kappa_{18} \times 10^{-6}$		755.0	75.8	
	Laskettu epäelimell. suolain määrä	mg/l	566.0	56.9	

Kationeja.

Aluminium-ionia Al ⁺⁺⁺	mg/l	0.8	—
Ferro-ionia Fe ⁺⁺	”	1.75	0.04
Mangano-ionia Mn ⁺⁺	”	—	0
Kalcium-ionia Ca ⁺⁺	mg/l	48.5	8.1
Magnesium-ionia Mg ⁺⁺	”	15.2	3.7
Natrium-ionia Na ⁺ (yynnä K ⁺)	”	107.0	5.0
Ammonium-ionia NH ₄ ⁺	”	0.51	0.04

Anioneja.

Klor-ionia Cl [']	mg/l	174.0	3.0
Sulfat-ionia SO ₄ ^{''}	”	13.4	3.1
Hydrokarbonat-ionia HCO ₃ [']	”	192.2	47.6
Nitrat-ionia NO ₃ [']	”	0	0.5
Nitrit-ionia NO ₂ [']	”	0	0

Heikosti dissosioituja yhdistyksiä.

Kiisuhappoa H ₂ SiO ₃	mg/l	29.0	23.5
Hiilihappoa CO ₂	”	4.4	15.2
Rikkivetyä H ₂ S	”	spär	—

Erinäisiä määryksiä.

Alkalisuus cem ⁿ / ₁₀		31.50	7.75
Reaktio, H-ion konc, pH		—7.49	—6.64
Kovuus (kokonais-)		10.31	1.98
Karbonaattikovuus		8.82	2.17

Viikkoraportti Vanhankaupungin vesilaitoksen laboratorista.

Vuonna 1916.

N:o 14.

Viikon päivä.	Päiväys.	B a k t e r i p e s ä k k e i t ä.												Koko suodatusmäärässä.	Muistutus:				
		V a n t a a.		Selkeytynyt vesi.	S u o d a t i n N:o														
		Pinta.	Pohja.		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.			10.	11.	12.	
Lauantai ..	huhtik. 1	48,000	50,000	1,780	528	612	—	480	—	492	—	516	—	384	384	—	488	Puolet vesimäärästä käsitelty klorikalkilla, toinen puoli rikkihappoisella savimaalla. Puolet vesimäärästä käsitelty rikkihappoisella savimaalla, mutta sitä paitsi koko määrä klorikalkilla. Kaikki vesi käsitelty sekä rikkihappoisella savimaalla että klorikalkilla.	
Sununtai ..	” 2	75,000	70,000	40	20	12	20	0	24	—	24	—	30	—	—	—	22		
Maanantai ..	” 3	58,000	50,000	60	—	—	—	—	29	48	39	34	46	22	40	—	31		
Tiistai	” 4	48,000	53,000	60	38	45	—	41	—	26	—	38	—	38	42	—	43		
Keskiviikko	” 5	47,000	61,000	8	—	—	—	—	4	0	0	0	0	1	1	0	—		2
Torstai	” 6	59,400	61,000	3	—	0	—	0	—	0	—	0	0	0	0	—	0		
Perjantai ..	” 7	69,200	69,200	5	0	1	0	0	—	0	—	0	—	0	—	—	0		
	Keskim.	57,800	59,200	279	146	134	10	104	19	94	21	98	19	74	93	—	84		

Helsingissä, Vanhassakaupungissa, huhtik. 10 p:nä 1916.

G. K. Bergman.

Liite VI.

N:o 6. — 1917.

33

HELSINGIN
TERVEYDENHOITOLAUTAKUNTA

Helsingissä,
marrask. 2 p:nä 1916.

N:o 570.

Pohjavettä kuljettavan juomavesijohden rakentamiskysymästä valmistelemaan asetetulle komitealle.

Kirjelmässä viime huhtikuun 17 päivältä on komitea pyytänyt Terveystoimikunnan lausuntoa sen vesijohtoveden terveydellisestä laadusta, jota, nimittäin puhdistettua Vantaan vettä, pohjavedestä riippumatta on kaupungilla tarjona. Täyden selvän saamiseksi niistä kohdista, joista komitea halusi saada kuulla Terveystoimikunnan mielipidettä, hankki Lautakunta otteen komitean kokouksessa tehdystä pöytäkirjasta. Tästä sekä komitean kirjelmästä käy selville, että lausuntoa haluttiin seuraavista viidestä kysymyksestä:

1. Käykö pintavettä joka tapauksessa pitäminen juomavedeksi kelvollisena, vaikka sattuisikin tulemaan puute puhdistusaineista?
2. Minkä laatuista on veden havaittu olevan, jos toimitetaan ainoastaan pikasuodatuskemikalioiden käyttämättä?
3. Käykö kemikalioiden käsiteltyä pintavettä pitäminen pohjaveden vertaisena?
4. Onko huomattavaa hyötyä odotettavana yksinomaan hyvää juomavettä kuljettavasta vesijohdosta, jos yleisölle sen ohessa tarjotaan ala-arvoista vesijohtovettä, sekä missä määrin pohjavettä siinä tapauksessa olisi pidettävä kuluttajain saatavana? (Tähän liittyy kysymys, missä määrin juomavesijohtoa olisi laajennettava?)
5. Eikö kahdenlaatuisen veden hankintajärjestelmä olisi sinänsä hyljättävä?

Ensimmäiseen kysymykseen pyytää Terveystoimikunta vastata, että lähempi selvitys Vantaan jokiveden laadusta ei liene tarpeellinen; täytyy nimittäin pitää yleisesti tunnettuna, että tämä vesi on laadultaan semmoista, ettei sitä edeltäpäin puhdistamatta voi kuluttajille tarjota tuottamatta yhteiskunnalle huomattavaa vaaraa.

Mitä toiseen kysymykseen tulee, katsoo Terveystoimikunta olevan huomauttaminen, että yksinomaisen pikasuodatuksen, kemikalioiden käyttämättä, ei voi katsoa tarpeellisessa määrässä puhdistavan Vantaan jokivettä. Tämä käy selville siitäkin, että viime talvena, siihen aikaan jolloin yksinomaista pikasuodatusta toimitettiin, vesijohtoveden väri ja kemiallinen laatu oli miltei sama kuin jokiveden, eikä vesijohtoveden bakteripitoisuus ollut mainittavasti vähempi jokiveden bakteripitoisuutta, niinkuin käy selville Helsingin kaupungin vesijohtolaitoksen toiminnasta vuonna 1915 annetusta kertomuksesta sekä tämän oheisesta taulusta N:o 1.

Kolmanteen kysymykseen nähden on huomattava, että kemiallisestikin puhdistetun veden bakteripitoisuus toisinaan on suuri ja että klorikalkillakin steriloidussa vedessä voi, niin-

kuin tämän oheisista tutkimuksen tuloksista (Taulu N:o 2), käy selville, vasten luuloa vielä olla melko paljon bakteereja. Nämä huomiot viittaavat siihen, ettei toistaiseksi vielä täysin määrin hallita kaikkia niitä seikkoja, jotka voivat vaikuttaa vesijohtoveden bakteri-pitoisuuteen, eikä sentähden myöskään voida olla aivan varmoja siitä, ettei poikkeus-tapauksissa patogenejäkin bakteereja voi esiintyä puhdistetussa vedessä. Itse puhdistus-menettely moninaisine kemikaloineen, joista mainittakoon aluminisulfaatti, kalsinoitu suuda, kalkki, klorikalkki, natriumsulfiitti y. m. ja joiden laadulla eräissä oloissa voi olla suuri terveydellinen merkitys, ei suinkaan ole yksinkertainen puhdistustoimitus, vaan vaatii alinomaan erittäin tarkkaa valvontaa. Huomiota ansaitsee sekin seikka, että puhdistetulta vedeltä samoin kuin pintavedeltä ylipäättään puuttuu pohjaveden raitis maku ja tasainen lämpö määrä. Tässä mainituista seikoista käynee riittävästi selville, ettei kemiallisesti puhdistettua vettä käy pitäminen tyydyttävän laatuisen pohjaveden vertaisena ja että samaa turvaa tarttuvien tautien leviämiselä, minkä hyvä pohjavesi tarjoo, ei ainakaan toistaiseksi ole saavutettavissa käsittelemällä vettä kemikaloilla.

Mitä sitten tulee neljänteen kysymykseen eli ehdotetun juomavesijohdon tuottamaan hyötyyn, täytyy huomauttaa, että ainostaan juomavettä välittävää vesijohtoa ei käy pitäminen terveydellisessä suhteessa riittäväenä. Toiseksi sitä vastoin muuttuu asiantaita, jos ehdotettu vesijohto laajennetaan sellaiseksi, että se voi toimittaa kuluttajille ei ainoastaan juomavettä, vaan kaiken talousveden. On nimittäin huomattava, ettei ainoastaan juomavesi, vaan muukin talousvesi voi levittää tauteja. Ei siis ole terveydelliseltä kannalta oikeutettu tekemään eroa juomaveden ja talousveden välillä, vaan täytyy, jos erilaatuista vettä käytetään, ero tehdä toiselta puolen talousveden välillä, joka silloin käsittää juomavedenkin, ja toiselta puolen teollisuus- ja muihin sellaisiin tarkoituksiin käytetyn veden välillä. Lisäksi on huomautettava, että juomavesijohtoa semmoista kuin nyt on ehdotettu, jossa vesiputkia olisi enintään 400 m:n päässä toisistaan, luultavasti vain vähäisessä määrässä käytettäisiin. Ei ole nimittäin ajateltavissa, että vähävaraisilla perheillä, joissa koko taloudenhoito on yhden ainoan henkilön huolena, aina olisi tilaisuutta noutaa juomavettä ulkoa niin pitkän matkan päästä, yhtä vähän kuin parempiosaisissakaan perheissä aina vaivauduttaisiin hankkimaan juomavettä ulkoa, kun vettä, vaikkakin laadultaan huonompaa, on keittiössä tarjona. Kävisi sentähden välttämättömäksi kulkutautien liikkussa sulkea talojohdot asukasten pakottamiseksi käyttämään yksinomaan juomavettä. Niinkuin edellä olevasta näkyy, olisi ehdotettu juomavesijohto, jotta siitä terveydellisessä suhteessa olisi toivottua hyötyä, laajennettava niin, että siitä saisi kaiken talousveden. Minkä verran vettä tähän tarkoitukseen tarvittaisiin, ei Terveydenhoitolautakunta voi sanoa, mutta luulisi tämän tiedon helposti olevan saatavissa vesijohtokonttorista.

Mitä sitten tulee viimeiseen kysymyksen, kahden erilaatuista vettä kuljettavan johdon käyttämiseen, ei sellaista järjestelmää käy terveydelliseltä kannalta pitäminen hyljättävänä, vaikkakin yksi yleinen, hyvää vettä kuljettava johto on terveydelliseltä kannalta asetettava kahden johdon edelle. Kuitenkin on käytettäessä kahden laatuista vesijohtoa pohjavettä kuljettavan johdon, niinkuin jo huomautettiin, toimitettava kulutta-

jille ei ainoastaan juomavettä, vaan kaikki taloudessa tarvittava vesi, jota vastoin toinen johto tyydyttäisi teollisuuden, ei kuitenkaan ruokatarvainten valmistuksen, tarpeita sekä antaisi vettä istutusten ja katujen kasteluun y. m. s. tarpeisiin.

Professori af Forselleksen tekemässä juomavesijohtoa tarkoittavassa ehdotuksessa huomautetaan muun muassa, että vesijohtokonttori aikoo kohdakkoin tehdä ehdotuksen erityisen jokivesijohdon rakennuttamisesta Tombackan seuduille. Tuollaista toimenpiteitä täytyy kuitenkin terveydelliseltä kannalta pitää ainoastaan hätäkeinona, koska se edellyttäisi ettei saatavissa oleva pohjavesimäärä yksinään eikä n. s. keinotekoisien pohjaveden yhteydessäkään olisi riittävä. Täysi selvitys olisi sentähden hankittava näistä seikoista, ennenkuin vastamainittuihin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä. Mutta vaikka hankkeissa olevan pohjavesitutkimuksen tulos osottaisikin, että pintavettä on käytettävä, täytyy kuitenkin epäillä, olisiko vedenottoaikojen siirtäminen ylempiä terveydelliseltä kannalta riittävä, vai eikö olisi tarpeellista etsiä vettä toisaalta. Vantaanjoki ja siihen laskeva Palojoki sivuuttavat nimittäin Riihimäen ja Hyvinkään taajaan asutut seudut erikokoisine teollisuuslaitoksineen ja saavat hylkyvettä näiltä seuduilta. Lisäksi laskee niihin moniaita asuttujen ja viljeltyjen seutujen halki kulkevia pienempiä lisävesiä kooten hylkyvettä näiltä seuduilta. Tähän asti kuitenkin on Vantaan jokiveden likaantumista voimakkaasti ehkäissyt osin pohjaveden runsas tulo ja osin sen varrella olevissa järvisissä tapahtuva itsepuhdistus, mutta epätietoista on, onko vastedes näin oleva laita riittävässä määrässä.

Lopuksi pyytää Terveydenhoitolautakunta mainita, että Lautakunta on tutkituttanut Vantaan joen suupuolen eri paikoista otettuja vesinäytteitä saadakseen selville, onko vesi ehdotetulla uudella vedenottoaikalla parempaa kuin alempana joessa. Nämä tutkimukset, joita ei kuitenkaan vielä ole saatettu loppuun, vaan edelleen jatkuu, viittaavat kuitenkin siihen, ettei käytettävänä olevain tutkimusmenettelyjen avulla liene osotettavissa mainittavaa erotusta olevan olemassa kemiallisessa enempää kuin bakteriologisessakaan suhteessa.

Kolme Terveydenhoitolautakunnan hankkimaa, asiaa valaisevaa taulua pannaan oheen.

Terveydenhoitolautakunnan puolesta:

O. von Hellens.

M. Wilskman.

v. t.

N:o 1.

Joulukuu 1915.

Tammikuu 1916.

Vesi ainoastaan suodatettua.

Vesi ainoastaan suodatettua.

	Puhdistettu vesi.					Jokivesi.	Puhdistettu vesi.				
	Jokivesi.		Vanhakaupunki		Kaupunki		Jokivesi.		Vanhakaupunki		Kaupunki
	Bakt. pes. Milj.	pes. 2 vuorok. kul.	pes. 4 vuorok. kul.	pes. 2 vuorok. kul.			pes. 3 à 4 vuorok. kul.	Bakt. pes. Milj.	pes. 2 vuorok. kul.	pes. 4 vuorok. kul.	
1.	1,335	652	—	—	103	908	224	—	—	383	
2.	1,105	1,215	—	—	101	1,190	376	—	—	409	
3.	1,310	605	—	—	1,189	328	420	—	—	422	
4.	1,030	1,190	—	—	1,670	395	140	—	—	382	
5.	1,185	965	—	—	1,072	1,670	540	—	—	370	
6.	880	575	—	—	605	2,780	1,390	—	—	261	
7.	885	690	—	—	847	3,205	1,940	—	—	1,251	
8.	865	545	—	—	527	3,540	3,040	—	—	1,710	
9.	852	725	—	—	350	1,858	1,104	—	—	1,826	
10.	710	520	—	—	346	1,410	1,060	—	—	1,592	
11.	597	655	—	—	674	1,075	730	—	—	918	
12.	497	360	—	—	720	910	540	—	—	562	
13.	492	490	—	—	601	504	408	—	—	490	
14.	642	380	—	—	708	418	220	—	—	479	
15.	510	468	—	—	615	552	244	—	—	351	
16.	654	580	—	—	538	350	288	—	—	319	
17.	502	228	—	—	409	630	268	—	—	413	
18.	430	288	—	—	473	402	212	—	—	407	
19.	548	412	—	—	630	380	200	—	—	305	
20.	166	180	—	—	453	320	230	—	—	379	
21.	384	368	—	—	419	690	270	—	—	398	
22.	950	352	—	—	513	4,195	2,330	—	—	412	
23.	414	224	—	—	358	4,225	2,715	—	—	846	
24.	244	184	—	—	304	6,355	4,420	—	—	1,517	
25.	460	344	—	—	240	4,850	3,640	—	—	1,916	
26.	312	192	—	—	192	3,855	3,790	—	—	1,610	
27.	334	288	—	—	422	7,435	156	—	—	629	
28.	300	212	—	—	437	7,820	398	—	—	286	
29.	422	164	—	—	381	6,430	288	—	—	562	
30.	614	124	—	—	380	4,085	206	—	—	160	
31.	348	228	—	—	408	3,685	146	—	—	111	

N:o 2.

Huhtikuu 1916.

Toukokuu 1916.

Vesi puhdistettua ja steriloitua klorikalkilla.

Huhtik.	Vanhakaupunki.		Kaupunki.		Touk.	Vanhakaupunki.		Kaupunki.	
	Bakt. pesäkkeitä.		Bakt. pesäkkeitä.			Bakt. pesäkkeitä.		Bakt. pesäkkeitä.	
	2 vuorok.	4 vuorok.	2 vuorok.	4 vuorok.		2 vuorok.	4 vuorok.	2 vuorok.	4 vuorok.
1.	488	—	41	85	1.	0	1	2	441
2.	22	—	19	172	2.	1	2	4	986
3.	31	—	19	40	3.	0	2	2	1,320
4.	43	—	0	36	4.	2	—	—	308
5.	2	—	2	17	5.	0	—	6	483
6.	0	—	2	17	6.	0	2	6	386
7.	0	—	0	6	7.	1	29	1	540
8.	2	—	0	7	8.	1	27	3	612
9.	0	—	3	15	9.	2	418	174	940
10.	0	—	0	8	10.	0	1	0	3,136
11.	1	—	0	4	11.	2	—	2	2,868
12.	0	—	2	176	12.	0	—	0	8,745
13.	0	—	2	85	13.	5	—	2	8,976
14.	0	—	5	88	14.	1	—	2	33,396
15.	0	—	3	115	15.	3	—	0	4,576
16.	3	—	4	720	16.	0	—	1	3,550
17.	0	—	4	634	17.	3	—	1	6,086
18.	0	0	3	325	18.	1	—	1	9,706
19.	0	1	4	89	19.	0	—	4	10,991
20.	0	—	3	295	20.	2	1,800	0	7,125
21.	0	—	3	73	21.	0	120	2	19,540
22.	0	—	3	61	22.	0	1,500	6	9,333
23.	1	2	5	1,714	23.	1	1,600	0	4,700
24.	1	1	2	1,150	24.	4	150	1	5,611
25.	0	3	1	1,271	25.	0	—	0	6,640
26.	3	—	3	2,790	26.	1	—	0	9,967
27.	0	—	1	2,132	27.	3	3,200	1	10,620
28.	0	—	3	1,090	28.	1	2,800	2	33,672
29.	0	3	5	1,017	29.	5	2,600	2	10,712
30.	0	3	0	1,498	30.	7	4,200	6	8,953
					31.	4	700	0	10,478

N:o 3.

Kesäkuu 1916.

Elokuu 1916.

Vesi tavallisella tavalla puhdistettua.

Kesäk.	Vanhakaupunki.		Kaupunki.		Elok.	Vanhakaupunki.		Kaupunki.	
	Bakt. pesäkkeitä.		Bakt. pesäkkeitä.			Bakt. pesäkkeitä.		Bakt. pesäkkeitä.	
	2 vuorok.	4 vuorok.	2 vuorok.	4 vuorok.		2 vuorok.	4 vuorok.	2 vuorok.	4 vuorok.
1.	14	—	11	8,374	1.	2	9	4	—
2.	19	—	11	8,592	2.	4	7	6	528
3.	13	115	2	32	3.	5	—	4	367
4.	11	—	13	1,778	4.	19	—	11	278
5.	73	—	20	2,077	5.	23	—	10	302
6.	28	111	7	718	6.	31	—	17	319
7.	10	21	9	1,358	7.	21	30	24	370
8.	19	—	5	1,143	8.	18	—	1	194
9.	21	—	27	622	9.	8	—	6	150
10.	28	—	12	1,043	10.	2	—	4	168
11.	9	—	12	811	11.	3	—	13	168
12.	6	56	14	—	12.	0	—	8	126
13.	4	12	6	426	13.	2	2	22	93
14.	11	16	2	515	14.	2	4	28	106
15.	7	—	6	37	15.	2	3	19	78
16.	13	—	8	403	16.	1	2	7	89
17.	408	—	4	—	17.	0	2	10	108
18.	292	—	153	—	18.	0	—	17	131
19.	1,210	—	581	f	19.	6	—	14	139
20.	1,310	—	1,080	l	20.	0	—	59	224
21.	320	—	790	y	21.	0	—	27	198
22.	150	—	556	t	22.	24	—	12	262
23.	116	—	333	a	23.	3	3	46	162
24.	42	—	163	n	24.	0	—	27	103
25.	53	—	131	d	25.	1	—	35	74
26.	33	—	376	e	26.	3	3	16	40
27.	14	—	879		27.	19	—	8	30
28.	8	—	544		28.	250	—	34	69
29.	2	—	201		29.	45	—	203	271
30.	1	—	100		30.	32	—	66	228
					31.	25	41	43	108

*Pohjavettä kuljettavan juomavesijohdon
rakennuskysymystä valmistelemaan asetetulle
komitealle.*

Insinööri Skogin pyydettyä minulta lausuntoa Terveystoimikunnan marraskuun 2 päivänä 1916 komitealle antaman kirjelmän johdosta pyydän kunnioittaen esittää seuraavaa:

Lautakunnan kirjelmässä mainituista ensimmäisestä ja toisesta kysymyksestä ei voi olla muuta kuin *ylksi* mieli, sen kaikki myöntänevät. Kolmas kysymys on laadittu erittäin ylimalkaiseen muotoon, minkätähden vastauskin voi olla erilainen, sen mukaan mitä näkökohtia erikoisesti otetaan huomioon. Terveystoimikunta on kysymykseen vastatessaan osin viitannut erääseen erikoisseikkaan, osin laatinut arvostelunsa jotenkin ylimalkaiseen muotoon. Tässä kohden näyttää minusta kuin Lautakunnan lausunnot kaipaisivat selvempää ja varsinkin seikkaperäisempää selostusta. Lautakunta lausuu, että „kemiallisestikin „puhdistetun“ veden bakteripitoisuus toisinaan on suuri ja että klorikalkillakin steriloidussa vedessä voi vasten luuloa vielä olla melko paljon bakteereja“. Tämä kyllä pitää paikkansa, mutta Lautakunnan käyttämästä sanonnasta tulee tahtomattaankin tehneeksi sen johtopäätöksen, ettei klorikalkillakaan olisi saavutettu kyllin tyydyttävää veden bakteriologista puhdistusta. Tarkoitetaanhan kaikella pintaveden bakteriologisella puhdistamisella juuri bakterien poistamista tarpeellisessa määrässä raakavedestä. Kun siis viitataan johonkin tiettyyn menettelyyn eikä muuta mainita, täytyy tulla siihen käsitykseen, ettei menettely ole mainituissa kohden toiminut tyydyttävästi. Niin ei kuitenkaan ole laita. Jotta Lautakunnan lausunto tulisi oikeaan valoosaan, pyydän esittää seuraavaa:

Sen kiihtyneen mielialan pakotuksesta, mikä yleisössä ja kunnan viranomaisissa vallitsi johtoveden puhdistuksen lakkauttamisen johdosta, ryhdyttiin tammikuun lopulla sattuneen suojasään aikana — asiasta neuvoteltua Rahatoimikamarissa, jolloin m. m. Terveystoimikunnan puheenjohtaja oli saapuvilla — kaikin tarjona olevin keinoin mahdollisiin toimenpiteisiin, jolloin allekirjoittanut ehdotti Vantaan veden täydellisen puhdistuksen toimitettavaksi käyttämällä kahta eri menettelyä, tavallista selkeyttämistä aluminisulfaatin avulla ja käyttämällä Houstonin (Metropolitan Water Boardin Lontoossa olevain laboratorien päällikkö) „excess of lime“ menettelyä, jota oli pidetty sopivana käytettäväksi Lontoon vedenhankinnassa, ja näitä menettelyjä käytettiin toistensa yhteydessä tammikuun 26 päivästä helmikuun 14 päivään. Sitä ennen oli raaka joki-
vesi suodatettu.

Sinä aikana kun tätä kalkilla puhdistamista toimitettiin, ennenkuin kloria ensinkään

oli käytetty, sattuiivat ne seikat, jotka aiheuttivat johdoissa olevan veden saastumisen aivan riippumatta aluminisulfaatilla ja klorikalkilla toimitetusta kemiallisesta puhdistuksesta. Kaupungin laboratoriossa tavattiin nimittäin helmikuun 7 päivänä vähäistä ja seuraavina päivinä kasvamista kasvavaa bakteripesäkkeiden luvun lisääntymistä. Vesilaitoksen laboratoriossa toimitetut analyysit eivät osottaneet tällaisen asianlaidan olemassaoloa, vaan päin vastoin että puhdistuksen tulosta täytyi pitää varsin tyydyttävänä. Vasta maaliskuun alussa saatiin selville näiden erilaisten tulosten syyt. Sen sijaan että vesilaitoksen laboratoriossa vesinäytteen bakteripitoisuutta määrätessä noudatetaan Saksassa lainsäädäntötietä vahvistettua menettelyä, jonka mukaan on käytettävä kokoumukseltaan määrättyä gelatinia ja pesäkkeet luettava neljä kertaa suurentavalla lasilla 48 tunnin kuluttua, minkä ajan pesäkkeet on säilytettävä termostaatissa 20—22 asteen lämmössä, jommoista kansainvälistä menettelyä noudatetaan useimmissa ulkomaisissa vesilaitoksissa, on, mikäli minulle on ilmoitettu, kaupungin laboratoriossa luettu pesäkkeet milloin 3, milloin 4 vuorokauden kuluttua, joten bakteripitoisuuden joka tapauksessa täytyy olla suurempi kuin virallisen menettelyn avulla on todettu. Laitoksessa ja kaupungissa siten todetun bakteripitoisuuden erilaisuuden huomattiin johtuvan eräästä bakterilajista (yksi ainoa selvästi erotettu laji), joka ei kehittynyt ensinkään 48 tunnin, vaan vasta 72—96 tunnin kuluessa. Tässä on siis olemassa tapaus, joka on sen yleisesti noudatetun tarkastusmenettelyn¹⁾ ulkopuolella, joka eräissä maissa on lainsäädäntötietä säädetty noudatettavaksi. Tässä sopii sitä paitsi huomauttaa että, jos tahtoisii saada selville kussakin vesinäytteessä olevain kehityskykyisten pesäkkeiden koko määrän, saisi odottaa kaksi viikkoa, jopa kuukaudenkin, mutta tuollaisilla menettelyillä ei ole minkäänlaista käytännöllistä merkitystä.

Sittenkun mainittu menettelyn erilaisuus oli todettu, olemme kumpaisellakin taholla lukeneet pesäkkeet sekä 2 että 4 vuorokauden kuluttua. Lautakunnan lyhyt viittaus lausuntonsa oheisiin tauluihin kaipaa tätä selitystä, jotta tauluja käsittäisi. Mainittuun aikaan pääsi siis kehittymään eräs bakteri — sen lajia ei ole voitu saada selville, se kasvaa sangen hitaasti kaikissa koeaineissa, ei ensinkään lämpömäärän ollessa korkeanlainen, 37 astetta, on muodoltaan pitkä, kapea ja sangen hoikka, kehittää vaaleita kellanruuniita, pistemäisiä, sangen pieniä pesäkkeitä ja muodostaa limaisia, sangen hitaasti kasvavia kulttuureja kaltevalla pinnalla. Se pujahti suodatushiekkään ja johtoputkiin, mistä seikasta saa selityksensä tuo siellä täällä ilmennyt suuri bakteripitoisuus neljän vuorokauden kuluttua. Tauluista näkyy, että bakteripitoisuus on kahden vuorokauden kuluttua sekä Vanhankaupungin laitoksessa että kaupungin johdoissa ollut koko klorikäsittelyn ajan erittäin vähäinen. Käymättä esillä olevaa asiaa seikkaperäisemmin selvittämään, vaikka pariin kohtaan vielä sopisi kajota, tahdon vain saada sanotuksi, että kauan jatkamani erittäin tarkan tarkastuksen aikana en ole milloinkaan voinut todeta sellaista

¹⁾ Mainita sopii, että esimerkiksi koleraitio huonelämmössä kehittää pesäkkeitä jo 18 tunnin kuluessa; lavantauti- ja colibakterin pesäkkeet näkyvät hyvin 2 vuorokauden kuluttua. Kaikkia näitä patogenejä on kuitenkin sopivin viljellä 37 asteen lämmössä.

bakterien lisääntymistä 4 vuorokaudessa, enpä 5—8 vuorokaudessakaan enempää klorilla käsitellyssä kuin sekä hydytetyssä että klorilla käsitellyssä vedessä *ennen* suodatusta. Sitä vastoin olen silloin tällöin tavannut tämän bakterin suodatetussa vedessä. Jos vielä lisää, että vesi altaista tullessaan vapautuu klorista eikä sillä siis enää ole steriloivaa kykyä suodattimissa, puhtaanvedenkaivoissa, vesisäiliöissä eikä putkijohdoissa, olen mielestäni täysin todistanut, että aluminisulfaattilla ja klorikalkilla toimitettua kemiallista puhdistusta ei voida syyttää sen jälkeen tapahtuneesta veden saastumisesta ja että sentähden Lautakunnan lausunto, että klorikalkilla steriloidulla vedellä voi vasten luuloa olla melko suuri bakteripitoisuus, ei voi koskea käytetyn puhdistusmenettelyn tehokkuutta, joka kuitenkin Lautakunnan vastamainitun lausunnon kautta saatetaan epäilyksen alaiseksi.

Kun oli saatu selville, että suodatushiekkia ei ollut asianmukaisessa kunnossa, ryhdyttiin sitä touko- ja kesäkulla puhdistamaan, mistä näkyikin olleen toivottu tulos.

Kaikista näistä seikoista olisi Lautakunta helposti voinut saada vesijohtolaitokselta kaiken hankittavissa olevan selvityksen.

Kirjelmässä huomauttaa Lautakunta lisäksi että, kun puhdistuksessa käytetään moninaisia kemikaliota, niinkuin aluminisulfaattia, kalsinoitua suudaa, kalkkia, klorikalkkia, natriumsulfiittia y. m., joiden laadulla eräissä tapauksissa voi olla suurta terveydellistä merkitystä, ei se suinkaan ole mikään yksinkertainen puhdistustoimitus, vaan kaipa aina erittäin tarkkaa valvontaa.

Nyt on asianlaita kuitenkin niin, että juuri tämä moninaisuus, aluminisulfaatti, suuda, kalkki, on koko menettelyn vahvin puoli sekä teknilliseltä kannalta että terveydellistä tehokkuutta silmällä pitäen, sillä tällä keinoin voimme teoreettisesti katsoen rajattomin määrin ja käytännöllisesti katsoen erinomaisen paljon suuremmassa määrässä kuin mitä käytettävänä oleva raakavesi sallisi toimittaa puhdistuksen, joka juuri tämän johdosta saavuttaa suuren pysyväisyytensä ja tavattoman mukautumiskykynsä. Tässä on olemassa vain yksi puhdistusta rajoittava seikka, nimittäin kustannukset. Sama on laita edellä mainitun puhdistuksen *aivan riippumatta* klorikalkilla ja antikloriaineilla toimitetusta puhdistuksesta. Tässäkin on meillä teoreettisesti olemassa sama rajoittamaton mahdollisuus, ja pyydän lisätä — säästäväisyysyistä käytimme viime keväänä sangen vähän kloria — sitä voi haittoja syntymättä ja puhdistuksen käymättä mutkalliseksi yhtä hyvin käyttää paljon suurempia määriä, jos tarve vaatii. Tästä kaikesta näemme, kuinka yksinkertainen asia todellisuudessa on; sopivaa järjestystä ja selvyttä käyttämällä pääsee pitkälle ja näiden toisistaan riippumattomien menettelyjen tarjoamalla kaksinkertaisella varmuudella sekä niiden yksilöllisellä mukautumiskyvyllä voi säännöllisten olojen vallitessa saavuttaa tuloksia, jotka täyttävät suuriakin vaatimuksia.

Mitä Lautakunta tarkoittaa lausunnollaan kemikalioiden laadusta ei ole minulle täysin selvinyt. Nämä kemikalit ovat valmistettuja luonnontuotteista; puhdistuksessa ne palautuvat semmoiseen muotoon ja muodostavat semmoisia yhdistyksiä, joita on kaikessa vedessä. Tämä vesi ei ole sen kemiallisempaa kuin mikään muukaan vesi.

Kysymyksestä, onko oikeutettua käyttää kemiallisia aineita vedenpuhdistuksessa, ei suurissa sivistysmaissa enää vallitse vähintäkään epäilystä. Keskustelu tästä asiasta on

jo aikoja takaperin lakannut, ja kemialliset aineet pääsevät päivä päivältä laajempaan käytäntöön; miljoonat ihmiset nauttivat, terveytensä siitä vähääkään kärsimättä, kemiallisesti puhdistettua vettä; tässä kohden vanhoillisimmassakin maassa, Saksassa, nimenomaisessa pohjavesimaassa, saavuttaa kemiallinen veden puhdistus jalansijaa semmoisten erikoistutkijain kuin esimerkiksi Jenan Gärtnerin tukemana. Englantia puhuva maailma on tässä kohden jo kauan osottanut ennakkoluuloitomuutta ja käytännöllisyyttä, jota muut näyttävät vain vähitellen kyenneen omistamaan.

Ylipäätään käytetään maailmassa kulutusvetenä laadultaan mitä erilaisimpia kemiallisia vesiä, suolattomimmista, pehmeimmistä vesistä suolattomiin, kymmenien, jopa satojenkin asteiden kovuisiin vesiin. Veden kemiallisella laadulla sinänsä ei, eräitä pääkohtia lukuun ottamatta, nyttemmin yleensä voi katsoa olevan erikoista terveydellistä merkitystä, ellei ehkä sitä, että kovemmat vedet kenties ovat pehmeämpiä sopivimmat.

Tässä asiassa on Terveystieteiden lautakunta asettanut määrätulle kannalle huomauttessaan Kaupunginvaltuustolle osotetussa kirjelmässään huhtikuun 17 päivältä 1913 pitävänsä edullisempana, että veden kalkkipitoisuutta kävisi vieläkin lisääminen ainakin sen verran, ettei sen kovuus olisi 5 saksalaista astetta vähempi ja — jatkaa Lautakunta — „kun Helsingin kaupunki on siinä edullisessa asemassa, että sen vesijohtoveden puhdistuslaitteet sallivat veden kovuusmäärän sekä vähentämistä että lisäämistä, tahtoi Lautakunta ehdottaa, että Kaupunginvaltuusto antaisi kaupungin teknillisten laitosten Hallituksen toimeksi tutkia, onko mahdollista käytellä vettä sillä tavoin, että Lautakunnan ehdottama kovuusaste saavutettaisiin“.

Mitä tulee veden makuun ja lämpö määrään, johon nähden mielestäni ei pidä kiistellä mausta, olen Lautakunnan kanssa aivan yhtä mieltä, ja pyydän lisätä, että maun parantaminen (maku ei riipu kemiallisista seikoista tavallisessa mielessä, vaan muista syistä) sekä muidenkin melko huomattavain parannusten aikaansaaminen nykyiseen johtoveteen ei ole aivan mahdotonta, esimerkiksi kaksoissuodatusta käyttämällä.

Mitä vihdoin tulee Lautakunnan 3 kohdassa tekemään loppuväitteeseen, voi mielestäni siihen yhtyä, ei Lautakunnan esittämän niukan perustelun pohjalla, vaan aivan yksinkertaisesti siitä syystä, että ei ole mahdollista näillä kemiallisilla menettelyillä ja *pikasuodatuksella* aikaansaada samaa *jalostusmäärää*, mikä pohjavedellä on.

Ylipäätään näyttää minusta kuin olisi erikoisiin ja satunnaisiin seikkoihin perustuvalla arvostelulla pulmallisena ja tavattomana aikana vähemmän arvoa, kuin sen kysymyksen yleisellä selvityksellä, missä määrin terveydelliset olot riippuvat paikkakunnan vedenhankinnan yhteydessä olevista seikoista.

Meillähän on esimerkkejä siitä, että bakteriköyhä vesi, esim. Näsijärven vesi, voi aikaansaada pelottavia onnettomuuksia, ja olemme vuosimääriä voineet todeta, että Helsinki, jonka vesijohtoveden bakteripitoisuus on vuosikymmenien kuluessa pitkät ajat vuodesta ollut suuri ja jossa erinäisiä kertoja on käytetty puhdistamatontakin jokivettä, ei ole tästä kärsinyt haittaa. Koko kysymys on liian selvittämätön ja liian pulmallinen seistäkseen tai kaatuakseen semmoisen seikan keralla kuin että tuolla taikka täällä on tavattu niin ja niin monta bakteripesäkettä.

Erinäisten 5 kohdassa esitettyjen näkökohtain johdosta rohkenen huomauttaa, että se vastenmielisyys, jota Lautakunta katsoo asiakseen tuntea Vantaan jokialueella sijaitsevaa pintaveden ottopaikkaa kohtaan, toistaiseksi on tuskin muulta kuin teoreettiselta kannalta oikeutettu. Tarvitsee vain tässä yhteydessä johdattaa mieleen, kuinka hyvin voidaan tulla raakavesiolojen puolesta toimeen maanosamme taajimmin asutuilla seuduilla ja kuinka miljoonayhdyskuntiin otetaan pintavettä virroista, joita käytetään kaikkiin mahdollisiin tarkoituksiin. Vantaanjoen olot eivät ole sen huonommat kuin että mainittu vesi nyt samoin kuin vastedeskin säällisen ajan kuluessa ja järkevien toimenpiteiden avulla voi tyydyttää tarpeitamme. Miksi — ja mistä — ottaa tuota toista pintavettä, joka kuitenkin sekin on puhdistettava, kun ennestään olevan käy puhdistaminen yhtä hyvin kuin kaikki muutkin pintavedet.

Helsingin Vanhassakaupungissa, marraskuun 17 päivänä 1916.

G. K. Bergman.

*Esitys tonttipaikan luovuttamisesta taide-
näyttelyrakennukselle, oopperatalolle ja konser-
vatoorirakennukselle sekä XIII kaupunginosan
korttelien N:ojen 401 a, 401 b, 402 ja 403 kau-
punginasemakaavan muuttamisesta.*

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI

Maalisk. 12 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 242.

Huomauttaen täällä vallitsevasta maalaus- ja kuvanveistosteosten näyttelyhuoneistojen puutteesta on Suomen Taiteilijaseura Rahatoimikamariin antamassaan kirjoituksessa maaliskuun 31 päivältä 1916 (Liite I) Kaupunginvaltuustolta anonut tontin luovuttamista Seuralle taidenäyttelyrakennuksen paikaksi. Seura vetoo Kaupunginvaltuuston joulukuun 3 päivänä 1907 tekemään päätökseen, jonka kautta kortteli N:o 198 varattiin taide- ja musiikkitarkoituksiin käytettäväksi, mutta kun ne tarkoitukset, joita toiselta puolen Seura ja toiselta puolen musiikin huoltajat edustavat, kärsisivät siitä, että ne kootaisiin yhteen paikkaan, on Seura ilmoittanut luopuvansa vaatimasta sijaa edellä mainitussa korttelissa, jos toinen tontti, joka mielellään saisi olla kaupungille vähemmän arvokas, voidaan Seuran tarpeisiin osottaa, ja ehdottaa Seura siihen tarkoitukseen luovutettavaksi XIII kaupunginosan korttelin N:o 401 b. Seura panee kirjoituksensa oheen Suomen Taideyhdistyksen johtokunnan antaman todistuksen Ateneumissa vallitsevasta tilanpuutteesta (Liite II) sekä näyttelyrakennuksen likimääräisen kannattavaisuuslaskelman (Liite III), jonka rakennuksen hoidon Seura oli ajatellut annettavaksi osakeyhtiölle. Sittenkun kuitenkin rakennushankkeen toteutuminen on tullut taatuksi lahjoituksen avulla, on Taiteilijaseura, oheen pannen lahjakirjan jäljennöksen (Liite IV), kirjelmässä Kaupunginvaltuustolle marraskuun 9 päivältä 1916 (Liite V) ilmoittanut, että hankkeissa olleen rakennusyhtiön osakemerkintä on keskeytetty ja että näyttelyrakennuksen hallintoa hoitaisi Taiteilijaseura näyttelykomiteansa kautta. Seura toistaa aikaisemman anomuksensa että kortteli N:o 401 b mahdollisimman edullisilla ehdoilla luovutettaisiin Seuralle taidenäyttelyrakennuksen paikaksi. Rahatoimikamari lähetti asian kaupungin yleisten töiden Hallitukseen ja sittemmin Musiikkilautakuntaan.

Lähetteessä helmikuun 17 päivältä 1916 pyysi Kaupunginvaltuuston Valmisteluvaliokunta Rahatoimikamarin lausuntoa Suomalaisen Ooppera Osakeyhtiön Valtuustolle tekemästä anomuksesta (Liite VI) että yhtiölle maksutta luovutettaisiin tontti oopperatalon paikaksi. Huomauttaen mitä vaikeuksia vuodesta 1911 lähtien toimineella oopperayrityksellä on ollut oman huoneiston puutteen johdosta, ehdottaa yhtiö, että oopperatontiksi luovutettaisiin yhtiön mielestä siihen tarkoitukseen erittäin sopivat tontit N:ot 11, 13 ja 15 vastaisen Kaisaniemenkadun varrelta korttelista N:o 37, ja on yhtiö anomuksensa oheen pannut sinne teetettävän oopperatalon luonnospiirustukset sekä likimääräisen kustannusarvion ynnä oopperatalon kannattavaisuuslaskelman (Liite VII). Tästäkin asiasta on Rahatoimikamari hankkinut kaupungin yleisten töiden Hallituksen ja Musiikkilautakunnan lausunnot.

Musiikkiopiston johtokunnan Musiikkilautakunnalle antama anomus oman tonttipaikan saamisesta on päivätty tammikuun 30:ntenä 1917 ja tarkoittaa, että Musiikkiopistolle luovutettaisiin suurin osa korttelia N:o 402, semmoisena kuin se on entisen kaupunginasemakaava-arkkitehdin B. Jungin Taiteilijaseuran ja suomalaisen oopperan tonttikysymysten yhteydessä marraskuun 25 päivänä 1916 laatimassa kaupunginasemakaavan muutosehdotuksessa, ynnä vähäinen osa samaan järjestämisehdotukseen sisältyvää korttelia N:o 403. Ehdotuksen oheisessa selitelmässä mainitaan puheena oleva kortteli sopivaksi konservatoorin paikaksi. Musiikkiopiston anomusta on ainoastaan Musiikkilautakunta käsitellyt, ja sisältyy Lautakunnan lausunto sen mietintöön (Liite XII). Tontinluovutuksen perustelemiseksi mainitaan, että on mahdoton saada tarkoitukseen sopivaa vuokrahuoneistoa, jossa laitoksen voisi kehittää täydelliseksi konservatooriksi. Mainittujen tonttien luovutusehdoiksi esittää johtokunta, että niiden hinta saisi olla kiinteistöihin kiinnitettynä korottomana lainana niin kauan kuin Musiikkiopistoa tai muuta kotimaista sävel- ja näyttämötaiteen oppilaitosta tontille teetetyissä rakennuksissa pidetään voimassa; että kaupunki myöntyisi kiinnityksen myöhemmäksi siirtämiseen rakennuslainan hyväksi; sekä että yhtiö saisi korttelin 402 tontille N:o 9 rakennettavan huoneiston pohjakerrokseen laittaa vuokrattavia myymälähuoneistoja.

Niinkuin jo mainittiin, ovat edellä kerrotut asiat, lukuun ottamatta Musiikkiopiston anomusta, olleet käsiteltävinä kaupungin yleisten töiden Hallituksessa, joka lisävalmistelua varten oli lähettänyt ensin oopperatalokysymyksen valiokuntaan, johon kuuluivat arkkitehdit Armas Lindgren ja Bertel Jung sekä insinööri Jalmar Castrén, ja sittemmin saman kysymyksen ynnä Taiteilijaseuran anomuksen samaan valiokuntaan, lisättynä arkkitehti Hugo Lindbergillä. Valiokunta antoi mietintönsä maaliskuun 24 päivänä 1916 ja toukokuun 20 päivänä samaa vuotta (Liitteet VIII ja IX). Kun Kaisaniemenkadulla sen kapeuden vuoksi ei ole tilaa monilukuisille ajoneuvoille ja siihenkin katsoen, että tämän kadun varrella sijaitsevain tonttien myyntiarvo

on suuri, on valiokunta vastustanut puheena olevain tonttien luovuttamista oopperatalon paikaksi ja pitänyt parempana talon sijoittamista kortteliin N:o 198. Jälkimmäisessä mietinnössä viitataan mainitun korttelin erinomaiseen liikeasemaan ja siihen perustuvaan suureen myyntiarvoon sekä ehdotetaan korttelit N:ot 401 a, 401 b, 402 ja 403 uudesti järjestettäväksi julkiseksi paikaksi, jossa olisi tilaa sekä oopperatalolle että taidenäyttelyrakennukselle ja konservatoritalolle. Valiokunta on arvellut, että oopperatalo, rakennettuna likimain luonnospiirustusten mukaisesti, sijoitettaisiin uuteen kortteliin N:o 403, joka käsittäisi korttelin N:o 401 a ja osia sen molemmilla puolin sijaitsevista kortteleista N:oista 402 ja 403. Kortteli N:o 401 b, joka merkittäisiin N:olla 401 ja jota järjestely koskee verraten vähän, ehdotetaan luovutettavaksi Taiteilijaseuralle, jota vastoin korttelin N:o 402 jäljellä oleva osa, lukuun ottamatta jo myytyä Nervanderkadun tonttia N:o 1, varattaisiin konservatorin paikaksi, joksi myös saisi käyttää oopperatontin eteläosaa. Järjestelyehdotus on sittemmin laadittu uudestaan ja on nyt valmiina kaupungin yleisten töiden Hallituksen hyväksymässä muodossa, joka vain vähän eroaa valiokunnan esittämästä ehdotuksesta, mutta josta vielä puuttuu korttelin N:o 403 tonttijaoitus. Niinkuin ehdotuksen oheisessa selityksessä (Liite X) huomautetaan, laaditaan semmoinen jaoitus, kohta kun oopperatalon lopulliset piirustukset on saatu.

Edellä mainittu lisätty valiokunta tekee mietinnössään myös ehdotuksen erinäisten lähiseudun tonttien käyttämisestä tarkoituksiin, jotka eivät ole esillä olevain asiain välittömässä yhteydessä. Niinpä ehdotetaan Museokadun varrella korttelissa N:o 416 olevat tontit N:ot 12 ja 14 vastaisen Keskuskirjastotalon paikaksi, minkä ohessa muuhun osaan korttelia sijoitettaisiin ylempi taideteollisuus- ja käsityöläiskoulu. Sen pienenlaisen kansakoulun, joka nykyään on sijoitettuna mainittuun kortteliin, kävisi valiokunnan mielestä muuttaminen jollekin korttelien N:ojen 430 tai 431 joutilalle tontille. Lopuksi puoltaa valiokunta kaupunginasemakaava-arkkitehdin ehdotusta eräiden Hesperiakadun tonttien varaamisesta kaupungin tarpeisiin.

Kaupungin yleisten töiden Hallitus yhtyy mietinnössään (Liite XI) valiokunnan ehdotukseen ja esittää kaupunginasemakaavanmuutoksen toimeenpanemista edellä mainitun, tämän oheisen järjestelysuunnitelman mukaisesti. Hallituksen mielestä olisi vastaiset korttelit N:ot 403 ja 401 b luovutettava uuden oopperatalon tai taidenäyttelyrakennuksen paikaksi, niin kauan kuin Suomalainen Ooppera Osakeyhtiö ja Taiteilijaseura siellä pitävät voimassa mainittuja rakennuksia. Vähemmistö, johon ovat kuuluneet jäsenet, arkkitehti Armas Lindgren ja kauppias Julius Tallberg, on ollut sitä mieltä, että korttelit olisi luovutettava määrätystä hinnasta, joka saisi olla korottomana kiinnityslainana niin kauan kuin kortteleja käytetään puheena oleviin tarkoituksiin, ja on Hallitus, siltä varalta että tämä mielipide otetaan huomioon,

arvioinut korttelin N:o 403 75 markaksi ja korttelin N:o 401 b 100 markaksi neliömetriltä. Valiokunnan ehdottamaan Keskuskirjastotalon, Taideteollisuusmuseon ja muiden julkisten rakennusten paikkain varaamiseen on Hallitus niinikään yhtynyt.

Tyhjentävän ja perusteellisen selvityksen asiasta on antanut Musiikkilautakunta (Liite XII). Lautakunta puoltaa hyväksyttäväksi ehdotettua kaupunginasemakaavanmuutosta, uuden korttelin N:o 401 luovuttamista eräin ehdoin Taiteilijaseuralle, rakennuspaikan osottamista Suomalaisen Oopperan Osakeyhtiölle korttelista N:o 403 sekä korttelin N:o 402 vastaisen tontin N:o 9 varaamista Helsingin Musiikkiopiston tarpeisiin. Tontin luovutusehtoihin nähden on Lautakunta yhtynyt kaupungin yleisten töiden Hallituksen vähemmistön esittämään mielipiteeseen ja puoltanut myyntiä sillä ehdolla, että nykyistä tonttiarvoa vastaava kauppahinta saa olla korottomana kiinnityslainana.

Rahatoimikamari on pääasiassa yhtynyt Musiikkilautakunnan ehdotukseen asiassa. Kun kuitenkin kysymys koskee melko laajain ja kalliiden alojen käyttämistä, on Rahatoimikamari pitänyt Hallituksen enemmistön puoltamaa luovutusmenettelyä paremmin kaupungin etujen mukaisena, koska siten tulisi ainiaaksi taatuksi tämän tonttialan käyttäminen yleishyödylliseen tarkoitukseen. Tämän lisäksi sopii huomauttaa, että päätöstä tällä kertaa tarvitsee tehdä ainoastaan Taiteilijaseuralle luovutettavasta tontista, jonka rakennusyritys ei ole lainatun pääoman varassa eikä siis kiinteistö tule kiinnityksellä rasiitettavaksi. Ehdotetun 5 vuoden ajan, jonka kuluessa rakennustyön pitäisi alkaa, kävisi Rahatoimikamarin mielestä lyhentäminen 3 vuodeksi, jommoinen muutos ei liene vastoin Taiteilijaseuran rakennushankkeita. Edellä mainitut, nyt käsiteltyjen kysymysten yhteydessä tehdyt ehdotukset paikan varaamisesta erinäisille kaupungin julkisille rakennuksille, eivät sitä vastoin Rahatoimikamarin mielestä vielä ole niin valmisteltuja, että niitä jo nyt voisi ottaa lopullisesti käsiteltäviksi, mutta Kamari on vastedes, kohta kun tarpeellinen lähempi selvitys on ehditty saada, alistava ne Kaupunginvaltuuston tutkittaviksi.

Edellä lausutun johdosta pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

hyväksyä ja hankkia vahvistuksen tämän oheisen järjestelysuunnitelman mukaiselle XIII kaupunginosan korttelien N:ojen 401 a, 401 b, 402 ja 403 kaupunginasemakaavanmuutokselle;

edellä mainitussa järjestelysuunnitelmassa N:olla 401 merkityn korttelin, sittenkun kaupunginasemakaavanmuutos

on asianmukaisesti vahvistettu, maksutta luovutettavaksi Taiteilijaseuran käytettäväksi, niin kauan kuin tontilla pidetään voimassa kuvaamataiteen näyttelyrakennusta, sekä muutoin seuraavin ehdoin:

1) että kaikkien tontille teetettävään rakennusten samoin kuin vastaisten uutis-, muutos- ja lisärakennustenkin piirustukset on alistettava Kaupunginvaltuuston tarkastettavaksi ja hyväksyttäväksi;

2) että rakennustyö alotetaan kolmen vuoden kuluessa siitä päivästä lukien, jona mainittu kaupungin-
asemakaavanmuutos on vahvistettu;

3) että tontille teetettävää näyttelyrakennusta siihen kuuluvine huoneistoineen käytetään kotimaisten kuvaamataiteiden näyttelyhuoneistona, mutta sen lisäksi, sikäli kuin huoneistoja ei tarvita mainittuun tarkoitukseen, kohtuullisesta korvauksesta luovutetaan muihinkin taiteellisiin tarkoituksiin. Tämän johdosta ehkä syntyvät riitaisuudet ratkaisee Kaupunginvaltuuston sitä varten valitsema kunnallinen viranomainen;

4) että Kaupunginvaltuustolle varataan oikeus valita edustaja talon hallintoa hoitamaan asetettavaan toimikuntaan;

oopperatalon ja siihen kuuluvain laitosten rakennuttamiseksi tarpeellisen alueen osotettavaksi Suomalaiselle Ooppera Osakeyhtiölle edellä mainittuun järjestelysuunnitelmaan N:o 403 merkitystä korttelista;

oopperatontin rajain lopullisen määräämisen ja luovutusehtojen vahvistamisen jätettäväksi siksi, kunnes korttelin N:o 403 tonttijaoitus on vastedes annettavan ehdotuksen mukaisesti asianmukaisella tavalla vahvistettu;

järjestelysuunnitelmaan merkityn tontin N:o 9 korttelissa N:o 402 ynnä paikan vastaisen korttelin N:o 403 kaakkoispuolisesta, Ainokatua päin antavasta tontista varattavaksi Helsingin Musiikkiopiston tarpeisiin; sekä

*kysymyksen tämän tonttialueen rajoista ja luovutus-
ehtojen määräämisestä jätettäväksi siksi, kunnes vastedes
annettavan ehdotuksen varassa oleva korttelin N:o 403 tontti-
jaoitus on vahvistettu.*

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Jarl W. Andersin.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Niinkuin tunnettu, on Helsingissä nykyään ainoastaan yksi huoneisto — oikeammin sanoen ainoastaan yksi isonlainen huoneisto — jossa käy toimeenpaneminen taidenäyttelyjä, nimittäin Ateneumin n. s. näyttelysali. Tämä huone, jonka, siihen aikaan kun Ateneum rakennettiin, ehkä saattoi katsoa tyydyttävän niitä vähäisiä vaatimuksia, joita Suomen nuori taide silloin asetti näyttelyhuoneistolle, ei ole moniin aikoihin kyennyt tyydyttämään vähimpiäkään vaatimuksia tilaan nähden. Vuotuisia taidenäyttelyjä siellä tosin pidetään edelleen, näyttelyjä, joista tungos on pakottanut vanhemmat taitelijamme jäämään pois, jotta nuoremmat voisivat ainakin jossain määrin tulla edustetuiksi, mutta suurempain yleisten näyttelyjen huoneistoksi sali ei sovellu, varsinkin kun sen valaistus-olot ovat huonot ja veistokuvateoksille aivan mahdottomat.

Mutta tämäkään huoneisto ei enää ole yksinomaan taitelijain käytettävänä. Samalla kun näyttellepanijain luku on vuosi vuodelta kasvanut, ovat nimittäin ne seurakunnat, Suomen Taideyhdistys ja Suomen Taideteollisuusyhdistys, jotka etusijassa käyttävät Ateneumia, katsoneet oikeudekseen yhä pitempinä aikoina vuodesta käyttää näyttelysalia omiin tarpeisiinsa, ja aivan lähiaikoina tarvitaan se kasvamistaan kasvavain taidekokoelmain säilytyspaikaksi, mistä on seurauksena, että kaikki yleiset taidenäyttelyt käyvät mahdottomiksi. Jo nyt on enemmän ja enemmän kodittomiksi joutuneiden taitelijain ollut pakko hakea itselleen suojaa toisaalta. Ritarihuoneen sali, joka kylkivalaistuksensa ja runsaasti koristeltujen seinänsä johdosta on sangen sopimaton näyttelysaliksi, on sen tähden saanut monasti olla näyttelyhuoneiston vastikkeena. Mutta tätäkään salia ei enää luovutettane tällaisiin tarkoituksiin. Tämän lisäksi ovat erinäiset taidekauppiat antaneet käytettäväksi pienempiä näyttelyhuoneistoja, mutta kun niissä toimeenpannut vaatimatomat näyttelyt etusijassa palvelevat pelkkiä liiketarkoituksia, käy ne tässä yhteydessä sivuuttaminen.

Ei tarvinne huomauttaa, että huoneiston puute on kipeimmin tuntunut, kun on ollut pakko kieltäytyä vastaanottamasta ulkomaisia näyttelyjä tai kun olisi ollut aihetta merkkitilaisuuksissa toimeenpanna suurempia, kehitystä valaisevia tahi juhlanäyttelyjä, ja on ilman muuta selvää, mikä sivistyksellinen taidenautinto sen johdosta on mennyt taidetta suosivalta yleisöltämme hukkaan. Ainoastaan erinomainen myötämielisyys Taideyhdistyksen puolelta saattoi mahdolliseksi muutama vuosi takaperin toimeenpanna suuren Edelfelt-näyttelyn. Kun nyttemmin paljon kustannuksia on pantu Taideyhdistyksen Ateneumissa sijaitsevan kokoelman perinpohjaiseen uudistukseen, ei samantapaista näyttelyä sen johdosta tarpeellisine kokoelmain tyhjentämisineen enää käy toimeenpaneminen mainitussa talossa.

Valtio, jonka puoleen Taiteilijaseura on huoneistoasiassa kääntynyt, ei näy katsovan itsellään olevan varoja teettää näyttelyrakennusta Helsinkiin. Sitä vastoin on pääkaupungin Valtuusto, oivaltaen taiteilijain pyrkimysten oikeutuksen, osottanut näille suopeuttaan muutama vuosi takaperin tekemällä suurenmoisen tarjouksen varatessaan korttelin N:o 198 taide- ja musiikkitaroituksiin.

Ponnistukset, joita on tehty rakennushankkeiden toteuttamiseksi, sittenkun tontti-paikka näytti olevan käytettävänä, ovat kuitenkin osottaneet, että ne vaatimukset, joita toiselta puolen on Seuran ja toiselta puolen musiikin edustajilla, tuskin ovat tyydyttävästi huomioon otettavissa yhteisesti käyttämällä samaa huonetilaa, ja että näiden yritysten kytkeminen toisiinsa ainoastaan olisi omansa ehkäisemään kumpaisenkin pyrkimyksiä. Näin ollen ja kun Taiteilijaseuralle sitä paitsi on tunnettua, että kaupungin-hallinto on havainnut mainitun korttelin N:o 198 nyttemmin käyneen niin arvokkaaksi, että se etusijassa olisi varattava johonkin liiketarkoitukseen tai jonkin tärkeän ja monumenttaalisen keskuslaitoksen, oopperatalon tai semmoisen paikaksi, on Seurassa herätetty ehdotus, että Seura tekisi Herroille Kaupunginvaltuusmiehille kunnioittavan esityksen, että kuvaamataiteiden käytettäväksi vastamainitun korttelin sijasta annettaisiin jokin kaupungille vähemmän arvokas tontti — varsinkin kun n. s. liikepaikalla Seuran mielestä ei ole ratkaisevaa merkitystä, kun on kysymys näyttelyrakennuksen paikasta, jos vain rakennus saadaan sijoitetuksi keskikaupungin läheisyyteen.

Semmoinen tontti on Taiteilijaseuran mielestä XIII kaupunginosan korttelissa N:o 401 b. Sijaiten keskeisen liikenneväylän läheisyydessä, mutta kahden liikenäkökannalta vähäpätöisen kadun varrella sekä kauttaaltaan käsittäen alastonta mäkeä, täytyy tällä korttelilla katsoa olevan tuntuvasti vähemmän kauppa-arvon kuin korttelilla N:o 198. Sen johdosta että rakennus sijaitsisi syrjässä Viertotien viereisten julkisten rakennusten paikaksi aiottujen tonttien takana, voisi sen rakennustaiteelliselta kannalta käsitellä vaatimattomasti ja naapuritonttien rakennuksista riippumatta, varsinkin kun, niinkuin Seuran aikomus on ollut, rakennus tehtäisiin aivan matala. Kohtalaisen korkealle näyttelyrakennukselle ei edellä mainittu mäki sitä vastoin tuottaisi haittaa, koska sitä ei tarvitsisi poistaa, mutta se toiselta puolen tarjoten hyvän rakennusperustuksen säästäisi tuntuvasti semmoisia kustannuksia, joita olisi täytynyt käyttää Arkadian paikalla.

Tuntien kuinka lämmintä harrastusta Helsingin kaupunkikunta on usein osottanut taiteellisia pyrkimyksiä kohtaan, rohkenee Taiteilijaseura täten vielä kerran vedota Herrain Kaupunginvaltuusmiesten hyvänsuopaisuuteen anoen, että Kaupunginvaltuusmiehet edellä esitettyjä näkökohtia huomioon ottaen Taiteilijaseuralle mahdollisimman edullisin ehdoin luovuttaisivat edellä mainitun tontin korttelista N:o 401 b maalaus- ja veistokuvateosten näyttelyrakennuksen paikkaksi.

Rakennuksen muodon ja laajuuden selvittämiseksi pannaan tämän oheen Seuran toimesta laaditut luonospuurustukset kannattavaisuuslaskelmineen. Tietenkin täytyy rakennuksen muodostuksen kuitenkin sovittautua niiden varain mukaan, joita tarkoitukseen voidaan saada ja johon tarkoitukseen Seura puolestaan on yhtä halukas kuin velvollisenkin käyttämään hallussaan nykyään olevat rahastot, kaikkiaan noin 60,000 markkaa.

Kun, niinkuin kannattavaisuuslaskelmasta näkyy, Seura aikoo osakemerkintää käyttämällä suuressa määrin vedota taidetta suosivan yleisön uhraavaisuuteen tarpeellisen rakennuspääoman aikaansaamiseksi, näyttää olevan erittäin tärkeää, että kaupungin luovutusehdot laaditaan niin, ettei tontista tarvitsisi suorittaa käteismaksua.

Täysin tuntien sen yleissivistyksellisen merkityksen, minkä näyttelyrakennus saisi maamme taiteelle yleensä ja erikoisesti pääkaupungin taidepyrinnöille, rohkenee Taiteilijaseura, joka piiriinsä sulkee kaikki Suomen kuvaavat taiteilijat ja jolla siten on keskeinen ja vallitseva asema maamme taide-elämässä, varmana vakaumuksenaan lausua, että tämä rakennus tulee puolueettomasti asetettavaksi kaikkien luovain taiteilijain käytettäväksi ja että Seura paremmin kuin mikään muu nykyään olemassa oleva liittymä on sopiva edustamaan kuvaavain taiteilijain vaatimuksia näyttelyrakennuksen hallinnossa.

Yrityksen taloudellisen johdon turvaamiseksi tulisi Seuran suunnitelman mukaan vastaista kiinteistöä hoitaa osakeyhtiön, jonka sääntöehdotus pannaan tämän oheen, ja pyytää Seura tähän ehdotukseen viitaten huomauttaa, että kaupungilla on tilaisuus valita edustajansa johtokuntaan voidakseen tarpeen mukaan valvoa hallintoa.

Kaikkeen edellä lausuttuun viitaten ja luopuen kuvaamataiteiden osalta kaikista vaatimuksista korttelissa N:o 198 aikaisemmin varattuun paikkaan nähden pyytää Seura kunnioittaen Herroilta Kaupunginvaltuusmiehiltä anoa:

että Kaupunginvaltuusmiehet mahdollisimman hyvillä ehdoilla Taiteilijaseuralle luovuttaisivat korttelin N:o 401 b XIII kaupunginosasta taideteollisuusnäyttelytalon paikaksi.

Helsingissä, maaliskuun 31 päivänä 1916.

Suomen Taiteilijaseuran puolesta:

Magnus Enckell.

W. G. Palmqvist.

Liite II.

Pyynnöstä todistaa Suomen Taideyhdistyksen johtokunta, että Ateneumissa oleva yhdistyksen huoneisto jo kauvan on osottautunut liian ahtaaksi kasvamistaan kasvaville taidekokoelmille ja että jo nyt melko suuri osa kokoelmista on tämän johdosta pantu säilyyn, vaikka 46 Suomen valtiolle, Antellin kokoelmille ja yhdistykselle itselleen kuuluvaa taideteosta, joukossa useita melko kookkaita, jotka ottivat osaa Malmössä 1914 pidettyyn baltialaiseen näyttelyyn, sotatilan johdosta vielä on Malmössä. Tilanpuutteen poistamiseksi on johtokunta jo aikaisemmin, vaikka tähän asti menestyksettä, ryhtynyt toimiin Ateneumin näyttelysalin yhdistämiseksi kokoelmahuoneistoon, ja on tämä edelleen toivomus, jonka toteutumista lisääntymistään lisääntyvällä kärsimättömyydellä odotetaan. Helsingissä, huhtikuun 4 päivänä 1916.

Suomen Taideyhdistyksen Johtokunnan puolesta:

Werner Söderhjelm.

J. J. Tikkanen.

Liite III.

Helsingin kaupungin kortteliin N:o 401 b suunnitellun näyttelyrakenuksen likimääräinen kannattavaisuuslaskelma.

Rakennuksen kustannukset seikkaperäiden kustannusarvion mukaan Smk 170,000: —

Rakenuspääoman hankinta:

Osakepääoma	Smk 120,000: —
käsittää Taiteilijaseuran käytettävänä olevat rahastot 60,000 markkaa sekä yksityisten osakkaiden varoja 60,000 markkaa.	
Viisiprosenttinen laina	" 50,000: —
	<u>Smk 170,000: —</u>

<i>Vuositulot:</i>		<i>Vuosimenot:</i>	
Vuokraa taidenäyttelyistä ..	Smk 7,000: —	50,000 markan korko.....	Smk 2,500: —
Vuokraa Taiteilijaseuralta ..	” 3,000: —	Lämmitys, polttopuut	” 1,600: —
Vuokraa taideteosten säilyttä-		Intendentin palkkio	” 1,200: —
misestä	” 900: —	Talonmiehen ja lämmittäjän	
Vuokraa kokouksista ja luen-		palkkio	” 600: —
noista	” 900: —	Puhtaanapito ja lumenkuljetus	” 400: —
Vaatesäiliömaksuja	” 500: —	Vedenkulutus	” 60: —
		Vakuutusmaksut	” 340: —
		Verot ja korjaukset	” 2,000: —
	<hr/>		<hr/>
	Smk 12,300: —		Smk 8,700: —

Suomen Taiteilijaseuran puolesta:

W. G. Palmqvist.

Läite IV.

Suomen Taiteilijaseuralle Helsingissä.

Sanomalehdissä t. k. 15 päivänä ollut uutinen A. B. Ara O. Y:n perustamisesta johdatti mieleeni kauan kyteneen toivomuksen voida lahjoituksen tekemällä hankkia kuvaamataiteelle oman näyttelyhuoneiston, minkätähden pyydän saada Suomen Taiteilijaseuran laatiman kustannusarvion mukaisesti vastata puheena olevan taidehallin rakennuskustannuksista. Tämän ehdoksi katson olevan aihetta panna, että minun nimeäni ei saateta tiedoksi, ennenkuin annan siihen luvan, ja toivomuksena rohkenen lausua, että Seura soisi minulle kunnian työskennellä yhdessä sen komitean kanssa, jonka Seura asettanee hanketta toteuttamaan.

Mäntässä, syyskuun 28 päivänä 1916.

Gösta Serlachius.
(sinetti).

Allekirjoittaneilla on ollut kunnia vastaanottaa edellä oleva, lahjoittajan omakätisesti allekirjoittama lahjakirja, ja todistamme tämän jäljennöksen pitävän yhtä alku-

peräisen kanssa, jota toistaiseksi säilyttää Taiteilijaseuran sihteeri, allekirjoittanut W. G. Palmqvist.

Helsingissä, sysskuun 29 päivänä 1916.

Emil Wikström.

Magnus Enckell.

W. G. Palmqvist.

Liite V.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Sittenkun Suomen Taiteilijaseura oli maaliskuun 31 päivänä 1916 Herroille Helsingin Kaupunginvaltuusmiehille tehnyt kunnioittavan anomuksen näyttelytontin luovuttamisesta kuvaamataiteiden näyttelyrakennuksen paikaksi, jonka anomuksen mukana seurasivat näyttelyrakennuksen luonnospiirustukset ynnä A. B. Ara O. Y:n sääntöehdotus, joka yhtiö laaditun ohjelman mukaan olisi hoitanut taidehallin hallintoa, on Seuralla ollut onni vastaanottaa lahjoitus, joka nyttemmin saattaa Seuralle mahdolliseksi heti toteuttaa rakennushankkeensa. Tämän lahjoituksen johdosta on A. B. Ara O. Y:n osake-merkintä nyttemmin tarpeettomana lakkautettu ja tulee sentähden näyttelyrakennuksen hallintoon nähden tehtäväksi sellainen muutos, että hallintoa hoitaa Taiteilijaseura erityisen näyttelykomitean kautta.

Vuotuiset tulot, joita Seura hallinnosta saanee, käytetään lahjoittajan lausuman toivomuksen mukaisesti taiteilijastipendeiksi.

Muutoin viitaten kirjelmään maaliskuun 31 päivältä kuluvaan vuotta pyytää Seura täten kunnioittaen toistaa aikaisemman anomuksensa

että Herrat Kaupunginvaltuusmiehet mahdollisimman hyvillä ehdoilla Taiteilijaseuralle luovuttaisivat XIII kaupunginosan korttelin N:o 401 b taidenäyttelyrakennuksen paikaksi.

Helsingissä, marraskuun 9 päivänä 1916.

Taiteilijaseuran puolesta:

Magnus Enckell.

W. G. Palmqvist.

Helsingin kaupungin Valtuustolle.

Kuten tunnettu, ovat vuosikymmeniä kestäneet pyrinnot kotimaisen oopperan hyväksi johtaneet siihen, että maamme pääkaupungissa sitte vuoden 1911 toimii vakinainen „Suomalainen Ooppera“ kotimaisine laulutaitelijoineen.

Kuitenkin Helsingissä ylläpidettiin jo 1870-luvun loppu- ja 1880-luvun alkupuolella vakinaista kotimaista oopperaa. Lähinnä kaupungin väkiluvun pienuuden takia ei se sentään voinut taloudellisesti kannattaa, ja niinpä kävi pakoksi lakkauttaa tämä isänmaallisen ja sivistyksellisen innostuksen synnyttämä yritys. Seuraavien vuosikymmenien aikana täytyikin pääkaupunkilaisten tyytyä etupäässä ulkomaalaisten joukkueiden satunnaisiin ooppera-näytännöihin, jolla aikaa suomalaiset laulutaitelijat osaksi hakeutuivat ulkomaiden näyttämöille, osaksi olivat pakoitetut jättämään synnynäiset taitelijavoimansa kouluuttamatta ja käyttämättä.

Näitä sivistyskansalle arvottomia oloja on yhdistys Suomalainen Ooppera O. Y. koettanut korjata, ja se menestys, mikä sen osaksi on tullut, osoittaa että maamme pääkaupunki jo on siksi edistynyt, että vakinaisen kotimaisen oopperan tulevaisuus on täysin taattu. Kumminkin on tämän viisivuotista, ilahduttavaa kehitystä suuresti haitannut tarkoituksenmukaisen huoneuston puute. Akustisesti eivät tšekäläiset teatterit sovellu soitannollisille esityksille, eivätkä ne myöskään käytännöllisessä suhteessa ole tätä tarkoitusta varten sisustettuja. Kun teattereita ylipäänsä kovin vastenmielisesti vuokrataan oopperaesityksiä varten on oopperan siitä syystä täytynyt tyytyä liian lyhytaikaisiin näyttämökäysiin y. m. haitallisiin satunnaisuuksiin. Tätä paitsi on oopperan, joka työskentelee ilman valtioapua, pitänyt näyttämöilloistaan teattereille maksaa liioitellun korkeita vuokria, mihin se kylläkin on kyennyt, mutta mikä luonnollisesti ei ole ollut omiaan edistämään taidelaitosta, joka kokonaan on elänyt sen suosion kannatuksella, jota yleisö sitä kohtaan on osoittanut.

Sisäisellä voimallaan olisi siis kotimainen ooppera yhä edelleenkin pysynyt pystyssä ilman sekä omaa huoneustoa että yleisien varojen kannatustakin, mutta kun teatterit, joita tähän asti ooppera-näyttämöjä varten on vuokrattu, nyttemmin asettavat sille uusia vaikeuksia, on Suomalainen Ooppera O. Y. vuorostaan pakoitettu itselleen anomaan samantyyppistä kannatusta, kuin aikaisemmin Helsingin kaupungin puolelta näyttämötaiteen hyväksi on annettu.

Ei myöskään ole ajateltavissa, että ooppera ilman omaa kotia tulisi kehittymään luontaisten mahdollisuuksiensa mukaisesti. Erikoisen, vakinaisesti toimiva ooppera-näyttämö aiheuttaisi vielä tarpeellisen alennuksen sisäänpääsymaksuihin nähden, jotka tähän asti kalliiden vuokrien takia ovat olleet siksi suhteettoman korkeita, että ainoastaan varak-

kaammat luokat ovat voineet tulla osallisiksi laulun ylentävästä taiteesta. Oman huoneuston kautta saavuttaisi siis ooppera luonnollisen asemansa tärkeänä kulttuuritehtäjänä laajempienkin kansankerroksien piireissä.

Jotta kotimaisen oopperan jatkuva olemassaolo ja sen ihanteellisen tarkoituksensa toteuttaminen kävisi mahdolliseksi, anoo siis Suomalainen Ooppera O. Y., että Helsingin Valtuusto ilmaisee sille myöntäisi rakennuspaikan oopperataloa varten.

Tähän tarkoitukseen erittäin soveliaan, rakentamattoman alueen omistaa kaupunki Vilhon- ja tulevan Kaisaniemenkadun varrella sijaitsevilla tonteilla N:o 11, 13 ja 15, joka alue sekä muotonsa että asemansa puolesta on erinomainen kyseessä olevalle monumentaalirakennukselle. Myötäliitettyjen luonnospiirustuksien mukaan, jotka arkkitehtuuri-toimisto Palmqvist & Sjöström on laatinut, on ooppera suunniteltu sisältäväksi 1,350 istumapaikkaa, lukumäärä, jota tšekäläiset musiikkiauktoriteetit pitävät kohtuullisena ja tarkoitusta vastaavana. Rakennuksen pääsisäänkäytävät ovat suunnitellut sen avonaisen paikan varrelle, joka tämän pohjoispuolelle muodostuu ja joka viettää Pitkällesillalle sekä Kaisaniemeen päin. Näyttämö, joka täten tulee sijaitsemaan tonttialueen vastaisella puolella, on suunniteltu niin laajaksi kuin nykyaikainen ooppera vaatii, ja on tämä rakennusalueen osa muotonsa puolesta suonut, että näyttämö siihen kuuluvine kone-, varasto- y. m. huoneineen on voitu suunnitella niin käytännölliseksi ja tarkoitusta vastaavaksi, että se täyttää korkeimmatkin vaatimukset.

Suunnitellun rakennuksen arkkitehtuurin tyyli ilmenee myötäliitettyistä piirustuksista, joita myöskin seuraa kustannusarvio ja approksimatiiviset kalkyyllit.

Vedoten Herrojen Valtuusmiesten valistuneeseen ja kaupungin sivistyksellistä arvoa silmälläpitävään harrastukseen, rohkenee Suomalainen Ooppera O. Y. ylläsanotun perusteella kunnioittavimmin huomauttaa siitä suuresta merkityksestä, mikä vakituisella lyyrilisellä näyttämöllä on koko maamme musikaaliselle viljelykselle, sekä näin ollen toivoa esittämälleen asialle suotuisaa ratkaisua.

Helsingissä, 12 päivänä helmikuuta 1916.

Suomalainen Ooppera Osakeyhtiö:

Oskar Merikanto.

Edvard Fazer.

**Suunnittainen kustannusarvio ynnä kannattavaisuuslaskelma oopperataloon
Helsingissä.**

Rakennuksen kuutiosisältö 54,800 m³.

Tästä:

noin 20,000 m ³	Smk 45: — per m ³				
„ 10,000 „	„ 30: — „	„	„	„	„
„ 24,500 „	„ 20: — „	„	„	„	„
				Rakennuskustannukset	Smk 1,690,000: —

Suomalaisen oopperan keräämiä rahoja		Smk	200,000: —
Osakepääoma		„	800,000: —
Laina		„	690,000: —
			Summa Smk 1,690,000: —

Menoja:

Korkoja Smk 690,000 6 % mukaan		Smk	41,400: —
Valo ja lämmitys		„	17,000: —
Ylläpito sekä puhtaana- pito		„	6,000: —
Palovakuutus		„	34,000: —
Palveluskunta y. m.		„	10,000: —
			Summa Smk 77,800: —

Tuloja:

Puotien eli kansanravin- tolan vuokra 750 m ² à Smk 50: —		Smk	37,500: —
Suomal. oopperan vuokra		„	54,000: —
Päällysvatteiden säilytys		„	10,000: —
Vuokria näyttännöistä, kon- serteista y. m.		„	21,000: —
Teatteriravintola		„	2,000: —
			Summa Smk 124,500: —

Osakepääoman 800,000 mk:n korko = 46,700 eli 5.84 sadalta.

Helsingin kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Sittenkun Suomalainen Ooppera Osakeyhtiö oli Kaupunginvaltuustolta anonut, että kaupunki yhtiölle maksutta luovuttaisi Kaisaniemenkadun tontit N:ot 11, 13 ja 15 korttelista N:o 37 oopperatalon paikaksi ja Hallitus, jonka käsiteltäväksi Rahatoimikamari oli tämän asian antanut, oli jättänyt allekirjoittaneiden tehtäväksi valmistella asiaa, on meillä kunnia esittää seuraavaa:

Asemansa puolesta ovat oopperayhtiön haluamat tontit epäilemättä hyvin sopivat tarkoitukseensa. Yleiseltä liikennekannalta katsoen lienee kuitenkin huomautettava, että tällä paikalla, joka sijaitsee vastaisen pääliikennekadun varrella, joka asianhaaran pakosta on täytynyt tehdä varsin kapea, ei ole tarpeellista lisätilaa niille ajoneuvoille, joita ennen oopperanäytäntöjen alkamista ja päättymistä kerääntyy rakennuksen edustalle. Etusijassa tähän katsoen ja niinkään ottaen huomioon, että kaupunki on edellyttänyt voivansa myydä edullisesti mainitut tontit, jotka asemansa perusteella edustavat sangen suurta arvoa, niin että myyntihinta huomattavassa määrässä korvaisi niitä suuria kuluja, joita kaupungilla on ollut Kaisaniemenkadun teettämisestä, emme voi puoltaa näiden tonttien luovuttamista puheena olevaan tarkoitukseen.

Tällä emme kuitenkaan tahdo sanoa, että kaupungin tulisi kieltäytyä tekemästä varsin tuntuvia uhrauksia sen laatuisen yrityksen hyväksi, josta tässä on puhe. Olemme päin vastoin sitä mieltä, että kaupungin oma etu voi vaatia sitä luovuttamalla yhtiölle riittävän tilavan tontin edistämään sen tärkeän sivistyslaitoksen aikaansaamista, jota hakijat ovat aikoneet pitää voimassa, ja auttaa sitä vastedes pysymään taloudellisesti kannattavana osottamalla sille semmoisen paikan, että myymälöitä käy menestyksellä antaminen vuokralle. Paitsi sitä puhtaasti aatteellista lisäystä, minkä tuollainen yritys tuottaisi kaupungille, arvelemme nimittäin aineellistakin etua olevan odotettavana oopperatalon läheisyydessä sijaitsevain tonttien arvonnousun johdosta, koska tämän laatuinen julkinen rakennus on kaikkialla osottautunut olevansa erittäin omansa kaunistuttamaan ja painamaan ylhäisen leiman siihen osaan kaupunkia, mihin se rakennetaan. Tämän johdosta näyttää meistä siltä, kuin ei Hallituksessa mainittu Fjälldalin mäellä sijaitseva Temppe-
litori vastaisi oopperapaikan vaatimuksia, ja ovat hakijat vakuuttaneet meille että, jos kaupunki tarjoaa tämän tai tämän tapaisen paikan, täytyy oopperahankkeen toteuttaminen lykätä epämääräiseen aikaan.

Ainoa käytettävänä oleva paikka, joka vastaisi vaatimuksia ja olisi sekä aseman että koon puolesta tarkoitukseen aivan erinomainen, on Läntisen Viertotien ja Arkadiakadun varrella sijaitsevan korttelin N:o 198 itäosa. Tosin käy näihin tontteihin näh-

den esittäminen samat epäilykset kuin hakijain ehdottamiin tontteihinkin nähden niiden suuren kauppaa-arvon johdosta. Ne eivät kuitenkaan ole samalla tavalla eikä samassa mitassa kuin Kaisaniemenkadun tontit tuottaneet kaupungille välittömiä menoja. Sitä paitsi on huomattava että kaupungille päin vastoin kuin mitä Kaisaniemenkadun tienoilla on laita, tarjoutuu tilaisuus vastedes Arkadian läheisyydestä osottaa muita kaupahuoneille ja niiden tapaisille liikkeille sopivia tontteja, jos nimittäin toteutetaan aikaisemmin esitetty suunnitelma tonttirivin sijoittamisesta rautatienalueen ja Viertotien väliin tai jos niinikään päiväjärjestyksessä oleva kysymys maan vaihtamisesta Turun kasarmialueen kanssa saadaan onnelliseen ratkaisuun. Tämän paikan puolesta puhuu sekin seikka, että se on aikaisemmin varattu musiikki- ja taidetarkoituksiin — vaikka lienee luovuttu aikeesta tänne teettää konserttitalo, joka on katsottu sopivimmaksi kytkeä hotelliin tahi yleisen suuremman juhlahuoneiston yhteyteen — että oopperatalo tänne sijoitettuna sovittautuisi siihen julkisten rakennusten jaksoon, jolle on varattu paikkoja kortteleissa N:oissa 401, 402 ja 403, jotka rakennukset kansallismuseon ja Helsingin kaupungin museon kera muodostaisivat rakennustaiteellisen keskuksen, joka merkitykseltään olisi lähinnä verrattava vanhemmassa kaupungissa sijaitsevaan Senaattintoriin. Ajoneuvoille on täällä riittävää tilaa, varsinkin jos otetaan huomioon, että ne sopii sijoittaa korttelin vieritse kulkevaan Etelä Rautatiekadun osaan, jonka liikenne on sangen vähäpätöinen. Muodoltaan on kortteli semmoinen, että siihen helposti käy sijoittaminen oopperan kulissisuojaan ja kuitenkin jää, niinkuin tämän oheisesta asemapiirroksen luonnoksesta näkyy, noin 1,600 m² tonttialaa käytettäväksi muuhun tarkoitukseen ja siihen voi vielä saada lisää noin 1,700 m², jos Arkadia- ja Etelä Rautatiekadun välinen pieni puistikko yhdistetään Arkadiakadun tonttiin N:o 5.

Edellä lausutun johdosta ja siihen viitaten, miten Euroopan suurkaupunkien oopperatalot yleensä ovat sijoitetut ja kuinka myymälöitä on laitettu huomattavimpiinkin niistä — mainitsemme ainoastaan Pariisin Suuren Oopperan, Wienin ja Tukholman oopperatalot — on meillä kunnia ilmoittaa että, kun hakijat ovat tiedustelumme johdosta ilmoittaneet, ettei heillä ole sitä vastaan mitään muistuttamista, Hallitus, eväten ehdotuksen Kaisaniemenkadun viereisten tonttien osottamisesta oopperatalon paikaksi, puoltaisi tähän tarkoitukseen luovutettavaksi niin suurta osaa korttelista N:o 198, kuin tämän oheisessa asemakaavaluonnoksessa on esitetty. Luovutuksen muodoista ja ehdoista emme ole katsoneet olevan lähemmin lausuminen mieltämme.

Helsingissä, maaliskuun 24 päivänä 1916.

Armas Lindgren.

Bertel Jung.

Jalmar Castrén.

Helsingin Kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Lähetteessä helmikuun 17 päivältä 1916 sai Hallitus Rahatoimikamarilta tehtäväkseen lausua mielensä Suomalaisen Oopperaosakeyhtiön oopperatalon paikkaa koskevan hakemuksen johdosta ja lähetti asian valmisteltavaksi valiokuntaan, jonka muodostivat allekirjoittaneet Castrén, Lindgren ja Jung ja joka maaliskuun 24 päivänä kuluva vuotta antoi Hallitukselle lausunnon ehdotuksineen asiasta. Kun kuitenkin myöhemmin muitakin samantapaisia asioita oli alistettu Hallituksen käsiteltäviksi, nimittäin Taitelijaseuran A. B. Ara O. Y:n puolesta Kaupunginvaltuustolle tekemä anomus paikan osottamisesta taidenäyttelyrakennukselle sekä Vakuutusosakeyhtiö Kalevan Rahatoimikamariin antama esitys, että kaupunki vuokraisi musiikki- ja juhlahuoneiston uutisrakennuksesta, jonka yhtiö aikoi sitä varten rakennuttaa Kaivokadun tontille osoten:o 10, palautettiin oopperataloa koskeva kysymys samaan valiokuntaan, johon lisäjäseneksi valittiin Hallituksen varajäsen, arkkitehti Hugo Lindberg, ja joka sai toimekseen uudestaan käsitellä ensinmainitun asian myöhemmin saapuneiden asiain yhteydessä ja ottamalla huomioon Hallituksen kokouksessa maaliskuun 24 päivänä esitetyt näkökohdat, ja on meillä täten kunnia tämän johdosta ja sittenkun Rahatoimikamarin asettama valiokunta edelleen on meitä kehottanut esillä olevia tonttikysymyksiä käsitellessämme ottamaan huomioon päiväjärjestyksessä olevan kysymyksen paikan varaamisesta kunnan keskuskirjastolle, esittää seuraavaa:

Siinä pysyen mitä allekirjoittaneet Castrén, Lindgren ja Jung ovat edellä mainitussa kirjallisessa lausunnossa esittäneet, on valiokunta nykyisessäkin kokoonpanossaan sitä mieltä, että oopperayhtiön ehdottamia Kaisaniemenkadun tontteja ei olisi luovutettava oopperatalon paikaksi. Mitä taas tulee kortteliin N:o 198, jonka käyttämistä oopperatalon paikaksi Hallituksessa on vastustettu sillä perusteella, että mainittu kortteli sijaitsee erinomaisella liikepaikalla, on valiokunta jäänyt siihen käsitykseen että, vaikka mainittu kortteli kaikilta käytännöllisiltä kannoilta katsoen hyvin sopisi ehdotettuun tarkoitukseen, täytyy ehdotuksesta että se käytettäisiin oopperatalon paikaksi korttelin epäilemättömän suuren raha-arvon johdosta luopua, jos on mahdollista uudestijärjestämällä sen lähellä sijaitsevaa kaupungin omistamaa aluetta hankkia oopperalle paikka aivan ensinmainitun korttelin läheisyydestä ja jos sen ohessa saadaan aikaan, että nämä tontit eivät muodosta eristettyä liikekorttelia, vaan voidaan sovittaa L. Henrikinkadulta Museokadulle ulottuvaan liiketalosarjaan, joka niin sanoaksemme kytkisi Töölön kaupunginosan kaupungin nykyisen liikekeskustan yhteyteen.

Tämän mahdollisuuden selvittämiseksi on allekirjoittanut kaupunginasemakaava-arkkitehti laatinut useita eri ehdotuksia, jotka on alistettu valiokunnan tarkastettaviksi,

ja on niissä myös otettu huomioon kysymys taidehallin paikasta. Tässä yhteydessä ja kun korttelien N:ojen 401 a, 402 ja 403 käyttämisestä pääasiallisesti oopperatalon paikaksi olisi seurauksena, että vastaiselle taidemuseolle ja muille museoille, joiden paikaksi nämä korttelit on toistaiseksi varattu, täytyisi etsiä uusi, vastamainitun laatuksille monumenttaalisille rakennuksille sopiva paikka, on allekirjoittanut kaupunginasemakaava-arkkitehti ehdottanut tähän tarkoitukseen erotettavaksi pohjoisempaa Töölön kaupunginosassa sijaitsevan alueen. Tämän oheinen asemakartta, jonka kaupunginasemakaava-arkkitehti on laatinut huomioon ottamalla edellä esitetyt näkökohdat ja johon valiokunta on periaatteessa yhtynyt, osottanee lähemmin valiokunnan pohdinnan tuloksen ja valiokunnalla on tilaisuus siihen liittää arkkitehtien Palmqvistin ja Sjöströmin kaupunginasemakaava-arkkitehdin antamain ohjeiden mukaan laatimat ehdotetun oopperatalon julkisivupiirustusten luonnokset, sen ympäristön lintuperspektiivit y. m., jotka suosiollisesti on annettu valiokunnan käytettäväksi asian valaisemiseksi.

Vastamainitun asemakaavan mukaan olisi yhtäjaksoisen liiketalosarjan aikaansaamiseksi Arkadia- ja Museokadun välille näiden kahden kadun väliset L. Viertotien viereiset korttelit järjestettävä aivan uudestaan, jolloin olisi tilaisuus korttelien N:ojen 401 a, 401 b, 402 ja 403 käsittämälle mälle luoda monumentaalinen paikka etusijassa oopperatalolle, jonka paikaksi tämä yläne valiokunnan mielestä erinomaisen hyvin sopisi sekä esteettiseltä että käytännölliseltä kannalta katsoen. Teettämällä rampin tapainen tie mäen laelle sekä pohjoisesta että etelästä aikaansaataisiin toiselta puolen hyvä kulkuyhteys oopperapaikan ja Viertotien välille, kun taas toiselta puolen lähinnä Viertotietä kulkevalle, noin 8 metriä korkealle ja noin 140 metriä pitkälle pengermälle sopisi sijoittaa myymälöitä tai muita liikehuoneistoja yhteen tai kahteen kerrokseen. Pengermän laelle sopisi laittaa jokin pienenlainen istutus, minkä ohessa se soveltuisi oopperan edustalla odottavain ajoneuvojen odotuspaikaksi. Oopperatalo sijoitettaisiin mäen laelle ja sen keskiakseliin, kun taas pitkin nykyistä Aurorakatua ja sen vastapainoksi tähän asemapiirrokseen sijoitettu uusi, L. Viertotieltä ja oopperatalon taitse sekä Aurorakatuun sen ja Töölönkadun leikkauksen läheisyydessä kulkeva katu tarjoisi tilaa kahdelle oopperan viereiselle julkiselle rakennukselle, jotka rakennustaiteellisesti liittyisivät päärakennukseen joko kaaren muotoisina, niinkuin herrat Palmqvist ja Sjöström ovat ehdottaneet, tai niinkuin valiokunnan laatima asemakartta osottaa. Näin menetellen tulisi Ara yhtiön haluama taidehallin paikkakin, jota kuitenkin on asemakartassa hiukan supistettu, paremmin ja läheisemmin yhteyteen L. Viertotien kanssa, joten sen pääjulkisivun kävisi sijoittaminen itään oopperataloa päin eikä länteen, niinkuin hakija on ehdottanut. Toisen oopperan sivulla sijaitsevista rakennuksista sopisi ehkä varata konservatoorin paikaksi, koska tälle laitokselle oopperan läheisyys olisi eduksi.

Oopperapaikalle johtavain katujen järjestämisen johdosta tulisi nyt esitetty kortteli N:o 198, joka käytettäisiin liiketalojen tai sen tapaisten rakennusten paikaksi, hiukan muuttamaan muotoaan; Viertotien ja Rautatiekadun yhtymäkohta, jolla valiokunnan mielestä on verraten vähän merkitystä kauttakulkevalle katuliikenteelle, muuttuisi niinkään, ja Nervanderkadun tontille N:o 1, missä jo on vuokrakasarmi, sijoitettaisiin tontti,

joka erottaisi oopperapaikan mainitusta yksityisrakennuksesta. Valiokunnan mielestä olisi tämä uusi tonttikin toistaiseksi varattava ja voisi siihen, siinä tapauksessa että oopperan sivuilla olevat rakennukset vastedes osottautuisivat liian ahtaiksi konservatorille, vastedes ehkä sijoittaa semmoisen laitoksen. Ehdotus edellyttää lisäksi, että Viertotien ja Arkadiakadun välinen rautatienleikkaus päällystetään holvilla.

Kun valiokunnan asemakartta osottaa, että suurin osa kortteliä N:o 401 b ei estäisi eikä vaikeuttaisi viereisen, käyttämättä olevan kaupunginalueen uudestijärjestämistä, ja kun korttelin muotoa ja asemaa suurin piirtein nähtynä täytyy pitää määrättynä jo sillä pohjalla, että sen pohjois-, länsi- ja eteläpuolella sijaitsevat naapuritontit ovat rakennettuja, on valiokunta sitä mieltä, että tämän korttelin, jossa ehdotetun uudestijärjestelynkä toimeenpantua olisi tilaa taidehallin vastaiselle laajennukselle, kävisi tässä ehdotettuun muotoon järjestettynä luovuttaminen Ara yhtiölle taidehallin paikaksi hakijan esittämin ehdoin.

Asemakaavaehdotuksen mukaan siirtyisi L. Viertotien läntinen rajaviiva hiukan lännemmäksi, osin jotta saataisiin parempi yhteys Viertotien ja tärkeän Museokadun välille, mutta etusijassa jotta kaupungin maalle mainitun viertotien ylemmän ja pitkän rautatiealueen viertä kulkevan alemman puoliskon väliin saataisiin tilaa liiketonteille, joilla tässä osassa kaupunkia olisi suuri myyntiarvo, minkä ohessa nämä rakennukset luonnollisesti ja tehokkaasti eristäisivät viertotien varrelle syntyvää monumenttaalista keskusta ratapihan hälinästä. Toimeenpantaessa viimeksi mainittua suunnitelmaa, joka jo monta vuotta takaperin pantiin viereille Kaupungin asemakaavatoimikunnassa harkittaessa kysymystä Arkadiakadun ulottamisesta rautatienasemalle, olisi tarpeellista hiukan järjestellä kaupungin ja valtionrautateiden alueen välistä rajaa. Huomattava on niinkään, että kaikki muut tässä ehdotetut kaupungin asemakaavanmuutokset ovat toteutettavissa aivan siihen katsomatta, teetetäänkö mainittu rakennusrivi viertotien itälaitaan vai ei, minkätähden tämän kysymyksen voi ja pitää käsitellä erikseen.

Kun oopperayhtiö katsoo oopperayrityksen voimassa pitämisen käyvän tuntuvassa määrässä uhanalaiseksi, ellei yhtiölle osoteta paikkaa, missä hyvin sijaitsevia myymälöitä kävisi laittaminen oopperatalon yhteyteen, ehdottaa valiokunta, että yhtiö paitsi itse oopperatalolle ehdotettua tonttipaikkaa saisi käytettäväkseen myös sen osan L. Viertotien viereistä pengermää, joka sijaitseisi oopperatalon edustalla ja jonka julkisivun pituus olisi noin 36 metriä, niinkuin tämän oheisesta asemakartasta lähemmin näkyy.

Jos nyt esitetty suunnitelma toteutetaan, kulkisi L. Viertotien eteläosa semmoisen kaupunginosan halki, johon sikäläiset lukuisat julkiset rakennukset (ooppera vierusrakennuksineen, Helsingin kaupungin museo, kansallismuseo, Pohjalaisten talo) painavat erittäin ylhäisen ja monumenttaalisena leiman. Tämä seikka tukee lisäksi aikaisemmin tehtyä ehdotusta, että tähän seutuun eli tarkemmin sanoen Museokadun tontille N:o:ille 12 ja 14, myös sijoitettaisiin kaupungin vastainen keskuskirjasto, joka siten tulisi arvokkaaseen ympäristöön. Mainittu paikka on niin tilava, että epäilemättä kävisi rakennuksen ympärille laittaminen pienenlaisen istutuksen, varsinkin jos kortteli N:o 416 järjestetään uudestaan, niinkuin kartassa on osotettu. Tällaisen muutoksen johdosta antaisi kirjastotalon julkisivu suoraan päin L. Viertotietä, jolta keskeiseltä liikenneväylältä käsin raken-

nus korkean asemansa johdosta, jonka pengermiä teettämällä voisi saada vieläkin enemmän huomattavaksi, olisi helposti nähtävänä, varsinkin kun kansallismuseon tontin eteläosa on rakentamatta. — Allekirjoittaneen Lindgrenin valiokunnassa esittämillä perusteilla on valiokunta sitä mieltä, että edellä mainitussa korttelissa N:o 416 myymättä olevat tontit olisi varattava taideteollisuusmuseon paikaksi, johon laitokseen m. m. kaupungin hoitoon uskotut Antellin taideteollisuuskokoelmat kävisi sijoittaminen, sekä lisäksi ylempi taideteollisuus- ja käsityöläiskoulu, jonka tila Ateneumissa näyttää käyvän yhä ahtaammaksi. Niinkuin arkkitehti Lindgren huomauttaa, olisi erittäin tärkeää, että koulu sijaitisi lähellä kansallismuseota, jonka taidehistorialliset ja kansantieteelliset kokoelmat ovat mitä tärkeintä opetusvälineistöä tuollaiselle koululle. Valiokunnalle ei ole tuntematonta että osaan mainittua korttelia nykyään on sijoitettuna vähäinen kansakoulu, mutta valiokunta on sitä mieltä, että tarpeen vaatiessa epäilemättä voidaan viimeksi mainittuun tarkoitukseen osottaa jokin niistä lukuisista tonteista, joita täällä vielä on kaupungin käytettävänä, esimerkiksi kortteleissa N:oissa 430 tai 431 (muutetussa Töölön asema-kaavaehdotuksessa). Asemakarttaansa viitaten valiokunta sentähden etusijassa ehdottaa kirjastotalon paikaksi korttelin N:o 416 itäosaa, jota vastoin sen myymättä oleva länsiosa varattaisiin taideteollisuusmuseon ja siihen kuuluvan koulun paikaksi. Kirjastohallituksen ehdotuksen että kirjastotalo sijoitettaisiin Hakasalmenpuistossa Töölönlahden rannalla sijaitsevalle mäelle valiokunta niinkään katsoo ansaitsevan huomiota, koska rakennus sielläkin tulisi sopivaan ympäristöön ja samalla olisi keskeisen liikenneväylän vierellä, minkätähden valiokunnan enemmistö asettaa edellä mainitun paikan toiseen sijaan. Allekirjoittanut kaupunginasemakaava-arkkitehti on kuitenkin sitä mieltä, että tällaista sijoitusta ei olisi päätettävä, ennenkuin on täysi selvyys saatu Töölönlahden pohjukan rantain ja Hakaniemenpuiston järjestämisestä.

Mitä tulee kaupunginasemakaava-arkkitehdin ehdotukseen että vastaisten julkisten rakennusten paikaksi varattaisiin eräitä tontteja Hesperiakadun varrelta, on Valiokunta periaatteessa yhtynyt ehdotukseen. Hesperiakadun itäosa kulkee laaksossa, jota pohjoisessa ja etelässä rajoittavat verratten jyrkät ja korkeat vuoret, jotka, jos ne louhimalla kokonaan poistettaisiin, nostaisivat kadun viereisten asuntotonttien hintaa. Siten vastoin sopivat ne hyvin monumenttaalisten rakennusten paikoiksi, koska nämä ryhmitettyinä tuon leveän, istutuksilla varustetun kadun viereisille ylännteille, rakennustaiteelliselta kannalta katsoen varmaankin erinomaisesti puolustaisivat paikkaansa, ja olisi tällainen järjestely valiokunnan mielestä omansa tuntuvasti painamaan ylevää ulkonaista leimaa Töölön kaupunginosain, joka asemansa johdosta kaupungin nykyisen keskustan suhteen näyttää olevan edeltäpäin määrätty olemaan itse kaupungin ytimen laajennusalueena. Kun sopivain paikkain hankkiminen julkisille rakennuksille on viime vuosina kohdannut vaikeutta, näyttää jo varovaisuuskin vaativan ajoissa varaamaan sopivia tontteja tuollaisiin tarkoituksiin, ja kaupungin laajenemisen käydessä nykyiseen suuntaansa on, sittenkun eteläpuolinen kaupunginalue on täyteen rakennettu, emäradan länsipuolella sijaitseva Töölön kaupungin eteläpuolisko lähinnä saatettava kaupunginviranomaisten huolenpidon esineeksi, samoin kuin emäradan itäpuolella sijaitsevat Kallion keskeiset osatkin.

Mitä vihdoin tulee kysymykseen huoneiston vuokraamisesta musiikki- ja juhlatarkoituksiin, on valiokunnan mielestä tämä asia, joka ei koske edellä mainittuja tonttikysymyksiä muilta kohdin, kuin että ehdotetun toimenpiteen johdosta musiikin edustajat luopuisivat kaikista vaatimuksista kortteliin N:o 198 nähden, joka toistaiseksi on varattu konserttitalon paikaksi, sopivin lähettää Musiikkilautakunnan käsiteltäväksi. Valiokunta ei kuitenkaan voi olla periaatteessa puoltamatta hakijan ehdotusta, koska siten saataisiin keskikaupungilla sijaitseva konserttisali, tarvitsematta kaupungin sitä varten uhrata hyvällä paikalla sijaitsevaa tonttia tai kustantaa kalliin talon teettämistä.

Edellä lausutun johdosta valiokunta ehdottaa:

1) että oopperatalon sekä sen yhteyteen teetettävään sivurakennusten ynnä pengerialtteen paikaksi varataan korttelien N:ojen 401 a, 402 ja 403 nykyään käsittämä kaupunginalue;

2) että kortteli N:o 401 b, supistettuna tämän oheisen asemakarttan mukaisesti, luovutetaan taidenäyttelyrakennuksen paikaksi;

3) että keskuskirjaston paikaksi varataan ensi sijassa korttelin N:o 416 itäosa ja toisessa sijassa Hakaniemenpuiston itäosassa sijaitseva mäki;

4) että vastamainitun korttelin länsiosa varataan taideteollisuusmuseon ynnä ylemmän taideteollisuus- ja käsityöläiskoulun paikaksi;

5) että tämän oheiseen karttaan merkityt Hesperiakadun viereiset paikat varataan julkisten rakennusten paikoiksi; sekä

6) että kysymys huoneiston vuokraamisesta musiikki- ja juhlatarkoituksiin lähetetään Musiikkilautakunnan käsiteltäväksi.

Helsingissä, toukokuun 20 päivänä 1916.

Jalmar Castrén.
Hugo Lindberg.

Armas Lindgren.
Bertel Jung.

Kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Sittenkun allekirjoittaneet olivat saaneet toimekseen laskea kustannukset niistä kaupungin toimitettavista kaduntasoituksista, jotka kävisivät tarpeelliseksi, siinä tapauksessa että taidehallin, oopperatalon y. m. tonttipaikkoja koskevaa kysymystä käsittelemään asetetun komitean suunnittelema korttelien 401 a, 401 b, 402 ja 403 uudestijärjestely toimeenpantaisiin, pyydämme kunnioittaen lausua seuraavaa :

Koska komitean laatimasta ehdotuksesta ei käy selville, mikä suunnitellun alueen osa kuuluisi kaupungille, mikä oopperayhtiölle, olemme kaupungininsinöörin kanssa neuvoteltuamme hiukan muuttaneet komitean suunnitelmaa, niinkuin tämän oheisesta asemakartasta lähemmin näkyy. Tämän ehdotuksen mukaan jätettäisiin oopperayhtiölle toistaiseksi koko se tarkoin rajoitettu kortteli, joka sijaitsisi Läntisen Viertotien vierellä, jääden yhtiön omaksi asiaksi teettää oopperataloon vievät tiet. Kohta kun yhtiön toimesta on laadittu oopperatalon lopullinen ehdotus, voitaisiin tällä pohjalla toimeenpanna korttelijaoitus, joten omistusoikeusolot tulisivat lopullisesti määräytyiksi. Näin menetellen pääsisi kaupunki teettämästä kalliita katuja ja oopperayhtiö saisi vapaammat kädet rakennustontin käyttämisessä.

Sitä paitsi olisi tästä järjestelystä se etu, että Ara-yhtiö, jonka tehtävät Taiteilijaseura nyttemmin on ottanut osalleen, voisi heti saada käytettäväkseen komitean ehdotuksessa taidehallin paikaksi osotetun tontin, nykyisen kaupunginasemakaavan korttelin N:o 401 b, siihen katsomatta miten sen edessä oleva alue käytettäisiin. Suunnitelma tarkoittaa tosin, että tämäkin kortteli N:o 401 b jonkin verran muuttuisi, niin että nykyiseen kirjaimilla A B C D E merkittyyn alueeseen vastedes tulisi liitettäväksi alue F G H D, mutta kävisi meidän mielestämme taidehallin tähän katsomatta heti rakennuttaminen nykyisessä kaupunginasemakaavassa olevalle tontille, johon käsitykseen seuran puheenjohtaja, taiteilija Magnus Enckellkin on meidän sitä häneltä tiedusteltuamme ilmoittanut yhtyvän. Lisäalue olisi hyvään tarpeeseen, jos hallia vastedes tarvitsisi laajentaa.

Tässä tehdyn ehdotuksen mukaan jäisi kaupungin teetettäväksi ainoastaan yksi uusi katu, nimittäin Viertotieltä lähtevä Ainotie, joka erottaisi oopperakorttelin korttelista 401 b, ja olisi tästä työstä kustannuksia 69,000 markkaa. Oopperakorttelin edustalla olevan viertotien osan laajentamisesta olisi menoja 51,700 markkaa.

Helsingissä, marraskuun 24 päivänä 1916.

Tycho Öller.

Bertel Jung.

Helsingin kaupungin Yleisten töiden

HALLITUS.

*Helsingissä,
marrask. 25 p:nä 1916.*

Helsingin Rahatoimikamarille.

N:o 286.

Lähetteisissä viime helmikuun 17 ja seuraavan huhtikuun 10 päivältä on Rahatoimikamari antanut Hallituksen tehtäväksi antaa lausunnon Suomalaisen Oopperan Osakeyhtiön oopperatalon paikan osottamista tarkoittavan anomuksen sekä Suomen Taiteilijaseuran anomuksen johdosta, että Seuralle luovutettaisiin kortteli N:o 401 b taidenäyttelyrakennuksen paikaksi, minkä jälkeen Hallitukselle edelleen on toimitettu Taiteilijaseuran Kaupunginvaltuustolle osottama kirjoitus, jossa Seura aikaisemman anomuksensa toistaen ilmoittaa nyttemmin saaneensa lahjoituksen, joka suo Seuralle tilaisuuden heti käydä toteuttamaan edellä mainittua rakennushanketta, minkä ohessa näyttelyrakennuksen hallintoa varten aikaisemmin suunniteltu osakeyhtiö A. B. Ara O. Y. on mainitun lahjoituksen johdosta jätetty sillensä ja Seura toimittaisi vastaisen näyttelyrakennuksen hallintoa erityisen näyttelykomitean kautta.

Tehtävää täyttääkseen on Hallitus valiokunnalle, johon ovat kuuluneet Hallituksen jäsenet, professori Jalmar Castrén ja arkkitehti Armas Lindgren sekä arkkitehti Hugo Lindberg ynnä kaupunginasemakaava-arkkitehti Bertel Jung, antanut toimeksi asian valmistelemisen sekä, sittenkun tämä valiokunta oli Hallitukselle antanut viime toukuun 20:ntenä päivätyn mietinnön, käsenyt kaupunginasemakaava-arkkitehti Jungin ja työpäällikkö Tycho Öllerin antaa selvityksen niistä kustannuksista, joita valiokunnan ehdotuksen toteuttaminen tuottaisi; ja ovat asemakaava-arkkitehti Jung ja työpäällikkö Öller tänä päivänä Hallitukselle antaneet selvityksen viimeksi mainitusta seikasta sekä herra Jungin laatiman asemakartan valiokunnan mietinnössä mainittujen korttelien käytämisestä herrain Jungin ja Öllerin selvityksessä tehdyn ehdotuksen mukaisesti.

Rahatoimikamariin tämän keralla lähettäessään edellä mainitut asiakirjat on Hallituksella samalla kunnia, huomauttaen että se on kaikin puolin yhtynyt kaupunginasemakaava-arkkitehti Jungin ja työpäällikkö Öllerin tekemiin ehdotuksiin, Rahatoimikamarille esittää:

että uudesta korttelista N:o 403 osotetaan tarpeellinen ala oopperatalon paikaksi; että kortteli N:o 401 b nykyisessä muodossaan luovutetaan taidenäyttelyrakennuksen paikaksi; ja

että esitys kaupunginasemakaavan muuttamisesta tämän oheisen asemakartan mukaisesti tehdään ja että samalla päätetään, että Taiteilijaseura vastedes saa käyttää senkin alueen, jolla korttelia 401 b laajennetaan pohjoiseen.

Luovutusehtoihin nähden Hallitus pyytää esittää, että edellä mainitut korttelit

luovutetaan Suomalaisen Oopperan Osakeyhtiön ja Taiteilijaseuran vapaasti käytettäväksi niin kauan kuin ne siellä pitävät voimassa ooppera- ja taidenäyttelyrakennuksia. Kuitenkin pyytää Hallitus mainita, että asiaa käsiteltäessä on Hallituksessa ilmaantunut erimielisyyttä sikäli, että jäsenet, arkkitehti Lindgren ja kauppias Julius Tallberg, ovat olleet sitä mieltä, että korttelit olisi osakeyhtiölle ja Taiteilijaseuralle luovutettava määrätystä hinnasta, joka kuitenkin saisi olla korottomana kiinnityslainana, niin kauan kuin kortteleja käytetään puheena oleviin tarkoituksiin, ja on Hallitus, siltä varalta että viimeksi mainittu mielipide saisi osakseen huomiota, arvioinut korttelin N:o 403 hinnaksi 75 ja korttelin N:o 401 b hinnaksi 100 markkaa neliömetriltä.

Edellä mainittuun valiokunnan mietintöön viitaten pyytää Hallitus lisäksi mietinnössä esitetyillä perusteilla ja huomauttaen, että vastaiselle keskuskirjastotalolle ei, rakennuksen laajuuden vuoksi, olisi luovutettava paikkaa Hesperian puistosta, varsinkin kun muita tontteja on käytettävänä eikä Töölön kaupunginosassa ole mainittava laajoja istutuksia, puoltaa

että korttelin N:o 416 itäosa varataan vastaisen keskuskirjaston paikaksi;

että mainitun korttelin länsiosa varataan taideteollisuusmuseon paikaksi;

että, koska Kaupunginvaltuusto on aikaisemmin osottanut korttelin N:o 416 eteläosan suomenkielisen kansakoulun paikaksi, tämä päätös kumotaan ja esimerkiksi kortteli N:o 430 tai N:o 431 (uuden asemakaavaehdotuksen mukaan) luovutetaan viimeksi mainittuun tarkoitukseen; sekä

että edellä mainitun valiokunnan laatimaan karttaan merkityt Hesperiakadun viereiset tontit kartassa osotettujen rajain mukaisesti varataan julkisten rakennusten paikoiksi.

Lopuksi pyytää Hallitus ilmoittaa, että Hallitus on aikaisemmin käsitellyt ja muuta toimenpidettä varten Rahatoimikamariin lähettänyt vastamainitussa valiokunnan mietinnössä kosketellun kysymyksen huoneiston vuokraamisesta musiikki- ja juhlatarkoituksiin käytettäväksi.

Lähetekirjat palautuvat tämän mukana.

G. Idström.

Bertel Jung.

Oskar Möller.

HELSINGIN KAUPUNGIN

MUSIIKKILAUTAKUNTA

*Helsingissä,
helmik. 9 p:nä 1917.*

Rahatoimikamarille.

N:o 15.

Lähteessä joulukuun 14 päivältä 1916 on Rahatoimikamari Musiikkilautakunnan käsiteltäväksi lähettänyt:

A) Suomen Taiteilijaseuran Kaupunginvaltuustolle tekemän anomuksen korttelin N:o 401 b luovuttamisesta seuralle taidenäyttelyrakennuksen paikaksi; sekä

B) Suomalaisen Oopperan Osakeyhtiön Kaupunginvaltuustolle tekemän anomuksen paikan luovuttamisesta oopperatalolle.

Tässä yhteydessä on Musiikkilautakunta käsiteltäväksi ottanut

C) A. B. Helsingfors Musiikinstitutin yhtiön johtokunnan Lautakunnalle antaman, viime tammikuun 30:ntenä päivätyn kirjoituksen, jossa johtokunta anoo sopivan tonttialan antamista laitoksen käytettäväksi.

Edellä mainituista tonttikysymyksistä ovat A) ja B) kohdalla mainitut olleet kaupungin yleisten töiden Hallituksen valmisteltavina, missä niitä on käsitelty vartavasten asetettu erikoisvaliokunta. Tämän valmistelun tuloksena on kaupunginasemakaava-arkkitehti Jungin laatima ja Hallituksen hyväksymä suunnitelma Aurora-, Nervander- ja Pohjois Rautatiekadun sekä Läntisen Viertotien välillä sijaitsevien korttelien N:ojen 401 a, 401 b, 402 ja 403 uudestijärjestämiseksi, jotta tältä alueelta saataisiin edellä mainituille sivistyslaitoksille sopivia tontteja.

Oopperayhtiö puolestaan on hyväksynyt tämän ehdotuksen ja jättänyt aikaisemman vaihtopuolisen ehdotuksen raukeamaan. Arkkitehtitoiminimi Palmqvist & Sjöström on laatinut mainitulle paikalle teetettävän oopperatalon luonnospiirustukset, jotka pääasiassa liittyvät järjestelysuunnitelmaan. Taiteilijaseuran hankkimain näyttelytalon piirustusten mukaan sijoitettaisiin mainittu talo nykyiseen kortteliin N:o 401 b, ja tämä rakennushanke voidaan heti toteuttaa, jos ehdotettu uudestijärjestäminen hyväksytään. Musiikkiopiston luonnospiirustuksia ei vielä ole tehty, mutta johtokunta mainitsee opiston käytettäväksi tarvittavan, paitsi korttelin N:o 402 (järjestelysuunnitelman mukaan) tonttia N:o 9, myös osan oopperatalon tonttia. Huomattava on, että viimeksi mainitusta tontista käy osan luovuttaminen musiikkiopistolle, mikä seikka myös on otettu huomioon oopperatalon luonnospiirustuksien laadinnassa.

Tarkastaessaan kaupungin yleisten töiden Hallituksen esittämää järjestelyehdotusta on Musiikkilautakunta puolestaan katsonut sen saattavan tämän tonttikysymyksen varsin onnelliseen ratkaisuun. Kun ehdotuksen yksityiskohdatkaan eivät aiheuttane muis-
tutuksia, ehdottaa Musiikkilautakunta

että Rahatoimikamari puoltosanansa kera Kaupunginvaltuustolle lähettäisi esillä olevat järjestämisehdotukset asianmukaisen kaupunginasemakaavamuutoksen aikaansaamiseksi.

Eri tonttikysymyksistä pyytää Musiikkilautakunta lisäksi lausua seuraavaa:

A) Taidenäyttelyrakennuksen tontti.

Niinkuin Taiteilijaseura on Kaupunginvaltuustolle antamassaan hakemuksessa huomauttanut, on maalaus- ja kuvanveistotaiteen tarkoituksenmukaisen näyttelyhuoneiston tarve käynyt entistään pakottavammaksi, kun tähän tarkoitukseen tarjona olevat huoneistot eivät tilaan ja valaistukseen nähden täytä kohtuullisiakaan vaatimuksia. Tämä asianlaita ei voi olla vahingoittamatta sivistyspyrintöjä ja ehkäisemättä kehitystä kuvataiteiden alalla. Kaupungin velvollisuuden tässä kohden astua auttajana väliin on Kaupunginvaltuusto jo aikaisemmin tunnustanut joulukuun 3 päivänä 1907 päättäessään varata korttelin N:o 198 m. m. näyttelyhuoneiston ja konserttitalon paikaksi. Nyttemmin kuitenkin on päästy selvyyteen siitä, että toiselta puolen musiikin sekä toiselta puolen maalaus- ja kuvanveistotaiteen vaatimukset olisi sopivin tyydyttää kumpaisetkin erikseen. Sijoittamalla oopperatalo kortteliin N:o 403 ja teettämällä konserttitalo Kaivokadun tontille N:o 10 saataisiin kortteli N:o 198 käytettäväksi liiketarkoituksiin, minkätähden on käynyt tarpeelliseksi etsiä näyttelyrakennukselle toinen sopiva paikka. Mainitun rakennuksen paikaksi on Taiteilijaseura ehdottanut voimassa olevan kaupunginasemakaavan korttelia N:o 401 b.

Kun tämä tonttipaikka, jonka arvo kaupungille on tuntuvasti vähempi kuin korttelissa N:o 198 sijaitsevan tonttipaikan, näyttää aseman ja pintamuodostuksen puolesta täyttävän ne vaatimukset, joita tämän laatuinen rakennus asettaa, on Musiikkilautakunta samoin kuin kaupungin yleisten töiden Hallituskin katsonut olevan puoltaminen tämän korttelin, semmoisena kuin se on edellä mainitussa kaupunginasemakaava-arkkitehdin laatimassa järjestelysuunnitelmassa, luovuttamista Taiteilijaseuran käytettäväksi puheena olevaan tarkoitukseen. Musiikkilautakunnan mielestä on mainittu yhdistys johtavan asemansa johdosta maamme taide-elämässä se laitos, joka parhaiten soveltuu toteuttamaan tämän rakennussuunnitelman, joka seuran saaman lahjoituksen kautta lienee taloudelliseltakin kannalta täysin turvattu.

Luovutukseen lienee kaupungin puolelta kytkettävä eräitä ehtoja ja määräyksiä, jotka takaavat paikan vastaisen käyttämisen nyt puheena olevaan tarkoitukseen. Lopullinen sopimus voidaan tehdä, kohta kun esillä oleva asemakaavan muutosehdotus on saavuttanut asianmukaisen vahvistuksen. Kun Taiteilijaseura, mikäli on ilmoitettu, on valmis heti aloittamaan rakennustyön tontilla, lienee kaupunginviranomaisilla aihetta mikäli mahdollista jouduttaa tämän tonttikysymyksen lopullista ratkaisua.

Edellä lausutun johdosta pyytää Lautakunta ehdottaa:

että edellä mainitussa järjestelysuunnitelmassa N:olla 401 merkitty kortteli luovutetaan, sittenkun kaupungin asemakaavan muutos on asianmukaisesti vahvistettu, Suomen Taiteilijaseuran käytettäväksi tontin nykyistä arvoa vastaavasta kauppahinnasta, joka kuitenkin saa olla tonttiin kiinnitettynä korottomana lainana niin kauan kuin siinä olevaa rakennusta käytetään kuvaamataiteen näyttelyhuoneistona;

että luovutukseen muutoin kytketään seuraavat ehdot:

1) että kaikkien tontille teetettävään rakennusten samoin kuin myös vastaisten uutis-, muutos- ja lisärakennusten piirustukset on alistettava Kaupunginvaltuuston tarkastettavaksi ja hyväksyttäväksi;

2) että rakennustyö alotetaan määräajan, esimerkiksi viiden vuoden kuluessa;

3) että tontille teetettävää näyttelyrakennusta siihen kuuluvine huoneistoineen käytetään yleensä kotimaisten kuvaamataiteiden näyttelyhuoneistona, mutta sen lisäksi, sikäli kuin talon omistajat itse eivät tarvitse huoneistoja, kohtuullisesta korvauksesta luovutetaan muuhinkin samantapaisiin taiteellisiin tarkoituksiin. Tämän johdosta ehkä syntyvät riitaisuudet ratkaisee Kaupunginvaltuuston sitä varten valitsema kunnallinen viranomainen;

4) että Kaupunginvaltuustolle varataan oikeus valita edustaja talon hallintoa hoitamaan asetettavaan toimikuntaan.

B) Oopperatalon tontti.

Käymättä lähemmältä arvostelemaan pysyvien ja säännöllisten oopperanäyttäjien merkitystä musiikkielämässämme haluaa Lautakunta ainoastaan todeta, että vuosikymmeniä tällä alalla jatkuneet pyrinnöt vihdoinkin näyttävät vieneen pysyväiseen tulokseen, niin että ainakin elinvoimainen alku kotimaiselle vakinaiselle oopperayritykselle on saatu aikaan. Tätä ilahuttavaa kehitystä ehkäisee kuitenkin tuntuva määrä tarkoituksenmukaisen huoneiston puute. Nykyiset teatterit eivät akustiselta kannalta täysin sovellu musikaalisiin tarkoituksiin eivätkä ole sitä varten sisustetutkaan. Kun oopperanäyttäjät kuitenkin häiritsevät teatterien varsinaista toimintaa, luovutetaan niitä vastahakoisesti

opperalle, jonka sentähden tavallisesti täytyy tyytyä yksinäisiin näytäntöihin sekä väliaikaisiin ja sopimattomiin järjestelyihin — loiseläjänä teattereissamme.

Oopperan todellista elpymistä on meillä ajateltavissa ainoastaan siinä tapauksessa että se saa oman kodin tarkoitukseen sopivissa huoneistoissa. Kun pyrkimykset kodin hankkimiseksi kotimaiselle oopperataiteelle eivät ole tulokseen saatettavissa, ellei kaupunki osaltaan anna apuaan, on Musiikkilautakunta katsonut olevan mitä lämpimimmin puoltaminen maksuttoman rakennuspaikan luovuttamista tähän tarkoitukseen.

Kun vakinaisen oopperayrityksen taloudellinen kannatus täällä samoin kuin muuallakin tuottaa melko suuria vaikeuksia, erittäinkin kun valtioapua ei liene odotettavana, on edellä mainittu kaupungin yleisten töiden Hallituksen erikoisvaliokunta toukokuun 20 päivänä 1916 antamassaan mietinnössä ehdottanut, että oopperayhtiö, paitsi itse oopperatalon tonttipaikkaa, saisi käytettäväkseen myös sen pengerrakennuksen, mikä luonnospiirustuksissa on suunniteltu teetettäväksi Läntisen puolen varrelle aivan oopperatalon edustalle. Tätä ehdotusta Musiikkilautakunta puoltaa.

Tonttimaata luovuttaessaan on kaupungin tietenkin varattava sen etuja turvaavat ehdot. Sitä varten olisi luovutusehdoiksi m. m. pantava:

että rakennustyö on aloitettava määräjän, esimerkiksi viiden vuoden kuluessa;

että tontti luovutetaan sen nykyistä arvoa vastaavasta hinnasta, joka kuitenkin saisi olla korottomana kiinnityslainana, niin kauan kuin tontilla pidetään voimassa laitosta kotimaisen oopperataiteen harjoittamista varten;

että kaupunki ehdollisesti suostuu siirtämään etuoikeutensa myöhemmäksi;

että kaikkien tontille teetettävien rakennusten samoin kuin uutis-, muutos- ja lisärakennustenkin piirustukset on alistettava Kaupunginvaltuuston tarkastettaviksi ja hyväksyttäväiksi;

että tontille teetettävän oopperatalon siihen kuuluvine huoneistoineen etusijassa tulee olla kotimaisen oopperataiteen kotina, mutta on ne sen ohessa, sikäli kuin oopperatalon omistajat itse eivät huoneistoja käytä, kohtuullisesta korvauksesta luovutettava muidenkin samantapaisten taidetarkoituksia edistävien yritysten käytettäväksi; sekä

että Kaupunginvaltuustolla on oikeus valita yksi jäsen oopperayrityksen hallitukseen valvomaan kaupungin etuja.

Sen ohessa näyttää olevan pantava eräitä ehtoja oopperan ja kunnallisen orkesterin välisen yhteistyön turvaamiseksi.

Oopperatalon tonttipaikaksi tarvittavan alueen rajat eivät ole määrättävissä, ennenkuin oopperayhtiö on antanut lopullisen ja uudestijärjestellyn alan mukaan sovitettujen ehdotuksen paikan rakentamiseksi. Asian nykyisessä vaiheessa näyttää kaupunginviranomaisten sentähden olevan tehtävä päätös ainoastaan oopperalle tarpeellisen alan varoamisesta ehdotetun järjestelysuunnitelman mukaisessa korttelissa N:o 403, jota vastoin alueen lopullisten rajain ja luovutusehtojen määrääminen olisi jätettävä siksi, kunnes hakija on ehtinyt antaa selvityksen ja ehdotuksen näistä seikoista. Tämän ohessa on asianmukaisesti otettava huomioon Musiikkiopistonkin tilantarve tässä korttelissa.

Tämän johdosta Musiikkilautakunta ehdottaa:

että oopperatalon ja siihen kuuluvain laitosten paikaksi tarpeellinen tonttiala osotetaan Suomalaisen Oopperan Osakeyhtiölle edellä mainittuun järjestelysuunnitelmaan merkitystä korttelista N:o 403;

että korttelin kaakkoispuolisessa, Ainokatua päin antavassa osassa varataan tonttitilaa Musiikkilaitoksen tarpeisiin;

että kysymys oopperatontin lopullisista rajoista ja luovutusehdoista jätetään siksi, kunnes järjestämisen toimeenpanemiseksi tarpeellinen korttelin N:o 403 kaupunginasemakaavanmuutos ja tonttijaoitus on asianmukaisesti vahvistettu.

C) Musiikkiopiston tonttialue.

Musiikkiopiston johtokunnan Musiikkilautakunnalle antama, edellä mainittu hakemus on seuraava:

„Kun, mikäli Helsingin Musiikkiopiston johtokunta on saanut tietää, Musiikkilautakunta on käsiteltäväkseen saanut kysymyksen tonttipaikan luovuttamisesta oopperatalolle ja kun tätä asiaa aikaisemmin kaupungin yleisten töiden Hallituksessa valmisteltaessa tässä yhteydessä myös oli mainittu konservatoorin paikkana tontti N:o 9 korttelissa N:o 402, semmoisena kuin tämä on entisen kaupunginasemakaava-arkkitehdin Bertel Jungin 21/11 1916 laatimassa ehdotuksessa, on johtokunnalla täten kunnia Musiikkilautakunnalta anoa, että Musiikkiopistonkin huoneistotarve tulisi huomioon otetuksi ja että Musiikkilautakunta asiaa Kaupunginvaltuustossa puoltaisi.

Sinä mielessä pyytää johtokunta, jolle on suotu tilaisuus tutustua arkkitehtien Palmqvistin ja Söderströmin laatimiin oopperatalon luonnospiirustuksiin, huomauttaa, että edellä mainittu ehdotus olisi erittäin omansa tyydyttämään opiston vastaiselle olemassaololle välttämätöntä oman talon paikan tarvetta, edellyttäen että piirustuksiin merkitty oopperatalon viereinen eteläpuolinen kylkirakennuskin voitaisiin luovuttaa opistolle. Mainitun kylkirakennuksen kautta tulisi nimittäin opiston oopperaluokka, jonka tarkoituksena on valmistaa kotimaisia laulutaiteilijoita näyttämölliselle alalle, elimelliseen ja opetusta edistävään välittömään yhteyteen oopperan näyttämön kanssa, missä niinkään oopperaluokan julkiset ja yksityiset näytännöt eräine niihin kuuluvine harjoituksineen kävisi toimittaminen.

Helsingin Musiikkiopiston opetusta on, niinkuin tunnettu, tähän asti annettu tarkoitusta varten yksityistaloista vuokratuissa huoneistoissa, nykyään Unioninkadun talossa N:o 20. Nämä huoneistot ovat aina olleet aivan sopimattomia opetustarkoituksiin huoneiden keskinäisen aseman ja riittämättömän eristyksen johdosta ja tuottaneet johdolle

suuria vaikeuksia, jota paitsi riittävän lukuisain ja tilavain eteisten y. m. puute on käynyt yhä hankalammaksi oppilasluvun lisääntyessä. Opisto on todella 35-vuotisena toiminta-aikanaan voinut iloita loistavasta kehityksestä. Oppilasluku, joka vielä muutama vuosi takaperin oli 200—250 vaiheilla, lähenee nyt 600 ja opettajia on noin 80. Muistettava on niinkään, että useat maassamme toimivat taiteilijat ja opettajat musiikin alalla ovat saaneet kasvatuksensa Musiikkiopistossa. Opistoa on viime vuosina laajennettu uusilla kursseilla (viimeksi oopperaluokalla ja plastillisella tanssilla), ja pääasiallisesti tilanpuute on estänyt sitä järjestämällä lisäksi jo suunnitellun täydellisen teatterikoulun y. m. kehittämästä kaikinpuoliseksi konservatooriksi.

Niinkuin tästä näkyy, tuottaa opiston huoneistokysymys johtokunnalle sanger suurta huolta, varsinkin kun valtion puolelta ainakin lähiaikoina tuskin on odotettavana toimenpidettä asian saattamiseksi tyydyttävään ratkaisuun. Helsingin Musiikkiopisto täyttää pakottavaa tarvetta pääkaupungin sivistyksellisessä kehityksessä, sillä noin 75 % oppilaista on kotoisin tästä kunnasta, ja toivoo opisto sentähden voivansa odottaa erikoista ja jatkuvaa kannatusta kaupungin puolelta. Niinkuin tunnettu avustaa kaupunki jo nyt (5,000 markalla vuodessa) opiston orkesteriosastoa, mistä kaupunginorkesteri alinomaa saa kotimaisia lisävoimia.

Edellä lausuttuun viitaten rohkenee johtokunta kunnioittaen anoa, että Musiikkilautakunta tekisi Kaupunginvaltuustolle esityksen, että tontti N:o 9 korttelissa N:o 402, semmoisena kuin se on merkitty edellä mainittuun kaupunginasemakaavaehdotukseen, ynnä se oopperatontin osa, mihin oopperatalon eteläpuolinen kylkirakennus on suunniteltu, luovutettaisiin A. B. Helsingfors Musikinstitut O. Y:lle niin kauaksi kuin Musiikkiopistoa tai muuta kuin kotimaisen sävel- ja näyttämötaiteen hyväksi toimivaa oppilaitosta tontille teetetyissä rakennuksissa pidetään voimassa, sekä muutoin seuraavin ehdoin:

- 1) että mainittujen tonttien hinta saa korotta olla kiinteistöihin kiinnitettynä lainana;
- 2) että kaupunki siirtää kiinnityksensä myöhemmäksi ehkä tarpeellisten rakennuslainain hyväksi;
- 3) että yhtiö oikeutetaan tontille N:o 9 teetetävän rakennuksen pohjakerrokseen laittamaan vuokrattavia myymälähuoneistoja.

Lopuksi on johtokunta arvellut olevan huomauttaminen, että, niinkuin tämän oheisista yhtiösäännöistä näkyy, voiton jako osakkaille ei ole sallittu.

Helsingissä, tammikuun 30 päivänä 1917.

Georg Mellin.

Erkki Melartin
Johtaja.“

Musiikkiopiston merkitystä nuorta suomalaista säveltaidetta kasvattavana ja edistävänä laitoksena ei tarvinne lähemmin selitellä. Jo vuosikausia on tällä oppilaitoksella ollut voitettavana vaikeuksia opetukseen sopimattomien huoneistojen johdosta, jotka vaikeudet ovat ehkäisseet laitoksen kehitystä. Tämän johdosta ja muuten viitaten opiston

johtokunnan esittämiin näkökohtiin on Musiikkilautakunta puolestaan ollut sitä mieltä, että kaupungin olisi otettava tämän oppilaitoksen tonttitilan tarve huomioon tässä edellä puheena olleiden sivistyspyrintöjen yhteydessä. Esillä oleva järjestelyehdotus tarjoaa, niinkuin edellä mainittiin, mahdollisuuden tämänkin tonttikysymyksen ratkaisemiseen siten, että Musiikkiopistolle annettaisiin sija uuden korttelin N:o 402 tontilla N:o 9 ja että se saisi tarpeellista lisätilaa oopperatalon paikaksi varatusta viereisestä korttelista. Kun oopperatontin ja Musiikkiopistolle tarpeellisen alan välistä rajaa ei käy määrääminen, ennenkuin oopperayhtiö on asiastaan antanut lopullisen selvityksen, ei tonttimaata liene Musiikkiopistolle lopullisesti luovutettava, ennenkuin korttelin N:o 403 tonttijaoitus on vahvistettu. Tämän mukaisesti tulisi kaupunginviranomaisten siis nyt ainoastaan varata nämä paikat opiston tarpeisiin sekä jättää lopullisen päätöksen tekeminen alueen rajoista ja luovutusehdoista siksi, kunnes oopperan tarvitsema tonttiala on lopullisesti selvitetty. Lautakunta on kuitenkin jo nyt katsonut olevan huomauttaminen, että johtokunnan esittämät luovutusehdot Lautakunnasta näyttäivät kaupungin kannalta hyväksyttäviltä.

Edellä lausutun nojalla pyytää Musiikkilautakunta ehdottaa:

että edellä mainittuun järjestelysuunnitelmaan merkitty korttelin N:o 402 tontti N:o 9 ynnä se lisätila korttelista N:o 403, jota ei tarvita oopperatalon käytettäväksi, varattaisiin Helsingin Musiikkiopiston paikaksi; sekä

että kysymys tämän tonttialan rajoista ja luovutusehdoista saisi jäädä siksi, kunnes järjestelyn toimeenpanemiseksi tarpeellinen korttelin N:o 403 kaupunginasemakaavan muutos ja tonttijaoitus on asianmukaisesti vahvistettu.

Lopuksi on Musiikkilautakunnalla kunnia ilmoittaa, että se on tänä päivänä antanut erityisen lausunnon konsertti- ja juhlahuoneiston aikaansaamista Helsinkiin koskevasta kysymyksestä, sekä että Lautakunta on katsonut kaupungin yleisten töiden Hallituksen kirjelmässä marraskuun 25 päivästä 1916 mainitun kysymyksen paikan osottamisesta keskuskirjastotalolle jäävän Rahatoimikamarin tässä esillä olevan lähetteen ulkopuolelle.

Musiikkilautakunnan puolesta:

Hugo Lindberg.

John Uggla.

*Muonitustoimikunnan esitys kunnallista
halonhankintaa koskevasta asiasta.*

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Sodan puhjetessa havaitsi Helsingin kaupungin hallinto yhtäkkiä ja valmistautumatta olevansa pakotettu välittömällä ostolla hankkimaan kaupungin omien talojen ja virastojen lämmitykseen sekä kaupungin teknillisten laitosten käyttöön tarpeelliset halkovarastot. Urakoitsija, joka välikirjan mukaan oli sitoutunut hankkimaan halkoja kaupungin taloihin ja rakennuksiin, ilmoitti nimittäin, sen johdosta että oli mahdoton saada riittävästi rautatievaunuja halkojen kuljetukseen, olevansa kykenemätön hankintasitoumustaan täyttämään, ja mitä kaupungin sähkö- ja kaasulaitokseen tulee, joiden käyttö perustui yksinomaiseen hiilillä lämmittämiseen, täytyi ensi tilassa ryhtyä järjestämään niitä haloilla lämmitettäväksi, koska syksyksi 1914 tilattuja melko suuria hiilimääriä ei enää voitu saada sekä laitosten silloiset hiilivarastot tyhjenisivät muutaman kuukauden kuluessa. Aluksi antoi Rahatoimikamari tarpeellisten halkojen oston toimeksi komitealle, johon kuuluivat sähkö- ja kaasulaitoksen johtajat sekä yksi Kamarin jäsen. Tällöin ei kuitenkaan toistaiseksi ajateltu ulottaa kaupungin halonhankintaa laajemmalle kuin mitä kaupungin omaan laitosten vuoksi oli tarpeellista. Toukokuun alkuun 1915 oli mainitulla tavalla ostettu kaikkiaan 37,700 sylvä halkoja, nimittäin 17,300 sylvä koivu-, 2,700 sylvä havupuu- ja 11,700 sylvä seka-

Rahatoimi-
kamari
antaa halko-
jen hankin-
nan komi-
tean tehtä-
väksi.

Sittenkun Kaupunginvaltuusto kokouksessaan maaliskuun 3 päivänä 1915 oli päättänyt asettaa komitean valmistelemaan toimenpiteitä varotun elintarvepuutteen ja pääkaupungin ehdollisen piirityksen varalta, sai tämä n. s. *Muonitustoimikunta* pian aiheutta kiinnittää huomionsa ja kohdistaa toimintansa kaupungin halonhankintakysymykseenkin. Toimikunnan kokouksessa toukokuun 15 päivänä 1915, jossa kaikki edellä mainitun Rahatoimikamarin asettaman komitean jäsenet olivat kutsuttuina saapuvilla, huomauttivat teknillisten laitosten molemmat päälliköt sangen tarmokkaasti, ettei komitea silloisella tavallaan kokoonpantuna ja siihenastista työtapaansa noudattaen

Muonitus-
toimikunta
ottaa halko-
jen hankin-
nan valvo-
akseen.

kykenisi tyydyttävästi täyttämään tehtävänsä; että siinä kohtaavat vaikeudet olivat niin vakavaa laatua, että vuoden lopulla saattoi ovella olla uhkaava halkopula, ellei mahdollisimman nopeisiin, tarmokkaisiin ja päämäärästään tietoisiin toimenpiteisiin ryhdytty tarpeen tyydyttämiseksi; että teknillisten laitosten päälliköt eivät kieltäytyneet olemasta apuna halkojen hankinnassa eikä antamasta kokemustaan käytettäväksi, mutta että he erittäinkin sodan aikaansaamain olojen johdosta olivat niin kiinni varsinaisissa tehtävissään, ettei heiltä riittänyt aikaa puheena olevan erikoisalan hoitamiseen. Tämän johdosta ja kun oli osottautunut, ettei se henkilö, joka oli asetettu olemaan apuna halkojen hankinnassa, kyennyt täyttämään tuollaisen työn asettamia vaatimuksia, lausuiivat teknillisten laitosten päälliköt yksimielisenä käsityksensä, että toimeenpanovalta kunnan halkojen hankinnassa oli annettava Muonitustoimikunnan asettamalle ammattimiehelle sekä että halkokomitean tuli avustaa tätä toimihenkilöä ainoastaan neuvoa-antavana viranomaisena.

Lähtien sen käsityksen pohjalta, että Muonitustoimikunnalle annettu yleistehtävä sisälsi Toimikunnalle valtuutuksen ryhtyä toimenpiteisiin halkojenkin hankkimiseksi kaupungille, sekä huomioon ottaen mitä kaupungin teknillisten laitosten päälliköt olivat edellä kerrotulla tavalla huomauttaneet, päätti Muonitustoimikunta erityisen toimitusjohtajan halkokomitean esityksestä asetettavaksi toimittamaan kaupungille tarpeellisten halkojen ostoa ja kuljetusta sekä järjestämään niiden jakelua, ja oli mainitulle virkailijalle annettava laaja valta toimivia itsenäisesti juoksevista asioista sekä tapauksissa, jotka eivät sietäneet lykkäystä.

Muonitustoimikunnan kokouksessa kesäkuun 2 päivänä 1915 valittiin sitten metsänhoitaja A. W. Granit halkokomitean esityksestä kaupungin halonhankinnan toimitusjohtajaksi. Tämä tärkeä toiminta järjestettiin nyt täysin liikemäisellä tavalla. Erikoinen konttori laitettiin, tarpeellinen konttorihenkilökunta asetettiin ja täydellinen liikekirjanpito järjestettiin. Aikaa myöten saatu kokemus konttorin toiminnasta kuitenkin osotti, ettei järjestely ollut kaikin puolin tyydyttävä, vaan vaati yksinkertaistuttamista ja toiminnan välittömämpää alistamista Muonitustoimikunnan alaiseksi. Tämän johdosta päätettiin tammikuun 22 päivänä 1916 lakkauttaa halkokomitea ja esittelyttä halkokonttorin asiat välittömästi Muonitustoimikunnalle, minkä ohessa olojen kehityksen johdosta havaittiin tarpeelliseksi asettaa toimitusjohtajan rinnalle kauppa-asioihin perehtynyt konttorinjohtaja pääasiallisesti hoitamaan ja valvomaan konttorityötä, pitämään silmällä tilejä ja kirjanpitoja, järjestämään kunnan halonmyyntiä sekä yleensä hoitamaan yrityksen kaupallista puolta. Viimeksi mainittuun toimeen valittiin helmikuun 23 päivänä 1916 isännöitsijä Gideon Kjälström.

Halko-
konttori
perustetaan.

Halko-
konttorin
järjestys.

Kun metsänhoitaja Granit marraskuun 4 päivänä 1916 erosi halkokonttorin johtajan toimesta ja hänen seuraajakseen tuli konttoripäällikkö Kjälström, havaittiin sopivaksi tehdä sellainen lisämuutos konttorin järjestysmuotoon, että konttoripäällikön virka lakkautettiin, mutta sijaan perustettiin työpäällikön virka, jonka pitäjän tuli etusijassa järjestää ja johtaa kaikkia metsäin arvioimiseen ja muihin halkojen ja metsäpalstain oston valmisteluihin, metsänhakuuseen, halkojen kuljetukseen, varastoonpanoon, purkaukseen y. m. kohdistuvia tehtäviä. Samalla katsoi Muonitustoimikunta tarpeelliseksi halkokonttorin toiminnan välitöntä silmälläpitoa ja valvontaa toimittamaan asettaa erityisen tarkastajan, jonka kanssa konttorin johtajan tuli neuvotella kaikista tärkeimmistä kysymyksistä, ja tuli tarkastajan niinkään olla saapuvilla ja lausua mielensä halkokonttorin toimialaan kuuluvia asioita esiteltäessä Muonitustoimikunnassa. Työpäälliköksi valittiin useista hakijoista metsäkonsulentti Oskar Markelin. Tarkastajaksi taas valittiin varatuomari Axel Palmgren, joka aikaisemmin toimiessaan m. m. Karhula Ab:n toimitusjohtajana oli saavuttanut monipuolista ja laajaa kokemusta tähän kuuluvalla alalla.

Halkokonttorin vakinaisessa palveluksessa ovat nykyään seuraavat toimihenkilöt:

	Vuosipalkka.
Tarkastaja	Smk 3,000
Toimitusjohtaja	” 12,000
Työpäällikkö	” 7,200

Konttori.

Taloudenhoitaja	” 6,600
Kirjanpitäjä	” 4,800
Juna-assistentti	” 4,800
Halkojen jakelija	” 4,800
Valvoja	” 4,200
Matkakasööri	” 4,200
Halkojen vastaanottaja	” 3,600
Kassanhoitajatar	” 3,600
Konekirjoittajatar	” 3,000

Hakaniemen halkopiha.

Työnjohtaja	” 3,600
Halkojen myyjä	” 3,300
Halkokirjanpitäjä	” 3,000

Busholman halkopiha.

Työnjohtaja	Smk	3,600
Halkojen myyjä	„	3,300
Halkokirjanpitäjä	„	3,000

Meritorin halkopiha.

Työnjohtaja	„	3,600
Halkojen myyjä	„	3,300
Halkokirjanpitäjä	„	3,000

Talli.

Tallimestari	„	2,100
		<u>Smk 93,600</u>

Sikäli kuin osottautui tarpeelliseksi avata useampia myyntikojuja, täytyi myyntiä toimittavaa henkilökuntaa vastaavassa määrässä lisätä.

Halko-
konttorin
toiminta.

Halkokonttorin samoin kuin aikaisemman halkokomiteankin toiminta oli aluksi pääasiassa suunnattu polttoaineiden hankkimiseen kaupungin omille kunnallisille laitoksille. Jo tämän tehtävän suorittaminen kohtasi nykyoloissa suuria vaikeuksia niiden tavattoman suurten halkomääräin johdosta, joita oli hankittava.

Teknillisten laitosten on laskettu kuluvana vuonna tarvitsevan halkoja: sähkölaitoksen noin 45,000 m. syltä, kaasulaitoksen noin 7,500 ja muiden kunnallisten laitosten, niinkuin sairaalain, koulujen, virastojen y. m., noin 20,000—25,000 m. syltä, ja miltei samoihin määriin on halkojen kulutus näissä laitoksissa noussut kahtena edellisenä sotavuonna. Edellä mainitussa Muonitustoimikunnan kokouksessa toukokuun 15 päivänä 1915 viittasi sähkölaitoksen päällikkö niihin miltei voittamattomiin vaikeuksiin, jotka nykyään kohetasivat puheena olevain halkomääräin hankkimista osin tavarantoimittajain puolelta, osin kuljetusvaikeuksien sekä osin rautatiehallinnon ja suurteollisuuden taholta ilmaantuvan kiivaan kilpailun johdosta. Tähän katsomatta täytyi Muonitustoimikunnan kuitenkin halkomarkkinain tilan kiristymisen johdosta tavattoman pitkänä ja ankarana talvena 1915—16 laajentaa kunnallisen halonhankinnan ja halonjakelun ohjelmaa ensin kaupungin vähävaraisen väestön hyväksi, mutta sittemmin saattaakseen laajemmatkin väestökerrokset osallisiksi kunnan hankkimista haloista, sikäli kuin tämä ylipäättään oli mahdollista. Paitsi kuljetusoloja, jotka vaikeuttivat tasaista tuontia, oli tässä suurimpana vaikeutena, ettei ollut riittäviä varastoja aikaisemmin hankittuja kuivia ja käyttökelpoisia halkoja sillä alueella, mistä kaupunki halkoliikenteestä annettujen rajoittavain määräysten mukaan sai tyydyttää tar-

peensa. Että halkojen jakelua näin ollen on voitu toimittaa ainoastaan väliajoin eikä niin laajasti kuin olisi ollut tarpeellista halkojen hintain kohtuuttoman nousun estämiseksi, on valitettavaa, mutta Muonitustoimikunnan vallassa ei ole ollut sitä estää. Yhteistoimin yksityisten halonhankijain kanssa onnistui halkokonttorin kuitenkin välttävästi tyydyttää kaupungin halkotarpeet mainittuna tavattoman pitkänä ja ankarana talvena, niin että vakavaa halkojen puutetta tuskin lienee ollut. Ensimmäiseltä, toukokuun 31 päivänä 1916 päättyneeltä toimintavuodelta tehdyn tilinpäätöksen mukaan oli myyty kaikkiaan 52,093.75 m.syltä, paitsi 1,001,420 kiloa (noin 600 syltä) n. s. kilohalkoja, jotka on pääasiallisesti jaettu köyhälle väestölle, sekä 18,616.61 m³ propsia, jotka on etusijassa käytetty keskuslämmitysjohtoihin. Tässä on huomattava, että teknillisten laitosten polttoainetarpeet oli olennaiselta osalta tyydytetty entisen halkokomitean aikaisemmin hankkimilla varastoilla. Bruttotuloa myynnistä oli Smk 3,482,333: 02, ja liike tuotti puhdasta voittoa Smk 37,436: 94.

Ensimmäisen työvuoden taloudellisen tulos.

Vaikka halkovarasto oli paljon vähentynyt, ei Muonitustoimikunta katsonut mahdolliseksi lämpimän vuodenajan tultua lakkauttaa halkojen myyntiä yksityisille, koska varattomampi väestö edelleen kohtasi samoja vaikeuksia kuin talvellakin hankkiessaan ruuanlaittoon tarpeellisia polttoaineita ja avonaisilla markkinoilla edelleen oli huomattavana halonhintain tuntuvaa nousua. Myyntiä yleisölle jatkettiin sentähden kaiken kesää ja syksyä, vaikkakin rajotetuin määrin ja eri pitkin väliajoin. Kesäkuun 1 päivästä 1916 mainitun vuoden loppuun on halkokonttori myynyt halkoja seuraavat määrät:

Halkokonttorin toiminta $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{12}$ 1916.

	Koivuhalk. syltä.	Havup.halk. syltä.	Sekahalk. syltä.	Yhteensä syltä.
Sähkölaitos	811	8,661	9,282	18,754
Kaasulaitos	961	1,668	229	2,858
Vesijohtolaitos	20	—	—	20
Kaupungin muut laitokset	4,973	842	321	6,136
Yksityishenkilöt	10,588	4,396	3,208	18,192
Yhteensä	17,353	15,567	13,040	45,960

Niinkuin tästä näkyy, on myydystä halkomäärästä 39 % tullut yksityiskulutuksen hyväksi, ja varsinkin on suurin osa koivuhaloista käytetty siihen.

Joulukuun 31 päivänä 1916 tehty, siis 7 kuukautta käsittävä tilinpäätös osotti liikkeestä olleen tuona aikana bruttotuloa Smk 2,613,650: 34 ja tappiota Smk 35,913: 48. Jos mainittu tappio vähennetään kesäkuun 1 päivänä 1916 olleesta voitosta Smk:sta 37,436: 94, on siis kunnan halonhankinta viime vuoden loppuun asti tuottanut voittoa Smk 1,523: 46.

Kunnan halkovarasto, josta suurinta osaa ei vielä ole voitu tänne kuljettaa, oli joulukuun 31 päivänä 1916 toimitetussa inventtauksessa arvoltaan Smk 1,387,687:97, laskettuna omaan kustannusten mukaan.

Myynti-
taksat.

Kunnan halonmyyntiä varten on Muonitustoimikunta halkokonttorin ehdotuksesta vahvistanut hintataksoja, joita tuon tuostakin on korotettu, sikäli kuin hankintakustannukset ovat kohonneet (Liite I). Taksat on laadittu kaupungilla halkojen hankinnasta olleiden omaan kustannusten pohjalla huomioon ottaen hoitokustannuksetkin. Liikkeen taloudellinen tulos näyttää osottavan, että myyntihinnat ovat pääasiassa olleet oikein ja huolellisesti lasketut. Teknilliset laitokset ovat yleensä saaneet halkonsa hiukan halvemmasta hinnasta kuin kuntain muut laitokset, osin syystä että höyrykattilalämmityksessä on voitu käyttää jonkin verran huonommanlaatuisia halkoja ja osin syystä että mainituille laitoksille tulevat halot on voitu toimittaa laitoksiin välittömästi, joten niitä ei ole tarvinnut purkaa ja latio kaupungin halkopihoille. Menneen vuoden lopulla halkokonttorin kuitenkin täytyi jäljestäpäin esittää sähkö- ja kaasulaitokselle viime syksynä toimitetuista haloista tuntuvat jälkilaskut, edelliselle Smk 123,214:36 ja jälkimäiselle Smk 8,872:—, syystä että halkokonttorin oli, voidakseen mikäli mahdollista turvata laitoksen polttoaineiden saannin, täytynyt vesitse tuottaa halkoja vuokratuilla hinaajalajoilla ja proomuilla Saimaalta asti, mikä kuljetus erinäisten arvaamattomain seikkain ja häiriöiden johdosta kävi tuntuvasti kalliimmaksi kuin edeltäpäin oli voitu laskea. Itsestään selvältä näyttää, että puheena olevain laitosten on korvattava siten lisääntyneet hankintakulut, siihen katsomatta että niille aikaisemmin oli vahvistettu huokeampi hinnoitus.

Kunnan ha-
lonhankin-
taa ja jake-
lua vastaan
tehdyt muis-
tutukset.

Kunnan halkojen hankinta ja jakelu on saanut osakseen varsin lukuisia muistutuksia yleisön ja sanomalehdistön taholta. Niinpä on halkokonttoria, joilla on lähinnä ollut huolenaan puheena oleva kunnallisen toiminnan uusi haara, sekä Muonitustoimikuntaa, joka on sitä valvonnut, moitittu kaukonäköisyyden ja järjestämiskyvyn puutteesta, virastomaisista pyrkimyksistä, salakähmäisyydestä y. m. On moitittu halkokonttoria, että se sanomalehdissä julkaistuilla tiedonannoilla on saattanut yleisön väärään käsitykseen kaupungin kyvystä hankkia riittävästi halkoja väestön tarpeiksi ja siten saanut aikaan, että yksityiset eivät ole ajoissa hankkineet itselleen tarpeellisia varastoja tosin sinänsä kylläkin korkeisiin, mutta joka tapauksessa halvempiin hintoihin, kuin mitä halkokauppiat nyttemmin vaativat. On lisäksi moitittu Muonitustoimikuntaa siitä, ettei se ole järjestänyt kyllin lukuisia jakelupaikkoja, niin että halkojen myynti olisi voinut tapahtua jonotusta aikaansaamatta, sekä ettei se ole halkojen jakelussa ottanut käytäntöön kortti- tai jotakin muuta järjestelmää, joka olisi ollut omansa turvaamaan kaupungin hankkimain halkojen oikeudenmukaisen jakelun halkoja tarvitsevain kaupungin asukasten kesken.

Useimmat näistä muistutuksista johtuvat epäilemättä siitä, ettei tunneta todellisia oloja eikä niitä monasti voittamattomia vaikeuksia, joita niin suuri-suuntainen kuin kaupungin toimittama halkojen hankinta nykyään kohtaa, mutta jotkut niistä näyttävät kuitenkin olevan sitä laatua, että ansaitsevat lähempää valaistusta.

Muonitustoimikunta ei suinkaan tahdo väittää, että kaupungin halonhankinnan järjestys olisi joka kohdassa ollut tehtävänsä tasalla, mutta toiselta puolen ei saa jättää huomioon ottamatta, että kaupungilla aloittaessaan tämän uuden liiketoiminnan, jonka silloisten olojen johdosta heti alussa täytyi olla tavattoman laaja, ei ollut käytettäväänään kokeneita voimia eikä pohjanaan aikaisempaa kokemusta. Ja kuitenkin ovat kaikki asiantuntijat yksimieliset siitä, että halkokauppa on vaikeahoitoisimpia liikealoja, sillä tuskin millään muulla liikealalla esiintyy niin lukuisia arvaamattomia seikkoja, niinkuin epärehellisyyttä, välipuheen rikkomisia, mittahukkaa y. m. s. Asiaa arvostellessa lienee paikallaan niinkään mainita niin pätevältä taholta kuin rautateiden hallinnon puolelta annettu lausunto nykyoloissa tärkeimmästä halonhankinnan yksityisseikasta, nimittäin kuljetusolojen järjestämisestä. Sekä rautatiehallituksen päällikkö että sen liikenneosaston johtaja ovat monituisia kertoja lausuneet, että kaupungin halkokonttori on mallikelpoisesti käyttänyt hyväksi niitä halkojunia, mitkä rautatiet ovat voineet antaa kaupungin käytettäväksi, sillä junain kuormaus ja purkaus on vuorokaudenaikaan katsomatta toimitettu täsmällisyydellä, joka ei ole jättänyt mitään toivomisen varaa. Rautatieviranomaiset ovat niinkään, ottaen huomioon halkokysymyksen tavattoman tärkeyden pääkaupungille, osottaneet kaupungille mahdollisimman pitkälle menevää myötämielisyyttä, minkä Muonitustoimikunta katsoo velvollisuudekseen tässä kiitollisena tunnustaa.

Mitä sitten tulee moitteeseen, että kaupungin halonhankintaviranomaiset olisivat sanomalehtilausunnoilla antaneet yleisölle aihetta toivoa, että se saisi halkotarpeensa kaupungin toimesta tyydytetyksi, niin ei käy kieltäminen, että sanomalehdissä viime kesänä oli halkokonttorin entisen päällikön nimikirjaimilla varustettuja tahi hänen alotteestaan laadittuja kyhäyksiä, joissa yleisöä varotettiin maksamasta yksityisten halkokauppioiden vaatimia korkeita hintoja, varsinkin kun kaupungin halkokonttorilla ostamainsa melko suurten halkovarastojen avulla oli mahdollisuus tasoittaa hintoja. Vaikkei Muonitustoimikunta puolestaan voinut katsoa asiaintilaa yhtä valoisalta kannalta, ei Toimikunta kuitenkaan arvellut voivansa julkisuudessa nimenomaan julistaa mainittuja lausuntoja perättömiksi, Toimikunta kun oli niistä aivan syrjässä ja halkokonttorin täytyi katsoa kykenevän paremmin kuin kenenkään muun arvostelemaan sen käytettävänä olevia mahdollisuuksia hankkia riittäviä halkomääriä ei ainoastaan kunnallisten laitosten omiin tarpeisiin, vaan yleisöllekin myytäväksi, varsinkin kun konttori tässä voi nojata edellisenä vaikeana talvena saamaansa kokemukseen, jolloin kaupungin halkoja

hankkimalla ja myymällä pääasiassa onnistui estää ylenmääräistä hinnanousua. Siihen katsoen, että kaupungilla jo syyskuun alussa oli käytettävään osin sen omasta toimesta hakattuja ja osin sopimusten nojalla hankittuja halkoja toista sataatuhatta sylvä, ei Muonitustoimikunnastakaan näytännyt uskomattomalta, että halkokonttori olisi voinut täydellisesti toteuttaa ohjelmansa, jos vain halkoja olisi voitu ruveta ajoissa vedättämään rautateiden varsille. Mutta, niinkuin tunnettu, rekikeli alkoi vasta joulun aikaan, ja tässä onkin pääasiallinen syy siihen, ettei kaupungin halkojen jakelu ole tähän asti voinut olla niin laaja kuin suotavaa olisi ollut. Joka tapauksessa on Muonitustoimikunnan vakaumuksen mukaan paljon liioiteltu edellä mainittujen lausuntojen vaikutusta. Voipi olla mahdollista, että jotkut yksityishenkilöt siihen luottaen, että myöhemmin saavat kaupungin varastosta halkoja halvemmalla, ovat jättäneet toistaiseksi tahi laiminlyöneet halkojen hankkimisen talvitarpeikseen, mutta halkojen tuonnin määrään sinänsä eivät nuo lausunnot ole mitään vaikuttaneet. Sillä, niinkuin Muonitustoimikunta jo edellä on huomauttanut, kuljetusmahdollisuudet tässä ovat näytelleet pääosaa, ja nämä on, mikäli Muonitustoimikunta rohkenee lausua, äärimäisiin asti käytetty hyväksi. Kaupunkiin molempina sotavuosina 1915 ja 1916 saapunut halkomäärä on todellisuudessa ollut kahta vertaa suurempi edellisten vuosien määrää (ks. Liite II).

Mitä tulee valitukseen että halkokonttori ei ole laittamalla halonmyyntipaikkoja kaupungin eri osiin asianmukaisesti ottanut huomioon yleisön tarpeita, on selitys tähän saatavana jo siitä, mitä Muonitustoimikunta on edellä lausunut kaupungin halkovaraston riittämättömyydestä suuremmin määrin yleisölle myytäväksi. Kohta kun tämä tuonnin lisääntymisen johdosta käy mahdolliseksi, tulee Muonitustoimikunnan jo tekemän päätöksen mukaan halkopiha myyntipaikkoineen avattavaksi Meritorillakin, Hakaniementorilla ja Busholmassa ennestään olevain lisäksi. Mutta kun halkopihain ehdottomasti pitää sijaita aivan rautatieraitteen vierellä, ei ainakaan nykyään, kun Katajanokkaa tunnetuista syistä ei voi tähän tarkoitukseen käyttää, liene mahdollista järjestää vieläkin useampia jakelupaikkoja. Se seikka vihdoin että Muonitustoimikunta ei ole ottanut käytäntöön minkäänlaista korttijärjestelmää halkojen jakelussa kaupungin varastoista, johtuu osin siitä, että Toimikunta ei ole käsittänyt päätehtäväkseen hankkia halkoja kaupungin väestölle, vaan on katsonut, että kunnan toiminnan viimeksi mainitussa kohden ainoastaan tulee täydentää yksityistä yritteliäisyyttä, osin siitä että kaupungilla ei omiin tarkoituksiinsa tarvittavan halkomäärän lisäksi ole tähän asti ollut käytettävänä niin suurta varastoa, että oikeudenmukaista jakoa kaupungin asukasten kesken olisi käynyt ajattelemisen. Asia on useita kertoja ollut perinpohjin harkittavana Muonitustoimikunnassa, mutta Toimikunnan ei ole toistaiseksi onnistunut keksiä järjestelmää, joka nykyoloissa läheskään täyttäisi edellä

mainitun vaatimuksen. Erinäisillä toimenpiteillä on Toimikunta kuitenkin koettanut vähentää myyntipaikoilla välttämättömän jonotuksen tuottamia haittoja sekä mikäli mahdollista ehkäistä niitä väärinkäytöksiä, joita voitonhaluiset keinottelijat valitettavasti ovat tälläkin alalla harjoittaneet.

Muonitustoimikunnan on vielä kajottava kysymykseen, minkä verran kaupunki tarvitsee halkoja sodan aikaansaamisissa oloissa sekä mikä tehtävä kunnallisen halonhankinnan on lähimmiksi ajoiksi itselleen asetettava.

Kaupungin
tarvitsema
halkomäärä.

Vielä vuonna 1914 tuotiin kaupunkiin halkoja ainoastaan noin 123,000 m. syltä sekä lähinnä edellisinä vuosina noin 106,000—121,000 syltä, mutta ensimmäisenä sotavuonna 1915 lisääntyi tuonti 248,185 m. syleen kohotakseen vuonna 1916 edelleen 265,202 m. syleen (Liite II). Syynä tähän on ilmeisesti ollut se, että kivihillien ja koksien tuonti kaupunkiin oli 231,143 tonnista vuonna 1913 vähentynyt 68,435 tonniin vuonna 1914 sekä miltei kokonaan lakannut seuraavina vuosina. Vastamainittuun tuontimäärään on tosin luettu nekin tunnut määrät, mitkä on tuotu rautateiden ja höyrylaivaliikenteen käytettäväksi sekä täältä on viety muihin paikkakuntiin. Mutta huomattava osa on joka tapauksessa käytetty polttoaineena tšekäläisissä teollisuuslaitoksissa, keskuslämmityslaitoksissa y. m., ja tämän osan sijaan on nyt ollut hankittava halkoja. Jos panee pohjaksi edellä esitetyt, halkojen tänne tuontia kahtena viime vuonna osottavat numerotiedot, saanee, kun täällä ei ole mainittavia varastoja, laskea kaupungin tarvitsevan polttopuita 250,000—260,000 m. syltä vuodessa. Mainitusta määrästä on kaupungin halkokonttori viime vuonna hankkinut noin 100,000 syltä, ja niistä on noin 65,000 syltä kulutettu kunnan omissa laitoksissa ja loput myyty yleisölle. 1914 vuoden lopussa oli kaupungissa (Liite III) lämmitettäviä huoneita, eteisiä ja kylpyhuoneita lukuun ottamatta, kaikkiaan 112,958, joka määrä ei liene mainittavasti lisääntynyt, rakennustoiminta kun on sotavuosina ollut seisauksissa. Jos laskee näiden huoneiden lämmitykseen tarvittavan 1 1/2 syltä halkoja huonetta kohti, jota määrää pikemmin täytyy pitää liian alhaisena kuin liian korkeana siihen nähden että huoneiksi on luettu keittiötkin, saa halonkulutusmääräksi noin 170,000 syltä; hankittujen halkojen ylijäämä edustaa siis kaupungin teknillisten laitosten, yksityisten teollisuuslaitosten ja sotaväen polttoainetarvetta. Kun kunnan omaan rakennusten lämmityksen, — näissä rakennuksissa olevat huoneet on jo edellä otettu lukuun — tarvitaan noin 20,000 syltä vuodessa, vastaa siis kulutus yksityisten asunnoissa sekä liike- ja virastohuoneistoissa y. m. noin 150,000 syltä. Kunnan halonhankinta on siis kuluneena vuonna kyennyt tyydyttämään ainoastaan noin 23 % mainitusta kulutusmäärästä. Näin ollen ei Muonitustoimikunnan mielestä olisi hyödyllistä eikä viisasta laajentaa kunnan halonhankintaohjelmaa siinä määrin, että yksityinen yritteliäisyys tällä alalla olennaisesti herpautuisi tai lakkaisi. Kaupunki ottaisi siten hartioilleen suunnatoman vastuun omaamatta riittäviä edellytyksiä tilanteen hallitsemiseen,

Kunnan
halonhan-
kinta-
ohjelma.

koska, niinkuin edellä oleva selonteko halkokonttorin tähänastisesta toiminnasta kylläkin osottaa, halkojen hankinta nykyoloissa kohtaa moninaisia vaikeuksia, joiden poistaminen tahi ehkäiseminen ei ole kaupungin vallassa.

Kunnallisen halonhankinnan tehtävä täytyy sentähden Muonitustoimikunnan mielestä edelleen rajoittaa *tarvittavain polttoaineiden hankkimiseen kaupungin omiin laitoksiin sekä lisäksi siinä määrin kuin olot sallivat eritoten vähävaraisen väestön avustamiseen nykyisissä tukalissa eläntöoloissa pitämällä sen saatavana halkoja omaan kustannusten hinnasta.* Tähänastisen kokemuksen mukaan edellyttää näiden tehtävien tyydyttävä täyttäminen, että kaupungin käytettävänä on halkoja 200,000—250,000 m. sylvä, josta määrästä enintään puolet voidaan saada käytettäväksi nykyisenä myyntikautena, jota vastoin jäljellä olevan osan täytyy saada kuivua keltakseen käytettäväksi seuraavana myyntikautena. Tämän mukaisesti on halkokonttori viime vuoden lopulla lisännyt halkojen hankinnan noin 220,000 syleen, ja siitä lähtien on uusia kauppoja edelleen päätetty. Vaikka suuri osa ostetuista määristä on hankintahalkoja, joista on ainoastaan maksettu etuanti, vaatii tämän laajuinen halkoliike kuitenkin nykyisten hintain vallitessa sangen suuria pääomansuorituksia. Viime vuoden tilinpäätöksen mukaan oli Rahatoimikonttori halkokonttorilta saamassa Smk 4,665,753: 10 ja nyttemmin nousee sen saaminen yli 5 1/2 miljoonan markan. Huomaamatta ei myöskään saa kokonaan jättää sitä tappionvaaraa, mikä liittyy mainitun laajuisen liikkeen harjoittamiseen. Hinnan laskeuminen ainoastaan 10 markalla sylvältä, jommoista nykyisten korkeiden hintojen vallitessa ei käy pitäminen mahdottomana, jos rauha tulee ja kuljetusolot paranevat, tietää kaupungille 2 1/2 miljoonan markan tappiota. Edellä esitetyn ohjelman mukaan toimitetun halkojen hankinnan vaatimista tuntuvista rahamääristä ja siihen liittyvästä tappionvaarasta huolimatta katsoo Muonitustoimikunta, jonka mielestä asia erinomaisen tärkeytensä vuoksi on ollut alistettava Herrain Kaupunginvaltuusmiesten tutkittavaksi ja ratkaistavaksi, kuitenkin voivansa niihin huomattaviin yleisiin etuihin nähden, jotka tätä vaativat, empimättä puoltaa

edellä esitettyä kunnan halonhankintaohjelmaa hyväksyttäväksi.

Helsingissä, helmikuun 9 päivänä 1917.

Helsingin Kaupungin Muonitustoimikunta.

Alfred Norrmén.

Alexis Gripenberg.
O. A. Tarjanne.
Georg Ehrnrooth.

R. F. Wrede.
H. M. J. Relander.
W. A. Lavonius.

John Ugglä.

Liite I.

Taksa tavallisia polttopuita myydessä Helsingin kaupungin halkokonttorin Helsingissä olevista varastoista.

Helsingin kaupungin teknilliset laitokset:

Koivuhalot.

1/11	15—31/3	16	Smk	33: 65	syli
1/5	—14/9	16	”	42: —	”
15/9	—10/12	16	”	55: —	”
11/12	16— toist.	”	”	73: —	”

Havupuuhalat.

1/11	15—31/3	16	Smk	29: 05	syli
1/4	—14/9	16	”	36: —	”
15/9	—10/12	16	”	46: —	”
11/12	16— toist.	”	”	65: —	”

Sekahalot.

1/11	15—31/3	16	Smk	27: 85	syli
1/4	—14/9	16	”	34: —	”
15/9	—10/12	16	”	43: —	”
11/12	16— toist.	”	”	60: —	”

Kunnalliset laitokset:

Koivuhalot.

1/11	—30/11	15	Smk'	37: 50	syli
1/11	15—24/1	16	”	38: —	”
25/1	—31/3	16	”	40: —	”
1/4	—14/9	16	”	46: —	”
15/9	—10/12	16	”	57: —	”
11/12	16— toist.	”	”	75: —	”

Havupuuhalat.

1/11	15—24/1	16	Smk	32: —	syli
25/1	—1/3	16	”	33: —	”
1/3	—31/3	16	”	34: —	”
1/4	—14/9	16	”	38: —	”
15/9	—10/12	16	”	48: —	”
11/12	16— toist.	”	”	67: —	”

Sekahalot.

1/11	— 1/12	15	Smk	30: 50	syli
1/12	15—24/1	16	”	31: —	”
25/1	—31/3	16	”	32: —	”
1/4	—14/9	16	”	36: —	”
15/9	—10/12	16	”	45: —	”
11/12	16— toist.	”	”	62: —	”

Yksityishenkilöt ja yhdistykset.

Koivuhalot.

1/11	—30/11	15	Smk	38: 50	syli
1/12	—23/12	15	”	39: —	”
24/12	15—31/3	16	”	44: —	”
1/4	—14/9	16	”	50: —	”
15/9	—10/12	16	”	57: —	”
11/12	16— toist.	”	”	75: —	”

Havupuuhalat.

1/11	15—19/1	16	Smk	33: —	syli
20/1	—29/2	16	”	36: —	”
1/3	—31/3	16	”	38: —	”
1/4	—27/7	16	”	42: —	”

28/7	—14/9	16	Smk	43: —	syli
15/9	—10/12	16	”	48: —	”
3/12	16— toist.	”	”	67: —	”

Sekahalot.

1/11	—30/11	15	Smk	31: 50	syli
1/12	15—20/1	16	”	32: —	”
21/1	—29/2	16	”	35: —	”
1/3	—31/3	16	”	36: —	”
1/4	—27/7	16	”	40: —	”
28/7	—14/9	16	”	41: —	”
15/9	—10/12	16	”	45: —	”
11/12	16— toist.	”	”	62: —	”

Halkojen tuonti Helsinkiin.

	<i>Meritse:</i>		<i>Rautateitse:</i>		<i>Kaikkiaan:</i>
V. 1911 24,667 m slt.	130,307 tonnia =	81,441 m slt.		106,108 m slt.
” 1912 24,274 ”	155,277 ” =	97,048 ”		121,322 ”
” 1913 24,897 ”	147,947 ” =	92,466 ”		117,363 ”
” 1914 27,698 ”	152,600 ” =	95,375 ”		123,073 ”
” 1915 64,127 ”	294,493 ” =	184,058 ”		248,185 ”
” 1916 62,940 ”	323,620 ” =	202,262 ”		265,202 ”

Kivihiiilen ja koksen tuonti Helsinkiin.

V. 1911 211,668 tonnia
” 1912 215,488 ”
” 1913 231,143 ”
” 1914 68,435 ”
” 1915 413 ”

Muist. Huomattava osa edellä mainituista hiilimääristä on tuotettu rautateiden ja höyrylaivaliikenteen tarpeisiin.

Lämmitettävään huoneiden luku Helsingissä v. 1914, eteisiä ja kylpyhuoneita huomioon ottamatta.

	<i>Asuinhuoneita:</i>	<i>Muita huoneita (sivistys- ja opetuslaitokset, virastot, ravintolat ja kahvilat, myymälät, konttori- ja varastohuoneet, tehdas- ja työpaikahuoneistot, pesutuvat ja saunat).</i>	<i>Yhteensä:</i>
Jouluk. 7 p:nä 1910 toimitetun rakennuslaskun mukaan	75,061	15,416	90,477
Vuosina 1911—1914 lopullisesti katsastettujen uutisrakennusten johdosta lisäksi tulleita	20,837	1,644	22,481
	<u>95,898</u>	<u>17,060</u>	<u>112,958</u>

*Esitys erinäisten muutosten tekemisestä
Töölön alueen vahvistettuun kaupungin-
asemakaavaan.*

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI

Jouluk. 14 p:nä 1916.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 1010.

Herrain Kaupunginvaltuusmiesten tutkittavaksi pyytää Rahatoimikamari täten lähettää erinäiset samaan asemakarttaan piirretyt ehdotukset Töölön alueen vahvistetun kaupunginasemakaavan muutoksiksi, jotka koskevat niin huomattavia osia XIII ja XIV kaupunginosaa, että todellisuudessa mainitut kaupunginosat tulisivat uudestaan järjestetyiksi. Järjestelyehdotuksen on laatinut kaupunginasemakaava-arkkitehti B. Jung, joka tämän oheisessa, kaupungin yleisten töiden Hallitukselle osotetussa kirjelmässä (Liite II) tekee selkoa ehdotettujen muutosten perusteluista ja esittää vertailevia tietoja pinta-alan käyttämisestä nykyään voimassa olevan ja suunnitellun asemakaavan mukaan. Tässä käymättä yksityiskohtiin, joihin nähden Rahatoimikamari pyytää viitata mainittuun kirjelmään, kuitenkin huomauttaen että Kamarin aloitteesta on myöhemmin tehty erinäisiä muutoksia, pyytää Kamari mainita, että muutokset tarkoittavat osin erikoisia, syystä tai toisesta toivottavia, eräiden rajakkaisten alueiden uudestimuodosteluja, osin selvyiden aikaansaamista säännöttömyyksistä rikkaaseen Töölön asemakaavaan, joka laadittiin siihen aikaan, jolloin meikäläiset kaupunginasemakaavain laatijat pitivät esikuvinaan keskiaikaisia saksalaisia kaupunginasemakaavoja. Ensinmainitun laatuista muutoksia on suunnitelmaan laadittu eri aikoina, kulloinkin sen mukaan kuin niiden tarvetta on ilmaantunut, ja odotettavissa on, että kehitys edelleen vaatii tekemään vähäisiä muutoksia, joita on ollut mahdoton arvata tarkastellessa niin laajaa kaupunginasemakaavasunnitelmaa kuin tässä on puheena. Asiaa Rahatoimikamarissa käsiteltäessä on valmisteltaessa kysymystä tontin luovuttamisesta kotimaiselle oopperayritykselle vaadittu muutoksia tehtäväksi korttelien N:ojen 401—403, 406 ja 407 asemakaavaan, mutta Rahatoimikamari ei ole tahtonut sallia tämän asian viivyttää Töölön uudesti muodostellun asemakaavan vahvistamista ja siten ehkäisevästi vaikuttaa uusien tonttien kuntoonpanoon sitä lisääntynyttä rakennustoimintaa varten, mikä säännöllisten olojen palauduttua on odotettavana.

Esillä olevan suunnitelman ovat ensi kädessä hyväksyneet kaupungin yleisten töiden Hallitus ja Terveystoimikunta, joka jälkimmäinen on katsonut sen terveydelliseltä kannalta tuntuvasti parantavan nykyisiä oloja. Tähän arvosteluun voi Rahatoimikamarikin yhtyä. Sen ohessa näyttää suunnitelma, niinkuin kaupunginasemakaava-arkkitehti selontekonsa lopussa huomauttaa, taloudellisessa suhteessa täysin vetävän vertoja nykyään voimassa olevalle asemakaavalle. Liitteessä II sivulla 10 esitetyt, vastaisen pinta-alan käyttämistä osottavat numeroluvut, joita valaisee suunnitelman oheinen graafillinen esitys, eivät tosin ole aivan tarkkoja, koska tonttiala on myöhemmin tehtyjen muutosten johdosta hiukan vähentynyt, mutta antavat kuitenkin pääasiassa oikean kuvan Töölön alueella vastedes käytettävänä olevasta erilaatuisesta tuottavasta ja tuottamattomasta pinta-alasta. Mainitut alkuperäiseen suunnitelmaan tehdyt muutokset koskevat sotilasviranomaisten käytettävänä Taivallahden rannalla olevaa ruutikellarialuetta sekä venäläisen sotaväen hautausmaata, jotka alueet ehdotuksentekijä oli ajatellut uudestaan järjesteltäviksi, mutta jotka lopullisessa suunnitelmassa on pysytetty aivan ennallaan, minkä ohessa asemakaavaan on lähinnä ruutikellarialuetta sijaitsevat tonttipaikat merkitty osin istutuksiksi, osin kaupungin tarpeisiin varatuiksi. Todellista tuottavan pinta-alan vähennystä ei tämän johdosta ole syntynyt, koska puheena olevia tontteja nykyään voimassa olevan kaupunginasemakaavan vahvistukseen liittyvään ehtojen mukaan ei saa rakentaa.

Vähäisen muutoksen on Rahatoimikamari ehdottanut tehtäväksi katujen nimiin, niin että Kamarin mielestä vähemmän onnistuneiden nimien Nimrodkadun, Karhukadun ja Dianakadun sijaan tulisi Stenbäckkatu, Päivärintakatu ja Messeniuskatu.

Mooseksenuskaisen seuraakunnan hautausmaan suunniteltu järjestely on, niinkuin kaupunginasemakaava-arkkitehti mainitsee, tehty seurakunnan nimenomaista toivomusta noudattaen. Järjestelyn yhteydessä näyttää olevan tehtävä erikoinen päätös paikan käyttämisestä, muuttamalla Kaupunginvaltuuston lokakuun 29 päivänä 1895 tekemää päätöstä mooseksenuskaisen seurakunnan nykyisen hautausmaan luovuttamisesta, ja lienee uusi paikka seurakunnalle luovutettava nykyisin ehdoin, toisin sanoin maksutta käytettäväksi niin kauan kuin sitä hautausmaana pidetään.

Roomankatolisen seurakunnan hautausmaaksi ehdotetun paikan luovuttamisesta niinkään lienee tehtävä erityinen päätös ja tämäkin paikka luovutettava maksutta käytettäväksi.

Edellä lausutun yhdistellen pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

hyväksyä tämän oheisen ehdotuksen Töölön alueen kaupunginasemakaavan uudesti järjestämiseksi;

ryhtyä toimiin asianmukaisen vahvistuksen hankkimiseksi järjestämisehdotukselle;

Helsingin mooseksenuskoinen seurakunnan hautausmaaksi maksutta luovuttaa Töölön uudessa asemakartassa lähemmin osotetun, venäläisen sotaväen hautausmaan vierellä sijaitsevan, noin 9,200 neliömetrin laajuisen alueen niin kauaksi, kuin aluetta vastamainittuun tarkoitukseen käytetään; sekä

Roomankatoliselle seurakunnalle yhtäläisin ehdoin hautausmaaksi luovuttaa samassa asemakartassa lähemmin osotetun, edellä mainitun hautausmaan vierellä sijaitsevan, noin 6,000 neliömetrin laajuisen alueen.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

J. W. Andersin.

Helsingin kaupungin Yleisten töiden

HALLITUS.

*Helsingissä,
helmik. 18 p:nä 1917.*

Helsingin Rahatoimikamarille.

N:o 25.

Tarkastettuaan ja puolestaan hyväksytyään kaupunginasemakaava-arkkitehdin laatiman ehdotuksen erinäisiksi muutoksiksi Töölön alueen vahvistettuun asemakaavaan on Hallituksella, ehdotuksen oheiseen selitykseen viitaten, kunnia tässä lähettää mainittu ehdotus kolmin kappalein sekä esittää, että Rahatoimikamari puoltaisi ehdotuksen hyväksymistä ja lähettäisi sen edelleen Kaupunginvaltuustolle vahvistuksen hankkimiseksi puheena olevalle kaupunginasemakaavanmuutokselle.

Samalla pyytää Hallitus kiinnittää Rahatoimikamarin huomiota siihen, että uusi ehdotus on aiheuttanut muuttamaan erinäisten puheena olevalla alueella sijaitsevain katujen nimiä sekä että Taivallahden rannalla sijaitsevan n. s. ruutikellarialueen rajoja on ehdotettu hiukan järjestettäväksi.

G. Idström.*A. L. von Knorring.*

Helsingin kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Jo marraskuussa 1911 päätti Hallitus jäsenensä, arkkitehti Armas Lindgrenin, ehdotuksesta kehottaa allekirjoittanutta „aikanansa antamaan Hallitukselle sellaisen ehdotuksen Töölön kaupunginosan voimassa olevan asemakaavan muutokseksi kuin, huomioon ottaen jo myydyt tontit ja tasoitettut kadut, olisi mahdollista toimeenpanna“, ja olisi varsinkin kohta kansallismuseon tontin eteläpuolella sijaitseva kaupunginosan alue uudestaan järjestettävä paikan aseman ja luonnollisten suhteiden arvon mukaiseksi. Lokakuussa 1914 oli minulla kunnia Hallitukselle esittää laatimani mainitun suuntainen ehdotus siihen liittyvine kirjallisine lausuntoineen. Kun Hallituksessa asiaa käsiteltäessä kuitenkin lausuttiin toivomuksia erinäisten muutosten tekemisestä luonokseen ja valio-kunta, johon valittiin puheenjohtaja, kaupungininsinööri Idström, arkkitehti Armas Lindgren ja allekirjoittanut, asetettiin „ehdotusta lähemmin tarkastamaan“, laadittiin kaupunginasemakaavaosastolla uusi luonnos, jossa Hallituksen tekemät muistutukset otettiin asianmukaiseen huomioon. Samalla pantiin tarpeellista huomiota Terveystoimikunnan esittämiin, Kivelän sairaalan-alueen laajentamista ja järjestämistä tarkoitaviin vaatimuksiin. Nytemmin suoritettuani herra Lindgrenin ehdotuksesta ynnä Hallituksen myöhemmistä päätöksistä johtuvan tehtävän pyydän kunnioittaen esittää ehdotuksen Helsingin XIII ja XIV kaupunginosan uudestijärjestämiseksi ja siihen liittää seuraavan promemorian, jossa, laadittuna sen esityksen pohjalla, mikä minulla asian aikaisemmassa vaiheessa oli kunnia saattaa Hallituksen tiedoksi, sen ohessa otetaan huomioon asian myöhemmässä vaiheessa ilmaantuneet uudet näkökohdat.

Runeberg- ja Topeliuskadun itäpuolella sekä Humalkadun eteläpuolella sijaitsevaan kaupungin alueeseen ei enää haitatta käynte tekeminen mainittavaa muutosta, koska useimmat sikäläiset tontit jo on myyty, jota paitsi melko laajoja katualoja osin on valmiina, osin työn alaisina. Täkäläisiin, alkuperäisessä Töölön asemakaavassa N:oilla 192, 198, 401, 402, 403 ja 422 merkittyihin kortteleihin on kuitenkin toisessa yhteydessä ehdotettu tehtäväksi muutoksia, jotka jo on asianmukaisesti vahvistettu, jota paitsi nyt esitetyn uudestijärjesjelyn yhteydessä on edellä mainitulla kaupungin alueella sijaitsevia n. s. Tempelitorin viereisiä kortteleja N:oja 417, 418, 423 ja 431 jossain määrin muutettu sikäli kuin on käynyt päinsä ja käytännölliset syyt ovat vaatineet. Mitä taas tulee viidenteentoista kaupunginosaan, on alkuperäistä kaupunginasemakaavaa muutettu osin jo Kaupunginasemakaavatoimikunnan aloitteesta Hesperiakadun leveän bulevardin laittamisen yhteydessä, osin Hallituksen aloitteesta erään Meilansin alueen osan asemakaavaehdotuksen laadinnan yhteydessä. Lukuun otettuna viimeksi mainittu alue on siis vuonna 1902 laaditusta Töölön kaupunginasemakaavasta ennallaan ainoastaan Hietaniemi

sekä Nordenskiöldkadun eteläosan molemmin puolin sijaitseva alue. Kun Hietaniemi, jota eristetyn asemansa johdosta käy käsittelemisen erillään Töölön muista osista, on aikomus käyttää erikoistarkoituksiin, jota varten on laadittu ja Hallitukselle esitetty alustavia suunnitelmia, käynee sen tässä yhteydessä sivuuttaminen, ja onkin sen jaotus kokonaan poistettu, jotta kaupunki voisi vastedes vapaasti päättää sen käyttämisestä. Esillä olevassa asemakaavasuunnitelmassa on ainoastaan asianmukaisesti otettu huomioon, että hyvä katu- ja rautatieyhteys mainitulle alueelle jää avonaiseksi, minkä johdosta Arkadiakadun länsiosaa on muutettu sekä tilaa varattu raitiotieraitteelle, joka sopisi johtaa satamaradalta Runeberg- ja Rautatiekadun risteyksen läheisyydestä ja edelleen leikkaukseen sijoitettuna pitkin Hietaniemenkatua, minkä johdosta kävisi tarpeelliseksi hiukan muuttaa Leppäsuonkatua sekä korttelia N:o 411.

Edellä lausutusta käynee selville, että Hallituksen alkujaan allekirjoittaneelle antama tehtäväehdottaa olojen vaatimaa Töölön kaupunginasemakaavan muutosta rajoittuisi, siinä tapauksessa että tähänastisia toimenpiteitä katsotaan lopullisiksi, Nordenskiöldkadun eteläosaa ympäröivään mainitun kaupunginalueen osaan. Työn jatkuessa on kuitenkin esitetty näkökohtia, joiden huomioon ottaminen on vaatinut uudelleen tekemään muutoksia Töölön asemakaavan pohjoisosaaankin eli Hesperiakadun pohjoispuoliseen alueeseen, minkä johdosta nyt esitetty järjestämissuunnitelma on käsittänyt suurimman osan tähän asti käyttämätöntä Töölönaluetta. Että ehdotetut muodostelut eivät ainoastaan ole oikeutettuja, vaan lisäksi monessa kohden sangen tarpeellisiakin, käynee seuraavasta selville.

Nykyisessä kaupunginasemakaavassa kulkee Arkadiakadun länsiosa viistoon poikki mooseksenuskoiselle seurakunnalle jo vuonna 1895 luovutetun hautausmaan. Tätä kävisi puolustaminen sillä, että seurakunta voidaan velvoittaa vastedes muuttamaan pois hautausmaansa, jotta kadun käy teettäminen kaupunginasemakaavan mukaisesti. Kun kuitenkin luultavasti kohdakkoin tarvitaan hyvää liikenneväylää Hietaniemelle ja Arkadiakatu sen johdosta, miten se liittyy vanhoihin kaupunginosiin, näyttää olevan edeltäpäin määrätty L. Viertotien ja Hietaniemen väliseksi pääkulkuväyläksi, näyttää perustellulta että, kun mooseksenuskoinen seurakunta edelleen käyttää hautausmaatansa, kadun länsiosan suuntaa muutetaan, niinkuin suunnitelmassa on osotettu, ja näin sitä mieluummin, kun tätä kadun osaa nykyään ei käy pitäminen sopivasti suunnattuna pintamuodostukseen ja vielä vähemmän siihen kaupunginosaan, Hietaniemen, katsoen, jonka tarpeita sen etusijassa tulisi tyydyttää. „Autuaasti kuolleiden juutalaisten hyväksi“ niminen armeliaisuusyhdistys on jo vuonna 1910 Rahatoimikamarille huomauttanut, että Arkadiakatu kaupunginasemakaavan mukaan leikkaa heidän hautausmaataan, sekä anonut kadun suunnan muuttamista ja paikan asianmukaista erottamista, koska yhdistys aikoi sen ympärille teettää kivimuurin. Kun mainittu Hallitukseen lähetetty anomus lokakuussa 1913 annettiin minun käsiteltäväkseni, olen asettanut yhteyteen mooseksenuskoiden seurakunnan edustajain kanssa saadakseni selville, minkä alueen seurakunta jo on käyttänyt hautauspaikoiksi sekä mitä toivomuksia seurakunnalla on alueen rajoittamiseen nähden. Suunnitelmassa rajoitettu alue vastaa likimain seurakunnan hallussa nykyään olevaa alaa. Pintamuodostuksen laadun johdosta — koko alue on yhtä ainoaa, koleista kuoppaa

— ja siihen katsoen että paikka sijaitsee aivan venäläisen sotaväen hautausmaan vierellä sekä uuden luterilaisen hautausmaan naapuristossa puoltaisin minä osaltani suunnitelmassa osotetun alueen luovuttamista kokonaan mooseksenuskoiden seurakunnan haltuun niin kauan kuin paikkaa käytetään nykyiseen tarkoitukseensa.

Eräiden muidenkin tässä osassa Töölöä olevain katujen suunta näyttää minusta epätarkoituksenmukaiselta. Niinpä on Juno-, Jupiter- ja Sampokadun suunta sangen oikullinen ja aivan perustelemattomasti epäsäännöllinen. Katsoen Nordenskiöldkadun suureen tärkeyteen tälle kaupunginosalle on mielestäni muutoin liikenteelle edullisempää, että tätä katua niin vähän kuin suinkin leikkaavat toisarvoiset poikkikatut, minkä ohessa tämän pääkadun varrella sijaitsevain tonttien julkisivujen pitentäminen kohottaisi tässä kaupunginosassa myytävänä olevan pinta-alan arvoa. Näihin seikkoihin katsoen ja niinkään sen usein huomautetun epäkohdan johdosta, että Töölössä on ylen runsaasti kovin teräväkulmaisia kortteleja sekä että katuala on suhteettoman suuri korttelialaan verraten, on katuverkko tässä asemakaavan osassa perin pohjin järjestetty uudestaan, niinkuin kartasta lähemmin näkyy. Näistä muutoksista mainittakoon, että Sandelskatu on poistettu, että Caloniuskatu, joka terävän kulman tehden päättyy Runebergkatuun eikä muutoin hyvin liity Nordenskiöldkatuun, on siirretty hiukan pohjoisemmaksi, minkä ohessa Museokadun länsiosan suuntaa on muutettu, niin että rakennustaiteelliselta kannalta tärkeälle Hesperiakadulle on saatu eheämpi ja levollisempi eteläraja.

Silmäänpestävin muutos on kuitenkin tehty Nordenskiöldkatuun, osin siten että tätä katua on levitetty ja siihen sovitettu Lehtokuja, osin siten että se on kokonaan poistettu Kammionkadun ja Hagantien väliltä, jota vastoin sen pohjoisin osa muodoltaan hiukan muutettuna on jäljellä Topeliuskadun ja L. Viertotien sekä n. s. Nordenskiöldin lehtotien välisenä yhdysväylänä. Mainittua jyrkkää muutosta on perustellut osin se, että sitä kauttakulkuliikennettä, jota suurin osa nykyistä Nordenskiöldkatua välittäisi, aivan hyvin voivan tyydyttää Calonius-—Runebergkatu—L. Viertotie tai Calonius-—Runeberg-—Topelius-—ja pohjoisosa Nordenskiöldkatua tai vihdoin Nordenskiöld- ja Kammionkatu, osin se että nykyisten Humallahden, Miramarin, Kinnekullen ja Brävallan vuokrapalstain käsittämä luonnonihana alue, samoin kuin Ulfäsankin alue, on katsottu olevan varattava vastaisen puiston paikaksi ja sentähden säästettävä kauttakulkevalta suurelta liikenteeltä, osin vihdoin se että olisi mikäli mahdollista muille kaduille ohjattava se liikenne, mikä, siinä tapauksessa että Nordenskiöldkadun nykyinen suunta pysytettäisiin, kulkisi pitkin Kivelän sairaala-alueen länsirajaa ja häiritsisi sen hoidokkeja. Kun tämän järjestelyn johdosta Topeliuskadun merkitys on lisääntynyt, on tämä katu, sittenkun sen suuntaa oli Meilansin erään osan asemakaavanehdotuksessa hiukan muutettu, nyt esillä olevassa luonnoksessa jälleen saatettu entiselleen. Kun Topeliuskatu ja L. Viertotie varsin tyydyttävästi voivat välittää pohjoiseen ja etelään kulkevaa liikennettä, on suuret osat Töölön- ja Ruusavillakatua poistettu, sikäli kuin muut nyt ehdotetut muutokset ovat vaatineet, joten katualaakin on voitu vähentää. — L. Viertotien ja Meilansin huvila-alueen välistä liikennettä välittäisi nykyisen asemakaavan mukaan pääasiallisesti Meilansinkatu. Kaupunginvaltuuston päätöksen johdosta on kuitenkin melko suuria kus-

tannuksia pantu n. s. Seurasarentiehen, joten se on saatettu moniksi ajoiksi käyttökelpoiseen kuntoon. Osin siihen katsoen että mainitun tien poistaminen, mikä kävisi tarpeelliseksi siinä tapauksessa että Meilansinkatu pysytettäisiin nykyisellään, saattaisi vastamainittujen parannusten aiheuttamat kustannukset hyödyttömiksi ja osin siihen nähden että Seurasarentietä nykyisen suuntansa ja kuntonsa puolesta täytyy pitää hyvänä, jopa erinomaisenakin puistotienä, sekä niinkään huomioon ottaen että kauttakulkuliikenne mieluummin olisi pysytettävä jonkin verran syrjässä huvilain ja puistojen paikoiksi aiotuista kaupunginosista, on suunnitelmassa Seurasarentie pysytetty puistotienä ja Meilansinkadun jatkona sekä uusi, tasainen, leveä ja suora katu — suunnitelmassa sanottu Bjällbonkaduksi — aukaistu L. Viertotien ja Meilansin välille. Topeliuskadun länsipuoliseen osaan tätä katua sijoitettaisiin istutuksia.

Vastamainituista suurista muutoksista on ollut seurauksena, että koko Töölön asemakaavan pohjoisosassa on olennaisesti muuttunut, tähän asti myytyjen tonttien kuitenkin siitä kärsimättä. Tässä yhteydessä on huomattava, että Töölön pohjoisosassa kansakoulun paikaksi varattu alue on edellä mainituista syistä siirtynyt hiukan luoteisemmaksi, joten tontille on saatu tasaisempi ja edullisempi paikka, kun taas seerum-laitoksen paikaksi varattu alue on hiukan muuttunut ja supistunut.

Korttelien muodostelussa olen koettanut välttää niitä oikullisesti sijoitettuja julkisivu-ulkonemia ja murtoviivoja, joista Töölön alkuperäinen asemakaava on niin rikas. Nämä syntyivät aikana, jolloin keskiaikaisia saksalaisia kaupunginasemakaavoja palvomalla palvottiin ja hartaasti pyrittiin jäljittelemään näiden pelkistä sattumista ja alkeellisista oloista johtuneita säännöttömyyksiä. Niitä on sentähden pidettävä satunnaisen makusuunnan ilmauksina kaupunginasemakaavataiteen historian siirtymiskaudella, mutta ne ovat tuskin puolustettavissa nykyaikana vuokrakasarmineen ja pikaliikenteineen. Tätä silmällä pitäen on m. m. n. s. Temppeitorin ala saatettu yksinkertaisempaan muotoon ja kadut suoristettu kaikkialla, missä pintamuodostus- ja rakennustaiteellisten olojen johdosta on käynyt päinsä. Temppeeli- ja Fjälldalinkadun välillä sijaitsevaa korttelia N:o 425 on syvennetty, osin jotta näiden katujen välisille tonteille kävisi rakennuttaminen kylkirakennuksen vasten kumpaistakin katua, mikä paikan näkyvään asemaan katsoen tuntuu erittäin suotavalta. Kaikkiin tavallisten vuokratalojen ja n. s. rivitalojen sekä mikäli mahdollista julkistenkin rakennusten paikoiksi aiottuihin tontteihin on piirretty sekä ulkoiset että sisäiset rakennusrajat vahvistettaviksi asemakaavan yhteydessä. Sitä vastoin ei tuollaisia rajoja ole piirretty huvilatontteihin, koska lienee edellytettävä, että useimmat niillä olevista rakennuksista pysytetään vielä monet ajat sinällään.

Kun kokemus on osottanut, että julkisten rakennusten paikoiksi ei ole varattu aloja suhteellisesti sittemmin ilmestyneeseen tarpeeseen, on suunnitelmassa tämänlaatuista alaa lisätty. Siinä on m. m. otettu huomioon edellä mainittu Kivelän sairaala-alueen lisätilan tarve sekä sen ohessa ruumiinpolttoyhdistykselle ruumiinpolttolaitoksen paikaksi luovutettu alue muodostettu itsenäiseksi tontiksi.

Käsiteltäessä kysymystä erinäisten uusien leikki- ja urheilukenttien laittamisesta Helsinkiin rohkenin huomauttaa suotavaksi, että koetettaisiin Töölön kaupunginosaan

sovittaa tuollaisia paikkoja käsittävä puisto, ja ehdotin tähän tarkoitukseen käytettäväksi Nordenskiöldkadun länsipuolella sijaitsevaa hyvin sopivaa alaa. Kun Hallitus periaatteessa kannatti lausuntoani, olen tämän johdosta suunnitelmaan sovittanut laajanlaisen virkistysalueen paikalle, joka syrjäisen asemansa ja vähäisen asutusarvonsa johdosta empimättä voitaneen luovuttaa mainittuun tarkoitukseen, samaten kuin pienempi, samaan tarkoitukseen varattu alue asemakaavan pohjoisosasta Topeliuskadun viereltä. Ensiksi mainittua paikkaa päin lännen puolelle antavat tontit on suunniteltu yhdenperheen huoneistoja käsittävään n. s. rivitalojen paikoiksi. Kun paikka on sekä päivänritainen että rauhallinen, ison kadun läheisyydestä huolimatta, sopinevat nämä tontit hyvin tarkoitukseensa. Rivitalotontit on kapealla kujalla erotettu nykyisen Nordenskiöldkadun eteläosan varrella sijaitsevista vuokratalon tonteista. Lisäksi on eräitä rivitalotontteja sijoitettu uuden Bjällbonkadun eteläpuolelle välittämään siirtymistä kadun pohjoispuolella oleviin vuokratalon tontteihin ja etelämpänä oleviin huvilatontteihin, jotka viimeksi mainitut vuorostaan välittömästi rajoittuvat Topeliuskadun ja rannan välille ehdotettuun suureen puistoon. Varustamalla Nordenskiöld- ja Bjällbonkatu istutuksilla on pyritty täyttämään usein lausuttua toivomusta lehtoteiden teettämisestä. Hesperiankadun istutus on siirretty hiukan lännemmäksi, minkä johdosta on käynyt välttämättömäksi muuttaa Taivallahdentoria.

Muista tehdyistä muutoksista lienee mainittava sotilasviranomaisten käytettävänä Taivallahden rannalla olevan ruutikellarialueen uudesti järjestäminen, jotta sekä tämä alue että siihen rajoittuvat tontit saisivat säännöllisemmät rajat. Kun alueen pinta-ala ei ole tämän johdosta vähentynyt, vaan ainoastaan tilusvaihto tulisi kysymykseen, saataneen lupa ehdotetun muutoksen toimeenpanoon.

Kirjeessä syyskuun 26 päivältä 1913 ovat Helsingin roomankatolisen seurakunnan kirkkoneuvoston jäsenet Maistraatilta anoneet seurakunnalle omaa hautausmaata. Kun näyttää saavan olettaa, että venäläisen sotaväen, mooseksenuskaisen seurakunnan ja uuden luterilaisen hautausmaan välinen alue ei ole haluttua tonttimaata, ja kun tässä on tarjona laadultaan sopiva alue, on suunnitelmassa erotettu vähäinen ala mainitusta alueesta katolisen seurakunnan varalle. Siten sijaitsevan alueen jäljellä oleva osa on varattu osin kaupungin tarpeisiin ja osin edellä mainitun ruumiinpolttolaitoksen paikaksi, joka laitos siten sijaitisi vuorella n. s. Kullervotorilla, joka voimassa olevassa kaupungin asemakaavassakin on varattu julkisen rakennuksen paikaksi.

Nyt suunnitellun uudestijärjestelyn johdosta lienee eräitä kadunnimiä muutettava. Poistettujen katujen nimet on mikäli mahdollista siirretty nyt ehdotetuille uusille kaduille, joten uusia nimiä on ainoastaan vähän käytetty. Yksi tuollainen on edellä mainittu Bjällbonkatu. Nordenskiöldkatu on uudestijärjestelyn johdosta jakautunut kahteen, toisistaan aivan erilliseen osaan. Jäljellä olevalla pohjoisosalla lienee, siihen nähden että sen varrelta on myyty tontteja, pysytettävä nykyinen nimensä, jota vastoin eteläosalle on saatava uusi nimi, ja rohkenen siksi ehdottaa Mechelinkadun, joka nimi mielestäni olisi sitä sopivampi, kun L. Mechelin oli Kaupunginvaltuuston puheenjohtajana sekä

Töölön asemakaavaa laatimaan asetun valiokunnan puheenjohtajana mainitun asemakaavan ensi kerran valmistuessa.

Alueen käyttäminen jakautuu nykyään voimassa olevan ja ehdotetun uuden asemakaavan mukaan seuraavasti:

Vanhan asemakaavan mukaan käsittävät

vuokratalotontit	720,300	m ²	eli 39.3 %	koko pinta-alasta
yhdenperheentalojen tontit	42,600	”	” 2.3 %	” ” ”
huvilatontit	189,300	”	” 10.4 %	” ” ”
julkisten rakennusten tontit	152,000	”	” 8.3 %	” ” ”
hautausmaat	29,800	”	” 1.6 %	” ” ”
puistot ja istutukset	86,400	”	” 4.7 %	” ” ”
kadut ja torit	609,600	”	” 33.4 %	” ” ”

Uuden suunnitelman mukaan käsittävät:

vuokratalotontit	653,900	m ²	eli 35.7 %	koko pinta-alasta
yhdenperheentalojen tontit	31,500	”	” 1.7 %	” ” ”
huvilatontit	41,300	”	” 2.3 %	” ” ”
julkisten rakennusten tontit	266,400	”	” 14.6 %	” ” ”
hautausmaat	47,200	”	” 2.6 %	” ” ”
puistot ja istutukset	241,500	”	” 13.2 %	” ” ”
kadut ja torit	548,400	”	” 29.9 %	” ” ”

Jos käyttämistavan mukaan jakaa siten käytetyn alan tuottoisaa ja tuottamattomaan pinta-alaan ja edelliseen lukee erilaatuiset tontit sekä julkisten rakennusten paikat, jälkimäiseen taas hautausmaat, puistot ja kadut, havaitsee Töölön alueella nykyisen asemakaavan mukaan olevan 60.3 % tuottoisaa ja 39.7 % tuottamatonta alaa, jota vastoin nyt ehdotetun suunnitelman mukaan olisi 54.3 % tuottoisaa ja 45.7 tuottamatonta alaa. Tämä muutoksesta johtuva kannattavuuden huononeminen on kuitenkin ainoastaan näennäinen. Sillä toiselta puolen on se tuottamaton ala, josta on enimmin rakennuskustannuksia, toisin sanoen katuala, absoluuttisesti katsoen vähentynyt kokonaisuudessa 61,200 m²:llä ja toiselta puolen se tuottoisa ala, jonka arvo on suurin, nimittäin vuokratalojen ja julkisten talojen tontit, lisääntynyt 48,000 m²:llä. Tämän rinnalla merkitsee kustannuksiin nähden verraten vähän se seikka, että huvilatontit, joista kaupunki voi saada verraten vähäisen lunastuksen, on vähentynyt ja sijaan tullut puistoja, joiden laittaminen varsinkin sille suurelle alueelle, minkä Humallahden, Kinnekullen y. m. huvilat nykyään täyttävät, ei vaadi sanottavia kustannuksia, syystä että nämä paikat jo nykyään ovat siinä kunnossa, että ne helposti käy järjestäminen uuteen tarkoitukseensa sopiviksi. Kun isonlaisten puistojen laittaminen niinikään vaikuttaa edullisesti niiden vierellä sijaitsevain tonttien arvoon, lienee oikeutettu lausumaan, että uusi

suunnitelma taloudelliselta kannalta katsoen täysin vetää vertoja nykyään voimassa olevalle asemakaavalle, samalla kun sitä käytännölliseltä ja terveydelliseltä kannalta lienee pidettävä paljon edullisempänä.

Sen nojalla mitä minulla edellä on ollut kunnia lausua, pyydän kunnioittaen ehdottaa, että Hallitus puolestaan hyväksyisi tässä esitetyn ehdotuksen Töölön kaupungin asemakaavan muutokseksi sekä puoltosanansa kera lähettäisi sen asianomaiselle viranomaiselle, ja olisi Hallituksen samalla kiinnitettävä Rahatoimikamarin huomiota siihen, että tämän asemakaavan hyväksyminen tietää, että Hallituksen aikaisemmin erään Meilansin alueen uutta kaupungin asemakaavaa koskevan kysymyksen yhteydessä tekemä ehdotus vielä lopullisesti hyväksymättä olevan Töölön kaupungin asemakaavan pohjoisosan muuttamiseksi olisi peruutettava, sikäli kuin Nimrodkadun kaakkoispuolista kaupungin aluetta koskee.

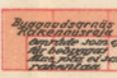
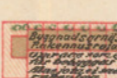
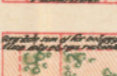

Helsingin kaupungin Rakennuskonttorissa, helmikuun 4 päivänä 1916.

Bertel Jung.

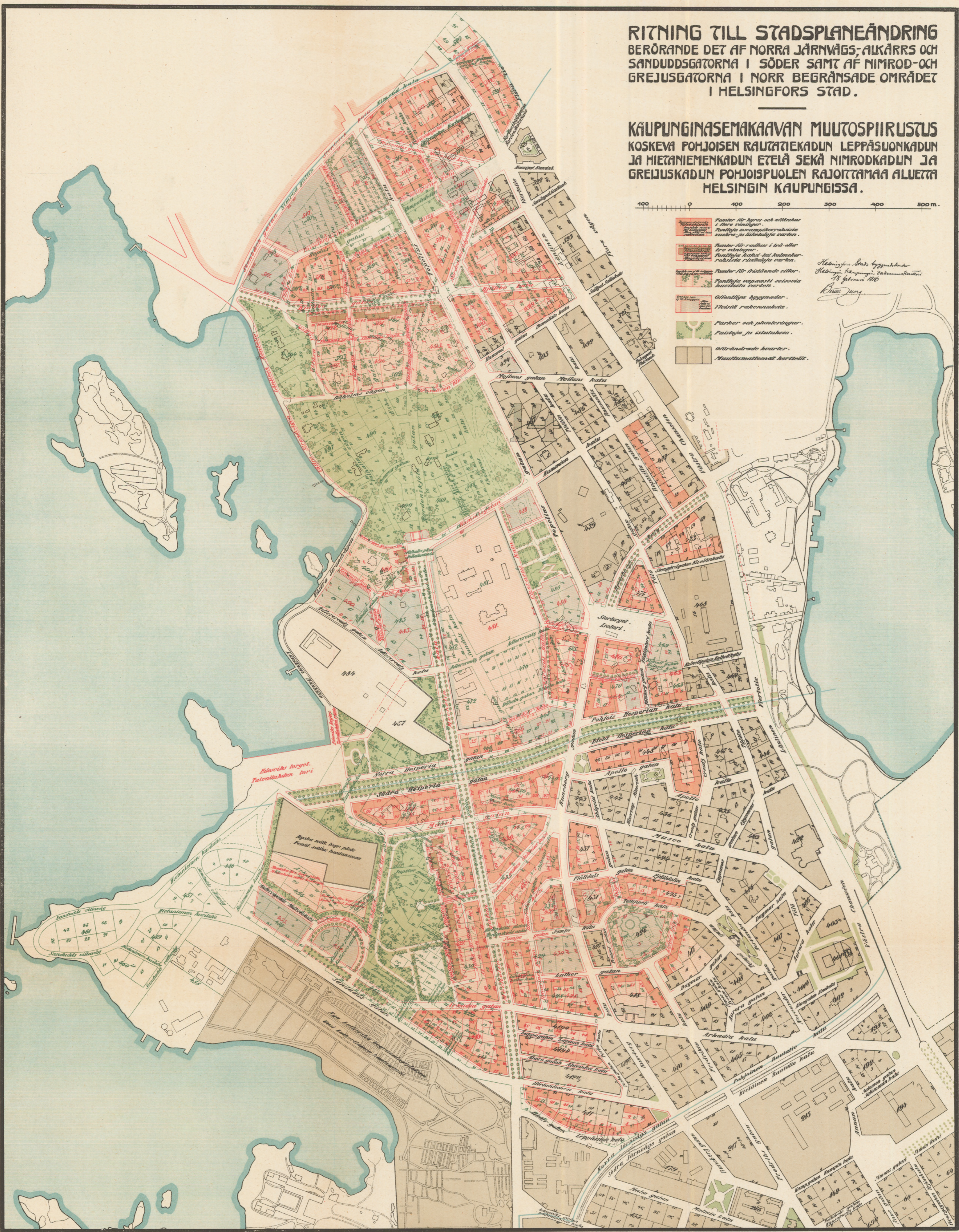
RITNING TILL STADSPLANEÄNDRING
 BERÖRANDE DET AF NORRA JÄRNVÄGS-ÅLKÄRRS OCH
 SANDUDDSGATORNA I SÖDER SAMT AF NIMROD- OCH
 GREJUSGATORNA I NORR BEGRÄNSADE OMRÅDET
 I HELSINGFORS STAD.

KÄUPUNGINASEMAKAAVAN MUUTOSPIIRUSTUS
 KOSKEVA POHJOISEN RAUTATIEKADUN LEPPÄSUONKADUN
 JA NIETANIEMENKADUN ETELÄ SEKÄ NIMRODKADUN JA
 GREJUSKADUN POHJOISPUOLEN RAJOITAMA ALUETTA
 HELSINGIN KÄUPUNGISSÄ.

100 0 100 200 300 400 500 m.

- Pantar för ägare och ättlingar i flera våningar. Fastighetens ämnesförhållande samtliga och tillbehöriga varken.
- Pantar för radhus i två eller tre våningar. Fastighetens ämnesförhållande samtliga och tillbehöriga varken.
- Pantar för boständade villor. Fastighetens ämnesförhållande samtliga och tillbehöriga varken.
- Allmänna byggnader. Yttre och inre utrustning.
- Parkar och planteringar. Fastighetens ämnesförhållande samtliga och tillbehöriga varken.
- Öfrändrade bevarer. Användningsområden bortsett.

Helsingfors Stads Byggnadsnämnd
 Helsingfors, den 18 februari 1916
Carl Jung

Helsingissä, Sanomal- ja Kirjap.-Osakeyhtiön kirjapaino, 1917.

Valiokunnan mietintö erinäisten hakemusten johdosta saada lupa myydä mallasjuomia noudettavaksi.

Kaupunginvaltuuston ja Maistraatin yhtäpitävillä päätöksillä on mallasjuomain myymisestä noudettavaksi myyntikautena 1/6 1917—1/6 1919 määrätty: että tuollaisten myyntioikeuksien luku on oleva enintään kaksikymmentä, panimoille lain mukaan kuuluvat myyntioikeudet niihin luettuina;

että vähittäismyyntipaikkoja saa olla ainoastaan sillä alueella, jota rajoittaa pitkin Marian-, Rauhan-, Unionin-, Hallitus-, Mikaelin-, Kaivo-, Simon-, Kansakoulu-, Fredrikin-, Ison Robertin-, Pikku Robertin-, Kasarmin-, Etelä Esplanadi- ja Unioninkatua sekä Aleksanterinkatua Mariankadulle kulkeva murtoviiva siten, että myyntipaikkoja saa olla rajaviivana olevain katujen kumpaisellakin puolella; sekä

että vähittäismyyntiä siten luvallisella alueella ei kuitenkaan saa harjoittaa koulun ja kirkon välittömässä läheisyydessä, ei myöskään Senaattorin varrella.

Helsingin Anniskeluosakeyhtiön ilmoituksen johdosta, että yhtiö oli halukas mainittuna myyntikautena toimittamaan mallasjuomain vähittäismyyntiä, sillä edellytyksellä että se saisi kaikki oikeudet, panimoille lain mukaan kuuluvia lukuun ottamatta, on Kaupunginvaltuusto mallasjuomain kaupan järjestelyn yhteydessä puolestaan toivomuksena lausunut, että kaikki puheenalaista laatua olevat vähittäismyyntioikeudet, panimoille lain mukaan kuuluvia myyntioikeuksia lukuun ottamatta, etusijassa luovutettaisiin Helsingin Anniskeluosakeyhtiölle.

Maistraatin määräämän hakuajan kuluessa on Maistraattiin annettu seuraavat hakemukset saada puheena olevan myyntikauden kuluessa harjoittaa mallasjuomain myyntiä alla mainituilla paikoilla, johtajina vieressä mainitut henkilöt, nimittäin:

1) *Aktiebolaget P. Sinebrychoff* Rauhankadun talossa N:o 15, kauppias Artur Vilhelm Wetzell johtajana;

2) *Aktiebolaget Hugo Bastmans Ångbryggeri* Fredrikinkadun talossa N:o 38, konttoristi Georg Albert Emil Strömberg johtajana;

3) *Toiminimi J. K. Kröckels Bryggeri* Rauhankadun talossa N:o 10, rouva Ida Fagerström johtajattarena;

4) *N. A. Turdén Aktiebolag* Mikonkadun talossa N:o 6, kauppias Lennart Pettersson johtajana, joka hakemus tarkoittaa Borgå Bryggeri Aktiebolag yhtiön valmistaman oluen ja portterin varastossa pitoa ja myyntiä vähintään 25 pullon erissä.

Maistraattiin antamassaan kirjoituksessa on lisäksi

5) *Helsingin Anniskeluosakeyhtiö* pyytännyt saada käytettäväkseen kaikki ne oikeudet, mitkä asiasta voimassa olevan asetuksen mukaan eivät kuulu panimoille. Hakukirjassa yhtiö sitä paitsi mainitsee, että sen on, siihen nähden että mallasjuomain vähittäismyynti on elokuun 1 päivästä 1914 lähtien ollut kielletty, täytynyt irtisanoa kaikkien niiden huoneistojen vuokrasopimukset, missä liikettä oli mainittuun päivään asti harjoitettu, sekä palveluksestaan erottaa kaikki myymälänjohtajat. Tähän nähden ja kun on epätietoista, milloin mallasjuomain vähittäismyyntiä jälleen sallitaan, ei yhtiö nykyään voi ilmoittaa niitä paikkoja, missä oikeuksia käytettäisiin, eikä niitä henkilöitäkään, jotka liikettä eri paikoissa hoitaisivat, vaan varaa itselleen tilaisuuden saada vastedes antaa lähempiä tietoja näistä seikoista.

Kaikki edellä mainitut poliisimestarin puoltamat hakemukset on Maistraatti lähettänyt Kaupunginvaltuustolle lausunnon saamiseksi.

Vuonna 1915 käsiteltäessä Maistraattiin saapuneita hakemuksia mallasjuomain myyntiluvan saamisesta myyntikaudeksi 1915—1917 olivat paitsi muita, joista nyttemmin enää ei ole kysymys, tuollaisia hakemuksia tehneet Aktiebolaget P. Sinebrychoff, Aktiebolaget Hugo Bastmans Ångbryggeri, toiminimi J. K. Kröckels Bryggeri ja N. A. Turdén Aktiebolag.

Kahden ensinmainitun liikkeen tekemistä hakemuksista lausui Kaupunginvaltuuston väkiviina- ja mallasjuoma-asian valmisteluvaliokunta, että mainitut liikkeet omistivat panimoja tässä kaupungissa, minkätähden niillä mallasjuomain myymisestä ja anniskelemisestä huhtikuun 2 päivänä 1883 annetun asetuksen 2 §:n mukaan, semmoisena kuin tämä lainpaikka oli tammikuun 24 päivänä 1902 annetussa asetuksessa, kumpaisellakin oli yksi oikeus muualla kuin panimossa noudettavaksi myydä valmistamiaan mallasjuomia, minkätähden valiokunta erimielisyydettä puolsi myöntymistä puheena oleviin kahteen hakemukseen. Tähän ehdotukseen Kaupunginvaltuustokin yhtyi.

J. K. Kröckels Bryggeri ja N. A. Turdén Aktiebolag toiminimien hakemuksista lausui valiokunnan vähemmistö, jonka ehdotuksen mukaisesti Kaupunginvaltuusto antoi lausuntonsa, että ensinmainitun toiminimen panimo sijaitsi Helsingin pitäjässä ja siis Helsingin kaupungin ulkopuolella, minkä-

tähden tällä hakijalla mallasjuoma-asetuksen mukaan ei ollut ehdotonta myyntioikeutta täällä. Tähän nähden ja kun Helsingin Anniskeluosakeyhtiö oli ilmoittanut suostuvansa ottamaan käyttääkseen kaikki oikeudet, jotka eivät kuuluneet panimoille, sekä Kaupunginvaltuuston lausuma toivomus näiden oikeuksien luovuttamisesta yhtiölle tarkoitti mallasjuomain myynnin monopolisoimista ja siis selvästi sisälsi, että yhtiön tuli saada käytettäväkseen kaikki oikeudet, lukuun ottamatta täkäläisille panimoille lain mukaan kuuluvia, jos yhtiö tahtoi tätä etua hyväkseen käyttää, olisi puheena olevat hakemukset Valtuuston vastakerrotun lausunnon mukaisesti ehdotettava evättäviksi.

Niistä 20 myyntioikeudesta, mitkä kaupunginviranomaisten päätöksillä on vahvistettu kuluvaksi myyntikaudeksi, on Maistraatti antanut viisi, nimittäin yhden oikeuden kullekin nykyisistä yksityisistä hakijoista sekä yhden Aktiebolaget Hultmans Bryggerier yhtiölle, joka viimeksi mainittu samoin kuin N. A. Turdén Aktiebolag yhtiön oikeuskin on rajoitettu sikäli, että se tarkoittaa ainoastaan paljottaismyyntiä. Muita oikeuksia ei sitä vastoin ole käytetty.

Aktiebolaget P. Sinebryhoff ja Aktiebolaget Hugo Bastmans Ångbryggeri yhtiöiden hakemuksiin nähden edellä esitetyillä syillä ja kun näiden ilmoittamat myyntipaikat sijaitsevat vahvistetulla myyntialueella eikä niiden asemaa vastaan muutenkaan ole mitään muistuttamista, on Valiokunta ollut sitä mieltä, että mainittuja kahta hakemusta olisi puollettava.

Mitä sitä vastoin tulee J. K. Kröckels Bryggeri ja N. A. Turdén Aktiebolag nimisten liikkeiden hakemuksiin, on tosin yksi valiokunnan jäsen, allekirjoittanut Salingre, ollut samaa mieltä kuin 1915 vuoden valiokunnan enemmistökin eli että niiden puoltaminen ei olisi vastoin Kaupunginvaltuuston mallasjuomain myynnin järjestämisestä tekemää päätöstä, mutta koska Kaupunginvaltuusto on tätä ennen selvästi määrännyt kantansa mainittuihin myyntioikeuksiin nähden, ei valiokunta, jonka muut jäsenet ovat periaatteessakin yhtyneet Valtuuston aikaisempaan lausuntoon, ole tahtonut puoltaa myöntymistä vastamainittuihin kahteen hakemukseen. Mitä vihdoin tulee Helsingin Anniskeluosakeyhtiön hakemukseen, estää sama seikka kuin myyntikautta 1915—1917 tarkoittavaa hakemusta käsiteltäessäkin valiokuntaa antamasta siitä asiallista lausuntoa, se nimittäin, ettei yhtiö ole, niinkuin voimassa olevassa mallasjuoma-asetuksessa edellytetään, ilmoittanut myyntihuoneistojen paikkaa eikä vastaisia liikkeiden hoitajiakaan.

Edellä lausutun johdosta ja ilmoittaen, että valiokunnan jäsen, herra Ivalo, paikkakunnalta pois matkustaneena ei ole ottanut osaa asian käsitte-lyyn, esittää valiokunta, että kaupunginvaltuusto päättäisi

Maistraatissa puoltaa myöntymistä Aktiebolaget P. Sinebryhoff ja Aktiebolaget Hugo Bastmans Ångbryggeri yhtiöiden tekemiin hakemuksiin; mutta sitä vastoin

ehdottaa evättäväksi toiminimien J. K. Kröckelin ja N. A. Turdén Aktiebolagin hakemuksia.

Lisäksi ilmoittanee Kaupunginvaltuusto Maistraatille,

ettei Valtuusto nykyään ole voinut antaa asiallista lausuntoa Helsingin Anniskeluosakeyhtiön hakemuksesta.

Helsingissä, helmikuun 15 päivänä 1917.

Gösta Salingre.

A. M. Lassenius.

Antti Tulenheimo.

Rob. W. Huber.

A. V. Lindberg.

*Esitys kaupungineläinlääkärin asettamisesta
Terveystoimikuntaan.*

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI

Helmik. 19 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 191.

Läheteessä marraskuun 17 päivältä viime vuotta on Kaupunginvaltuusto käskenyt Rahatoimikamarin antaa lausunnon Terveystoimikunnan esityksen johdosta, että kaupungin maitokauppaa valvomaan asetettaisiin kaupungineläinlääkäri ja näytteenottaja sekä että näille virkamiehille vakuutettaisiin, kaupungineläinlääkärille 7,000 markan vuosipalkka 10 %:n korotuksin 5 ja 10 vuoden palveluksesta ja näytteenottajalle 2,400 markan vuosipalkka 10 %:n korotuksin 5 ja 10 vuoden palveluksesta (LiiteI).

Tätä tehtävää täyttääkseen pyytää Rahatoimikamari, palauttaen lähete-
kirjat, esittää seuraavaa.

Terveystoimikunnan esittämiin, puheena olevain virkain perustamista puoltaviin syihin on Rahatoimikamari kaikin puolin yhtynyt. Kysymykseen, onko maidontarkastusta johtamaan asetettava eläinlääkäri vai meijeristi, jota kysymystä Terveystoimikunta on perin pohjin selvitelty, ei Rahatoimikamarin mielestään tule kajota. Kamarissa tästä asian puolesta annetuissa lausunnoissa on kuitenkin yksimielisesti kannatettu Lautakunnan puoltamaa kantaa että maidontarkastuksen johto on annettava eläinlääkärin tehtäväksi.

Mitä asian taloudelliseen puoleen tulee, ei Rahatoimikamari ole tahtonut ehdottaa muutosta niihin palkkaehtoihin, mitkä Terveystoimikunta on harkinnut kohtuullisiksi. Epäilyksiä on kuitenkin lausuttu siitä, eikö kaupungineläinlääkärille olisi vakuutettava jonkin verran parempia palkkaetuja, varsinkin siihen nähden että hän johtosääntöehdotuksen 5 §:n mukaan ei ole oikeutettu harjoittamaan eläinlääkärinammattia eikä Terveystoimikunnan luvatta saa pitää eikä hoitaa muuta virkaa. Toiselta puolen on huomautettu, että kaupungineläinlääkäri saa kaupungin asioissa tekemistään virkamatkoista lukea hyväkseen 10 markkaa päivärahaa ynnä matkakulujen korvauksen, jommoinen etu tietää, että todelliset palkkaedut nousevat suu-

rempaan määrään kuin sääntönäinen palkka osottaa. Terveystenhoitolautakunnan mietinnössä ei ole kajottu kysymykseen, miltä menotililtä kaupungineläinlääkärin matkakulut on pantava maksettaviksi. Rahatoimikamarista on näyttänyt siltä, että nämä kulut olisi tänä vuonna maksettava Terveystenhoitolautakunnan tarverahoista, mutta että vastedes olisi menosääntöön nimikkeen Terveystenhoitolautakunta kohdalle pantava tarpeellinen määräraha puheena olevia matkakuluja varten. Terveystenhoitolautakunta ei myöskään ole lausunut mieltään siitä, minkä verran palkkiota olisi maksettava viransijaiselle sen kuukauden ajalta, minkä kaupungineläinlääkäri johtosääntönsä mukaan on oikeutettu saamaan kesälomaa. Tältä kohden on Kamari täydentänyt esitystä ehdottaen viransijaisuuspalkkion 300 markaksi. Niinikään on Kamarista näyttänyt tarpeelliselta laatia ehdotus (Liite II) puheena olevain toimihenkilöiden palkkaussäännöksi. Kun kaupungineläinlääkäri olisi päivittäin määrääkoina tavattavana Terveystenhoitolautakunnan toimistossa, ei määrärahaa erikoisen virkahuoneiston hankkimiseksi ole tarpeen enempää kuin tarverahojakaan, koska tämänlaatuiset menot lähinnä on Terveystenhoitolautakunnan suoritettava.

Lopuksi katsoo Rahatoimikamari olevan syytä ehdottaa uusiin virkoihin astuttavaksi ensi toukokuun 1 päivänä, koska virkoja sitä ennen tuskin ehdittäneen täyttää. Siinä tapauksessa että tämä ehdotus hyväksytään, on kuluvalta vuodelta menoja $\frac{9}{12}$ menosääntöehdotuksessa mainituista palkkamääristä eli Smk 6,466:66 ynnä 300 markkaa viransijaisuuspalkkiota eli siis yhteensä Smk 6,766:66.

Terveystenhoitolautakunnan laatimassa kaupungineläinlääkärin johtosääntöehdotuksessa (Liite III) on Rahatoimikamari pitänyt vähäistä muodollista muutosta tarpeellisena. Ehdotuksen 1 §:ssä säädetään nimittäin: „kaupungineläinlääkärin asettaa Kaupunginvaltuusto Terveystenhoitolautakunnan ehdotuksesta“ j. n. e. Sanan „ehdotuksesta“ sijaan lienee sopiva panna sana „esityksestä“, koska muutoin voisi saada sen käsityksen, että Terveystenhoitolautakunnan on laadittava „virkaehdotus“ lähetettäväksi Kaupunginvaltuustolle.

Edellä mainituilla perusteilla pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

kaupungin maitokaupan valvontaa varten Terveystenhoitolautakuntaan perustettavaksi kaupungineläinlääkärin ja näytteenottajanviran, luettuna ensi toukokuun 1 päivästä;

vahvistaa tämän oheisen ehdotuksen kaupungineläinlääkärin johtosäännöksi, siten muutetuna että 1 §:ssä sana „ehdotuksesta“ vaihdetaan sanaan „esityksestä“;

hyväksyä tämän oheisen ehdotuksen kaupungineläinlääkäriin ja näyttöenteenottajan palkkaussäännöksi;

käyttövaroistaan täksi vuodeksi osottaa mainittuun tarkoitukseen Smk 6,766: 66; sekä

käskää Terveystoimituslautakunnan 1918 vuoden menösääntöehdotusta laatiessaan siihen panna tarpeellisen rahamäärän vastaisia matkakuluja varten.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Georg Estlander.

**HELSINGIN
TERVEYDENHOITOLAUTAKUNTA**

*Helsingissä,
marrask. 6 p:nä 1916.*

N:o 574.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Täällä kaupan pidetyn maidon tarkastus on tähän asti miltei yksinomaan ollut kohdistettu maidon kemiallisen laadun selvittämiseen. Viime aikoina tosin on entistä hiukan laajemmassa mitassa niinkään tutkittu maidon kestävyyttä, happamuutta, likaisuutta ja bakteripitoisuutta, mutta sitä vastoin ei maidontuotannon terveydellistä tarkastusta ole tähän asti voitu asianmukaisesti toimittaa. Kaupungin maito- ja kermakaupasta annetussa uudessa säännössä, joka astui voimaan viime heinäkuun 1 päivänä ja on laadittu nykyaikaisten terveydellisten periaatteiden mukaan, kuitenkin on erinäisiä määräyksiä, joiden tarkoituksena on saattaa mahdolliseksi maidon tuotantopaikan terveydellisten olojen ja maidon sikäläisen käsittelyn sekä maitoa tuottavain eläinten terveydentilan ja hoidon tarkastaminen.

Jotta Terveidenhoitolautakunta voisi toimittaa täysin tehokasta maidontarkastusta, on kuitenkin välttämätöntä antaa tämän tarkastuksen lähin johto erikoisesti siihen valmistuneen henkilön toimeksi. Niinkuin tämän oheisesta, vastaisen kaupungineläinlääkäriin johtosäänehdotuksesta näkyy, olisi maidontarkastuksen vastaisella johtajalla erinäisiä hyvinkin tärkeitä tehtäviä, joita ei sovi antaa toimeksi kellekään nykyisistä Terveidenhoitolautakunnan alaisista virkamiehistä. Niinkuin Terveidenhoitolautakunta jo aikaisemmin uuden maitosääntöehdotuksen yhteydessä joulukuun 10 päivänä 1914 Kaupunginvaltuustolle antamassaan kirjelmässä on huomauttanut, onkin nyttemmin se käsitys yleisesti vallalla, että maidon tarkastuksen johto kaupungeissa on mieluummin annettava siihen erityisesti valmistuneelle eläinlääkärille, jommoista järjestystä onkin noudatettu sekä niissä Skandinavian että Suomen kaupungeissa, joissa maidontarkastus on järjestetty terveydellisiä vaatimuksia täysin vastaavalla tavalla.

Tosin on meillä meijeristitalolta väitetty, että maidontarkastuksen johto ei kuulu eläinlääkärille, vaan olisi meijeristi siinä toimessa paikallaan, koska maidontarkastus on maidonkäsittelyä, siis meijeritointa. Tämä väite ei kuitenkaan pidä täysin paikkaansa. Maidontarkastus on sovellettua maitopatologiaa ja maitofysiologiaa eikä suinkaan meijeritoimintaa. Että maitohygieniaan ja maidontarkastukseen erikoisesti perehtynyt eläinlääkäri tässä on oikea ammattimies, käy ilman muuta selville, jos lähemmältä tutkii maidontarkastuksen tarkoitusta. Tämä tarkastus toimeenpannaan nimittäin osin kuluttajain suojelemiseksi niiltä taudelta, joita maidosta voi siirtyä ihmisiin, osin taas väärennetyn, pilaantuneen tai muutoin ala-arvoisen tavaran kauppaamisen estämiseksi, toisin sanoin kuluttajain suojelemiseksi tappioilta.

Ensinmainittu tarkoitus saavutetaan asettamalla karjatilän henkilökunta lääkäriin ja karja eläinlääkäriin tarkastuksen alaiseksi sekä toimittamalla säännöllisiä maidontutki-

muksia. Ainoastaan ne myyjät, jotka käyttävät maidostaan erikoisesti turvaavaa nimeä, voidaan velvoittaa asettamaan karjatilansa lääkärin ja eläinlääkärin valvonnan alaisiksi. Suurin osa kauppamaitoa, varsinkin varattomain luokkain lapsille tuleva, voisi siis eläinlääkärin toimittaman maidontarkastuksen puutteessa sisältää joukottain vahingollisia bakteereja, ilman että tähän seikkaan voitaisiin panna tarpeellista huomiota. On sentähden aivan välttämätöntä, että tarkastaja omaa perinpohjaiset tiedot eläinlääkintä-terveydenhoidossa ja on hyvin perehtynyt niihin eläintauteihin, jotka voivat saattaa maidon terveydelle vaaralliseksi.

Eläinlääkärin säännöllisen tarkastuksen alaisinakin olevilta karjailoilta saatu maito kaipaa perinpohjaista tarkastusta myyntipaikalla, sillä eläinlääkäri voi toimittaa tarkastuksen karjatilalla enintään kerran tahi kahdesti kuukaudessa, jottei maidon tuotantokustannukset kohoaisi ylenmäärin, ja väliaikoina voi karjassa varsin hyvin sattua taudintapauksia, jotka tarkkaa laboratoritarkastusta toimittamalla olisivat todettavissa varsin varhaisessa vaiheessa. Vaikka siis eläinlääkäri tarkastaa karjatilaa, ei tämän johdosta maidon eläinlääkintähygieninen tarkastus suinkaan käy tarpeettomaksi. Päin vastoin on se aina tarpeellinen.

On siis puhtaasti terveydelliseltä kannalta sangen tärkeää, että tarkastaja on eläinlääkintähygienikko, sillä muussa tapauksessa tarkastus ei vastaa tarkoitustaan.

Väärennysten, pilaantumisen y. m. selville saamiseksi ei tarvitse olla täysin oppinut meijeristi. Nämä seikat otetaan tarpeelliseen huomioon kaikissa maidontarkastuskursseissa, semmoisina kuin niitä on monet vuodet toimeenpantu useimmissa eläinlääkärikorkeakouluissa osin niiden oppilaille ja osin valmiille eläinlääkäreille. Sitä vastoin on kyllä vaadittava, että vastainen tarkastaja on käytännössä hyvin perehtynyt maidonkäsittelyyn, semmoisena kuin sitä toimitetaan esim. pääkaupungin suurissa meijereissä.

Nykyään voimassa olevan maitosäännön 10 §:n mukaan voidaan karjanomistajilta eräissä tapauksissa vaatia todistusta eläinten terveydentilasta. Kysytään, kuka nämä todistukset tarkastaa, ellei tarkastaja ole eläinlääkäri. Meijeristillä ei ole tarpeellista asiantuntemusta eikä Terveystoimikunnalla ole käytettävänä pätevää virkamiestä. Tämäkin tosiasia viittaa siihen, että tarkastajan täytyy olla eläinlääkäri.

Tuottajainkin kannalta luulisi olevan mieluisinta, että maidontarkastuksen johtajaksi asetetaan eläinlääkäri. Häneltä voivat he nimittäin useinkin saada välittömiä neuvoja ja ohjeita eläinten ruokinnasta tai jostakin taudista johtuneiden maitovikain poistamiseksi.

Mitä meijerituotteiden tutkimiseen tulee — meijeristin puoltajat esittävät tämän tärkeimpänä perusteenaan — voivat laboratorin kemistit toimittaa sen niinkuin tähänkin asti, sikäli kuin se ei välittömästi koske eläinlääkintähygienistä alaa. Säännöllisen maidontarkastuksen rinnalla näillä tutkimuksilla kuitenkin on toisarvoinen merkitys.

Edellä lausuttu siis epäamättömästi viittaa siihen, että maidontarkastus on asetettava eläinlääkintähygienikon johtoon.

Tässä toimessa olevaa eläinlääkäriä voi kaupunki käyttää muullakin tavalla. Eläinkunnasta peräisin olevain, kaupan pidettyjen elintarpeiden tarkastus ei nimittäin ole täällä vielä tyydyttävästi järjestetty. Tosin tarkastetaan kaikki liha lihantarkastus-

asemalla, mutta tämä ei vielä riitä. Toistaiseksi eivät nimittäin niin tärkeät kulutus-tavarat kuin makkarateokset ja niiden valmistus ole täällä ammattimiehen tarkastuksen alaisia. Voidakseen toimittaa makkarateosten tarkastusta ja eräissä tapauksissa tarpeellista kaupan pidetyn lihan jälkitarkastusta tarvitsisi Terveystoimikunta asian-tuntevaa apua, ja sitä olisi niinkään tarpeen kalan ja riistan tarkastuttamiseksi. Kaikki nämä tehtävät ovat puhtaasti eläinlääkintähygienistä laatua ja sopisi antaa toimeksi sille eläinlääkärille, joka saisi maidontarkastuksen johdettavakseen. Erittäin sopivalta sentähden näyttää, että kaupungin palvelukseen asetetaan kaupungineläinlääkäri, jonka tulisi asiaantuntijana avustaa Terveystoimikuntaa kaikissa eläinlääkintäalaaan kuuluvissa asioissa ja joka eritoten johtaisi kaupungin maidontarkastusta sekä toimittaisi kaikki edellä mainitun laatuiset tutkimukset.

Sitä vastoin saattaa olla syytä maidontarkastukseen näytteenottajiksi ja kaitsijoiksi mikäli mahdollista asettaa meijeritekniillisen opin saaneita henkilöjä. Nykyään on olemassa yksi näytteenottaja, mutta täällä kaupan pidetyn maidon saattamiseksi täysin tehokkaan tarkastuksen alaiseksi käy tarpelliseksi asettaa lisäksi yksi tällainen toimihenkilö, ja olisi siihen toimeen Lautakunnan mielestä valittava meijeristi. Nykyisen näytteenottajan toimen tultua avonaiseksi olisi siihenkin otettava meijeristi.

Niin kauan kuin kaupunki on vailla erikoista maitolaboratoria, täytyy laboratoritarkastus toimittaa kaupungin terveydellisten tutkimusten laboratoriossa. Kun kuitenkin tila siellä on niukka ja maidontarkastus tuntuvasti laajenee, käynee välttämättömäksi vastedes laajentaa nykyistä laboratoria, niin että siihen saadaan erikoinen maidontarkastusosasto.

Edellä lausutun johdosta pyytää Terveystoimikunta Kaupunginvaltuustolle kunnioittaen ehdottaa, että kaupungin maitokauppaa valvomaan asetettaisiin kaupungineläinlääkäri ja näytteenottaja, joille vakuutettaisiin, kaupungineläinlääkärille 7,000 markan vuosipalkka 10 0/0:n korotuksin 5 ja 10 vuoden palveluksesta ja näytteenottajalle 2,400 markan vuosipalkka 10 0/0:n korotuksin 5 ja 10 vuoden palveluksesta. Sen ohessa pyytää Terveystoimikunta ehdottaa, että kaupungineläinlääkäri kaupungin asioissa tekemistään virkamatkoista saisi lukea hyväkseen 10 markkaa päivärahaa ja sen lisäksi kyydillä ajaessaan todellista kyytirahaa vastaavan määrän sekä junalla matkustaessaan II luokan ja höyrylaivalla matkustaessaan I luokan lipun hinnan.

Kaupungineläinlääkärin johtosääntöehdotus pannaan tämän ohien.

Terveystoimikunnan puolesta :

O. v. Hellens.

M. Wilkman.

v. t.

*Liite II.***Ehdotus kaupungineläinlääkäriin ja näyttteenottajan palkkaussäännöksi.**

1 Kaupungineläinlääkäri, palkkaa	Smk 7,000: —
viransijaisen palkkio kuukauden kesäloman aikana	„ 300: —
1 Näyttteenottaja, palkkaa	„ 2,400: —
	<u>Yhteensä Smk 9,700: —</u>

Muist. Kaupungineläinlääkäri ja näyttteenottaja saavat 10 %:n korotuksen pohjapalkastaan 5 ja 10 vuoden palveluksesta.

Kaupungineläinlääkäri saa tehdessään virkamatkoja kaupungin asioissa lukea hyväkseen 10 markkaa päivärahaa sekä sen lisäksi kyydillä ajaessaan kyytirahaa vastaavan määrän, junalla matkustaessaan II luokan ja höyrylaivalla matkustaessaan I luokan lipun hinnan.

Liite III.

Ehdotus:

Kaupungineläinlääkäriin johtosääntö:**1 §.**

Kaupungineläinlääkäriin, jonka tulee olla oikeutettu sekä elintarvetarkastukseen ja eläinlääkintäterveydenhoitoon perehtynyt suomalainen eläinlääkäri, asettaa Kaupunginvaltuusto Terveydenhoitolautakunnan ehdotuksesta kuusikuukautisen molemminpuolisen irtisanomisajan ehdolla.

2 §.

Kaupungineläinlääkäriin velvollisuutena on etusijassa valvoa kaupungin maitokauppaa, ja tulee hänen sitä varten:

- 1) pitää kaikkien kaupungissa olevain maitomyymäläin sekä niiden karjatilojen ja meijerien luettelo, jotka kaupunkiin toimittavat kaupan pidettyä maitoa tai kermaa;
- 2) valvoa, että maidon myynti-, käsittely- tai säilytysuoneistossa noudatetaan asianmukaista puhtautta ja järjestystä;
- 3) tarkastaa terveydenhoitolautakunnalle annetut todistukset eläinten terveyden-tilasta, hoidosta ja ruokinnasta sekä muista karjatilaa ja maidonkäsittelyä koskevista seikoista;
- 4) valvoa, että tarpeellisiin toimenpiteisiin ryhdytään tarttuvain tautien leviämisen ehkäisemiseksi kaupan pidetyn maidon tai kerman kautta;
- 5) valvoa, että kaupan pidetty maito ja kerma laatunsa puolesta täyttävät säädetyt ehdot, sekä sitä varten toimittaa maidon ja kerman kemiallisia ja bakteriologisia tutkimuksia;

6) valvoa voimassa olevan maitosäännön 7 §:ssä mainittujen maitolajien käsitte-lystä ja myynnistä annettujen määräysten noudattamista;

7) yhteistoimin asianomaisten eläinlääkärien kanssa tai muulla sopivalla tavalla koettaa saada selvää nautaeläinten terveydentilasta sekä terveydellisistä oloista niillä karjatiloilta ja niissä meijereissä, mistä maitoa tai kermaa kaupunkiin tuodaan ja, kun tarpeelliseksi havaitaan, käydä niiden terveydellisiä oloja tutkimassa;

8) kun kaupan pidetyn maidon tai kerman havaitaan olevan terveydellisessä suhteessa epätyydyttävää, kiinnittää asianomaisten maitokauppioiden tai karjanomistajain huomiota tähän sekä samalla antaa tarpeellisia tietoja ja neuvoja havaitun epäkohdan syiden poistamiseksi;

9) kun havaitaan, että kaupan pidetty maito tai kerma ei täytä säädettyjä vaatimuksia, siitä ilmoittaa terveydenhoitolautakunnalle;

10) maidontarkastuksessa palvelevan henkilökunnan esimiehenä asianmukaisesti opastaa sitä sekä katsoa, että se tarkoin täyttää velvollisuutensa; samoin kuin

11) muutoin avustaa terveydenhoitolautakuntaa kaikessa, mitä on tarpeen kaupan pidetyn maidon ja kerman tehokkaan tarkastuksen toimeen saamiseksi.

3 §.

Kaupungineläinlääkärin tulee sitä paitsi:

1) asiantuntijana avustaa terveydenhoitolautakuntaa ja sen toimistoa kaikissa eläinlääkintäalaaan kuuluvissa asioissa;

2) tarkastaa liha ja lihatavarat, joiden terveystoimikunta epäilee olevan sopimattomia ihmisravinnoksi;

3) itse tai alaisillaan toimittaa säännöllisiä makkaratehtaiden tarkastuksia;

4) toimittaa kaupan pidetyn kalan ja riistan tarpeellista tarkastusta;

5) kunakin arkipäivänä terveydenhoitolautakunnan määräämänä aikana olla virantoimituksessa terveydenhoitolautakunnan toimistossa;

6) kunkin kuukauden alussa terveydenhoitolautakunnalle lähettää lyhyt selonteko omasta ja alaisensa henkilökunnan toiminnasta edellisen kuukauden kuluessa; sekä

7) muutoin suorittaa kaikki toimialaansa kuuluvat, terveydenhoitolautakunnan tai ensimmäisen kaupungineläinlääkärin hänen toimekseen antamat tehtävät.

4 §.

Kaupungineläinlääkäri on oikeutettu terveydenhoitolautakunnan hyväksymänä aikana vuosittain saamaan kuukauden kesälomaa olematta velvollinen palkkaamaan viransijaista.

5 §.

Kaupungineläinlääkäri älköön harjoittako eläinlääkärinammattia älköönkään myöskään terveydenhoitolautakunnan luvatta pitäkö eikä hoitako muuta virkaa.

Esitys sopimuksen tekemisestä kauppias Julius Tallbergin omistaman Merholman osan hankkimiseksi kaupungille.

HELSINGIN

RAHATOIMIKAMARI

Helmik. 15 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 168.

Merholma sijaitsee, niinkuin tunnettu, Lapinniemen länsipuolella, verraten kapean ja matalan salmen erottamana siitä. Ruoholahdenrannan ja pienen Sellarin saaren kera se on pohjoisessa luonnollisena rajana sille vesialueelle, johon on suunniteltu kauppasatama, jonka laitoksista melko suuri osa jo on rakennettu Santa- ja Busholmaan. Kaupungin Rakennuskonttorissa laaditut vastaisten satamalaitosten suunnitelmat osottavat laitosten lännessä käsittävän Utterin saaren sekä pohjoisessa Ruoholahdenrannan, Lapinniemen viereisen ranta-alueen ja Sellarin sekä Merholman, Lapinniemen ja Sellarin väliset salmet.

Merholmasta omistaa kaupunki ainoastaan osan, ja Helsingin kaupungin ja Helsingin pitäjän välinen raja kulkee mainitun saaren poikki miltei luoteesta etelään. Koko saaren tilusala on noin 7.5 ha, josta alasta kaupunki omistaa noin 4.2 ha saaren itäosaa ja kauppias Julius Tallberg noin 3.3 ha eli saaren länsiosan. Mainittu alue tuli herra Tallbergin haltuun hänen ostaessaan Drumsön. Lisäksi omistaa herra Tallberg Drumsön ja Merholman sekä Utterin välisen vesialueen siihen viivaan asti, mikä Rakennuskonttorin laatiman satamasuunnitelman mukaan olisi Santa- ja Busholman satamalaitosten rajana.

Merholma on ainoastaan vähäiseltä osalta metsäistä ja enimmältä osalta alastomia kallioita. Länsirannassa ja osassa etelärantaa on syvää, pohjois- ja itärannassa sitä vastoin matalampaa vettä. Kaupungin omistama saaren osa on jaettu kuuteen palstaan, joista viisi on annettu asuntopalstoina vuokralle kesäkuun 1 päivään 1939 asti, kuudes sitä vastoin jätetty yhteiseksi alueeksi. Koko alueelta on kaupungilla vuotuisia vuokratuloja 489 markkaa. Herra Tallbergin omistama saaren osa on annettu vuokralle 1934 vuoden loppuun 115 markan vuosimaksusta. Vuokraaja ei saa alueelle teettää uutisrakennuksia, ei myöskään toiselle luovuttaa mitään vuokra-alueen osaa. — Sellarin saari on annettu vuokralle 1924 vuoden loppuun. Tämä seikka ei

kuitenkaan vaikuta esillä olevaan asiaan, koska saaren järjestämisen laituri-alueeksi käy haitatta lykkääminen myöhempään aikaan.

Sen johdosta että herra Tallbergilta oli yksityiseltä taholta tiedusteltu, haluaisiko hän myydä omistamansa Merholman osan, katsoi herra Tallberg ennen kaupan päättämistä olevan Rahatoimikamarilta tiedusteleminen, haluaisiko kaupunki hankkia itselleen omistusoikeuden mainittuun Merholman osaan vesialueineen. Alustaviin keskusteluihin herra Tallbergin kanssa ryhtyiinkin heti, minkä jälkeen Rahatoimikamari ja kaupungin yleisten töiden Hallitus yhteisesti käsittelivät asiaa sekä katsoivat tarpeelliseksi tehdä Kaupunginvaltuustolle esityksen tarjouksen hyväksymisestä. Sitten jatkuneet keskustelut, joita on pidettävä lopullisina siinä tapauksessa että Kaupunginvaltuusto tuloksen hyväksyy, ovat antaneet seuraavan tuloksen:

Herra Tallberg luovuttaa kaupungille omistusoikeuden Merholman länsiosaan ynnä mainitun saaren viereiseen vesialueeseen niin suurelta osalta, että raja käy puolitiestä Merholman ja Drumsön väliltä. Tähän liittyvät kuitenkin seuraavat ehdot:

1) herra Tallberg pidättää itselleen noin 22,000 m² tonttialaa ja noin 3,000 m² vesialuetta, joiden asema lähemmin käy selville tämän oheisesta kaupungin Rakennuskonttorissa laaditusta kartasta ja jotka hän saisi käyttää yksinomaan makasiini- ja tehdastonteiksi, kohta kun alueen kaupunginasemakaava on vahvistettu;

2) kaupunki sitoutuu alueen kaupunginasemakaavan jaoitusta tehdesään varaamaan tilaa niin leveälle, idästä länteen kulkevalle kadulle, että siihen käy sijoittaminen rautatie- ja raitiotieraitteet, minkä ohessa on hankittava herra Tallbergin hyväksyminen kadun suunnalle;

3) kaupunginasemakaavajaoituksen vahvistusta on mahdollisimman pian haettava ja herra Tallbergille sitten maksutta annettava edellä mainittujen tonttialueiden saantokirjat;

4) rautatieraitteet on kaupungin kustannuksella rakennettava Merholman länsirantaan asti viimeistään ennen 1922 vuoden loppua tai, jos sotaa kauemmin jatkuu, 3 vuoden kuluessa rauhanteosta;

5) katukin on vastamainitun ajan kuluessa kaupungin kustannuksella tasoitettava niin leveältä, että siihen käy sijoittaminen raitiotieraitteet;

6) jos Raitiotie- ja Omnibusosakeyhtiö ei katsoisi etunsa mukaiseksi edellä määrätyn ajan kuluessa ulottaa raideverkkoaan mainittuun rantarajaan asti, oikeuttaa kaupunki herra Tallbergin teettämään raitiotielinjan ja liikennöitsemään sitä mainittuun päätekohtaan asti sekä liittämään sen johonkin Lapinlahdenkadulla tai Hietalahdenrannassa olevista osakeyhtiön raidelinjoista. Tämä raitiotie on suunnattava ja rakennettava kaupungin Rakennuskonttorin ja Raitiotie- ja Omnibusosakeyhtiön antamain lähempäin ohjeiden mukaan. Toimilupa on voimassa määräämättömän ajan, ollen kaupunki kui-

tenkin oikeutettu 5 vuoden kuluessa ilmoituksen tekemisestä lunastamaan raidelaitoksen sen rakennusarvoon perustuvan arvion mukaan;

7) herra Tallberg varaa itselleen lauttapaikan edellä mainitun kadun länsipäästä sekä oikeuden rakennuttaa samasta paikasta sillan Drumsöhön, jos lupa sellaisen sillan teettämiseen hankitaan; sekä

8) kaupunki suorittaa kustannukset, joita voi koitua kadun teettämisen ja laituralueiden kuntoonpanon johdosta vuokramiehille maksettavasta korvauksesta, jota vastoin herra Tallberg suorittaa menot, joita vuokraaja ehkä vaatii herra Tallbergin omiksi tulevain tonttialain luovuttamisesta.

Lisäselvityksen saamiseksi asiasta on tiedusteltu, suostuisiko herra Tallberg ja mistä hinnasta kaupungille myymään omistamansa Merholman osan puheena olevine vesialueineen, mutta herra Tallberg ei ole ilmoittanut siihen suostuvansa.

Edut, mitkä kaupunki saavuttaisi mainitun suuntaisen sopimuksen teke- mällä, ovat ilmeiset. Niinkuin tämän oheisesta karttaluonnoksesta lähemmin näkyy, saisivat tämän johdosta osin Santa- ja Busholmaan jo teetetyt ja osin Utterisaareen asti suunnitellut suuret satamalaitokset lopullisen luonnol- lisen rajansa pohjoisessa, samalla kun Ruoholahden satamakin tulisi lopulli- sesti järjestetyksi. Lisäksi saavuttaisi kaupunki toisenkin huomattavan edun liittämällä lännessä rajoittavan vesialueen mainittuihin satamalaitoksiin. Aino- astaan siten voisi kaupunki päästä rajanaapuristaan riippumatta toteutta- maan suunnitelmiansa. Tämän satama-alueen laajentaminen pohjoiseen kävisi niinikään sitä tarpeellisemmaksi, kun kysymystä Drumsön saaren, tai oike- ammin sanoen jonkin sen osan, käyttämisestä kaupan ja teollisuuden tarpei- siin kaikesta päättäen täytyy nykyään pitää rauenneena.

Niinkuin esitetystä ehdotuksesta näkyy, voitaisiin kysymys sopivan alueen osottamisesta laivaveistämönkin paikaksi täten saattaa ratkaisuunsa ja Eteläsataman viereinen n. s. laivaveistämöalue käyttää muihin tarkoituksiin. Väitettäneen, että mainittujen maa- ja vesialueiden hallintaoikeus olisi edulli- semmin saavutettavissa pakkolunastusta käyttämällä. Kysymys, voisiko pakkolunastusmenettelyä tällaisessa tapauksessa käyttää, jääköön sillensä. Varmaa on, että kustannukset siitä nousisivat huomattaviin määriin kau- pungin saavuttamatta suurempia etuja kuin omistusoikeuden niihin 25,000 neliometriin maa- ja vesialuetta, mitkä herra Tallberg sopimuksen mukaan on varannut itselleen. Kaupunki on kuitenkin, väitettäneen tämän lisäksi, sitoutunut verraten lyhyen ajan kuluessa teettämään huomattavia täyte- ja kaduntasoitustöitä sekä rautatie- ja raitiotielaitoksia. Tässä on kuitenkin huomattava, että kaikki sopimuksessa mainitut työt täytyy teettää alueen kuntoon panettamiseksi, vaikkakaan ei niin lyhyen ajan kuluessa kuin sopi- muksessa on määrätty.

Jotta tarkemmin voitaisiin arvostella, mihinkä sitoumuksiin kaupunki

tämän sopimuksen kautta antautuisi, on kaupungin Rakennuskonttori laskenut puheena olevain töiden teettämisestä koituvat kustannukset. Rakennuskonttori on ensinnäkin huomauttanut, että Lapinniemen ja Merholman välisen salmen täyttäminen sekä tarpeellisen leveän kadun teettäminen viimeksi mainitun saaren poikki idästä länteen ei kohtaa teknilliseltä kannalta mainittavia vaikeuksia. Tarpeellisten kaduntasoitus- ja täytetöiden kustannukset on Rakennuskonttori laskenut likimain 260,000 markaksi, josta summasta 200,000 markkaa tulee Lapinlahden länsirannan ja Merholman länsirannan välisen alan osalle ja loput on kustannuksia kadun teettämisestä Lapinniemen länsirannasta Kirkkomaankadulle. Rautatien teettämisestä mainitulle katuosalle olisi kustannuksia 260,000 markkaa, josta summasta kuitenkin suuri osa johduttuisi raiteen teettämisestä Lapinniemelle ja Ruoholahden alueelle, joka raide olisi ennemmin tai myöhemmin teetettävä, siihen katsomatta omistaako kaupunki Merholman länsiosan vai ei. Lisäksi tarvitaan 100,000 markkaa raitiotielinjan johtamiseksi Merholman länsirantaan joitakin sopivalta kohdalta Lapinlahdenkadun—Santa- ja Busholman linjaa, joka raitiotie kaikissa tapauksissa lienee rakennettava kohta uuden satama-alueen liikenteen alettua. Viimeksi mainittu menoerä on kuitenkin Raitiotie- ja Omnibusosakeyhtiön suoritettava, jos yhtiö, niinkuin luultavaa on, haluaa itse rakentaa mainitun linjan ja sitä liikennöidä. Kaikki nämä kaupungin kustannettavat menot ovat kuitenkin semmoisia, jotka joka tapauksessa ennemmin tai myöhemmin tulevat kysymykseen. Mikä sopimuksessa voinee herättää epäilyjä, näyttää lähinnä olevan se seikka, että menot töiden teettämisestä voivat olla laskettuja suuremmat, sen johdosta että työt täytyy teettää epävarmoissa ja nykyään arvaamattomissa oloissa eikä niitä käy toistaiseksi lykkääminen, siinä tapauksessa että tämä vastedes havaittaisiin taloudellisesti edullisemmaksi. Mahdotonta ei ole, että kaupungille koituu lisämenoja, jotka olisivat vältettävissä lykkäämällä työn teettäminen muutaman vuoden päähän. Varmasti ei kuitenkaan ole laskettavissa, minkä määräinen erotus siinä tapauksessa olisi.

Rakennuskonttorin laatimaa suunnitelmaa täytyy pitää alustavana, koska Konttori ei ole saanut aikaa laatia seikkaperäistä ehdotusta ja harkita kaikkia niitä seikkoja, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaisuun lopullisen kaupunginasemakaavaehdotuksen laadinnassa. Kahdessa kohdassa on suunnitelmaa kuitenkin pidettävä lopullisena, siinä nimittäin että Merholman ja Lapinniemen sekä Sellarin välinen vesialue on täytettävä ja että laitokset koskevat vähäistä osaa Lapinniemen ranta-alueetta.

Sellarin ja Lapinniemen välinen vesi on verraten matalaa, 2—2.5 metriä, ja salmesta voivat kulkea ainoastaan soutuveneet sekä matalakulkuiset hyöry- ja moottoriveneet. Se ei ole yleinen väylä, jonka pysyttämistä voitaisiin vaatia. Hiukan toinen on laita Merholman ja Lapinniemen välisen salmen.

Siinäkään ei veden syvyys ole mainittava; Rakennuskonttorin ilmoituksen mukaan 2.5—3.5 metriä. Mutta siitä kulkee kuitenkin pienehköjä hyörylaivoja ja isonlaisia purjeveneitä, vaikka liikenne ei olekaan sanottavan vilkas eikä muutenkaan merkittävä. Tämäkään salmi ei ole yleinen väylä, vaan käy sitä lähinnä pitäminen paikallisena liikenneväylänä, jota on voitu käyttää satamakapteenin määräyksen mukaan. Oikeus tämän väylän sulkemiseen on sentähden olemassa, eikä sulkemisesta koidu liikenteelle minkäänlaisia haittoja.

Mitä taas tulee kysymykseen erään Lapinniemen ranta-alueen osan liittämistä satamalaitoksiin pyytää Rahatoimikamari huomauttaa, että vuonna 1909 toimitettu koko Lapinniemen alueen omistusoikeusolojen tutkimus (*Kvston pain. asiakirj. N:o 7 vuodelta 1909*) osotti, että kaupunki on tämän alueen omistaja, mutta että valtiolla on käyttöoikeus siihen niin kauan kuin mielenvikaisten keskuslaitosta siellä pidetään voimassa. Tähän nähden ryhtyi Rahatoimikamari 1910 vuoden alussa keskusteluihin sairaalan johtajan kanssa siitä, millä ehdoilla kaupunki voisi saada takaisin vapaan hallinto-oikeuden alueeseen. Silloin osottautui, että mahdollisuutta sopimuksen aikaansaamiseen olisi ollut, vaikkakin kaupungille olisi siitä koitunut melko suuria kustannuksia. Kun kaupunginasemakaavatoimikunta oli ollut sitä mieltä, että mainittu alue olisi käytettävä yksinomaan puistoksi, katsoi Rahatoimikamari alueen palauttamisesta kaupungin haltuun olevan liian suuria kustannuksia semmoiseen tarkoitukseen käytettäväksi. Tämän johdosta jätettiin asia sillä kertaa lepäämään. Rahatoimikamarilla on kuitenkin mielestään ollut syytä uudelleen ryhtyä keskusteluihin tämän asian ratkaisemiseksi, siihen katsomatta saadaanko nyt puheena oleva sopimus herra Tallbergin kanssa aikaan vai ei.

Asiaa käsiteltäessä on niinkään kajottu herra Tallbergin kanssa tehtävän sopimuksen siihen kohtaan, että herra Tallberg on varannut itselleen noin 22,000 m²:n laajuisen maa-alueen. Kaupunginasemakaavakannalta ei tämä seikka tuota vaikeuksia, koska herra Tallberg ei ole vaatinut, että mainitun alan täytyisi olla yhtäjaksoista aluetta, vaan ainoastaan että hän kortteleina tai tontteina saa noin suuren alan haltuunsa. Tähän on huomautettu kaupungin olleen sitä mieltä, että Santa- ja Busholman satama-alueelta tontteja luovutettaessa olisi käytettävä vuokrausta, minkätähden samaa järjestelmää luultavasti noudatettaisiin Ruoholahden ja Merholman laitoksiinkin nähden. Siinä tapauksessa Merholmassa sijaitsevat herra Tallbergin tontit, jotka luovutettaisiin täysin omistusoikeuksin, olisivat poikkeuksena järjestelmästä. Ei kuitenkaan ole voitu näyttää, että tästä koituisi minkäänlaisia hankaluuksia. Herra Tallberg saisi käyttää tontit tavarasuojain tai tehdaslaitosten paikaksi, ja aikoneekin hän sinne teettää isonlaisen tavarasuojan omia liikkeitään varten.

Edellä mainittujen kustannusten lisäksi täytyy kaupungin olla valmis lunastamaan niiden alueiden vuokraoikeus, mitkä kaupunki on Merholmasta antanut vuokralle, sekä lisäksi vähäinen osa herra Tallbergin vuokralle antamaa aluetta. Minkä määräisiä korvaussummia tässä tulee kysymykseen, on mahdoton edeltäpäin sanoa, mutta varmasti kuitenkin voi väittää, että sikäläisiin vähäpätöisiin rakennuksiin nähden korvaukset eivät voi nousta sanottaviin määrin. Ellei suosiollista sopimusta saada aikaan, on kaupungilla mahdollisuus pakkolunastusta käyttämällä poistaa mainitunlaaiset esteet järjestäessään puheena olevan saaren satama-alueeksi.

Lopuksi lienee vielä kajottava siihenkin seikkaan, että osa Merholmaa kuuluu n. s. linnoitusplanadiin, jonka alueella ei saa venäläisten sotilasviranomaisten luvatta tehdä muutoksia alueen rantaviivaan eikä pohjamuodostukseen. Täytyy kuitenkin edellyttää tuollainen lupa saatavan, koska kysymys koskee kaupungin satama-alueiden laajentamista ja parantamista sekä lähinnä Santa- ja Busholman töiden jatkamista, joita varten kaupungin asemakaavan vahvistus jo on saatu.

On ilmeistä, että herra Tallbergillakin olisi etua sopimuksesta, koska sen johdosta kaupungin ja Drumsön väliset liikenneolot huomattavasti paranisivat. Tämä on kuitenkin seikka, jonka ei tule vaikuttaa asian arvostelamiseen kaupungin kannalta katsoen. Kun sopimus on kaupungille edullinen, varsinkin siihen nähden että kaupungin satama-alue, jolta kannetaan satamaksuja, tuntuvasti laajenee länteen, ja kun Santa- ja Busholman vastaisia satamalaitoksia kaupungin satama-alueen nyt ehdotetun rajan siirtymisen johdosta voitaisiin tehokkaammin käyttää hyödyksi, tulisi kaupungin käyttää tarjottua tilaisuutta hyväkseen. Tähän on sitä enemmän syytä, kun ei ole mahdotonta, että herra Tallberg muussa tapauksessa käyttää omistamansa Merholman osan sillä tavoin, että kaupungin moniksi ajoiksi täytyy luopua aikeestaan käyttää täysin tarkoituksenmukaisella tavalla melko laajaa osaa Santa- ja Busholman satamalaitosten pohjoispuolista vesialuetta rantoiheen.

Rahatoimikamari pyytää muuten viitata satamakapteenin asiasta antamaan, tässä liitteenä seuraavaan lausuntoon.

Edellä esitetyillä perusteilla pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen ehdottaa, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

hyväksyä Rahatoimikamarin ja herra Tallbergin kesken alustavasti tehdyn sopimuksen herra Tallbergin Merholmassa omistaman alueen sekä puolitiehen mainitun saaren ja Drumsön välille ulottuvan vesialueen luovuttamisesta kaupungille;

valtuuttaa Rahatoimikamarin ryhtymään Merholman vuokraajain kanssa keskusteluihin vuokraoikeuden luovuttamisesta kaupungille; sekä

antaa kaupungin yleisten töiden Hallituksen toimeksi laatia ja Kaupunginvaltuustolle lähettää ehdotuksen niiden alueiden kaupunginasemakaavaksi, joita uusi satamalaitos koskisi.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Georg Estlander.

HELSINGIN
SATAMAKAPTEENI.

Helsingissä,
helmik. 26 p:nä 1917.

Helsingin Rahatoimikamarille.

N:o 25.

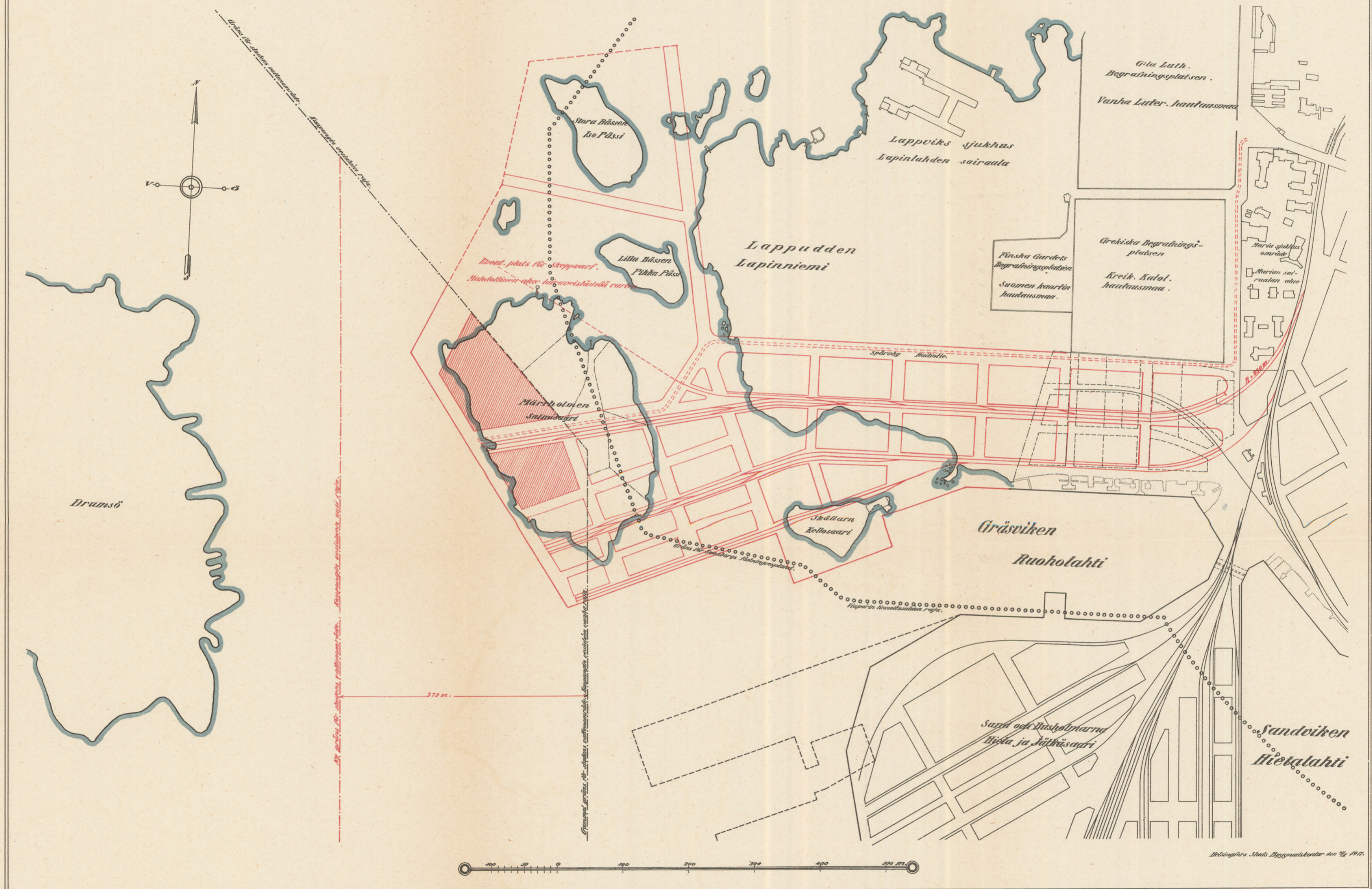
Vaadituksi lausunnoksi Rahatoimikamarin kuluva helmikuun 15 päivänä N:ossa 168 tekemästä esityksestä, joka koskee kauppias Julius Tallbergin omistaman Merholman saaren osan hankkimista kaupungille, pyydän, palauttaen lähetekirjat, kunnioittaen esittää seuraavaa:

Vaikka kauppias Julius Tallberg on, niinkuin ehdotuksesta käy selville, varannut itselleen omistusoikeuden miltei koko nykyiseen osaansa Merholmaa ynnä osaan sen viereistä vesialuetta, josta täyttämällä tehtäisiin tonttipaikkoja, mutta sen sijaan korvaukseksi kaupungilta saamistaan eduista luovuttanut ranta-alueen ynnä Helsingin kaupungin vastaisille satamalaitoksille välttämättömän osan Drumsön talon vesialuetta, näyttää esillä oleva hanke ansaitsevan kaikkea huomiota. Kun puheena oleville täyte- ja ranta-alueille suunnitellut laiturilaitokset näyttävät vastaavan merenkulun vaatimuksia ja hyödyttävän liikennettä sekä kun huomioon otetaan, että Helsingin kaupungin satama-alueita liian lähellä oleva rajalinja täten siirtyy tuntuvasti lännemmäksi, katson voivani kaikin puolin kannattaa ehdotusta.

Satamakapteenin puolesta:

Gust. W. Pettersson.

*Ukast angivande sättet för användande af Lappudders södra strand jämte Murrholmen.
 Suunnitelma osoittava miten Lapinniemen eteläinen ranta ja Salmisaari voitaisiin hyöväksikäyttää.*

*Esitys kansakoulutalon rakennuttamisesta
suomenkielisiä kouluja varten Punavuorenkadun
tonteille N:oille 8 ja 10 kortteliin N:o 111.*

HELSINGIN

RAHATOIMIKAMARI

Tammik. 22 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 91.

Kaupunginvaltuuston lokakuun 28 päivänä 1913 vahvistamasta uusien kansakoulutalojen rakennusohjelmasta, jossa olivat seuraavat koulutalot: 1) koulutalo suomenkielisiä kansakouluja varten Eläintarhankadun varrelle kortteliin N:o 392, 2) koulutalo ruotsinkielisiä kouluja varten Topeliuskadun varrelle kortteliin N:o 516 sekä 3) koulutalo suomenkielisiä kouluja varten Punavuorenkadun tonteille N:oille 8 ja 10 kortteliin N:o 111, on nyttemmin, 2) kohdassa mainitun koulutalon rakennustöiden edistyttyä niin pitkälle, että rakennus, ellei arvaamattomia esteitä tule, voidaan luovuttaa tarkoitukseensa syyslukukauden 1917 alusta, toteuttamatta ainoastaan 3) kohta.

Vahvistettua ohjelmaa suorittaakseen on Rahatoimikamari, vaikka sillä välin on tehty ehdotuksia erinäisten muiden, tässä alempana lyhyesti mainittujen kansakoulutalojen rakennuttamisesta, katsonut olevan aika ryhtyä toimiin edellä mainitun rakennusyrityksen toimeen panemiseksi. Vaikka itse rakennusyritykseen tuskin voitaneen ryhtyä nykyisen luonnottoman kalliin ajan vallitessa, kävisi kuitenkin edullisesti teettäminen erinäisiä valmistavia töitä, niinkuin lopulliset piirustukset ja kustannusarviot, joten huomattavasti voitettaisiin aikaa.

Kansakoulujohtokunnan jo vuonna 1912, siis ennen edellä mainitun koulurakennusohjelman syntymistä, laatima ja Rahatoimikamariin kirjelmässä toukokuun 29 päivältä mainittua vuotta lähettämä puheena olevan koulutalon rakennusohjelma käsitti seuraavat huoneistot:

8—10 luokkahuonetta, kukin $9.4 \times 6.5 \text{ m}^2 =$ noin 61 m²;

1 veistosalin, $10 \times 8 \text{ m}^2 = 80 \text{ m}^2$;

1 tarveainehuoneen kohta veistosalin vierellä, $4 \times 7 \text{ m}^2 = 28 \text{ m}^2$;

1 voimistelu- ja leikkisalin, lattia-ala 200 m², korkeus 5.6 m, tarpeen mukaan jaettavissa kahdeksi huoneeksi;

1 kylpyhuoneen, jossa on tilaa 20 oppilaalle yhtäaikaa sekä isonlainen allas;

1 pukeutumishuoneen tytöille, noin 28 m²;

1 ” ” pojille, noin 28 m²;

1 opettajahuoneen, noin 35 m²;
 1 opettajan päällysvaatehuoneen, noin 12 m²;
 1 kansliahuoneen, noin 20 m²;
 1 kokous- ja kirjastohuoneen, noin 20 m²;
 1 välineistöhuoneen, noin 25 m²;
 virkistyshuoneita ja välikäytäviä 400—500 m², siitä keskushallin osalle 150 m²;
 kutakin luokkahuonetta varten eri päällysvaatehuoneen tai riittävän tilavat
 hallit kussakin kerroksessa erillään välikäytävistä;
 1 varattomain oppilasten ruokailuhuoneen, 7×5 m² = 35 m²;
 1 huoneen vaatteiden jakamiseksi varattomille oppilaille;
 1 tukanleikkuuhuoneen;
 vahtimestarin huoneiston, lattia-ala noin 60 m²;
 lämmittäjän " " " "
 pesutuvan ja mankelihuoneen;
 polttoaineiden ja kaluston säilytys huoneet, kattilahuoneen ja ulkokuoneet.
 Ohjelman oheisessa kirjelmässä johtokunta huomautti, että tonttien vähäisen
 pinta-alan johdosta — ne käsittävät ainoastaan noin 2,000 m² — kävi mah-
 dottomaksi rakennuttaa suurempaa koulutaloa, minkätähden olisi sopivinta käyttää
 rakennusta ainoastaan alempien koulujen tarpeisiin.

Pääasiallisesti tämän rakennusohjelman mukaisesti laati kaupunginarkki-
 tehti Rahatoimikamarin toimenannosta koulutalon luonnospiirustukset, joiden
 mukainen rakennus tulisi maksamaan arviolta noin 290,000 markkaa, minkä
 jälkeen luonnospiirustukset tammikuussa 1913 lähetettiin Kamariin. Sittenkun
 kaupungin yleisten töiden Hallitus Kamarin pyynnöstä oli ne tarkastanut ja,
 ehdotettuaan julkisivuihin vähäisiä muutoksia niiden yksinkertaistuttamiseksi,
 puoltanut luonnospiirustuksia, lähetti Kamari ne Kansakoulujohtokuntaan, joka
 kirjelmässä toukokuun 7 päivältä 1913 ilmoitti havainneensa niiden eräin muu-
 toksin hyvin vastaavan tarkoitustaan. Johtokunta huomautti, että luonnospiirus-
 tuksissa päällyshuoneita varten varattu tila, 10.9 m² luokkaa kohti, näytti riittä-
 mättömältä. Vertailun vuoksi mainittiin, että Kallion koulutalon päällysvaate-
 huoneissa oli tilaa 14.1 m² luokkaa kohti, mikä oli pikemmin liian vähän kuin liian
 paljon, ja Ratakadun kansakoulutalossa noin 14 m². Kun kuitenkin vaatteiden jakelua
 varten tarkoitettua noin 24 m²:n laajuista huonetta sopisi käyttää joidenkuiden
 luokkain päällysvaatehuoneenakin, rajoittui Johtokunta lausumaan, että mainitun
 huoneen käytävä olisi tehtävä niin avara, että huonetta voisi käyttää viimeksi
 mainittuunkin tarkoitukseen. Lisäksi esitti johtokunta eräitä vähäisiä toivomuksia
 mukavuuslaitoksen sisustukseen nähden.

Sittemmin on suomenkielisten kansakoulujen Johtokunta kirjelmässä Kau-
 punginvaluustolle syyskuun 29 päivältä 1915, joka kirjelmä on lähetetty Raha-
 toimikamariin, lisäksi huomanttanut suotavaksi, että puheena oleva rakennus-
 yritys toimeenpantaisiin, ja samalla antanut tilastotietoja mainittujen koulujen

oppilasluvusta, kaupungin omissa ja vuokratuissa kansakouluhuoneistoissa olevain luokkain ja luokkahuoneiden luvusta y. m., joista tiedoista kävi selville, että luokkahuoneita yleensä käytti kaksi luokkaa klo 8:sta a. p. klo 6 asti i. p. Syyslukukauden 1916 alussa arveli Johtokunta tulevan lisää 20 uutta luokkaa, jotka tarvitsisivat 10 uutta luokkahuonetta. Lisäksi huomautti Johtokunta, että tähänastinen järjestelmä, jonka mukaan eräät luokat vuoden toisensa jälkeen toimivat vuokrahuoneissa, ei ollut taloudelliselta kannalta edullinen, varsinkin kun nykyoloissa oli vaikea kalliillakaan vuokralla saada sopivia huoneistoja. — Tässä ei tarvinne lähemmin huomauttaa, että nämä vaikeudet ovat sittemmin suuressa määrin lisääntyneet sekä että kansakoulujen hallinto on joutunut vieläkin tukalampaan tilaan, sen johdosta että suurinta osa kaupungin omista kansakoulutaloista on ruvettu käyttämään muihin, niiden varsinaiselle tehtävälle vieraisiin tarkoituksiin.

Rahatoimikamarin tiedustelun johdosta ilmoitti Johtokunta kirjelmässä maaliskuun 14 päivältä 1916, että Punavuorenkadun kansakoulutalon luonnospiirustuksia edelleen kävi pitäminen tarkoitustaan vastaavina, minkä ohessa Johtokunta toisti tässä edellä kerrotun aikaisemman toivomuksensa sekä teki sen lisäksi erinäisiä ehdotuksia tarveainehuoneiden ja kylpyhuoneen sisustamiseen ynnä rakennuksen ulkoasuun nähden.

Sittenkun Rahatoimikamarin jäsen, herra Lindberg, oli Kamarin toimenannosta lisäksi tarkastanut luonnospiirustukset ja niistä antanut lausunnon, on Kamari nyttemmin käsitellyt asian lopullisesti ja pyytää lausua seuraavaa:

Mitä ensinnä tulee rakennuksen sijoitukseen tonteilla, niin on, niinkuin luonnospiirustuksista näkyy, aikomus sijoittaa se kylki Albertinkadulle päin, jommainen sijoitus on valaistusolojen vaatima. Kamarissa on lausuttu se käsitys, että tontille pitäisi voida sijoittaa jonkin verran isompi rakennus, mutta tähän on kansakouluhallinnon taholta huomautettu, että on tarpeellista varata riittävä pihamaa oppilaiden virkistyspaikaksi.

Pohjapiirustukset osottavat yhdeksän lounaasta valaistuksen saavaa luokkahuonetta, joiden suuruusmitat ovat $9 \times 6.5 \times 3.75$, joten niissä kerrallaan voi työskennellä 40 oppilasta. Voimistelusalin lattiapinta on 150 m² ohjelmassa esitettyjen 200 m²:n sijasta. Ryöppykylpyhuoneeseen liittyy kaksi pukuhuonetta, toinen pojille ja toinen tytöille. Lisäksi on veistosali kaksine tarveainehuoneineen, kokoushuone, opettajahuone, kansliahuone, ruokailuhuone ja tukanleikkuhuone. Pohjakerrokseen on sijoitettu päällysvaatehuoneet, vaatteiden jakeluhuone, vahtimestarin ja lämmittäjän huoneistot, kumpikin käsittäen huoneen ja keittiön, mankelihuone, pesutupa sekä W. C. Päällysvaatehuoneiden pinta-ala on kaikkiaan 97 m² eli 10.8 m² kutakin luokkaa kohti. Välikäytävän leveys on 3.5 m.

Ehdotettujen huoneiden käyttämiseen nähden on herra Lindberg, jonka lausuntoon Kamari on yhtynyt, huomauttanut, että eri tukanleikkuu- ja vaatteidenjakeluhuone näyttävät tarpeettomilta, koska edellisen kävisi yhdistäminen ruokailuhuoneeseen, jota tarpeen vaatiessa ja sopivina aikoina voisi käyttää puheena olevaan tarkoitukseen, ja taas jälkimäistä huonetta sopisi käyttää sekä päällysvaate- että vaatteidenjakeluhuoneena. Näin menetellen saisivat päällysvaatehuoneet tarpeellista lisätilaa. Kamarin mielestä olisi nimittäin toivottavaa, että vastamainitut kaksi huonetta, jommoisia tosin on eräissä viimeksi rakennetuissa koulutaloissa, vastedes poistettaisiin rakennusohjelmasta, koska ne eivät ole välttämättömän tarpeellisia.

Rakennuksen ulkoasua vastaan on huomautettu, että luonnospiirustuksissa esitetyt päädyt ja ulkonemat sopisi poistaa sekä julkisivua muutenkin yksinkertaistuttaa.

Yleisarvosteluna luonnospiirustuksista on herra Lindberg lausunut, että rakennustyyppi tuntuu vaatimattomalta ja järkiperaiseltä ja että luonnospiirustuksia käy puoltaminen edellä mainituin muistutuksin, jotka, niinkuin Kansakoulujohtokunnankin tekemät, ovat sen laatuksia, että ne, jos havaitaan oikeutetuiksi, voi ottaa lopullisia piirustuksia laadittaessa huomioon tarvitsematta pohjapiirustusta kokonaisuudessaan muuttaa. Tässä kohden näyttää kaupunginarkkitehdin ja asianomaisen kansakouluhallinnon välinen yhteistyö suotavalta. — Tähän lausuntoon on Kamari yhtynyt.

Rakennusyrityksestä laskettiin, niinkuin edellä mainittiin, alkuaan olevan kustannuksia likimain 290,000 markkaa eli Smk 28: 10 kuutiometriltä. Vertailun vuoksi mainittakoon, että molempain viimeksi rakennettujen koulutalojen, Eläintarhankadun ja Topeliuskadun koulutalon, kustannukset laskettiin Smk:ksi 27: 20 ja 28: 64 kuutiometriltä. Huomattava on, että eräitä Eläintarhankadun koulutalon rakennustöitä ei vielä ole tarveaineiden puutteessa voitu teettää ja että rakennusmäärärahasta jäljellä oleva osa luultavasti ei riitä niihin. Topeliuskadun kansakoulutaloa taas ei v. t. kaupunginarkkitehdin ilmoituksen mukaan voida valmistaa lasketulla kustannusmäärällä, vaan tarvitaan huomattava lisämääräraha, jonka osottamisesta kaupungin yleisten töiden Hallitus aikoo tehdä esityksen. Nyt hankkeissa olevan rakennustyön kustannukset olisivat, jos työ nykyään aloitettaisiin, kaupunginarkkitehdin ilmoituksen mukaan tuskin tarkoin laskettavissa, koska ei voi arvata, missä määrin tarveaineiden hinnat ja työpalkat työn jatkuessa vaihtelevat; joka tapauksessa nousevat kustannukset tuntuvasti suuremmaksi aikaisemmin laskettua määrää. Lukien 50 markkaa kuutiometriltä ja edellyttäen kuutiotilaksi 10,320 m³ nousisivat kustannukset 516,000 markkaan, ja lukien 60 markkaa m³:ltä 620,000 markkaan. Mikä yksikköhinta on pantava kustannusarvion pohjaksi, siitä ei voine nykyoloissa lausua mieltään asiallisilla perusteilla.

Ei voine tulla kysymykseen, että rakennustyö pantaisiin lähiaikoina käyntiin, mutta sitä vastoin sopisi Rahatoimikamarin mielestä, sittenkun periaatteellinen päätös rakennuksen teettämisestä on tehty ja luonnospiirustukset hyväk-

sytty, pääpiirustukset niihin kuuluvine kustannusarvioineen laatia hyväksytyjen luonnospiirustusten pohjalla, joten voitettaisiin tuntuvasti aikaa. Tätä menettelyä puoltaa edelleen se seikka että, mikäli Rakennuskonttori on ilmoittanut, sen huonerakennusosastolla ei nykyään ole suoritettavana suurenpuoleisia piirustustöitä, joten osaston työvoimat sopisi käyttää näiden uutisrakennuspiirustusten laadituttamiseen.

Mitä rakennustyön alottamisaikaan tulee, on Rahatoimikamari ollut sitä mieltä, että se olisi Kaupunginvaltuuston määrättävä, sittenkun Kamari neuvottelee asiasta kaupungin yleisten töiden Hallituksen ja ehkä suomenkielisten kansakoulujen Johtokunnankin kanssa, on tästä tehnyt esityksen.

Huomattava on, että kuluvan vuoden vahvistetussa rahasäännössä ei ole varattu määrärahaa uusien kansakoulutalojen teettämiseen. Jos vasten luuloa olot sallisivat alottaa puheena olevan rakennustyön kuluvana vuonna, ei mikään estäne kaupunginkassasta edeltäpäin osottamasta tarpeellista määrärahaa, joka sitten työn loppuun saattamiseen tarvittavan lisämäärärahan kera pantaisiin 1918 vuoden menosääntöön.

Niinkuin edellä on ohimennen mainittu, on esillä olevan asian ollessa Kamarissa käsiteltävänä ehdotettu erinäisiä muitakin kansakoulutaloja teetettäväksi. Niinpä päätti Kaupunginvaltuusto kesäkuun 6 päivänä viime vuonna käsitellessään Rahatoimikamarin esitystä sotilasmajoitusta koskevasta asiasta muun muassa kehottaa ruotsinkielisten kansakoulujen Johtokuntaa ottamaan käsiteltäväksi kysymyksen Annankadun tontilla N:o 30 olevan kansakoulutalon laajentamisesta ja ehdollisesta korottamisesta, minkä johdosta Johtokunta on Kamarille tehnyt esityksen, että kaupunginarkkitehti saisi toimekseen yksissä neuvoin asianomaisen kansakoulutarkastajan ja taloudenhoitajan kanssa antaa lausunnon ja ehdotuksen asiasta. Tähän esitykseen Kamari myöntyi.

Lisäksi päätti Valtuusto vastamainitussa kokouksessaan kehottaa suomenkielisten kansakoulujen Johtokuntaa ottamaan käsiteltäväksi kysymyksen uuden kansakoulutalon teettämisestä Kasarminkadun varrella olevan vanhan koulutalon sijaan. Tämän johdosta teki Johtokunta kirjelmässä heinäkuun 3 päivältä 1916 Kaupunginvaltuustolle esityksen, että ryhdyttäisiin toimiin koulutalon teettämiseksi suomenkielisiä kansakouluja varten Dagmarkadun tonteille N:o:ille 1 ja 3 kortteliin N:o 416. Valmisteluvaliokunta lähetti asian saman kuukauden 10 päivänä Rahatoimikamariin.

Vaikka tosin Rahatoimikamarin käsityksen mukaan eräiden syiden voi katsoa puoltavan näiden molempain koulutalojen teettämistä ennen Punavuorenkadun kansakoulutaloa, esimerkiksi se seikka että Kasarminkadun vanhassa kansakoulutalossa sen palauduttua kaupungin haltuun tuskin on toimitettava kallista korjausta, vaan olisi sijaan hankittava uusi koulutalo, sekä että Annankadun koulu-

talon laajentamisen paraiten sopisi toimittaa sen uudistuksen yhteydessä, mikä rakennuksen nykyisen käyttämisen johdosta käy tarpeelliseksi, on Rahatoimikamari kuitenkin katsonut olevan asettaminen Punavuorenkadun rakennusyrityksen muista edelle. Tätä puoltaa Kamarin mielestä osin se seikka, että viimeksi mainittu rakennusyritys sisältyy Kaupunginvaltuuston vahvistamaan uusien kansakoulutalojen rakennusohjelmaan ja että asia jo on kauan ollut päiväjärjestyksessä sekä jonkin verran edistynyt, koska luonnospiirustukset jo ovat valmiina, osin se seikka — ja tämä vastustaa molempain muiden rakennusyritysten asettamista etusijaan — että nämä viimeksi mainitut eivät vielä näytä täysin kypsiltä toimenpantaviksi. Siinä kohden mainittakoon Annankadun koulutaloon nähden, että tuskin käy laatiminen lopullista koulutalon laajentamisedotusta niin kauan kuin pääsy rakennukseen on kielletty, mikä taas on ollut viime syksystä lähtien ja on yhä edelleen laita. — Mitä taas tulee suomenkielisten koulujen Johtokunnan ehdotukseen kansakoulutalon teettämisestä Dagmarkadun tonteille N:oilte 1 ja 3 kortteliin N:o 416, jotka tontit aikanaan varattiin tällaisen koulutalon paikaksi, on huomattava, ettei tätäkään asiaa vielä voi pitää täysin selvitettyinä, koska tonttikysymys on kääntynyt uuteen vaiheeseen. Kaupungin yleisten töiden Hallitus on nimittäin lausunnossaan tonttien luovuttamisesta oopperatalon sekä taidenäyttelyrakennuksen paikaksi XIII kaupunginosan kaakkoisosasta, jotka kysymykset Kamari piakkoin esittää Kaupunginvaltuuston ratkaistaviksi, lähemmin esittämillään syillä ehdottanut toimeenpantavaksi erinäisten mainitun kaupunginosan korttelien uudesti järjestämisen, niin että nykyisen korttelin N:o 416 itäosa, johon puheena oleva kansakoulutalo sijoitettaisiin, varattaisiin kaupungin vastaisen keskuskirjaston paikaksi ja taas korttelin länsiosa taideteollisuusmuseon paikaksi, minkä johdosta Kaupunginvaltuuston joulukuun 12 päivänä 1911 tekemä päätös edellä mainittujen Dagmarkadun tonttien varaamisesta kansakoulutalon paikaksi olisi kumottava ja esimerkiksi Hallituksen ehdottaman muutetun kaupunginasema-kaavan korttelista N:o 430 tai N:o 431 paikka luovutettava puheena olevalle kansakoulutalolle.

Näin ollen on Kamarista näyttänyt siltä, kuin tulisi kysymyksen Dagmarkadun kansakoulutalon teettämisestä saada jäädä siksi, kunnes edellä mainittu laaja kysymys XIII kaupunginosan uudesti järjestämisestä ja sen yhteydessä olevat kysymykset oopperatalon, taidenäyttelyhallin, keskuskirjaston y. m. paikasta on ratkaistu, ja näin varsinkin siitä syystä, että kansakoulutalolle on helpompi löytää sopiva tonttipaikka kuin muille edellä mainituille vaativammille rakennuksille.

Vaikka siis Rahatoimikamari on katsonut ensiksi olevan otettava käsiteltäväksi kysymyksen kansakoulutalon teettämisestä Punavuorenkadun varrelle, on Kamari jouduttava molempain muidenkin rakennusyritysten valmistustöitä ja varsinkin laadittava Annankadun koulutalon laajennusta varten luonnospiirustukset niin pian kuin suinkin sekä Kaupunginvaltuuston tutkittavaksi ja ratkais-

tavaksi esittävä kysymyksen tontin varaamisesta Kasarminkadun kansakoulutalon sijaan teetettävälle koulutalolle.

Vaikka puheena olevain rakennusyritysten valmistustöitä toimitetaankin Rahatoimikamarin tässä edellä esittämässä järjestyksessä, ei kuitenkaan mikään estä, jos olojen vastedes katsotaan vaativan, muuttamasta itse rakennustöiden alottamisen järjestystä. On nimittäin, niinkuin edellä huomautettiin, edellytettävissä, että mitään rakennustyötä tuskin voidaan kuluvana vuonna panna alulle, ja sinä aikana voi olettaa valmistustöiden tulevan suoritetuiksi.

Edellä lausutun johdosta pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Herrat Kaupunginvaltuusmiehet päättäisivät:

pääasiassa hyväksyä tämän oheiset Punavuorenkadun tonteille N:oille 8 ja 10 kortteliin N:o 111 suomenkielisiä kansakouluja varten teetettävän uuden koulutalon luonnospöirustukset; sekä

antaa kaupungin yleisten töiden Hallituksen toimeksi suomenkielisten kansakoulujen Johtokunnan kanssa neuvoteltuaan ja hyväksytyjen luonnospöirustusten pohjalla sekä huomioon ottamalla edellä lausutut muistutukset laatia rakennusyrityksen pääpöirustukset ja kustannusarvion.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

K. Rein.

Helsingissä, Sanomal- ja Kirjap.-Osakeyhtiön kirjapaino, 1917.

Esitys kadun aukamisesta Aleksanterinkadulta Pohjois Esplanadikadulle korttelin N:o 95 halki.

HELSINGIN

RAHATOIMIKAMARI

Tammik. 25 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 102.

Rahatoimikamariin on kaupungin yleisten töiden Hallitus omain lausuntojensa kera lähettänyt kaksi joulukuun 8:ntena ja 16:ntena 1916 päivättyä, Kaupunginvaltuustolle osotettua kirjelmää (Liitteet I, II), joissa insinööri Allan Hjelt hankkeissa olevan Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiön puolesta sekä anoo sellaista muutosta voimassa olevaan kaupunginasemakaavaan, että katu johdettaisiin Aleksanterinkadulta Pohjois Esplanadikadulle korttelin N:o 95 halki, että myös eräillä ehdoilla tarjoo kaupungille edellä mainitun yhtiön osan vastaista katua. Sittenkun niinikään talonomistaja F. L. Litonius-vainajan oikeudenomistajat ovat kirjelmässä viime tammikuun 19 päivältä (Liite III) yhtyneet insinööri Hjeltin anomukseen kaupunginasemakaavanmuutoksen aikaansaamisesta ja kaupungille tarjonneet osansa katualasta, on Rahatoimikamari käsitellyt nämä asiat toistensa yhteydessä ja pyytää täten jättää ne Kaupunginvaltuuston tutkittaviksi.

Hakukirjoista sekä niiden oheisesta, kaupungin Rakennuskonttorin laatimasta kaupunginasemakaavanmuutoksen ehdotuksesta käy selville, että suunniteltu uusi katu olisi 19 metriä leveä ja kulkisi kohtisuoraan Pohjois Esplanadikatua vasten mainitun kadun varrella olevan tontin N:o 8 sekä Aleksanterinkadun tonttien N:ojen 21 ja 23 halki, päättyen viimeksi mainittuun katuun kohta Hakasalmenkadun itäpuolella. Lisäksi tarkoittaa muutosehdotus sellaista tontinjärjestelyä, että Pohjois Esplanadikadun tontteihin N:oihin 7 ja 9 liitettäisiin uuden kadun itä- ja länsipuolella olevat tontin N:o 8 osat, joka tontti siis lakkaisi olemasta; että Aleksanterinkadun tonteista N:oista 21 ja 23 kumpaisestakin vähenisi uuden kadun puolta leveyttä vastaava alue; sekä että siten muuttuneet tontit Pohjois Esplanadikatu N:o 9 ja Aleksanterinkatu N:o 23 yhdistettäisiin yhdeksi tontiksi. Kaikki vastamainitut

tontit ovat Rahatoimikamarille näytettyjen omistusoikeuskirjain mukaan hiltattain rekisteröidyn Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiön omaisuutta, lukuun ottamatta Aleksanterinkadun tonttia N:o 21, jonka omistaa talon-omistaja F. L. Litonius-vainajan kuolinpesä.

Mainittu kuolinpesä on insinööri Allan Hjeltille antanut sitoumuksen (Liite IV), jossa mainitaan, millä ehdoilla kuolinpesä suostuu luovuttamaan maata uutta katua varten. Toiselta puolen on insinööri Hjelt kuolinpesän ilmoituksen mukaan määrääjän kuluessa kuolinpesälle antanut sitoumuksen puheena olevan kadun teettämisestä kuolinpesän panemain ehtojen mukaisesti, joka sitoumus on voimassa sitä uuttakin omistajaa kohtaan, joka insinööri Hjeltiltä ehkä ostaa ne tontit, joiden halki katu kulkisi, sekä pannut vakuuden mainitun sitoumuksen täyttämistä. Sittenkun Helsingin Raastuvanoikeus on, niinkuin hakukirjan oheinen pöytäkirjanote näyttää, suostunut uutta katua varten tarvittavan Aleksanterinkadun tontin N:o 21 osan luovuttamiseen, mikäli luovutus koskee alaikäisen John Bertel Litoniuksen tonttiosuutta, ja Privatbanken i Helsingfors, Aktiebolag, on ilmoittanut, siinä tapauksessa että kaupunginasemakaavanmuutos siitä johtuvine oikeuksineen talojen ja tonttien yhteenrakentamiseen saa vahvistuksen, ottavansa haltuunsa kaikki puheena olevia taloja ja tontteja rasittavat kiinnitykset yhteenrakennettuja tontteja yhteisesti rasittavana kiinnityksenä, ei muodollisia esteitä hankkeen toteuttamiselle näy olevan olemassa, jos kaupunginviranomaiset siihen antavat suostumuksensa ja asianmukainen kaupunginasemakaavanmuutos saadaan aikaan.

Niinkuin edellä mainittiin, tietää myöntymisen esillä olevaan esitykseen niidenkin kaupungin etuja koskevain ehtojen hyväksymistä, joita ovat asettaneet osin F. L. Litoniuksen kuolinpesä ja osin insinööri Hjelt. Katua varten tarvittavan maan luovutuksen ehdoksi on mainittu kuolinpesä muun muuassa pannut, että katuala on luovutettava ja otettava Helsingin kaupungin haltuun, jonka tulee hankkia tarpeellinen kaupunginasemakaavanmuutos siihen kuuluvine tarpeellisine tontinjärjestelyineen; että uusi katu tuottaa kuolinpesän tontille kaikki ne oikeudet, mitkä Helsingin kaupungin nykyään voimassa olevan tai vastedes vahvistettavan rakennusjärjestyksen mukaan ovat tämän levyisen kadun viereisillä tonteilla, mutta että kuolinpesä vapautetaan velvollisuudesta määrääjän kuluessa rakennuttaa puheena olevaa katua päin antavaa tonttiansa ja oikeutetaan pysyttämään tontilla Aleksanterinkatua päin oleva talonsa siinä kunnossa, mihin se on joutunut, sittenkun uutta katua päin antava rakennuksen osa on purettu ja rakennukseen teetetty julkisivu mainittua katua päin; että kuolinpesää ei rasiteta uuden kadun teettämisellä, joka on naapuritontin omistajan tahi Helsingin kaupungin kustannettava; ja vihdoin että maata ei luovuteta eikä siinä olevan rakennuksen purkamista aloteta, ennenkuin kaupunginasemakaavanmuutos on

vahvistettu, eikä missään tapauksessa ennen kesäkuun 1 päivää 1918, vaarintottaen että ilmoitus uuden kadun rakennustöiden teettämisestä annetaan kuolinpesälle niin hyvissä ajoin, että mainitun rakennuksen vuokralaisten irtisanominen seuraavan kesäkuun 1 päivästä ehditään toimittaa joulukuun kuluessa. Insinööri Hjelt on tarjonnut Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiön osan uutta katuä kaupungille sillä ehdolla, että kaupunki toimittaa ja kustantaa kadun tasoituksen ja päällystyksen sekä että osakeyhtiö oikeutetaan kadun alle rakennuttamaan tunneli sähkövoima- ja muita johtoja varten. Sen ohessa on insinööri Hjelt esittänyt, että kadun nimeksi pantaisiin Centralgatan- Keskuskatu ja että, siihen nähden että tarjottu katuala noin 1,500 neliömetrillä vähentää rakennustonttien alaa, jonka ostohinta on ollut noin 1,000 markkaa neliömetriltä, ja että, paitsi talonomistaja F. L. Litoniuksen kuolinpesälle menevää 100,000 markan korvausta, osakeyhtiölle koituu runsaita kustannuksia purkamis- ja julkisivurakennustöistä, Helsingin kaupunki korvaisi edellä mainitun 100,000 markan summan sekä vastaisten purkamis- ja muutosrakennustöiden kustannukset tai ainakin osan niistä.

Antamassaan lausunnossa (Liite V) on kaupungin yleisten töiden Hallitus puoltanut ehdotetun kaupunginasemakaavanmuutoksen hankkimista liikennekannalta katsoen kaupungille erittäin edullisena ja sitä varten Kamarini lähettänyt Rakennuskonttorissa kolmin kappalein laaditun asemapiirroksen, johon muutosehdotus on merkitty. Niinikään on Hallitus (Liite VI) puoltanut hyväksyttäväksi insinööri Hjeltin tarjousta Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiön katualaosuuden ottamisesta kaupungin haltuun tarjoukseen liittyvin ehdoin, kuitenkin sillä edellytyksellä että kaupunki ottaisi suoritukseen ainoastaan ehdotetun kadun tasoituksen, josta työstä on laskettu olevan kustannuksia 45,200 markkaa, ja lisäksi 40,000 markalla, joka summa likimain vastaa noppakivipäällystyksen kustannuksia, avustaisi kadun päällystämistä, minkä ohessa kadun alainen tunneli olisi tehtävä niiden määräysten mukaan, joita Rahatoimikamari antaisi tarkastettuaan tunnelirakennuksen piirustukset. Esittäen että uusi katu saisi hakijan ehdottaman nimen huomauttaa Hallitus samalla, että kadun aukaiseminen tuottaisi sen viereisten tonttien omistajille niin suuria etuja, ettei sen laatuista korvausta, jota insinööri Hjelt on anonut, olisi myönnettävä.

Rahatoimikamaristakin on näyttänyt siltä kuin tulisi pitkän korttelin N:o 95 poikki kulkevasta kadusta tärkeä liikenneväylä, joka, varsinkin jos Hakasalmenkatua voitaisiin levittää tahi siihen sijoitettu raitiotielinja muuttaa pois, tuntuvasti helpottaisi rautatienaseman sekä Erottajan etelä- ja lounaispuolella sijaitsevain kaupunginosain välistä liikennettä. Vaikkakin liikennekannalta katsoen Hakasalmenkadun jatkaminen luultavasti olisi nyt ehdotettua katusuuntaa edullisempi, ei kaupunki Rahatoimikamarin mielestä voi vaatia muuttamaan suunnitelmaa tähän tapaan, koska hakijan ilmoituksen

mukaan, jonka Kamari on voinut hyväksyä, sellainen muutos niin suuressa määrässä vähentäisi mahdollisuutta tonttialan edulliseen käyttämiseen, että hankkeen toteuttaminen sen johdosta kävisi mahdottomaksi. Teetettynä esillä olevan ehdotuksenkin mukaan näyttää katu tuottavan niin suuria etuja, että ne varsin hyvin korvaavat ne kustannukset, joita on katumaan pakollisesta vastaanottamisesta hakijan panemain ehtojen sekä kaupungin yleisten töiden Hallituksen laatiman ehdotuksen mukaisesti, varsinkin kun A. B. Centralgatan O. Y. on Rahatoimikamariin myöhemmin annetussa kirjelmässä (Liite VII) ilmoittanut aikovansa Aleksanterinkadun liikenteen helpottamiseksi sijoittaa mainittua katua vasten Keskuskadun länsipuolelle tulevan rakennuksen vähintään 6 metrin päähän tontinrajasta noin 20 metrin leveydeltä, luettuna Keskuskadun puoleisesta rajasta länteen, jättäen kaupunginviranomaisten ratkaistavaksi, onko siten rakentamatta jäävä osa käytettävä jalkakäytäväksi vai ajotieksi. Kun hakija tämän myönnytyksen lisäksi on suostunut oikeuttamaan kaupungin viranomaiset tarkastamaan vastaisten uutisrakennusten Pohjois Esplanadikatua päin antavain julkisivujen piirustukset (Liite VIII), on Kamari katsonut olevan ehdottaminen, että Kaupunginvaltuusto kytkisi nämä ehdot kaupungin suostumukseen. Eriävän mielipiteen on lausunut jäsen, herra Ignatius, joka ei ole katsonut kaupungin asiaksi kytkeä näitä ehtoja kaupungille tehdyn tarjouksen hyväksymiseen. Muihin kaupungin yleisten töiden Hallituksen esittämiin ehtoihin, jotka Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiö niinkään on ilmoittanut voivansa hyväksyä, on Rahatoimikamari yhtynyt, kuitenkin siten muutettuina että Keskuskadun alle suunnitellun tunnelin rakentamista koskevat määräykset on mainitun Hallituksen eikä Rahatoimikamarin vahvistettava.

Edellä lausutun johdosta pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

puolestaan hyväksyä ja Keisarilliselta Senaatilta hankkia sellaisen muutoksen korttelin N:o 95 kaupunginasemakavaan, että Pohjois Esplanadikadun tontin N:o 8 ja Aleksanterinkadun tonttien N:ojen 21 ja 23 halki 19 metrin levyinen Centralgatan—Keskuskatu niminen katu teetetään kohtisuoraan vasten vastamainittuja katuja, niin että kortteli N:o 95 jakautuu kortteleihin N:oihin 95 a ja 95 b, sekä sellaisen tontinjärjestelyn, että uuden kadun itä- ja länsipuoliset Pohjois Esplanadikadun tontin N:o 8 osat, joka tontti poistuu, yhdistetään viimeksi mainitun kadun tontteihin N:oihin 7 ja 9; että Aleksanterinkadun tonteista N:aista 21 ja 23 Keskuskadun alaksi käytettävät osat, yhtä leveältä kumpaisestakin tontista, poistuvat; että siten uudesti järjestetty Aleksanterin-

kadun tontti N:o 23 yhdistetään Pohjois Esplanadikadun uudesti järjestetyn tontin N:o 9 kanssa yhdeksi ainoaksi tontiksi; sekä että Keskuskadun molemmin puolin P. Esplanadikadun varrella sijaitsevain tonttien näitä katuja päin antavat kulmaukset pyöristetään, kaikki kaupungin Rakennuskonttorin laatiman, tämän oheisen ehdotuksen mukaisesti;

edellyttäen edellä mainitun kaupunginasemakaavanmuutoksen tulevan toimeen, kaupungin puolesta vastaanottaa Keskuskadun käsittämän alan, hyväksyen insinööri Allan Hjeltin ja talonomistaja F. L. Litonius-vainajan oikeudenomistajain siinä kohden esittämät ehdot, kuitenkin siten että kaupunki, sen sijaan että ottaisi teettääkseen Keskuskadun päällystämisen, avustaa mainittua työtä 40,000 markalla sekä että lupaan teettää tunneli mainitun kadun alle kytketään ehto, että työtä varten tarpeelliset piirustukset alistetaan Rahatoimikamarin hyväksyttäväksi ja tunneli teetetään niiden määräysten mukaisesti, mitkä kaupungin yleisten töiden Hallitus katsoo tarpeelliseksi vahvistaa, minkä ohessa katumaan ottamiseen kaupungin omaksi kytketään ehto, että Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiö sijoittaa Aleksanterinkatua päin Keskuskadun länsipuolelle tulevan rakennuksen vähintään kuuden metrin päähän tontinrajasta, luettuna Keskuskadun puoleisesta rajasta länteen, sekä että Keskuskadun varrelle teetettävään uutisrakennusten Pohjois Esplanadikatua päin antavain julkisivujen piirustukset ovat kaupunginviranomaisten hyväksyttävät ennen niiden antamista asianomaisten viranomaisten vahvistettavaksi.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Jarl W. Andersin.

Bertel Taucherin

ASIANAJOTOIMISTO.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Sittenkun talonomistaja F. L. Litonius-vainajan oikeudenomistajat, jotka omistavat Aleksanterinkadun talon ja tontin N:o 21 tässä kaupungissa, sekä allekirjoittanut Allan Hjelt, joka hankkeissa olevan Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiön varalle on ostanut Pohjois Esplanadikadun talot ja tontit N:ot 7, 8 ja 9 sekä Aleksanterinkadun talon ja tontin N:o 23 tässä kaupungissa, ovat, niinkuin tämän oheinen sopimuskirja osottaa, päättäneet, siinä tapauksessa että asianmukainen lupa saadaan, tämän kaupungin korttelin N:o 95 Gaselli halki Pohjois Esplanadikadulta kohtisuoraan Aleksanterinkadulle tehdä 19 metrin levyisen kadun, sillä tavoin kuin tämän oheinen Helsingin kaupungin Rakennuskonttorin laatima asemapiirros osottaa, sekä tarjota mainitun kadun Helsingin kaupungille, pyydän täten kunnioittaen anoa, että Kaupunginvaltuusto asianomaiseen paikkaan tekisi anomuksen vahvistuksen saamisesta semmoiselle kaupunginasemakaavamuutokselle kuin edellä mainittu asemapiirros osottaa. Paitsi että ehdotettu katu tarjoisi hyvin tarpeellisia paikkoja monilukuisille liikehuoneistoille, olisi se myös omansa suuressa määrin helpottamaan lisääntymistään lisääntyvää liikennettä kaupungin rautatieasemalta, joten siitä tulisi kaupungille erittäin tärkeä uusi liikenneväylä.

Helsingissä, joulukuun 8 päivänä 1916.

Allan Hjelt.*Helsingin Kaupunginvaltuustolle.*

Sittenkun talonomistaja F. L. Litonius-vainajan oikeudenomistajat, jotka omistavat Aleksanterinkadun talon ja tontin N:o 21 tässä kaupungissa, sekä allekirjoittanut Allan Hjelt, joka hankkeissa olevan Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiön varalle on ostanut Pohjois Esplanadikadun talot ja tontit N:ot 7, 8 ja 9 sekä Aleksanterinkadun talon ja tontin N:o 23 tässä kaupungissa ovat, niinkuin tämän oheinen sopimuskirja osottaa, päättäneet, siinä tapauksessa että asianmukainen lupa saadaan, tämän kaupungin korttelin N:o 95 Gaselli halki Pohjois Esplanadikadulta kohtisuoraan Aleksanterinkadulle tehdä 19 metrin levyisen kadun, sillä tavoin kuin tämän oheinen Helsingin kaupungin Ra-

kennuskonttorin laatima asemakaava osottaa, sekä tarjota mainitun kadun Helsingin kaupungille, pyydän, jo tehtyäni asianmukaisen anomuksen vahvistuksen hankkimisesta tarpeelliselle asemakaavanmuutokselle, täten tarjota Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiön osan puheena olevaa katua Helsingin kaupungille seuraavin ehdoin:

1) Helsingin kaupunki toimittaa ja kustantaa kadun tasoittamisen ja päällystämisen; sekä

2) Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiö oikeutetaan kadun alle rakennuttamaan tunneli tarpeellisten sähkövoima- ja muiden tarvittavain johtojen sijoittamista varten.

Sen ohessa kunnioittaen pyydän, että vastaisen kadun nimeksi mikäli mahdollista pantaisiin Centralgatan—Keskuskatu, joka nimi käy yhteen hankkeissa olevan yhtiön nimen kanssa ja sen ohessa kadun asemaan katsoen minusta näyttää erittäin sopivalta.

Kun antamalla kadun Helsingin kaupungille luovutan Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiön hallusta noin 1,500 m² rakennustonttia, jonka ostohinta on ollut noin 1,000 markkaa m²:ltä, ja kun sen ohessa olen sitoutunut talonomistaja F. L. Litonius-vainajan kuolinpesälle sen tontista katualaksi luovutetusta osasta suorittamaan korvausta 100,000 markkaa ja lisäksi kustantamaan purkamis- ja julkisivurakennustyöt katua päin antavalla kuolinpesän tontin osalla, josta työstä tietenkin on lisäkustannuksia, alistan kunnioittaen, eikö Helsingin kaupunki voisi korvata edellä mainittua 100,000 markan määrää sekä vastaisia purkamis- ja uudestirakennuskustannuksia tahi jotakin niiden osaa.

Helsingissä, joulukuun 16 päivänä 1916.

Allan Hjelt.

Liite III.

Herroille Helsingin Kaupunginvaltuusmiehille.

Syyskuun 30:ntena 1916 päivätyllä sitoumuksella, josta lyhennysote pannaan tämän oheen olemme me, siinä tapauksessa että insinööri Allan Hjelt tahi hänen perustamansa yhtiö ennen marraskuun 1 päivää 1916 ostaa omistamaamme taloon ja tonttiin Aleksanterinkatu N:o 21 (osote n:o 50) tämän Helsingin kaupungin korttelissa N:o 95 Gaselli länessä ja etelässä rajoittavat tontit ja haluaa rakentaa viimeksi mainitut tontit sillä avoin, että sanotun korttelin halki tehdään katu Aleksanterinkadulta Pohjois Esplanadikadulle, sitoutuneet puolestamme avustamaan sellaisen uuden kadun syntymistä siten, että omistamamme tontin länsirajalta luovutamme puolet kadun leveyttä, enintään kuitenkin puolikymmenettä (9 1/2) metriä, edellä mainitussa sitoumuksessa lähemmin esitetyin ehdoin. Sittenkun lokakuun 28 päivänä 1916 olimme ilmoittaneet mainitun sitoumuk-

semme pysyvän voimassa, siinäkin tapauksessa että insinööri Allan Hjelt tai hänen perustamansa yhtiö tultuaan puheena olevain naapuritonttien omistajaksi viimeistään marraskuun 15 päivänä 1916 on hyväksynyt edellä mainitun sitoumuksen ja pannut siinä edellytetyn vakuuden, on insinööri Allan Hjelt, ilmoittaen tulleensa Aleksanterinkadun talon ja tontin N:o 23 (osoten:o 52) sekä Pohjois Esplanadikadun talojen ja tonttien N:ojen 8 ja 9 (osoten:ot 39 ja 41) korttelissa N:o 95 Gaselli tätä Helsingin kaupunkia omistajaksi, marraskuun 11 päivänä 1916 sekä meille antanut kirjallisen sitoumuksen, jossa hän sitoutuu mainittujen tonttien sekä Aleksanterinkadun talon ja tontin N:o 21 (osoten:o 50) halki teettämään semmoisen kadun kuin lähemmin mainitaan meidän viime syyskuun 30 päivänä insinööri Hjeltille antamassamme, seuraavan lokakuun 28 päivänä marraskuun 15 päivään 1916 pitennetyssä sitoumuksessa sekä hyväksyy kaikki vastamainitussa sitoumuksessa asettamamme ehdot ja määräykset ja sitoutuu puolestaan täyttämään kaikki mikä mainitun sitoumuksen mukaan on ensinmainittujen talojen ja tonttien omistajan velvollisuutena sekä sitoutuu, siinä tapauksessa että hän tahi tarkoitusta varten perustettu yhtiö myy edellä mainitut kiinteistöt toiselle, velvoittamaan ostajan täyttämään annetun sitoumuksen, että myös pannut meidän hyväksymämme vakuuden siten tekemänsä sitoumusten täyttämisestä.

Tämän johdosta ja kun insinööri Allan Hjelt, mikäli olemme saaneet tietää, jo on anonut sellaisen kaupungin asemakaavanmuutoksen aikaansaamista, joka on tarpeellinen edellä mainitussa syyskuun 30 päivänä 1916 antamassamme sitoumuksessa ehdotetun uuden kadun aikaansaamiseksi, saamme mekin, sittenkun tämän kaupungin Raastuvan oikeus on viime joulukuun 8 päivänä antanut suostumuksensa sen tonttimme osan luovuttamiseen, mikä tuollaista uutta katua varten tarvitaan, sikäli kuin luovutus koskee alaikäisen John Bertel Litoniuksen osallisuutta tonttiin, täten, huomauttaen että olemme hyväksyneet vastamainitun sitoumuksen ainoastaan sillä edellytyksellä, että kaupunki hyväksyy sen 3, 4, 5 ja 7 kohdassa olevat ehdot ja määräykset, anoa, että Herrat Kaupunginvaltuusmiehet, hyväksymällä edellä mainitun syyskuun 30 päivänä 1916 annetun sitoumuksen 3, 4, 5 ja 7 kohdan ja huomioon ottaen kaikki muut mainitussa kirjoituksessa olevat ehdot ja määräykset, vastaanottaisi katumaan sekä, elleivät naapuritonttien omistajat ole sitä ottaneet tehdäkseen, teettäisi ja kustantaisi kadun tasoituksen ja päällystykseen sekä ryhtyisi toimiin semmoisen kaupungin asemakaavanmuutoksen aikaansaamiseksi, mikä johtuu mainitussa sitoumuksessa edellytetyn uuden kadun teettämisestä Aleksanterinkadun ja Pohjois Esplanadikadun välille.

Helsingissä, tammikuun 19 päivänä 1917.

F. W. Litonius.
Lääketieteenlisensiaatti.

Valter Litonius.
Eläinlääketieteenylioppilas.

Esther Hakola.
Rouva.

Bertha Litonius.
Tohtorin leski.

Omasta puolestani ja alaikäisen poikani John Bertel Litoniuksen holhoojana.

Liite IV.

Siinä tapauksessa että insinööri Allan Hjelt tai hänen perustamansa yhtiö ennen ensi marraskuun 1 päivää ostaa tässä Helsingin kaupungissa omistamaamme Aleksanterinkadun taloon ja tonttiin N:o 21 (osoten:o 50) korttelissa N:o 95 Gaselli lännessä ja etelässä rajoittuvat tontit ja haluaa rakentaa viimeksi mainitut sillä tavoin, että sanotun korttelin halki johdetaan katu Aleksanterinkadulta Pohjois Esplanadikadulle, sitoudumme täten puolestamme avustamaan sellaisen uuden kadun aikaansaamista luovuttamalla omistamamme tontin länsirajalta puolet kadun leveyttä, kuitenkin enintään puolikymmenettä (9 1/2) metriä, seuraavilla ehdoilla, nimittäin:

1) että suunniteltu katu johdetaan kohtisuoraan Aleksanterinkatua vasten suorassa linjassa Pohjois Esplanadikadulle ja joka kohdastaan vähintään kahdeksantoista (18) metriä leveänä;

2) että puheena olevain naapuritonttien omistaja luovuttaa Aleksanterinkadun tontin N:o 23 (osotenumero 52) itärajalta vähintään yhtä leveän alan kuin mekin ja eteläisistä naapuritonteista niin suuret alat kuin on tarpeen, jotta katu saa 1) kohdassa mainitun pituuden ja leveyden;

3) että katua varten tarpeellinen maa luovutetaan Helsingin kaupungille sekä kaupunki vastaanottaa katumaan ja ottaa hankkiakseen tarpeellisen kaupunginasemakaavanmuutoksen, siihen luettuina tarpeelliset tontinjärjestelyt;

4) että uusi katu tuottaa meidän omistamallemme tontille kaikki ne oikeudet, mitkä Helsingin kaupungin nykyään voimassa olevan tai vastedes vahvistettavan rakennusjärjestyksen mukaan on tontilla sen levyisen kadun varrella kuin tässä on puhe, mutta että meidät vapautetaan velvollisuudesta säädetyn ajan kuluessa rakennuttaa uutta katua päin oleva osa tonttiamme ja meille vakuutetaan oikeus pysyttää Aleksanterinkatua päin antavan kivitalomme jäljellä oleva osa siinä kunnossa, minkä se saa, sittenkun uuden kadun paikaksi luovutetulla osalla sijaitseva osa on purettu ja rakennuksen jäljellä oleva osa pantu siihen kuntoon kuin 6) kohdassa edellytetään;

5) että me emme ole velvolliset teettämään emmekä kustantamaan kadun teettämisestä aiheutuvia töitä, vaan että nämä työt, niihin luettuina meidän tontillamme olevain rakennusten tarpeellinen purkamisen, teettää ja kustantaa joko Helsingin kaupunki tahi puheena olevain naapuritonttien omistaja;

6) että uutta katua päin antava osa Aleksanterinkadun varrella sijaitsevaa kivitaloamme naapuritonttien omistajan kustannuksella kohta purkamisen jälkeen jälleen pannaan kuntoon ja että silloin uutta katua päin antava ulkoseinä sijoitetaan tontinrajaan mainittua katua vasten ja rakennetaan samaan tyyliin kuin Aleksanterinkatua päin antava julkisivu, että kaksi jopa neljäkin ikkunaa pannaan kuhunkin kerrokseen ja että yhteen kunkin kerroksen huoneeseen laitetaan tulisija siihen kuuluvine savujohtoineen sekä että näihin tarkoituksiin saa käyttää purkaessa saatuja rakennusaineita, jota vastoin kaikki muut rakennusaineet, jotka me haluamme pitää, luovutetaan korvauksetta meille ja naapuritontin omistajan kustannuksella pinotaan meidän tontillemme;

7) että mainittujen naapuritonttien omistaja sitoutuu meille suorittamaan satatuhatta (100,000) Suomen markkaa, joka summa on maksettava kohta kun kaupunginasemakaavanmuutos on asianmukaisesti vahvistettu;

8) että me emme ole velvolliset katua varten luovuttamaan maata emmekä sallimaan purkaa luovutettavalla alueella olevia rakennuksia, ennenkuin kaupunginasemakaavanmuutos on vahvistettu ja 7 kohdassa mainittu sadantuhannen markan rahamäärä meille maksettu, emmekä missään tapauksessa ennen kesäkuun 1 päivää 1918, kuitenkin noudattaen että me joka tapauksessa niin hyvissä ajoin edeltäpäin saamme tiedon uuden kadun rakennustöiden alottamisesta, että ehdimme ennen joulukuun loppua irtisanoa vuokralaisemme muuttamaan seuraavan kesäkuun 1 päivänä, jota ennen työt siinä osassa katua, jonka me luovutamme, eivät saa alkaa;

9) että puheena olevain naapuritonttien omistaja oikeuttaa meidät, sittenkun kaupunginasemakaavanmuutos on vahvistettu, vaatimaan suunnitellun kadun teettäväksi ja sitoutuu siinä tapauksessa sen irtisanomisajan kuluttua, mikä edellisessä kohdassa mainitaan, omalla kustannuksellaan teettämään kadun, sen uhalla että meillä muutoin on oikeus naapuritonttien omistajan kustannuksella teettää työ;

10) että me suhteellisesti meidän tontistamme luovutettavaan alaan saamme osan siitä korvauksesta, minkä Helsingin kaupunki ehkä suostuu antamaan uuden kadun aikaansaamisesta, jos ja sikäli kuin tämä osuus menee yli sadantuhannen (100,000) markan;

11) että puheena olevain naapuritonttien omistaja, ennenkuin hakee kaupunginviranomaisilta uuden kadun teettämistä, asettaa meidän hyväksymämme vakuuden niiden sitoumusten täyttämistä, mitkä hänellä edellä olevan mukaan on;

12) että holhouslautakunta ja raastuvanoikeus antavat suostumuksensa puheena olevan tonttialamme luovutukseen mikäli koskee alaikäisen John Bertel Litoniuksen osaa tontista.

Tämä sitoumus astuu voimaan ainoastaan siinä tapauksessa että insinööri Allan Hjelt tai hänen perustamansa yhtiö on ennen ensi marraskuun 1 päivää ostanut puheena olevat naapuritontit, sekä on voimassa ainoastaan siinä tapauksessa että insinööri Hjelt tai hänen perustamansa yhtiö tultuaan mainittujen naapuritonttien omistajaksi on ennen viimeksi mainittua päivää hyväksynyt edellä oleva sitoutumuksen ja pannut sen 11) kohdassa mainitun vakuuden sekä kaupunki ennen tammikuun 1 päivää 1918, hyväksyen 3) ja 4) sekä ehdollisesti 5) kohdassa mainitut ehdot ynnä 8) kohdassa mainitut ajanmääräykset, on hankkinut asianmukaisen vahvistuksen kadun teettämistä varten tarpeelliselle kaupunginasemakaavanmuutokselle, mutta lakkaa päinvastaisessa tapauksessa kokonaan voimassa olemasta.

Helsingissä, syyskuun 30 päivänä 1916.

Walter Litonius.

Bertha Litonius

omasta puolestani ja alaikäisen poikani

John Bertel Litoniuksen

laillisenä holhoojana.

F. W. Litonius.

Esther Hakola,

o. s. Litonius.

Todistavat:

A. M. Lassenius.
Varatuomari.

Kaarlo Fröjdman.
Varatuomari.

Viitaten syyskuun 30 päivänä kuluvaan vuotta insinööri Allan Hjeltille tai hänen perustamalleen yhtiölle antamaamme sitoumukseen osaltamme avustaa sitoumuksessa mainituin ehdoin uuden kadun aikaansaamista Helsingin kaupunkiin Aleksanterinkadun ja Pohjois Esplanadikadun välille ilmoitamme täten pysyvämme mainitussa sitoumuksessamme, siinäkin tapauksessa että insinööri Allan Hjelt tai hänen perustamansa yhtiö, tultuaan puheena olevain naapuritonttien omistajaksi, viimeistään ensi marraskuun viidentenätoista (15) päivänä on hyväksynyt edellä mainitun sitoumuksen ja pannut sen 11 kohdassa mainitun vakuuden.

Helsingissä, lokakuun 28 päivänä 1916.

Walter Litonius.

Bertha Litonius

omasta puolestani ja alaikäisen poikani
John Bertel Litoniuksen
laillisenä holhoojana.

F. W. Litonius.

Esther Hakola

o. s. Litonius.

Todistavat:

A. M. Lassenius.
Varatuomari.

Kaarlo Fröjdman.
Varatuomari.

HELSINGIN KAUPUNGIN

YLEISTEN TÖIDEN HALLITUS.

*Helsingissä,
jouluk. 9 p:nä 1916.*

N:o 308.

Helsingin Rahatoimikamarille.

Liite V.

Hallitukselle annetussa kirjoituksessa on insinööri Allan Hjelt anonut, että Hallitus oman lausuntonsa kera asianomaiseen paikkaan lähettäisi Hjeltin tänne antaman, Kaupunginvaltuustolle osotetun anomuksen sellaisen muutoksen hankkimisesta voimassa olevaan kaupunginasemakaavaan, että 19 metrin levyinen katu tulisi, sillä tavoin kuin hakemuksen oheinen, kaupungin Rakennuskonttorissa laadittu asemapiirros osottaa,

johdettavaksi tämän kaupungin korttelin N:o 95 Gaselli halki kohtisuoraan Pohjois Esplanadikadulta Aleksanterinkadulle. Sen ohessa ilmoittaa Hjelt, että talonomistaja F. L. Litonius-vainajan oikeudenomistajat, jotka omistavat Aleksanterinkadun tontin N:o 21, ja Hjelt, joka hankkeissa olevan yhtiön varalle on ostanut Pohjois Esplanadikadun tontit N:ot 7, 8 ja 9 sekä Aleksanterinkadun tontin N:o 23, siinä tapauksessa että ehdotettu kaupunginasemakaavanmuutos pannaan toimeen, luovuttavat kaupungille ehdotetun kadun alaksi tarvittavan paikan sekä että Privatbanken i Helsingfors, Aktiebolag, suostuu, niinkuin tämän oheinen pankin antama sitoumus osottaa, ottamaan vastatakseen kaikista edellä mainittuja tontteja nykyään rasittavista kiinnityksistä, siinä tapauksessa että mainittu kaupunginasemakaavanmuutos saadaan aikaan.

Samalla kun Hallituksella on kunnia täten Rahatoimikamariin lähettää insinööri Hjeltin edellä mainittu hakemus siihen kuuluvine asiakirjoineen ja asemapiirroksineen, viimeksi mainittu kolmin kappalein, pyytää Hallitus vaadituksi lausunnoksi puoltaa, että kaupunki vastaanottaisi puheena olevan tarjouksen liikennekannalta katsoen kaupungille erittäin edullisena ja että hankittaisiin sellainen muutos voimassa olevaan kaupunginasemakaavaan, kuin ehdotuksen toteuttamiseksi on tarpeellista.

G. Idström.

Bertel Jung.

Oskar Möller.

Liite VI.

HELSINGIN KAUPUNGIN

Yleisten töiden Hallitus.

Helsingissä,

jouluk. 23 p:nä 1916.

Helsingin Rahatoimikamarille.

N:o 322.

Sittenkun Hallitus oli kirjelmässä kuluva joulukuun 9 päivältä N:o 308 Kamariin lähettänyt insinööri Allan Hjeltin tänne antaman, Kaupunginvaltuustolle osotetun anomuksen sellaisen muutoksen hankkimisesta voimassa olevaan kaupunginasemakaavaan, että 19 metrin levyinen katu tulisi määrätyksi tämän kaupungin korttelin N:o 95 halki

johdettavaksi kohtisuoraan Pohjois Esplanadikadulta Aleksanterinkadulle, on insinööri Hjelt Hallitukselta anonut, että Hallitus asianomaiseen paikkaan lähettäisi tämän oheisen kirjoituksen oman lausuntonsa kera siinä esitetystä ehdotuksesta.

Mainitussa kirjoituksessa tarjoo insinööri Hjelt Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiön puolesta kaupungille ne osat yhtiön omistamia tontteja Pohjois Esplanadikatu 7, 8 ja 9 sekä Aleksanterinkatu 23, jotka on aikomus käyttää ehdotetun kadun alaksi, sillä ehdolla että kaupunki toimittaa ja kustantaa kadun tasoittamisen ja päällystämisen sekä että osakeyhtiö oikeutetaan kadun alle rakentamaan tunneli sähkö- ja muita tarpeellisia johtoja varten. Sen ohessa anoo Hjelt, että ehdotettua katua sanottaisiin Centralgatan—Keskuskaduksi, minkä ohessa Hjelt esittää, että kaupunki, siihen nähden että Hjelt edellä mainitulla tavalla luovuttaisi kaupungille noin 1,500 m² rakennustonttia, jonka ostohinta on ollut noin 1,000 markkaa m²:ltä, sekä sitä paitsi on sitoutunut ei ainoastaan Aleksanterinkadun tontin N:o 21 omistajille, F. L. Litonius-vainajan perillisille maksamaan 100,000 markkaa korvausta siitä viimeksi mainitun tontin osasta, minkä he luovuttaisivat puheena olevaa katua varten, vaan myös kustantamaan samalla tontilla tarpeelliset purkaus- ja julkisivurakennustyöt, Hjeltille korvaisi sekä mainitut 100,000 markkaa että vastaisten purkaus- ja muutosrakennustöiden kustannukset.

Vaadituksi lausunnoksi on Hallituksella täten kunnia ehdottaa, että kaupunki vastaanottaisi insinööri Hjeltin edellä kerrotun tarjouksen, kuitenkin sillä edellytyksellä että kaupungin tulisi toimittaa ainoastaan ehdotetun kadun tasoitus, josta on kustannuksia arviolta 45,200 markkaa, ja lisäksi avustaa sen päällystämistä 40,000 markalla sekä muutoin Hjeltin esittämin ehdoin, kuitenkin määräämällä että edellä mainittu tunneli rakennetaan niiden määräysten mukaan, mitkä Rahatoimikamari tunnelin piirustuksia tarkastettuaan katsoo tarpeelliseksi antaa. Samalla kun Hallitus lisäksi esittää, että kadulle annettaisiin Hjeltin ehdottama nimi, on Hallitus Hjeltin korvausanomukseen nähden sitä mieltä, että kadun aukaiseminen tuottaa niin huomattavia etuja sen viereisten tonttien omistajille, ettei sen laatuista korvausta, jota Hjelt on pyytänyt, olisi myönnettävä.

G. Idström.

Oskar Möller.

*Liite VII.**Helsingin Rahatoimikamarille.*

Allekirjoittanut Osakeyhtiö haluaa täten ilmoittaa, että vastaisen Keskuskadun länsipuolelle vasten Aleksanterinkatua tehtävä rakennuksemme sijoitetaan vähintään 6 metrin päähän tontinrajasta noin 20 metrin leveydeltä, lukien Keskuskadun rajasta länteen, jotta tällä kohdalla aikaansaadaan mukavammat kulkuolot.

Helsingissä, helmikuun 2 päivänä 1917.

Kunnioittaen:

Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiö.

Allan Hjelt.

*Liite VIII.**Helsingin Rahatoimikamarille.*

Rahatoimikamarin arvoisaan tiedustelun johdosta, voiko Helsingin kaupunki saada oikeuden tarkastaa ja hyväksyä Keskuskadun varrelle teetettävään uutisrakennustemme Pohjois Esplanadikatua päin antavain julkisivujen piirustukset ennen niiden antamista asianomaisten viranomaisten vahvistettavaksi, pyydämme ilmoittaa, että yhtiömme mielellään sitoutuu siihen.

Helsingissä, helmikuun 23 päivänä 1917.

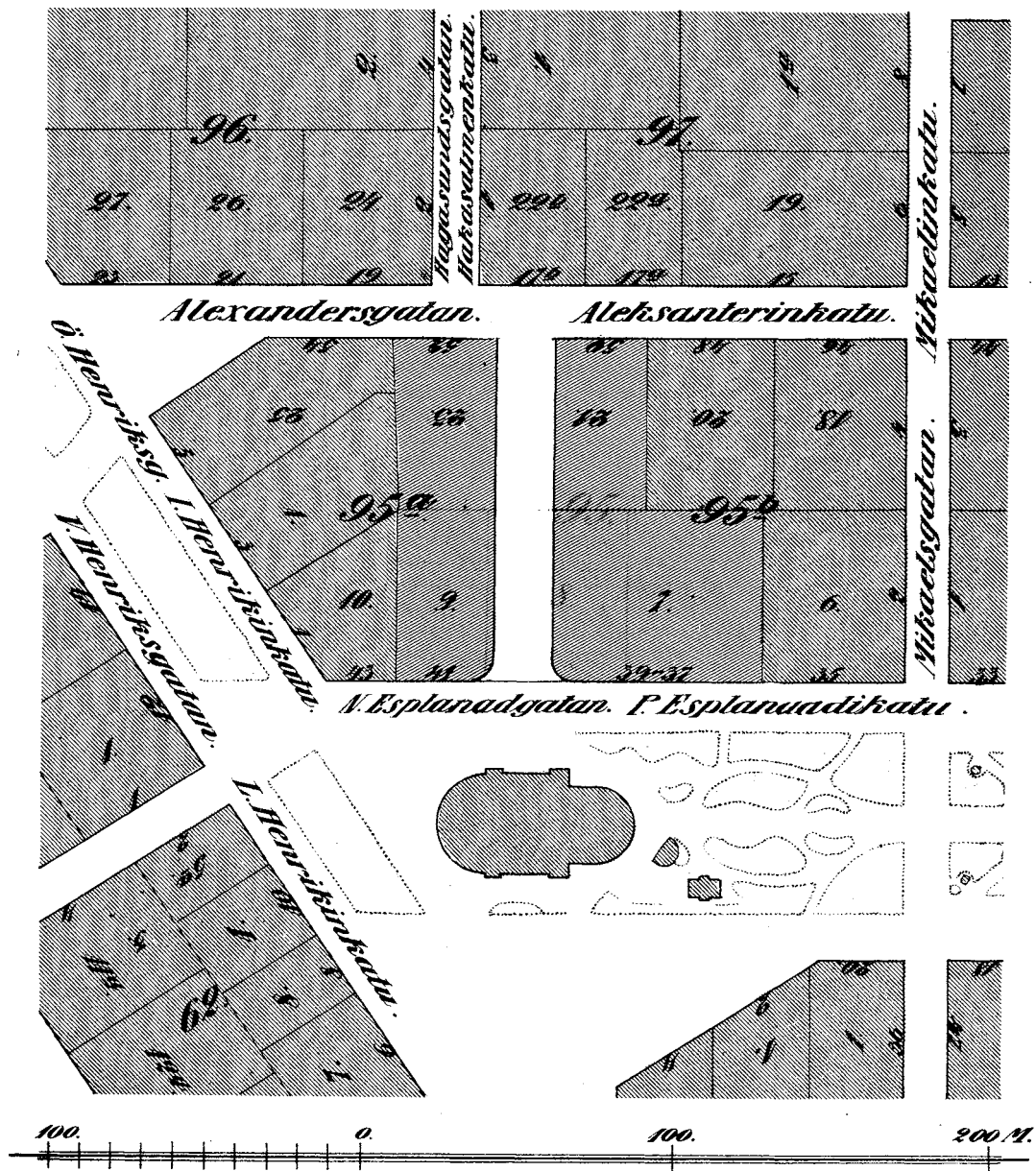
Kunnioittaen:

Aktiebolaget Centralgatan Osakeyhtiö

Allan Hjelt.

*Stadsplaneändring,
berörande kvarte-
ret N° 95 i II stadsde-
len av Helsingfors.*

*Asemahaavaruunnos,
koskeva korttelia
N° 95 II kaupungin
osassa Helsingissä.*

HELSINGFORS STADS BYGGNADSKONTOR

4 december 1916

B.

Komitean mietintö N:o 2 kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan sekä mainitun opetuksen tarkastuksen aikaansaamista koskevasta asiasta.

Tammikuun 30:tenä 1917 päivättyä mietintöä (*Pain. asiakirj. N:o 3 vuodelta 1917*) esiteltäessä on Kaupunginvaltuusto kokouksessaan kuluva helmikuun 13 päivänä keskusteltuaan (Liite I) päättänyt palauttaa mietinnön Komiteaan osin uudesti laadittavaksi siihen suuntaan, että työväenopetuslaitokset alistettaisiin jonkin ennestään olevan kaupungin lautakunnan tai Komitean ehdottaman uuden erikoislautakunnan alaisiksi, osin jotta Komitea tarkastaisi keskustelun aikana tehtyä ehdotusta että työväenopisto pysytettäisiin nykyisen hallintonsa alaisena, mutta muut työväenopetuslaitokset alistettaisiin yhteisen johtokunnan alaisiksi, jonka kokoonpanossa olisi otettava huomioon eri koulujen tarpeet.

Tätä tehtävää täyttääkseen on Komitean lausuttava mielensä edellä mainituista kahdesta muutosehdotuksesta.

Mitä ensinnä tulee mahdollisuuteen lakkauttaa nykyiset erikoisjohtokunnat ja yhdistää koko työväenopetustoiminta, työväenopistoa lukuun ottamatta, yhden ainoan kunnallisen johtokunnan alaiseksi, on Komitea yksimielisesti yhtynyt siihen käsitykseen, että tämän ehdotuksen toteuttaminen ei veisi asiaa onnelliseen ratkaisuun. Komitean käsityksen mukaan on aivan välttämätöntä, että kunkin koulun hallintoa toimittaa koulun toiminnan esineenä olevaan erikoisalaan perehtynyt johtokunta, joka tarkoin tuntee koulun tarpeet sekä on omansa valvomaan sen etuja. Jos kaikki erikoisjohtokunnat yhdistettäisiin yhdeksi, täytyisi yhteisen johtokunnan ensi kädessä käsitellä moniaita vähäpätöisiä yksityisseikkoja, mikä kävisi tuollaiselle keskusjohtokunnalle liian rasittavaksi. Eri koulujen erilaatuisuuden johdosta saisi tämä elin niin monenlaatuista hallintotehtäviä, että varmaankin kävisi vaikeaksi kokoonpanna johtokuntaa niin, että asiantuntemus kaikilla työväenopetuksen aloilla tulisi riittävästi edustetuksi.

Tämän johdosta Komitea ei ole katsonut voivansa puoltaa vastamainittuun suuntaan menevää muutosehdotusta.

Mitä sitten tulee ehdotukseen että työväenopetuslaitokset, joko kaikki tai jotkin niistä, asetettaisiin jonkin ennestään olevan tai nimenomaan tätä tarkoitusta varten perustetun kunnallisen erikoislautakunnan alaisiksi, on tämä tarkoitus saavutettavissa joko hyväksymällä esitysehdotuksen tekijän ehdotus tai

myös asettamalla ehdotettu tarkastus jonkin ennestään olevan kunnallisviranomaisen alaiseksi. Näistä vaihtopuolista saanee edellisen jättää sillensä, koska Kaupunginvaltuustossa toimitettu äänestys selvästi osotti, että Valtuuston enemmistö ei kannattanut erikoisen keskuslautakunnan asettamista. Mitä taas jälkimmäiseen vaihtopuoleen tulee, eivät muut kunnallisviranomaiset voine tulla kysymykseen kuin Rahatoimikamari ja Sosialilautakunta.

Näistä kahdesta viranomaisesta antaisi Komitea puolestaan etusijan Sosialilautakunnalle, jonka työala tosin ei käsitä työväenopetustoimintaa, mutta on kuitenkin sen kanssa läheisessä yhteydessä. Sen sijaan tämän laatuinen tehtävä olisi vieras Rahatoimikamarin toiminnalle, joka etupäässä on taloudellista laatua. Kamarin kokoonpanokaan ei tarjoo takeita siitä, että Kamarissa olisi tarpeellista asiantuntemusta tällä erikoisalalla.

Komitea myöntää mielellään, että ehdotettu tarkastus saisi hallintokannalta katsoen jonkin verran lujemman aseman, jos sen tukena olisi pysyväinen kunnallinen elin, sen sijaan että se välittömästi olisi Kaupunginvaltuuston alainen. Komitea on sitä mieluummin katsonut voivansa suositella tämän suuntaista järjestelyä, kun Sosialilautakunta, jonka lausunnon asiasta Komitea on hankkinut, on ilmoittanut, että työväenopetuksen ja sen tarkastuksen ylivalvonnan helposti käy sovittaminen Lautakunnan muiden työtehtävien yhteyteen.

Tämän tehtävän antaminen Sosialilautakunnan toimeksi ei Komitean mielestä ehdottomasti vaatisi muuttamaan Lautakunnan nykyään voimassa olevaa, huhtikuun 15 päivänä 1913 annettua johtosääntöä, joka nimenomaan edellyttää (2 § f mom.), Lautakunnan tehtävänä olevan käsitellä „muita, lautakunnan yleisen tehtävän yhteydessä olevia ja Kaupunginvaltuuston sille antamia asioita“. Komitea on arvellut tarkastuksen ja Lautakunnan välisen yhteistyön käyvän aluksi järjestäminen siten, että Lautakunta välittömästi puuttumatta työväenopetuslaitosten hallinnon yksityiskohtiin toimittaisi tarkastuksen ylivalvontaa, olisi osallisena tarkastajanviran täyttämässä sekä käsitelisi ne tärkeämmät periaatteelliset asiat, mitkä tarkastaja alistaa Lautakunnan tutkittaviksi. Sen ohessa Sosialilautakunta vastaanottaisi ja tarkastaisi tarkastuksen annettavan vuosikertomuksen ja ryhtyisi siitä ehkä aiheutuviin toimenpiteisiin.

Siinä tapauksessa että Sosialilautakunnan ja tarkastuksen välistä yhteistyötä sekä tähän kuuluvain asiain esittelyä olisi vastedes lähemmin määriteltävä ja säännösteltävä, sopisi Lautakunnan aloitteesta tehdä tämän johdosta tarpeellisia lisäyksiä Lautakunnan johtosääntöön.

Lukuun ottamatta niitä muutoksia, joita tarkastuksen alistaminen Sosialilautakunnan alaiseksi vaatii, katsoo Komitea olevan pääasiassa pysyttämisen aikaisemmin laaditun ehdotuksen mies- ja naistarkastajan johtosäännöksi. Ehdotuksen 1 §:än on Komitea Kaupunginvaltuustossa tapahtuneessa keskustelussa tehdyn muistutuksen johdosta pannut selventävän määräyksen siitä, miten tarkastajanviran täyttämässä on meneteltävä. Naistarkastajan ottaminen ja erot-

taminen lienee annettava Sosialilautakunnan toimeksi, ja muodollisista syistä on määräys tästä seikasta siirretty 1 §:än. Tarkastajan vuosikertomus on, siihen nähden että kertomus näyttää olevan sopiva antaa ei kalenteri- vaan lukuvuodelta, määrätty annettavaksi viimeistään syyskuun 1 päivänä.

Kun Kaupunginvaltuuston keskustelussakin kajottiin ehdotetun tarkastuksen toimialan laajuuteen, on Komitea katsonut olevan huomauttaminen, että epäilemättä on hyödyksi ja eduksi työväenopetukselle, jos tarkastus ei ulota toimintaansa ainoastaan varsinaisiin ammattikasvatuslaitoksiin, vaan työväenopistoonkin. Yksityisestä alotteesta toimeensaadut työväenopetuslaitokset ja -kurssit, jotka kaupungilta saavat kannatusapua joko vakinaisista tai anniskeluyhtiön varoista, näyttää niinkään olevan alistettava puheena olevan tarkastuksen alaisiksi, niinkuin johtosääntöehdotuskin nimenomaan edellyttää.

Mitä vihdoin tulee ehdotukseen tarkastuksen järjestämisestä aluksi koetteeksi kolmeksi vuodeksi, ei Komitea ole tässä kohden tahtonut luopua ehdotuksestaan, joka suo Kaupunginvaltuustolle tilaisuuden kuuden kuukauden kuluessa irtisanoa tarkastajan.

* * *

Edellä lausutun johdosta pyytää Komitea, pääasiassa toistaen aikaisemman ehdotuksensa, esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

evätä esillä olevassa esitysehdotuksessa tehdyn ehdotuksen kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan aikaansaamisesta; mutta

kunnan omain tai kunnan varoilla kannatettujen työväenopetuslaitosten toiminnan valvonnan uskottavaksi tarkastajalle, apunaan naistarkastaja kaupungin ammatti- ja käsityöläiskoulujen naispuolisten oppilaiden opetuksen silmälläpitoa varten;

tarkastajan virkatoiminnassaan olevaksi Sosialilautakunnan alainen;

*hyväksyä tämän oheiset, eräiltä kohdin muutetut ehdotukset mainittujen toimihenkilöjen johtosäännöksi sekä tarkastuksen vuosi-
rahasäännöksi;*

*mainitun järjestön toiminnan alkavaksi syyskuun 1 päivästä
kuluvaan vuotta;*

*käskeä Sosialilautakunnan julistaa tarkastajanviran avonai-
sena haettavaksi ja tehdä ehdotuksen sen täyttämiseksi; sekä*

Kaupunginvaltuuston 1917 vuoden käyttövaroista osottaa arviolta 2,300 markkaa tarkastuksen palkkoihin ja kuluihin tämän vuoden syys—jouluukuulla.

Helsingissä, helmikuun 27 päivänä 1917.

V. von Wright.

K. Cannelin.

J. J. Sederholm.

S. Ivalo.

A. Wallensköld.

John Ugglä.

Ehdotus :

Helsingin kaupungin työväenopetuslaitosten mies- ja naistarkastajan johtosääntö.

1 §.

Kunnan omaan tai kunnan varoilla avustettujen työväenopetuslaitosten toimintaa valvomaan asetetaan tarkastaja, jonka, sittenkun Sosialilautakunta on viran julistanut avonaisena haettavaksi 30 päivän kuluessa ja oman lausuntonsa kera lähettänyt asiakirjat Kaupunginvaltuustolle, Kaupunginvaltuusto valitsee varaamalla molemmin puolin kuusikuukautisen irtisanomisajan.

Tarkastaja on välittömästi Sosialilautakunnan alainen. Hän ei saa pitää eikä hoitaa muuta tointa, joka on esteeksi hänen toiminnalleen kaupungin palveluksessa.

Kaupungin ammatti- ja käsityöläiskoulujen naisoppilaiden opetuksen valvonnassa avustaa miestarkastajaa naistarkastaja, jonka Sosialilautakunta ottaa ja erottaa miestarkastajan esityksestä.

2 §.

Tarkastaja on velvollinen valvomaan 1 §:ssä mainittujen työväenopetuslaitosten toimintaa sekä katsomaan, että opetusta annetaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja vahvistettujen perusteiden mukaan. Sitä varten on tarkastajan velvollisuutena erittäin:

taajaan käymällä työväenopetuslaitoksissa hankkia tarkka selvä niiden tilasta sekä tarkkaavaisesti seurata tämän alan kehitystä muillakin paikkakunnilla, toimia tarkoituksenmukaisten opetustapain käytäntöön saattamiseksi ja kaikin tavoin edistää ammattikasvatuksen kehitystä;

budjetinjärjestelyä koskevia kysymyksiä käsiteltäessä ja muulloinkin, kun tarpeelliseksi katsoo, olla saapuvilla asianomaisten johtokuntain kokouksissa sekä ottaa osaa keskusteluihin, mutta ei päätöksiin;

vähintään kahtena päivänä viikossa siihen aikaan vuodesta, jolloin työväenopetuslaitokset ovat toiminnassa, olla määrättyinä ilmoitettuina aikoina ja ilmoitetulla paikalla kaupungissa tavattavana;

tarkastuksessa tekemänsä huomioiden johdolla antaa neuvoja ja ohjeita opettajille ja opettajattarille sekä hankkia tietoja oppilaiden koulunkäynnistä;

tarpeen mukaan pitää kokouksia kaupungin työväenopetuslaitosten asianomaisten johtokuntain edustajain kanssa neuvotellakseen työväenopetusta koskevista asioista;

asianomaisille valtion ja kunnan viranomaisille antaa näiden vaatimat lausunnot ja tiedot;

Sosiaalilautakunnalle tehdä ehdotuksia toimialaansa kuuluvista asioista; ennen syyskuun 1 päivää Sosiaalilautakunnalle antaa kertomus omasta ja naistarkastajan toiminnasta lähinnä edellisenä lukuvuonna; sekä muutoin noudattaa niitä määräyksiä ja ohjeita, joita Sosiaalilautakunta hänen virkatoimintaansa nähden antanee.

3 §.

Tämä johtosääntö on voimassa syyskuun 1 päivästä 1917.

Ehdotus:

Kaupungin työväenopetuslaitosten tarkastuksen vuosirahasääntö.

Miestarkastaja, palkkaa	4,000: —
Naistarkastaja, „	600: —
Tarverahoja	1,400: —
	Yhteensä 6,000: —

Ote pöytäkirjasta, joka tehtiin Helsingin Kaupunginvaltuuston kokouksessa helmikuun 13 päivänä 1917.

12 §.

Esiteltiin komitean mietintö kaupungin työväenopetuslaitosten keskuslautakunnan sekä mainitun opetuksen tarkastuksen aikaansaamista koskevasta asiasta (*Pain. asiakirj. N:o 3 vuodelta 1917*).

Herra *Elwing* sanoi puolestaan käsittäneensä ehdotetun johtosäännön 1 §:n ensimmäisessä kappaleessa olevat sanat „Kamarin esityksestä“ siten, ettei Kaupunginvaltuustoa tarkastajan virkaa täyttäessään sitoisi Rahatoimikamarin jollekin henkilölle antama puoltosana, vaan olisi Valtuusto esteetön virkaan valitsemaan muunkin hakijan.

Herra *Ehrnrooth* epäili, oliko komitea löytänyt oikeaa ratkaisua asialle. Etusijassa oli puhujan huomio kiintynyt siihen, että komitea oli huomauttanut ehdotuksensa tarkoittavan ainoastaan väliaikaista toimenpidettä. Tätä käsitystä ei kuitenkaan ollut esiintuotu ponsissa eikä johtosääntöehdotuksessa. Puhujan mielestä olisi komitean tullut ilmaista ehdotetun tarkastuksen väliaikainen laatu ehdottamalla sen saatettavaksi käytäntöön määräajaksi, esim. kolmeksi vuodeksi, niin että Kaupunginvaltuusto ennen sen loppua voisi ottaa harkittavaksi tarkastuksen tarpeellisuuden tai edelleen kehittämisen. Kun oli osottautunut vaikeaksi sovittaa tarkastusta jonkin kaupunginviranomaisen alaiseksi, oli komitea ehdottanut, että tarkastaja olisi välittömästi Kaupunginvaltuuston alainen. Tuollainen virka-asema ei kuitenkaan näyttänyt suositeltavalta, eikä tämän suuntaisia ennakkotapauksiakaan ollut olemassa. Tarkoituksenmukaisinta olisi sovittaa tämä virkamies johonkin laitokseen, joka tarpeellisella asiantuntemuksella voisi tarkastaa hänen toimintaansa. Tässä yhteydessä oli puhujan huomio erikoisesti kiintynyt siihen, että niin alhaisarvoisen toimihenkilön kuin naistarkastajan valitsisi Kaupunginvaltuusto. Näiden näkökohtain pohjalla oli puhuja koettanut löytää jotakin sekä esitysehdotuksen tekijän että komitean tarkoituksiperään soveltuvaan keinoon tarkastuksen alistamiseksi jonkin erikoisviranomaisen alaiseksi. Ne ainoat kunnalliset laitokset, jotka tässä kohden voivat tulla kysymykseen, olivat Sosialilautakunta ja Rahatoimikamari, mutta puhuja myönsi, etteivät nämäkään viranomaiset olleet tähän tarkoitukseen täysin sopivia. Asiasta annetut lausunnot kuitenkin osottivat, että keskuslautakuntaa oli pidetty tarpeellisena varsinaiselle ammattiopetukselle, mutta että työväenopisto edelleen voisi olla erikoisjohtonsa alainen, koska tämän oppilaitoksen opetus oli aivan toisen laatuista. Tähän nähden puhuja ehdotti, että Kaupunginvaltuusto palauttaisi mietinnön komiteaan uudesti laadittavaksi siihen suuntaan, että työväenopetuslaitokset, joko kaikki tai osa niistä, alistettaisiin jonkin kaupungin nykyisen lautakunnan tahi komitean ehdottaman erikoislautakunnan alaisiksi.

Herra *Hjelmmankin* oli sitä mieltä, että työväenopisto olisi pysytettävä nykyisen johtonsa alaisena, mutta ehdotti, että muut työväenopetuslaitokset asetettaisiin yhteisen johtokunnan alaisiksi, jonka kokoonpanossa olisi otettava huomioon eri koulujen tarpeet. Jos tämä ehdotus toteutettaisiin, kävisi nykyiset erikoisjohtokunnat kokonaan lakkauttaminen. Mitä Taideteollisuusyhdistyksen kouluun tuli, kävisi yhteiseen johtokuntaan asettaminen kaksi tämän koulun johtokunnan jäsentä tai myös kaksi sen jäsentä valitseminen yhteiseen johtokuntaan. Kannattaen herra Ehrnroothin ehdotusta toivoi puhuja komitean ottavan huomioon hänenkin esityksensä.

Herrat *V. T. Rosenqvist, Sederholm, Wallensköld* ja *Elving* puolsivat komitean ehdotuksen hyväksymistä, jota vastoin herra *Schybergson* kannatti komitean mietintöön liittyvää herra V. von Wrightin vastalauseetta.

Herrat *Charpentier* ja *Stenroth* sitä vastoin kannattivat herrain Ehrnroothin ja Hjelmmankin ehdotusta.

Asiasta olleen keskustelun johdosta asetti herra puheenjohtaja vastattavaksi seuraavan äänestysesityksen:

Ne herrat Kaupunginvaltuusmiehet, jotka vastaesitykseksi komitean ehdotuksen pääasiallista hyväksymistä vastaan hyväksyvät herra V. von Wrightin mietintöön liittyvän vastalauseen, äänestävät jaa;

jos ei voittaa, ovat Kaupunginvaltuusmiehet vastaesitykseksi hyväksyneet mietinnön palauttamisen herrain Ehrnroothin ja Hjelmmankin ehdottamassa tarkoituksessa.

Kun tähän esitykseen nimenhuudoin toimitetussa äänestyksessä vastattiin 7 jaa ja 40 ei, toimitettiin seuraava äänestys alempana olevan esityksen mukaan:

Ne herrat Kaupunginvaltuusmiehet, jotka pääasiassa hyväksyvät komitean ehdotuksen, äänestävät jaa;

jos ei voittaa, ovat Kaupunginvaltuusmiehet palauttaneet mietinnön herrain Ehrnroothin ja Hjelmmankin ehdottamassa tarkoituksessa.

Nimenhuudoin toimitetussa äänestyksessä annettiin 14 jaa ja 33 ei, joten Kaupunginvaltuusto oli päättänyt palauttaa mietinnön vastamainittua tarkoitusta varten.

Vakuudeksi:

A. V. Lindberg.

Esitys sopimuksen tekemisestä Vakuutusosakeyhtiö Kalevan kanssa konserttihuoneiston vuokraamisesta.

HELSINGIN

RAHATOIMIKAMARI

Maalisk. 12 p:nä 1917.

N:o 243.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Kirjelmässä huhtikuun 8 päivältä 1916 on Vakuutusosakeyhtiö Kaleva tehnyt ehdotuksen, että kaupunginviranomaiset kaupungille vuokraisivat konserttihuoneiston, jonka yhtiö aikoo rakennuttaa Kaivokadun tontille N:o 10, sillä edellytyksellä että keskustelut, joihin yhtiö on valtion kanssa ryhtynyt mainitun talon ostosta, vievät suotuisaan tulokseen. Hankittuaan asiasta kaupungin yleisten töiden Hallituksen lausunnon lähetti Rahatoimikamari asian Musiikkilautakuntaan, joka nyttemmin antamassaan, tämän oheisessa mietinnössä esitetyillä perusteilla puoltaa tehdyn tarjouksen hyväksymistä erinäisin, Lautakunnan ehdottamin ja yhtiön hyväksymin ehdoin.

Puheena olevan tarjouksen mukaan saisi kaupunki käytettäväkseen laadittujen luonnospiirustusten mukaisesti edellä mainitulle tontille rakennetun konsertti- ja juhlahuoneiston, johon kuuluisi konserttisali noin 1,600 hengelle, lämpiö, eteinen, harjoitus sali, kanslia- ja kirjastohuoneet y. m. sekä lämpö, vesi, valaistuslaitteet, ulkopuoliset korjaukset ja osa kalustoa, vähintään 20 vuoden vuokraudeksi ja 100,000 markan vuosivuokrasta, ollen kaupunki oikeutettu samoin ehdoin pitentämään vuokrasopimuksen vieläkin 20 vuodeksi.

Samoin kuin Musiikkilautakunta ja kaupungin yleisten töiden Hallitus on Rahatoimikamarikin havainnut esillä olevan alotteen tarjoovan tilaisuuden tyydyttävästi ratkaista jo kauan päiväjärjestyksessä olleen kysymyksen pääkaupungin arvon vaatiman, ajanmukaisen konserttihuoneiston aikaansaamisesta. Niinkuin Musiikkilautakunnan laskelmat osottavat, supistuisivat kustannukset kaupungin osanotosta hankkeen toteuttamiseen noin 100,000 markkaan kerta kaikkiaan, jota vastoin vuotuiset menot likimittäin korvautuisivat tuloilla. Muutoin pyytää Rahatoimikamari viitata edellä mainitussa Musiikkilautakunnan mietinnössä esitettyyn perusteluun, johon Kamari on voinut kaikin puolin yhtyä, hyväksyen puolestaan ehdotkin, jotka Lautakunnan mielestä olisi sopimukseen kytkettävä.

Edellä lausutun johdosta pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

antaa Rahatoimikamarin toimeksi Vakuutusosakeyhtiö Kalevan kanssa tehdä sopimuksen niiden konsertti- ja juhlahuoneistojen vuokraamisesta kaupungin käytettäväksi, mitkä yhtiö on ilmoittanut aikovansa rakennuttaa Kaivokadun tontille osote n:o 10, kahdenkymmenen vuoden ajaksi ja 100,000 markan vuosivuokrasta sekä muutoin seuraavin ehdoin:

a) että rakennustyö alotetaan mahdollisimman pian sodan päätyttyä ja suoritetaan pääasiallisesti sitä varten laadittujen, tämän oheisten luonnospiirustusten sekä tähän kuuluvan, Musiikkilautakunnan mietinnössä esitetyn selityksen mukaisesti;

b) että kaupungille varataan oikeus entisin ehdoin pidentää vuokrasopimus vieläkin kahdeksikymmeneksi vuodeksi;

c) että yhtiö vuokrakauden aikana eri korvauksetta kustantaa kaikkien huoneistojen lämmityksen, vedenkulutuksen ja itse rakennuksen korjaukset sekä samaten kustantaa valaistuslaitteet oman määräyksensä mukaan yksissä neuvoin rakennusarkkitehdin kanssa; ja

*d) että yhtiö niinikään kustantaa kaikki vaate-
naulakot, ison salin lavan ja ylägallerian penkit.*

Jos ehdotus saavuttaa Kaupunginvaltuuston hyväksymisen, päättänee Valtuusto:

valtuuttaa Rahatoimikamarin yksissä neuvoin Musiikkilautakunnan kanssa ryhtymään tarpeellisiin, päätöksestä johtuviin täytöntöönpanotoimiin sekä aikanansa Kaupunginvaltuustolta hankkimaan tarkoitukseen tarvittavat määrärahat.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Jarl W. Andersin.

HELSINGIN KAUPUNGIN

MUSIIKKILAUTAKUNTA.*Helmik. 9 p:nä 1917.**Rahatoimikamarille.*

N:o 14.

Rahatoimikamariin annetussa, huhtikuun 8:ntena 1916 päivätyssä kirjoituksessa (Liite I) on Vakuutusosakeyhtiö Kaleva ehdottanut, että kaupunginviranomaiset kaupungin käytettäväksi musiikki- ja juhlasaliksi vuokraisivat huoneiston, jonka yhtiö aikoi tarkoitusta varten rakentaa Kaivokadun tontille osote N:o 10, sillä edellytyksellä että keskustelut, joihin yhtiö oli valtion kanssa ryhtynyt mainitun talon ostosta, veivät suotuisaan tulokseen. Niiden runsaiden kustannusten johdosta, joita täytyi panna suunniteltujen musiikki- ja juhlahuoneistojen ynnä niihin kuuluvain huoneiden rakennuttamiseen, sekä siihen katsoen, että nämä huoneistot olivat sen laatuista, ettei niitä helposti voinut laittaa muihin tarkoituksiin sopiviksi, oli yhtiö, voidakseen ryhtyä toimenpiteisiin asiassa, pannut ehdoksi vähintään 20 vuoden vuokratkauden sekä 100,000 markan vuosivuokran, lämpö lukuun otettuna. Yhtiön toimitusjohtajan ilmoituksen mukaan on kaupungilla tilaisuus varata itselleen oikeus vuokrasopimuksen pitentämiseen vieläkin 20 vuodeksi ja samoin ehdoin.

Kaupungin yleisten töiden Hallitus, jonka lausunnon asiasta Rahatoimikamari on hankkinut, on kirjelmässä viime syyskuun 30 päivältä ilmoittanut valmistuttaneensa esillä olevaa asiaa valiokunnassa nykyään päiväjärjestyksessä olevain oopperatalon, taidenäyttelyrakennuksen, keskuskirjaston ja taideteollisuusmuseon tonttipaikkoja koskevain kysymysten yhteydessä. Kun Hallitus kuitenkin oli havainnut, että Kaleva-yhtiön ehdotus ei koskenut vastamainittuihin tonttikysymyksiin muilta kohdin, kuin että tämän aloitteen toteuttamisesta johdaisi, että konserttitalon paikaksi varattu kortteli N:o 198 vapautuisi käytettäväksi muihin tarkoituksiin, on Hallitus katsonut olevansa esteetön antamaan eri lausunnon esillä olevasta tarjouksesta. Siinä kohden on Hallitus ilmoittanut voivansa periaatteessa puoltaa yhtiön ehdotusta, koska siten saataisiin keski-kaupungilla sijaitseva konserttisali, tarvitsematta kaupungin sitä varten uhrata hyvällä paikalla sijaitsevaa tonttia tai kustantaa kalliin talon teettämistä.

Sittemmin on Rahatoimikamari lähetteessä viime lokakuun 19 päivältä katsonut tarpeelliseksi vaatia Musiikkilautakunnan lausuntoa esillä olevasta asiasta. Tämän johdosta pyytää Lautakunta antaa tässä seuraavan mietinnön ehdotuksineen.

* * *

Kysymys konserttitalon rakennuttamisesta maamme pääkaupunkiin ja sopivan tontin osottamisesta sitä varten, on jo aikaisemmin eri vaiheissa ollut Kaupunginvaltuuston pohdittavana. Vuonna 1905 teki Filharmoninen Seura Taitelijaseuran kera aloitteen kaunotaiteille yhteisen taidepalatsin aikaansaamiseksi, ja mainitut seurat anoivat, että kaupunki antaisi tarkoitukseen sopivan tontin tai vaihtopuolisesti raha-avulla edistäisi hankkeen toteuttamista. Kaupunginvaltuusto kuitenkin sillä kertaa päätti evätä esityksen, ja näiden seurain maamme hallitukselle tekemä apurahananomus niinkään evättiin, minkätähden ajatus yhteisen taidepalatsin aikaansaamisesta sai raueta. Ehdotuksen konserttitalon aikaansaamisesta otti uudelleen puheeksi Filharmoninen Seura Kaupunginvaltuustolle vuonna 1907 annetussa kirjoituksessa, huomauttaen valtiovaroista ehkä saatavan apumaksua tähän tarkoitukseen sekä anoen, että kaupunki puolestaan maksutta luovuttaisi talon paikaksi korttelin N:o 198, joka vahvistetun kaupunginasema-kaavan mukaan vastasi silloista Arkadian huvila-aluetta. Kirjelmän oheisten, arkkitehti Armas Lindgrenin laatimain luonnospiirustusten mukaan teetettäisiin rakennus korttelin itäosaan, jota vastoin sen länsiosa varattaisiin vastaisen kuvanveisto- ja maalaustaidenäyttelyn huoneiston paikaksi. Rakentamattomalle alueelle taas laitettaisiin istutuksia, joten olisi tilaisuus vastedes laajentaa rakennuksia.

Rahatoimikamarin arvattua puheena olevan, kaikkiaan 5,018. 602 m²:n laajuisen korttelin 490,351 markan 65 pennin arvoiseksi päätti Kaupunginvaltuusto kokouksessaan joulukuun 3 päivänä 1907 Valmisteluvaliokunnan ehdotuksesta tarkoitukseen varata vastamainitun korttelin, joka käsitti Arkadiankadun tontit N:ot 1, 3 ja 5, Länsi Henrikinkadun tontit N:ot 32 ja 34 sekä Etelä-Rautatiekadun tontin N:o 4. Kokouksessaan joulukuun 1 päivänä 1908 päätti Kaupunginvaltuusto, edelleen pysyen päätöksessään mainittujen tonttien varaamisesta puheena oleviin tarkoituksiin, olla lopullisesti määräämättä tonttien luovutusehtoja, vaan vasta sittenkun tarkoitusta varten perustetun liittymän tekemä tarjous tonttien haltuun ottamisesta oli saapunut vahvistaa ne lähemmät määräykset, jotka näyttivät tarpeellisilta tonttien tarkoituksenmukaiseen käyttämiseen ja konserttitalon nähdessä. Tuollaista yhtymää ei kuitenkaan voitu saada aikaan, odotettu valtioapu jäi saamatta ja hanke raukesi varain puutteessa.

Kysymys otettiin sittemmin uudestaan esille orkesterikysymyksen järjestämistä varten asetetussa valiokunnassa, joka tammikuun 24:ntenä 1912 päivätyssä mietinnössään (*Pain. asiakirj. N:o 4 vuodelta 1912*) huomautti, kuinka sopivain konserttihuoneistojen puute vaikutti haitallisesti soitannollisen elämän etuihin. Valiokunnan mielestä oli ilmeistä että, jos tässä kohden saataisiin aikaan tarkoituksenmukaiset olot, olisi tämä seikka omansa voimakkaasti edistämään sekä soitannollista elämää että sen vastaisen kehityksen taloudellisia edellytyksiä.

Mainitun valiokunnan ehdotuksesta päätti Kaupunginvaltuusto sittemmin kokouksessaan helmikuun 13 päivänä 1912, jolloin orkesterikysymys saatettiin

ratkaisuun, jättää kysymyksen konserttitalon aikaansaamisesta Helsingin Musiikkilautakunnan lähemmin valmisteltavaksi.

Tämän johdosta laati arkkitehti Armas Lindgren yksissä neuvoin Musiikkilautakunnan puhenjohtajan kanssa korttelissa N:o 198 varatulle paikalle sijoitettavan konserttitalon luonospirustukset. Tämän ehdotuksen mukaan ei rakennukseen laitettaisi ainoastaan konsertti- ja juhlahuoneistoja, vaan varustettaisiin se lisäksi niin, että siellä voisi toimeenpanna säännöllisiä oopperanäytäntöjäkin.

Tämän ehdotuksen lähetti Lautakunta Kanpunginvaltuustolle kirjelmässä marraskuun 16 päivältä 1912 (*Pain. asiakirj. N:o 67 vuodelta 1912*), mutta kaupunginviranomaisten puolelta ei asiassa ole sen enempää tehty, ennenkuin asia nyt Kaleva-yhtiön alotteesta on joutunut uuteen vaiheeseen.

* * *

Soitannollisen elämämme keskusahjon tarve on, niinkuin Musiikkilautakunta edellä mainitussa, vuonna 1912 antamassaan mietinnössä huomautti, käynyt yhä pakottavammaksi, ja pitemmästä lykkäyksestä voi koitua korjaamatonta vahinkoa nuorille sivistyspyrinnöillemme tällä alalla, joka on yhteiskunnan puolelta saanut osakseen mitä vilkkainta harrastusta. Helsinki on, niinkuin tunnettu, niitä Euroopan kaupunkeja, joissa soitannollinen elämä sykkii voimakkaimpana, ja väkilukuunsa verraten on, se ensimmäisten joukossa, mitä musiikkitilaisuuksien lukumäärään tulee.

Näyttää sentähden ilmeiseltä, että kaupungin, joka on sen laajuinen ja siinä asemassa kuin Helsinki sekä koko maamme henkisen elämän polttopisteenä, ei tule olla yrittämättä erinäisten ulkomaisten kaupunkien tapaan aikaansaada ajanmukaista huoneistoa täällä toistaiseksi kodittomalle soitannolliselle taiteelle. Tämä kaupungin velvollisuus esiintyy sitä ilmeisempänä, kun yhdyskuntamme täytyy kannattaa niitä pyrintöjä, joita onnellisemmassa asemassa olevissa maissa valtio tukee.

Vaikka kaupunki johtavan asemansa johdosta sivistyselämässämme jo on saanut tehdä tuntuvia uhrauksia, on tällä alalla vielä paljon tehtävänä. Tunnettu asianlaita on, että monet Keski-Euroopan kaupungit, jopa semmoisetkin, joilla ei ole pääkaupungin merkitystä ja velvollisuuksia, ovat tässä kohden ehtineet Helsingistä paljon edelle.

Täällä musiikkitarkoituksiin käytettävänä olevat huoneistot ovat kaikki sopimattomia tähän tarkoitukseen. *Yliopiston juhlasali*, ainoa akustiselta kannalta edullinen ja symfonisen musiikin esittämiseen soveltuva konserttisali, on useista syistä epätydyttävä. Saliin sopii ainoastaan 700 henkeä, niistä parvekkeille 120. Tarkoituksenmukaisia päällysvaatehuoneita, mukavuuslaitoksia, lämpiötä, orkesteri- ja taiteilijahuoneita puuttuu. Lava on liian ahdas, mikä seikka vaikeuttaa suurempain sävelteosten esittämistä. Salin käyttäminen konserttihuoneistoksi on vieras yliopiston päätehtävälle ja käy useinkin mahdottomaksi opetuksen ja jul-

kisten esitelmän vuoksi. Tämän konserttihuoneiston väliaikaista leimaa lisää se seikka, että yleisö on sijoitettu puoliympyrän muotoisille pengermille, niin että osaa kuulijoista istuu selin lavaan. Tuntuvin haitta on kuitenkin salin ahtaus, mikä vaatii pitämään korkeita pääsymaksuja eikä sentähden suotavassa määrässä salli täysipainoisamman musiikin levittämistä väestön laajoihin kerroksiin.

Kaupattorin varrella sijaitsevassa *ent. Seurahuonetalossa* oli aikaisemmin ainoa kutakuinkin edustava, juhlain ja suurempain kokousten pitoon sopiva huoneisto. Juhlasalia, jossa oli noin 700 sijaa, niistä 150 molemmissa sivuhuoneissa, voi käyttää konserttihuoneistona helppotajuistakin musiikkia esitettäessä. Kun vanha Seurahuone tulee purettavaksi, sittenkun sitä on lakattu käyttämästä sairaanhoitotarkoituksiin, joutuu pääkaupunki tämän johdosta erittäin kiusalliseen asemaan, ellei samalla ryhdytä toimenpiteisiin täysin ajanmukaisen konserttihuoneiston aikaansaamiseksi, jota sen ohessa voi käyttää juhla- ja kokoushuoneistona.

Muista konserttitarkoituksiin kelpaavista huoneistoista on etusijassa otettava huomioon *Työväentalo*, jonka juhlasaliin sopii noin 1,100 istumapaikkaa, parvekkeet lukuun otettuina. Huoneisto on tarkoitettu kokoussaliksi eikä sen ulkoasu eikä sisustus täytä arvokkaalle musiikkisalille asetettavia vaatimuksia. Ainoastaan kansankonsertteja käy siellä toimeenpaneminen. Sali sijaitsee syrjässä, ja epätietoista on, kauanko sitä yleensä saa käyttää musiikkitarkoituksiin.

Palokunnantalo epäkäytännöllisine huonesijoituksineen, epäsuotuisine akustiikkineen sekä epätarkoituksenmukaisine sisustuksineen ei sovellu konserttisaliksi. Salia, jossa, kaksi parvekettä lukuun otettuna, on tilaa noin 800 istumapaikalle, käytettiin ennen sen soveltamista sairaalaksi alinomaa kaikenlaatuisiin eri tarkoituksiin, mikä seikka vaikeutti sen käyttämistä konserttisalina.

Vanhan Ylioppilastalon sali, johon, parvekkeet lukuun otettuina, sopii noin 550 istumapaikkaa, on akustisessa suhteessa epäedullinen ja sitä käytetään Kansan Näyttämön esityksiin. *Pörssisalilla*, johon sopii ainoastaan 465 henkeä, niistä 140 parvekkeille, ei ole minkäänlaisia tarkoituksenmukaisen konserttisalin edellytyksiä.

Useissa ulkomaan kaupungeissa, missä olot ovat jossain määrin samanlaiset kuin meillä, on konsertti- ja juhlahuoneistot laitettu toistensa yhteyteen. Samaten olisi meilläkin meneteltävä, sillä sama puute kuin sopivista konserttihuoneistoista on isommista kokoussaleistakin. Kaupungille on kuitenkin aivan välttämätöntä saada ajanmukainen juhlahuoneisto kongressien, kansalais- ja muiden juhlain pitoa varten. Erittäin tuntuva on, niinkuin edellä huomautettiin, tämä tarve käynyt, sittenkun vanhaa Seurahuonetta ei enää ole käytettävänä.

Esillä oleva yksityinen alote täysin ajanmukaisen konsertti- ja juhlahuoneiston aikaansaamiseksi tarjoo Musiikkilautakunnan mielestä edullisen pohjan tämän jo liian kauan levänneen kysymyksen ratkaisulle, ja Lautakunta onkin

sentähden empimättä suonut tälle alotteelle ehdottoman etusijan Kaupunginvaltuustolle aikaisemmin tehdyn ehdotuksen edellä, joka oli laadittu sillä edellytyksellä, että tuollaisen huoneiston aikaansaamisesta ei ollut toiveita, ellei kunta itse ryhtynyt rakennuttamaan taloa tätä tarkoitusta varten.

Aikaisempaa ehdotustaan puoltaessaan oli Lautakunta, niinkuin edellä mainittiin, ottanut huomioon kotimaisen oopperankin vaatimukset sekä laadittanut yhdistetyn konsertti- ja oopperatalon luonnospiirustukset. Nyt esillä olevan ehdotuksen mukaan taas oopperan edut jätettäisiin tässä yhteydessä syrjään ja laitettaisiin yksinomaan konsertti- ja juhlahuoneisto. Tällä tavoin todellisuudessa ei loukattaisi oopperan etuja, koska on toiveita, että oopperan tontti- ja rakennuskysymys erikseen saadaan suotuisaan suuntaan ratkaistuksi. Uudestaan harkitessaan tätä kysymystä on Musiikkilautakunta sitä paitsi tullut siihen tulokseen, että ooppera- ja konserttitalon kytkemisestä toisiinsa koituu monta huomattavaa haittaa, jotka osottavat suotavaksi, että tässä puheena oleville molemmille kulttuurilaitoksille on sopivin hankkia kumpaisellekin oma kotinsa. Tässä ovat m. m. seuraavat näkökohdat määränneet Musiikkilautakunnan kannan.

Yhdistetyn ooppera- ja konsertti- sekä samalla juhlahuoneiston laittaminen samaan rakennukseen kohtaa eräitä rakennusteknillisiä vaikeuksia, m. m. orkesterin sijoitukseen nähden, jota paitsi käy vaikeaksi käytännöllisesti sijoittaa kaikkia näihin molempiin laitoksiin kuuluvia eri huoneistoja (harjoitushuoneistoja y. m.). Oopperasali rivijaoituksineen, pyöröteatterin tapaan laitettuihin permantoinen y. m. ei sovellu juhlahuoneistoksi. Kun ooppera- ja orkesteriyhtymällä on kumpaisellakin eri järjestönsä ja johtonsa, käy vaikeaksi välttää yhteentörmäyksiä ohjelmaittain ja harjoitusaikain sovittamisessa, ja toinen yritys joutuu kärsimään toisen takia.

Näihin näkökohtiin on vielä lisättävä muuan seikka, jolla on ratkaiseva merkitys. Konserttitalon paikaksi varatun korttelin N:o 198 myyntiarvo on kaupungin yleisten töiden Hallituksen hiljattain toimittaman arvion mukaan (Liite III) kokonaista 2,100,000 markkaa, siinä tapauksessa että kortteli kokonaisuudessaan myydään, ja kun se on edullisella liikepaikalla Läntisen Viertotien varrella, voi kaupunki siis sen edullisesti myydä tai käyttää tuotantotarkoituksiin. Rakennuksen silmäänpestävä asema neljälle taholle antavine julkisivuineen asettaisi lisäksi suuria vaatimuksia rakennustaiteelliselta kannalta ja kohottaisi rakennuskuluja tuntuvasti. Muuta tarkoitukseen sopivampaa tonttia kaupungilla ei liene käytettävänä.

Jos sitä vastoin asia ratkaistaan Kaleva-yhtiön ehdotuksen pohjalla, poistuvat edellä mainitut haitat. Ehdotettu Kaivokadun tontti N:o 10 sijaitsee erittäin keskeisellä paikalla, ja konserttisali saisi rauhallisen paikan tontin sisäosassa. Rakennus suunniteltaisiin pääasiallisesti pitäen silmällä konserttimusiikin vaatimuksia ja siis ottamatta huomioon häiritseviä sivutarkoituksia. Huoneistot kävisi sijoittaminen tarkoituksenmukaiseen yhteyteen keskenään ja

kaikki yhteen paikkaan. Yhdistämällä huoneisto kaikin puolin ajanmukaisen Seurahuoneen ravintolan ennestään valmiisiin laitoksiin (keittiö, tarjoiluhuoneet, kellarit, ruokakalusto sekä palvelijasto ja koko hotellilaitos) voitaisiin tyydyttää juhlahuoneistoonkin nähden asetettavat vaatimukset. Tällä keinoin niinkään päästäisiin laittamasta tällaisia huoneistoja vastaiseen kaupungintaloon, joten sen rakennusohjelma kävisi tuntuvasti yksinkertaisemmaksi. Käyttämättä omaa pää-omaa ja, niinkuin tuonnempana lähemmin osotetaan, tarvitsematta antautua sanottaviin uhrauksiin saisi kaupunki tällä keinoin tyydytetyiksi tässä mainitut kaksi tarvetta, jotka käyvät vuosi vuodelta tuntuvammiksi ja joita ei enää käy jättäminen sillensä. Jos kaupunki nyt ehdotetulla tavalla myötävaikuttaisi soittotaiteen kodin ja pääkaupungin arvon mukaisen kokoussalin aikaansaamiseen, saanee katsoa kaupungin näissä kohdin vastaiseksi täyttäneen velvollisuutensa ja sen, mikä tässä kohden edelleen käynee tarpeelliseksi, täytyy katsoa kuuluvan yksityiselle alotteelle.

Kaleva-yhtiön kanssa tehtävän sopimuksen johdosta olisivat tässä puheena olevat huoneistot kokonaan kaupungin käytettävänä aivan kuin kaupungin itsensä teettämässä rakennuksessa, ja kaupunki saisi etusijassa näillä huoneistoilla tyydyttää omia, varsinkin kaupunginorkesterin konserttien tarpeita. Toisessa sijassa voisi kaupunki huoneistoja vuokraamalla luovuttaa niitä yksityisiin tarkoituksiin käytettäväksi ja siten saada niistä lisää taloudellista hyötyä.

Musiikkilautakunta käy nyt tekemään selkoa arkkitehti Lindgrenin Lautakunnan puheenjohtajan lähemmällä myötävaikutuksella laatimista luonnospiirustuksista, jotka Lautakunta on tarkastanut ja puolestaan hyväksynyt.

Pääkäytävä Kaivokadulta uuden asematalon länsipuolisen julkisivun keskikohdalla, avonaisen asematalopaikan viereltä johtaa eteiseen, jonka lattia-ala on noin 670 m². Tässä eteisessä on päällysvaatesuojia sekä mukavuuslaitoksia yleisön käytettävänä. Eteisestä vievät kahdet juhlalliset portaat toisessa kerroksessa sijaitsevaan etuhalliin, joka toiselta puolen yhtyy isoon lämpiöön (lattia-pinta 330 m²) ja toiselta puolen johtaa konserttisaliin. Sekä lämpiö että konserttisali ovat etuhallin kanssa samassa tasossa. Salissa, jonka lattia-pinta on 725 m², on 900 kiintonaista istuinsijaa vaakasuorassa tasossa sekä lisäksi 500 porrasmaisesti sijoitettua paikkaa salin ympäritse ulottuvassa sivugalleriassa. Lisäksi on ylägalleriassa 200 sijaa. Kaikkiaan on siis noin 1,600 kiintonaista istuinpaikkaa, paitsi seisomapaikkoja. Permanto ynnä ensimmäinen rivi ovat lämpiön välittömässä yhteydessä. Toisella rivillä, jonne johtaa erityinen porrashuone, on eri päällysvaatehuoneensa ja mukavuuslaitoksensa. Salin taustalle on sijoitettu noin 160 m²:n laajuinen porrasmainen lava (Seurahuoneen lava on pinta-alaltaan ainoastaan noin 50 m²). Lavalta vie neljä käytävää kahteen porrashuoneeseen, joista on välitön käytävä talosta pois. Toisesta näistä porrashuoneista pääsee mukavuuslaitoksilla varustettuihin johtaja- ja solistihuoneisiin,

joiden lattiapinta on kaikkiaan 70 m², orkesterin kokous- ja tupakkahuoneeseen, joka sekin on lattia-alaltaan 70 m², sekä 230 m²:n laajuiseen harjoitussaliin viereisine 22 m²:n laajuisine konehuoneineen, johon lisäksi kuuluu mukavuuslaitoksia ja eteinen. Vastamainittu harjoitussali on Uuden Ylioppilastalon juhlasalin kokoinen (Ruotsalaisen normaalilyseon juhlasali, missä Musiikkiopiston musiikki-illat tavallisesti pidetään, on ainoastaan 202 m²). Lisäksi pääsee vastamainitusta porrashuoneesta nuottikirjastohuoneeseen, jonka lattiapinta on 70 m², sekä puolta kerrosta ylempänä olevaan orkesterin kansliahuoneistoon, jossa on 2 huonetta, kassaholvi ja mukavuuslaitos, pinta-alaltaan yhteensä noin 100 m², ynnä huoneistojen taloudenhoitajan asuinhuoneistoon, joka käsittää 2 huonetta ja keittiön, eteisen ja W.C:n.

Lämpöön ja lisäksi tarjoiluhuoneen kautta on konserttisali välittömästi Seurahuoneen nykyisten juhlahuoneistojen ja keittiöosastojen yhteydessä. Sitä paitsi tulee iso eteinen saatettavaksi välittömään yhteyteen Seurahuoneen pohjakerroksen kanssa.

Juhlia ja juhla-aterioita toimeenpantaessa voidaan isossa salissa, lavaa lukuun ottamatta, varata sijaa noin 600 hengelle katetussa pöydässä. Lisäksi on lämpiössä noin 330 pöytäsiijaa, siis kaiken kaikkiaan lähes 1,000 istumasijaa.

Kaleva-yhtiön kaupungin vuokrattavaksi tarjooman, 14 metriä korkean salin ynnä muiden huoneistojen lattia-ala on lähes 4,000 m².

* * *

Asian taloudellisen puolen valaisemiseksi pyytää Musiikkilautakunta esittää seuraavaa:

On asian luonnossa, että tilavan ja ajanmukaisen konserttihuoneiston aikaansaaminen soisi kunnalle tilaisuuden kehittää ja edistää kunnallista orkesterilaitosta ja nykyistä suuremmissa määrässä käyttää sitä taloudellisesti hyväksi. Musiikkilautakunta on laskenut, että kaupunginorkesterin jäsenluvun kävisi konserttihuoneiston valmistuttua, kun konserttitulot lisääntyvät ja huoneiston vuokrat, kuljetus- y. m. kulut poistuvat, lisääminen 70 mieheksi tarvitsematta kaupungin antaa lisäämäärärahaa. Tämä lisätty jäsenluku ei ole ainoastaan edellytyksenä, jotta orkesteri voisi täysin tyydyttävästi esittää suurempia musiikkiteoksia, vaan sitä vaatii sekin seikka, että orkesterin pitäisi voida vuokrata yhtäaikaan useammalle taholle, mikä erittäinkin käy välttämättömäksi, sittenkun kotimainen ooppera, niinkuin on suunniteltu, järjestyy pysyväiseksi laitokseksi säännöllisine, useampana päivänä viikossa annettavine näytäntöineen.

Menot, joita esillä olevan hankkeen toteuttamisesta kaupungille koituu, siinä tapauksessa että Kaleva-yhtiön tarjous hyväksytään, ovat osin kerta kaikkiaan suoritettavia perustamis- ja sisustuskuluja sekä osin vuosittain uusiintuvia menoeriä. Edelliseen menoryhmään nähden on huomattava, että yhtiö on Musiikkilautakunnalle antamassaan kirjoituksessa viime tammikuun 19 päivältä (Liite II)

sitoutunut vastaamaan kaikista itse talon vaatimista, mutta ei sisäisistä korjauksista, sekä hankkimaan valaistuslaitteet oman määräyksensä mukaan yksissä neuvoin rakennusarkkitehdin kanssa. Niinikään on yhtiö sitoutunut kustantamaan huoneiston lämmityksen ja vedenkulutuksen. Sen ohessa on yhtiön toimitusjohtaja Musiikkilautakunnan puheenjohtajalle ilmoittanut, että kaikki vaatenaulakot, ison salin lava ja ylägallerian penkit sisältyvät yhtiön tarjoukseen. Sitä vastoin ei tarjous käsitä alempana lueteltua ja likimääräisesti arvioitua kalustoa, joka sentähden olisi kaupungin kustannettava:

1,400 tuolia isoon saliin ja sivugallerioihin	Smk 56,000: —
75 tuolia lavalle	” 1,000: —
Kirjaston nuottihyllyt	” 1,200: —
2 pöytää peilineen solistihuoneisiin	” 500: —
2 sohvaa	” 300: —
2 pöytää	” 200: —
2 irrallista vaatenaulakkoa	” 200: —
12 tuolia	” 180: —
2 pitkää penkkiä orkesterin kokoushuoneeseen	” 300: —
1 iso pöytä	” 220: —
40 jakkaraa	” 400: —
1 lava harjoitussaliin	” 1,000: —
Seinäsohvat harjoitussaliin	” 800: —
3 kirjoituspöytää kansliaan	” 600: —
Kaikkien huoneistojen uutimet	” 3,700: —
Sähkövalaistusvälineet	” 6,000: —
Sekalainen kalusto, kellojohdot y. m.	” 2,400: —
Urut	” 25,000: —
eli siis yhteensä Smk 100,000: —	

joka siis olisi se menomäärä, mikä kaupungin olisi kerta kaikkiaan maksettava hankkeen toteuttamisesta.

Vuosittain uusiutuvia menoja olisi seuraavat määrät:

vuokra ynnä lämpö, vesi y. m.	Smk 100,000: —
valaistus, laskettuna kaupungin sähkölaitoksen antamain tietojen pohjalla (Liite V)	” 13,000: —
taloudenhoitaja (paitsi 2 huonetta keittiöineen) sekä vahtimestari	” 4,800: —
siivoaminen y. m.	” 3,200: —
maksut 5 puhelimesta	” 500: —
kaluston korjaus sekä arvaamattomat menot	” 3,500: —
siis kaikkiaan vuodessa Smk 125,000: —	

Tulolaskelmaa laatiessaan ei Musiikkilautakunta edellä mainituista syistä ole lukenut vuokraa kaupunginorkesterin omista konserteista, joita varten huoneistoa tavallisen soitantokauden kuluessa (syyskuun 15—toukokuun 15) käytettäisiin noin 60 iltana sekä lisäksi noin 20 sunnuntai-iltapäivänä. Soitantokauden 230 päivästä (poisluettuina ne pyhäpäivät, joihin julkisia huveja ei saa toimeenpanna) olisi siis noin 170 käytettävänä ison salin vuokraamiseksi iltakonsertteja y. m. varten. Edward Fazerin konserttitoimiston kanssa neuvoteltaessa on käynyt selville, että tuollaisia konsertteja saa edellyttää soitantokauden kuluessa olevan ainakin 100. Jos kunkin konsertin keskimääräiset bruttotulot arvataan noin 6,000 markaksi ja vuokra lasketaan niin alhaiseksi kuin esim. 10 0/0:ksi (valaistuksineen) tästä summasta, olisi 8 kuukauden ajalta näitä tuloja arviolta noin 60,000 mk. Musiikkilautakunta on kuitenkin varovaisuussyistä laskenut tämän tuloerän ainoastaan 50,000 markaksi. Harjoitussalin, johon sopii noin 375 kuulijaa, kävisi niinkään vuokraaminen noin 100 kamarimusiikki- ja luentoillaksi, joten tuloja tästä olisi alhaisen arvion mukaan 5,000 markkaa soitantokaudelta.

Mitä sitten koskee huoneistojen käyttämistä juhlatarkoituksiin, on Musiikkilautakunta asiasta neuvotellut Seurahuoneen johdon kanssa, ja on tällöin käynyt selville, että voi edellyttää ison salin ynnä galleriat, eteisen ja lämpiön saatavan vuokratuksi juhla- y. m. s. tilaisuuksia varten 20—25 kertaa soitantokauden kuluessa noin 2,000 markan kertavuokrasta (valaistuksineen), joten tästä olisi tuloja noin 40,000 markkaa, jota paitsi yksinomaan lämpiön vuokraamisesta noin 60 pienempää juhlatilaisuutta varten noin 350 markan kertamaksusta (valaistuksineen) olisi tuloja kaikkiaan noin 20,000 markkaa.

Kultakin soitantokaudelta olisi siis tuloja:

Vuokria suuremmista konserteista	Smk 50,000: —
” ” kamarimusiikki- ja luentoilloista ”	5,000: —
” ” suuremmista juhlatilaisuuksista ”	40,000: —
” ” yksinomaan lämpiöstä	20,000: —
Kaikkiaan tuloja soitantokaudelta	Smk 115,000: —

Niinkuin edellä olevasta näkyy, osottaa laskelma vuotuista vajausta 10,000 markkaa. Yrityksen kannattavuutta arvosteltaessa on kuitenkin huomattava, että huoneistot olisivat lukuisina iltoina edellä mainittujen lisäksi vuokrattavina sekä että tuntuvaa tuloa täytyy olla odotettavana Aktiebolaget Societetshuset yhtiöltä oikeudesta pitää tarjoilua lämpiössä konserttien aikana.

Vaikka huomautettaneen, että edellä olevat laskelmat on laadittu jonkinverran herkkämielisesti lähivuosilta, ei kuitenkaan näy olevan vähintäkään epäilystä siitä, että tulot kohdakkoin tuntuvasti kohoavat, sikäli kuin kaupungin

soitannollinen elämä edelleen kehittyä, etusijassa sopivan konserttihuoneiston toimeen tultua.

Niinkuin edellä olevasta käy selville, osottavat laskelmat kaupungille erittäin edullista taloudellista tulosta, varsinkin kun otetaan huomioon, että kaupunki hyväksymällä Kaleva-yhtiön tarjouksen pääsee itse rakennuttamasta kallista konserttitaloa, jonka rakennuskustannukset nousevat vähintään 1,800,000 markkaan, edellyttäen noudatettavan samaa rakennusohjelmaa, jonka Kaleva-yhtiö on ilmoittanut toteuttavansa. Tässä on huomattava, että tämä ohjelma ei kuitenkaan käsitä keittiöosastoa siihen kuuluvine huoneistoineen, jotka, siinä tapauksessa että rakennus teetetään erillään ensiluokkaisesta hotellista, täytyy rakennuttaa, jotta huoneistoja voisi käyttää juhlatilaisuuksiin. Tärkeä seikka, johon tässä mietinnössä jo aikaisemmin on viitattu, on että kaupunki, siinä tapauksessa että asia ratkaistaan tällä tavoin, on esteetön muuhun tarkoitukseen, ehkäpä myymällä, käyttämään konserttitalon paikaksi varatun korttelin N:o 198, jonka myyntiarvo toimitetun arvion mukaan (Liitteet III ja IV) on yli 2,000,000 markan, jos korttelin saa rakennuttaa yhtenä tonttina. Tämän pääoman korko, lukien 5 0/0:n mukaan, siis jo sinänsä vastaa koko vuokrasummaa.

Rakennushankkeen toteuttamisaika ei ole toistaiseksi lähemmin määrättävissä, vaan on rakennustoiminnan alalla vallitsevain olojen varassa. Kuitenkin on yhtiö ilmoittanut aikomuksensa olevan, siinä tapauksessa että kaupunki tarjouksen hyväksyy, toteuttaa rakennusyrityksen mahdollisimman pian sodan päätyttyä.

Tämän johdosta on Musiikkilautakunnalla kunnia esittää, että Rahatoimikamari tekisi Kaupunginvaltuustolle sen suuntaisen esityksen:

että Kaupunginvaltuusto, hyväksymällä Vakuutusosakeyhtiö Kalevan tarjouksen ajanmukaisen konsertti- ja juhlahuoneiston rakennuttamisesta kaupungin käytettäväksi Kaivokadun tontille osoite N:o 10, käskisi Rahatoimikamarin yhtiön kanssa tehdä sopimuksen vastaisten huoneistojen vuokraamisesta 20 vuoden ajaksi 100,000 Suomen markan vuosivuokrasta ja muutoin seuraavin ehdoin:

a) että yhtiö sitoumuksensa mukaisesti alottaa rakennustyön mahdollisimman pian sodan päätyttyä sekä että puheena olevat huoneistot laitetaan pääasiallisesti tämän oheisten luonnospöytäkirjojen ynnä niihin kuuluvan, tässä mietinnössä olevan selityksen mukaisesti;

b) että kaupunki varaa itselleen oikeuden pidentää vuokrasopimuksen vieläkin 20 vuodeksi samoin ehdoin, mitkä ovat voimassa ensimmäisen vuokrakauden;

c) että yhtiö tarjouksensa mukaisesti (Liitteet I ja II) vuokrakauden aikana eri korvauksetta kustantaa kaikkien huoneistojen lämmityksen, vedenkulutuksen ja korjaukset, mikäli ne koskevat itse taloa, sekä kustantaa valaistuslaitteet, jotka laitetaan yhtiön määräyksen mukaan yksissä neuvoin rakennusarkkitehdin kanssa; ja

d) että yhtiö niinkään kustantaa kaikki vaatenaulakot, ison salin lavan ja ylägallerian penkit.

Sen ohessa pyytää Musiikkilautakunta ehdottaa,

että Rahatoimikamari valtuutetaan yksissä neuvoin Musiikkilautakunnan kanssa ryhtymään muihin tästä päätöksestä johtuviin tarpeellisiin toimenpiteisiin sekä aikansa Kaupunginvaltuus-
tolta hankkimaan tarkoitukseen tarvittavat määrärahat.

Musiikkilautakunnan puolesta:

Hugo Lindberg.

John Uggla.

Helsingin kaupungin Rahatoimikamarille.

Viitaten kokoukseen, joka Musiikkilautakunnan puheenjohtajan, arkkitehti Hugo Lindbergin aloitteesta pidettiin konttorissamme lokakuussa 1915 ja johon paitsi herra Lindbergiä ottivat osaa Kaupunginvaltuuston puheenjohtaja, herra Alfred Norrmén, Rahatoimikamarin puheenjohtaja, tod. valtioneuvos A. Gripenberg, Vakuutusosakeyhtiö Kalevan toimitusjohtaja, sessori Uno Kurtén, sekä arkkitehti Armas Lindgren, pyydämme Rahatoimihamarille ehdottaa, että Kamari Kaupunginvaltuustolta hankkisi itselleen valtuutuksen kaupungin musiikki- ja juhlasaliksi vuokrata huoneiston, jonka me aiomme sitä varten rakennuttaa Kaivokadun taloon osoten:o 10 edellyttäen niiden neuvottelujen, joihin olemme valtion kanssa ryhtyneet mainitun talon ostosta, johtavan suotuisaan tulokseen. Huoneisto, jonka sijoitus käy selville tämän oheisista, arkkitehtien Armas Lindgrenin ja B. Liljeqvistin yksissä neuvoin herra Lindbergin kanssa laatimista luonnospiirustuksista, käsittää

- a) konserttisalin noin 1,600 hengelle, joista noin 900 sopii permannelle, 500 ensiriville ja noin 200 parvelle;
- b) tähän saliin liittyvän lämpiön, pinta-alaltaan 330 m²;
- c) eteisen mukavuuslaitoksineen, 670 m²;
- d) orkesterin harjoitussalin 230 m²;
- e) s:n soittokonehuoneen, noin 23 m²;
- f) soittajain kokoushuoneen, 70 m² = tupakkahuone;
- g) 1 naispuolisten solistien huoneen, 25 m²;
- h) 1 miespuolisten ” ” 28 m²;
- i) kanslian (puolikerroksen korkeudella), yhteensä noin 100 m²;
- j) orkesterin kirjastosalin, 70 m²;
- k) taloudenhoitajan huoneiston (2 huonetta ja keittiö);
- l) kaikkiin näihin huoneistoihin tarpeelliset eteiset ja mukavuuslaitokset.

Niiden runsaiden kustannusten johdosta, joita näin vaativan juhlasalin ja sen sivuhuoneitten rakennuttaminen kysyy, sekä siihen katsoen että nämä huoneistot ovat sen laatuksia, ettei niitä helposti käy sovittaminen muihin tarkoituksiin käytettäväksi, täytyy toimenpiteiden ehdoksi meidän puoleltamme edellyttää vähintään 20 vuoden vuokratuottoa ja 100,000 markan vuosivuokraa, lämpö lukuun otettuna.

Toivomme Rahatoimikamarin havaitsevan tämän ehdotuksen hyväksyttäväksi. Helsingissä, huhtikuun 8 päivänä 1916.

Vakuutusosakeyhtiö Kaleva:

Uno Kurtén.

Liite II.

VAKUUTUSOSAKEKYHTIÖ

KALEVA.*Helsingissä,**tammik. 19 p:nä 1917.**Helsingin kaupungin Musiikkilautakunnalle.*

Vastaukseksi arvoisaan kirjelmäänne, joka koski tarjoustamme ajanmukaisen konserttihuoneiston hankkimisesta, on meillä kunnia ilmoittaa, että tarjous myös käsittää vedenkulutuksen ja korjaukset, mikäli ne koskevat itse taloa, mutta ei sisäpuolista korjausta, sekä valaistuslaitteet, jotka hankitaan yhtiön määräyksen mukaan yksissä neuvoin rakennusarkkitehdin kanssa.

Kunnioittaen

Vakuutusosakeyhtiö Kaleva:

Uno Kurtén.*Liite III.*

HELSINGIN KAUPUNGIN

YLEISTEN TÖIDEN HALLITUS.*Helsingissä,**jouluk. 23 p:nä 1916.*

N:o 326.

Helsingin Musiikkilautakunnalle.

Sittenkun Lautakunnan puheenjohtaja oli kehottanut kaupungin asemakaava-arkkitehti Jungia ja geodeetti Lilleä toimittamaan tämän kaupungin korttelin N:o 198 arvioimisen, sillä edellytyksellä että korttelin saa kokonaisuudessaan rakentaa, pyytää Hallitustäten Lautakunnalle lähettää kaupunginasemakaava-arkkitehdin ja geodeetin laatiman, tämän oheisen katselmuskirjan, jossa korttelin arvoksi on pantu 2,136,328 markkaa.

Samalla kun Hallituksella on kunnia ilmoittaa hyväksyneensä mainitun arvion, rohkenee Hallitus huomauttaa, että Hallituksen kirjelmässä kuluvan joulukuun 2 päivältä N:o 295 Lautakunnalle lähetetty katselmuskirja on laadittu sillä edellytyksellä, että puheena olevan korttelin tontit myydään yksitellen.

G. Idström.*Oskar Möller.*

Helsingin Kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Sittenkun Musiikkilautakunnan puheenjohtaja, arkkitehti Hugo Lindberg, oli kehoittanut allekirjoittaneita, jotka Hallituksen pyynnöstä viime marraskuun 30 päivänä antoivat kaikki korttelissa N:o 198 olevat tontit käsittävän arviokirjan, arvioimaan mainitun korttelin uudestaan, sillä edellytyksellä että sitä pidettäisiin yhtenä ainoana tonttina ja sen saisi Helsingin uuden rakennusjärjestyksen ehdotuksen määräysten mukaisesti täyteen rakentaa, on meillä kunnia täten pyytää Hallitusta saattamaan asianomaisten tiedoksi, että me vastamainitulla edellytyksellä arvioimme puheena olevan tontin hinnaksi 400 markkaa neliömetriltä, joten, kun koko pinta-ala on 5,340.82 m², koko korttelin arvo olisi 2,136,328 markkaa.

Helsingissä, joulukuun 23 päivänä 1916.

W. O. Lilie.

Bertel Jung.

Liite V.

HELSINGIN KAUPUNGIN

SÄHKÖLAITOS.

*Helsingissä,
marrask, 4 p:nä 1916.*

Helsingin kaupungin Musiikkilautakunnalle.

Viitaten herrain Lindbergin ja Lindgrenin käyntiin konttorisamme ja keskusteluun johtajamme Wuolteen kanssa on meillä täten kunnia antaa suunnitellun konserttitalon valaistuksen kustannusarvio. Olemme siinä edellyttäneet valaistuksen kaikissa huoneistoissa, paitsi kolmissa pienissä portaissa, mukavuushuoneissa, tupakka-, solisti-, taloudenhoitajan- ja konehuoneissa, laitettavaksi niin, että käytetään lamppuja, joiden keskimääräinen virrankulutus on 0.8 wattia kutakin normaalikynttilää kohti. Juhla- ja harjoitussaleihin olemme edellyttäneet laitettavaksi välittömän valaistuksen ja etuhalliin runsaan, niinkään välittömän valaistuksen. Niinkuin seuraavasta asetelmasta näkyy, olemme kaikialla käyttäneet *sangen runsasta mittaa*. Kun ottaa huomioon valaistusteknikan nykyisen nopean kehityksen, voi varmasti olettaa, että wattikulutus normaalikynttilää kohti on suunnitellun talon valmistuessa laskeutunut tuntuvasti alle 0.8, joten virrankulutus vähenee melko paljon.

Eri huoneistojen valaistuskustannukset näkyvät seuraavasta:

A. Sali, eteinen, portaat ja päällysvaatehuoneet:

Sali	616 m ²	20 nk./m ²	= 12,300 nk.	= 9.8 k.W.
Lava	133 "	20 "	= 2,700 "	= 2.2 "
Etuhalli	90 "	20 "	= 1,800 "	= 1.4 "
Päällysvaatehuoneet	430 "	10 "	= 4,300 "	= 3.5 "
Eteinen sekä salin ja I rivin portaat	692 "	10 "	= 6,920 "	= 5.5 "
Parvi	111 "	10 "	= 1,110 "	= 0.9 "
Saman portaat	—	9 lamp. à 25 nk.	= 225 "	= 0.3 "
Lippuluukut	—	2 " " 50 "	= 100 "	= 0.1 "
			<u>Yhteensä 23.7 k.W.</u>	

D. Lämpö.

Lämpö	330 m ²	14 nk./m ²	= 4,600 nk.	= 4 k.W.
			<u>Yhteensä 4 k.W.</u>	

C. Muut huoneistot.

Harjoitussali	240 m ²	12 nk./m ²	= 2,900 nk.	= 2.3 k.W.
Tupakkahuone	69 "	6 "	= 420 "	= 0.4 "
Konehuone	22 "	4 "	= 90 "	= 0.1 "
Solistihuoneet	69 "	4 "	= 280 "	= 0.3 "
Taloudenhoitaja	69 "	4 "	= 280 "	= 0.3 "
Eteinen, urut ja 2 portaat ..	—	26 lamp. à 25 nk.	= 650 "	= 0.6 "
Mukavuuslaitokset	—	28 " " 16 "	= 450 "	= 0.5 "
			<u>Yhteensä 4.5 k.W.</u>	

Hinnan ollessa 50 tai 60 penniä kilowattitunnilta olisivat tuntikustannukset

		50 p:i/kWt.	60 p:i/kWt.
Huoneistoissa A	Smk/t.	11: 85	Smk/t. 14: 20
" B	"	2: 00	" 2: 40
" C	"	2: 25	" 2: 70
	<u>Yhteensä</u>	<u>Smk/t. 16: 10</u>	<u>Smk/t. 19: 30</u>

Mielellämme annamme ehkä haluttavia lisätietoja.

Kunnioittaen
Helsingin kaupungin Sähkölaitos:
Bernh. Wuolle.

*Esitys huoneiston laittamisesta kunnalliselle
työnvälitystoimistolle.*

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI.

Helsingissä,
maalisk. 22 p:nä 1917.

N:o 262.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Lähetteessä viime helmikuun 3 päivältä on Rahatoimikamari saanut tehtäväkseen antaa lausunnon kunnan työnvälitystoimiston johtokunnan esityksen johdosta että tarpeellisen tilan hankkimiseksi mainitulle toimistolle teetettäisiin rakennus jollekin kaupungin omistamalle sopivalle tontille. Tämän johdosta Rahatoimikamari, palauttaen lähetekirjat, pyytää lausua seuraavaa:

Kun Vaivahoitohallituksen ja kunnan työnvälitystoimiston yhteisesti käyttämä huoneisto kaupungin omistamassa talossa Aleksanterinkatu N:o 1 luovutettiin ja sisustettiin merisotaväen päävartioksi, muutettiin kunnan työnvälitystoimisto Helsingin Anniskeluosakeyhtiön omistamaan taloon Yrjönkatu N:o 3. Mainittu talo kuitenkin sittemmin myytiin ja uusi omistaja irtisanoi kaupungin kanssa tehdyn vuokrasopimuksen laillisen ajan kuluessa. Kunnan työnvälitystoimiston johtokunta ryhtyi tämän johdosta Rahatoimikamarin kanssa keskusteluihin toisen sopivan huoneiston hankkimisesta toimistolle. Tehtävän suoritus kohtasi kuitenkin melko suuria vaikeuksia. Osin oli vain sangen vähän huoneistoja yksityistaloista vuokrattavissa, osin olivat kaikki kaupungin omat huoneistot tyyten käytetyt joko kaupungin omiin tarpeisiin tai sotilasmajoitukseen. Sittenkun kaikki eri ehdotukset oli huomattu syystä tai toisesta mahdottomiksi toteuttaa, ei johtokunnalla ollut muuta neuvoksi kuin anoa määrärahaa oman talon teettämiseksi toimistolle. Asian ollessa Rahatoimikamarissa käsiteltävänä oli asema kuitenkin muuttunut sikäli, että kaupungin Muonitustoimikunta oli päättänyt kevään kuluessa myöä osan sitä jauhovarastoa, joka oli sijoitettuna Länsirannan vanhassa tulli- ja pakka-huoneessa olevaan entiseen voihalliin. Tähän nähden lähetti Rahatoimikamari asiakirjat kaupungin yleisten töiden Hallitukselle saadakseen selvitettyksi, kävisikö osan mainittua hallia sisustaminen puheena olevaan tarkoitukseen käytettäväksi sekä mitä kustannuksia siitä olisi. Hallitus onkin nyttemmin lähettänyt Rakennuskonttorin huonerakennusosaston laatimat piirustukset 45,000 markkaan päättyvine kustannusarvioineen sekä samalla puoltanut työn teettämistä mainittujen piirustusten mukaisesti.

Rahatoimikamari ei ole katsonut voivansa puoltaa oman talon teettämistä kunnan työnvälitystoimistolle. Vaikka rakennus tehtäisiinkin väliaikainen ja puusta, olisi siitä kustannuksia ainakin 75,000 markkaa. Tähän tulevat lisäksi menot vesi-, kaasu- ja sähköjohdoista, ehkäpä perustustöistäkin, jotka maaperän laadun mukaan voivat nousta huomattaviin määriin. Joka tapauksessa vaatii varovaisuus edellyttämään tästä olevan menoja ainakin 100,000 markkaa. Näin ollen ja kun kunnan työnvälitystoimiston johtokuntakin on voinut yhtyä ehdotukseen huoneiston sisustamisesta toimistolle Länsirannan entiseen voihalliin, on Rahatoimikamari asiaa käsitellessään lähtenyt sen edellytyksen pohjalta, että vain yksi ehdotus asian ratkaisemiseksi on jäljellä. Tämän mukaan käytettäisiin tarkoitukseen entisen voihallin eteläosa Terveystoimistolautakunnan käyttämiin huoneistojen ja toiseen kerrokseen vievään portaiden väliltä. Niinkuin tämän oheisesta piirustuksesta lähemmin näkyy, saataisiin siten kunnan työnvälitystoimistolle riittävän tilava huoneisto, jossa huoneet ovat erittäin tarkoituksenmukaisesti sijoitetut. Lisäksi on käytettävänä avara pihamaa, mistä pääsee miespuolisen osaston odotushuoneeseen, joten työntekijöiden kokoontuminen Länsirantaan huoneiston edustalle vältetään. Sisustustöiden vaatimia kustannuksiaan ei käy katsomisen liiallisiksi. Väitettäneen, että tämän johdosta menetetään yksi kauppahalli ja että, vaikkei tätä kauppahallia nykyään olekaan käytetty kaupan tarpeisiin, se kuitenkin käy tarpeelliseksi vastedes, varsinkin jos torikauppa kielletään. Tässä on kuitenkin huomattava, että puheena oleva kauppahalli, osin sen johdosta että se sijaitsee Rantatorin kauppahallin vierellä, ja osin sisustuksensa vuoksi on aina antanut huonon taloudellisen tuloksen. Hallimymälät ovat olleet vuokraamatta, ja vuokrausta myymälöistä on saatu ainoastaan alimmat vuokrat. Kun torikaupan perinpohjainen uudistus toimeenpannaan, täytyy uusia kauppahalleja rakentaa, eikä tässä mainittua voihallia niin ollen voitane vastedes tarkoitukseensa käyttää.

Ehdotetusta työstä olevat kustannukset on Rahatoimikamari ehdottanut suoritettavaksi siten, että Valtuusto osottaisi tämänvuotisista käyttövaroistaan tarvittavan määrän, 45,000 markkaa. Kävisi tosin käyttäminen sitäkin keinoa, että kaupunginkassa edeltäpäin maksaisi summan, joka sitten merkittäisiin 1918 vuoden menosääntöön. Mutta kun odotettavana olevan työnpuutteen johdosta tänä vuonna kaikesta päättäen täytyy teettää melko paljon töitä, joiden kustannukset pannaan ensi vuoden menosääntöön, ei mainitusta menosäännöstä nyt vielä näy olevan osotettava useampia menoeriä kuin välttämätöntä on, koska muussa tapauksessa rajoitetaan kaupunginviranomaisen toimintavapautta ensi budjetinjärjestelyssä.

Edellä esitetyillä syillä pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

vanhassa tulli- ja pakkahuoneessa olevan entisen voihallin eteläosan sisustettavaksi kunnan työnvälitystoimiston huoneistoksi Rakennuskonttorin laatimain piirustusten mukaisesti; sekä

tähän tarkoitukseen osottaa 45,000 markkaa maksettavaksi Valtuuston tämänvuotisista käyttövaroista.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Georg Estlander.

HELSINGIN KUNNAN
TYÖNVÄLITYSTOIMISTON
JOHTOKUNTA.

*Helsingissä,
tammik. 28 p:nä 1917.*

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 19.

Kun Helsingin Anniskelu-Osakeyhtiö on myynyt Vakuutusyhtiö Salamandralla omistamansa talon N:o 3 Yrjönkadun varrella, johon taloon työvälistöyhmä muutettiin helmikuussa 1916, on talon uusi omistaja sanonut irti vuokrasopimuksen ensi kesäkuun 1 p:stä. Asiasta Rahatoimikamarin kanssa tapahtuneissa neuvotteluissa on talon uusi omistaja maininnut mahdolliseksi, että toimisto saisi ehkä olla edelleen mainitussa talossa muutamia kuukausia eteenpäin, kuitenkin korkeintaan huhtikuun 1 p:vään 1918, jolta 10 kuukauden ajalta on vaadittu vuokraa ei vähempää kuin 18,500 markkaa eli enemmän kuin kolme kertaa nykyinen vuokra, joka on 6,192 markkaa 55 penniä vuodessa. Huoneuston edelleen vuokraamisesta näilläkään ehdoilla on talonomistaja ilmoittanut voivansa varmasti päättää vasta keväällä.

Työvälistöyhmän näin jouduttua huoneustoa vaille, ryhdyttiin heti asiasta tiedon saatua toimistolle hankkimaan toista huoneustoa, tiedustelemalla Rahatoimikamarilta, talonomistaja-yhdistyksiltä, yksityisiltä talonomistajilta sekä ilmoittelemalla sanomalehdissä, kuitenkin onnistumatta saamaan tietoon muita kuin pieniä puotihuoneustoja, joihin toimiston sijoittamista ei voi ajatella. Ehdotuksia toimiston sijoittamisesta lyhyeksi ajaksi johonkin mahdollisesti vapaaksi joutuvaan kunnan taikka yksityisen huoneustoon on myös käsitelty, vaan eivät nämäkään suunnitelmat ole näyttäneet voivan ratkaista edessä olevaa pulaa.

Asian näin ollen ei johtokunta näe muuta keinoa huoneuston saamiseksi toimistolle, kuin ehdottaa Kaupunginvaltuustolle, että toimistoa varten rakennettaisiin jollekin kaupungin omistamalle tyhjälle tontille tilapäinen puinen rakennus — lankuista ja laudoista, samaan tapaan kuin työväen asuntoja on Vallilaan rakennettu —, johon toimiston voisi toistaiseksi sijoittaa, siksi kuin ehkä suunniteltuun kaupungintaloon tahi muuhun kaupungin laitoksia varten rakennettavaan taloon toimiston voisi vakinaiseksi sijoittaa.

Mitä paikkaan tulee, olisi toimiston liikkeen kannalta tärkeää, että toimisto tulisi keskeiselle paikalle — ei kuitenkaan suureen liikepaikkaan —, jotta eri puolilla kaupunkia asuvalle, toimistoa käyttävälle yleisölle ei tulisi ylen pitkiä matkoja. Sopivin paikka toimistolle olisi Pitkäsillan seutu, se olisi keskeinen sekä työnhakijoille että työnantajille, joista varsinkin palvelusväkeä hakevia perheenemäntiä käy runsaasti toimistossa.

Tällä seudulla ei kuitenkaan liene kaupungilla vapaita sopivia tontteja muualla kuin Kaisaniemenkadun varrella N:o 8 (Kristillisen Hospitsin vieressä), Pitkäsillan rannassa

tontit 5, 7 ja 9 sekä kortteli 301 b II linjan varrella. Näistä olisi asemansa puolesta ensiksi mainittu tontti sopivin, jos se vain voitaisiin toimistolle luovuttaa. Joku Pitkäsillan rannan tonteista olisi myöskin tarkoitukseen sopiva. II linjan varrella olevilla tonteilla, joista toisella on verrattain paljon kalliota, toisella sangen syvä kuoppa sekä osittain kalliota, tulee kyllä perustuksen tasoittaminen suhteellisesti kalliiksi, mutta tästä menoerästä saanee kaupunki kustannuksensa takaisin tonttia vastaisuudessa myydessään.

Toimiston liikkeen jotenkin nykyisessä laajuudessa pysyen tarvitsee se seuraavan määrän huoneita:

a) *miesosastoa varten:*

3 odotushuonetta, joista yksi pitäisi olla joksikin suuri,
2 konttorihuonetta.

b) *naisosastoa varten:*

2 odotushuonetta,
2 konttorihuonetta.

c) *vahtimestarin asunnoksi:*

1 huone ja keittiö.

d) *ulkohuone ja puuvajarakennus.*

Tässä yhteydessä saa johtokunta huomauttaa Sosialilautakunnan Kaupunginvaltuustolle antamassaan mietinnössä (*Katso Kvston pain. asiakirj. N:o 13 v. 1916*) työväen keskinäisten työttömyyskassojen avustamisesta kaupungin varoilla tekemästä ehdotuksesta, että Kaupunginvaltuusto antaisi työvälitystoimiston johtokunnan toimeksi laatia mietintö ja ehdotus keinoista ammattityöväen välityksen edistämiseksi, jota ehdotusta johtokunta siltä vaaditussa lausunnossa on puoltanut. Mainitussa mietinnössä huomautetaan erityisen osaston perustamisen tarpeellisuudesta ammattityöväen välitystä varten. Nyt tässä yllä esitetystä toimiston huoneuston suunnittelussa on mainittua ehdotusta otettu sikäli huomioon, että miesosastolle on ehdotettu erityinen kolmas odotushuone ammattityöväkeä varten.

Niinikään saa johtokunta mainita, että kunnallisen asunnonvälityksen järjestämistä koskevien ehdotusten käsittelyssä on tehty ehdotuksia tuon välityslaitoksen sijoittamisesta työvälitystoimiston kanssa samaan rakennukseen. Siltä varalta että mainittu laitos tahi ehkä muita kaupungin laitoksia harkittaisiin sopiviksi sijoittaa samaan yhteyteen, olisi rakennusta suunniteltaessa otettava huomioon tämä lisätarve taikka mahdollisuus lisärakennusten tekemiseen.

Mitä yllä esitetyn rakennuksen kustannuksiin tulee, on johtokunnan jäsen, rakennusmestari Ahde laskenut yllä esitetyn kokoisen laudoista ja lankuista tehdyn rakennuksen tulevan maksamaan noin 52,000 markkaa, ulkohuonerakennuksen 4,000 markkaa, johon tulisi lisäksi kustannukset sähköjohdoista sekä perustuksen tasoituksesta. Kaupungin apulaisarkkitehti Eklund on summittaisesti arvioidessaan tullut jokseenkin samaan tulokseen. Lähempi kustannusarvio on tietenkin tehtävä, jos rakennushanke hyväksytään, sitten kun toimiston paikka on määrätty. Huoneuston rakentaminen työvälitystoimistolle tulisi siten vaatimaan sangen suuren menoerän, mutta muuta keinoa ei tätä

nykyä johtokunnan tieteen näytä olevan asiain järjestämiselle, eikä toimiston sijoittaminen vuokrahuoneustoon, jos sellainen olisi saatavissakin, nykyoloissa nähtävästi tulisi taloudellisesti edullisemmaksi, sillä jo muutamissa vuosissa tulisi rakennuskustannuksia vastaava määrä vuokrana suoritettavaksi.

Kun toimistoa muutettaessa nykyiseen huoneustoon oli pakko odotushuoneiden istuinpenkkejä ja konttorihuoneiden tiskejä soveluttaessa huoneisiin niitä lyhennellä, niin osa niistä on taas toiseen huoneustoon sijoitettaessa korjattava ja osittain uudistettava. Myöskin toimiston muuttaminen tulee maksamaan 300—400 markkaa. Nämä muutosta aiheutuvat menot arvioi johtokunta yhteensä nousevan noin 1,500 markkaan, joka summa johtokunnan mielestä olisi varoja puheenaolevaan tarkoitukseen myönnettäessä huomioonotettava.

Ylläesitetyn nojalla saa johtokunta kunnioittaen ehdottaa:

että Kaupunginvaltusto, hankittuaan asianomaisilta kaupungin virastoilta selvityksen soveliaasta paikasta sekä rakennuskustannusarvion, päättäisi rakennettavaksi jollekin kaupungin omistamalle tontille väliaikaisen rakennuksen kunnan työnvälitystoimistoa varten sekä myöntäisi tähän tarkoitukseen tarvittavat varat.

Helsingin kunnan työnvälitystoimiston johtokunnan puolesta:

Santeri Ivalo.

A. H. Karvonen.

Komitean mietintö maan hankinnasta kaupungille.

Lokakuun 24 päivänä 1916 käsitellessään Rahatoimikamarin ehdotusta Pakaan ja Hietaniemen alueiden jaoittamisesta tehdastonteiksi ja varastopaikoiksi päätti Kaupunginvaltuusto, jonka mielestä kysymys varasto- ja tehdaspaikkain osottamisesta oli käsiteltävä laajemmalla pohjalla kuin mitä Rahatoimikamarin ehdotus sisälsi sekä tämä kysymys tutkittava kaupungille hankittavia uusia maa-alueita koskevan kysymyksen yhteydessä, asettaa allekirjoittaneista kokoonpannun komitean harkitsemaan mainittua kysymystä koko laajuudessaan sekä Valtuustolle antamaan esityksen asiasta. Johdatus.

Teollisuuden ja kaupan tilantarpeen tyydyttämistä koskevassa polttavassa kysymyksessä aikoo Komitea, kohta kun tekeillä olevat asemakaavat ovat valmistuneet, tehdä Kaupunginvaltuustolle ehdotuksen sen laajan alueen jaoittamisesta, mikä Sörnäsän haararadalta etelässä ulottuu itäisen emäradan ja Vanhan kaupungin lahden lomitse Vantaanjoelle asti. Tässä yhteydessä on Komitea työohjelmaansa ottanut kysymyksen Helsingin kaupungin laajennustarpeista. Kun nyt näyttää olevan aika kaupungin viranomaisten käydä ratkaisemaan kaupungin aluekysymystä ja määräämään kunnallisen asutuspolitiikan suunta- viivat, on Komitea katsonut olevan ensi sijassa Kaupunginvaltuustolle antaminen jäljempänä seuraavat ehdotukset tilan varaamiseksi kaupungin vastaiselle kehitykselle.

Helsingin kaupungin kehityksessä viime vuosikymmenien kuluessa ilmenevät samanaiset tuntomerkit kuin muidenkin suurempain kaupunkiyhdyskuntain ja väestökeskuksien kaupunkimuodostuksessa: vuosi vuodelta kasvava väen lisäännys ja liikkaväestön siirtyminen kaupungin ympäristöihin. Kaupungin kasvamista valaisevat seuraavat (kirkonkirjoissa olevaa väkilukua) osottavat numerotiedot: Kaupungin kasvaminen ja väestön siirtyminen kaupungin alueelta maaseudulle.

Vuosi.	Henkilöluku.
³¹ / ₁₂ 1810	4,065
1830	11,110
1850	20,745
1870	28,519
1880	43,334
1890	61,530
1900	93,576

Vuosi	Henkilöluku
1910	147,218
1914	170,452
1915	176,521
^{31/12} 1916	noin 182,250

Kaupungin ympäristössä Helsingin pitäjässä sijaitseviin huvilayhdyskuntiin siirtyneen väestön määrää osottavat seuraavat numerotiedot näiden yhdyskuntain *henkikirjain* mukaisesta väkiluvusta tammikuun 1 päivänä 1916:

Haga (=Pikku Huopalahden kylä)	2,160
Oulunkylä ja Kottby	2,330
Baggbölen kylä	919
Brändön huvilakaupunki	498
Malmin ja Staffansbyn kylät ynnä Boxbackan yksi- näissäteri	4,527
Sockenbacka (= Talin ja Kánalan kylät)	517
	<u>Yhteensä 10,951</u>

Kaupungin ympäristön kaupunkilaistuminen esteenä kaupunkimuodostukselle.

Kaupungin omistaman maa-alueen rajain pohjoispuolella sijaitsevan maa-seudun nopea kaupunkilaistuminen on tuottanut kaupungille monenlaisia vaikeuksia ja haittoja, jotka vaativat osakseen kaupunginviranomaisten erikoista huomiota (vrt. valiokunnan mietintöä politiikasta, jota kaupungin tulisi noudattaa ympärillään sijaitsevia esikaupunkimuodostumia ja huvilayhdyskuntia kohtaan, *pain. asiakirj. N:o 76 vuodelta 1912*). Nykyisen rajansa vierellä on kaupungilla vyön tapainen muodostuma tuollaisia huvilayhdyskuntia, jotka Viikin kapteeninvirkatalon kera erottavat kaupungin maat loitompana olevasta maaseudusta. Kun kaupungin aluetta muilla kolmella taholla rajoittaa meri, tuottaa vastamainittu asianlaita vaaraa kaupungin vapaalle kehitykselle. Tämän johdosta ja kun kaupunginviranomaisten niiden vaatimusten mukaisesti, joita kaukonäköinen ja nykyaikainen kunnallispolitiikka asettaa, on katsottava, että tilaa varataan kaupungin lisääntyvälle väestölle ja että kunnalla on mahdollisuus suunnitelmanmukaisesti ohjata ja valvoa kehitystä, täytyy mitä pikemmin sen parempi tämä yksityisten pikku yhdyskuntain muodostama rengas murtaa ja kaupungin hankkia itselleen määräysvalta niihin maihin nähden, joita se laajentuakseen tarvitsee.

Tässä edellä mainitut haitat tarkoittavat etusijassa semmoisia asutusryhmiä, joiden puutteellinen sisäinen järjestys sekä suunnitelmaa vaille oleva kehitys tuottavat vaikeuksia vastaiselle kaupunginjärjestelylle. Ne yhdyskunnat, joiden hallinto on kiinteämmin järjestetty, joilla on voimia ja varoja pitää huolta eduistaan ja tarpeistaan ja jotka tarjoovat takeita nykyaikaisten periaatteiden mukaan toimeenpannusta sekä kaupungin oman kehityksen mukaan sovite-

Positiivisiä toimenpiteitä tarpeen kaupungin alueen suunnitelmanmukaisen kehityksen turvaamiseksi.

tusta järjestelystä, näyttää sitä vastoin olevan jätettävä häiritsemättä täyttämään tarkoitustaan, sikäli kuin tämä ei ole vastoin kaupungin etuja. Kuitenkin on kaupungin tietysti, sikäli kuin mahdollista on, näilläkin alueilla, jotka vastedes voivat tulla kysymykseen kaupunkiin liitettävänä alueina, koettaa ohjata kehitystä oikealle uralle ja katsoa, ettei se osu harhatielle. Tehokkaan avun tässä kohden saa kaupunki uudesta kaupunginasemakaavalaista, joka säännöllisten olojen palauduttua varsin luultavasti on odotettavana 1).

Ei ehkä pidetä aivan hyvin harkittuna, että kunnan hallinto kiinteistömarkkinoilla nykyään vallitsevan nousukauden aikana ryhtyy laajemmissa määrin ostamaan maita. Mutta Komitean käsityksen mukaan ei ole odotettavana maan nykyisten yksikköhintain huojistumista kaupungin lähimmässä ympäristössä, vaan on varsin luultavaa, että ne pikemmin vieläkin kohoavat, sikäli kuin kaupunki-muodostus laajenee. Mitä pitemmälle näiden alueiden milloin missäkin määrin säännötöntä lohkamista jatkuu ja rakennustoiminta leviää, sitä runsaampia kustannuksia syntyy kaupungille alueen lunastamisesta.

Tämän laatuissa kaupoissa on usein käynyt niin, että kaupungin menot maan ostosta eivät kohtuullisesti suhtaudu lunastetun alueen arvoon sinänsä, mutta että tarkoituksen hyväksi tehdyt uhraukset ovat kannattaneet niiden yleisten etujen vuoksi, joita maanhankinta on tuottanut kaupungin kehitykselle. Kaupungin asutuspolitiikassa tulee, niinkuin tri *Yngve Larsson* „Inkorporeringsproblemet“ nimisessä teoksessaan (I osa, siv. 92) huomauttaa „johtavana olla perinpohjainen tuntemus väestön siirtymisen ja taloudellisen elämän kehitysviivoista kaupunkiin liitettävällä alueella ja niistä eduista, joita kaupunki ajan mittaan voi saada kauaksi ulottuvilla laajennuksilla — ei yksinomaan laskelmat kunnan verotulojen mahdollisesta kohoamisesta 2).“

Kaupungin asutuspolitiikkaa koskevia näkökohtia.

Ennenkuin Komitea käy lähemmältä tarkastelemaan Helsingin asutusalueen laajentamista ja kaupungin kehitysmahdollisuuksia koskevia kysymyksiä, on

1) Vrt pain. asiakirj. N:o 76 vuodelta 1912.

2) Sattuvasti ilmaistaan tämä ajatus samassa teoksessa kerrotussa lausunnossa Norrköpingin kaupungin maanostokysymyksestä. Siinä sanotaan m. m.: „Kysymys yhdistämistoimenpiteen merkityksestä on tuskin arvosteltavissa tarkimminkaan selvittämällä siitä odotettavana olevain kustannusten määrää. Se ratkaistaan pääasiallisimmin punnitsemalla niitä haittoja, joita jo on syntynyt ja alinomaan lisääntyy siitä, että uusia yhdyskuntia on syntynyt tai syntyy kaupungin välittömään läheisyyteen ja monelta kohden välttämättömästi siihen liittyen, mutta taloudellisten etujen ollessa ristiriitaiset kaupungin etujen kanssa, ja niitä etuja, joita on saavutettavissa saattamalla viereisen maaseudun kehitys kaupungin oman kehityksen mukaiseksi ja siis molempain edut yhtärinnan kulkeviksi. Jos tämä punnitseminen käsitettäisiin laskutehtäväksi, tarvittaisiin sen ratkaisemiseen semmoista vastaisten olojen tuntemusta, jommoista kellään ei ole. Varmaa on kuitenkin, että kaupunkiin liittämisen olisi ollut helpompi ja hyödyllisempi, jos se olisi toimeenpantu jo ennen esikaupunkien syntymistä, samoin kuin se käy vaikeammaksi, jos sitä viivytetään siksi, kunnes useampia esikanpunkeja on ehtinyt syntyä.“

Komitea pitänyt tarpeellisena kajota siihen kysymykseen, joka kunnan laajennusohjelmassa on asetettava etualalle, nimittäin kysymykseen Viikin kapteenin-virkatalon ostamisesta.

Toimenpiteet Viikin virkatalon hankkimiseksi kaupungille.

Vuonna 1912 teki Rahatoimikamari esityksen (*Pain. asiakirj. N:o 19 vuodelta 1912*), että valtion kanssa ryhdyttäisiin keskusteluihin Viikin kapteenin-virkatalon hankkimisesta kaupungille, ja Valtuusto hyväksyi tämän esityksen. Keskusteluista, joihin valtion kanssa heti ryhdyttiin, oli tuloksena että korkeimmasta paikasta syyskesästä 1913 saatiin lupa virkatalon vaihtamiseen toiseen samanarvoiseen alueeseen. Rahatoimikamari toimitutti virkatalon arvioimisen samana vuonna ja vastikkeeksi sopivia maatiloja tutkittiin seuraavana keväänä. Kesäkuussa 1914 Rahatoimikamari teki Senaatille tarjouksen Numlahden maatilán vaihtamisesta virkataloon. Tähän tarjoukseen ei Rahatoimikamari ole saanut minkäänlaista vastausta. Vastamainitun vuoden lopulla Senaatti kuitenkin tiedusteli, millä ehdoilla kaupunki suostuisi valtiolle luovuttamaan eräitä alueita kaupungin piiristä. Niinkuin tunnettu, lienee Senaatti tällä tarkoittanut saada Viikin virkatalon vaihdetuksi eräisiin kaupungin alueisiin. Tammikuussa 1915 lähetti Rahatoimikamari lausuntonsa asiasta Kaupunginvaltuustolle, joka saman vuoden huhtikuussa käsitteli asian. Sillä välin ja tästä riippumatta Rahatoimikamari ryhtyi erinäisiin toimenpiteisiin jouduttaakseen kysymystä Numlahden maatilán vaihtamisesta mainittuun virkataloon, mutta sai tiedon että tämä kysymys oli vastamainittuja maa-alueita koskevan kysymyksen yhteydessä. Sillä välin Numlahden maatilán omistaja vaihtui eikä maatala enää ollut kaupan. Tähän nähden tarjosi Rahatoimikamari syksyllä 1916 Helsingin pitäjässä sijaitsevaa Labbaksen taloa, mutta asiassa olleista suullisista keskusteluista kävi ilmi, että mainittua taloa ei voitu hyväksyä vastikkeeksi. Tämän johdosta teki Rahatoimikamari viime vuoden marraskuussa alustavan tarjouksen eräiden Senaatin haluamain kaupungin alueiden luovuttamisesta Viikin virkatalon vastikkeeksi. Tähänkään tarjoukseen ei ole vastausta saatu. Valtiollisten olojen nyttemmin muututtua on kuitenkin täysi olettaa, että kotimainen hallituksemme on kohdakkoin saattava tämän kaupungin kehitykselle sangen tärkeän aluekysymyksen suotuisaan ratkaisuun.

Kaupungin nykyinen maa-alue.

Helsingin kaupunkiin yhdistetyn alueen pinta-ala on nykyään 2,523.9 ha, siitä kaupungin asemakaavan alue (I—XV kaupunginosa) 1,128.8 ha ja asemakaavan ulkopuolella sijaitseva alue 1,395.1 ha. Kaupunkiin yhdistetyn alueen ulkopuolella sijaitseva maa, jonka kaupunki osin on ostanut vastaisia laajennustarpeitaan varten (Oulunkylä, Nybondas y. m.), osin omistaa lahjoitusmaana (Reimars), käsittää kaikkiaan 561.4 ha. Laajentumistaan varten on kaupungilla siis (jos saaret, 136.4 ha, erotetaan luvusta) vahvistetun asemakaavan ulkopuolella käytettävänä kaikkiaan 1,822.1 ha, mihin vielä tulee asutusta varten 28 ha rakentamattomia, myytyjä tai vuokrattuja tontteja ja 106 myytävänä olevaa tonttia kaupunginaseman piirissä.

Jos erinäiset erilaatuisia hallintotarkoituksia varten maaseudulla hankitut alueet (Bengtsår, Ryttylä, Turholma, Turvik, Toivoniemen palstatila, Outamon talon osat, Sipoon mielisairaalan alue y. m.) erotetaan luvusta, on kaupungin hallussa maata kaikkiaan 3,085.3 ha eli 169.3 m² kutakin asukasta kohti. Pinta-alan ja väkiluvun välinen suhdeluku Helsingissä on tuntuvasti alempi kuin muissa Suomen kaupungeissa, niinkuin seuraava Kunnallisen Keskustoimiston julkaisemassa „Suomen kaupunkien metsät“ nimisessä selonteossa oleva, vuonna 1915 vallinneiden olojen perusteella laadittu taulu osottaa.

Kaupungin
laajenemis-
tarve.

	Pinta-ala.	Kutakin asukasta kohti.
Oulu	6,797.66 ha	3,105 m ²
Kuopio.	5,194.70 „	2,953 „
Vaasa	4,068.17 „	1,665 „
Pori	3,790.42 „	2,160 „
Turku	2,799.36 „	519 „
Wiipuri	2,580.85 „	879 „
Tampere	2,411.61 „	533 „
Porvoo.....	1,613.12 „	2,880 „
Hanko	1,503 „	2,328 „
Jyväskylä	992.26 „	2,105 „
Lahti.....	976.35 „	1,590 „
Kotka	785.60 „	642 „

Kysymystä asutuksen leviämisestä kaupungin hallussa olevalle maa-alueelle on entinen kaupungin asemakaava-arkkitehti B. Jung peripohjaisesti tutkinut sekä julkaissut tutkimuksen tulokset liitteenä mietinnössä, jonka asianomainen valiokunta antoi kysymyksestä, mitä politiikkaa kaupungin olisi noudatettava viereisiään esikaupunkimuodostumia ja huvilayhdyskuntia kohtaan (*Pain. asiakirj. N:o 76 vuodelta 1912*). Herra Jung tulee tässä siihen loppupäätökseen, että kaupungin nykyisille alueille, jos ne, mitä väentihyteen ja terveydelliseen asutukseen tulee, käytetään nykyaikaisten periaatteiden mukaisesti, sopisi asumaan 280,000 tai enintään 300,000 henkeä. Nykyinen kaupungin asemakaava-arkkitehti Brunila on tarkastanut edellä mainitun selvityksen ja havainnut sen kyllin varovasti laadituksi sekä pääasiassa kelpaavan pohjaksi asiaa arvosteltaessa. Tässä on kuitenkin huomattava, että luotettavia laskelmia tästä seikasta ei tietenkään voi tehdä, kun arvaamattomat seikat vastedes voivat niihin vaikuttaa.

Herra Jungin esittämien numerolukujen pohjalla ja edellyttäen herra Brunilan mielestä tarpeellisia muodosteluja eräiden alueiden väentihyden yksikkö-lukuihin tehtävän saa seuraavan laskelman:

	Asukkaita ha kohti.	Koko asukasluku.
I—IX kaupunginosa	230	130,410
XI—XII „	275	36,300
Töölö	175	35,000
Böle	150	5,250
Meilans	40	5,000
Greijus	100	13,500
Vallila, Hermanni, Pakaa	100	10,000
Gumtähti	100—175	27,000
Kottby	50	12,000
Oulunkylä	50—100	10,500
		<hr/>
		284,960
Muut alueet.	—	5,040
		<hr/>
		Yhteensä 290,000

Kun eräiden alueiden asutus edellä olevassa laskelmassa ehkä on edellytetty liian harvaksi, on herra Brunilan mielestä syytä edellyttää lisäksi 10,000 henkeä, joten siis loppusumma olisi noin 300,000 henkeä eli enintään 100,000 henkeä Helsingin nykyisen väkiluvun lisäksi.

Helsingin väkiluvun lisääntymisestä vastaisuudessa lausuu arkkitehti Jung edellä mainitussa selvityksessään seuraavaa:

„On tietenkin erittäin vaikea likimainkaan selvittää, kuinka suuri väkiluku Helsingissä on yhden miespolven, tahi sanokaamme 30 vuoden, kuluttua. Erilaatuiset satunnaiset syyt voivat odottamatta häiritä säännöllistä kehitystä, aikaansaada seisahdusta, jopa taantumustakin. Sen, joka haluaa silmällä tulevaisuuden verhon taakse ja udella sen vaiheita, täytyy sentähden alottaa lausumalla: niin tulee käymään, jos kehitys saa häiriintymättä jatkua, jos saan käyttää kokemuksen antamaa mittapuuta, arvostella oloja ulkomaisten kaupunkien tarjoomaan esimerkin mukaan. Mutta koska kaupunkia yleisesti katsoen hoidetaan liikkeen tavoin, täytyy sen samoin kuin liikkeenkin perustaa laskelmasa oleviin oloihin; nykyisiin tosiseikkoihin, edellytykseen että yhtäjaksoisuus pysyy voimassa ankarain pulain sitä häiritsemättä. Ja minä olen sitä mieltä, että meidän päivinäme, jolloin kaupunkien merkitys maaseutuun verraten kasvaa kiihtymistään kiihtyvää vauhtia, kaupungin rakennuttajan ennen muita on pakko ottaa oppia nykyajasta, olla selvillä siitä, että tuo kuulumattoman nopea edistys ei ole mielivaltaista eikä käsittämätöntä, ei hetkellinen, sattumain varassa oleva ilmiö, vaan luonnollinen seuraus nykyaikaisista sosialisista ja sivistyksellisistä edellytyksistä, teollisuustoiminnan kasvamisesta kasvavasta merkityksestä, maailman kulkulaitosten yhtäjaksoisesta paraneemisesta. Ja hänen täytyy huomata, että tämä kehitys jatkuu loogillisesti ja yhdenmukaisesti kaikissa tärkeämissä sivistysmaissa ja että me seuraamme jäljissä, verkalleen mutta varmasti, samaa, muualla jo ammoin viitoitettua kehitysuraa. Hänen täytyy ottaa oppia nykyajasta ja luottaa tulevaisuuteen.

Vertailemalla koko maamme väkiluvun lisäännystä toiselta puolen kaupunkien väkiluvun lisäännukseen ja toiselta puolen pääkaupungin väkiluvun lisäännystä maa-

seutukaupunkien väkiluvun lisääntykseen tulee puhtaasti tilastollismatemaattisilla perusteilla, jotka kuitenkin tässä sivuutamme, siihen johtopäätökseen, että Helsingin kaupungin väkiluku kolmenkymmenen vuoden kuluttua on likimain 400,000 henkeä. — Ellei ota lukuun koko maan ja muiden kaupunkien väkilukua verrattuina pääkaupungin väkilukuun ja jos pitäytyy ainoastaan niihin numerolukuihin, joita tämä kaupunki sinänsä osottaa, niin huomaa, että sen väkiluku 30-vuotiskaudella 1880—1910 on kasvanut kolminkertaiseksi. Jos lisäännys vuosina 1910—1940 jatkuisi samaa vauhtia, olisi kaupungin väkiluku viimeksi mainittuna vuonna 420,000 henkeä. Jos, niinkuin on syytä olettaa, hiljattain päätetyistä suurista vesiputousten kaupoista on seurauksena, että mekanista voimaa on suurin määrin ja halvasta hinnasta oleva tarjona Helsingissä, tai jos kaupunki itse on kyllin kaukonäköinen huolehtiakseen tuollaisesta voiman saannista hankkimalla itselleen omaa vesivoimaa, niin saanee edellyttää, että koko joukko teollisuuksia pyrkii asettumaan meidän, toivoaksemme, oivallisten ja talviliikennettä harjottavain satamaimme läheisyyteen ja että kaupungin merkitys tehdasseutuna sen johdosta yhä äkkiä astuu etualalle. Näin ollen väkiluku luultavasti kasvaisi tuntuvasti nopeammin kuin viime vuosikymmenenä, ja 300,000 hengen määrä olisi saavutettu jo 15—16 vuoden kuluttua. — Mutta vaikkei niinkään kävisi, vaikka olisikin luultavaa, että kuluu tuntuvasti pitempi aika kuin tässä edellytetty, ennenkuin kaupungin väkiluku nousee noin suuriin määriin, näyttää kuitenkin olevan välttämätöntä jo nyt, kun on kysymys vastaisten asuinpaikkain huolehtimisesta noille ennemmin tahi myöhemmin tänne tulville tuhansille, liikkua ainakin niin suurilla luvuilla kuin 350,000—400,000:lla. Muunlainen menettely olisi epäviisasta ja kevytmielistä.“

Kysymystä kaupungin vastaisesta kehityksestä on edellä mainittuun herra Jungin selvitykseen liittyen käsitellyt arkkitehti E. Saarinen teoksessa „*Munkkiniemi—Haga ja Suur-Helsinki*“ (siv. 41—43). Herra Saarinen lausuu asiasta seuraavaa:

„Millaiseksi Helsingin kehitys on tulevaisuudessa muodostuva? Vastaus tähän kysymykseen voidaan mielestämme antaa niiden syiden nojalla, jotka edellä esitettiin selityksenä pääkaupungin nopeasta kasvamisesta nykyhetkeen asti. Maan väkiluku on todennäköisesti yhä edelleenkin ripeästi lisääntyvä. Helsingin ja koko maan asukaslukujen välinen suhde on murtoluku, jonka osottaja on vielä siksi pieni, että se saa kauan kasvaa nopeammin kuin nimittäjä, ennenkuin kahden luvun keskinäinen suhde muodostuu sellaiseksi, että sen voi muissa maissa saavutetun kokemuksen nojalla olettaa jäävän pysyväiseksi. Kaupungin ja sen laajan ympäristön rautatieyhteydet kehittynevät tulevaisuudessa yhä edelleen, ja tavaranvaihdon määrä kasvaneeksi, sikäli kuin satamalat paranevat ja talviliikenteen järjestäminen tekee mahdolliseksi laivakulun jatkamisen keskeynättä vuoden umpeen. Ja lopuksi Helsinki on varmasti pysyvä maan ensimmäisenä kulttuurikeskuksena, siten omaten vetovoiman, jonka vertaista ei millään muulla kaupungilla maassamme ole.

Ei ole siis mitään aiheutonta optimismia siinä olettamuksessa, että *Helsinki lähimpinä vuosikymmeninä on yhä edelleenkin ripeästi edistynyt ja kasvava.*

Tätä olettamusta vastaan on väitetty, että *teollisuudella* on Helsingissä aivan liian syrjäinen asema ja että siksi muka kaupungin kehitys ennen pitkää on pakostakin pysähtynyt. Tarkastelkaamme näitä väitteitä lähemmin.

Onhan epäilemättä totta, että Euroopan kaupunkien valtava ja nopea kasvaminen viimeksikuluneen vuosisadan aikana on suureksi, ehkäpä suurimmaksi osaksi aiheutunut

siitä teollisuudesta, joka on asettunut niiden alueille. Mutta ilmeistä on, että sääntö ei sovellu pääkaupunkeihin. Muutamat numerot todistakoot tämän.

Pohjoismaiden pääkaupungeista — ottaaksemme nämä jälleen vertailtaviksi, ne kun siihen paraiten sopivat — ei millään ole teollisuuskaupungin luonnetta. Puhtaan tehdasteollisuuden palveluksessa tapaamme *Kristianiassa* v. 1910 n. 17,000 henkeä (yli 15 vuoden ikäisiä), vastaten n. 7 % kaupungin asujamistosta. *Tukholmassa* tehdasteollisuustyömiesten luku v. 1911 oli 28,896 henkeä (joista n. 2,500 alle 18 vuoden), toisin sanoen n. 8 % väesöstä.“

Tässä yhteydessä huomautettakoon, että Helsingin kaupungin tehtaissa vuonna 1914 oli 13,405 työntekijää, siis noin 8 % koko asukasluvusta. Mainittujen kolmen kaupungin prosenttiluvut käyvät, niinkuin näkyy, miltei täydellisesti yhteen.

Tehdasteollisuudessa toimivain työntekijäin luku on viime vuosinakin kasvanut jonkin verran enemmän kuin väestö kokonaisuudessaan, niinkuin näkyy seuraavasta numerosarjasta:

1909	10,251
1910	10,938
1911	11,131
1912	12,615
1913	13,827
1914	13,405

Puheena olevina kuutena vuonna lisääntyi siis tehdastyöntekijäin luku noin 30 prosentilla, jota vastoin koko väkiluku lisääntyi ainoastaan 20 prosentilla.

Mitä tulee toiveisiin kehityksen jatkumisesta samaa vauhtia kuin aikaisemmin, lausuu arkkitehti Saarinen:

„Mutta on pessimistejäkin, jotka vielä löyhemmillä perusteilla katsovat asiakseen olla tunnustamatta, että kaupungin kehitys todennäköisesti voi jatkua yli nyt saavutetun rajan: maa on muka pieni ja köyhä eikä jaksakaan kantaa suuremman pääkaupungin painoa. Ne ovat samoja epäilijöitä, jotka jokaisen uuden ilmiön esiintyessä ovat korottaneet äänensä; kun rautetie tuli maahan ja ensimmäiset veturit ilmestyivät, silloin he profeetallisesti ennustivat, että kohta saatiin panna hevoset vetämään junaa. Mutta kehitys, joka on voittanut rohkeimmatkin odotukset, on aina saattanut heidän ennustuksensa häpeään.

Aikoina semmoisina kuin nykypäivinä moni on valmis viittaamaan sotiin ja taloudellisiin puliin sekä enteiden ja taivaan merkkien nojalla huolehtimaan pääkaupungin kohtalosta. Tähän huomautettakoon — toistaen mitä jo edellä on sanottu — että moiset katastrofit yleensä jättävät kaupunkien kehitykseen ainoastaan pian haituvia jälkiä, jos niitäkään (Helsingin väestön lisääntymistä esittävä käyrä *ei ole tietäälkseenkään* vuoden 1868 suuresta nälänhädästä). Mielenkiintoista valaistusta tähänkuuluviin kysymyksiin antaa myös graafillinen esitys neljän pohjoismaan ja niiden pääkaupunkien väestönkasvusta, erittäinkin se osa, joka kuvastaa vuosien 1880—1910 oloja. Näemme miten käyrät nousevat ja laskevat rinnakkain, maailmankonjunktuurien vuoksen ja luoteen kantamina, jos kohta vaihtelujen voimakkuus onkin erilainen.“

On tietenkin erittäin vaikea edeltäpäin laskea, milloin kaupungin nykyinen alue on kokonaan käytetty, mutta tästä seikasta annettu selvitys kehottaa kunnan hallintoa ajoissa ryhtymään toimenpiteisiin, jotta kaupunki pääsee isännäksi omassa talossaan. Komitean käsityksen mukaan väkiluvun tosin saanee olettaa lisääntyvän hitaammin ja väentihyden saavan olla suurempi kuin edellä on mainittu, ja niinkään on otettava lukuun se tosiasia, että liikaväestö on melko suurin määrin siirtyvä kaupungin välittömään läheisyyteen syntyviin, suunnitelmanmukaisesti järjestettyihin esikaupunkeihin (Munkkiniemelle, Brändöhön y. m.). Mutta näinkin edellyttäen täytyy joka tapauksessa pitää luultavana, että kaupungin nykyiset alueet muutaman vuosikymmenen kuluttua ovat täyteen rakennetut tai muulla tavoin käytetyt.

Muistettava on niinkään, että voi esiintyä seikkoja, jotka voimakkaasti jouduttavat kaupunkimuodostuksen ja väkiluvun lisääntymistä. Parantuneet liikennevälineet ja satamaolot, säännöllisen talvilaivaliikenteen syntyminen, kaupan ja teollisuuden elpyminen sekä pääkaupungin asema hallinto- ja sivistyskeskuksena ovat seikkoja, jotka voivat lisätä tilantarvetta ja vaatia kaupungille hankkimaan uusia maa-aloja. Siinä kohden viitattakoon tehdas- ja varastotonttien pakottavaan tarpeeseen, kaupungin nykyisellä alueella kun näihin tarkoituksiin on tarjona vain riittämätöntä tilaa. Avaraa tilaa vaativat niinkään sairaanhoitolaitokset sekä tieteelliset ja armeliaisuuslaitokset, joita varsin luultavasti tulee sijoitettavaksi käyttämättä olevalle kaupungin maalle. Paikkoja on niinkään varattava työväen siirtolapuutarhoille sekä puistoille ja istutuksille, mikä seikka tietenkin tuntuvasti vähentää käytettävänä olevaa tonttialaa. Lopuksi tarvitsee kaupunki tuntuvan maa-alan voidakseen vaihtaa sitä sotalaitoksen hallussa kaupungin keskiosissa oleviin alueisiin, jotka kaupunki varsinkin nyttemmin muuttuneissa oloissa voinee saada omikseen. Näyttää olevan kaupungin ehdoton velvollisuus riittävällä kaupunkialueen eheyttämällä ajoissa pitää huolta siitä, että kunta saa toimintavapautta ja sovittelumahdollisuuksia, kun on tyydytettävä niitä erilaatuisia tarpeita, joita voi esiintyä itse asutustilan vaatimusten ohessa.

Edellä lausutulla katsoo Komitea osottaneensa välttämättömäksi, että Hel-

Kaupungin
kehitysmah-
dollisuudet
ja laajene-
misedelly-
tykset.

singin kaupunki uusia maa-aloja hankkimalla laajentaa aluettaan voidakseen huomattavain aikain päähän varata tarpeellista tilaa lisääntyvälle väestölle ja niille moninaisille tarpeille, joita kaupungin kehitys yleensä synnyttää. Komitean on sentähden tässä lausuttava mielensä kaupungin laajenemisen suuntaviivoista sekä esitettävä ohjelma kaupungin vastaista alueellista laajentamista varten. Kaupungin kehitysmahdollisuuksista on jo lausuttu että, sittenkun kaupungin keskus nyttemmin on laajentunut meren rantaan asti etelässä, idässä ja lännessä, täytyy kaupungin pyrkiä laajenemaan mantereelle päin kaupungin keskuksen pohjoispuoliselle alueelle.

Kunnan hallinnossa on aikaisemmin ollut vallalla se käsitys, että Helsingin laisella paikalla sijaitsevan kaupungin olisi oikeinta pysyttäytyä meren yhteydessä ja siten käyttää hyväkseen veden läheisyyden tarjoomia etuja. Sekä Rahatoimikamari että kaupunginasemakaavaosasto¹⁾ ovat aikaisemmin puoltaneet laajentamista tähän suuntaan, ja senkin jälkeen kun Kaupunginvaltuuston enemmistö hylkäämällä ehdotukset Drumsön ja Brändön ostosta oli määrännyt laajenemisen pohjoista kohti ainoaksi oikeaksi, kuuluu edelleen vaatimuksia että kaupungin ei tulisi olla ensiksi mainittua kehitysmahdollisuutta huomioon ottamatta, vaan hankkimalla itselleen käyttöoikeus mainittuihin molempiin saariin turvata laajenemisensa itään ja länteen.

Kun nyt kuitenkin on kaupungille hankittava tonttimaata asutuksen ja teollisuuden tarpeisiin sekä korvausaluetta kaupunginalueen järjestämisessä tarpeellisia maanvaihtoja varten puhkaisemalla kaupungin rajalle syntynyt huvilayhdyskuntain vyöhyke sekä hankittava kaupungille tilaisuutta kehityksensä järjestämiseen ja ohjaamiseen suunnitelmanmukaisesti, on laajentamispöytäkirjat kielteittä suunnattava mantereelle päin. Niiden kunnallispoliittisten tarkoitusten saavuttamiseksi, joihin kaupungin tulee Komitean mielestä vastaisessa kehityksessään pyrkiä, ei kaupungilla ole käytettävänä muuta keinoa tilantarpeensa turvaamiseksi kuin ostaa pohjoisrajallaan sijaitsevat tarpeelliset maa-alueet Viikin virkatalon alueen yhteydessä.

Kaupungin-
alueen laa-
jentamisoh-
jelma.

Siten päästyään yksimielisyyteen kaupunginalueen laajennusohjelmasta on Komitea katsonut olevan ryhtyminen toimenpiteisiin tämän ohjelman toteuttamiseksi. Sitä varten on Komitea käyttämänsä luottamusmiehen, maanmittari Niklas Järnefeltin, välityksellä ryhtynyt alustaviin keskusteluihin eräiden puheena olevalla alueella asuvain maatalanomistajain kanssa, ja onkin Komitean asiamiehen kaupungin puolesta onnistunut hankkia seuraavain maa-alueiden alustavat myyntitarjoukset (ks. tämän oheista karttaa):

1) *Boxbacka Aktiebolag yhtiön omistamat, myymättä olevat tilukset Boxbackan kylässä*, pinta-alaltaan 407.894 ha, hinta 2,447,364 markkaa eli 0.60 markkaa m²ltä. Keskustelujen kuluessa on hinta tasoitettu 2,400,000 markaksi. Tarjous käsittää alueella sijaitsevat rakennukset sekä maassa olevan laihon, mutta ei irtaimistoa. Myyjä on varannut itselleen oikeuden nostaa juoksuhautatöistä, metsänkaadoista y. m. ehkä maksettavan korvauksen, sikäli kuin tämä kohdistuu sodan alun ja 1915 vuoden lopun väliseen aikaan.

2) *Aktiebolaget Parkstad-Vanda-Puistokylä O. Y:n hallussa olevat, Malmin ja Staffansbyn kylissä sijaitsevat tilukset*, ilmoituksen mukaan noin 504 ha, mistä

¹⁾ *Pain. asiakirj. N:ot 52 ja 76 vuodelta 1912.* Ks. myös arkkitehti Jungin kirjoitusta „Helsingin uusista kaupunginasemakaavoista ja kaupungin kehitysmahdollisuuksista“ Suomen kunnallislehti 1916, vihko 9.

myyjät kuitenkin erottavat nykyisen isännöitsijän huvila-alueen, noin 12 ha, Malmin kalkkihiekkatiilitehtaalta yhtiön hiekanottoaikoihin vievän kapearaiteisen radan ja nämä hiekanottoaikoihin, pinta-alaltaan yhteensä noin 24 ha, sekä noin 30 ha:n laajuisen turvepehkuksen. Sitä paitsi varaa yhtiö itselleen oikeuden edelleen jatkaa palstatilain y. m. myyntiä siksi, kunnes lopullinen kauppa tehdään. — Koko tämän alueen hinta olisi, edellyttäen pinta-alasta annettujen tietojen olevan oikeat, 0.60 markan mukaan neliömetriltä 2,628,000 markkaa. Tarjous käsittää ainoastaan maat, mutta ei rakennuksia.

3) *Pehrin ratsutila N:o 1 Malmin kylässä*, omistaja maanviljelijä O. W. Åberg. Pinta-ala on 98.1 ha, siitä 44.37 ha viljeltyä maata. Tilasta erotetut 2 palstatilaa, yhteensä 1.34 ha, eivät kuulu kauppaan. Hinta on 300,000 markkaa eli 0.31 markkaa m²:ltä. Myyjä pidättää itselleen kaivuutöistä ja kaadetusta metsästä ehkä tulevan korvauksen. Irtaimisto ei sisälly tarjoukseen.

4) *Strömin verotila N:o 4 Malmin kylässä*, omistajat tilanomistaja A. Eklundin perilliset, ynnä tilaan kuuluva, Boxbacka Aktiebolag yhtiöltä ostettu *palstatila Dal 44*. Talon ynnä palstatilan pinta-ala on 123.7 ha, siitä 63.5 ha viljeltyä maata. Hinta on 503,000 markkaa eli 0.41 markkaa m²:ltä. Kauppaan kuuluu kaadetusta metsästä ehkä saatava korvaus ja samaten suurin osa irtaimistoa.

5) *Puolikas Bruson verotaloa N:o 6 Malmin kylässä*, omistaja maanviljelijä Karl Gustaf Kyrklund. Pinta-ala on 111.7 ha, siitä 42.7 ha viljeltyä maata. Kauppaan kuuluisi sitä paitsi neljä Boxbacka A. B:lta ostettua palstatilaa, yhteensä 6 ha. Hinta kaikkiaan 350,000 markkaa eli 0.30 markkaa m²:ltä. Suurin osa irtaimistoa seuraa mukana.

6) *Hagan talo N:o 2 Malmin kylässä*, omistaja rouva S. Rundman. Kaupaksi tarjottu pinta-ala on 52.2 ha, siitä 26.5 ha viljeltyä. Tilalta on palstatiloina myyty kaikkiaan 11.7 ha. Myyjä on itselleen varannut rakennukset ja niitä ympäröivän pellon, 7.5 ha, sekä 0.25 ha:n laajuisen alueen, joka aikaisemman sopimuksen mukaan tulee yhdistettäväksi hautausmaahan. Hinta on 300,000 markkaa eli 0.58 markkaa m²:ltä. Irtaimisto ei kuulu kauppaan. Juoksuhautatöistä tulevan korvauksen saisi myyjä.

7) *Kaarlen talo Malmin kylässä*, omistajat maanviljelijä Karl Åbergin perilliset. Pinta-ala on 60.2 ha, siitä 24.5 ha viljeltyä. Hinta on 250,000 markkaa eli 0.42 markkaa m²:ltä. Tilalta on palstatiloina myyty kaikkiaan 2.2 ha, mikä alue ei kuulu kauppaan. Hintaan on luettu kaadetusta metsästä ehkä saatava korvaus, mutta ei irtaimistoa.

Paitsi edellä lueteltuja on Komitean käyttämä asiamies tiedustellut Starenin ja Filpuksen talojen myyntiehtoja, mutta sopimusta hyväksyttävien ehdoin ei ole saatu aikaan. Erään yksityisen henkilön omistama, Oulunkylän aseman vierellä sijaitseva, noin 2.5 ha:n laajuinen alue siinä olevine rakennuksineen on tarjottu kaupungin lunastettavaksi 8 markasta neliömetri sekä rakennukset 200,000 markasta. Oulunkylässä sijaitsevain, kaupungin maiden ympäröimäin Petaksen

talon ja Kottbyn talon puolikkaan omistajain kanssa on niinkään uudelleen keskusteltu, mutta nämä eivät ole halukkaita myymään tilojaan. Hagan-Munkkinie-
men omistaja Aktiebolaget M. G. Stenius on tiedusteltaessa ilmoittanut suostu-
vansa keskustelemaan kaiken yhtiön omistaman alueen myymisestä, mutta toi-
veita ei liene kaupan aikaansaamisesta kohtuullisin ehdoin.

Näiden keskustelujen jatkuessa tiedusteli tilanomistaja Jakob Kavaleff
Rahatoimikamarilta, olisiko kaupunki halukas ostamaan hänen Helsingin pitä-
jässä omistamansa *Domarbyn maatilan*, johon kuuluvat Skepparin ja Långhan-
san veroratsutilat N:ot 2 ja 3 sekä verotalot Rytters N:o 7, Stenbergs N:o 5,
Lassas N:o 1, Kusmies N:o 6 ja Glasmästars N:o 4, kaikki Domarbyn kylässä
Helsingin pitäjää. Tämä asia on ollut erikoisesti valmisteltavana kaupungin
yleisten töiden Hallituksessa. Maatilan pinta-ala on kaikkiaan noin 600 ha,
siitä ilmoituksen mukaan 315 ha peltoa, 285 ha metsämaata ja 10 ha jouto-
maata. Koko alueen kauppahinta on 2,450,000 markkaa eli noin 4,000 markkaa
hehtaarilta eli 0.40 markkaa m²:ltä. Kaupunginviranomaisten ja myyjän väli-
sissä keskusteluissa sovitut lopulliset kauppaehdot käyvät selville tämän ohei-
sesta Rahatoimikamarin lausunnosta.

Tässä yhteydessä on lopuksi mainittava, että Rahatoimikamarille on tar-
jottu Alberga O. Y:n osakkeet lunastettaviksi 28,900 markan hinnasta kukin
eli yhteensä 1,300,500 markasta. Yhtiö omistaa Espoon pitäjän Iso Huopalah-
den kylässä sijaitsevan Albergan verotalon N:o 2, jonka pinta-ala on 330 ha,
siitä noin 128 ha viljeltyä ja 202 ha metsä-, jouto- ja viljelyskelpoista maata.
Tämäkin asia on erityisesti ollut kaupungin yleisten töiden Hallituksen ja Raha-
toimikamarin valmisteltavana. Niinkään on Kamarin ja Hertonäs Gods A. B:n
kesken ollut neuvotteluja Hertonäsin maatilan ostosta. Nämä kaksi asiaa,
joista ei vielä ole lopullista selvitystä olemassa, ovat Komitean mielestä vasta
toiselle sijalla kaupungin maanhankintaohjelmassa, minkätähden ne näyttää
toistaiseksi olevan jätettävä syrjään.

Esillä olevan selvityksen pohjalla on Komitea tehtävänsä täyttääkseen
yksissä neuvoin Rahatoimikamarin kanssa edelleen tarkastellut kaupungin alue-
kysymystä sekä Kamarin kanssa yhtynyt siihen ohjelmaan, joka nyt esitetään
Kaupunginvaltuuston tutkittavaksi ja hyväksyttäväksi. Tässä ratkaisevana ol-
leet näkökohdat ovat, varsinkin mitä kulkulaitoskysymykseen tulee, sen käsi-
tyskannan mukaiset, minkä kaupungin yleisten töiden Hallitus on esiintuonut
asiaa valmisteltaessa.

Yhteisissä neuvotteluissa esittyjen ja Rahatoimikamarin esillä olevasta
asiasta Kaupunginvaltuustolle antamassa esityksessä seikkaperäisemmin selvitet-
tyjen syiden nojalla ovat Komitea ja Kamari katsoneet olevan ehdottaminen,
ettei ainoastaan Viikin kapteenivirkatalon hankkimista kaupunginviranomaisten
toimesta mahdollisimmassa määrin joudutettaisi, vaan että kaupunki lisäksi
ostaisi seuraavat maatilat, nimittäin: a) Boxbacka-yhtiön omaisuuden, b) Strö-

min ja Brusan talot sekä c) Domarbyn kartanon eli yhteensä noin 1,240 ha. Kun Domarbyn osto ehdottomasti edellyttää eräiden Baggbölessä olevain palstatilain hankkimista kaupungin omiksi Oulunkylän kartanon rajan ja Domarbyn välisen kulkuyhteyden turvaamiseksi, on Rahatoimikamari niinkään asettunut yhteyteen asianomaisten palstatilan- ja maanomistajain kanssa sekä tehnyt alustavat sopimukset, joiden mukaan kaupunki kaikkiaan enintään 70,000 markan hinnasta d) ostaisi seuraavat Baggbölen huvilayhdyskunnan palstatilat, nimittäin N:ot 10 ja 13 Elotien varrella, N:o 16 Koivutien varrella, N:ot 2 ja 19 Huvilatie varella, N:ot 15 ja 17 ynnä 18 a ja 18 b Alkutien varelle sekä enintään 20,000 markan hinnasta muut tien teettämiseen tarpeelliset maa-alueet (ks. karttaa).

Paitsi edellä lueteltuja maa-alueita täytyy kaupungin varsin luultavasti lunastaa eräät hautausmaan länsipuolella sijaitsevat palstatilat voidakseen teettää rautatielinjan emäradalta Viikin alueen halki Sörnäsiin. Tämän linjan lopullista suuntaa ei vielä ole voitu määrätä, syystä että sotilasviranomaiset eivät salli toimittaa tutkimuksia paikalla, mutta tämän oheisessa kartassa osotettu suunta lienee, mikäli silmämääräisen tutkimuksen nojalla käy päättäminen, se, joka paraiten sovitautuu pintamuodostuksen laadun mukaan. Komitea on sentähden antanut asiamiehensä maanmittari N. Järnefeltin toimeksi ryhtyä keskusteluihin puheena olevain palstatilanomistajain kanssa, ja onkin herra Järnefelt tehnyt alustavat sopimukset näiden palstatilain ostosta. Kun kuitenkin vielä on epätietoista, mitkä mainituista maa-alueista kaupunki rautatielaitetta varten tarvitsee, ei liene syytä nyt tehdä päätöstä tästä asiasta, vaan olisi Kaupunginvaltuuston kehotettava Rahatoimikamaria ryhtymään, sittenkun rautatien suunnan tutkimus on lopetettu, toimenpiteisiin tarvittavan maan lunastamiseksi, ehdollisesti pakkolunastusta käyttämällä.

Sittenkun keskustelut asianomaisten maanomistajain kanssa oli loppuun saatettu, on Rahatoimikamari sittemmin Komitean pyynnöstä kaupungin puolesta tehnyt alustavat sopimukset Strömin, Brusan ja Domarbyn maatilain ostosta (Liitteet IV—VII). Nämä kiinteistöt samoin kuin Baggbölen palstatilatkin kaupunki hankkisi välittömästi omikseen. Sitä vastoin on Rahatoimikamari ehdottanut, että Boxbacka-yhtiön omaisuus siirtyisi kaupungin omaksi lunastamalla kaikki yhtiön osakkeet. Sitä varten on yhtiö Rahatoimikamariin antanut vaihtopuolisen tarjouksen (Liite II), jonka mukaan kaikki 60 yhtiön osaketta luovutettaisiin kaupungille yhteensä 2,160,000 markan hinnasta. Tämä tarjous edellyttää, että kaupunki ottaa vastatakseen yhtiön veloista, noin 500,000 markasta (Liite II), joten kävisi tarpeelliseksi osakkeiden hinnan lisäksi osottaa viimeksi mainittu rahamäärä yhtiön velkain suoritukseksi. Siltä varalta että Kaupunginvaltuusto päättäisi välittömästi ostaa maan, on kuitenkin laadittu vaihtopuolinen kauppakirja (Liite I).

Syyt, joilla Rahatoimikamari on puoltanut Boxbacka-yhtiön osakkeiden ostoa, ansaitsevat Komitean mielestä huomiota. Niinkuin Rahatoimikamarin esityksestä ja asiakirjoista näkyy, voi kaupunki tällä keinoin saada jonkin verran edullisemmat kauppaehdot, jota paitsi yhtiömuotoa käyttämällä saadaan sopiva järjestö näiden ehkäpä muidenkin kaupungin omistamain kiinteistöjen ensimmäiselle hallinnolle, kunnes niiden hoito ehditään lopullisesti järjestää. Lain kannalta ei liene estettä yhtiömuodon käyttämiselle tässä tapauksessa, jos tätä järjestystä — niinkuin Komitea pitää luonnollisena — käytetään ainoastaan väliaikaisesti.

Lunastettaviksi puolletut Boxbackan, Brusan ja Strömin maatilat muodostavat tiluskuvion, joka Viikin virkatalon luoteisrajalta ulottuu Malmin asemaa kohti Vantaanjoelle asti, missä se lyhyen matkaa seuraa Domarbyn rajaa. Idempänä virkatalon koillisrajalla on erillisenä ryhmänä Boxbackaan, Strömiin ja Brusaan kuuluvia tiluslohkoja. Näiden molempain pääryhmän välissä sijaitsevat Hagan, Kaarlen ja Pehrin kantatilat. Malmin alueen kohdalla, maantien sekä Strömin ja Brusan maiden välillä, on Vantaan Puistokylä O. Y:n omistama kiilanmuotoinen alue.

Komitea on ollut epäröivällä kannalla Hagan, Kaarlen ja Pehrin talojen lunastamiseen nähden. Lunastamalla ne saatettaisiin kaupungin uudet tilusalat yhtäjaksoisempaan muotoon ja kaupungin alue lisääntyisi noin 210 ha:lla. Kun nämä tilukset kuitenkin näyttäisivät sijaitsevan kaupungin asutusalueen rajain ulkopuolella eivätkä ne ole tarpeen emäradan ja Viikin virkatalon välisen rautatieyhteyden aikaansaamiseksi, niinkuin Rahatoimikamarin tästä seikasta antama selvitys osoittaa, on Komitea katsonut olevan tässä kohden yhtyminen Rahatoimikamarin epäävään ehdotukseen. Mainittujen taloryhmän itäpuolella sijaitsevat yksinäiset tiluspalstat ovat Komitean mielestä liian hajallaan ja syrjässä soveltuakseen vastaiseen kaupungin alueeseen, joten kaupungin sopisi niitä käyttää korvausmaanaan.

Vantaan Puistokylä O. Y:n kaikkien tilusten ostoa Komitea ei ole voinut puoltaa, kun tämä alue syrjäisen asemansa ja jo pitkälle ehtineen palstoituksen johdosta ei näy hyvin sopivan kaupungin asutusalueeksi. Samoin kuin Rahatoimikamari on Komiteakin sitä mieltä, että kaupungin vastaisen laajenemisen tulee, sittenkun kaupunkia ympäröivä huvilayhdyskuntain rengas on puhkaistu, mikäli mahdollista käydä Domarbystä länteen, toisin sanoen samankeskisessä kaaressa nykyisen kaupungin alueen ympäri, sekä ettei ole syytä suunnata laajenemista yksipuolisesti koilliseen. Tämä ei kuitenkaan tiedä sitä, etteivät eräät Vantaan Puistokylä O. Y:n alueen osat, varsinkin edellä mainittu Malmin aseman viereinen maakappale ja kenties eräät Domarbyn itärajalla sijaitsevat tiluslohkot, olisi suureksi hyödyksi kaupungille eheyttämiskannalta katsottuna, minkätähden ne olisi vastedes kaupungille hankittava, jos ovat hyväksyttävien ehdoin saatavissa.

Boxbackan, Brusan ja Strömin maatilojen täydellistä katselmusta ja arviota ei nykyoloissa ole voitu toimittaa eikä se Komitean mielestä ole aivan välttämätöntäkään. Mitä Domarbytä, sen tilusten laatua ja sopivaisuutta kaupunkiin yhdistettäväksi koskee, on Rahatoimikamari yksissä neuvoin kaupungin yleisten töiden Hallituksen kanssa antanut siitä seikkaperäisen selvityksen, johon Komitea pyytää viitata.

Edellä mainittujen tilusalueiden ostosta koituisi asianomaisten kanssa tehtyjen alustavain välipuheiden mukaan kaupunginkassalle menoja 6,434,000 markkaa, mikä summa jakautuisi seuraavasti:

Domarbyn kartano:

Kauppahinta	Smk 2,450,000: —
Irtaimisto	” 343,000: —
Lainhuudatuskulut	” 28,000: —

Boxbacka Aktiebolag:

Osakkeiden hinta 1)	Smk 2,160,000: —
Yhtiön velkain suoritus	” 500,000: —

Brusan talo:

Kauppahinta (ynnä irtaimisto ja vuodentulo)	Smk 350,000: —
Lainhuudatuskulut	” 4,000: —

Strömin talo:

Kauppahinta (ynnä irtaimisto ja vuodentulo)	Smk 503,000: —
Lainhuudatuskulut	” 6,000: —

Eräät Baggbölen maa-alueet:

Kauppahinta ja lainhuudatuskulut ..	Smk 90,000: —
Yhteensä Smk 6,434,000: —	

Puheena olevista maatiloista vaaditut yksikköhinnat tuntunevat sinänsä tosin korkeilta, mutta eivät Komitean mielestä kuitenkaan ole kohtuuttomat siihen

1) Yhtiön varoihin kuuluu paitsi 2,400,000 markan arvoista maata varmoja velkakirjoja myytyjen palstatilain maksamattomalle kauppahinnalle yhteensä 160,000 markkaa sekä irtaimistoa 100,000 markan arvosta. Varoihin kuuluu niinkään metsänhakuusta, juoksuhausta-
töistä y. m. luvattu korvaus, Smk 176,888: 86, jota ei kuitenkaan ole otettu huomioon osakkeiden hintaa arvosteltaessa.

hyötyyn katsoen, minkä nyt ehdotettu maanhankinta tuottaa kaupungille. Keskustelujen pohjalla tämän oheisissa alustavissa kauppakirjoissa esitettyjä kauppaehtoja Komitea niinkään katsoo voivansa puoltaa hyväksyttäväksi.

Tarvittava rahamäärä, 6,434,000 markkaa, olisi Komitean mielestä osoitettava 1916 vuoden velkakirjalainasta.

Ehdotettujen ostojen johdosta lisääntyisi kaupungin käytettävänä oleva maa-ala yhteensä noin 1,250 ha:lla eli, jos Viikin tilukset otetaan lukuun, yhteensä noin 1,850 ha:alla. Tämä alue riittäisi asuinpaikaksi ainakin 100,000 hengelle, jota paitsi saataisiin tilaa muille tärkeille kunnallispoliittisille tarpeille, joissa edellä on ollut puhetta. Näin laajennettuna olisi kaupungin alue pinta-alaltaan kaikkiaan noin 4,335 ha, ja pinta-ala kutakin kaupungin asukasta kohti lisääntyisi 169.3 m²:stä 237.9 m²:in.

Kysymys, joka vaatii osakseen erikoista huomiota kaupunginhallinnon puolelta, on se, onko kaupungin maatilain hoito, sittenkun ehdotettu kaupunginalueen laajennus on toimeenpantu, edelleen keskitettävä Rahatoimikamariin tai johonkin sen osastoon, vai onko perustettava erikoinen pysyväinen elin kaupungin maatilain hallintoa varten. Komitea edellyttää tässä, että osakeyhtiömuoto Boxbackan maatilain hoidossa pysytetään ainoastaan siksi, kunnes kysymys kaupungin mautilojen hallinnosta on ehditty lopullisesti ratkaista.

Komitea on halunnut kiinnittää Kaupunginvaltuuston huomiota siihen, että kaupungin viljelyskelpoinen maa nykyisen elintarvepulan aikana käytetään niin, että kunnan muonitustarpeet tulevat mikäli mahdollista tyydytetyiksi. Erittäinkin olisi toimenpiteisiin ryhdyttävä perunain ja juurikasvien viljelemiseksi laajassa mitassa kaupungin väestön tarpeiksi, ja olisi tällöin kauppaan kuuluvat, varsinkin Boxbackassa ja Domarbyssä olevat runsaat perunavarastot käytettävä siemeniksi. Jos sentähden ehdotus maatilain ostamisesta hyväksytään, olisi Rahatoimikamaria kehotettava yksissä neuvoin Muonitustoimikunnan kanssa ottamaan tämä asia harkittavakseen ja ryhtymään asianhaaran vaatimiin toimenpiteisiin.

Ilmoittaen että Boxbacka-yhtiön osakkeiden myyntitarjous on Rahatoimikamarin pyynnöstä pitennetty kuluvaan huhtikuun 24 päivän loppuun sekä että muita Rahatoimikamarin tekemiä kauppasopimuksia on pidettävänä lopullisina, jos Kaupunginvaltuusto ne hyväksyy, on Komitealla edellä lausutun johdosta kunnia ehdottaa, että *Kaupunginvaltuusto lisätyn luvun* päättäisi:

enintään 2,793,000 markan hinnasta ostaa Helsingin pitäjässä sijaitsevan Domarbyn kartanon eri luettelon (Liite VII) mukaisine elävine ja kuolleine irtaimistoineen ja muutoin alustavassa kauppakirjassa (Liite VI) lähemmin ilmoitetuin ehdoin;

enintään 350,000 markan hinnasta ostaa Helsingin pitäjän Malmin kylässä sijaitsevat Bruson verotalon puolikkaan R N:o 62 ynnä Dal N:o 45, Dal N:o 46 a, Dal N:o 47, Likärr ja Ladtomt nimiset maa-alueet alustavassa kauppa-kirjassa (Liite IV) lähemmin mainitun ehdoin;

enintään 503,000 markan hinnasta ostaa Helsingin pitäjän Malmin kylässä sijaitsevat Strömin verotalon N:o 4 ynnä palstatilan Dal 44 R N:o 6 alustavassa kauppa-kirjassa (Liite V); tarkemmin mainituin ehdoin;

2,160,000 markan hinnasta ostaa kaikki Boxbacka Aktiebolag yhtiön osakkeet sekä osottaa enintään 500,000 markkaa yhtiön velkain suoritukseen;

valtuuttaa Rahatoimikamarin enintään 70,000 markan hinnasta ostamaan seuraavat Baggbölen kylässä sijaitsevat palstatilat, nimittäin Elotien N:ot 10 ja 13, Koivutien 16, Huvilatien 19 ja 20 sekä Alkutien 15 ja 17 ynnä 18 a ja 18 b;

niinikään antaa Rahatoimikamarin toimeksi kaikkiaan enintään 20,000 markan hinnasta ostaa muut Oulunkylän ja Domarbyn välille tehtävää tietä varten tarpeelliset, kaupungin lunastettaviksi tarjotut maa-alueet;

edellä mainittujen kiinteistöjen, irtaimiston ja osakkeiden hinnan ynnä lainhuudatuskulojen suoritukseksi osottaa kaikkiaan 6,434,000 markkaa maksettavaksi 1916 vuoden velkakirjalainasta; sekä

antaa varsinaisen Kaupunginvaltuuston toimeksi ryhtyä päätösten täytäntöönpanosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Sen jälkeen päättäneen varsinainen Kaupunginvaltuusto:

Suomen Senaatilta hankkia vahvistuksen edellä mainituille päätökselle; sekä

käskää Rahatoimikamarin

a) ryhtyä toimenpiteisiin jouduttaakseen Viikin virkatalon luovuttamista kaupungille;

b) toistaiseksi ottaa haltuunsa ostettujen maa- ja palttilain ynnä maa-alueiden hallinnon sekä edustaa kaupunkia *Bozbacka Aktiebolag* yhtiössä;

c) yksissä neuvoin *Muonitustoimikunnan* kanssa ottaa harkittavaksi kysymyksen näiden maatilain käyttämisestä elintarpeiden hankkimiseksi kaupungin väestölle;

d) kohta kun olot sallivat, kaupungin yleisten töiden *Hallituksella* tutkituttaa satamaradalta *Viikin* virkatalon tilusten poikki *Sörnäsiin* kulkevan rautatien sopivimman suunnan sekä ryhtyä toimenpiteisiin tätä varten tarpeellisen maan hankkimiseksi, ehdollisesti pakkolunastusta käyttämällä; ja

e) käsiteltäväksi ottaa kysymyksen vakinaisen elimen perustamisesta kaupungin maatilain hallintoa ja käyttämistä varten.

Helsingissä, huhtikuun 18 päivänä 1917.

	A. Norrmén.	
J. Castrén.	R. Elving.	C. Enckell *).
L. Krogius.	Hugo Lindberg.	I. Lindfors.
K. A. Paloheimo.		

John Uggla.

¹⁾ Ei ollut saapuvilla tarkistustilaisuudessa.

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI

Maalisk. 15 p:nä 1917.

N:o 259.

Kaupungin maanhankintakysymystä valmistelemaan asetetulle Kaupunginvaltuuston komitealle.

Se ohjelma, jota Rahatoimikamari viime vuosikymmenen kuluessa noudatti maiden hankkimisessa kaupungin laajennustarpeiden ja laajennusmahdollisuuksien tyydyttämiseksi, tarkoitti kaupungin alueen laajentamista pohjoisessa Vantaanjokeen, lännessä Drumsöhön sekä idässä Brändöhön ja Hertonäsiin. Kun tämä ohjelma kuitenkin ainoastaan osittain toteutettiin ostamalla Oulunkylän kartano ja hankkimalla hallintaoikeus Bölen ja Nybondaksen maistraatintaloihin, teki Rahatoimikamari ehdotuksen, että valtion kanssa ryhdyttäisiin keskusteluihin siinä mielessä, että kaupunki hankkimalla sijaan samanarvoisen maatilain saisi haltuunsa Viikin kapteeninvirkatalon. Niitä eriäviä käsityksiä, joita esiintyi edellä mainitun ohjelman toteuttamisessa, ei Rahatoimikamarin tarvinne tässä yhteydessä selostaa, vaan riittänee kun mainitaan, että kysymystä Viikin kapteeninvirkatalon luovuttamisesta kaupungille ei vielä ole lopullisesti ratkaistu.

Näin ollen oli Rahatoimikamari aikonut laatia uuden ohjelman noudatettavaksi kaupungin maanhankintapolitiikassa, mutta ei katsonut olojen vaativan nykyään, jolloin maatilain hinnat ovat kovasti kohonneet, asettamaan tätä kysymystä ensimmäisten joukkoon päiväjärjestyksessä. Käsiteltäessä Rahatoimikamarin esitystä Pakaan alueen jakamisesta teollisuustonteiksi otettiin kuitenkin Kaupunginvaltuustossa puheeksi kaupungin maanhankintakysymys kokonaisuudessaan ja Valtuuston asettama komitea sai toimekseen valmistella tätä asiaa ja antaa siitä sen esityksen, minkä tähän kuuluvain olojen tutkiminen saattoi aiheuttaa. Mainittu komitea ottikin käsiteltäväkseen tämän asian ja ryhtyi asiamiehen välityksellä keskusteluihin Helsingin kaupungin pohjoispuolella sijaitsevain maatilain ja tiluksien omistajain kanssa. Näistä keskusteluista olivat tuloksena seuraavat alustavat tarjoukset:

1) Boxbacka Aktiebolag yhtiön omistama Boxbackan maatila, pinta-alaltaan 407.894 ha, hinta 2,447,364 markkaa eli 0.60 mk. m²:ltä. Irtaimisto ei kuulu kauppaan, ei myöskään sotalaitoksen töistä ehkä saatava korvaus.

2) Tilanomistaja O. W. Åbergin omistama Pehrin ratsutila, pinta-alaltaan 98.1 ha, siitä 44.37 ha viljeltyä maata, hinta 300,000 markkaa eli 0.31 markkaa m²:ltä. Irtaimisto ei kuulu kauppaan.

3) Tilanomistaja Anders Eklundin perillisten omistama Strömin talo, pinta-alaltaan Dal-nimisen palstatilan kera 123.7 ha, siitä 63.5 ha viljeltyä maata, hinta 503,000 markkaa eli 0.41 markkaa m²:ltä. Suurin osa irtaimistoa kuuluu kauppaan.

4) Tilanomistaja Karl Gustaf Kyrklundin omistama Brusan maatila, pinta-alaltaan 111.7 ha, siitä 42.7 viljeltyä maata, hinta 350,000 markkaa eli 0.30 markkaa m²:ltä. Suurin osa irtaimistoa kuuluu kauppaan.

5) Rouva S. Rundmanin omistama Hagan tila, pinta-alaltaan 52.2 ha, siitä 26.5 ha viljeltyä maata, hinta 300,000 markkaa eli 0.58 markkaa m²:ltä. Kalusto ei kuulu kauppaan. Sitä paitsi erotetaan kaupasta rakennukset ja niitä ympäröivä, noin 7.5 ha:n laajuinen pelto. Venäläisen sotaväen toimittamista juokshautatöistä maksettava korvaus tulee myyjälle.

6) Tilanomistaja Karl Åbergin perillisten omistama Kaarlen maatila, pinta-alaltaan 60.2 ha, josta viljeltyä maata 20.5 ha, hinta 250,000 markkaa. Irtaimisto ei kuulu kauppaan, mutta kyllä kaadetusta metsästä ehkä saatava korvaus.

7) Yksin ajoin tiedusteli tilanomistaja Jakob Kavaleff Rahatoimikamarilta, olisiko kaupunki halukas ostamaan Helsingin pitäjässä sijaitsevan Domarbyn maatilan joko 2,400,000 markan hinnasta ja oikeuttamalla myyjän marraskuun 1 päivään 1967 pitämään vuokralla hallussaan noin 6 ha:n laajuisen kalkkilöydöksen tai myös 2,450,000 markan hinnasta ilman mainittua ehtoa. Tarjous ei käsitä elävää eikä kuollutta irtaimistoa. Myöhemmin annetun eritellyn luette-
lon mukaan on kalusto arvattu noin 343,000 markan hintaiseksi. Maatila käsit-
tää yhtäjaksoisena tilusalana 610 ha, josta alasta 315 ha on peltoa.

Näiden tärkeiden kysymysten valmistelemiseksi on kokouksia pidetty osin edellä mainitun Kaupunginvaltuuston komitean ja Rahatoimikamarin, osin Raha-
toimikamarin ja kaupungin yleisten töiden Hallituksen kesken. Komitean pyyn-
nöstä on Rahatoimikamari laatinut alustavat kauppakirjat Boxbackan, Brusan ja
Strömin maatilain sekä Domarbyn kartanon omistajain kanssa, joita kauppakirjoja
käy pitäminen lopullisina, sillä edellytyksellä että Kaupunginvaltuusto lisätyin
luvuin ne hyväksyy.

Domarbyn maatilan oston epäämättömänä edellytyksenä on Rahatoimika-
mari havainnut olevan, että samalla ostetaan eräät Baggbölen kylässä sijaitse-
vat palstatilat ja maa-alueet, jotta käy mahdolliseksi teettää 36 metrin levyinen
tie Oulunkylän kartanon rajalta Domarbyn kartanoon. Sitä varten on Raha-
toimikamari asettanut yhteyteen asianomaisten palstatilan- ja maanomistajain
kanssa ja saanutkin näiltä kirjalliset sitoumukset, joita myyjän puolelta käy pitä-
minen lopullisina edellyttäen Valtuuston lisätyin luvuin suostuvan näihin kaup-
poihin.

Kaupungille on siis suunniteltu ostettavaksi melko suuria maa-alueita ja
näiden hinnaksi menisi varsin huomattavia summia. Rahatoimikamarista on
sentähden näyttänyt tarpeelliselta, vaikkakin Komitea antaa asiasta lopullisen
mietinnön, esittää ne näkökohdat, joita asiaa käsiteltäessä on Rahatoimikama-
rissa ja kaupungin yleisten töiden Hallituksessa esiintuotu näistä maanhankin-
noista ja niiden muodosta sekä ostettujen maatilain hoidosta ensi viljelysvuonna.

Helsingin kaupungin asema meren partaalla on suonut sille tilaisuuden kehittyä maamme tärkeimmäksi kauppa- ja merikaupungiksi. Tähän nähden on ollut aivan luonnollista, että on pyritty laajentamaan kaupungin maa-aluetta pitkin rannikkoa. Jatkuvaa laajentamista pitkin rannikkoa täytyy nyttemmin kuitenkin edellä mainituista syistä pitää mahdottomana. Kaupungin kehittyessä suurkaupungiksi esiintyy kuitenkin muitakin ilmeisiä vaatimuksia tilan hankkimiseksi laitoksille, joita ei välttämättä tarvitse sijoittaa meren partaalle. Esillä olevaa asiaa arvosteltaessa näyttää huomiota olevan pantava näihin kahteen perustavaan näkökohtaan. Tältä kannalta asiaa katsoen on Rahatoimikamari arvostellut kaupungin kehitykselle epäilemättä olevan toivottavaa, että sen haltuun voitaisiin hankkia ne maa-alueet, mitkä kaarella idästä länteen kulkien ympäröivät kaupungin maita. Jos tämä ohjelma toteutettaisiin, olisi Hertonäs, Viik, Boxbacka, Ström, Brusa, Domarby, Baggbölen osia ja eräitä muita tiluksia ostettava yhdistettäväksi kaupungin maa-alueisiin. Sitä vastoin ei Rahatoimikamari ole voinut vakuuttua siitä, että olisi tarpeellista ostaa Malmin kylässä olevat Pehrin, Kaarlen ja Hagan maatilatkin, osin seuraavassa lähemmin esitetyistä syistä ja osin koska näiden tilojen hankkiminen antaisi kaupungin maa-alueelle kiilan muotoisen, koilliseen tähtäävän suunnan.

Rahatoimikamari käy nyt lähemmin tekemään selkoa kustakin ehdotetun maanoston käsittämästä maatilasta.

Hertonäs gods Aktiebolag yhtiön kanssa olleista keskusteluista on käynyt selville, ettei kaupungin olisi mahdotonta ostaa mainittua maatilaa, vaikka hinta olisi verraten kallis. Rahatoimikamari on kuitenkin havainnut eräiden paraikaa jatkuvain tutkimusten voivan vaikuttaa tämän asian ratkaisuun puoleen tai toiseen. Tätä asiaa ei sentähden ole otettu käsiteltäväksi tässä yhteydessä, vaan on Kamari sen jättänyt lepäämään. Vastedes, kun sekä omistaja että kaupunki selvityksen saatuaan voivat arvostella Hertonäsin ynnä siihen kuuluvain vesialueiden merkitystä kaupungin kehitykselle, lienee sopiva ottaa tämä kysymys tutkittavaksi ja ratkaistavaksi. — Mitä *Viikin kapteeninvirkataloon* tulee, on Rahatoimikamari edellyttänyt kaupungin kohdakkoin saavan haltuunsa sen omistusoikeuden. Olojen nyttemmin muuttua on Rahatoimikamari viivyttelämättä tekevä Senaattiin uuden esityksen tästä maanhankinta-asiasta sekä niinkään ottava käsiteltäväksi kysymyksen nykyisen vuokraajan vuokraoikeuden lunastamisesta. Viikin kapteeninvirkataloon rajoittuu, niinkuin edellä huomautettiin, idässä Hertonäs. Pohjoisessa ja luoteessa taas ovat *Boxbackan*, *Strömin* ja *Brusan* maatilat, jotka suurin piirtein nähtyinä liittyvät siihen tilusryhmään, jota pohjoisessa rajoittaa Hämeenlinnaan vievä yleinen maantie. Valitettavasti on Boxbackan maatilalla toimitettu varsin paljon palstoituksia, minkä johdosta ei voida saada aikaan yhtenäistä tiluskuviota. Malmin aseman kohdalla pistää maantien eteläpuolelle kiilan muotoisena Vantaan Puistokylä Osakeyhtiön omistamia maa-alueita, jotka osittain on palstoitettu ja myyty yksityisille. Näitä

palstatiloja enempää kuin Boxbackassakaan olevia ei ainakaan toistaiseksi ole katsottu olevan lunastettava. Sitä vastoin näyttää tarpeelliselta vastedes lunastaa Strömin ja Brusan tilain välillä etelässä ja ison maantien välillä pohjoisessa sijaitsevat palstatilat, koska rautatieraitteen sijoitus voi jossain määrin olla näiden varassa. Maantien pohjoispuolella sijaitsevat Pehrin, Kaarlen ja Hagan maatilat. Perustelmiin, joilla on puollettu näiden maatilain ostamista kaikkiaan yli 800,000 markan hinnasta, ei Kamari ole voinut yhtyä.

Seuraavassa tehdään selkoa niistä näkökohdista, joita on esitetty kaupungin yleisten töiden Hallituksen sekä kaupungingeodeetin, kaupunginasemakaava-arkkitehdin ja allekirjoittaneen Rahatoimikamarin sihteerin toimittaessa puheena olevain maatilain silmämääräistä katselmusta. Tällöin pidettiin erittäin suotavana, että Boxbacka sekä asemansa johdosta aivan Viikin virkatalon pohjoispuolella että sen ylipäätään edullisen pintamuodostuksen johdosta, mikä täällä olisi käytettävänä eri laitosten rakennuttamiseksi, liitettäisiin kaupungin omistamiin maihin, varsinkin kun tämä tila yhdistää toisiinsa Viikin virkatalon ja Domarbyn kartanon, josta viimeksi mainitusta sen erottaa ainoastaan Vantaanjoki. Boxbackan tilusryhmästä on tosin myyty useita palstatiloja, joita on rakennettukin, mutta kun nämä on erotettu pintamuodostusta noudattavan asemakaavan mukaan, eivät ne estä alueen vastaista jaotusta. Samat näkökohdat pitävät paikkansa Strömin ja Brusan tiloihin nähden, mihin tulee lisäksi, että näiden yksityisiä lohkoja pistää kiiloina Boxbackan tiluksiin, joten ne jo siitakin syystä täytyy hankkia kaupungille, jotta Boxbackan ja Viikin virkataloon alueita voisi järjestyksellisesti käyttää.

Ehdotus Pehrin, Hagan ja Kaarlen tilain ostamisesta johtunee etusijassa siitä, että näiden tilain omistaminen olisi kaupungille eduksi rakennettaessa haararaidetta Malmin hautausmaalle vievältä rautatieltä Viikin virkataloon ja sieltä Sörnäsän satama-alueelle. Ellei tämän tien teettämiseen olisi muuta mahdollisuutta, olisi suotavaa ja tarpeellistakin, että kaupunki ostamalla nämä tilat hankkisi itselleen vapaat kädet vastaisten raideyhteyksien laittamisessa, siitä huolimatta että mainittujen tilain hautausmaan itäpuolella sijaitsevat lohkot ovat epäedullisia kaupunkilaitoksille ja sentähden kaupungille tarpeettomia. Toimitetut tutkimukset kuitenkin osottavat, että Malmin aseman ja Viikin kapteeninvirkatalon välisen rautatieyhteyden käy, siinä tapauksessa että kaupunki omistaa Boxbackan, Brusan ja Strömin maat ynnä eräät palstatilat, edullisesti järjestäminen teettämällä rata vastamainittujen maiden poikki Malmin aseman eteläosasta Viikin virkataloon, sen sijaan että se haarautuisi hautausmaalle vievästä raiteesta. Tällainen radan sijoitus ei ainoastaan olisi mahdollinen, vaan tuottaisi lisäksi moniaita etuja, nimittäin:

- 1) että rata enimmältä osalta sijaitsisi kaupungin omistamalla alueella;

2) että emäradan itäpuolella sijaitsevan Boxbackan alueen tasaisen osan, joka siten tulisi rautatien yhteyteen, voisi käyttää tehdas- ja varastopaikoiksi;

3) että vältettäisiin ne liikennevaikeudet, joita raiteen haarautuminen avonaisesta radasta (hautausmaalle vievästä raiteesta) tuottaisi;

4) että kaupunki vapautuisi niistä ehdoista, joita seurakunnat viimeksi mainitun raiteen omistajina ehkä asettaisivat sen liikennöimisoikeuteen nähden; sekä vihdoin

5) että Rautatiehallituksen edustajain panema ehto että Malmin aseman päätatapihan ja puheena olevaa tavaraliikennettä varten tehtävän raiteen välinen risteys ei saa olla samassa tasossa Malmin aseman liikenteen lisääntyttyä tiettyyn suurimpaan määrään, olisi helpoiminen täytettävissä, siinä tapauksessa että raide liittyy Malmin asema-alueen eteläosaan, kuin jos se haarautuisi aseman pohjoisosasta.

Lisäksi lienee huomattava että, jos hautausmaalle vievää raidetta käytettäisiin Viikin virkatalon raidelaitteiden lähtökohtana, olisi kaupungin luultavasti pakko kohdakkoin hankkia omakseen myöskin Pehrin tilan välillä etelässä ja emäradan välillä luoteessa sijaitsevat Filpuksen talo ja Vantaan Puistokylä Osakeyhtiön omistamat alueet voidakseen hyödyllisimmin käyttää hyväkseen raidelaitetta, joka luultavasti ennemmin tai myöhemmin kokonaan joutuu kaupungin omaksi. Muuan seikka, josta kuitenkin lienee huomautettava Viikin virkatalolle vievän radan sopivinta suuntaa etsittäessä, on että, jos rata lähtisi Malmin rautatieaseman eteläosasta eikä valtionrautateiden omistaman asema-alueen ja Strömin tilan pohjoisrajan välillä olisi tilaa lisäraiteelle, kaupungin olisi pakko emäradan itäviereltä lunastaa omakseen rajakkaisesta Vantaan Puistokylä Osakeyhtiön maasta niin leveä kaistale, kuin raidelaitetta varten tarvittaisiin. Täydellistä selvitystä tästä seikasta ei ole voitu saada, syystä että sivulliset eivät saa sota-aikana toimittaa mittauksia valtionrautateiden rata-alueella. Kun mainittua haittaa ei kuitenkaan käy pitäminen niin suurena, että se vastaisi edellä mainittuja puhena olevan ratasuunnan tuottamia etuja, näyttää rata luonnollisimmin olevan johdettava Boxbackan, Strömin ja Brusan tasaisten maiden halki haarautumatta Malmin hautausmaalle vievästä radasta. Tämä ratasuunta sallii niinkään ulottaa raiteen Hertonäsin alueelle, jos kaupunki sen vastedes lunastaa.

Rahatoimikamari on selvittänyt tätä seikkaa hiukan perusteellisemmin, ei ainoastaan syystä että sitä lienee pidettävä ratkaisevana Pehrin, Hagan ja Kaar-

len tilain lunastamiseen nähden, vaan myös koska satamaradan teettämistä Malmilta Viikin virkatalon kautta Sörnäsän satama-alueelle Rahatoimikamarin käsityksen mukaan täytyy pitää sangen tärkeänä kaupungin vastaiselle kehitykselle.

Viikin virkataloon rajoittuu koillisessa eräitä vähäisiä Boxbackan, Strömin ja Brusan tilojen lohkoja, jotka kuuluvat myyntitarjoukseen. Nämä alueet liittyvät, niinkuin vastikään mainittiin, välittömästi Viikin tiluksiin ja muodostaisivat siten Viikin virkatalon kanssa eheän kokonaisuuden. Jos kaupunginrajan eheyttäminen pohjoisessa vastedes osottautuisi suotavaksi, sopisivat viimeksi mainitut tilusalueet hyvin vaihto- tai korvausaloiksi. Siihen seikkaan että lisäksi eräitä vähäpätöisiä maapalstoja olisi eri paikoissa, ei näy olevan pantava mainittavaa painoa. Luultavasti voisi kaupunki useassakin tilaisuudessa käyttää näitä lohkoja hyväkseen vaihtamalla ne muihin maa-alueisiin, varsinkin kun maa laadultaan ei sovellu kaupunkilaitosten paikaksi. Näiden tilain metsän arvoa ei ole voitu laskea, mutta suuri se ei liene. Osa rakennuksista on tosin hyvässä kunnossa, mutta niiden arvo on verraten vähäinen. Mutta jos kaupunki aikoo, niinkuin Rahatoimikamari edellyttää, jatkaa maanviljelystä näillä tiloilla, riittänevät nykyiset rakennukset tarpeisiin. Niiden arvioimista ei ole toimitettu.

Luoteeseen Boxbackasta ulottuu *Domarbyn* yhtäjaksoinen, laaja, suorakaitteen muotoinen maa-alue. Maatilan koko pinta-ala on noin 610 ha, siitä, mikäli on ilmoitettu, 315 ha peltoa, 285 ha metsämaata ja 10 ha joutomaata. Palstatiloja ei ole erotettu, minkätähden omistaja voi vapaasti käyttää koko tilusryhmää. Tilukset ovat yhdessä lohkossa, mikä helpottaa niiden käyttämistä kaupungin tarpeisiin. Pintamuodostus on kauttaaltaan tasainen ja viettävä eikä lätäköisiä soita ole. Mäkiä on tuolla täällä, mutta ne ovat varsin mataloita. Pohja lienee maatilan itäosassa pehmeänlaista savea, mutta länsiosassa kiinteämpää, vaikka sielläkin savensekaista. N. s. Torparbackenin mäessä on kalkkilöydös, jonka käyttöarvosta Rahatoimikamari on hankkinut tohtori Hugo Berghellin lausunnon. Tämän asiantuntijan mielestä on varsin luultavaa, että kalkkikivi täällä muodostaa graniittiin sulkeutuneen n. s. kollan, jossa tapauksessa sen arvo on vähäinen. Mahdotonta ei kuitenkaan ole, että näkyvissä oleva kalkkikivi on osa syvempään jatkuvaa kalkkikivikerrosta, jota pinnalta peittää graniitti, mutta tämä seikka on ainoastaan timanttikairauksia toimittamalla selville saatavissa. Omistaja puolestaan pitää tätä löydöstä niin arvokkaana, että hän suostuu, siinä tapauksessa että Torparbackenin mäestä erotetaan 10 ha kaupasta, huojistamaan maatilan hintaa 100,000 markalla. Rahatoimikamari on kuitenkin ollut sitä mieltä että kaupungin ei tulisi, olipa kalkkivilöydös suuremman tai vähemmän arvoinen, luopua tästä keskellä tilusryhmää sijaitsevasta alueesta, joka vastedes voisi estää käyttämästä maatilaa sopivimmalla tavalla.

Metsää ei ole luettu, minkätähden on vaikea ilmoittaa sen arvoa. Varovaisuus kuitenkin käskää panemaan sille ainoastaan vähäisen arvon.

Maatilalla on erinäisiä rakennuksia, useimmat vanhanpuoleisia ja omistajan arvioimat yhteensä 250,000—300,000 markan hintaisiksi. Päärakennus on yksikerroksinen, rakennettu 1800 vuoden vaiheilla, ja sillä on pääasiassa ainoastaan historiallista arvoa; navettarakennus on puusta ja ehdottomasti epäajanmukainen. Tarjoukseen kuuluu irtaimistokin, ja on erikoisluettelon mukaan elävän irtaimiston arvo laskettu 163,000, koneiden ja työkalujen 107,000 sekä korjatun vuodontulon arvo 73,000 markaksi. Tätä arviota ei Rahatoimikamari, joka on paikalla toimittanut katselmuksen ja arvion, pidä kohtuuttomana nykyisten hintain vallitessa.

Sotaväen linnoitustöiden aikaansaamain vahinkojen korvauksesta tulee ostajalle se osa, mikä annetaan viljelysten ja maan saattamisesta entiseen kuntoonsa tahi pakkolunastuksen tapahtuessa korvauksena maasta ja rakennuksista, jota vastoin myyjä varaa itselleen kaadetusta metsästä tulevan korvauksen. Kun tämän 610 ha:n laajuisen alueen kokonaishinta on 2,450,000 markkaa, nousee se 4,000 markkaan hehtaarilta eli 0.40 markkaan neliömetriltä.

Jos kaupunki toistaiseksi käyttäisi tätä aluetta tähänastiseen tapaan, olisi siitä tuloja seuraavat määrät:

Vuokramaksua siitä viljelyskelpoisesta maasta, jota ei ole aikomus vuokrata myyjälle, noin 300 ha:lta à 200: —	60,000: —
Myyjän tarjooma vuokra puutaimistoista y. m. noin 6 ha:lta	1,000: —
S:n päärakennuksesta ympäristöineen noin 9.5 ha	9,000: —
	<u>Yhteensä Smk 65,000: —</u>

Maatilalta on ilmoitettu menevän veroja yhteensä 1,460 markkaa rahaa sekä 16 hl rukiita. Nykyisessä kunnossaan tuottaisi maatila näillä edellytyksillä puhdasta tuloa noin 63,000 markkaa eli 2.6 % kauppahinnalle. Mutta jos lähtee toiselta kannalta, joka Rahatoimikamarin käsityksen mukaan on ainoa oikea, nimittäin että kaupunki toistaiseksi harjoittaa maanviljelystä tällä samoin kuin muillakin ostettaviksi ehdotetuilla maatioilla omalle varalleen, muuttunee tulos jonkin verran toiseksi. Maanviljelystuotteiden nykyisillä korkeilla hinnoilla ja kun kaupungin on välttämätöntä varata käytettäväkseen tarpeelliset määrät juurikasveja ja muita elintarpeita, joita on tältä maatilalta saatavana, on luultavaa, että kannattavaisuuslaskelma todellisuudessa osottaa tuntuvasti edullisemman tuloksen. Nykyinen omistaja on lupautunut ensi marraskuun 1 päivään kaupungin varalle ja sen vastuulla hoitamaan ja viljelemään tilaa.

Siihen nähden että ainoastaan Baggbölen huvilayhdistys erottaa tämän maatilalla kaupungin omistamista alueista, tuottaisi sen käyttäminen kaupungille suuria etuja. Näistä ansaitsee mainita edellä huomautettujen lisäksi, että kaupunki nyt tarvitsee lisäalaa teollisuuden käytettäväksi ja että tämä tarve epäilemättä vastedes käy vieläkin tuntuvammaksi. Alat, joita kaupungilla nykyään

on käytettävänä Vanhankaupunginlahden partaalla ja ehdollisesti Gumtähdessä, ovat ehkä liian pieniä, voidakseen ajan pitkään tyydyttää kaupungin tarvetta, kun taas lisäalaa sieltä on saatavissa ainoastaan laajaperäisiä ja kalliita louhinta- ja täytetöitä teettämällä. Kaupungin vastainen kehitys luultavasti pakottaa kaupunginviranomaisia menettelemään niin, ettei tilanpuute ole kehitykselle esteenä. Domarbyn maatila tasaisine maineen ja verraten suotuisine rakennuspohjineen saattaisi mahdolliseksi laajain alueiden kuntoonpanettamisen kohtuullisilla kustannuksilla m. m. tehdaslaitoksia, tietysti kuitenkin ainoastaan semmoisia varten, joiden ei välttämättä tarvitse olla sataman läheisyydessä.

Tarvittavat rautatieraitteet kävisi johtaminen joko Fredriksperistä Oulunkylän ja Baggbölen yhdyskunnan maiden halki, jossa tapauksessa olisi tarpeellista ostaa tai pakkolunastaa vieraiden hallussa olevaa maata Oulunkylästä, tai myös Malmin asemalta Boxbacka Aktiebolag yhtiön ja ehkä Staffansbyn maatilalan alueen halki. Edellisessä tapauksessa olisi raidetta tehtävä noin 5 km, jälkimäisessä tapauksessa noin 2 km Domarbyn alueen rajalle, minkä ohessa Vantaanjoen poikki olisi teetettävä silta.

Mutta vaikka teollisuuden edut esillä olevassa asiassa kokonaan jätettäisiin sillensä, on olemassa muitakin syitä Domarbyn kartanossa olevain lajain tasaisten alueiden ostamiseen. Kaupungin odottamattoman suuri laajeneminen vaatii ryhtymään toimenpiteisiin lisäalueiden hankkimiseksi kaupungin yleistä laajenusta varten. On esimerkiksi ajateltavissa, että sotilasviranomaiset vaativat osottamaan uusia harjoituskenttiä, ampumaratoja ja kasarmialueita, jotka vaativat melko suurta tilaa. Onnellista olisi, jos kaupunki voisi osottamalla tuolaisten laitosten paikaksi syrjemmällä sijaitsevia aloja sijaan saada käytettäväkseen ne sotilalaitoksen hallussa olevat alueet, mitkä nykyään täyttävät suuren alan keskikaupungilla. Tarkoituksia, jotka niinkään kukin sinänsä vaativat suuria aloja, ovat sairaalaryhmät, erilaiset armeliaisuuslaitokset, työväestölle tarkoitettut viljelysalat y. m., ja lopuksi on huomattava, että varsin luultavasti kaupungin nykyisille tiluksille ei ylen kauan sovi kasvamistaan kasvava väkiluku moninaisine vaatimuksineen.

Kaupunginalueen laajentaminen soisi kaupungille mahdollisuuden järkipäisemmin ja tarkoituksenmukaisemmin jakaa eri tarkoituksiin käytettävät alueet laatunsa, pintamuodostuksensa ja liikenneolojensa mukaan. Liikuntovapauden ja eri sovitelmamahdollisuuksien saavuttamiseksi pitää kaupungin käytettävänä olla laajempaa tilaa kuin mikä näyttää riittävän kulloinkin esiintyvän tarpeen tyydyttämiseen. Helsingillä on tässä kohden vieläkin suuremmat vaatimukset kuin monella muulla yhdyskunnalla, koska epätasainen maanlaatu ja kaupungin koko muodostus suuressa määrin ehkäisevät kaupungin aseman vapaata kehitystä.

Tässä yhteydessä pyytää Rahatoimikamari mainita, että rautatieyhteyden aikaansaamisesta Fredriksperin aseman ja Domarbyn välille olisi menoja noin 300,000 markkaa sekä rautatieyhteyden aikaansaamisesta Malmin asemalta noin

380,000 markkaa, lukuun otettuna Vantaanjoen poikki tehtävä silta. Kustannuksia 10 metriä leveään viertotien teettämisestä sopivasta kohdasta kaupungin omistamalla alueella (Kottbyn laituri) Domarbyn kartanoon saanee laskea olevan 210,000 markkaa.

Rahatoimikamari haluaa kuitenkin lisäksi huomauttaa, että Domarbyn kartanon alue on sopivimmin käytettävissä hyödyksi, siinä tapauksessa että maatila yhdistetään Helsingin kaupunkiin, mikä taas käy sopivimmin päinsä siten, että kaupunki hankkii omakseen tarpeelliset osat Oulunkylän ja Domarbyn maatilain välillä sijaitsevaa Baggbölen yhdyskuntaa.

Mitä vihdoin tulee myyjän alustavassa kauppakirjassa puheena olevaan luovutukseen nähden asettamiin ehtoihin, on Rahatoimikamari sitä mieltä, että ne alueet, mitkä siten aluksi erotettaisiin kaupungin vapaan käyttövallan alaisuudesta, eivät ole pinta-alaltaan niin huomattavia eivätkä sijaitse niin, että ne vaikeuttaisivat kantatilan järkipäristä käyttämistä, joten näihin ehtoihin ei liene pantava ratkaisevaa painoa asian käsittelyssä.

Turvataksaan edellä mainitut kaupungin omistamain maiden (Oulunkylän kartanon) ja Domarbyn väliset liikennemahdollisuudet on Rahatoimikamari antanut kaupungin rakennuskonttorin lähemmin selvitettäväksi, miten 36 metriä leveän tien sopivasti kävisi suuntaaminen, sekä sitten hankkia niiden palstatilain myyntitarjoukset, joita suunniteltu tie koskisi. Tämän oheisesta kartasta näkyikin mainitun tien suunta, jonka pääasiallisimmin on määrännyt maan pintamuodostus, mutta jossain määrässä myös mahdollisuus tarvittavain palstatilain lunastamiseen. Tarkoituksen saavuttamiseksi onkin kirjalliset tarjoukset saatu niiltä kaikkiaan 12 maan- ja palstatilan omistajalta, joiden maita tie koskettaisi. Tämän maa-alueen, 3,9 ha:n, ostosta olisi kustannuksia enintään 90,000 markkaa eli Smk 2:30 neliömetriltä, mutta tässä on huomattava, että viidellä näistä palstatiloista on 2—4 huonetta käsittävät asuinrakennukset hirsistä sekä ulko- huoneet. Tähän nähden hintaa ei käy pitäminen liiallisena.

Mitä edellä mainitun maanhankinnan muotoon tulee, on Rahatoimikamari katsonut olevan ehdottaminen, että kaupunki lunastaisi Domarbyn, Brusan ja Strömin maatilat sekä Baggbölen kylässä olevat palstatilat. Sitä vastoin on Kamari katsonut käytännöllisten syiden puoltavan sitä, että ei osteta Boxbackan maatilaa, vaan kaikki Boxbacka Aktiebolag yhtiön osakkeet. Tämän johdosta on Rahatoimikamari hankkinut yhtiöltä vaihtopuolisen tarjouksen yhtiön kaikkien osakkeiden myymisestä kaupungille, joka tarjous niinkään pannaan asiakirjain oheen ja johon tässä viitataan. Tätä tarjousta on Rahatoimikamari katsonut voivansa puoltaa seuraavilla perusteilla: Boxbacka Aktiebolag yhtiön tarjo usei käsitä maatilain irtaimistoa eikä vuodentuloa. Kaupungin täytyy siis ottaessaan tilain haltuunsa ensi toukokuun 1 päivänä ostaa niitä, mikä käy erittäin vaikeaksi ja joka tapauksessa tuntuvasti kalliimmaksi, kuin jos kaupunki ostamalla osakkeet hankkii omakseen kaiken irtaimiston 100,000 markan hinnasta,

jonka hinnan Rahatoimikamari on perinpohjaisen tarkastuksen toimitettuaan havainnut erittäin kohtuulliseksi ja 50,000 markkaa halvemmaksi sitä hintaa, mikä kaupungin täytyisi maksaa ostaessaan uutta irtaimistoa. Osakekaupassa seuraa mukana yhtiön saaminen Venäjän valtiolta maatilalla toimitetuista sotilaallisista töistä, arviolta 175,000 markkaa. Maan myyntiä tarkoittava tarjous ei tuota tätä oikeutta kaupungille. Voipi tosin olla epätietoista, saadaanko koko tämä rahamäärä vai ainoastaan osa, mutta mahdotonta se ei ole. Osakkeiden arvoa laskettaessa ei tätä summaa ole ensinkään otettu lukuun. Maatilan lainhuudatuksessa olisi leimamaksumenoja noin 24,000 markkaa, joka menoerä vällettäisiin, siinä tapauksessa että ostetaan osakkeet. Osakkeiden osto on siis parhaassa tapauksessa 250,000, mutta joka tapauksessa 75,000 markkaa edullisempi maatilanoitoa. Huomautettaneen, että osakepääoma on 120,000 markkaa jaettuna kuuteenkymmeneen 2,000 markan määräiseen osakkeeseen ja että kaupunki näistä osakkeista nyt maksaisi 2,660,000 markkaa eli siis Smk 44,733:33 osakkeelta. Tässä on kuitenkin huomattava, että kaupunki irtaimiston lisäksi saa palstatiloihin kiinnitettyjä velkakirjoja 160,000 markan arvosta ja että osakkaat voivat suorittettuaan yhtiön velat, lähes 500,000 markkaa, laskea osakkeittensa hinnaksi 36,000 markkaa. Kaupungille kävisi kuitenkin, niinkuin edellä huomautettiin, kalliimmaksi lunastaa erikseen maa ja erikseen kalusto. Osakkeiden nimellis- ja myyntiarvon välinen tavaton erotus saa selityksensä siitä, että yhtiön osakepääoma on liian pieni verrattuna sen omaisuuden arvoon. Mutta etusijassa on Kamari puoltanut osakkeenostoa, syystä että maatilan hallintoa varten siten viivyttelemättä saadaan valmis järjestö, kun taas päinvastaisessa tapauksessa kuluisi melko paljon kallista aikaa, ennenkuin tilain hallinto saataisiin järjestetyksi tekemällä esityksiä Kaupunginvaltuustolle, hankkimalla tarpeellisia määrärahoja ja saatettaessa maanviljelyksen ja hallinnon yhteydessä alinomaan ilmaantuvia uusia kysymyksiä ratkaistuksi. Nykyään taas on tavallista suurempaa joutuisuutta tarpeen, ei ainoastaan sen johdosta että tilan joutuessa kaupungin haltuun kevättöiden jo pitää olla käynnissä, vaan varsinkin sen johdosta että kaupungille nykyisen kovan elintarvepulan vallitessa olisi erittäin tärkeää voida omalle varalleen voimaperäisesti käyttää näiden ostojen kautta saamiaan huomattavan laajoja viljelysaloja. Mikäli Rahatoimikamari on saanut tietää, lienee Muonitustoimikunnan taholta lausuttu toivomus, että varsinkin juurikasviljelystä ensi viljelyskautena harjoitettaisiin mahdollisimman laajaperäisesti. Boxbacka Aktiebolag voisi ainakin täksi vuodeksi ottaa haltuunsa Brusan ja Strömin tilainkin hoidon.

Olisiko osakeyhtiömuotoa pidettävä lopullisena vai väliaikaisena hallintomuotona, kunnes olot ehditään järjestää toisin, on kysymys, joka tosin on ollut Rahatoimikamarissa pohdittavana, mutta jonka nykyään saanee jättää sillensä. Jos kaupunki kuitenkin hankkii edellä puheena olleet maatilat omikseen, aikoo Rahatoimikamari ottaa käsiteltäväksi kysymyksen erityisen maatilalautakunnan

asettamisesta tai myös osaston perustamisesta Rahatoimikamariin kaupungin maatilain hoitoa varten. Rahatoimikamari ei ole tässä yhteydessä tahtonut laatia ohjelmaa, eikä edes suuntaviivoja tuollaisen lautakunnan toiminnalle, mutta on kuitenkin katsonut olevan kiinnittäminen Valtuuston huomiota asiaan.

Paitsi kauppahintaa on kaupungilla näiden maatilain hankkimisesta erinäisiä muita menoja, niinkuin leima- ja lainhuudatuskuluja y. m. arviolta noin 38,000 markkaa. Tähän nähden lienee tarkoitukseen osotettava jonkin verran runsaampi rahamäärä kuin kauppakirjat osottavat.

Kaikkiaan 6,434,000 markan hinnasta saisi kaupunki siis omakseen 1,256 ha maa-aluetta sekä elävää ja kuollutta irtaimistoa ynnä huomattavat määrät korjattua vuodentuloa. Mainittu summa lienee sopivin panna maksettavaksi 1916 vuoden velkakirjalainasta suoritettavaksi kauppakirjoissa olevain ehtojen mukaisesti.

Edellä lausutun johdosta pyytää Rahatoimikamari ehdottaa, että komitea Kaupunginvaltuustolle lisätyin luvuin esittäisi:

että kaupunki ostaa Helsingin pitäjässä sijaitsevat Domarbyn, Brusan ja Strömin maatilat kaikkiaan enintään 3,684,000 markan hinnasta ja muutoin tämän oheisissa alustavissa kauppakirjoissa esitetyin ehdoin;

että 2,660,000 markan hinnasta ostetaan kaikki Boxbacka Aktiebolag yhtiön osakkeet;

että tien teettämiseksi Oulunkylän ja Domarbyn välille tarpeelliset maa- ja palstatilat kaikkiaan enintään 90,000 markan hinnasta ostetaan tämän oheisissa kirjallisissa tarjouksissa esitetyin ehdoin;

että edellä mainitut rahamäärät, kaikkiaan 6,434,000 markkaa, maksetaan 1916 vuoden velkakirjalainasta; sekä

että Rahatoimikamari saa toimekseen sekä ottaa haltuunsa edellä mainittujen maa- ja palstatilain ynnä maa-alueiden hallinnon ja Boxbacka Aktiebolag yhtiössä edustaa kaupunkia, että myös käsiteltäväksi ottaa kysymyksen edellä mainittujen maatilain vastaisesta hallinnosta.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Georg Estlander.

Kauppakirja.

Helsingin kaupungille myy *Boxbacka Aktiebolag* täten omistamansa Helsingin pitäjässä sijaitsevat Sonabyn veroratsutilan R N:o 5, Boxbackan yksinäisen rälssisäterin N:o 1, Stensbölen yksinäisen rälssisäterin N:o 1, Eskon eli Tallbackan rälssitalon N:o 8, Dal nimisen puolikkaan Brusun verotilaa R N:o 6¹ ja Pälän R N:o 1³ veroltaan neljänneksen Pehrin verotaloa, kaikki Malmin kylässä, lukuun ottamatta seuraavia myytyjä, mutta vielä erottamattomia palstatiloja, nimittäin:

Sonabyn veroratsutilasta, N:o 68 — 0.4700, N:o 31 — 0.4750, Ladåker N:o 1 — 0.3600, N:o 33 — 0.3150, N:o 18 — 0.2650, N:o 74 a — 0.4100, N:o 16 b — 0.2150, N:o 27 — 0.3050, Thuneberg — 0.6550, N:o 17 — 0.3450, Tauren — 0.2700, Sonaby gård — 5.0000, N:o 23 — 0.340, N:o 24 b — 0.1720, N:o 93 — 0.3900; Boxbackan yksinäisestä rälssisäteristä N:o 23 S — 0.0937, N:o 22 U — 0.1000, N:o 24 S — 0.1000, N:o 11 — 0.4400, N:o 22 Y — 0.1000, N:o 11 Båcksång — 0.5420, Storåker — 0.1900, Storåker N:o 13 — 0.5610, N:o 24 E — 0.1000, N:o 22 J — 0.1000, N:o 22 R — 0.1000, N:o 23 B — 0.1000, Storåker — 0.3000, N:o 23 D — 0.1000, Storåker N:o 3 — 1.0000, Båcksång N:o 6 — 1.000, N:o 23 Q — 0.1000, N:o 22 G — 0.1000, N:o 22 I — 0.1000, N:o 22 V — 0.1000, N:o 7 — 0.2150, N:o 24 B — 0.1000, Ladåker N:o 3 (& Sonaby) — 0.2400, Storåker (Åväg 3) — 0.2500, N:o 24 N — 0.1000, N:o 24 O — 0.0780, N:o 24 V — 0.1000, N:o 24 T — 0.1000, N:o 22 O — 0.1604, N:o 23 F — 0.1000, Storåker N:o 2 — 0.2500, Storåker A — 0.3490, N:o 24 C — 0.1000, N:o 22 T — 0.1000, Marsk — 0.2500, N:o 24 F — 0.1000, N:o 24 U — 0.1060, N:o 23 O — 0.1260, N:o 23 N — 0.1055, N:o 24 P & Q — 0.2390, N:o 23 G — 0.1360, N:o 5 — 0.3300, Storåker N:o 14 — 0.2110, N:o 22 Z — 0.1000, N:o 24 R — 0.1000, N:o 22 K — 0.1000, N:o 23 C — 0.1000, N:o 23 (eller 22) — 0.6650, N:o 23 T — 0.1000, N:o 23 V — 0.1000, Bergbacka — 5.000, N:o 21 — 0.2500, Båcksång N:o 1 — 0.6020, Båcksång N:o 1 A — 0.6610, N:o 24 A — 0.1660, Båcksång N:o 12 — 0.4800, Salminen — 1.000, N:o 22 S — 0.1000, Båcksång N:o 9 — 2.4800, N:o 24 D — 0.1000, N:o 23 M — 0.1500, Storåker N:o 8 — 0.1310, N:o 22 N — 0.1500, N:o 22 X — 0.1000, N:o 6 — 0.2850, Storåker N:o 7 B — 0.2500, N:o 23 I — 0.1330, N:o 22 P — 0.1100, Båcksång N:o 7 — 2.6600, Båcksång N:o 8 — 2.4800, N:o 22 — 0.3000; Stensbölen yksinäisestä rälssisäteristä Stormossen N:o 1 — 6.2500, Stormossen N:o 2 — 3.0000, Stormossen N:o 3 — 3.1500, Stormossen N:o 4 — 3.6000; Eskon eli Tallbackan rälssitalosta, N:o 75 — 0.5020, N:o 70 — 0.4180, N:o 84 — 0.4820, N:o 71 — 0.1454, N:o 16 — 0.3430, N:o 67 C — 0.2109, N:o 14 — 0.3380, N:o 72 A — 0.2360, N:o 13 — 0.3630, N:o 12 A — 0.0510, N:o 68 — 0.4800, N:o 66 — 0.5230, N:o 69 —

0.348, N:o 1 & N:o 6 — 1.0600, Vallborg — 0.5000, N:o 81 — 0.4400, N:o 9 — 0.5420, N:o 2 B & 5 B — 0.3770, N:o 78 — 0.4970, N:o 90 B — 0.2340, N:o 72 B — 0.2350, N:o 4 — 0.4230, N:o 54 — 0.4800, N:o 67 B — 0.2200, N:o 67 A 0.3150, N:o 30 — 0.3000, N:o 8 — 0.3430, Vickström — 2.5000, Henriksberg — 0.5000, Henriksberg — 0.2490, N:o 29 — 0.3600, N:o 79 — 0.3800, N:o 73 — 0.6850, N:o 88 — 0.3980, N:o 3 — 0.4390; Dalin verotalosta, N:o 42 — 0.2500, N:o 36 — 0.6500, Bergudd — 0.2500, N:o 16 A & N:o 17 — 0.6700, Sandbacka — 0.6300, N:o 38 — 0.5650, N:o 9 — 0.7200, N:o 6 — 0.4600, N:o 22 — 0.5800, N:o 47 — 0.2750, N:o 32 — 0.4150, N:o 32 — 0.1750, N:o 41 — 0.5000, N:o 8 — 0.7700, Haavisto — 0.2420, N:o 49 A — 0.8190, N:o 11 — 0.7400, Pelenius åker — 1.1100, N:o 10 — 0.6550, N:o 12 A & N:o 13 A — 1.1600, N:o 19 — 1.1850, N:o 52—53 — 0.6050, N:o 48 — 1.1100, N:o 9 A — 0.7460, N:o 7 — 0.5350, N:o 15 — 0.5000, N:o 14 B — 0.0850, Levanders — 0.6000, N:o 16 — 0.4100, N:o 23 — 0.5200, N:o 21 — 0.4140, N:o 12 A — 0.5400, N:ris 45, 46 A, 47, Likärr & Ladtomt — 6.2000, Tallbo — 2.1950 ha, seuraavine ehdoin:

1) Kauppahinta on kaksimiljoonaa neljäsataatuhatta (2,400,000) Suomen markkaa ja maksetaan siten, että ostaja ottaa vastatakseen seuraavista kiinteistöihin kiinnitetyistä lainoista, nimittäin: a) Suomen Hypoteekkiyhdistyksen antamasta kahdenkymmenenviidentuhannen seitsemänsadan kahdeksankymmenen kahdeksan (25,788) markan viidenkymmenenseitsemän (57) pennin ja b) erinäisissä virastoissa palvelevain henkilöjen leskien ja orpojen eläkekassan antaman kolmenkymmentuhannen (30,000) markan lainasta sekä maksaa loput kauppahinnasta, kaksimiljoonaa kolmesataaneljäkymmentäneljätuhatta-kaksisataayksitoista markkaa (2,344,211) neljäkymmentäkolme (43) penniä, käteisellä vastaanottotilaisuudessa.

2) Tiloilta menevät kruunun-, kunnallis- ja kirkollismaksut sekä yleiset rasitukset ynnä palvelus- ja muonaväen palkat samoin kuin tiluksiin kiinnitettyjen lainain korot ja muut haltuunottopäivän edelliseltä ajalta olevat menot, mitä laatua lienevätkin, maksaa myyjä.

3) Omiksi tarpeikseen sekä tilain viljelystä varten olevain palvelijain ja työntekijän luontoispalkoiksi saa myyjä käyttää kiinteistöjen tuoton haltuunottopäivään asti.

4) Haltuunotto tapahtuu viimeistään huhtikuun 20 päivänä 1917, mutta aikaisemminkin, jos ostaja sitä haluaa.

5) Ennen haltuunottopäivää ja ennen käteismaksun suoritusta tulee myyjän ostajalle toimittaa rasiustodistus sekä täydelliset saantokirjat.

6) Tilain palvelus- ja muonaväki pysyy ostajan palveluksessa samoin ehdoin ja eduin, mitkä myyjä on heille vakuuttanut.

7) Kauppaan kuuluu myydyillä tiloilla olevaan maahan kylvetty vilja ja heinä.

8) Myyjä varaa itselleen oikeuden saada juoksuhautatöistä, metsänhakuusta y. m. ehkä tulevan korvauksen, sikäli kuin tämä korvaus maksetaan sodan alun ja 1915 vuoden lopun väliseltä ajalta, pakkolunastuksen tapahtuessa kuitenkin enintään sata-seitsemänkymmentäkuusituhattakahdeksansataakahdeksankymmentäkahdeksan (176,888) markkaa kahdeksankymmentäkuusi (86) penniä, minkä vahingonkorvauksen Uudenmaan läänin kuvernöörin asettama toimikunta on määrännyt myyjälle maksettavaksi niistä

vahingoista, joita hänen tiluksilleen on sotaväen linnoituslaitosten rakentamisen johdosta koitunut.

9) Myyjä varaa itselleen oikeuden korvausta maksamatta omalla kustannuksellaan tilalla pysyttää karjansa ja muun omaisuutensa kesäkuun 1 päivään 1917.

10) Ostaja julistautuu vapaaksi kaikkien kaupan kuulumattomien palstatilain erottamisesta johtuvista kustannuksista.

11) Tämän kauppakirjan leimamaksun suorittaa ostaja.

Tätä kauppakirjaa on laadittu kaksi samansanaista kappaletta, toinen ostajalle ja toinen myyjälle.

Helsingissä, maaliskuun 28 päivänä 1917.

Boxbacka Aktiebolag:

Werner Wellingk.

Willy von Bonsdorff.

Tähän kauppasopimukseen ilmoitamme kaikin puolin tyytyvämmä, sillä edellytyksellä että Helsingin Kaupunginvaltuusto siihen myöntyy. Paikka ja aika edellä mainitut.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg
(Virkasinetti).

Gustaf Lagerblad.

Liite II.

Helsingin Rahatoimikamarille.

Siinä tapauksessa että Helsingin kaupunki ei tahdo lunastaa Boxbacka Aktiebolag yhtiön vielä myymättä olevaa maata 2,400,000 markan hinnasta, vaan pitää parempana ostaa *Boxbacka Aktiebolaget yhtiön osakkeet*, tarjoamme omasta ja yhtiötoveriemme

puolesta yhtiön kaikki 60 osaketta Helsingin kaupungin lunastettaviksi 36,000 markan hinnasta osakkeen eli kaikkiaan 2,160,000 markasta. Tämä tarjous on voimassa huhtikuun 20 päivän loppuun tänä vuonna.

Osakkeiden hinnan olemme laskeneet seuraavasti:

Yhtiön omaisuus.

Varat.

Myymätöntä maata ennen annetun luettelon mukaan	Smk	2,400,000:—
Velkakirjoja noin	„	160,000:—
Irtaimistoa eri luettelon mukaan Smk 140,728:—	„	100,000:—
	<u>Yhteensä</u>	<u>Smk 2,660,000:—</u>

Velat.

1) Hypoteekkiyhdistys	Smk	25,788: 57
korvoja $15\frac{1}{2}$:stä 1917		
2) Suomen sotaväen leskien- ja orpoinkassa	„	30,000:—
$5\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ $1\frac{1}{1}$:stä 1917		
3) Uudenmaan Osakepankki	„	310,000:—
$5\frac{1}{4}$ $\frac{0}{0}$ kassakreditiivi $19\frac{1}{2}$:stä 1917		
4) Vapaaherra W. von Bonsdorff noin	„	100,000:—
	<u>Yhteensä</u>	<u>Smk 465,788: 57</u>

Kun siis arvioimme varamme 2,660,000 markaksi ja velkamme tasaluvuin 500,000 markaksi, jää säästöksi 2,160,000 markkaa, joka summa on pantu osakkeiden hinnan pohjaksi.

Juoksuhautatöistä, metsänhakkuusta y. m. meille myönnettyä korvausta Smk 176,888: 86 emme ole ottaneet huomioon.

Helsingissä, maaliskuun 14 päivänä 1917.

Werner Wellingk.

Willy von Bonsdorff.

Boxbacka A.B:n irtaimiston luettelo, laadittu maaliskuun 9 päivänä 1917.

Elävä irtaimisto:

24 hevosta à 2,000:—	48,000:—	
20 lehmää à 800:—	16,000:—	
1 sonni	1,200:—	65,200:—

Ajokaluja:

14 lantarattaat à 150:—	2,100:—	
14 heinärattaat à 200:—	2,800:—	
6 kuormarattaat à 150:—	900:—	
1 rattaat vesitynnyreineen	100:—	
2 „jassikkaa“ à 50:—	100:—	
3 ajorekeä à 200:—	600:—	
12 parirekeä à 150:—	1,800:—	
10 heinärekeä à 200:—	2,000:—	
3 kuormarekeä à 100:—	300:—	
1 kivireki	150:—	
1 reki vesiammeineen	125:—	
10 „stomandia“ à 25:—	250:—	
24 työsilat à 150:—	3,600:—	
10 luokkavaljaat à 75:—	750:—	
10 luokkaa à 5:—	50:—	15,625:—

Maanviljelyskaluja:

1 kuorimisaura, kolmiteräinen	300:—	
5 Columbia-auraa à 100:—	500:—	
2 Joutsenkaula-auraa, à 125:—	250:—	
2 Universal-auraa 175:—	350:—	
2 Norrhammarin auraa à 75:—	150:—	
1 multa-aura	75:—	
10 sahraa à 50:—	500:—	
3 rullaäestä à 150:—	450:—	
	Siirros 2,575:—	80,825:—

	Siirros	2,575: —	80,825: —
2 Hankmo-äestä à 200: —		400: —	
10 jousiäestä à 100: —		1,000: —	
1 niveläes		150: —	
1 niittyäes		75: —	
3 piikkiäestä à 60: —		180: —	
1 rengasjyrä		250: —	
1 kivijyrä		300: —	
3 rivikylvökoneetta à 350: —		1,050: —	
1 heinänsiemenkylvökone		60: —	
1 juurikasvinsiemenkylvökone		100: —	
1 chilesalpietarin levittäjä		50: —	
3 niittokoneetta à 500: —		1,500: —	
3 hevosharavaa à 150: —		450: —	
1 perunannostokone		400: —	8,540: —

Käsityökaluja:

10 rautalapiota à 5: —		50: —	
10 kihveliä à 5: —		50: —	
10 talikkoa à 6: —		60: —	
10 rautakankea à 8: —		80: —	
6 jäätuuraa à 6: —		36: —	
10 viikatetta à 4: —		40: —	
3 kivimoukaria à 4: —		12: —	
2 kivitalttaa à 2: —		4: —	
3 kuokkaa à 4: —		12: —	
10 kuormaköyttä à 8: —		80: —	424: —

Koneita:

1 puimakone		3,000: —	
1 moottori, sähkö- (12 hvsv)		10,000: —	
1 lokomobiili (4 hvsv)		2,000: —	
3 viskuriä à 65: —		195: —	
1 viljatriööri „Triumph“		150: —	
1 kaakkurouhin		150: —	
1 rouhemylly		100: —	
3 silppukoneetta à 40: —		120: —	
Tallin, navetan ja riihen sähkölaitteet		800: —	16,515: —
	Siirros		106,304: —

Siirros 106,304: —

Maitotalouskalustoa:

1 koelypsyvaaka	25: —	
1 maitomittari	100: —	
3 maitosankoa à 4: —	12: —	
Erinäisiä kuljetusastioita ja jäähdityssaaveja	100: —	237: —

Sepän- ja puutyökaluja:

Erinäisiä sepäntyökaluja	1,000: —	
„ puutyökaluja	100: —	1,100: —

Sekalaista:

4 vesiammetta à 40: —	160: —	
4 vesisankoa à 4: —	16: —	
3 puolen hehtolin mittaa à 3: —	9: —	
200 perunakoppaa à —: 50	100: —	
Säkkejä	50: —	335: —

Varastot:

1,000 hl perunoita à 14: —	14,000: —	
150 „ rukiita à 30: —	4,500: —	
80 „ siemenkauroja à 35: —	2,800: —	
20 „ siemenkauroja ja vikkeriä à 40: —	800: —	
175 „ rehukauroja à 20: —	3,500: —	
400 kg timoteinsiementä à 2: —	800: —	
100 kuormaa heiniä à 45: —	4,500: —	
100 „ kauranolkia à 15: —	1,500: —	
50 „ rukiinolkia à 7: —	350: —	32,750: —
	Yhteensä Smk	140,726: —

Kauppakirja.

Helsingin kaupungille myymme ja luovutamme täten omistamamme *Brusan* verotalon puolikkaan R N:o 6² sekä seuraavat neljällä eri kauppakirjalla *Brusan* verotalon puolikkaasta R N:o 6¹ ostamamme, mutta vielä asianmukaisesti erottamatta olevat *maa-alueet, nimittäin: Dal N:o 45, Dal N:o 46^a, Dal N:o 47, Likörr ja Ladtomt, yhteensä pinta-alaltaan 6.2 hehtaaria*, kaikki Malmin kylässä Helsingin pitäjää, sovittua kolmensadanviidenkymmenentuhannen (350,000) Suomen markan hinnasta, josta 30,000 markkaa on kauppaan kuuluvan irtaimiston ja 320,000 markkaa itse kiinteistöjen hintaa, seuraavin ehdoin:

- 1) Kauppahinta maksetaan käteisellä haltuunoton tapahtuessa.
- 2) Kauppaan kuuluu kaikki kiinteistöillä oleva, myyjän omistama elävä ja kuollut irtaimisto sekä juurikasvit ja rehut, lukuun ottamatta tätä kauppaa varten erittäin laaditussa luettelossa mainittua irtaimistoa.
- 3) Haltuunotto tapahtuu viimeistään toukokuun 1 päivänä 1917, mutta aikaisemminkin, jos ostaja sitä haluaa.
- 4) Myyjät maksavat tilojen kruunun-, kunnallis- ja kirkollismaksut sekä yleiset rasitukset ynnä palvelus- ja muonavaen palkat samoinkuin kaikki muut haltuunottopäivään asti erääntyneet menot, mitä laatua lienevätkin.
- 5) Omiksi tarpeikseen sekä tilojen viljelystä varten olevain työntekijäin luontois-palkoiksi saavat myyjät käyttää kiinteistöjen tuottoa siksi, kunnes ne ostajalle luovutetaan.
- 6) Ennen haltuunottopäivää ja ennen käteismaksun suoritusta tulee myyjäin toimittaa ostajalle rasiustodistus sekä täydelliset saantokirjat.
- 7) Ostajan tulee vähintään kaksi viikkoa ennen haltuunottopäivää toteensaatavasti ilmoittaa myyjille, milloin haltuunotto tapahtuu.
- 8) Tämän kauppakirjan leimamaksun maksaa ostaja, jota vastoin myyjäin tulee kartoittaa ne kauppakirjat, joilla he ovat ostaneet edellä mainitut laissa huudattamattomat palstatilat ja vastata palstatilain erottamisesta johtuvista kuluista.
- 9) Kiinteistöillä toimitetuista juoksuhaute- ja muista sotilaallisia tarkoituksia varten teetetyistä töistä tulevan korvauksen saa ostaja.
- 10) Myyjät vastaavat henkilökohtaisesti siitä, että tiloja eivät rasita minkäänlaiset velan kiinnitykset.

Tätä kauppakirjaa on laadittu kaksi samansanaista kappaletta, toinen ostajalle ja toinen myyjille.

Helsingissä, maaliskuun 13 päivänä 1917.

K. G. Kyrklund.

Tähän kauppasopimukseen ilmoitamme kaikin puolin tyytyvämmme, sillä edellytyksellä että Helsingin Kaupunginvaltuusto siihen suostuu. Paikka ja aika edellä mainitut.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Gustaf Lagerblad.

Todistavat:

Fredrik Mörtengren. John Lindlöf.

Me allekirjoittaneet hyväksymme edellä mainitun kaupan sekä luovumme täten oikeudestamme lunastaa sukuun puheena olevaa maata, minkä vakuutamme. Helsingissä, maaliskuun 13 päivänä 1917.

Jenny Kyrklund.

Ester Kyrklund.

Todistavat:

Agda Holstius. Ingrid Lith.

Liite V.

Kauppakirja.

Helsingin kaupungille myyn ja luovutan täten omistamani *Strömin* 0.5833 mantaalin verotalon N:o 4 sekä niinkään omistamani, Brusan verotalon puolikkaasta R N:o 6¹ erotetun palstatilan *Dal 44* R N:o 6³, jotka molemmat sijaitsevat Helsingin pitäjän Malmin kylässä, meidän kesken sovitusta viidensadankolmentuhannen (503,000) Suomen markan hinnasta, josta 60,000 markkaa on kauppaan kuuluvan irtaimiston ja 443,000 markkaa kiinteistöjen hintaa, seuraavin ehdoin:

- 1) Kauppahinta maksetaan käteisellä haltuunoton tapahtuessa.
- 2) Kauppaan kuuluu kaikki kiinteistöillä oleva korjattu ja korjaamaton vuodentulo, vilja, heinät ja rehut sekä kaikki muu tätä tarkoitusta varten erityisesti laaditussa luettelossa mainittu irtaimisto.

3) Haltuunotto tapahtuu viimeistään toukokuun 1 päivänä 1917, mutta aikaisemminkin, jos ostaja sitä haluaa.

4) Myyjä maksaa kiinteistöjen kruunun-, kunnallis- ja kirkollismaksut, yleiset rasitukset, palvelus- ja muonaväen palkat, samoin kuin kaikki muut haltuunottopäivään asti erääntyneet menot, mitä laatua lienevätkin.

5) Omiksi tarpeikseen sekä tilojen viljelystä varten olevain työntekijäin luontois-palkoiksi saa myyjä käyttää kiinteistöjen tuottoa mainittuun päivään asti.

6) Ennen haltuunottopäivää ja ennen käteismaksun suoritusta tulee myyjän toimittaa ostajalle rasiustodistus sekä täydelliset saantokirjat.

7) Ostajan tulee vähintään kaksi viikkoa ennen haltuunottopäivää toteensaatavasti myyjälle ilmoittaa, milloin haltuunotto tapahtuu.

8) Tämän kauppakirjan leimamaksun suorittaa ostaja.

9) Kiinteistöjen maalla sotilastarkoituksia varten teetetyistä juoksuhauta- ja muista töistä tulevan korvauksen saa ostaja.

10) Myyjä vastaa henkilökohtaisesti siitä, että tiloja eivät rasita minkäänlaiset velan kiinnitykset.

Tätä kauppakirjaa on laadittu kaksi samansanaista kappaletta, yksi ostajalle ja yksi myyjälle.

Helsingissä, maaliskuun 13 päivänä 1917.

M. G. Eklund.

kautta Oscar Eklund
valtakirjalla.

Tähän kauppasopimukseen ilmoitamme kaikin puolin tyytyvämmme, sillä edellytyksellä että Helsingin Kaupunginvaltuusto siihen suostuu. Paikka ja aika edellä mainitut.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Gustaf Lagerblad.

Todistavat:

Fredrik Mörtengrén.

John Lindlöf.

Kauppakirja.

Helsingin kaupungille luovutan ja myyn täten omistamani *Domarbyn maatilaa*, joka käsittää manttaalin suuruiset Skepparin ja Långhansan veroratsutilat N:ot 2 ja 3 sekä puolen manttaalin verotalon Ryttars N:o 7, neljännesmanttaalin verotalon Stenbergs N:o 5, puolen manttaalin verotalon Lassas N:o 1, kuudennesmanttaalin verotalon Kusmies N:o 6 ja kolmannesmanttaalin verotalon Glasmästars N:o 4, kaikki Domarbyn kylässä Helsingin pitäjää, seuraavin ehdoin:

1) Kauppahinta on kaksimiljoonaaneljäsataaviisikymmentätuhatta (2,450,000) markkaa, jonka hinnan ostaja suorittaa siten, että

a) ottaa vastatakseen seuraavista maatalaan kiinnitetyistä lainoista, nimittäin kahdeksastakymmenestätuhannesta (80,000) markasta kahden neiti Anna Kavaleffille kiinnitetyn velkakirjan mukaan ja viidestäsadastatuhannesta (500,000) markasta kuuden haltijalle asetetun velkakirjan mukaan. Edellä mainittuja yhteensä kahdeksallekymmenelle tuhatta (80,000) markalle annettuja velkakirjoja ei voi irtisanoa maksettavaksi, mutta niiden vakuudeksi maatalaan myönnettyt kiinnitykset saa, jos halutaan, siirtää myyjän omistamaan Tomtbackan maatalaan;

b) suorittaa miljoonan (1,000,000) markkaa viiden prosentin obligatsioneilla;

c) maksaa viisisataatuhatta (500,000) markkaa sadantuhannen (100,000) markan määräsillä velkakirjoilla, jotka juoksevat viiden prosentin vuotuisella korolla ja erääntyvät maksettaviksi kuuden kuukauden kuluessa jommaltakummalta puolen tapahtuneesta irtisanomisesta; sekä

d) suorittaa kolmesataaseitsemänkymmentätuhatta (370,000) markkaa käteisellä haltuunottoilaisuudessa.

2) Maatilan irtaimistosta kuuluu kauppaan ainoastaan puimakone, höyrykone, mylly voimansiirtolaitteineen, yksi silppukone ja Vantaanjoen varrella sijaitseva pumppulaitos, joka käsittää hevoskierto- ja tuulimoottoripumpun. Ostajalla on oikeus maatilan luovutuspäivästä lähtien käyttää viimeksi mainittua irtaimistoa, sikäli kuin hänen liikkeen on tarpeellista.

Kauppaan eivät myöskään kuulu puutarhan, puutaimistojen eikä rabarberimaiden kasvit.

Myyjä sitoutuu myymään muun eri luettelossa mainitun irtaimiston siinä ilmoitettuihin hintoihin.

3) Haltuunotto tapahtuu toukokuun 1 päivänä 1917.

4) Puutaimistojen ja rabarberi-istutusten ala, noin 6 ha, joka on karttaan merkitty kirjaimella b, vuokrataan myyjälle marraskuun 1 päivään 1926 tuhannen (1,000) markan vuosivuokrasta joka on kaupunginkassaan vuosittain maksettava ennen marraskuun 1 päivää sekä viimeiseltä vuokrakaudelta ennen vuokravuoden päättymistä. Vuokran voi vuokramies aikaisemminkin irtisanoa, vähintään kuusi (6) kuukautta edeltäpäin.

5) Päärakennus, palvelijain rakennus ja makasiini sekä se maa, mikä on talosta suoraan Vantaanjoelle vievän tien, kaupunkiin vievän tien sekä „Lustigkullan“ pohjoisniemekkeestä joelle vedetyn linjan välillä ja joka kartassa on osotettu kirjaimella a sekä pinta-alaltaan on noin 9.5 ha, vuokrataan myyjälle marraskuun 1 päivään 1942 asti vuotuisesta neljäntuhannen (4,000) markan maksusta, joka on maksettava samalla tavoin kuin edellisessä kohdassa mainittu maanvuokra. Vuokran voi vuokraaja aikaisemmin irtisanoa, vähintään kuusi (6) kuukautta edeltäpäin.

6) Puutarhurin asunto, pieni talli, konehuone, työpaja, lautamakasiini, taimiston viereinen lato sekä molemmat työpajan ja rabarberimaan välillä sijaitsevat pienemmät työväenasunnot viereisine maa-alueineen, joka on kartassa osotettu kirjaimella c, luovutetaan maksutta myyjän käytettäväksi kesäkuun 1 päivään 1918.

7) Vuokraaja on oikeutettu maksutta koko vuokrakauden aikana ottamaan vettä läheisistä kaivoista sekä kolmen vuoden aikana omiksi tarpeikseen käyttämään tilalla olevia vesijohtolaitoksia.

8) Jos kaupunki välttämättömiä tasoitus- ja muita töitä varten aikaisemmin tarvitsee vuokrattuja peltoaloja, on sillä oikeus, siinä määrin kuin nämä työt vaativat ja vähentämällä vastaavassa määrässä vuokraa sekä korvaamalla suoranaisen vahingon, saada mainitut vuokra-alueen osat haltuunsa.

9) Myyjällä on oikeus korvausta maksamatta käyttää vuokra-alueille sekä Tomtbackaan vieviä teitä ynnä mainitun kartanon puhelinjohtojen paikkaa.

10) Maatilalla toimitettujen linnoitustöiden aikaansaamista vahingoista maksettavasta korvauksesta tulee ostajalle se osa, mikä maksetaan viljelysten ja maan saattamiseksi entiseen kuntoonsa tai mikä näiden maa-alueiden pakkolunastuksen tapahtuessa maksetaan korvauksena maasta ja rakennuksista. Muu vahingonkorvaus tulee myyjälle.

11) Maatilalta menevät 1917 vuoden kruunun-, kunnallis- ja kirkollismaksut sekä yleiset rasitukset maksaa ostaja. Palvelus- ja muonaväen palkat sekä maatilaan kiinnitettyjen lainain korot ja muut ennen haltuunottopäivää syntyneet menot, mitä laatua lienevätkin, maksaa myyjä.

Tätä kauppakirjaa on laadittu kaksi samanlaista kappaletta.

Helsingissä, huhtikuun 14 päivänä 1917.

J. Kavaleff.

Edellyttäen Helsingin Kaupunginvaltuuston tähän myöntävän ilmoittaa Rahatoimikamari kaupungin puolesta kaikin puolin tyytyvänsä tähän kauppasopimukseen. Paikka ja aika edellä mainitut.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.
(Virkasinetti).

Gustaf Lagerblad.

Todistavat:

John Lindlöf. *Fredrik Mörtengren.*

Domarbyn kartanon irtaimistoluettelo toukokuun 1 päivänä 1917.

1)

Karja.

	Smk	Hinta		Smk	Hinta
Blid	—	—	Ellen	2,000:	—
Ester	1,700:	—	Tapio	—	—
Frigga	1,800:	—	Isbella	2,000:	—
Nora	2,700:	—	Polle	3,200:	—
Kalle	—	—	Cello	900:	—
Ville	900:	—	Nalle	2,400:	—
Fursti	900:	—	Matti	2,600:	—
Primus	—	—	Nid	2,500:	—
Origon	2,700:	—	Helge	2,300:	—
Riemu	2,800:	—	Blesi	900:	—
Lalli	1,200:	—			
			Yhteensä	Smk	33,500:—
135 lypsävää lehmää à	900:—			Smk	121,500:—
3 sonnia	1,500:—			”	4,500:—
6 hiehoa	600:—			”	3,600:—
			Yhteensä	Smk	129,600:—
			Yhteensä	Smk	163,100:—

2)

Kone- ja puimahuone:

Hyörykattila ja -kone voimansiirtolaitteineen	Smk	—	
Raamisaha (Stenberg)	”	4,200:—	
Reunaussirkkeli	”	2,300:—	
Katkaisusirkkeli	”	300:—	
Höyläkone	”	6,000:—	
Puristin	”	650:—	
Pärehöylä	”	500:—	
Sahan voimansiirtolaite	”	2,580:—	
Ruismylly voimansiirtolaitteineen	”	—	
Kauramylly	”	1,400:—	
Kivisakset	”	195:—	
Kaakkusurvin	”	450:—	
Silppukone	”	—	
Uuden riihen puimalaitos voimansiirtoineen	”	—	
Oljensitomiskone	”	800:—	19,375:—

Sekalaista:

Vanhan riihen puimakone hevoskiertoineen	Smk	850: —	
Navetan tuulimoottori	”	700: —	
Vantaanjoen viereinen tuulimoottori ja hevoskierto- pumppu	”	—	
Moottoripumppu	”	1,000: —	
Jäännostokrana väkiviipuineen ja tarvikkeineen	”	900: —	3,450: —

Maanviljelyskoneet:

Viskuri „Tuulikki“	”	240: —	
Triööri, englantilainen	”	175: —	
”	”	30: —	
Sentrifuugi „Kaiser“	”	750: —	
2 leikkuukonetta	”	1,500: —	
2 niittokonetta	”	1,765: —	
Kylvökone „Helice“	”	650: —	
Heinänkääntäjä	”	850: —	
2 hevosharavaa	”	400: —	
3 heinänsiemenkylvökönnettä	”	330: —	
Juurikasvinsiemenkylvökone	”	850: —	
Perunanistutuskone	”	750: —	
Perunannostokone	”	750: —	
Perunanlajittelija	”	300: —	
Hevoshara „Eckert“	”	550: —	
Tekolannanlevittäjä „Westfalia“	”	800: —	
” „Demeter“	”	620: —	
2 navettalannanlevittäjää	”	2,000: —	
Salpietarinlevittäjä	”	200: —	13,510: —

Vaa'at:

Isonlainen siltavaaka	”	2,700: —	
3 kymmenysvaakaa punnuksineen	”	725: —	3,425: —

Palokalut:

2 paloruiskua letkuineen	”	1,350: —	
8 köysiluutaa	”	56: —	
1 soihtu	”	10: —	
15 kangassankoa	”	60: —	1,476: —
			<u>Yhteensä Smk 41,236: —</u>

Yhteensä Smk 41,236: —.

3)

Ajoneuvot:

2 kuomuvaunut	Smk	1,200:—	
Trillat	”	150:—	
”	”	300:—	
Ajorattaat (keltaiset)	”	150:—	
” turkulaiset	”	200:—	
Kuomureki	”	500:—	
Kasantilainen reki	”	30:—	
Pulkkareki	”	150:—	
”	”	100:—	
Ajoreki	”	150:—	
”	”	75:—	
” vanhempi	”	25:—	3,030:—

Käsityökalut:

20 lantatalikkoa	”	140:—	
20 heinähankoa	”	100:—	
20 hiekkalapiota	”	140:—	
100 ”	”	300:—	
5 kousalapiota	”	40:—	
6 ojalapiota	”	48:—	
5 salaojituslapiota	”	50:—	
2 salaojituskoukkua	”	4:—	
5 salaojitusvasaraa	”	3:—	
5 salaojituskousaa	”	25:—	
Lantakoukku	”	2:—	
Turvekuokka	”	3:—	
3 piikkikuokkaa	”	24:—	
10 rautakankea	”	30:—	
7 kivikankea	”	105:—	
10 rautakankea	”	100:—	
4 moukaria	”	40:—	
Kirves	”	5:—	
6 viikatetta	”	60:—	
10 käsiharavaa	”	35:—	
2 kylvövakkaa	”	10:—	
25 kuormaköyttä	”	150:—	1,414:—

Meijeri:

Vesikeitin	Smk	250: —	
24 maitosaavia	”	600: —	
11 maitokannua à 60 litraa	”	550: —	
6 ” à 50 ”	”	270: —	
4 ” à 40 ”	”	160: —	
2 ” à 30 ”	”	60: —	
Maitokannuja à 20 ”	”	20: —	
” à 12 ”	”	15: —	
5 ” à 10 ”	”	70: —	
2 ” à 8 ”	”	20: —	
10 ” à 6 ”	”	60: —	
10 ” à 5 ”	”	50: —	
24 ” à 4 ”	”	98: —	
36 ” à 3 ”	”	105: —	
37 ” à 2 ”	”	74: —	
7 ” à 1 ”	”	10: —	
4 ” à 1/2 ”	”	4: —	
13 maitosankoa	”	52: —	
3 maitosiivilää	”	24: —	
Litranmitta	”	2: —	
Desilitranmitta	”	3: —	
Sekalaista meijerikalustoa	”	58: —	
3 lamppua	”	30: —	
6 rekiällyt	”	500: —	3,075: —

Halkoja ja seipäitä:

Siccator-seipäitä poikkipuineen noin 8,000 à —: 50	Smk	4,000: —	
” poikkirautoin. ” 4,000 à —: 40	”	2,000: —	
Pinopuita noin 600 m ³ à 20: —	”	12,000: —	
Kolopuita ” 300 ” à 19: —	”	5,700: —	23,700: —

Yhteensä Smk 31,219: —

Yhteensä Smk 31,219: —.

4)

Maanviljelyskaluja:

3 Universal-auraa	Smk	1,200: —
4 Albion-auraa	”	1,280: —

1	Joutsenaura	Smk	320: —	
	”	”	175: —	
2	Fiskarsin auraa	”	300: —	
2	” ” vanhempaa	”	150: —	
	Kuorimisaura, neliteräinen	”	680: —	
3	Harja-auraa	”	300: —	
3	jankonkuohkentajaa	”	200: —	
2	” kytkettävää	”	320: —	
4	sahraa	”	720: —	
	Oja-auroja	”	950: —	
	Kultivaattori	”	350: —	
	” isompi	”	500: —	
2	Hankmo-äestä	”	850: —	
	”	”	460: —	
2	rullaäestä	”	300: —	
5	jousiäestä	”	1,000: —	
2	niveläestä	”	400: —	
2	niittyäestä	”	400: —	
	Perunahara	”	50: —	
	Rengasjyrä	”	450: —	
	Cambridge-jyrä	”	750: —	
	Rautainen sileä jyrä	”	850: —	
2	multapohdinta puusta	”	200: —	
	” raudasta	”	260: —	
2	lataa	”	10: —	
2	vihantarehupuristinta (rautaosat)	”	200: —	
	Amerikalainen heinähissi kiskoineen ja pulttineen	”	1,200: —	14,825: —

Ajokalut:

2	korirattaat	”	200: —
8	”	”	2,000: —
4	” vanhemmat	”	300: —
2	” ”	”	650: —
2	lantarattaat	”	700: —
5	elovaunua	”	2,500: —
2	lankkuvaunua	”	500: —
	Maitovaunu	”	250: —
2	pitkäaisaiset rattaat	”	200: —
2	” ”	”	250: —

Linjaalirattaat	Smk	350: —	
3 vesirattaat tynnyreineen	”	500: —	
3 maitorattaat	”	900: —	
2 ”	”	350: —	
2 ”	”	200: —	
”	”	300: —	
12 parikakkulat	”	180: —	
5 ” 3 hevosen	”	150: —	
23 pitkää rekeä	”	1,840: —	
4 parirekeä	”	700: —	
4 takarekeä	”	400: —	
11 heinähäkkiä	”	1,375: —	
2 heinäkuljetusrekeä	”	300: —	
2 kivirekeä	”	200: —	
2 rekeä laatikkoineen	”	160: —	
20 lantalaatikkaa	”	200: —	
3 perunankuljetusrekeä	”	300: —	
3 maitorekeä	”	300: —	
Akanareki laatikkoinen	”	75: —	
2 vesirekeä	”	200: —	
30 paria aisoja	”	120: —	16,650: —

Silat:

2 Coller-silat	”	400: —	
32 työsilat	”	3,200: —	
Erinäisiä siloja	”	200: —	3,800: —
	Yhteensä Smk		35,275: —

Yhteensä Smk 35,275: —.

5)

Kylvösiemeniä:

Syysrukiita	20 hl à	Smk 56: —	1,120: —
Juhannusrukiita	10 ” ” ”	56: —	560: —
Kevätrukiita	5 ” ” ”	56: —	280: —
Herneitä	3 ” ” ”	60: —	180: —
Vikkeriä	28 ” ” ”	60: —	1,680: —
Timotein siemeniä	870 kg ” ”	4: —	3,480: —
Apilaan siemeniä	116 ” ” ”	12: —	1,390: —
Kauroja	150 ” ” ”	40: —	6,000: —
			14,690: —

Juurikasveja:

Siemenperunoita	noin	300 hl à Smk 25:—	<u>7,500:—</u>	7,500:—
Perunoita varattu vankilan tarpeisiin	”	300 ”		

Väkirehuja:

Auringonkukkakakkuja	noin	24,000 kg à Smk —: 30	7,200:—	
Rehujauhoja	”	4,200 ” ” ” —: 40	<u>1,680:—</u>	
Kauroja (osa itäviä)	”	360 hl ” ” 35:—	11600:—	20,480:—

Korsirehua:

Timoteiheiniä	noin	16,000 kg à Smk —: 15	24,000:—	
Kauranpahnoja	”	25,000 ” ” ” —: 10	2,500:—	
Rukiinpahnoja	”	50,000 ” ” ” —: 05	2,500:—	
Akanoita	”	9,000 ” ” ” —: 10	<u>900:—</u>	29,900:—

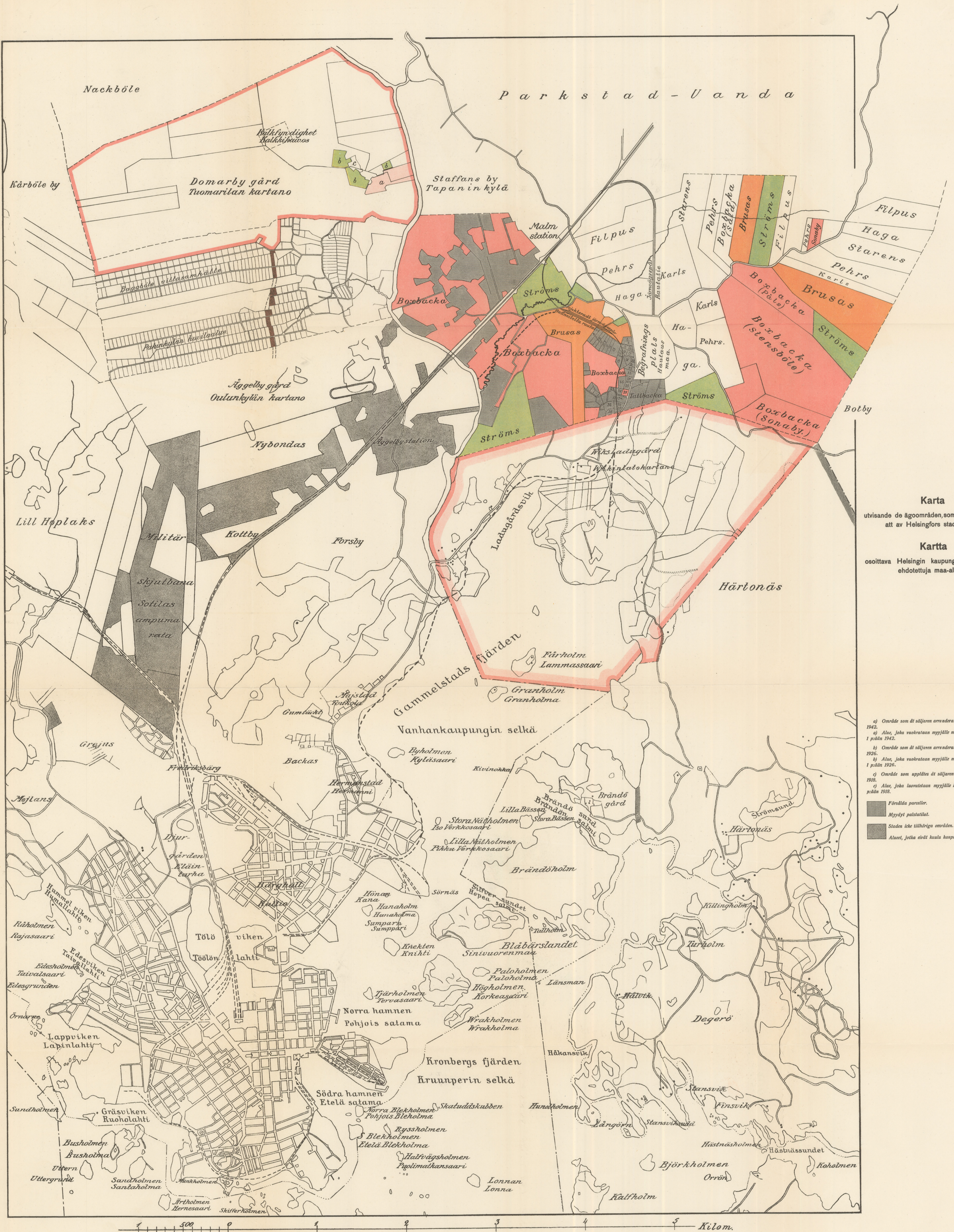
Yhteensä Smk 72,570:—

Yhteensä Smk 72,570:—.

Yhteenvedo:

1)	Smk 163,100:—
2)	” 41,236:—
3)	” 31,219:—
4)	” 35,275:—
5)	<u>” 72,570:—</u>

Yhteensä Smk 343,400:—

Karta
 utvisande de ägområden, som äro föreslagna
 att av Helsingfors stad införas.

Kartta
 osoittava Helsingin kaupungille ostettaviksi
 ehdotettuja maa-alueita.

- a) Område som ät säljaren arrenderas till i. XI. 1942.
- a) Alue, joka vuokrataan myyjälle marraskuun 1 pöän 1942.
- b) Område som ät säljaren arrenderas till i. XI. 1926.
- b) Alue, joka vuokrataan myyjälle marraskuun 1 pöän 1926.
- c) Område som upplides ät säljaren till i. VI. 1918.
- c) Alue, joka luovutetaan myyjälle kesäkuun 1 pöän 1918.

- Försälda parceller.
- Myydyt palstatilat.
- Staden ätse tillhöriga områden.
- Alueet, jotka äivät kuulu kaupungille.

0 500 1 2 3 4 5 Kilom.

Komitean mietintö Röjsjö Aktiebolag yhtiön osake-enemmistön ostoa koskevasta asiasta.

Sittenkun Rahatoimikamarin kaupungin polttoaineiden hankintakysymystä valmistelevaan maaliskuussa 1916 asettama komitea, saatuaan tiedon että Röjsjö Aktiebolag yhtiön osake-enemmistö oli kaupungille hankittavissa, oli ryhtynyt keskusteluihin eräiden osakkeenomistajain kanssa sekä hankkinut selvityksen yhtiön laitoksista ja yhtiön omistaman Röjsjön polttoturvesuon käyttömahdollisuudesta ynnä yhtiön 500 osakkeen myyntitarjouksen, teki Rahatoimikamari marraskuun 1 päivänä mainittua vuotta Kaupunginvaltuustolle esityksen, että kaupunki ostaisi niin monta mainitun yhtiön osaketta, kuin seuraavan joulukuun kuluessa Kamarin lunastettaviksi tarjottaisiin, 600 markasta osakkeen (*Kvston pain. asiakirj. N:o 52 vuodelta 1916*). Valmisteluvaliokunta ei katsonut esitetyn selvityksen pohjalla voivansa antaa lausuntoa ehdotetusta osakkeiden ostosta, minkä johdosta Kaupunginvaltuusto joulukuun 21 päivänä 1916 antoi allekirjoittaneista muodostetun komitean toimeksi hankkia tarkemman selvityksen ja Valtuustolle mahdollisimman pian antaa siihen perustuvan lausunnon asiasta. Miltei kohta sen jälkeen kun komitea oli työnsä alottanut saapui tieto, että kaupungille tarjottu osakemäärä oli siirtynyt toisiin käsiin, joten Rahatoimikamarin esityksen pohjana oleva tarjous, jota ei ollut julistettu myyjä velvoittavaksi määräajan kuluessa, oli lakannut voimassa olemasta, mutta komitea katsoi kuitenkin olevan suorittaminen saamansa tehtävän siinä toivossa, että hankittava teknillinen selvitys olisi kaupungille hyödyksi samanlaatuisia asioita ehkä vastedes käsiteltäessä. Seuraavan tammikuun 24 päivänä komitea sai tiedokseen Rahatoimikamarille osotetun kirjelmän, jossa mainittujen osakkeiden uudet omistajat tarjosivat ne Helsingin kaupungille. Nytemmin työnsä suoritettuaan on komitealla täten kunnia jättää asia Kaupunginvaltuuston tutkittavaksi.

Nyt esillä olevan tarjouksen mukaan (Liite I), joka alkuaan oli voimassa ainoastaan tammikuun 26 päivään tätä vuotta, mutta jonka sittemmin on ilmoitettu pysyvän voimassa toistaiseksi ¹⁾, tarjotaan kaupungille 502 osaketta lunastettaviksi samasta hinnasta eli 600 markasta osake, minkä entiset omistajat oli-

¹⁾ Tämä on vahvistettu kirjelmällä huhtikuun 11 päivältä 1917 (Liite VI).

vat pyytäneet, joten puheena olevan yrityksen taloudellinen pohja tältä kohden on sama kuin Rahatoimikamarin tehdessä edellä mainitun esityksensä. Yhtiön tilasta on komitea saanut tietoja, jotka osottavat, että velkoja on noin 500,000 ja saamisia 43,000 markkaa. Jos kaupunki Rahatoimikamarin ehdotuksen mukaisesti lunastaisi yhtiön kaikki 600 osaketta 600 markasta kunkin, olisi siis kustannuksia yhtiön omaisuuden haltuun ottamisesta nykyään noin 817,000 markkaa, joka summa ei manittavasti ylitä Rahatoimikamarin laskemaa määrää. Poikkeus aikaisemmasta tarjouksesta, joka näyttää jossain määrin vaikuttavan Röjsjön suon polttoturpeen edulliseen käyttämiseen, on uusien osakkeenomistajain panema ehto, että he saavat tarjota kaupaksi ja myydä yhtiön omistaman rautatien, joka yhtiön työsuunnitelman mukaan olisi liikkeelle tarpeeton; jos osakekauppa tulee toimeen, saa kaupunki rautatien hinnan. Kun ei näytä ensinkään mahdottomalta, että yhtiö voi tämän sille edullisen kaupan päättää, ennenkuin kysymys osakkeiden ostosta on ratkaistu, on komitean täytynyt asiaa käsitellessään ottaa lukuun vastamainittu mahdollisuus. Asian käsittelyn pohjana on komitea käyttänyt osin Rahatoimikamarin esitystä ja sen perustuksena olevaa selvitystä, josta komitea on tämän oheen pannut Svenska Torvbyrån, Markaryd (Liitteet II—II a) antaman, aikaisemmin painattamattoman lausunnon sekä insinööri Uno Makkosen Rahatoimikamarin pyynnöstä laatiman mietinnön kustannusarvioineen (Liitteet II—II c). Sitä paitsi on kaksi komitean jäsentä antanut tämän oheiset eri lausunnot, nimittäin insinööri Bernh. Wuolle Röjsjön turvesuon käyttömahdollisuuksista Helsingin kaupungin hallussa olevana (Liite IV) ja vapaaherra John Palmén Rahatoimikamarin esityksen, insinööri Makkosen lausunnon ja laskelmain sekä Svenska Torvbyrån toimiston Röjsjön suosta antamain lausuntojen johdosta (Liite V), ja on komitea seuraavassa mainitseva, mitä näistä lausunnoista komitea on kokonaisuudessaan voinut kannattaa.

Esillä olevat arviot siitä turvemäärästä, mikä on saatavissa Röjsjön osakeyhtiön omistamasta Röjsjön suon osasta, perustuvat osin Svenska Torvbyrån toimiston vuonna 1910 ja osin insinööri E. A. Malmin 1916 vuoden lopulla toimittamiin ja toisistaan tuntuvasti eriäviä tuloksia antaneisiin tutkimuksiin. Niinpä ilmoittaa Svenska Torvbyrån raakaturvemäärän 10,600,000 kuutiometriksi eli noin 1,700,000 tonniksi ilmakeivää (30 % vesipitoisuus) turvetta, jota vastoin insinööri Malm laskee suosta saatavan vähintään 500,000 tonnia ilmakeivää turvetta. Viimeksi mainittu määrä on Rahatoimikamarin laskelmain pohjana. Insinööri Makkonen edellyttää suossa olevan 7,600,000 kuutiometriä raakaturvetta, josta saataisiin noin 1,140,000 tonnia ilmakeivää turvetta. Turvetoimiston ja insinööri Makkosen ilmoitusten näennäinen ristiriitaisuus on selitettävissä siten, että turpeen vesipitoisuutta koskevat oletukset jossain määrin vaihtelevat. Komitean ammattimiehet ovat arvioissaan tulleet varsin yhtäpitäviin tuloksiin, joiden mukaan saataisiin noin miljoona tonnia ilmakeivää (30 %) turvetta, edellyttäen raakaturpeen vesipitoisuus 90 %:ksi. Tästä käy selville, että kustannuksia suon hankkimisesta ei

olisi täyttää markkaa kutakin suosta saatavaa ilmakeivaa turvetonnia kohti sekä että raaka-aineen määrä sallii turpeenottoon käytettävän koneiston kuoleituksen laajassa mitassa. Toimitettujen analyysien mukaan on turve laadultaan hyvää. Paikoitellen esiintyvää valkosammalta on niin ohuet kerrokset, että ne haitatta käynee sekottaminen polttoturpeeseen, joten Rahatoimikamarin ehdottama turvepehkun valmistus kävisi tarpeettomaksi. Suo kuuluu olevan verraten helppo ojittaa ja tasoittaa sekä miltei puhdas kannoista ja juurista.

Suon ostosta kaupungille koitua etu on kuitenkin ensi sijassa sen varassa, miten polttoturvetta käytetään sekä minkä ajan kuluessa suon turvemäärä kulutetaan. Aikaisemmissa lausunnoissa on valaistu moniaita eri vaihtopuolia. Kun toimenpide tarkoittaa kaupungin polttoaineiden saannin lisäämistä, käy Svenska Torvbyrån toimiston mainitseman menettelyn eli että suota käytettäisiin yksinomaan turpeen myymiseksi Suomen valtionrautateille ja Helsingin ulkopuolella oleville yksityiskuluttajille jättäminen sillensä. Helsingin kaupunkiin voi turpeen tuoda joko ilmakeivana koneturpeena tai jauheena tai brikketeinä; niinkään voi turpeen käyttää nostopaikalla teettämällä sinne sähkölaitoksen, mistä kaupunki saisi sähkövoimaa. Mitä suon turvemäärän kulutusaikaan tulee, vaikuttaa ennen kaikkea kysymys, käykö laajaperäisempää valmistusta nykyisenä sota-aikana toimittaminen vai ei, yrityksen taloudelliseen tulokseen.

Turpeen nostaminen koneilla ja sen tuominen kaupunkiin ilmakeivattuina lohkaraina tarjoo sen edun, että perustamiskulut ovat verraten pienet ja käyttö yksinkertainen. Haittana taas on, että valmistus on suotuisain säiden varassa, jota paitsi suon etäisen aseman ja tavaran suuren tilantarpeen johdosta rahtikulut sekä suurempain turvemäärän säilytyskustannukset kohoavat suuriksi. Mahdollisuus turpeen käyttämiseen vastamainitulla tavalla on ainakin jonkin aikaa eteenpäin sen varassa, voiko rautatiekuljetusta käyttää, koska nykyoloissa ei liene hankittavissa suolta Pernajanlahdelle teetetävään köysirataan tarvittavia rakennusaineita. Siihen nähden että ensi kesänä on vaikea lyhyeksi työkaudeksi saada riittävää työvoimaa, täytyy pitää varsin epävarmana, voitaisiinko sodan aikaisia oloja käyttää kustannusten mainittavaan poistamiseen, vaikka kuljetusmahdollisuus olisikin taattu. Kun, niinkuin edellä mainittiin, näin ei ole laita, ei liene pantava sanottavaa merkitystä siihen kieltämättä miellyttävään ajatukseen, että kaupungin polttoaineiden saantia voitaisiin ensi talvena helpottaa tuomalla ilmakeivaa turvetta Röjsjöstä ja samalla vakauttaa yhtiön taloudellista tilaa turpeesta saatavilla kalliilla hinnoilla. Mainitun laatuksen valmistuksen järjestäminen tulevaisuuden varaan taas tuskin antanee edullista taloudellista tulosta, koska edellä mainittujen kalliiden rahti- ja säilytyskustannusten johdosta säännöllisten olojen vallitessa turpeen luultavasti kävisi mahdottomaksi kilpailla maahan tuotettujen hiilien kanssa. Tähän tietenkin osaltaan myös vaikuttaa laitoksen kallis ostohinta.

Insinööri U. Makkosen puoltama brikkettien valmistus saattaisi tuotannon

riippumattomaksi sääsuhteista ja vähentäisi jakelukuluja, mutta vaatisi suurempaa perustamispääomaa ja lisäisi käyttökustannuksia. Välitöntä etua ei tätä menetelyä käyttämällä myöskään näy olevan saavutettavissa, kun tarvittavia kone-laitteita tuskin saataneen sota-aikana eikä polttoaineen kuljetus kaupunkiin missään tapauksessa ole taattu. Vastaisuudessa luultavasti brikettien valmistus insinööri Makkosen esittämistä syistä olisi edullisempi ilmakeivän turpeen valmistusta, mutta komiteasta on näyttänyt siltä, kuin olisi tuollaisen valmistustavan tuottama hyöty verraten vähäpätöinen eikä riittävästi perustelisi kunnallisen toiminnan ulottamista tälle sille oikeastaan varsin vieraalle työalalle.

Sekä ilmakeivän turpeen että brikettien käyttäminen edellyttää, että kaupunki joko ryhtyy tavaraa myymään ja siten moniksi ajoiksi antautuu kilpailemaan yksityistuntuajain kanssa tai turpeella lämmittää omia huoneistojaan, joiden lämmityslaitteet eivät ole rakennetut tällöistä polttoainetta varten. Kaikki nämä seikat näyttävät osottavan, että Rösjsjön suon käyttämistä polttoaineiden tuottamiseksi Helsinkiin täytyy pitää epävarmana yrityksenä. Arviolaskelmat niinkään ehkä ovat sekä perustamiskustannuksiin että tuottoon nähden liian edullisiksi laadittuja.

Komitean mielestä kuitenkin edellä mainittu kolmas ja ulkomailla yhä yleisempään käytäntöön päässyt menetely eli sähkövoiman synnyttäminen turpeen nostopaikalla näyttää erällä edellytyksillä tarjoavan kaupungille mahdollisuutta saavuttaa toivottuja etuja ja muissakin kohdin hyötyä siitä, että sen käytettävänä on vakituinen polttoainevarasto. Seikkaperäisiin tietoihin ja laskelmiin nähden pyytää komitea viitata liitteeseen IV. Niinkuin siitä näkyy, olisi tosin voimajohdon rakentamisesta Rösjsjön suolta Helsinkiin matkan pituuden johdosta niin suuria kustannuksia, että yksinomaan suosta vuosittain saatavan voiman kuljettaminen ei kannattaisi. Sitä mahdollisuutta että toimeenpanemalla voimansiirto lähimmässä tulevaisuudessa voitaisiin käyttää liikevoittoa kalliiden johtokustannusten poistamiseen, ei näy olevan otettava tässä lukuun, koska katsomatta tuollaisen yrityksen epävarmuuteen nykyään, mikäli komitea on saanut tietää, lienee erittäin vaikea saada tarpeellista kuparijohtoa. Sen sijaan olisi edullinen taloudellinen tulos saavutettavissa kytkemällä Rösjsjön suo semmoiseen suurempaan voimalaitokseen, jota varten voimajohdon rakentaminen Helsinkiin kannattaisi, ja on komitea arvellut olevan paneminen suurinta huomiota niihin jo kauan vireillä olleisiin ja nyttemmin yhä vakiintuneemman muodon saavuttaneisiin hankkeisiin, jotka tarkoittavat Kymijoen vesivoiman käyttämistä tähän tarkoitukseen. Rösjsjön voima-asemalla olisi tällöin hyvin tarpeellinen säätelevä ja tasoittava tehtävä, ja se olisi erittäin suureksi hyödyksi marras-huhtikuulla, jolloin sähkövoiman kulutus on suurin, samalla kun vesivoimamäärä on vähin. Jos suota käytettäisiin vastamainitulla tavalla, olisi siinä tapauksessa tarpeettoman Kuggomin rautatien välitön rahaksi muuttaminen paikallaan, koska korkoja vaativa rakennusarvo siten tuntuvasti alenisi.

Komitean enemmistö on pitänyt vastamainittuja perustelmia ratkaisevina, minkätähden komitea on katsonut olevan puoltaminen hyväksyttäväksi tarjousta Röjsjö Aktiebolag yhtiön 502 osakkeen ostamisesta kaupungille. Mikäli komitea on myöhemmin saanut tietää, lienee mainitun tarjouksen tehneellä liittymällä nyttemmin hallussaan yli 530 osakkeen, jotka yhtymä suostuisi kaupungille myymään vastamainitusta hinnasta. Kun liike, siinä tapauksessa että osake-enemmistö siirtyy kaupungin haltuun, ei voisi jäljellä oleville yksityisille osakkaille tuottaa suuria osinkoja, tarjottaisiin luultavasti jäljellä olevat osakkeetkin kaupungin ostettaviksi, ja näyttää kaupungin olevan, niinkuin Rahatoimikamari on esittänyt, valmistauduttava ne ostamaan.

Komitean enemmistöstä eriävän mielipiteen ovat lausuneet jäsenet Aschan ja Palmén, jotka tämän oheisessa vastalauseessa lähemmin esitetyillä perusteilla ovat olleet sitä mieltä, että kaupungin ei tulisi ottaa tehtyä tarjousta huomioon.

Edellä lausutun johdosta pyytää komitea kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

ostaa kaupungille tarjotut 502 Röjsjö Aktiebolag yhtiön osaketta 600 markan hinnasta kunkin; sekä

samasta hinnasta ostaa kaikki ne yhtiön osakkeet, mitkä touko- ja kesäkuun kuluessa tarjotaan Rahatoimikamarin lunastettaviksi.

Helsingissä maaliskuun 16 päivänä 1917.

Ossian Aschan.

O. A. Tarjanne.

Bernh. Wuolle.

K. A. Paloheimo.

John Palmén.

Jarl W. Andersin.

Vastalause.

Siihen hyötyyn nähden, mikä kaupungilla olisi Röjsjön suon ostosta, olemme me allekirjoittaneet komitean muiden jäsenten kanssa yhtä mieltä seuraavissa kohdin.

Mitä tulee nostetun ja kuivatetun turpeen *välittömään käyttämiseen* polttoaineena Helsingissä, asettaa, katsomatta Loviisan—Vesijärven radan raiteiden ja liikkuvan kaluston ehdollisesta myymisestä johtuvaan rautatiekuljetuksen epävarmuuteen, aikaisemmat laskelmat oikeaan valoonsa jo se seikka, että sodan kestäessä ja sen jälkeisinä lähiaikoina varsin luultavasti käy vaikeaksi saada tarvittavia uusia koneita ilmoitettuihin hintoihin. Sekin oletamus että sodan aikaisten korkeiden hintain vallitessa voitaisiin mainittavasti kuolettaa sitä korkeaa hintaa, mikä kaupungin olisi esillä olevan tarjouksen mukaan suosta maksettava, osottautuu tästä ja muista komitean esittämistä syistä epävarmaksi.

Komitean lausuntoa että Röjsjön suon käyttämistä käy pitäminen kaupungille varsin vähän varmana liikeyrityksenä katsomme olevan alleviivaaminen siitakin syystä, että ne polttoainemäärät, joita suuriakin perustamiskustannuksia käyttämällä voitaisiin saada, ovat ainoastaan vähäpätöinen, noin kahdeskymmenesosa kaupungin vuotuisesta polttoainetarpeesta.

Komitean hankkima selvitys vastustaa niinikään sitäkin oletusta, että turpeen *vastainen käyttäminen* polttoaineena Helsingissä kävisi kannattavaksi. Täytyy nimittäin epäillä, eivätkö kalliit työ-, rahti- ja makasiinikulut saattaisi mahdolltomaksi turpeen kilpailun maahan tuotujen hiilien kanssa. Epäedullisesti liikkeen kannattavaisuuteen vaikuttaa sekin seikka, että tuntuva, satoihintuhansiin markkoihin nouseva konjunktuurivoitto rasittaa ostettavaa omaisuutta, mikä seikka on sitä epäedullisempi ja sitä vähemmän perusteltu, kun viimeiset omistajat eivät ole käyttäneet vähääkään uutta pääomaa helpottaakseen töiden teettämistä suolla. Saamiemme tietojen mukaan ovat rakennukset, koneet ja muut laitokset päin vastoin huonossa kunnossa.

Siinäkin olemme komitean muiden jäsenten kanssa yhtä mieltä, ettei *brikettien valmistuskaan* näy tarjoovan välitöntä etua sekä että hyöty suon vastaisesta käyttämisestä tällä tavoin olisi liian vähäpätöinen, jotta kunnallisen toiminnan ulottamista puheena olevalle varsin vieraalle alalle kävisi suositteluinen.

Mitä tulee insinööri Wuolteen lausunnon (Liite IV) lopussa tehtyyn ehdotukseen, että kaupunki jo sota-aikana käyttäisi hyväkseen suon polttoainearvoa rakentamalla sinne väliaikaisen sähkölaitoksen ja johtamalla virran Helsinkiin väliaikaisella voimajohdolla, olemme tässäkin samaa mieltä kuin komitean enemmistö, nimittäin että tämä olisi epävarma yritys ja jo nykyisten korkeiden kuparinhintain johdosta mahdoton toteuttaa. Ehdotetusta yhteistoiminnasta kau-

pungin sähkölaitoksen ja *Etelä-Suomen Voimaosakeyhtiön* kesken tulisi sitä paitsi meidän mielestämme hyöty epätasaisesti molempain sopimuskumppanien hyväksi. Viimeksi mainittu yhtiö olisi siinä edullisessa asemassa, että sillä kohta rauhan tultua olisi melko suuri osa Kymijoelta lähtevää voimajohtoaan valmiina, jota vastoin ehdotuksen mukaan kaupungin kustannettavaksi jäisi koko se tuntuva lisämeno, mikä koituu johdon teettämisestä sota-aikana.

Sitä vastoin emme voi yhtyä komitean enemmistön ehdotukseen että Röjsjön suo ostettaisiin ajoittain käytettäväksi Kymin jokilaaksossa sijaitsevan isomman voimalaitoksen osana suurempain sähkövoimamääräin toimittamiseksi Helsinkiin. Olemme nimittäin sitä mieltä, että tätä ehdotusta on mahdoton asianmukaisesti arvostella jo siitakin syystä, että tarpeellista ammattimiehen selvitystä tarkkoine laskelmineen ei ole annettu enempää sen verraten vähäisen lisävoiman todellisesta tarpeesta, minkä Röjsjön suon laitos voisi antaa kaupungin sähkölaitokselle, kuin kaupungin tarpeisiin käytettäväksi tulevasta vesivoimastakaan. Tästä seikasta mainitsee enemmistö ainoastaan, että puheena oleva hanke on kehittynyt vakiintuneempaan muotoon. Ehdotuksentekijä komiteassa, insinööri Wuolle, on ilmoittanut kysymyksen koskevan Mankalan koskien ostoa. Ennenkuin on annettu asianmukaista ja ennen kaikkea luotettavaa selvitystä puheena olevasta suunnitelmasta, jonka, jos se kohta sodan päätyttyä toteutetaan, on laskettu maksavan 15 miljoonaa (toisaalta saadun tiedon mukaan 20 miljoonaa) markkaa, ei kaiketi käy pitäminen oikeana, että nykyisenä taloudellisessa suhteessa monessa kohden tavattomana aikana ilman muuta myönnetään ne kaksi miljoonaa, mitkä Röjsjön suon osto ja rakennuttaminen edellä mainittuun, ainoastaan ajoittaiseen tarpeeseen käytettäväksi vaatisi. Mitä Mankalan koskien ostokysymykseen tulee, lienee sillä oma historiansa, johon emme kuitenkaan tässä yhteydessä kajoa. Suurempaa välitöntä mielenkiintoisuutta esillä olevassa asiassa tarjoo sitä vastoin se tosiseikka, että Röjsjön suo on Helsingin kaupungin ja Kymin jokilaaksoon suunnitellun *Etelä-Suomen Voimaosakeyhtiön* vastaisen sähkölaitoksen välisellä linjalla. Tämäkin ehdotus näyttää sentähden koskettavan tämän, kaupungin sähkölaitoksen kanssa vastedes kilpailevan yhtiön etujen piiriä.

Aihetta jo nyt, ennenkuin edellä mainittu selvitys pääasiasta on saatu, päättää suon ostamisesta on ilmeisesti sitä vähemmän, kun suon omistajat nyttemmin Rahatoimikamariin osotetussa kirjelmässä ovat peruuttaneet määräajaksi asetetun tarjouksensa ja edellyttävät, että kaupungin, jos haluaa kaupan päättää, tulisi myöhemmin tehdä sitä tarkoittava tarjous 1).

1) Tätä kirjoitettaessa oli Röjsjön yhtiön valtuutettu asiamies antanut tämän suuntaisen kirjelmän, joka kuitenkin sittemmin on otettu takaisin ja jonka sijaan on annettu tämän mietinnön liitteenä VI oleva uusi tarjous. Mainitusta liitteestä näyttää käyvän tekeminen sen johtopäätöksen, että yhtiön ei ole onnistunut viime puolen vuoden kuluessa saada rautatietään kaupaksi aikaisemmin edellytetystä hinnasta. Tämän johdosta käy komitean enemmistön oletus että myymällä rautatie saataisiin korkoa kantava perustamispääoma tuntuvasti vähenemään yhä perusteettomammaksi.

Edellä esitetyillä perusteilla emme sentähden voi yhtyä enemmistön ehdotukseen että Röjsjön suo heti ostettaisiin. Sen selvityksen hankkimiseksi, mikä mielestämme on aivan välttämätön, jotta tämä ostokysymys kypsyisi ratkaistavaksi, olisi käsityksemme mukaan etusijassa kaupungin sähkölaitoksen nykyistä päällikköä käytettävä. Mikäli olemme saaneet tietää, ei hänelle, omiusta kyllä, ole suotu tilaisuutta ottaa osaa valmistaviin töihin eikä lausua mieltänsä Kymin jokilaaksoon kaupungin varalle suunnitellusta suuresta voimalaitoksesta.

Helsingissä, huhtikuun 3 päivänä 1917.

Sen Kaupunginvaltuuston komiteamietintöjen laadinnassa oudon menettelyn johdosta, että jokin komitean jäsen polemikoi mietintöön liittyvää vastalausesta vastaan, pyydämme huomauttaa seuraavaa. Muutamme mielellämme tässä edellä käytetyt sanat „komitean enemmistö“ sanaksi „komitea“, ja olisimme mielellämme nähneet, että heti vastalausesta julkiluettaessa olisi meitä huomautettu tästä pienestä tarkkaamattomuudesta. Insinööri Wuolteen arvelu että olisimme tehneet häntä vastaan „salaviittauksia“ tahi „halunneet hänet saattaa epäluulon alaiseksi“ sekä että meillä olisi „etua“ tulkinnasta suuntaan tai toiseen, johtunee siitä, että hän käsittää meidän eriävän mielipiteemme asiassa samaksi kuin hänen persoonalliset etunsa. Meidän täytyy aivan katsomatta tähän hänen käsitykseensä päin vastoin vieläkin alleviivata lausuntomme, että *Etelä-Suomen Voimaosakeyhtiöstä* koituu Helsingin sähkölaitoksen kanssa kilpaileva liike.

Helsingissä, huhtikuun 17 päivänä 1917.

John Palmén.

Ossian Aschan.

Helsingin kaupungin Rahatoimikamarille.

Allekirjoittaneiden nyttemmin tultua viidensadankahden Rösjsjö Aktiebolag osakeyhtiön osakkeen omistajiksi ja siten saatua omakseen ja käytettäväkseen yhtiön turvesuon ynnä muun omaisuuden ja laadittua seikkaperäisen suunnitelman suon käyttämiseksi esitettäväksi kuluvan tammikuun 27 päivänä pidettävän yhtiökokouksen hyväksyttäväksi, joka kokous on tänä päivänä kuulutettu, olemme sillä välin saaneet tietää, että se yhtymä, jolta me olemme edellä mainitut osakkeet ostaneet, oli sitä ennen tarjonnut ne Helsingin kaupungille 600 markan hinnasta osakkeen sekä että Kaupunginvaltuusto oli antanut tarkoitusta varten asettamansa valiokunnan toimeksi lausua mielensä mainitusta tarjouksesta. Meille ei ole tunnettua, oliko mainittu yhtymä pannut jonkin määräajan, jonka kuluessa sen tarjous olisi yhtymää velvoittava vai ei. Mutta kun me puolestamme emme tahdo estää kaupunkia, jos se sitä pitää etunsa mukaisena, hankkimasta omakseen edellä mainittua omaisuutta niin kauan kuin se voi käydä päinsä meille tappiota tuottamatta, pyydämme täten tarjota edellä mainitut 502 osaketta Helsingin kaupungin lunastettaviksi kuudestasadasta (600) markasta osakkeen. Tämä meidän tarjouksemme pysyy kuitenkin voimassa ainoastaan kuluvan tammikuun 26 päivän loppuun, sen johdosta että edellä mainittu yhtiökokous pidetään t. k. 27 päivänä, jolloin päätös tehdään omaisuuden käyttämisestä yhtiön hyväksi, ellei kaupunki sitä ennen ole ostanut edellä mainittuja osakkeita. Niinikään varaamme itsellemme oikeuden nyt tehdystä tarjouksesta huolimatta tarjota kaupaksi ja myydä yhtiön omistaman rautatien, koska tämä edellä mainitun käyttösuunnitelman mukaan ei ole yhtiölle tarpeellinen; mutta rautatiestä saatava hinta tulee tietysti Helsingin kaupungin hyväksi, siinä tapauksessa että kaupunki on nyt tekemämme tarjouksen hyväksynyt edellä mainitun määräajan kuluessa. Vastaus tarjouksemme annettaneen Serlachiuksen & Rydin Asianajotoimistoon täällä. Helsingissä, tammikuun 15 päivänä 1917.

Heidi Serlachius.

Rouva, asuva Helsingin kaupungissa.

*Jarl Serlachius.*Insinööri, asuva Mäntän tehtaalla
Vilppulan pitäjässä.*Gabriel von Pfaler.*

Lehtori, asuva Porvoon kaupungissa.

Risto Ryti.

Lakitieteenkandidaatti, varatuomari, asuva Helsingin kaupungissa.

Ernst Nygren.

Lakitieteenkandidaatti, varatuomari, asuva Helsingin kaupungissa.

SVENSKA TORVBYRÅN
JOHN HALLMÉN
MARKARYD.

Lausunto Röjsjön suosta, joka sijaitsee Suomessa Pernajan pitäjässä Uudenmaan lääniä, noin 14 kilometriä luoteeseen Loviisan kaupungista ja jonka omistaa Röjsjö Aktiebolag.

A. Suon pinta-ala.

Meille näytetyn ja meidän jäljentämämme kartan sekä osotettujen rajain mukaan olisi suon koko pinta-ala noin 465.87 hehtaaria, mistä on luettava pois noin 19.70 hehtaaria kovan maan saarekkeita ja noin 3.50 hehtaaria turvehautoja eli yhteensä 23.20 hehtaaria, joten siis jäljellä on noin 442.67 hehtaaria turpeenottoon *kelvollista suomaata*. Näistä 442.67 hehtaaria käsittää karttaan Litteralla I merkitty, Röjsjön-Kuggomin rautatien halkaisema suon osa turvekerroksen, jota ei käy edullisesti nostaminen turvekoneilla osin sen vähäisen syvyyden ja osin lukuisain saarekkeiden johdosta, jotka miltei kokonaan estävät suunnittelema kunnollisia työlinjoja; niinkään on tämä suon osa osittain viljeltyä ja näyttää antavan hyviä viljasatoja, minkätähden luultavasti olisi edullisempaa käyttää tämän osan polttoturveala kasviviljelykseen ja turvepehkuala turvepehkun nostoon osin maatilain omiksi osin paikkakunnan maanviljelijäin tarpeisiin. Tämä suon osa käsittää noin 71.63 hehtaaria suomaata ja noin 9.05 hehtaaria saarekkeita ja, kun nämä alat luetaan pois, olisi jäljellä *noin 379.84 hehtaaria edullisesti käytettävää turvesuota*.

Tästä 371.04 hehtaarin alasta on noin 288.56 hehtaarin alalla polttoturveainetta pinnasta pohjaan asti ja noin 82.48 hehtaarin alalla turvepehkuainetta metrin syvyyteen ja sen alla noin 3 metrin vahvuinen polttoturvekerros. Kun mainittu turvepehkuainetta on liian ohut käytettäväksi turvepehkun valmistukseen, se kun ojitettuna ja sen johdosta laskeuduttaan enää lienee noin 0.5 metrin vahvuinen, käy tämän kerroksen haitatta sekottaminen alla olevan polttoturvekerrokseen, saadun tuotteen siitä mainittavasti huononematta, minkätähden seuraavassa käsitetäänkin koko alue yksinomaan polttoturvealueeksi.

Tarkan tutkimuksen toimittamiseksi jaettiin suo 7 osaan, jotka karttaan on merkitty Litteroilla I, II, III, IV, V, VI, VII ja niiden väliset rajat punaisilla viivoilla, minkä ohessa nimikkeen „Littrafigurer“ kohdalla osotetaan eri osain likimääräiset ääriviivat. Seuraavassa tehtäessä selkoa suon eri osista erotetaan *Osa I* kokonaan luvusta edellä mainituista syistä.

Suota kairattaessa arvion ja analyysien toimittamiseksi otettiin näytteet pinnalta pohjaan joka $\frac{1}{2}$ metrin syvyydestä ja nämä näytteet sekoitettiin kustakin suon osasta erikseen yleisnäytteiksi, jotka kairauspöytäkirjaan ja analyysitodistuksiin merkittiin samalla numerolla kuin vastaava Litteran osa kartalla.

B. Turvekerroksen vahvuus.

Osa II: Kairauspaikat 28—62. Tämän suo-osan pinta-ala on noin 40.17 hehtaaria, mistä vähenee noin 2.55 hehtaaria saarekkeita ja noin 3.30 hehtaaria turvehautoja eli yhteensä 5.85 hehtaaria, joten jäljelle jää *noin 34.32 hehtaaria käyttökelpoista suomaata.*

Tämän suon osan nykyinen keskisyvyys 35 kairauspaikassa on 2.20 metriä, mikä sen johdosta että suo on tuntuvasti laskeutunut aikaisempain ojitusten johdosta, on vähennettävä *2 metriksi.* Tämä suon osa sisältäisi siis $34.32 \times 2 \times 10,000 = 686,400 m^3$ turvemassaa. Tässä osassa esiintyvä polttoturve on ylipäättään hyvin tekeytynyttä, joten voi laskea saatavan noin 1,700 tonnia ilmakuivaa turvetta 10,000 kuutiometristä turvemassaa ja siis kaikkiaan $34.32 \times 2 \times 1,700 = 116,688 tonnia$ ilmakuivaa polttoturvetta.

Osa N:o III. Kairauspaikat 63—92.

Tämän suonosan pinta-ala on noin 50.27 hehtaaria, mistä vähenee noin 1.28 hehtaaria saarekkeita ja siis jäljelle jää *noin 49 hehtaaria käyttökelpoista suomaata.* Suonosan nykyinen keskisyvyys on 30 kairauspaikassa 2.87 metriä, mikä keskisyvyys suon täydellisen ojituksen ja siitä johtuvan painumisen sekä pohjakerroksen jäljelle jättämisen johdosta on vähennettävä *2.20 metriksi,* joten siinä olisi $49 \times 2.20 \times 10,000 = 1,078,000 m^3$ turvemassaa. Tässä suon osassa esiintyvä polttoturve on ylipäättään hyvin tekeytynyttä, joten voi edellyttää saatavan noin 1,550 tonnia ilmakuivaa turvetta 10,000 m³:n turvemassasta ja siis kaikkiaan $49 \times 2.20 \times 1,550 = \text{noin } 167,090 tonnia$ ilmakuivaa polttoturvetta.

Osa IV: Kairauspaikat 93—125.

Tämän suonosan pinta-ala on noin 64.60 hehtaaria, mistä vähenee 0.16 ha kovaa maata, joten *käyttökelpoista suomaata on noin 64.44 ha.*

Tämän suonosan nykyinen keskisyvyys on 33 kairausreiän kohdalla 3.49 m, mikä keskisyvyys suon täydellisen ojituksen ja siitä johtuvan painumisen sekä vähäisen pohjakerroksen jäljelle jäämisen johdosta on laskettava *2.60 metriksi,* joten tässä suon osassa olisi $64.44 \times 2.60 \times 10,000 = \text{noin } 1,675,440 m^3$ turvemassaa. Polttoturve on ylipäättään hyvin tekeytynyttä, joten voi laskea saatavan noin 1,650 tonnia ilmakuivaa turvetta 10,000 m³:n turvemassasta ja siis kaikkiaan $64.44 \times 2.6 \times 1,650 = \text{noin } 276,447 tonnia$ ilmakuivaa polttoturvetta.

Osa V. Kairauspaikat 133—180.

Tämän suonosan pinta-ala on noin 89.79 ha, mistä vähenee noin 0.62 ha kovaa maata ja isonlaisia kiviä, joten jäljelle jää *noin 89.17 ha käyttökelpoista suomaata*,

Tämän suonosan nykyinen keskisyvyys on 48 kairauspaikassa 4.17 metriä, mikä keskisyvyys suon täydellisen ojituksen ja siitä johtuvan painumisen sekä ohuen pohjakerroksen jäljelle jättämisen johdosta on vähennettävä *3.0 metriksi*, syystä että turvekerros on löyhää laadultaan, joten tässä suon osassa olisi $89.17 \times 3.0 \times 10,000 =$ noin *2,675,100 m³* turvemassaa. Täälläkin on polttoturve kauttaaltaan hyvin tekeytynyttä, joten voi laskea saatavan noin 1,600 tonnia ilmakuivaa turvetta 10,000 m³:n turvemassasta ja siis kaikkiaan $89.17 \times 3.0 \times 1,600 =$ *noin 428,016 tonnia ilmakuivaa polttoturvetta*.

Osa VI.: Kairauspaikat 181—223 sekä 131, 132, 126, 127, 128, 129 ja 130.

Tämän suonosan pinta-ala on noin 69.35 hehtaaria, mistä vähenee noin 3.65 ha kovaa maata ja isonlaisia kiviä, joten *käyttökelpoista suomaata on noin 65.70 ha*. Suonosan nykyinen keskisyvyys 50 kairauspaikassa on noin 4.04 m, mikä suon täydellisen ojituksen ja siitä johtuvan painumisen sekä ohuen pohjakerroksen jäljelle jättämisen johdosta on vähennettävä *3.0 metriksi*. Tämä suuri vähennys johtuu siitä, että turvekerros eräessä suon osassa on laadultaan löyhää. Tässä suon osassa olisi siis polttoturvetta $65.70 \times 3.0 \times 10,000 =$ *noin 1,971,000 m³* turvemassaa. Täälläkin on polttoturve kauttaaltaan hyvin tekeytynyttä, joten voi laskea saatavan noin 1,600 tonnia ilmakuivaa turvetta 10,000 m³:n turvemassasta ja siis kaikkiaan $65.70 \times 3.0 \times 1,600 =$ *noin 315,360 tonnia ilmakuivaa turvetta*.

Osa VII.: Kairauspaikat 224—278.

Tämän osan pinta-ala on noin 80.0 hehtaaria, mistä vähenee noin 2.49 hehtaaria kovaa maata ja isonlaisia kiviä sekä 0.30 hehtaaria turvehautoja eli yhteensä noin 2.79 hehtaaria, joten *käyttökelpoista suomaata on noin 77.20 ha*. Turvekerroksen nykyinen keskisyvyys 55 kairauspaikalla on 3.60 metriä, mikä on laskettava *3.30 metriksi*. Tämä vähäinen erotus johtuu siitä että, kun suo, lukuun ottamatta erästä vähäistä osaa, on täydellisesti ojitettu, ei se arvatenkään enää mainittavasti painu. Tästä suon osasta saataisiin siis $77.20 \times 3.30 \times 10,000 =$ *noin 2,547,760 m³* turvemassaa. Tässäkin suon osassa tavattava polttoturve on kauttaaltaan hyvin tekeytynyttä, joten voi laskea saatavan noin 1,700 tonnia ilmakuivaa turvetta 10,000 m³:n turvemassasta ja siis kaikkiaan $77.20 \times 3.30 \times 1,700 =$ *noin 433,092 tonnia ilmakuivaa polttoturvetta*.

C. Turpeen laatu.

Olemme tutkineet suon ja siitä laatineet pöytäkirjan, missä kairauspaikkain asemaan nähden viitataan kartassa pienillä punaisilla ympyröillä osotettuihin numeroituihin kairauspaikkoihin.

Tutkittaessa otettiin polttoturveaineesta 6 yleisnäytettä, jotka merkittiin II, III, IV, V, VI, VII ja turvepehkuaineesta yksi merkitsemätön näyte. Turve on kauttaaltaan hyvin tekeytynyttä *AB⁻⁵*, ja suosta saa *kovaa, kiintedää ja hyvää* sekä erinomaisen

hyvin koossa pysyvää polttoturvetta. Analyysi (ks. analyysitodistuksia) osottavat turpeen lämpöarvon ja tuhkapitoisuuden seuraavaksi:

Lämpöarvo lämpöyksiköissä				tuhkapitoisuus %
Näytteen N:o	vedettömän näytteen	vesipit. ollessa 25 %	todellinen	
Näyte II N:o 252	5,352	3,645	5,060	4.73
5249				
” III ” 247	5,421	3,697	5,129	4.92
5244				
” IV ” 248	5,358	3,650	5,066	4.48
5245				
” V ” 249	5,406	3,682	5,109	3.81
5246				
” VI ” 250	5,421	3,693	5,124	3.76
5247				
” VII ” 251	5,410	3,685	5,113	3.98
5248				

Suurin imukyky:

Turvepekkunäyte N:o 253 vedettömänä 18.1 kertainen painonsa
5250

30 %:n vesipitoisena 12.4 ” ”

D. Taloudelliset käyttömahdollisuudet.

1. Ojitusolot

ovat mahdollisimman hyvät, sillä koko suota halkaisevat isot kanavat, joita tarvitsee syventää ainoastaan 1 1/2 metriä, jotta ne kuivattaisivat suon riittävän syvältä. Perkaamalla ison kanavan saa vedenpinnan alenemaan varsin tuntuvasti, ja kaikkien kanavain syventämiseksi tarvitsee vain lohkoa kalliota noin 50 metrin pituudelta Röjsjön lammin viereltä (ks. vanhaa karttaa) eikä tästä työstä tarvitse olla ylen suuria kustannuksia.

Numeroilla II ja VII merkittyihin suon aloihin on niinkään laitettu kuivausojia, aitsi eräisiin vähäisiin osiin, joten suon pinta jo on kuivatettu ja heti täysin sopiva

polttoturpeen sijoitukseen ja kuivatukseen. Suon muihin osiin on kuivatusojia kaivettava, ennenkuin suon pintaa voi käyttää turpeen kuivatuspaikaksi.

2. Tasoitusolot.

Miltei koko osa II on tasoitettu ja osittain viljelty, paitsi pohjoiskolkka kairauspaikkain 58, 59 ja 62 ympärillä sekä eteläisin osa kairauspaikkain 28—34 ympärillä, mutta näiden pienempäinkin osain pinta on varsin helppo tasoittaa ja kuntoonpanna sopivaksi kuivauskentäksi polttamalla pintaa ja sitten poistamalla vähäiset mättäät.

Osan III keskessä on isoja mättäitä ja pohjoisosassa rapamäntyjä. Karttaan kirjaimilla *mad* merkitty ala kasvaa tasaista saraheinää ja on helppo tasoittaa. Kanavain varsilla tässä osassa suota kasvaa melko kookasta metsää, mutta pinta on verraten helppoa tasoittaa.

Osassa IV kasvaa pääkanavan vierellä karhunsammalta ja vaivaismäntyjä sekä osittain melko isojakin puita, mutta pinta on kuitenkin kutakuinkin tasaista ja verraten helppoa tasoittaa. Kirjaimilla *mad* osotettu ala on sileää ja tasaista sekä helppoa tasoittaa.

Osassa V kairauspaikkain 136—143 välillä on suon pinta tasaista ja sileää, kasvaa saraheinää ja harvalukuisia rapamäntyjä, paitsi itse kanavan varrella, missä noin 20 metriä leveällä kaistaleella kasvaa mänty- ja koivumetsää, mutta täälläkin on pinta tasaista ja helposti tasoitettavaa. Kairauspaikkain 144—149 ja 155—162 välillä on suon pinnalla isoja mättäitä, valkosammalta, yksinäisiä rapamäntyjä sekä isonlaisia vesilätäköitä, minkätähden tämä osa on vaikea tasoittaa ja vaatii varsin runsaita kustannuksia. Kairauspaikkain 150—154 välillä on pinta tasaista ja sileää sekä helposti tasoitettavaa; kairauspaikkain 151 ja 152 ympärillä kasvaa melko kookasta mänty- ja koivumetsää. Kairauspaikkain 170—174 välillä on niinikään isoja mättäitä ja vesilätäköitä, minkätähden sitä on vaikea tasoittaa. Pohjoisosa on tasaista ja verraten helposti tasoitettava. Kumpaisenkin kanavan varrella on noin 15 metriä leveä vyöhyke mänty- ja koivumetsää.

Osan VI koillispuoliskossa eli niillä aloilla, jotka karttaan on merkitty pehkuturpeen peittämiksi (kairauspaikat 128, 129, 130, 195, 209—216, 220—223), on isoja mättäitä sekä tuolla täällä mainittavia lätäköitä, minkä johdosta tämä osa on vaikea kuivattaa ja tasoitus vaatii varsin suuria kustannuksia. Muu osa on tasaista ja helposti tasoitettavaa, varsinkin se, mikä karttaan on merkitty kentäksi. Kaikki saarekkeet kasvavat metsää, jota myös on kanavain varsilla, varsinkin suon eteläosassa. Luoteisosassa, ison ja poikkikanavan välisessä kulmauksessa, kasvaa niin runsaasti ja taajassa koivupensaita, että ne muodostavat todellisia viidakkoja. Ison kanavan ja sen kanssa yhtäsuuntaisesti kulkevan isomman ojan välille on suohon kaivettu avonaisia pinta-*ojia* ja pinta onkin kuivaa sekä varsin helppoa tasoittaa.

Osa VII on molempain kanavain väliltä (kairauspaikat 224—243) verraten sileää ja tasaista sekä sangen helposti tasoitettavaa. Tämän alan pohjoisosassa on avonaisia pinta-aojia, minkä johdosta pinta on kuivaa, ja polttamalla sekä hiukan tasoittamalla voi sen heti saada kelpolliseksi polttoturpeen sijoitukseen ja kuivaukseen. Muulla osalla aluetta on osin avonaisia, osin umpinaisia pinta-aojia, pinta on tasoitettu ja sileä ja sitä on käytetty polttoturpeen sijoituspaikkana, niinkuin sikäläinen turvehautakin osoittaa. Suon eteläosassa kasvoi metsää, mutta sekin on nyttemmin kaadettu ja pinta on tasaista sekä sangen helposti tasoitettavaa. Pohjoiskolkassa, ison kanavan varrella, on hiukan mäntymetsää ja pinta kasvaa mättäitä muodostavaa karhunsammalta, mikä kuitenkin on helposti poistettavissa polttamalla, ja kun pinta karhunsammaleen alla on tasaista, ovat tasoitusolot täälläkin suotuisat. Suon kaikissa osissa kasvaa jonkin verran vaivaiskoivuja, toisin paikoin muodostaen noin puolen metrin vahvuisen, sangen tiiviin massan.

3. Turpeenkaivuulot

ovat mitä parhaimmat koko suolla. Kairatessa ei tavattu ainoatakaan lahoamatonta kantoa eikä juuria. Haudoissakaan, mistä ennen oli otettu turvetta Åkermanin koneilla, ei ollut kantojen eikä juurien jätteitä. Kun kairatessa tavattiin paljon kaislan jätteitä, on luultavaa, että suo on syntynyt järven täyttymisestä, ja semmoiset suot ovat yleensä kannottomia. Suolla voi edullisesti käyttää kaivuukoneita, kun kantoja ja juuria ei ole esteenä.

4. Turpeenkuivausolot

ovat sangen epäsuotuisat, osin syystä että suuret osat suota sekä suolla olevat saarekkeet kasvavat metsää, osin syystä että kaikki suota ympäröivät ylänneet kasvavat metsää. Kuivausolojen parantamiseksi on ensi työksi kaadettava suolla ja saarekkeissa kasvava metsä sekä mikäli mahdollista saatava maanomistajat kaatamaan metsänsä suon laidoilta noin 100 metrin levyiseltä alalta.

5. Työolot.

Saamani tiedon mukaan näyttää työväkeä Suomessa olevan verraten runsaasti saatavana, ja kun työpalkka on enintään 4 markkaa eli noin 3 kruunua kymmentuntiselta työpäivältä, ei suon järkipäraseen käyttöön tarpeellisen työvoiman saantikaan kohdanne mainittavia vaikeuksia. Työläisparakkeja on ennestään neljä ja lisäksi on rakennettava kaksi. Konttorirakennus on samoin kuin päällysmiehen asuntokin.

6. Kulkulaitokset

ovat edulliset. Suon ja Loviisan kaupungin välillä on Kuggomin aseman kautta kulkeva rautatie, jonka raideleveys on 700 mm. Röjsjö Aktiebolag omistaa veturin (turpeella lämmitettävän) sekä parikymmentä tavaravaunua.

7. Menekkimahdollisuudet.

Suomen rautateiden vetureja lämmitetään haloilla, ja kun näiden hinta nousemistaan nousee, pitäisi polttoturpeen olla helppo kilpailla halkojen kanssa veturien lämmityksessä, ja Kuggomin aseman kautta voi turpeelle saada menekkiä Loviisan kaupungissa ja Loviisan rautatiellä sekä Suomen valtionrautateilla. Loviisan kaupungista käy turvetta vesitse kuljettaminen Helsinkiin kulutettavaksi.

Markarydissä, syyskuun 10 päivänä 1910.

Svenska Torvbyrån:

John Hallmén.

Toimituksen on suorittanut assistentti, agronomi Alfred Svennberg, Markarydin turvekoulun opettaja.

Tutkimuksen tulosten yhdistelmä.

Suo-osan Littra.	Pinta-ala ha		Keskilaatu	Keskisyvyys		K.-metr. raaka-turvetta		Tonnia ilmakuivaa polttoturvetta		Lämpöarvo vedettömän näytteen Lämpöyks. m. kg.	Tuhkapitois. %
	Kovaa maata ja hautoja	Käyttökelpoista maata		Nykyinen	Laskettu	Ha kohhti	Koko osassa	Ha kohhti	Koko osassa		
II	5.85	34.32	AB ⁻⁴	2.20	2.00	20,000	686,400	3,400	116,688	5,353	4.73
III	1.28	49.—	AB ⁻⁴	2.87	2.20	22,000	1,078,000	3,410	167,090	5,421	4.92
IV	0.16	64.44	AB ⁻⁵	3.49	2.60	26,000	1,675,440	4,290	276,447	5,358	4.48
V	0.62	89.17	AB ⁻⁵	4.17	3.00	30,000	2,675,100	4,800	428,016	5,406	3.81
VI	3.65	65.70	AB ⁻⁵	4.04	3.00	30,000	1,971,000	4,800	315,360	5,421	3.76
VII	2.79	77.20	AB ⁻⁴	3.60	3.30	33,000	2,547,760	5,610	433,092	5,410	3.98
Yhteensä	14.34	379.83	—	—	—	—	10,633,700	—	1,736,693	—	—
Keskim.	—	—	AB ⁻⁵	3.57	2.80	28,008	—	4,575	—	5,398	4.08

Helsingin Rahatoimikamarin pyyntöä noudattaakseni on minulla kunnia antaa seuraava lausunto herrain Malmin ja Procopén laatimista Röjsjön turvesuon järkipärisen käytön kannattavuutta osottavista laskelmista:

Mainitut laskelmat perustuvat Röjsjö A. B:n viime kesänä noudattamiin työmenettelyihin. Kun kuitenkin ehdotetut koneet vaativat suurta työvoimaa ja valmistuskulut sen johdosta nousevat paljon suuremmiksi kuin uudenaikaisia koneita käytettäessä, on seuraavassa edellytetty tällaisia koneita käytettävän, vaikka perustamiskustannukset sen johdosta tuntuvasti kohoavat.

Kun Röjsjön suossa jo on kauan ollut laskukanavia, saanee olettaa turpeen vesipitoisuuden vähentyneen tavallisesta 90 %:n määrästä 85 %:iin. Tämä merkitsee, että kuutiometristä raakaturvetta saa 20 % vettä sisältävää turvetta 125 kilon sijasta 187.5 kg. Seuraavassa olevat laskelmat on tehty tällä pohjalla.

Mitä polttoturpeen ottoon käytettävään suon pinta-alaan tulee, on tätä koskevat tiedot saatu Svenska Torvbyrån toimiston toimittamasta tutkimuksesta, jonka mukaan polttoturpeen ottoon kelpaa käytettäväksi noin 380 ha suon koko pinta-alasta.

Mainitun toimiston lausunnon mukaan on turve laadultaan hyvää ja ainoastaan paikoitellen tekeytymättömän valkosammalkerroksen peittämää. Samoin kuin mainittu toimisto on allekirjoittanutkin sitä mieltä, että tämän valkosammaleen (jos nimittäin itse polttoturveaine on paraslaatuista), varsin hyvin käy sekottaminen tekeytyneeseen turpeeseen polttoturvetta valmistettaessa, minkätähden seuraavassa ei ole ensinkään otettu huomioon ehdotusta turvepehkun valmistamisesta.

Tutkimatta oloja itse suolla on vaikea arvioida, mitä kustannuksia olisi sen täydellisestä ojituksesta ja tasoituksesta. Siihen nähden että (Svenska Torvbyrån toimiston ilmoituksen mukaan) ainoastaan 110 ha:n alalla on pinta-aojia ja että noin 50 m. kalliota täytyy louhia, ennestään olevia kanavia perata ja syventää sekä luultavasti koko suo tasoittaa, on kustannukset koko suon kuntoonpanosta laskettu 100,000 markaksi. — Tämä arvio samoin kuin kaikki seuraavassa esitetyt laskelmat on tehty nykyisten korkeiden työ- ja tarveainekustannusten pohjalla.

Erittäin tärkeä on kysymys, missä muodossa turvetta käytetään. Kaupunginvaltuustolle annettu ehdotus edellyttää turvetta käytettävän isoina ilmakuivina lohkareina. Tämä olisi epäilemättä yksinkertaisin ja edullisin tapa, jos voi edellyttää ilmassa kuivaamalla saavan turpeen riittävän kuivaksi, s. o. enintään 30 % vettä sisältäväksi. Mutta näin on tuskin yhtenäkkään vuonna laita, jos turpeenotto voi jatkua sitäkään lyhyttä työaikaa, 80 vuorokautta, mikä on toukokuun alusta elokuun alkuun. Pettymysten välttämiseksi tässä kohden on tässä edellytetty, että puolet tuona aikana nostetusta turpeesta on saavuttanut mainitun vesipitoisuuden ja toinen puoli kuivunut ainoastaan 50-prosenttiseksi. Jotta tämänkin turvemäärän saisi valmiiksi, täytyy käyttää keino-

tekoista kuivatusta, pienentää turve sekä sitten valmistaa se briketeiksi. Laskelmissa on sentähden varmuuden vuoksi oletettu koko turvemäärä valmistettavan briketeiksi, vaikka tietysti olisi taloudellisesti edullisempaa myydä niin suuri osa turvemäärästä kuin mahdollista ilmakeivana, sillä brikettien valmistuksesta on kustannuksia noin 3 kertaa enemmän kuin ilmakeivan turpeen valmistamisesta. Nämä suuremmat kustannukset kuitenkin osittain korvaa kalliimpi myyntihinta ja pienemmät kuljetuskulut, koska briketit tarvitsevat 2—3 kertaa vähemmän tilaa kuin ilmakeivattuina kappaleina oleva polttoturve.

Tässä yhteydessä huomautettakoon, että itse brikettien valmistus ei ole patentilla suojattu ja ettei mikään estä toimeenpanemasta tässä suunniteltua valmistusta.

Turpeenottoon on ajateltu käytettäväksi Ekelundin kaivuukoneita, jotka epäilemättä soveltuvat suurusuuntaiseen työhön paremmin kuin tavallisesti käytetyt turpeenmuovauskoneet. Näin on varsinkin laita niin kannottomassa suossa, kuin Rösjsjön suo yhtäpitävään ilmoitusten mukaan on.

Prospekteissa ilmoitetaan näiden kaivuukoneiden nostavan turvetta 1,000 m³ 20-tuntisen vuorokauden kuluessa. Seuraavassa on edellytetty ainoastaan 600 m³ vuorokaudessa. Kahdella koneella voitaisiin siis 80 vuorokaudessa nostaa 96,000 m³ turvetta, josta, edellyttäen vesipitoisuus 85 0/0:ksi, saataisiin 18,000 tonnia 20-prosenttisia brikettejä. Polttoturpeen nostoon kelpaava pinta-ala on, niinkuin mainittiin, noin 380 ha ja kerroksen vahvuus vähintään 2 m, joten käytettävänä olisi 7,600,000 m³ raakaturvetta. Vuosittain nostamalla 96,000 m³ riittää tämän suon turvevarasto noin 80 vuodeksi.

Voimakesuksen käyttöön sekä kuivaukseen tarvittava turvemäärä oletetaan nostettavaksi suolla ennestään olevilla koneilla. Voimakesuksen polttoainekulut on luettu yleisiin voimakustannuksiin, jotka laskelmassa on edellytetty 10 penniksi kwt:lta.

Seuraavat laskelmat on toimitettu ylempänä mainitulla edellytyksellä, s. o. olematta allekirjoittaneella tilaisuutta henkilökohtaisesti tutustua suon oloihin ja nojaamalla käytettävänä oleviin, etusijassa Svenska Torvbyrånin, kaikesta päättäen huolellisen tutkimuksen nojalla antamiin lausuntoihin.

Valmiin tuotteen hinnat on laskettu lukuun ottamatta käytetyn pääoman korkoa.

Perustamiskustannukset nousevat tämän ehdotuksen mukaan tuntuviin summiin, mikä ei kuitenkaan estä, jos niin halutaan, jakamasta näitä kuluja kahdelle tai useammalle vuodelle ja toteuttamasta ohjelmaa ainoastaan vähitellen. Tästä tietysti on tuloksena valmistuskustannusten kohoaminen sinä aikana, jolloin liikettä harjoitetaan pienemässä mittakaavassa. Mutta niin kauan kuin nykyiset tavattoman korkeat polttoainehinnat ovat voimassa, voi yritys taloudellisesti kannattaa ennenkin, kuin tuotantoa ryhdyttään toimittamaan tässä ehdotetussa laajuudessa.

Helsingissä, marraskuun 16 päivänä 1916.

Uno Makkonen.

Perustamiskustannukset.

Röjsjö A. B:n omaisuuden osto Smk 800,000: —

Suon kuntoonpano.

Pääkanavan perkaus ja syvennys, pintaojain kaivuu, suon tasoitus,
työnjohto (268 ha on toistaiseksi vailla pintaojia) ” 100,000: —

Raakaturveosasto.

Kaivuukoneet, levityskoneet, raitiotiet, vaunut, veturi, sähkölaitteet
(hinta säännöllisten olojen vallitessa noin 200,000 mk) ” 350,000: —
Turveladot ” 80,000: —

Kuivausosasto ja brikettien valmistus.

Tehdasrakennus (yhteinen voimakeskukseen kanssa) ” 60,000: —
Koneet (kuljetuskojeet, rouhinkoneet, kuivatuslaitteet, brikettipuris-
temet, moottorit, voimansiirtolaitteet — tavallinen hinta noin..
135,000 mk) ” 200,000: —

Voimakeskus.

Koneisto (tavallinen hinta 60,000 mk) ” 90,000: —

Erinäiset rakennukset ” 20,000: —

Perustamiskustannuksia kaikkiaan Smk 1,700,000: —

**Lasketut omat kustannukset tonnilta ilmakeivaa turvetta valmistuksen ollessa
24,700 tonnia vuodessa** (puoleksi 50- ja puoleksi 30-prosenttista turvetta.)

(Kaikki kustannukset korotettu 50—100 %:lla tavallisesta määrästään.)

Työpalkat sekä turvemestarin ja korjaajain palkat	Smk	3: —
Erinäiset tarveaineet	”	—: 25
Oman voimakoksuksen käyttövoima à 10 penniä kwt:lta	”	1: —
Hallinto, verot, vakuutusmaksut (kaikkiaan 25,000 mk, ilmakeivan turpeen osalle 10,000 mk)	”	—: 40
Kuoletukset, ks. liite I	”	1: 98
Kunnossapito, „ „ II	”	—: 70
<u>Omain kustannusten hinta tonnilta ilmakeivaa turvetta</u>		<u>Smk 7: 33</u>

**Lasketut omat kustannukset briketitonnilta valmistuksen ollessa 18,000 tonnia
vuodessa.**

Raaka-aineen hinta Smk 7: 33 vastaa painonvähennyksen tapahduttua ..	Smk	10: 06
12 miehen työpalkka à 5 mk vuorolta	”	2: —
2 päällysmiehen ja 1 korjaajan palkka	”	—: 45
Käyttövoima: vuorokaudessa 2,880 kwt à 10 penniä	”	4: 80
Turpeen kuivatus: noin 6,700 tonnia vettä haihdutettava: 2,208 tonnia turvetta à 7: 20 = 88 penniä (tässä voi kuitenkin käyttää poisto- höyryä, joten kustannukset huojistuvat tuntuvasti)	”	—: 90
Kuoletus, ks. liite I	”	2: 49
Kunnossapito, „ „ II	”	—: 49
Öljy ja pyyhkeet	”	—: 10
Hallinto, verot, vakuutus (osuus 15,000 mk)	”	—: 84
<u>Omain kustannusten hinta briketitonnilta</u>		<u>Smk 22: 13</u>

Liite III b.

Kuoletukset.

Rahatoimikamarin laskelmassa on maan hinta edellytetty 385,000 markaksi ja polttoturpeen poistettua jäljellä olevan peltomaan hinta 400 markaksi hehtaarilta. Kun pinta-ala on 380 ha, olisi sen arvo peltomaana noin 150,000 markkaa. Sitä paitsi on 50 ha

Röjsjö A. B:n maa-alasta valmista peltoa, jonka arvon saanee edellyttää ainakin 1,000 markaksi ha:lta eli kaikkiaan 50,000 markaksi. Tätä summaa sekä edellä mainittua 150,000 markan määrää ei tarvitse kuolettaa, joten turvesuon hankintakustannuksista ainoastaan 185,000 markkaa on kuolettava koko työajan, 80 vuoden kuluessa. Kuoletusprosentti on siis 1.25.

Röjsjön suolla olevain käytettyjen koneiden voi olettaa vielä tuottavan sen 50,000 markan summan, johon ne on kaupassa arvattu, sekä sitä paitsi kunnossapitokulut, minkätähden ne on poistettu laskelmista, jotteivät nämä kävisi tarpeettoman mutkallisiksi.

Muut kuoletuskulut käyvät selville seuraavasta taulukosta:

Perustamiskustannukset.	Vuotuinen kuoletus		Kuoletuksesta tulee			
	‰perust. kustan- nuksista	Smk.	ilmakuivan tur- peen valmistuk- sen osalle		brikettien val- mistuksen osalle	
			‰	Smk.	‰	Smk.
<i>Omaisuus, joka Röjsjö A. B:lta aiotaan ostaa.</i>						
Maa 185,000: —	1.25	2,315	100	2,315	—	—
Rakennukset ja rautatie 365,000: —	5	18,250	20	3,650	80	14,600
<i>Lisäkustannukset.</i>						
I. Suon kun- toonpano . . . 100,000: —	1.25	1,250	100	1,250	—	—
II. Raakaturveosasto:						
Koneet 350,000: —	10	35,000	100	35,000	—	—
Turveladot 80,000: —	5	4,000	100	4,000	—	—
III. Kuivausosasto ja briket- tien valmistus:						
Koneet 200,000: —	10	20,000	—	—	100	20,000
Rakennus . . . 60,000: —	5	3,000	—	—	100	3,000
IV. Voimakeskus:						
Koneet 90,000: —	10	9,000	25	2,250	75	6,750
V. Erinäiset						
rakennukset 20,000: —	5	1,000	50	500	50	500
Yhteensä	—	—	—	48,965	—	44,850

Vuotuiset kunnossapitokulut.

Perustamiskustannukset.	Vuotuinen kunnossapito.		Kunnossapitokuluista tulee			
			ilmakuivan turpeen valmistuksen osalle.		brikettien valmistuksen osalle.	
	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
<i>Röjsjö Aktiebolagins omaisuus.</i>						
Rakennukset . . . 45,000: —	2	900	50	450	50	450
Rautatiet 320,000: —	1	3,200	20	640	80	2,560
<i>Lisäkustannukset.</i>						
I. Ojat 100,000: —	1	1,000	100	1,000	—	—
II. Raakaturveosasto:						
Kaivuukone 240,000: —	5	12,000	100	12,000	—	—
Muu koneisto 110,000: —	2	2,200	100	2,200	—	—
Turveladot 80,000: —	0.5	400	100	400	—	—
III. Kuivausosasto ja briketti-tehdas:						
Koneet 200,000: —	2	4,000	—	—	100	4,000
Rakennus 60,000: —	0.5	300	—	—	100	300
IV. Voimakeskus:						
Koneet 90,000: —	2	1,800	25	450	75	1,350
V. Erinäiset rakennukset						
20,000: —	2	400	50	200	50	200
Yhteensä	—	—	—	17,340	—	8,860

Helsingissä, marraskuun 16 päivänä 1916.

Uno Makkonen.

Lausunto Röjsjön turvesuon käyttämismahdollisuuksista sen ollessa Helsingin kaupungin hallussa.

Röjsjön suon polttoturvemäärää koskevat eri arviot eroavat toisistaan tuntuvasti. Suotuisimman tuloksen on antanut tukholmalaisen Svenska Torvbyrån vuonna 1910 toimittama, verraten tarkka tutkimus, jonka mukaan suosta saataisiin lähes 1,800,000 tonnia ilmakuivaa (30 %) polttoturvetta. Rahatoimikamarin komitea (*Vston pain. asiakirj. N:o 52 vuodelta 1916*) on toimittanut arvionsa sangen varovasti, edellyttäen saatavan ainoastaan 500,000 tonnia ilmakuivaa turvetta. Insinööri Makkonen on Raha-toimikamariin marraskuun 16 päivänä 1916 antamassaan lausunnossa, pitäen Torvbyrån toimiston tutkimusta huolellisesti toimitettuna, edellyttänyt saatavan 7,600,000 m³ raaka-turvetta eli noin 1,100,000 tonnia ilmakuivaa (30 %) polttoturvetta. Lienee sentähden täysin oikeutettu varovastikin laskien edellyttämään Röjsjön suosta saatavan noin 800,000—1,000,000 tonnia ilmakuivaa (30 %) turvetta, mikä vuosittain nostamalla esim. 20,000 tonnia riittäisi 40—50 vuodeksi ja, ottamalla kaksikertaisen ja luultavasti suurimman mahdollisen määrän, noin 20—25 vuodeksi, joten suossa on riittävästi turvetta suurisuuntaisen turpeennoston järjestämiseen ja konelaitteiden kuolettamiseen. Pyydetty hinta ei siis ole täyttä markkaa suosta saatavalta polttoturvetonnilta.

Polttoturpeen käyttämistavat. Nykyään käytetään polttoturvetta joko ilmakuivattuna koneturpeena, jauheena tai briketteinä, joita valmistetaan kuumennusmenettelyä noudattaen, jota vastoin n. s. märkähiillytysmenettely vielä on kokeiluvaiheessa. Kun jauhatus- ja brikettimenettelyjä käsitellään muissa lausunnoissa, pyydän seuraavassa ainoastaan kajota ilmakuivan turpeen käyttämiseen.

Ilmakuivan koneturpeen käyttämistä hiilien, kaksin ja halkojen sijasta polttoaineena kaupungissa rajoittaa tuntuvasti turpeen suuri tilantarve (noin 3 m³ tonnia kohti) sekä tästä johtuvat kuljetusvaikeudet ja -kustannukset. Missä nämä haitat voi välttää tai niillä ei ole ratkaisevaa merkitystä, voi ilmakuivaa turvetta menestyksellä käyttää polttoaineena, jolloin tonnilla hyvää polttoturvetta (vesipitoisuus noin 25—30 %) on likimain sama polttoarvo kuin sylellä havupuuhalkoja.

Käyttämistapa, joka miltei kokonaan poistaa kuljetusvaikeudet, on turpeen käyttäminen nostopaikalle rakennetussa sähkölaitoksessa, jolloin kuljetus kulutuspaikalle tapahtuu sähkövoimana. Tämä menettely, jota monin paikoin on jo varsin kauan käytetty, onkin teknikan nykyisellä kannallaan ollessa järkipäisimpiä. Jotta sitä voisi käyttää taloudelliselta kannalta edullisesti, täytyy suotuisan suhteen vallita toiselta puolen siirretyn voimamäärän ja käyttämisajan sekä toiselta puolen turvesuon ja kulutuspaikan

(kuljetuskustannukset) etäisyyden välillä. Esillä olevassa tapauksessa asettaa verraten pitkä matka (noin 80 km) varsin suuria vaatimuksia sekä siirrettävän voiman määrälle että sen edulliselle kulutukselle, ja koetan seuraavassa valaista näitä seikkoja eräiden vertailevoin laskelmain avulla.

Voima-aseman kokoa ei tässä tapauksessa tietenkään voi valita mielivaltaisesti, vaan on se välittömästi sen turvemäärän varassa, mikä vuosittain voidaan nostaa. Jotta ylipäättään tässä kohden pääsisi käytännöllisiin tuloksiin, täytyy edellyttää valmistettavan vähintään 20,000 tonnia ilmakeivää polttoturvetta, mikä vastaa noin 140,000 m³ raaka-turvetta vuotuisena työ kautena (70 päivää) eli noin 2,000 m³ vuorokaudessa.

Edellyttäen kolminkertaista haihdutusta ja noin 7.5 kilon höyrykulutusta kwt kohti voi 20,000 turvetonnilla synnyttää 2,000 kilowattia 4,000 tunnin aikana. Edellyttäen siirtohukan noin 15 %:ksi voitaisiin täten saada noin 1,700 kw 4,000 tuntina = 6,800,000 kwt.

Vaikka edellyttäisimme turvetuotannon nousevan kaksinkertaiseen määrään, ei luultavasti kuitenkaan ole aihetta silti laajentaa voimalaitosta, koska jo 2,000 kw:n hankinta tasaisesti vuoden umpeen vaatisi polttoaineeksi noin 4,400 tonnia ilmakeivää polttoturvetta, minkä saaminen yhden työkauden kuluessa nykyisin apuneuvoin luultavasti veisi liian likelle mahdollisuuksien rajaa.

Kustannukset 2,000 kw:n voimalaitoksesta, joka mieluummin olisi jaettava kahden 1,000 kw:n turbogeneraattoriyksikön kesken, mutta siinä tapauksessa hyvin voisi olla vailla varakoneita, tuskin käynee laskeminen 250 markkaa halvemmaksi kw. kohti, lukuun otettuina kattila- ja jäähdytyslaitteet, polttoaineiden kuljetuslaitteet y. m. Laitos maksaisi siten 500,000 markkaa.

Voimajohdosta muuntajineen, yhdistyskaapeleineen y. m. arvioin olevan kustannuksia 15,000 markkaa linjakm kohti sodan jälkeisinä lähiaikoina ja ehkä 12,000 markkaa muutamaa vuotta myöhemmin. Kaikkiaan olisi kustannuksia siis 1,200,000 tai 960,000 markkaa.

Vuosimenot, jotka käsittävät koron, kuoletuksen, käyttöhenkilökunnan palkat (laitoksen käyttämisestä riippumatta) sekä voimalaitoksen ja johtolinjan kunnossapidon, nousevat likimain seuraaviin määriin:

1.	1,700,000 markan korko 5 %:n mukaan Smk	85,000:—
2.	Voimalaitoksen kuoletus 6 ” ” ”	30,000:—
	Voimajohtolaitoksen ” 5 ” ” ”	60,000:—
3.	Palkat ”	35,000:—
4.	Voimalaitoksen ja johdon kunnossapito ”	40,000:—
		Yhteensä Smk	250,000:—

Laskettuina kutakin kaupunkiin toimitettua kwt kohti ovat edellä mainitut vuosikustannukset a) noin 3.68 penniä kwt:lta voimamäärän ollessa 6.8 miljoona kwt, mutta b) ainoastaan 1.68 penniä, jos olisi mahdollista toimittaa aivan tasaista virranantoa

(2,000 kw) vuoden umpeen. Edellä luetellut vuosikustannukset ovat ilmeisesti se osa kustannuksista, joka vertaillessa kaupungin laitoksissa ja turvevoimakuksessa käytettäviin polttoaineiden kustannuksiin on maksettava kwt:lta kaupungissa.

Jos edellytämme ilmakeivän turpeen hinnaksi suolla 15 mk tonnilta, mikä arvio täydellisesti pitää yhtä insinööri Makkosen laskelmain kanssa, siinä tapauksessa että perustamispääoman korkokin otetaan lukuun, vastaisi tämä seuraavia hiilenhintoja Helsingin voimalaitoksessa:

a) Smk $2 \times 15 + 36 : 80 =$ Smk 66: 80 tonnilta

b) „ $2 \times 15 + 16 : 80 =$ „ 46: 80 „

Nämä molemmat arvot vastaavat edellä lausutun mukaan molempia turvekeskuksen käyttämistävän rajakkaisarvoja.

Edellä esitetyistä numeroluvuista voimme siis tehdä sen johtopäätöksen että, jos voimansiirtojohto rakennetaan yksinomaan tätä tarkoitusta varten, saa hiilenhinta Helsingissä olla Smk 66: 80 (tai 46: 80), ennenkuin vertailtavain polttoainekustannuksen tasapaino saavutetaan, ja vasta hiilenhinnan noustessa kalliimmaksi käy taloudellisesti edulliseksi käyttää turvekeskusta. Tässä on syytä mainita, että tähän asti vertailuesineinä käytetyt hiililajit („smalls“) eivät ole rauhanaikana maksaneet yli 25 markan tonni ja että, vaikka monesta syystä on sodan jälkeen odotettavana tähänastista melko paljon kalliimpia hiilenhintoja, on liikkumavara tässä kohden kuitenkin varsin tuntuva ja ainakin allekirjoittaneen vakaumukseen mukaan riittävän suuri. Toiselta puolen on huomattava, että ilmakeivää turvetta rauhan aikana luultavasti voi valmistaa halvemmilla kustannuksilla, varsinkin jos nostoa toimitetaan b) kohdassa edellytetyin määrin. Kaikista näistä edellytyksistä huolimatta laskelma ilmeisesti osoittaa, että voimansiirto tällä matkalla yksinomaan tätä voimamäärää varten varmasti ei käy kannattavaksi rauhan aikana.

Vastaisen vesivoimalaitoksen tasoittajana Röjsjön turvevoimalaitos kuitenkin luultavasti olisi sängen sopiva. Helsingin tarpeisiin käytettävä vesivoima täytyy joka tapauksessa johtaa jostakin tai joistakin Kymijoen putouksista (esim. Mankalan koskista) ja sitä varten teetettävän voimajohdon täytyy sentähden kulkea joko aivan Röjsjön vieritse tai varsin likeltä sitä. Kun voimajohdon kustannukset jäävät pois ja polttoturpeen voi käyttää itse paikalla, pitäisi polttoturpeen voida edullisesti kilpailla hiilien kanssa Helsingissä näiden ollessa tavallisessakin hinnassa. Kun tässä yhteydessä en katso voivani sovittaa edellä lausuttua konkreettiseen tapaukseen, ei minulla ole tilaisuutta esittää numerotietoja lähemmin valaistakseni tätä oletusta. Pyydän ainoastaan huomauttaa, että Kymijoen vesi on säännöllisten olojen vallitessa alimmillaan marras-huhtikuulla, jolloin sähkölaitoksen kuormitus enemmän aikaa on suurin. Sen höyryvaravoiman, jota kaupungissa olevan laitoksen silloin täytyy käyttää, voisi vähentää sillä voimamäärällä, mikä tuohon aikaan saataisiin turvekeskuksesta, minkätähden vertaillessa hiilivoimaa turvevoimaan oikeastaan vain turvekeskuksen palkkaukset tarvitsee lisätä polttoturpeen hintaan. Kun sen ohessa voidaan aikaansaada verraten edullinen käyttöaika turvekeskukselle, on tuo lisäkustannus mitättömän pieni kwt kohti.

Edellä lausutun johdosta olisi allekirjoittanut halukas pitämään Röjsjön polttotur-

peen edullisimpana käyttämistapana tuollaisen tasoitusvoimalaitoksen rakentamista Kymi-joen varrelle teetettävälle voimalaitokselle. Kantaani tässä kohden ei muuta se seikka että suo ehkä olisi muutaman vuoden käyttämättä. Eräissä tapauksissa ei näin tarvitse ensinkään olla laita, kun taas edellyttäen hiilenhintain olevan ylen korkeat sodan jälkeisinä lähivuosina ehkä olisi ajateltavissa, että jo ennen vesivoiman käytäntöön ottamista suolle rakennettaisiin voimalaitos johtoineen, minkä tavallisissa oloissa voi tehdä noin 8—10 kuukauden kuluessa.

Voimansiirto heti toimeenpantuna.

Jos sotaa vielä kestää kauan, olisi katsoen nykyisiin luonnottomiin ja kohoamistaan kohoaviin polttoainehintoihin sekä siihen että kaupunkiin on vaikea kuljettaa tarpeellisia polttoainemääriä, erittäin mielenkiintoista tutkia, mitä taloudellisia mahdollisuuksia olisi olemassa voimansiirron toimeenpanemiseen nyt kohta. Täytyy siinä tapauksessa heti edellyttää, että koko ajatus on mieletön, ellei tätä voimajohtoa myöhemmin voida käyttää muihin tarkoituksiin, niin ettei koko sen kustannusmäärää tarvitse kuolettaa tavallista kalliimpain polttoainehintain avulla. Tällaisen hankkeen toteuttamista pitäisi allekirjoittanut mahdollisena, jos sopivalla tavalla järjestettäisiin yhteistyö kaupungin ja Etelä-Suomen Voima O. Y:n kesken, joka yhtiö aikoo kohta sodan päätyttyä rakentaa voimajohdon, joka Röjsjön alueen sivuitse kulkisi Helsingin välittömään läheisyyteen. Jos esim. kuluvana kesänä ennen sähkölaitoksen suurimman syyskuormituksen alkamista tai mieluummin ennen lokakuun loppua voitaisiin rakentaa väliaikainen voima-asema Röjsjön suolle ja niinkään väliaikainen, mutta enimmältä osalta myöhemmin käyttökelpoinen voimajohto, voitaisiin siten sähkölaitoksen ja siis kaupungin halkojen hankintaa helpottaa yhtä monella halkosylellä kuin kesän kuluessa saataisiin Röjsjön suosta nostetuksi tonnia ilmakeivää turvetta. Tämän määrän saanee, siinäkin tapauksessa että nosto olisi enimmältä osalta toimitettava käsivoimin, arvioida noin 10,000 tonniksi = 10,000 halkosyleksi.

Jos turvetonnin kustannukset nykyään lasketaan 20 markaksi tonnilta, mikä kaiketi ei olisi mahdotonta, jos työ järjestetään hyvin, olisi halkosylen hinnan ollessa 80 markkaa voitto 10,000 tonnilta = 600,000 markkaa, mikä summa luultavasti hyvin korvaisi ne lisäkulut, joita voimajohdon rakennuttamisesta on nykyoloissa.

Mahdollisuudet lisääntyisivät sen johdosta että sähkölaitos saatuaan uuden odotetun turbogeneraattorinsa luultavasti vaaratta voisi tulla toimeen ilman sitä 2,000 kw:n turbogeneraattoria, joka lyhytsulun johdosta viime syksynä voittui, mutta ensi keväänä korjataan. Tämän ajan kuluessa voi voimakeskusrakennuksenkin saada valmiiksi.

Mahdollisuus voimajohdon aikaansaamiseen on tietenkin lähinnä sen varassa, onko kohtuulliseen hintaan saatavissa tarvittavaa kuparijohtoa (noin 80 tonnia 35 mm²). Kun tässä on kysymyksessä sotateollisuuden voimatarpeen välitön tyydyttäminen, ei ole mahdotonta, että tarvittava kuparijohto saataisiin Venäjältä 6—6:50 markan hinnasta kilo. Kaikki muut tarveaineet patsaat, posliinieristäjät y. m. voitaneen hankkia.

Jos jännitys valitaan sellainen, että sekä eristäjät että muuntajatkin myöhemmin saa kaupaksi, toisin sanoin 30,000 voltiksi, olisi mahdollista verraten vähillä kustannuksilla myöhemmin rakentaa linja uudestaan suurempaa jännitystä varten ja käyttää se Etelä-Suomen Voima O. Y:n tarpeisiin.

Tässä kohden tekemäni alustavat laskelmat ja edellä esittämäni muut näkökohdat ovat näyttäneet niin edullisilta, että olen katsonut voivani tässä yhteydessä toistaiseksi tässä hajanaisessa muodossa esittää tämän aatteen, joka kaikissa tapauksissa ansainnee lähempää harkintaa.

Helsingissä, tammikuun 22 päivänä 1917.

B. Wuolle.

Lisäys vastalauseen johdosta.

Eräiden herrain Aschanin ja Palménin vastalauseessa olevain lausetapojen ja yksityiskohtain johdosta, jotka mielestäni ovat omansa asiaan vähemmän perehtyneessä lukijassa herättämään valitettavaa väärinkäsitystä, pyydän täten antaa seuraavan oikaisun:

Vastalauseen viidennen kappaleen alussa mainitsevat vastalausujat minun *ehdotaneen*, että suo käytettäisiin rakentamalla sinne heti voimalaitos väliaikaisine voimajohtoineen. Kirjallisessa lausunnossani olen kuitenkin puhunut ainoastaan *hajanaisessa muodossa komitealle esitetystä aatteesta*, minkä ohessa myöhemmin komitean toivomuksen mukaan lähemmin selvitettyäni mahdollisuuksia olen komitealle esittänyt ja perustellut mielipidettäni sillä, että tätä ajatusta nykyään täytyy pitää *käytännössä mahdottomana toteuttaa*. Sentähden on niinikään vastalausujan ilmoitus, että komitean *enemmistö* pitäisi tätä hanketta mahdottomana toteuttaa, ilmeisesti harhaan viepä, koska tietääkseni komitean kaikki jäsenet olivat asiasta *aivan yhtä mieltä* ja näin juuri antamani erikoisselvityksen johdosta. Vastalausujain puheisiin minun lausunnossani tehdyn viittauksen johdosta, että olisi ajateltavissa yhteistoimintaa kaupungin ja Etelä-Suomen Voima Osakeyhtiön kesken mikäli väliaikaista voimajohtoa koskee, ei oikeastaan kannattaisi tuhlata sanoja sen jälkeen kun itse olen asiallisilla syillä ehdottanut mainitusta väliaikaisesta hankkeesta luovuttavaksi. Kun kuitenkin professori Aschanin komiteassa antamista lausunnoista olen saanut varmuutta siitä, että hänen selontekonsa tästä asiasta on laadittu ilmeisesti tarkoituksella herättää herroissa Valtuusmiehissä epäilystä minun lausuntoni vilpittömyydestä ja epäitsekkyydystä, mikäli mainittua yhteistyötä koskee, täytyy minun tätä vastaan panna jyrkkä vastalause. Teen sen sitä suuremmalla syyllä, kun mainittua ajatusta komiteassa esittäessäni nimenomaan huomautin, että ainoastaan kovasti epäiltyäni olin tahtonut esittää tämän ajatuksen, jonka minun esittämänäni *hyvällä tahdolla* voisivat tulkita väärin ne, joilla on etua semmoisesta tulkinnasta. Luulin sen luottamuksen, jota herrat Valtuusmiehet ovat minulle osottaneet valitsemalla minut komitean jäseneksi, turvaavan minua tuollaisilta epäluuloilta,

mutta luuloni on tässä kohden pettänyt. Asiasta pyydän mainita, että vastalausujain käsitys toisen tai toisen puolen hyödystä tai vahingosta on perää vailla, koska yksityiskohtaista ehdotusta tai ehtoja mainitunlaatuisten yhteistyön aikaansaamiseksi ei ole milloinkaan tehty.

Vastalausujain halu saattaa minun jäävittömyyteni komitean jäsenenä epäilyksen alaiseksi käy vielä ilmeisemmin näkyviin seuraavasta kappaleesta, missä Etelä-Suomen Voima Osakeyhtiöstä puhutaan kaupungin kanssa *kilpailevana* yrityksenä, sekä siitä, kuinka allekirjoittaneen puoltama ehdotus Röjsjön suon ostamisestakin näyttää koskettavan mainitun yhtiön etujen piiriä.

Jätän tulevaisuuden todistettavaksi sen väitteen perättömyyden, mikä on tehty Etelä—Suomen Voima Osakeyhtiön suhtautumisesta kaupunkiin, ja herrain Valtuusmiesten arvosteltavaksi, mitä vastalausujain allekirjoittanutta vastaan tekemät salaviitaukset „koskettavat“.

Helsingissä, huhtikuun 10 päivänä 1917.

B. Wuolle.

Liite V.

Lausunto Röjsjön suon ostotarjousta tarkastamaan asetetulle Helsingin Kaupunginvaltuuston komitealle.

Komitean antaman tehtävän mukaisesti pyydän lausua mieleni Rahatoimikamarin esityksestä, insinööri Makkosen lausunnosta sekä Svenska Torvbyrån toimiston Röjsjön suosta antamasta lausunnosta, käsitellen ne edellä luetellussa järjestyksessä.

Rahatoimikamarin esitys.

Mitä ensinnäkin suon arvioimiseen tulee, on mielestäni asianmukaisempaa laskea suon arvo 385,000 markkaa suuremmaksi, koska turvetta täytyy pitää pääasiallisimpana arvoesineenä. Kun ehkä 230,000 markkaa saadaan radan myynnistä, on rata, jos se myydään, arvioitava mainittuun summaan, muussa tapauksessa halvemmaksi, syystä että se kaipaa perinpohjaista korjausta. Joka tapauksessa olisi mielestäni oikeampaa arvioida suo 500,000 markan arvoiseksi, koska tuskin voi varmasti tietää, mitä hyötyä vastaisuudessa on rautatiestä ja koneista. Koneet ovat jo vanhoja ja sangen vanhanaikaisia, ja mahdollistahan on, että turpeen synnyttämä voima kuljetetaan sähkövoimaksi muunnettuna.

Tilusala on 407 ha (mahdollisesti 438), siitä noin 380 ha suota. Jos tämä oletetaan keskimäärin 2 m syväksi, mikä ei suinkaan ole arvattu liian vähäiseksi, koska syvyys sangen paljon vaihtelee, on käytettävänäimme 7,600,000 m³ raakaturvetta. Jos oletamme vesipitoisuuden 90 %:ksi, mikä keskimääränä on pikemmin liian alhainen kuin liian korkea, saamme kuiva-aineeksi 760,000 tonnia. Tämän aineen tuhkapitoisuus on hiukan alle 5 %:n. Tämä kuiva-aine vastaa tasaluvuin 1 miljoonaa tonnia ilmakuivaa turvetta, jonka vesipitoisuus on 25 %, ja tätä määrää pitäisin suurimpana, mikä voidaan saada osakeyhtiön omistamasta Röjsjön suon osasta. Jos otetaan huomioon Forsbyn kartanoon y. m. maatiloihin kuuluvat osat, lisääntyy tämä määrä enintään 50 %:lla.

Kun Röjsjön suon turve kuitenkin Svenska Torvbyrån toimiston lausunnon mukaan on enimmältä osalta polttoturvetta, tuntuu minusta järkiperaisemmältä, että polttoturpeen valmistusta ei yhdistetä turvepehkon valmistukseen. Tuollainen yhdistelmä tuskin käy kannattavaksi, jos polttoturve käytetään voimaketuksessa ja Kuggomin rata myydään. Siinä tapauksessa turvepehkon kuljetus kävisi liian kalliiksi.

Kuivatun suon arvoksi pannaan 200,000 markkaa, jota summaa siis ei tarvitse kuolettaa. Tästä arvosta voi olla eri mieliä, mutta minä puolestani kuitenkin pitäisin asiaan kuulumattomana ottaa sitä lukuun laskelmissa, koska emme voi likimäärin arvioida niitä vastaisia kustannuksia, joita varsin epätasaisen suon pohjan laittamisesta ojitetuksi peltomaaksi voi olla.

Turpeennostoa on toimitettu Röjsjön suolla kesinä 1915 ja 1916, mutta ei ole onnistuttu nostamaan enempää kuin noin 2,000 tonnia työkauden kuluessa, ja epäilen, voisiko vanhoja koneita käyttämällä lisätä turpeennoston 6,000 tonniin vuodessa paikkakunnalla, missä maanviljelys- ja vieläkin enemmän sesonkityöntekijöitä on vaikea saada.

Mitä tulee uusien turvekoneiden hankkimiseen, jotka nostaisivat 40—60 tonnia 10 tunnin kuluessa, on parhaita ruotsalaisia koneita, Svedalan tehtaan valmistamia, tuskin saatavissa 75,000 markkaa halvemmalla Ruotsin rahan nykyisen kurssin mukaan ja rahtimaksut lukuun otettuina. Sitä paitsi ei ole ensinkään varmaa, että koneet saadaan toukokuussa 1917. Tämän johdosta voivat laskelmat tuntuvasti muuttua. 15,000 turvetonnin suuruinen vuosituentanto edellyttää nostoa toimitettavan yötä päivää verraten lyhyen, 60—70 päiväisen työkauden kuluessa ainakin 20 tuntia vuorokaudessa. Kun ei ole varmasti tiettyä, voiko noin voimaperäisen käytön aikaansaada luonnottomasti korottamatta palkkoja, jos ylipäättäänkään saa riittävästi väkeä tähän työhön, on mielestäni välttämätöntä laskea lähivuosina saatavan enintään 7,500 tonnia vuodessa. Tämän johdosta tietysti tavaratonnin kustannukset tuntuvasti kohoavat. Kohonneiden työkuustusten johdosta nousevat kulut yhden koneturvetonnin valmistamisesta lähivuosina 15—20 markan vaiheille, mutta lisäksi tulevat vielä runsaat ja erittäin korkeat kuoletus- ja korkokulut, 15—20 markkaa, sekä lisäksi rahti Helsinkiin, vähintään 10 markkaa. Turve maksaa siis Helsingissä noin 40—50 markkaa. Lisäksi tulee tämän erittäin paljon tilaa ottavan tavarannin makasiininvuokra.

Insinööri Makkosen laskelmat turvebrikettien valmistamisesta.

Insinööri Makkonen on laatinut tarkkoja laskelmia siitä, mitä kustannuksia olisi 18,000 tonnin turvebrikettimäärän valmistamisesta vesipitoisuuden ollessa 20 %. Onhan asian luonnossa, että tuollainen laitos nielee melko paljon enemmän pääomaa kuin kone- turpeen paljottaistuotanto ja että tuollaisen laitoksen aikaansaamista tuskin käy ajatte- leminen, niin kauan kuin sotaa kestää. Haluan kuitenkin tarkastella ehdotusta edellyt- täen sen saatavan toteutetuksi. Kun pinta-osa on ainoastaan 110 hehtaarin alalla ja ne ovat varsin tukkoutuneet, arvioi Makkonen suon tasoituksesta ja kuntoonpanosta olevan kustannuksia 100,000 markkaa, jota summaa joka tapauksessa täytyy pitää alhaisena, kun tietää mitä suon tasoitus jo on maksanut. Tässä yhteydessä mainittakoon, että vasta sittenkun suo on täydellisesti ojitettu, on oikeutettu edellyttämään vesipitoisuuden niin alhaiseksi kuin 85 %:ksi. Lisäksi edellyttää Makkonen, että paras keino huomatta- van suurten turvemääräin samiseksi olisi valmistaa koko turvemäärä, osittain keino- tekoisesti kuivatettuna, briketeiksi. Hän edellyttää turvetta voitavan nostaa 80 vuoro- kauden aikana ja siten saatavassa puolessa turvemäärässä olevan 30 % ja toisessa puolessa 50 % vettä. Tässä tapauksessa on se vesimäärä, mikä täytyy poistaa 20 prosenttisen turpeen saamiseksi, hiukan yli 40 kilon 100 kilon kuiva-ainetta kohti. Tähän kuivatukseen sekä voimakeskukseen tarvittavat polttoaineet edellytetään saataviksi vanhoja koneita käyttämällä, mikä varmaankin on suurin määrä, minkä ne kykenevät valmistamaan.

Kaivuu toimitetaan bagger-koneella, jonka oletetaan nostavan 600 m³ vuorokau- dessa. Jos 80 vuorokauden sijasta edellytetään 70 vuorokautta, mikä on asianmukai- sempaa, ja vesipitoisuus korotetaan 90 %:in, vähenee brikettien valmistus 10,500 ton- niin. Luultavaa on, että perustamiskustannukset nousevat vieläkin suurempaan mää- rään. Valmistusmäärän vähenemisen ja perustamiskustannusten kohoamisen sekä lisäksi tavattoman kalliiden palkkain johdosta on varmaan oikeutettu korottamaan ilmakuivatun tavaran tuotantokustannukset 15—20 markkaan. Tämän johdosta saamme varmasti laskea brikettien hinnaksi 30—40 markkaa tonnilta. Lukuun ottamatta että minä olen perustanut laskelmani tuntuvasti korkeampiin hintoihin ja vähempään valmistusmäärään pidän Makkosen laskelmia erittäin huolellisesti tehtyinä.

Svenska Torvbyrån toimiston tutkimus.

Tämä Röjsjön tutkimus on valaiseva pinta-aloihin ja laatuun nähden. Olen kui- tenkin sitä mieltä, että vesipitoisuus on kauttaaltaan oletettu liian alhaiseksi ja että sen- tähden käyttökelpoisen turpeen määrä on arvattu liian suureksi. Kairauspöytäkirjaa vastaan niinkään käy erityisesti muistuttaminen, että se osottaa sangen korkeaa keski- laatua ja varsinkin liian suurta turpeen koossapysyväisyyttä. Lämpöarvo on Suomen oloissa huomattavan suuri, nimittäin 5,400 lämpöyksikköä vedettömässä näytteessä, sa-

malla kun tuhkapitoisuus on huomattavan pieni. Lisäksi ilmoitetaan suo aivan puhtaaksi kannoista. Aivan puhdas kannoista ei se kuitenkaan ole. Ylipäätään pitäisin tämän suotutkimuksen tulosta erittäin optimistisena, varsinkin määrään, mutta myös laatuun nähden. Minun ja turvetoimiston eriävä käsitys määrästä johtuu enimmältä osalta vesipitoisuuden erilaisesta arvioimisesta.

Lopuksi pyydän lausua, etten minä puolestani pidä Röjsjön ostoa turpeenvalmistusta varten kaupungin edun mukaisena, syystä että minun käsitykseni mukaan täytyy pitää epätietoisena, voimmeko ensi talvena todella saada 7,500 tonnia ilmakuivaa turvetta polttoaineiden lisäykseksi. Kalliin ostohinnan ja suurten perustamiskustannusten johdosta niinikään on epävarmaa, kykeneekö koneturpeen valmistus kilpailemaan hiilien kanssa näiden hinnan laskeutuessa.

Mitä taas brikettitehtaan rakentamiseen tulee, täytyy se jättää sodan jälkeiseen aikaan ja vaatii paljon pääomaa. Tässä tapauksessa kaupunki ostaisi suon keskeyttääkseen käytön, kunnes tulee semmoiset ajat, että tuollainen laitos käy mahdolliseksi ja kannattavaksi, joten kaupunki varaisi suon tarpeisiinsa nousukauden korottamasta hinnasta, sanokaamme 1,250 markasta hehtaarin. Suunnitelmaa, jonka mukaan rakennettaisiin voimakeskus ja johtoa käyttämällä siirrettäisiin voima Helsinkiin, en pysty arvioimaan, mutta tässäkin tapauksessa on vaikea saada tarvittavia suuria turvemääriä.

Helsingissä, tammikuun 23 päivänä 1917.

John Palmén.

Liite VI.

N. s. Röjsjön kysymystä tutkimaan asetetulle Kaupunginvaltuuston komitealle.

Yhtymämme puolesta, jolla muutamaa kymmentä osaketta lukuun ottamatta on hallussaan Aktiebolaget Röjsjön osakkeet, ilmoitamme täten, että meidän puolestamme tammikuun 15 päivänä 1917 Helsingin Rahatoimikamariin annettu tarjous mainitun yhtiön hallussa olevain osakkeiden myymisestä Helsingin kaupungille on toistaiseksi voimassa sillä ehdolla, mikä mainitussa tarjouksessa oli pantu yhtiön omistamaan rautatiehen nähden, ja on Helsingin kaupunki siis edelleen oikeutettu lunastamaan osakkeet 600 markasta kappaleen. Sopimus, jonka yhtiö on tehnyt Aktiebolaget Industrimateriel nimisen yhtiön kanssa mainitun rautatien myymisestä ja josta olemme aikaisemmin

ilmoittaneet komitealle, on edelleen voimassa ja yhtiötä velvoittava. Helsingissä, huhtikuun 11 päivänä 1917.

Heidi Serlachius.

Rouva, asuva Helsingin kaupungissa.

Jarl Serlachius.

Insinööri, asuva Helsingin kaupungissa.

Gabriel von Pfaler.

Lehtori, asuva Helsingin kaupungissa.

Risto Ryti.

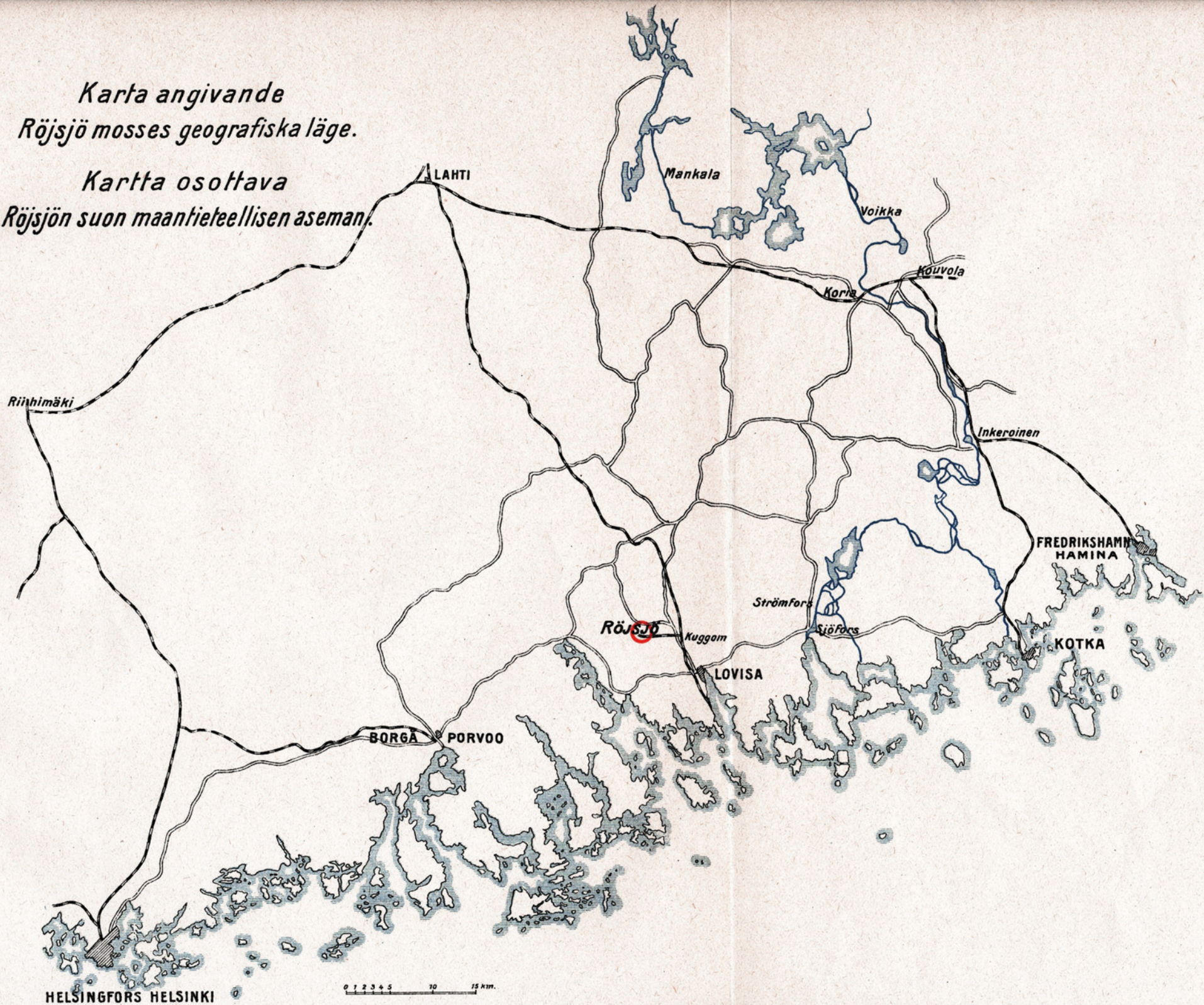
Lakitieteenkandidaatti, varatuomari,
asuva Helsingin kaupungissa.

Ernst Nygren.

Lakitieteenkandidaatti, varatuomari, asuva Helsingin kaupungissa.

*Karta angivande
Röjsjö mosses geografiska läge.*

*Kartta osottava
Röjsjön suon maantieteellisen aseman.*

HELSINGFORS HELSINKI

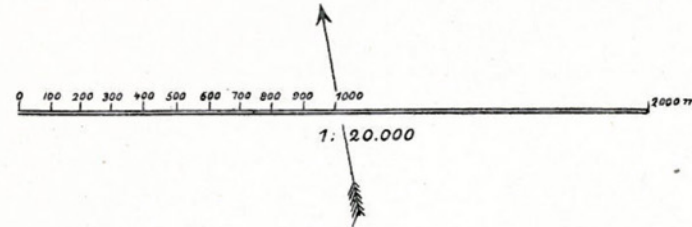
0 1 2 3 4 5 10 15 km.

Karta
öfver
Röjsjö mosse
i Pernå socken.

Kartta
Röjsjö-suosta
Pernajan pitäjässä.

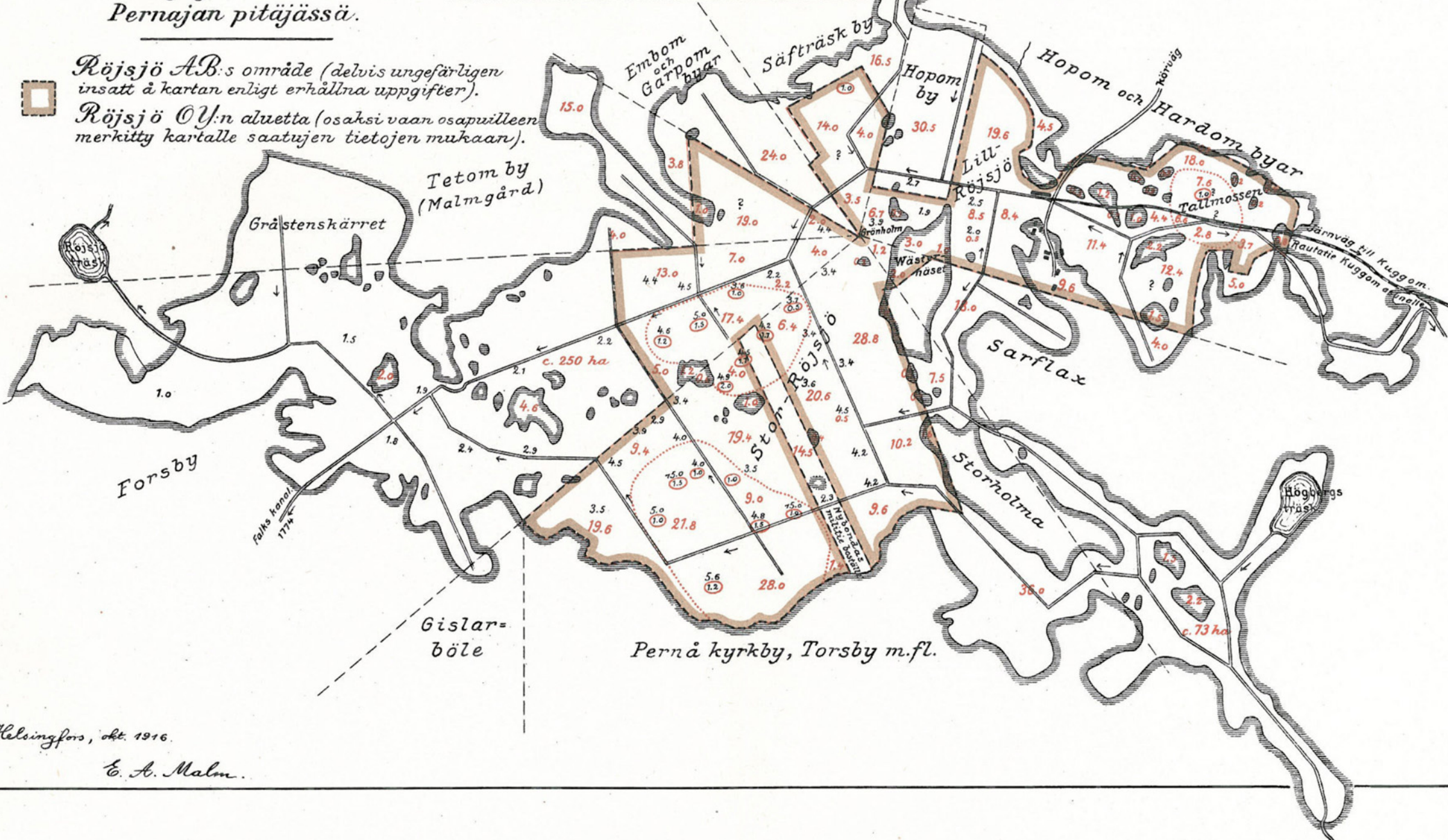
Siffrorna i svart angifna torflagrets djup i m.
 „ inom röd ring „ vitmosslagrets „ „
 „ i rödt angifna areal i hektar.

Mustat numeret osottavat turvekerroksen syvyyyttä metrissa
 Punaisen viivan ympäröivät „ valkosammal „ „
 Punaiset numerot „ pintaalaa hehtaarissa.

Röjsjö AB:s område (delvis ungefärligen insatt å kartan enligt erhållna uppgifter).

Röjsjö O.Y:n alueita (osaksi vaan osapuilleen merkitty kartalle saatujen tietojen mukaan).

Helsingfors, okt. 1916.

E. A. Malm.

Valiokunnan mietintö Senaatin marraskuun 18 päivänä 1916 Helsingin kaupungille vahvistamain väliaikaisten rakennusmääräysten sekä eräiden kaupungin uuden rakennusjärjestyksen ehdotukseen tehtävien muutosten johdosta.

Marraskuun 18:ntena 1916 päivätyssä kirjelmässä ilmoitti Sivilitoimituskunta, että Senaatti oli „nykyolojen johdosta“ katsonut tarpeelliseksi muuttamalla osin kaupungin yleisen rakennusjärjestyksen, osin eräiden kaupunginosain ja alueiden rakennusjärjestysten erinäisiä pykälää vahvistaa määräykset rakennusten laajuudesta ja korkeudesta, pihamaista sekä asuintalojen kerrosluvusta Helsingin kaupungissa (Liite A). Tämän johdosta huomautti Valmisteluvaliokunta olevan muodotonta, että Senaatti siten tarpeellista asiantuntemusta käyttämättä oli murtanut erilleen eräitä säännöksiä yleisen rakennusjärjestyksen ehdotuksesta, joka muodosti elimellisen kokonaisuuden ja jonka eri osat olivat erottamattomassa yhteydessä keskenään. Tämän johdosta syntyisi moniaita lakiteknillisiä puutteita ristiriitaisuuksia ja aukkoja, jotka määräysten soveltamisessa tuottaisivat vaikeuksia. Kun oli epätietoista, milloin uuden rakennusjärjestyksen ehdotus voi tulla vahvistetuksi astuakseen puheena olevain määräysten sijaan, katsoi Valmisteluvaliokunta olevan aihetta Senaatille huomauttaa näistä puutteista ja ristiriitaisuuksista sekä uuden yleisen rakennusjärjestyksen ehdotuksen mahdollisimman pikaisen vahvistamisen tarpeellisuudesta, ja ehdotti Valmisteluvaliokunta, että allekirjoittaneista kokoonpantu erikoisvaliokunta, joka oli antanut lausunnon rakennusjärjestyksen ehdotusta vastaan tehtyjen muistutusten johdosta, saisi tehtäväkseen antaa lausunnon ehdotuksineen esillä olevasta asiastakin.

Asiaa joulukuun 29 päivänä 1916 käsiteltäessä hyväksyi Valtuusto Valmisteluvaliokunnan ehdotuksen.

Siten saamaansa tehtävää täyttääkseen on Valiokunta tarkastanut edellä mainitut väliaikaiset rakennusmääräykset ja koonnut yhteen ne muistutukset, joita lakiteknilliseltä kannalta käy niitä vastaan tekeminen. Valiokunnalla ei kuitenkaan nyttemmin enää ole aihetta Kaupunginvaltuustolle esittää tätä selvitystä, koska, mikäli Valiokunta on saanut sietää, uusi kotimainen hallituksemme on ensi tilassa ottava rakennusjärjestysehdotuksen lopullisesti käsiteltäväksi, joten Valiokuntaan lähetetty asia on menettänyt varsinaisen merkityksensä. Näin ollen Valiokunta rohkenee ehdottaa,

että muu toimenpide Kaupunginvaltuuston puolelta edellä mainittujen Senaatin antamain väliaikaisten rakennusmääräysten johdosta saisi raueta.

Tontinrajain korkeusaseman määrääminen.
Rj. 5 §.

Kokouksessaan maaliskuun 13 päivänä kuluvaan vuoteen on Kaupunginvaltuusto sen ohessa Valiokuntaan lausunnon ja ehdotuksen saamiseksi lähettänyt Rahatoimikamarin kirjelmässä edellisen helmikuun 19 ja mainitun maaliskuun 1 päivältä tehdyt esitykset eräiden rakennustonttien rajain korkeusaseman määräämisestä (Liitteet B—F). Tästä asiasta pyytää Valiokunta lausua seuraavaa:

Kaupungin uuden rakennusjärjestysehdotuksen 11 luvun 5 §:ssä, semmoisena kuin Kaupunginvaltuusto sen lopullisesti hyväksyi kokouksessaan syyskuun 12 päivänä 1916, säädetään, että tonttijako on Kaupunginvaltuuston hyväksyttävä ja samassa järjestyksessä kuin kaupunginasemakaavasta säädetään Hallituksen vahvistettava. Sen ohessa säädetään mainitussa pykälässä, että Kaupunginvaltuuston tulee tonttijakoa hyväksyessään m. m. määrätä tontin rajalinjain korkeusasema, joten tätä koskeva päätös siis olisi jaotusehdotuksen kera alistettava Hallituksen tutkittavaksi. Ehdotuksen 12 §:ssä taas säädetään, että tonttikarttaan ja mittauskirjaan tulee olla merkittynä m. m. tontinrajain määrätty korkeusasema, ja 52 § edellyttää, että tonttien korkeusaseman tulee olla määrätty rakennuskorkeuden mittauksen toimittamiseksi.

Edellä mainittuihin väliaikaisiin määräyksiin pantiin viimeksi mainittu säännös 7 §:n kohdalle (= 52 §), mutta poistettiin kaikki korkeusaseman määräämismenettelyä koskevat säännökset. Tämän johdosta syntyi viranomaisissa epä-tietoisuutta siitä, miten tässä olisi meneteltävä. Maistraatti, joka ei katsonut voitavansa ottaa tarkastettavaksi tontin sisäosaan teetettävään rakennusten piirustuksia, koska tarpeellisia edellytyksiä näiden rakennusten korkeuden määräämiselle ei ollut olemassa, pyysi sentähden Rakennuskonttoria mittauskirjoja antaessaan merkitsemään niihin tontinrajain korkeusaseman. Tämän johdosta laadittiin kaupungin yleisten töiden Hallituksen toimesta ehdotukset eri kaupunginosissa sijaitsevain lukuisain tonttien korkeusmääräyksiksi ja työ samanlaatuisten ehdotusten laatimiseksi kaupungin muita osia varten jatkuu.

Rahatoimikamari, joka puolestaan on havainnut laaditut ehdotukset tarkoituksenmukaisiksi, on sittemmin edellä mainittujen kirjelmän kera lähettänyt tähän kuuluvat kartat Kaupunginvaltuustolle sekä samalla pyytännyt ohjeita, miten asiain nykyisellään ollen olisi meneteltävä.

Ilmeisestikin on tässä kohden aukko olemassa edellä mainituissa väliaikaisissa määräyksissä eikä tätä aukkoa voi täyttää millään nykyään voimassa olevan, vuonna 1895 vahvistetun rakennusjärjestyksen säännöksellä. 58 §:n mukaan tosin on ennen rakennustyön alottamista kaupungingeodeetin merkittävä rakennuksen paikka tontilla. Tämä menettely on kuitenkin tarkoittanut ainoastaan

uutisrakennuksen aseman määräämistä piirustusten mukaan, mutta ei sitä vastoin rakennusalan, vielä vähemmän koko tontin korkeusaseman määräämistä, mistä on ollut seurauksena, että rakennuttaja on voinut kulloinkin etunsa mukaisesti korottaa tai alentaa tontin tasoa, useinkin haitaksi naapureille ja yleisille terveydellisille vaatimuksille. Tämä seikka perustelee uudessa rakennusjärjestyksessä olevia säännöksiä korkeusrajain määräämisestä.

Kun, niinkuin edellä huomautettiin, varmoja toiveita on olemassa että Hallitus piakkoin vahvistaa Kaupunginvaltuuston hyväksymän ehdotuksen, ei Valiokunnan mielestä ole ollut tarpeen väliaikaisia määräyksiä edellä mainitun puutteen poistamiseksi kaupungin voimassa olevista rakennusohjeista. Sitä vastoin rohkenee Valiokunta lausua suotavaksi, että tähän kuuluvia rakennusjärjestysehdotuksen säännöksiä muutettaisiin ja täydennettäisiin alempana mainituilta kohdilta.

Edellä mainittu 5 § edellyttää nimenomaan, että Kaupunginvaltuusto hyväksyy tontinjaoituksen ja määrää tontin rajalinjain korkeusaseman *ennenkuin tontti luovutetaan*. Sitä vastoin ei ole positiivista säännöstä siitä, miten korkeusasemaan nähden on meneteltävä, kun on kysymys tontin rakentamisesta semmoisessa korttelissa, jonka tonttijako on aikaisemmin vahvistettu. Kun tietenkin yhdenmukainen menettely kaikissa näissä tapauksissa on aikaansaattava, kaipaa pykälä tältä kohden täydennystä.

Valiokunta on sitä varten esittänyt sen muutosehdotuksen, että korkeusaseman määräämistä ei kytkettäisi siihen mutkalliseen menettelyyn, joka on säädetty noudatettavaksi kaupunginasemakaavan vahvistamisessa, vaan annettaisiin Maistraatin tehtäväksi kaupungin hallituksena ja tuomioistuimena rakennusasioissa. Tällä keinoin ei rikottaisi tavaksi tullutta järjestystä, koska korkeusmääräyksiä ei ole aikaisemminkaan korkeammassa paikassa vahvistettu, mutta sitä vastoin saavutettaisiin se etu, että menettely olisi paljon yksinkertaisempi ja nopeampi. Takeita tarpeellisen asiantuntemuksen käyttämisestä näiden asiain ratkaisussa ei puuttuisi, koska Maistraatilla tässä olisi käytettävänä apuna sekä rakennustarkastus että rakennuskonttori. Suotavalta näyttää, että näiden kumpaisenkin ammattiviranomaisen asiantuntemusta käytetään hyväksi eri valmistelutöitä tehdessä, joten tietyt yhdenmukaiset normit saataisiin noudatettaviksi näiden asiain käsittelyssä. Tontin rajalinjain korkeusaseman määrääminen olisi toimitettava ei ainoastaan ennenkuin tontti luovutetaan, vaan myös ennenkuin uutis-, lisä-, muutos- tai korotusrakennusta aikaisemmin luovutetulla tontilla toimeenpannaan, ollen Maistraatilla kuitenkin valta, sikäli kuin valmistelutöitä ehditään suorittaa, määrätä kaupunginalueen aikaisemmin rakennettujen osain korkeusmitat korttelittain tai kaupunginosittain.

Valiokunnan mielestä olisi noudatettava sitä järjestystä, että ammattiviranomaisten laatimat ehdotukset Rahatoimikamarin ja Kaupunginvaltuuston toimesta lähetettäisiin Maistraattiin vahvistettaviksi, ja saavutettaisiin tämä tarkoitus sitä

sisällystä olevalla säännöksellä, että Maistraatin tulisi ratkaista nämä asiat *Kaupunginvaltuustoa kuultuaan*.

* * *

Paitsi tätä muutosehdotusta on Valiokunta katsonut olevan Kaupunginvaltuustolle ilmoittaminen, että rakennusjärjestysehdotukseen on tarpeen eräitä muitakin, laadultaan pääasiallisesti muodollisia oikaisuja.

Pääpihamaa.
Rj. 45 §.

Ehdotuksen 45 §:n (väliaikaisten määräysten 2 §:n) mukaan pitää pääpihamaan olla:

a) „erittäin vahvistetussa kartassa sinisen viivan ympäröimällä alueella vähintään sataviisikymmentä neliometriä (150 m²);

b) muissa osissa kaupunkia vähintään satakahdeksankymmentä neliometriä (180 m²), jos tontilla on rakennuksia yksinomaan tulenkestävästä aineesta, sekä kaksisataa neliometriä (200 m²), ellei niin ole laita.“

Sinisen viivan rajoittamalle alueelle saa vastedes teettää rakennuksia ainoastaan tulenkestävästä aineesta. Tällä alueella on kuitenkin vielä lukuisia tontteja, joilla edelleen on osin puutaloja, osin sekä tulenkestävästä että muusta aineesta olevia rakennuksia. Kun on tahdottu väittää, että 150 m²:ksi vähennetty pääpihamaa a) momentin mukaan, jommoista tietenkin saa käyttää ainoastaan tonteilla, joilla on rakennuksia yksinomaan tulenkestävästä aineesta, myös saisi käyttää osittain uudesti rakennettaessa mainitulla alueella olevaa tonttia, siinä tapauksessa että muusta kuin tulenkestävästä aineesta oleva rakennus vielä on tontilla jäljellä, näyttää olevan tarpeellista uudesti muodostaa tämä määräys tuollaisen väärintulkinnan estämiseksi.

Samana pykälän viimeisen edellistä kappaletta on väliaikaisissa määräyksissä selvennetty ja lienee se lopullisessa ehdotuksessa pysytettävä sinällään. Kuitenkin on Valiokunta katsonut puheena olevan määräyksen soveltamisen olevan paloturvallisuuden kannalta rajoitettava siihen tapaukseen, että näille tonteille teetetään rakennuksia yksinomaan tulenkestävästä aineesta.

Rakennuskorkeuden mittaaminen. Rj. 52 §.

Rakennusjärjestysehdotuksen 52 §:ssä on määräys, että tontin sisäosassa olevan rakennuksen korkeus on mitattava siitä tasosta, jonka mittauskirjassa mainittu tontinrajain korkeusasema määrää, julkisivupinnan yläreunaan j. n. e. Kun tätä säännöstä ehkä halutaan tulkita niin, että talonmistaja, joka tonttia louhimalla saattaa pihamaansa pinnan alemmaksi mittauskirjassa mainittua keskitasoa, siten saisi kohtuuttoman edun piharakennusten korkeutta ja kerroslukua määrättäessä, on Valiokunta katsonut pykälää olevan selvennettävä niin, että piharakennuksen korkeus tässä tapauksessa on mitattava pihamaan *todellisesta* pinnasta.

Kerrosluku.

Rj. 53 §.

Kaupunginvaltuuston ehdottamaa suhdelukua kerrosluvun laskemiseksi täytyy pitää täysin tarkoituksenmukaisena, mikäli koskee katurakennuksia, mutta se voi, niinkuin kokemus on osottanut, eräissä tapauksissa tontin sisäosaan tee-

tettäviin rakennuksiin nähden estää näiden asianmukaista käyttämistä asuntotarkoituksiin. Tämän johdosta on Valiokunta ehdottanut, että Maistraatti tuollaisissa tapauksissa saisi rakennuskatselmusmiehiä kuultuaan alentaa suhdeluvun, ei kuitenkaan 3,4 vähemmäksi, minkä käy haitatta salliminen, sillä vaikka piharakennus tehtäisiinkin suurimpaan luvalliseen korkeuteen, 13 metriin, ei alempaa suhdelukua käyttämällä semmoiseen rakennukseen kuitenkaan voitaisi sijoittaa kolmea kerrosta enempää.

Helsinginniemen voimassa olevan, heinäkuun 15 päivänä 1908 vahvistetun rakennusjärjestyksen mukaan ei tähän osaan kaupunkia tehdyssä asuinrakennuksessa saa olla useampia kuin kolme kerrosta, ja luetaan kellari ja ullakkokin kerrokseksi. Asuntohätää lieventääkseen päätti Kaupunginvaltuusto syyskuun 12 päivänä 1916 ehdottaa sellaista lisäystä mainittuun rakennusjärjestykseen, että jo olemassa olevain talojen omistajain sallittaisiin joko kellari- tai ullakokerrokseen neljänneksi kerrokseksi, luvallisten kolmen lisäksi, sisustaa asuinhuoneita suorittamalla tontista se lisämaksu, minkä Rahatoimikamari harkitsi kohtuulliseksi määrätä (*Pain. asiakirj. N:o 19 vuodelta 1916*). Lokakuun 24 päivänä 1916 Senaatti vahvisti tämän muutosehdotuksen, mutta pian sen jälkeen mainittu määräys taas kumottiin marraskuun 18 päivänä samaa vuotta annetuilla, edellä mainituilla väliaikaisilla säännöksillä. Sijaan panttiin määräys (8 §), joka kerroslukuun nähden asetti Helsinginniemen kaupungin muiden osain vertaiseksi ja antoi sikäläisille talonomistajille täyden vapauden vahvistetun kerrosluvun lisäksi käyttää ullakkoa asuntotarkoitukseen lisämaksua suorittamatta. Kellarikerroksen sisustamisesta asunnoiksi ei väliaikaisissa säännöksissä mainita mitään, joten täytyy olettaa, että asianomaisilla talonomistajilla ei enää ole tätä etua.

Uusi rakennusjärjestys, jonka vahvistus on kohdakkoin odotettavana, rajoittaisi Helsinginniemen talojen kerrosluvun jälleen enintään kolmeksi, ja ne talonomistajat, jotka rakennusjärjestyksen voimaan astuessa eivät ole ullakkoaan sisustaneet asuinkerroksiksi, eivät enää saisi siihen tilaisuutta.

Helsinginniemellä sijaitsevilla taloissa on kuitenkin useita korkeita kellarikerroksia, joihin asuntoja haitatta kävisi sisustaminen (luvallisten kolmen kerroksen lisäksi). Kun Valiokunnan mielestä ei ole aihetta tätä estää, katsoo Valiokunta olevan syytä täydentää 53 §:n säännöstä nimenomaisella myönnytyksellä tässä kohden. Lisämaksua ei tässä tapauksessa tarvitsisi suorittaa, varsinkaan kun se taloudelliselta kannalta katsoen ei mitään merkitsisi kaupungille.

Edellä lausutun johdosta pyytää Valiokunta ehdottaa,

että Kaupunginvaltuusto Senaattiin tehtävässä alistuksessa, samalla kun lausuu toivottavaksi että kaupungin uuden rakennusjärjestyksen ehdotus mahdollisimman pian vahvistettaisiin, esittäisi mainittuun ehdotukseen tehtäväksi tässä seuraavat muutokset, oikaisut ja lisäykset:

Kellarikerrosten laittaminen Helsinginniemelle.
Rj. 53 §.

5 §.

Viidennestä kappaleesta *poistettaisiin* sanat „määrättävä tontin rajalinjain korkeusasema“ ja pykälään liitettäisiin seuraava viimeinen momentti:

Ennen tontin antamista käytettäväksi tahi uutis-, lisä-, muutos- tahi korotusrakennuksen toimeenpanemista aikaisemmin luovutetulla tontilla on maistraatin määrättävä tontin rajalinjain korkeusasema kaupunginvaltuustoa kuultuaan.

45 §.

Tontille rakennettaessa on, paitsi 44 §:ssä mainitussa tapauksessa sekä katsomatta 43 §:n määräyksiin, rakentamatta jätettävä avonainen yhtäjaksoinen pinta-ala pääpihamaaksi. *Jos tontilla on rakennuksia yksinomaan tulenkestävästä aineesta, tulee pääpihamaan olla:*

a) erittäin vahvistetussa kartassa sinisen viivan ympäröimällä alueella vähintään sataviisikymmentä neliometriä (150 m²);

b) muissa osissa kaupunkia vähintään satakahdeksankymmentä neliometriä (180 m²); (Poist.).

Ellei tontilla ole rakennuksia yksinomaan tulenkestävästä aineesta, tulee pääpihamaan olla kaksisataa neliometriä (200 m²).

Jos naapurit haluavat yhteisesti laittaa pääpihamaan, älköön sitä heiltä kiellättäkö; kuitenkin on sopimus siitä tehtävä kirjallisesti ja maistraatin pöytäkirjaan pantava. Sellainen yhteinen pääpihama saakoon, *jos pihamaat ovat vierekkäin vähintään kymmenen metrin (10 m) pituudelta sekä tonteilla on rakennuksia yksinomaan tulenkestävästä aineesta, olla, kunkin tontin osalta laskien, viisikolmatta neliometriä (25 m²) pienempi kuin edellä erityisestä pihamaasta on säädetty.*

Pääpihamaa on sijoitettava katurakennuksen vierelle ja oleva vähintään kymmenen metriä (10 m) leveä tahi, jos katurakennuksen korkeus on yhdeksäntoista metriä (19 m) tai enemmän, vähintään kaksitoista metriä (12 m) leveä.

52 §.

Rakennuksen korkeus mitataan, ellei muuta ole sanottu, kadun varrella olevan rakennuksen jalkakäytävän pinnasta ja tontin sisäosassa olevan rakennuksen siitä tasosta, jonka mittauskirjassa mainittu tontinrajain korkeusasema määrää, julkisivupinnan yläreunaan tahi, jos rakennus on muusta kuin tulenkestävästä aineesta, katonrajaan. *Jos pihamaa sijoitetaan mainittua korkeusasemaa alemmaksi, mitataan piharakennuksen korkeus pihamaan pinnasta.* Kaltevalla maalla otetaan keskikorkeus ja, jos rakennus antaa useampia katuja päin, sellainen keskikorkeus kullakin kadulla.

Rakennuksen keskikorkeuden saa laskea joko koko rakennukselle tai sen eri osille.

53 §.

Tulenkestävästä aineesta olevaan rakennukseen saa tehdä enintään niin monta kerrosta, kuin vastaa sitä kokonaista lukua, mikä saadaan, kun korkeus, metrein ilmaistuna, jaetaan luvulla 3.8. *Erityisissä tapauksissa saakoon maistraatti tontin sisäosaan tehtävään rakennukseen nähden, rakennuskatselmusmiehiä kuultuaan, sallia alentaa tätä suhdelukua, ei kuitenkaan 3.4 vähemmäksi.*

Sen lisäksi saa ullakon sisustaa asuinkerrokseksi, joka tarpeellisiin varokeinoin tulenvaaran varalta ryhdytään, johon nähden maistraatin on annettava määräyksiä kussakin eri tapauksessa. Tuollaisen ullakkokerroksen yläpuolella olevaa tilaa ei saa käyttää ullakoksi eikä muuhun tarkoitukseen.

Erityisesti vahvistetussa kartassa sinisellä tai harmaalla värillä osotetulla alueella olevissa rakennuksissa ei ullakkoa saa laittaa asuinkerrokseksi.

Asuinrakennuksessa, joka tätä ennen on rakennettu siihen osaan kuudetta kaupunginosaa, jota rajoittavat Laivurikatu, Tehtaankatu, Perämieskatu, Hernesaarenkatu ja Speranskitie, saa, ensimmäisessä kappaleessa määrätyn kerrosluvun lisäksi, kellarikerroksen sisustaa asuinhuoneiksi.

Ullakkokerros, jonka lattia on — — — — tai pihamaan tasoa.

Jos tulenkestävästä aineesta — — — noudattaen tarjoutuu.

Kun, mikäli Valiokunnalle on ilmoitettu, eräät niissä kaupungin kortteleissa olevain tonttien omistajat, joita varten korkeusmääräysten ehdotukset on olemassa, aikovat rakentaa tonttejaan, mutta heidän on täytynyt tämä jättää toistaiseksi, syystä että korkeusmääräyksiä ei ole edellä mainitusta syystä voitu saada vahvistetuiksi, näyttää olevan kaupunginviranomaisten velvollisuus, sikäli kuin heidän asianaan on, mahdollisimmassa määrässä helpottaa ja jouduttaa tämän asian käsittelyä. Sitä varten tulisi Kaupunginvaltuuston odotellessaan rakennusjärjestyksen 5 §:n vahvistamista edellä ehdotetulla tavalla muutettuna puolestaan hyväksyä Rahatoimikamarin Valtuustolle lähettämät korkeusmääräysten ehdotukset, jotka Valiokuntakin puolestaan on tarkastanut havaitsematta syytä muistutukseen. Laaditut korkeuskartat olisi sittemmin, ehdollisesti Kaupunginvaltuuston puoltosanan kera, lähetettävä Maistraattiin, jotta ne heti uuden rakennusjärjestyksen ilmestyttyä voitaisiin säädetyssä järjestyksessä vahvistaa.

Tontinrajain korkeusaseman ehdotukset ovat nyttemmin olemassa keski-kaupungin kortteleille N:oilte 24, 64, 67, 70, 75, 95, 177 ja 200 sekä 10—14 kaupunginosan kortteleille N:oilte 251, 284, 297, 321, 326, 331, 333, 335, 336, 338 a, 338 b, 339, 340, 344—349, 358, 359, 361, 362, 364, 371, 373, 375—378, 386—388, 407—409, 424, 425, 435, 436, 442, 447, 462, 485, 486, 522, 523 ja 525.

Kirjelmässä viime maaliskuun 29 päivältä on Rahatoimikamari lisäksi lähettänyt ehdotukset korttelien N:ojen 4, 38 b, 68 ja 111 korkeusmääräyksiksi.

Kun kortteleissa N:oiss 251, 321, 338 a, 338 b, 346 ja 349 olevain tonttien rajaviivain korkeusaseman määrääminen on maan pintamuodostuksen johdosta kohdannut suuria vaikeuksia, on kaupungin yleisten töiden Hallitus esittänyt, että rakennettaessa sallittaisiin tarkistaa näiden korttelien korkeusmääräykset. Tämä toivomus saatettaneen Maistraatin tiedoksi asian käsitelyssä huomioon otettavaksi.

Edellä lausutun johdosta esittää Valiokunta, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

puolestaan hyväksyä Rahatoimikamarin lähettämät ehdotukset eräiden edellä lueteltujen korttelien tontinrajain korkeusaseman määräämiseksi sekä oman lausuntonsa kera lähettää ehdotukset Maistraattiin käsiteltäviksi, kohta kun odotettu uusi rakennusjärjestys astuu voimaan, sillä tavoin kuin mainitussa rakennusjärjestyksessä säädetään.

Helsingissä, huhtikuun 5 päivänä 1917.

Julius Grotenfelt.

Hugo Lindberg.

O. Tarjanne.

John Uggla.

VÄLIPÄÄTÖS:

Lähetetään Helsingin Maistraatin tiedoksi ja noudatettavaksi sekä asianomaisten Kaupunginviranomaisten tietoon saatettavaksi noudattamista varten.
Helsingissä, Lääninkansliassa marraskuun 29 päivänä 1916,

B. Widnäs.

Esko Heilimo.

N:o 7,664.

Keisarillisen Suomen Senaatin

SIVILITOIMITUSKUNTA.

*Helsingissä,
marrask. 18 p:nä 1916.*

Uudenmaan läänin Kuvernöörille.

N:o 1,914.

Nykyoloihin katsoen on Keisarillinen Senaatti tänä päivänä pitänyt tarpeellisena, muuttamalla Helsingin kaupungille toukokuun 3 päivänä 1895 vahvistetun rakennusjärjestyksen 40—47 §:n määräyksiä, korttelien N:o:jen 373, 375, 377 ja 378—389 rakennusjärjestyksen 8—10 §:ä, korttelien n:o:jen 180, 182, 183 ja 185 rakennusjärjestyksen 6—8 §:ä sekä korttelin N:o 140 rakentamista koskevia määräyksiä, jotka kaikki on annettu heinäkuun 24 päivänä 1902, huhtikuun 10 päivänä 1907 annetun Ulriikkaporin itäisen huvila-alueen rakennusjärjestyksen 5 ja 7 §:ä, maaliskuun 9 päivänä 1908 annetun kolmannen-, neljännen- ja viidennentoista kaupunginosan rakennusjärjestyksen 7 §:ä, heinäkuun 13 päivänä 1909 vastamainittujen kaupunginosain erinäisille huvilatonteille vahvistetun rakennusjärjestyksen 3, 6 ja 7 §:ä sekä Laivurikadun, Tehtaankadun, Perämieskadun, Hernesaarenkadun ja Speranskintien rajoittamalle kuudennen kaupunginosan osalle heinäkuun 15 päivänä 1908 vahvistetun rakennusjärjestyksen 5 §:ä ynnä muita näissä rakennusjärjestyksissä olevia vastaavia säännöksiä sekä myös kumoamalla

vastamainitun heinäkuun 15 päivänä 1908 vahvistetun rakennusjärjestyksen 5 §:n määräyksen, semmoisena kuin se on Keisarillisen Senaatin lokakuun 24 päivänä 1916 antaman päätöksen mukaan, että kaupunki on eräissä tapauksissa oikeutettu saamaan lisämaksun tontista, vahvistaa tämän oheiset määräykset rakennusten laajuudesta ja korkeudesta, pihamaista sekä asuinrakennusten kerrosluvusta täällä, minkä Sivilitoimituskunta saa, Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan, herra Kuvernöörin tiedoksi ja asianomaisten tietoon saatettavaksi täten ilmoittaa.

M. Ganskau.

Karl Modeen.

Määräyksiä rakennusten laajuudesta ja korkeudesta, pihamaista sekä asuinrakennusten kerrosluvusta Helsingin kaupungissa.

1 §.

Tontin pinta-alasta saa enintään kaksi kolmannesta rakentaa. Tästä ovat poikkeuksena:

1) kaikki huvila-alueilla sijaitsevat tontit, joihin nähden on voimassa a) että erityisesti vahvistettuun karttaan sinisellä merkityillä alueilla sijaitsevista tonteista saa rakentaa enintään kaksi viidennestä niiden pinta-alasta, sekä b) että karttaan harmaalla merkityllä alueella olevista tonteista saa rakentaa enintään neljänneksen niiden pinta-alasta, kuitenkin niin että, jos jokin osa tontin pinta-alasta on aluetta, johon karttaan tehdyn merkinnän tahi Ulriikkaporin Kaivopuiston itäiselle huvila-alueelle huhtikuun 10 päivänä 1907 vahvistetun rakennusjärjestyksen 4 §:n määräyksen mukaan rakennusta ei saa tehdä, kolmannesta enempää tästä alasta ei saa ottaa lukuun rakennettavaksi luvallista pinta-alaa määrättäessä;

2) kaikki kartassa punaisella osotetut tontit, joihin tehtävät asuinrakennukset saavat täyttää, kulmatonteilla enintään kaksi kolmannesta ja välitonteilla enintään kaksi viidennestä niiden pinta-alasta;

3) kartassa ruskealla osotetulla alueella sijaitsevat välitontit, joiden pinta-alasta saa kolme neljänestä rakentaa; sekä

4) muut kolmelle tai kahdelle kadulle päin antavat kulmatontit, joista saa rakentaa, edellisistä viisi kuudennesta ja jälkimäisistä neljä viidennestä pinta-alasta.

Tontin jäljellä olevasta osasta saa lisäksi neljänneksen täyttää enintään neljä metriä (4 m) korkealla tahi, jos rakennus on tontinrajalla, kuusi metriä (6 m) korkealla rakennuksella, mitta viimeksi mainitussa tapauksessa luettuna palomuurin yläreunaan; tästä erotetaan kuitenkin kaikki 1) kohdassa mainitut tontit, joiden jäljellä oleva osa on jätettävä rakentamatta.

Rakentamattomaksi ei lueta sitä tontin osaa, jota peittää katto tahi umpiparveke tai muu sellainen ulkonema, ei myöskään etupihaa, jonka leveys on kolmea metriä (3 m) vähempi, jota vastoin siksi saa lukea sen osan tonttia, joka sijaitsee avonaisen parvekkeen tai muun pienenlaisen rakennusulkoneman alla tai jossa on pienenlaiset portaat, kellarineteisiä ja muuta sellaista tahi tulisijatun rakennus, jonka pinta-ala on enintään viisi neliometriä (5 m²) ja korkeus enintään kolme metriä (3 m).

Kulmatontiksi katsotaan tontti, jonka kadun tai yleisen paikan puoleiset rajat leikkaavat toisiaan enintään 135 asteen kulmassa, tontin sisustaan lukien.

Tonttialue, jonka alitse yleinen laskujohto kulkee tai on vahvistetun suunnitelman mukaan aiottu teettää, on vähintään kahta metriä (2 m) leveältä jätettävä rakentamatta, ellei ryhdytä sellaisiin toimenpiteisiin, että laskujohtoon on helppo päästä käsiksi.

2 §.

Tontille rakennettaessa on, 1 §:n määräyksiin katsomatta, rakentamatta jätettävä avonainen yhtäjaksoinen pinta-ala pääpihamaaksi. Pääpihamaan pitää olla:

a) erittäin vahvistetussa kartassa sinisen viivan ympäröimällä alueella vähintään sataviisikymmentä neliometriä (150 m²);

b) muissa osissa kaupunkia vähintään satakahdeksankymmentä neliometriä (180 m²), jos tontilla on rakennuksia yksinomaan tulenkestävästä aineesta, sekä kaksisataa neliometriä (200 m²), ellei niin ole laita. Jos naapurit haluavat yhteisesti laittaa pääpihamaan, älköön sitä heiltä kiellettävä; kuitenkin on sopimus siitä tehtävä kirjallisesti ja maistraatin pöytäkirjaan pantava. Sellainen yhteinen pihamaa saakoon, jos pihamaat ovat vierekkäin vähintään kymmenen metrin (10 m) pituudelta, kunkin tontin osalta laskien olla viisikolmatta neliometriä (25 m²) pienempi, kuin edellä erityisestä pihamaasta on säädetty.

Pääpihamaa on sijoitettava katurakennuksen vierelle ja oleva vähintään kymmenen metriä (10 m) leveä tahi, jos katurakennuksen korkeus on yhdeksäntoista metriä (19 m) tai enemmän, vähintään kaksitoista metriä (12 m) leveä.

3 §.

Muun pihamaan kuin pääpihamaan pitää olla vähintään yhdeksän metriä (9 m) pitkä ja leveä.

Jos naapurit haluavat yhteisesti laittaa muun pihamaan kuin pääpihamaan, olkoon sekin sallittu; kuitenkin on sopimus siitä tehtävä kirjallisesti ja maistraatin pöytäkirjaan pantava. Sellaisen yhteisen pihamaan pitää kaikkiaan olla vähintään sen laajuinen, kuin edellä 1 momentissa on säädetty.

Takapihan tahi valopihan, jonka pääasiallisena tarkoituksena on ilman ja valon antaminen, pitää olla vähintään puoliviidettä metriä (4.5 m) neliössä enintään kolmetoista metriä (13 m) korkeissa rakennuksissa tahi, jos rakennus on korkeampi, vähintään kuusi metriä (6 m) neliössä ja pitää siihen ilmanvaihdon vuoksi olla vapaa pääsy kadulta tai pihalta. Jos tuollainen pihan ala on ympärinsä rakennettu tai katettu, on se

ylhäältäkin varustettava aukolla, jotta raittiilla ilmalla on riittävä ja keskeytymätön pääsy siihen.

Pihamaasta pistävä ulkouma eli niin sanottu sola, jonka leveys on oleva vähintään puoliviidettä metriä (4.5 m), saa olla enintään puolentoista leveytensä syvyinen, vähintään kolme metriä (3 m) leveä sola enintään saman syvyinen kuin on leveä ja kolmea metriä (3 m) kapeampi sola enintään puolen leveytensä syvyinen. Teräviä kulmia ei saa olla eikä mikään solan osa saa olla sen aukkoa leveämpi. Jos solan sivut pitennettyinä muodostavat terävän kulman, ei solan pohja saa olla puolta sen aukkoa kapeampi. Pienempi pihatila kuin edellä sanottu olkoon kielletty.

4 §.

Pihamaa mitataan pohjapiirustuksesta, joka osottaa rakennusten vaakasuoran projektion, lukuun ottamatta yksityisiä pienempiä rakennuksen ulkoumia, niinkuin pienennlaisia avonaisia portaita suojuskattoineen tai ilman sitä, kellarineteisiä, pienennlaisia avoimia ulkoparvekkeita ynnä muita semmoisia.

5 §.

Kadun varrelle tehtävä rakennus saakoon, ellei tonttia lunastettaessa ole siinä kohden rajoitusta pantu, enintään saman korkeuden kuin on kadun leveys, lisätynä puolellatoista metrillä (1.5 m). Tähän nähden on kuitenkin huomattava:

1) että Esplanaadi- ja Henrikinkatujen sekä rantasiltain ja I—VIII ja X—XII kaupunginosassa olevain avonaisten paikkain varrelle sijoitettavat rakennukset saa, rakennuksen viereisen kadun leveyteen katsomatta, tehdä enintään kolmekolmatta metriä (23 m) korkeat;

2) että kaupungin muissa osissa rakennuskorkeus ei saa olla kolmeakolmatta metriä (23 m) suurempi erityisesti vahvistussa kartassa sinisen viivan ympäröimällä alueella eikä kahtakymmentä metriä (20 m) suurempi tämän alueen ulkopuolella;

3) että rakennus, jonka alakerros on tulenkestävästä ja muu osa muusta aineesta, ei saa mistään kohdasta olla yhdeksää metriä (9 m) korkeampi katonrajaan eikä muusta kuin tulenkestävästä aineesta oleva rakennus seitsemää ja kahta kymmenesosaa metriä (7.2 m) korkeampi;

4) että rakennukseen, jolla on kaupunginasemakaavaan piirretty avonainen tai puutarhaksi laitettu tai puilla istutettu etupiha, sekä sen vastapäätä olevaan rakennukseen nähden saa edellä säädetyn suurimman rakennuskorkeuden ylittää etupihan leveyttä vastaavalla mitalla, kuitenkin niin ettei tuollaista rakennusta missään tapauksessa saa tehdä korkeampaa, kuin 1) ja 2) kohdassa on suurimmaksi luvalliseksi korkeudeksi määrätty;

5) että kaltevan kadun tai paikan varrelle tulenkestävästä aineesta tehtävän rakennuksen korkein osa saa ylittää edellä mainitun rajan enintään kahdella metrillä (2 m);

6) että korttelien N:o 100 a Ankerias ja 100 b Vimpa pohjoispuoliskossa sijaitseville Vuorimiehenkadun tonteille ei saa tehdä rakennuksia, joiden katonharjat kohoavat

kahta metriä (2 m) ylemmäksi tähtitieteellisen observatoorin meridianiympyrän akselia; sekä

7) että asuinrakennuksen suurin luvallinen korkeus on kaksitoista metriä (12 m) erityisesti vahvistetussa kartassa sinisellä, harmaalla tai punaisella värillä osotetuilla alueilla.

Mitä tässä on sanottu, ei sovelleta kirkkoon eikä muuhun julkiseen rakennukseen, jonka korkeuden kussakin eri tapauksessa asianomainen viranomainen määrää.

Leveämmän ja kapeamman kadun kulmaukseen tulevan rakennuksen saa jälkimäisen kadun varrelle tehdä yhtä korkean kuin ensinmainitunkin varrelle kapeamman kadun leveyttä vastaavalla pituudelta. Jos mainittu leveys on viittätoista metriä (15 m) vähempi, saa rakennuksen kuitenkin tehdä saman korkuisen viidentoista metrin (15 m) pituudelta. Jos rakennuksesta vähintään kolmannes julkisivun pituutta on avonaisen paikan vierellä ja jäljellä oleva osa siitä kadun varrella, saa rakennuksen kadun varrellekin tehdä saman korkuisen kuin avonaisen paikan vierelle kadun leveyttä vastaavalla pituudelta. Jos tämä leveys on viittätoista metriä (15 m) vähempi, saa kuitenkin tässäkin tapauksessa rakennuksen kadun varrelle tehdä saman korkuisen viidentoista metrin (15 m) pituudelta. Erikoistapauksissa, kun ainoastaan vähäinen osa julkisivua menee tuollaisen rajan ulkopuolelle ja siten syntyisi rumennusta, voidaan tästä sallia poikkeus.

6 §.

Tontin sisäosaan tulevaa rakennusta sekä sitä katurakennuksen osaa, joka sijaitsee loitompana kuin kuudenkolmatta metrin (26 m) päässä tontin kadunpuoleisesta rajalinjasta tai, kun rakennusta ei saa tehdä tähän linjaan, määrätystä ulkoisesta rakennusrajasta, älköön tehtäkö korkeampaa kuin se pihamaa on leveä, jonka vierelle rakennus tehdään. Jos sellainen rakennus on semmoisen pihamaan vierellä, jonka eri osat ovat erilevyiset tai erilevyisten pihamaiden välillä, ei rakennuksen korkeus saa ylittää edellisessä tapauksessa pihamaan eri osain leveyksien keskimäärää eikä jälkimäisessä tapauksessa puolta pihamaiden yhteenlasketuista keskileveyksistä. Sellaista rakennusta älköön kuitenkaan missään tapauksessa tehtäkö kolmeatoista metriä (13 m) korkeampaa. Jos rakennus sijaitsee tontinrajassa, luetaan tämän mitta palomuurin yläreunaan.

Rakennuksen luvallista korkeutta ylemmäksi saa ulkokatto sekä kadun ja yleisen paikan, että pihan puolella kohota enintään viidenkymmenen asteen kaltevuuskulmassa vaakasuoraa tasoa vasten. Tämän rajan yläpuolelle saa kuitenkin rakentaa päätyjä tahi torneja, ellei niiden leveys kaikkiaan ole julkisivun neljännessä pitempi, sekä ullakon kattokomeroja, ellei näiden leveys yhteensä ole puolta julkisivua pitempi. Jos rakennetaan sekä ullakon kattokomeroja että torneja tai päätyjä, ei kaikkien näiden ulkonemien leveys yhteensä saa olla puolta julkisivua pitempi, kuitenkin niin että tornien tahi päätyjen leveys ei saa tässäkin tapauksessa olla kaikkiaan julkisivun neljännessä pitempi.

Ulkohuonetta muusta kuin tulenkestävästä aineesta ei saa rakentaa kuutta metriä (6 m) korkeampaa. Tulenkestävästä aineesta olevaan ulkokuoneeseen nähden olkoon voimassa, mitä 5 §:ssä rakennuksesta yleensä on sanottu.

7 §.

Rakennuksen korkeus mitataan, ellei muuta ole sanottu, kadun varrella olevan rakennuksen jalkakäytävän pinnasta ja tontin sisäosassa olevan rakennuksen siitä tasosta, jonka mittauskirjassa mainittu tontinrajain korkeusasema määrää, julkisivupinnan yläreunaan tahi, jos rakennus on muusta kuin tulenkestävästä aineesta, katonrajaan. Kaltevalla maalla otetaan keskikorkeus ja, jos rakennus antaa useampia katuja päin, sellainen keskikorkeus kullakin kadulla.

Rakennuksen keskikorkeuden saa laskea joko koko rakennukselle tai sen eri osille.

8 §.

Tulenkestävästä aineesta olevaan rakennukseen saa tehdä enintään niin monta kerrosta, kuin vastaa sitä kokonaista lukua, mikä saadaan, kun korkeus, metrein ilmaistuna, jaetaan luvulla 3,8. Sen lisäksi saa ullakon sisustaa asuinkerrokseksi, jos tarpeellisiin varokeinoin tulenvaaran varalta ryhdytään, johon nähden maistraatin on annettava määräyksiä kussakin eri tapauksessa. Tuollaisen ullakkokerroksen yläpuolella olevaa tilaa ei saa käyttää ullakoksi eikä muuhun tarkoitukseen.

Ullakkokerros, jonka lattia on enemmän kuin metrin (1 m) alempana ulkomuurin yläreunaa sekä, kun rakennusta ei tehdä suurimpaan luvalliseen korkeuteen, enemmän kuin kaksi metriä (2 m) alempana viimeksi mainittua korkeutta, luetaan kerrokseksi. Samaten luetaan kerrokseksi kellari, jonka katto on enemmän kuin puolitoista metriä (1.5 m) ylempänä viereisen kadun tai pihamaan tasoa.

Jos tulenkestävästä aineesta tehty rakennus sijaitsee kaltevan kadun varrella, saa, luvallisen kerrosluvun lisäksi, asuinhuoneita laittaa kellariin sen vaakasuoran tason alapuolelle, joka ajatellaan sijoitetuksi kuusisataa millimetriä (600 mm) ylemmäksi rakennuksen viereisen katuosan ylintä kohtaa, siinä määrin kuin tilaa tähän asuinhuoneista voimassa olevia määräyksiä noudattaen tarjoutuu.

9 §.

Rakennuksen, jossa alakerros on tulenkestävästä ja muu osa muusta aineesta, saa rakentaa enintään kaksikerroksisen.

Muusta kuin tulenkestävästä aineesta tehtäköön rakennus ainoastaan yksikerroksinen.

10 §.

Mitä tässä on säädetty rakennuksen laajuudesta tontilla sekä pihamaan avaruudesta ja mitoista ei sovelleta, jos kaupunginasemakaavaan piirretyillä sisäisillä ja ulkoisilla rakennusrajoilla on osotettu, mikä osa tonttia on jätettävä rakentamatta.

KEISARILLISEN Suomen Senaatin noudatettaviksi vahvistamat: Helsingissä, Keisarillisen Senaatin Sivilitoimituskunnassa, marraskuun 18 päivänä 1916.

Käskystä:
Karl Modeen.

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI*Helmik. 19 p:nä 1917.**Helsingin Kaupunginvaltuustolle.*

N:o 194.

Nykyoloihin katsoen vahvasti Keisarillinen Senaatti viime marraskuun 18 päivänä erinäiset Kaupunginvaltuuston hyväksymässä kaupungin uuden rakennusjärjestyksen ehdotuksessa (IX Luku eräin poistoin) olevat määräykset rakennusten laajuudesta ja korkeudesta, pihamaista sekä asuinrakennusten kerrosluvusta Helsingissä. Mainittujen määräysten 7 §:ssä (vastaa rakennusjärjestysehdotuksen 52 §:ä) säädetään rakennuksen korkeuden mittaamisesta, että tontin sisäosassa olevan rakennuksen korkeus on mitattava siitä tasosta, jonka mittauskirjassa mainittu tontinrajain korkeusasema määrää, julkisivupinnan yläreunaan tai, jos rakennus on muusta kuin tulenkestävästä aineesta, katonrajaan. Edellä mainitussa rakennusjärjestyksen ehdotuksessa on puheena olevan säännöksen perustuksena II luvun 5 §, jonka mukaan Kaupunginvaltuuston tulee tonttijaoituksen hyväksyessään erityisesti vahvistaa tontinrajain korkeusasema, sekä II luvun 12 §, jossa säädetään, että tonttikarttaan on merkittävä tontinrajain vahvistettu korkeusasema. Sen johdosta että niitä rakennusjärjestyksen ehdotuksen osia, joissa viimeksi mainitut säännökset ovat, ei vielä ole vahvistettu eikä vastaavia määräyksiä ole nykyään voimassa olevassa rakennusjärjestyksessä, on syntynyt aukko, joka on tuottanut käytännössä vaikeuksia rakennustoiminnalle, Maistraatti kun ei ole katsonut voivansa ottaa tarkastettavaksi tontin sisäosaan teetettävään rakennusten piirustuksia, kun tarpeellisia edellytyksiä sellaisten rakennusten luvallisen korkeuden määrittämiselle viimeksi vahvistettujen säännösten mukaisesti ei ole olemassa. Tämän johdosta on Maistraatti kirjelmässä kaupungin Rakennuskonttorille viime joulukuun 2 päivältä pyytänyt, että mittauskirjoja annettaessa niihin pantaisiin tontinrajain korkeusasema, ja onkin kaupungin yleisten töiden Hallitus, joka jo viime kesänä Rahatoimikamarin toimenannosta, minkä Kaupunginvaltuusto viime elokuun 1 päivänä hyväksyi (esityslista N:o 14 vuodelta 1916, asia N:o 15), pannut tarpeelliset valmistustyöt alulle, Rahatoimikamariin lähettänyt Rakennuskonttorissa laaditut korkeusmääräysten ehdotukset lukuisille 10—14 kaupunginosan kortteleille, joissa etusijassa on myymättömiä tontteja, sekä moniaille varsinaisessa kaupungissa sijaitseville kortteleille, joista tontteja jo on myyty, minkä ohessa työ kaikkien jäljellä olevain kaupungin tonttien korkeusmääräysten ehdotuksen laatimiseksi jatkuu.

Kun, niinkuin tunnettu, voimassa olevassa rakennusjärjestyksessä ei ole määräystä Maistraatin vaatimista korkeusmitoista ja kuitenkin jo jatkuvain tai vastaisten rakennusyritysten saattamiseksi mahdolliseksi olisi tärkeää, että sellaiset määräykset vahvistettaisiin, on Rahatoimikamari, joka puolestaan on havainnut ehdotetut korkeusmääräykset tarkoituksenmukaisiksi, lähettäen puheena olevat ehdotukset Valtuustolle kaupungin yleisten

töiden Hallituksen kirjelmän jäljennöksen kera, tahtonut Kaupunginvaltuuston ratkaistavaksi jättää, miten tässä on meneteltävä, sekä huomauttaa, että jo muutaman aikaa on uusia tontteja myytäessä kauppakirjoihin pantu määräys, että ostajan tulee tontin vastaisiin korkeussuhteisiin nähden noudattaa mittauskirjassa olevia määräyksiä, sekä että jo myytyjen tonttien ehdotetut korkeusmääräykset mahdollisimman likeisesti liittyvät ennestään olevain pihamaiden korkeusoloihin.

Rahatoimikamarin puolesta :

Alexis Gripenberg.

Jarl W. Andersin.

Liite C.

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI

Maalisk. 1 p:nä 1917.

N:o 219.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Viitaten kirjelmäänsä viime helmikuun 19 päivältä N:o 194, joka koski tontinrajain korkeusaseman vahvistamista, on Rahatoimikamarilla täten kunnia Kaupunginvaltuustolle lähettää kaupungin yleisten töiden Hallituksen hyväksymät, Rakennuskonttorissa laaditut ehdotukset korttelien N:o:jen 70, 75, 177 ja 200 tontinrajain korkeusmääräyksiksi, jotka on laadittu sen johdosta että mainituissa kortteleissa olevain talojen omistajat ovat pyytäneet uusia mittauskirjoja.

Rahatoimikamarin puolesta :

Alexis Gripenberg.

Jarl W. Andersin.

Liite D.

HELSINGIN KAUPUNGIN

Vleisten töiden Hallitus.*Tammik. 27 p:nä 1917.*

N:o 22.

Helsingin Rahatoimikamarille.

Sittenkun Hallitus oli ryhtynyt toimenpiteeseen ehdotuksen laatimiseksi semmoiseksi kaupungin tonttien sisäisten rajalinjain korkeusmääräyksiksi, jotka nyttemmin on tonttikarttaan merkittävä, on Rakennuskonttori Hallituksen tarkastettavaksi lähettänyt tämän kaupungin kortteleja N:oja 24, 64, 67 ja 95 varten laaditut ehdotukset ja ilmoittaen että asemapiirroksat, joissa mustat numerot osottavat maan nykyistä korkeutta, mustat alleviivatut ja sulkujen sisässä olevat numerot katukorkeutta tontin rajoilla sekä punaiset, kehäin ympäröimät numerot sisäisten tontinrajain ehdotettuja korkeuksia, pääasiassa pitävät yhtä edellä mainittujen korttelien pihamaiden kanssa, on Hallituksella, jolla puolestaan ei ole ollut ehdotuksia vastaan mitään muistuttamista, kunnia lähettää ne vahvistettaviksi.

G. Idström.*Oskar Möller.**Liite E.*

HELSINGIN KAUPUNGIN

VLEISTEN TÖIDEN HALLITUS*Helsingissä,
tammik. 27 p:nä 1917.*

N:o 24.

Helsingin Rahatoimikamarille.

Sittenkun Hallitus oli antanut työpäällikkö Öllerin, kaupungin asemakaava-arkkitehti Brunilan ja geodeetti Lillen toimeksi laatia ehdotukset semmoiseksi kaupungin tonttien sisäisten rajalinjain korkeusmääräyksiksi, mitkä Maistraatin jäljennöksenä tämän oheen liitetyn kirjeen mukaisesti joulukuun 2 päivältä viime vuotta N:o 138 tästä lähin on tonttikarttaan merkittävä, ovat työpäällikkö, kaupungin asemakaava-arkkitehti ja geodeetti tämän oheisessa kirjelmässä Hallitukselle lähittäneet mainittua tarkoitusta varten laaditut korttelien N:ojen 251, 284, 297, 321, 326, 331, 333, 335, 336, 338 a, 338 b, 339, 340, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 358, 359, 361, 362, 364, 371, 373, 375, 376, 377, 378, 386, 387, 388, 407, 408, 409, 424, 425, 435, 436, 442, 447, 462, 485, 486, 522, 523 ja 525 asemapiirustukset, ja on Hallituksella, jolla puolestaan ei ole ollut mitään muistuttamista mainittuja ehdotuksia vastaan, täten kunnia lähettää ne Kamarin vahvistettaviksi, minkä

ohessa Hallitus esittää että, kun puheena olevain ehdotusten laatiminen kortteja N:oja 251, 321, 338 a, 338 b, 346 ja 349 varten on pintamuodostuksen laadun johdosta kohdannut suuria vaikeuksia, näiden korttelien korkeusmääräykset olisi tarkistettava kortteja rakennettavaksi luovutettaessa.

G. Idström.

Oskar Möller.

HELSINGIN KAUPUNGIN

VLEISTEN TÖIDEN HALLITUS.

*Helsingissä,
helmik. 10 p:nä 1917.*

N:o 33.

Helsingin Rahatoimikamarille.

Liite F.

Vahvistettavaksi on Hallituksella kunnia täten lähettää tämän oheinen, Rakennuskonttorin laatima ja Hallituksen tänä päivänä hyväksymä ehdotus tämän kaupungin korttelin N:o 284 tontinrajain korkeusmääräyksiksi.

G. Idström.

Oskar Möller.

Muonitustoimikunnan lausunto Helsingin työväenjärjestöjen esityksen johdosta, joka koskee toimenpiteisiin ryhtymistä elintarvehädän lieventämiseksi.

Kaupunginvaltuustolle.

Lähetteessä kuluvan huhtikuun 13 päivältä on Valmisteluvaliokunta pyytänyt Muonitustoimikunnan lausuntoa Helsingin työväenjärjestöjen eduskunnan Kaupunginvaltuustolle antaman kirjoituksen johdosta, jossa huomautetaan, että elintarpeiden hankinta on käynyt kunnan vähävaraisille jäsenille erittäin vaikeaksi, osin syystä että usean laatuista elintarpeita ei ole täällä rahastakaan riittävästi saatavana, osin syystä että hinnat ovat niin korkeat, että tulot eivät riitä kaupan olevain tavarain ostamiseen. Kun tästä johtunut hätä ja levottomuus uhkaa ilmetä arveluttavissa muodoissa, ellei kiireellisiin toimenpiteisiin hädän poistamiseksi ryhdytä, vaativat hakijat:

että kaupungin on hankittava ja ostohinnasta vähävaraisille myytävä elintarpeita ja polttoaineita;

että suurimmassa tarpeessa oleville osin annetaan raha-apua, osin myydään välttämättömiä elintarpeita hinnasta, jonka he kykenevät maksamaan; sekä

että avustukset on jettava työväenjärjestöjen valitseman komitean ja Muonitustoimikunnan välityksellä.

Siten saamaansa tehtävää täyttääkseen on Muonitustoimikunta ensinnäkin katsonut olevan Kaupunginvaltuustolle esittäminen katsauksen Toimikunnan toimintaan elintarpeiden ja muiden tarvikkeiden saannin turvaamiseksi väestölle.

Mitä ensinnä halkojen hankintaan tulee, pyytää Muonitustoimikunta viitata tästä asiasta viime helmikuun 9 päivänä antamaansa seikkaperäiseen esitykseen (*Pain. asiakirj. N:o 8 vuodelta 1917*), jossa tehdään selkoa Toimikunnan halko-osaston toiminnasta 1916 vuoden loppuun. Vaikeudet, joita riittävään halkomääräin hankinta kaupunkiin jo aikaisemmin kohtasi, ovat sittemmin yhäkin lisääntyneet. Halonhinnat ovat edelleen kohonneet, etusijassa työpalkkain nousun johdosta, mutta varsinkin on halkojen kuljetus tänne kohdannut miltei voittamattomia vaikeuksia, kun valtionrautatiet veturien ja vaunujen puutteessa eivät ole voineet antaa riittävää halkojen määrää kaupungin käytettäväksi.

Kuluvan vuoden alusta viime maaliskuun loppuun on vedätetty seuraavat halkomäärät rautatienasemille ja lastauspaikkoihin:

	Koivuhalkoja.	Havup.halkoja.	Sekahalkoja.	Yht. slt.
<i>Rautatien varsilla</i>	51,000	42,390	41,740 =	135,130
<i>Saaristossa</i>	2,550	2,500	5,890 =	12,940
Yhteensä sylvä	53,550	44,890	49,630 =	148,070

Kuluvan vuoden alusta viime maaliskuun 31 päivään on osin yksityisille ja osin kaupungin virastoille ja laitoksille myyty yhteensä 31,623 sylvä. Helsingin halko-
pihoilla oli $\frac{31}{3}$ 1917 varastossa 4,600 sylvä ja kuljetuspaikoilla oli jäljellä 111,847
sylvä. Halkojen hankintaan käytetty pääoma nousee nykyään yli puolenkymmenettä
miljoonan markan. Vähävaraisen väestön halkotarvetta on alinoma tyydytetty myy-
mällä n. s. kilopuita, joita on mennyt kaupaksi suuret määrät. Näistä haloista saatu
hintaa on jonkin verran alempi kaupungin omaan kustannusten hintaa. Hinnanero
korvautuu sillä, että halkokonttori sen sijaan muista haloista laskee hiukan korkeamman
hinnan kuin se itse on maksanut.

Mitä varsinaisiin elintarvekysymyksiin tulee, on Muonitustoimikunnan pääasial-
linen toiminta alusta alkaen ollut suunnattu riittävän *jauho- ja leipäviljavaraston*
hankkimiseen mahdollisena pula-aikana käytettäväksi kaupungin väestön tarpeisiin.
Jo kahtena ensimmäisenä sotavuonna on Muonitustoimikunnan Viaporin linnoituksen
komentajan tehokkaalla avustuksella, hän kun on Muonitustoimikunnalle hankkinut
tarpeelliset kuljetusluvut, onnistunut Venäjältä hankkia melko suuria viljavarastoja,
joita nykyään säilytetään täällä Muonitustoimikunnan tavarasuojissa. Näitä vilja-
varastoja on nykyään:

noin 4 miljoonaa kg ruisjauhoja ja
" 1 " " vehnäjauhoja.

Näiden varastojen sekä kaupungin leipurien hallussa olevain, tosin verraten
vähäisten vehnäjauhomääräin avulla voi kaupunki odotettavana olevan kovan leivän-
puutteen aikana sotavuosien aikaisesta suuresta väkiluvun lisääntymisestä huolimatta
korttijärjestelmää käyttämällä säädellä leivänkulutuksen usean kuukauden aikana.

Tietenkin on Muonitustoimikunta ponnistanut kaikki voimansa täydentääkseen
kaupungin varastoja edelleen, niin että kaupungin väestö voisi tulevaisuuteen nähden
olla levollinen ainakin mitä tärkeimmän elintarpeen, leivän, saantiin tulee. On kui-
tenkin osottautunut aivan mahdottomaksi nykyisten kuljetus- ja hintaolojen vallitessa
saada uusia viljamääriä Venäjältä, eivätkä Muonitustoimikunnan yritykset, joita linnoi-
tuksen komentaja on tukenut, ainakaan tähän asti ole menestyneet. Toivottava on,
että olot viljamarkkinoilla kääntyvät paremmiksi ja että maamme uuden kenraali-
kuvernöörin antama lupaus viljantuonnin lisääntymisestä avoveden tultua täyttyy.

Paitsi viljaa on Muonitustoimikunta koettanut hankkia *perunoitakin*, mutta

tähän asti ei Toimikunnan ole onnistunut saada tätä tarvetavaraa mainittavammin määrin, sittenkun Virosta kiellettiin viemästä perunoita. Kysymys suurisuuntaisen perunanviljelyksen toimeenpanemisesta kaupungin mailla ja maa-alueilla on Rahatoimikamarin ja Muonitustoimikunnan yhteisesti valmisteltavana.

Sokerin, voinin, juuston ja lihan saantiin ei Muonitustoimikunta ole voinut välitömästi vaikuttaa, kun maamme hallitus on eräiden vahvistamaisa perusteiden mukaan järjestänyt näiden tarvikkeiden hankinnan väestölle. Muonitustoimikunnan on sentähden näihin tavaroihin nähden täytynyt tyytyä hallituksen määräämään järjestelmään puitteissa koettamaan pitää huolta tarjona olevain niukkain varastojen oikeudelmukaisesta ja tasaisesta jakelusta. Tässä on Muonitustoimikunnalla ollut voitettavana melko suuria vaikeuksia eri jakelujärjestelmän toimeensaamisessa, syystä että kunnalla ei ole ollut oikeudellista toimivaltaa, minkätähden Muonitustoimikunnan on ollut pakko järjestää kaupungin ja jakelijain sekä näiden ja kuluttajain välinen oikeusuhde vapaaehtoisten sopimusten pohjalla käyttämällä välikirjoja, uhkasakkomääräyksiä y. m. Ilmeistä on, että kaikki tämä menettely on aikaansaanut monta mutkaa ja paljon hämminkiä. Nyttemmin on hallitus, niinkuin tunnettu, ottanut huomioon nämä vaikeudet ja eduskunnalle antanut esityksen sen laillisen toimivallan hankkimiseksi kuntain hallituksille, jota näiden asiain tyydyttävä järjestäminen välttämättä edellyttää.

Kun, niinkuin edellä mainittiin, Muonitustoimikunnan työskentelyä tähän asti ovat sitoneet ne normit, mitkä entinen hallitus oli vahvistanut elintarvepolitikan alalla, on Muonitustoimikunnalla useasti ollut aihetta Senaatilta anoa muutosta Toimikunnan käsityksen mukaan epätarkoituksenmukaisiin tai ilmeisesti vahingollisiin määräyksiin. Tavallisesti ei näitä alistuksia kuitenkaan ole otettu huomioon.

Edellä mainitun laatuisten elintarpeiden saanti on, niinkuin tunnettu, tänä vuonna ollut sängen vaihteleva. Varsinkin on näin laita lihan, jonka saannin vaihtelut helmikuun alusta lähtien, jolloin kaupunki otti jakelun toimekseen, käy selville seuraavasta taulusta:

Helsingin kaupungin lihakonttori on vastaanottanut:

Helmik. 12—17 p:nä	77,881	kg	lihaa
" 19—24 "	17,558.5	"	"
" 26— maal. 3 p:nä	48,131	"	"
Maalisk. 5—10 p:nä	30,752	"	"
" 12—17 "	26,577.5	"	"
" 19—24 "	56,270	"	"
" 26—31 "	56,422	"	"
Huhtik. 2— 7 p:nä	87,562.5	"	"
" 10—14 "	58,551.5	"	"
	<hr/>		
	Yhteensä	459,706	kg lihaa

Näiden 9 viikon kuluessa on viikottainen keskimäärä 51,077,3 kg.

Pyrkiessään järjestämään *maitokysymystä* kuluttajaedun kannalta mahdollisimman edullisella tavalla on Muonitustoimikunnalla ollut vastassaan entisen Senaatin hinnan-säätelypolitiikka, joka on ehkäissyt tuontia ja riistänyt Muonitustoimikunnalta kaiken mahdollisuuden järjestää hankintaa. Monituisia kertoja on Muonitustoimikunta entiselle Senaatille tehnyt alistuksia voim- ja juuston hintoihin verraten suhteettoman alhaisen rajahinnan korottamisesta, mutta näistä esityksistä ei ole ollut toivottua tulosta. Maitokysymyksen nykyiseen tilaan nähden pyytää Muonitustoimikunta viitata sanomalehdissä hiljattain julkaistua Maitokonttorin selontekoon.

Tämä riittänee valaisemaan työväenjärjestön esityksen ensimmäistä pontta.

Mitä sitten tulee ehdotukseen raha-apujen jakamisesta tahi elintarpeiden myymisestä halpaan hintaan vähävaraisille, pyytää Muonitustoimikunta lausua seuraavaa:

Jo ennen esillä olevan lähetteen saapumista Muonitustoimikuntaan oli Toimikunnassa tehty ehdotus vähävaraisten kaupungin asukasten elintarvehankinnan helpottamisesta antamalla heille suoranaista avustusta kunnan varoista. Ehdotus tarkoitti, että otettaisiin käytäntöön alennusliput, joita jaettaisiin tarvitseville ja jotka oikeuttaisivat ostamaan eräitä tavaroita myymälöistä tahi saamaan ruokaa kansanruokaloista alennettuun hintaan, niin että kaupunki lunastamalla alennusliput korvaisi hinnaneron. Alennusliput jaettaisiin, sittenkun hakijain taloudellisia oloja olisi tarkoin tutkittu, ja tämän tutkimuksen toimittaisivat piirikomiteat, joiden jäseniksi oli toivottu saatavan täkäläisten työläisnaistenkin järjestöihin kuuluvia henkilöjä.

Tämä hanke käy, niinkuin näkyy, samaan suuntaan kuin työväenjärjestöjenkin nyt tekemä esitys, vain sillä erotuksella että siinä ehdotetaan jakelu toimitettavaksi työväenjärjestöjen välityksellä yksissä neuvoin Muonitustoimikunnan kanssa. Toimikunnan mielestä ei tässä kohden mikään periaatteellinen näkökohta estä täyttämästä työntekijäin toivomusta.

Raha-apujen jakamista Muonitustoimikunta sitä vastoin ei voi puoltaa.

Ehdotettu luontoisapujen jakaminen ei olisi laadultaan vaivaisapua, vaan tarkoitettu tulemaan niidenkin väestöryhmän hyväksi, joilla on työansiota tahi välttämätön toimeentulo, mutta jotka siitä huolimatta kaikkien elintarpeiden tavattoman kalliiden hintain johdosta ovat nälkäräjällä. Jakelussa ei olisi otettava huomioon ainoastaan työväestöä, vaan muitakin väestöryhmiä, esimerkiksi köyhiä leskiä, pikku-eläkkeen saajia ja muita n. s. „kainoja köyhiä“, jotka kovasti kärsivät nykyisistä elintarveoloista.

Tietysti tuottaisi tämän laatuinen avustustoiminta kunnalle runsaita menoja, mutta kaupunginviranomaisten tulisi siitä huolimatta tehdä tämä uhraus. Nykyisenä pula-aikana, jolloin laajain väestökerrosten on mahdoton hankkia itselleen elintarpeita riittävin määrin, on yhteiskunnan ehdoton velvollisuus astua auttamaan lain mää-

räämän vaivahoidon rajain ulkopuolellakin. Tuollainen yhteiskunnan velvollisuus auttaa heikommassa taloudellisessa asemassa olevia kansanluokkia on jo tunnustettu Skandinaviainkin suuremmissa kaupunkiyhdyskunnissa, jotka ovat siinä kohden ryhtyneet tehokkaisiin toimenpiteisiin. Huomattava on kuitenkin, että näissä maissa hallitus on yhdyskunnille antanut tehokasta apua valtiovaroista, ja toivottavaa olisi, että meilläkin valtiovallat kävisivät samaa tietä.

Kysymys edellä puheena olleen järjestelmän ottamisesta käytäntöön yhteiskunnan vähävaraisten jäsenten auttamiseksi on nykyään valmisteltavana Muonitus-toimikunnan asettamassa alakomiteassa, ja tulee seikkaperäinen ehdotus tästä asiasta kohdakkoin annettavaksi Kaupunginvaltuustolle. Muonitustoimikunnan mielestä olisi Kaupunginvaltuuston kuitenkin jo asian nykyisessä vaiheessa osotettava auliuttaan ehdotetun avustustoiminnan aikaansaamiseen antamalla tarpeellinen määräraha, aluksi esimerkiksi 300,000 markkaa, Toimikunnan käytettäväksi puheena olevaan tarkoitukseen.

Edellä lausutun nojalla ehdottaa Muonitustoimikunta, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

antaa Muonitustoimikunnan käytettäväksi 300,000 markan määrärahan elintarpeiden hankkimiseksi alennetuin hinnoin kaupungin vähävaraisille asukkaille sillä tavoin kuin Kaupunginvaltuusto Muonitustoimikunnan laatiman lähemmän ehdotuksen mukaan vastedes määrää.

Lähetekirjat palautuvat tämän mukana.

Muonitustoimikunnan puolesta:

Alfred Norrmén.

John Uggla.

Esitys Viikin kapteeninvirkatalon vuokraoikeuden lunastamisesta sekä virkatalon nykyisen haltijan irtaimiston lunastamisesta.

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI

Huhtik. 16 p:nä 1917.

N:o 319.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Kaupunginvaltuustolle tehdyssä, kaupungille hankittavia maa-alueita koskevassa esityksessä (*Kvston pain. asiakirj. N:o 18 vuodelta 1917*) on niinkään kajottu kysymykseen Viikin kapteeninvirkatalon luovuttamisesta kaupungille. Kaupungin maanhankintakysymystä valmistelemaan asetettu Kaupunginvaltuuston komitea on sen ohessa lausunut toivomuksen, että Rahatoimikamari ryhtyisi mahdollisimman pian toimiin mainitun virkatalon hankkimiseksi kaupungille. Tämän johdosta on Rahatoimikamari tiedustellut Senaatin Kamaritoimituskunnan päälliköltä, osin miten valtio suhtautuisi kysymykseen Viikin virkatalon vuokraoikeuden siirtämisestä kaupungille ja osin mitä toiveita kaupungilla olisi sen saamisesta lunastamalla omakseen. Jälkimäistä kysymystä ei voitane ratkaista välittömästi, mutta arveluna lausuttiin, ettei kaupungin toiveiden toteutuminen kohtaisi hallituksen puolelta estettä mikäli virkatalon lunastamista koskee. Mitä taas tuli vuokraoikeuden siirtoon, ei Toimituskunnan puolelta ollut estettä olemassa, minkätähden vuokransiirto voitaneen asianmukaisesti hyväksyä.

Jonkin verran epäröimistä on tämän johdosta Rahatoimikamarissa syntynyt siitä, olisiko odotettava hallituksen lopullista vastausta Viikin virkatalon lunastuskysymyksessä, ennenkuin Rahatoimikamari ryhtyy muihin toimenpiteisiin, vai tulisiko Kamarin, siihen katsomatta että omistusoikeuskysymys oli epävarmalla pohjalla, ryhtyä keskusteluihin mainitun maatilän vuokraoikeuden siirtämisestä. Rahatoimikamari on valinnut jälkimäisen vaihtopuolen. Kaupungin kannalta katsoen olisi epäilemättä sängen tärkeää, että se jo tänä keväänä voisi omiksi tarpeikseen viljellä virkatalon melko laajoja viljelysmaita (noin 300 ha) sen maanviljelyksen yhteydessä, jota kaupungin varalle tulee harjoitettavaksi Dömarbyn, Boxbackan, Brusan ja Strömin maatiloilla.

Edellä mainittujen seikkain johdosta on Rahatoimikamari ryhtynyt keskusteluihin Viikin kapteeninvirkatalon nykyisen vuokraajan, leskirouva Thekla Vaseniuksen kanssa, joka on ilmoittanut suostuvansa 300,000 markan kertakaikki-

sesta korvauksesta sekä luovuttamaan kaupungille vuokraoikeuden ja hänelle ehkä maksettavan sotavahingonkorvauksen että myös kaupungille myymään omistamansa rakennukset, maanviljelyskalat, puutarha-, karjatalous- ja muun irtaimiston, hevoset, lehmät ja korjatun vuodentulon, joiden kaikkien luku, määrä ja yksikköhinta käyvät selville tämän oheisista tarjouksesta ja erikoisluettelosta (Liitteet I ja II). Rahatoimikamari on epäröimättä voinut hyväksyä leskirouva Vaseniuksen esittämät ehdot. Mitä taas tulee irtaimistoon ja sille pantuun arvoon, on Rahatoimikamari asiantuntijoilla toimituttanut katselmuksen paikalla ja voinut vakuuttua siitä, että pyydettyä hintaa ei käy pitäminen kohtuuttomana. Vaikkakin esim. lehmän hinta on keskimääräistä markkinahintaa korkeampi, on tämä selitettävissä siten, että puheena olevat lehmät ovat runsaslypsyisiä, antaen mikäli on ilmoitettu kukin 3,000 litraa maitoa vuodessa. Toiselta puolen voi katsoa korjatun vuodentulon hinnan olevan alhaisempi sitä, mikä siitä nykyään saataisiin avonaisilla markkinoilla. Tähän huomautettaneen että, kun kysymys Viikin kapteeninvirkatalon hankkimisesta vuonna 1912 otettiin käsiteltäväksi, ilmoitti vuokraaja silloin suostuvansa 100,000 markan hinnasta luovuttamaan maanviljelyskalat sekä osan omistamiaan rakennuksia kaupungille. Käsittääkö nykyinen tarjous saman kuin vuonna 1912 tehty, on vaikea varmasti ratkaista. Mutta vaikka niinkin olisi laita, saa huomattava hinnankorotus luonnollisen selityksensä silloisen ja nykyisen hintatason välisestä erotuksesta. Huutokaupalla tai vähin erin myydessä saisi vuokraaja luultavasti rakennuksista, irtaimistosta ja korjatusta vuodentulosta enemmän kuin tarjouksessa vaaditaan kaupungilta. Rahatoimikamari on sentähden voinut puoltaa vuokraajan tarjouksen hyväksymistä tältä kohden.

Mitä tulee vuokraoikeuden siirrosta vaadittuun korvaukseen, on Rahatoimikamarista tosin näyttänyt siltä, kuin olisi vuokraajan ilmoittama määrä, 59,841 markkaa, suurenlainen, varsinkin kun vuokratuottoa on enää jäljellä ainoastaan neljä vuotta. Vuonna 1912 arvioi vuokraaja korvauksen 50,000 markaksi. Vuokraajan mainitsemiin seikkoihin viitaten (Liite I) sekä siihen katsoen, että kaupunki saisi koko sota-ajalta tulevan korvauksen, on Rahatoimikamari kuitenkin voinut puoltaa tarjousta tältäkin kohden.

Kaupungille siirtyvä valtion ja vuokraajan välinen sopimus pannaan tämän oheen (Liite III). Siitä näkyy, että vuokraajan on m. m. vuosittain maksettava vuokraa 675 hehtolia viljaa, puoleksi rukiita ja puoleksi ohria, sekä vastattava kunnan- ja kruununvaroista ynnä palovakuutusmaksuista, mitkä kaikki yhteensä nousevat hiukan yli 1,000 markan, ja lisäksi pidettävä kunnossa viertotietä noin 1 kilometrin matka Vanhankaupungin sillasta lähtien sekä erinäisiä kyläteiden osia. Päivätöistä, rahavuokrista ja luontoisveroista on virkatalolla tuloja likimain vuosivuokraa ja yleisiä rasituksia vastaava määrä.

Rahatoimikamari on siis katsonut voivansa puoltaa aikaisemmin ajatellusta menettelystä jossain määrin poikkeavaa menettelyä, aikaisemmin kun oli aikomus

hankkia kaupungille tilan omistusoikeus, jota vastoin ei joudutettu vuokran-siirtokysymyksen ratkaisua. Nyt ehdotettua menettelyä perustelee osin se tila, johon kysymys virkatalon omistusoikeuden hankkimisesta on joutunut, osin taas halu saada maatilan viljelysalat kaupungin haltuun kunnan laitosten muonitus-tarpeen turvaamiseksi. Ja kun sitä taloudellista uhrausta, johon kaupunki tämän johdosta antautuu, saanee katsoa verraten vähäpätöiseksi, on Rahatoimikamari puoltanut edellä mainittua menettelytapaa.

Kun tässä tapauksessa tarvitaan tuntuva rahamäärä ja käy epäileminen, sopiiko sitä panna ensi vuoden menosääntöön, on Rahatoimikamari arvellut, että kysymys menon suoritustavasta otettaisiin käsiteltäväksi virkatalon omistus-oikeuden hankintakysymyksen yhteydessä, joka kysymys luultavasti voidaan saattaa tämän vuoden kuluessa lopullisesti käsiteltäväksi, jolla välin nyt tarvit-tava menomäärä maksettaisiin edeltäpäin kaupunginkassasta.

Edellä mainitsemillaan perusteilla pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen ehdottaa, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

300,000 markan hinnasta ottaa leskirouva Thekla Vaseniukselta haltuunsa Viikin kapteeninvirkatalon vuokraoi-keuden sekä lunastaa hänen siellä omistamansa rakennukset, irtaimiston ja korjatun vuodentulon laaditun erikoisluettelon mukaan ja muutoin hänen esittämissä ehdoin;

puheena olevan rahamäärän maksettavaksi edeltäpäin kaupunginkassasta, ollen Rahatoimikamarin vastedes tehtävä esitys siitä, onko tämä summa pantava maksettavaksi vaki-naisista menoista vai suoritettava lainavaroista; sekä

valtuuttaa Rahatoimikamarin ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin maatilan asianmukaiseksi hoidattamiseksi kuluvana viljelyvuonna.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Georg Estlander.

Helsingin Rahatoimikamarille.

Saatuani tietooni, että Rahatoimikamari on pitänyt pyytämäni 60,000 markan korvausta Viikin vuokraoikeuden luovuttamisesta kaupungille liian suurena, pyydän kunnioittaen huomauttaa seuraavaa:

Vuodesta 1846 lähtien eli 70 vuotta on virkatalo ollut miesvainajani († 1868) ja minun hallussani. — Paitsi sitä näkymätöntä pääoma, mikä on pantu peltoviljelyksen laajaperäisiin parannuksiin, olen mainitun ajan kuluessa teettänyt lukuisia rakennuksia aivan omalla kustannuksellani, olematta valtion puolelta annettu mainittuihin rakennuksiin työaineitakaan. Niinpä on Viikin mailla nykyään 10 isoa rehuvajaa, jotka oikeastaan ovat minun omaisuuttani, ja sama on laita päärakennuksen, joka niinkään on teetetty minun kustannuksellani.

Sen virkataloasetuksessa olevan omituisen pykälän nojalla, jossa sanotaan, että vuokraajan tulee katsoa, että virkatalossa on tarpeellinen määrä rakennuksia, on kuitenkin kruunu ottanut nämä rakennukset omikseen. — Tämä kaikki tulee nyt kaupungin hyväksi. Jos vaatimukseni mainitussa kohden aikaisemmin olivat pienemmät, johtuu tämä siitä, että olot silloin olivat toiset, että silloin olisin voinut sijoittaa rahani edullisesti ja että rahan arvo silloin oli miltei kaksi kertaa suurempi.

Toivon sentähden, että Rahatoimikamari nämä seikat huomioon ottaen ei pidä pyydettyä korvausta liiallisena, sillä varmaankaan eivät kaupunginviranomaiset tahdo kohuttomasti hyötyä yksityisen kansalaisen työstä.

Jos tarjoukseni hyväksytään, suostun sitä paitsi kaupungille luovuttamaan minulle vuosilta 1914, 1915 ja 1916 tulevan korvauksen erinäisten virkatalon maalla teetettyjen töiden aikaansaamista vahingoista, joka korvaus siis tulee kaupungille.

Lopuksi pyydän mainita, että virkataloa rasittaa vapaaehtoisesti myönnetty eläke. Leski Karhulin (85 vuotias) ja asuva Malmilla on vuosittain saanut 2 hl rukiita, 2 hl perunoita, nelikon silakkaa sekä 104 litraa maitoa (2 litraa viikossa), ja leski Bergström (70 vuotias) vapaan asunnon eräässä virkatalon rakennuksessa, 2 hl rukiita, nelikon silakkaa, 312 litraa maitoa (6 litraa viikossa) sekä oikeuden viljellä pientä perunamaata. He ovat kumpikin raihnaisia eivätkä sentähden kauan ole kaupungin rasituksena.

Sitä paitsi on virkatalossa ollut pienenlätä riihirakennus luuvineen, missä vanhan ajan tavan mukaan puitiin varstoilla. Tämä riihirakennus tuhoutui murhapolton johdosta kymmenkunta vuotta takaperin. Tätä virkatalon hoidossa aivan tarpeetonta rakennusta en ole uudelleen teettänyt, mutta kun se oli virkatalon rakennus, on minun täytynyt sitoutua vuokrasta luopuessani teettämään samanlainen sijaan. Tästä sitou-

muksesta haluan vapautua, varsinkin kun teettämälleni uudenaikaiselle puimahuoneelle hirsistä rakennettuine kuivausriihineen ja holvattuine lämmityskellarineen sekä sen yhteydessä olevalle isolle makasiinille ja luuvalle on pantu niin alhainen arvo kuin 4,000 markkaa eli likimain 50 % todellisesta arvosta.

Kruunun virkatalon siirtyessä vuokraajalta toiselle on tapana toimittaa n. s. tulo- ja lähtökatselmus, jolloin tavallisesti myös voi ilmaantua n. s. talonrappeutta. Siinä ehkä määrättävistä kustannuksista haluan kokonaan vapautua, varsinkin koska rakennukset ovat välttävässä kunnossa.

Virkatalon metsästysoikeus on vuokrakauden loppuun vakuutettu pojalleni, palomestari Gösta Waseniukselle, jonka uhraukset ja usein henkilökohtaista vaaraa tuottanut toiminta maatilán laajoissa kaislistoissa on näistä kehittänyt luonnonpuiston, ja haluan sentähden, että hän edelleen saa tätä etua nauttia.

Kun niinkuin tunnettu nykyään vallitsee asunnonpuutetta ja epätietoista on, voinko lähiaikoina saada sopivaa asuntoa, haluan käyttää asuntoani edelleen jonkin aikaa, en kuitenkaan kauempaa kuin syyskuun 1 päivään, sekä saada syyskuun 1 päivään asti käyttää hyväkseni yhden lehmän maidon. Tietenkin haluan mahdollisimman pian muuttaa pois virkatalosta, jos kaupunki sen ottaa haltuunsa.

Tässä esitettyihin seikkoihin viitaten jätän täydellä luottamuksella asian koko laajuudessaan Rahatoimikamarin tutkittavaksi, arvosteltavaksi ja ratkaistavaksi, siinä toivossa että Kamari ei katso esittämiäni vaatimuksia kohtuuttomiksi.

Helsingissä, huhtikuun 15 päivänä 1917.

Thekla Wasenius.

Kalustoluettelo.

Omat rakennukset y. m.

Puimahuone.....	4,000: —	
Puutarhavaja	200: —	
Veistotupa (2 huonetta).....	2,000: —	
Pehtorin asunto (5 huonetta).....	6,000: —	
Voudin asunto (2 huonetta)	2,000: —	
S:n ulkohuonerakennus	300: —	
Sauna (kasarmin vierellä)	200: —	
Paja	400: —	
Ulkohuone (kasarmin vierellä)	200: —	
Reinin tupa (2 huonetta).....	2,000: —	
Puutarhurin asunto (4 huonetta)	5,000: —	
S:n (2 ulkokuonetta)	300: —	
1 aitta	100: —	
2 navettaa	400: —	
1 vaja	200: —	
6 s:n	900: —	
1 kivikellari	1,000: —	
1 kellari	200: —	
1 asuinrakennus (2 huonetta)	3,000: —	
1 navetta.....	200: —	
1 lato tallimäellä	200: —	28,800: —

Ajo- ja maanviljelyskaluja.

1 ajovaunut	700: —	
1 kiesit	100: —	
1 ajorattaat	600: —	
2 työrattaat	400: —	
1 roskat	400: —	
1 ajoreki	300: —	
3 s:n à 60: —.....	180: —	
1 perunareki	30: —	
1 maitoreki	120: —	
	<hr/>	
	Siirros 2,830: —	28,800: —

	Siirros	2,830: —	28,800: —
1 pari vaununsiloja		200: —	
2 kiesinsilat		400: —	
2 luokkavaljaat		200: —	
22 työsilat		3,500: —	
5 paria kakkuloita		10: —	
3 takarekeä		300: —	
6 auranhinaa		120: —	
2 paria aisoja		40: —	
5 rattaat (maito- ja peruna-)		1,000: —	
2 lantarattaat		600: —	
18 pitkää rekeä		1,200: —	
8 heinärekeä		800: —	
3 talvijassikkaa		60: —	
2 jyrää (puu-)		150: —	
1 puimakone lokomobiiliin		10,000: —	
1 viskuri		50: —	
1 viljanlajittelija		150: —	
2 kannellista lantarekeä		10: —	
15 paria aisoja		45: —	
1 lapioäes		30: —	
1 karhi		25: —	
3 käyräpiikkistä äestä		75: —	
1 veitsiäes		15: —	
5 viikatetta		10: —	
1 pulkkareki		15: —	
6 hevosen kaulapaitaa		60: —	
2 rintasilat		200: —	
6 köyttä		30: —	
20 riimua		200: —	
15 hevosloimia		225: —	
2 tallinlyhtyä		10: —	
5 silatyynyä		50: —	
2 sankoa		6: —	
5 lapiota		25: —	
8 kousaa		24: —	
3 niittokonetta		1,200: —	
2 teräskankeä		30: —	
4 rautakankea		60: —	
3 heinähankoa		6: —	
	Siirros	24,061: —	28,800: —

	Siirros	24,061: —	28,800: —
3 jäätuuraa		24: —	
2 kourulapiota		12: —	
1 uusi rattaankori		100: —	
1 s:n		100: —	
1 työkalukaappi		25: —	
1 höyläpenkki		50: —	
1 höyryllä käypä silppukone		200: —	
1 lumiaura		20: —	
1 oja-aura		200: —	
4 elorattaat		500: —	
5 linjaalirattaat	1,000: —		
1 heinänsiemenkylvökone		75: —	
1 rivikylvökone		400: —	
1 s:n		300: —	
2 hevosharavaa		600: —	
9 rattaat korineen	2,000: —		
1 perunannostokone		300: —	
4 jousiäestä		400: —	
2 Hankmo-äestä		500: —	
2 äestä		100: —	
2 rullaäestä		100: —	
3 auraa		300: —	
2 s:n		200: —	
1 perkausäes		75: —	
6 sahraa		120: —	
2 s:n		10: —	
1 pari raudoittamattomia rattaanpyöriä		30: —	
2 kivrattaat		40: —	
150 vasua		120: —	
6 s:n isompaa		25: —	31,987: —

Puutarhakalustoa.

3 rautaharavaa		6: —	
1 kihveli		5: —	
1 pensassakset		5: —	
1 nurmenleikkuukone		25: —	
2 ruiskukannua		6: —	
	Siirros	47: —	60,787: —

	Siirros	47: —	60,787: —
2 sankoa		6: —	
1 työntörrattaat		6: —	
1 oksasakset		5: —	
15 hyötylavanmattoa		45: —	
50 hyötylavan ikkunaa		250: —	
1 kousa		2: —	361: —

Navettakalustoa.

1 vesipumppu	150: —	
2 saavia	10: —	
2 sankoa	4: —	
7 lyhtyä	7: —	
5 lypsysankoa	10: —	
1 puusaavi	5: —	
5 maitoastiaa, 50-litran	200: —	
15 „ pienempää	200: —	
25 maitovatia	75: —	
3 pitkulaista maitosaavia	150: —	
1 maitosiivilä	20: —	
2 pesupunkkaa	20: —	851: —

Hevosia, lehmii y. m.

10 hevosta à 2,500: —	25,000: —	
7 s:n à 1,500: —	10,500: —	
38 runsaslypsyistä lehmää à 2,000: —	76,000: —	
2 vasikkaa	200: —	
1 sonni	2,000: —	
2 nuorta sonnia	1,500: —	
5 yksivuotiaista hiehoa	2,500: —	
4 astutettua hiehoa	3,000: —	
4 nuorempaa hiehoa	1,600: —	
40 munivaa kanaa	300: —	122,600: —

Sekalaista kalustoa.

1 jäännostokone (kelkka)	5: —	
2 työntörrattaat	10: —	
	Siirros	15: — 184,599: —

	Siirros	15: —	184,599: —
1 uusi pitkäreki		40: —	
1 kranasaha		15: —	
1 sauvoim		2: —	
1 silppukone		100: —	
1 vesireki ammeineen		50: —	
1 talja köysineen		50: —	
1 kymmenysvaaka punnuksineen		60: —	
1 kivimoukari talttoineen		15: —	
Erinäisiä puutyökaluja		10: —	
1 paloruisku		500: —	
Palokoukkuja		20: —	
Palosankoja		12: —	
2 tahkoa		100: —	
4 vesitynnyriä		300: —	
2 mustaa valmista nahkaa		100: —	
1 päivätyökello telineineen		100: —	
1 kaminipata		100: —	
1 mankeli		25: —	
1 maalipata		60: —	
5 purtiloa		10: —	
Leivinpöytä ja lautoja		25: —	
2 jauholaatikkoa		30: —	
1 käsirattaat		50: —	
3 käsipuntaria		7: —	
2 50 litran mittaa		4: —	
2 rekivällyt		100: —	
2 s:n		80: —	
Erinäisiä siloja		150: —	2,130: —

Heiniä, olkia, viljaa, juurikasveja, noin:

Rukiita 150 hl. à 30: —	4,500: —
Kauroja 350 hl. à 16: —	5,600: —
Vehnää 17 hl. à 40: —	680: —
Perunoita 600 hl. à 20: —	12,000: —
Heinänsiemeniä 700 kg à 2: —	1,400: —
Heiniä 150,000 kg à — :15	22,500: —
Siirros 46,680: —	186,729: —

	Siirros 46,680: —	186,729: —
Kauranpahnoja 62,500 kg à —: 08	5,000: —	
Rukiinpahnoja 25,000 kg à —: 05	1,250: —	52,930: —
<i>2 puhelinkojetta ynnä 3 km johtolankaa</i>	— —	500: —
4 vuoden vuokraoikeuden luovutuksesta ja valtion tuottamista vahingoista sota-aikana	— —	59,841: —
	<u>Smk</u>	<u>300,000: —</u>

Helsingissä, maaliskuussa 1917.

Liite III.

**Keisarillisen Suomen Senaatin
TALOUSOSASTON
Kamaritoimituskunta.**

Tekee tiedtäväksi: että kun Malmbyn Viikin kapteeninvirkatalo entisessä Uudenmaan rakuunarykmentissä, suuruudeltaan 1 1/2 manttaalia ja sijaitseva Helsingin pitäjässä, Helsingin kihlakuntaa, Uudenmaan lääniä, kuninkaankartanoista sekä sotilas- ja siviilikunnan puustelleista huhtikuun 26 päivänä 1871 annetun Keisarillisen Asetuksen ynnä erinäisten edellä mainitun asetuksen pykäläin muuttamisesta toisin kuuluviksi lokakuun 16 päivänä 1894 annetun Keisarillisen Asetuksen johdosta on julkisessa huuto-kaupassa tarjottu viideksikolmatta vuodeksi vuokralle, ja Keisarillinen Senaatti on nähnyt hyväksi hyväksyä leskirouva Thekla Konstantia Waseniuksen tekemän tarjouksen, nimittäin: kuusisataaseitsemänkymmentäviisi (675) hehtolia viljaa kultakin vuodelta, niin on Kamaritoimituskunta tahtonut leskirouva Thekla Konstantia Waseniuksen kanssa tehdä tässä seuraavan vuokrasopimuksen.

§ 1.

Edellä mainittu Malmbyn Viikin kapteeninvirkatalo siihen kuuluvine rakennuksineen ja tiluksineen, torppineen ja taloineen, lukuunottamatta vapaavuosia nauttavia sekä, Keisarillisen Senaatin lokakuun 29 päivänä 1885 antaman määräyksen johdosta, Silta-saarta ja 0.192 tynnyrinalan laajuista kaistaletta manttereella Vantaanjoen pienemmän haaran itäpuolella, luovutetaan leskirouva Thekla Konstantia Waseniuksen viljeltäväksi ja käytettäväksi viideksikolmatta vuodeksi, lukien maaliskuun 14 päivästä 1896 maalis-

kuun 14 päivään 1921, semmoisin oikeuksin ja velvollisuuksin kuin edellä mainitut huhtikuun 26 päivänä 1871 ja lokakuun 16 päivänä 1894 annetut armolliset asetukset sekä tammikuun 26 päivänä 1892 annettu armollinen julistus kruunun pää- ja karjatalojen sekä sotilas- ja siviiliviraston puustellien alaisten torppain areneista lähemmin säättävät.

2 §.

Vuotuista vuokramaksua suoritetaan koko vuokra-aikana kuusisataaseitsemänkymmentäviisi (675) hehtolia viljaa, puolet rukiita ja puolet ohria, jota paitsi vuokraaja vastaa kaikista tilalla sen laadun johdosta olevista veroista ja rasiuksista, mitä laatua lienevätkin.

3 §.

Edellä mainittu vuokramaksu suoritetaan siten, että puolet ehdottomasti maksetaan rahassa sen hinnan mukaan, mikä on vero- ja kymmenysjyvän hintana läänissä, jota vastoin vuokraaja saa toisen puolen suorittaa kokonaan tahi joksikin osaksi joko luonnossa tahi rahassa saman hinnan mukaan; ja on vuokramaksu suoritettava siinä paikkakunnassa ja sillä tavoin kuin kruununverojen suorituksesta yleensä on säädetty.

4 §.

Vuokraajalla on oikeus Kuvnööörille hakemuksen annettuaan ja säädetyn ehdoin siirtää vuokrasopimus toiselle, jossa tapauksessa on Kamaritoimituskunnan asia tutkia ehdotetun henkilön sopivaisuutta sekä antaa siirtokirja.

5 §.

Vuokraajavainajan leski, perillinen tahi oikeudenomistaja voi ottaa haltuunsa virkatalon vuokran tämän välikirjan mukaan jäljellä olevaksi vuokrakaudeksi huhtikuun 26 päivänä 1871 annetun armollisen asetuksen 14, 15 ja 16 §:ssä lähemmin säädetyn ehdoin.

6 §.

Vuokra on menetetty, jos laiminlyödään noudattaa takuun panemisesta annettuja määräyksiä, samoin kuin myös jos vuokraaja näytetään syypääksi häpeälliseen rikokseen, poistuu virkatalosta sen ruokkoa ja viljelystä hoitamatta, jättää sen pellot kylvämättä tai on pakotettu luovuttamaan omaisuutensa velkojainsa tyydyttämiseksi. Hänen perillisansä tahi oikeudenomistajansa ei kuitenkaan tämän johdosta menetä oikeuttaan ottaa vuokra haltuunsa.

Jos vuokra on menetetty, olkoon vuokraaja velvollinen lähtöpäivää nauttimatta luovuttamaan tilan hallustaan ensintulevana puolipaastona.

7 §.

Vuokraaja on velvollinen virkataloa hyvin viljelemään ja rakentamaan sekä siinä ehdottomasti noudattamaan niitä määräyksiä, joita virkatalontarkastaja tai muut viran-

omaiset edellä mainittujen armollisten asetusten mukaisesti voivat hänelle antaa, ja virkatalon metsää on vuokraajan suurimmalla huolella hoidettava sen käyttämistä varten vahvistetun tai vastedes vahvistettavan taloussuunnitelman mukaisesti.

8 §.

Ennen säädetyn vuokrakauden päättymistä on uusi huutokauppa säädetyllä tavalla pidettävä, ja on vuokraajalla, jos hänen on viimeksi pidetyissä katselmuksissa ja katsastuksissa havaittu osottaneen toimekkuutta ja huolekkuutta maatilán hoidossa ja muuten velvollisuutensa hyvin täyttäneen, etuoikeus uudelleen saada vuokra haltuunsa maksusta, jonka Kamaritoimituskunta huutokaupassa tarjotuista hyväksyttäväksi tutkii.

Helsingissä, Keisarillisen Suomen Senaatin Kamaritoimituskunnassa, elokuun 3 päivänä 1895.

Viran puolesta:

Z. Yrjö-Koskinen.

(Sinetti.)

Ossian Wasz.

Komitean mietintö obligatsioonilainan ottamisesta Helsingin kaupungille.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Sittenkun Rahatoimikamari kirjelmässä viime helmikuun 22 päivältä oli, huomauttaen kaupungin jatkuvan kehityksen vaativan hankkimaan kaupungille melko suuren lainan sekä kotimaisilla rahamarkkinoilla nykyään vallitsevan tilanteen näyttävän suotuisalta tuollaisen lainan ottamiselle, esittänyt, että Kaupunginvaltuusto asettaisi asiaa valmistelemaan lainatoimikunnan, jonka ei ainoastaan tulisi Valtuustolle antaa ehdotus asiasta, vaan myös sen ohessa lopullisesti tutkittavaksi ottaa saapuneet lainanhankintatarjoukset, on Kaupunginvaltuusto viime maaliskuun 13 päivänä päättänyt asettaa semmoisen toimikunnan sekä sen jäseniksi valinnut allekirjoittaneet, joilla täten on kunnia mainitun tehtävän täyttämiseksi esittää seuraavaa:

Edellä mainitusta Rahatoimikamarin kirjelmästä käy selville, että kaupungin viimeksi vuonna 1916 ottamasta 12,000,000 markan suuruisesta n. s. velkakirjalainasta oli eri tarkoituksiin osotettu kaikkiaan 1,740,000 markkaa, joten vielä oli käyttämättä 10,150,000 markkaa.

Kaupunginkassasta oli kuitenkin etuanteina maksettu enemmän kuin lainan jäljellä oleva määrä kaupungin ostamain halkojen ja elintarpeiden hintana sekä erinäisiin nykyisen sotatilän aiheuttamiin ylimääräisiin menoihin, minkä johdosta kaupunginkassan käytettävänä olevat varat olivat tuntuvasti vähentyneet ja niiden väliaikaista vähenemistä oli edelleenkin odotettavana. Varovaisuus näytti sentähden kehottavan kaupunkia ajoissa hankkimaan itselleen tarpeellista liikepääomaa.

Mutta paitsi tätä tilapäistä lainatarvetta, jonka sinänsä sopisi paremmin tyydyttää lyhytaikaisella lainalla, koska suurin osa polttoaineiden ja elintarpeiden ostoon edeltäpäin käytetyistä rahamääristä aikanansa suoritettiin takaisin kaupunginkassaan, oli sodan päätyttyä kaupungin teetettävä moniaita yleisiä töitä, joihin välttämättä tarvittiin lainavaroja huomattavat määrät, niin että Rahatoimikamari oli katsonut mainittuihin tarkoituksiin rauhanteon jälkeisinä lähiaikoina tarvittavan lainavaroja vähintään 30,000,000 markkaa.

Lainatoimikunnassa ei ole vallinut epäilystä siitä, että kaupunki tarvitsee huomattavat määrät lainavaroja lähitulevaisuudessa toimeenpantavia yrityksiä

varten. Jo Valmisteluvaliokunnan antamassa mietinnössä kaupungin viimeksi hankkimaa lainaa koskevasta asiasta on mainittu useita semmoisia tarkoituksia ja nykyään esiintyy muitakin huomattavia tarpeita. On tosin mahdotonta nyt laatia lopullista finanssisuunnitelmaa lähivuosiksi, mutta samoin kuin Rahatoimikamari on toimikuntakin sitä mieltä, että mainitun suuntaisten kaupungin tarpeiden pintapuolinenkin tarkastelu jo näyttää osottavan välttämättömäksi, että kaupunki kohdakkoin ottaa uuden obligatsioonilainan, ja toimikunta voi pääasiassa yhtyä Rahatoimikamarin laatimaan, kaupungin lähiaikaista lainatarvetta osottavaan laskelmaan.

Käsiteltävänä on nykyään kysymys huomattavain maa-alueiden hankkimisesta kaupungille, ja tuloksena lienee, että maatilain ostoon käytetään suuria rahamääriä, ehkäpä kokonaista 6—7 miljoonaa markkaa.

Sähkö-, vesi- ja kaasulaitoksen laajentamiseen tarvitaan tuntuvia rahamääriä, arviolta 9—10 miljoonaa markkaa.

Tehdasalueen kuntonpanaan, jota työtä ei enää käy kaukaiseen aikaan lykkääminen, on ilmoitettu tarvittavan arviolta 2 1/2 miljoonaa markkaa.

Sodan päätyttyä voi edellyttää kaupan ja merenkulun tuntuvasti elpyvän, minkä johdosta on tarpeen nopeita ja laajaperäisiä toimenpiteitä viennin ja tuonnin helpottamiseksi, varsinkin kun Helsingin kaupungin täytyy varustautua kiivaaseen kilpailuun Suomenlahden eteläpuolella sijaitsevain kaupunkien kanssa, joihin erällä vaikutusvaltaisilla tahoilla näyttää suunniteltavan Skandinavian liikenteen siirtämistä. Kysymys talvilaivaliikenteen järjestämisestä Heisinkiin käy silloin polttavaksi. Joka tapauksessa täytyy jatkaa töitä satama-alueiden laajentamiseksi ja uusien sekä kauppa- että teollisuussatamain aikaansaamiseksi, joihin tarkoituksiin on laskettu tarvittavan vähintään 7 miljoonaa markkaa.

Uusien tuontiratain aikaansaamiseen on laskettu tarvittavan ainakin 2 miljoonaa markkaa.

Jos ajatus kunnan halkopihan järjestämisestä sodan päätyttyä toteutetaan, on laskettu tähän tarvittavan 600,000 markkaa. Jos Röjsjön suo ostetaan, tarvitaan tähän sekä töiden teettämiseen suolla arviolta 1,7 miljoonaa markkaa.

Kaikki edellä mainitut yritykset ovat tuottavia laadultaan ja toisivat kaupungille välittömiä tuloja sekä lisäisivät tuntuvasti sen tulomäärää. Mutta muihinkin tarkoituksiin tarvitaan menoja, jotka on sopivin suorittaa pitemmälle takaisinmaksuajalle otetuista lainavaroista. Semmoisista tarkoituksista on Rahatoimikamari maininnut tuberkulosi- ja muut sairaalat (3 milj. markkaa), uuden poliisitalon (2 1/2 milj. markkaa), keskuskirjastotalon (1 milj. markkaa), kaupungintalon (5 milj. markkaa) sekä teurastamon (2 milj. markan lisämääräraha). Isonlaisia viemäritöitä sekä septictank-laitoksia varten on laskettu tarvittavan 1 miljoona markkaa.

Toimikunta on havainnut kotimaisilla rahamarkkinoilla nykyään vallitsevan tilanteen edulliseksi lainan ottamiselle aivan heti. Kaupungilla näyttää tuskin olevan mahdollisuutta lähivuosina rauhan tultua saada obligatsioonilainaa ulko-

maisilta rahamarkkinoilta eikä myöskään näytä luultavalta, että lähiaikoina rauhanteon jälkeen olisi saatavissa kotimaista obligatsioonilainaa kaupungille edullisilla ehdoilla. Toimikunta on sentähden tämän käsityksensä mukaisesti ja nojaten Valtuustolta saamaansa tehtävään valmistella tätä asiaa koko laajuudessaan hankkinut uuden kotimaisen obligatsioonilainan hankintatarjouksia. Lainasumman on toimikunta määrännyt nimellisesti 30 miljoonaksi markaksi ja kuoletusajan 50 vuodeksi. Laina maksetaan takaisin vuosittain arpomalla tahi avonaisilla markkinoilla ostamalla vuotuista kuoletusta varten tarvittava määrä obligatsioneja tai niiden osia, ollen kaupungilla kuitenkin oikeus 10 vuoden päästä ja kuuden kuukauden kuluessa tiedoksi antamisesta joko lisätä arpomismäärää tai kokonaan lunastaa laina.

Saapuneita tarjouksia tarkastaessaan on toimikunta, edellyttäen lisätyn Kaupunginvaltuuston hyväksyvän ja Suomen Senaatin vahvistavan lainanoton, hyväksynyt tarjouksen, jonka on tehnyt Åbo Aktiebank, Uudenmaan Osakepankki, Suomen Kauppapankki Osakeyhtiö ja Vasa Aktie Bank nimisten pankkien muodostama yhtymä. Tässä tarjouksessa olevain määräysten mukaisesti juoksevat obligatsioonit 5 %:n korolla ja kaupungin tulee vapauttaa obligatsioonien omistajat sekä nykyisestä korkolippujen sotaverosta että myös kaikista obligatsioneille sekä emä- tai korkolipuille vastedes ehkä pantavista veroista.

Hyväksytyyn tarjoukseen mukaan on pankkiyhtymä velvollinen enintään kolme vuotta kasvuuttamaan toimikunnan käsityksen mukaan kaupungille edullisin ehdoin sitä lainan osaa, jota kaupungin ei katsota heti tarvitsevan.

Obligatsioonilainan haltuunottokurssin on pankkiyhtymä vaatinut pidettäväksi salassa kuluvan vuoden loppuun, minkä ohessa se on pannut ehdoksi, että kaupunki ei ota uutta obligatsioonilainaa ennen kesäkuun 30 päivää 1918.

Edellä lausutun johdosta pyytää lainatoimikunta kunnioittaen esittää, että *Kaupunginvaltuusto lisätyin luvuin* päättäisi:

valtuuttaa Rahatoimikamarin, kohta kun Suomen Senaatin vahvistus on saatu, tekemään edellä mainitun pankkiyhtymän kanssa sopimuksen nimellismäärältään 30 miljoonan Suomen markan suuruisen obligatsioonilainan hankkimisesta Helsingin kaupungille semmoisin ehdoin, kuin toimikunnan ja mainitun yhtymän kesken tehdyssä alustavassa sopimuksessa mainitaan; sekä

antaa varsinaisen Kaupunginvaltuuston toimeksi Suomen Senaatilta anoa vahvistusta lainan ottamista koskevalle päätökselle, ollen Kaupunginvaltuuston sitouduttava, ennenkuin mitään osaa lainasta tarkoitukseensa käytetään, hankkimaan sitä varten valitun lisätyn Kaupunginvaltuuston hyväksyminen sekä alistamaan päätös Senaatin tutkittavaksi ja vahvistettavaksi.

Saapuneiden lainanhankintatarjousten tutkimiseen eivät allekirjoittaneet Stenroth ja Neovius esteellisinä ole ottaneet osaa.

Helsingissä, huhtikuun 21 päivänä 1917.

Alfred Norrmén.

Rudolf Elving.

A. Listo.

Emil Schybergson.

Alexis Gripenberg.

Arthur Neovius.

Otto Stenroth.

Liite.

Helsingin kaupungin vakautettu velka.

joulukuun 31 päivänä 1916.

Laina	Alkuperäinen määrä	Maksamatta tammik. 1 p. 1916	Kuoletus v. 1916	Maksamatta jouluk. 31 p. 1916	%	Loppuun
Obligationsilaina v:lta 1876	1,500,000	726,100	51,100	675,000	5.0	1926
S:n v:lta 1892	4,500,000	3,894,500	43,000	3,851,500	4.5	1952
S:n ” 1898	3,994,000	2,577,000	33,000	2,544,000	3.5	1953
S:n ” 1900	3,000,000	2,700,000	27,000	2,673,000	4.0	1956
S:n ” 1902	8,000,000	7,335,500	66,500	7,269,000	4.0	1958
S:n ” 1909	16,096,000	15,547,730	105,630	15,442,100	4.5	1961
S:n ” 1911	25,150,000	24,546,903	168,002	24,378,901	4.5	1961
S:n ” 1913	5,025,000	4,568,328	73,432	4,494,896	5.0	1945
Laina Nybondaksen talon hallintaoikeuden lunastamiseksi	120,000	48,000	12,000	36,000	5.0	1919
1916 v:n velkakirjalaina	12,000,000	—	—	12,000,000	5.0	1942
Smk	79,385,000	61,944,061	579,664	73,364,397	—	—

Valiokunnan mietintö kaupungin painatustöiden järjestämistä koskevasta asiasta.

Sittenkun Kaupunginvaltuusto oli kokouksessaan kesäkuun 8 päivänä 1915, 1914 vuoden tilintarkastuskertomuksen yhteydessä, käsitellyt kysymystä kaupungin painatuskustannusten järjestämisestä, on Rahatoimikamari kirjelmässä marraskuun 11 päivältä 1915 (*Pain. asiakirj. N:o 4 vuodelta 1916*) tehnyt esityksen asiasta. Menojen säästymiseksi puheena olevalla alalla ehdottaa Kamari, että painatustöiden suunnittelu ja valvonta aluksi koetteeksi kolmeksi vuodeksi annettaisiin toimeksi erityiselle Kaupunginvaltuuston kansliaan asetettavalle virkamiehelle. Tämän virkamiehen tulisi etusijassa kohdistaa toimintansa painatustöiden kustannusten huojistamiseen ja olisi hänen sitä varten ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin, m. m. hankittava painotöiden hintatarjouksia, jaettava työ eri kirjapainojen kesken, hankittava paperia ja tarkastettava laskut sekä yksissä neuvoin sihteerien kanssa valittava paperi, kirjakelajit, koko, reunanimikkeet, väripainos y. m. Ehdotetun toimihenkilön tulisi hankkia lähempi selvitys kunnan painatustöistä ja laatia ehdotus työohjelmakseen sekä antaa kertomus toiminnastaan ja sen taloudellisesta tuloksesta.

Samassa kirjelmässä ilmoitti Rahatoimikamari, että Frenckellska Tryckeri-Aktiebolaget oli Kamariin annetussa, lokakuun 14:ntenä 1914 päivätyssä kirjelmässä tarjonnut mainitun yhtiön osake-enemmistöä kaupungille. Rahatoimikamari ei kuitenkaan katsonut voivansa tätä tarjousta puoltaa, koska yhtiön kirjapaino huoneiston ja varusteiden puolesta ei vastannut kaupungin tarpeita.

Tammikuun 25 päivänä 1916 näitä asioita käsitellessään päätti Kaupunginvaltuusto ne lähettää valmisteltaviksi valiokuntaan, jonka jäseniksi valittiin allekirjoittaneet.

Valiokunnan otettua tehtävän vastaan antoi Tidnings- och Tryckeri-Aktiebolaget i Helsingfors, jonka kirjapaino useat vuodet oli suorittanut suurimman osan kunnan painatustöistä, helmikuun 7:ntenä 1916 päivätyyn tarjouksen Unioninkadun talossa N:o 20 sijaitsevan kirjapainonsa myymisestä kaupungille. Mainitussa tarjouksessa ilmoitettiin hinta 165,000 markaksi ja yhtiö mainitsi vaihtopuolisesti suostuvansa tämän kauppahinnan pohjalla kaupungin kera muodostamaan osakeyhtiön liikkeen haltuunottamista varten. Tarjouksen ohessa seurasi ilmoitus toiminnan tuloksista vuosina 1910—1915 (Liitteet A ja B).

Kun Frenckellska Tryckeri-Aktiebolaget jonkin aikaa myöhemmin peruutti edellä mainitun tarjouksensa, katsoi valiokunta olevansa esteetön ottamaan käsiteltäväksi myöhemmin saapuneen tarjouksen. Valiokunta puolestaan katsoi viimeksi mainitun esityksen tarjoovan suotuisan pohjan asian ratkaisulle, mutta kun sen ohessa usealta kannalta katsoen ja etusijassa kirjapainon vastaisia laajennustarpeita silmällä pitäen näytti suotavalta, että kaupunki voisi saada omakseen yhtiön omistaman talon ja tontin, missä kirjapaino sijaitsee, päätti valiokunta ryhtyä keskusteluihin tästä asiasta. Nämä keskustelut kuitenkin viivästyivät eivätkä johtaneet tarkoitettuun tulokseen, ja kysymys talon ostosta sai raueta. Kuluvan vuoden alussa yhtiön toimitusjohtaja, joka ei katsonut aikaisemman tarjouksen yhtiötä enää velvoittavan, lähetti allekirjottaneelle valiokunnan puheenjohtajalle kirjelmän (Liite C), jossa kirjapainon hinta oli korotettu 300,000 markkaan. Samassa yhteydessä yhtiö ehdotti perustettavaksi osakeyhtiön, jossa kaupunki olisi pääosakkaana ja joka ottaisi kirjapainon haltuunsa. Samalla ilmoitti yhtiö suostuvansa ottamaan osalleen enintään kolmanneksen vastaisen osakeyhtiön osakepääomasta, kuitenkin sillä edellytyksellä että liikettä vastedeskin hoidettaisiin tavallisten liikeperiaatteiden mukaisesti. Paperivaraston, värit y. m. ottaisi osakeyhtiö haltuunsa ostohinnasta, keskeneräiset työt jäävittömän arvion mukaan. Tähän tarjoukseen liittyi yhtiöjärjestyksen ehdotus (Liite D) sekä vuokrasopimuksen luonnos, jossa tarjottiin huoneisto tarpeellisine lisätiloineen edellä mainitusta yhtiön omistamasta Unioninkadun talosta N:o 20 kymmenen vuoden ajaksi 14,000 markan vuosivuokrasta viitenä ensimmäisenä ja 15,000 markan vuosivuokrasta viitenä jälkimäisenä vuonna.

Tätä tarjousta tarkastaessaan piti valiokunta pyydettyä hintaa ja vuokraa liian suurina sekä ilmoitti yhtiölle, ettei valiokunta katsonut voivansa tuntuvasti tinkimättä puoltaa tarjousta Kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi. Tämän johdosta antoi yhtiö valiokunnalle t. k. 4:ntenä päivätyn muutetun tarjouksen (Liite E), jossa myyntihinta määrättiin 240,000 markaksi ja huoneistojen vuosivuokra 12,000 markaksi viideltä ensimmäiseltä sekä 13,000 markaksi viideltä jälkimäiseltä vuodelta. Sopimuksen muut ehdot olivat ennallaan. Lisäksi on valiokunta yhtiöltä saanut otteen yhtiön 1916 vuoden voittaja tappioutilista sekä $3\frac{1}{2}$ 1916 laaditun inventaarion (Liitteet F ja G).

Valiokunnan hankkiman selvityksen mukaan nousivat kaupungin painatuskulut viime vuonna 182,697 markkaan, joten ne vuodesta 1915 lähtien olivat lisääntyneet 41.8 %. Painatuskulut olivat noin 58 % kunnan eri viranomaisten painatus- ja tarverahain määrärahan summasta vuonna 1916. Kustannusten kokonaismäärästä tulee 111,316 markkaa eli 60.9 % Tidnings och Tryckeri Aktiebolaget yhtiön kirjapainon osalle; muut työt ovat jakautuneet muiden kirjapainojen kesken.

Valiokunta on asiantuntevalta taholta saanut tietää että noin 200,000 markan vuotuinen bruttotulo täkäläisissä oloissa tarvitaan, jotta kirjapainoliike kannattaisi. Tämän edellytyksenä kuitenkin on, että työ jakautuu kuta-kuinkin tasaisesti eri vuodenaikain kesken.

Tässä ei ole jäänyt huomaamatta, että hiljattain käytäntöön otettu 8-tuntinen työpäivä ja verraten tuntuva työpalkkain korotus voivat tuntuvasti muuttaa edellä mainittua laskelmaa, mutta valiokunta huomauttaa, että samaa työhintain kohoamista on odotettavana kaikissa kirjapainoissa, joissa kaupunki teettää painatustöitään.

Edellä olevasta selvityksestä näkyy, että kaupungin painatustyöt riittäisivät antamaan omalle kirjapainolle täyden työmäärän. Mitä tulee painatustöiden jakautumiseen eri vuodenaikain kesken, on tosin asianlaita niin, että suurin työmäärä kohdistuu syys- ja kevätlukukauden loppuun, mutta että tasoitusta on tässä kohden aikaansaataavissa siten, että lomakkeiden, tilastojulkaisujen ja vuosikertomusten painatusta toimitettaisiin niinä aikoina vuodesta, jolloin juoksevia painatustöitä ei tarvitsisi mainittavammin teettää.

Seikka, joka lisäksi puoltaa painatustoiminnan kunnallistuttamista, on, että kaupungin jo eri laitostensa ja viranomaistensa, erittäinkin Kaupunginvaltuuston kanslian ja Rahatoimikamarin, nykyisen työjärjestyksen johdosta täytyy yksinomaan tai pääasiassa käyttää yhtä ainoata, kunnan painatustöiden mukaan sovitettua kirjapainoa. Muussa tapauksessa on, niinkuin kokemus on osottanut, tarjona vaara että työkoneisto pettää. Jos kunta, niinkuin asiaa Kaupunginvaltuustossa keskusteltaessa on vaadittu, päättäisi hankkia kilpailevia tarjouksia, olisi tuloksena yhtäkaikki, että painatustyöt joutuisivat kutakuinkin yhden kirjapainon suoritettaviksi, sillä taajasta muuttelusta koituisi huomattavia haittoja. Sitä paitsi ei vapaa kilpailu mainittavasti vähentäisi kustannuksia, niin kauan kuin kirjapainoliikkeen alalla vallitsee yhteinen tariffi.

Useiden kirjapainojen käyttämisestä yhtäkaikaa, jommoista niinikään on ehdotettu, koituisi käytännössä vaikeuksia ja järjestelmä olisi kaupungille taloudellisestikin epäedullinen, jota vastoin kaupungilla keskittämällä työnsä yhteen kirjapainoon on suurempaa mahdollisuutta huojistaa hintaa ja parantaa työn laatua.

Tähän nähden on valiokunnan mielestä tarkoituksenmukaista, että kunta astuu täyden askelen ja kytkee toisiinsa kaupungin ja kirjapainon edut joko perustamalla oman kirjapainon tai myös rupeamalla jonkin kirjapainoliikkeen pääosakkaaksi. Kilpailevia tarjouksia käyttämällä tavoitettu hintain huojistus tulisi tätä tietä kaupungin hyväksi liikkeen antamana voittona.

Rahatoimikamarin ehdottaman kaupungin painatustöiden valvonnan tarkoitus, nimittäin painatustöiden säästäväisempi käyttäminen sekä huolellisempain käsikirjoitusten laatiminen ylimääräisen velotuksen välttämiseksi

vastoin käsikirjoitusta tehtyjen korjausten johdosta, saavutettaneen paremmin, jos kirjapainon faktori välillisesti tai välittömästi on kaupungin palveluksessa ja siis hänen etunsa mukaista on, että kunnan parasta tässä kohden valvotaan. Sivullinen valvoja, joka ei ole ammattimies, ei voi yhtä asiantuntevasti eikä tehokkaasti toimia vastamainitussa kohden. Tuollainen verraten vähäpalkkainen toimihenkilö, joka sitä paitsi hoitaisi tointa vain sivutehtävänä, tuottaisi valiokunnan käsityksen mukaan niinikään monessa tapauksessa mutkia ja vaikeuksia asianomaisille kanslioille. Varsinkin budjetin laadinnan aikaan on aivan välttämätöntä, että Rahatoimikamari ja Kaupunginvaltuuston kanslia ovat tarpeettoman ajanhukan välttämiseksi, välittömässä yhteydessä kirjapainon kanssa, ja sama on läitä, kun on kysymys Rahatoimikamarin tahi Kaupunginvaltuuston komiteain ja valiokuntain kiireellisistä esityksistä tai lausunnoista.

Mitä siten tulee sopivimpaan kaupungin kirjapainotoiminnan kunnallistuttamisessa noudatettavaan järjestelmään, on valiokunta ollut yksimielinen siitä, että osakeyhtiö, jossa kaupunki olisi pääosakkaana, on erittäin sopiva toimintamuoto, joka usealta kannalta katsoen on edullisempi oman kunnallisen kirjapainon perustamista tai ostoa. Mainittu sekajärjestelmä vaatii vähemmän rahavaroja sekä tarjoo kaupungille toimintavapauden liikkeen hallinnossa ynnä tilaisuuden hoitaa yritystä liikemäisten periaatteiden mukaan sekä hyväksi käyttämällä sen taloudellisia mahdollisuuksia.

Mainitulta kannalta katsoen ansaitsee esillä oleva tarjous Tidnings- och Tryckeri-Aktiebolaget yhtiön kirjapainon osakkaaksi rupeamisesta valiokunnan mielestä kaikkea huomiota. Mainittu kirjapaino on konelaitteiden ja kirjakevarastojen puolesta hyvin varustettu sekä sovitettu nimenomaan kaupungin tarpeiden mukaan ja on jo vuosikymmeniä moitteettomasti suorittanut kunnan painatustöitä.

Kun kaupungin painatustyöt eivät, siinäkään tapauksessa että ne kokonaisuudessaan annettaisiin tämän kirjapainon suoritettaviksi, aluksi riittäisi antamaan kirjapainolle täyttä työmäärää, olisi kannattavuuden kannalta suotavaa, että lisäksi hankittaisiin yksityistöitä, eikä ole aihetta olettaa, etteivät kirjapainon tähänastiset yksityiset asiakkaat edelleenkin sitä käyttäisi. Tällä keinoin saisi kirjapaino tasaisesti työtä vuoden umpeen. Mutta vaikka nämä asiakkaat jäisivätkin pois, ei kaupungille kuitenkaan koituisi tappion vaaraa, jos se lukien 240,000 markan hinnan koko yrityksestä ottaisi haltuunsa osake-enemmistön ja samalla kirjapainon isännyyden. Sikäli kuin kaupungin painatustyöt lisääntyvät, paranisi tietysti kannattavuuskin ja olisi mahdollisuutta pysyttää kunnan painatuskulut kohtuuden rajoissa. Kirjapainoliikkeen saattamisella kaupungin omaan johtoon saataisiin niinikään takeita siitä, että se niin taloudelliselta kuin teknilliseltäkin kannalta katsoen antaisi mahdollisimman hyvän tuloksen.

Valiokunta, joka ei ole pitänyt kirjapainosta pyydettyä hintaa kohtuuttomana siihen etuun verraten, minkä nyt ehdotettu järjestely kaupungille tuotaisi, on sentähden osaltaan tahtonut puoltaa hyväksyttäväksi Tidnings- och Tryckeri-Aktiebolaget i Helsingfors yhtiön tekemää tarjousta, jonka mukaan: a) yhtiö kaupungin toimesta perustetulle osakeyhtiölle 240,000 markan hinnasta luovuttaa edellä mainitun kirjapainon koneineen, kirjakkeineen ja tarvikkeineen $3\frac{1}{12}$ 1916 laaditun inventaarion mukaan; b) kaupunki ottaa $\frac{2}{3}$ ja myyjä $\frac{1}{3}$ uuden yhtiön osakkeista; c) liikettä harjoitetaan pääasiallisesti tämän oheisen yhtiöjärjestysehdotuksen mukaisesti; d) paperivarasto, värit y. m. luovutetaan osakeyhtiölle ostohinnasta ja keskeneräiset työt jäävittömän arvion mukaan sekä e) myyjä luovuttaa 12,000 markan vuosivuokrasta viideltä ensimmäiseltä ja 13,000 markan vuosivuokrasta viideltä jälkimmäiseltä vuodelta tarpeelliset huoneistot kirjapainon käytettäväksi sekä tarvittavaa lisätilaa eri sopimuksen mukaan. Vastaiseen yhtiöjärjestykseen ei valiokunnan mielestä olisi pantava niitä kohtia (3 ja 4 §), joissa myyjän ja uuden yhtiön välinen oikeussuhde määritellään, vaan näyttää tähän kuuluvat määräykset olevan pantava sopimuskumppanien kesken laadittavaan luovutuskirjaan.

Menon laatuun katsoen olisi puheena olevaan yritykseen sijoitettavat 160,000 markkaa valiokunnan mielestä maksettava lainavaroista sekä kaikki täytäntöönpanotoimet annettava Rahatoimikamarin tehtäväksi.

Tämän mukaisesti pyytää Valiokunta ehdottaa, että **Kaupunginvaltuusto lisätyin luvuin**, hyväksyen Tidnings- och Tryckeri-Aktiebolaget i Helsingfors yhtiön esillä olevan tarjouksen, päättäisi

antaa Rahatoimikamarin tehtäväksi ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin osakeyhtiön perustamiseksi, joka ostettuaan Tidnings- och Tryckeri Aktiebolaget i Helsingfors yhtiön kirjapainon siihen kuuluvine koneineen, kirjakkeineen ja tarvikkeineen 240,000 markan hinnasta, harjoittaisi kirjapainoliikettä ja muuta sen yhteydessä olevaa liike- tai teollisuustoimintaa;

valtuuttaa Rahatoimikamarin kaupungin puolesta merkitsemään $\frac{2}{3}$ yhtiön perustamiseen tarpeellisesta osakepääomasta, sillä edellytyksellä että Tidnings- och Tryckeri-Aktiebolaget merkitsee $\frac{1}{3}$ osakepääomasta; sekä

puheena olevaan tarkoitukseen myöntää 160,000 markkaa 1916 vuoden velkakirjalainasta.

Varsinainen Kaupunginvaltuusto päättäneet:

Suomen Senaatilta hankkia vahvistuksen mainitulle päätökselle; sekä

käskää Rahatoimikamarin edustaa kaupunkia vastaisen kirjapaino-osakeyhtiön hallinnossa ja ryhtyä kaikkiin muihin päätöksestä johtuviin täytäntöönpanotoimiin.

Helsingissä, huhtikuun 26 päivänä 1917.

Emil Schybergson.

Aug. Hjelt.

K. V. Puuska.

John Uggla.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Saatuamme tietää, että oli otettu puheeksi, että kaupunki huojistaakseen painatuskulujaan ostaisi kirjapainon tahi rupeaisi sellaisen laitoksen osakkaaksi, pyydämme täten kunnioittaen ilmoittaa, että osakkaamme epäilemättä suostuisivat kaupungille tarjoamaan koko omistamamme kirjapainon tahi sellaisen taloudellisen osan siinä, kuin kaupunginviranomaiset katsonevat suotavaksi.

Pyydämme jo nyt ilmoittaa, että kirjapainon käsittää 5 pikapaininta, joista yksi on kaksivuoroinen kuvapainin, digel-painimen, Smyth-sitomiskoneen, taitekoneen, nitomiskoneen, leikkuukoneen y. m., kaikki sähköllä käypiä ja kukin omalla moottorillaan varustettuja, sekä noin 37,000 kg kirjakkeita. Suurin osa kirjakevarastoa on ostettu vuonna 1914 ja erikoisesti hankittu silmällä pitäen kaupungin töitä, joita olemme vuosikymmeniä suorittaneet. Viimeksi mainitusta seikasta on niinkään johtunut, että kirjapainomme nyttemmin muiltakin kohdin on sovitettu kaupungin painatustöiden vaatimusten mukaisesti. Parilta asiakkaalta olemme saaneet ja saamme edelleen suurenlaisia tehtäviä, jotka ylipäättään eivät ole olleet päivästä riippuvia ja siten ovat taanneet kirjapainolle tasaisen työsaannin, joten työaikaa ei ole tarvinnut supistaa eikä kallista ylitöitä teetää. Suurin osa nykyistä henkilökuntaamme on ollut yhtiön palveluksessa 25 vuotta ja kauemminkin, mikä seikka on omansa kaupungille takamaan kaikella täsmällisyydellä ja tottumuksella suoritetun työn, samalla kun kaupungin painatustöiden siirtäminen muuane saattaisi suuren osan näistä kokeneista amattimiehistä työttömiksi.

Koko kirjapainon voisimme velattomana tarjota aikaisemmin toimitettujen runsaiden poistojen johdosta noin 165,000 markan hinnasta, joka hinta myös pantaisiin pohjaksi, siinä tapauksessa että kaupunki jollakin summalla rupeaisi liikkeen harjoittamista varten perustettavan osakeyhtiön osakkaaksi, jossa yhtiössä me, jos niin halutaan, suostumme ottamaan sen määrän osakkeita, minkä kaupunki katsonee olevan suovuttaminen vieraille.

Kirjapainomme sijaitsee omistamassamme talossa, Unioninkatu 20, ja voimme huoneistosta tehdä pitkäaikaisen vuokrasopimuksen. Tästä sekä kaikista muista yksityiskoista olemme halukkaat keskustelemaan.

Helsingissä, helmikuun 7 päivänä 1916.

Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget i Helsingfors:

J. O. Wasastjerna.

Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget i Helsingfors.

Tietoja toiminnan tuloksesta vuosina 1910—1915.

Laskutus.

1911.....	Smk	141,689: 24
1912.....	”	154,788: 28
1913.....	”	144,303: 16
1914.....	”	153,365: 75
1915.....	”	165,948: 54

Vuosivoitto.

1911.....	Smk	16,665: 09
1912.....	”	23,363: 54
1913.....	”	18,892: 28
1914.....	”	19,228: 42
1915.....	”	26,367: 55

Poistot.

1910.....	Smk	9,560: 55
1911.....	”	23,031: 10
1912.....	”	34,498: 89
1913.....	”	10,611: 85
1914.....	”	17,582: 03
1915.....	”	22,173: 79
Yhteensä 6 viime vuodelta	Smk	117,458: 21

Poistoihin ei ole käytetty ainoastaan kirjapainoliikkeen tuottamaa voittoa, vaan talonkin antama vuotuinen ylijäämä.

Helsingissä, helmikuun 7 päivänä 1916.

Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget i Helsingfors:

pp **Amos Anderson.**

Pankinjohtaja Herra Emil Schybevgson, täällä.

Samalla kun tässä lähetän ehdotuksen säännöiksi osakeyhtiölle, joka ottaisi haltuunsa Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget i Helsingfors yhtiön omistaman kirjapainon, sekä vuokrasopimuksen ehdotuksen, pyydän aikaisemmin antamaini tietojen täydennykseksi ilmoittaa seuraavaa.

Kirjapainon voitto on vuodesta 1885 lähtien ollut vuotuisin keskimäärin noin 26,000 markkaa, mutta eräinä vuosina noussut yli 50,000 markan. Nykyään on laskutussumma yli 200,000 markan. Vuodelta 1916 on voitto 37,000 markkaa. Kirjapainoliikettä järkiperaisesti hoidettaessa on bruttovoitto noin 20—25 % liikevaihdosta. Laskutusmäärästä tulee puolet kaupungin ja toinen puoli muiden asiakkaiden töiden osalle.

Mitenkään luokkaamatta yksityisten kirjapainojen toimintaa voisi kaupunki tällä laskutussummalla harjoittaa järkiperaista kirjapainoliikettä. Ja näyttää siltä kuin viimeksi laadittu mietintö kaupungin painatustöiden järjestämisasiasta edellyttäisi, että kaupungilla itsellään on mahdollisuutta sovittaa kirjapainoliike mietinnössä esitettyjen näkökohtain mukaisesti. Yksityinen kirjapaino tuskin ainakaan monivuotista sopimusta tekevä uskaltaisi ryhtyä kaikkiin niihin toimenpiteisiin, jotka olisivat toivottavia kaupungin painatustöiden järkiperaisen järjestämisen kannalta.

Niinkuin minulla on aikaisemmin ollut tilaisuus huomauttaa, otettiin kirjapainossa kaksi vuotta takaperin käyttövoimaksi sähkö. Kullakin koneella, pienimmilläänkin, on oma moottorinsa. Noin vuosi takaperin hankittiin m. m. iso, noin 20,000 markan hintainen kuvapainin sekä noin 10,000 markan arvoinen Smyth-nitomakone, laatuaan paras mikä tässä maassa on käytännössä.

Kun kaupungilla, jotta se voisi järjestää painatustyönsä järkiperaisesti, täytyy olla suuri sivumäärä ladottuna, on erinomaisen tärkeää, että on riittävästi kirjakkeita. Näitä on Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget yhtiöllä suuri varasto. Kirjakkeita on noin 38,000 kg, kaikki uutta ja ensiluokkaista laadultaan. Kun nimittäin kirjapaino pari vuotta takaperin siirtyi toiseen kirjakekorkeuteen, uusittiin koko kirjakevarasto.

Lopuksi pyydän kohteliaimmin huomauttaa, että kaupungin töitä kirjapainon nykyisten harvalukuisten suurten asiakkaiden töiden ohessa on niin paljon, että kaupunki näiden avulla voi saavuttaa haluamansa päämäärän, työn täsmällisyyden, kohtuulliset hinnat ja työn hyvän laadun.

Kirjapainon hinnan (koneet, kirjakkeet ja tarvikkeet $3\frac{1}{3}$ 1917 laaditun inventaarion mukaan) on johtokunta määrännyt 300,000 markaksi. Jos kaupunki haluaa, suostuu Tidnings- och Tryckeri A. B. i Helsingfors keskustelemaan enintään osakepääoman kolmanneksen merkitsemisestä siinä yhtiössä, joka tämän oheisen sääntöehdotuksen mukaan

ostaisi liikkeen, kuitenkin sillä edellytyksellä että liikettä vastedeskin hoidettaisiin tavallisten liikeperiaatteiden mukaisesti.

Paperivarasto, värit y. m. laskettaisiin ostohintain, keskeneräiset työt jäävittömän arvion mukaan.

Helsingissä, tammikuun 25 päivänä 1917.

Kunniottaen:

Amos Anderson.

Liite D.

Helsingin Kaupungin Kirjapaino-osakeyhtiön yhtiöjärjestys.

1 §.

Helsingin Kaupungin Kirjapaino-osakeyhtiöllä, jonka kotipaikka on Helsingin kaupunki, on tarkoituksena (ostettuaan Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget i Helsingfors yhtiön omistaman kirjapainon) harjoittaa kirjapainoliikettä ja muuta sen yhteydessä olevaa liiketähti teollisuustoimintaa.

2 §.

Yhtiön osakepääoma on Suomen markkaa, jaettuna tuhannen (1,000) Suomen markan määräiseen osakkeeseen.

Yhtiökokouksen päätöksellä voi osakepääoman uusia osakkeita antamalla korottaa Suomen markkaan.

3 §.

Yhtiö kokoo ja saa haltuunsa osakepääoman siten, että Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget i Helsingfors sijoittaa yhtiöön omaisuutta kaikkiaan Suomen markan arvosta sillä tavoin, kuin 4 §:ssä sanotaan.

4 §.

Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget i Helsingfors luovuttaa yhtiölle kaiken kalustonsa sekä kirjapainokoneet, kirjakkeet, huonekalut ja kirjapainon muun kesäkuun 30 päivänä 1917 laaditussa Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget i Helsingfors yhtiön inventaariorissa luetellun irtaimiston

Kaikki velat sekä kesäkuun 30 päivään 1917 asti suoritetusta työstä syntyneet ulkona olevat saamiset ottaa Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget i Helsingfors haltuunsa.

Sitä vastoin ottaa yhtiö haltuunsa tilikirjain mukaan kaikki saamiset ja velat, mitkä kirjapainolle koituvat sen liikkeestä tahi kaluston y. m. ostosta heinäkuun 1 päivästä 1917 lähtien.

5 §.

Osakepääoman tulee viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun tälle yhtiöjärjestykselle on vahvistus saatu, olla täysin maksettu.

Jos osakepääomaa sittemmin yhtiökokouksen päätöksen johdosta lisätään, on siten päätetty lisäpääoma maksettava vuoden kuluessa päätöksen tekemisestä.

6 §.

Yhtiön asioita hoitaa johtokunta, johon kuuluu kolme varsinaista ja kaksi varajäsentä.

Osakkaat valitsevat johtokunnan varsinaiset ja varajäsenet vuodeksi kerrallaan, ensimmäisen kerran siinä yhtiökokouksessa, joka pidetään lähinnä sen jälkeen kun yhtiöjärjestyksen vahvistus on saatu, ja sitten varsinaisessa yhtiökokouksessa.

Johtokunta, jonka hallintovuosi alkaa kohta yhtiökokouksen jälkeen, valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja asettaa toimitusjohtajan, jonka niinkään käy valitseminen johtokunnan keskuudesta.

Johtokunta on päätösvaltainen kahdellakin jäsenellä, jos nämä ovat päätöksestä yhtä mieltä.

7 §.

Johtokunnan varsinaiset jäsenet sekä toimitusjohtaja kirjoittavat kukin erikseen yhtiön toiminimen, ja voi sen prokuravaltakirjan nojalla saada tehtäväkseen muukin johtokunnan siihen valitsema henkilö.

8 §.

Yhtiön tilit käsittävät kalenterivuoden. Nämä tilit päätetään kultakin tilivuodelta joulukuun 31 päivänä täydellisellä tilinpäätöksellä, jonka tulee olla valmis tarkastettavaksi ennen seuraavan maaliskuun 1 päivää.

Yhtiön tilejä tarkastamaan valitaan ensi kerran siinä yhtiökokouksessa, joka pidetään lähinnä sen jälkeen, kun yhtiöjärjestyksen vahvistus on saatu, ja sittemmin vuosittain varsinaisessa yhtiökokouksessa kaksi varsinaista ja kaksi varatilintarkastajaa, ja on tilit niihin kuuluvine asiakirjoineen kohta tilinpäätöksen valmistuttua toimitettava tilintarkastajille, joiden tulee ennen maaliskuun 15 päivää johtokunnalle antaa kertomus lausuntoineen, onko johtokunnalle myönnettävä vastuunvapaus hallinnosta.

9 §.

Varsinainen yhtiökokous pidetään vuosittain viimeistään ennen huhtikuun loppua Helsingin kaupungissa sekä ylimääräinen yhtiökokous samassa kaupungissa, kun johtokunta sen katsoo tarpeelliseksi tai vähintään osakepääoman kymmeneksen omistaja sitä johtokunnalta kirjallisesti pyytää kokouksen tarkoituksen ilmoittaen.

Yhtiökokous kutsutaan koolle kirjoihin pannuilla, vähintään kaksi viikkoa ennen kokousta lähetetyillä kirjeillä tai, jos johtokunta tarpeelliseksi katsoo, ilmoituksella, joka julkaistaan vähintään kolmasti, ensi kerran ainakin kaksi viikkoa ennen kokousta yhdessä ruotsin- ja yhdessä suomenkielisessä Helsingin sanomalehdessä.

Samalla tavalla ilmoitetaan muutkin tiedonannot yhtiömiehille.

Yhtiökokouksessa johtaa puhetta se osanottajista, jonka kokous pääluvun mukaan siihen valitsee.

Äänestyksessä luetaan yksi ääni kultakin kokouksessa edustetulta osakkeelta.

10 §.

Varsinaisessa yhtiökokouksessa esitellään:

- a) johtokunnan kertomus yhtiön toiminnasta lähinnä edellisenä vuonna; sekä
- b) tilintarkastuskertomus.

Yhtiökokous päättää sitten:

- c) johtokunnan vastuunvapaudesta;
- d) tilinpäätön vahvistamisesta ja vuosivoiton käyttämisestä sekä voitonjaon ajasta;
- e) toimenpiteistä, joita voi aiheutua edellä mainituista johtokunnan ja tilintarkastajain kertomuksista;
- f) muista johtokunnan tai yksityisen osakkaan ehkä esittämistä kysymyksistä; sekä
- g) johtokunnan varsinaisille ja varajäsenelle ynnä tilintarkastajille seuraavana hallintovuotena maksettavista palkkioista.

Tämän jälkeen valitaan:

- h) johtokunnan varsinaiset ja varajäsenet; sekä
- i) tilintarkastajat ja näiden varamiehet.

Ylimääräisessä yhtiökokouksessa käsiteltäköön ainoastaan kokouskutsussa mainitut asiat.

11 §.

Tilinpäätöksen osottamasta voitosta on, sittenkun tarpeelliset poistot on tehty, 10 % siirrettävä vararahastoon, kunnes tämä nousee 25 %:in osakepääoman määrästä, minkä jälkeen siirto laakkaa alkaakseen uudestaan, jos vararahasto tappioiden johdosta on vähentynyt mainitusta määrästä.

Ylijäämä on yhtiökokouksen käytettävänä.

12 §.

Päätös tämän yhtiöjärjestyksen muuttamisesta tai yhtiön purkamisesta on pätevä ainoastaan, jos vähintään kolme neljännessä kokouksessa edustetusta äänimäärästä on sitä kannattanut.

Tidnings- och Tryckeri-aktiebolaget

i
Helsingfors,
Unionsgatan 20.

Liite E.

Herra Pankinjohtaja Emil Schybergson, täällä.

Eilisen keskustelumme vahvistamiseksi pyydämme täten ilmoittaa suostuvamme huojistamaan omistamamme kirjapainon myyntihinnan 240,000 markkaan ja huoneiston vuokran 12,000 markkaan viideltä ensimmäiseltä sekä 13,000 markkaan viideltä seuraavalta vuodelta. Kauppaan kuuluvat kaikki koneet, kirjakkeet ja tarvikkeet $31/12$ 1916 laaditun inventaarion mukaan. Ullakollamme säilytettyjä vanhanlaista taitekonetta ja alistuskojetta ei ole otettu inventaarioon, koska ne eivät ole yhtiön omaisuutta eivätkä sentähden myöskään kuulu kauppaan.

Kauppahinnasta suostumme ottamaan $1/3$ osakkeina yhtiössä, joka kirjapainon ostaa, kuitenkin sillä edellytyksellä että yritystä vastedeskin hoidetaan tavallisten liikeperiaatteiden mukaisesti.

Paperivarasto, värit y. m. luetaan ostohinnan, keskeneräiset työt jäävittömän arvion mukaan.

Helsingissä, huhtikuun 4 päivänä 1917.

Kunnioittaen

Tidnings- och Tryckeriaktiebolaget
i Helsingfors:

Amos Anderson.

Tidnings- och Tryckeri-aktiebolaget

i
Helsingfors.

Voitto- ja tappiotili vuodelta 1916.

Tulot:

Erinäinen painatus	Smk 201,823: 45
--------------------------	-----------------

Menot:

Palkat (työväki, faktorit ja konttorihenkilökunta).....	101,988: 02	
Paperi	38,561: 42	
Valaistus ja voima	1,728: 44	
Vuokrat ja sekalaiset kulut	17,373: 41	
Värit	1,119: 10	160,770: 39
Voitto		<u>41,053: 06</u>
		<u>Smk 201,823: 45</u>

Helsingissä, helmikuun 1 päivänä 1917.

Tidnings- och Tryckeri-aktiebolaget i Helsingfors:

Amos Anderson.

Inventaario 31/12:ltä 1916.

Koneet:

	Smk	
1 Augsburgin pikapainin N:o VII, painopinta 77×116 sm	7,906: 46	
1 S:n ” V, ” 42×62 ”	3,544: 47	
1 Johannesbergin ” ” VI, ” 62×102 ”	6,500: —	
1 Svidersky ” ” ” 60×92 ”	660: —	
1 Phoenix digelpainin ” 30×42 ”	3,500: —	
1 Leikkuukone, isompi	266: 15	
1 korjauspainin digelineen ja pöytineen	248: 06	
90 kehystä à 5: —	450: —	
2 painosregalia à 35: —	70: —	
Suluketarvikkeita	800: —	
1 puristuspainin	1,700: —	
1 lävistyskone	400: —	
1 leikkuukone	100: —	
1 pahvisakset	400: —	
1 nitomakone	585: —	
1 määrlykone	100: —	
1 reijistyskone	75: —	
3 lävistyspuikkaa à 20: —	60: —	
3 numeroimiskonetta	246: —	
1 itsevärjäävä sivunumeroimiskone	73: —	
1 Hölzlen sylinterikäsi-pikapainin, paperin koko 58×74 . .	1,456: —	
Mootori reostaattineen N:o 2790 33 amp. 700 R.E.W. noin	1,500: —	
” ” ” 3818 36 ” 625 R.E.W. ”	400: —	
” ” ” 40211G.15 ” 1200 R.E.W. ”	450: —	
1 taitekone N:o 40 (Gebr. Brehmerin valmistetta), Mercatorista	3,007: 33	
1 moottori N:o 1597, 240 W. 2 amp. 500 R.E.W. reostaattineen	250: —	
4 moottorin paikallepano ja kytkeminen	1,652: 75	
1 Smythin nitomakone, Litterasta	10,000: —	
Koenig & Bauerin kaksivuoropainin, suurin paperin koko 100×130 sm, 3,5 hevosv. sähkömoottori, Litterasta	20,000: —	66,400: 22
	Siirros	66,400: 22

		Siirros	66,400: 22
<i>Kirjikkeet:</i>			
		Smk	
Vanhoina kirjikkeita		9,890: —	
Uusia kirjikkeita		<u>106,922: —</u>	116,812: —
<i>Puuesineitä:</i>			
32 kastiregalia	à 55: —	1,760: —	
39 latomaregalia	” 15: —	585: —	
8 nimikeregalia	” 190: —	1,520: —	
2 numeroregalia	” 45: —	90: —	
9 varastoregalia	” 40: —	360: —	
6 kirjakekaappia laatikkoineen	” 90: —	540: —	
4 loittohyllyä	” 35: —	140: —	
2 välikehyllyä	” 20: —	40: —	
4 kolmijakoista kehysregalia	” 50: —	200: —	
13 kaksi- ” ”	” 40: —	520: —	
12 yksinkertaista ”	” 15: —	180: —	
4 korjaustuolia	” 3: —	12: —	
380 pärikastia	” 13: —	4,940: —	
3 nuottikirjakekastia	” 60: —	180: —	
27 numerolaatikkaa	” 6: —	162: —	
290 latomalautaa	” 4: —	1,160: —	
72 purkauslautaa	” 1: —	72: —	
1 murtolukulaatikko		6: 25	
10 ladelmalivaa		113: —	
80 kehyslautaa à 3: —		240: —	
6 regalia		208: —	
Kasteja ja regaleja		<u>245: —</u>	13,273: 25
Konttorikalustoa ja sekalaista		2,000: —	
		<u>Smk 198,485: 47</u>	

Valiokunnan mietintö kaupungin tilintarkastajain kaupungin 1915 vuoden tilien ja hallinnon tarkastuksesta antaman kertomuksen johdosta.

Kesäkuun 6 päivänä 1916 käsitellessään kertomusta kaupungin 1915 vuoden tileistä ja tilinpäätöksestä (*Pain. asiakirj. N:o 30 vuodelta 1916*) sekä kaupungin tilintarkastajain antamaa kertomusta heidän toimittamastaan kaupungin samanvuotisten tilien ja hallinnon tarkastuksesta (*Pain. asiakirj. N:o 31 vuodelta 1916*) myönsi Kaupunginvaltuusto Rahatoimikamarille sekä muille hallinnollisille lautakunnille ja hallituksille vastuunvapauden niiden toiminnasta ja tilityksestä vuodelta 1915. Kun tilintarkastajat kuitenkin olivat tehneet erinäisiä muistutuksia eräitä kaupungin hallintolaitoksia ja viranomaisia vastaan, päätti Kaupunginvaltuusto tässä yhteydessä hankkia tietoja ja lähempää selvitystä mainittujen muistutusten johdosta, minkä jälkeen asia oli Valtuuston budjettivaliokunnan valmistelemana tältä kohden uudestaan esiteltävä Valtuustolle.

Tämän johdosta vaadittiin selityksiä Rahatoimikamarilta, Rahatoimikonttorilta, kaupungin yleisten töiden, teknillisten laitosten ja Marian sairaalan Hallituksilta sekä Palotoimikunnalta, joiden toimialoja tilintarkastajain muistutukset koskivat. Nämä selitykset ynnä valiokunnan hankkima Revisionikonttorin lausunto asiasta seuraavat erityisinä liitteinä tätä mietintöä (Liitteet I—VII).

Tilintarkastajat ovat tosin kertomuksensa oheen panneet Revisionikonttorin toimintakertomuksen vuodelta 1915 ilmoittaen siinä olevan moniaita huomiota ansaitsevia lausuntoja ja hyvin perusteltuja ehdotuksia, mutta kun tilintarkastajat puolestaan ovat lähemmältä tutkineet ainoastaan muutamia niistä, on valiokunta tarkastettaviksi ottanut vain ne Revisionikonttorin kertomuksessa tehdyt muistutukset ja ehdotukset, joista tilintarkastajat ovat erityisesti lausuneet mielensä. Niinikään on valiokunta katsonut voivansa sivuuttaa semmoiset tilintarkastajain ylimalkaiset lausunnot, jotka eivät sisällä suoranaisia muistutuksia eikä ehdotuksia.

Tilintarkastuskertomuksessa huomautetaan ensinnäkin, että kysymys *kaupungin tililaitoksen uudestijärjestämisestä*, jota varten alustava ehdotus oli laadittu ja jo lokakuussa 1915 annettu Rahatoimikamariin (*Pain. asiakirj. N:o 42*

vuodelta 1915), edelleen oli Kamarin käsiteltävänä. Samalla kun eivät tilintarkastajat kuitenkaan katsoneet olevan aihetta lähemmältä kajota tähän asiaan, vaan ainoastaan lausua toivomuksen, että asiaa mikäli mahdollista joudutettaisiin, ovat he kuitenkin huomauttaneet, että tililaitosuudistuksen yhteydessä kysymys *Rahatoimikamarin uudestijärjestämisestä* jälleen astui etualalle ja vaati välttämättä ratkaisua. Rahatoimikamarin ja sen konttorin asema kunnallishallinnon toimeenpanevana ja valvovana keskuselimenä vaati saattamaan sen kykeneväksi suorittamaan tätä tehtävää vastaavan työmäärän. Rahatoimikamarin nykyinen järjestys ja kokoonpano eivät tätä sallineet. Tietoisena tästä oli Rahatoimikamari itse tehnyt Kaupunginvaltuustolle esityksen Kamarin, sen kanslian ja konttorin perinpohjaisesta uudestijärjestämisestä, mutta tämä ehdotus oli jätetty kaupungin kassa- ja tililaitoksen ehdotetun uudistuksen varaan. Vuositilintarkastajat halusivat kuitenkin huomauttaa, että Rahatoimikamarin käytettävänä olevat työvoimat jo nykyään olivat riittämättömät suorittamaan sitä lisääntymistään lisääntyvää työmäärää, mikä Kamarilla oli pitäessään silmällä kaupungin laajaa rahatoimintaa sekä valvoessaan sitä ynnä Rahatoimikonttoria niin, että Kamarin ja Konttorin välillä nykyään vallitseva dualismi kävisi mahdottomaksi.

Tililaitosuudistuksen jouduttamista koskevan toivomuksen johdosta mainitsee Rahatoimikamari että, kun kunnallisten viranomaisten puolelta oli ehdotusta vastaan tehty lukuisia muistutuksia ja vastaväitteitä, joilla oli melko suurta periaatteellista kantavuutta, oli Kamari antanut erään valiokuntansa toimeksi laatia sen lausunnon ehdotuksineen, minkä siten koottu aineisto saattoi aiheuttaa. Tämän lausunnon saavuttua oli Rahatoimikamari lähettävä ehdotuksensa Kaupunginvaltuuston tarkastettavaksi ja ratkaistavaksi. Rahatoimikamarin uudestijärjestämisasiasta Kamari mainitsee, että se oli ryhtynyt uudelleen valmistelemaan tätä pulmallista kysymystä ja on aikansa tekevä siitä esityksen Valtuustolle.

Revisionikonttori on yhtynyt vuositilintarkastajain lausuntoihin, varsinkin kun kysymys tililaitosuudistuksen toimeenpanosta välittömästi on Rahatoimikamarin uudestijärjestämisen varassa.

Siihen nähden mitä Rahatoimikamari on lausunut ja kun Kaupunginvaltuustossa viime helmikuussa käsiteltäessä ratkaisemattomain asiain luettelo sen valiokunnan puolesta, jonka Kamari oli asettanut valmistelemaan tililaitosuudistuskysymystä, ilmoitettiin tämän valiokunnan töiden edistyneen niin pitkälle, että Kamarin lausunto ehdotuksineen luultavasti voitiin Valtuustolle antaa ennen ensi kesää, *ei Kaupunginvaltuustolla näytä olevan aihetta tehdä eri päätöstä tilintarkastajain lausunnon johdosta tässä puheena olevasta seikoista*, vaan ainoastaan odottaa Rahatoimikamarin ehdotuksia sekä kaupungin tililaitosuudistuksesta että Kamarin kokoonpanon ja toiminnan uudestijärjestämisestä, lausuen toivomuksen, että Kamari on pitävä tärkeänä saattaa nämä asiat niin pian kuin mahdollista Valtuuston käsiteltäviksi ja ratkaistaviksi.

Kaupungin *sairaaloihin edeltäpäin suoritettujen sairasmaksujen kirjanpidosta* lausuvat tilintarkastajat, että näitä etumaksuja, jotka voivat nousta tuhansiin markkoihin kuukaudessa, ei kuitenkaan merkitty toimitsijain varsinaisiin kassakirjoihin eivätkä ne tulleet näkyviin kaupungin pääkirjanpidossakaan, vaan panivat toimitsijat ne erikoisiin apukirjoihin. Tätä kaupungin virkamiesten kantamain varojen kirjanpitotapaa eivät vuositilintarkastajat eikä Revisionikonttori pitäneet järjestetylle kassa- ja tililaitokselle asetettavain vaatimusten mukaisena ja olivat sitä mieltä, että nykyinen menettely valvonnan kannaltakin oli ehdottomasti hyljättävä sekä omansa helpottamaan vähemmän miellyttävän laatuista rahain käsittelyä. Ilmottaen että muutettu menettely tässä kohden nyttemmin oli Revisionikonttorin ehdotuksesta Rahatoimikamarin toimesta otettu käytäntöön, toivovat tilintarkastajat tässä yhteydessä, että Marian sairaalassa pidetty maksunpanojournaali, joka oli sangen epäkäytännöllisesti järjestetty ja miltei mahdoton tarkastaa, kokonaan järjestettäisiin ajanmukaisemmalle ja käytännöllisemmälle kannalle.

Samalla kun Marian sairaalan Hallitus selityksessään mainitsee, että edeltäpäin kannettujen sairasmaksujen kirjanpito oli kesäkuun 1 päivästä 1916 lähtien korjattu Rahatoimikamarin antaman ohjeen mukaisesti, huomauttaa Hallitus, että mainittu maksunpanojournaali on järjestetty saman kaavakkeen mukaan kuin muissakin sairaaloissa, mutta kun ei ollut ilmoitettu, mitä periaatteita noudattaen vaadittu uudistus olisi tehtävä eikä Hallitus enempää kuin toimitsijakaan katsonut omaavansa sitä kirjanpitoteknillistä asiantuntemusta, jota uudistuksen toimeenpano vaati, pyytää Hallitus, että asianmukaisesti hyväksytty kaavake Kaupunginvaltuuston toimesta annettaisiin sairaalan käytettäväksi.

Revisionikonttori ilmoittaa, että jonkinlainen asiallinen uudistus maksunpanojournaalin pidossa nyttemmin on pantu toimeen ja katsoo, että kysymys tämän kirjanpidollisen yksityisseikan korjaamisesta on sopivin ratkaista kaupungin kirjanpitolaitoksen kohdakkoin odotettavana olevan yleisen uudistuksen yhteydessä.

Kun, mikäli Revisionikonttori on ilmoittanut, Marian sairaalassa pidetyn maksunpanojournaalin muistutuksenalaiset puutteellisuudet nyttemmin on jossain määrin poistettu sekä odotettavissa on, että kaupungin Sairaalaylihallitukseen kuluvan vuoden alusta asetettu sairaalatarkastaja, jonka tehtäviin m. m. kuuluu tutustua sairaalain taloudenhoitoon sekä katsoa, että näiden tilit asianmukaisesti hoidetaan, on paneva tarpeellista huomiota tässäkin puheena olevaan kirjanpidolliseen yksityisseikkaan sekä järjestävä sen käytännöllisesti ja tarkoituksenmukaisesti, *saanee muu toimenpide asiassa raueta.*

Tilintarkastajain seuraava muistutus koskee *kaupungin obligatsioonilainain kirjanpitoa*, mistä seikasta sekä tilintarkastajat että Revisionikonttori huomauttavat, että Rahatoimikonttori oli asianomaisilta laina- ja korkotileiltä lopullisesti

selvitettyinä poistanut pankkiin lainasopimusten nojalla obligatsioonien ja korkolippujen lunastamiseksi maksetut rahamäärät, vaikka pankit eivät olleet antaneet lopputilitystä eikä kaupunginkassa saanut haltuunsa niitä obligatsioneja ja korkolippuja, joiden lunastamiseksi varat oli annettu pankkien käytettäväksi. Kun obligatsioonilainoja täytyi pitää lopullisesti selvitettyinä vasta sitten, kun kaupunginkassa oli saanut haltuunsa erääntyneet obligatsioonit ja korkoliput, olisi asianomaiset laina- ja korkotilit siihen asti pidettävä avoimina sekä pankit merkittävä velallisiksi tilittämättömään varain puolesta. Siten järjestettynä kaupungin kirjanpito niinkään olisi Rahatoimikonttorin vuosikertomuksen mukainen. Revisionikonttori mainitsee kaupunginkamreerin luvanneen muuttaa kirjanpitoa vastamainittuun suuntaan, mutta vuositilintarkastajat ovat sitä mieltä, että Rahatoimikonttori on velvoitettava ryhtymään mainittuun toimenpiteeseen.

Rahatoimikonttori huomauttaa tähän, että lainasopimusten mukaan kaupunki on velvollinen kahdeksan päivää ennen erääntymisaikaa pankkeihin toimittamaan koko erääntyvän kuoletus- ja korkomäärän. Tähän nähden ja kun Rahatoimikonttori tähän asti aina on verraten pian saanut pankeilta vastaanottaa lunastetut obligatsioonit ja korkoliput eikä ollut sattunut, että ulkomaille sijoitettuihin obligatsioonilainoihin kuuluvia korkolippuja olisi vanhettunut, on Rahatoimikamari katsonut liiketoimituksen päättyneen kuoletus- ja korkosummain maksamisella pankkiin eikä käytännöllisten syiden vaativan pitämään asianomaisia tilejä avoinna siksi, kunnes pankit ovat antaneet semmoisen tilin, jota tilintarkastuskertomuksessa tarkoitetaan. — Mitä taas tulee siihen, että kaupungin kirjanpito ja Rahatoimikonttorin vuosikertomus eivät pitäneet yhtä, minkä seikan tilintarkastajat ovat arvelleet johtuneen vastamainitusta menettelystä, huomauttaa Rahatoimikonttori, että vuosikertomuksessa oleva selonteko obligatsioonilainoista täysin pitää yhtä kustakin obligatsioonilainasta pidetyn rekisterikirjan sekä obligatsioonilainatilikirjan kanssa, samoin kuin että maksetut määrätkin pitävät yhtä itse tilinpäätöstaulussa esitettyjen numerojen kanssa. Samalla kun Rahatoimikonttori on katsonut vastamainitun muistutuksen olevan vailla oikeutusta, ei Konttori ole sanonut voivansa havaita muuta, kuin että tähänastinen kirjanpito on täysin tyydyttävä, elleipä oikeampikin, ja pitäisi sitä voida edelleen noudattaa, varsinkin kun sen suuntainen muutos, jota tilintarkastuskertomuksessa vaaditaan, aiheuttaisi lukuisia siirtoeriä kirjanpidossa, niin että niitä esimerkiksi vuonna 1913 olisi ollut koron ja kuoletuksen osalta 156 sekä proviisioista ja kurssierotuksista johtuvia yhtä paljon.

Revisionikonttori on Rahatoimikonttorin huomautuksen johdosta lausunut, että Konttorin mainitsema lainasopimusten ehto arvatenkin on pantu ainoastaan siinä mielessä, että obligatsioonien ja korkolippujen haltijat saisivat nämä mukavammin lunastetuiksi, mutta ei näyttänyt missään tapauksessa voivan olla ohjeena kaupungin kirjanpidon järjestämisessä. Mitä taas tuli huomautukseen että vuoden lopussa siirtyvien obligatsioonien ja korkolippujen määrä ei pitänyt yhtä,

oli Rahatoimikonttorin väite että tilinpäätöskertomus tältä kohden kävi yhteen obligatsioonilainarekisterin ja -tilikirjan kanssa vailla merkitystä, koska tästä seikasta ei ollut muistutusta tehty, minkä ohessa väite että vaadittu kirjanpidon muutos aiheuttaisi monilukuisia siirtoeriä varmaankin johtui väärinkäsityksestä, koska kysymys ainoastaan oli yksinkertaisimmasta kirjanpitomenettelystä. Ellei tähän asti käytetyn kirjanpitotavan tueksi voitu esittää muita perusteita, täytyi Revisionikonttorin pysyä vaatimuksessaan.

Valiokunta ei tosin voi kieltää, että edellä mainittu tilintarkastajain tekemä, erääntyneiden korkolippujen ja obligatsioonien kirjanpitotapaa koskeva muistutus on teoreettisesti katsoen oikeutettu. Mutta kun, niinkuin Rahatoimikonttori on huomauttanut, nykyisestä kirjanpitotavasta ei ole käytännössä ollut haittoja, vaan päin vastoin se etu, että kirjanpito on ollut yksinkertaisempi, kun on voitu välttää lukuisia pienempiä siirtoeriä, ehdottaa valiokunta, *että tässä kohden ei tehtäisi muutosta nykyiseen järjestykseen.*

Todeten että aikaisempain vuositilintarkastusten johdosta tehdyt, *vahvistettujen määräraha*in ylitystä koskevat muistutukset ovat kantaneet hyvää hedelmää sikäli, että useimmat laitokset ja lautakunnat ovat hankkineet tarvittavat lisämäärärahat sekä Kaupunginvaltuusto määrännyt, että Rahatoimikamarin tuli katsoa, ettei menoja osotettu maksettavaksi, jos myönnetty määräraha siten ylitetään, huomauttavat tilintarkastajat, että ainoastaan poliisilaitos sekä kaasuja sähkölaitos näyttivät vieläkin halua mainittavammin määrin ylittää budjetin menoeriä ilmoitusta tekemättä. Tässä yhteydessä ovat tilintarkastajat huomauttaneet, että Kaupunginvaltuuston kanslia, siitä huolimatta että 10,000 markan lisämääräraha oli myönnetty, oli ylittänyt tarverahain määrärahan Smarkalla 3,815:43.

Edellä mainitut tilintarkastajain lausunnot, joiden tueksi teknillisiin laitoksiin ja poliisilaitokseen nähden ei ole mainittu minkäänlaisia yksityistapauksia eikä numerolukuja, *eivät ole valiokunnan puolelta aiheuttaneet erityisiä ehdotuksia.* Teknillisiin laitoksiin nähden ei valiokunta kuitenkaan voi olla huomauttamatta että, vaikka tosin nämä yhtä vähän kuin kaupungin muutkin viranomaiset saavat luvatta ylittää menosäännössä vahvistettuja rahamääriä, voi kuitenkin sattua tapauksia, jolloin, sen johdosta että näitä laitoksia hoidetaan liikeperiaatteiden mukaisesti, tuskin on vältettävissä, että määrärahoja ylitetään hankkimatta joka kerta Kaupunginvaltuuston lupaa. Mitä sitten poliisilaitokseen tulee, on tässä huomattava, ettei kaupungilla tähän asti ole ollut mahdollisuutta tarpeen mukaisesti valvoa vahvistettujen määrärahain käyttämistä. Mitä vihdoin tulee Kaupunginvaltuuston tarverahain määrärahain ylitystä koskevaan huomautukseen, pyytää valiokunta huomauttaa, että ylitys oli johtunut osin 1915 vuoden lopulla kohonneista paperinhinnoista ja painatuskuluista, osin myös ja pääasialli-

simmin siitä, että tällä määrärahalla kustannettujen painatustöiden määrää ei ollut voitu edeltäpäin arvata.

Tilintarkastuskertomuksessa mainitaan edelleen Revisionikonttorin huomauttaneen, että palolaitoksen kaikki menot suoritettiin Rahatoimikonttorista palomestarille etuanteina maksetuilla varoilla. Kun palomestarin siten täytyi toimia laitoksen kassanhoitajana ja kirjanpitäjänä, vaikka melko suuren osan palolaitoksen menoista kävisi hyväksytyjen laskujen pohjalla maksaminen välittömästi kaupunginkassasta, oli Revisionikonttori sitä mieltä, että palolaitoksen rahahallinnon kävisi ilman muuta mainittuun suuntaan uudestijärjestäminen, varsinkin kun palomestari siten ainakin osittain vapautuisi hänen varsinaiselle virkatoiminnalleen vieraista tehtävistä. Revisionikonttori lausui käsityksensä ja vuositulintarkastajatkin yhtyivät siihen, että etuantivaroja yleensä olisi myönnettävä ainoastaan semmoisia vähäisiä menoja varten, jotka on paikalla maksettava käteisellä.

Revisionikonttori oli niinkään todennut, että oli olemassa noin 28,000 markan suuruinen rahasto, joka vuosien varrella oli kertynyt kaupungin hankkimain sairaankuljetusvaunujen ja -paarien vuokramaksuista. Kaupunginvaltuuston päätöksen nojalla sai Palotoimikunta määrätä siten kertyneiden varain käyttämisestä. Kun kuitenkin Palotoimikunta oli päättänyt panna nämä varat rahastoon antaakseen siitä avustuksia palomiehistöille tai heidän jälkeläisilleen hellittävässä tapauksissa; olivat vuositulintarkastajat samoin kuin Revisionikonttorikin sitä mieltä, ettei tämä rahasto saanut olla kaupungin yleisen hallinnon ja valvonnan ulkopuolella, vaan oli pantava kaupungin tileihin ja saman valvonnan alaiseksi kuin muutkin kaupungin hallussa olevat rahastot.

Tilintarkastajain ehdotus palolaitoksen tarpeisiin myönnettyjä etuantivaroja koskevasta asiasta aiheuttaa Palotoimikuntaa huomauttamaan, että kaupungin palojärjestyksessä aikaisemmin voimassa olevan määräyksen johdosta Rahatoimikamari osotti palkkauslistat ja kaikki laskut maksettaviksi, sittenkun Palotoimikunta ne oli tarkastanut ja hyväksynyt, mutta että Kaupunginvaltuusto, sen johdosta että vuositulintarkastajat olivat pitäneet tällaista mutkaa epäkäytännöllisenä, oli hyväksynyt ja Keisarillinen Senaatti toukokuun 15 päivänä 1905 vahvistanut sellaisen muutoksen palojärjestykseen, että palomestarin tuli nostaa Palotoimikunnan tilaamat etuantirahat ja suorittaa kaikki palolaitoksen maksut sekä siitä kuukausittain antaa Palotoimikunnalle tili, joka sitten asianmukaisesti tarkastettuna ja hyväksyttynä oli lähetettävä Rahatoimikamariin. Kun tilatut rahamäärät etuantitilityksissä jaettiin niiden budjettieräin kesken, joita varten etuanti oli tilattu, ei sen seikan valvonta että määrärahoja ei ylitetty näyttänyt tarjoovan mainittavia vaikeuksia, eikä valvonta Palotoimikunnan mielestä kävisi helpommaksi sen kautta, että Rahatoimikonttori muutaman etuantierän sijasta vuosittain saisi välittömästi maksaa suuren joukon laskuja. Sen sijaan nykyään noudatettu

menettely oli selvempi ja helpotti jossain määrin tilintarkastusta, jota mieltä tilintarkastajatkin olivat aikaisemmin olleet. Näin ollen ei Palotoimikunta ole katsonut olevan aihetta puheena olevaa tarkoitusta varten käydä muuttamaan palojärjestystä sen saattamiseksi vanhain, jo kelvottomiksi tuomittujen määräysten mukaiseksi.

Tilintarkastajain muistutuksen johdosta että palolaitokseen sairaankuljetusvaunujen ja paarien vuokratuloista perustetun rahaston valvonta on puutteellinen, huomauttavat Palotoimikunta ja palomestari, samalla kun tekevät selkoa rahaston synnystä ja tarpeellisuudesta sekä Kaupunginvaltuuston päätöksestä oikeuttaa Palotoimikunta määräämään varain käyttämisestä, että vuosittain kolme Toimikunnan jäsentä on tarkastanut rahaston tilit ja siitä antanut kertomuksen Toimikunnalle. Vuositilintarkastajain tarpeelliseksi katsoman valvonnan aikaansaamiseksi pantaisiin kuitenkin vastedes kertomus rahaston tilasta palomestarin antamaan vuosikertomukseen.

Samalla kun Revisionikottori lausuu kummastelevansa, että Palotoimikunta ei ole sopivaa uudistusta toimeenpanemalla tahtonut vapauttaa palomestaria semmoisista hänen varsinaiselle virkatoiminnalleen vieraista tehtävistä kuin palolaitoksen koko rahahallinnon hoito on, huomauttaa Konttori että, kun Raha-toimikamari, jolle esitys asiasta oli tehty, oli syyskuun 21 päivänä 1916 päättänyt kysymyksen etuantivarain osottamisesta ottaa käsiteltäväksi kaupungin kassa- ja tililaitoksen uudistuksen yhteydessä ja sentähden näytti vaikealta aikaansaada parannuksia muulla tavoin kuin mainitun asian yhteydessä, ei ole muuta neuvoksi kuin esillä olevaankin asiaan nähden luottavaisesti odottaa tililaitoksen uudistusta.

Kun kysymys etuantijärjestelmän poistamisesta kaupungin rahahallinnosta on seikkaperäisesti käsitelty kassa- ja tililaitoksen uudistamista koskevassa mie-tinnössä sekä ehdotus täydellisen uudistuksen toimeenpanemiseksi tällä alalla on siinä tehty, ei Kaupunginvaltuustolla näy olevan aihetta nykyään ryhtyä erikoiseen toimenpiteeseen kaupunginkassasta palolaitoksen käytettäväksi annettuun etuantivaroihin nähden. Mitä taas tulee sairaankuljetusvaunujen ja -paarien vuokratuloista palolaitokseen perustettuun rahastoon, ei tässäkään kohden liene erityistä päätöstä Kaupunginvaltuuston puolelta tarpeen, koska Palotoimikunta on luvannut vastedes antaa tarpeellisen kertomuksen rahaston käyttämisestä ja tilasta liitettäväksi palomestarin vuosikertomukseen. *Kaikki toimenpiteet tilintarkastajain tässä puheena olevain muistutusten johdosta saanevat sentähden raueta.*

Kahdenteentoista pääluokkaan, kaupungin teknilliset laitokset, nähden tekevät tilintarkastajat seuraavat muistutukset, nimittäin:

1) että kaupungin teknillisten laitosten Hallitus on, olematta siihen valtuutettu, *erälle virka- ja palvelusmiehilleen suonut edun saada polttopuita asianomaisten laitosten polttoainevarastosta näiden laitosten omin kustannusten hinnasta.*

2) että sitä *maksutonta valaistusta*, minkä teknillisten laitosten Hallitus on erityistä valtuutusta saamatta myöntänyt sähkö- ja kaasulaitoksen insinööreille ja eräille muille toimihenkilöille, ei käy periaatteelliselta kannalta puolustaminen; sekä

3) että kustannuksia *kaasulaitoksen ajotöistä*, joihin on käytetty ajomiehiä ja joista vuonna 1915 oli menoja noin 10,000 markkaa, kävisi vähentäminen käyttämällä kaupungin omia hevosia ja sen palveluksessa olevia ajomiehiä.

1) kohdassa esitetyn muistutuksen johdosta mainitsee teknillisten laitosten Hallitus ryhtyneensä puheena olevaan toimenpiteeseen noudattaakseen samaa menettelyä, mikä yleisesti on käytännössä maamme yksityisissä teollisuuslaitoksissa ja näyttää täysin oikeutetulta. Jos työntekijäin ja henkilökunnan halkojenhankinta vaikeutuu tai käy kalliimmaksi, on tästä seurauksena palkankorotusvaatimuksia, jotka monessa tapauksessa tuottavat kustannuksia enemmän kuin mitä syntyy myydessä hyödykkeitä omaan kustannusten hintaan. Ei ainoastaan halkojen myynti, vaan elintarpeittenkin osto ja jakelu olisi Hallituksen mielestä suotava, sillä laitokset ovat läheisemmässä suhteessa työläiskuntaansa kuin kaupunki asukkaihinsa yleensä. Hallitus on sentähden ollut sitä mieltä, että Raha-toimikamarin antama mainitun halkojen myynnin kieltö ei ollut aivan oikeaan osattu. Mitä 2) kohdassa mainittuun toimenpiteeseen tulee, mainitsee hallitus, että siihen on ryhdytty vähemmän virkailijain kuin kaupungin ja sen asukasten edun vuoksi. Kun sähköjohdon häiriöt helposti voivat aikaansaada tuntuvia vahinkoja, ellei niitä heti huomata ja korjata, on puheena olevain toimihenkilöiden velvollisuutena ei ainoastaan virka-aikana ja -paikassa, vaan asunnoissaankin valvoa sähkövalaistusta sekä heti ilmoittaa häiriöistä ja ryhtyä niiden johdosta toimenpiteisiin. Oli sentähden näyttänyt kohtuuttomalta panna näiden toimihenkilöiden suoritettavaksi virtamaksuja. Mitä vihdoin tulee kaasulaitoksen ajotöihin nähden lausuttuun toivomukseen, on kaasulaitos ottava sen mikäli mahdollista huomioon.

Revisionikonttori mainitsee, että Rahatoimikamari oli Muonitustoimikunnan esityksestä maaliskuun 27 päivänä 1916 tekemällään päätöksellä kieltänyt myymästä halkoja teknillisten laitosten virka- ja palvelushenkilöille laitosten omaan kustannusten hinnasta. Sen selityksen johdosta, minkä Hallitus on antanut 2) kohdassa mainitun muistutuksen johdosta, huomauttaa Revisionikonttori, että epäilystä voi olla siitä, onko esim. teknillisten laitosten kirjanpito-osastojen toimihenkilöillä, jotka ovat nauttineet ja edelleen nauttivat puheena olevaa etua, velvollisuutena kaupungin valojohdojen silmälläpito. Kun muut kuin Kaupunginvaltuusto eivät saa myöntää etuja vahvistetun menosäännön ulkopuolella, ehdottaa Konttori yleisen kiellon annettavaksi tästä seikasta.

Kun, niinkuin edellä mainittiin, se halkojen myynti teknillisten laitosten virka- ja palvelushenkilökunnalle, josta tilintarkastajat ovat tehneet muistutuksen, on lakannut, ehdottaa valiokunta, *että puheena oleva muistutus ei aiheuttaisi toimenpidettä.*

Maksuttoman valaistuksen myöntämistä sähkö- ja kaasulaitoksen insinööreille ja erälle muille henkilöille koskevan muistutuksen johdosta on Valiokunta katsonut olevan huomauttaminen, että rahasäännön mukaan saavat seuraavat mainittujen laitosten toimihenkilöt vapaan valaistuksen, nimittäin kaasulaitoksessa: assistentti, konemestari sekä vanhempi ja nuorempi kaasumestari, ja sähkölaitoksessa: ensimmäinen käyttöinsinööri, konemestari, pääaseman asetelaitteen vartija, yksi kasarminkadun aseman koneenkäyttäjä, ylimonttöörit, työmestarit sekä kaikkien asemain koneenkäyttäjät ja asetelaitteiden vartijat. Mutta sikäli kuin tämä etu rahasäännön ulkopuolella Kaupunginvaltuuston myönnytystä on suotu teknillisten laitosten muille toimihenkilöille, täytyy tätä pitää menemisenä Hallituksen toimivallan ulkopuolelle. Valiokunta katsoo sentähden Kaupunginvaltuustolle olevan aihetta kiinnittää teknillisten laitosten Hallituksen huomiota siihen, *että maksutonta valaistusta mainittujen laitosten toimihenkilöille ei saa rahasäännön ulkopuolella myöntää Kaupunginvaltuustolta siihen lupaa hankkimatta.*

Mitä vihdoin tulee tilintarkastajain lausumaan toivomukseen kaasulaitoksen ajotöiden kustannusten huojistamisesta käyttämällä kaupungin omia hevosia ja ajomiehiä, *saanee tämä asia jäädä teknillisten laitosten Hallituksen antaman selityksen varaan.*

„*Rakennuskonttorin sekalaisten menojen*“ kohdalla on Rahatoimikonttorin kirjanpidossa tili, johon on merkitty mitä erilaisimpia menoja, jotka vasta tilinpäätöstä tehdessä on jaettu eri työtilien kesken. Kun sekä Revisionikonttorin että vuositilintarkastajain käsityksen mukaan tällaisen kirjanpitotavan johdosta on aivan mahdoton vuoden varrella tarkastaa eri budjettimäärärahan käyttämistä sekä asianomaiselle työpäällikölle tarjoutuu suuria mahdollisuuksia toimittaa kustannusten jako oman mielensä mukaan eri tileillä jäljellä olevain määrärahan suuruutta silmällä pitäen, ovat tilintarkastajat lausuneet toivomuksen, että mainitun laatuista väliaikaisia tilejä saisi käyttää ainoastaan, jos osottautuu aivan mahdottomaksi heti maksuja suoritettaessa toimittaa lopullista jakoa.

Asiasta antamassaan lausunnossa viittaa kaupungin yleisten töiden Hallitus Rakennuskonttorin työpäällikön antamaan selitykseen, jossa mainitaan että, kun budjetissa ei ole määrärahoja moniaita erilaisia, budjettiin merkityistä yleisistä töistä aiheutuneita töitä varten, on pidetty tarpeellisena käyttää aputiliä, joka sitten on jaettu eri työtiliterain kesken kutakuinkin suhteellisesti näiden määrään. Tämän laatuista menoista mainitsee työpäällikkö työkalujen hoidon ja korjauksen, konttoriapulaisten palkat, työlistain ja päivätyökirjain painatuksen y. m., joiden kaikkien kustannusten määrä riippuu eri töiden laajuudesta, minkätähden niiden tulisi ottaa osaa mainitun laatuisiin yleisiin menoihin. Tämän laatuisiin menoihin kuuluvat niinkään kaupungin ainespihan aiheuttamat melko suuret kustannukset siellä kun säilytetään kaupungin kaikkia rakennustöitä varten tarpeellisia työkaluja ja rakennusaineita.

Revisionikonttorin mielestä tosin edellä mainittujen menojen summittaisen jaon toimittaminen vasta tilinpäätöstä tehdessä vaikeuttaa jaon oikeutuksen ja paikkansapitäväisyyden tarkastusta, mutta edellyttäen että Rakennuskonttorin johtavat toimihenkilöt eivät salli käyttää puheena olevaa aputiliä väärin, ei sen poistaminen toistaiseksi näytä tarkoituksen mukaiselta.

Viitaten Rakennuskonttorin työpäällikön antamaan selitykseen, johon kaupungin yleisten töiden Hallitus on yhtynyt ja jonka Revisionikonttorikin on havainnut tyydyttäväksi, ehdottaa Valiokunta, *että puheena oleva tilintarkastajain muistutus ei aiheuttaisi erikoista toimenpidettä Kaupunginvaltuuston puolelta.*

Taksoitusvarojen ja muiden tulojen *poistoa ja palautusta* nimiseen määrärahaan nähden huomauttavat tilintarkastajat, että tätä varten menosääntöön pantu 300,000 markan määräraha, joka vuonna 1914 oli ylitetty noin 200,000 markalla, oli vuonna 1916 ylitetty kokonaisella Smk:lla 344,481:45. Tosin oli vuositilintarkastajille tunnettua, että tämä seikka tällä kertaa tuntuvassa määrässä johtui kaupungin vahingoksi ratkaistuista taksoitusvalituksista, mutta he olivat kuitenkin sitä mieltä että, niinkuin jo 1914 vuoden tilintarkastuksesta annettussa kertomuksessa oli huomautettu, maksamatta jääneiden ja sentähden poistettujen taksoitusvarain kohoamistaan kohoavan summan syiden perinpohjainen tutkiminen olisi erittäin mielenkiintoinen. Tässä yhteydessä olisi niinkään tarkastettava, miten ulkona olevia saamisia peritään ja tämän laatuksia kaupungin saamisia valvotaan.

Rahatoimikamari huomauttaa että, sittenkun Kaupunginvaltuusto oli loka-kuun 24 päivänä 1916 päättänyt kaupungin saamisten perimisen kokonaan jätettäväksi Rahatoimikonttorille, josta asiasta Kamarin tuli antaa muu esitys, ei muu lausunto esillä olevasta asiasta näyttänyt tarpeen vaatimalta.

Rahatoimikonttorin mielestä on maksamatta olevain rästien nykyinen perimistapa epäajanmukainen ja liian vähän tehoava, minkätähden Konttori ehdottaa erinäisiä väliaikaisia toimenpiteitä tämän perimisen helpottamiseksi. Revisionikonttorikin on esittämistään syistä samaa mieltä ja puoltaa tilintarkastajain ehdottamaa asianlaidan lähempää tutkimista.

Niinkuin tilintarkastajat ovat huomauttaneet, oli esillä oleva kysymys viimeksi huomion esineenä 1914 vuoden vuositilintarkastuksen yhteydessä. Tilintarkastajain asiasta tekemän muistutuksen johdosta selvitti silloinen budjettivaliokunta (*Pain. asiakirj. N:o 26 vuodelta 1916*), että koko poistomäärä mainittuna vuonna oli noin 466,000 markkaa, jakautuen seuraaviin tasaluvuin esitettyihin eriin:

Valitusten johdosta ja muista laillisista syistä	Smk 169,000:—
Varattomuuden johdosta	” 55,000:—
Sen johdosta ettei asianomaisia verovelvollisia ollut tavattu ..	” 242,000:—

Rahatoimikonttorin antaman ilmoituksen mukaan jakautuu 1915 vuoden poistomäärä, 644,000 markkaa, seuraavasti:

Valitusten johdosta ja muista laillisista syistä	Smk 360,000: —
Varattomuuden johdosta	„ 90,000: —
Sen johdosta että asianomaisia verovelvollisia ei ollut tavattu	„ 194,000: —

Mitä tulee sen johdosta tehtyihin poistoihin että asianomaisia verovelvollisia ei ollut tavattu, mikä erä lähinnä herätti erityistä huomiota, huomautettiin edellä mainitussa valiokunnan mietinnössä, että syynä mainittuun suureen poistomäärään ei ollut ulosottolaitoksen uutteruuden puute eikä sopimattomasti järjestetty periminen, vaan ennen kaikkea se seikka, että useat työläisluokkaan kuuluvat, vuoden alussa täällä työpässillä oleskelevat henkilöt kirjoitettiin täällä hengille ja heidän asunto-osotteensa ilmoitettiin, mutta kohdakkoin sen jälkeen he muuttivat asuntoa, usein monta kertaa lyhyen ajan kuluessa, ja vihdoinkin oleskeltuaan täällä muutaman kuukauden siirtyivät toiseen paikkakuntaan, missä heitä ei kuitenkaan enää tavattu, kun heidän maksettavakseen pantuja veroja oli noin puolentoista vuoden kuluttua perittävä. Verotettua etsittäessä uudelta olinpaikaltaan niissä tapauksissa, jolloin se oli saatu tietoon, oli hän usein sieltäkin poistunut. Puheena oleva epäkohta vihdoin johtui suurelta osalta siitäkin, että työväenluokka oli vastahakoinen suorittamaan apumaksua yleisiin menoihin. Näistä syistä ja kun 1914 vuoden taksoitusvarojen tavattoman suuri poistomäärä oli suurelta osalta johtunut siitä, että suuria liikeyrityksiä oli veronmaksusta vapautettu, ei valiokunta katsonut tilintarkastajain muistutuksen aiheuttavan toimenpidettä Kaupunginvaltuuston puolelta, ja tämän käsityksen Valtuustokin hyväksyi.

Edellä esitetyt numerotiedot tosin osottavat, että poistomäärä vuonna 1915 ylitti noin 200,000 markalla edellisen vuoden vastaavan määrän. Mutta tässä on kuitenkin huomattava, että tätä erotusta likimittäin vastaa jo niiden veromäärän välinen ero, mitkä näinä kahtena vuonna on poistettu valitusten johdosta tai muista laillisista syistä. Varattomuuden aiheuttama poistomäärä on tosin kohonnut noin 35,000 markalla, mutta tämä lisäannos on niin vähäpätöinen, ettei siihen käy paneminen erikoista huomiota, varsinkin kun koko tämä 90,000 markan summa kohdistuu noin 7,300,000 markan verotusmäärän. Vielä vähemmän huomiota ansaitsee niiden verojen määrä, joita ei ole kertynyt sen johdosta että verovelvollisia ei ole tavattu, sillä tämä määrä on noin 50,000 markkaa vähempi 1914 vuoden vastaavaa määrää.

Edellä lausutun johdosta ja kun 1916 vuoden budjettivaliokunnassa tehty ehdotus että vieläkin lisäämällä kannanta-aikain lukua koetettaisiin aikaansaada parannusta näihin oloihin, sai raueta, sen johdosta että ulosottolaitos oli ilmoittanut verraten harvoin sattuneen, että verovelvollinen, joka ensimmäisellä kan-

nantakerralla oli suorittanut jonkin osan veroista, sitten olisi laiminlyönyt jäljellä olevan osan maksamisen tai että, kun sitä poikkeustapauksessa oli sattunut, häntä ei enää olisi tavattu, *ei valiokunta ole havainnut erikoista toimenpidettä tilintarkastajain esityksen johdosta Kaupunginvaltuuston puolelta tarpeelliseksi.*

Kaupungin kiinteistöjen hoitoon nähden huomauttavat tilintarkastajat, että se on jaettu moniaiden henkilöjen kesken, joiden joukossa on semmoisiakin, joilla tämä toimi on ainoastaan sivutehtävänä, ja kaupunginkassalle koituu melko suuria kustannuksia näiden kiinteistöjen hoidosta. Revisionikonttori oli sitä mieltä, että tässä järjestyksessä oli olennaisia puutteita, erittäinkin mitä tuli asianomaisten henkilöiden asiantuntemukseen, sopivaisuuteen ja harrastukseen tämän laatuisten tehtävien hoitamisessa, ja kävisi Revisionikonttorin mielestä tämän työn keskittäminen yhden asiantuntevan ja johtavan henkilön hoitoon. Erinäisille kaupungin kiinteistölle yhteinen taloudenhoitajan toimi olisi sentähden perustettava ja sitä hoitamaan asetettava hyvin sopiva henkilö, jolla tämä toimi olisi yksinomaisena tehtävänä. Vuositilintarkastajat, joilla tilintarkastuksen jatkuessa oli ollut tilaisuus todeta, kuinka epätarkoituksenmukaisesti kaupungin kiinteistöjen nykyinen hoitojärjestelmä toimi, pyytävät ottamaan tämän asian perinpohjaisesti tutkittavaksi. Tässä yhteydessä olisi huomattava, että kirjanpito ei kaikilta kohdilta ollut hyvin järjestetyssä budjettikirjanpidossa noudatettavain periaatteiden mukainen sekä että itse budjettikin oli puutteellinen sikäli, että siihen ei ollut pantu erikoisia menomomentteja puheena olevia kiinteistöjä varten.

Rahatoimikamari huomauttaa tämän johdosta, että tähän kuuluvain olojen uudesti järjestäminen lienee sopivin toimittaa Kamarin ja sen toimeenpanevain elinten uudestijärjestämisen yhteydessä.

Revisionikonttori ei sano itsellään olevan mitään huomauttamista Rahatoimikamarin vastamainitun lausunnon johdosta. Tilintarkastajain tekemä huomautus kirjanpidon puutteellisuudesta on nyttemmin otettu varten sikäli, että jo 1916 vuoden budjetissa oli erinäisiä puheenalaisten kiinteistöjen menomomentteja.

Samalla kun muu lausunto tilintarkastajain muistutuksen johdosta saanee raueta, mikäli koskee kaupungin kiinteistöjen kirjanpidon puutteellisuutta, koska muistutuksen alainen asianlaita on, mikäli Revisionikonttori on ilmoittanut, nyttemmin korjattu panemalla rahasääntöön eri menomomentteja eri kiinteistöjen kohdalle, ei muukaan toimenpide näytä tarpeelliselta kaupungin kiinteistöjen taloudenhoitajanviran perustamista tarkoittavan ehdotuksen johdosta, *kuin että Rahatoimikamaria kehotetaan panemaan esitykseen tarpeellista huomiota laatiesaan ehdotusta Kamarin ja sen toimeenpanoelinten uudestijärjestämiseksi.*

Vuositalintarkastajat ovat lisäksi kiinnittäneet huomionsa Kaupunginvaltuuston maaliskuun 23 päivänä 1915 asettaman Muonitustoimikunnan menettelyyn ottaa omiksi ja halkokomitean tarpeiksi yksityispankista 5 %:n korolla lainaa,

joka vuoden vaihteessa nousi lähes 4 miljoonaan markkaan, vaikka tarpeelliset varat olisi voitu antaa Toimikunnan käytettäväksi kaupunginkassasta, jolla vuoden varrella oli pankkitilillä melko suuria määriä, nimittäin vuoden alussa Smk 4,465,846: 15 ja vuoden lopussa Smk 6,403,917: 96, osin juoksevan tilin korkoa vastaan, osin ja enimmäkseen ilman minkäänlaista korkohyvitystä.

Mikäli valiokunta on saanut tietää, ei Muonitustoimikunta ole omasta kohdastaan käyttänyt pankkiluottoa. Sitä vastoin on Rahatoimikamari tosin aikaisemmin antanut Muonitustoimikunnan käytettäväksi pankkiluottoa tarpeellisen määrän, mutta kun nyttemmin on noudatettu sitä menettelyä, että Kamari Toimikunnan tarpeisiin osottaa tarpeelliset varat kaupunginkassan pankkisaamisista, *ei tilintarkastajain muistutus aiheuttane toimenpidettä.*

Tilintarkastuskertomuksessa toistetaan aikaisemmissa kertomuksissa tehdyt muistutukset *kulkutautisairaalan rakennusmäärärahan ylittämisen johdosta* sekä siitä, että varoja oli *käytetty Kivelän sairaalan kirkkorakennuksen sisustamiseksi sairaalatarkoituksia varten*, vaikka tähän tarkoitukseen ei ollut osotettu varoja.

Kun nämä asiat kuitenkin jo on ratkaistu, kulkutautisairaala koskeva lisätyn Kaupunginvaltuuston toukokuun 16 päivänä 1916 tekemällä päätöksellä ja taas viimeksi mainitun määräraha-asian samana päivänä ratkaisi varsinainen Kaupunginvaltuusto tilintarkastajain vuodelta 1914 antamaa kertomusta käsitellessään, *raukee kaikki muu lausunto tässä kohden.*

Samoin kuin Revisionikonttori mainitsevat reviisorit panneensa merkille, että useat laitokset ovat 1915 vuoden määrärahoista panneet maksettaviksi 1914 vuoden menoja. Kun tätä ei käy pitäminen oikeana, on tilintarkastajain mielestä aiheutta antaa lähempiä määräyksiä asiasta.

Tilintarkastajain huomauttamaa menettelyä lienee monessa tapauksessa vaikea välttää, syystä että laskuja budjettivuoden menoista usein saapuu vasta sitten, kun sen vuoden tilinpäätös jo on laadittu. Tähän nähden ja kun tämän täytyy vuodesta toiseen toistua, eikä tällainen menettely todellisuudessa mairittavasti vaikuta budjettiin, ehdottaa valiokunta, varsinkin kun tilintarkastajat eivät ole viitanneetkaan siihen, että tässä tapauksessa olisi kysymys sanottavammista rahamääristä, *että muistutus saisi raueta.*

Todeten että teknilliset laitokset ja kulkutautisairaalan ylilääkäri ovat julkaisseet ja vuositilintarkastajille toimittaneet vuosikertomuksensa tavanmukaisella täsmällisyydellä ja joutuisuudella, huomauttavat tilintarkastajat, että Raha-toimikonttorin kertomus vasta huhtikuun 24 päivänä 1916 oli saapunut heille sekä että muut laitokset eivät näy yrittävänkään saada vuosikertomuksiaan valmiiksi sinä aikana, jolloin tilintarkastajat kokoontuvat.

Rahatoimikonttori on tämän johdosta huomauttanut että, kun teknillisten laitosten Hallitus on johtosääntönsä mukaan velvollinen ennen helmikuun 1 päivää Rahatoimikamariin antamaan kaikki kaupungin tilinpäätöstä varten tarpeelliset tiedot, voivat nämä laitokset viimeksi mainittuna päivänä käydä valmistamaan vuosikertomustaan, joka laaditaan neljällä eri osastolla, noin 30 painosivua kullakin, ja johon kaikki tiedot ovat saatavissa kunkin laitoksen omalta toimialalta. Rahatoimikonttorin kertomuksen laadinta ei sitä vastoin voi alkaa ennenkuin maaliskuun 1 päivänä, jolloin tilinpäätöksen tulee olla valmis, minkä ohessa tähän kertomukseen, joka vuodelta 1915 käsitti 142 painosivua, on seikkaperäisiä tietoja hankittava monelta eri taholta.

Kaupungin yleisten töiden Hallitus huomauttaa tästä asiasta, että sen kertomusta ei voida valmistaa aikaisemmin kuin laitoksen johtosäännössä on määrätty eli kesäkuussa, mutta että tarkat tiedot tilisiirroista sekä muista toimenpiteistä annetaan Rahatoimikonttoriin Rakennuskonttorin tilinpäätöksen yhteydessä.

Reviisionikonttori lausuu, että tilintarkastain halu saada asianomaisten laitosten vuosikertomukset ajoissa näyttää ainakin osaksi johtuvan siitä, että muiden kuin ammattimiesten ei ole aivan helppo kaupungin laajoista kirjoista ja tileistä välittömästi saada esille niissä olevaa lukuisia erilaisia liiketoimituksia sekä näiden tuloksia. Vuosikertomukset sitä vastoin paljon helpottavat tilintarkastajain työtä. Vaikka tässä kohden kävisikin syyllä asettaminen lisävaatimuksia erälle kaupungin lautakunnille, virastoille ja laitoksille, lienee toiselta puolen otettava huomioon ne eri pitkät ja osittain melko runsaat aikamäärät, joita kertomusten laatiminen ehdottomasti vaatii.

Kun kysymys eri laitosten vuosikertomusten antamisesta on otettu huomioon kaupungin kassa- ja tililaitoksen uudistamista koskevassa mietinnössä sekä siinä on tehty erinäisiä ehdotuksia tämän asian järjestämiseksi, ei tilintarkastajain muistutus aiheuttane muuta toimenpidettä.

Lopuksi lausuvat tilintarkastajat toivomuksen, että julkaistaisiin uusi täydennetty laitos vuonna 1892 julkaistua lahjoituskirjain ja lahjoitusrahastojen hoidosta tehtyjen Kaupunginvaltuuston päätösten kokoelmaa.

Tämän johdosta mainitsee Rahatoimikonttori, että ainoastaan paperin kallis hinta ja nykyiset korkeat painatuskustannukset ovat pidättäneet Konttoria tekemästä esitystä puheena olevan julkaisun toimittamisesta, jota Konttorikin pitää tarpeellisena.

Kun mainitun laatuinen asiakirjakokoelma, jonka painatuskulut hankittujen tietojen mukaan nousisivat 800 markkaan 150 kappaleen painoksesta ja noin 900 markkaan 200 kappaleen painoksesta, mihin lisäksi tulisi toimituspalkkiota noin 3—400 markkaa, ehdottomasti on suureksi hyödyksi kunnallishallinnolle, esittää valiokunta,

että Kaupunginvaltuusto antaisi Rahatoimikamarin tehtäväksi koota ja painattaa uuden täydennetyt laitoksen kaupungin lahjoituskirjoja sekä vastedes Valtuustolle tehdä esityksen tarkoitukseen tarpeellisen määrärahan osottamisesta.

Helsingissä, huhtikuun 28 päivänä 1917.

Budjettivaliokunnan jäsen, herra Paasikivi, ei ole puuttuvan ajan takia ottanut osaa esillä olevan asian käsittelyyn.

Alfred Norrmén.

**Jalmar Castrén.
Alexander Frey.
Oskari Mantere.**

**Arthur af Forselles.
A. E. Alfthan.**

A. V. Lindberg.

HELSINGIN

RAHATOIMIKAMARI

Lokak. 26 p:nä 1916.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 864.

Kirjelmässä kesäkuun 6 päivältä kuluvaan vuoteen on Kaupunginvaltuusto käskenyt Rahatoimikamarin Valtuustolle antaa lausunnon niiden muistutusten ja ehdotusten johdosta, joita vuositilintarkastajat olivat toimittamastaan kaupungin 1915 vuoden tilien ja hallinnon tarkastuksesta (*Kuston pain. asiakirj. N:o 31 vuodelta 1916*) tehneet Rahatoimikamariin toimialaan nähden.

Vuositilintarkastajat lausuvat eninnäkin toivomuksen, että kaupungin kassa- ja tililaitosuudistuksen ehdotuksen käsittelyä mikäli mahdollista joudutettaisiin. Tämän johdosta on Rahatoimikamari katsonut olevan ilmoittaminen että, sittenkun kunnan viranomaisille oli suotu tilaisuus lausua mielensä ehdotuksesta ja nämä olivat tehneet muistutuksia ja vastaväitteitä, joilla on melko suurta periaatteellista kantavuutta, on Rahatoimikamari antanut valiokunnalle, johon kuuluvat herrat Paasikivi, Relander ja Ehrstedt, toimeksi laatia sen lausunnon ehdotuksineen, minkä siten koottu aineisto aiheuttanee. Kohta kun mainittu valiokunta on suorittanut tehtävänsä, on Rahatoimikamari mahdollisimman pian lähettävä ehdotuksen Kaupunginvaltuuston tarkastettavaksi ja ratkaistavaksi.

Tämän jälkeen huomauttavat tilintarkastajat, että kysymys Rahatoimikamarin uudesti järjestämisestä jälleen astuu etualalle ja vaatii välttämättä ratkaisua. Vaikka Rahatoimikamari muutama vuosi takaperin antoi tästä asiasta Valtuustolle mietinnön ehdotuksineen, jonka Valtuusto kuitenkin pääasiallisimmilta kohdilta hylkäsi, on Rahatoimikamari uudestaan käynyt valmistelemaan tätä pulmallista kysymystä ja on aikanansa tekevä Valtuustolle esityksen asiasta.

Tilintarkastajain mielestä on rästien perimisessä ja kaupungin ulkona olevain erään-tyneiden saamisten valvonnassa noudatettu menettely otettava tarkastettavaksi. Tästä asiasta on Rahatoimikamari jo antanut erinäisiä lausuntoja Kaupunginvaltuustolle, joka nyttemmin onkin tehnyt asiasta päätöksensä. Näin ollen ei asia kaivanne muuta lausuntoa.

Mitä tulee tilintarkastajain lausuntoihin kaupungin kiinteistöjen ja maatilain hoidosta, pyytää Rahatoimikamari ilmoittaa, että tähän kuuluvat olot lienee sopivin järjestää Rahatoimikamarin ja sen toimeenpanoelinten uudesti järjestämisen yhteydessä.

Lopuksi mainitsevat tilintarkastajat omituisuutena, että kustannukset Kivelän kirkkorakennuksen sisustamisesta, Smk 8,786:28, jota tarkoitusta varten määrärahaa ei ole

milloinkaan ollut, edelleen siirtyvät kaupungin varojen joukossa samoin kuin vuosina 1913 ja 1914, olematta varoja menon suoritukseen osotettu. Kun kuitenkin Kaupunginvaltuusto viime keväänä Rahatoimikamarin esityksestä osotti tarpeellisen määrärahan, saanee tämän asian nyttemmin katsoa loppuun käsitellyksi.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Georg Estlander.

Liite II.

HELSINGIN
RAHATOIMIKONTTORI.

Syysk. 14 p:nä 1916.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 307.

Vaadituksi lausunnoksi niiden muistutusten ja ehdotusten johdosta, joita vuositilintarkastajat ovat tilintarkastuskertomuksessaan kohdistaneet Rahatoimikonttorin toimialaan, pyytää Rahatoimikonttori kunnioittaen esittää seuraavaa:

Kaupungin obligatsioonilainain kirjanpitoon nähden huomautetaan tilintarkastuskertomuksessa, että Rahatoimikonttorin ei tulisi, niinkuin tähän asti on 23 vuotta tehty, laina- ja korkotileiltä lopullisesti selvitettyinä poistaa pankkiin obligatsioonien ja korkolippujen lunastamiseksi maksettuja rahamääriä, ennenkuin pankit ovat antaneet lopputilin tai kaupunginkassa on saanut haltuunsa ne obligatsioonit ja korkoliput, joiden lunastamiseksi kaupunki on pankkeihin antanut rahoja, koska obligatsioonilainoja käy pitäminen lopullisesti järjesteltyinä vasta sitten, kun näin on tehty, vaan olisi laina- ja korkotilit pidettävä avoimina siihen asti sekä pankit merkittävä velallisiksi tilittämättömän varain puolesta; ja ovat tilintarkastajat sitä mieltä, että kaupungin kirjanpito siten järjestettynä niinkään olisi Rahatoimikonttorin vuosikertomuksen mukainen.

Lainasopimusten mukaan tulee kaupungin 8 päivää ennen lainain erääntymisaikaa pankkeihin toimittaa koko erääntyvä kuoletus- ja korkomäärä. Tähän nähden ja kun Rahatoimikonttori tähän asti on verraten pian pankeilta saanut lunastetut obligatsioonit ja korkoliput eikä ole sattunut, että ulkomaille sijoitettuihin obligatsioonilainoihin kuuluvia korkolippuja olisi vanhettunut, on Rahatoimikonttori katsonut liiketoimituksen päät-

tyneeksi kuoletus- ja korkovarain maksamisella pankkiin eikä käytännöllisten syiden vaativan pitämään asianomaisia tilejä avoimina, kunnes pankit ovat antaneet tilintarkastuskertomuksessa tarkoitettun tilin.

Mitä taas tulee kaupungin kirjanpidon ja Rahatoimikonttorin vuosikertomuksen yhtäpitävyyden puutteeseen, minkä tilintarkastajat ovat arvelleet johtuneen vastamainitusta menettelystä, on Rahatoimikonttorilla aihetta huomauttaa, että Konttorin vuosikertomuksessa annettu selonteko obligatsioonilainoista täysin pitää yhtä kunkin obligatsioonilainan rekisteri- ja tilikirjan kanssa, samoin kuin että maksetut määrätkin pitävät yhtä itse tilinpäätöstaullussa mainittujen menojen kanssa. Vastamainittu muistutus ei sentähden Rahatoimikonttorista näytä oikeutetulta.

Edellä lausutun johdosta ei Rahatoimikonttori voi havaita muuta, kuin että tähänastinen kirjanpito tapa on täysin tyydyttävä, elleipä oikeampikin, ja pitää sitä voida edelleen noudattaa, varsinkin kun sen muuttaminen tilintarkastuskertomuksessa vaadittuun suuntaan sitä paitsi aiheuttaisi kirjanpidossa moninaisia siirtoeriä, joita esimerkiksi vuodelta 1913 olisi kuoletuksen ja koron osalta ollut 156 sekä provisioista ja kurssi-erotuksista johtuvia yhtä paljon.

Lisäksi vaaditaan, sen johdosta että taksoitusvarain ja muiden tulojen poistoa ja palautusta varten oleva määräraha on tuntuvasti ylitetty, tutkittavaksi kertymättömään ja sentähden poistettujen taksoitusvarain lisääntymistään lisääntyvän määrän syitä, jota paitsi rästien perimisestä sekä kaupungin ulkona olevain erääntyneiden saamisten valvonnassa noudatettu menettely olisi otettava tarkastettavaksi.

Rahatoimikonttori on tilintarkastajain kanssa yhtä mieltä siitä, että nykyinen rästien perimistapa on epäajanmukainen ja liian vähän tehokas, mutta Rahatoimikonttorista ei nykyinen ajankohta näytä täysin sopivalta perinpohjaisen muutoksen tekemiseksi tähän. Jotta kuitenkin laajempaa uudistusta tällä alalla odotellessa puheenalainen periminen jossain määrin helpottuisi, rohkenee Rahatoimikonttori ehdottaa:

että kaupunki verojen, rästinä olevain maksujen ja muiden saamisten perimistä varten jaettaisiin yhtä moneen piiriin kuin on ulosottoapulaisia;

että kukin ulosottoapulainen veloitetaan mikäli mahdollista asumaan omassa piirissään eikä hänen sallita ulottaa virkatoimintaansa sen ulkopuolelle.

Ulosottoapulaisen asuminen piirissä, joka olisi hänen yksinomaan työalanaan, olisi Rahatoimikonttorin mielestä omansa suomaan hänelle tilaisuuden oppia tarkoin ja täydellisesti tuntemaan kaikki siellä asuvat henkilöt. Sen ohessa sopisi määrätä, että ulosottoapulaisten tulee määrättyinä viikoppäivinä kokoontua kaupunginvoudinkonttoriin saamaan toisiltaan tietoja piiristä pois muuttaneista henkilöistä ja, sittenkun pois muuttaneen uusi asunto-osote on saatu selville, annetaan verolippu sen piirin ulosottoapulaiselle, mihin puheenalainen henkilö on muuttanut. Tarkoitusta varten kaupunginkonttoriin asetettu henkilö merkitsisi muistoon verolippujen siirron piiristä toiseen ja valvoisi muutenkin järjestelmän noudattamista tarpeen mukaan. Mainittu menettely vähentäisi jossain määrin niitä vaikeuksia, joita maksujen periminen kohtaa rästivelvollisten useinkin taajain asunnonmuuttojen johdosta.

Kaupungin hoidossa olevain lahjoitusrahastojen tileihin nähden ovat tilintarkastajat lausuneet toivomuksen, että julkaistaisiin uusi täydennetty laitos vuonna 1892 ilmestynyttä lahjoituskirjain kokoelmaa ja lahjoitusrahastojen hoitoa koskevia Kaupunginvaltuuston päätöksiä. Tämän johdosta on Rahatoimikonttorilla aihetta ilmoittaa, että ainoastaan paperinpuute ja nykyiset kalliit painatuskulut ovat pidättäneet Rahatoimikonttoria tekemästä esitystä edellä mainittujen asiakirjain uuden painoksen julkaisemisesta, joka Konttorinkin mielestä on tarpeen vaatima.

Lopuksi muutama sana vuositilintarkastajain muistutuksen johdosta että Rahatoimikonttorin vuosikertomus vasta huhtikuun 24 päivänä (oikeastaan 20 päivänä) toimitettiin tilintarkastajille, jota vastoin teknillisten laitosten vuosikertomus on tilintarkastajain arvelun mukaan annettu huomattavalla joutuisuudella ja täsmällisyydellä. Kaupunginvaltuuston huhtikuun 30 päivänä 1912 vahvistaman Helsingin kaupungin teknillisten laitosten Hallituksen ohjesäännön 11 §:n mukaan on teknillisten laitosten Hallitus velvollinen „ennen helmikuun 1 päivää Rahatoimikamariin antamaan kaikki kaupungin tilinpäätöstä varten tarpeelliset tiedot“. Teknilliset laitokset voivat siis ryhtyä laatimaan vuosikertomustaan viimeksi mainittuna päivänä. Teknillisten laitosten kertomus laaditaan neljällä eri osastolla ja kunkin osaston työ käsittää 30 painosivua. Kaikki kertomukseen pantavat tiedot ovat saatavissa kunkin laitoksen omalta toimialalta.

Mitä taas Rahatoimikonttorin kertomukseen tulee, ei sen laatimista voi aloittaa ennen maaliskuun 1 päivää, jolloin tilinpäätöksen tulee olla valmis. Rahatoimikonttorin kertomus käsittää 142 painosivua, minkä ohessa siihen pantavat tiedot on koottava monelta eri taholta.

Helsingin Rahatoimikonttori:

Iwar Timgren.

Liite III.

HELSINGIN KAUPUNGIN

Yleisten töiden Hallitus.

*Helsingissä,
marrask. 4 p:nä 1916.*

N:o 263.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Kirjelmässä viime kesäkuun 6 päivältä N:o 231 on Kaupunginvaltuusto käsenyt Hallituksen antaa lausunnon niiden muistutusten ja ehdotusten johdosta, joita tilintarkastajat ovat toimittamastaan kaupungin 1915 vuoden tilien ja hallinnon tarkastuksesta antamassaan kertomuksessa kohdistaneet Hallituksen toimialaan.

Tätä määräystä täyttääkseen on Hallitus vaatinut lausunnon Rakennuskonttorin kaikkien osastojen johtajilta, jotka ovat Hallitukselle antaneet tämän oheiset selitykset, ja pyytää Hallitus, joka on havainnut puheena olevat selitykset tyydyttäväksi, kunnioittaen viitata siihen, mitä niissä on lausuttu.

Mitä sitten tulee vuositilintarkastajain tekemään muistutukseen, että useimpain laitosten ja lautakuntain vuosikertomukset eivät valmistu sinä aikana, jolloin tilintarkastajat ovat koolla, pyytää Hallitus, koska tämä muistutus koskee Hallitustakin, huomauttaa että, vaikka tosin vuosikertomusta Hallituksen toiminnasta ei voida valmistaa ilmestyväksi ennen johtosäännössä määrättyä aikaa, kesäkuuta, annetaan Rahatoimikonttoriin vuosittain tarkat tiedot eri tilien välisten siirtojen syistä ja muista toimenpiteistä Rakennuskonttorin tilinpäätöksen yhteydessä, joten vastamainittu tilintarkastajain muistutus, mikäli Hallitusta koskee, on merkitystä vailla.

G. Idström.

Knut Furuhjelm.
v. t.

Liite III a.

HELSINGIN KAUPUNGIN

RAKENNUSKONTTORI.

KAUPUNGINARKKITEHTI.

Helsingissä,

marrask. 4 p:nä 1916.

Helsingin kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Viitaten otteeseen Helsingin kaupungin yleisten töiden Hallituksen kesäkuun 16 päivänä 1916 tehdyn pöytäkirjan 9 §:stä sekä Kaupunginvaltuuston kirjelmään kesäkuun 6 päivältä 1916 N:o 231, koskeva kaupungin tilintarkastajain 1915 vuoden tilejä vastaan tekemiä erinäisiä muistutuksia, on allekirjoittaneella täten kunnia lausua seuraavaa:

Mitä ensinnä tulee sivulla 6 (*Kvston pain. asiakirj. N:o 31 vuodelta 1916*) mainitun Kivälän sairaalan ent. kirkkorakennuksen sisustuskustannuksiin, on nämä työt teetetty työ- ja vaivaistalon silloisen tarkastajan, eversti Melartin, sekä laitoksen lääkärin, professori Ehrnroothin, määräyksestä, sittenkun Vaivaishoitohallitus Kaupunginvaltuustolle helmikuun 11 päivänä 1912 tekemässään esityksessä oli anonut myönnettäväksi 10,000 markan määrärahaa "*lisäykseksi vaivaistalon erinäisiin määrärahoihin puheena olevana vuonna*". Rahatoimikamari, jonka lausunto asiasta vaadittiin, oli asiaa käsi-

tellessään katsonut tarpeelliseksi kutsua professori Ehrnroothin saapuville saadakseen erinäisiä täydentäviä tietoja, jotka lähemmin käyvät selville jäljennöksenä tämän oheen pannusta Rahatoimikamarin kirjelmästä helmikuun 12 päivältä vuodelta 1912 N:o 109.

Viimeksi mainitussa kirjelmässä huomautetaan muun muuassa, että „näistä muutos- ja sisustustoista on laskettu olevan kustannuksia 8,100 markkaa, mihin lisäksi tulee arviolta 1,900 markkaa erinäisen sairaanhoitokaluston hankkimisesta, eli kaikkiaan 10,000 markkaa“. Kokouksessaan helmikuun 27 päivänä 1912 Kaupunginvaltuusto sittemmin käsitteli asian ja päätti, myöntyen Vaivashoitohallituksen kirjelmässä helmikuun 11 päivältä 1912 tehtyyn esitykseen, osottaa käyttövaroistaan 10,000 markkaa „*lisäykseksi vaivaistalon erinäisiin määrärahoihin mainitulta vuodelta*“.

Kun siis edellä mainituista asiakirjoista näkyy, että Kaupunginvaltuusto on myöntänyt puheena olevat 10,000 markkaa, johtunee se muistutuksen alainen seikka, että kustannukset nykyisen Kivelän sairaalan kirkkorakennuksen sisustamisesta ovat siirtyneet kaupungin varojen joukossa sekä vuosina 1913 ja 1914 että vuonna 1915 luultavasti siitä, että vaivashoitoviranomaiset ovat samana päivänä tehneet kaksi eri esitystä, kumpaisenkin 10,000 markan myöntämisestä, jotka esitykset asiaa myöhemmin käsiteltäessä *on jollakin tavoin sekotettu keskenään*.

Mitä sitten tulee siihen Revisionkonttorin sivulla 46 (*Pain. asiakirj. N:o 31 vuodelta 1916*) huomauttamaan seikkaan, että muun muuassa „Hakaniemen torin uuden kauppahallin rakennuskustannukset“ on ylitetty Smk:lla 2,773:50, on allekirjoittaneella kunnia täten huomauttaa, että rakennustyön jatkuessa aina käy sangen vaikeaksi *aivan tarkoin laskea*, mihin määrään rakennusyrityksen rakennuskustannukset vihdoin jonakin tiettyinä päivinä kohoavat.

Tässä erikoistapauksessa on sitä paitsi otettava huomioon se seikka, että kauppahallia rakennettaessa siihen teetettiin edellytettyjen lisäksi erinäisiä pienempiä laitteita niinkuin muun muuassa kaasulämmönsäiläilaitos pesuhuoneeseen, kaasujohto ja kaasukeittimet kahteen kahvintarjoilukojuun (Rahatoimikamarin kanslian määräyksestä), väliaikainen sisustus kellareihin niiden väliaikaiseksi vuokraamiseksi (Rahatoimikamarin kanslian määräyksestä), kalahallin altaiden tyhjennystä varten olevan, sähköllä käyvän keskipakospumpun sijaan hankittiin voimakkaampi pumppu, pantiin paikoilleen eräitä tuuletusikkunoita ja ristikkoja sekä teetettiin erinäisiä muita tuollaisia pienempiä töitä, jotka täysin vastaavat, jopa kustannustensa puolesta ylittävätkin rakennusmäärärahan ylityksen.

Karl Hård af Segerstad.

Kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Tilintarkastajain tehtyä muistutuksen sen johdosta, että Rakennuskonttorissa käytetään „Rakennuskonttorin sekalaiset menot“ nimistä aputiliä, johon on pantu mitä erilaisimpia menoja, pyydän vaaditaksi lausunnoksi kunnioittaen mainita että, kun moniaita erilaisia töitä varten ei ole määrärahoja budjetissa, syystä että nämä työt johtuvat budjetissa mainituista yleisistä töistä, on pidetty tarpeellisena käyttää aputiliä, joka sitten on jaettu eri työllitterain kesken kutakuinkin suhteellisesti niiden määrään.

Tältä aputililtä maksettavaksi pannuista menoista mainittakoon m. m. työkalujen hoito ja korjaus, kaupungin ainespihan ja pajan kunnossapito, konttoriapulaisten ja asiapoikain palkkaus, työlistain ja päivätyökirjain painatus y. m. Kaikki nämä kustannukset riippuvat eri töiden laajuudesta, minkätähden niiden tulee ottaa osaa näihin yleisiin menoihin.

Kaupungin ainespihaan nähden huomautettakoon, että siellä säilytetään kaikki rakennustöitä varten tarpeelliset aineet, minkätähden näiden hoito, vastaanotto ja anto tuottaa sangen suuria kustannuksia.

Edellä mainituista syistä käy mahdottomaksi jakaa menoja heti maksuja suoritettaessa, minkätähden „Rakennuskonttorin sekalaisen menojen“ tili on tarpeellinen pysyttää.

Helsingissä, marraskuun 3 päivänä 1916.

Tycho Öller.

Läite IV.

HELSINGIN KAUPUNGIN
TEKNILLISTEN LAITOSTEN
HALLITUS.

Helsingissä,
 syysk. 20 p:nä 1916.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 394.

Kirjelmässä viime kesäkuun 6 päivältä on Kaupunginvaltuusto käsenyt Hallituksen antaa lausunnon niiden muistutusten ja ehdotusten johdosta, joita vuosilintarkastajat toimittamastaan kaupungin 1915 vuoden tilien ja hallinnon tarkastuksesta

antamassaan kertomuksessa (*Pain. asiakirj. N:o 31 vuodelta 1916*) ovat kohdistaneet Hallituksen toimialaan.

Tämän johdosta pyytää Hallitus, jolla ei ole tässä syytä vastata niihin muistutuksiin, joita Revisionikonttori on tehnyt vuositilintarkastajille antamassaan selonteossa, mutta jotka eivät ole näiden puolelta aiheuttaneet erityistä toimenpidettä, kunnioittaen lausua seuraavaa:

Vuositilintarkastajat huomauttavat ensinnäkin, että kaasu- ja sähkölaitoksen budjettimenot on ilmoitusta tekemättä ylitetty. Mainittujen laitosten tileissä onkin joitakin ylityksiä, jotka olisivat voineet aiheuttaa tekemään ilmoituksen Kaupunginvaltuustolle, mutta pääasiassa ovat nämä lisämenot aivan toisen laatuaisia ja johtuvat laitosten usein huomautetusta erikoisasemasta. Kun määrättäessä ilmoitus tehtäväksi määrärahaiin ylittämistä ei liene otettu huomioon, että teollisuuslaitoksen, jonka vuosivaihtoa ei saa edellyttää liian suureksi, täytyy laskea budjetin menoerät niin, että ne lisätuotannon sattuessa tulevat ylityiksi. Kun sentähden menoeriä, joiden määrä on tuotannon varassa, on ylitetty, ei Hallituksesta ole näyttänyt tarpeelliselta tehdä tästä seikkaperäistä ilmoitusta, ennenkuin vuoden lopussa, varsinkin kun täsmällisiä numerotietoja ylityksen johdosta odotettavana olevasta lisävoitosta ei voida antaa ennen tilien päättämistä.

Lisäksi huomautetaan tilintarkastuskertomuksessa, että Hallitus on suonut erälle teknillisten laitosten virka- ja palvelushenkilöille edun saada polttoaineita laitosten varastoista näiden omaan kustannusten hinnasta. Tähän toimenpiteeseen on Hallitus ryhtynyt noudattaakseen samaa menettelyä, mikä yleisesti on käytännössä maamme yksityisissä teollisuuslaitoksissa ja näyttää täysin oikeutetulta. Jos työntekijäin ja henkilökunnan halkojenhankinta vaikeutuu tai käy kalliimmaksi, on tästä seurauksena palkankorotusvaatimuksia, jotka monessa tapauksessa tuottavat kustannuksia enemmän kuin mitä syntyy myydessä hyödykkeitä omaan kustannusten hintaan. Ei ainoastaan halkojen myynti, vaan elintarpeittenkin osto ja jakelu olisi Hallituksen mielestä suotava, sillä laitokset ovat läheisemmässä suhteessa työläiskuntaansa kuin kaupunki asukkaihinsa yleensä. Hallitus on sentähden ollut sitä mieltä, että Rahatoimikamarin antama mainitun halkojen myynnin kieltö ei ollut aivan oikeaan osattu.

Vuositilintarkastajat ovat niinkään sitä mieltä, että se maksuton valaistus, minkä sähkölaitoksen insinöörit ja eräät muut toimihenkilöt saavat menosäännön ulkopuolella, ei ole periaatteelliselta kannalta puolustettavissa. Muistutuksenalaiseen toimenpiteeseen, joka perustuu Hallituksen asiasta tekemään päätökseen, on kuitenkin ryhdytty vähemmän virkailijain kuin kaupungin ja sen asukasten edun vuoksi. Kun sähköjohdon häiriöt helposti voivat aikaansaada tuntuvia vahinkoja, ellei niitä heti huomata ja korjata, on puheena olevain toimihenkilöiden velvollisuutena ei ainoastaan virka-aikana ja -paikassa, vaan asunnoissaankin valvoa sähkövalaistusta sekä heti ilmoittaa häiriöistä ja ryhtyä niiden johdosta toimenpiteisiin. On sentähden näyttänyt kohtuuttomalta panna näiden toimihenkilöiden suoritettavaksi virtamaksuja. Yhtä epäoikeutettua olisi ulottaa mainittua etua kaupungin muihin virkamiehiin, joilla ei ole valaistuksen valvonnan kanssa mitään tekemistä.

Vuosilintarkastajain lausuman toivomuksen että kaasulaitoksen menoja erinäisistä ajotoista supistettaisiin käyttämällä kaupungin omia hevosia ja sen palveluksessa olevia ajomiehiä on laitos mikäli mahdollista ottava huomioon.

Tilintarkastuskertomuksessa esitetään lisäksi eräitä eri hallintohaaroihin ja Hallituksenkin toimialaan kohdistuvia yleisiä toivomuksia, mutta lausunnon antaminen niistä lienee sopiva jättää siksi, kunnes nämä kysymykset tulevat lähemmin valmisteltaviksi.

Sen johdosta mitä Hallitus edellä on lausunut vuosilintarkastajain tekemäin, teknillisten laitosten hallintoon kohdistuvien muistutusten johdosta, toivoo Hallitus kunnioittavimmin, että muut toimenpiteet sen johdosta saavat raueta.

Kaupungin teknillisten laitosten Hallitus:

Hj. Schildt.

I. Savonius.

Liite V.

MARIAN SAIRAALAN HALLITUS.

*Helsingissä,
lokak. 2 p:nä 1916.*

Kaupunginvaltuustolle.

N:o 28.

Sittenkun Kaupunginvaltuusto kirjelmässä kesäkuun 6 päivältä kuluvaan vuotta oli käskenyt Marian sairaalan Hallituksen antaa lausunnon niiden muistutusten ja ehdotusten johdosta, joita vuosilintarkastajat olivat toimittamastaan kaupungin 1915 vuoden tilien ja hallinnon tarkastuksesta antamassaan kertomuksessa (*Pain. asiakirj. N:o 31 vuodelta 1916*) kohdistaneet Hallituksen toimialaan, pyytää Hallitus täten kunnioittaen lausua seuraavaa:

Tilintarkastajain kertomuksen sivulla 3 mainittu edeltäpäin kannettujen sairausmaksujen kirjanpito sekä semmoisten maksujen säästön (ei, niinkuin kertomuksessa luultavasti epähuomiossa sanotaan, suorittamatta olevien sairausmaksujen) paneminen kuukausitileihin on kuluvaan vuoden kesäkuun 1 päivästä lähtien oikaistu Rahatoimikamarin antaman ohjeen mukaisesti.

Mitä tulee samalla kertomuksen sivulla tehtyyn, Marian sairaalan maksunpanojournaalia koskevaan muistutukseen, jonka jurnaalin sanotaan olevan sangen epäkäytännöllisesti järjestetty ja miltei mahdoton tarkastaa, minkätähden se olisi kokonaan järjestettävä ajanmukaisemmalle ja käytännöllisemmälle kannalle, katsoo Hallitus olevan

huomauttaminen, että Marian sairaalan maksuunpanojournaali on järjestetty saman kaavakkeen mukaan kuin muissakin sekä kaupungin että valtion sairaaloissa, mutta Hallitus on tietysti yhtä halukas kuin velvollinenkin käskemään sairaalan toimitsijan noudattaa esitettyä vaatimusta.

Kun ei kuitenkaan ole ensinkään ilmoitettu, mitä periaatteita noudattaen vaadittu uudistus olisi tehtävä, ja kun ei Hallitus enempää kuin toimitsijakaan katso omaavansa sitä kirjanpiloteknillistä asiantuntemusta, jota uudistuksen toimeenpano kaikkia vaatimuksia tyydyttävällä tavalla vaatii, rohkenee Hallitus kunnioittaen pyytää, että Kaupunginvaltuuston suosiollisesta toimesta asianmukaisesti vahvistettu kaavake annettaisiin toimitsijan käytettäväksi.

Sairaalahallituksen puolesta :

Arthur af Forselles.

Liite VI.

HELSINGIN
PALOTOIMIKUNTA.

Kesäk. 10 p:nä 1916.

N:o 16.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Kirjelmässä viime kesäkuun 6 päivältä on Kaupunginvaltuusto käskenyt Palotoimikunnan antaa lausuunon niiden muistutusten ja ehdotusten johdosta, joita vuositilintarkastajat ovat toimittamastaan 1915 vuoden kaupungin tilien ja hallinnon tarkastuksesta antamassaan kertomuksessa kohdistaneet Palotoimikunnan toimialaan, ja pyytää Palotoimikunta tämän johdosta lausua seuraavaa:

Tilintarkastajain ehdotuksen johdosta että etuantivaroja yleensä olisi annettava ainoastaan semmoisten vähäisten menojen suoritukseen, jotka on heti maksettava käteisellä, pyytää Palotoimikunta, oheen pannen oikeaksi todistetun jäljennöksen Palotoimikunnan viime helmikuun 7 päivänä Rahatoimikamariin lähettämästä kirjelmästä, ainoastaan toistaa mitä Palotoimikunta on mainitussa kirjelmässä esittänyt.

Mitä sitten tulee Revisionikonttorin huomautukseen että Kaupunkien Yleisen Palopuuyhtiön ja Muonitustoimikunnan myöntämiä määrärahoja, jotka oli annettu palolaitoksen käytettäväksi vakinaisen palokunnan voimassapitämiseksi lisätyin miesluvin, ei ole merkitty kaupungin tileihin sekä että Palotoimikunta olisi „ollut aivan syrjässä näistä liike-toimista“, pyytää Palotoimikunta huomauttaa, että Toimikunta on saanut asianmukaisen ilmoituksen edellä mainittujen määrärahan myöntämisestä, että varojen antamiseen liittyvään määräysten mukaan tili näiden varain käyttämisestä oli annettava välittömästi

Palotoimikunnalle ja Kaupunkien Yleiselle Paloapuyhtiölle sekä että Palotoimikunta on valvonut sitä, että edellä mainitut tilit todella on asianomaiseen paikkaan annettu, ja tullevat, sittenkun Muonituslautakunnan erikoistilit aikansa annetaan kaupungin tilintarkastajain haltuun, palolaitoksellekin myönnettyt varat asianomaisten tarkastettaviksi, jota vastoin tilintarkastajilla ei ole mitään tekemistä Kaupunkien Yleiselle Paloapuyhtiölle annetun tilin kanssa.

Revisionikonttori on lisäksi todennut, että on olemassa sairaankuljetusvaunujen ja paarien vuokratuloista perustettu rahasto ja, vaikka Revisionikonttorille on näytetty Kaupunginvaltuuston päätös että palotoimikunta saa päättää sairaankuljetuksista kertyvään varain käyttämisestä, näyttää Revisionikonttorilla kuitenkin tästä oikeudesta olevan „toinen käsitys“. Kaupunginvaltuuston Palotoimikunnan esityksestä tekemä päätös perustuu hyviin syihin, jotka lähemmin käyvät selville tämän oheisesta, Palotoimikunnalle osotetusta palomestari Waseniuksen kirjelmästä, jota vastoin Revisionikonttori ei näy kyetneen esittämään minkäänlaista syytä mielipiteensä tueksi. Puheena olevan rahaston tarkastukseen nähden pyytää Palotoimikunta ilmoittaa, että vuosittain kaksi Toimikunnan jäsentä on määrätty tarkastamaan rahaston tilit, ja on tarkastuskertomus annettu Palotoimikunnalle. Rahaston varoista annetut apurahat on maksettu Palotoimikunnan määräyksestä, mikä on asian luonnossa, koska Palotoimikunta paremmin kuin mikään muu kaupungin viranomainen tuntenee ne palolaitoksen olot, jotka vaativat avun antamista.

Vuosilintarkastajain vaatiman valvonnan ja tarkastuksen aikaansaamiseksi mainittuun rahastoon nähden näyttää Palotoimikunnalta riittävältä että, niinkuin palomestari Wasenius on ehdottanut, kertomus rahaston tilasta vastedes pannaan palomestarin annettavaan vuosikertomukseen.

Edellä lausutun johdosta rohkenee Palotoimikunta toivoa, että edellä mainitut tilintarkastajain muistutukset ja ehdotukset eivät aiheuttaisi muuta toimenpidettä.

Palotoimikunnan puolesta:

Gustaf Sourander.

Werner Holmberg.

HELSINGIN
PALOTOIMIKUNTA

Helmiäk. 7 p:nä 1916.

Helsingin Rahatoimikamarille.

Lähetepäätöksessä kuluva helmikuun 3 päivältä on Rahatoimikamari pyytänyt lausuntoa kaupungin Revisionikonttorin tekemän esityksen johdosta että etuantivaroja saisi Rahatoimikamarilta tilata ainoastaan vähäisiä tarpeita varten, jota vastoin muut laskut on, sittenkun ne on asianmukaisesti hyväksytyt ja tarpeellisella tilimerkinnällä varustettu, lähetettävä Rahatoimikamariin maksun osottamiseksi suorastaan kaupunginkassasta, ja on Palotoimikunnalla kunnia, palauttaen lähetekirjat, tämän johdosta lausua seuraavaa:

Kaupungin palojärjestyksen 4 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan oli aikaisemmin Palotoimikunnan asia tarkastaa saapuneet palkkauslistat ja palolaitoksen menoista annetut laskut sekä, kirjoitettuaan niihin hyväksymisensä, toimittaa ne Rahatoimikamariin maksun osottamiseksi. Sittemmin Rahatoimikamarin kirjelmän johdosta helmikuun 4 päivältä 1897 tehtiin edellä mainitusta säännöksestä se poikkeus, että varat palolaitoksen menosäännön I osaston kohdalla mainittuihin menoihin eli palkkauksiin, ruokaan ja vaatetukseen, tilattiin etuantina Rahatoimikamarilta ja palomestari maksoi ne tilitystä vastaan, jota vastoin Rahatoimikonttori maksoi välittömästi muut menot. Kun kuitenkin kaupungin tilintarkastajat olivat pitäneet mainittua menettelyä epäkäytännöllisenä, oli Rahatoimikamari tilintarkastuksen helpottamiseksi kirjelmässä syyskuun 24 päivältä 1903 lausunut toivomuksen, että kaikki palolaitoksen maksut suoritettaisiin etuantina tilatuilla varoilla sekä että Toimikunnan kuukausitilitykset siis käsittäisivät palolaitoksen menosäännön kaikki osastot. Palotoimikunnan tämän johdosta tekemään esitykseen myöntyen päätti Kaupunginvaltuusto sitten Keisarilliselta Senaatilta anoa semmoista muutosta palojärjestyksen 4 ja 6 §:än, että palomestarin tulisi Rahatoimikonttorista nostaa Palotoimikunnan tilaamat etuannit sekä toimittaa kaikki palolaitoksen maksusuoritukset ja tästä kuukausittain antaa Palotoimikunnalle tili, joka sitten asianmukaisesti tarkastettuna ja hyväksyttynä lähetettäisiin Rahatoimikamariin. Mainitun muutoksen palojärjestykseen vahvisti Keisarillinen Senaatti toukokuun 15 päivänä 1905.

Syyt, joilla Revisionikonttori nyt on pitänyt toivottavana palolaitoksen maksu-menettelyn palauttamista entiselleen, eivät Palotoimikunnasta näytä paikkaansa pitäviltä. Korkotappiota ei kaupunki ole kärsinyt nykyisen menettelyn johdosta, koska etuantivarat aina on säilytetty pankissa juoksevalla tilillä, jonka korko on tullut kaupungin hyväksi, niinkuin kuukausitilityksistä on käynyt selville. Minkäänlaisia „sopimattomia yksityisiä liiketoimituksia“ ei myöskään ole harjoitettu. Kun tästälähin etuantitilauksissa tulee tilatun summan olla jaettuna niiden budjettieräin kesken, joita varten

etuannit on tilattu, ei pitäisi olla sanottavan vaikea valvoa, että määrärahoja ei ylitetä. Palotoimikunta ei voi havaita mainitun tarkastuksen helpottuvan siitä, että Rahatoimikonttori joidenkuiden etuantieräin sijasta vuosittain saisi välittömästi maksaa koko joukon laskuja. Sitä vastoin olettaa Palotoimikunta nykyisen menettelyn olevan selvemmän ja jossain määrin helpottavan tilintarkastusta, jota mieltä tilintarkastajatkin näyttävät aikaisemmin olleen.

Edellä mainittua Revisionikonttorin tekemää uudistusehdotusta ei tietenkään voi palolaitoksessa noudattaa jälleen muuttamatta kaupungin palojärjestyksen tähän kuuluvia pykälää. Kun ehdotus kuitenkin Palotoimikunnasta näyttää jokseenkin perustelemattomalta, ei Palotoimikunta katso olevan aihetta mainittua tarkoitusta varten ryhtyä toimenpiteisiin palojärjestyksen muuttamiseksi tai sen saattamiseksi vanhain, jo kelvottomiksi tuomittujen määräysten mukaiseksi.

Palotoimikunnan puolesta:

Hugo Catani.

Werner Holmberg.

Liite VI b.

PALOMESTARI

*Helsingissä,
kesäk. 10 p:nä 1916.*

Helsingin Palotoimikunnalle.

Palokunnan apurahastoon nähden rohkenee allekirjoittanut huomauttaa seuraavaa:

Kun Helsingissä aikanaan oli ryhdyttävä toimenpiteisiin tapaturmaisesti loukkaantuneiden ja haavoittuneiden henkilöjen kuljettamiseksi sekä siinä yhteydessä myös äkkiä sairastuneiden henkilöjen kuljettamiseksi kotoaan sairaalaan ja tämä tehtävä annettiin kaupungin palokunnan toimeksi, pyysi allekirjoittanut Palotoimikuntaa tekemään Kaupunginvaltuustolle esityksen että mainituista kuljetuksista kertyvät varat saisi käyttää palokunnan hyväksi.

Palotoimikunta teki pyytämäni esityksen, ja kokouksessaan tammikuun 17 päivänä 1905, jolloin kysymys kaupungin sairaankuljetustoiminnan järjestämisestä käsiteltiin, päätti Kaupunginvaltuusto muun muassa „oikeuttaa Palotoimikunnan päättämään siten kertyväin varain käyttämisestä“.

Tämä Kaupunginvaltuuston päätös tarjosi palokunnalle mahdollisuuden perustaa ja koota avustusrahaston, jommoisen olemassaolo palokunnassa on erittäin tärkeä. Miltei jokaisessa ulkomaisessa palokunnassa on tuollaisia rahastoja ja palokuntalaiskongresseissa on usein pidetty valaisevia esitelmiä niiden hyödyllisyydestä ja tarpeellisuudesta.

Jossain määrin perustellakseni asiaa rohkenen esittää seuraavaa:

Työssään, jota usein täytyy suorittaa epäsuotuisain säiden vallitessa sekä savun ja myrkyllisten kaasujen täyttämässä huoneistoissa, saavat palosotilaat helposti tauteja (ammattitauteja), jotka kaipaavat erityistä hoitoa kylpylöissä ja parantoloissa. Näitä tarkoituksia varten ei käy paneminen määrärahoja palolaitoksen vuosibudjettiin eikä niitä luultavasti myönnettäisikään, mutta jos palokunnalla on käytettävänä omia varoja, voi se tarvitseville tarjota auttavaa kättä. Kuolemalla eronneiden palosotilaiden leskien ja lasten asema on niinkään tukala. Niinpä sopii mainita että, kun esimerkiksi palokersantti Karl Ohlström vuonna 1913 kuoli oltuaan 28 vuotta palolaitoksen palveluksessa, antoi kaupunki hänen kivulloselle, tavalliseen työhön kykenemättömälle leskelleen ja viidelle alaikäiselle lapselleen vuotuista apurahaa ainoastaan 600 markkaa. Tällä apurahalla ei kuitenkaan voi hankkia niin suurelle perheelle huoneistoakaan polttopuineen ja valaistuksineen.

Nämä viittaukset osottanevat riittävästi rahaston tarkoituksen, hyödyllisyyden ja tarpeellisuuden, eikä mielestäni ole moitittavaa, että suurin osa kertyneistä varoista on pantu rahastoon ja jätetty käyttämättä. Revisionikonttorin väite että tämä rahasto on ollut erotettuna kaupungin hallinnon alaisuudesta ei pidä paikkaansa, koska kaupungin Palotoimikunta, jonka jäsenet Kaupunginvaltuusto valitsee, on tarpeen mukaisesti valvonut sairaankuljetuksesta kertyneiden varain käyttämistä ja hoitoa. Tähän asti ei allekirjoittanut ole palolaitoksen vuosikertomuksessa maininnut rahastoa, sen syntyä, vuotuista karttumista y. m., mutta lienee syytä vastedes mainita tämäkin yksityisseikka väärinkäsityksen välttämiseksi.

Helsingissä, kesäkuun 10 päivänä 1916.

Gösta Wasenius.

Ote Helsingin Kaupungin Maistraatin helmikuun 4 päivänä 1915 tehdystä pöytäkirjasta.

9 §.

Esiteltiin seuraava paikkakunnan Kaupunginvaltuustolta Maistraatille saapunut kirjelmä:

**HELSINGIN
KAUPUNGINVALTUUSTO.**

*Helsingissä,
tammik. 17 p:nä 1905.*

Helsingin kaupungin Maistraatille.

N:o 10.

Tehdyn ehdotuksen johdosta että *tapaturmaisesti loukkaantuneiden ja haavoittuneiden* kuljettamiseksi sairaalaan olisi hankittava rullapaarit, joita yksityistenkin pyynnöstä saisi käyttää sairaiden kuljettamiseksi kotoaan sairaaloihin, on Kaupunginvaltuusto tänä päivänä pitämässään kokouksessa päättänyt:

puheena olevaa tarkoitusta varten hankittavaksi kahdet rullapaarit, joista toiset on sijoitettava pääpaloasemalle ja toiset Kallion paloasemalle;

jälkimmäisten rullapaarien käyttöä varten palolaitoksen palvelukseen lisäksi asetettavaksi yhden vanhemman palokonstaapelin 820 markan vuosipalkalla;

Kaupunginvaltuuston käyttövaroista mainittujen rullapaarien hankkimiseen myönnettäväksi enintään 1,200 markkaa sekä mainitun konstaapelin palkkamiseen kuluvana vuonna tarvittavan määrän;

valtuuttaa Rahatoimikamarin määräämään missä tapauksissa ja mihin määriin korvausta paarien käyttämisestä on suoritettava; sekä

oikeuttaa Palotoimikunnan päättämään siten kertyväin varain käyttämisestä.

Mikä Kaupunginvaltuustolla on kunnia ilmoittaa Maistraatille sekä pyytää Maistraatin suosiollisesta toimesta saatettavaksi Rahatoimikamarin, Terveystoimikunnan ja Palotoimikunnan tiedoksi.

Kaupunginvaltuuston puolesta:

Alfred Norrmén.

E. W. Walldén.

minkä julkiluettua Maistraatti päätti pöytäkirjanotteessa tästä ilmoittaa Rahatoimikamarille, Terveystoimikunnalle ja Palotoimikunnalle. Merkittiin. Paikka ja aika edellä mainitut.

Vakuudeksi:

G. v. Pfaler.

HELSINGIN

V. T. KAUPUNGINREVIISORI.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 44.

Sittenkun Kaupunginvaltuuston Valmisteluvaliokunta lähetteessä marraskuun 23 päivältä oli käskenyt minun Valtuustolle antaa lausunnon 1915 vuoden tilintarkastajain tekemäin muistutusten sekä erinäisten kaupungin virastojen ja laitosten antamain, näistä aiheutuneiden selitysten johdosta, pyydän seuraten tilintarkastuskertomuksessa noudatettua järjestystä kunnioittaen lausua seuraavaa:

Vuositolintarkastajain lausuman toivomuksen johdosta että kaupungin kassa- ja tililaitoksen uudistuksen ehdotusta ei viivytettäisi, vaan mikäli mahdollista asianomaisten toimesta joudutettaisiin, sekä näiden tilintarkastajain huomautukseen että „vielä ei Raha-toimikamari kuitenkaan ole antanut mietintöä Kaupunginvaltuustolle“, vastaa Raha-toimikamari että, sittenkun kunnan viranomaisille oli suotu tilaisuus antaa lausuntonsa, oli ehdotus annettu erään valiokunnan käsiteltäväksi sekä että Kamari oli, kohta kun tämä valiokunta oli tehtävänsä täyttänyt, toimittava ehdotuksensa Kaupunginvaltuustolle. Vuositolintarkastajat esittivät edellä mainitun toivomuksensa huomautuksineen nähtävästi sen johdosta, että heille oli m. m. tunnettua, että seikkaperäisesti perusteltu ja tarpeellisilla tiedoilla varustettu ehdotus oli silloin lausunnon antamista varten virunut, ei missään valiokunnassa, vaan kaupungin keskeisessä ammattivirastossa, Raha-toimikonttorissa, lokakuusta 1915 lähtien ja oli siellä vielä toukokuun 1916 keskivaiheilla, jolloin vuositolintarkastajat hajaantuivat. Nämä eivät sentähden olleet voineet havaita, että mitään olisi tehty tämän tunnustetusti tärkeän asian käsittelyn viivytyksen välttämiseksi. Oli odotettu aivan toisenlaista vauhtia ainakin mitä tuli tähän vähäiseen osallisuuteen kauan tarpeellisiksi todettujen parannusten aikaansaamiseksi viranomaisen omalla työalalla.

Revisionikonttorin mielestä on vuositolintarkastajain lausunto tästä asiasta hyvin paikallaan ja sangen sävyisiä.

Mitä tulee vuositolintarkastajain valaisevaan esitykseen Rahatoimikamarin ynnä sen kanslian ja konttorin pikaisen uudesti järjestämisen tarpeellisuudesta, joka tärkeä kysymys sekkin on kauan odottanut ratkaisuaan, lausutaan tässä se luottavainen toivomus, että Rahatoimikamarin vastineessa luvattua, Kaupunginvaltuustolle tehtävää esitystä ei viivytetä, varsinkin kun tililaitosuudistuksen toimeenpano on välittömästi mainitun uudesti järjestämisen varassa.

Vaatus Marian sairaalan maksunpanojournalin uudesti järjestämisestä, joka vaatimus olisi ollut ulotettava muihinkin samanlaatuisia kirjoja käyttäviin sairaaloihin, ei asianomaisen hallituksen vastineesta päättäen näy olevan käytettävissä kirjanpito-tekniillisen asiantuntemuksen puutteessa. Muuta syytä siihen että vuositolintarkastajat olivat nähneet hyväksi viitata juuri tähän sairaalain kirjanpidon puutteelliseen kohtaan

ei mielestäni ole olemassa, kuin että silloinen kaupunginreviisori oli Revisionikonttorin selonteossa maininnut erikoisesti tämän tapauksen.

Kun kuitenkin mainittu kirja on sittemmin jossain määrin asiallisesti järjestetty uudestaan, näyttää Revisionikonttorin mielestä tämän yksityisseikan edelleen korjaaminen sopivimmalta toimittaa kaupungin kirjanpidon odotettavana olevan täydellisen uudistuksen yhteydessä.

Vuosilintarkastajain tekemän, kaupungin obligatsioonilainain kirjanpitoa koskevan muistutuksen johdosta on Rahatoimikonttori selityksessään yrittänyt puolustaa tähänastista menettelyä nojautumalla lainasopimuksiin, joiden mukaan kaupunki on velvollinen 8 päivää ennen erääntymisaikaa pankkeihin toimittamaan koko erääntyvän kuoletus- ja korkomäärän. Tämän lainasopimuksiin pannun ehdon, täytyy kuitenkin katsoa johtuneen ainoastaan siitä, että obligatsioonien ja korkolippujen omistajain olisi helpompi saada obligatsiooninsa ja korkolippunsa lunastetuiksi, mutta missään tapauksessa se ei voi olla ohjeena kaupungin kirjanpidon järjestämiseksi puheena olevalta kohden. Sen seikan taas että Rahatoimikonttorin tilinpäätöskertomuksessa olevat tiedot vuoden lopussa siirtyvään lunastamattomain obligatsioonien ja korkolippujen määristä eivät pidä yhtä kirjanpidon kanssa ¹⁾ koettaa Rahatoimikonttori tehdä tyhjäksi lausumalla että tilinpäätöskertomus tältä kohden pitää yhtä obligatsioonilainarekisterin ja obligatsioonilainatilikirjan kanssa. Mutta tästähän eivät vuosilintarkastajat eikä Revisionikonttorikaan ole muistutusta tehneet. Rahatoimikonttorin puheen että vaadittu kirjanpidon muutos aiheuttaisi monilukuisia siirtoeria (esim. 156 erää) täytyy johtua jostakin käsittämättömästä erehdyksestä, sillä tässä on kysymys yksinkertaisimmasta kirjanpitotoimituksesta.

Ellei muita perusteita voida esittää tähänastisen kirjanpitotavan tueksi, täytyy Revisionikonttorin edelleen olla sitä mieltä, että asianomaiset laina- ja korkotilit olisi pidettävä avoimina, kunnes kaupunginkassa on saanut haltuunsa lunastettaviksi erääntyneet obligatsioonit ja korkoliput, sekä että pankit on merkittävä velallisiksi tilittämättömän varain puolesta.

Kaupungin teknillisten laitosten Hallituksen lausunto vuosilintarkastajain huomautuksen johdosta että nämä laitokset ovat ilmoitusta tekemättä ylittäneet budjetin menoeria koskee epäilemättä periaatteellista kysymystä, joka kaupunginhallinnossa on teknillisille laitoksille ominainen. Revisionikonttorilla on tästä seikasta ollut jossain määrin vaihtelevia mielipiteitä, kulloinkin sen mukaan kuka on hoitanut kaupunginreviisorin tointa. Allekirjoittaneen käsityksen mukaan ei olisi vaadittava liian pitkälle meneviä muodollisuuksia, jotka vaikuttaisivat ehkäisevästi eivätkä suinkaan hyödyllisesti semmoisten teollisuuslaitosten hoitoon, joina teknilliset laitoksemme haluavat ja joina niiden kohtuullisin kunnallisin rajoituksin pitääkin olla. Tällä en tarkoita että teknillisten laitosten tulisi yleensä saada ylittää määrärahasa lupaa hankkimatta. Näillekin myönnetään lukuisia sen laatuksia määrärahoja, joiden ylitystä ei käy puolustaminen.

¹⁾ Tarkoitettiin tietysti n. s. systemaattista kirjanpitoa (Tilintarkastuskertomus, siv. 19 ja 20).

Viitaten teknillisten laitosten Hallituksen tässä kohden antamaan vastineeseen ja, kun nämäkin laitokset nyttemmin ovat koettaneet mikäli mahdollista hankkia lupaa määrärahain ylitykseen, näyttää nykyisestä Revisionikonttorista siltä, kuin olisi teknillisten laitosten käskettävä harkita kussakin eri tapauksessa noudatettavaa menettelyä.

Palotoimikunta ei halua nykyiseen etuantijärjestelmään mitään muutosta, vaikka palomestari, joka samalla on laitoksen kassanhoitaja ja kirjanpitäjä, sopivan uudistuksen kautta vapautuisi enimmästä osasta tehtäviä, joita epäilemättä käy pitäminen vieraina hänen varsinaiselle virkatoiminnalleen. Katsoen niihin perusteluihin (osittain esitetyt Kvston pain. asiakirjassa N:o 31, siv. 13), joita Revisionikonttori on kahdessa Rahatoimikamariin antamassaan kirjelmässä esittänyt asiasta koko laajuudessaan, eivät varsinkaan Palotoimikunnan eivätkä parin muun laitoksen esittämät vastasyöt näytä paikkaansa pitäviltä. Useimmat kaupungin virastot ja laitokset ovatkin osottaneet käsittäväänsä puheena olevan järjestelmänmuutoksen tarpeellisuuden. Syyskuun 21 päivänä kuluva vuotta Rahatoimikamari kuitenkin päätti, „että Revisionikonttorin esitys ei nykyään aiheuta toimenpidettä, koska kysymys etuanti-varain antamisesta tulee käsiteltäväksi kaupungin tili- ja kassalaitosuudistuksen yhteydessä“. Rahatoimikamari ei enempää kuin sen konttorikaan ole nähnyt hyväksi nyt antamissaan vastineissa kajota puheena olevaan vuositilintarkastajain tekemään huomautukseen.

Kun näyttää olevan vaikea aikaansaada eräitä parannuksia muutoin kuin tililaitosuudistuksen yhteydessä, ei tässäkään asiassa näy olevan muuta neuvoksi kuin luottavaisesti odottaa vastaista toimenpidettä.

Mitä tulee Revisionikonttorin mainitsemaan rahastoon, jonka varain käyttämisestä Kaupunginvaltuusto on aikansa oikeuttanut Palotoimikunnan päättämään, ei ole vähintäkään syytä epäillä, että rahasto on hoidettu mallikelpoisesti, varsinkin kun Palotoimikunnan vastineessa olevan ilmoituksen mukaan suurinta osaa kertyneitä varoja ei ole ensinkään käytetty. Näin ollen Revisionikonttorin puolesta ei voi käsittää Palotoimikunnan kirjelmässä esiintyvää vastahakoisuutta sitä ehdotusta kohtaan, että usein mainitun rahaston varat pantaisiin kaupungin tileihin ja niiden hoito saatettaisiin tavanmukaisen valvonnan alaiseksi. Eihän sillä keinoin mitenkään loukattaisi Toimikunnan oikeutta päättää rahaston käyttämisestä kannatusta ansaitseviin tarkoituksiinsa. Tietävästi ei kukaan toistaiseksi ole moittinut sitäkään, että varat on pantu rahastoon.

Periaatteelliselta kannalta katsoen on kaikki kaupungin varat mainitussa kohden käsiteltävä yhtäläisesti eikä Revisionikonttori sentähden katso voivansa luopua tilintarkastuskertomuksessa esittämästään ja vuositilintarkastajain hyväksymästä kannasta.

Palotoimikunta on niinkään vastannut ainoastaan Revisionikonttorin selonteossa (edellä mainittu Kvston pain. asiakirj. siv. 27) tehtyihin huomautuksiin että varsinkin on muodollisesti väärin, että Palotoimikunta on ollut aivan syrjässä palolaitoksen toimista, mikäli koskee Kaupunkien Yleisen Paloapuyhtiön ja Muonitustoimikunnan myöntämiä määrärahoja ja niiden hoitoa. Nämä huomautukset tehtiin pääasiallisesti seuraavista syistä: että palomestari oli, mikäli oli ilmoitettu, välittömästi tehnyt esityksiä asianomaisille laitoksille ja neuvotellut näiden kanssa; ettei palolaitos vielä huhtikuun keski-

vaiheilla 1916 ollut Muonitustoimikunnalle tehnyt tiliä heinäkuun 23 päivänä 1915 nostetuista varoista sekä että palolaitoksen inventaarioihin oli toistensa yhteyteen merkitty vuoden varrella hankitut palokalut, hevoset, kalusto y. m., siihen katsomatta oliko nämä ostettu palolaitoksen sääntönäisillä vakinaisilla varoilla vai edellä mainituilla ylimääräisillä varoilla. Revisionikonttorin lausunto että Palotoimikunta oli ollut puheena olevista toimenpiteistä syrjässä saa lisätukea siitä asianlaidasta, että kaikista palolaitoksen sittemmin antamista useinmainittujen varain tilityksistä puuttuu Palotoimikunnan merkintä.

Revisionikonttori havaitsee nyttemmin Palotoimikunnan antaman selityksen tältä kohden ylipäättään tyydyttäväksi, mutta toivoo, että Toimikunta vastedes suvaitsi osottaa osallisuutensa mainittuihin toimenpiteisiin asianmukaisesti allekirjoittamalla nämäkin palolaitoksen tilitykset.

Kaupungin teknillisten laitosten Hallituksen päätös suoda eräille virka- ja palvelushenkilöille etu saada kaupungin budjetin ulkopuolella halkoja eri laitosten halkovastosta alhaisesta omain kustannusten hinnasta on kumottu lähinnä Muonitustoimikunnan aikaansaamalla, Rahatoimikamarin maaliskuun 27 päivänä 1916 tekemällä päätöksellä, minkä Revisionikonttori ainoastaan pyytää tässä mainita.

Vuositulintarkastajain sen johdosta tekemä periaatteellinen huomautus että sähkölaitoksen insinööreillä ja eräillä toimihenkilöillä on rahasäännön ulkopuolella maksuton valaistus, sekä teknillisten laitosten Hallituksen tämän johdosta antama vastine aiheuttavat Revisionikonttoria huomauttamaan, että tuollaista etua ei ole annettu ainoastaan sähkölaitoksen, vaan kaasulaitoksenkin erinäisille toimihenkilöille vahvistetun budjetin ulkopuolella. Hallituksen esittämän perustelun johdosta että siten toimitetaan valaistuksen valvontaa rohkenee Revisionikonttori epäillä, onko laitosten kirjanpito-osastojenkin toimihenkilöillä, jotka ovat saaneet ja edelleen saavat tuollaisen valaistuksen rahasäännön ulkopuolella, velvollisuutena ottaa osaa tähän valvontaan.

Revisionikonttori on sitä mieltä, että ainoastaan Kaupunginvaltuusto saa myöntää tuollaisia etuja kaupungin meno- ja tulosäännön ulkopuolella, sekä rohkenee ehdottaa, että annettaisiin mainitun suuntainen yleinen määräys asiasta.

Mitä tulee toivomukseen että kaupungin omia hevosia käytettäisiin kaasulaitoksen sekalaisissa ajotöissä, ei kaupungin teknillisten laitosten Hallituksen antamaan lausuntoon näy olevan mitään huomauttamista.

„Rahasääntöön panemattomain tilien“ joukossa on kaupungin kirjanpidossa „Rakennuskonttorin sekalaisia menoja“ niminen tili, jolta pannaan maksettavaksi monenlaatuksia kustannuksia, mitkä sitten tilinpäätöksessä jaetaan moniainden budjettimäärärahain kesken. Paitsi Revisionikonttoria ovat vuositulintarkastajatkin olleet sitä mieltä, että mainitun laatuksia väliaikaisia tilejä saa käyttää ainoastaan, jos osottautuu aivan mahdottomaksi jakaa menoja heti maksua toimitettaessa. Lausunnossaan työpäällikkö mainitsee muutamia semmoisia kustannuksia sekä perustelee tämän tilin pysyttämisen tarpeellisuutta. Allekirjoittaneella on tiedossaan, että Rakennuskonttori laatiessaan eri töiden kustannusarvioita tavallisesti lisää koko summaan noin 10 %, josta määrästä noin 7 % luetaan työnjohtajain palkoiksi ja noin 3 % edellä mainittuihin kustannuksiin

ja arvaamattomiin menoihin. Käy syyllä epäileminen, onko periaatteelliselta kannalta katsoen yleisiä töitä varten myönnettyjen määrärahojen joukkoon merkittävä eri budjettieriksi semmoisia, kuin esimerkiksi työkalujen hoito ja korjaus, kaupungin ainespihan ja pajan kunnossapito y. m. useille töille yhteisiä kustannuksia. Lisäksi lienee huomattava, että on vaikea rahasäännössä luetella ja nimittää tällaisia menoeriä. Sitä Tukholmassa tässä kohden noudatettua menettelyä että kaupungin yleisten töiden erinäisten isompain osastojen budjettiin pannaan melko suuria määrärahoja „arvaamattomia töitä y. m. varten“ ei näy käyvän puoltaminen otettavaksi käytäntöön täällä noudatetun menettelyn sijasta, syystä että näistä määrärahoista kävisi vieläkin suuremmassa määrässä paneeminen maksettavaksi miltei mitä tahansa. Asianlaita on niin, kuin vuosikertomuksessa mainitaan, että vasta tilinpäätöksessä toimitettu summittainen jako vaikeuttaa jaon oikeutuksen ja paikkansa pitävyyden tarkastusta, mutta voitettaneen tämäkin vaikeus kokonaan, kohta kun pysyväsien tilintarkastuksen on täällä onnistunut saavuttaa tarpeellinen kehitys.

Edellä lausutun johdosta ja pitäen luonnollisena, että Rakennuskonttorin johtavat toimihenkilöt eivät salli käyttää puheena olevaa aputiliä väärin, ei mielestäni edellä mainitun tilin poistaminen toistaiseksi ole tarkoituksenmukainen.

Mitä tulee vuositilintarkastajain lausumaan toivomukseen että toimitettaisiin perinpohjainen tutkimus kertymättömäin ja poistettujen varain kasvamisesta kasvavan määrän syistä sekä samalla ulkona olevain saamisten perimistä koskevasta asiasta, mainitsee Rahatoimikamari varsin lyhyesti ainoastaan sen osan perimistä, minkä rahatoimilaitos on hoitanut, jota vastoin sen konttori lausuu mielensä kaupunginvoudinkonttorissa noudatetusta menettelystä. Kaupunginvaltuusto on vastikään päättänyt käskä Rahatoimikamarin tehdä sen suuntaisen esityksen, että muu kun kaupunginvoudinkonttorin velvollisuutena oleva rahain periminen siirrettäisiin kokonaan Rahatoimikonttorin tehtäväksi. Mutta vähintään yhtä tärkeä on kaupunginvoudinkonttorin toimittama rahainperiminen. Rahatoimikonttori on vastineessaan tehnyt ehdotuksen viimeksi mainitun seikan väliaikaiseksi järjestämiseksi. Revisionkonttori ei ole katsonut olevansa oikeutettu tarkastamaan kaupunginvoudinkonttorin toimintaa, se kun on kunnallishallinnon ulkopuolella, mutta sen työ, sikäli kuin se koskee kaupungin saamisten perimistä, ei ole jäänyt minulta kokonaan huomaamatta. Tämä varain periminen koskee vaivaismaksuja, kunnallisveroja, koiraveroa ja liikennemaksuja. Piirijako on jo kauan ollut olemassa, vaikkakaan ulosottoapulaisia ei ole velvoitettu asumaan omassa piirissään. Kaupunginvoudinkonttorissa on oltu sitä mieltä, että nykyinen menettely, ulosottoapulaisten liikkuminen „hävinneiden verovelvollisten jäljissä“ on parempi Rahatoimikonttorin ehdottamaa menettelyä. Ulosottoapulaisia, joiden oma etu vaatii tässä kohden täyttämään velvollisuutensa, koska he saavat perimispalkkiosta sivutuloja, ei käyne moittiminen tarmon puutteesta. Mutta heidän vaikeaa tehtävänsä näyttää olevan helpotettava, varsinkin mikäli koskee lukuisain vähäveroisten tapaamista puolentoista vuoden kuluttua henkikirjoituksesta. Jos esim. kaupunginvoudinkonttori saisi jäljennöksen kuluvan vuoden henkikirjasta aakkosluetteloinen, mistä osotteet saataisiin selville vuotta myöhemmin, olisi apulaisilla suurempaa mahdollisuutta

saada rästit perityiksi. Verraten suurin poistomäärä johtuu nimittäin verovelvollisten „olemattomuudesta“. Kun ilmoitusvelvollisuutta meillä valitettavasti ei ole olemassa ja lisäksi kunnallisen verovelvollisuuden alin raja on sangen alhainen, näyttävät verotusviranomaiset toimivan varsin tuntemattomilla edellytyksillä. Siitä lähtien kun verotusvalmistelukunta vuonna 1910 tänne perustettiin, on kunnallisveron alaisten luku verraten nopeasti lisääntynyt. Vuonna 1909 oli näitä 26,000, vuonna 1915 jo 45,000 henkeä, mikä näyttää olevan sangen suuri prosentti kaupungin väkiluvusta. Käy näin ollen epäileminen, eikö näitä poistoja varten kaupungin vuosirahasääntöön, etusijassa 1915 vuoden rahasääntöön pantu määräraha ole arvattu liian vähäiseksi. Kaikki nämä seikat voivat osaltaan vaikuttaa poistettujen ja rästinä olevain varain kohoamistaan kohoavaan määrään sekä vuosirahasäännön asianomaisten määrärahain runsaaseen ylitykseen.

Vuositilintarkastajain ehdottama perinpohjainen tutkimus ei ainoastaan tarjoisi „erikoista mielenkiintoa“, vaan olisi siitä johtuvine toimenpiteineen varmaan kaupunginkassalle hyödyksi.

Kaupungin kiinteistöjen epätyydyttävää hoitoa koskevasta asiasta Rahatoimikamari mainitsee, että tähän kuuluvat olot olisi sopivin uudesti järjestää Kamarin ja sen toimeenpanoelinten uudistuksen yhteydessä. Kirjanpidon puutteellisuuksiin kohdistuvan vuositilintarkastajain huomautuksen käy nyttemmin muodosteleminen siten, että jo kuluvan vuoden budjetissa on erinäisiä puheena olevain kiinteistöjen menomomentteja.

Revisionikonttori ei katso nyt olevan mitään vastaaminen Rahatoimikamarin lausuntoon.

Edellisen vuoden tilintarkastuskertomuksessa huomautettu Kivelän kirkkorakennusta koskeva seikka, jonka vuositilintarkastajat tällä kertaa mainitsevat ainoastaan „omituisuudeksi“ ja joka jälleen on saattanut kaupunginarkkitehdin antamaan laajahkon kirjallisen selvityksen, on Kaupunginvaltuuston toukokuun 16 päivänä kuluvaa vuotta tekemällä päätöksellä vihdoinkin saatettu oikealle tolalleen.

Vuosikertomusten myöhästymistä koskevaan vuositilintarkastajain huomautukseen ovat Rahatoimikonttori ja kaupungin yleisten töiden Hallitus vastanneet. Näiden tilintarkastajain halu saada mainitut kertomukset hyvissä ajoin näyttää ainakin osittain johtuvan siitä, että muun kuin varsinaisen ammattimiehen ei ole aivan helppo kaupungin laajoista kirjoista ja tileistä saada välittömästi esille niissä olevia monenlaatuista liiketoimituksia sekä näiden tuloksia. Vuosikertomukset helpottavat suurella määrällä tilintarkastajain työtä. Vaikka tässä kohden syyllä kävisikin asettaminen lisävaatimuksia erälle kaupungin lautakunnille, virastoille ja laitoksille, lienee toiselta puolen otettava huomioon ne eripituiset ja osittain melko runsaat ajat, mitkä näiden kertomusten laatimiseen ehdottomasti tarvitaan.

Tilintarkastajat lausuvat vihdoin toivomuksen, että julkaistaisiin uusi, täydennetty laitos vuonna 1892 ilmestynyttä lahjoituskirjain sekä lahjoitusrahastojen hoitoa koskevien Kaupunginvaltuuston päätösten kokoelmaa. Rahatoimikonttorin vastineen johdosta käy huomauttaminen että, jos lahjoitusrahastojen lähin hoitaja olisi niin hyvissä ajoin kuin esim. 20 vuoden kuluttua entisen laitoksen ilmestymisestä tehnyt tässä kohden

alotteen, ei „paperinpuutteen ja kalliiden painatuskulujen“ nyt olisi tarvinnut estää Rahatoimikonttoria tekemästä esitystä asiasta. Revisionikonttori on sitä mieltä, että uusi laitos olisi mahdollisimman pian toimitettava.

Edellä olevain lausuntojen yhteydessä pyytää allekirjoittanut kunnioittaen Herroille Kaupunginvaltuusmiehille esittää pari seikkaa, jotka lisäksi koskevat kaupungin nykyistä tilijärjestelmää työjärjestyksineen ja tilintarkastuksineen. Vuositilintarkastajat ovat, vaikkeivät ole voineet yhtyä kaikkiin Revisionikonttorin lausuntoihin, kuitenkin havainneet olevan syytä sekä panna Revisionikonttorin selonteon kertomuksensa oheen että viitata niihin mainitussa selonteossa tehtyihin muistutuksiin, jotka ovat heistä näytäneet erityistä huomiota ansaitsevilta (tilintarkastuskertomus siv. 2). Mutta tämän julkaisemisen tarkoitukseen nähden eivät vuositilintarkastajat ole määritelleet kantaansa muulla tavoin kuin lausumalla että selonteossa „annetaan huomiota ansaitsevia lausuntoja ja tehdään hyvin perusteltuja ehdotuksia“, jotka alleviivaavat heidän tekemänsä muistutusten oikeutusta. Tästä on ollut seurauksena että asianomaiset lautakunnat ja virastot eivät, niinkuin kaupungin teknillisten laitosten Hallitus sanookin, ole katsoneet olevan syytä vastata niihin Revisionikonttorin selonteossa tehtyihin muistutuksiin, jotka eivät ole aiheuttaneet erityistä toimenpidettä vuositilintarkastajain puolelta. Revisionikonttorin selonteossa tehdyistä lukuisista huomautuksista ovat vuositilintarkastajat valinneet muutamia harvalukuisia. Vaikka muutamissa yksityistapauksissa onkin ilokseen voinut havaita päinvastaista, on kuitenkin mahdollista, että ainakaan ne kaupungin laitokset, joita vastamainitusta syystä ei ole veloitettu antamaan lausuntoa, eivät myöskään ole panneet huomiota siten ainoastaan liitteessä tehtyihin huomautuksiin ja ehdotuksiin. Revisionikonttorin tekemäin huomautusten joukossa on kuitenkin semmoisia, joilla on yhtä suurta arvoa ja ehdollista kantavuutta kuin niilläkin muistutuksilla, joiden vuositilintarkastajat ovat katsoneet ansaitsevan huomiota. Suuri osa kaupungin hyväksi tehdystä runsaasta työstä jäänee näin ollen virallisesti huomioon ottamatta. Tästä syystä rohkenen alistaa, eikö olisi syytä määrätä Revisionikonttorin tällä kertaa antamassa selonteossa tehtyjä huomautuksia ja ehdotuksia asianomaisten lautakuntain, virastojen ja laitosten huomioon otettavaksi jossain määrin.

Tähän väitettäneen, että useimmat mainituista Revisionikonttorin muistutuksista olisi ollut saatettava virastojen ja laitosten tiedoksi tilivuoden kuluessa, joten niiden tarkoitus olisi voitu saavuttaa. Tähän huomautan, että mainitun ajan kuluessa on tehty paljon huomautuksia, mikä käy selville n. s. revisionipäiväkirjasta, johon kaikki huomautukset on kirjoitettu. Näistä muistuksista on kuitenkin suuri osa tehty sen verraten lyhyen ajan kuluessa, mikä on käytettävänä kaupungin tilinpäätöksen valmistuttua. Revisionikonttori on nimittäin vasta silloin eli muutaman päivän kuluttua maaliskuun alusta kuluvaan vuoteen saanut käytettäväkseen kaupungin tärkeimmät tilikirjat (tästä seikkaperäisemmin tililaitosuudistusta koskevassa mietinnössä). Tämän kiireisen ja lyhyen ajan kuluessa oli Revisionikonttorin käytettävänä olevilla erittäin vähäisillä työvoimilla varsin vähän mahdollisuutta sen ohessa laatia muistutusmemoriaaleja, vastata saapuneisiin lausuntoihin y. m. Tästä johtuu mainittu tilintarkastustyön epätäydellisyys.

Edellä mainitut seikatkin ovat renkaina siinä heikossa ketjussa, jonka vielä jonkin aikaa on pidettävä koossa kaupungin vanhettunutta kassa- ja tililaitosjärjestelmää sekä puolittain järjestettyä tilintarkastusta. Kauan toivotun tililaitosuudistuksen tulee sentähden saada korjaus aikaan monilla tämän laitoksen aloilla.

Helsingissä, joulukuun 14 päivänä 1916.

Gunnar Winter.

Esitys veneristen tautien poliklinikan perustamisesta.

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI.

*Helsingissä,
huhtik. 12 p:nä 1917.*

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 311.

Lähteessä viime tammikuun 25 päivältä on Kaupunginvaltuuston Valmisteluvaliokunta käskenyt Rahatoimikamarin antaa lausunnon Terveydenhoitolautakunnan esityksen johdosta, joka tarkoitti poliklinikan perustamista venerisiä tauteja sairastavia miehiä varten; ja pyytää Kamari, palauttaen lähetekirjat, kunnioittaen esittää seuraavaa:

Puheena olevan poliklinikan perustaminen näyttää erittäin tarpeelliselta, minkätähden Rahatoimikamari on empimättä puoltanut myöntymistä esillä olevaan Terveydenhoitolautakunnan esitykseen. Lautakunnan esittämä laskelma poliklinikan kuntoonpanosta ja vuotuisesta voimassapidosta olevista kustannuksista on Kamarin mielestä laadittu huomioon ottamalla mainitun laatukselle asetettavat tarpeet. Mitä tulee poliklinikalle tarpeelliseen huoneistoon, joka mieluummin olisi sijoitettava Kallion tai Sörnäsän seutuun, on Kamari asiaa Terveydenhoitolautakunnan puheenjohtajalta tiedusteltuaan saanut tietää, että mainittavia estettä kohtaan voidaan huoneisto saada ensi kesäkuun 1 päivästä ja sitä ennen ryhtyä muihin poliklinikan toimintaa varten tarpeellisiin toimenpiteisiin, jos Kaupunginvaltuuston myöntymys Lautakunnan esitykseen pianmiten saadaan. Siihen nähden että suunniteltu poliklinikka toistaiseksi olisi väliaikainen laitos, kunnes myöhemmin perustetaan yleinen poliklinikka, käynee antaminen Terveydenhoitolautakunnan toimeksi lähemmin järjestää klinikan työn ja, jos tarpeelliseksi katsoo, laatia sen ohjesäännön. Johtajan ja muiden toimihenkilöiden asettamiseen nähden on Kamari yhtynyt Terveydenhoitolautakunnan ehdotukseen.

Edellä lausuttuun viitaten pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen ehdottaa, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

ensi kesäkuun 1 päivästä tänne perustettavaksi poliklinikan venerisiä tauteja sairastavain miesten hoitoa varten;

kaluston ja tarpeellisten koneiden hankkimiseksi mainittuun poliklinikkaan käyttövaroistaan osottaa 4,000 markkaa sekä klinikan voimassa pitoon kuluvana vuonna 6,790 markkaa, lukien 970 markkaa kuukaudelta; samoin kuin

antaa Terveystieteiden lautakunnan toimeksi julistaa mainitun poliklinikan johtajanviran avonaisena haettavaksi ja Valtuustolle tehdä ehdotuksen viran täyttämiseksi sekä ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin klinikan kuntoonpanemiseksi ja sitä varten niinkään ottaa muut toimihenkilöt.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Knut Furuhjelm.

Liite.

HELSINGIN
TERVEYDENHOITOLAUTAKUNTA

*Helsingissä,
tammik. 11 p:nä 1917.*

N:o 34.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Siinä veneristen tautien vastustamista koskevassa kirjelmässä, jonka Terveystoimiston lautakunta maaliskuun 16 päivänä 1905 antoi Kaupunginvaltuustolle ja joka aiheutti perustamaan terveystoimiston veneristen tautien vastustamiseksi sekä sen yhteydessä olevan venerisen polikliinisen aseman naisia varten, huomautti Lautakunta, viitaten kuppatautien vastustamisesta toukokuun 28 päivänä 1894 annetun armollisen julistuksen 12 §:n 3 momenttiin, jossa säädetään että, jos varattomalle potilaalle on luvattu lääkärinhoitoa yleisestä sairaalasta erillään, suorittaa kunta tästä johtuvan kustannuksen, välttämättömäksi, että järjestettäisiin ainakin yksi tahi mieluummin kaksi poliklinikkaa sellaisten veneristen potilaiden maksutonta hoitoa varten, jotka eivät tarvitse sairaalahoitoa. Terveystoimiston lautakunnan vaatimaa veneristä poliklinikkaa ei kuitenkaan tullut toimeen, ja terveysaseman puolelta tuon tuostakin tehdyt esitykset vuosi vuodelta yhä tarpeellisemmaksi käyneen kunnallisen venerisen poliklinikan aikaansaamisesta aiheuttivat ainoastaan, että antamalla vuonna 1912 perustetun Kallion toisen aluelääkärinviran pitäjän tehtäväksi antaa maksutonta hoitoa venerisiä tauteja sairastaville miehille koettiin väliaikaisesti korvata poliklinikan tarvetta. Tästä toimenpiteestä ei kuitenkaan ollut toivottua tulosta, sillä veneristen tautien tartuttamat miespuoliset potilaat eivät ole mainittua aluelääkärinä käyttäneet.

Kun sitä veneristen tautien luvun lyhytaikaista vähenemistä, mikä niiden huomattavasti lisääntyä kuluvaan vuosisadan alussa ilmeni tämän vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen lopulla, seurasi varsin pian kaikkien veneristen tautien ilmoitettujen tapausten sangen tuntuva lisääntyminen, on terveysaseman johtaja, tohtori W. Stockmann, useita kertoja Terveystoimiston lautakunnalle huomauttanut, että nykyään selvemmin kuin milloinkaan ennen esiintyy pakottavaa tarvetta kunnallisen poliklinikan perustamiseen venerisiä tauteja sairastavain miesten hoitoa varten, ja on tri Stockmann viimeksi Lautakunnalle antanut seuraavan taulun, josta näkyy Helsingissä ilmoitettujen veneristen taudintapausten absoluuttinen luku:

Vuosi	Syfil. rec.	Gonorrhé	Ulcus molle	Yhteensä
1897	190	639	116	945
1898	236	752	156	1,144

Vuosi	Syfil. rec.	Gonorrhé	Ulcus molle	Yhteensä
1899	166	542	80	788
1900	61	565	37	663
1901	198	959	332	1,489
1902	203	1,050	566	1,819
1903	283	1,455	500	2,238
1904	352	1,406	329	2,087
1905	479	1,832	350	2,661
1906	511	1,797	346	2,654
1907	302	1,817	341	2,460
1908	181	1,862	141	2,187
1909	197	1,946	240	2,383
1910	179	1,815	118	2,112
1911	286	1,772	90	2,148
1912	332	1,500	74	1,906
1913	471	1,662	168	2,301
1914	404	1,558	228	2,194
1915	419	2,034	329	2,782
1916	532	2,622	611	3,765

Sen johdosta että erilaisten veneristen tautien luku on kahtena viime vuonna kasvamistaan kasvanut, on Terveystoimikunta asiaa kaikin puolin tutkittuaan tullut siihen käsitykseen, että Helsingin kaupungin olisi pianmiten perustettava poliklinikka venerisiä tauteja sairastavia miespuolisia potilaita varten. Tämän toimenpiteen tarpeellisuus esiintyy sitä ilmeisempänä, kun sekä kuppia että tippurikin voivat, elleivät sairautensa ajoissa tule säännölliseen asiantuntevaan lääkärinhoitoon, tuottaa ei ainoastaan sairaille itselleen vaikeita, usein sangen tuhoisia seurauksia, vaan myös vuosikausia pysyvä tarttuvina ja sentähden aikaansaada yleiselle terveydelle turmiollista näiden tautien leviämistä sekä avioliitossa että sen ulkopuolella.

Tämän leviämisen estämiseksi on kaikkialla sivistysmaissa, missä tähän asiaan on kiinnitetty yleistä huomiota, pidetty erittäin tarpeellisena, että, etusijassa siihen nähden että vaarallisimmat venerisen tartunnan levittäjät enimmältä osalta ovat välinpitämättömiä henkilöitä, maksutonta sairaanhoitoa antavain veneristen poliklinikkain tulee olla niin sijoitettuina ja semmoisina aikoina avoinna, että sairaiden on niihin helppo päästä ja ne siten houkuttelevat heitä etsimään lääkärinhoitoa, jonka pakottavassa tarpeessa he ovat. Tästä syystä on Terveystoimikunta ollut sitä mieltä, että mainittu poliklinikka olisi mieluummin sijoitettava Kallion seutuun, missä enimmäkseen asuu työväestöä. Siihen katsoen että nykyisen suuren asunnonpuutteen vallitessa ehkä osottautuisi mahdolliseksi saada poliklinikalle sopivaa huoneistoa mainitulta alueelta, on Lautakunta kuitenkin aja-

tellut mahdolliseksi sijoittaa sen terveystoimiston huoneistoon, joka tosin huoneiden sijoituksen puolesta ei ole täysin sopiva, mutta hätätilassa kuitenkin voitaisiin tarkoitukseen käyttää. Lautakunta on kuitenkin, eritoten siihen nähden että terveystoimiston huoneisto sijaitsee etäällä Kallion ja Sörnäsien tienoon työläiskortteleista, sekä siihenkin katsoen että polikliinikan sijoittaminen terveystoimiston huoneistoon ehkä olisi omansa pelottamaan sairaita herättämällä heissä epäilyksiä pakollisesta sairaalaan sijoittamisesta, poliisitoimpiteistä y. m., ollut sitä mieltä, että poliklinikka olisi mikäli mahdollista sijoitettava Kallion seutuun ja että terveystoimiston huoneistoa olisi käytettävä ainoastaan viimeisenä hätäkeinona. Kun myöhemmin tulee perustettavaksi yleinen kunnallinen poliklinikka, olisi venerinen poliklinikka mieluummin järjestettävä muiden hankkeissa olevain polikliinikkain yhteyteen.

Polikliinikan johtajaksi olisi asetettava venerologiaan perehtynyt lääkäri ja hänelle avuksi asetettava amanuessi. Lääkärin avuksi vastaanotoissa on tarpeellista asettaa koulittu sairaanhoitajatar sekä vahtimestari. Avuntarvitsijain hoitamiseksi on niinkään hankittava pienenlainen konekaluvarasto ja tarpeellisia lääkkeitä, minkä ohessa olisi suotavaa, että erittäin hellittävissä tapauksissa voitaisiin maksutta antaa lääkkeitä varattomille potilaille.

Polikliinikan hoitaja olisi Kaupunginvaltuuston otettava määräämättömäksi ajaksi, mutta kuusikuukautisin molemminpuolisin irtisanomisajoin, jota vastoin Terveystoimistolautakunta ottaisi muun henkilökunnan, paitsi siivoojatarta, jonka polikliinikan johtaja asettaisi.

Polikliinikka pidettäisiin avoinna kaikkina arkipäivinä iltapäivin Terveystoimistolautakunnan lähemmin määrääminä aikoina.

Polikliinikan kuntoonpanosta on laskettu olevan kustannuksia kaikkiaan 4,000 markkaa, josta määrästä 2,000 markkaa menisi huonekalujen ja muun kaluston sekä 2,000 markkaa tarvittavain koneiden ostoon.

Polikliinikan voimassapidosta on seuraavan taulun mukaan laskettu olevan menoja 970 markkaa kuukaudessa:

Lääkäri	Smk 300: —
Amanuessi	” 150: —
2—3 huoneen ja keittiön vuokra	” 200: —
Hoitajatar vastaanotoissa	” 100: —
Vahtimestari	” 50: —
Siivoojatar, paitsi asuntoa keittiössä, lämpöä ja valoa	” 10: —
Lämpö ja valo	” 50: —
Polikliinikan lääkkeet	” 50: —
Varattomain potilaitten lääkkeet	” 35: —
Sekalaista	” 25: —

Yhteensä Smk 970: —

Edellä lausutun johdosta pyytää Terveydenhoitolautakunta kunnioittaen esittää, että herrat Kaupunginvaltuusmiehet päättäisivät:

venerisiä tauteja sairastavain miesten hoitoa varten perustettavaksi poliklinikan edellä olevan ehdotuksen mukaisesti; sekä

tähän tarkoitukseen myöntää seuraavat määrärahat, nimittäin kaluston hankkimiseen 2,000 markkaa ja tarvittavain konekalujen ostoon niinkään 2,000 markkaa sekä mainitun poliklinikan voimassapitoon kuukausittain 970 markkaa edellä olevan laskelman mukaan, eli siis kuluvan vuoden maaliskuun 1 päivästä vuoden loppuun kaikkiaan 9,700 markkaa.

Terveydenhoitolautakunnan puolesta:

O. v. Hellens.

Alfr. Tuominen.

*Esitys Kasvatustalokunnan silmälläpidon
alaisten, avioliiton ulkopuolella syntyneiden las-
ten tarkastajan asettamista Talokuntaan.*

HELSINGIN

RAHATOIMIKAMARI

Huhtik. 16 p:nä 1917.

N:o 327.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Valmisteluvaliokunnan lähetteessä viime maaliskuun 27 päivältä on Rahatoimikamaria kehoitettu antamaan lausunto Kasvatustalokunnan Kaupunginvaltuustolle tekemän, tämän oheisen esityksen johdosta että Talokuntaan perustettaisiin tarkastajanvirka, jonka pitäjän tehtävänä olisi lähinnä valvoa niiden avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten hoitoa, joita Talokunnan johtosääntönsä mukaan tulee erittäin pitää silmällä. Tämän johdosta pyytää Kamari huomauttaa, että se esillä olevaa asiaa käsitellessään on havainnut Kasvatustalokunnan esittämän seikkaperäisen perustelun ynnä annettujen tilastotietojen avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten lukumäärästä, kuolleisuudesta ja elämänoloista ilmeisesti osottavan Talokunnan työvoiman lisäämisen tarpeelliseksi tässä puheena olevalla työalalla. Kamari on näin ollen voinut pääasiassa puoltaa ehdotusta. Ainoastaan eräistä yksityiskohdista on Kamari katsonut olevan antaminen lausunnon ja pyytää sentähden esiintuoda seuraavaa:

Mitä ensinnä tulee ehdotetun uuden virkamiehen palkkaan, jonka Talokunta on ehdottanut 5,000 markaksi vuodessa, lienee huomautettava, että Kasvatustalokunnan toimihenkilöistä ainoastaan ammattiholhoojalla on tätä suurempi vuosipalkka, nimittäin 8,000 markkaa vuodessa, jota vastoin muiden palkat eivät nouse ensiksi mainittuun määrään, kamreerilla kun on vuosipalkkaa 3,600, lääkirillä 3,000 ja kassanhoitajalla 1,200 markkaa. Kun kuitenkin kolmea viimeksi mainittua virkaa on pidettävä sivutoimina ja niitä semmoisina todella hoidetaankin, jota vastoin tarkastajan samoin kuin ammattiholhoojankin virkaa on katsottava pitäjänsä päätoimeksi, on Kamari voinut puoltaa Talokunnan ehdottamaa tarkastajan palkkamäärää.

Mitä uuden virkamiehen muihin palkkaetuihin tulee, ei Talokunta ole esityksessään kajonnut kysymykseen, olisiko hänelle taattava oikeus palkan korotukseen määräaikaisesta palveluksesta. Siihen nähden että Kaupunginvaltuuston marraskuun 4 päivänä 1914 tekemän päätöksen mukaan Talokunnan ammattiholhoojalle, kamreerille ja lääkirille on myönnetty oikeus saada 5 ja 10 vuo-

den palveluksesta palkankorotusta kumpaisellakin kerralla 10 % pohjapalkasta, on Rahatoimikamari katsonut saman edun olevan myönnettävä tarkastajallekin.

Lisäksi on Kasvatustalautakunta ehdottanut, että uusi virkamies ryhtyisi toimeensa kuluvaan huhtikuun 1 päivästä. Siihen katsoen että Kamari sai vastaanottaa asian lausunnon antamista varten vasta viime maaliskuun 28 päivänä, ei tätä ajatusta ole voitu toteuttaa. Kamari on puolestaan tahtonut ehdottaa, että tarkastaja alkaisi toimintansa ensi kesäkuun 1 päivästä.

Niinkuin lautakunnan ehdotuksesta johtosääntönsä 12 §:n muuttamiseksi toisin kuuluvaksi käy selville, on tarkoitus, että Lautakunta täyttäisi tämän uuden viran. Tähän ehdotukseen Kamari ei ole voinut yhtyä, koska virka Kamarin mielestä on täyttämiseen nähden asetettava amattihoollajanviran ve-roiseksi, jonka viran pitäjän Kaupunginvaltuusto valitsee. Näin ollen olisi Lau-takunnan johtosääntönsä 12 §:n 1 mom. muutettava seuraavaksi: „Amattihoollajan, *tarkastajan*, kamreerin ja lääkärin asettaa Kaupunginvaltuusto.“ Saman pykälän 5 mom. sitä vastoin olisi jätettävä ennalleen. Johtosääntönsä 11 § olisi asianmukaisesti muutettava seuraavaksi: „Kasvatustalautakunnassa tulee olla am-mattihoollaja, joka samalla toimii Lautakunnan sihteerinä, *Lautakunnan silmällä-pidon alaisten, avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten tarkastaja*, kamreeri, lääkäri, — — —.“

Lautakunnan ehdottamaa 13 §:n sanontaa vastaan Kamarilla ei ole ollut mitään muistuttamista.

Edellä lausutun johdosta pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Herrat Kaupunginvaltuusmiehet päättäisivät:

Kasvatustalautakuntaan kesäkuun 1 päivästä 1917 asetet-tavaksi tarkastajan pitämään silmällä avioliiton ulkopuo-lella syntyneitä lapsia;

vahvistaa tarkastajan vuosipalkaksi 5,000 markkaa 10 prosentin korotuksin pohjapalkasta 5 ja 10 vuoden palve-luksesta;

mainitun virkamiehen palkkaamiseksi 1917 vuoden lop-puun käyttövaroistaan osottaa 2,916 markkaa 66 penniä;

käskeä Kasvatustalautakunnan julistaa viran avonaisena haettavaksi ja Valtuustolle antaa lausunnon viran täyttä-misestä; sekä

vahvistaa Rahatoimikamarin tässä edellä ehdottamat muutokset Lautakunnan johtosääntöön.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

K. Rein.

HELSINGIN

KASVATUSLAUTAKUNTA.

Maalisk. 26 p:nä 1917.

Kaupunginvaltuustolle.

N:o 65.

Kasvatuslautakunnan velvollisuutena on toimittaa yhteiskunnan asiana olevaa lasten ja nuorison hoitoa sekä ryhtyä toimenpiteisiin estääkseen alaikäisiä joutumasta huonoon hoitoon tahi harhateille.

Erikoisen ryhmän, joka muita suuremmassa määrässä näyttää olevan alttiina vaaralle joutua ruumiillisesti ja henkisesti huonoon hoitoon, muodostavat avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset. Jo maailmaan tullessaan ovat he useimmiten vailla sitä apua ja suojaa, jota lapset yleensä saavat. Tavallisesti heidän myös täytyy kasvaa saamatta vanhemmiltaan hoitoa ja huolenpitoa. Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isä koettaa tavallisesti päästä täyttämästä velvollisuuksiaan äitiä ja lastaan kohtaan. Saamatta lapsen isältä apua käy äidin yleensä ylivoimaiseksi pitää huolta lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Tilasto osottaa, että naimattomat lapsensynnyttäjät Helsingissä enimmäkseen ovat palvelijattaria ja tehtaalaisnaisia. Näiden on mahdoton pitää lasta luonaan, eivätkä he myöskään voi valvoa lapsensa kasvatusta sen jouduttua toisen hoitoon.

Seurauksena avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten epäsuotuisista elämäneidoista on, että niiden kuolleisuus varsinkin ensimmäisenä elinvuotenaan on paljon suurempi kuin avioliitossa syntyneiden lasten sekä että suuri osa eloon jääneistä joutuu vaivaihoidon rasitukseksi tai vaipuu pahatapaisuuteen ja rikoksiin. Niinpä kuoli Helsingissä viisivuotiskautena 1910—1914 pieniä lapsia 25 % avioliiton ulkopuolella syntyneiden, mutta ainoastaan 10 % avioliitossa syntyneiden koko lukumäärästä. Taas kaupungin vaivaihoidon huostaan vuosina 1915—1916 otetuista 15 vuotta nuoremmista lapsista oli avioliiton ulkopuolella syntyneitä ensinmainittuna vuonna 139 eli 56,7 % ja vuonna 1916 taas 113 eli 44,3 %. Jos tähän verrataan keskiprosenttia, joka osottaa että avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia Helsingissä on 15—17 % lasten kokoluovusta, huomaa, kuinka paljon suuremmassa määrässä aviottomat lapset ovat alaikäisyytensä aikana vaivaihoidon tarpeessa kuin aviolliset lapset. Kaupungin kasvatuslaitoksiin vuosina 1913—1916 otetuista 760 lapsesta oli kokonaista 228 eli 30 % avioliiton ulkopuolella syntyneitä, jota vastoin samaan aikaan avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten kokonaismäärä, niinkuin mainittu, oli ainoastaan 15—17 % kaikista elävänä syntyneistä.

Siis: suhteellinen pienten lasten kuolleisuus oli 2 1/2 kertaa suurempi, vaivaihoidon tarve kolme kertaa suurempi ja pahatapaisuus kaksi kertaa suurempi aviottomain kuin aviollisten lasten keskuudessa.

Kysymys yhteiskunnan velvollisuuksista aviottomia lapsia ja heidän äitejään koh-

taan on siis sangen tärkeä yhteiskunnallinen kysymys. Lasten ja yhteiskunnan oman edun vuoksi täytyy pitää kunnan velvollisuutena valvoa lasten ruumiillista hoitoa, koettaa suojella heitä suurelta kuolleisuudelta ensimmäisinä ikävuosinaan sekä panna tarpeellista huomiota heidän siveelliseen hoitoonsa ja kasvatukseensa alaikäisyyden aikana tai joka tapauksessa siksi, kunnes he ovat päässeet täysin turvaaviin oloihin.

Kasvatustalokunnan asiana on etusijassa koettaa torjua avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia uhkaavia vaaroja. Siinä tarkoituksessa tulee Lautakunnan johtosääntönsä 2 luvun 16 §:n 2 momentin mukaan erityisesti valvoa kaikkia kunnan aviottomia lapsia ja hankkia tarkka tieto heidän tilastaan.

Toimiessaan avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten hyväksi tulee Lautakunnan — jonka johtosääntö, sikäli kuin voimassa oleva oikeus mainittuun lasten ryhmään nähden sallii, rakentuu samalle perusajatukselle kuin 1913 vuoden valtiopäiväin hyväksymä ehdotus asetukseksi avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista — osin pyrkiä rajoittamaan ja poistamaan heidän epäsuotuisain elinehtojensa syitä ja osin koettaa taata heille kunnollista hoitoa ja kasvatusta.

Lähemmin mainiten on siis Lautakunnan velvollisuus ammattiholhoojan välityksellä antaa naimattomille lapsensynnyttäjille sitä apua, mitä heidän tilansa ennen ja jälkeen synnytyksen vaatii (3 luku 30 § 3 mom.), auttaa heitä saamaan kasvatustapua lasten isiltä koettamalla saattaa nämä suosiolla sopimaan kohtuullisen elatusavun maksamisesta lapselle sekä, kun suosiollista sopimusta ei saada aikaan, koettaa oikeudenkäynnillä saada lapsen isä siihen velvoitetuksi ja katsoa, että avustus säännöllisesti suoritetaan (3 luku 29 ja 30 §).

Lisäksi tulee lautakunnan pitää tärkeänä asianaan hankkia tietoa henkilöistä, jotka ovat halukkaita ja sopivia rupeamaan niiden lasten holhoojiksi, jotka sitä tarvitsevat, sekä pitämään huolta siitä, että sopivia kasvattikoteja on saatavana, samoin kuin olla naimattomille lapsensynnyttäjille avullisena tehtäessä sopimusta lapsen hoitamisesta kasvattikodissa ja avustaa avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten äitejä niiden sopimusten laatimisessa, joilla vanhemman oikeus lapseen luovutetaan vieraalle henkilölle (2 luku 23 §, 3 luku 30 §).

Lautakunnan tulee niinikään joka kerta ottaa erittäin harkittavaksi, käykö äitiä katsominen sopivaksi olemaan lapsen holhoojana vai onko siksi hankittava toinen henkilö (2 luku 18 §).

Niinikään tulee lautakunnan edistää yrityksiä, jotka tarkoittavat avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten tervettä kehitystä, minkä ohessa lautakunnan on velvollisuus valppaasti tarkastamalla sekä yhteistoimin yksityisten yhdistysten, kaupunginviranomaisten ja muiden lautakuntain kanssa turvata avioliiton ulkopuolella syntyneille lapsille kunnollinen hoito ja kasvatust.

Lautakunta on 1917 vuoden alusta ryhtynyt yrittämään johdonmukaisesti soveltaa edellä mainittuja säännöksiä. Tilaston mukaan syntyy Helsingissä vuosittain lähes 700 aviotonta lasta. Näistä syntyy suurin osa eli noin 650 yleisen sairaalan lapsenpäästösastolla. Saadakseen tiedon kunnan kaikista vastasyntyneistä aviottomista lapsista on

lautakunta käyttänyt kahta keinoa, jotka ovat omansa tarkistamaan ja täydentämään toisiaan. Toinen on se, että synnytyslaitosten ja kättilöjen, toinen taas että kaupungin pastorinkansliain välityksellä hankitaan tietoja avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten lukumäärästä ja nimistä.

Yleisen sairaalan lapsenpäästöosaston ylilääkärin suostumuksella on muuan lautakunnan toimihenkilö saanut tilaisuuden lapsensynnyttäjiltä itseltään ennen heidän poistumistaan sairaalasta hankkia lautakunnan toimintaa varten tarpeelliset tiedot. Lapsensynnyttäjän oman ilmoituksen sekä sairaalassa hänestä olevain tietojen pohjalla merkitään muistoon, paitsi lapsen nimeä, ikää, painoa ja pituutta sen syntyessä, äidin nimi, ikä, syntymäpaikka, kirkonkirjoituspaikka, aika milloin hän saapui Helsinkiin, sivilisääty, äidinkieli, ammatti, kuukausitulot, aikaisemmat synnytykset ja osote. Vastaavat tiedot merkitään muistoon lapsen isästäkin. Lisäksi merkitään lapsen vastaisen kasvattajan, äidin tai vieraan henkilön, nimi ja osote. Edelleen merkitään äidin ilmoituksen mukaan muistoon lapsen isän maksamat tai lupaamat kasvatusavut, siirtämisaika sekä saatavissa oleva selvitys isyydestä. Samassa tilaisuudessa annetaan äidille pientenlastenhoitoa käsittelevä kirjanen, minkä ohessa ilmoitetaan, että hänen luokseen saapuu pientenlastenhoitajatar, jonka kanssa hänellä on tilaisuus lähemmin neuvotella lapsen hoidosta.

Seuraavan toimenpiteen tarkoituksena on todeta isyys ja koettaa saada lapsen isä sitoutumaan maksuvelvollisuuteen. Sitä varten kutsutaan lapsen isäksi ilmoitettu henkilö Kasvatuslautakunnan kansliaan. Julkisuuden välttämiseksi kehotetaan lapsen äitiä toimittamaan hänelle kutsu saapua määröpäivänä ja määrätuntina. Jos hän jää saapumatta tai jos lapsen synnyttäjä ei katso voivansa tehtävää täyttää, kutsutaan hänet kirjallisesti. Lautakunnan kansliassa hänelle ilmoitetaan kutsun tarkoitus, minkä ohessa häneltä tiedustellaan, tunnustaako hän isyytensä. Jos hän sen tunnustaa, kehotetaan häntä antamaan kirjallinen sitoumus siitä, että hän suorittaa kuukausittain apumaksua lapsen hoitoon ja elatukseen, kunnes lapsi on täyttänyt 16 vuotta. Lasten isäin lupamain elatusapujen kokonaissumma nousee jo, siitä huolimatta että useimpia isiä ei ole voitu tavata eikä lausuntoa heiltä saada, 4,140 markkaan vuodessa.

Jos lapsen isäksi ilmoitettu kieltäytyy isyyttään tunnustamasta, kehotetaan lapsensynnyttäjää keräämään kaikki saatavissa oleva todistusaineisto, minkä jälkeen hänet neuvotaan kaupungin oikeusaputoimistoon.

Niissä tapauksissa, jolloin äitiä ei pidetä täysin sopivana lapsen holhoojaksi ja kasvattajaksi, kehotetaan häntä kaupungin holhoaslautakunnalta anomaan Kasvatuslautakunnan ammattiholhoojan määräämistä hänelle avuksi lapsen kasvattamisessa. Semmoinen anomus on hänellä tilaisuus antaa Kasvatuslautakunnalle, joka oman lausuntonsa kera lähettää asiakirjat Holhoaslautakunnalle.

Näiden lapsen elatuksen turvaamista tarkoittavain toimenpiteiden ohessa koettaa Kasvatuslautakunta niinkään hankkia sille kaikin puolin kunnollisen hoidon ja kasvatuksen.

Voimainsa mukaan rajoittamalla ja poistamalla aviottomain pienten lasten suuren kuolleisuuden syitä koettaa lautakunta tasoittaa näiden ja avioliitossa syntyneiden lasten kuolleisuuden erotusta. Pienten lasten kuoleman syistä ovat ruuansulatuselinten taudit

yleisimmät. Kaupungissa ensimmäisenä elinvuotenaan kuolleista lapsista on enemmän kuin puolet kuollut mainittuihin tauteihin. Jos edelleen ottaa huomioon, että ruuansulatuselinten tauteihin kuolleista ainoastaan vähäinen osa on saanut äidinmaitoa, useimmat sitä vastoin joko ainoastaan yksinomaan keinotekoista ravintoa tai semmoista ravintoa äidinmaidon kera, niin käy selville, että pienten lasten ruokkiminen keinotekoisella ravinnolla on omansa saattamaan heidän henkensä vaaraan, minkä ohessa pääsyy pienten lasten suureen kuolleisuuteen käy ilmeiseksi, nimittäin se asianlaita, että nämä lapset äideistään erotettuina jäävät vaille luonnollista ravintoa. Tehokkain keino aviottomain lasten suuren kuolleisuuden vastustamiseksi on siis, että heidän äideilleen hankitaan mahdollisuus itse imettää lapsiaan ainakin niin kauan, kuin se on lapsen hengelle ja terveydelle erityisen tärkeää.

Tässä mielessä lautakunta koettaa edistää yrityksiä, joiden tarkoituksena on hankkia avioliiton ulkopuolella syntyneille pienille lapsille tarpeellista hoitoa. ~~Niinpä on Lastenhoitoyhdistys lautakunnan~~ aloitteesta suostunut avaamaan kodin, jossa yksityisillä äideillä on tilaisuus antaa omille lapsilleen ensimmäistä hoitoa. Kauniina lisänä taistelussa pienten lasten suurta kuolleisuutta vastaan ovat niinkään ne erilaatuiset toimenpiteet, joita suorittaa se pientenlasten hoitajatar, joka lautakunnan johdolla ja sen aloitteesta, mutta „Föreningen för barnens och ungdomens väl“ nimisen yhdistyksen kustantamana käy äitien ja lasten luona sitä mukaa kuin nämä poistetaan sairaalasta.

Mutta, niinkuin jo edellä osotettiin, avioton lapsi ei elä ainoastaan ensimmäisinä vuosinaan, vaan koko lapsuus- ja nuoruusaikanaan oloissa, jotka asettavat sen suuressa määrin alttiiksi sekä huonolle ruumiilliselle hoidolle että myös kasvatuksen laiminlyönnille ja pahatapaisuudelle. Toiselta puolen torjuakseen niitä vaaroja, mitkä kasvuvuosina uhkaavat avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia, sekä toiselta puolen pitääkseen huolta eri ikäryhmäin hoidon ja ohjauksen, opetuksen ja ammattikasvatuksen tarpeista, tulee lautakunnan pyrkiä siihen, että lasta, hoidettiinpa sitä kotonaan tai kasvattikodissa, huolellisuudella ja hellyydellä kasvatetaan jumalanpelkoon, siveyteen ja rehellisyyteen, että lapsi kolme vuotta täytettyään saa käydä kansanlastentarhassa ja että se seitsemän vuotta täytettyään pannaan kouluun.

Lisäksi on tarpeellista, että lapsen kasvattaja pitää huolta lääkärin käyttämisestä lapsen sairastuessa, että lapsi hyvin täyttää velvollisuutensa lastentarhassa ja koulussa, että se oikein käyttää vapaa-aikansa, mieluummin semmoisissa leikeissä ja toimissa, mitkä ovat omansa vahvistamaan sen terveyttä ja kehittämään sen sielunelämää, sekä että lasta varhain totutetaan avuliaisuuteen, velvollisuuden täyttämiseen, järjestykseen ja ahkeruuteen. Lautakunnan on niinkään katsottava, että lapsi saa taipumustensa mukaista ammattiopetusta sekä tämän päätyttyä pääsee sopivaan palvelustoimeen.

Ainoastaan näiden ja näiden tapaisten toimenpiteiden avulla ovat poistettavissa ne vaarat, mitkä koko alaikäisyysaikana uhkaavat avioliiton ulkopuolella syntyneitä, ainoastaan näin menetellen on mahdollista ehkäistä aviottomain pienten lasten suurta kuolleisuutta sekä heidän joutumistaan huonoon ruumiilliseen ja siveelliseen hoitoon kasvu-vuosinaan.

Näiden lasten lukuisuuden johdosta tarvitsee lautakunta kuitenkin lisää työvoimia. Lautakunnan silmälläpidon alaisiksi tulee vuosittain 6—700 vastasyntynyttä lasta. Vasta 15—16 vuoden ikäisinä he kykenevät omin avuinsa tulemaan toimeen. Vaikka erottaakin luvusta kuolleet ja pois muuttaneet, on siis niiden aviottomain lasten luku, joiden yhtä aikaa tulisi olla lautakunnan välittömän hoidon alaisina, monta tuhatta.

Edellä esitetyillä perusteilla ja kun lautakunta vahvistetun johto- ja vuosirahäsäännön mukaan käytettävänään olevilla työvoimilla ei voi muita yhtä tärkeitä tehtäviä laiminlyömättä asianmukaisesti toimia avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten hyväksi, ja kun lautakunnan mielestä tätä asiaa ei olisi pakottavitta syyttä toistaiseksi jätettävä, pyytää Kasvatuslautakunta täten kunnioittaen esittää, että Valtuusto päättäisi:

lautakuntaan asetettavaksi tarkastajan lautakunnan silmälläpidon alaisia, avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia varten 5,000 markan vuosipalkoin; sekä

tarkastajan palkkaamiseksi huhtikuun 1 ja joulukuun 31 päivän välisenä aikana tänä vuonna osotettavaksi 3,750 markkaa.

Tämän johdosta muuttuisivat seuraavat lautakunnan johtosäännön pykälät sanonaltaan seuraaviksi:

11 §.

Kasvatuslautakunnassa tulee olla ammattiholhoaja, — — — — — lääkäri, lautakunnan silmälläpidon alaisten, avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten tarkastaja ja varainhoitaja — — — — —.

12 § 5 mom.

Tarkastajan, varainhoitajan ja muut apulaiset — — — — —.

13 § 4 mom.

Tarkastajan tulee pitää huolta siitä, että lautakunnan silmälläpidon alaisille, avioliiton ulkopuolella syntyneille lapsille hankitaan tarpeellinen hoito ja kasvatus.

Axel Charpentier.

Erik Mandelin.

v. t.

Helsingissä, Sanomal- ja Kirjap.-Osakeyhtiön kirjapaino, 1917.

*Musiikkilautakunnan esitys kalliinajan-
avustuksen myöntämisestä kaupunginorkesterin
jäsenille.*

HELSINGIN KAUPUNGIN
MUSIIKKILAUTAKUNTA

*Helsingissä,
huhtik. 26 p:nä 1917.*

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 21.

Musiikkilautakunnalle annetussa, kuluvan huhtikuun 12:ntena päivätyssä kirjelmässä ovat kaupunginorkesterin palveluksessa olevat soittajat ilmoittaneet toimeentulomahdollisuuksiensa käyvän yhä enemmän uhanalaisiksi, sen johdosta että he yhäkin saivat palkkaa ainoastaan 8 kuukaudelta vuodessa. Se tuntuva kalliinajanlisäys, minkä Kaupunginvaltuusto oli kaupunginorkesterin jäsenillekin myöntänyt, oli tosin ollut hyvänä tukena talvikaudella, mutta raskaan työkauden päätyttyä oli soittajain pakko turvautua tilapäistyöhön, jota sitä paitsi ei ollut kaikille orkesterinjäsenille tarjona. Näytti kuitenkin orkesterinjäsenistä oikeudenmukaiselta, että kaupungin ja koko maamme huomattavin taidelaitos tällä alalla järjestäisi jäsentensä palkkauksen niin, että se sinänsä takaisi soittajille vaatimattoman toimeentulon sekä tarjoisi heille mahdollisuutta ylläpitää taiteellista kykyään suomalla tarpeellisia lomahetkiä hermoja kuluttavassa työssä.

Hakijat sentähden esittivät, että Musiikkilautakunta järjestäisi orkesterinjäsenten palkkauksen maksettavaksi täydeltä vuodelta ja varaisi heille kolmen kuukauden kesäloman.

Tämän johdosta pyytää Musiikkilautakunta esiintuoda seuraavaa:

Tämän kevätlukukauden umpeen mennessä päättyy se kolmivuotiskausi, jonka kuluessa Helsingin kaupunginorkesteria on Kaupunginvaltuuston maaliskuun 10 päivänä 1914 tekemän päätöksen mukaan pidettävä voimassa kunnan yrityksenä. Tämän määräajan paneminen johtui siitä, että toivottiin sen kuluessa saatavan tarpeellista kokemusta mahdollisuudesta pysyttää yritys kunnallisena laitoksena sekä sen lopullisesta järjestämisestä. Orkesteriyrityksen toiminta on kuitenkin kuluneina vuosina tapahtunut oloissa, joita ei käy paneminen ohjeeksi kaupunginorkesterin vastaista kannattavaisuutta laskettaessa. Sotatila, joka on mitä tuntuvimmin vaikuttanut paikkakuntamme musiikkioloihinkin, on vaikeuttanut tarpeellisten ulkomaisten soittotaiteilijain saantia orkesteriin, ja orkes-

terisoittajain palkkausperiaatteet ovat tuntuvassa määrässä muuttuneet. Sota-aikana ei sitä paitsi Seurahuoneella oleva kaupungin konserttisali ole ollut käytettävänä ja eräät kustannukset ovat tuntuvasti kohonneet. Yleisön lukumäärään ja konserttien johtoon niinkään ovat vaikuttaneet tavallisuudesta poikkeavat seikat, jotka eivät oikeuta tekemään varmoja johtopäätöksiä vastaisuuteen nähden.

Näistä syistä on Musiikkilautakunta ollut sitä mieltä, että kysymys kaupunginorkesterin vastaisesta pitämisestä vakinaisella kannalla ja tässä yhteydessä kysymys vuosipalveluksen ja turvallisemman aseman hankkimisesta orkesterinjäsenten kantajoukolle olisi sopiva lykätä siksi, kunnes säännöllisemmät olot musiikkielämän alalla jälleen ovat sodan päätyttyä palautuneet, sekä että orkesteri toistaiseksi ja ainakin vielä vuosi eteenpäin olisi pysyttävä nykyisellä väliaikaisella kannalla. Lautakunta oli sentähden antaessaan kuluva vuodeksi laatimansa budjettiehdotuksen esittänyt määräjän pitennettäväksi soitantokauden 1917—1918 loppuun. Lautakunta oli tämän ohessa lausunut varmasti toivovansa, että orkesteriyritys, joka jo nykyisissäkin tukalissa oloissa on osottautunut sekä taiteellisessa että taloudellisessa suhteessa elinvoimaiseksi ja jolla on tärkeä tehtävä täytettävänä maamme sivistyselämässä, on aikansa pääsevä pysyvään, vuoden umpeen toimivan kunnallisen laitoksen asemaan.

Kuluvan vuoden budjetinjärjestelyn yhteydessä Kaupunginvaltuusto hyväksyi ehdotuksen kaupunginorkesterin edelleen pysyttämistä väliaikaisella kannalla.

Niinkuin tästä käy selville, ei nyt ole sopiva aika ottaa käsiteltäväksi kysymystä orkesteriyrityksen täydellisestä kunnallistuttamisesta, vaan on Lautakunta tätä asiaa perinpohjin valmisteltuaan ensi soitantokauden kuluessa antava ehdotuksen asiasta.

Mutta vaikka asian lopullinen ratkaisu vielä täytyy siirtää vuoden päähän, ei Musiikkilautakunta kuitenkaan ole voinut olla kiinnittämättä huomiota siihen tukalaan tilaan, johon soittajat ensi kesänä joutuvat elantokustannusten suunnattoman kohoamisen ja kesätyöskentelyn saannin vaikeuden johdosta. Sen ohessa Lautakunta tunnustaa täysin suotavaksi, että kaupunginorkesterin soittajille raskastavan talvityönsä jälkeen voitaisiin hankkia hyvin tarpeellista kesälepoa.

Tähän nähden on Musiikkilautakunta katsonut olevan Kaupunginvaltuustolle esittäminen, että ensi kesäkuukausiksi myönnettäisiin kaupunginorkesterille *kalliinajanavustusta*. Lautakunnan mielestä pitäisi tämän avustuksen tulla yksinomaan vakinaiselle henkilökunnalle, edellyttäen sen vastaanottavan palvelustarjouksen ensi soitantokaudeksi, mutta ei sitä vastoin niille, jotka tämän kevätlukukauden lopussa eroavat kaupunginorkesterista, eikä myöskään tilapäisesti palveluksessa olleille soittajille. Orkesterin kaikkiaan 38 henkilöä käsittävän kantajoukon toimeentulon helpottamiseksi ensi kesäkuukausina tarvittaisiin Musiikkilautakunnan laskelmain mukaan 7,525 markkaa kuukaudessa eli siis kol-

mena kuukautena yhteensä 22,575 markkaa. Huomioon ottamalla soittajain elatusvelvollisuus jaettaisiin avustus tässä seuraavan, Kaupunginvaltuuston kalliinajanlaisysovaliokunnan antamain tietojen perusteella laaditun kaavion mukaan:

	Elättävät ainoastaan itsensä.	Elättävät paitsi it- seään enint. 1 hengen.	Elättävät paitsi it- seään 2—3 henkeä.	Elättävät paitsi it- seään vä- hint. 4 henk.	Yhteensä.
Kalliinajanavustus kuu- kaudessa Smk	9	6	15	8	38 henkeä.
	100: —	175: —	225: —	275: —	
Yhteensä Smk	900: —	1,050: —	3,375: —	2,200: —	7,525: —

Musiikkilautakunta rohkenee sitä suuremmalla syyllä toivoa Kaupunginvaltuuston myöntävän tämän määrärahan, kun kaupunginorkesterin työtulos vuosina 1915 ja 1916 on osottanut siitä 80,000 markan vuotuisesta kannatusavusta, minkä Kaupunginvaltuusto on antanut Musiikkilautakunnan käytettäväksi, säästyneen kaikkiaan noin 33,000 markkaa. Tämänkin kevätlukukauden työtulos osottaa toistaiseksi säästöä.

Paitsi edellä mainittua etua on Musiikkilautakunta katsonut lisäksi olevan ehdottaminen toimenpidettä soittajain toimeentulon helpottamiseksi lähiaikoina. Kun on ilmaantunut tilaisuutta hankkia orkesterin jäsenille jonkin verran tointa toukokuun jälkipuoliskon kuluessa, on Musiikkilautakunta sitä mieltä, että toukokuun 15 päivänä päättyvä kontrahtiaika olisi useimmille orkesterin jäsenille pitennettävä kuukauden loppuun. Sen ohessa on Musiikkilautakunta pitänyt mahdollisena orkesterityön alottamista syksyllä jo syyskuun 1 päivänä eikä vasta kuukauden puolivälissä, ja käsittänevät uudet palvelussopimukset vastamainitun päivän ja kesäkuun 1 päivän 1918 välisen ajan.

Edellä lausutun johdosta on Musiikkilautakunnalla kunnia ehdottaa:

että Kaupunginvaltuusto osottaa Musiikkilautakunnalle 22,575 markan määrärahan käytettäväksi kaupunginorkesterin kantajoukon kalliinajanavustuksiksi ensi kesänä ;

että tämä määräraha pannaan maksettavaksi Valtuuston tämänvuotisista käyttövaroista ; sekä

että Kaupunginvaltuusto valtuuttaa Musiikkilautakunnan harkinnan mukaan sekä pitentämään kaupunginorkesterin jäsenten kanssa täksi soitantokaudeksi tehdyt sopimukset kuluvan toukokuun loppuun, että myös ensi soitantokaudeksi tekemään uudet sopimukset syyskuun 1 päivän 1917 ja kesäkuun 1 päivän 1918 väliseksi ajaksi.

Musiikkilautakunnan puolesta:

Hugo Lindberg.

John Uggla.

Esitys sen johdosta että kaikki Aktiebolaget Alberga Osakeyhtiön osakkeet on tarjottu kaupungin lunastettaviksi.

HELSINGIN

RAHATOIMIKAMARI.

Huhtik. 19 p:nä 1917.

N:o 337.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Rahatoimikamariin osotetussa kirjelmässä on Aktiebolaget Alberga Osakeyhtiö tarjoutunut 1,300,500 markan hinnasta kaupungille myymään kaikki mainitun yhtiön osakkeet. Tämän tarjouksen on Rahatoimikamari lähettänyt kaupungin yleisten töiden Hallitukseen lähemmän selvityksen saamiseksi esillä olevasta asiasta.

Tämän johdosta on Hallitus toimituttanut katselmuksen maatilan alueella ja hankkinut erinäisiä täydentäviä tietoja. Siten saadun selvityksen pohjalla Hallitus lausuu seuraavaa.

Yhtiön varat käsittävät Espoon pitäjän Iso Huopalahden kylässä sijaitsevan Albergan verotalon, joka pinta-alaltaan on 330 ha, lisäksi irtaimistoa ja korjattua vuodentuloa 100,000 markan arvosta, noin 30 ha erilleen murrettuja, rakentamattomia palstatiloja, 3 rakennettua palstatilaa ja palstatiloihin kiinnitettyjä saamia noin 70,000 markkaa. Jos viimeksi mainittu summa sekä irtaimiston arvo luetaan pois pyydetystä kauppahinnasta 1,300,500 markasta, jää kiinteistön ja kaikkien rakennusten arvoksi Smk, 130,500 markkaa eli noin 3,150 markkaa hehtaarilta ja siis 31.5 penniä neliömetriltä.

Tilan rakennukset, nimittäin kaksi kaksikerroksista asuinrakennusta, joista toisessa on 26 ja toisessa 20 huonetta, kolme työväenasuntoa, joissa on noin 20 huonetta, viisi tupaa, talli, navetta, puutarhurinasunto, kasvihuone, makasiini, riihi, vajoja, ulkokuoneita ja latoja, ovat osittain vanhanlaisia ja, eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta, verraten huonossa kunnossa. Niiden on ilmoitettu olevan palovakuutetut 200,000 markasta.

Kokonaispinta-alasta, 330 hehtaarista, on 128 ha viljeltyä maata ja 202 ha metsä-, jouto- ja viljelyskelpoista maata. Metsän arvoa ei ole ilmoitettu, mutta lienee se varsin vähäinen. Viljelty ala on erittäin tasaista, mutta alavaa merenpintaan verraten. Varsinkin on näin laita Bredvikin viereisten alueiden, jotka

keskimäärin kohoavat ainoastaan metrin merenpinnan yläpuolelle, minkä johdosta niiden kuivatus käynee vaikeaksi. Huvilapalstoiksi tarkoitettu alue sekä metsämaat ovat ylävämpiä sekä epätasaisempia, osittain mäkisiä.

Jos kaupunki toistaiseksi käyttäisi maatilaa samain periaatteiden mukaan, joita nykyiset omistajat ovat noudattaneet, voisi siitä laskea olevan tuloja seuraavat määrät:

Vuokramaksua noin 60 erilleen murretusta, mutta toistaiseksi myymättömästä huvilapalstasta à 200:—	Smk 12,000:—
Vuokramaksua 130 ha:sta viljelysmaata à 150:—	„ 19,500:—
Vuokraa tilalla olevista 66 asuinhuoneesta 90 mk huoneesta vuodessa	„ 6,000:—
	Yhteensä Smk 37,500:—

Veroja on kaikkiaan	Smk 3,000:—
joten puhdas tulo olisi	„ 34,500:—

mikä vastaisi 3.75 %:n korkoa.

On kuitenkin huomattava, että jaottamatonta aluetta ei ole tässä edellä otettu lukuun. Jos korvaus sotilaallisten laitosten aikaansaamista vahingoista, arviolta 250,000 markkaa, maksetaan, vähenee maatilasta maksettu hinta vastaavalla summalla. Näillä edellytyksillä maatilalan osto ei olisi kaupungille epäedullinen.

Esillä olevaa asiaa harkitessa on tietysti kuitenkin etusijassa selvitettävä, kävisikö maatilalan käyttäminen tehokkaammalla tavalla tai onko kaupungille muuten välttämättömän tarpeellista hankkia se omakseen.

Niinkuin Rahatoimikamarilla on ollut tilaisuus lausua (*Pain. asiakirj. N:o 18 vuodelta 1917*), hankkii kaupunki maa-alueita pääasiallisesti varatakseen tilaa asutukselle, teollisuudelle ja moninaisille yleisille laitoksille, estääkseen järjestyttömän asutuksen syntyä kaupungin rajoille sekä vihdoin saadakseen tarpeellista vastikemaata.

Mitä ensinmainittuun tarkoitukseen tulee, on Albergan kartanon mailla sinänsä tilaa sekä asunto- että tehdas- ja makasiinitonteille, vaikka kuitenkin melko paljon palstatiloja jo on myyty, minkä ohessa on tilaisuutta sanottavitta kustannuksitta rakentaa rautatieraide Albergan asemalta vastaisille tehdastonteille.

Käynee kuitenkin syyllä epäileminen, olisiko maatilalan osto näitä tarkoituksia varten kaupungille edullinen, koska erinäiset vieraiden hallussa olevat alueet erottavat sitä kaupungin maista, joten sen liittäminen kaupunkiin on mahdoton, ellei vastamainittuja alueita osteta ja kaupunkiin liitetä. Nämä alueet ovat Bergansin talo ja Mäkkylän kruununvirkatalo kaupungin omistaman Rei-

marsin talon länsipuolella sekä Talin kartano ja Hagan-Munkkiniemen yhdyskunta Reimarsin ja kaupungin maan välillä. Välitön kulkuyhteys kaupungin ja Albergan maiden välille olisi, lukuun ottamatta rautatietä ja yleistä maantietä, kuitenkin aikaansaataavissa Munkkiniemen kautta, jos sopimus A. B. M. G. Steniuksen kanssa saataisiin aikaan, ja näin sitä helpommin, kun tie siltoineen jo on tehty Albergasta Munkkiniemelle. Mitä vesikulkulaitoksiin tulee, ansaitsee huomauttamista, että viereiset vesialueet ovat mataloita ja että avomerelle vievä väylä on ahdas, mutkikas ja karien täyttämä, niin että siitä voivat kulkea ainoastaan proomut ja matalakulkuiset veneet. Kielteisenä seikkana on lisäksi mainittava, että melko suuret alat ranta-aluetta jo on myyty tai annettu monivuotiselle vuokralle.

Vaikka siis Albergan kartanon maiden hankkiminen asutus- tahi sen tapaisia tarkoituksia varten ei nykyään tuottaisi kaupungille etuja, jotka vastaisivat käytettyjä kustannuksia, on kaupungin yleisten töiden Hallitus kuitenkin arvellut, että tarjous olisi otettava huomioon, osin siihen nähden että pyydetty korvaus on verraten huokea verrattuna muiden ostettaviksi ehdottujen maatilain hintaan ja osin koska tila sijaitsee meren partaalla ja siten tarjoo etuja, joita kaupungin kannalta ei saa kokonaan sivuuttaa. Sitä paitsi olisi tämän maatilain omistamisesta etua, siinä tapauksessa että kaupunki jotakin tarkoitusta varten haluaisi hankkia omakseen kaupungin läheisyydessä olevia kruununvirkataloja, esimerkiksi Mäkkylän virkatalon, joka rajoittuu välittömästi kaupungin omistamaan Reimarsin taloon, jossa tapauksessa Albergan osia voisi käyttää korvausmaana.

Samoin kuin kaupungin yleisten töiden Hallitus ei Rahatoimikamarikaan pidä vaadittua hintaa kalliina näiden seutujen maa-arvoon verraten. Samaten voisi tilan osto eräillä edellytyksillä olla kaupungille hyödyllinen ja edullinen. Mutta näitä edellytyksiä ei Rahatoimikamarin mielestä ole nykyään olemassa. Jos kaupungilla olisi hallussaan Domarbyn ja Reimarsin välillä Kårbölen kylässä sijaitsevat maatilat ja niiden lisäksi Mäkkylän kruununvirkatalo, olisi Albergan kartano luonnollisena renkaana kaupungin maa-alueiden laajentamisessa länteen päin. Mutta kun näin ei ole laita, ei olisi hyvin harkittua käydä jo nyt ostamaan tätä maatilaa. Kaupunginvaltuuston asettama maanhankintakomiteakin on antamassaan mietinnössä (*Pain. asiakirj. N:o 18 vuodelta 1917*) lausunut käsityksensä, että Albergan maatilain hankkimisen tulisi jäädä toiseen sijaan. Samalle kannalle on, niinkuin edellä mainittiin, Rahatoimikamarikin asettunut, varsinkin saatuaan tietää että tätä maatilaa tuskin voitaisiin käyttää Viikin kapteeninvirkatalon vastikkeena.

Vaikka tarjous on osotettu Rahatoimikamariin, on Kamari tietenkin pitänyt sitä niin tärkeänä, että Kaupunginvaltuustolle on suotava tilaisuus päättää asiasta. Lähettäessään Valtuustolle A. B. Albergan O. Y:n kaikkien osakkeiden myyntitarjouksen pyytää Kamari samalla kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

*hyljätä Aktiebolaget Alberga Osakeyhtiön tarjouksen
mainitun yhtiön kaikkien osakkeiden myymisestä Helsingin
kaupungille 1,300,500 markan hinnasta.*

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Georg Estlander.

*Liite.**Helsingin kaupungin Rahatoimikamarille.*

Me allekirjoittaneet Aktiebolaget Alberga Osakeyhtiön osakkaat tarjoamme omistamamme yhtiön kaikki 45 osaketta Helsingin kaupungille 28,900 markasta osakkeen, joten siis kaupunki saisi haltuunsa yhtiön sekä varat että velat kaikkiaan 1,300,500 markan hinnasta.

Yhtiön varat ovat:

Albergan verotila N:o 2¹⁵³ Espoon pitäjän Iso Huopalahden kylässä, pinta-alaltaan noin 330 ha, mistä noin 128 ha viljeltyä maata ja 202 ha metsä-, jouto- ja viljelyskelpoista maata. Rakennukset ovat hyvässä kunnossa ja käsittävät kaksikerroksisen, 26 huonetta sisältävän asuinrakennuksen, vanhemman kaksikerroksisen, 20 huonetta sisältävän asuinrakennuksen, 3 työväenasuntoa, joissa yhteensä on noin 20 huonetta, 5 tupaa, tallin, navetan, puutarhurinasunnon kasvihuoneineen, erinäisiä makasiineja, riihen, vajoja, ulkokuoneita ja latoja, jotka kaikki on palovakuutettu 200,000 markasta.

Nautakarjaa on noin 60 eläintä, hevosia 10 ja varsoja 3. Vilja- ja rehuvarastot, kasvava laiho, kalusto ja erinäiset osakkeet arvataan noin 100,000 markan hintaiseksi. Lisäksi omistaa yhtiö noin 30 ha (noin 60 kpl) erilleen murrettuja rakentamattomia palstatiloja à 50 penniä m² = 150,000 markkaa sekä 3 rakennettua palstatilaa, arvoltaan 75,000 markkaa, ja palstatiloihin kiinnitettyjä saamisia noin 70,000 markkaa. Maatilalla teetetyistä sotilaallisista töistä johtuneet vahingot on arvattu 250,000 markaksi.

Yhtiön velat ovat:

kiinnityslainoja noin 165,000 markkaa ja erinäisille henkilöille noin 80,000 markkaa, jotka lainat ostaja voi ottaa haltuunsa tai me maksamme.

Tämä tarjous velvoittaa meitä toukokuun 15 päivään 1917. Jos kaupunginviranomaiset haluavat seikkaperäisempiä tietoja, olemme valmiit niitä antamaan.

Albergassa, tammikuun 11 päivänä 1917.

Aktiebolaget Alberga Osakeyhtiö:

R. Slöör
omistaa 1 osakkeen

Aina Slöör
omistaa 40 osaketta

Anna Slöör
omistaa 1 osakkeen

Greta Ahlman
omistaa 1 osakkeen

Mary Gallén-Kallela
omistaa 1 osakkeen, kautta R. Slöör, valtakirjalla.

A. B. Alberga O. Y.
R. Slöör
yhden yhtiölle siirretyn osakkeen omistaja.

Liitteet: Rasiustodistuksen jäljennös. Inventaario heinäkuun 1 päivältä 1916. Palstatilan kauppakirjan kaavake.

*Lausunto Santa- ja Busholman vastaisesta
käyttämisestä ja hallinnosta.*

HELSINGIN

RAHATOIMIKAMARI

Huhtik. 30 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 358.

Viime vuoden huhtikuussa teki Rahatoimikamari Kaupunginvaltuustolle esityksen (*Pain. asiakirj. N:o 24 vuodelta 1916*), että Santa- ja Busholman käyttöoikeus eräin ilmoitetuin ehdoin 25 vuodeksi luovutettaisiin Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle. Alotteen asiassa olivat tehneet Helsingin Kauppavaltuutetut. Rahatoimikamarin esityksestä käy selville, että Kamari oli yksimielinen siitä, että mainitun satama-alueen hallinto olisi luovutettava osakeyhtiölle, jossa kaupungilla olisi isännöyys, mutta että erimielisyyttä vallitsi siitä, olisiko hallinto tässä tapauksessa annettava Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle vai eikö pikemmin olisi perustettava uutta yhtiötä, jossa kaupunki ottaisi osake-enemmistön.

Asiaa käsiteltäessä viime vuoden toukokuun 30 päivänä ei Kaupunginvaltuusto kuitenkaan käynyt sitä lopullisesti ratkaisemaan, vaan katsoi tarpeelliseksi pyytää lausuntoa kaupungin yleisten töiden Hallitukselta, Satamakapteenilta sekä Helsingin Kauppavaltuutetuilta. Näiden nyttemmin annettua pyydetyt lausunnot (Liitteet I—III) on Kvsto lähetteessä viime maaliskuun 20 päivältä pyytänyt Rahatoimikamarilta sellaista lausuntoa ehdotuksineen puheena olevasta asiasta, minkä mainitut lausunnot saattoivat aiheuttaa. Tätä määräystä täyttääkseen pyytää Rahatoimikamari lausua seuraavaa:

Niinkuin asiakirjoista näkyy, ovat kaikki ne viranomaiset, joiden lausuntoja asiasta on pidetty tarpeellisina, erimielisyydettä voineet yhtyä Kauppavaltuutettujen esittämään satama-alueen hallintomuotoon. Mainituissa lausunnoissa ilmenevät erimielisyydet ovat edelleen koskeneet sitä erikoiskysymystä, onko siksi erilliseksi yhtiöksi, joka ottaisi haltuunsa satama-alueen käyttöoikeuden, valittava Helsingin Makasiiniosakeyhtiö vai olisiko tätä tarkoitusta varten perustettava uusi yhtiö. Rahatoimikamari, Satamakapteeni ja Kauppavaltuutetut ovat kannattaneet edellistä vaihtopuolta, kun taas kaupungin yleisten töiden Hallitus on puoltanut jälkimäistä. Kumpaisenkin mielipiteen tueksi esitetyt perustelut käynevät täysin selville asiakirjoista eivätkä kaivanne valaistusta Rahatoimikamarin puolelta. Kamari kuitenkin pyytää ilmoittaa

muuttaneensa aikaisempaa kantaansa asiassa sikäli, että se on yhtynyt niihin ehtoihin, mitkä kaupungin yleisten töiden Hallitus on katsonut olevan pantava, siinä tapauksessa että käyttöoikeus annettaisiin Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle, joka onkin suostunut yhtiöjärjestykseensä ja kaupungin kanssa tehtävään sopimukseen panemaan kaikki ne määräykset ja ehdot, mitkä kaupungin etujen kannalta pidettäneen tarpeellisina.

Siihen viitaten mitä asiassa siten on esiintullut, pyytää Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle marraskuun 16 päivänä 1915 vahvistamistaan alimmista vuokramaksuista 25 vuodeksi, ensi kesäkuun 1 päivästä lukien, luovuttaa Santa- ja Busholman käyttöoikeuden, sikäli kuin liikenteelle on tarpeellista sekä kaupunki on alueen tasoittanut ja muuten sellaisia turpeita varten kuntoon panettanut, seuraavin ehdoin:

1) Yhtiön tulee kaupan ja liikenteen kannalta tyydyttävällä tavalla ja kaupunginviranomaisten tarpeelliseksi katsoman valvonnan aleisena mahdollisimman pian ja tarpeen mukaan järjestää varastopaikkoja sekä tarpeellisia rakennuksia liikennöitsijäin käytettäväksi;

2) jos kaupunki haluaa jotakin isonlaista laitosta varten tai omiin tarpeisiinsa käyttää yhtiön haltuunsa ottaman tai jo rakennuttaman tontin taikka vahvistettuun kaupunginasemakaavaan tehdä muutoksen kadun tai rautatieraitteen sijoittamista varten, on yhtiö velvollinen luovuttamaan tähän tarkoitukseen tarpeellisen alueen ja rakennuksen, saaden korvauksen maan tasoitukseen ja rakennuksen teettämiseen käyttämistään kustannuksista, niistä pois luettua ehkä tehty poisto;

3) kaupunki sitoutuu, harkinnan jälkeen ja tarpeen mukaan, yhtiön esityksestä teettämään ja kustantamaan kadut, rantasillat ja rautatieraitteet, kaikki kaupunginviranomaisten laatiman suunnitelman mukaisesti, sekä suorittamaan kustannukset katujen, rantasiltain ja rautatieraitteiden valaistuksesta ja puhtaana- pidosta, mutta varaa itselleen oikeuden kantaa satamamaksut ja sillarahat;

4) yhtiön käyttöoikeus ei saa rajoittaa kaupungin oikeutta varustaa, jos tarpeelliseksi harkitaan, ranta-silloja purkaukseen ja kuormaukseen tarvittavilla kone-laitteilla, niinkuin nostokranoilla y. m. s.;

5) ellei sellaisia laitteita kaupungin toimesta saada aikaan, tulee yhtiön tarpeen mukaan varustaa ranta-sillat kaikilla liikenteen vaatimilla laitteilla;

6) yhtiö on velvollinen vastedes sovittavin ehdoin ottamaan käytettäväkseen kaikki kaupungin toimesta puheena olevalle alueelle rakennettavat uutislaitteet;

7) jos yhtiö lakkauttaa toimintansa, on kaupun-gilla oikeus lunastaa kaikki ne osakkeet, mitkä silloin eivät ole kaupungin hallussa, summalla, jonka korko-tulo vastaa osakkeille lähinnä edellisinä viitenä vuonna maksettujen osinkojen keskitulosta;

8) yhtiö sitoutuu tekemään sääntöihinsä kaupungin-viranomaisten vaatimat muutokset eritoten siihen suun-taan, että yhtiön tarkoitus voi myös käsittää vapaa-sataman laittamisen ja voimassapidon tällä paikkakun-nalla, sekä että päätös vuosivoiton käyttämisestä ja yhtiö-järjestyksen muuttamisesta voidaan tehdä yksinkertai-sella äänienemmistöllä;

antaa Rahatoimikamarin toimeksi edellä esitettyjen ehtojen pohjalla ryhtyä keskusteluihin Helsingin Makasiini-osakeyhtiön kanssa sekä, sittenkun mainitun yhtiön muute-tut säännöt on vahvistettu, laatia vuokrakirjan, joka aliste-taan Kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi;

valtuuttaa Rahatoimikamarin, siinä tapauksessa että lopullinen sopimus saadaan aikaan, kaupunginkassan käy-tettävänä olevista tavaroista sijoittamaan 200,000 markkaa Helsingin Makasiiniosakeyhtiön uusiin osakkeisiin niiden nimellisarvon mukaan; sekä

yhtiön kanssa tehtävään sopimukseen pantavaksi määräyksen, että yhtiön koko vuosivoitto on, sittenkun tarpeelliset poistot on tehty ja enintään 8 %:n osinko yhtiömiehille jaettu, käytettävä siten, että kaupunki saa 75 % ja jäljellä olevat 25 % käytetään tarpeen mukaan yhtiön liikkeen laajentamiseen, kuoletuksiin y. m.

Lähetekirjat palautuvat tämän mukana.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Georg Estlander.

Helsingin kaupungin Yleisten töiden

HALLITUS.

*Helsingissä,
helmik. 20 p:nä 1917.*

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 47 a.

Lähetteessä toukokuun 30 päivältä 1916 on Kaupunginvaltuusto käskenyt Hallituksen antaa lausunnon Rahatoimikamarin esityksen johdosta, joka koski Santa- ja Busholman käyttöoikeuden luovuttamista Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle. Hallituksen annettua asian valmistelun tehtäväksi valiokunnalle, johon valittiin professori Jalmar Castrén, lakitieteentohtori Kaarlo Ignatius ja kauppias Julius Tallberg, on valiokunta Hallitukselle antanut seuraavan mietinnön:

„Helsingin kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Sittenkun täkäläinen Kaupunginvaltuusto oli lähetteessä toukokuun 30 päivältä 1916 käskenyt Hallituksen antaa lausunnon Rahatoimikamarin ehdotuksen johdosta, että Santa- ja Busholman käyttöoikeus vähintään 25 vuodeksi ja muuten eräin lähemmin mainituin ehdoin luovutettaisiin Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle, on Hallitus kokouksessaan kesäkuun 9 päivänä viime vuotta antanut allekirjoittaneista muodostetun valiokunnan tehtäväksi laatia ehdotuksen asiasta. Tämän tehtävän täyttämiseksi on valiokunnalla kunnia lausua seuraavaa:

Asiaa käsitellessään on valiokunta, samoin kuin Helsingin Kauppavaltuutetut ja Rahatoimikamarikin, tullut siihen käsitykseen, että kaupungin tulee, voidakseen tyydyttää sodan päätyttyä epäilemättä suuresti lisääntyvän liikenteen tarpeita, viivyttämättä ryhtyä toimenpiteisiin Santa- ja Busholman tarkoituksenmukaiseksi käyttämiseksi kaupan ja liikenteen tarpeisiin, mutta samalla havainnut, että mainitun satama-alueen vastaisen hallinnon järjestäminen sillä tavoin, kuin Rahatoimikamari on Kaupunginvaltuustolle huhtikuun 10 päivänä 1916 antamassaan lausunnossa ehdottanut, ei kaikin puolin tyydyttäisi liikenteen tarpeita eikä myöskään saattaisi mahdolliseksi kaupungin etujen kaikinpuolista varteen ottamista. Valiokunnan mielestä tulisivat kaupan ja liikenteen tarpeet tarkoituksenmukaisimmin huomioon otetuiksi sillä keinoin, että kaupunki pysyttäisi omassa hallussaan Santa- ja Busholman käyttöoikeuden voidakseen järjestää sikäläiset olot paikkakunnan merenkulun ja kaupan vastaisen kehityksen mukaisesti ja siten varata mahdollisuuden mainitun satama-alueen käyttämiseen vapaasatamaksi, kohta kun se haivattaisiin tarpeen vaatimaksi. Sataman käyttämisen sekä satamaliikkeen ja siihen kuuluvain töiden asianmukaisen hoidon ei kuitenkaan valiokunnan mielestä tulisi olla min-

kään kunnallisen viranomaisen asiana, vaan olisi se annettava toimeksi osakeyhtiölle, jossa kaupunki olisi pääosakkaana, näin etusijassa sen johdosta että osakeyhtiömuoto tarjoisi, niinkuin Rahatoimikamarikin on huomauttanut, suurempaa liikuntovapautta kuin mitä kunnallisasetuksen ahtaat rajat sallivat. Esillä olevaa ehdotusta tarkastaessaan on valiokunta havainnut, että Helsingin Makasiiniosakeyhtiön toiminta asiakirjoihin liitetyn sääntöehdotuksen mukaan ei käsittäisi vastaista vapaasataman käyttöä, mutta vaikka yhtiö suostuisikin tässä kohden laajentamaan toimintaansa, ei Santa- ja Busholman käyttöoikeuden eikä vastaisen satamaliikkeen luovutusta Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle valiokunnan mielestä kuitenkaan käy puoltaminen. Epätietoista nimittäin on, saisiko kaupunki, vaikka sillä olisikin osake-enemmistö tässä yhtiössä, riittävä vaikutusvaltaa yhtiön liikkeeseen. Lisäksi on huomattava, että osake-enemmistön joutuminen kaupungin haltuun ei estä yhtiön muita osakkeita vastedes joutumasta henkilöille, joiden rupeaminen yhtiön osakkaiksi olisi vähemmän suotavaa sekä omansa aikaansaamaan etujen ristiriitaa kaupungin ja muiden osakkaiden kesken. Ehdotettu vuokrakausi, 25 vuotta, on niinkään liian lyhyt jotta elinvoimainen yritys sen kuluessa voisi syntyä, ja kun kaupunki luultavasti joka tapauksessa vastedes ottaisi mainitun liikkeen haltuunsa, olisi sen alun pitäen taattava itselleen mahdollisimman suuri vaikutusvalta siinä. Tätä puoltaa lisäksi sekin seikka, että sataman rakentaminen ja kunnossapito, mikä joka tapauksessa olisi kaupungin velvollisuutena ja vaatisi sitomaan tuntuja pääomia, ei ainoastaan ole erottamaton osa yrityksestä, vaan lisäksi sen toimeenpanon edellytys. Näin ollen olisi sekä sataman rakentaminen ja kunnossapito että itse sataman käyttökin koottava yhteen käteen, varsinkin kun tästä menettelystä olisi seurauksena että se, joka on pannut pääasiallisimmat kustannukset hankkeen toteuttamiseen, myös saisi hyväkseen kaikki siitä koituvat tulot.

Näiden näkökohtain pohjalla ja huomioon ottaen senkin, että kaupunki yleensä on tahtonut pysyttää hallussaan yleisiä tarkoituksia palvelevat huomattavat laitokset, tulisi kaupungin valiokunnan mielestä ryhtyä perustamaan uutta osakeyhtiötä, joka pitäisi voimassa Santa- ja Busholman satamakäyttöä ja sitä varten tarpeellisia laitoksia, jossa tapauksessa kaupungin tulisi ottaa haltuunsa kaikki yhtiön osakkeet, paitsi niitä, mitkä osakeyhtiömuodon toimeensaamiseksi ja pysyttämiseksi täytyy sijoittaa muihin käsiin. Valiokunta, joka ei ole katsonut tarpeelliseksi tässä yhteydessä laatia seikkaperäistä esitystä asiasta, pyytää kuitenkin huomauttaa, että yhtiön vastaisesta voitosta ainoastaan vähäinen osinko, arviolta 5—6 %, olisi maksettava osakepääomalle. Ylijäämän taas sopisi käyttää, paitsi yrityksen kehitykseen ja vakauttamiseen, niiden kustannusten kuoletukseen, joita kaupungilla on ollut sataman rakentamisesta ja laajentamisesta. Näin menetellen saisi kaupunki hyväkseen yrityksen tuottaman voiton, minkä ohessa kaupunki, siinä tapauksessa että osinkoa ei voitaisi jakaa, pääsisi kuulemasta syytöksiä että se on houkutelut yksityisiä osakkaiksi kannattamattomaan yritykseen. Uuden yhtiön perustaminen Santa- ja Busholman käyttämistä varten ei muuten estäisi Helsingin Makasiiniosakeyhtiötä edelleen hoitamasta liikettään Katajanokalla yhtä ansiokkaasti kuin tähänkin asti, ja rohkenee valiokunta käsityksensä lausua, että uusi yhtiö, siinäkin

tapauksessa että Helsingin Makasiiniosakeyhtiö jatkaisi toimintaansa, aivan varmasti saisi osakseen sekä kannatusta liikemailman puolelta että myötävaikutusta henkilöiltä, jotka omaavat tarpeellista kokemusta tällä alalla. Valiokunta, joka siis ei ole voinut yhtyä Rahatoimikamarin tässä kohden esittämiin epäilyihin, pyytää edellä mainitsemillaan perusteilla ehdottaa, että Hallitus lausuntonaan Kaupunginvaltuustolle esittäisi:

että ehdotus puheena olevan satama-alueen vuokraamisesta Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle evättäisiin; ja

että kaupunki antaisi Santa- ja Busholman hallinnon toimeksi tarkoitusta varten perustetulle uudelle osakeyhtiölle, jonka osakkeista mahdollisimman suuri osa olisi kaupungin hallussa ja jonka toiminnan tarpeen vaatiessa kävisi laajentaminen käsittäväksi täydellisen vapaa-satamaliikkeen mainitulla alueella.

Tässä yhteydessä on valiokunta katsonut olevan ilmoittaminen, että ehdotusta Helsingin Makasiiniosakeyhtiön tekemän, puheena olevan alueen hallintoa tarkoittavan tarjouksen hylkäämisestä ei ole kannattanut allekirjoittanut Tallberg, joka tosin ei ole epäillyt, että tarkoitusta varten perustettu uusikin yhtiö voisi asianmukaisesti tyydyttää sekä kaupungin että liikennöitsijäin vaatimuksia, mutta on kuitenkin ollut sitä mieltä, että Makasiiniyhtiön tarjous tuottaa niin huomattavia etuja, että kaupungin ei olisi sitä hyljättävä. Tämän käsityksen tueksi on sen lisäksi, mitä Rahatoimikamari jo on maininnut, huomautettu, että asian ratkaisussa olisi otettava huomioon, että Helsingin Makasiiniosakeyhtiöllä jo on warrantinanto-oikeus ja että kaupunki noudattamalla Rahatoimikamarin puoltamaa menettelyä saisi osake-enemmistön yhtiössä ja siten voisi vallita koko sen liikettä. Erikoista etua kaupungille koituisi siitä, että makasiiniliike niin Katajanokalla kuin Santa- ja Busholmassakin olisi yhteisen hallinnon alaisena ja Helsingin Makasiiniosakeyhtiö voisi tekemällä sääntöihinsä tarpeellisen muutoksen liittää toimintaansa paikkakunnan vastaisen vapaasataman järjestämisen ja hoidon. Huomattava on niinkään, että Helsingin Makasiiniosakeyhtiön tällä alalla saavuttama kokemus takaisi liikkeen tarkoituksenmukaisen hoidon. Kaupungin etujen loukkaaminen voi yhtiön puolelta tulla sitä vähemmän kysymykseen, kun kaupunki, niinkuin sanottu, ehdotuksen mukaan saisi ehdottoman osake-enemmistön ja edelleen olisi oikeutettu kantamaan satamamaksuja ja siltarahoja puheena olevalla satama-alueella. Jos kaupunki kuitenkin katsoisi tarpeelliseksi pitää hallussaan mahdollisimman suuren määrän osakkeita Santa- ja Busholman käyttämistä hoitavassa yhtiössä, voi kaupunki ottaa haltuunsa Helsingin Makasiiniosakeyhtiön nykyisten osakkaiden hallussa olevat osakkeet lunastamalla ne joko käteisellä arvion mukaan tahi obligatsioneilla, joiden korkotuotto vastaisi sitä 8 prosentin osinkoa, jonka osakkeet nykyään tuottavat ja jota yhtiön tilan johdosta täytyy pitää taattuna pitemmäksi aikaa eteenkin päin. Tuollainen menettely ei luultavasti osakkaidenkaan puolelta kohtaisi vaikeuksia, koska 8 % on suurin osinko, mikä yhtiön sääntöjen mukaan

saadaan maksaa. Tämän tarkoituksen voisi kaupunki ehkä saavuttaa vaatimalla osakepääomaa korotettavaksi, ja kun Helsingin Makasiiniosakeyhtiö, joka osakepääomaa lisätessään aina on tarjonnut uudet osakkeet kaupaksi pörssihuutokaupalla, kaupungin vaatimuksesta annettavia uusia osakkeita kaupatessaan varsin luultavasti menettelisi samalla tavalla, voisi kaupunki ostaa kaikki uudet osakkeet tai jollakin muulla tavoin hankkia ne omikseen.

Kun siis mielipiteet valiokunnassa ovat olleet eriäviä, on valiokunnan ollut, siltä varalta että Hallitus yhtyisi allekirjoittaneen Tallbergin puoltamaan mielipiteeseen, käytävä tarkastamaan niitä ehtoja, joilla Rahatoimikamari on puoltanut puheena olevaa satama-alueen vuokraamista Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle. Valiokunta on tällöin yksimielisesti havainnut, että Rahatoimikamarin ehdotusta olisi erinäisiltä kohdin täydennettävä. Niinpä olisi yhtiön sääntöihin tehtävä semmoinen muutos, että yhtiön tarkoitus myös käsittäisi vapaastaman voimassapidon paikkakunnalla, että yhtiön osakepääomaa tuntuvasti korotettaisiin ja kaupunki saisi suuremman osake-enemmistön kuin nyt on ehdotettu. Jotta kaupungilla joka tapauksessa olisi taatusti vallitseva asema yhtiössä, olisi sääntöihin pantava määräys, että päätös vuosivoiton varaamisesta ja yhtiöjärjestyksen muuttamisesta voidaan tehdä yksinkertaisella äänienemmistöllä. Kun Rahatoimikamarin ehdotuksen mukaan yhtiön vuosivoitto käytettäisiin siten, että yhtiömiehet saisivat enintään 8 %:n osingon ja että ylijäämä jaettaisiin siten, että kaupunki saisi 75 % ja yhtiö 25 %, olisi valiokunnan mielestä lisäksi määrättävä, että mainitut 25 % on käytettävä liikkeen laajentamiseen, kuoletuksiin y. m. s. Samalla olisi määrättävä, että kaupunki on sopimuskauden päättyessä tai, jos yhtiö päättää lakkauttaa toimintansa, oikeutettu lunastamaan kaikki ne osakkeet, jotka eivät ennestään ole kaupungin hallussa, summalla, jonka korkotuotto vastaa lähinnä edellisinä viitenä vuonna osakkeille maksettujen osinkojen keskimäärää. Jos nämä ehdot pannaan sopimukseen, lienee määräys siitä, miten sopimuskauden päättyessä on meneteltävä satama-alueella oleviin yhtiön rakennuksiin, kranoihin y. m. maapohjaan kiinnitettyyn omaisuuteen nähden, tarpeeton. Sitä vastoin olisi sopimusta selvennettävä nimenomaisilla määräyksillä siitä, että kaupunki sopimuskauden aikana saa kantaa satamamaksuja ja siltarahoja yhtiölle luovutetulla satama-alueella sekä että se yhtiön vuosivoiton ylijäämä, mikä ehdotuksen mukaan olisi vastamainitulla tavalla jaettava yhtiön ja kaupungin kesken, on laskettava yhtiön koko vuosivoitosta eikä ainoastaan Santa- ja Busholman liikkeen tuottamasta vuosivoiton osasta.

Helsingissä, helmikuun 6 päivänä 1917.

Jalmar Castrén.

Kaarlo Ignatius.

Julius Tallberg.“

Valiokunnan mietinnössä tehtyä ehdotusta ovat asiaa Hallituksessa käsiteltäessä kannattaneet jäsenet professori Castrén, lakitieteentohtori Ignatius ja arkkitehti Sadeniemi, jota vastoin jäsen, johtaja F. von Wright, ja allekirjoittanut puheenjohtaja ovat olleet eri mieltä.

Niinpä on johtaja von Wright lausunut käsityksensä että, jos Helsingin Makasiiniosakeyhtiö keskustelujen jatkuessa suostuu oikeuttamaan kaupungin ottamaan haltuunsa kaikki uudet osakkeet sekä hyväksymään semmoisen ehdon yhtiön ja kaupungin väliseen sopimukseen, että yhtiömiehille vuosittain maksettavaa osinkoa ei määrätä 8 prosentiksi, vaan uuden yhtiöjärjestysehdotuksen 14 §:n mukaan enintään 8 prosentiksi, olisi Rahatoimikamarin ehdotusta puollettava siten täydennettynä, kuin valiokunta on ehdottanut, ollen kuitenkin lisäksi määrättävä, että kaupungin suoritettava lunastus niistä osakkeista, joita sillä ei ennestään ole hallussaan, ei missään tapauksessa saa olla osakkeiden nimellisarvoa vähempi. Siinä tapauksessa että Helsingin Makasiiniosakeyhtiö ei suostu kaupungille myöntämään edellä mainitua etuoikeutta eikä tekemään vaadittua muutosta kaupungin ja yhtiön väliseen sopimukseen, on johtaja von Wright ilmoittanut kannattavansa valiokunnan mielipidettä asiassa.

Allekirjoittanut puheenjohtaja taas on katsonut olevan kannattaminen Rahatoimikamarin ehdotusta siten täydennettynä, kuin valiokunnan mietinnön loppuosassa ehdotetaan. Tämän mielipiteen tueksi on pääasiassa esitetty, osin että kaupunki siten saisi päätösvallan Katajanokalla oleviin Makasiiniyhtiön tontteihin ja laitoksiin nähden ja osin että, jos ainoastaan yhden yhtiön huolena olisi liikkeen järjestäminen kaupungin tärkeimmillä satama-alueilla, saavutettaisiin suurempaa yhtenäisyyttä ja selvyttä, kuin jos kaksi eri yhtiötä toimisi kumpikin omalla satama-alueellaan.

Viitaten valiokunnan esittämiin näkökohtiin ja perusteluihin, joihin Hallitus, niin kuin mainittu, on yhtynyt, pyytää Hallitus kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

evätä ehdotuksen Santa- ja Busholman vuokraamisesta Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle; ja

antaa puheena olevan satama-alueen hallinnon tehtäväksi tarkoitusta varten perustetulle uudelle osakeyhtiölle, jonka osakkeista mahdollisimman suuri osa on kaupungin hallussa ja jonka toiminta tarpeen mukaan voidaan ulottaa käsittämään täydellisen vapaasatamaliikkeen mainitulla alueella.

G. Idström.

Oskar Möller.

HELSINGIN
SATAMAKONTTORI.

Elok. 16 p:nä 1916.

N:o 48.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Vaadituksi lausunnoksi Santa- ja Busholman vastaista käyttämistä koskevasta Rahatoimikamarin esityksestä pyydän kunnioittaen puoltaa Kamarin enemmistön kannattamaa käsitystä.

Olen nimittäin sitä mieltä, että Helsingin Makasiiniosakeyhtiö on rakentanut makasiininsa oivallisesti ja hoitanut makasiinien yhteydessä olevaa liikettä niin hyvin ja niin järkiperaisesti, että kaupunki sangen edullisesti ja täydellä luottamuksella voi jättää huolenpidon Santa- ja Busholman makasiini- ja varastotonteista tämän yhtiön toimeksi.

Jos Makasiiniosakeyhtiö saa ottaa huostaansa nämä paikat, on niinkään odotettavana Katajanokan liikkeen johdonmukaista jatkamista, mikä ehkä ei olisi laita, jos uusi yhtiö saisi ruveta kokeilemaan tai koettaisi kunnostautua uusilla keksinnöillä. — „Sen tietää mitä on, mutta ei sitä, mitä ehkä saa.“ Kun sitä paitsi osake-enemmistö olisi kaupungin hallussa, näyttää sen etu täysin turvatulta.

Painettu mietintö palautuu tämän mukana.

Oscar Wilh. Andstén.
Satamakapteeni.

Liite III.

HELSINGIN
KAUPPAVALTUUTETUT.

Helsingissä,
maalisk. 15 p:nä 1914.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Sittenkun Helsingin Kauppavaltuutetut kirjelmässä maaliskuun 24 päivältä 1916 olivat Kaupunginvaltuustolle esittäneet, että Santa- ja Busholman käyttöoikeus sikäläisten liikenneolojen järjestämiseksi luovutettaisiin yhtiölle, sekä Rahatoimikamari seuraavan huhtikuun 10 päivänä antamassaan lausunnossa oli ehdottanut mainittujen alueiden käyttöoikeuden luovutettavaksi lähemmin ilmoitetuin ehdoin Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle, joka oli suostunut tehtävän vastaanottamaan, on Kaupunginvaltuusto toukokuun 30 päivänä viime vuotta kehottanut Kauppavaltuutettuja antamaan lausunnon asiasta.

Tämän johdosta on Kauppavaltuutetuilla, jotka eivät ole tahtoneet uudestaan lausua mieltänsä asiasta, ennenkuin Kaupunginvaltuuston vaatima kaupungin yleisten töiden Hallituksen lausunto oli saatu, kunnia huomauttaa, että Valtuutetut ovat voineet tyytyväisyydekseen todeta, että kaikki asiassa kuullut kaupungin viranomaiset ovat erimielisyydettä yhtyneet Kauppavaltuutettujen esitykseen, että puheena olevan alueen käyttäminen olisi erotettava varsinaisesta kunnallishallinnosta ja annettava erilliselle yhtiölle sekä että siis tämän esityksen päätarkoitus on saanut osakseen yleistä kannatusta, mihin nähden Kauppavaltuutetut voinevat luottavaisesti toivoa ehdotuksen saavan osakseen Kaupunginvaltuuston huomion ja tulevan toteutetuksi.

Mitä tulee kysymykseen alueen käyttöoikeuden luovuttamisesta Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle, josta asiasta vallitsee erimielisyyttä toiselta puolen Rahatoimikamarin ja Satamakonttorin sekä toiselta puolen kaupungin yleisten töiden Hallituksen kesken, niin eivät Kauppavaltuutetut yhtiön tarjouksen mainitsemisella ole tarkoittaneet, että tähän ehdottomasti olisi kytkettävä päätarkoitus — vapaampi, lain määräämistä kaupunginviranomaisista riippumaton alueen hallinto —, vaan ovat Kauppavaltuutetut ainoastaan tahtoneet saattaa yhtiön sitoumuksen Kaupunginvaltuuston tiedoksi vakuutettuina siitä, että se tarjoaa kaupungille huomattavia etuja. Tämä käsitys on Kauppavaltuutetuilla edelleenkin, varsinkin kun yhtiö on Valtuutetuille ilmoittanut kuluvaan maaliskuun 10 päivänä pitämässään yhtiökokouksessa päättäneensä suostua yhtiöjärjestykseensä ja kaupungin kanssa ehkä tehtävään sopimukseen panemaan kaikki ne määräykset ja ehdot, joita kaupungin yleisten töiden Hallitus on pitänyt tarpeellisina kaupungin etujen kannalta. Asiaa ratkaistaessa ei myöskään ole sivuutettava sitä seikkaa, että epäamättömänä ehtona sen yhtiön toiminnan menestykselle, jolle alueen hallinto uskotaan, on oikeus warrantiliikkeen harjoittamiseen, jommainen oikeus nykyään on Helsingin Makasiiniosakeyhtiöllä, mutta että kahden tuollaisen kilpailevan liikkeen perustamisesta tänne olisi seurauksena niiden kumpaisenkin toiminnan supistuminen ja siitä johtuva kehitysmahdollisuuksien väheneminen, mikä ei olisi eduksi pääkaupungin kaupalle.

Kauppavaltuutettujen puolesta :

Hj. Schildt.

A. V. Lindberg.

Heisingissä, Sanomai- ja Kirjap.-Osakeyhtiön kirjapaino, 1917.

Komitean mietintö N:o 2 Helsingin kaupungin terveydenhoitojärjestyksen johdosta.

Sittenkun Kaupunginvaltuusto kokouksissaan viime maaliskuun 6 ja 27 päivänä oli ensi käsittelyssä tarkastanut komitean marraskuun 8:ntena 1916 päivätyn mietinnön ehdotuksineen kaupungin terveydenhoitojärjestykseksi sekä eräiden voimassa olevan poliisijärjestyksen pykäläin muuttamiseksi (*Pain. asiakirj. N:o 34 vuodelta 1916*), päätti Valtuusto samalla käskä Komitean lausuntonsa kera antaa Valtuuston periaatteessa hyväksymät muutosehdotukset lopullisesti muodosteltuina Valtuustolle. Sen ohessa päätti Valtuusto, että Komitean tuli apunaan suomenkielisen tekstin tarkastuksessa käyttää herra Manteretta.

Tehtävänsä suoritettuaan pyytää Komitea tässä esittää tarkastetun terveydenhoitojärjestysehdotuksen, jossa Kaupunginvaltuuston päättämän muutosten sisällys on pääasiassa otettu huomioon sekä sovitettu ehdotukseen. Niissä harvakuusissa tapauksissa, joissa Komitea ei ole havainnut päteviä syitä esitetyn muutosehdotusten tueksi, on Komitea ehdottanut nämä hyljättäviksi. Eräitä vähäisiä poikkeuksia aikaisemmasta ehdotuksesta on Komitea katsonut olevansa esteetön tekemään, kun ne ovat olleet asianhaaran vaatimia.

Selväpiirteisyyden vuoksi on Komitea uudesti laatimansa ehdotuksen rinnalla eri palstassa maininnut aikaisemman ehdotuksen kunkin pykälän kohdalla tehdyt Kaupunginvaltuuston päätökset. Rinnakkaissarekkeessa on Komitea lyhyesti huomauttanut niistä olennaisimmista poikkeamisista, joita Komitea on arveillut olevan ehdottaminen. Samassa sarakkeessa niinikään luetellaan ne suomenkielisen tekstin pykälät, joihin kielellisiä muutoksia on tehty.

Artur Tollet.

O. von Hellens.
August Lundqvist.
Julian Serlachius.

Akseli Koskimies.
E. Nevanlinna*).

John Ugglä.

*) Ei ollut saapuvilla tarkistustilaisuudessa.

Komitean tarkastamat ehdotukset:

I.

Helsingin kaupungin terveydenhoitojärjestys.

I Luku.

Puhtaanapito.

1 §.

Tontin omistajan on pidettävä katuosansa jalkakäytävineen liasta ja jätteistä puhtaana. Poutasäällä on *katu ja jalkakäytävä* ennen lakaisemisen aloittamista kunnollisesti kostutettava vedellä. Kuinka usein ja mihin vuorokaudenaikaan lakaiseminen on toimitettava, määrää maistraatti terveydenhoitolautakunnan esityksestä.

(Poist.)

Jos katu annettun määräyksen mukaan käytetään pika- tai kuorma-ajurien tai automobiilien vartouspaikkana, on vartouspaikan puhtaanapito kaupungin asia.

*Kaupunginvaltuuston päätökset
I käsittelyssä 1):*

1 §.

Komitean huomioon otettaviksi lähetettiin seuraavat muutosehdotukset:

1) Toinen lause oli muutettava seuraavaksi:

„Poutasäällä on katu ja jalkakäytävä ennen lakaisemisen alottamista kunnollisesti kostutettava.“

2) Viimeinen kappale oli laadittava seuraavaksi: „Jos katuä käytetään pika- tai kuorma-ajurien tai automobiilien vartouspaikkana, on vartouspaikan puhtaanapito kaupungin asia.“

3) Keskimäinen kappale, jossa puhutaan isännöitsijän tehtävistä, oli poistettava tästä pykälästä ja sen sijaan 14 §:n viimeisen kappaleen säännös pantava kolmanneksi momentiksi tähän pykälään seuraavana: „Mitä 1 momentissa on sanottu olkoon myös noudatettavana kaupungin asiana olevassa katujen, yleisten paikkain, viertoteiden ja teiden puhtaanapidossa.“

Muistutuksia 1):

1 §.

Komitea on vaihtanut sanat „talon omistajan“ sanoihin „tontin omistajan“, koska pykälää pitää voida soveltaa rakentamattomankin tontin omistajaan.

Määräys isännöitsijän tehtävistä on sanonnaltaan hiukan muutettuna pantu XIII luvun säännöksiin, mutta poistettu I luvusta. Kun kaupungin velvollisuus pitää huolta vartouspaikan puhtaanapidosta tarkoittaa ainoastaan niitä vartouspaikkoja, jotka asianomainen järjestysviranomainen on semmoisiksi julistanut, on Komitea sitä mieltä, että alkuaan ehdotettu määräys tästä asiasta on 2) kohdassa mainittua muutosehdotusta parempi.

3) kohdassa mainittu muutosehdotus on otettu huomioon seuraavan pykälän muodostelussa.

1) Sulkujen sisässä olevat numerot osottavat pykäläjärjestyksen Komitean aikaisemmassa ehdotuksessa.

2 § (uusi).

Mitä 1 §:ssä säädetään yksityisen katuosan puhtaanapidosta olkoon myös voimassa kaupungin asiana olevasta katujen, yleisten paikkain, viertoteiden ja teiden puhtaanapidosta.

Kauppatorit ja muut yleiset parkat, missä kauppaa käydään jonakin aikana päivästä, on kaupungin toimesta kohta kaupan lakattua puhdistettava.

3 §.

Talonomistaja on velvollinen pitämään pihamaansa siihen kuuluvine palokatuineen, solineen, valopihoineen, porttikäytävineen ja valokaivoineen puhtaana liasta ja jätteistä sekä katsomaan, että porraskäytävät, kellarit ja kellarikäytävät ynnä ullakot ja ulkohuoneet pidetään siistissä ja terveydelliseltä kannalta tyydyttävässä kunnossa.

Kun terveydenhoitolautakunta pitää desinfiointia tarpeellisena, on talonomistajan se käskystä toimitettava.

Talonomistajan on myös niin toimittava, että talo mikäli mahdollista pysyy puhtaana rotista.

(Poist.)

4 §.

Pihamaa, missä (poist.) hevosia tavallisesti seisotetaan, on oleva laskettu asfaltilla tai muulla vettä läpäisemättömällä aineella ja, kun vuodenaika sallii, päivittäin huuhdeltava vedellä.

5—7 §.

(4—6 §)

8 §.

Mukavuuslaitokset ja käymälät on pidettävä puhtaina. Niinikään on sopivalla tavalla pidettävä huolta ilmanvaihdosta, niin että pahaa hajua ei pääse *niistä leviämään*.

9 §.

Perkkeiden, rikkojen ja muiden jätteiden kokoomiseksi pitää kussakin talossa olla kaksi eri, maanpinnan yläpuolella sijaitsevaa, erillistä ja kannellista säiliötä, toinen perkeitä eli keittiö- ja muita pian mätäneviä tähteitä ja toinen rikkoja ja roskia, niinkuin paperia *läkkitölkkejä*, lasia, posliinia, kelvottomiksi käyneitä talouskaluja ja vaatteita y. m. varten.

Perkesäiliönä käytettäköön ainoastaan tiivistä, helposti siirrettävää metallilevyastiaa asetettuna vettä läpäisemättömälle alustalle. Tarpeen vaatiessa tulee perkesäiliöitä olla useampia.

Kiinteää eläimenlantaa, joka on koottu tallista tai pihalta, missä hevosia tai elukoita

3 (2) §.

Viimeinen kappale, jossa viitataan 1 §:n 2 kappaleeseen, oli Valtuuston mainitun pykälän kohdalla tekemän päätöksen johdosta poistettava, minkätähden pykälä palautettiin Komiteaan.

5—11 §.

(4—10 §).

Hyväksyttiin asiallisesti.

2 §.

Komitea on vieressä olevaan pykälään pannut aikaisemman ehdotuksen I luvun 13 §:ssä ja 14 §:n 2 kappaleessa olevat määräykset, koska nämä kaupungin puhtaanapitovelvollisuutta koskevinä on näyttänyt olevan pantava yhteiseen pykälään luvun alkuun.

3 (2) §.

Vertaa komitean lausuntoa XIII luvun 1 §:n kohdalla.

4 (3) §.

Komitea on tehnyt vähäisen muodollisen muutoksen.

8—11 §.

(7—10 §).

Kielellisiä muutoksia.

tavallisesti seisotetaan, älköön kuitenkaan pantako kumpaiseenkaan vastamainituista säiliöistä, vaan ainoastaan lantakammioon tai erikoisesti tätä tarkoitusta varten asetettuun erilliseen laatikkoon, jonka tulee olla vedenpitävä, kannellinen sekä asetettu vedenpitävälle alustalle niin korkealle siitä, että helposti pääsee puhdistamaan laatikon alaista paikkaa. Sekä lantakammion että lantalaatikon tulee olla varustettu niin korkealla, tarkoituksenmukaisesti laitetulla *ilmanvaihtoputkella*, että se ulottuu vähintään metrin yläpuolelle lähinnä sijaitsevan asuinrakennuksen katonrajaa.

Katurikat on koottava lantakammioon tai lantalaatikkoon, jos semmoinen on, mutta muussa tapauksessa rikkasäiliöön.

Edellä olevain määräysten mukaiset säiliöt ja laatikot on sijoitettava semmoiseen paikkaan tontilla, ettei terveydellisiä haittoja synny.

10 §.

Tallista tuleva nestemäinen lika on, jos sopivasti voi käydä päinsä, johdettava laskukanavaan tai myös koottava turvepehkuu tai muuta yhtä sopivaa ainetta käyttämällä. Jälkimmäisessä tapauksessa *se on* säilytettävä yhdessä kiinteän lian kanssa.

11 §.

Laskujohdon, likakaivon, mukavuuslaitoksen, vesiklosetin, tallin ja lantakammion samoin kuin, jos *laskujohto* puuttuu, hylkyvesi- ja virtsasäiliön rakentamisesta ja laittamisesta olkoon voimassa mitä kaupungin rakennusjärjestyksessä tästä säädetään.

12 §.

Rikkoja, roskia, perkkeitä, käytettyä vettä, virtsaa, lantaa tai muuta likaa älköön viskattako, kaadettako *älleöönkään* johdettako muuane kuin niihin paikkoihin, mitkä tämän luvun määräysten mukaan ovat sitä varten tarkoitettut.

Likaa ja muita jätteitä saa (poist.) panna varastoon ainoastaan sitä varten osotettuihin paikkoihin.

Eläimenlantaa saa kuitenkin käyttää puutarhain ja yleisten puistojen lannoitusaineena (poist.), jos se heti mullataan tai ainoastaan lyhyeksi ajaksi pannaan varastoon sillä tavoin, ettei siitä lähtevä haju vaivaa lähellä asuvia. Kaupungin omistamalle, viljeltäväksi luovutetulle alueelle saatokoon sen lannoittamiseksi tarvittavia jätteitä ja lantaa panna varastoon ainoastaan sillä tavoin, ettei terveydellisiä haittoja synny eikä varastosta lähtevä haju vaivaa lähellä asuvia.

12 (11) §.

Ehdotusta Kaupunginvaltuustossa käsitellessä tehtiin sitä vastaan se yleismuistutus, etteivät ehdotuksen säännökset selvästi ja johdonmukaisesti osottaneet terveydenhoitojärjestyksen sovelluttamisalaa. Vuonna 1879 annetun yleisen terveydenhoitosäännön mukaan rajoittuu paikallisten terveydenhoitomääräysten soveltuvaisuus varsinaiseen kaupungin asemakaava-alueeseen, ellei muuta ole erittäin määrätty. Eräät ehdotuksen säännökset antoivat niinkään sanontansa johdosta tukea sille käsitykselle, että terveydenhoitojärjestyksen sovelluttamisala oli, ellei eräissä tapauksissa muuta ollut määrätty, sama kuin kaupungin asemakaavan alue. Jos niin olisi laita, tietäisi tämä, että kaupunkiin yhdistetyllä, kaupungin asemakaavan ulkopuolella sijaitsevalla alueella

13 §.

Mukavuukslaitoksesta sekä 9 §:ssä mainituista kokoomispaikoista on lika ja jätteet kuljetettava pois tarpeen mukaan ja vähintään kerran viikossa. Makkiastiain tyhjentäminen noutopaikalla olkoon kielletty.

olisivat, niinkuin yleinen terveydenhoitosääntö edellyttää, tässä kohden noudatettavina ainoastaan maaseutua koskevat puutteelliset säännökset, mitä kuitenkaan ei käynyt terveydelliseltä kannalta hyväksyminen. Tämän johdosta vaadittiin ehdotusta täydennettäväksi sen suuntaisella yleisellä määräyksellä, että terveydenhoitojärjestys oli voimassa sekä kaupungin asemakaavan alueella että kaupungin asemakaavan ulkopuolella sijaitsevalla kaupunkiin yhdistetyllä alueella, sikäli kuin poikkeusta tästä säännöstä ei ollut säädetty.

Tätä kysymystä harkitessaan on Komitea havainnut edellä kerrottujen muistutusten olevan oikeutettuja sekä vaativan laatimaan eräät säännökset uudestaan. Komitean mielestä tulee terveydenhoitojärjestyksen tieteenkin käsittää kaupungin koko alue eikä vain asemakaavaan otettua osaa, ja tämä yleinen sääntö on nimenomaisella säännöksellä vahvistettava sekä samalla osotettava, että mainittua sääntöä voi, kun tarpeelliseksi havaitaan, erikoisilla terveydenhoitojärjestyksen poikkeusmääräyksillä muodostella. Sen ohessa näyttää tarpeelliselta suoda Terveydenhoitolautakunnalle yleinen valta kulloinkin harkintansa mukaan myöntää huojennusta jaoittamattomalla kaupungin alueella voimassa olevain määräysten noudattamisessa.

Mainitun suuntaisia lisämääräyksiä on pantu XIII luvun lopussa oleviin erinäisiin määräyksiin. Aikaisemman ehdotuksen eri pykäliin, m. m. I luvun 11 ja 12 sekä II luvun 20 ja 21 §:än sisältyvät, alueellista laatua olevat määräykset on tarpeettomina poistettu. Pykälään on lisäksi tehty kielellisiä muutoksia.

13 (12) §.

Vrt. tässä edellä olevaa Komitean lausuntoa.

Likakaivo samoin kuin 11 §:ssä mainittu säiliökin on täydellisesti puhdistettava vähintään kahdesti kuukaudessa. Siivilään kerääntyneet kiinteät jätteet on poistettava niin usein kuin siisteys vaatii ja vähintään kerran päivässä.

Perkkeiden ja lian kuljettamiseen (poist.) saa käyttää ainoastaan tiivistä ajoneuvoa tai tiivistä astiaa, joissa kumpaisessakin on tarkasti sulkeutuva kansi.

Aluksen, jota käytetään lian kuljettamiseen, tulee olla kansitettu tai tarkasti sulkeutuvalla kannella peitetty.

14 § (uusi).

Jos joku on välipuheen nojalla ottanut talonomistajan puhtaanapitovelvollisuuden toimekseen, vastatkoon aina ensi kädessä mainitun velvollisuuden täyttämistä.

15 §.

Mitä tässä luvussa erittäin säädetään tontista tai talosta on soveltuvilta kohdoin voimassa vuokratontista ja muusta vahvistetun kaupunginaseman alueen ulkopuolella sijaitsevasta rakennetusta paikasta; kuitenkin saakoon terveydenhoitolautekunta suoda semmoisia huojuksia, kuin olojen harkitaan vaativan.

(Poist.)

II Luku.

Elintarvekauppa.

Yhteisiä määräyksiä.

1 §.

Elintarpeiden, joita pidetään kaupan, tulee olla puhtaita (poist.); ne eivät saa olla *vierailla aineilla sekoitettuja, eivät myöskään* terveydelle vaarallisia aineita käyttämällä säilytettyjä, pilaantuneita eikä muutoin ihmisravinnoksi kelvottomia tai terveydelle vahingollisia.

2—3 §.

4 §.

Jos ostajain sallitaan koettaa tavaraa, niinkuin maitoa, voita, kalanmätää ja semmoista, on koetus tehtävä astialla, lusikalla tai muulla *välineellä*. Sitä varten olevaa

15 (14) §.

14 §:n 1 kappaletta vastaan huomautettiin, että sanonta „Mitä edellä on säädetty tontin omistajasta“ ei ollut täsmällinen, koska nimitystä tontinomistaja ei ollut aikaisemmin käytetty. Sen ohessa huomautettiin, että puheena oleva säännös oli sanonnaltaan semmoinen, ettei se koskenut kaupunkiin yhdistetyllä maalla olevia yksinäisiä rakennettuja paikkoja, vaan ainoastaan asema-kaavaan otettuja vuokra-alueita.

II Luku.

1—6 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

14 §.

Tämän pykälän sisällys on otettu alkuperäisen ehdotuksen 1 §:n 2 kappaleesta. Isännöitsijän velvollisuuksia koskevat määräykset on siirretty XIII lukuun.

15 (14) §.

Komitea on ottanut huomioon pykälään tehdyt muutosehdotukset. 14 §:n viimeinen kappale on tarkastetun ehdotuksen 2 §:n kohdalla.

1 §.

Kielellisiä muutoksia.

4 §.

Kielellisiä muutoksia.

välinettä ei saa käyttää tavaraa varastosta otettaessa eikä siihen pantaessa, ja on se käyttämisen jälkeen joka kerta huolellisesti puhdistettava. Mitä koetuksen jälkeen *väliseeseen* on jäänyt, älköön sekotettako kaupan pidettävään tavaraan.

5—6 §.

7 §.

Kielletty olkoon kaupungin toreilla kaupan pitämästä lihaa, makkara- ja muita lihavaroita, verta, kynittyä siipikarjaa, kynittyä tai nyljettyä riistaa, voita, juustoa, leipää, jauhoja ja suurimoja.

Muita elintarpeita saatakoon kaupungin toreilla myydä ainoastaan tähän tarkoitukseen sopivilta myyntipöydiltä.

Mitä ensimmäisessä kappaleessa säädetään ei tarkoita sellaista elintarpeiden myyntiä, joka voimassa olevan elinkeinolain 8 §:n ensimmäisen kappaleen mukaan on yhteiselle kansalle ja tilanhaltijoille maalla sallittu; *kuitenkin* on sellaista myyntiä toimitettava osotetuilla myyntipaikoilla, ja ovat tämän luvun määräykset soveltuvilta kohdin *siinä* noudatettavina.

Kaupungin kaduilla älköön elintarpeita kaupan pidettävä, paitsi sikäli kuin sellaista kauppaa asianmukaisella luvalla harjoitetaan kojussa tai määrättyllä paikalla.

8 §.

Tuoreen kalan, lukuun ottamatta silakoita, kuoreita ja muuta pikkukalaa, tulee olla teurastettu, ellei sitä elävänä säilytetä puhdasta vettä sisältävässä astiassa.

Jos eläviä kaloja säilytetään sumpuissa, on nämä *kiinnitettävä* terveydenhoitolautakunnan hyväksymään paikkaan.

9 §.

Ruokatavaramyymälän seinäin ja katon tulee olla maalatut vaalealla öljyväriä tai varustetut vaaleanvärisellä, pestävällä päällystyksellä. Lattian tulee olla laskettu vettä läpäisemättömällä *aineella* ja sen laatuinen, että se helposti *voidaan* puhdistaa. Myyntipöydän ja muun sisustuksen tulee niinkään olla väritään vaalea ja muutoin sitä laatua, että sen helposti *voi* puhdistaa.

Sen ohessa tulee myymälässä olla tarkoituksenmukainen *ilmanvaihtolaite*.

Myymälässä tulee olla sekä yleisön että myymäläpalvelijaston varalle tarkoituksenmukaisia ja helposti käytettävissä olevia sylkylaatikkoja, jotka on päivittäin puhdistettava. Sitä paitsi tulee myymäläpalvelijastoa varten olla puhdasta pesuvettä ja saippuaa sekä siistejä, kuivia pyyheliinoja.

Tavarasuojain, kellarien, säilytys- ja varastohuoneiden, joissa ruokatavaroita säilytetään, tulee olla kuivat ja hyvin tuuletetut sekä, kun terveydenhoitolautakunta tavarain laatuun nähden tarpeelliseksi harkitsee, varustetut pestävillä seinillä ja katolla.

7 §.

Pykälän sanontaa vastaan huomautettiin yleiskeskustelussa, että se soi sijaa epäilykselle, tarkoitiko 1 kappaleessa säädetty kielto myydä lihaa, makkara- y. m. tavaroita kaupungin toreilla myös n. s. maalaiskauppaa, josta säädettiin saman §:n 3 kappaleessa.

8—12 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

7 §.

Valkkei asiasta ole Kaupunginvaltuuston nimenomaista päätöstä olemassa, on Komitea pykälää selventänyt muistutuksenalaiselta kohden.

8—9 §.

Kielellisiä muutoksia.

10—12 §.

13 §.

Myymälässä, jossa tuoretta lihaa tai tuoretta silavaa myydään, älköön sen lisäksi pidettävä kaupan älköönkä säilytettävä muita tavaroita kuin lihatavaroita, verta, kynittyä tai nyljettyä riistaa, kynittyä siipikarjaa, munia, hunajaa, leipää, juustoa, voita, *luvallisista* voivastikkeita, laserretusta savesta *tehdyissä tai lasisissa taikka posliinisissa*, ilmatiiviisti suljetuissa astioissa säilytetyjä ravintoaineita sekä virvokejuomia pulloissa, joita viimeksi mainittuja älköön kuitenkaan itse myymälässä säilytettävä vasuissa eikä laatikoissa.

Juusto, jota sellaisessa myymälässä pidetään kaupan, on säilytettävä umpinaisessa juustokaapissa.

Tuoreen lihan, jota myymälässä pidetään kaupan, tulee olla peitetty valkealla, puhtaalla, pestävällä kankaalla tai sen tapaisella aineella. Lihan ripustamista varten myymälässä tai varastohuoneessa olevain koukkujen tulee olla galvanoituja tai tinattuja ja mikäli mahdollista niin sijoitettuja, että liha riippuu *vapaasti*.

13 §.

Kaupunginvaltuusto päätti poistaa sanat „laserretusta savesta, lasista tai posliinista olevissa“ sekä muuten jättää Komitean harjittavaksi, saisiko voivastikkeita myydä, paitsi lihamyymälässä, voi- ja maitomyymälässäkin.

13 §.

Kieltoa pitää lihamyymälässä kaupan läkkitölkeissä säilytetyjä ravintoaineita on Komitea pitänyt terveydelliseltä kannalta tarpeellisenä. Laserretusta savesta, lasista tai posliinista olevia astioita voi helposti pitää puhtaina, mutta aivan toinen on laita läkkitölkkien. Aivan varma saa olla siitä, että mainitun laatuksia tölkkejä, varsinkin siihen nähden että ne helposti ruostuvat, ei pidettäisi niin puhtaina kuin kuitenkin välttämättä täytyy vaatia muiden myymälässä kaupan pidettävien ravintoaineiden arkaluontoiseen laatuun nähden. Lähellä on siis vaara, että henkilökunta, joka tölkkejä käsitellessään ei voi olla likaamatta käsiään, saattaa tuollaisia ravintoaineita pidellessään niihin hajua ja makua. Välttämätöntä tarvetta suoda puheena olevan laatuksille tavaroille sijaa lihamyymälöissä ei ole Helsingissä, missä on riittävästi tarjona sen laatuksia myymälöitä, jotka paremmin soveltuvat tähän alaan. On sitä paitsi otettava huomioon, että ehdotus asettaa voimiyymälän toiselta puolen maitomyymälän vertaiseksi, jos siinä ei pidetä kaupan lihaa eikä lihatarvotteita, ja toiselta puolen lihamyymälän vertaiseksi, jos maitoa ei myydä myymälässä, sekä että tällä periaatteella on käytännössä sangen suuri merkitys. Kaupunginvaltuuston hyväksymän sanonnan mukaan puheena oleva kielto kuitenkin pysytettäisiin voi- ja maitomyymälöihin nähden, mutta poistettaisiin mikäli lihamyymälöitä koskee. Seurauksena olisi siis, että läkkitölkeissä säilytetyjä ravintoaineita saisi myydä semmoisessa lihamyymälässä, missä voita pidetään kaupan, mutta ei semmoisessa voimiyymälässä, missä

14 §.

15 §.

Myytäväksi aiottua lihaa ja silavaa saa kuljettaa ainoastaan sopivissa ajoneuvoissa ja on kuljetettaessa pidettävä yltäänään katetussa, puhtaassa säiliössä tahi hyvin verhotuna valkealla, puhtaalla, pestävällä kankaalla tai *sen tapaisella* aineella.

16 §.

17 §.

Kaupan pidetyn meijerivoin rasvapitoisuuden tulee olla vähintään 80 % (poist.) sekä kotona kirnutun eli niin sanotun maatiaisvoin rasvapitoisuuden (poist.) vähintään 76 % (poist.)

Voin vesipitoisuus älköön olko 16 % suurempi, jos voi on suolattua, älköönkä 18 % suurempi, jos voi on suolaamatonta. Voita, jonka vesipitoisuus on suurempi, ei kuitenkaan yli 20 %:n, saatakoon kuitenkin pitää kaupan „vesivoin“ nimisenä.

lihaa pidetään kaupan, mikä ilmeisesti olisi luonnotonta.

Näistä syistä ja kun puheena olevaa kieltoa ei voi poistaa muuttamatta laadittua järjestelmää erityyppisine liha-, voi- ja maitomyymälöineen, rohkenee Komitea esittää, että *Kaupunginvaltuusto asian toisessa käsittelyssä hylkäisi edellä mainitun muutosehdotuksen.*

Komitea ei ole tahtonut käydä lähemmältä tarkastamaan kysymystä voivastikkeiden kaupasta eikä niistä ohjeista, joita on tarpeen väärinkäytösten ehkäisemiseksi tuollaisen tavaran myynnissä, koska nämä kysymykset kuuluvat yleisen lainsäädännön alaan ja varsin luultavasti piakkoin tulevat järjestettäväksi lainsäädäntötietä. Ehdotuksen tätä kohtaa vastaan tehtyjen huomautusten johdosta on Komitea rajoittunut ehdottamaan, että *luvallisia* voivastikkeita saisi vapaasti myydä sekä liha- että voi- ja maitomyymälässä. Tästä johtuvat muutokset on tehty tämän luvun 19 ja 27 §:än.

Pykälään on myös tehty kielellisiä muutoksia.

14—16 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

15 §.

Muodollinen muutos.

17 §.

Keskustelussa vaadittiin tähän pykälään nähden osin, että voin rasvapitoisuutta koskevat määräykset poistettaisiin tarpeettomina, osin että voin vesipitoisuuden prosenttimäärät muutettaisiin vientivoin vesi-

17 §.

Komitea puolestaan ei ole voinut kannattaa ehdotusta voin rasvapitoisuutta koskevain määräysten poistamisesta, koska ne Komitean mielestä ovat tarpeellinen väärinkäytösten ehkäisykeino. Mitä sitä vastoin

18 §.

19 §.

Myymälässä, jossa voita myydään, saatakoon sen ohessa pitää kaupan tai säilyttää ainoastaan maitoa ja kermaa, maidosta tai kermasta valmistettuja tuotteita, *luvallisia* *voivastikkeita*, leipää, munia, hunajaa, *laserretusta savesta tehdyissä tai lasisissa taikka posliinisissa*, ilmatiiviisti suljetuissa astioissa säilytettyjä ravintoaineita sekä virvokejuomia pulloissa, joita viimeksi mainittuja älköön kuitenkaan itse myymälässä säilytettäväksi vasuissa eikä laatikoissa. Sellaisessa myymälässä saatakoon kuitenkin myös lihaa, lihatavaroita ja verta sekä kynittyä tai nyljettyä riistaa ja kynittyä siipikarjaa myydä, jos myymälässä ei pidetä kaupan maitoa tai kermaa. Juusto, jota sellaisessa myymälässä pidetään kaupan, on säilytettävä umpinaisessa juustokaapissa.

pitoisuudesta voimassa olevain määräysten mukaisiksi. Kaupunginvaltuusto palautti pykälän Komiteaan, jonka tuli ottaa harkittavaksi sitä vastaan tehdyt muistutukset.

18 §.

Hyväksyttiin.

tulee voin vesipitoisuuteen, on Komitea havainnut tarpeelliseksi tarkistaa ehdotettuja prosenttimääriä.

Sen selvityksen mukaan, minkä elintarpeiden kauppaa ja valmistusta järjestämään asetettu senaatinkomitea on loka-kuussa 1916 valmistuneessa mietinnössään tästä asiasta antanut, vaihtelee säännöllislaatuisten suolatun voin vesipitoisuus 12.5 ja 16 0/0:n välillä. Vientivoihin nähden vahvistettujen määräysten mukaan onkin 16 0/0 suurin luvallinen suolatun voin vesipitoisuus, jota vastoin suolaamattoman vientivoin vesipitoisuus saa olla enintään 18 0/0. Nämä rajat, jotka ovat tätä alaa säätelevien ulkomaisten lainmääräysten mukaiset, olisi vahvistettava kaupungin terveydenhoitojärjestyksessäkin. Samoin kuin edellä mainittu hallituksenkomitea on Komiteakin sitä mieltä, että myöskin voita, jonka vesipitoisuus on tässä mainittua suurempi, ei kuitenkaan yli 20 0/0:n, tulisi häiriöiden välttämiseksi voinvalmistuksessa ja voinvalmistajain suojelemiseksi kohtuuttomilta tappioilta saada pitää kaupan, mutta ainoastaan nimenomaan ilmoittamalla että tavara on „vesivoita“.

19 §.

Vertaa Komitean lausuntoa II luvun 13 §:n kohdalla.

Kielellisiä muutoksia.

20 §.

Maitokauppaa saa (poist.) harjoittaa ainoastaan:

- 1:ksi erityisessä maitomyymälässä;
- 2:ksi erittäin osotetuilla myyntipaikoilla; sekä
- 3:ksi lähettämällä maitoa ostajan kotiin.

Mitä tässä osastossa säädetään maidosta olkoon noudatettavana kermaankin nähden, ellei muuta erittäin sanota.

21 §.

Jokaisen, joka (poist.) haluaa harjoittaa maitokauppaa, tulee terveydenhoitolautakunnalle ilmoittaa se tahi ne karjat tai meijerit, mistä kaupan pidetty maito saadaan. Jos maidon toimittaa välikauppias, on tavaranhankkijakin ilmoitettava. Samanlainen ilmoitus on tehtävä, kun uusi tavaranhankkija otetaan.

22—23 §.

24 §.

Kielletty on myymästä tahi myytäväksi säilyttämästä maitoa:

1:ksi mikä tietävästi on peräisin eläimestä, joka sairastaa sellaista tautia että se, kuten todettava tuberkulosi, perunarutto, turpa- ja sorkkatautti, utare- ja emäntulehdus, myrkytys, pahanlainen ripuli tai muu kuumeen yhteydessä oleva tauti, voi haitallisesti vaikuttaa maidon laatuun. Maitoa eläimistä, jotka ovat reageeranneet tuberkulinilla tutkittaessa, mutta muutoin eivät näytä tuberkulosin tuntomerkkejä, saa myydä ainoastaan jos se on kuumennettu sillä tavoin kuin voimassa olevassa asetuksessa tarttuvain kotieläintautien ehkäisemisestä säädetään. Astian, jossa sellaista maitoa pidetään kaupan, tulee olla varustettu selvällä ilmoituksella että maito on pastöroitu;

2:ksi eläimestä, jota sisällisesti tahi ulkonaisesti on hoidettu lääkkeillä, jotka voivat mennä maitoon ja siten tuottaa sille vahingollisia ominaisuuksia;

3:ksi johon on sekotettu vettä, tärkkelystä, säilytys- tai muita vieraita aineita;

4:ksi joka näöltään, hajultaan tai maultaan poikkeaa tavallisesta; tahi

5:ksi jossa on likaa enemmän kuin 8 milligrammaa maitolitraa kohti.

Mitä edellä on säädetty on myös noudatettavana 23 §:ssä mainittuihin valmisteihin nähden.

25 §.

Kaupan pidettävän maidon ja kerman tulee kestävyyteen ja happamuuteen nähden täyttää terveydenhoitolautakunnan vahvistamat vaatimukset sekä sisältää:

- a) kuorimattoman maidon vähintään 3 % rasvaa;
- b) kuoritun maidon vähintään 0.5 % rasvaa;
- c) separoidun maidon vähintään 8 % kiinteitä aineksia;

20 §.

Hyväksyttiin poistamalla sanat „Helsingin kaupungissa ja siihen yhdistetyllä alueella“.

21 §.

Pykälästä poistettiin sanat „Helsingin kaupungissa“.

22—24 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

24 §.

Kielellinen muutos.

25 §.

Kaupunginvaltuusto päätti äänestettyään hyväksyä 25 §:n muuttamalla sanat „neljän vuorokauden“ sanoiksi „viiden vuorokauden“.

d) kerman vähintään 15 % rasvaa; sekä

e) kuohukerman vähintään 25 % rasvaa.

Maitoa, josta on poistettu jokin osa sen luonnollisista aineksista tai johon on sekoitettu kuorittua maitoa, ei saa kuorimattomana pitää kaupan eikä myydä.

Maitoa eläimistä, jotka ovat poikineet viimeksi kuluneiden *viiden* vuorokauden kuluessa, ei saa sekottaa muuhun maitoon.

26 §.

Maitoa ei saa terveydenhoitolautakunnan luvatta myydä lastenmaitona, tarkastettuna maitona eikä muuten niin nimitettynä, että yleisö voi saada sen käsityksen, että se maito on laadultaan erikoisen hyvää.

Myönnettäessä lupaa siten nimitetyn maidon myymiseen noudatettakoon:

1:ksi että hakemuksen oheen on pantu ilmoitus siitä tai niistä karjoista, joista maito saadaan;

2:ksi että *laillinen* lääkäri valvoo, että navetassa ja maidonkäsittelyssä toimiva henkilökunta ei sairasta tarttuvaa tautia;

3:ksi että karjaa ja maitotalouteen kuuluvia laitoksia valvoo *laillinen* eläinlääkäri, joka katsoo, että terveydelliset olot ovat täysin tyydyttävät ja kaikki karjaan kuuluvat eläimet terveitä sekä että maitoa käsitellään täysin tyydyttävällä tavalla; samoin kuin

4:ksi että maidossa on vähintään 3.4 % rasvaa ja että eläinten ruokinnassa ja hoidossa sekä maidon käsittelyssä ja myynnissä noudatetaan terveydenhoitolautakunnan ehkä antamia erikoismääräyksiä.

Maitoa, joka on pastöroitu tai steriloitu umpinaisissa säiliöissä, samaten kuin maitoa, joka ilmoitetaan muuten jollakin erikoisen turvaavalla tavalla käsitellyksi, ei myöskään saa myydä, ennenkuin terveydenhoitolautakunta on siihen antanut luvan sekä vahvistanut ne lähemmät ehdot ja määräykset, joita on noudatettava.

27 §.

Maitomyymälässä älköön paitsi maitoa ja kermaa sekä niistä valmistettuja tuotteita pidettävä kaupan älköönkä säilytettävä muuta kuin *hvalaisia* *voivastikkeita*, leipää, munia, hunajaa, laserretusta savesta *tehdyissä* tai *lasisissa* *taikka* *posliinisissa*, ilmatiiviisti suljetuissa astioissa säilytetyjä ravintoaineita sekä pulloihin pantuja virvokejuomia, joita viimeksi mainittuja ei kuitenkaan saa itse myymälässä säilyttää vasuissa eikä laatikoissa. Juusto, jota sellaisessa myymälässä pidetään kaupan, on säilytettävä umpinaisessa juustokaapissa.

28—29 §.

30 §.

Jos, *lavantautia*, tulirokkoa, kurkkumätää tahi muuta tarttuvaa tautia on ilmestynyt karjatilalla, meijerissä tahi kokoomispaikalla, mistä maitoa kaupunkiin toimitetaan, tai

26 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

26 §.

Kielellisiä muutoksia.

27 §.

Vertaa Komitean lausuntoa II luvun 13 §:n kohdalla.

Kielellisiä muutoksia.

28—34 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

30 §.

Kielellinen muutos.

jos on aihetta epäillä sellaisia tauteja ilmaantuneen, olkoon myyjä samoin kuin sekin, joka tavaran toimittaa kaupunkiin myytäväksi, velvollinen siitä viivyttämättä ilmoittamaan terveydenhoitolautakunnalle, jonka asia on harkintansa mukaan toistaiseksi kieltää lähettämästä maitoa sieltä kaupunkiin.

31 §.

32 §.

Terveyspoliisi pitääköön tärkeänä, kun syytä siihen on, käydä niissä navetoissa, meijereissa tai kokoomispaikoissa, mistä maitoa kaupunkiin tuodaan, tutkiakseen *niiden* paikkain ja niiden lähistön terveydellisiä oloja. Jos omistaja sellaista tutkimusta vastustaa tai vaikeuttaa, ilmoittakoon terveyspoliisi siitä terveydenhoitolautakunnalle, jonka tulee ryhtyä asianhaaran vaatiimiin toimenpiteisiin.

33—34 §.

III Luku.

Elintarve- ja juomatavarain valmistus.

1 §.

Huoneen, jossa elintarpeita tai juomatavaroita aiotaan myytäväksi valmistaa, tulee seinäin, katon, lattian ja sisustuksen puolesta täyttää II luvun 9 §:n kappaleessa säädetyt vaatimukset.

Jos työn laatuun nähden on tarpeellista, tulee lattiassa olla likaveden laskujohto, jota paitsi *huoneessa* tulee olla laite vesihöyryn poistamiseksi.

Säilytys- ja varastohuoneesta on voimassa mitä II luvun 9 §:n viimeisessä kappaleessa säädetään.

2—3 §.

4 §.

Työ-, säilytys- tai varastohuoneessa älköön vaatteita säilytettävä *älkөөnkä* sinne kuivumaan ripustettako.

Henkilökunnan käytettävänä tulee olla puhdasta pesuvettä ja saippuaa sekä siistejä, kuivia pyyheliinoja.

5—6 §.

III Luku.

1 §

Kaupunginvaltuusto hyväksyi tämän pykälän korjaamalla ensimmäisessä kappaleessa olevan painovirheen.

2—6 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

4 §.

Kielellinen muutos.

7 §.

Elintarpeiden ja juomatavarain valmistuksessa älköön sakarina eikä terveydelle haitallisia lisäkkeitä tai säilytysaineita käytettävä. *Kuitenkin olkoon luvallista hiilihapoisten vesien valmistuksessa käyttää sakarina, mutta on siinä tapauksessa astia, jossa juoma pidetään kaupan, varustettava selvällä merkinnällä siitä, että juoman valmistuksessa on käytetty sakarina.*

Ruokatavarain värjäys, joka on omansa salaamaan tavaran vaja-arvoista laatua, olkoon niinkään kielletty.

8—13 §.

14 §.

Jos elintarpeiden tai juomatavarain valmistusta myytäväksi harjoitetaan ainoastaan niin vähäisin määrin, että sen voi asettaa kotiteollisuuden veroiseksi, olkoon terveydenhoitolautakunnalla valta suoda sellainen huojennus tämän luvun määräyksistä, kuin tarpeelliseksi katsoo.

IV Luku.

Ravintolat, ruokalat ja kahvilat.

2 §.

Huoneisto siihen kuuluvine kellareineen ja varastohuoneineen on pidettävä hyvin tuuletettuna ja puhtaana.

3—5 §.

6 §.

Ruokalahuoneistoissa ja kansankeittiöissä tulee olla yleisön käytettävänä pesuhuone ja ravintoloissa sen lisäksi tarpeellinen määrä mukavuuksilaitoksia, jotka viimeksi mainitut eivät saa olla niiden huoneiden välittömässä yhteydessä, joissa ruokaa tai juomaa laitetaan tai tarjoillaan.

7 §.

Pykälä palautettiin Komiteaan uudesti muodostettavaksi siihen suuntaan, että sakinia saa käyttää virvokejuomain valmistuksessa, jos astia varustetaan selvällä ilmoituksella että tavara on valmistettu mainittua ainetta käyttämällä.

8—14 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

IV—VIII Kap.

Näihin lukuihin kuuluvat pykälät hyväksyttiin asiallisista muutoksista.

14 §.

Kielellinen muutos.

2 §.

Kielellinen muutos.

6 §.

Kielellinen muutos.

1 §:ssä mainitussa huoneistossa tulee olla riittävä määrä tarkoituksenmukaisia, helposti käytettävissä olevia sylkyastioita, jotka on päivittäin puhdistettava.

V Luku.

Hotellit, matkustajakodit ja majapaikat.

VI Luku.

Lastenkodit, lastenseimet ja lasten työkodit.

1 §.

Lastenkodiksi, lastenseimeksi, lasten työkodiksi tai muuhun sellaiseen tarkoitukseen aiotussa huoneistossa pitää huoneitten, joissa lapset oleskelevat, olla niin tilavat, että kutakin henkilöä kohti, joka yöllä tai enemmän osan päivästä huoneessa oleskelee, tulee vähintään 15 kuutiometrin ilmamäärä.

Huoneet on pidettävä hyvin tuuletettuina sekä puhtaina.

VII Luku.

Parturilat ja kähertämöt.

1 §.

Parturilaksi tahi kähertämöksi aiotussa huoneistossa tulee olla öljymaalatut tahi pestävällä aineella päällystetyt seinät, minkä ohessa sen tulee olla hyvin tuuletettu ja puhdas.

2—3 §.

4 §.

Pyyheliinat, käherryshaavut, suojuukset ja muut käherryksessä, tukanleikkuussa tahi parranajossa käytäntöön tulevat tarvikkeet on pidettävä puhtaina ja kuivina. Työssä käytetty paperi tahi vanu on käytettyä hävitettävä. Tuolin selkänojaan sijoitettu asiakkaan pään tuki on verhottava suojelevalla päällyksellä, puhtaalla kutakin asiakasta varten.

Parturiloissa ja kähertämöissä tulee asiakkaiden varalle olla sen laatuista desinfioimisainetta kuin terveydenhoitolautakunta määrää.

Työssä syntyvät jätteet on, ellei niitä *heti* hävitetä, kerättävä tarkoituksenmukaisesti laitettuun säiliöön.

1 §.
Kielellinen muutos.

1 §.
Kielellinen muutos.

4 §.
Kielellinen muutos.

5 §.

6 §.

Henkilöt, joilla on tai joilla epäillään olevan tarttuva hius- tai ihotauti päässä tai joissa on syöpäläisiä, *saakoon* henkilökunta *käännyttää* pois parturiloista tai kähertämöistä.

Jos semmoisia henkilöjä kuitenkin palvellaan, on kaikki siinä käytetyt esineet tarkoituksenmukaisella tavalla puhdistettava ja desinfioitava, ennenkuin niitä uudestaan käytetään.

VIII Luku.

Kylpylät ja uimahuoneet.

1 §.

2 §.

Henkilö, jolla on vetistävä tai märkivä haavoittuma tai (poist.) tarttuva tauti, älköön palvelko yleisöä kylpylässä.

3 §.

IX Luku.

Yleisiä määräyksiä liikkeestä, josta II—VIII luvussa puhutaan.

1 §.

Huonetta tai huoneistoa, jota on aikomus käyttää elintarvemyymälänä tai myytäväksi aiottujen elintarpeiden säilytys- tai varastohuoneena;

elintarpeiden tai juomatavarain valmistukseen tai säilytys- tai varastohuoneena sellaisessa elinkeinossa;

ruokalana tai ravintolana, kansankeittiönä, kahvilana tai konditoriana taikka muun sellaisen liikkeen harjoituspaikkana;

hotellina, matkustajakotina tai majapaikkana;

lastenkotina, lastenseimenä tai lasten työkotina;

parturilana tai kähertämönä; taikka

saunana tai muuna kylpylänä,

älköön tarkoitukseensa käytettävä, ennenkuin terveydenhoitolautakunta haltijan kirjallisen ilmoituksen johdosta (poist.) on *huoneen tai huoneiston* hyväksynyt.

6 §.

Kielellinen muutos.

2 §.

Muodollinen muutos.

IX Luku.

1—5 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

1 §.

Komitea on tehnyt vähäisen muodollisen muutoksen.

Huoneisto hyväksytään, jos se havaitaan niin laitetuksi, kuin tässä terveydenhoitojärjestyksessä sanotaan, sekä täyttää voimassa olevassa rakennusjärjestyksessä terveydenhoidon kannalta säädetyt ehdot.

2—4 §.

5 §.

Näytteenotto on toimitettava sellaisella huolellisuudella, että täysi varmuus saadaan siitä, että näyte kuuluu siihen tavarahan, jonka laatu on arvosteltava, ja ovat asianomaiset asialliset velvolliset näytteenottajalle antamaan hänen haluamansa tiedot.

Jos maidosta on näyte otettava, tulee näytteenottajan koettaa saada keskimääränäyte, jota varten maito on ennen näytteenottamista perinpohjin hämmennettävä. Jos tavara on jäänyt, on se ennen näytteen ottamista saatettava sulaan tilaan.

Näytteenotossa noudatetaan muutoin terveydenhoitolautakunnan siitä antamia lähempiä määräyksiä.

Näyte korvataan tavaran käypähinnan mukaan, ellei tavara tutkittaessa osotaudu sen laatuiseksi, että sen myynti on kiellettävä.

Jos aihetta on, voidaan tavaran *myynti* kieltää kunnes *tavara* on tutkittu.

6 §.

Henkilö, jolla on vetistävä tai märkivä haavoittuma päässä, kädessä tai käsivarressa tai myös tarttuva tauti, älköön toimiko elintarpeiden käsittelyssä, myynnissä, valmistuksessa eikä tarjoilussa, ellei terveydenhoitolautakunta katso selvitetyn, että se ei voi vaikuttaa haitallisesti tavaran laatuun. *Sama laki olkoon siitä, joka ulkonaisesti käyttää ainetta, josta tavarahan tulee hajua tai makua.*

7—8 §.

X Luku.

Asuinhuoneistot.

1 §.

Asuinhuoneiston tulee olla sen laatuinen, että sen käyttäminen asuntona ei tuota vaaraa siinä asuvain terveydelle. Siihen nähden on noudatettava:

a) että huoneisto seinäin, lattian ja katon, ovien, ikkunain sekä tulisijain tai lämpöjohdon ja muun sisustuksen puolesta on sen laatuinen, että siellä kylmänä vuodenaikana voi saada ja pysyttää tyydyttävän lämpö määrän sekä että tarpeellinen ilmanvaihto vent-

6 §.

Komitean harkittavaksi annettiin, eikö henkilöä, joka käyttää ainetta, joka voi saattaa tavaraan hajua, makua tai myrkkyä, olisi alistettava samanlaisen kiellon alaiseksi.

7—8 §.

Ennallaan.

X Luku.

Hyväksyttiin asiallisesti.

5 §.

Kielellinen muutos.

6 §.

Komitea on liittämällä pykälään lisäsiisänsänsen pääasiassa ottanut huomioon tämän muutosehdotuksen tarkoituksen.

1 §.

Kielellisiä muutoksia.

tiileistä ja ainakin yhdestä ikkunasta tai ikkunan osasta kussakin huoneessa on aikaansaataavissa;

b) että uuni tai kaasulla lämmitettävä rautauuni on poltтокаasujen poistoputken välittömässä yhteydessä;

c) että huoneiston tulee olla asianmukaisesti kuivatettu sekä lämmitys- ja *ilmanvaihtolaitteiden* sen laatuiset että huoneita säännöllisellä hoidolla voi suojella kosteudelta;

d) että kivistä, sementistä, asfaltista tai muusta sentapaisesta aineesta olevan lattian asuinhuoneissa tulee olla *päällystetty* sopivalla aineella;

e) että ullakko- tai kellarikerroksessa sijaitsevan asuinhuoneiston eteisen tulee olla niin laitettu ja siinä kunnossa, että kosteutta, tomua tai terveydelle haitallisia kaasuja ei voi sitä tietä tunkeutua huoneistoon; sekä

f) että huoneisto ei ole pesutuvan, työpajan eikä muun semmoisen huoneen välittömässä yhteydessä, mistä kosteutta, tomua tai terveydelle haitallisia kaasuja voi siihen tunkeutua.

Rakennuksissa, joihin on laitettu huoneen ja keittiön, yksinäisiä keittiöitä tai yksinäisiä huoneita käsittäviä huoneistoja, tulee kussakin kerroksessa kaikkia sikäläisiä huoneita varten olla ainakin yksi vesijohto likakulppoineen.

2 §.

3 §.

Asuinhuonetta älköön korvausta vastaan *luovutettako* kahdelle tai useammalle samaan perheeseen kuulumattomalle yhteisesti, ellei huoneen koko suhtaudu siellä asuvain lukuun niin, että kunkin henkilön osalle tulee vähintään 15 kuutiometrin ilmamäärä.

Älköön asuinhuoneen haltija luokseen ottako asukkejakaan, jos huoneessa asuvain henkilöjen luku sen johdosta tulee suuremmaksi kuin edellisen kappaleen mukaan on luvallista.

4—5 §.

6 §.

Useampaan kuin yhteen huoneistoon johtavassa porraskäytävässä älköön mattoja ja vaatteita piiskattako *älköönkä* tomuutettako, älköön myöskään vaatteita sinne ripustettako tuuleentumaan eikä kuivumaan.

Sellaisessa porraskäytävässä tulee olla riittävä määrä tarkoituksenmukaisia sylkyastioita, jotka on päivittäin puhdistettava.

3 §.

Kielellinen muutos.

6 §.

Kielellinen muutos.

XI Luku.

Kulkutaudit.

1 §.

Jokainen taudintapaus, joka on tai jonka saattaa epäillä olevan ruttoa, aasialaista koleraa, isoarokkoa, *lavantautia*, pilkkukuumetta, toisintokuumetta punatautia, kurkkumätää ja kuristustautia, tulirokkoa, kulkutauditapaista aivokalvotulehdusta tai lapsihalvausta, on viivyttämättä ilmoitettava terveydenhoitolautakunnan toimistoon. Samaten on jokainen kuolemantapaus, joka on aiheutunut tai jonka saattaa epäillä aiheutuneen mainituista taudeista, terveydenhoitolautakunnalle ilmoitettava.

Velvollinen sellaisen ilmoituksen tekemään on hoitava lääkäri sekä, ellei lääkäriä ole käytetty, asianomainen huonekunnanhoitaja tai hänen edustajansa taikka myös, ellei kumpaakaan näistä ole, se joka on sairaan hoitoonsa ottanut. Kun edellämaitun laatuinen taudintapaus sattuu sairaalassa tai lapsenpäästölaitoksessa, turvalaitoksessa, vai-vaistalossa, vankilassa tai sentapaisessa laitoksessa, on johtajan velvollisuus siitä ilmoittaa. Aluksessa on ilmoittaminen päällikön velvollisuutena.

Edellisessä kappaleessa mainittu ilmoitus on tehtävä terveydenhoitolautakunnan määräämällä tavalla.

Mitä tässä edellä on säädetty koskee niinikään tuhkarokkoa ja hinkuyskää.

2—3 §.

4 §.

Ruttoon, aasialaiseen koleraan, isoonrokkoon tai pilkkukuumeseen sairastunut henkilö on heti muutettava sairaanhoitolaitokseen. Jos joku on sairastunut johonkin muuhun 1 §:n ensimmäisessä kappaleessa lueteltuun tautiin eikä häntä hoideta sairaalassa, tulee sairaan (poist.) saada hoitoa eristetyssä huoneessa *mikäli mahdollista on* sekä (poist.) sillä tavoin, että tartunnan leviämisen vaara ehkäistään.

Jos terveydenhoitolautakunta kuitenkin katsoo tartunnan leviämisen vaaraa syntyvän sairaan jäämisestä asuntoon, on lautakunnalla valta määrätä hänet muutettavaksi sairaanhoitolaitokseen.

Nämä määräykset koskevat myös henkilöä, jonka epäillään sairastavan jotakin puheena olevista taudeista taikka peljätään saaneen sellaisen taudin tartunnan oltuaan kosketuksissa sairaan kanssa.

XI Luku.

1 §.

Koska kurkkumätä ja kuristustauti ainoastaan ovat saman taudin, differian, eri muotoja, vaadittiin keskustelussa sanaa „kuristustauti“ pantavaksi sulkuihin. Muistutus lähetettiin Komiteaan lausunnon saamiseksi.

2—3 §.

Hyväksyttiin.

4 §.

Pykälä hyväksyttiin siten muutettuna, että ensimmäisen kappaleen toinen lause muodostuisi seuraavaksi:

„Jos joku on sairastunut johonkin muuhun 1 §:n ensimmäisessä kappaleessa lueteltuun tautiin eikä häntä hoideta sairaalassa, tulee sairaan saada hoitoa sillä tavoin, että tartunnan leviämisen vaara ehkäistään.“

1 §.

Komitean mielestä on tehdyn muistutuksen tarkoitus sopivasti saavutettavissa panemalla sana „ja“ sanain „kurkkumätää“ ja „kuristustautia“ väliin.

Lisäksi on tehty kielellinen muutos.

4. §

Kaupunginvaltuuston hyväksymän sanonnan johdosta tulisi säännös, että kulkutautiin sairastunutta henkilöä on mikäli mahdollista hoidettava yksinäisessä huoneessa, poistetuksi olematta tällä tarkoitettu aikaansaada asiallista muutosta säännöksen sisällykseen. Kun kuitenkin tuollainen eristys on tärkeimpiä apukeinoja tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi eikä ehdotuksessa tästä olevalla ohjeella näy ainoastaan olevan merkitystä yleisölle tämän toimenpiteen tarpeellisuuden osottamiseksi, vaan se myös aivan varmasti helpottaisi niiden viranomaisten tehtävää, joiden on valvottava tähän kuuluvain määräysten noudattamista, on Komitea ehdottanut puheena olevan säännöksen pysytettäväksi.

5 §.

6 §.

Rutto, aasialaista koleraa, isoarokkoa, pilkkukuumetta, kurkkumätää ja kuristus-tautia, tulirokkoa, kulkutauditapaista aivokalvotulehdusta tai lapsihalvausta sairastaneen oppilaan tai opettajan on, ennenkuin jälleen tulee kouluun, koulunjohtajalle näytettävä joko terveydenhoitolautakunnan tai hoitavan lääkärin antama todistus että koulussa käynti *voidaan jälleen sallia*. Niissä tapauksissa, joissa terveydenhoitolautakunta katsoo asianhaaran vaativan, on tuhkarokon ja hinkuyskän tapauksissakin sellainen todistus johtajalle näytettävä.

7—9 §.

10 §.

Asunnossa, jossa jonkin 1 §:ssä luetellun tarttuvan taudin tapaus esiintyy, on taudin kestäessä ryhdyttävä kaikkiin desinfiointimenpiteisiin, joita terveydenhoitolautakunta tai hoitava lääkäri määrää tartunnan leviämisen estämiseksi. Taudin tauottua tai sairaan muutettua sairaalaan tai tultua muulla tavoin eristetyksi on mahdollisimman pian terveydenhoitolautakunnan antamain määräysten mukaisesti desinfiotava tai puhdistettava niin sairaan asunto kuin ne esineetkin, jotka ovat olleet sairaan kanssa kosketuksissa tai hänen asunnossaan, minkä ohessa muutkin siinä asuvat henkilöt on saatettava tarpeellisen puhdistuksen tai desinfiointimen alaisiksi.

Kun *huoneisto desinfiointimen johdosta on tyhjennettävä* eikä tartunnan leviämisen vaaran johdosta asukkaitten voida sallia desinfiointimen aikana asua muiden luona, on heidät otettava kaupungin desinfiointimajalaa tai muu asunto terveydenhoitolautakunnan toimesta heille hankittava kunnan kustannuksella.

Terveydenhoitolautakunta on oikeutettu toimihenkilöillensä johtamaan tai toimittamaan desinfiointimen sekä määräämään, että esine, jonka desinfiointimen tuottaa vaikeuksia tai käy esineen arvoon verraten liian kalliiksi, on poltettava tai muulla tavoin hävitettävä.

5 §.

Ennallaan.

6 §.

Tätä pykälää vastaan tehtiin sama muistutus, mikä mainittiin tämän luvun 1 §:n kohdalla. Sen ohessa vaadittiin, että lääkärintodistus on ehdottomasti näytettävä myöskin tuhkarokkoa ja hinkuyskää sairastaneelta.

7—9 §.

Ennallaan.

väksi. Muutosehdotuksen pohjana oleva tarkoitus, nimittäin että säännös saisi mahdollisimman tehokkaan sisällyksen, lienee sopivimmin saavutettavissa Komitean ehdottaman muutetun sanonnan avulla.

6 §.

Vrt. Komitean lausuntoa tämän luvun 1 §:n kohdalla.

Tuhkarokkoa ja hinkuyskää koskevan säännöksen koventaminen mainittuun suuntaan olisi Komitean mielestä tarpeettoman rasittava ja turhantarkka vaatimus, jota ei voi pitää terveydelliseltä kannalta tarpeellisena. Suohan säännös terveydenhoitoviranomaisille vallan puuttua asiaan niissä tapauksissa, jolloin sitä tautien vastustamiseksi pidetään tarpeellisena.

Pykälään on lisäksi tehty kielellinen muutos.

10 §.

Kielellinen muutos.

11—12 §.

13 §.

Kaikki tässä luvussa mainitut desinfiointitoimenpiteet, jotka terveydenhoitolautakunta määrää edellä mainittujen tarttuvain tautien vastustamiseksi, kustantaa kaupunki. Jos joku laiminlyö terveydenhoitolautakunnan määräämän puhdistuksen tai estää määrätyn desinfiointimisen toimittamista, toimitettakoon se kuitenkin poliisin virka-apua käyttämällä.

Kun esine on 10 §:n kolmanneksi kappaleen säännöksen johdosta hävitetty, samoin kuin myös kun esine terveydenhoitolautakunnan toimituttaman desinfiointimisen johdosta on niin vahingoittunut, ettei sitä enää voi tarkoitukseensa käyttää, on esineen arvo tai arvovähennys kunnan korvattava, *jos omistaja esittää kirjallisen korvausvaatimuksen terveydenhoitolautakunnalle viimeistään 8 päivän kuluessa siitä, kun oli saanut tiedon esineen hävittämisestä tai vahingoittumisesta.*

Vahingon määrän vahvistaminen on terveydenhoitolautakunnan asia, ja voi lautakunta, jos tarpeelliseksi katsoo, toimituttaa arvioimisen uskotuilla miehillä.

14 §.

XII Luku.

Keuhkotauti.

1—2 §.

11—12 §.

Ennallaan.

13 §.

Kaupunginvaltuustossa tehtiin pykälää vastaan seuraavat asialliset muistutukset, jotka lähetettiin Komiteaan huomioon otettaviksi.

1) Kun menettely, jota ehdotuksen mukaan noudatettaisiin hankittaessa korvausta desinfioimisessa hävitetyistä tai vahingoittuneista esineistä, oli liian mutkallinen, olisi menettely yksinkertaistuttava siten, että hakijaa ei velvoitettaisi tekemään ilmoitusta desinfioimistilaisuudessa eikä esineitä vastaanottaessaan, vaan olisi määrättävä, että korvausvaatimus on tehtävä 8 päivän kuluessa siitä, kun esine on hävitetty tahi vahingoittunut esine on palautettu.

2) Keskustelussa lausuttiin niinkään, että määräajan paneminen, jonka kuluessa korvausta on vaadittava, ei voi riistää hakijalta hänen lakiin perustuvaa oikeuttaan saada tuon määräajan päätyttyäkin kaupungilta korvaus vahingoittuneesta tahi hävitetyistä esineistä, ja olisi pykälä laadittava niin, että tämä periaate siitä kävisi selville.

14 §.

Ennallaan.

XII Luku.

1—3 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

13 §.

Mitä vieressä oleviin muutosehdotuksiin tulee, pyytää Komitea huomauttaa seuraavaa:

1) Kun menettelyn yksinkertaistuttaminen puheena olevassa kohden näyttää Komiteasta suotavalta, on Komitea koettanut tätä tarkoitusta tyydyttää laatimalla esillä olevan pykälän toisen kappaleen osittain uudestaan.

2) Kysymykseen, onko semmoisen esineen omistaja, jonka asianomainen viranomainen on yleisen terveydenhoidon vaatimusta täyttäkseen hävittänyt, ilman muuta oikeutettu saamaan korvauksen kärsimästään vahingosta, täytyy Komitean mielestä vastata epävästi. Ainoastaan niissä tapauksissa, jolloin korvaus nimenomaan on laissa taattu, niinkuin esimerkiksi on laita tarttuvain eläintautien ehkäisemisestä tammikuun 28 päivänä 1904 annetussa asetuksessa, on esineen omistaja laillisesti oikeutettu saattamaan vaatimuksensa voimaan. Jos kunta on kohtaus- tai terveydellisistä syistä lupautunut korvaamaan esineen, joka desinfioidessa on hävitetty tai vahingoittunut, on ilmeistä, että tässä yhteydessä voidaan terveydenhoitojärjestyksen säännöksillä määrätä tässä noudatettava menettely.

3 §.

Pito- ja makuuvaatteita, joita keuhkotautinen henkilö on käyttänyt sairautensa aikana, älköön myytävä, pantattako *älköönkä* muutoin toiselle luovutettako, ennenkuin ne on tarpeenmukaisesti puhdistettu tai desinfioitu.

4 §.

Jos lääkäri havaitsee hoidossaan olevan keuhkotautisen henkilön elävän oloissa, jotka tuottavat ilmeistä tartunnan vaaraa sairaan ympäristölle, tulee lääkärin viivyttämättä tehdä siitä kirjallinen ilmoitus terveydenhoitolautakunnalle ja silloin samalla *ehdottaa* ohjeita tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi.

Kun sellainen ilmoitus on tehty tai terveydenhoitolautakunta muutoin on saanut vastamainitun laatuudesta asianlaidasta tiedon, on terveydenhoitolautakunta oikeutettu ryhtymään tarpeellisiin toimiin tartunnan leviämisen estämiseksi.

5 §.

Jos koulunoppilaassa tahi lapsessa, joka käy kasvatus-, hoito- tai opetuslaitoksessa taikka on otettu lastenkotiin tai muuhun samantapaiseen laitokseen, havaitaan olevan keuhkotauti, tulee sen, joka koulua tai laitosta johtaa, yksissä neuvoin terveydenhoitolautakunnan kanssa ryhtyä kaikkiin sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat omansa ehkäisemään tartunnan leviämistä.

6 §.

Desinfioimisessa *hävitetyn tai* vahingoittuneen esineen korvaamisesta olkoon voimassa mitä siitä XI luvun 13 §:ssä on sanottu.

XIII Luku.

Erinäisiä määräyksiä.

1 § (uusi).

Jos tonttia tai taloa varten on asetettu isännöitsijä, vastatkoon hän ensi kädessä niiden velvollisuuksien täyttämistä, jotka tämän terveydenhoitojärjestyksen säännösten mukaan ovat omistajalla, sikäli kuin säännöksen sisällys ei osota velvollisuuden täyttämisen kuuluvan talonomistajalle itselleen.

3 §.

Kielellinen muutos.

4—6 §.

Komitea on ehdottanut vähäisiä muutoksia, jotka eivät kaivanne lähempää perustelua.

XIII Luku.

1 §.

Talon isännöitsijän velvollisuuksia koskeva säännös on siirretty tähän aikaisemman ehdotuksen I luvun 1 §:stä. Määräys, joka aikaisemmassa muodossaan kohdistui ainoastaan puhtaanapitoon, on tässä yleistetty ja kohdistuu uudessa muodossaan muidenkin lukujen, esimerkiksi asuinhuoneistoja käsittelevän luvun asianomaisiin säännöksiin.

2 §.

Teollisuuslaitoksessa tulee olla sellaiset laitteet, ettei se lähellä asuville eikä yhteiskunnalle tuota terveydellisiä haittoja tomua, savua tai höyryä mainittavammin määrin tai pahaa hajua levittämällä tai myrkyllisiä kaasuja ja pahanhajuista poistovettä laskeamalla taikka myös aikaansaamalla kolinaa tai *sen tapaista*.

3—5 §.

6 §.

Kielletty olkoon vahvistetun kaupunginasemakaavan alueella pitämästä sikoja tai nautaeläimiä.

Älköön sikoja pidettävä vuokratontillakaan niissä kaupunginmaan osissa, jotka asianmukaisesti jaotettuina on luovutettu rakennettaviksi.

Kanoja tai muuta siipikarjaa saatakoon kaupungissa olevalla tontilla pitää ainoastaan terveydenhoitolautakunnan luvalla.

7 §.

Jos hevosia pidetään kaupungissa sijaitsevalla tontilla, tai jos hevosia, nautaeläimiä, sikoja, kanoja tai muuta siipikarjaa pidetään semmoisella vahvistetun kaupunginasemakaavan ulkopuolella sijaitsevalla maalla, missä sellaisia eläimiä on lupa pitää, on omistajan tai haltijan siitä tehtävä ilmoitus terveydenhoitolautakunnalle ja on hän velvollinen noudattamaan lautakunnan antamia määräyksiä.

8 § (uusi).

Ellei erittäin ole muuta sanottu, ovat tämän terveydenhoitojärjestyksen säännökset voimassa sekä vahvistetun kaupunginasemakaavan alueella että sen ulkopuolella sijaitsevalla kaupunkiin yhdistetyllä maalla.

Jos terveydenhoitolautakunta katsoo huojennuksen terveydenhoitojärjestyksen käyttämisessä viimeksi mainitulla alueella kohdassa tai toisessa tarpeelliseksi, olkoon terveydenhoitolautakunnalla valta semmoinen huojennus suoda siksi ajaksi ja niillä ehdoilla, kuin tarpeelliseksi katsoo.

XIV Luku.

Rangaistusmääräyksiä.

1 §.

Jos joku rikkoo tätä sääntöä tai on noudattamatta sen mukaan *annettua määräystä*, rangaistakoon, ellei hairahduksesta ole yleisessä laissa tai voimassa olevassa asetuksessa erityistä rangaistusta määrätty, enintään neljänsadan markan sakolla, ellei asiassa katsota varoituksen riittävän.

2 §.

2—5 §.

(1—4 §).

Hyväksyttiin asiallisesti.

XIV Luku.

1—2 §.

Hyväksyttiin asiallisesti.

2 §.

Kielellinen muutos.

6 § (entinen 6 §) ja 7 § (entinen 5 §).

Keskustelussa lausuttiin suotavaksi, että näiden pykäläin kohdalla olevat säännökset ryhmitettäisiin selvemmin. Tämä vaatimus lähetettiin Komitean harkittavaksi.

8 §.

Vrt. komitean lausuntoa I luvun 12 §:n kohdalla.

1 §.

Tähän pykälään on tehty vähäinen muo-
dollinen muutos.

Loppusäännös.

Tämä terveydenhoitojärjestys, jonka kautta kumotaan: marraskuun 27 päivänä 1899 vahvistetut säännöt lihan ja ruokatarvarain kaupasta myymälässä Helsingissä; tammi-kuun 23 päivänä 1895 vahvistetut säännöt ruokatarvarakaupasta Helsingin kaupungin toreilla sekä satamiin kytketyistä aluksista; elokuun 26 päivänä 1889 vahvistetut säännöt leipurin-, konditorin- ja makkarantekijänammatin harjoittamisesta; sekä helmikuun 23 päivänä 1916 vahvistettu Helsingin kaupungin maito- ja kermakauppasääntö, astuu voimaan vuoden kuluttua siitä, kun se on asianmukaisesti vahvistettu, paitsi mikäli koskee XI luvun säännöksiä *kulkutaudeista* sekä XII luvun säännöksiä keuhkotaudista, jotka ovat voimassa, kohta kun ne on vahvistettu.

II.

Ehdotus eräiden Helsingin kaupungin voimassa olevan poliisijärjestyksen pykälän muuttamiseksi toisin kuuluviksi.

I—VI Luku.

VII Luku.

Huoneiden luovuttamisesta asukeille sekä väkiriikkaan tai huonossa huudossa olevan talon valaisemisesta.

95 § (uusi).

Yksinäistä huonetta samoin kuin huoneita, jotka eivät ole toisistaan ovella erotettuja, taikka huonetta, joka on toisen huoneen ainoana uloskäytävänä, älköön kahden tai useamman eri sukupuolta olevan ja eri perheisiin kuuluvan henkilön yhteisesti asuttavaksi annettako *älköön*kä sellaisten henkilöjen yhteisenä asuntona käytettävä.

Loppusäännös.

Sanain „tarttuvista taudeista“ sijaan oli pantava sana „kulkutaudeista“.

Tässä yhteydessä ehdotettiin, että terveydenhoitojärjestyksen II luvun 7 §:ssä oleva eräiden tavarain myyntikielto ei astuisi voimaan, ennenkuin Kaupunginvaltuusto on tehnyt asiasta eri päätöksen, jotta kaupunginviranomaisilla olisi tilaisuus järjestää sanotussa pykälässä mainittujen tavarain kauppa sekä tarvittavat kauppahallit saataisiin aikaan. Vrt. Komitean perustelua siv. 11 ja Rahatoimikamarin lausuntoa siv. 72 (*Pain. asiakirj. N:o 34 vuodelta 1916*).

Tämä muutosehdotus lähetettiin Komitean valmisteltavaksi.

Terveydenhoitojärjestyksen voimaantumisaikaan nähden on Komitea katsonut olevan pysyminen aikaisemmassa ehdotuksessaan. Kun kokonainen vuosi kuluisi, ennenkuin terveydenhoitojärjestys vahvistetuna astuisi voimaan, on Komitean mielestä siten riittävästi aikaa tarpeellisiin valmistelutoimenpiteisiin. Ja siinäkin tapauksessa että tämä aika vasten luuloa olisi riittämätön, on kaupunginviranomaisilla valta vastedes, jos tarpeelliseksi nähdään, kuvernöörin myötävaikutuksella lykätä puheena olevain, torikauppaa koskevain määräysten voimaantuminen sopivan ajan päähän.

I—XIII Luku.

Hyväksyttiin asiallisesti.

VII Luku.

95 §.

Kaupungin asuntotarkastuksen asia on kuitenkin harkinnan mukaan sallia poikkeus siitä mitä edellä on säädetty.

Jos joku on luovuttanut semmoisen huoneen, kuin ensimmäisessä kappaleessa sanotaan, yhteisesti kahdelle tai useammalle samaan perheeseen kuulumattomalle, tai jos joku on ottanut toisen asukikseen, tulee hänen katsoa, että kullakin asukilla on erikoinen, makuuvaatteilla varustettu makuusijansa.

Huoneiston haltija, joka luonaan pitää asukkeja, on velvollinen tästä ilmoittamaan asuntotarkastukselle sitä varten vahvistetun kaavakkeen mukaan.

VIII Luku.

Toreilla ja kaduilla harjoitettavasta kaupasta ja muusta elinkeinosta.

97 (107) §.

Kaupungin toreilla (poist.) ja satamissa ei (poist.) saa harjoittaa kauppaa muualla kuin sellaista kauppaa varten osotetuilla paikoilla (poist.)

Tavarain kauppaaminen kaupungin kaduilla *on kielletty*, ellei siihen ole hankittu lupaa ja lupaan liittyviä määräyksiä noudateta.

VIII Luku.

97 §.

Kielellinen muutos.

Valiokunnanmietintö eräiden yleishyödyllisiä tarkoituksia edistävään, Helsingin Anniskeluosakeyhtiön voittovaroista aikaisemmin kannatusapua saaneiden yritysten ja laitosten avustamisesta.

Käsitellessään kysymystä avustuksen antamisesta erälle vuonna 1916 Helsingin Anniskeluosakeyhtiön voittovaroista aikaisemmin kannatusapua saaneille yrityksille ja laitoksille päätti Kaupunginvaltuusto toukokuun 30 päivänä 1916 asiaa valmistelemaan asetetun valiokunnan esityksestä (*Pain. asiakirj. N:o 28 vuodelta 1916*) käskää Rahatoimikamarin vuodeksi 1917 laadittavaan budjettiehdotukseen aikaisemmin kannatusapua saaneiden yleishyödyllisten yritysten avustamiseksi panna 200,000 markan arviomäärärahan käytettäväksi sillä tavoin kuin Kaupunginvaltuusto vastedes katsoi sopivaksi määrätä. Tämän johdosta pani Rahatoimikamari kuluva vuodeksi laatimaansa budjettiehdotukseen Kaupunginvaltuuston käyttövaroja korotetun määrän, mutta budjettia järjestäessään joulukuun 29 päivänä 1916 päätti Kaupunginvaltuusto puheena olevaa tarkoitusta varten panna 200,000 markan suuruisen eri määrärahan, joka kuluvan vuoden budjetissa on 15 P. L. kohdalla.

Juovutusjuomavoittovarin käyttämisestä on Kaupunginvaltuuston marraskuun 25 päivänä 1916 tekemän päätöksen johdosta ollut voimassa, että Valtuustolle osotetut apurahananomukset on annettava Valtuuston kansliaan viimeistään maaliskuun 15 päivänä, minkä jälkeen hakemukset on lähetettävä asianomaisiin hallituksiin ja lautakuntiin, joiden on ennen seuraavan huhtikuun 15 päivää annettava niistä lausuntonsa. Näiden lausuntojen saavuttua tulee Kaupunginvaltuuston ennen helmikuun loppua asettaman viisijäsenisen erikoislautakunnan valmistella asia sekä Valtuustolle antaa mietintö ehdotuksineen asiasta viimeistään toukokuun 15 päivänä.

Kokouksessaan tammikuun 30 päivänä kuluvaa vuotta päätti Kaupunginvaltuusto edellä mainitun määrärahan käyttämisessä noudatettavaksi samaa menettelyä, mikä vastamainitulla päätöksellä oli vahvistettu juovutusjuomavarin käyttämiseen nähden. Sen ohessa asetti Valtuusto allekirjoittaneista kokoonpannun erikoisvaliokunnan asiaa käsittelemään.

Ilmoittaen että Anniskeluosakeyhtiön liike nyttemmin valmistuneen tilinpäätöksen mukaan on vuonna 1916 tuottanut tappiota Smk 47,486:54 pyytää

valiokunta saamaansa tehtävää täyttääkseen antaa tästä seuraavan mietinnön ehdotuksineen esillä olevasta asiasta.

Sen johdosta että Kaupunginvaltuusto oli päättänyt varata tarkoitukseen määrärahan, on kuluvana vuonna saapunut moniaita apurahanomuksia täällä yleishyödyllisessä tarkoituksessa työskenteleviltä yrityksiltä ja laitoksilta, useimmat semmoisilta, jotka jo monena vuonna ovat saaneet kaupungilta kannatusapua.

Harkitessaan niitä periaatteita, joita varain jaossa olisi noudatettava, on valiokunta ensinnäkin tullut yksimielisyyteen siitä, että yleensä ainoastaan niitä yrityksiä, jotka aikaisemmin ovat kunnalta saaneet kannatusapua, olisi taloudellisesti tuettava niiden yhteiskuntaa hyödyttävän työn keskeytyksen välttämiseksi, koska muussa tapauksessa eräiden näiden yritysten ehkä täytyisi asettua suoritustilaan ja lopettaa toimintansa. Ainoastaan parissa poikkeustapauksessa on valiokunta puoltanut avustusta annettavaksi uusille samanlaatuisille yrityksille kuin ne, jotka ovat aikaisemmin saaneet kannatusapua ja joita sentähden käy pitäminen näiden laajenuksena. Etusijassa on valiokunnan mielestä ollut kannatusapua annettava osin yrityksille, joiden tarkoituksena on pienten tai sairaiden lasten hoito ynnä kesävirikistyksen hankkiminen lapsille ja nuorisolle, osin taas eräille sairaanhoito-, opetus- ja armeliaisuuslaitoksille. Muut yritykset on täytynyt nykyisissä tavattomissa oloissa sivuuttaa, niin kannatusta ansaitsevia kuin ne sinänsä ovatkin.

Toimitettuaan näiden periaatteiden mukaisen erottelun ja lisäksi säästäväisyyssyistä supistettuaan eräiden semmoisten yhteiskuntaa hyödyttävien yritysten apurahaa, joiden on katsottu kannatusapua tarvitsevan ja ansaitsevan, on valiokunta havainnut puoltamainsa määrärahan summan kuitenkin 38,800 markalla ylittävän käytettävänä olevan määrärahan. Kun valiokunnan tehtävän muodollisesti katsoen saattoi käsittää tarkoittavan ainoastaan ehdotuksen laatimisen Kaupunginvaltuuston osottamain 200,000 markan jakamiseksi, on valiokunta katsonut olevan etusijassa laatiminen ehdotuksen tämän summan jakamiseksi, jotta voitaisiin määrätä ne kannatusavut, jotka joka tapauksessa olisi annettava. Mutta kun valiokunta sen ohessa on ollut sitä mieltä, että näin pitkälle menevä supistus olisi omansa järkyttämään asianomaisten yritysten taloudellista perustusta, näillä kun nykyisen kalliin ajan vallitessa on suuria vaikeuksia voitettavana, näyttää kunnan olevan annettava tarkoitukseen lisäksi tarvittavat 38,800 markkaa käytettäväksi. Huomioon lienee niinkään otettava, että se 200,000 markan summa, minkä budjettia järjestettäessä 1916 vuoden lopulla katsottiin riittävän tässä puheena oleviin tarkoituksiin, tuskin nyttemmin enää siitä lähtien kohonneiden hintain johdosta riittänee. Valiokunta on sentähden Kaupunginvaltuuston myöntymistä edellyttäen laatinut ehdotuksen tarvittavan lisämääränkin jakamiseksi. Tämän menettelyn johdosta on Kaupunginvaltuustolla tilaisuus yhtenäisen val-

mistelun pohjalla yhdellä kertaa tutkia ja ratkaista kysymys yleishyödyllisten yritysten avustamisesta tarvitsematta joka kerta erikseen käsitellä niitä lisämäärärahan anomuksia, joita asianomaisten yritysten puolelta epäilemättä on odotettavana, jos varain jako nyt pysytettäisiin jo myönnetyn määrärahasumman puitteissa. Huomattava on niinkään, että eräät määrärahakysymykset ovat kiireellisiä laadultaan ja että eräät yritykset toimintansa järjestämiseksi tarvitsevat apurahansa jo tämän kuukauden kuluessa.

Saapuneet hakemukset, jotka luetellaan tämän mietinnön oheisessa taulussa, ovat Kaupunginvaltuuston vahvistamain määräysten mukaisesti olleet asianomaisten hallitusten valmistelevasti tarkastettavina, ja on valiokunta tässä alempana tekevä selkoa annetuista lausunnoista sekä kunkin ryhmän kohdalla antava oman lausuntonsa. Valiokunnan ehdottama määräraha jakoon käy selville mainitusta taulusta, jonka yhdessä sarakkeessa mainitaan budjetissa olevasta 200,000 markan määrärahasta annettavaksi puollettu apumaksu ja eri sarakkeessa tarvittavasta lisämäärärahasta tuleva kannatusapu.

N:ot 1—6.

Kansanlastentarhain johtokunta

on lähettäessään hakemukset N:ot 1—4, jotka olivat saapuneet välittömästi johtokunnalle, lausunut niistä seuraavaa:

„Tämän laatusille laitoksille on aikaisemmin annettu apurahaa Anniskeluyhtiön voittovaroista ja edellä luetellut laitokset ovat kaikki vuonna 1916 nauttineet Kaupunginvaltuuston myöntämiä apurahoja, minkätähden hakemusten ohessa onkin tili vastamainittujen määrärahaan käyttämisestä ynnä kertomus laitosten toiminnasta viime vuonna.

Puheena oleville laitoksille kuluvaksi vuodeksi anotut määrärahat ovat jonkin verran suuremmat vuodeksi 1916 myönnettyjä, johtuen tämä laitoksissa tarpeellisten elintarpeiden kohoamistaan kohonneista hinnoista. Johtokunta voi sentähden empimättä puoltaa näitä korotuksia sekä pyytää kustakin puheena olevasta laitoksesta erikseen lausua seuraavaa:

Kansanlastentarhain kesäsiirtolakomitea, joka pitää voimassa yhdeksää tuollaista siirtolaa, on anonut 6,000 markan määrärahaa kahdelle näistä laitoksista, sen sijaan että niille vuodeksi 1916 anottiin ja myönnettiin 5,200 markkaa. Tämän oheisen tilin mukaan on 1916 vuoden määrärahasta käyttämättä 365 markkaa 39 penniä, mikä anotun korotuksen kera tekee 1,165 markkaa 39 penniä, jommoinen lisäys johtokunnan mielestä on välttämätön elintarpeiden hinnannousun johdosta. Lastentarhain tarkastaja on näissä kesäsiirtoloissa käydessään vakuuttunut siitä, että ne on järjestetty ja johdettu osottamalla suurta harrastusta lapsia kohtaan sekä että lapset näissä laitoksissa oleskellessaan ovat saaneet erittäin hyvää ja huolellista hoitoa ja kasvatusta.

Neidit Therese Vuoreneimo ja Elsa Borenius anovat Hermannissa olevan *Kotikallion lastenseimen* voimassapitoon 4,400 markkaa vuonna 1916 myönnetyn määrärahan 3,950 markan sijasta. Lastentarhain tarkastaja on usein käynyt tässä lastenseimessä ja havainnut siellä aina vallitsevan erikoisen siisteyden ja järjestyksen sekä todennut lasten kehittyneen ja niiden terveydentilan suuressa määrin parantuneen lastenseimessä oleskellessaan.

Rouva Nora Krogerus anoo 4,000 markan apurahaa *Kallion ruotsinkieliselle työtuvalle*, joka vuonna 1916 sai 3,400 markan määrärahan. Kun tässä lastenseimessä käyville lapsille annetaan ruokaakin, ei korotus näytä liialliselta. Tämä työtupa täyttää todellista tarvetta näinä aikoina, jolloin työväen on vaikea hankkia ravitsevaa ruokaa kasvavalle nuorisolle. Työtupa on hyvin ja taitavasti hoidettu. Lapset ovat näyttäneet kuuliaisilta, mutta samalla rohkeilta ja reippailta.

Neidit Lydia Wendell, Elsa Olin ja Louise Stoltzenberg anovat 700 markan apurahaa pitääkseen kevät- ja syyslukukaudella 1917 voimassa *Töölön työtupaa*, jota varten syyslukukaudeksi 1916 myönnettiin 350 markan määräraha. Tässä työtuvassa jossa lapsia ei ruokita, opetetaan kansakoululapsille veistoa ja käsitöitä Töölön ruotsinkielisen kansanlastentarhain opettajattaren johdolla, joten näillä opettajattarilla on tilaisuus, senkin jälkeen kun lapset ovat lastentarhasta poistuneet, seurata näiden hoidokkiensa kehitystä, pitää heitä koossa ja edelleen vaikuttaa terveellisesti heihin.

Viitaten muuten siihen, mitä johtokunta kirjelmässä maaliskuun 30 päivältä 1916 on edellä mainituista laitoksista lausunut, rohkenee johtokunta toivoa Kaupunginvaltuuston myöntävän anotut apurahat.

Hakemuksista N:oista 5 ja 6 on johtokunta lausunut seuraavaa:

„Kaupunginvaltuuston Valmisteluvaliokunnan lähetekirjelmässä kuluvaan maaliskuun 16 päivältä on johtokunnan lausuntoa vaadittu Korkeavuorenkadun talossa N:o 1 sijaitsevan alaikäisten lasten työkoulun johtajattaren, neiti Berta Hannénin anomuksen johdosta saada 1,000 markan apuraha mainitun laitoksen voimassapitoon työvuonna 1917—1918 sekä rouva Hanna Vaseniuksen y. m. anomuksen johdosta saada Fredriksperin lastenseimelle 5,000 markan apuraha kuluvaan vuodeksi.

Hakukirjoihin tutustuttuaan pyytää johtokunta, palauttaen lähetekirjat, kunnioittaen puoltaa anottujen apurahain myöntämistä, jotta edelleen kävisi mahdolliseksi pitää voimassa puheena olevia laitoksia, jotka suorittavat kasvavan polven hoidolle ja kasvatukselle erittäin tärkeää toimintaa. Mikäli kansanlastentarhain tarkastaja on voinut todeta, osottaa näidenkin laitosten johto asiantuntemusta, järjestystä ja innostusta työhön.

Neiti Hannénille on Kaupunginvaltuusto kuluvaan vuodeksi myöntänyt 1,000 markan apurahan Korkeavuorenkadun N:o 1 työkoulua varten sekä rouva Hanna Vaseniukselle y. m. 3,500 markkaa Fredriksperin lastenseimeä varten. Viimeksi mainitun laitoksen määrärahan korotus johtuu kustannusten lisääntymisestä.

Kaikille edellä mainituille yrityksille on valiokunta puoltanut annettavaksi kannatusapua budjettimäärärahasta, useimmille kuitenkin vähennetyin määrin. Helsingin lastentarhain kesäsiirtolakomitean anoman apurahan vähennys johtuu siitä, että tilin mukaan Smk 365:39 vielä on käyttämättä 1916 vuoden määrärahasta, ja muita vähennyksiä määrättäessä on noudatettu kohtuullista suhteellisuutta näille yrityksille edellisenä vuonna myönnettyjä määrärahoja silmällä pitäen. Neitien Elsa Olinin y. m. Töölössä voimassa pitämälle työtuvalle ehdote-

taan annettavaksi 600 markkaa viimevuotisen määrän 350 markan sijasta, mutta tässä on huomattava, että viimeksi mainittu määräraha tarkoitti ainoastaan syyslukukautta 1916. Professorinrouva Vaseniuksen y. m. Fredriksperissä voimassa pitämälle lastenseimelle on laitoksen taloudellisen tilan johdosta ehdotettu myönnettäväksi 4,200 (4,000 + 200) markkaa edellisenä vuonna myönnetyn määrän 3,500 markan sijasta.

N:o:t 7—10.

Ruotsinkielisten kansakoulujen johtokunta

on näistä hakemuksista antanut seuraavan lausunnon:

»*Helsingin opettaja- ja opettajataryhdistys* anoo 19,000 markan määrärahaa kesäsiirtolain järjestämiseksi kaupungin ruotsinkielisten kansakoulujen köyhille ja kivuloisille oppilaille sekä 6,000 markkaa virkistyskodin voimassa pitämiseksi mainittujen koulujen tuberkuloosia ja risatautisia oppilaita varten. Yhdistys, joka aikaisemmin sai kaikkiaan 20,000 markan apurahan mainittuihin tarkoituksiin Anniskeluyhtiön voittovaroista, on kahtena viime vuonna mainittujen voittovarin vähenemisen johdosta anonut tuntuvasti vähempää apurahaa eli kaikkiaan 16,000 markkaa, minkä Kaupunginvaltuusto onkin myöntänyt. Yhdistyksen toimikunnan johtokunnalle antamasta viime vuoden toimintakertomuksesta näkyy, että 290 lapselle, jaettuina 11 siirtolaan, on yhdistyksen toimesta viime kesänä hankittu oleskelu ja virkistystä maalla, ollen 30 tuberkuloosista lasta koko kesän hoidettu niitä varten järjestetyssä erikoisessa siirtolassa, sekä että kustannuksia on ollut kaikkiaan 22,507 markkaa 47 penniä. Kun elintarvekustannukset nyttemmin ovat viimevuotisia tuntuvasti suuremmat, edellyttää hakija siirtolain menojen tänä vuonna melko paljon kohoavan entisestään, minkätähden tarvittaisiin korotettua määrärahaa. Kun johtokunta on vakuuttunut siitä, että yhdistys on viime vuonna samoin kuin aikaisemminkin erittäin ansiokkaasti järjestänyt ja johtanut puheena olevaa yritystä, ja kun se palvelee tarkoitusta, jonka eritoten nykyoloissa täytyy katsoa ansaitsevan kannatusta, pyytää johtokunta hartaasti puoltaa yhdistykselle myönnettäväksi sen anomat määrärahat vähentämättöminä, jotta se saisi tilaisuuden pitää siirtoloita voimassa yhtä laajasti kuin tähänkin asti.

Helsingfors svenska folkhögskola opiston toimikunta, joka viime vuonna anoi 1,500 markkaa, mutta sai ainoastaan 1,000 markkaa, anoo taaskin 1,500 markan määrärahaa opistolle. Yrityksellä on takanaan viisikolmattavuotinen toiminta ja se suorittaa tärkeää tehtävää nuorison jalostamisessa sekä kehittävän toiminnan hankkimisessa sille, jota paitsi opistoa käy pitäminen kaupungin kannattaman ruotsinkielisen työväenopiston valmistavana kouluna. Kansanopistolla on kuitenkin voitettavana suuria taloudellisia vaikeuksia ja sitä on voitu pitää voimassa ainoastaan maksamalla opetuksesta entistään vähempiä palkkioita sekä osanottajain uhrautuvaisuudella ja tarmolla. Johtokunta katsoo sentähden olevan puoltaminen myönnettäväksi anottua 1,500 markan apuraha.

Ungdomsförbundet Fylgia anoo puheenjohtajansa, kansakouluntarkastaja Albert Liliuksen välityksellä saman määräistä apurahaa, mikä myönnettiin viime vuonna, eli 1,000 markkaa. Liitto harjoittaa kokoovaa, herättävää ja jalostavaa toimintaa kaupungin ruotsinkielisistä kansakouluista päässeen nuorison keskuudessa toimeen panemalla säännöllisiä

kokouksia ja iltamia sekä iltakursseja eri aineissa, niinkuin kaunoluvussa, kielissä, naisten käsitöissä y. m. Liitto koettaa niinkään ylläpitää yhteyttä opettajain ja oppilaiden kesken viimeksi mainittujen erottua koulusta, tarjotakseen näille siten hyvin tarpeellista tukea kasvuvuosina. Liiton pyrintöjä johtavat useat asiaan innostuneet kansakoulujen opettajat ja toimihenkilöt. Johtokunta katsoo sentähden yrityksen erittäin hyvin ansainneen kannatusapua ja puoltaa anottua 1,000 markan määrää myönnettäväksi.

Helsingin Kuuromykkäyhdistys anoo 1,000 markan kannatusapua täällä voimassa pitämälleen kuuromykkäin lastentarhalle. Tämä laitos on jo toiminut 17 vuotta, ja opetusta siinä on annettu samaa ohjelmaa noudattaen kuin aikaisemminkin. Kalliin ajan johdosta ja varojen puutteessa täytyi yhdistyksen viime vuonna toistaiseksi lakuttaa lastentarhan yhteydessä toiminut lastenkoti. Kun olisi erittäin suotavaa, että lastentarha voisi jatkaa toimintaansa, ja kun sitä hoidetaan huolella ja asianharrastuksella, puoltaa johtokunta tätäkin anomusta.“

Valiokunta on katsonut voivansa puoltaa kaikille puheena oleville yrityksille niiden anomia rahamääriä. Osa N:oille 7 ja 8 puolletuista määrärahoista on merkitty lisämäärärahan sarakkeeseen.

N:o 11.

Kaupungin suomenkielisten kansakoulujen johtokunta

lausuu tästä hakemuksesta seuraavaa:

„Edellä mainitun anomuksen johdosta saa johtokunta kunnian huomauttaa, että kesävirkestystoimikunta jo kirjelmässä 25 päivältä syyskuuta 1916, jonka johtokunta saman kuukauden 27:nä päivätyn kirjelmän ohessa on Herroille Valtuusmiehille lähettänyt, on puheenalaista tarkoitusta varten anonut 45,000 markan suuruista avustusta. Kun toimikunta nyt on uudessa kirjoituksessa anonut samaan tarkoitukseen 50,000 markkaan korotettua apurahaa, on se, mainitun toimikunnan puheenjohtajan ilmoituksen mukaan, tapahtunut siitä syystä, että kaikkinaiset elintarpeet ovat syksystä lähtien edelleen hinnassa kohonneet.

Samalla kun johtokunta pyytää erityisesti kiinnittää Herrain Valtuusmiesten huomion siihen monelta kannalta katsoen hyödylliseen toimintaan, jota kesävirkestystoimikunta koettaa edistää, saa johtokunta jättää Herrain Valtuusmiesten harkittavaksi, eikö olisi mahdollista, varsinkin nykyisiä oloja huomioonottaen, myöntää puheenalaiseen tarkoitukseen koko pyydettyä apurahaa 50,000 markkaa.“

Valiokuntakin on katsonut olevan puoltaminen puheena olevaa anomusta sekä ehdotetusta määrärahasta merkinnyt 38,000 markkaa maksettavaksi varsinaisesta ja loput lisämäärärahasta.

N:o 12—21.**Kasvatuslautakunta**

on puheena olevista hakemuksista lausunut seuraavaa:

„Mitä ensinnä *Nuorten Miesten Kristillisen Yhdistyksen* anomukseen tulee, ansaitsee se puoltamista jo senkin vuoksi, että veistolaitoksen, jonka voimassapitoon apurahaa pyydetään, täytyy katsoa olevan omansa torjumaan niitä vahingollisia seurauksia, joita nuorison katukauppa ja kaduilla harjoittama ansiotyö tuottaa. Tähän tulee lisäksi, että laitos näyttää olevan käytännöllisesti järjestetty ja sen johtoa innostaa elävä harastus yritykseen.

Yrityksistä, joiden tarkoituksena on hankkia lapsille, joiden täytyy kesäkuukaudet oleskella kaupungissa, tilaisuutta puutarha- ja muuhun kasvattavaan työskentelyyn, leikkeihin ja urheilutarkoituksiin, ovat *Töölön puutarhakoulu* sekä *Arbetets Vänner yhdistyksen* ja sen *Sörnäsins haaraosaston kesäkurssit* jatkuneet useana vuonna mitä parhaimmalla tuloksella.

Nyt anottujen apurahain verraten vähäinen korotus johtuu nykyisestä kalliista ajasta. Lautakunta sentähden puoltaa hakemuksia.

Tavallaan uusia ovat ne yritykset, joille kannatusapua anovat *Svenska folkskollärare- och lärarinneföreningen* sekä *Helsingin Opettajaliitto*. Mutta useat näiden hakemusten takana olevista henkilöistä ovat jo viime kesänä suurella menestyksellä järjestäneet ja johtaneet niitä Tehtaanpuistossa toimeenpantuja lasten puutarhatyöskentelyjä, joita varten Kasvatuslautakunnan vastaanottokohdoin 1916 vuoden menosäännössä oli varoja. Tarpeellisia takeita on siis olemassa siitä, että nytkin hankkeissa olevat kurssit järjestetään niin, että ne todella vaikuttavat kasvattavasti kaupungin lounaisosan samoin kuin Hermannin ja Toukolankin lapsiin, joissa kaupunginosissa tuollaisia yrityksiä ei ole tähän asti toiminut. Kun näiden uusien kurssien menoarviotkin näyttää laaditun säästäväisyyttä noudattaen, toivoo Kasvatuslautakunta Valtuuston havaitsevan mahdolliseksi näillekin kursseille myöntää niiden anomat määrät.

Svenska folkskollärarföreningen yhdistyksen anomasta 6,000 markan määrärahasta olisi kuitenkin Smk 225: 50 käytettävä niiden puutarhakalujen oston, mitkä kaupungin vastaanottokodilla on hallussaan niiltä ajoilta, jolloin Kasvatuslautakunta toimeenpani kesätyöskentelyjä Tehtaanpuistossa.

Opettajaliiton puutarhakomitea on antanut hakemuksensa perille kaupungin suomalaisen kansakoulujohtokunnan välityksellä, joka on puoltanut anomusta muun muassa sillä ehdolla, että työskentelyt asetetaan johtokunnan valvonnan alaisiksi. Siihen nähden mitä Kaupunginvaltuusto aikaisemmin on päättänyt tällaisten työskentelyjen valvonnasta, rohkenee lautakunta kuitenkin Valtuuston tutkittavaksi alistaa, onko syytä erottaa näitä työskentelyjä lautakunnan valvonnan alaisuudesta.

Mitä vihdoin tulee Valkonauha-yhdistyksen, Köyhäin lasten työkotien toimikunnan, Kaupunkilähetyksen ja Rouvasväenyhdistyksen tekemiin anomuksiin, on näiden laitosten ja yhdistysten tarkoitus ja toiminta niin tunnettu, ettei lautakunta katso tarvitsevansa tässä tehdä siitä lähempää selkoa. Siihen viitaten mitä lautakunta Valkonauhan poikakodista antamassaan lausunnossa viimeksi on maininnut, on tällä kertaa kuitenkin huomautettava, että tämä koti nyttemmin uuden johtajansa hoitamana on niihin lautakunnan jäseniin, jotka ovat kotia tarkastaneet, tehnyt saman hyvän vaikutuksen kuin yhdistyksen tyttökotikin.

Siihen nähden että sateinen tai muutoin sopimaton sää usein estää oleskelemasta ulkosalla, on lautakunta kuitenkin sitä mieltä, että anotut apurahat olisi myönnettävä sillä ehdolla, että käsityötä ja muita sen tapaisia työskentelyjä järjestetään puutarhatyön ja urheilun yhteydessä.

Edellä lausuttuun viitaten pyytää Kasvatuslautakunta, hiukan tinkien Köyhäin lasten työkotien toimikunnan anomasta apurahasta, kunnioittaen ehdottaa, että Kaupunginvaltuusto anomuksissa mainittuihin tarkoituksiin myöntäisi:

Nuorten Miesten Kristilliselle Yhdistykselle	Smk	9,000: —
Töölön koulupuutarhan toimikunnalle	”	3,000: —
Arbetets Vänner (emäyhdistykselle)	”	1,200: —
” ” Sörnäsins haaraosastolle	”	1,200: —
Finlands allmänna svenska folkskoleförening yhdistyksen H:gin piirille	”	6,000: —
Opettajaliiton puutarhakomitealle	”	6,500: —
Valkonauhalle	”	14,000: —
Köyhäin lasten työkodeille	”	37,000: —
Kaupunkilähetykselle	”	12,500: —
Rouvasväenyhdistykselle	”	6,000: —
		<hr/>
	Smk	96,400: —

Näistä hakemuksista on valiokunta katsonut voivansa ehdotukseensa ottaa anotut ja Kasvatuslautakunnan puoltamat määrät Nuorten Miesten Kristilliselle Yhdistykselle (9,000 markkaa), Arbetets Vänner emäyhdistykselle (1,000 + 200 markkaa), saman yhdistyksen Sörnäsins osastolle (1,000 + 200 markkaa), Kaupunkilähetykselle (12,500 markkaa) ja Rouvasväenyhdistykselle (6,000 markkaa). Köyhäin lasten työkotien toimikunta, joka oli anonut Smk 37,908:19, saisi valiokunnan ehdotuksen mukaan tasaluvuin 37,000 markkaa (31,000 + 6,000 markkaa). Töölön koulupuutarhalle ja Valkonauhan lastenkodille anotut määrärahat vähennettäisiin pyydetystä 3,000 ja 14,000 markan määrästä 2,700 ja 13,000 markkaan (11,500 + 1,500 markkaan). Yritykset, joille Finlands allmänna svenska folkskollärare- och lärarinneförening yhdistyksen Helsingin piiri sekä Helsingin Opettajaliiton puutarhakomitea ovat apurahoja pyytäneet, eivät tosin ole aikaisemmin saaneet kunnalta kannatusapua, mutta valiokunta on kuitenkin katsonut voivansa näille järjestöille, niiden varsinkin nykyoloissa hyödylliseen ja tarpeelliseen toimintaan näiden ja kun tämä toiminta oikeastaan tietää aikaisemmin kaupungin muissa osissa harjoitetun toiminnan laajentamista, puoltaa edelliselle 2,000 ja jälkimmäiselle 2,200 markkaa, kuitenkin lisämäärärahasta. Mainittujen yhdistysten toimeenpanemia kesätyöskentelyjä on viime vuonna voitu pitää voimassa antamalla osittaista avustusta tätä tarkoitusta varten vastaanotto- ja havaintokodin 1916 vuoden rahasäännössä olevasta määrärahadista, jota erää ei kuitenkaan enää ole kuluvan vuoden budjetissa.

Mitä tulee kysymykseen, minkä viranomaisen alainen Helsingin Opettajaliiton edellä mainitun toiminnan tulisi olla, on valiokunta samoin kuin Kasvatuslautakuntakin ollut sitä mieltä, että tuon toiminnan valvonnan lähinnä tulee olla lautakunnan asiana.

N:o 22—28.**Terveydenhoitolautakunta**

lausuu näistä hakemuksista seuraavaa:

„*Konvalescenthem—Toipumakoti*” niminen yhdistys on pyytänyt kuluvaksi vuodeksi 7,000 markan eli saman määräistä apurahaa kuin kahtena viime vuonna. Kun tämän yhdistyksen toiminta on, niinkuin Terveydenhoitolautakunta on aikaisemmin erinäisiä kertoja huomuttanut, omansa tuntuva määrässä vähentämään kaupungin sairaanhoitokustannuksia, koska potilaat sen johdosta usein voidaan poistaa kaupungin sairaaloista jo ennenkuin ovat täysin terveytyneet, pyytää Lautakunta puoltaa yhdistyksen anomukseen myönnettäväksi samoilla ehdoilla kuin aikaisemmin eli velvoittamalla mainittu yhdistys vuoden umpeen Kirkkonummen pitäjän Majbyn tilalla olevassa toipumakodissaan maksutta antamaan vähintään kymmenen sijaa Helsingin sairaaloista poistetuille ja tästä kaupungista kotoisin oleville varattomille naispuolisille toipilaille.

Lastenhoidon edistämisyhdistys, joka vuonna 1916 sai yleisiä tarkoituksiaan varten 12,000 markkaa sekä Pippingsköldin turvakodin voimassapitoa varten 2,000 markkaa, on, siihen nähden että yhdistyksen toiminta edelleen on laajentunut, anonut kuluvaksi vuodeksi kaikkiaan 20,000 markan määrärahaa, josta 15,000 markkaa käytettäisiin yhdistyksen yleisiin tarkoituksiin ja 5,000 markkaa Pippingsköldin turvakodin voimassapitoon. Kun mainittu yhdistys huomattavan ja hyödyllisen toimintansa johdosta ansaitsee tehokasta kannatusapua kaupungin puolelta, pyytää Terveydenhoitolautakunta kaikilta kohdin puoltaa yhdistyksen anomusta sekä sen ohessa huomauttaa, että yhdistyksen vuodelta 1916 antaman toimintakertomuksen mukaan mainitun vuoden tilinpäätös tosin osottaa säästöä, mutta että tämä säästö on johtunut erinäisistä mainittuna vuonna olleista satunnaisista tuloista, joita ei varmasti ole odotettavana kuluvana vuonna.

Risatautisten lasten parantolayhdistys on anonut, että yhdistykselle, joka vuonna 1916 sai avustusta 3,500 markkaa, kuluvana vuonna edelleen kohonneiden elantokustannusten johdosta annettaisiin 4,500 markan apuraha, minkä ohessa yhdistys sitoutuu tänä vuonna neljän kuukauden ajaksi maksutta luovuttamaan 8 sijaa parantolassaan Vaivaishoitohallituksen ehdottamille lapsille. Mainitun laatuisten sairaanhoitosijain tarpeeseen katsoen pyytää Terveydenhoitolautakunta puoltaa puheena olevaa anomusta.

Maitopisara-yhdistys on tänä vuodeksi pyytänyt 8,000 markan apurahaa eli samaa määrää, mikä yhdistykselle annettiin vuonna 1916. Yhdistyksen erittäin kannatusta ansaitsevaan tarkoitukseen nähden Terveydenhoitolautakunta puoltaa mainittua anomusta.

Helsingin Naisvoimistelijat niminen yhdistys, joka vuonna 1916 sai 400 markan apurahan, on tänä vuodeksi anonut 500 markan apurahaa opettajain palkkaamiseen, tarpeellisten välineiden hankkimiseen sekä muihin menoihinsa. Yhdistyksen toiminnan suureen terveydelliseen merkitykseen katsoen Terveydenhoitolautakunta puoltaa myöntymistä yhdistyksen anomukseen.

Mitä sitten tulee *Keräystoimikunnan vähävaraisten keuhkotautisten hyväksi* tekemään anomukseen 3,000 markan apurahan myöntämisestä kuluvan vuonna yhdistyksen lastenkympylän voimassapitoon, pyytää Terveydenhoitolautakunta, koska yhdistyksen toiminta on tärkeäarvoinen kaupungin terveydenhoidolle, puoltaa mainittua anomusta, kuitenkin ainoastaan sillä edellytyksellä, että tänä vuonna annettavia määrärahoja varten olevasta määrärahasta on jäljellä tarkoitukseen tarvittava määrä, sittenkun kaikki edellä mainitut apurahat on annettu.

Mitä sitä vastoin tulee Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen anomukseen 1,000 markan suuruisen apurahan myöntämisestä, pyytää Terveystoimikunta Rahatoimikamarin mainitsemista syistä ehdottaa mainittua anomusta evättäväksi“.

Valiokunta puoltaa seuraaville yrityksille annettavaksi niiden pyytämät rahamäärät, nimittäin Konvalescenthem—Toipumakoti-yhdistykselle (7,000 markkaa), Lastenhoidon edistämisyhdistykselle sen yleisiin tarkoituksiin (13,000+2,000 markkaa), Risatautisten lasten parantolayhdistykselle (4,000+500 markkaa) ja Maitopisara-yhdistykselle (8,000 markkaa). Lastenhoitoyhdistykselle oli Pippingsköldin turvakodin voimassapitoa varten viime vuonna myönnetty 2,000 markkaa ja nyt on anottu 5,000 markkaa, mutta valiokunta puoltaa myönnettäväksi 4,500 markkaa (3,000+1,500 markkaa). Helsingin Naisvoimistelijoille ehdottaa valiokunta myönnettäväksi 400 markkaa. Keuhkotautisten hyväksi toimivan keräystoimikunnan ja Eläinsuojeluyhdistyksen anomuksia on valiokunta katsonut olevan tällä kertaa ehdottaminen evättäväksi, varsinkin kun nämä yritykset on kahtena viime vuonna avustusten jaossa jätetty apurahaa vaille.

N:o 29—35.

Sosiaalilautakunta

on näistä hakemuksista lausunut seuraavaa:

„Puheena olevia anomuksia esitellessään on Sosiaalilautakunta nyt samoin kuin viime vuonnakin katsonut olevansa velvollinen ottamaan huomioon sen verratan rajoitettujen rahamäärän, minkä kaupunki nyttemmin voi käyttää semmoisten yleishyödyllisten yritysten avustamiseen, jotka edellisinä vuosina olivat saaneet määrärahoja kaupungille tulevasta Anniskeluosakeyhtiön voittovarain osuudesta.

Helsingin Palvelijatar-yhdistys on jo kolmena vuonna saanut vuosittain 4,000 markkaa palvelijatarmajalansa voimassapitoon. Niinkuin yhdistyksen antamista kertomuksista lähemmin näkyy, on tämä majala, joka vuonna 1915 muutti omaan, varta vasten sisustettuun huoneistoonsa, saavuttanut yhä suurempaa merkitystä, sen antamain yösiunain luku kun on lisääntynyt 10,961:stä vuonna 1915 16,385:en vuonna 1916. Vieraita oli 1,300, joten he kukin oleskelivat majalassa keskimäärin 12 vuorokautta. Majalaankin on paikkakunnalla vallitseva asunnonpuute suuresti vaikuttanut. Usein ovat yövieraat käyttäneet kaiken tarjona olevan tilan eikä kaikkia majanetsijöitä kuitenkaan ole voitu vastaanottaa. Ruokalanakin ovat sekä yövieraat että sivulliset majalaa käyttäneet. Sosiaalilautakunta on sitä mieltä, että puheena oleva laitos kuuluu niihin, joiden olemassaolo ja mikäli mahdollista edelleen kehittäminen etusijassa on turvattava antamalla apurahaa yleisistä varoista, ja pyytää lautakunta sentähden mitä hartaimmin puoltaa yhdistyksen anomusta että sille edelleen myönnettäisiin 4,000 markan määräraha mainittuun tarkoitukseen.

Jossain määrin samansukuista on *Valkonauhan* harjoittama niin sanottu suojelutoiminta, jota toimitetaan yhdistyksen rautatielähetyksen avulla ja voimassa pitämällä työtä etsiväin naisten majalaa, joita toimintahaarojaan varten yhdistys viime vuonna

sai kaupungilta 2,000 markan määrärahan. Yhdistys on nyt puheena oleviin tarkoituksiin anonut 4,000 markan apurahaa. Kun majalassa kuitenkin viime vuonna käyettiin ainoastaan 1,596 yösiijaa eikä se siis voi vetää vertoja palvelijatarmajalalle, ei Sosialilautakunta, vaikka onkin ottanut huomioon, että Valkonauhan rautatielähetys viime vuonna otti hoitoonsa noin 1,200 maaseudulta saapuvaa nuorta naista, ole katsonut voitavansa yhdistykselle puoltaa enempää kuin 2,000 markkaa yhdistyksen majalan ja rautatielähetysten voimassapitoon.

Martta-yhdistyksen Helsinginosaston ruuanlaittokurssit ovat niitä yrityksiä, jotka Sosialilautakunta on useana vuonna asettanut ensi sijalle puoltaessaan määrärahoja annettavaksi käytettävänä olevista varoista, ja sai haaraosasto viime vuonna mainittuja kurssiaan varten 3,000 markan määrärahan. Kun tämä määräraha viime vuonna osottautui riittämättömäksi, niin että haaraosaston täytyi supistaa toimintaansa tällä alalla, ja kun varsinkin nykyisen kalliin ajan vallitessa kaikkiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvain emäntäin järkipäiväruuanlaiton opetus on erittäin tärkeä, on Sosialilautakunta epäilemättä puoltanut haaraosastolle mainittua tarkoitusta varten myönnettäväksi 4,000 markkaan korotettua määrärahaa.

Helsingin Talousopisto, joka vuonna 1915 sai 1,000 markan apurahan työläisluokan naisille toimeenpanemiaan ruuanlaittokursseja varten, sai viime vuonna saman suuruisen määrärahan työläisnaisten ompelukurssien toimeenpanoa varten. Tällä kertaa opiston johtokunta, professorinrouva J. Schybergson ja tohtorinrouva Karin Mickwitz, ilmoittaen tarveaineiden puutteen estävän ompelukursseja jatkamasta, anoo jälleen 2,000 markan apurahaa edellä mainittuja ruuanlaittokursseja varten. Siihen nähden mitä edellä on sanottu ruuanlaiton opetuksen merkityksestä nykyoloissa on Sosialilautakunta, vaikka Lautakunnassa onkin ilmaantunut erimielisyyttä puheena olevien kurssien tarkoituksenmukaisuudesta sekä asiasta on äänestetty, katsonut voitavansa niille puoltaa 1,000 markan määrärahaa.

Suomen Naisyhdistyksen työläisnaisten kesäsiirtolaa on kaupunki jo useana vuonna avustanut, viime vuonna 1,500 markalla. Kun kesäsiirtola, jossa vuosittain on tarjottu lepoa ja virkistystä noin 50 työläisnaiselle, täyttää erittäin kannatusta ansaitsevan tarkoituksen ja sen voimassapitokustannukset tietenkin nykyään ovat kohonneet, minkätähden määräraha jo viime kesänä osottautui riittämättömäksi, pyytää Sosialilautakunta puoltaa myönnettäväksi anottua 1,600 markkaan korotettua määrärahaa puheena olevan siirtolan voimassapitoon.

Sama yhdistys on niinkään anonut 1,700 markkaa avustukseksi n. s. „Z. Tope-liuksen nuorisokirjaston“ voimassapitoon. Puheena olevan kirjaston ahkeraan käyttämiseen nähden ja kun sitä on vaikea järkipäiväisesti kehittää ja hoitaa pääasiallisesti vapaaehtoisilla voimilla ja apuvaroilla sekä huomioon ottaen senkin, että kaupunginkirjaston haaraosaston voimassapito lapsia ja nuorisoa varten kaupungin lounaisosissa, mihin puheena oleva nuorisokirjasto on sijoitettu, tuottaisi kaupungille melko paljon suurempia menoja, oli Sosialilautakunta sekä vuonna 1915 että vuonna 1916 puoltanut kirjastolle myönnettäväksi 1,200 markan määrärahaa, jota Kaupunginvaltuusto ei kuitenkaan myöntänyt. Sosialilautakunta ei kuitenkaan ole katsonut olevan syytä luopua aikaisemmasta kannastaan tässä asiassa, ja pyytää sentähden Valtuuston suosiollisesti harkittavaksi alistaa, eikö mainitulle nuorisokirjastolle tällä kertaa voitaisi myöntää aikaisemmin puollettua 1,200 markan apurahaa.

Helsingin Kansanopistoseura, joka tosin aikaisemmin, mutta ei kahtena viimeksi kuluneena vuonna, on kunnalta saanut apurahaa suomenkielisten esitelmän toimeenpanemiseksi työntekijöille esikaupungeissa, on mainittuun tarkoitukseen anonut 2,500 markan

määrärahaa. Kun kaupungilla, jolla on varraten paljon kustannuksia kaupungin työväenopistossa annetun opetuksen kannattamisesta, ei ole viime vuosina ollut varoja käytettävänä puheena olevan yhdistyksen harjoittaman valistustyön edistämiseen, ei Sosialilautakunta ole katsonut voivansa puoltaa tässä puheena olevaa anomusta.

Esikaupunkilaisväestön sivistystarpeisiin nähden Lautakunta kuitenkin pyytää ehdottaa, että Kaupunginvaltuusto päättäisi kehottaa työväenopiston suomenkielisen osaston johtokuntaa yksissä neuvoin Helsingin Kansanopistoseuran edustajain kanssa ottamaan harkittavaksi, voisiko ja millä tavoin opisto tyydyttää työväenopetuksen tarvetta esikouppungeissa.

Sosiaalilautakunnan tässä edellä puoltamat määrärahat nousevat kaikkiaan 13,800 markkaan, sen sijaan että Lautakunnan ylitvalvonnan alaisille yhdistyksille ja laitoksille viime vuonna myönnettiin yhteensä 11,500 markkaa, ja rohkenee Sosialilautakunta lausua toivomuksen, että sen puoltamat määrät voitaisiin myöntää edellä mainittuihin tarkoituksiin.“

Sen johdosta että on välttämätöntä noudattaa säästäväisyyttä avustusvarain jaossa, ehdottaa valiokunta evättäviksi Helsingin Talousopiston anomuksen kannatusavun myöntämisestä ruuanlaittokursseja varten ja Suomen Naisyhdistyksen anomuksen Z. Topeliuksen nuorisokirjaston avustamisesta, vaikka näiden yritysten yleishyödyllinen tarkoitus on kieltämätön. Talousopistolle anotusta määrärahasta on Sosialilautakunnassakin ilmaantunut eriäviä mielipiteitä, vähemmistö kun on tahtonut sen kokonaan evätä. Z. Topeliuksen nuorisokirjaston kasvattavaa tarkoitusta edistää ainakin jossain määrin kaupunginkirjastokin. Helsingin Palvelijataryhdistykselle, Valkonauhan suojelutoimintaa ja Martta-yhdistyksen Helsinginosaston toimeenpanemia työläisnaisten ruuanlaittokursseja varten on valiokunta puoltanut annettavaksi Sosialilautakunnan ehdottamat rahamäärät eli kullekin 4,000, 2,000 ja 4,000 markkaa (3,500 + 500 markkaa). Suomen Naisyhdistyksen kesäsiirtolan kannatusavuksi puolletaan myönnettäväksi 1,500 markkaa. Helsingin Kansanopistoseuran, joka aikaisemmin, ei kuitenkaan kahtena viime vuonna, on saanut apurahaa kunnalta, on samoin kuin Helsingin ruotsinkielisen kansanopistonkin katsottu ansaitsevan kannatusapua toimintansa edistämiseksi, ja on valiokunta sentähden tälle laitokselle puoltanut annettavaksi 1,500 markkaa lisämäärärahasta. Kansanopistoseuran toiminta lienee alistettava suomenkielisen kansakoulujohtokunnan valvonnan alaiseksi.

N:o 36.

Vaivaishoitohallitus

lausuu tästä anomuksesta seuraavaa:

„Lähetekirjelmässä viime maaliskuun 16 päivältä on Kaupunginvaltuuston Valmisteluvaliokunta käsenyt Vaivaishoitohallituksen antaa lausunnon Helsingin Sokeainyhdistyksen anomuksen johdosta että yhdistykselle myönnettäisiin 2,000 markan määräraha,

jotta se voisi vuokrata sokeille kokoussalin tässä kaupungissa, ja vastaanotettaisiin samassa huoneistossa niinkään työtarjouksia.

Tämän johdosta Vaivahoitohallitus, palauttaen lähetekirjat, pyytää kunnioittaen puoltaa myöntymistä Sokeainyhdistyksen anomukseen. Kuitenkin tulisi yhdistyksen Vaivahoitohallituksen mielestä koettaa sopia jonkin muun yhdistyksen, esimerkiksi Kuuro-myökkäyhdistyksen kanssa, yhteisen huoneiston hankkimisesta, ja olisi, jos tämä käy päinsä, mistä seikasta Sokeainyhdistyksen olisi hankittava lähempi selko, määrärahasumma sovitettava tämän mukaan.

Helsingin Sokeainyhdistyksen anomaa määrärahaa kokoushuoneiston vuokraamiseksi kaupungin sokeille ei valiokunta ole katsonut voivansa nykyoloissa puoltaa, kun tuollaista määrärahaa ei ole aikaisemmin myönnetty.

N:o 37.

Kaupunginvaltuustolle annettussa, marraskuun 15:ntenä 1916 päivätyssä kirjelmässä oli *Sokeain ystävien yhdistys* maininnut, että se täällä pitää voimassa kahta sokeain työkoulua, toista naisia ja toista miehiä varten, ollen oppilaiden ikä 20—40 vuotta. Miesten työkoulu, joka on toiminut vuodesta 1900 lähtien ja jossa käy vuosittain 28—30 oppilasta ja jonka oppiaika on 2—4 vuotta, on vuosittain saanut kannatusapua valtiolta 12,000 markkaa ja juovutusjuomavaroista 1,000—2,500 markkaa. Valtioapu, joka viimeksi myönnettiin 3 vuodeksi, lakkasi 1916 vuoden päättyessä ja epätietoista on, myönnetäänkö sitä edelleen. Elantokustannusten kohoamisen johdosta on koulun voimassapito vaatinut entistä suurempaa kannatusapua yhdistykseltä sekä tuottanut 5,000 markan vajauksen. Kun yhdistyksen pieni pääoma siten on kiinni koulussa, mutta yhdistys, jonka tehtäviin kuuluu huolenpito sokeiden sekä henkisestä että aineellisesta hyvinvoinnista, tarvitsee sangen runsaasti pääomaa voidakseen ulkomailta hankkia työaineita, joiden hinnat ovat kalliit ja jotka on maksettava edeltäpäin, eivät yhdistyksen käyttövarat riitä koulun ulkopuolella olevain sokeiden avustamiseen, minkätähden yhdistys on pyytänyt 5,000 markan apurahaa sokeain hyväksi perustetusta F. J. von Beckerin testamenttirahastosta vuodeksi 1916 sekä ensintuleviksi kolmeksi vuodeksi.

Asiasta joulukuun 18 päivänä 1916 antamassaan lausunnossa Rahatoimikamari esittämillään syillä esitti käsityksensä, että puheena olevan testamenttirahaston korkovaroja ei voinut käyttää mainittuun tarkoitukseen. Kamari esitti, että Kaupunginvaltuusto, hylkäämällä yhdistyksen anomuksen saada neljänä vuonna rahaston varoista määrärahaa, osottaisi 5,000 markkaa vuodeksi 1917 sen vajauksen täyttämiseksi, mikä vuonna 1916 syntyisi yhdistyksen voimassapitämän sokeain miesten työkoulun menosääntöön.

Asiaa Kaupunginvaltuustolle tammikuun 30 päivänä kuluvaan vuoteen esiteltäessä kuitenkin todettiin, että vuodelta 1916 ei ollut olemassa vajausta, minkä-

tähden yhdistyksen anomus määrärahan osottamisesta mainittua vuotta varten hyljättiin. Mitä tuli anomukseen muuten, niin ja samalla kun Valtuusto hyväksyi Rahatoimikamarin käsityksen, että F. J. von Beckerin rahaston korkovaroja ei voinut yhdistykselle myöntää puheena olevaan tarkoitukseen sekä että yhdistyksen anomusta apurahan myöntämisestä vuotta 1917 pitemmäksi ajaksi ei ollut otettava tutkittavaksi tässä yhteydessä, päätti Valtuusto, että kysymys määrärahan myöntämisestä yhdistyksen sokeain miesten työkoulun voimassapitoon vuonna 1917 otetaan käsiteltäväksi jaettaessa sitä 200,000 markan määrärahaa, mikä on rahasääntöön pantu yleishyödyllisten yritysten ja laitosten tukemiseksi.

Valiokunta on katsonut Sokeain Ystävien yhdistyksen ansaitsevan jatkuvaa kannatusapua, mutta kun yhdistyksen työkoulun oppilaista suuri osa (nykyään 19 26:sta) on semmoisia, jotka eivät ole kotoisin Helsingin kaupungista, sekä kun yhdistyksen on ilmoitettu saaneen valtioapua kuluvaan vuodeksi, on valiokunta katsonut olevan ehdottaminen, että yhdistykselle myönnettäisiin 2,000 markan apuraha lisämäärärahasta.

N:o 38.

Kadun lasten ystävien yhdistys on Kaupunginvaltuustolta anonut 10,000 markan määrärahaa toimintansa avustamiseksi. Tämän johdosta antamassaan lausunnossa Kasvatuslautakunta huomauttaa, että yhdistyksen toimintaohjelma on niin laaja, että se asettaa toteuttajilleen sängen suuria vaatimuksia. Se, minkä Kasvatuslautakunta on saanut tietoonsa jo käyntiin pannusta yhdistyksen työn haarasta, ei kuitenkaan ole sitä laatua, että se osottaisi yhdistyksen käytettävänä olevan tähänkään tarkoitukseen riittäviä sopivia voimia. Yhdistyksellä ei myöskään ole käytettävänä mainittavia omia varoja ja koko toiminta perustunee siihen, mikä Kaupunginvaltuusto ehkä voi sen kannattamiseksi myöntää. Kun Kaupunginvaltuusto jo on myöntänyt Nuorten Miesten Kristilliselle Yhdistykselle verraten runsaan apurahan saman laatuista kasvatustoimintaa varten ja tuskin ainakaan nykyään käynee pitäminen suotavana, että apuraha samantapaisen tarkoituksen hyväksi myönnetään yhdistykselle, joka työskentelee ensinmainitusta yhdistyksestä erillään, ei Kasvatuslautakunta ole tällä kertaa voinut puoltaa tehtyä anomusta. Tähän lausuntoon on Rahatoimikamarikin yhtynyt.

Viranomaisten esittämistä syistä on valiokuntakin puolestaan katsonut olevan ehdottaminen esillä olevaa anomusta hyljättäväksi.

N:o 39.

Suomen Laulu, jolle Kaupunginvaltuusto vuonna 1914 antoi anniskeluvaroista 3,000 markan apurahan, mutta joka kahtena viime vuonna on käyttö-

varain puutteessa jätetty kannatusta vaille, anoo kuluvaksi vuodeksi 3,000 markan apurahaa. Seura huomauttaa, että sen hoitokulut ovat tuntuvasti lisääntyneet ja tulot vähentyneet, minkätähden se tarvitsisi apurahaa kaupungin varoista.

Musiikkilautakunta viittaa siihen asemaan ja tärkeään tehtävään, mikä tällä lauluseuralla nykyään on maamme musiikkielämässä, sekä pitää toivottavana, että seura tärkeän sivistystehtävänsä täyttämiseksi saisi anomansa apurahan.

Valiokunta tosin havaitsee anomuksen ansaitsevan huomiota, mutta ei kuitenkaan ole katsonut voivansa puoltaa myönnettäväksi apurahaa tähän tarkoitukseen, koska apurahat tällä kertaa on rajoitettu yhteiskuntapoliittisessa tarkoituksessa köyhempään kansanluokkain hyväksi toimiviin yrityksiin, jota vastoin muut yritykset, olivatpa kuinka hyödyllisiä tahansa, täytyy jättää kannatusapua vaille.

Tehdyt anomukset sekä niissä pyydyt avustusmäärät, viime vuonna myönetyt apurahat sekä asianomaisten hallitusten ja lautakuntain puoltamat määrät esitetään seuraavassa katsauksessa, jossa myös mainitaan valiokunnan itsekuhunkin anomukseen nähden tekemä ehdotus.

Ehdotus apurahain antamiseksi yleishyödyllisiä yrityksiä varten olevasta määrärahasta vuonna 1917.

N:o	H a k i j a	Haettu määrä Smk	Edellisenä vuonna myönnetty määrä Smk	Asianomaisen lautakunnan puoltama määrä Smk	Valiokunnan ehdottama määrä	
					varsin. määrärahasta Smk	lisämäärärahasta Smk
1	Helsingin kansanlastentarhain kesäsiirtolakomitea kesäoleskelun hankkimiseksi lapsille.....	6,000:—	5,200:—	6,000:—	5,500:—	—
2	Neidit Therese Wuorenheimo ja Elsa Borenius Hermannin lastentarhan lastenseimelle	4,400:—	3,950:—	4,400:—	4,200:—	—
3	Rouva Nora Krogerus lasten työtuvalle	4,000:—	3,400:—	4,000:—	3,600:—	—
4	Neidit Elsa Olin, Louise Stoltzenberg ja Lydia Wendell Töölön työtuvalle	700:—	350:—	700:—	600:—	—

5	Neiti Bertha Hannén lasten työtuvalle	1,000:—	1,000:—	1,000:—	1,000:—	—
6	Professorinrouva Hanna Wasenius y. m. lastenseimen voimassapitoon Fredriksperissä.....	5,000:—	3,500:—	5,000:—	4,000:—	200:—
7	Helsingin ruots. kansakoulujenopettaja- ja opettajataryhdistyksen toimikunta: a) kesäsiirtoloille.....	19,000:—	11,000:—	19,000:—	14,000:—	5,000:—
	b) tuberkulootisten ja risatautisten oppilaiden virkistyskodin voimassapitoon	6,000:—	5,000:—	6,000:—	5,000:—	1,000:—
8	Helsingfors svenska folkhögskola	1,500:—	1,000:—	1,500:—	1,000:—	500:—
9	Ungdomsförbundet Fylgia toimintansa hyväksi	1,000:—	1,000:—	1,000:—	1,000:—	—
10	Helsingin Kuuromykkäyhdistys lastentarhakoululle.....	1,000:—	1,000:—	1,000:—	1,000:—	—
11	Helsingin suomenkielisten kansakoulujen opettaja- ja opettajataryhdistyksen toimikunta kesäsiirtoloja varten	50,000:—	28,500:—	50,000:—	38,000:—	12,000:—
12	Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys työttömään poikain veistolaituksen voimassapitoon	9,000:—	9,000:—	9,000:—	9,000:—	—
13	Töölön koulupuutarhan toimikunta lasten kesätyöskentelyä varten.....	3,000:—	2,500:—	3,000:—	2,700:—	—
14	Arbetets Vänner (emäyhdistys) lasten kesätyöskentelyn järjestämiseksi	1,200:—	1,000:—	1,200:—	1,000:—	200:—
15	Saman yhdistyksen Sörnäs in osasto samaa tarkoitusta varten.....	1,200:—	1,000:—	1,200:—	1,000:—	200:—
16	Finlands allmänna folkskollärare- och lärarinneförening yhdistyksen Helsingin piiri lasten kesätyöskentelyä varten	6,000:—	—	6,000:—	—	2,000:—
17	Helsingin Opettajaliiton puutarhakomitea puutarha- ja muun kesätyöskentelyn järjestämiseksi lapsille	6,500:—	—	6,500:—	—	2,200:—
18	Valkonauha-yhdistys kahden lastenkotinsa voimassapitoon	4,000:—	10,000:—	14,000:—	11,500:—	1,500:—
19	Köyhäin lasten työkotien toimikunta ..	137,918:19	22,830:—	37,000:—	31,000:—	6,000:—

20	Kaupunkilähetys	12,500:—	12,500:—	12,500:—	12,500:—	—
21	Rouvasväenyhdistys lastenkodilleen..	6,000:—	6,000:—	6,000:—	6,000:—	—
22	Konvalescenthem—Toipumakoti-yhdistys	7,000:—	7,000:—	7,000:—	7,000:—	—
23	Lastenhoidon edistämisyhdistys:					
	a) yleisiä tarkoituksiaan varten	15,000:—	12,000:—	15,000:—	13,000:—	2,000:—
	b) Pippingsköldin turvakotia varten	5,000:—	2,000:—	5,000:—	3,000:—	1,500:—
24	Risatautisten lasten parantolayhdistys..	4,500:—	3,500:—	4,500:—	4,000:—	500:—
25	Maitopisara-yhdistys toimintaansa varten	8,000:—	8,000:—	8,000:—	8,000:—	—
26	Helsingin Naisvoimistelijat naisten urheiluharjoituksia varten	500:—	400:—	500:—	400:—	—
27	Keräystoimikunta varattomain keuhkotautisten hyväksi lastenkylpylän voimassapitoon	3,000:—	—	Fuolletaan sillä edellytyksellä että on jäljellä tarpeellisia varoja, sitenkin muut Terveystoimikunnan puoltamat apurahat on annettu.	—	—
28	Suomen Eläinsuojeluyhdistys eläinsuojeluskonttorin voimassapitoon	1,000:—	—	Ehdotetaan evättäväksi.	—	—
29	Helsingin Palvelijatyryhdistys palvelijatarkotinsa voimassapitoon	4,000:—	4,000:—	4,000:—	4,000:—	—
30	Valkonauha-yhdistys suojelutoimintaansa varten	4,000:—	2,000:—	2,000:—	2,000:—	—
31	Martta-yhdistyksen Helsinginosasto työlläisnaisten ruuanlaittokursseja varten	4,000:—	3,000:—	4,000:—	3,500:—	500:—
32	Helsingin Talousopisto työlläisnaisten ruuanlaitokursseja varten	2,000:—	1,000:—	1,000:—	—	—
33	Suomen Naisyhdistys työlläisnaisten kesäsiirtolaa varten	1,600:—	1,500:—	1,600:—	1,500:—	—
34	Sama yhdistys Z. Topeliuksen nuorisokirjasto varten	1,700:—	—	1,200:—	—	—
35	Helsingin Kansanopistoseura esitelmän toimeenpanoa varten	2,500:—	—	Ehdotetaan evättäväksi.	—	1,500:—

36	Helsingin Sokeainyhdistys kaupungissa olevain sokeain kokoushuoneen vuokraamiseksi	2,000:—	—	Puolletaan, mutta apuraha määrätään sittenkun on yhdistys hankkinut tiedon, onko saatavissa jonkin muun yhdistyksen kanssa yhtelnen huoneisto.	—	—
37	Sokeain Ystävain yhdistys työkouluuun varten	5,000:—	1,500:—	5,000:—	—	2,000:—
38	Kadun lasten ystävain yhdistys toimintansa hyväksi	10,000:—	—	Ehdotetaan evättäväksi.	—	—
39	Suomen Laulu toimintansa hyväksi	3,000:—	—	3,000:—	—	—
Yhteensä Smk		280,718:19	175,630:—	257,800:—	200,000:—	38,800:—

Edellä lausutun johdosta valiokunta esittää Kaupunginvaltuuston päätettäväksi:

että valiokunnan edellä olevassa katsauksessa puollamat määrärahat myönnetään;

että tästä johtuviin menoihin käytetään:

a) puheenalaista tarkoitusta varten kuluvan vuoden budjetin 15 P. L kohdalla oleva 200,000 markan määräraha; ja

b) sen lisäksi tarvittava lisämääräraha, 38,800 markkaa, Valtuuston käyttövaroista;

että ne yhdistykset, seurat ja yksityishenkilöt, joille apurahoja myönnetään, asetetaan kaupungille tulevain juovutusjuomavoittovarain käyttämisestä marraskuun 25 päivänä 1913 annettujen määräysten alaisiksi varain asianmukaiseen käyttöön nähden siten, että

työtupain, työkoulujen ja lastenseimien sekä kansanlastentarhain kesäsiirtolain johtajattaret ja asianomaiset toimikunnat ovat kansanlastentarhain Johtokunnan alaiset;

Helsingin kansakoulujen opettaja- ja opettajataryhdistykset, Ungdomsförbundet Fylgia, Helsingin Kuuromykkäyhdistys, Helsingfors svenska folkhögskola ja Helsingin Kansanopistoseura asianomaisen kansakoulujohtokunnan alaiset;

Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys, lasten kesätyökentelykurssien johtajattaret ja asianomaiset toimikunnat, Valkonauha-yhdistys lastenkotiensa puolesta, Köyhäin lasten työkodit sekä Kaupunkilähetys ja Rouvasväenyhdistys vastaanottokotiensa puolesta Kasvatustalokunnan alaiset;

Konvalescenthem-Toipumakoti-yhdistys, Lastenhoidon edistämisyhdistys, Risatautisten lasten parantolayhdistys, Maitopisara-yhdistys ja Helsingin Naisvoimistelijat Terveidenhoitolautakuunan alaiset;

Helsingin Palvelijataryhdistys, Valkonauha-yhdistys suojelutoimintansa puolesta, Martta-yhdistyksen Helsingin-osasto ja Suomen Naisyhdistys Sosialilautakunnan alaiset;

Kaupunkilähetys muun toimintansa kuin vastaanottokotiensa puolesta sekä Sokeain Ystävain yhdistys Vaivahoitohallituksen alaiset;

että lisäehtoina ja määräyksinä seuraavain apurahain nauttimiseen nähden säädetään asianomaisten apurahansantajain noudatettavaksi;

Nuorten Miesten Kristillisen Yhdistyksen: että, jos jotakin säästyy yhdistyksen veistokurssin oppilaiden palkkaamiseen myönnetystä rahamäärästä, tätä säästöä ei saa käyttää muihin tarkoituksiin, vaan on se, jos yhdistykselle ensi vuonna määrärahaa myönnetään, otettava lukuun;

Konvalescenthem—Toipumakoti-yhdistyksen: että yhdistys kodissaan vuoden umpeen varaa maksutta sijaa vähintään kymmenelle varattomalle, Helsingin kaupungin sairaaloista poistetulle naispuoliselle potilaalle;

Risatautisten lasten parantolayhdistyksen; että yhdistys ensi kesänä noin neljän kuukauden ajaksi luovuttaa kahdeksan maksutonta sijaa Högsandin parantolassa potilaille, jotka Vaivahoitohallitus sinne ehdottaa;

kaikkien avustusta saavain yritysten, jotka myöntävät tarvitseville henkilöille apua vastaavaa korvausta saamatta: että, samalla kun niiden tulee sopivissa tapauksissa tehdä ero täällä kotipaikkaoikeutta nauttivain ja muiden täällä oleskelevien henkilöjen välillä, apurahain nauttimiseen on liitettävä lisäehdoksi, että asianomaisen yhdistyksen tulee jokaisessa eri tapauksessa Vaivaishoitohallituksen rekisteritoimistosta hankkia tarkka tieto avunanojan oloista sekä, sitä mukaa kuin avustusta muodossa tai toisessa annetaan, ilmoittaa se toimistoon rekisteröitäväksi, samoin kuin avustusten myöntämisen ja käyttämisen valvontaan nähden alistua niihin määräyksiin, joita Vaivaishoitohallitus tai asianomainen lautakunta Vaivaishoitohallituksen esityksestä katsonee tarpeelliseksi antaa; sekä

että asianomaisille hallituksille ja lautakunnille on annettava Kaupunginvaltuuston edellä kerrotuista päätöksistä tieto niiden asiana oleviin toimeenpiteisiin ryhtymistä varten.

Helsingissä, toukokuun 9 päivänä 1917.

V. T. Rosenqvist.

A. de la Chapelle.

Gust. Rud. Idman.

Martti Ruuth.

J. J. Sederholm.

John Uggla.

Lausunto eräiden kunnan virka- ja palvelusmiesryhmäin tekemäin palkanparannusanomusten johdosta.

Kaupunginvaltuustolle

kalliinajanlisäyksiä jakamaan asetetulta Valiokunnalta.

Kuluvan toukokuun 8 päivänä pitämässään kokouksessa päätti Kaupunginvaltuusto Valiokuntaan lähettää

a) Terveystoimikunnan esityksen lihantarkastusaseman henkilökunnan pohjapalkan korottamisesta 40 %:lla sekä nykyisen kalliinajanlisäyksen pysyttämistä ennallaan; ja

b) Liikennekonttorin esityksen 25 markan kuukausittaisen palkankorotuksen myöntämisestä kullekin konttorin vahtimestarille sekä mainittujen toimihenkilöiden oikeuttamisesta saamaan ikäkorotuksen määräaikaisesta palveluksesta.

Sen ohessa on Valmisteluvaliokunta t. k. 11 päivänä lausunnon saamiseksi Valiokuntaan lähettänyt alempana luetellut, Kaupunginvaltuustolle saapuneet, palkanjärjestelyä tarkoittavat esitykset, nimittäin:

1) Terveystoimikunnan esityksen että työtarkastajille, terveystoimikunnan ja terveystoimikunnan kaitsijoille, Terveystoimikunnan vahtimestarille, terveystoimikunnan desinfioitsijoille, kaupungin terveydellisten tutkimusten laboratorin henkilökunnalle sekä useimmille muille Lautakunnan toimialalla palveleville henkilöille myönnettäisiin tuntuvaa palkanlisäystä korotettuna kalliinajanlisäyksenä;

2) Nickbyn sairaalan hoitohenkilökunnan anomuksen palkkain korottamisesta 50 %:lla;

3) suomenkielisten kansakoulujen apulaistarkastajan anomuksen hänen palkkansa korottamisesta 6,000 markasta 8,500 markkaan;

4) Maistraatin ehdotuksen että Maistraatin kanslian kaupunginpalvelijoille sekä kaikille ulosottoapulaisille kullekin myönnettäisiin 125 markan ylimääräinen lisäys kuluvan vuoden alusta lukien, niin kauan kuin nykyistä kallista aikaa jatkuu tai asiasta muuta määrättäneen;

5) Yhteisen Raastuvanoikeuden esityksen että kaikkien kahdeksan Raastuvanoikeudessa palvelevan vakinaisen ja kolmen ylimääräisen kaupunginpalvelijan pohjapalkka, pysyttämällä nykyisellään niiden mainittujen virkailijain ikä- ja kalliinajanlisäykset, jotka tuollaisia lisäyksiä saavat, määrättäisiin kuluvaan huhtikuun 1 päivästä lukien 300 markaksi kuukaudessa; että määräraha yhden-toista kaupunginpalvelijan viransijaisten palkkaamiseksi kahden viikon kesäloman aikana korotettaisiin niin, että se, lukien kullekin 100 markkaa, kohoaisi kaikkiaan 1,100 markkaan; sekä että mainituista korotuksista johtuvaa lisämenoa varten kuluvaksi vuodeksi osotettaisiin 15,100 markan lisämääräraha;

6) kaupungin teknillisten laitosten Hallituksen ehdotuksen että Kaupunginvaltuusto päättäisi vahvistaa uudet, tuntuvasti korotetut tariffit kalliinajanlisäysten myöntämiseksi kaupungin teknillisten laitosten virka- ja palvelusmiehille sekä että korotetut kalliinajanlisäykset maksettaisiin asianomaisille huhtikuun 1 päivästä kuluvaan vuotta;

7) kaupungin yleisten töiden Hallituksen ehdotuksen että metsänvartijoille ja Rakennuskonttorin vahtimestareille myönnettäisiin palkankorotusta kullekin 70, 80 ja 85 %, varastonhoitajalle 60 %, kaupungingeodeetille 25 %, kaupunginpuutarhurille 10 %, puhtaanapitolaitoksen johtajalle 25 %, avustavalle kaupungin- asemakaava-arkkitehdille 20 %, kaupungin asemakaava-arkkitehdille 10 %, avustavalle kaupunginarkkitehdille 45 %, kaupunginarkkitehdille 15 %, avustaville työpäälliköille kullekin 25, 40 ja 45 % sekä työpäällikölle 15 %, kaikki lukien huhtikuun 1 päivästä kuluvaan vuotta;

8) Satamakonttorin esityksen että vanhemman satamavahtimestarin kuukausipalkka korotettaisiin 200:sta 300 markkaan, nuoremman satamavahtimestarin ja tarkastuskonstaapelin Smk:sta 133:33 Smk:aan 250, satamakonstaapelien kunkin 125 markasta 200 markkaan, pakkaajain ja runsijain kunkin 75 markasta 125 markkaan; sekä

9) Kaupunginvaltuuston kanslian vahtimestarin ja vahtimestariapulaisen anomuksen heidän pohjapalkkansa korottamisesta 100 %:lla.

Edellä mainitut anomukset, lukuun ottamatta N:o 9 kohdalla mainittua, on Kaupunginvaltuuston Valmisteluvaliokunta lähettänyt Rahatoimikamariin lausuntojen saamiseksi, ja Kamari on niistä antanut lausunnot huhtikuun 19:ntenä sekä toukokuun 3:ntenä ja 10:ntenä kuluvaan vuotta päivätyissä kirjelmissä. Ensinmainittu kirjelmä koskee Liikennekonttorin vahtimestarien palkanjärjestelyä, ja Rahatoimikamari puoltaa Konttorin tekemää esitystä, mikäli koskee pohjapalkan korottamista. Sittenkin kuluvaan toukokuun alussa ottaessaan tarkastettavaksi muiden edellä mainittujen henkilöryhmäin tekemät palkankorotus-anomukset asettui Rahatoimikamari sille periaatteelliselle kannalle, että osittaisia palkankorotuksia ei olisi myönnettävä, vaan sen sijaan mahdollisimman pian käytävä uudestaan järjestämään kalliinajanlisäyksiä. Tämän kantansa tueksi esittää Rahatoimikamari seuraavaa:

„Mikäli Rahatoimikamarille on tunnettua, on osin palkkain ja osin kalliinajanlisäysten korotusta tarkoittavia esityksiä odotettavana useista kaupungin hallituksista ja lautakunnista. Niinpä lienevät kaupungin teknillisten laitosten ja yleisten töiden hallitukset sekä asianomaiset kansakoulujohtokunnat käsitelleet tähän kuuluvia kysymyksiä ja olleet sitä mieltä että myönteiseen suuntaan käyviin toimenpiteisiin olisi mahdollisimman pian ryhdyttävä. Kunnan eri laitosten palvelusmiehetkin lienevät päättäneet anoa palkkaetujensa parantamista. Näin ollen on Rahatoimikamarista näyttänyt oikeuden ja yhdenmukaisen menettelyn saavuttamiseksi olevan tarpeellista, että kutakin saapuvaa anomusta ei harkittaisi erikseen, vaan olisi kaupunginviranomaisten otettava tutkittavaksi palkkakysymys koko laajuudessaan. Rahatoimikamarin mielestä ei ainoastaan olisi oikeudenmukaista, vaan olojen vaatimaakin, että tämä asia mahdollisimman pian saisi ratkaisunsa. Tässä kävisi menetteleminen joko niin, että toimeenpantaisiin yleinen palkkain järjestely, tai myös niin, että nykyisten kalliinajanlisäysten perusteet laadittaisiin uudestaan. Samoista syistä kuin ennenkin ei Rahatoimikamari katso nytkään voivansa puoltaa ensiksi mainittua keinoa. Sillä osin veisi yleinen palkkain järjestely tuntuvasti aikaa, osin täytyy syyllä epäillä, onko nykyinen ajankohta tähän sopiva. Lisäksi on huomattava, että yleinen palkkain järjestely varsin luultavasti tuottaisi kaupungille sangen tuntuvia lisämenoja. Kalliinajanlisäysten perusteiden uudestijärjestäminen sitä vastoin on Rahatoimikamarin mielestä oikeudenmukainen ja nopeasti toimeenpantavissa. Rahatoimikamarilla on aikaisemmin ollut tilaisuus lausua mielensä kalliinajanlisäysten laskemisessa noudatettavista periaatteista, ja Kamari on tälläkin kertaa sitä mieltä, että korotettuja kalliinajanlisäyksiä olisi myönnettävä. Kun Rahatoimikamari viime syksynä otti tämän asian käsiteltäväksi ja teki siitä esityksen Kaupunginvaltuustolle, jätettiin asian edelleen valmistaminen kalliinajanlisäyksiä jakamaan asetetun Kaupunginvaltuuston valiokunnan tehtäväksi. Tämän johdosta Rahatoimikamari on sitä mieltä, että asia tälläkin kertaa olisi annettava mainitun valiokunnan valmisteltavaksi.“

Valiokuntaan lähetetyt anomukset tarkoittavat melko laajaa kunnan palkkain uudestijärjestämistä ja, mikäli Valiokunnalle on tunnettua, on muidenkin hallintohaarain aloilta palkanparannuksia tarkoittavia esityksiä odotettavana. Näin ollen ei liene syytä käydä erikseen järjestämään kunkin isomman tai pienemmän palkkausryhmän palkkoja, vaan näyttää asiaa olevan harkittava laajemmalla pohjalla, silmällä pitäen kunnan laitosten palkkausoloja yleensä.

Jo 1914 vuoden palkanjärjestelyvaliokunta viittasi mietinnössään (*Pain. asiakirj. N:o 49 vuodelta 1914*) kunnan nykyisessä palkkausjärjestelmässä esiintyviin epätasaisuuksiin, mainittu järjestelmä kun oli laadittu yhtenäistä suunnitelmaa noudattamatta sekä ottamatta huomioon yhdenmukaisuuden tarvetta keskenään vertailtaviin kunnallisiin palkkaryhmiin nähden. Mainittu valiokunta sentähden esitti perin pohjin uudistettaviksi m. m. nykyisen palkkausjärjestelmän ja nykyisten palkkamääräin perusteet, jonka työn saisi toimekseen sitä varten asetettu, palkkauslautakunta niminen kunnan viranomaisen. Kokouksessaan maaliskuun 28 päivänä 1916 Kaupunginvaltuusto kuitenkin hylkäsi ehdotuksen tältä kohden ja rajoittui asettamaan erikoisvaliokunnan, joka sai toimekseen laatia ehdotuksen kunnan palkkaussäännön soveltamisessa noudatettaviksi yleisiksi ehdoiksi ja määräyksiksi.

Kysymys yhtenäisen kunnallisen palkkausjärjestelmän aikaansaamisesta lykkääntyi siten toistaiseksi, mutta lienee nyttemmin tuntuvasti muuttuneiden taloudellisten olojen johdosta kohdakkoin jälleen otettava päiväjärjestykseen. Tämän kysymyksen ratkaisu vaatii kuitenkin laajaa ja perinpohjaista valmistelua erikoisesti tämän mukaan sovitettuja työvoimia käyttämällä, jota vastoin äärimmäisiin kärjistynyt kalliinajan aikaansaama tilanne vaatii kaupungin puolelta joutuisia toimenpiteitä kunnan viranpitäjän toimeentulomahdollisuuksien järjestämiseksi. Kun Kaupunginvaltuusto lähettämällä asian kalliinajanlisäysvaliokuntaan on osottanut, että asia on väliaikaisesti järjestettävä uuden väliaikaisen kalliinajanjärjestelyn avulla, on Valiokunta laatinut ehdotuksen kalliinajanlisäysten laskemisessa noudatettaviksi muutetuiksi perusteiksi, jota vastoin Valiokunta ei ole katsonut olevansa oikeutettu käymään asiallisesti tutkimaan esillä olevia anomuksia eräiden kunnan palkansaaajaryhmän pohjapalkan korottamisesta.

Sen jälkeen kun Kaupunginvaltuusto marraskuussa viime vuonna oli päättänyt korotettua kalliinajanlisäystä annettavaksi Helsingin kaupungin virka- ja palvelusmiehille, on kalliinajan paine entisestään lisääntynyt ja olot ovat käyneet yhä pulmallisemmiksi kaupungin palkansaaajille, erittäinkin alempiin palkkausryhmiin kuuluville perheenelättäjille. Tärkeimpään elintarpeiden sekä poltto- ja valaistusaineiden hinnat ovat viime kuukausina kohonneet noin 50 %:lla, eivätkä viime kalliinajanjärjestelyssä kunnan virka- ja palvelusmiehille myönnetty palkkausmäärät enää riitä turvaamaan heidän toimentuloaan eivätkä myöskään vastaa työmarkkinoilla nykyään valitsevia muuttuneita oloja.

Elantokustanusten hinnannousun valaisemikseksi on Valiokunta hankkinut alempana olevan selvityksen elintarpeiden hinnanvaihteluista pulakauden eri aikoina. Viimeksi kootut numerotiedot ovat huhtikuulta 1917, taustaksi on asetettu syyskuussa 1913 vallinnut hintataso, jolloin vallitsivat huomattavan tasaiset, sotatilan edellistä aikaa edustavat keskihinnat, ja väliasteeksi vertailussa on esitetty vastaavat syyskuussa 1916 vallinneet hinnat, joiden pohjalla kalliinajanlisäykset viimeksi järjesteltiin.

Tavaralaji	Syysk. 1913 p:iä	Syysk. 1916 p:iä	Huhtik. 1917 p:iä
Kuorimaton maito, litra	21	30	32
Kuorittu ” ”	9	16.5	17.5
Pöytävoi, kg.....	323	400	576
Ruokavoi ”	283	400	460
Perunat, 5 litraa	30	63	146
Vehnäjauhot kg	44	78	148
Ruisjauhot ”	30	47	52
Kaurasuurimat ”	48	86	110
Riisisuurimat ”	66	159	240
Kova ruisleipä ”	41	100	121

Pehmeä ruisleipä	kg	30	56	72
Tuore naudanliha:				
paisti	”	126	233	294
liemiliha	”	101	171	280
Juottovasikka	”	171	301	800
Juottamaton vasikka	”	86	212	288
Tuore silava	”	171	314	684
Suolattu ”	”	170	300	540
Tuore silakka	”	39	94	153
Suolattu silli	”	87	258	287
” silakka	”	39	91	118
Kahvi (paahtamaton)	”	308	867	1,223
Palasokeri	”	118	190	461
Petroli, litra		20	32	41
Koivuhalat (1 m pitkät) u. s.		3,060	7,080	12,800
Havupuun halot u. s.		2,260	5,650	8,970

Edellä lueteltujen tavarain vähittäiskauppahintain nousu syyskuusta 1913 syyskuuhun 1916 ja huhtikuuhun 1917 oli siis ensinmainittuun aikaan vallinneista vastaavista hinnoista prosentittain lukien seuraava:

Tavaralaji	Syysk. 1916	Huhtik. 1917
	%	%
Kuorimaton maito, litra	42.9	52.4
Kuorittu ”	83.3	94.4
Pöytävoi, kg	23.8	78.3
Ruokavoi, ”	41.3	62.5
Perunat, 5 litraa	110.0	386.7
Vehnäjauhot	kg 77.3	236.4
Ruisjauhot	” 56.7	73.3
Kaurasuurimat	” 79.2	129.2
Riisisuurimat	” 140.9	263.6
Kova ruisleipä	” 143.9	195.1
Pehmeä ”	” 86.7	140.0
Tuore naudanliha:		
paisti	” 84.9	133.3
liemiliha	” 69.3	177.2
Juottovasikka	” 76.0	367.8
Juottamaton vasikka	” 146.5	234.9
Tuore silava	” 83.6	300.0
Suolattu ”	” 76.5	217.6
Tuore silakka	” 141.0	292.3
Suolattu silli	” 196.6	229.9
” silakka	” 133.3	202.6
Kahvi (paahtamaton)	” 181.5	297.1
Palasokeri	” 61.0	290.7
Petroli, litra	60.0	105.0
Koivuhalat (1 m pitkät), u. s.	131.4	318.3
Havupuun halot, u. s.	150.0	296.9

Niinkuin edellä olevista numeroluvuista näkyy on elintarpeiden ja halkojen keskihintain kohoaminen ollut erittäin suuri viime kalliinajanlisäysten lähtien. Osottaapa silmäys jälkimäiseen tauluun, että eräiden tavarain hinnannousu syyskuusta 1916 huhtikuuhun 1917 on ollut suurempi kuin kolmivuotiskautena syyskuusta 1913 syyskuuhun 1916. Näin oli laita pöytävoin, perunain, vehnäjuuhojen, liemilihan, juottovasikan, tuoreen ja suolatun silavan, tuoreen silakan, palasokerin ja koivuhalkojen. Yleisesti tunnettua on, että niinkään vaatteiden, jalkineiden y. m. tarvetavarain hinnat ovat tuntuvasti kohonneet, vaikkei Valiokunnalla ole ollut käytettävänään luotettavia tietoja näistä seikoista.

Tämän johdosta on Valiokunta sitä mieltä, että kaupungin tulee katsoa palkansaaajainsa oikeutettuja etuja ja lieventää kalliinajan vaikutuksia korottamalla kalliinajanlisäyksiä suhteellisesti kalliinajan paineen vaihteluihin. Kuinka pitkälle tässä kohden nykyään on oikeutta myöten mentävä, on vaikea arvoitella, mutta Valiokunnan mielestä tulee palkanottajille tarjottavan korotuksen olla ainakin 50 % nykyään maksetusta kalliinajanlisäysten määrästä, jommoinen korotus likimain vastaisi viime kalliinajanjärjestelyn jälkeistä talousmenojen kohoamista. Kalliinajanlisäyksen säätäminen mainittua rajaa alemmaksi olisi Valiokunnan mielestä omansa yhäkin lisäämään kunnan virkamiehistössä vallitsevaa levottomuutta, ja tätä olisi nykyoloissa vältettävä. Ehdotettu korotus olisi Valiokunnan mielestä kunnan omankin edun kannalta tarpeellinen, koska siten ehkäistäisiin kelvollisten voimain siirtymistä kaupungin palveluksesta yksityisten palvelukseen.

Mitä sitten tulee korotetun kalliinajanlisäyksen määräämisessä noudatettaviin perusteihin, on Valiokunta, niinkuin edellä huomautettiin, katsonut olevan pääasiassa rakentaminen Kaupunginvaltuuston viimeksi vahvistaman asteikon pohjalle korottamalla nykyisiä kalliinajanlisäyksiä 50 %:lla. Nykyinen asteikko edellyttää korkeinta tulorajaa, jonka yläpuolella olevat kunnan viranpitäjät eivät saa kalliinajanlisäystä. Valiokunnan yksimielisen käsityksen mukaan olisi tähänastisia perusteita nykyolojen johdosta tältä kohden muutettava ja korkeammillekin palkkaryhmille taattava kalliinajanlisäystä kohtuullinen määrä. Näille palkkaryhmille, jotka paremmin kuin pienet palkansaaajat kykenevät vastustamaan kalliinajan vaikutuksia, ei kuitenkaan olisi apumaksua Valiokunnan mielestä annettava prosenttimäärin lukien, vaan kohtuullinen määräsomma kullekin eri elatusryhmälle, palkkamäärään katsomatta.

Tämän mukaisesti on Valiokunta laatinut tässä seuraavat kaksi asteikkoa, joista toinen (Taulu A) vastaa tähänastista tariffia edellä mainituin 50 %:n korotuksin ja toinen (Taulu B) niitä palkkaryhmiä, jotka tähän asti eivät ole olleet osallisia kalliinajanlisäyksestä. Taulussa A on tuloraja kuitenkin muuttunut, sen johdosta että vähin prosenttimäärä on katsottu olevan vahvistettava 15 %:ksi (nykyisen tariffin 5 %:n sijasta).

Taulu A.

Kuukausipalkka. Markkaa.	A.	B.	C.	D.
	Elättää paitsi itseään vähint. 6 henkeä.	Elättää paitsi itseään 4—5 henkeä.	Elättää paitsi itseään 2—3 henkeä.	Elättää paitsi itseään enint. 1 heugen.
Korotusprosentti				
I. Enintään 50.....	105	90	75	60
II. 51—100.....	97 1/2	82 1/2	67 1/2	52 1/2
III. 101—150.....	90	75	60	45
IV. 151—200.....	82 1/2	67 1/2	52 1/2	37 1/2
V. 201—250.....	75	60	45	30
VI. 251—300.....	67 1/2	52 1/2	37 1/2	22 1/2
VII. 301—350.....	60	45	30	15
VIII. 351—400.....	52 1/2	37 1/2	22 1/2	—
IX. 401—450.....	45	30	15	—
X. 451—500.....	37 1/2	22 1/2	—	—
XI. 501—550.....	30	15	—	—
XII. 551—600.....	22 1/2	—	—	—
XIII. 601—650.....	15	—	—	—

Taulu B.

Kuukausipalkka. Markkaa.	A.	B.	C.	D.
	Elättää paitsi itseään vähint. 6 henkeä.	Elättää paitsi itseään 4—5 henkeä.	Elättää paitsi itseään 2—3 henkeä.	Elättää paitsi itseään enint. 1 heugen.
Kalliinajan lisäys, Smk				
VIII. 351—400.....	—	—	—	52: 50
IX. 401—450.....	—	—	—	52: 50
X. 451—500.....	—	—	67: 50	52: 50
XI. 501—550.....	—	—	67: 50	52: 50
XII. 551—600.....	—	82: 50	67: 50	52: 50
XIII. 601—650.....	—	82: 50	67: 50	52: 50
XIV. Yli 650.....	97: 50	82: 51	67: 50	52: 50

Näiden molempain asteikkojen tarkoitus on, niinkuin näkyy, täydentää toisiaan eri palkkaryhmäin kalliinajanlisäyksiä laskettaessa kumpaisellakin puolella palkkaluokissa VII, IX, XI ja XIII osotettua tulorajaa. Taulussa B luetteluille elatusryhmille tulevat määräsumat ovat samat kuin taulun A mukaan

vastamainituissa palkkaluokissa suurimpain palkamääräin pohjalla tulevat kalliinajanlisäykset.

Viime maaliskuulla maksettiin kalliinajanlisäyksiä 85,782 markkaa eli tasaluvuin 86,000 markkaa. Jos tähän lisätään Valiokunnan puoltama 50 %:n korotus, kohoaa summa 43,000 markalla kuukaudessa, mihin vielä tulee lisäksi taulun mukaan korkeammille palkkaryhmille maksettava kalliinajanlisäys, tasaluvuin noin 9,000 markkaa kuukaudessa. Ehdotettujen asteikkojen mukaan olisi siis lisämenoja 52,000 markkaa kuukaudessa.

Kohtuussyistä ja kun Kaupunginvaltuusto nykyään voimassa olevan kalliinajanjärjestelyn vahvistaessaan marraskuun 21 päivänä 1916 katsoi kohtuulliseksi lukea korotetun kalliinajanlisäyksen edellisen lokakuun alusta, on Valiokunnan miellestä korotetun asteikon mukaan maksettavat kalliinajanlisäykset tällä kertaa luettava huhtikuun 1 päivästä 1917. Tämän johdosta tarvittaisiin kuluvana vuonna lisää 468,000 markkaa ($9 \times 52,000$) 1917 vuoden rahäsäännössä kaupungin virka- ja palvelusmiesten kalliinajanlisäyksiä varten olevaan 1,031,000 markan määrärahaan; ja olisi tämä summa samoin kuin kalliinajanlisäyksiä viimeksi järjesteltäessä osotettava lisäykseksi vastamainittuun määrärahaan.

Edellä esitetyin poikkeuksin noudatettaisiin Valiokunnan tähän asti soveltamia periaatteita kalliinajanlisäysten laskemisessa edelleen sinänsä.

Edellä lausutun johdosta ja *edellyttäen Kaupunginvaltuuston olevan sitä mieltä, että kunnan palkkausryhmäin palkanjärjestelyä ei ole nykyään toimitettava*, pyytää Valiokunta puolestaan esittää, että Valtuusto päättäisi

kalliinajanlisäyksiä kaupungin virka- ja palvelusmiehille huhtikuun 1 päivästä 1917 lukien toistaiseksi annettavaksi Valiokunnan tässä mietinnössä esittämän korotetun tariffin (Taulut A ja B) mukaan, mutta muutoin samoilla perusteilla, joita kalliinajanlisäysten järjestelyssä on tähänkin asti noudatettu; sekä

valtuuttaa Valiokunnan tähän tarkoitukseen kuluvana vuonna tarpeellisten menojen suorittamiseksi 468,000 markalla ylittämään kuluvan vuoden menosäännössä kalliinajanlisäyksiä varten olevan määrärahan 468,000 markalla.

Lähetekirjoissa mainitut kysymykset Liikennekonttorin vahtimestarien oikeuttamisesta saamaan lisäkorotusta, Raastuvanoikeuden kaupunginpalvelijain viransijaisuuspalkkioiden korottamisesta sekä kesäloman hankkimisesta satamapalvelijain

jastolle näyttää olevan sopiva lähettää valmistettaviksi edellä mainittuun, kaupungin palkkaussäännön soveltamisessa noudatettavain määräysten ehdotusta laatimaan asetettuun valiokuntaan.

Lähetekirjat palautuvat tämän mukana.

Helsingissä, toukokuun 14 päivänä 1917.

E. W. Waldén.

Georg Estlander.

G. Salingre.

Oskar Rosenqvist.

Björn Wasastjerna *).

John Uggla.

*) Ei ollut saapuvilla tarkistustilaisuudessa.

Esitys Vanhankaupungin vesilaitoksen laajentamista koskevasta asiasta, kysymystä kaupungin vastaisesta vedenhankinnasta valmistelemaan asetetun Kaupunginvaltuuston komitean antama.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Sittenkun Kaupunginvaltuusto viime helmikuun 27 päivänä oli asettanut komitean valmistelemaan kysymystä kaupungin vastaisesta vedenhankinnasta ja komitean käsiteltäväksi lähettänyt Vesijohtolaitoksen Helsingin kaupungin teknillisten laitosten Hallitukselle tammikuun 12 päivänä 1917 lähettämän esityksen liitteineen, jotka asiakirjat pannaan tämän ohkeen, on komitea heti ottanut käsiteltäväksi mainitussa Vesijohtolaitoksen esityksessä tehdyn ehdotuksen „että Vanhankaupungin laitosta laajennettaisiin ja täydennettäisiin sikäli kuin tarve vaatii ja että laitosta varten varattaisiin vastedes lähemmin määrättävä alue Vantaanjoen länsipuolelta Vanhankaupungin yläpuolella“.

Viitaten tämän ohaiseen Vesijohtolaitoksen antamaan selvitykseen Helsingin kaupungin vesitarpeesta ja nykyisen vesijohtolaitoksen hankintakyvystä pyytää komitea kunnioittaen lausua seuraavaa:

Kun joka tapauksessa runsaasti aikaa kuluisi, ennenkuin kaupunki, jos se päättäisi hankkia vettä muualta kuin mistä sitä nykyään otetaan, voi toteuttaa sellaisen suunnitelman, näyttää komiteasta välttämättömältä, että mahdollisimman pian ryhdytään laajentamaan Vanhankaupungin laitosta siinä määrin, että kaupungin vesitarve lähivuosina tulee tyydyttävästi täytetyksi. Komitea on tähän nähden yhtynyt ehdottamaan ainoastaan semmoisia toimenpiteitä, mitkä lähiaikoina olisivat aivan välttämättömät, kuitenkin huomioon ottaen että vastaisia laitoksia kävisi tarpeen vaatiessa helposti edelleen laajentaminen ja että niillä olisi pysyväistä arvoa, siinäkin tapauksessa että kaupungin vedenhankinta vastedeskin kokonaan tai osittain nojautuisi Vantaan jokiveden käyttämiseen.

Lähin edellä mainitun suuntainen toimenpide, johon ensi tilassa on ryhdyttävä, on kahden uuden pikasuodattimen hankkiminen. Laitosta viimeksi laajennettaessa 1913—1914 rakennettiin, samalla kun kolme uutta suodatinta hankittiin, lisäksi ammeet kahta uutta suodatinta varten. Vesijohtolaitoksen esityksestä

onkin teknillisten laitosten Hallitus myöntynyt näihin suodatinammeisiin tarvittavain rautaosain hankkimiseen, ja sitä varten on jo toimenpiteisiin ryhdytty. Hallitus on aikonut panna näiden suodatinten kustannukset laitoksen 1918 vuoden menosääntöön. Komitea sentähden ilmoittaa kaikin puolin kannattavansa vastamainittua laajennusta ja pyytää sen ohessa esittää tarkoitukseen myönnettäväksi arviolta 100,000 markkaa.

Kaupungin vesijohtoveden nykyisen puhdistusmenettelyn vuonna 1909 tullessa käytäntöön voitiin laajassa mitassa sovittaa silloisia vanhempia laitoksia uuteen järjestelmään. Niinpä ei tarvinnut lisäksi rakentaa erityisiä selkeytysaltaita, jotka ovat varsin tärkeä osa uudessa järjestelmässä, vaan voitiin vuosina 1894—1895 rakennetut kolme suodatinta helposti ja vähäpätöisillä kustannuksilla muodostaa kahdeksi selkeytysaltaaksi. Tällöin ei kuitenkaan voitu saada poistetuiksi eräitä hankaluuksia, joista huomattavin oli että kemiallisesti puhdistettu, selkeytetty vesi ei tullut suodattimiin omalla painollaan, vaan oli pumputtava, mikä seikka on näyttänyt vaikeuttavan suodatinkäyttöä. Kohdakkoin nämä kaksi selkeytysallasta kuitenkin osottautuivat eräinä vuodenaikoina riittämättömiksi, minkätähden jo vuonna 1910 kolme vanhinta 1870-luvulla rakennettua avonaista suodatinallasta laitettiin selkeytysaltaiksi ja vieläkin vuoden kuluttua meneteltiin samoin laittamalla viimeinenkin jäljellä oleva suodatin selkeytysaltaaksi. Kulutuksen lisääntyessä varustettiin kolme viimeksi mainittua allasta vuonna 1913 päällysrakennuksella, jotta ne olisivat täysin käyttökelpoisia kylmänäkin vuodenaikana. Lopuksi hankittiin vähitellen kaikkiin altaisiin uudet laajemmat tulo- ja poistojohdot lisääntymistään lisääntyvän vesitarpeen tyydyttämiseksi.

Sodan puhjettua ei tähän asti ole voitu mainitun suuntaisia laajennustöitä jatkaa. Edelleen runsaasti lisääntyvä kulutus kuitenkin nyttemmin vaatii toimenpiteitä laitoksen käytön ja hankintakyvyn turvaamiseksi, mutta lisäaltaille ei enää ole tilaa Vanhankaupungin Siltasaarella, vaan täytyy laajennetut laitokset sijoittaa sen lähistöön. Tähän tarkoitukseen käytettäväksi on Vesijohtolaitos ehdottanut erittäin sopivan maa-alueen Vantaanjoen länsirannalta Vanhankaupungin pohjoispuolella.

Sen johdosta että selkeyttäminen siten sijoitettaisiin toiseen paikkaan, saataisiin Siltasaarella tarpeellista tilaa niille lisäsuodattimille ja nostolaitoksille, jotka kohdakkoin, toisin sanoen jo 1920, näyttävät käyvän välttämättömiksi. Uusien altaiden rakentamisessa voidaan tähän asti vuosien kuluessa saavutettuja kokemuksia käyttää hyväksi, ja altaat voidaan nyttemmin sijoittaa niin, että vesi juoksee suodattimiin omalla painollaan.

Komitea on tämän ohessa harkinnut sitäkin kysymystä, eikö olisi mahdollista edelleen siinä määrin laajentaa Vanhankaupungin nykyisiä laitoksia, että ne vielä jonkin aikaa riittäisivät tarpeisiin. Tässä kohden on Vesijohtolaitos kuitenkin täysin selvittänyt että, vaikka kävisikin nykyiset altaat varustaminen päällysrakennuksella ja teettäminen eräät muut tästä johtuvat muutosrakennukset,

tämä väliaikainen toimenpide ei kuitenkaan voisi asiaa tyydyttävästi ratkaista, koska tämä päällysrakennus ainoastaan varsin vähäisessä määrässä lisäisi laitoksen tehokkuutta ja vain olisi omansa yhäkin saattamaan laitoksen monimutkaisemmaksi sekä rajoittaisi muiden tarpeellisten laajennusten toimenpanomahdollisuuden sangen vähiin.

Katsoen vedenkulutuksen jatkuvaan lisääntymiseen ja Siltasaarella jo nykyään vallitsevaan tilanahauteen ei komitean mielestä kuitenkaan käy päinsä jättää kaikkia toimenpiteitä sillensä eikä myöskään lykätä Vesijohtolaitoksen nyt ehdottamain uusien altaiden teettämistä tuonnemmaksi. Komitean mielestä olisi kuitenkin nyt heti ryhdyttävä rakentamaan ainoastaan kahta Vesijohtolaitoksen ehdottamista kolmesta altaasta, jota vastoin kolmannen altaan rakennuttaminen saisi jäädä siksi, kunnes sen tarpeellisuus käy aivan välttämättömäksi, mikä tosin on laita kohta, kun Siltasaarella käy tarpeelliseksi toimeenpanna muita laajennuksia ja siellä nykyään olevat altaat tämän johdosta täytyy käyttää muihin tarkoituksiin.

Jos sittemmin vasten luuloa komitean työn jatkuessa osottautuu mahdolliseksi järjestää kaupungin vedensaanti muutaman vuoden kuluessa toisin hankkimalla pohjavettä, olisi kaupunki esteetön rajoittamaan rakennustyötä olojen vaatimalla tavalla.

Jos Kaupunginvaltuusto katsoo olevan syytä myöntyä tähän esitykseen, olisi komitean mielestä viivyttelämättä ryhdyttävä verraten paljon aikaa vieviin maatoihin ja kallion louhintaan, jotta työ kokonaisuudessaan voidaan kohta rauhan tultua sekä kun rakennusaineita, putkia, venttiilejä y. m. jälleen voidaan hankkia, mahdollisimman pian saattaa loppuun.

Lopullisesti rakennuttamalla mainitut kolme allasta saataisiin laitoksen käyttö tältä kohden turvatuksi, mikäli nykyään voi arvostella, vuoteen 1927 asti, ja jos silloin rakennetaan lisäksi neljäs allas, kykenevät altaat vielä 1935 tyydyttämään tarpeen.

Sekä altaiden avaruuteen ja niille ehdotettuun paikkaan että ehdotuksen muihinkin kohtiin nähden pyytää komitea ilmoittaa kaikin puolin kannattavansa Vesijohtolaitoksen nyt laatimaa, tämän oheista ehdotusta kustannusarvioineen. Kustannukset, jotka on voitu ainoastaan likimäärin laskea, on kaikkien yksikköhintain tavattoman kohoamisen johdosta nyttemmin arvattu noin 2,600,000 markaksi, tonttiarvoa lukuun ottamatta.

Sen johdosta että komitea katsoo esillä olevan asian kuuluvan sille annetun tehtävän puitteisiin, on komitea arvellut olevan tekeminen Kaupunginvaltuustolle esityksen asiasta, ja pyytää komitea niinkään ilmoittaa, että kaupungin teknillisten laitosten Hallitus on komitean pyynnöstä suosiollisesti ottanut osaa asian käsittelyyn sekä kaikin puolin kannattanut tässä esiintuotua mielipidettä. Komitea on sentähden yksimielisesti päättänyt Kaupunginvaltuustolle kunnioittaen esittää

että Kaupunginvaltuusto **lisätyin luvuin** päättäisi:

Vanhankaupungin pikasuodatuslaitokseen hankittavaksi kaksi uutta suodatinta;

Vanhankaupungin vesijohtolaitosta laajennettavaksi rakennuttamalla kaksi uutta selkeytysallasta niihin tarpeellisine laitteineen;

kahta vuotta pitemmälle takaisinmaksuajalle otetuista lainavaroista tähäntarkoitukseen osottaa 2,700,000 markkaa maksettavaksi 1916 vuoden velkakirjalainasta;

antaa varsinaisen Valtuuston toimeksi Suomen Senaatilta hankkia vahvistuksen edellä mainituille päätöksille;

sekä että **varsinainen** Kaupunginvaltuusto päättäisi:

mainittuja vesijohtolaitoksen altaita ja muita vastaisia laitoksia varten varata noin 96,000 m²:n laajuisen maa-alueen Vantaanjoen länsirannalta laitoksen nykyisen alueen pohjoispuolelta.

Piirustukset ja asemapiirrokset pannaan tämän oheen.
Helsingissä, toukokuun 11 päivänä 1917.

Komitean puolesta:

Arthur af Forselles.

G. K. Bergman.

HELSINGIN KAUPUNGIN

VESIJOHTOLAITOS.

Tammik 12 p:nä 1917.

Helsingin kaupungin teknillisten laitosten Hallitukselle.

Vuosina 1908 ja 1909 rakennettua laitosta Vantaan veden puhdistamiseksi käytämällä kemiallista saostusta, selkeytystä ja pikasuodattimilla suodattamista on jo monasti laajennettu. Vedenkulutuksen yhtämittaisen lisääntymisen johdosta voi nykyinen laitos kuitenkin enää ainoastaan verraten lyhyen aikaa toimittaa kaupungin tarvitseman vesimäärän. Niinpä täytyy jo vuonna 1918 rakennuttaa uusia suodattimia, vuonna 1919 isompia selkeytysaltaita olla valmiina ja ennen kevättä 1920 uusien nostopumppujen olla pantuina paikalleen. Kun suodatuslaitosta viimeksi laajennettaessa rakennettiin kaksi suodatusammetta käytäntöön otettujen lisäksi, on luonnollista, että nämä tyhjät ammeet laitetaan valmiiksi suodattimiksi sekä sitä varten varustetaan tarpeellisilla rautaosilla ja johdoilla, varsinkin kun tästä on verraten vähän menoja. Sitä vastoin käy epäileminen, tarvitseeko teettää uusia isompia selkeytysaltaita, joiden rakennuttamisesta on verraten runsaita kustannuksia, koska myös on tarjona mahdollisuus jonkin aikaa hankkia kaupungin tarpeisiin enimmältä osalta luonnollista ja keinotekoista pohjavettä.

Tähän asti toimitetut pohjavesitutkimukset osottavat nimittäin, niinkuin aikaisemminkin on huomautettu, että pohjavettä on saatavana, vaikka kaupungin *vastaisia* tarpeita silmällä pitäen rajoitetuin määrin. Näiden tutkimusten nojalla on nyt likimääräisen käsityksen saamiseksi tämän veden kustannuksista laadittu alustava kustannusarvio. Jotta voitaisiin laatia lopulliset piirustukset ja kustannusarviot sekä tämän kohtuullisen matkan päässä kaupungista sijaitsevan pohjaveden käyttämiseksi että Vanhankaupungin laitoksen vastaiseksi laajentamiseksi, on tarpeellista toimittaa uusia tutkimuksia, joista koituu lisämenoja. Ei ainoastaan näiden kenties tarpeettomien menojen välttämiseksi, vaan myös koska käy tarpeelliseksi ajoissa ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin joka tapauksessa välttämättömän suurten laajennustöiden toimeenpanemiseksi, olisi laitokselle eduksi, jos Kaupunginvaltuusto jo nyt voisi hyväksyä vastaisten uutisrakennusten ohjelman. Laitos on sentähden katsonut olevan Hallitukselle antaminen tässä seuraavan selvityksen ehdotuksineen.

Kaupunginvaltuuston painetuissa asiakirjoissa N:o 21 vuodelta 1916 on laitoksen antama lyhyt selonteko pohjavesitutkimuksista, joita aikaisemmin on toimitettu: 1) Viikin virkatalon ja Tikkurin välisellä alueella; 2) Hangon-Hyvinkään harjun vierellä sekä 3) Vääräkallion ja Tikkurin välisessä harjussa. Samassa selonteossa ehdotetaan tutkimuksia jatkettavaksi mainitussa harjussa ja muutamia pienempiä kaivoja teetettäväksi Vantaanjoen vierelle Lillforsin kosken yläpuolelle, jotta saataisiin selville, onko siellä olemassa luultua suurta pohjavesivirtaa vai ei. Nämä tutkimukset ovat osottaneet, että

Palojokeen laskee noin 40 l/sek. keskimäärin noin 42 km päässä Vanhastakaupungista sijaitsevasta harjusta. Sitä vastoin on, niinkuin saattoi olettaakin, Lillforsin yläpuolella havaittu olevan sangen vähän pohjavettä. Veden kemiallinen analyysikin vahvistaa tämän, sillä saatu pohjavesi on yhä vielä meriveden laatuista, syystä että vesi virtaa hitaasti hienorakeisissa ja huuhtoutumattomissa maakerroksissa.

Pohjavesimääräin talteen ottamiseksi niiltä tutkituilta alueilta, missä tämä teknilliseltä ja terveydelliseltä kannalta todella voi käydä päinsä, on, niinkuin edellä mainittiin, laadittu likimääräinen kustannusarvio. Se edellyttää vedenottoaikoja kaivoineen ja pumppuasemineen sijoitettavaksi seuraaviin paikkoihin:

1) Tattarmossenin suohon, mistä saadaan keskimäärin noin	25 l/sek.
2) Tikkuriin, mistä saadaan <i>pääasiallisesti keinotekoisista pohjavettä</i> keskimäärin noin	120 ”
3) Palojokeen, mistä saadaan pohjavettä keskimäärin	35 ”
4) Herneojaan, ” ” ” ”	15 ”
5) Vääräkallioon, ” ” ” ”	30 ”
6) Vantaanjokeen Hyvinkään kylän kohdalle, mistä saadaan pohjavettä keskimäärin	20 ”
7) Rajamäelle mistä saadaan pohjavettä keskimäärin	25 ”
8) Solttilaan, ” ” ” ”	25 ”
9) Säöksjärven itäpuolelle ” ” ” ”	40 ”
10) S:n eteläpuolelle ” ” ” ”	25 ”

Yhteensä n. 360 l/sek.

Koko tästä laitoksesta on laskettu olevan kustannuksia *noin 20 miljoonaa markkaa*. Tattarmossenin ja Tikkuriin rakennettavista laitoksista, lukuun otettuna viimeksi mainitulla paikalla tarpeellinen, Keravanjoesta harjuun suodatetun veden kemiallista puhdistusta varten rakennettava asema, maksaisivat yhteensä noin 4,280,000 markkaa. Jos lisäksi lasketaan käyttö- ja kunnossapitokustannukset sekä rakennuspääoman korko ja kuoletus, saadaan seuraava laskelma:

Luonnollinen ja keinotekoinen pohjavesi:	Perust. pääoma Smk	Vuosi-menot Smk	Vuot. vesi-määrä m ³	Kustannukset m ³ :ltä penniä.	Nosto vesisäiliöön m ³ :ltä p:niä	Yht. kustannuksia m ³ :ltä p:iä
1) Kaikista edellä mainituista paikoista	milj. 20.0	milj. 2.1	milj. 11.35	18.5	—	18.5
2) Tikkurista ja Tattarmossenista	4.28	0.53	4.57	11.6	3.6	15.2
3) Tikkurista	4.0	0.465	3.78	12.3	3.6	15.9

Veden noston Vanhastakaupungista vesisäiliöön on laskettu maksavan 3.6 penniä m³:ltä. Vertailun vuoksi on mainittava, että Vanhassakaupungissa nykyään valmistetusta vedestä on kustannuksia 9.2 penniä ja vesisäiliöön nostettuna 12.8 penniä m³:ltä. Pohjavesi, jonka hinta olisi 18.5 tai 15.2 penniä, olisi siis noin 50—20 % kalliimpaa kuin jalostettu Vantaan vesi.

Edellä mainittuja kustannuksia laskettaessa on edellytetty putkijohdot, joihin menee suuri osa perustamispääomasta, tehtävän teräsputkista ja nämä saatavan *55 pennillä kilo*, sen sijaan että hinta ennen sotaa oli 37—40 penniä kilolta. Niinikään on huomattava, että edellä mainitut vesimäärät eivät ole lopullisia, vaan voivat jossain määrin muuttua, syystä että niitä kaikkia ei ole voitu mitata, vaan ainoastaan arvata. Mainittavaa eroa oletettujen ja todellisten vesimäärien välillä tuskin kuitenkaan lienee. Jos kuitenkin olettaa saatavan enintään 400 l/sek., olisivat kustannukset 18.5 pennin sijasta 17.2 penniä m³:ltä. Tätä suurempia pohjavesimääriä on vain vaivoin saatavissa sekä suhteellisesti vieläkin suurempia pääomia uhraamalla.

Tässä puheena olevat pohjavesimäärät, 360—400 l/sek., ovat likimain ne määrät, mitkä Helsingin kaupunki tarvitsee jo vuonna 1923 tai 1925, ja kun keskimääräinen kulutus tänä vuonna täytyy olettaa noin 230 l/sekunniksi, ei Tikkurista ja Tattarmosseenin suosta saatava vesimäärä, 145 l/sek., yksin riitä nykyäänkään kaupungin tarpeisiin.

Vaikka siis rakennettaisiin mainitun laatuinen suuri pohjavesilaitos, kävisi joka tapauksessa välttämättömäksi samaan aikaan käyttää jotakin muuta vettä, pintavettä, kaupungin nopeasti kasvavan tarpeen tyydyttämiseksi. Olisi sentähden luonnollista, että tänä pintavetenä edelleen käytettäisiin Vantaan vettä.

Vantaan vedestä on laitoksella hiljattain ollut tilaisuus Kaupunginvaltuustolle antaa lausunto, mutta laitos ei voi tässä yhteydessä olla toistamatta osaa siitä, mitä silloin sanottiin. Laitos lausui: „Ne erilaatuiset vedet, joita yleensä voi tulla kysymykseen, kun johonkin kaupunkiin on laitettava vesijohto, ovat joko *pintavettä* juoksevista vesistöistä tai järvistä tai *pohjavettä* lähteistä tai maanalaisista vesivirroista. Siihen katso-matta mistä vesi otetaan, täytyy sen puhdistettuna ja jalostettuna olla *hyvää*, sitä täytyy olla *runsaasti* kaikkina vuodenaikoina ja sitä täytyy saada mahdollisimman *halvalla*. Käsitettäneen ilman muuta, että yksi ja sama vesi meillä harvoin voi täyttää kaikki nämä vaatimukset, jos määrä nousee tietyn rajan yläpuolelle.

Mitä ensinnäkin veden hyvyyteen tulee, täytyy asettaa erinäisiä vaatimuksia *fysi-kallisessa, kemiallisessa ja bakteriologisessa* suhteessa.

Fysikallisista ominaisuuksista ovat veden näkö, väri, haju, maku ja lämpö määrä tärkeimmät. Ne vaatimukset, joita näihin ominaisuuksiin nähden on asetettu, täyttää pohjavesi yleensä. Puhdistettu Vantaan vesi taas täyttää aina vaatimukset näköön ja väriin nähden, mutta ei sitä vastoin eräinä aikoina vuodesta ankarampia vaatimuksia hajuun, makuun eikä lämpömäärään nähden. Eräinä vuosina vähää ennen jäidenlähtöä ja jonkin aikaa syksyllä, jolloin runsaanlaisten sateiden johdosta mainittavia vesimääriä tulee jokeen suomailta, haittaa vesijohtovettämme erikoinen haju. Maust ei yleensä pidä kiistellä, koska se etusijassa riippuu tottumuksesta määrätyn laatuisen veden käyt-

tämiseen ja veden maku suuressa määrin riippuu veden lämpö­määrästä. Jos lämpö­määrä on liian korkea, on vesi harvoin hyvänmakuista. Lämpö­määrään nähden ovat tšekäläiset olot varsin epäsuotuisat ja yläraja, 15° C, ylitetään tavallisesti heinä- ja elo­kuussa. Talvisaikaan on vesi liian kylmää.

Kemiallisessa suhteessa täyttävät sekä vesijohtovetemme että useimmat pohjave­temme oikeutetut vaatimukset. Se aikaisemmin usein huomautettu vesijohtoveden omi­naisuus, että se synnyttää kattilakiveä, on useilla pohjavesilläkin, ja samaten kaikki maassamme mainittavammin määrin esiintyvät pohjavedet syövät rautaa, ollen erotus vain se, että pohjavesi tavallisesti on „rautanälkämpää“ kuin vesijohtovesi.

Tulemme sitten *bakteripitoisuuteen*. Terveydelliseltä kannalta pidetään erilaa­ tuisia vesiä arvostellessa erittäin tärkeänä vesijohtoveden bakterimäärää. Tässä on muistettava, että ainoastaan patogeeniset bakteerit olisi otettava lukuun, eikä vastustus­ kykyisempiä vesibakteereja, mutta kun tämä ei käy päinsä, tyydytään tavallisesti siihen, että puhdistetussa pintavedessä saa olla enintään 100 bakteripesäkettä sm³ kohti. Mitta­ puuna veden puhtautta arvostellessa pidetään nyttemmin jossain määrin sitäkin, minkä verran vedessä on *Bakterium coli* bakteereja.

Tšekäläisessä vesijohtovedessä, semmoisena kuin se nyttemmin on useat vuodet voitu puhdistaa, on enimmänsä osan vuotta ainoastaan harvalukuisia bakteereja. Ainoas­ taan jokiveden lämpö­määrän ollessa korkeanlainen on bakteripesäkkeitä ollut yli 100:n sm³ kohti. Coli-bakteerien määrä niinkään on ollut varsin rajoitettu, ja puhdistustek­ nikan viimeaikaisen kehityksen johdosta sekä varsinkin sittenkun vettä ryhdyttiin puh­ distamaan klorikalkilla, voi väittää, että *Vantaan vedestä kaikkina vuodenaikoina voi valmistaa juomavettä, joka kaupungin väestölle on yhtä terveellistä kuin mikä pohjavesi tahansa.*

Itse paikalla Vantaan jokirannoilla toimitettu tutkimuskaan ei kumoa edellä lau­ suttua. Tässä kohden tavallisesti esitetyt vastaväitteet ovat olleet teoreettista laatua, ja vaikka vesijohto jo on ollut olemassa lähes 40 vuotta ¹⁾ ei — laitoksen tietien — ole ilmaantunut minkäänlaisia seikkoja, joiden johdosta voisi olla luultavaakaan, että puhdis­ tettu vesijohtovesi olisi terveydellisessä suhteessa ollut epäilyttävää. Bakteriologisessa suhteessa vertaillen toisiinsa pohja- ja pintavettä on sen ohessa huomattava, että likaantunut pohjavesi ehkä useammassa tapauksessa kuin puhdistettu pintavesi on aikaansaanut kulkutauteja.“

Kaupungin vesijohtoveden tarpeeseen verraten on joen vesimäärä runsas ja sekä vedenpuhdistuksen perustamis- että käyttökustannuksetkin ovat olleet verraten alhaiset.

Vaikka siis puhdistettu Vantaan vesi täyttää useimmat niistä vaatimuksista, joita vesijohtovedelle on asetettava, olisi tietenkin mieluisampaa, jos puhdistettavaksi voitaisiin saada parempaa raakavettä. Marraskuun 2:sena 1916 päivätyssä kirjelmässään lausuu Terveystieteiden tutkimuslaitoksen tältä asiasta m. m.: „Vantaanjoki ja siihen laskeva Palojoki sivuuttavat nimittäin Riihimäen ja Hyvinkään taajaan asutut seudut erikokoisine teolli-

¹⁾ Nyttemmin yli 40 vuoden.

suuslaitoksineen ja saavat hylkyvettä näiltä seuduilta. Lisäksi laskee niihin moniaita asuttujen ja viljetyjen seutujen halki kulkevia pienempiä lisävesiä, kooten hylkyvettä näiltä seuduilta. Tähän asti kuitenkin on Vantaan jokiveden likaantumista voimakkaasti ehkäissyt osin pohjaveden runsas tulo ja osin sen varrella olevissa järvissä tapahtuva itsepuhdistus, mutta epätietoista on, onko vastedes näin oleva laita riittävässä määrässä.“

Tämän Lautakunnan lausunnon johdosta on vesijohtolaitoksen Vanhassakaupungissa olevan laboratorion johtaja huomauttanut, „että se vastenmielisyys, jota Lautakunta katsoo asiakseen tuntea Vantaan jokialueella sijaitsevaa pintaveden ottopaikkaa kohtaan, toistaiseksi on tuskin muulta kuin teoreettiselta kannalta oikeutettu. Tarvitsee vain tässä yhteydessä johdattaa mieleen, kuinka hyvin voidaan tulla raakavesiolojen puolesta toimeen maanosamme taajimmin asutuilla seuduilla ja kuinka miljoonayhdyskuntiin otetaan pintavettä virroista, joita käytetään kaikkiin mahdollisiin tarkoituksiin. Vantaanjoen olot eivät ole sen huonommat kuin että mainittu vesi nyt samoin kuin vastedeskin säällisen ajan kuluessa ja järkevien toimenpiteiden avulla voi tyydyttää tarpeitamme. Miksi — ja mistä — ottaa tuota toista pintavettä, joka kuitenkin sekkin on puhdistettava, kun ennestään olevan käy puhdistaminen yhtä hyvin kuin kaikki muutkin pintavedet.“

Laitos ei myöskään voi ehdottaa vesijohdossa käytettäväksi muuta raakavettä, sillä vaikkakin parempaa ja sopivampaa vettä on Kirkkonummen pitäjän Hvitträskin järvessä, on sen määrä aivan riittämätön, ainoastaan noin 7,300 m³ vuorokaudessa eli 85 l/sek., ja kaikki muut pintavedet, nekin jotka sijaitsevat melko loitolla kaupungista, ovat joko humusaineiden värjämiä tai eräinä aikoina vuodesta liettyneiden hienojen saviaineksien likaamia. Tuollainen vesi on puhdistettavissa ainoastaan kemiallisin keinoin saostamalla ja selkeyttämällä sekä sitten suodattamalla, toisin sanoin samalla tavalla kuin Vantaan vettä nyt puhdistetaan. Poikkeuksen tästä muodostaa ehkä Kymiön ja Lahden viereisen Vesijärven vesi, mutta sieltä on matkaa Helsinkiin lähes 100 km ja näin pitkän johdon rakennuskustannukset kohoavat aivan liian suuriksi, varsinkin kun tämänkin vesi on tavalla tai toisella puhdistettava suodatusta käyttämällä.

Laitoksen mielestä ei sentähden ole muuta neuvoksi kuin lisänä siihen vesimäärään, mikä tarvitaan pohjaveden ohessa, edelleen käyttää Vantaan vettä. Jos olot Vantaanjoen suupuolella, missä vedenottoaikka nykyään sijaitsee, terveydellisessä suhteessa huonevat, on tilaisuus sijoittaa vedenottoaikka ylemmäksi jokeen ja siten välttää Oulunkylään, Pakinkylään, Boxbackaan, Malmille y. m. paikkoihin syntyväin huvilakaupunkien sekä Tikkurin ja Helsingin kirkonkylän yhdyskuntain aikaansaama veden likaaminen. Miten ja milloin verraten loitolla sijaitsevista Riihimäen ja Hyvinkään keskuksista tuleva likavesi on saatettava vahingottomaksi, on toinen kysymys, joka kaikei aikansa ratkaistaneen.

Laitoksen mielestä on siis luonnollista, että Vanhassakaupungissa olevaa laitosta edelleen laajennetaan ja täydennetään. Ja aluksi ainakin se yksinäänkin kykenee tyydyttämään kaupungin vesitarpeen, sillä nykyään ei voi olla puhetta pohjavesijohdon rakentamisen aloittamisestakaan, eikä nykyään myöskään ole ratkaistavissa, milloin sen

voi aloittaa. Itse rakennustyökin vaatisi melko runsaan ajan. Näyttää sentähden käyvän välttämättömäksi rakentaa laitokselle tarpeelliset suuremmat selkeytysaltaatkin, joiden tulisi olla valmiina vuonna 1919.

Altaisiin nähden on jo nyt huomautettava, että ne täytyy sijoittaa nykyisistä altaista erilleen. Viimeksi mainitut altaat ovat uudesti rakennettuja vanhempia suodattimia ja sijaitsevat sentähden Vanhankaupungin Siltasaarella. Siellä on kuitenkin tila erittäin rajoitettu, minkätähden käy tarpeelliseksi rakennuttamalla uudet altaat toiseen paikkaan hankkia lisätilaa sekä uusille suodatin- että konehuoneille. Sitä paitsi täytyy nykyiset altaat kokonaan hyljätä. Niissä on nimittäin se vika, että selkeytetty vesi täytyy nostaa suodattimiin, mistä taas on se haitta, että kemikaliolla saostettu ainemassa pumpuissa särkyä hienoiksi osiksi ennen veden tulemista suodattimiin. Tämä seikka on jossain määrin vaikeuttanut suodatusta. Uusien altaiden vedenpinta on sentähden sijoitettava niin korkealle, että selkeytetty vesi omalla painollaan juoksee suodattimiin. Jokivesi on sentähden nostettava selkeytysaltaisiin ja nämä sijoitettava sopivan korkealle joen vedenpinnan yläpuolelle.

Sopivimpana uusien altaiden paikkana pyytää laitos mainita Vantaanjoen länsirannan kappaleen matkaa laitoksen henkilökunnan asuinrakennusten yläpuolella, ja olisi sentähden koko jokiranta Oulunkylään vievään tiehen asti ainakin 500 metrin pituudelta varattava yksinomaan laitoksen tarpeisiin käytettäväksi.

Altaat olisi rakennettava niin, että niitä helposti käy laajentaminen, mutta ne olisi kuitenkin jo alusta tehtävä riittäviksi usean vuoden tarpeisiin. Puheena olevalla paikalla sopiva koko lienee noin 9,000 m:n hyödyllinen kuutiotila. Kaksi tällaista allasta, varalla kolmas, riittävät kaupungin tarpeisiin vuoteen 1927 asti. Jos silloin rakennetaan lisäksi neljäs, kykenevät nämä vielä vuonna 1935 täyttämään tarpeen.

Paitsi altaita on laitettava tarpeelliset johdotkin, etusijassa nostojohdot pumppuineen jokivettä varten sekä johdot selkeytetyn veden kuljettamiseksi Siltasaarella oleviin suodattimiin. Sekä tämän johdon että vastedes joka tapauksessa tarpeellisten lisäjohtojen sijoittamiseksi joen poikki käy tarpeelliseksi nykyisen puusillan sijaan rakennuttaa rautasilta maantieliikennettä varten.

Kaikkien näiden töiden kustannuksia on nykyhetkellä erittäin vaikea arvata, ne kun etusijassa riippuvat rakennusaikana vallitsevista yksikköhinnoista. Likimäärin ovat kustannukset kolmesta altaasta johtoineen, pumppuineen, maantiesiltoineen y. m. arvioitavissa noin 1.5—2 miljoonaksi markaksi.

Kohta näiden altaiden valmistuttua voidaan Siltasaaren altaat käyttää muihin tarkoituksiin. Niinpä voi osan niistä muuttaa uusien suodattimien rakennukseksi ynnä puhtaanvedenaltaiksi, osa tarvitaan uusien pumppulaitosten sijoitusta varten (paitsi niitä kahta uutta suodatinta, joiden tulee olla valmiit vuonna 1918, tarvitaan, niinkuin edellä mainittiin, lisäksi yksi suodatin sekä pumppulaitos jo vuonna 1920).

Melko suuria kustannuksia tarvitaan siis Vanhankaupungin laitoksen laajennuksiinkin. Joka tapauksessa ovat nämä kustannukset ainoastaan murto-osa niistä, mitkä tarvitaan saman määräisen pohjaveden hankkimiseen. Tarvittava vesimäärä on kuitenkin joka tapauksessa saatavissa Vahtaan joesta, mutta niin ei ole laita pohjaveden.

Vuoden umpeen tasaisen lämpömääränsä johdosta on pohjavesi kaikissa olosuhteissa erittäin sopiva vesijohtovedeksi, ja juuri tämän johdosta on laitoksen mielestä kaupunigilla suurinta etua sen vastaisesta käyttämisestä. Mutta talvisaikaan voidaan jossain määrin ehkäistä niitäkin haittoja, joita kylmä Vantaan vesi silloin saa aikaan jäädyttämällä eräät talojohdot, jos uudet pumput rakennetaan höyryvoimalla käyvät ja varustetaan pintalauhduttajalla sekä vesijohtovesi puristetaan lauhduttajain läpi. Tämän johdosta vesi lämpiäisi noin 1 asteen, mikä talvisaikaan olisi verraten suuri voitto. Muina aikoina vuodesta pumppuja taas sopisi käyttää sähkövoimalla, jos tämä osottautuisi kaupungille edullisemmaksi.

Vielä lienee kajottava yhteen seikkaan, nimittäin siihen, minkälaiseksi olot luontuvat, jos kemikaliosta tulee puute. Syntykö tuollaista puutetta uudelleen ja milloin, on vaikea sanoa. Saanee kuitenkin odottaa kemiallisen teollisuuden meilläkin kehittyvän ja kemikalioiden saanin sen johdosta helpottuvan. Mutta jotta voisi olla kaikissa tapauksissa varma terveydelliseltä kannalta tyydyttävän veden saamisesta, olisi laitettava englantilaismallisia hiekkasuodattimia, joissa vesi suodattuu verkalleen. Säännöllisten olojen vallitessa, jolloin kemikaliota on saatavana, käsiteltäisiin vesi tavallisella tavalla ja suodatettaisiin pikasuodattimissa sekä laskettaisiin sitten vielä hiekkasuodatinten läpi. Tulos olisi epäilemättä joka suhteessa erinomainen, ja veden maku ja haju, jotka toisinaan jäidenlähdön aikaan suovat sijaa muistutuksille, paranisivat. Kemikalioiden puutteessa taas voitaisiin vesi joka tapauksessa puhdistaa kahdesti suodattamalla, joten bakteriologinen tulos olisi tyydyttävä, vaikka vesi pysyisikin väriltään kellanruskeana.

Jos olettaa kaksinkertaisessa suodatuksessa voivan sallia suurimpana nopeutena 250 mm tunnissa, voitaisiin kutakin suodatinpinnan neliometriä kohti puhdistaa 6 m³ vettä vuorokaudessa. Vuonna 1925 tarvittaisiin, tarpeelliset varalaitteet lukuun otettuina, noin 9,000 m² suodatinpintaa. Tämän rakentamisesta olisi kustannuksia noin 2 1/2 miljoonaa markkaa. Käyttökulut olisivat tavallisissa oloissa mitättömän pienet.

Lopuksi pyytää laitos ilmoittaa, että Vanhankaupungin Siltasaarelle rakennettavain suodatinten, selkeytysaltaiden y. m. kuoletusaika on oletettu 10 vuodeksi, joten niihin sidottu pääoma tulee lähivuosina kokonaan kuoletetuksi.

Käsityksenään pyytää laitos niinkään huomauttaa, että sekajärjestelmä putkijohdointeen, joista toinen kuljettaisi esim. talousvettä ja toinen huonompaa vettä tehtaisiin y. m. s. laitoksiin, meillä tuskin on aikaansaataavissa, koska sen rakentamisesta olisi suuria kustannuksia maaperän kallioisuuden sekä lisäksi sen seikan johdosta, että talvisaikaan käy vaikeaksi estää jäätymistä, ellei vesi kiertele putkissa yhtä mittaa vuorokauden umpeen. Vaikka tuolla tavoin tehtäisiin ero kahden erilaisen veden välillä, niin että ainoastaan toisen, talousveden, tulisi täyttää terveydelliset vaatimukset, ei siten tarvittavan talousveden määrä kuitenkaan olisi mainittavasti vähempi kaupungin koko vesitarpeen määrää. Sentähden ei myöskään voitaisi kaikkina aikoina antaa yksinomaan pohjavettä talousvedeksikään. Ajatuksen eri johtojen laittamisesta eri laatuista vesiä varten täytyy sentähden tästäkin syystä raueta.

Edellä lausutun nojalla ja huomioon ottaen, että pohjaveden hankinnassa syntyy

epävarmuutta niiden lukuisain häiriöiden johdosta, joita pitkät putkijohdot monine pumppuasemineen saavat aikaan, jota paitsi kaupungin tarvitsemaa talousveden määrää ei kuitenkaan voitaisi tyydyttää yksinomaan pohjavedellä, eikä keino-tekaisellakaan, eikä kun pohjaveden kustannukset ovat tuntuvasti suuremmat kemiallisesti puhdistetun Vantaan veden kustannuksia, jonka jälkimäisen järkevästi menetellen joka tapauksessa voi puhdistaa niin, että se on terveydelliseltäkin kannalta tyydyttävää, ja kun ei mikään muukaan pintavesi voi tulla kysymykseen kuin Vantaanvesi, täytyy laitoksen olla sitä mieltä, että Vanhankaupungin laitosta olisi laajennettava ja täydennettävä niin, että se edelleenkin tyydyttää kaupungin koko johtovesitarpeen.

Edellä lausutulla ei laitos ole tarkoittanut pyytää määrärahaa vastaisiin tarpeisiin, vaan on ainoastaan esittämällä eräitä näkökohtia ja eri laitosten likimääräisiä kustannuksia koettanut selvittää jo pitemmän aikaa häilyvänä ollut kysymystä, miten kaupungille vastedes on vettä hankittava, sekä saada itse pääperiaatteen tässä asiassa selvitettyksi.

Laitoksella on sentähden kunnia pyytää, että Hallitus Kaupunginvaltuustolle esittäisi:

että kaupungin vesijohdon tulee edelleenkin raakavetenä käyttää Vantaan vettä ja että Vanhassakaupungissa olevaa laitosta laajennetaan ja täydennetään sikäli kuin tarve vaatii; sekä

että laitoksen tarpeisiin, vastedes annettavan lähemmän määräyksen mukaan, varataan maa-alue Vantaanjoen länsirannalla Vanhankaupungin yläpuolella.

Ellei Kaupunginvaltuusto kuitenkaan voisi hyväksyä tätä ehdotusta, saanee laitos tehtäväkseen laatia täydelliset piirustukset kustannusarvioineen etusijassa Tattarmosseen rakennettavaa pohjavesilaitosta sekä Tikkuriin rakennettavaa, pääasiallisesti keino-tekosta pohjavettä kuljettavaa vesilaitosta varten. Tutkimusten täydentämiseen ja ehdotuksen laatimiseen tarvittavat varat sopisi kuluvana vuonna panna maksettaviksi pohjavesitutkimuksia varten olevasta määrärahasta.

Liite, osottava kaupungin vesitarpeen eri vuosina ja nykyisen laitoksen hankintakyvyn, sekä erinäiset kustannusarviot ja piirustukset pannaan tämän oheen.

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos:

Albin Skog.

Helsingin kaupungin vesitarve ja vesijohtolaitoksen hankintakyvy.

Vedenkulutus on laskettu seuraavaksi:

Vuonna	Vuodessa m ³	Vuorokaudessa keskimäärin		Vuorokaudessa enintään	
		m ³	l/sek.	m ³	l/sek.
1917	7,263,000	19,900	230	27,900	322
1918	7,884,000	21,600	250	30,200	350
1919	8,505,000	23,300	270	32,600	378
1920	9,161,000	25,100	290	35,100	406
1921	9,782,000	26,800	310	37,500	434
1922	10,439,000	28,600	331	40,000	463
1923	11,096,000	30,400	352	42,600	493
1924	11,753,000	32,200	373	45,000	522
1925	12,410,000	34,000	394	47,600	552
1926	13,140,000	36,000	417	50,400	584
1927	13,870,000	38,000	440	53,200	616
1928	14,600,000	40,000	463	56,000	648
1929	15,350,000	42,000	486	58,800	680
1930	16,096,000	44,100	510	61,700	714
1935	19,710,000	54,000	625	75,600	875

Yhdellä suodattimella voidaan puhdistaa 115 m³ tunnissa. Suodattimen vuorokautinen käyntiaika on enintään 23 1/2 tuntia. Suodattimen pesuun menee noin 70 m³ kerran vuorokaudessa. Yhdestä suodattimesta saadaan siis vuorokaudessa $23.5 \times 115 = 2,630$ m³.

11 suodattimella voidaan puhdistaa vuorokaudessa	28,930 m ³
12 " " " " "	31,560 "
13 " " " " "	34,190 "

Nykyisillä 11 suodattimella voi siis, varalaitteita käyttämättä, hankkia tarvittavan vesimäärän vuonna 1917. *Uusia suodattimia täytyy kuitenkin olla vuonna 1918.* Jos silloin rakennetaan kaksi, täytyy lisäksi kaksi rakentaa kesäksi 1920.

Vedennosto.

Kolmella keskipakoispumppulla — niitä on 4 — voidaan kaupunkiin nostaa $3 \times 8,000 \text{ m}^3$ eli vuorokaudessa	24,000 m^3
Vanhemmilla pumppuilla tarpeellisine varalaitteineen	8,500 „
	Yhteensä 32,500 m^3

eli siis se määrä, mikä likimain tarvitaan vuonna 1919. Vuonna 1920 pitää siis olla uusia pumppuja.

Pumput, joilla selkeytetty vesi nostetaan suodattamiin — *suodatinpumput*, kaikkiaan viisi — kykenevät nostamaan kukin 100 l./sek. eli 8,640 m^3 vuorokaudessa. Jos yhtä pumppua pidetään varakoneena, voivat jäljellä olevat 4 pumppua nostaa $4 \times 8,640 = 34,560 \text{ m}^3$ vuorokaudessa, mikä määrä ei riitä vuonna 1920, syystä että vettä tarvitaan suodattamien huuhteluunkin.

Selkeytysaltaita kemiallisesti käsitellyn veden selkeyttämiseksi on 5 ja säännöllisen käytön vallitessa mahtuu niihin:

3 pyöreään selkeytysaltaaseen kuhunkin 1,400 m^3	4,200 m^3
2 nelisnurkk. „ „ 2,100 „	4,200 „
	Yhteensä 8,400 m^3
Puhdistusta varten voi yksi allas olla erotettuna	2,100 „
Käytettävänä selkeytykseen tavallisissa oloissa	6,300 m^3

Selkeytetyn veden kulutus taas on säännöllisesti 5 % suurempi kaupunkiin nostettua eli kulutusmäärää, joten suurin kulutusmäärä vuorokauden kuluessa on:

29,300 m^3 , vuonna 1917, 31,700 m^3 vuonna 1918, 34,200 m^3 vuonna 1919 ja 36,800 m^3 vuonna 1920. Jos olettaa veden suodatuksen olevan vuorokauden varrella yhdenmukainen suurimman kulutuksen aikana, on veden selkeytysaika

Vuonna 1917 vähintään noin 5.1 tuntia ja enintään noin 6.9 tuntia	
„ 1918 „ „ 4.8 „ „ „ „ 6.3 „	
„ 1919 „ „ 4.4 „ „ „ „ 5.9 „	
„ 1920 „ „ 4.1 „ „ „ „ 5.5 „	

Hyvän selkeytuloksen saavuttamiseksi tarvitaan säännöllisissä oloissa noin 8 tuntia. *Selkeytystä varten pitäisi sentähden viimeistään vuonna 1919 olla lisätilaa käytettävänä.*

Helsingin kaupungin vesijohtolaitos:

Albin Skog.

HELSINGIN KAUPUNGIN

VESIJOHTOKONTTORI

Jouluk. 29 p:nä 1916.

Sääksjärvestä ja Hyvinkään kylästä tulevan pohjavesijohdon sekä Tikkuriin keinoitekoista pohjavettä varten rakennettavan johdon alustava likimääräinen kustannusarvio.

Pohjavesijohto.

48,000 m	800 mm:n asfaltoitua, 9,5 mm:n vahvuista teräsputkijohtoa Vanhankaupungin ja Vääräkallion välille, lukuun otettuina luistit, venttiilit, tyhjennys sekä maankaivuu, kallionlouhinta, täytenäytöt, teiden tasoitus, kuljetukset ja työnjohto à 210: —	10,080,000: —	
9,000 „	600 mm:n s:n 9 mm:n vahvuista s:n Vääräkallion ja Sääksjärven itäpuolisen vesilaitoksen välille, lukuun otettuina luistit y. m. à 155: —	1,395,000: —	
4,000 „	450 mm:n s:n 8 mm:n vahvuista s:n Sääksjärven itäisen ja läntisen vesilaitoksen välille, lukuun otettuina luistit y. m. à 110: —	440,000: —	
7,000 „	300 mm:n s:n 7,5 mm:n s:n lisä- ja imujohdoksi erinäisiin paikkoihin, lukuun otettuina luistit y. m. à 70: —	490,000: —	
14,500 „	200 mm:n s:n 5,5 mm:n lisä- ja imujohdoksi erinäisiin paikkoihin, lukuun otettuina luistit y. m. à 40: —	580,000: —	12,985,000: —
90	150 mm:n putkikaivoa harkkorautarunkoineen, tinatusta		
	Siirto	— —	12,985,000: —

	Siirto	— —	12,985,000: —
	kuparista tehtyine siiviläkankaineen ja imuputkineen ynnä 100 mm:n Woltmann-mittarit, luistit, imujohtoliitokset sekä betonista tehty tarkastuskaivo keskimäärin à 3,000: —	270,000: —	
9	kokoomiskaivoa betonista, täydellisinä à 10,000: —	<u>90,000: —</u>	360,000: —
9	pumppuasemaa ynnä raudanerotussuodattimet, insinöörien ja koneenkäyttäjien asunnot, ulkokuoneet sekä vesi- ja las- kujohdot, arviolta à 100,000: —	900,000: —	
Johtoja, teitä, vedenottoaikoja, pumppuasemia, asuntoja y. m. varten tarvittavan maan lunastus, arviolta		<u>700,000: —</u>	14,945,000: —
Erinäiset pienemmät laitokset, kustannuksia Tikkurin laitoksen konevoiman lisäämisestä, vahingonkorvauksia, arvaamattomia kuluja sekä loppusumman tasoittamiseksi			<u>1,055,000: —</u>
			16,000,000: —
<i>Tikkurin laitos</i> , josta saataisiin 120 sl pääasiallisesti keinotekoista pohjavettä, eri kustannusarvion mukaan			<u>4,000,000: —</u>
			Yhteensä Smk. 20,000,000: —

Vuotuiset menot käytöstä ja veden nostosta vesisäiliöön, korjauksesta ja kunnossapidosta sekä korko ja kuoletus.

<i>Tikkurin laitos</i> , eri arviolaskelman mukaan	465,000: —	
Lisäystä noin 3,800,000 m ³ :n nostamisesta vesisäiliöön Vanhankaupungin puhtaavedenkaivojen sijasta, arviolta	<u>140,000: —</u>	605,000: —

Pohjavesijohto:

2 käyttöinsinööriä, koneenkäyttäjät ja apulaiset y. m., arviolta	120,000: —	
Nostokustannukset ja valaistus (käyttövoima, öljy, pyyhkeet y. m. s.), lämmitys, arviolta	<u>120,000: —</u>	
	Siirto	240,000: — 605,000: —

	Siirto	240,000: —	605,000: —
Rakennusten, johtojen ja kaivojen korjaus ja kunnossapito, verot, puhelinmaksut y. m. arviolta		160,000: —	400,000: —
16,000,000 markan korko ja kuoletus		1,020,000: —	2,025,000: —
Sekalaisia menoja sekä loppusumman tasoittamiseksi			75,000: —
	Yhteensä Smk		2,100,000: —

Vesisäiliöön vuosittain nostettu vesimäärä = $0.36 \times 86,400 \times 365 = 11,352,960 \text{ m}^3$, jos koko antoisuus oletetaan 360 sl:ksi, sekä $0.4 \times 86,400 \times 365 = 12,614,400 \text{ m}^3$, jos antoisuuden oletetaan nousevan 400 sl:an. Edellisessä tapauksessa on kustannuksia *veisisäiliöön 9 pohjavedenottoapaikasta ja Tikkurista toimitetusta luonnollisesta ja keinotekoisesta pohjavedestä* $\frac{210,000,000}{11,352,960} = 18.5$ *penniä kuutiometriltä, jälkimäisessä tapauksessa* $\frac{217,000,000}{12,614,400} = 17.2$ *penniä kuutiometriltä, edellyttäen nostokustannusten jälkimäisessä tapauksessa lisääntyvän arviolta 70,000 markalla vuodessa.*

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos:

Albin Skog.

HELSINGIN KAUPUNGIN

Vesijohtokonttori

Helsingissä,
jouluk. 29 p:nä 1916.

**Alustava arviolaskelma Tikkuriin teetettävän, 120 sl. keinotekoista
 pohjavettä antavan laitoksen kustannuksista.**

3 selkeytysallasta ja 4 pikasuodatinta, rakennus, säätelykaivot, johdot, pesupumppu y. m. Keravanjoen veden puhdistamiseksi suodattamalla, eri kustannusarvion mukaan	— —	— —	450,000: —
1 pumpu-, kone- ja rautasuodatinhuone tiivistä, täydellisenä, noin $25 \times 16 = 400$ m ² pohjapintaa, noin 70 m ³ rakennuksen ja noin 60 m ³ pumppujen, koneiden ja rautasuodatinten perustusta sekä noin 2,600 m ³ maata kaivettava rakennuspaikalla, arviolta	50,000: —		
1 puurakennus kemistin ja konehenkilökunnan asunnoiksi, arviolta.....	50,000: —		
Sauna, kemikaliomakasiini, kellari, ulko- huoneet y. m., arviolta	20,000: —	120,000: —	
8 Candy-raudanerotussuodatinta à 15 sl, putkijohtoineen ja varusteineen	— —	120,000: —	
1 Diesel-moottori, 180 hvsv, täydellisenä	62,000: —		
1 sähkögeneraattori, 135 hvsv, täydellisenä, välittömästi kytkettynä Diesel-moottoriin ..	18,000: —	80,000: —	
Kaksi 100 sl. 33 hvsv sähkömoottoripumpua ynnä kaksi 200 mm luistia (H = 16 m) à 4,500: —	9,000: —		
Kaksi 100 sl. 25 hvsv sähkömoottoripumpua ynnä kaksi 200 mm luistia (H = 12 m) à 4,000: —	8,000: —		
Kaksi 30 sl. 7 hvsv sähkömoottoripumpua ynnä kaksi 125 mm luistia (H = 8 m) à 2,000: —	4,000: —	21,000: —	
		<hr/>	
Siirros	— —	341,000: —	450,000: —

	Siirto	— —	341,000: —	450,000: —
1	sähkömuuntoja, arviolta	8,000: —		
1	apukoneisto sekä generaattorien ja moottorien yhdistysjohdot, arviolta	3,000: —	11,000: —	
	Konehuoneeseen sijoitettavat pumppujen vesijohdot, traversit y. m., arviolta	— —	5,000: —	
1	jokiveden laskukaivo välppineen ja päällysrakennuksineen ynnä maatyöt ja veden pumppuaminen, arviolta	3,000: —		
1	keinotekoisien pohjaveden kokoomiskaivo, läpimitaltaan 3.0 m, betonista ja osin louhittuna kallioon, täydellisenä	8,000: —		
1	Vidbäckin puron pohjaveden kokoomiskaivo, läpimitaltaan 2.0 m, betonista ja osittain louhittuna kallioon, täydellisenä	7,000: —	18,000: —	
570 m	450 mm:n asfalttoitua 8 mm vahvuista teräsputkea ynnä imu- ja painejohdon sijoitus joen ja pumppulaitoksen sekä selkeytysaltaiden välille à 70: —	39,900: —		
1,300 m	400 mm:n asfalttoitua 8 mm:n vahvuista teräsputkea ynnä imuputken sijoitus keinotekoisien pohjaveden ottopaikan ja kokoomiskaivon välille à 60: —	78,000: —		
280 m	300 mm:n asfalttoitua 7.5 mm vahvuista teräsputkea ynnä kokoomisjohdon sijoitus keinotekoisien pohjaveden ottopaikkaan à 45: —	12,600: —		
240 m	200 mm:n s:n 5.5 mm:n s:n à 25: —	6,000: —		
450 m	300 mm:n asfalttoitua 7.5 mm:n vahvuista teräsputkea ynnä imujohdon sijoitus Vidbäckin pohjaveden ottopaikan ja kokoomiskaivon välille à 45: —	22,500: —		
350 m	200 mm:n s:n 5.5 mm:n s:n à 25: —	8,750: —		
	Muotoputket edellä mainittuihin johtoihin, arviolta	8,250: —	176,000: —	
Seitsemän	450 mm:n luistiventtiiliä à 900: —	6,300: —		
	Siirros	— —	551,000: —	450,000: —

	Siirros	— — 551,000: — 450,000: —
8 400 mm:n luistiventtiiliä à 800: —	6,400: —	
4 300 ” ” ” à 500: —	2,000: —	
1 200 ” ” ”	200: —	
3 450 ” pohjaventtiiliä ja imusiivilää à 900: —	2,700: —	
1 300 ” pohjaventtiili ja imusiivilä	500: —	18,100: —
680 m 900×600 mm:n betonikulverttia tavallista munanmuotoista läpileikkausta päälaskujoh- toon, paikallepantuna à 35: —	23,800: —	
500 m 450 mm:n betoni johtoa, laskettuna, suoda- tetun jokiveden johtamiseksi suodatusaltai- siin sekä viimeksi mainittujen tyhjentämi- seksi à 16: —	8,000: —	
6 tarkastuskaivoa betonista à 250: —	1,500: —	33,300: —
11,000 m hirsiiä paaluiksi ja varuspohjaksi betoni- kulvertin alle à 2: —	— —	22,000: —
1,300 m kanavaa pehmään saveen 300 à 200 mm:n imujohtoa varten sekä täyttäminen à 15: —	19,500: —	
130 m kanavaa 450 mm:n johtoa varten sekä täyttäminen à 13: —	1,690: —	
250 m kanavaa 900×600 mm:n betonikulverttia varten sekä täyttäminen à 15: —	3,750: —	
580 m kanavaa pehmeään saveen kahta 400 mm:n imujohtoa varten sekä täyttäminen à 25: —	14,500: —	
410 m säännöllisyyvyyistä kanavaa 900×600 mm:n betonikulvertille ja 450 mm:n joh- dolle sekä täyttäminen à 18: —	7,380: —	
35 m säännöllisyyvyyistä kanavaa kahdelle 400 mm:n ja yhdelle 450 mm:n johdolle sekä täyttäminen à 25: —	875: —	
200 m keskimäärin 3.0 m syvää kanavaa kah- delle 450 mm:n johdolle sekä täyttäminen à 25: —	5,000: —	
90 m keskimäärin 4.5 m syvyistä kanavaa 450 mm:n johdolle sekä täyttäminen à 26: — Kahden 400 mm:n ja yhden 450 mm:n johdon sijoitus joen alle sekä ruoppaus, arviolta	2,965: —	58,000: —
	Siirros	— — 682,400: — 450,000: —

	Siirros	— —	682,400: —	450,000: —
18 150 mm:n putkikaivoa keino- tekoisen pohjaveden ottopaikkaan ynnä harkko- rautarunko, siiviläkangas ja imuputket tinatusta kuparista, 100 mm:n Wolt- mann-mittarit, luistit ja liitososat sekä tarkastuskaivo betonista à 3,000: — ..	54,000: —			
8 s:n s:n Vidbäckin puron pohjaveden ottopaikkaan à 3,000:—	<u>24,000: —</u>		78,000: —	
5 sähköllä käypää ilmajuuria à 1,000: —	5,000: —			
2 päällysrakennusta näihin à 500:— ..	<u>1,000: —</u>		6,000: —	
17,000 m ³ maata kaivettava kahden suodatus- altaan aikaansaamiseksi, joiden pohja- pinta on 45 × 80 m ² ja syvyys 2.0 m, ynnä kaivamalla nostetun hiekan levi- tys à 2:50	— —		<u>42,500: —</u>	808,900: —
13,000 m 600 mm:n asfalttoitua 9 mm vah- vuista teräsputkijohtoa Tikkurin pump- pulaitoksen ja Vanhankaupungin Silta- saaren puhtaanvedenkaivojen välille ynnä muotoputket, laskeminen ja kul- jetus à 110: —	1,430,000: —			
25 600 mm:n luistiventtiiliä à 1,500: —	37,500: —			
Tyhjennykset, ilmaventtiilit y. m., ar- violta	<u>10,500: —</u>		1,478,000: —	
13,000 m kanavaa kaivettava ja louhittava, maatäytettä luotava sekä tietä tasoi- tettava à 40: —	520,000: —			
Johdon asettaminen Vantaanjoen poikki Siltasaarelle, arviolta	<u>10,000: —</u>		<u>530,000: —</u>	2,008,000: —
12 ha maata johdon paikaksi (10 m leveä maakaistale) lunastettava à 4,000: —	48,000: —			
80 ha maata suojelusalueeksi suodatus- altaiden ympärille ja laitosten paikaksi lunastettava à 3,000:—	240,000: —			
Sekalaisia korvauksia	75,000: —		363,000: —	
	Siirto	— —	363,000: —	3,266,900: —

	Siirto	— —	363,000: —	3,266,900: —
Tasoitukset, istutukset, aidat ja tiet, arviolta		15,000: —		
Koko laitoksen sähköjohdot ja valaistuslaitteet, arviolta		5,000: —		
Vedenkorkeusmittarit, puhelimet johonkin y. m., arviolta		20,000: —	40,000: —	403,000: —
Työnjohto, sekalaiset menot sekä loppusumman tasoitukseksi		— —	— —	330,100: —
				<u>Yhteensä Smk 4,000,000: —</u>

Keravan jokiveden suodattamiseksi Tikkurin viereiseen hietaharjuun rakennettavain selkeytysaltaiden ja pikasuodatuslaitoksen kustannusarvio.

10,000 m ³	maata kaivettava ja pois kuljetett. à 2: —	— —	20,000: —
1,300 „	survebetonia altaiden ulko- ja välimuureihin à 35: —	45,500: —	
500 „	s:n altaiden lattioihin à 30: —	15,000: —	
45 „	rautabetonia altaiden välppäseiniin à 60: —	2,700: —	
10 „	rautabetonia altaiden kattoa kannattaviin pilareihin à 60: —	600: —	
2,500 m ²	sementtirappausta (1:1) à 3: —	7,500: —	
1,500 „	ulkokattoa rautabetonista sekä sen siively asfaltilla à 30: —	45,000: —	116,300: —
410 m ³	survebetonia suodatus- ja sekotusrakennuksen perusmuureihin ja lattiaan à 30: —	12,300: —	
50 „	s:n sekotusrakennusten erinäisiin kivoihin à 35: —	1,750: —	
85 m ²	lattiaa rautabetonista puhtaanvedenkai-vojen ja kanavan päälle à 25: —	2,125: —	
500 „	välilattiaa rautabetonista sekotusrakennukseen à 25: —	12,500: —	
210 „	sementtirappausta (1:1) à 3: —	630: —	29,305: —
200 tuhatta tiiltä	suodatus- ja sekotusrakennuksen seinin à 130: —	26,000: —	
1,200 m ²	sisäpuolisten tiiliseinän rappausta à 1:50	1,800: —	
750 „	ulkopuol. tiiliseinän rappausta à 2: —	1,500: —	29,300: —
	Siirto	— —	194,905: —

	Siirto	— —	194,905: —	
9,600 kg	rautaisia kattotuoleja (kolmen jänneväli 8.4 m ja paino 1,200 kg sekä neljän jänneväli 10.1 m ja paino 1,500 kg)			
	à 60: —	5,760: —		
750 m ²	ulkokattoa suodatus- ja sekotusrakennukseen 1 × 5" pontatuista panelilau-doista, 1 1/4" välikerroksin, 1 kerros tervattua vuoraushuopaa sekä 1 1/4" vesikattoa tervat. asfalttihuovasta à 10: —	7,500: —	13,260: —	
4	suodatusammetta amerikalaisia pikasuodat-timia varten rautabetonista sekä betoni-lattioin ja sementtilaastilla rapattuina (1:1) à 1,500: —	— —	6,000: —	
30	ikkunaa à 60: —	1,800: —		
10	ovea à 40: —	400: —	2,200: —	
	Suodatus- ja sekotusrakennuksen lämpö-johto, valmiina, arviolta	— —	5,000: —	
	Varusteet, putket ja putkenosat 4 ame-rikalaiseen pikasuodattimeen sekä seko-tuskojeet, valmiina, à 25,000: —	— —	100,000: —	
Kaksi	140 sl. 50 hvsv sähkömoottoripumppua suodatinten huuhtelua varten à 6,000: —	— —	12,000: —	
70 m	600 mm:n asfalttoitua harkkorautaput-kea altaiden tyhjennysjohdoiksi, val-miina, à 135: —	9,450: —		
300 „	450 mm:n asfalttoitua harkkorautaput-kea altaiden ja keskuskaivojen väliin, valmiina, à 90: —	27,000: —		
70 „	300 mm:n asfalttoitua harkkorautaput-kea selkeytysaltaiden huuhtelujohdoksi, valmiina, à 45: —	3,150: —		
	Harkkorautamuotoputkia	7,000: —	46,600: —	
3	60 mm:n luistinventtiiliä à 1,500: —	4,500: —		
21	450 „ „ à 900: —	18,900: —		
12	300 „ „ à 500: —	6,000: —		
2	450 „ kohoventtiiliä à 1,500: —	3,000: —	32,400: —	412,365: —
	Maalaus, työnjohto, sekalaiset menot sekä loppusumman tasoitukseksi	— —	— —	37,635: —
	<u>Yhteensä Smk</u>	— —	— —	<u>450,000: —</u>

Vuotuiset menot käytöstä ja vedennostosta Vanhaankaupunkiin, korjauksesta, kunnossapidosta sekä korosta ja kuoletuksesta.

650,000 kwt sähkövoimaa nosto- ja sekoituslaitteisiin, valaistukseen y. m, à 11 penniä	71,500: —		
3,200,000 m ³ vettä kemiallisesti käsiteltävä, selkeytettävä ja suodatettava à 16 penniä....	51,200: —		
Öljy, pyyhkeet ja sekalaiset menot, arviolta	2,300: —	125,000: —	
Kemisti ja koneenkäyttäjät, arviolta	— —	20,000: —	
Rakennusten korjaus ja kunnossapito, arviolta	10,000: —		
Johtojen ja kaivojen s:n arviolta	20,000: —		
Sekalaiset korjaus- ja kunnossapitokulut	5,000: —	35,000: —	
Verot, palovakuutus- ja puhelinmaksut y.m.	— —	5,000: —	185,000: —
Perustamiskustannusten 4,000,000 markan korko ja kuoletus	— —	— —	280,000: —
Yhteensä Smk	— —	— —	465,000: —

Vanhaankaupunkiin vuosittain toimitettu vesimäärä = $0.12 \times 86,400 \times 365 = 3,784,320 \text{ m}^3$.

Kustannuksia Vanhankaupungin puhtaanvedenkaivoihin Tikkurista toimitusta keinotekoisesta ja luonnollisesta pohjavedestä on siis $\frac{46,500,000}{3,784,320} = 12.3$ penniä kuutiometriltä.

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos:

Albin Skog.

HELSINGIN KAUPUNGIN
VESIJOHTOKONTTORI

Helsingissä
Jouluk. 29 p:nä 1916.

**Tikkuriin 120 s! keinotekoista ja luonnollista pohjavettä sekä Tattarmosseniin
25 s! luonnollista pohjavettä varten teetettävän vesijohtolaitoksen
kustannusarvio.**

Tikkurin laitos,

ynnä 600 mm painejohdot Vanhaankaupunkiin, erityisen kustannusarvion
mukaan 4,000,000: —

Tattarmossenin laitos:

10 150 mm:n putkikaivoa ynnä harkkorautarungot, siiviläkangas ja imuputket tinatusta kuparista, 100 mm Woltmannmittarit, luistit ja liitososat sekä tarkastuskaivo betonista à 3,000: — ..	30,000: —	
1 kokoomiskaivo betonista, valmiina	10,000: —	
1,500 m 200 mm:n imujohtoa asfaltoidusta mannesmann-putkesta, luistit, kai-vuu y. m. à 40: —	60,000: —	100,000: —
Pumppuhuone, pumpput, rautasuodattimet, muuntaja, johdot, asunnot sekä kustannukset Tikkurin laitosten voimakoneiden voiman lisäämisestä, arviolta	— —	100,000: —
Maanlunastus, arviolta	— —	60,000: —
Liittäminen 600 mm:n pääjohtoon, arvaamattomat kulut, kuljetukset sekä loppusumman tasoitus	— —	20,000: —
		<u>Yhteensä Smk 4,280,000: —</u>

Vuotuiset menot käytöstä ja veden nostosta Vanhankaupunkiin, korjauksesta ja kunnossapidosta sekä korosta ja kuoletuksesta:

Tikkurin laitos:

Eri arviolaskelman mukaan	465,000: —	
Nostokustannusten korotus painekorkeushukan lisääntymisen johdosta, arviolta	8,000: —	473,000: —

Tattarmossenin laitos:

Konehenkilökunta, arviolta	12,000: —	
Veden nosto, öljy, pyyhkeet, valo, lämmitys y. m., arviolta	15,000: —	
Rakennusten, johtojen ja kaivojen korjaus ja kunnossapito, verot, puhelinmaksut y. m., arviolta	5,000: —	32,000: —
280,000 markan korko ja kuoletus	20,000: —	52,000: —
Sekalaiset menot sekä loppusumman tasoitus		5,000: —
		<u>Yhteensä Smk 530,000: —</u>

Vanhaankaupunkiin vuosittain toimitettu vesimäärä = $0.145 \times 86,400 \times 365 = 4,572,720 \text{ m}^3$.

Kustannuksia Vanhankaupungin puhtaanvedenkaivoihin Tikkurista ja Tattarmossenista toimitetusta keinotekoisesta ja luonnollisesta pohjavedestä on siis
 $\frac{53,000,000}{4,572,720} = 11.6 \text{ penniä kuutiometriltä.}$

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos:

Albin Skog.

HELSINGIN KAUPUNGIN

VESIJOHTOKONTTORI

Helsingissä,
toukok. 2 p:nä 1917.

Likimääräinen kustannusarvio Vanhankaupungin vesijohtolaitoksen laajentamisesta kahdella selkeytsaltaalla.

6,600 m ³ maata kaivettava ja kuljetettava à 4: —	26,400: —	
16,000 „ kalliota louhittava ja kuljetettava à 15: —	240,000: —	
5,200 „ survebetonia muureihin ja lattioihin à 70: —	364,000: —	
520 m ² rautabetoniseinää à 15: —	7,800: —	
6,600 „ sementtirappausta à 7: —	46,200: —	
400 m ³ seinää altaiden ympärille à 100: —	40,000: —	
4,600 m ² rautabetonikattoa kannattimiseen à 65: —	299,000: —	1,023,400: —
9,000 m ³ kone- ja sekotushuonerakennusta sekä laboratoria à 50: —	450,000: —	450,000: —
20 m 1,000 mm:n nostojohtoa joesta à 350: —	7,000: —	
Vastaanottokaivo päällysrakennuksineen	4,000: —	
770 „ 1,000 mm:n laskujohtoa, osittain paalupohjalla à 150: — ..	115,500: —	
910 „ 1,000 mm:n vesijohtoa, valmiina à 300: —	273,000: —	
75 „ 450 mm:n vesijohtoa, valmiina à 90: —	6,750: —	
Kaksi 800 mm:n sulkuventtiiliä ja huuhteluluukkua à 4,000: — ..	8,000: —	
		<u>Siirto 1,473,400: —</u>

	Siirto	1,473,400: —	
8 1,000 mm:n sulkuventtiiliä à 4,000: —		32,000: —	
16 800 mm:n sulkuventtiiliä à 3,000: —		48,000: —	
5 450 mm:n sulkuventtiiliä à 1,000: —		5,000: —	
1 kaivo kohuventtiiliseen		5,000: —	
560 m 150 mm:n vesijohtoa valmiina à 30: —		16,800: —	
5 palovesijohtoa à 500: —		2,500: —	
Sekalaiset johdot, sulkuventtiilit ja kaivot sekä muotoputket	<u>50,000: —</u>	573,550: —	
Vantaanjoen silta	80,000: —		
Kaksi 266 sl ja kaksi 100 sl pumppua johtoineen, moottorineen ja muuntajineen	80,000: —		
Kemiallisen osaston varusteet liuotus- ja sekotusammeet y. m.	100,000: —		
Makasiinirakennukset raiteineen ja hisseineen kemikaloita varten	<u>30,000: —</u>	<u>290,000: —</u>	2,336,950: —
Teiden ja itse alueen tasointu, istutukset, työnjohto ja arvaamattomat työt, perustamispääoman korko ra- kennusaikana sekä loppusum- man tasoitukseksi	— —	— —	<u>263,050: —</u>
			Yhteensä Smk 2,600,000: —

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos:

Albin Skog.

Komitean mietintö rakennusaineiden hankkimisesta yleishyödyllisille rakennusyrityksille.

Ehdottaessaan toimenpiteitä Helsingissä vallitsevan asuntopuutteen lieventämiseksi esitti Sosialilautakunta kirjelmässä kesäkuun 28 päivältä 1916 (*Pain. asiakirj. N:o 33 vuodelta 1916, siv. 11—13*) samalla, että Kaupunginvaltuusto ottaisi valmisteltavaksi kysymyksen, käykö, missä muodossa ja millä ehdoilla kunnan toimesta helpottaminen rakennusaineiden hankintaa yleishyödyllisille rakennusyrityksille tässä kaupungissa. Kaupungin yleisten töiden Hallituksen ja kaupunginarkkitehdin lausuttua mielensä asiasta sekä Rahatoimikamarin puolestaan ehdotettua esitystä evättäväksi, sen johdosta että esillä oleva asia ei ollut nykyään ratkaistavissa (*Pain. asiakirj. N:o 33 vuodelta 1916, siv. 3 sekä 14—17*), päätti Kaupunginvaltuusto kokouksessaan syyskuun 12 päivänä 1916 käskää kaupungin yleisten töiden Hallituksen antaa seikkaperäisen ehdotuksen asiasta.

Asia on sittemmin ollut käsiteltävänä mainitun hallituksen asettamassa erikoisvaliokunnassa, johon ovat kuuluneet professori Jalmar Castrén, arkkitehti Armas Lindgren ja kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad. Pääasiassa liittyen tämän valiokunnan marraskuun 13 päivänä 1916 antamaan mietintöön (Liite I) ehdotti Hallitus kirjelmässä marraskuun 14 päivältä samaa vuotta (Liite II), että Kaupunginvaltuusto päättäisi antaa kaupungin Halkokonttorin tehtäväksi ryhtyä toimenpiteisiin rakennusainevaraston hankkimiseksi yleishyödyllisen rakennustoiminnan tarpeisiin; oikeuttaa Halkokonttorin mainittuun tarkoitukseen käyttämään etuantivaroja 750,000 markkaa; sekä vuodeksi 1917 osottaa 90,500 markkaa konttorin henkilökunnan lisäämiseksi ynnä erinäisten menojen ja mahdollisten tappioiden suoritukseen. Muuan Hallituksen vähemistö, herrat Ignatius ja Tallberg, oli sitä mieltä, että kunnallinen rakennusainehankinta oli keskitettävä Rakennuskonttoriin, joka näiden jäsenten mielestä omasi sitä varten tarpeellisen asiantuntemuksen.

Lähetteessä joulukuun 6 päivältä 1916 vaati Valmisteluvaliokunta lisäksi lausuntoa esillä olevasta asiasta Helsingin kaupungin Muonitustoimikunnalta, joka kirjelmässä saman kuukauden 15 päivältä (Liite III) esitetyillä syillä ehdotti, että Kaupunginvaltuusto epäisi ehdotuksen edellä mainitun rakennusaineiden hankinnan antamisesta kaupungin Halkokonttorin toimeksi.

Kun siis eriäviä mielipiteitä on lausuttu osin siitä, onko asuntotuotannon

lisääntymistä ylipäättään aikaansaataavissa tässä ehdotetuilla toimenpiteillä, ja osin esitettyjen yksityiskohtaisten ehdotusten sopivaisuudesta, katsoi Valmisteluvaliokunta esillä olevan hankkeen, jonka toimeenpanoon oli edellytetty tarvittavan melko suuria määrärahoja, vaativan perinpohjaista ja asiantuntevaa valmistelua. Tämän mukaisesti päättikin Kaupunginvaltuusto kokouksessaan tammikuun 16 päivänä kuluvaan vuotta antaa allekirjoittaneista kokoonpannun komitean toimeksi mahdollisimman pian laatia Valtuustolle lausunnon ehdotuksineen asiasta; ja pyytää Komitea nyttemmin lopullisesti tarkastettuaan esillä olevan asian lausuntonaan siitä esittää seuraavaa:

Niinkuin Sosialilautakunta on puheena olevassa esityksessään osottanut, ovat asuntotuotannon alalla Helsingissä nykyään vallitsevat olot omansa herättämään vakavaa huolta. Jo ennen sotaa oli rakennustoiminnan voimaperäisyys tuntuvasti vähentynyt vuosina 1910—1913 vallinneeseen nousukauteen verraten. Sodan puhjettua ja sen aikaansaaman taloudellisen pulakauden johdosta on rakennustoiminta nopeästi vähentynyt, ja nyttemmin on asuinhuoneistojen tuotanto miltei kokonaan seisahtunut. Kun samaan aikaan melko paljon väkeä on muuttanut kaupunkiin, on tästä ollut seurauksena vähävaraisten luokkain ennestäänkin alhaisen asuntotason välitön laskeutuminen. Alempana esitetyt numerotiedot valaisevat asuntotuotantoa ennen sotaa ja nykyään sekä tuotannon prosenttitaista vähenemistä.

V u o n n a	Lisäksi tulleita asuinhuoneita lämmitettävissä rakennuksissa			Yhteensä vuoden lopussa	Lämmitettävien huoneiden lisäys %
	uutisrakennusten johdosta	muutosrakennusten johdosta	Yhteensä		
1910	—	—	—	90,477	—
1911	6,208	52	6,260	96,737	6.9
1912	5,774	78	5,852	102,589	6.0
1913	8,027	130	8,157	110,746	8.0
1914	2,472	20	2,492	113,238	2.3
1915	1,483	14	1,497	114,735	1.3
1916	225	29	254	114,989	0.2

Pääsyyinä rakennusteollisuuden nykyiseen seisahdustilaan on viime vuosina tapahtunut rakennusaineiden tuntuva hinnannousu, joka estää yksityistä yritteliäisyyttä antautumasta uutisrakennustoimintaan, koska sen kannattavaisuus rakennusainehintain jälleen laskeutuessa ei ole taattu. Mainittua hinnannousua valaisevat alempana olevat, kaupungin Rakennuskonttorin antamat likimääräiset

tiedot, jotka osottavat eri tavaralajien prosentittaisen hinnannousun verrattuna ennen sotaa vallinneisiin oloihin.

	%		%
Tiilit	236	Rautaparrut	945
Sementti	425	Lasi	4—500
Kalkki	220	Kattolevy	740
Kalkkilaasti	173	Kattohuopa	508
Rautabetoni, noin	500	Maalaustyöt	300
Asfalttilattia	475	Linoleumimatot	300
Kivijalan asfalttieristys	500	Kaakelit	80—125
Rakennuspuusepäntyt, noin	150	Uunitakeet (valintavara)	500
Lattiaparrut	170	S:n (messinki)	600
Rakennushirret	233	Hellitarpeet	500
Soivot	214	Turvepehku	365
Lankut ja laudat	130	Kipsi	1,300
Naulat	400	Vesi- ja viemärijohto	400
Ruuvit	314	Lämpöjohdot	450
Ovi- ja ikkunaraudat, noin	300	Kattoterva, noin	1,000
Takorauta (betoni- ja ankkurirauta)	700	Työpalkat, noin	160

Keskimäärin lienevät rakennusten kokonaiskustannukset sota-aikana kohonneet vähintään 150 %:lla, mikä seikka täysin selittää rakennustoiminnan nykyisen seisahdustilan. Tämä kohoaminen johtuu enimmäkseen osalta tarveaineiden hinnannoususta ja ainoastaan vähemmässä määrässä rakennustyöntekijäin palkkain kohoamisesta.

Tehokasta toimenpidettä yhteiskunnan puolelta on sentähden tarpeen pyhähtyneen rakennustoiminnan elvyttämiseksi ja asuntohädän vaikutusten lieventämiseksi mikäli vähävaraisia yhteiskuntaluokkia koskee. Nämä toimenpiteet voivat esiintyä eri muodoissa, eikä näytä asiattomalta nykyoloissa odottaa, että *valtiokin astuu väliin* pahimman asuntohädän torjumiseksi maamme pääkaupungissa. Kunnan asuntopoliittiset pyrkimykset ovat tähän asti kohdistuneet vuokrain järjestelyn aikaansaamiseen, asuntotuotannon helpottamiseen hankkimalla luottoa edullisin ehdoin sekä suoranaiseen rakennustoimintaan yksityisen yritteliäisyyden korvaamiseksi. Mutta sen lisäksi näyttää olevan kunnan velvollisuus koettaa mikäli mahdollista helpottaa rakennusaineiden hankkimista kohtuullisiin hintoihin yksityiselle rakennustoiminnalle, ennen kaikkea yleishyödylliselle asuntotuotannolle.

Samoin kuin kaupungin yleisten töiden Hallitus on Komiteakin sitä mieltä, että kunnan toimesta järjestetty rakennusaineiden hankinta tuottaisi helpotuksia yksityiselle rakennustoiminnalle. Kysymyksen ratkaisu kohtaa tosin melko suu-

ria vaikeuksia, mutta mahdotonta ei liene tarkoituksenmukaisilla ja käytännöllisillä toimenpiteillä saavuttaa tyydyttävää tulosta tarvitsematta kunnan sitoutua suoranaisiin uhrauksiin tämän tarkoituksen hyväksi. Kunnalla on mahdollisuutta paljottain ostamalla ja tavarantuottajain kanssa edullisia hankintasopimuksia tekemällä turvata eräiden tarveaineiden saanti ja jossain määrin säädellä hintoja. Sen ohessa on kunnalla suurempia mahdollisuuksia kuin yksityisellä yritteliäisyydellä voittaa ne kuljetusvaikeudet, jotka nykyisenä pula-aikana ovat olleet yhtenä syynä rakennusaineiden suureen hinnannousuun. Ansaitsee niinkään ottaa harkittavaksi, eikö kunta voisi edullisesti ottaa huolekseen eräitä tarveainetuotannon haaroja; Ruotsissa esimerkiksi on kysymys kunnallisten tilitehtaiden aikaansaamisesta monin paikoin ollut pohdittavana.

Toimenpiteiden, joihin vastamainitussa kohden näyttää olevan kunnan puolelta ryhdyttävä, tulee komitean mielestä olla laadultaan väliaikaisia ja tarkoittaa säädellä rakennusainemarkkinoita ainoastaan niin kauan, kuin nykyisiä tavattomia oloja jatkuu. Kun vastaisuudessa rakenusteollisuuden tuotantokustannukset jälleen palautuvat säännölliselle tasolle, järjestynee yksityisen rakennustoiminnan tarpeita tyydyttävä rakennusaineiden hankinta samoin kuin hintatasokin avonaisilla markkinoilla tarjonnan ja kysynnän välisen suhteen mukaan, tarvitsematta kunnan välittömästi puuttua asiaan. Mutta sodan jälkeenkin, vieläpä kenties monet ajat, täytyy edellyttää rakennuskustannusten pysyvän varsin korkeina, vaikka ne eivät nousisikaan nykyiselle luonnottoman korkealle tasolle. Vastamainittua tarkoitusta varten järjestettävän hallintokoneiston ei sentähden näytä olevan toimiminen ainoastaan tilapäisenä, vaan olisi se sovitettava pitemmän aikaa jatkuvan työtehtävän mukaan.

Ei tietenkään voi tulla kysymykseen, että kunnan toimesta mainittavammassa määrässä tyydytettäisiin yksityisen rakennustoiminnan säännöllisiä tarpeita, vaan tulisi kunnan toiminnan tällä alalla, kaupungin omiin tarpeisiin toimitettavan ostelun rinnalla, etusijassa tyydyttää yleishyödyllisen rakennustoiminnan, s. o. sen rakenusteollisuuden vaatimuksia, jota osin yksityishenkilöt ja osin erinäiset asuntopoliittisessa tarkoituksessa toimivat yhtiöt ja liittymät harjoittavat valmistaakseen pieniä huoneistoja vähävaraisten käytettäväksi. Ainoastaan toisessa sijassa ja sikäli kuin kaupungin varat ja muut olot sallivat, tyydytettäisiin yksityisen rakennustoiminnan tarpeita, jossa kohden kuitenkin etusijaan olisi asetettava osuustoiminnalliseen pohjaan perustuva asuntuotanto.

Mitä sitten tulee kysymykseen kunnallisen aputoiminnan järjestämisestä tällä alalla, on Komitea puolestaan ollut sitä mieltä, että tätä tarkoitusta varten on järjestettävä kunnallinen erikoiselin, jolla olisi nimenä esimerkiksi *Helsingin kaupungin rakennusainetoimisto*. Tätä viranomaista, joka, niinkuin edellä huomautettiin, olisi asetettava väliaikaiselle kannalle, ei näy olevan järjestettävä erilliseksi laitokseksi, vaan olisi se asetettava kaupungin yleisten töiden Halli-

tuksen valvonnan alaiseksi sekä sovittava sen hallintojärjestykseen. Tässä kohden yhtyy Komitea kaupungin Muonitustoimikunnan ja Hallituksen vähemmistön antamiin lausuntoihin. Komitean mielestä ei kaupungin Halkokonttori nykyisellä tavallaan järjestettynä ole sopiva hoitamaan tätä toimintaa, joka sitä vastoin välittömästi liittyy ja osittain sisältyykin Rakennuskonttorin työalaaan. Tähän katsomatta on yhteistoiminta Halkokonttorin ja rakennusainetoimiston kesken kuitenkin ehdottomasti tarpeellinen rakennusaineiden hankintaan nähden, ja tämä yhteistoiminta käy erikoisesti tärkeäksi, sikäli kuin kaupunki ostaa omia metsälohkoja polttoaineiden hankinnan turvaamiseksi. Siinä tapauksessa että, niinkuin on hankkeissa, pysyväinen kunnallinen elin asetetaan Halkokonttorin sijaan, olisi tämäkin elin velvoitettava asettumaan yhteyteen rakennusainetoimiston kanssa ja yhtenäinen yhteistoiminta näiden viranomaisten kesken aikaansaatuva.

Ehdotetun rakennusainetoimiston tehtävä olisi Komitean mielestä pääasiassa määriteltävä siten, että toimisto etusijassa pitäisi huolta kaupungin omiin töihin tarvittavain rakennusaineiden hankkimisesta. Täten tulisi tämä erikoisala, joka nykyään on jaettuna useiden Rakennuskonttorin osastojen kesken, keskitetyksi yhtenäisen johdon alaiseksi. Tämän ohessa työskentelisi toimisto sen työohjelman mukaisesti, mikä tässä edellä on suunniteltu kunnan rakennusainehankinnassa noudatettavaksi, yksityisen asuntotuotannon, ennen kaikkea vähävaraisten luokkain tarpeisiin tarkoitettujen pienten huoneistojen tuotannon kiihoittamiseksi sekä osin hankkisi tai osottaisi sitä varten rakennusaineita mahdollisimman huokeasta hinnasta, osin välittäisi rakennusteollisuudelle tässä kysymykseen tulevia tavaroita tai antaisi neuvoja niiden ostossa. Lisäksi tulisi toimiston koettaa mikäli mahdollista helpottaa rakennusaineiden kuljetusta tänne, seurata paikkakunnan rakennustoimintaa ja arvioida sen tarvitsema rakennusainemäärä, koettaa sopivin keinoin, sikäli kuin käy päinsä, huojistaa rakennusaineiden markkinahintaa sekä valvoa, että hankitut hinnanhuojennukset todella tulevat rakennustoiminnan hyväksi.

Mitä sitten tulee niihin erilaatuisiin rakennusaineisiin, mitkä kunnallisen hankinnan tulisi käsittää, pyytää Komitea viitata kaupungin yleisten töiden Hallituksen valiokunnan tästä seikasta antamaan selvitykseen. Varastoja näyttää olevan hankittava ainoastaan sikäli kuin on välttämättömän tarpeellista, koska kunnalle tästä hankinnasta koituu taloudellisen tappion vaaraa. Tuollaiset varastot voivat nimittäin hintain laskeutuessa tuottaa kaupungille tuntuvia tappioita ja eräiden raskaampain tavarain hintaa kohottavat ylenmäärin uudestilaamisesta ja varastossapidosta koituvat kustannukset. Tarveaineet on mikäli suinkin mahdollista kuljetettava suoraan hankintapaikalta rakennuspaikalle. Eräiden rakennusaineiden varastoonpano ei kuitenkaan ole vältettävissä, ja tarpeelliseksi käynee aina pitää varalla osin tavaroita, joita ei heti voida jaella tai joita ostetaan erikoisen edullisilla ehdoilla, ja osin yhtä vaununlastillista vähempään tilausten suorittamiseksi, varsinkin pienemmille rakennusyryityksille.

Kaupungin nykyisessä ainespihassa korttelissa N:o 179 Töölössä on tila nykyään sangen niukka. Tänne ei panna varastoon ainoastaan puutavaroita, vaan kaikenlaisia muitakin työtarpeita, niinkuin noppakiviä, reunuskiviä, luutia, köysii, rautatavaroita, ketjuja, työkaluja y. m. Komitea on kuitenkin paikalla käymällä vakuuttanut siitä, että ainespihan tilaa voi tuntuvasti tehokkaammin käyttää hyväksi sijoittamalla eräät rakennukset toisin ja tapuloimalla varastot tarkemmin. Jos sen suuntaisiin käytännöllisiin toimenpiteisiin ryhdytään, pitää siellä Komitean mielestä voida varata tilaa suurimmalle osalle niitä varastoja, joita kunnan rakennusainetoimisto hankkisi kaupungin omien tarpeiden lisäksi. Kun Komitean ehdotuksen mukaan kunnan tarveainehankinnan varsinkin alussa tulisi liikkua verraten ahtaissa rajoissa, päästäisiin ainakin toistaiseksi laittamasta uutta ja sangen kalliiksi käypää ainespihaa. Tämä helpottaisi hallintoakin, sillä paikalle sijoitettu henkilökunta lienee, mikäli Komitea on saanut tietää, halukas kohtuullisesta lisäpalkasta hoitamaan puheena olevia varastoja.

Tämän varastopaikan lisäksi olisi kaupungilla Komitean mielestä syytä vähitellen järjestää yksi tai useampia *varakenttiä*, mieluummin niissä osissa kaupunkia, missä rakennustoimintaa jatkuu, sekä mikäli mahdollista välittömään meri- ja rautatieliikenteen yhteyteen. Tähän tarkoitukseen sopivina paikkoina on mainittu Taivalsaari ja valtionrautateiden konepajain läheisyydessä sijaitseva väliaikainen varastoalue Fredriksperissä. Komitea puolestaan on sitä mieltä, että kaupungin rakennusaineiden varastopaikka olisi m. m. järjestettävä sopivaan paikkaan Sörnäsien niemekkeen pohjoisrannalla, ja pyytää Komitea lausua toivomuksen, että tämä tarve otettaisiin huomioon mainittua ranta-aluetta järjestettäessä.

Kun ei ole edellytettävissä, että kaupungininsinööri tärkeiden tehtäviensä ja nykyään tarkoin käytetyn aikansa johdosta voisi muuta kuin ainoastaan yllinä valvoa ja tarkkailla kunnan rakennusaineiden hankintaa, näyttää tarpeelliselta rakennusainetoimiston johtoon asettaa tähän alaan hyvin perehtynyt henkilö. Täysin kykenevän ammattimiehen saamiseksi tähän toimeen lienee luvattava vähintään 12,000 markan vuosipalkka, jota summaa ei käyne pitäminen liiallisena niihin huomattaviin taloudellisiin etuihin nähden, joita tämän toimihenkilön tulisi valvoa, ja kun tämän viran tulisi olla hänen päätoimenaan. Johtajan ottaisi ja erottaisi Kaupunginvaltuusto Rahatoimikamarin esityksestä sekä varaamalla molemmin puolin kuusikuukautisen irtisanomisajan. Päällikön lisäksi asetettaisiin toimistoon tarpeellinen henkilökunta, esimerkiksi varastokirjuri ja konttoriapulainen, joilla olisi palkkaa, edellisellä 5,000 ja jälkimäisellä 1,800 markkaa.

Komitea ei ole tahtonut tässä asianvaiheessa Kaupunginvaltuustolle esittää toimiston lopullista järjestysehdotusta, vaan lienee sopiva jättää tämän asian harkitseminen tehtäväksi Rahatoimikamarille yksissä neuvoin kaupungin yleisten töiden Hallituksen kanssa, jotka viranomaiset Kaupunginvaltuuston periaatteellisen päätöksen pohjalla laatisivat ehdotukset toimiston johto- ja palkkaus-

säännöiksi sekä sitten alistaisivat ehdotukset Kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi.

Voidakseen täyttää tehtävänsä tulee rakennusainetoimiston saada tarpeellista luottoa liikepääomakseen. Tähän tarkoitukseen tarvittavan summan määrä ei ole edeltäpäin laskettavissa, eikä Komitealla ole tässä kohden käytettävänä muuta lähtökohtaa, kuin kaupungin yleisten töiden Hallituksen ja sen erikoisvaliokunnan esittämät arviolaskelmat. Näiden mukaisesti tarvittaisiin aluksi 750,000 markkaa, jota summaa tietysti on lisättävä tarpeen mukaan ja sikäli kuin laitoksen toiminta vakiintuu.

Mietinnössään on edellä mainittu erikoisvaliokunta huomauttanut suotavaksi, että pienempi rakennusteollisuus saisi tarpeellista luottoa käytettäväkseen. Kun rakennusaineiden ostossa tuollaisiin rakennusyrityksiin käytetään luottojärjestelmää varsin laajassa mitassa, ehdottaa valiokunta, että yleishyödyllisen rakennustoiminnan edistämisrahastosta annettaisiin lainoja sen luoton vastikkeeksi, jota rakennusainekonttori eräissä tapauksissa katsoo olevan myönnettävä erälle asiakkailleen.

Komitea havaitsee tämän ehdotuksen ansaitsevan huomiota ja katsoo luotokysymyksen olevan tyydyttävällä tavalla järjestettävissä lainarahaston ja kaupungin rakennusainetoimiston yhteistoimin.

Edellä lausutun nojalla Komitea ehdottaa, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

väliaikaisen rakennusainetoimiston perustettavaksi kaupungin Rakennuskonttorin yhteyteen pitämään huolta rakennusaineiden ostelusta kaupungin omiin tarpeisiin ja sen ohessa koettamaan hankkia yleishyödylliselle rakennustoiminnalle riittäviä rakennustarpeita kohtuullisiin hintoihin sekä, sikäli kuin tämän lisäksi on mahdollista, samalla tavoin avustamaan yksityistä, etusijassa osuustoiminnalliseen pohjaan nojaavaa asuntotuotantoa;

tämän toimiston asetettavaksi kaupungin yleisten töiden Hallituksen alaiseksi sekä kaupungininsinöörin ylivalvonnan alaisena rakennusainealaan hyvin perehtyneen henkilön johdettavaksi;

antaa Rahatoimikamarin tehtäväksi yksissä neuvoin kaupungin yleisten töiden Hallituksen kanssa ja huomioon ottamalla esillä olevassa mietinnössä tässä kohden esitettyjä näkökohtia laatia lopulliset ehdotukset rakennusainetoimiston

johtosäännöksi ja sen henkilökunnan palkkaussäännöksi sekä alistaa ehdotukset Kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi;

toimiston käytettäväksi sen tehtävään täyttämiseksi antaa etuantivaroja 750,000 markkaa liikepääomaksi; sekä

käskää kaupungin yleisten töiden Hallituksen Kaupunginvaltuustolle antaa ehdotuksen kaupungin nykyisen, korttelissa N:o 179 sijaitsevan ainespihan uudesti järjestämiseksi kunnallisen rakennusainehankinnan tarpeisiin käytettäväksi sekä sopivain lisävarastopaikkain laittamiseksi kaupungin eri osiin.

Helsingissä, toukokuun 15 päivänä 1917.

K. A. Paloheimo.

Nestor Eskola.

E. Fabritius.

S. Hongell.

Ernst Nylander.

John Uggla.

Helsingin kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Viitaten kaupungin yleisten töiden Hallituksen 30/9 1916 tehdyn pöytäkirjan 15 §:n otteeseen, jossa Hallitus on allekirjoittaneille antanut toimeksi laatia seikkaperäisen ehdotuksen sen Sosialilautakunnan esittämän kysymyksen selvittämiseksi, *olisiko ja missä muodossa sekä millä ehdoilla* kunnan toimesta helpotuksia aikaansaataavissa tarveaineiden hankkimisessa yleishyödyllisille rakennusyriyksille, pyytävät allekirjoittaneet täten kunnioittaen esiintuoda seuraavaa:

Samoin kuin Hallitus jo aikaisemmin on huomauttanut (*Kvston pain. asiakirj. N:o 33 vuodelta 1916*), on allekirjoittaneidenkin mielestä luultavaa, että kunnan toimesta järjestetty rakennusaineiden hankinta voisi helpottaa eräiden tarveaineiden saantia, varsinkin nykyoloissa.

Kun, niinkuin kaupunginarkkitehti kirjelmässään 18/s:ltä 1916 jo on huomauttanut, suurimmat vaikeudet tuollaisen toiminnan hoitamisessa eivät liene niin paljon puhtaasti kaupallista, kuin pikemmin kuljetusteknillistä laatua, olisi se mielestämme sopivin yhdistää eri osastona kaupungin halkokonttoriin. Kun halkokonttorin johtajantoimi nykyään lienee avoinna, sopisi virkaa täytettäessä ottaa huomioon konttorin siten laajentunut toiminta, joten päästäisiin asettamasta eri virkamiestä ehdotettua rakennusaineiden hankintaa varten. Tämän konttorin avuksi asetettaisiin siinä tapauksessa joku rakennusalaan hyvin perehtynyt, käytännöllistä kokemusta omaava henkilö, minkä ohessa sen henkilökuntaa olisi vastaisen liikkeen laajuuden mukaan lisättävä esimerkiksi sillä tavoin kuin seuraavassa lähemmin mainitaan.

Tässä yhteydessä on ollut puhetta, että kaupungin Rakennuskonttori saisi edellä mainitun rakennusaineiden hankinnan toimekseen käyttämällä apunaan kaupungin ainespihaa, mutta kun varastonhoitajalla jo nykyään on aivan täysi työ ainespihaan sijoitettujen työkalujen ja tarveaineiden jakamisessa ja hoitamisessa sekä tila siellä jo nykyään on varsin niukka eikä sinne siis missään tapauksessa voi sijoittaa niin suuria rakennusainetarastoja kuin vastaisella kunnan rakennusainehankinnalla varmaankin olisi käytettävänä, kävisi välttämättömän tarpeelliseksi näitä tarveainetarastoja varten hankkia erityiset varastopaikat. Nämä varastot kaipaavat niinkään huolellista hoitoa, jota ei voi sopivasti toimittaa toiseen paikkaan sijoitettu, jo ennestään runsaan työn rasittama henkilö.

Mainitulla tavalla järjestetyn kunnallisen toiminnan tarkoituksena olisi hankkia tarveaineita sekä kunnan omia rakennusyriyksiä varten että myös etusijassa yleishyödylliselle rakennustoiminnalle sekä ylipäättään pienemmälle rakennusteollisuudelle. Tietenkään ei suurempi rakennusteollisuus saisi käyttää hyväkseen kunnan hankkimia rakennusaineita, koska sen johdosta osin kävisi mahdottomaksi lähimainkaan arvioida toiminnan laajuutta ja siitä koituvia kustannuksia ja osin siten ehkä haitallisessa määrässä rajoitettaisiin vapaata kilpailua rakennusainekaupan alalla.

Edellä mainitun tarveainehankinnan laajuutta ovat allekirjoittaneet ajatelleet aluksi olevan rajoitettava sekä rakennusaineiden eri lajien että määränkin puolesta.

Mitä rakennusaineiden *eri lajeihin* tulee, olemme, samoin kuin kaupunginarkkitehtikin kirjelmässään 18/s:ltä 1916 on huomauttanut, olleet sitä mieltä, että ehdotetun hankinnan tulisi pääasiassa käsittää rakennusalalla tavallisimmin esiintyviä, kotimaassa valmistettuja paljottaistuotteita, niinkuin puutavaroita, hirsiiä, vuoliaisia, soiroja, lattialankkuja, 1" lautoja (n. s. puolipuhaita), hylky- sekä panelilautoja, tiiliä, sekä tavallisia punaisia että kalkkihietatiiliä (siinä määrin kuin tarvitaan sekä kaupungin omiin töihin että puu- ja muissa pienemmissä rakennuksissa toimitettaviin muuraustöihin), muuraushiekkaa, kalkkia, asfalttia ja vuoraushuopaa sekä kaupassa yleisimmin käyviä naulalajeja. Sitä paitsi tulisi kunnan rakennusainehankinnan antaa yleisölle neuvoja ja tarjota välitystä eräiden muidenkin rakennusaineiden, niinkuin rakennustakeiden, lasin, dynamiitin y. m. s. ostossa. Kun nykyään on sangen vaikea kaupunkiin rautateitse kuljettaa tarvittavia polttoainemääriä, saanee pitää varmana, että tätä tietä ei saada kuljetetuksi mainittavaa määrää raskaita ja paljon tilaa ottavia rakennusaineita. Allekirjoittaneet ovat tämän johdosta arvelleet, että rakennusaineiden hankinnassa olisi aluksi etusijassa käytettävä merikuljetusta ja sopivat varastopaikat hankittava sekä vesitse että rautateitse saapuville tavaramäärille. Semmoiseksi paikoiksi ehdotamme kaksi tämän oheiseen karttaan kirjaimilla A ja B merkittyä aluetta, joista ensinmainittu sijaitsee Sörnäsän niemekkeellä ja jälkimmäinen Sörnäsän haararadan pohjoispuolella Pakaan alueella.

Laskettaessa *missä määrin* rakennusaineita olisi ehdotetulla tavalla hankittava ovat allekirjoittaneet edellyttäneet vuotuisen väenlisäyksen niissä yhteiskuntakerroksissa, joiden asuntotarvetta tällä keinoin olisi tyydytettävä, noin 3,000 hengeksi. Näistä voinee puolet eli 1,500 henkeä saada asuntotarpeensa tyydytetyksi yleisen rakennusteollisuuden avulla, jota vastoin toinen puoli eli 1,500 henkeä käyttäisi asuntoja, joiden teettämiseen rakennusaineita hankittaisiin puheena olevalla tavalla kunnan toimesta.

Edellä mainitun henkilömäärän asuntojen rakennuttamiseen on laskettu vuosittain tarvittavan puutavaroita, tiiliä, kalkkia ja hiekkaa noin 750,000 markan arvosta. Jos lisäksi lasketaan kaupungin omiin tarkoituksiin tarvittavan rakennusainetta noin 500,000 markan arvosta vuosittain, olisi koko hankintasumma aluksi noin 1,250,000 markkaa, likimain nykyisten tavarahintain pohjalla lukien.

Laskettaessa tuollaisen toiminnan järjestämisestä koituvia kustannuksia voi varmasti edellyttää, että osan hankituista tavaroista voi lähettää suorastaan kuluttajille, joten ainoastaan jonkin osan edellä mainitusta summasta tarvitsisi pitää sidottuna tarveainetarvetoihin.

Näillä edellytyksillä olisivat vuosikustannukset seuraavat:

Korkotappio 1/2 vuodelta à 4 % Smk 1,250,000: —	25,000: —
Särkymis- ja mittaushukka 1 % „ 1,250,000: —	12,500: —

Hoitokulut:			
Johtaja (ehdollisesti eri henkilö)	Smk	10,000:	—
2 konttoristia à 3,000: —	”	6,000:	—
Tarverahat	”	1,100:	—
Vartijat	”	6,000:	—
Varastopaikat (ehd. tavaravajat ja hoito) ”	—	—	30,000: —
			Yhteensä Smk 90,000: —

Edellä mainittu summa on 7.24 % koko lasketusta liikevaihdosta.

Huomattava on, että viime aikoina kaikkien rakennusaineiden hinnat ja kuljetuskustannukset ovat alinomaan vaihdelleet, etusijassa kohoten, ja toiselta puolen voinee kaupunki varmana ostajana paljottain ostaessaan epäilemättä huojistaa hankintakustannuksia alle sen, mitä vähempiä tarveainemääriä ostavain samaan aikaan täytyy samasta tavarasta maksaa. Luonnollista on ja allekirjoittaneiden mielestä pitääkin olla, että kaupunki ei lue itselleen voittoa puheena olevasta rakennusaineiden hankinnasta. Siinäkin tapauksessa että tämä toiminta kaupungille tuottaisi vähäistä suoranaista tappiota, korvaisi tämän varmaan runsain määrin se välillinen voitto, mikä syntyisi siitä, että vallitsevaa asuntohätää ehdotetuilla toimenpiteillä saataisiin jossain määrin lievennetyksi.

Kun pienemmässä rakennusteollisuudessa aina on erittäin tärkeää, että rakennuttaja voi käyttää rakennusyrityksen laatua vastaavaa luottoa ja kun rakennusaineita ostettaessa tämän laatuisiin rakennusyrityksiin usein käytetään luottojärjestelmää, olemme ajatelleet, että yleishyödyllisen rakennustoiminnan lainarahastosta (nykyään 2 miljoonaa markkaa) sopisi antaa tarpeellisia lainoja niissä tapauksissa, jolloin kunnan rakennusainehankinta katsoisi olevan myöntäminen luottoa joillekin asiakkailleen,

Helsingissä, marraskuun 13 päivänä 1916.

Jalmar Castrén.

Armas Lindgren.

Karl Hård af Segerstad.

HELSINGIN KAUPUNGIN
YLEISTEN TÖIDEN HALLITUS.

*Helsingissä,
marrask. 14 p:nä 1916.*

N:o 275.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Sittenkun Kaupunginvaltuusto kirjelmässä viime syyskuun 12 päivältä N:o 317 oli käskenyt Hallituksen antaa seikkaperäisen ehdotuksen Sosialilautakunnan esityksen johdosta että ryhdyttäisiin toimenpiteisiin rakennusaineiden hankinnan helpottamiseksi yleishyödyllisille rakennusyrityksille, on Hallitus antanut asian selvittämisen toimeksi valiokunnalle, johon valittiin Hallituksen jäsenet, professori Jalmar Castrén ja arkkitehti Armas Lindgren sekä kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad, ja on mainittu valiokunta nyttemmin Hallitukselle antanut tämän oheisen mietinnön.

Tämän johdosta pyytää Hallitus kunnioittaen esittää seuraavaa:

Valiokunta on sitä mieltä, että kunnan toimittama rakennusaineiden hankinta tuotaisi helpotusta yksityiselle rakennustoiminnalle ja näin etusijassa mitä kuljetusolojen järjestämiseen tulee.

Tähän nähden on valiokunta ehdottanut, että mahdollisimman pian hankittaisiin varastoon etusijassa kotimaassa valmistettuja paljottaistuotteita, jota varastoa pienempi rakennusteollisuus sitten voisi käyttää hyväkseen. Tietysti hankittaisiin rakennustarpeita välittömästäkin kuluttajille tarvitsematta näitä tavaroita panna varastoon. Valiokunta oli harkinnut kysymystä, kävisikö koko tämän asian järjestämisen ja puheena olevain tavarain hankkimisen antaminen kaupungin Rakennuskonttorin ja sen ainespihan toimeksi. Mutta kun varastonhoitajalla jo on täysi työ kaupungin omaiden erikoisvarastojen jakelussa ja hoidossa ja kun huolenpito yleisölle aiottujen tavarain hankkimisesta ja varsinkin niiden jakelusta lukuisille ostajille suuressa määrin lisäisi Rakennuskonttorin insinööri- ja huonerakennusosastojen jo nykyäänkin paljon työllä rasitetun henkilökunnan tehtäviä, on valiokunta ehdottanut puheena olevan tavaranhankinnan annettavaksi kunnan halkokonttoriin perustettavan osaston toimeksi, jossa tapauksessa halkokonttorin henkilökuntaa tarpeellisessa määrässä lisättäisiin ja konttorin avuksi asetettaisiin joku rakennusalaan hyvin perehtynyt, käytännöllistä kokemusta omaava henkilö.

Varastojen hoidosta, varastopaikkain järjestämisestä, koroista ja mahdollisista tappioista on valiokunta laskenut olevan menoja 90,500 markkaa vuodessa, jota paitsi tarvittaisiin tavaravarastojen hankkimiseen noin 750,000 markkaa etuantivaroja.

Lisäksi on valiokunta sitä mieltä, että rakennusaineita toimitettaessa vähävaraisille olisi tarpeellista luottoa myönnettävä yleishyödyllisen rakennustoiminnan lainarahastosta.

Käymättä lähemmältä selvittämään viimeksi mainittua kysymystä on Hallituksen jäsenten enemmistö yhtynyt valiokunnan ehdotukseen ja sen tueksi esitettyihin peruste-

luihin, jota vastoin vähemmistö, herrat Ignatius ja Tallberg, on ollut sitä mieltä että, jos kaupunki ottaa toimekseen rakennusaineiden hankinnan yleishyödyllisiin rakennusyrityksiin, on tämä toiminta annettava tehtäväksi Rakennuskonttorille, joka omaa tähän tarpeellisen asiantuntemuksen. Kun kaupungin nykyistä ainespihaa jo tilanpuutteenkaan vuoksi ei voi käyttää puheena olevain tavarain varastopaikkana, olisi tarkoitusta varten järjestettävä eri varastopaikat sekä asetettava eri johtaja ynnä tarvittava henkilökunta. Myynnin näistä varastoista sopisi paraiten järjestää siten, että johtaja kirjoittaisi laskut myydyistä tavaroista ja maksu suoritettaisiin Rahatoimikonttoriin, ennenkuin tavaroita saa noutaa. Myyntihinnan määräisi Rakennuskonttori. Tietysti olisi kaupungilla tilaisuus näistä varastoista ottaa tavaroita omiinkin tarpeisiinsa. Näin menetellen pääsisi kaupunki melko paljon vähemmällä kustannuksilla kuin mitä valiokunta on laskenut.

Edellä lausutun johdosta pyytää Hallitus kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

antaa kunnan halkokonttorin toimeksi pääasiallisesti, edellä mainitun valiokunnan esittämän ehdotuksen mukaisesti, ryhtyä toimenpiteisiin rakennusainevarastojen hankkimiseksi yleishyödyllisen rakennustoiminnan tarpeisiin käytettäväksi;

oikeuttaa halkokonttorin tähän tarkoitukseen käyttämään etuanti-
varoja 750,000 markkaa; sekä

vuodeksi 1917 osottaa 90,500 markkaa konttorin henkilökunnan lisäämiseen ja muita edellä laskettuja menoja sekä mahdollisia tappioita varten.

G. Idström.

Knud Furuhjelm,

v. t.

HELSINGIN KAUPUNGIN

MUONITUSTOIMIKUNTA.*Jouluk. 15 p:nä 1916.**Kaupunginvaltuustolle.*

Lähteessä kuluvan joulukuun 6 päivältä on Kaupunginvaltuuston Valmisteluvaliokunta vaatinut Muonitustoimikunnan lausuntoa asiasta, joka koskee toimenpiteisiin ryhtymistä rakennusaineiden hankinnan helpottamiseksi yleishyödyllisille rakennusyriyksille, ja pyytää Toimikunta, palauttaen asiakirjat, lausuntonaan esittää seuraavaa:

Nykyisellä tavallaan järjestettynä on kaupungin halkokonttorilla kykyä ja työvoimia ainoastaan nykyisiä tehtäviään varten. Jos ehdotus rakennusainevaraston hankkimisesta yleishyödyllisen rakennustoiminnan tarpeisiin käytettäväksi toteutetaan ja tästä johtuva tehtävä annetaan halkokonttorin jonkin osaston toimeksi, on tästä seurauksena, että halkokonttorin täytyy sitä varten sekä asettaa valiokunnan ehdottama, rakennusalaan hyvin perehtynyt, käytännöllistä kokemusta omaava henkilö että muutkin puheena olevia tehtäviä varten tarpeelliset työvoimat. Tulos olisi siis se, että kahta aivan erilaisista tehtävää varten asetettaisiin eri henkilökunnat. Ei nimittäin ole ajateltavissa, että halkokonttorin johto tai henkilökunta osittainkaan riittäisi hoitamaan rakennusaineiden hankintaa. Semmoisella menettelyllä ei myöskään saavutettaisi minkäänlaisia etuja, varsinkin kun kunnan toimesta hankittavat rakennusaineet eivät käsittäisi ainoastaan puutavaroita, vaan muitakin aineita, esimerkiksi sementtiä, rautarakenteita y. m., joilla ei ole halkokonttorin työtehtävän kanssa minkäänlaista yhteyttä.

Edellä lausutun johdosta Muonitustoimikunta puolestaan pyytää esittää

että Herrat Kaupunginvaltuusmiehet hylkäisivät ehdotuksen puheena olevan rakennusainehankinnan antamisesta kaupungin halkokonttorin toimeksi.

Muonitustoimikunnan puolesta:

Alfred Norrmén.

John Ugglä.

*Komitean mietintö Helsingin kaupungin
vaivaishoidon taloushallintoa koskevasta asiasta.*

Kaupunginvaltuustolle annetussa, marraskuun 3:ntena 1913 päivätyssä kirjelmässä (*Pain. asiakirj. N:o 93 vuodelta 1913*) Vaivaishoitohallituksen tekemän, erinäisiä lisämäärärahoja koskevan esityksen johdosta lausui Rahatoimikamari m. m., että Vaivaishoitohallitus ei ollut suotavassa määrässä käyttänyt kaupungin suurta ja ajanmukaisesti järjestettyä kunnalliskotia, vaan oli edelleen kunnalliskodin valmistuttuakin noudattanut avonaisen vaivaishoidon periaatetta sekä yhtä laajasti kuin ennenkin jakanut suoranaisia apurahoja. Näistä ja muista Rahatoimikamarin lausunnossa mainituista syistä, katsoi Kamari olevan aihetta lähemmin tarkastaa vaivaishoidon taloushallintoa koko laajuudessaan ja ehdotti asetettavaksi komitean tutkimaan asiaa ja laatimaan ehdotuksia.

Asiaa joulukuun 16 päivänä 1913 käsitellessään Kaupunginvaltuusto totesi, että eriävää käsitystä oli ilmaantunut kaupungin vaivaishoidon taloushallinnossa noudatettavista periaatteista. Kun joka tapauksessa selvityksen saaminen asiasta näytti suotavalta, päätti Valtuusto Valmisteluvaliokunnan ehdotuksesta asettaa allekirjoittaneista kokoonpannun komitean asiaa valmistelemaan; ja päätti Valtuusto samalla, että komitea ei aloitaisi töitään, ennenkuin tuohon aikaan avoinna oleva vaivaishoidon toimitusjohtajan virka oli täytetty sekä vaivaishoidon uusi ohjesääntö astunut voimaan.

Lopulla vuotta 1914, sittenkun nykyään voimassa oleva vaivaishoito-ohjesääntö lokakuun 30 päivältä mainittua vuotta oli saanut vahvistuksen, aloitti Komitea toimintansa, ja on nykyinen vaivaishoidon johtaja B. Breitholz ollut saapuvilla Komitean kokouksissa sekä avustanut sitä asiantuntijana.

Komitean työohjelman määräämisessä ilmeni aluksi erimielisyyttä sikäli, että eräät Komitean jäsenet edellä mainitussa Rahatoimikamarin lausunnossa käytetyn, jyrkästi polemikoivan äänensävyyn johdosta olivat sitä mieltä, että Komitean lähinnä oli tutkittava niiden muistutusten paikkansapitäväisyyttä, joita Kamari oli tehnyt silloista hallintojärjestelmää vastaan. Komitea on kuitenkin töittensä jatkuessa yhtynyt käsittämään tehtävänsä objektiivisemmin sekä jättänyt syrjään vanhemmat riitakysymykset, joilla ei nyttemmin enää ole asiallista merkitystä. Komitea on tämän mukaisesti katsonut tehtävänänsä olevan tutkia, onko kaupungin taloudelliset edut sosialipoliittisten ja humanitaaristen näkökohtain ohessa asianmukaisesti otettu huomioon vaivaishoidossa sekä olisiko tässä kohden ehkä tehtävä uudistusehdotuksia.

Aika, jolloin Komitean työt alkoivat, merkitsee uudistus- ja kehitysjakson alkua kaupungin vaivaishoidon hallinnossa. Uuden ohjesäännön johdosta olivat

vaivaishoidon toimittamisen perusteet tuntuvasti muuttuneet ja uusia voimia oli astunut eri hallintohaarain johtoon. Komitea havaitsi heti, että sen töille tarpeellinen pohja oli saatavissa vasta sittenkun 1914 vuoden ohjesääntöä oli ehditty käytännössä soveluttaa ja jonkin aikaista kokemusta oli saatu. Toinen Komitean tarkastustyöhön vaikuttava seikka oli sota siitä elintarveasiain alalla johtuneine pulakausineen, jotka aikaansaivat aivan luonnottomia oloja vaivaishoidon alalla ja pakottivat sen etusijassa kohdistamaan toimintansa köyhäin ravintotarpeen tyydyttämiseen. On ilmeistä, ettei sotavuosina saatu kokemus oikeuta tekemään johtopäätöksiä vastaisuuteen nähden.

Tämän johdosta päätti Komitea jättää työnsä joksikin aikaa lepäämään saadakseen kokemusta ja pohjaa työlleen, ja ilmoitettiin lykkäyksestä Kaupunginvaltuustolle asianomaisia luetteloja erikoisvaliokuntain toiminnasta lähetettäessä. Sillä välin koettivat nekin Komitean jäsenet, jotka eivät olleet välittömissä keskeisissä vaivaishoitohallinnon kanssa, kukin kohdastaan seurata kehitystyötä ja perehtyä vaivaishoidon laajaan työkoneistoon.

1915 vuoden toimintakertomuksen nyttemmin ilmestyttyä ja kun eräitä tietoja 1916 vuoden toiminnan tuloksesta on käytettävänä, on Komitea katsonut voivansa jälleen ryhtyä töihinsä sekä Kaupunginvaltuustolle antaa lausunnon, sikäli kuin nykyolojen pohjalla on mahdollista.

* * *

Kunnan vaivaishoitobudjetin vaihtelujen osottamiseksi vuosina 1907—1916 on Komitea ensinnäkin laatinut tilastollisen yleiskatsauksen vaivaishoidon kokonaisuuteen mainittuina vuosina:

Helsingin vaivaishoidon kustannukset tilinpäätöksen mukaan vuosina 1907—1916.

V u o s i	Vakinaisia menoja		Lisämäärärahoja		Yhteensä		Lisään- nys edell. vuodesta %	Menoja kutakin henkikirj. asuk. kohti	
	Smk	p:iä	Smk	p:iä	Smk	p:iä		Smk	p:iä
1907.....	402,125	—	14,549	—	416,674	—	—	4	03
1908.....	459,252	85	81,974	94	541,227	79	29.9	4	97
1909.....	473,229	08	73,835	—	547,064	08	1.1	4	89
1910.....	568,495	60	36,203	58	604,699	18	10.5	5	09
1911.....	650,351	80	5,738	35	656,090	15	8.5	5	33
1912.....	675,488	94	37,300	—	712,788	94	8.6	5	51
1913.....	1,004,062	12	208,348	54	1,212,410	66	70.1	8	34
1914.....	1,166,693	32	74,534	02	1,241,227	34	2.4	8	29
1915.....	1,338,485	52	114,617	66	1,453,103	18	17.1	9	47
1916.....	1,561,765	96	63,945	35	1,625,711	31	11.9	9	57

Edellä olevassa taulussa esitetyt numerotiedot eivät kuitenkaan ole sinänsä keskenään vertailtavia, osin syystä että, niin kauan kuin Kivelän vanha vaivastalo oli käytännössä eli lokakuun 1 päivään 1912, siihen oli yhdistettynä sairaalaosasto alaisine maaseudulla olevine mielenvikaissiirtoloinen, joka osasto kunnalliskodin siirtyessä Forsbyhyn järjestettiin itsenäiseksi laitokseksi ja laajennettuna siirrettiin Terveystalokunnan hallinnon alaiseksi, osin taas syystä että 1913 vuoden alusta lähtien vaivashoitoa on velotettu varattomain potilasten hoidosta kaupungin sairaaloissa, jota vastoin näiden henkilöiden hoitokustannukset aikaisemmin maksettiin kunkin sairaalan rahasaännöstä. Täysin vertailtavain numerolukujen saamiseksi kaikilta kymmeneltä vuodelta täytyy vastamainitut menoerät erottaa luvusta, jossa tapauksessa vaivashoidon jäljellä olevat menot ovat seuraavat:

	Menot Smk	Lisäennys edell. vuo- desta %	Menoja kuta- kin henkikirj. asuk. kohti
1907	309,905: 13	—	3.0
1908	400,459: 06	29.2	3.7
1909	407,273: 04	1.7	3.6
1910	441,922: 49	8.5	3.7
1911	486,750: 88	18.5	4.0
1912	576,836: 92	8.5	4.5
1913	846,546: 32	48.8	5.8
1914	877,534: 90	3.7	5.9
1915	1,050,784: 88	19.7	6.8
1916	1,123,531: 46	6.9	6.6

Varsinaiset vaivashoitomenot osottavat siis kutakuinkin tasaista nousua puheena olevan kymmenvuotiskauden kuluessa; ainoastaan vuosina 1913 ja 1915 on huomattavana tuntuvampia vaihteluja.

Kunnallisen vaivashoitorasituksen laajuuden arvostelemiseksi on näyttänyt olevan mielenkiintoista vertailla Helsingin vaivashoidon kustannuksia eräiden Ruotsin kaupunkien vastaaviin menoihin. Kunnallisen Keskustoimiston Komitean käytettäväksi antaman aineiston pohjalla on laadittu alempana oleva taulu, jossa toiselta puolen mainitaan Helsingin, Tukholman, Gööteporin ja Malmön vahvistetun menosäännön mukaiset vaivashoitomenot vuosina 1912—1916 sekä toiselta puolen näiden kustannusten ja kunnan budjetin kokonaissumman välinen suhde; menoja mainittavammista uutisrakennuksista y. m., jotka voivat eri vuosina vaihdella tuntuvasti, ei tässä ole otettu lukuun. Kun toiselta puolen vaivashoidon laajuus ja toiselta puolen budjetin laajuus voivat eri paikkakunnilla vaihdella tuntuvasti, on tällaisella vertailulla ainoastaan suhteellista arvoa.

Vahvistetussa budjetissa olevat vaivaishoitomenot (lukuun ottamatta uutisrakennuksia y. m.).

Vuosi	Helsinki.		Tukholma.		Göötepori.		Malmö.	
	Vaivaishoidon menot							
	budjetin mukaan Smk	% budjetin loppusummasta	budjetin mukaan Kr.	% budjetin loppusummasta	budjetin mukaan Kr.	% budjetin loppusummasta	budjetin mukaan Kr.	% budjetin loppusummasta
1912	656,460	3.1	4,226,590	7.3	1,254,050	5.5	469,419	5.2
1913	1,179,610	5.6	4,318,837	7.5	1,250,737	4.6	504,250	5.3
1914	1,159,975	3.6	4,795,324	7.8	1,248,555	4.6	516,000	5.4
1915	1,407,933	6.3	4,947,300	6.9	1,290,976	5.0	?	?
1916	1,549,933	7.4	5,153,300	6.6	1,342,499	4.1	?	?
1917	1,857,029	5.9	6,109,200	6.6	?	?	?	?

Jos edellä mainittuja 1915 vuoden menomääriä suhtaudetaan kunkin kaupungin väkilukuun (Helsingissä henkikirjoissa, Ruotsin kaupungeissa taas kirkonkirjoissa olevaan), havaitaan, että vaivaishoitomenoja kutakin asukasta kohti oli Smk 9:47 Helsingissä, Kr. 12:81 Tukholmassa, Kr. 6:88 Gööteporissa ja Kr. 4:78 Malmössä (1914).

Eräistä Suomenkin suuremmista kaupungeista on hankittu vastaavat tiedot vuodelta 1914, jotka seuraavassa esitetään ylempänä mainituin edellytyksin.

Kahdeksan Suomen kaupungin vaivaishoitomenot tilinpäätöksen mukaan vuonna 1914.

K a u p u n k i	Vaivaishoidon kokonaismenot Smk	Menoja kunkin henkikirj. asuk. kohti
Turku	306,728: —	6: 60
Viipuri	172,913: —	8: 10
Tampere	326,742: —	8: 20
Pori	121,808: —	8: 30
Kotka	95,625: —	10: 25
Kuopio	83,935: —	5: 50
Vaasa	147,086: —	7: 70
Oulu	133,655: —	8: —

Kaikki nämä numeroluvut näyttävät osottavan että, huolimatta kalliista ajasta ja elintarpeiden puutteista, ei vaivaishoitorasitus ole viime vuosina suhteettomasti kohonnut ja että tšekäläiset vaivaishoitomenot asukasta kohti tosin ovat hiukan suuremmat kuin erinäisten muiden Suomen kaupunkien, mutta pienemmät kuin Tukholman ja Gööteporin vastaavat menot.

Vahvistetun työohjelman mukaisesti on Komitea tarkastanut vaivahoidon alalla nykyään vallitsevaa hallintojärjestelmää saadakseen selville, onko mahdollista aikaansaada säästöjä, parannuksia ja yksinkertaisempaa menettelyä tällä alalla. Tämä tarkastus ei ole osottanut olevan olemassa semmoisia epäkohtia, jotka olisivat omansa lisäämään hallintokustannuksia; Komitealla ei myöskään ole tilaisuutta ehdottaa perinpohjaisempia muutoksia nykyiseen järjestelmään vaivahoidon hallintomenojen supistamiseksi. Komitean enemmistö on sitä mieltä, *että nykyinen taloushallinto pääasiassa nojaa oikeisiin perusteihin ja että laajakantoisempia uudistuksia ei nykyhetkellä ole tarpeen*. Komitea on kuitenkin katsonut tarpeelliseksi seuraavassa kajota eräisiin vaivahoidon taloushallinnon yhteydessä oleviin kysymyksiin, etusijassa *avonaista ja suljettua vaivaishoitoa koskevaan*, sekä kysymykseen näiden avustusmuotojen keskinäisistä eduista taloudelliselta kannalta katsoen.

Pohjaksi asian arvostelemiselle on Komitea ensi sijassa katsonut olevan hankkiminen seuraavan tilastollisen selvityksen.

Henkilöluku, jolle kaupungin vaivaishoito on vuosina 1907—1916 antanut suoranaista avustusta kotonaan, kaupungin menot näistä suoranaista avustuksista sekä näiden menojen jakautuminen kutakin avunsaajaa ja kutakin kirkonkirjoissa olevaa kaupungin asukasta kohti, samoin kuin toiselta puolen näiden kustannusten ja toiselta puolen kaikkien vaivaishoitomenojen välinen suhde näkyvät tässä seuraavasta taulusta.

Vuosi	Avunsaajat				Avustuskustannukset Smk						
	Avustukseen ehdottomasti oikeutetut	Muut	Yhteensä	1,000 kirkon- kirj. asuk. kohti	Avustuks. ehdottom. oikeute- tuista.	Muista avunsaaj- jista	Yhteensä	Kutakin avunsaajaa kohti	Kirkonkirj. asuk. kohti	% kaikista vaivaishoi- to- menoista	
1907.....	806	388	1,194	9.4	77,100	— 24,328	— 101,428	— 84 95	— 80	22.3	
1908.....	769	497	1,266	9.5	83,750	— 32,315	— 116,065	— 91 68	— 87	21.4	
1909.....	782	492	1,274	9.1	89,036	— 34,140	— 123,176	— 96 68	— 88	22.5	
1910.....	685	594	1,279	8.8	93,239	— 31,229	— 124,468	— 97 32	— 86	20.6	
1911.....	971	563	1,534	10.2	115,706	97 41,057	— 156,763 97	102 19	1 04	23.9	
1912.....	1,131	631	1,762	11.2	131,314	39 43,218	— 174,532 39	99 05	1 11	24.5	
1913.....	1,300	777	2,077	12.7	143,946	02 55,364	— 199,310 02	95 96	1 21	16.4	
1914.....	943	860	1,803	10.7	120,000	— 64,892 88	— 184,892 88	102 55	1 10	14.9	
1915.....	1,039	789	1,828	10.5	148,384	59 46,399 12	— 194,783 71	106 56	1 12	13.4	
1916.....	1,179	818	1,997	11.1	177,107	65 54,619 34	— 233,726 99	117 04	1 30	14.4	

Raha-avustusten jakamisessa noudatetuista johtavista periaatteista on Komitean jäsen, tri Leontjeff, antanut selvityksen, jonka pohjalla on tilaisuus vertailla toisiinsa marraskuussa 1906 ja huhtikuun 1 päivänä 1914 vallinneita oloja. Tämä selvitys osottaa m. m.:

että säännöllistä kuukausiavustusta saaneiden henkilöiden luku on kohonnut 568:sta 757:än sekä näille henkilöille annettujen apurahain summa noin 70,000 markasta vuodessa noin 130,000 markkaan eli noin 123 markasta henkilöä kohti noin 172 markkaan;

että säännöllisiä kuukausiavustuksia saaneiden yksinäisten henkilöiden luku on vähentynyt 381:stä 369:än eli prosenttiluvuin kaikkien tähän ryhmään kuuluvain avustuksensaajain lukumäärästä 67.1 %:sta 48.9 %:in, kun taas näille annettujen säännöllisten avustusten summa on kohonnut 44,000 markasta vuodessa noin 53,000 markkaan eli noin 115 markasta henkilöä kohti noin 154 markkaan;

että säännöllistä avustusta saaneiden naisten ja näiden lasten luku on noussut 170:stä 256:en eli kaikkien säännöllistä avustusta saaneiden luvusta 30.2 %:sta 33.8 %:in sekä että puheena oleville henkilöille annettujen säännöllisten kuukausiavustusten määrä on mainitun ajanjakson kuluessa kohonnut keskimäärin muutamalla markalla, ollen näin eritoten laita niiden naisten, joilla on neljä lasta, johon ryhmään marraskuussa 1916 kuului 25 naista, jotka saivat yhteensä noin 4,000 markkaa vuodessa eli noin 160 markkaa henkilöä kohti, mutta 1914 vuoden huhtikuussa 42 naista, jotka saivat kaikkiaan noin 11,100 markkaa vuodessa eli 264 markkaa henkilöä kohti;

että marraskuussa 1916 säännöllistä avustusta saaneita yksinäisiä henkilöjä ja äitejä lapsineen oli kaikkiaan 97.0 % kaikkien säännöllistä avustusta nauttivien luvusta, vastaavan prosenttiluvun huhtikuussa 1914 ollessa 82.6;

että säännöllistä kuukausiapurahaa nauttivain kokonaisten, lapsia elättävään perheiden luku vuosina 1906—1914 lisääntyi 6:sta 74:än ja että näiden avustussumma marraskuussa 1906 oli kaikkiaan noin 1,000 markkaa vuodessa eli noin 167 markkaa perhettä kohti, mutta huhtikuussa 1914 noin 16,500 markkaa eli noin 223 markkaa perhettä kohti; sekä

että säännöllistä avustusta saaneiden avioparien luku on noussut 11:stä 46:en ja niiden avustuskustannukset kaikkiaan noin 1,600 markasta vuodessa eli noin 154 markasta paria kohti kaikkiaan noin 9,000 markkaa vuodessa eli noin 196 markkaan paria kohti.

Avustuksensaajain laatu on siis vuosina 1906—1912 muuttunut siten, että avustuksensaajista nyttemmin on verraten paljon vähempi määrä yksinäisiä henkilöjä, suurempi määrä kokonaisia perheitä lapsineen sekä jonkin verran entisestään lisääntynyt määrä naisia lapsineen. Eritoten lisääntyi avustusta etsivään kokonaisten perheiden määrä sängen tuntuvasti. Tämä seikka oli yhtenä syynä mainittuna vuonna ilmenevään suoranaisten apurahain lasketun ja todellisen määrän väliseen suureen erotukseen.

Saadut avustukset ovat laatunsa puolesta muuttuneet, osin siten että Vaivaishoitohallitus nyttemmin myöntää verraten sunrempia määriä tilapäisapuna tai käyttövaroina, joita kanslioista annetaan tarpeen mukaan, ja osin siten että niinkään suurempia määriä annetaan luonnossa ruokatavaroina, vuokra-apuna tai polttopuina — ei käteisvaroina.

Niinkuin edellä esitetyistä numeroluvuista näkyy, ei säännöllistä avustusta nauttivain luku ole mainittavasti lisääntynyt kaupungin väkilukuun verraten. Sitä vastoin ovat kaupungin kokonaisuudet suoranaista vaivaisavuista lisääntyneet verrattomasti enemmän kuin väkiluku. Vaivaishoitohallituksen ilmoituksen mukaan ei tämä johdu niin paljon siitä, että olisi annettu entistä runsaampia avustuksia, vaan pikemmin jo huomautetusta avustuksensaajain laadun muuttamisesta sekä siitä, että tilapäisavustuksia, niinkuin sanottu, nyttemmin annetaan entistä paljon suuremmassa mitassa. Sattuupa m. m. nyttemmin usein, että henkilöt, jotka saavat kuukausiavustusta, sen lisäksi tuon tuostakin saavat tilapäistä vaivaisapua. Tällä keinoin korjautuu se seikka, että vakinaiset apurahat edelleen ovat osittain liian niukkoja. Kokemus on osottanut, että tällainen säännöllisen ja tilapäisavun yhdistelmä on sangen järkipäinen. Joustavuutensa johdosta käy tätä avustusmuotoa sovittaminen kulloinkin esiintyvän tarpeen määrän mukaan.

Tilapäisavustuksia annetaan niinkään, mikäli Komitea on saanut tietää, asianomaisten avuntarpeen määrän selville saamiseksi. Kokeillaan ja tarkkailaan — toisinaan varsin kauan — kunnes vihd in voidaan todeta kuukausiavun tarpeen määrä. Suuri merkitys on tilapäisavustuksilla vihdoin niissä tapauksissa, jolloin asianomainen perheenelättäjä juoppoudella, laiskuudella tai välinpitämättömyydellä saattaa vaimon tai alaikäiset lapset semmoiseen hätään, että näille täytyy antaa vaivaisapua.

On tietenkin vaikea tarkoin arvostella kysymystä suljetun ja avonaisen vaivaihoidon keskinäisistä suhteista. Komitean mielestä edellyttää taloudelliselta yhtä hyvin kuin siveelliseltäkin kannalta tyydyttävä vaivaihoidon toimittaminen aina molempain näiden vaivaishoitomuotojen yhdistämistä. Yhtä mahdotonta kuin olisi perustaa vaivaishoitoa yksinomaan laitoshoitoon, yhtä epätydyttävää olisi käyttää yksinomaan suoranaista avustuksia joko rahaa tahi elintarpeita antamalla. On asian luonnossa, ettei kunnalle voi olla edullista laitoksessa, missä asianomaisen henkilön työvoiman käyttäminen aina on vaikeaa, kokonaan elättää henkilöä, joka voi tulla toimeen omin päin verraten vähällä avustuksella. Toiselta puolen taas on yhtä ilmeistä että, ellei laitoksia ensinkään olisi veisi tämä helposti avoimen vaivaihoidon väärinkäyttämiseen. On moniaita epäilyttäviä tapauksia, jolloin anoja itse väittää olevansa avustuksen tarpeessa, mutta Vaivaishoitohallitus on tosin vakuuttunut päinvastaisesta asianlaidasta, mutta ei voi näyttää sitä toteen. Laitoshoidon tarjoaminen on tuollaisissa tapauksissa — eivätkä ne suinkaan ole harvinaisia — ainoa tapa erottaa todella apua tarvitsevat niistä, jotka ainoastaan teeskentelevät köyhyyttä. Mitenkä näiden kahden vaivaishoitomuodon tulee suhtautua toisiinsa, ei siis ole kerta kaikkiaan määrättävissä, vaan täytyy tämän riippua kulloinkin vallitsevista oloista. Asunto- ja elintarvehädän vallitessa, jolloin hädänalaisella monasti ei ole vähääkään apua runsaastakaan raha-avustuksesta, täytyy tahtoen tai tahtomattaan

etusijassa käyttää laitoshoidtoa. Toiselta puolen taas on raha-avustusta edullisempi käyttää esim. niissä tapauksissa, jolloin perhe ainoastaan elättäjän satunnaisen sairauden johdosta on vaivashoidon tarpeessa.

Forsbyn uudessa kunnalliskodissa (lukuun ottamatta Oulunkylän lastenkotia), on nykyään kaikkiaan 819 paikkaa, niistä 522 hoidokeille, 107 sairaanhoitolaitoksen potilaille ja 190 työlaitokseen otetuille henkilöille. Koko laitoksen 1) hoidokkiluku vuosina 1913—1916 käy selville seuraavasta taulusta:

V u o s i	Sairaala		Kunnalliskoti		Työlaitos		Yhteensä hoidettuja	Yhteensä elatuspäiviä	Hoidokkeja keskimäär. päiv.
	Hoidettuja	Hoitopäiviä	Henkeä	Elatuspäiviä	Henkeä	Elatuspäiviä			
1913.....	—	—	644	110,333	331	42,328	975	152,661	418.2
1914.....	124	11,378	893	159,866	333	46,468	1,350	217,112	594.8
1915.....	188	27,805	960	169,711	224	27,078	1,372	224,594	615.3
1916.....	239	32,182	861	180,662	146	22,909	1,246	245,753	671.5

Keskimääräiset kustannukset kutakin hoidokkia kohti vuosina 1913—1916 olivat, pois luettua kunnalliskodin tulot (lukuun otettuna lastenkoti, mutta ei sairaalaa) seuraavat:

V u o s i	Bruttomenot		Tulot		Nettomienot		Menoja elatuspäivää kohti		Keskimäär. kust. hoidokkia kohti	
	Smk	p:iä	Smk	p:iä	Smk	p:iä	Smk	p:iä	Smk	p:iä
1913.....	353,243	85	28,373	53	324,870	32	2	13	333	20
1914.....	442,468	17	128,704	60	313,763	57	1	52	255	92
1915.....	450,509	27	99,928	18	350,581	09	1	63	248	29
1916.....	466,908	14	86,521	61	380,386	53	1	69	300	94

Edellä olevat tiedot osottavat, että suoranaiset avustukset henkilöä kohti ovat, niinkuin luonnollista onkin, paljon vähemmät niitä päiväkustannuksia, joita elatus vaivashoidon suljetuissa laitoksissa tuottaa (ks. taul. siv. 6).

Lopuksi on tässä yhteydessä huomautettava, että kysymys siitä, missä määrin Helsingin vaivashoidon tulisi tähänastista enemmän nojautua laitoshoi-

1) Kunnalliskodista vuosilta 1913 ja 1914 annettuihin tietoihin sisältyy Oulunkylän lastenkotikin.

toon, on nykyään mielenkiintoa vailla, kun kunnalliskoti on likimain täynnä eikä sentähden ole mahdollisuutta suljetun vaivaishoidon käyttämiseen laajemmassa mitassa.

Seikka, jota Komitea on perin pohjin harkinnut ja jolla epäilemättä on jonkinlaista yhteyttä vaivaishoidon toimittamisen taloudellisten periaatteiden kanssa, on n. s. *Elberfeldin-järjestelmä*. Tämä järjestelmä nojaa, niinkuin tunnettu, seuraaviin kolmeen periaatteeseen:

1) vapaaehtoisten huoltajain velvollisuuteen henkilökohtaisesti tutkia ja tarkastaa köyhäin oloja sekä niinkään henkilökohtaisesti heille antaa avustukset, siinä käyttämättä minkäänlaisia virka- tai palvelusmiehiä apunaan;

2) avustuksen välittömään myöntämiseen huoltajain kautta vaivaishoitoviranomaisen vahvistamain määräysten mukaisesti; ja

3) köyhäinhuoltajan toiminnan rajoittamiseen mahdollisimman vähälukuisiin perheisiin ja yksityishenkilöihin, tavallisesti enintään neljään.

Mainittua järjestelmää on, jonkin verran muodosteltuna, jo pari vuosikymmentä käytetty Helsingin vaivaishoidossa ja uuden ohjesäännön 30 § salliikin valinnaisesti asettaa vapaaehtoisia huoltajia. Vaivaishoitohallituksen ilmoituksen mukaan käytetään vapaaehtoisia huoltajia nykyään kolmella kaupungin kaikkiaan kahdestatoista valvonta-alueesta ja on jätetty asianomaisten aluejohtajain ratkaistavaksi, katsovatko he olevan syytä ottaa tätä järjestelmää käytäntöön.

Kysymystä kuuluisan Elberfeldin-järjestelmän sopivaisuudesta ja kehitysmahdollisuuksista tšekäläisessä vaivaishoitohallinnossa on ammattimiestaholta arvoiteltu eri tavoin, ja tämän paljon pohditun asian seikkaperäisen selvityksen täytyy katsoa jäävän Komitean työohjelman ulkopuolelle. Kun tämä asia kuitenkin ei ainoastaan humanitaariselta, vaan taloudelliseltakin kannalta on vaivaishoitohallinnolle tärkeä, on Komitea katsonut olevan lausuminen suotavaksi, että Elberfeldin-järjestelmä, sikäli kuin asianhaarat sallivat, koetteeksi otettaisiin vaivaishoidossa käytäntöön mahdollisimman laajassa mitassa vallalla olevan järjestyksen ohessa sekä että tätä järjestelmää vähitellen, sikäli kuin se osottautuu tarkoituksen mukaiseksi ja mahdolliseksi toteuttaa, edelleen kehitettäisiin. Jos osottautuisi mahdottomaksi saada yhteiskuntatyöhön valmistuneita voimia järjestelmän toimeen panemiseksi ja siis järjestelmän tästä tai jostakin muusta syystä täytyisi epäonnistua, ei mitään vahinkoa olisi tullut, vaan voitaisiin haitatta palata nimenomaiseen virkamiesjärjestelmään. Komitea pyytää kuitenkin huomauttaa, että Elberfeldin-järjestelmää on koeteltu m. m. erinäisissä Ruotsin kaupungeissa sekä Oulussa ja ilmoitetaan sen siellä antaneen suotuisia tuloksia.

Tämän nojalla pyytää Komitea toivomuksena lausua, *että vapaaehtoisin köyhäinhuoltajiin nojaava järjestelmä tähän astista laajemmassa mitassa koet-*

teeksi otettaisiin vaivahoitohallinnossa käytäntöön, sikäli kuin tilaisuutta siihen tarjoutuu. (Kolme Komitean jäsentä, herrat Idman, Leontjeff ja Serlachius eivät ole yhtyneet tähän lausuntoon.)

Tärkeänlainen seikka vaivahoidon taloushallinnossa on apumaksujen ja korvausten periminen muilta kunnilta, huolimattomilta perheenisiltä ja muilta elatusvelvollisilta sekä niiden korvausten hankkiminen, jotka kruunun on maksettava maaliskuun 17 päivänä 1879 yleisestä vaivahoidosta annetun asetuksen 28 §:n johdosta. Komitea, joka on kiinnittänyt tähän asiaan erikoista huomiota, on voinut todeta, että nykyiset vaivahoitoviranomaiset ovat tässä kohden tarpeellisella tarmolla ja huolekkuudella täyttäneet velvollisuutensa sekä että puheena olevan seikan valvonta on järjestetty tehokkaasti ja tyydyttävästi. Vaivahoidolla viisivuotiskautena 1912—1916 edellä mainittujen nimikkeiden kohdalla olleet tulot näkyvät seuraavasta taulusta:

V u o s i	Kaupungissa asuv. maksuvelvoll. koskevain päätösten luku	Kaupungissa asuvilta maksuvelvoll. saatu korvaus Smk	Muilta kunnilta saatu korvaus Smk	Valtiolta saatu korvaus Smk
1912	181	5,684 41	14,286 62	— —
1913	273	8,702 37	21,867 45	28,056 47
1914	603	14,071 12	11,468 53	17,062 52
1915	646	29,296 44	26,416 64	23,947 65
1916	857	44,659 95	38,106 32	45,887 92

Yhteistoiminnan aikaansaamiseksi vaivahoidon ja paikkakunnalla toimivain armeliaisuusyhdistysten kanssa perustettiin vuonna 1912 Vaivahoitohallitukseen rekisteritoimisto, joka on 1913 vuoden alusta ollut yhtä mittaa toimessa. Tämä toimisto on, mikäli Komitea on saanut tietää, tähän asti täyttänyt tehtävänsä tyydyttävästi; sen järjestävästä ja välittävästä toiminnasta on jo olemassa kunnioitusta herättäviä tuloksia. Vaivahoitohallituksen taholta on kuitenkin huomautettu, että kaupungissa toimivat armeliaisuusyhdistykset ja yksityishenkilöt eivät vielä ole antaneet toimistolle sitä myötävaikutusta, mikä olisi ollut suotava. Tämän johdosta on Komitea katsonut olevan lausuminen toivomuksen, että tätä elintä, jolla varsinkin kerjuun vastustamisessa on melko tärkeä tehtävä, *edelleen kehitettäisiin* sekä että vaivahoitoviranomaiset kaikin tarjona olevin keinoin koettaisivat edistää toimiston ei ainoastaan yhteiskunnalle hyödyllistä, vaan säästäväisyyskannaltakin tärkeää toimintaa.

Komitean keskusteluissa on moniaita muitakin vaivaishoitoasioita kuin tässä edellä mainitut ollut pohdittavina. M. m. on Komitean jäsen, herra Boisman, huomauttanut tarpeelliseksi, että annetaan määräyksiä eri valvonta-alueiden johtajain ja apulaisjohtajain velvollisuuksista; että johtosäännöt mahdollisimman pian annetaan sekä palkatuille kaitsijoille että vapaaehtoisillekin köyhäinhuoltajille, joiden jälkimäisten toimivalta ja velvollisuudet olisi laajennettava lähemmin Elberfeldin-järjestelmän perusaatteiden mukaisiksi; sekä että kaikkien toimihenkilöjen ja kaitsijain käynneistä avunsaajain luona pidettäisiin luetteloa. Edelleen on mainittu jäsen lausunut suotavaksi, että Vaivaishoitohallituksen vuosikertomukseen vastedes pantaisiin selonteko vuoden varrella annetusta suojelevasta vaivaishoidosta sekä että kunnalliskodin molemmat väliaikaiset sairaanhoito-osastot olisi mahdollisimman pian sieltä poistettava. Lopuksi on sama jäsen vaatinut hankittavaksi selvitystä siitä, kuinka monessa tapauksessa Helsingin Vaivaishoitohallitus on vuonna 1915 viranomaisilta kirjallisesti hakenut äkillistä mielenvikaa sairastavia varten olevissa valtion laitoksissa sijaa Helsingin vaivaishoitoyhdyskuntaan kuuluville köyhille; missä määrin Helsingin vaivaishoitohallinnolla on vuonna 1915 ollut varattomia sairaitaan varten käytettävänä sijoja ja varsinkin vapaasijoja valtion täkäläisten yleisten sairaalain kaikilla osastoilla; monessako tapauksessa semmoista etua tarkoittaviin kirjallisiin anomuksiin on myönnytty, monessako ei; sekä kuka on antanut köyhyydentodistuksen, kun on ollut määrättävä sairaalain vapaasijoista.

Komitean enemmistö on kuitenkin ollut sitä mieltä, että kaikki nämä kysymykset eivät sisälly Komitean tehtävän puitteisiin.

Komitea on rajoittunut antamaan edellä esitetyn periaatteellisen selvityksen tekemättä mietinnössään suoranaista ehdotusta. Jos herrat Kaupunginvaltuusmiehet mietinnön pääasiassa hyväksyvät, *lähetettäneen se Vaivaishoitohallitukseen asianmukaiseen huomioon otettavaksi.*

Vastalause seuraa.

Helsingissä, huhtikuun 28 päivänä 1917.

Aug. Hjelt.

T. J. Boisman.

Gust. Rud. Idman.

Allan Serlachius *).

Jenny af Forselles.

V. Leontjeff.

John Uggla.

*) Ei ollut saapuvilla tarkistustilaisuudessa.

Vastalause.

Mietinnön sivulla 5 lausutaan:

„Vahvistetun työohjelman mukaisesti on Komitea tarkastanut vaivaihoidon alalla nykyään vallitsevaa hallintojärjestelmää saadakseen selville, onko mahdollista aikaansaada säästöjä, parannuksia ja yksinkertaisempaa menettelyä tällä alalla. Tämä tarkastus ei ole osottanut olevan olemassa semmoisia epäkohtia, jotka olisivat omansa lisäämään hallintokustannuksia; Komitealla ei myöskään ole tilaisuutta ehdottaa perinpohjaisempia muutoksia nykyiseen järjestelmään vaivaihoidon hallintomenojen supistamiseksi. Komitean enemmistö on sitä mieltä, *että nykyinen taloushallinto pääasiassa nojaa oikeisiin perusteihin ja että laajakantoisempia uudistuksia ei nykyhetkellä ole tarpeen.*“

Päin vastoin kuin mitä tästä kävisi päättäminen, on puute ollut juuri se, että Komitea, jonka tehtävänä oli tutkia kaupungin vaivaihoidon taloushallinnon perusteita ja antaa tästä asiasta ehdotuksia, *ei* alottanut töitään laatimalla yhteisten tutkimusten ohjelmaa. Onpa, niinkuin seuraavassa eräästä erikoistapauksesta huomautetaan, ehdotus selvityksen hankkimisesta hyljättykin.

Aluksi keskusteltiin avonaisesta ja suljetusta vaivaihoidosta sekä tässä yhteydessä huolto- eli n. s. Elberfeldin-järjestelmästä.

Laajanlaisessa, Komitealle jaetussa painetussa lausunnossa koetin osottaa että, vaikka Kaupunginvaltuuston omasta aloitteesta 1896 vuoden ohjesääntöön oli pantu säännös, joka tarkoitti tilaisuuden varaamista vähitellen ottaa huoltojärjestelmä käytäntöön avonaisessa vaivaihoidossa, olivat vaivaishoitoviranomaiset kuitenkin asettuneet välinpitämättömälle, jopa vierovallakin kannalle järjestön käytäntöön saattamista tarkoitteisiin yrityksiin nähden, ja kun Vaivaishoitohallitukseen kuuluvat Komitean jäsenet tämän johdosta antoivat kirjallisia vastineita, katsoin olevan aihetta toisessa painetussa lausunnossa lähemmin selvittää kysymystä *Elberfeldin-järjestelmän* käyttämisestä Helsingissä.

Olin huomauttanut että, kun avonaisen vaivaihoidon valvonta ei mielestäni näyttänyt vastaavan sitä sijaa, mikä hallinnossa oli suotu mainitulle huoltomuo-
dolle, Komitealla oli aihetta lausua.

että vapaaehtoisia köyhäinhuoltajia olisi heti tai ainakin vähitellen asetettava kaikille valvonta-alueille;

että olisi määräyksiä annettava eri valvonta-alueiden johtajain ja apulaisjohtajain velvollisuuksista;

että johtosäännöt olisi mahdollisimman pian annettava sekä palkatuille

kaitsijoille että myös vapaaehtoisille köyhäinhuoltajille, joiden jälkimäisten toimivalta ja velvollisuudet olisi laajennettava lähemmin Eiberfeldin-järjestelmän perusaatteiden mukaisesti; sekä

että luetteloja vastedes olisi pidettävä kaikkien toimihenkilöjen ja huoltajain käynneistä avunsaajain luona.

Mietinnössä on Komitea nyttemmin toivomuksena lausunut „*että vapaaehtoisiin köyhäinhuoltajiin nojaava järjestelmä tähän astista laajemmassa mitassa koetteeksi otettaisiin vaivaishoitohallinnossa käytäntöön, sikäli kuin tilaisuutta siihen tarjoutuu*“, ollen kuitenkin samalla ilmoitettu, että kolme Komitean jäsentä, joukossa hiljattain eronnut Vaivaishoitohallituksen puheenjohtaja sekä Hallituksen varapuheenjohtaja, eivät olleet tahtoneet yhtyä tähänkään lausuntoon.

Minä puolestani en pidä lausuntoa kyllin täsmällisenä. Mutta kun nyttemmin Vaivaishoitohallituksen puheenjohtajaksi on valittu entinen prokuraattori Lorenzo Kihlman, joka Hallituksen jäsenenä on alueellaan ottanut käytäntöön vapaaehtoisen köyhäinhuoltajajärjestelmän, ja kun Komitealle annetun ilmoituksen mukaan yksi sen jäsenistä (tri J. af Forselles) tällä alalla on suorittanut erinomaista työtä, voin minäkin nyttemmin yhtyä Komitean sanontaan. Hyvää vaivaishoitoa ei voi lainsäädännön avulla saada syntymään. Kaikki riippuu viimeiseltä johtavain henkilöiden tahdosta ja kyvystä toteuttaa määrävain viranomaisten aiheet yleisten ohjeiden mukaisesti.

Edellä mainitussa ensimmäisessä Komitealle antamassani painetussa lausunnossa olin paitsi huoltojärjestelmää koskevaa kysymystä seikkaperäisesti käsitellyt m. m. kysymyksiä suojelevasta köyhäinhoidosta, kunnalliskodin sairaal-osastoista ja valtion sairaalain sijain käyttämisestä. Komitea on useimmista näistä asioista lyhyesti lausunut, „*että eivät sisälly Komitean tehtävän puitteisiin*“.

Osottaakseni, minkä verran tämä lausunto pitää paikkaansa, panen tähän mitä ensimmäisessä Komitealle antamassani painetussa lausunnossa esitin viimeksi mainitsemastani kysymyksestä eli valtion sairaalain sijain käyttämisestä. Lausunto oli seuraava:

„Kunnallisen vaivaishoidon edullinen toimittaminen ei riipu ainoastaan suljetuissa laitoksissa noudatetusta taloudenhoidosta eikä suoranaisten avustusten myöntämisestä, vaan lisäksi tuntuva määrässä siitä, että kustannukset annetusta köyhäinhoidosta asianmukaisesti peritään muilta elatusvelvollisilta kunnilta ja yksityisiltä sekä että asianomaiset vaivaishoitohallitukset katsovat, että kunnat valtiolta saavat niille laillisesti tulevaa myötävaikutusta. Valtion osanotosta vaivaishoitoon lausuvat Valtiosäädyt 1877—1878 vuosien valtiopäivillä vastauk-

nessaan armolliseen esitykseen yleistä vaivaishoitoa koskevasta uudesta asetuksesta seuraavaa:

„Se seikka että vaivaishoito ylipäättään on pantu kuntain velvollisuudeksi ei Valtiosäätyjen mielestä johdu siitä, että tämä asia ei olisi valtiotehtävä, vaan siitä, että nämä valtiossa olevat pienemmät yhdyskunnat parhaiten ja tarkoituksenmukaisimmin sen hoitavat.“

Tärkein valtion puolelta tuleva vaivaishoidon avustus on sairaanhoito, jota varten etusijassa ovat olemassa Helsingin lääninsairaalat ja klinikat, jotka Uudenmaan läänissä vastaavat muiden läänien lääninsairaaloita, Seilin ja Käkisalmen houreinhoitolaitokset sekä Lapinlahden, Niuvanniemen ja Pitkäniemen suuret valtionlaitokset äkillisiä mielisairausten tapauksia varten.

Komitean kokouksessa viime keväänä esitti allekirjoittanut, että Komitea hankkisi selvityksen siitä, missä määrin Helsingin vaivaishoitohallinnolla on ollut varattomille sairaille käytettävänä sijoja ja varsinkin vapaasijoja valtion täkäläisten yleisten sairaalain eri osastoilla sekä maamme houreinhoitolaitoksissa ja mielisairaaloissa. Komitean jäsen, Vaivaishoitohallituksen varapuheenjohtaja, tohtori V. Leontjeff, huomautti, että tämä seikka näytti liian vähäpätöiseltä, eikä asiassa sentähden mihinkään toimenpiteeseen ryhdytty.

Helsingin vaivaishoidosta vuonna 1915 annetusta kertomuksesta näkyy, että mainituissa kolmessa äkillisiä mielisairautentapauksia varten olevissa valtion laitoksessa hoidettiin vuoden varrella seuraava määrä Helsingin vaivaishoidon elätettäviä sairaita, nimittäin Lapinlahdessa 5, Niuvanniemessä 2 ja Pitkäniemessä 4 eli siis kaikkiaan ainoastaan 11 henkeä. — Että kaupunginviranomaiset eivät aikaisemmin ole pitäneet kysymystä valtion sairaaloissa olevain sijain käyttämisestä vähäpätöisenä, näkyy siitä, että Kaupunginvaltuusto lokakuun 14 päivänä 1902 päätti „antaa Terveystenhoitolautakunnan toimeksi yksissä neuvoin Vaivaishoitohallituksen kanssa tutkia, mistä saattoi johtua, että Helsingin kaupungista kotoisin olevia mielisairaita viime aikoina verraten vähän oli päässyt tuollaisia mielisairaita varten oleviin valtion laitoksiin“.

Kirjelmässä Kaupunginvaltuustolle joulukuun 14 päivältä 1903 (*Kvoston painasiakirj. N:o 4 vuodelta 1904*) lausui Terveystenhoitolautakunta havainneensa syynä siihen että äkillistä mielisairautta potevia, Helsingin kaupungista kotoisin olevia köyhiä henkilöitä verraten vähän oli päässyt valtion laitoksiin olevan osin Lapinlahden sairaalan vähäisen sairassijaluvun ja osin sen seikan, että Pitkäniemen keskuslaitoksen huhtikuun 24 päivänä 1899 annetun ohjesäännön 2 §:n 2 momentin määräyksen mukaan vain poikkeustapauksissa sai laitokseen ottaa hiltattain sairastuneita mielenvikaisia. Sen ohessa huomautti Terveystenhoitolautakunta, että Helsingistä kotoisin olevain, valtion mielisairaaloihin otettujen köyhäin mielenvikaisen luku oli edellisenä vuonna hiukan lisääntynyt.

Näin olikin laita. Vuonna 1902 oli edellä mainituissa kolmessa valtion

hoitolaitoksessa kaikkiaan 33 hoidokkia Helsingin kaupungin vaivaishoitoyhdyskunnasta ja vuonna 1903 tämä luku lisääntyi 46:ksi ¹⁾. Mutta siitä lähtien on tämä luku yhtäjaksoisesti vähentynyt, niin että se, niinkuin edellä mainittiin, oli vuonna 1915 ainoastaan 11, siitä huolimatta että Helsingin kaupungin väkiluku oli paljon lisääntynyt.

Edellä mainitussa kirjelmässään viittasi Terveystenhoitolautakunta m. m. vaivaihoidon entisen lääkärin, tri Jarl Hagelstamin laatimaan kirjoitukseen: „Några synpunkter och reflexioner beträffande värden af sinnessjuka, tillhörande Helsingfors kommun“ (*Kvstons pain. asiakirj. N:o 31 vuodelta 1901, siv. 11*), jossa kirjoittaja huomauttaa olevan välttämätöntä, että Helsingin kunta järjestää mielisairaitensa sairaalahoidon *edellyttämättä saavansa mainittavassa määrässä käyttää siihen tarkoitukseen tilaa valtion laitoksissa*.

Olisi taipuvainen olettamaan, että Vaivaishoitohallitus oli yhtynyt vaivaihoidon lääkärin esittämään käsitykseen ja sentähden osaltaan saanut aikaan, että kaupunki ei ole mainittavassa määrässä käyttänyt hyväkseen valtion mielisairaaloissa tarjona olevaa tilaa. Luultavampaa on kuitenkin, että Kaupunginvaltuuston puuttuminen asiaan on miltei heti jäänyt vaivaishoitohallitukseita unohduksiin ja ettei vuonna 1915 pantu minkäänlaista huomiota siihen seikkaan, että Helsingin kaupungilla 176,000 asukkaineen oli käytettävänä ainoastaan 11 sijaa valtion mielisairaaloissa.

Hiljattain käydessäni Ruotsissa, jonka maan vaivaishoitolainsäädäntö on likeisesti meidän oman lainsäädäntömme mukainen, olen kiinnittänyt jonkin verran huomiota Tukholman, Upsalan ja Geflen samoin kuin Oulunkin vaivaishoitoloihin matkalla poiketessani näille paikkakunnille.

Tunnetulta vaivaishoitomieheltä, Tukholman kaupungin vaivaishoidontarkastajalta A. Lindblomilta, joka aikaisemmin kunnallisneuvos Degerholmin pyynnöstä on kerran käynyt Helsingissä ja silloin niinkään tutustunut takäläiseen vaivaishoittoon, olen koettanut saada selville, mihin käsitykseen Tukholmassa on tultu sen seikan sopivaisuudesta, että pääkaupunkikunta mainittavassa määrässä käyttää hyväkseen valtion mielisairaaloissa olevaa tilaa. Herra Lindblom mainitsi että, sikäli kuin Tukholman kaupunki on rakennuttanut omia sairaaloita, on tosin pyritty sulkemaan kaupunkia pois valtion laitoksista, mutta että kuitenkin, niinkuin terveydenhoitolautakunnan vuodelta 1915 antamasta kertomuksesta näkyi, valtion mielisairaaloissa mainittuna vuonna Tukholman kunnan kustannuksella hoidettiin kokonaista 366 henkeä, lukuun ottamatta pitkällistä mielenvikaa varten olevissa valtion sairaaloissa hoidettuja. Kunnallisviranomaiset eivät milloinkaan olleet ilmituoneet semmoista käsitystä, että kaupungin ei tulisi mainittavasti käyttää hyväkseen valtion laitoksissa olevaa tilaa, eikä semmoinen käsitys voisi tulla kysymyksenäkään.

¹⁾ Vuonna 1890 oli Helsingin kaupungin köyhiä mielisairaita kokonaista 39 Lapinlahden sairaalassa (*Kvstons pain. asiakirj. N:o 23 vuodelta 1892, siv. 11*).

Erästä Pitkäniemen keskuslaitoksen ensimmäisen ylilääkärin, tri E. Hougbergin lausunnosta olen luullut saavani selville syyn siihen, miksi Helsingin kaupungin vaivaishoitoyhdyskunta on miltei kokonaan suljettu pois äkillisiä mielisairausten tapauksia varten olevista valtion laitoksista. Terveydenhoitolautakunnan pöytäkirjassa helmikuun 16 päivältä 1903 lausutaan nimittäin 16 §:n kohdalla, että käsiteltäessä edellä mainittua Kaupunginvaltuuston määräämää tutkimusta siitä, mistä oli voinut johtua että Helsingin kaupungista kotoisin olevia äkillistä mielenvikaa sairastavia henkilöjä verraten vähän oli päässyt tällaisia sairaita varten oleviin valtion laitoksiin, terveydenhoitolautakunnan puheenjohtaja ilmoitti saaneensa tietää, että miltei kaikki äkillistä mielisairautta potevat Helsingistä kotoisin olevat henkilöt, *joille oli pyydetty sijaa, oli vastaanotettu valtion mielisairaaloihin.* — Tohtori Hougberg oli luultavasti oikeassa. Mutta epäilemättä tarkoitti hän ainoastaan laillisesti laadittua eli *kirjallista*, ylilääkärille osotettua hakemusta. Ja semmoisten hakemusten tekemisen oli Helsingin kaupungin vaivaishoitohallitus luultavasti laiminlyönyt. Tiedustelin hiltain eräältä valtion mielisairaalan toimitsijalta, miten sijaa laitoksessa oli haettava, ja sain vastauksen, että laillinen muoto on ylilääkärille osotettu *kirjallinen* hakemus, mutta että parasta olisi ensin puhelimitse tiedustella ylilääkäriltä, kannattaako semmoista hakemusta tehdä.

Edellä lausutun johdosta rohkenen ehdottaa,

että Komitea kankkisi selvityksen siitä, kuinka monessa tapauksessa Helsingin Vaivaishoitohallitus on vuonna 1915 kirjallisesti asianomaisilta hakenut sijaa äkillisiä mielisairaita varten olevissa valtion laitoksissa Helsingin vaivaishoitoyhdyskuntaan kuuluville mielisairaille köyhille.

Sen ohessa anon tutkittavaksi,

missä määrin Helsingin vaivaishoitohallinnolla on vuonna 1915 ollut varattomille sairaille sijoja ja varsinkin vapaasijoja käytettävänä kaikissa tšekäläisissä valtion yleisissä sairaaloissa; ja

monessako tapauksessa semmoista etua tarkoittaviin kirjallisiin hakemuksiin on myönnytty ja monessako ei; sekä

kuka on antanut köyhäntodistuksen, kun on ollut määrättävä sairaalain vapaasijoista.“

Viimeisen Komitealle antamani painetun lausunnon lopussa esitetään seuraavaa:

„Muita asioita, joihin alkujaan olin aikonut kajota oli:

1) ensimmäisen kirjallisen lausuntoni sivun 13 lopulla Komitealle esittämäni kysymys ehdotetun uuden lastenkodin aikaansaamisesta.

2) Kysymys toimenpiteistä kerjuun hillitsemiseksi ja erittäinkin miten vaivaishoitohallitus on ajatellut järjestettäväksi 1914 vuoden ohjesäännön 30 §:ssä mai-

nitun kaitsijain, diakonissain ja palkattomain hoitajain tehtävän „*kiinnittää tarpeellista huomiota kerjuun vastustamiseen*”.

3) Vaivaihoidon ja armeliaisuusyhdistysten välisen yhteistoiminnan tulokset vuonna 1915.

4) Paljoko vaivaihoitohallitus on vuonna 1915 *maksanut* muiden kuntain ja yksityisten maksuvelvollisten puolesta eikä ainoastaan paljon korvausta siitä on *kertynyt*.

5) Selonteko kotipaikkaoikeutta koskevista asioista.

6) Kysymys *alueittain* laadituista avunsaajain luetteloista.

7) Selonteko apulaisjohtajan toiminnasta.

8) Kysymys kunnalliskodin hoidokkien uutteruusrahoista.

9) Tilastotietoja kunnalliskodin tähteiden käyttämisestä ja sikäläisestä sianhoidosta.

10) Kysymys ohjesäännön painattamisesta.

11) Vaivaihoidon kuukausitilitysten tarkkailu.

Niinkuin edellä huomautin, on kiusallista *yhden* ehdottaa käsiteltäväksi monilukuisia kysymyksiä, vaikkakin ne kaikki tavalla tai toisella sisältyvät Komitean tehtäviin. Jos Komitean muut jäsenet haluavat ottaa jonkin tässä mainituista kysymyksistä tai muita kysymyksiä käsiteltäviksi, en minä suinkaan ole laiminlyövä lausua niistä mieltäni.“

Edellä lausuttu sisältää työohjelman haahmoittelun, mutta se ei ole aiheuttanut minkäänlaista toimenpidettä Komitean puolelta.

Sitä selvitystä, minkä Kaupunginvaltuusto halusi saada antamalla Komitean toimeksi tutkia kaupungin vaivaihoidon taloushallintoa koko laajuudessaan, ei näy saavutetun. Menettely että kuitataan miltei jokainoa vireille pantu asia lausumalla, ettei se kuulu komitean tehtäviin eikä sitä sentähden voi ottaa tutkittavaksi, viittaa liian virkavaltaiseen käsitykseen. Komitea lopettaa mietintönsä sanomalla, että se on rajoittunut antamaan jonkinlaisen periaatteellisen selvityksen tekemättä suoranaista ehdotusta, ja esittää, että mietintö lähetettäisiin Vaivaihoitohallitukseen asianmukaiseen huomioon otettavaksi. Eli toisin sanoin: ei pidä sekaantua Vaivaihoitohallituksen tehtäviin.

Mielestäni sekin, mitä Komiteassa on tullut esille, osoittaa, että on syytä lähemmältä tarkastaa vaivaihoitohallintoa; ja semmoinen tarkastus lienee sopivin antaa *uuden komitean tehtäväksi*.

Helsingissä, kesäkuun 4 päivänä 1917.

T. J. Boisman.

Esitys määräyksen panemisesta kauppakirjoihin epäterveellisen keinottelun estämiseksi rakennettaviksi myydyillä tonteilla.

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI.

Toukok. 3 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 370.

Samalla kun Kaupunginvaltuusto kokouksessaan marraskuun 4 päivänä 1914 hyväksymäänsä kaupungin uuden rakennusjärjestyksen ehdotukseen pani 37 §:n kohdalle seuraavan määräyksen: „Rakennettavaksi lunastettu tontti on määrättyssä järjestyksessä rakennettava sen ajan kuluessa ja sen uhalla, kuin kauppakirjassa on määrätty“, päätti Valtuusto asiaa valmistelevaan asetetun komitean ehdotuksessa lähettää kysymyksen määräysten panemisesta kauppakirjaan epäterveellisen keinottelun estämiseksi rakennettaviksi myydyillä tonteilla Rahatoimikamariin lähemmin valmisteltavaksi.

Tässä kerrottakoon aluksi lyhyesti, mitä edellä mainittu komitea on mietinnössään (*Pain. asiakirj. N:o 88 vuodelta 1913, siv. 71—78*) lausunut nykyään voimassa olevissa yleisissä ja erikoisissa rakennusjärjestyksissä säädettyistä rakennusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksista sekä niistä menettelyistä, joita ulkomailla, varsinkin Skandinavian maissa, on käytetty, keinottelun ehkäisemiseksi myydyillä kaupunkitonteilla.

Rakennusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksesta säädetään 1895 vuoden rakennusjärjestyksen 29 §:n 2 momentissa seuraavaa:

„Jos määräaika (5 v.) kuluu umpeen ilman että tontti on asianmukaisesti rakennettu, on se julkisella huudolla myytävä omistajan kustannuksella ja ostaja velvoitettava jonkin niinkään määrätyn ajan kuluessa täyttämään, mitä edellinen omistaja on laiminlyönyt. Jos tontin uusi omistajakin laiminlyö velvollisuutensa mainitussa kohden, myytäköön tontti samalla tavalla hänen kustannuksellaan uudelleen, ja olkoon hän huolimattomuudellaan menettänyt neljännesosan silloisesta hinnasta kaupunginkassaan. Jollei tontille sitten kolmaskaan ostaja rakenna, palautukoon se kaupungille lunastuksetta, ja olkoon edellinen omistaja velvollinen heti poistamaan siinä olevat huoneukset. Kun

tontti rakennusvelvollisuuden laiminlyönnin tähden myydään, älköön silloin otettako huomioon tarjousta, jonka joko itse tai muiden kautta on tehnyt se, jonka puolesta tontti myydään.

Jos tontilla olevat rakennukset turmeltuvat tulipalon johdosta tai muutoin, tai jos ne muutetaan tontilta pois, olkoon omistajan velvollisuus uudelleen rakentaa tontti saman ajan kuluessa ja samalla uhalla kuin edellä sanottiin.“

Erikoisrakennusjärjestyksissä on osittain eriäviä määräyksiä samasta asiasta. Niinpä säädetään vuonna 1908 vahvistetussa XIII—XV kaupunginosan rakennusjärjestyksessä, että lunastetusta tontista on, sen uhalla mitä yleisen rakennussäännön 29 §:ssä sanotaan, vähintään puoli luvallista alaa rakennutettava kahden vuoden kuluessa haltuunottamisesta, ja laki on sama siinä tapauksessa, että tontin rakennukset ovat tulipalossa tuhoutuneet tahi muusta syystä poismuutetut. Korttelin 373 y. m. ja korttelien 180 y. m. rakennusjärjestyksissä taas säädetään, että tontista on vähintään puolet sen luvallista rakennusalaan rakennutettava kahden vuoden kuluessa haltuunottamisesta, sen uhalla että tontti muutoin palautuu kaupungille, minkä ohessa ostaja on menettänyt puolet kauppahinnasta kaupunginkassaan.

Komitea huomauttaa aluksi, että Kaupunginvaltuusto on vain harvinaisissa poikkeustapauksissa ryhtynyt näiden säännösten edellyttämiin pakkokeinoihin ja tavallisesti myöntänyt rakennusoikeuden pitennystä sellaisessakin tapauksessa, jolloin tuollainen myöntäminen tarkoin katsoen ei ole ollut asiahaarain vaatima, sekä että tämän on johtunut siitä, että puheenalaisten säännösten käyttäminen osin aiheuttaa mutkia ja vaikeuksia, osin että niiden ei ole katsottu olevan omansa täysin tehokkaasti ehkäisemään väärinkäytöksiä. Tässä yhteydessä Rahatoimikamari pyytää huomauttaa, että kaupungin viranomaiset ovat mikäli Kamari tietää, ainoastaan yhdessä tapauksessa ryhtyneet mainitunlaatuisiin pakkokeinoihin, mutta että asia kuitenkin sattuneesta syystä jätettiin sillensä. Asianlaita oli seuraava: Sittenkun Hernesaarenkadun tontin N:o 17 omistaja oli usean vuoden pitänyt tonttiaan rakentamatta, julisti Raastuvanoikeus Kamarin vaatimuksesta tammikuun 28 päivänä 1915 annetulla päätöksellä että, kun Rahatoimikamari oli tammikuun 29 päivänä 1899 myynyt mainitun tontin ostajan rakennettavaksi kaupungin voimassa olevan rakennusjärjestyksen säännösten mukaisesti eikä tonttia ollut rakennusjärjestyksen 29 §:ssä säädetyn ajan, viiden vuoden, kuluessa rakennettu, oli tontin omistaja menettänyt kaiken oikeutensa edelleen pitää ja rakentaa tonttia, joka oli vastamainitussa pykälässä säädetyssä järjestyksessä hänen hyväksyen julkisella huutokaupalla myytävä. Turun hovioikeus vahvisti Raastuvanoikeuden päätöksen, mutta sittenkun kaupunginviranomaiset nyttemmin ovat hyväksyneet kaupan, jolla puheena oleva tontti siirtyi toisen omistajan haltuun, ja Kaupunginvaltuusto on myöntänyt uudelle omistajalle pitennettyä rakennusaikaa, on Kamari tienkin jättänyt asian sillensä.

Valiokunta selvittelee ensinnä yleisen rakennusjärjestyksen vastamainitun säännöksen erinäisiä sekä muodollisia että asiallisia puutteita ja kohdistaa sitten lausuntonsa tärkeimpään rakennusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksesta voimassa olevia säännöksiä vastaan tehtyyn muistutukseen, siihen nimittäin, että nämä säännökset eivät näy olevan omansa täysin tehokkaasti takaamaan tarkoituksen saavuttamista eli sitä, että myyntikeinottelu tonteilla, jotka kaupunki on myynyt rakennettaviksi, tulisi ehkäistyksi tai mahdollisimman suuressa määrässä vaikeutuisi. Tontin myynti rakennettavaksi sillä ehdolla että tontti on määräjän kuluessa oleva rakennettu, sen uhalla että se palautuu kaupungille tai myydään omistajan puolesta, ei tosin ole kesäkuun 20 päivänä 1864 muun muassa sopimattomista ehdoista kiinteistön ostossa annetussa asetuksessa olevan kiellon alainen. (Tätä tulkintaa vahvistaa Senaatin toukokuun 11 päivänä 1904 antama tuomio. Ks Lainopillisen yhdistyksen aikakauskirjaa, vuosik. 1904, siv. 273). Mutta kun tontin myynti omistajan tiliin ei saa vaikuttaa muutosta kiinnityksenomistajan panttioikeuteen ja huutokaupassa sentähden on vaarinotettava, ettei saa hyväksyä tarjousta, ellei se korvaa kaikkia tonttiin kiinnitettyjä saamisia, niin voi niskoitteleva tontinomistaja turvata itsensä tontin menettämiseltä kiinnityttämällä sen tontin käypähintaa suuremmasta summasta. Eriävä käsitys pantinhaltijan oikeudesta on kuitenkin lausuttu ja tätä käsitystä kannattaa m. m. etevä esineoikeuden tuntija, senaattori Julian Serlachius, jonka mukaan niissä tapauksissa, jolloin tontinomistaja on rakennusvelvollisuutensa laiminlyömällä menettänyt oikeutensa, tontin saa myydä ensinkään huomioon ottamatta aikaisemman kiinnityksenomistajan oikeutta. Kun tuomioistuinten ja viranomaisten kanta asiassa ei ollut ennakkopäätöksillä selvitetty eikä varsinkaan Helsingin Raastuvanoikeus ollut kannattanut vastamainittua tulkintaa, näytti tämä asian ratkaisukeino komitean mielestä olevan jätettävä sille. Tässä lienee huomautettava, että Raastuvanoikeus ja Hovioikeus ovat edellä mainitussa, komitean mietinnön ilmestymisen jälkeen annetussa tuomiopäätöksessään käyttäneet puheena olevaa rakennusjärjestyksen säännöstä, vaikkei tuomioistuinten käsitys pantinhaltijan oikeuden säilymisestä toimitettavaksi määrättyssä julkisessa huutokaupassa ole silti käynyt selville.

Lisäksi valaistakseen esillä olevaa vaikeaa kysymystä oli komitea katsonut tarpeelliseksi tutustua niihin toimenpiteisiin, joihin ulkomailla oli ryhdytty myytyjen rakentamattomien kaupunkitonttien keinottelun hillitsemiseksi. Tukholman Svenska Statsförbundets Centralbyrå nimisen toimiston antama lausunto osottaa, että Ruotsissa käytetään yksinomaan yksityisoikeudellisia keinoja myytyjen kaupunkitonttien välityskeinottelun vaikeuttamiseksi. Tämä johtuu toimiston lausunnon mukaan siitä, että ne julkisoikeudellista laatua olevat asetukset, jotka lähinnä voivat tulla kysymykseen

— valtakunnan kaupunkien rakennussääntö ja siihen perustuvat rakennusjärjestykset — eivät tarjonneet tilaisuutta kytkeä ehdollisia rakennusmääräyksiä tontin luovutusaikaan ja vielä vähemmän näin menettelemään johonkin erikoiseen tonttiryhmään — kaupungilta hankittuihin — mutta ei muihin nähden. Toimisto huomauttaa, että Ruotsin nykyinen lainsäädäntö ei tarjoa täysin tehokasta keinoa puheenalaiseen ryhmään kuuluvien tonttien keinottelun estämiseksi. Ruotsin kaupungit ovat tähän asti tavallisesti koettaneet saavuttaa tämän päämäärän säätämällä tonttia myydessään, että sen tulee jonkin lyhyen ajan kuluttua olla kokonaan tai osittain rakennettu, ja takeeksi tämän ehdon täyttämistä on säädetty milloin minkin verran ankarointa *vahingonkorvausmääräyksiä muodossa tai toisessa*. Täten saavutetaan ainoa mikä on saavutettavissa, nimittäin että tontin saattaminen kiinteistökaupan esineeksi ennen rakentamista vaikeutuu tahi, jos vahingonkorvaus määrätään kyllin suuri, kokonaan estyy. Sopivilla kaupunginasenakaava- ja rakennusmääräyksillä kaupunginasemakaavalain mukaan voidaan lisäksi myös — huomauttaa toimisto — melko lailla vähentää rakennettujen tonttien haluttavaisuutta keinotteluesineeksi, mutta tästä asian puolesta ei tietenkään nyt ole puhe. Jos siis vahingonkorvauksen määrääminen, siinä tapauksessa että ostettua tonttia ei ole määrääjän kuluessa rakennettu, on ainoa keino, jota kaupungit ovat mainittavan laajasti koettaneet käyttää esillä olevaa asiaa ratkaistakseen, ei kuitenkaan käy kieltäminen, että tällä tiellä kohtaa huomattavia vaikeuksia, erittäinkin kun tontteja myydään vähänlaisen pääoman omistaville henkilöille, joiden ehkä, vaikkei tuota vahingonkorvausvelvollisuuden tuottamaa ylimääräistä kuormitusta olisikaan, ei muutenkaan aina ole helppo hankkia rahoja rakennusyritykseen. Tältä kannalta katsoen olisi toimiston mielestä kieltämättä edullisempaa, että määräyksen siitä, että rakennus on määrääjän kuluessa tehtävä, kävisi rasitteena kiinnittäminen tonttiin, mutta toimiston mielestä ei Ruotsin nykyään voimassa oleva lainsäädäntö salli sellaista menettelyä. Jos vahingonkorvaus harkitaan hyvin ja kauppaehdot muutenkin säädetään edulliset, näyttää mahdolliselta, että edellä mainitut vaikeudet eivät kävisi erikoisen tuntuviksi.

Kööpenhaminassa ei ole ollut huomattavana haittoja myydyillä kaupunkitonteilla keinottelemisesta. Ostajat ovat saaneet suorittaa lunastamistään tonteista sellaisen hinnan, että korkotappio, jos tontti jätetään rakentamatta, aina nielee maa-arvon noususta odotettavana olevan voiton. Kaupunkitonttien ostajia ei sentähden ole tarvinnut laissa eikä paikallisissa säännöksissä erikoisesti velvoittaa tonttejaan rakentamaan. Sitä vastoin on viime aikoina ollut puhetta ansiottoman maa-arvon nousun verottamisesta, ja Kööpenhaminan kunnallishallituksessa ollaan sitä mieltä, että tuollainen vero osaltaan estäisi tontinomistajia mielivaltaisesti laiminlyömästä tontin rakennuttamista.

Kristianiassa voimassa olevissa yleisissä ja paikallisissa rakennusmääräyksissä ei ole velvoitusta rakennuttaa lunastettua tonttia eikä tällä kysymyksellä ole tähän asti ollut käytännöllistä merkitystä. Rakentamisen jouduttamiskeinona on kuitenkin ollut Norjan verolaki, jonka mukaan rakentamattomalle pohjalle saa panna saman veron kuin rakennetullekin.

Saksassakaan ei liene julkisoikeudellista laatua olevia määräyksiä velvollisuudesta rakentaa lunastettuja tontteja eikä laininlyönnin seuraamuksista tässä kohden.

Ruotsin kaupunkiliiton toimiston esillä olevassa asiassa esittämät näkökohdat vastaavat komitean mielestä suurin piirtein nähtyinä meidänkin maassa vallitsevaa yleistä oikeuskäsitystä. Tämän mukaisesti oli komitea yhtynyt siihen käsitykseen, että rakentamattomilla kaupunkitonteilla harjoitettua epäterveellistä keinottelua oli meillä samoinkuin läntisessä naapurimaassammekin sopivimmin vastustettava *yksitysoikeudellista tietä*.

Komitea sentähden ehdotti, että tässä puheena olevat määräykset sekä tontin rakennuttamisajasta että rakennusvelvollisuuden laininlyönnin seuraamuksista poistettaisiin rakennusjärjestyksestä, jossa ainoastaan viitattaisiin kaupunginviranomaisten valtaan panna tontteja luovuttaessaan ne ehdot ja määräykset, joita kaupungin etujen turvaaminen tässä kohden vaatii.

Tällainen asian ratkaisu kuitenkin edellytti, että Kaupunginvaltuusto erityisesti päättäisi, mitkä määräykset vastamainituista seikoista oli kauppa-kirjoihin pantava.

Mitä ensinnä tulee rakennusvelvollisuuden täyttämisaikaan, oli komitea puolestaan sitä mieltä, että Kaupunginvaltuuston olisi tavallisesti määrättävä kaksivuotinen rakennusaika. Komitea oli sitä mieluummin voinut puoltaa tuollaista rakennusvelvollisuuden yleistä koventamista, kun Kaupunginvaltuusto viime aikoina vahvistamissaan erikoisrakennusjärjestyksissä oli, niinkuin edellä mainittiin, pannut kahden vuoden määräajan. Väärinkäytösten estämiseksi olisi kauppahdoissa myös määrättävä, että vähintään puolet rakennettavaksi vahvistetusta pinta-alasta tulisi määräajan kuluessa olla rakennettu.

Ainoa keino, joka antaa takeita rakennusvelvollisuuden asianmukaisesta täyttämisestä, oli komitean mielestä että eräitten Ruotsin kaupunkien esimerkkiä seuraten kauppa-kirjaan pannaan rakennusvelvollisuuden täyttämisen vakuudeksi määräys, että kauppahinnan lisäksi on suoritettava jokin summa, siinä tapauksessa että tontinomistaja laininlyö rakennusvelvollisuutensa, minkä ohessa Rahatoimikamarille varattaisiin oikeus takuusumman ja sen korkojen vakuudeksi hankkia tonttiin kiinnitys olevaksi voimassa yhtäläisellä etuoikeudella kuin maksamaton kauppahinta. Takuusumma olisi, ehdollisesti kahdessa erässä, määrättävä tariffissa, joka laadittaisiin kauppasumman suu-

ruutta ja ehkä muitakin asiaan vaikuttavia seikkoja silmällä pitäen sekä sovitettaisiin niin, että korvaus olisi kyllin tehokas, kuitenkin ylenmäärin rasittamatta rakennusyrityksen taloutta.

Edellä mainitun komitean ehdotuksen mukaisesti lähettämällä kysymyksen määräysten antamisesta kaupunkitonteilla keinottelemisen estämiseksi Rahatoimikamarin lähemmin valmisteltavaksi lienee Kaupunginvaltuusto periaatteessa yhtynyt siihen komitean mietinnössä puollettuun käsitykseen, että nykyään voimassa olevassa rakennusjärjestyksessä olevat julkisoikeudelliset määräykset on vastedes poistettava sekä että mainittua keinottelua on vastustettava yksityisoikeudellista tietä panemalla kauppakirjaan määräys vahingonkorvauksesta tai sopimuksen rikkojaisista, jotka vaadittaisiin maksettaviksi, siinä tapauksessa että tontinomistaja laiminlyö rakennusvelvollisuutensa. Tämän Kaupunginvaltuuston periaatteellisen päätöksen pohjalla käy Kamari lähemmin käsittelemään asiaa.

Asian oltua alustavasti käsiteltävänä Rahatoimikamarissa lähetettiin se kaupungin yleisten töiden Hallitukseen lausunnon saamiseksi, ja Hallitus taas jätti toimeksi valiokunnalle, johon valittiin kaupungininsinööri Idström, kaupunginasemakaava-arkkitehti Brunila ja Hallituksen sihteeri, varatuomari Möller, ehdotuksen antamisen asiasta. Sekä valiokunnan että Hallituksen lausunto pannaan tämän ohen (Liitteet I ja II).

Hallituksen asettama valiokunta lausuu aluksi epäilevänsä, veisikö edellä mainitun komitean ehdottama menettely toivottuun tulokseen, ja on sitä mieltä, että keinottelu rakentamattomilla tonteilla on tehokkaimmin estettävissä siten, että kaupunki pitää yleisön saatavana tontteja eri tarkoituksiin riittävin määrin ja panee tonteille semmoisen hinnan, että se tontteihin sidotun pääoman korkotappio, mikä kohtaa ostajaa, siinä tapauksessa että tontti jätetään rakentamatta, vastaa maa-arvon noususta edellytettyä voittoa, siis samat näkökohdat, mitkä edellä lausutun mukaan on esitetty m. m. Tanskassa. Tässä katsoo Kamari olevan huomauttaminen, että Kamarissakin on esiintuotu samanlaisia näkökohtia ja samoja epäilyjä, joita valiokunta on lausunut menettelyn tarkoituksenmukaisuudesta, samoin kuin myös ettei Kamari tunne olevansa vakuutettu siitä, että keinottelu rakentamattomilla tonteilla todellisuudessa vielä on laajentunut siinä määrin, että kaupunginviranomaisilla olisi syytä ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joista tässä on puhe.

Valiokunta huomauttaa sitten että, kun tehdas-, makasiini- ja varastotonttien uuden rakennusjärjestyksen ehdotuksen mukaan tehdastonttia voi rajoittamattoman ajan käyttää varastopaikkana (2 §:n 2 mom.), ei mainitun suuntaisia määräyksiä käyne antaminen puheena olevan laatusista tonteista. Kamari on tässä kohden yhtä mieltä valiokunnan kanssa ja pyytää lisäksi

huomauttaa, että mainittuun rakennusjärjestysehdotuksen säännökseen katso-
matta Kamarin mielestä ei olisi hyvin harkittua, antaa rajoittavia määräyksiä
tontinomistajan pakottamiseksi rakennuttamaan tehdastonttia. Täytyy nimit-
tään pitää kaupungin edun mukaisena, että helpotetaan uusien teollisuus- ja
kauppayritysten syntymistä m. m. pitämällä huolta siitä, että varovasti perus-
tetun liikkeen saatavana on tontteja, joista alussa saa rakennuttaa pienemmän
alan, niin että vastedes on tilaisuutta laajennuksen toimeenpanemiseen sa-
malla tontilla. Epäilemättä vaikuttaisi jokainen mainitun suuntainen määräys
haitallisesti paikkakunnan teollisuuden kehitykseen.

Mitä sitten tulee rakennusvelvollisuuden täyttämisaikaan on Kamarissa,
siihen nähden että Helsingin uudemmissa erikoisissa rakennusjärjestyksissä
on määrätty kahden vuoden rakennusaika, ehdotettu mainitun ajan pysyttä-
mistä vastaisuudessaakin, ainakin siksi kunnes olot perustelisivat muutoksen
tekemistä tässä kohden. Kaupungin yleisten töiden Hallituksen asettama
valiokunta on kuitenkin ollut sitä mieltä, että kahden vuoden rakennusaika
monasti ja usein siitä riippuen, mihin vuodenaikaan tontti myydään, on liian
niukka. Huomattava nimittäin olisi, että rakennuksen piirustusten teettämi-
nen, jota ei voi sopivasti toimittaa, ennenkuin tontin korkeusmitat y. m. on
määrätty, usein vie aikaa enemmän kuin puoli vuotta ja että tontinomistajaa
ei olisi pakotettava kiirehtimään tarveaineiden hankintaa ja sentähden mak-
samaan kalliimpia hintoja kuin millä hän luultavasti olisi voinut tavarat
ostaa, jos hänelle olisi suotu pitempi aika ja siten mahdollisuus eri tahoilta
hankkia rakennusaineiden myyntitarjouksia. Kun rakennusajan määräämi-
sessä ei olisi otettava huomioon ainoastaan kaupungin, vaan tontinomistajan-
kin etu, olisi valiokunnan mielestä myönnettävä kolmen vuoden rakennus-
aika. Hallitus on yhtynyt tämän mielipiteeseen, ja Kamarikin on kannatta-
nut ammattiviranomaisen käsitystä, joka Kamarin mielestä on täysin perusteltu.

Jottei syntyisi väärinkäsitystä ja epävarmuutta siitä, mitä sanoilla „määrä-
tyn ajan kuluessa rakennettava“ tarkoitetaan, on asiaa Rahatoimikamarissa
alustavasti käsiteltäessä lausuttu, että semmoinen määräys, että jonkin mää-
rätyn alan tontista täytyy säädetyn rakennusajan kuluessa olla valmiiksi raken-
nettu tulisi olla olemassa, mutta kuitenkin erilainen kulloinkin sen tarkoituksen
mukaan, mihin tontti on luovutettu. Tavallisiin asuntotontteihin nähden sopisi
siis määrätä, että vähintään puoleen luvallista rakennusalaa täytyy olla tee-
tetty ainakin yksikerroksinen asuinrakennus, koska tuollaisen rakennuksen
teettämisestä koituvat kustannukset useimmissa tapauksissa olisivat tontin-
hintaan verraten niin suuret, että tällä tavoin rakennetun tontin myymi-
nen toisessa kädessä kävisi sangen hankalaksi. Makasiinitontteihin nähden
taas ei olisi syytä säätää aivan näin ankaroita määräyksiä, vaan riittäisi
että säädettäisiin kolmannes luvallista rakennusalaa rakennettavaksi määrä-
ajan kuluessa. Hallituksen valiokunnan mielestä taas olisi tässä kohden

annettava jonkin verran ankarampia määräyksiä ja tehtävä ero rakennettavaan vähimpään alaan nähden sen mukaan, teetetäänkö tontille yksi- vai useampikerroksinen rakennus. Huomattava nimittäin olisi, että puoleenrakennetusta tonttialasta voisi verraten vähillä kustannuksilla rakennuttaa yksikerroksisen talon, jonka kustannukset lyhyessä ajassa kuoleutuisivat, ja että tuollaisen rakennuksen teettäminen tontille ei mainittavasti estäisi keinottelemasta maa-arvon nousulla. Kun vastamainitun laatuksella määräyksellä sitä paitsi on tarkoituksena, että tontti on käytettävä siihen tarkoitukseen, johon se on luovutettu, ja että siten tarpeellisessa määrässä tyydytetään yleisön asunto- tahi makasiinitilan tarvetta, olisivat ankarammat määräykset tässä kohden paikallaan. Niinpä olisi säädettävä, että asuntotontille on määrätyn rakennusajan kuluessa rakennettava yksikerroksinen asuinrakennus vähintään kahteen kolmannekseen tontin luvallisesta rakennus-alasta tai myös useampikerroksinen asuinrakennus vähintään kolmannekseen mainitusta alasta ja että makasiinitontille niinkään on määräjän kuluessa teetetävä saman suuruisen alan täyttävä rakennus. Vastamainittuihin ehdotuksiin käsitteen „määrätyssä järjestyksessä rakennettava“ määrittelemiseksi on kaupungin yleisten töiden Hallitus yhtynyt, ja Rahatoimikamarikin on ne hyväksynyt.

Tässä edellä käsiteltyään niitä puheena olevan menettelyn puolia, jotka koskevat rakennusaikaa sekä tapaa, miten tontti on rakennusajan kuluessa rakennettava, käy Kamari lausumaan mielensä laiminlyödyn rakennusvelvollisuuden seuraamuksesta. Tämän seuraamuksen tulisi vastamainitun komitean ehdotuksen mukaan kohdata tontinomistajaa siten, että hänet rakennusvelvollisuuden laiminlyönnin tapahtuessa velvoitettaisiin kaupungille maksamaan kauppahinnan lisäystä, ja tämän maksuvelvollisuuden täyttämisestä saisi kaupunki vakuuden tonttiin hankitulla kiinnityksellä, jolla olisi sama etuoikeus kuin maksamattomalla kauppahinnalla. Rahatoimikamarin mielestä ei puheena olevalle lisäykselle tai sopimuksen rikkojaisille kuitenkaan voi, niinkuin komitea on arvellut, yksityisellä sopimuksella hankkia sitä etuoikeutta, mikä Maakaaren 11 luvun 2 §:n säännöksen johdosta on maksamattomalla kauppahinnalla. Sen sijaan Kamarin mielestä on epäilemätöntä, että kaupunki voi saada panttioikeuden hankkimalla kiinnitysvakuuden vahingonkorvauksen suorittamisesta, eikä etuoikeus kaupungille käytännössä mainittavia merkitse, koska kiinnityksen voi hankkia samana päivänä, jona kauppahinnan velkakirja kiinnitetään, minkä Rahatoimikamari ensimmäisen kiinnityksen hankkimiseksi kaupungille on toimittanut samassa oikeudenkäyntitilaisuudessa, jossa ensimmäinen lainhuuto on saatu.

Puheena olevan vahingonkorvauksen määrään nähden on otettava huomioon, että sen ei tule taloudelliselta kannalta vaikeuttaa eikä saattaa mahdolltomaksi rakennusyritystä, mutta toiselta puolen olla kyllin tehokas, koska sillä muussa tapauksessa ei ole mitään voitettu. Kaupungin yleisten töiden

Hallituksen asettama valiokunta on viitannut Tukholmassa noudatettuun menettelyyn sovittaa vahingonkorvauksen määrä kauppahinnan mukaan. Mainitussa kaupungissa on vahingonkorvaus esimerkiksi 7,000—10,000 kr. arvoisesta tontista 5,000 kr., 62,000—99,000 kr. arvoisesta 10,000 kr., 130,000—237,000 kr. arvoisesta 15,000 kr. Tätä pitää valiokunta oikeana, koska kieltämätöntä on, että suuremmat ja kalliimmat tontit, jotka yleensä ovat haluttampia, paremmin soveltuvat keinotteluesineiksi kuin pienet ja halpahintaiset tontit.

Eräissä muissa Ruotsin kaupungeissa taas on vahingonkorvaus vahvistettu joksikin kauppahinnan prosenttimääräksi. Tämä menettely tarjoo valiokunnan mielestä suurimman mahdollisuuden oikeudenmukaisen vahingonkorvauksen määräämiseen, ja olisi sitä käytettäessä vahvistettava se suurin likimääräinen prosenttiluku, millä maa-arvon lasketaan kohoavan säädetyn rakennusajan, kolmen vuoden, kuluessa. Kun maa-arvo säännöllisten olojen vallitessa ei missään tapauksessa kohonne enempää kuin 10 % vuodessa, ehdottaa valiokunta vahingonkorvauksen määrättäväksi 30 %:ksi kauppahinnasta. Kaupungin yleisten töiden Hallituksen mielestä ei tällä keinoin saavuteta riittävää tehokkuutta, vaan olisi vahingonkorvaus määrättävä 60 %:ksi kauppahinnasta. Tästä määrästä olisi kuitenkin puolet maksettava siinä tapauksessa että tontti ei ole rakennettu kolmen vuoden kuluessa, ja toinen puoli, jos tontti on edelleen kolme vuotta rakentamatta.

Eriäviä näkökohtia on siis esitetty puheena olevan vahingonkorvauksen määrään nähden, ja kieltämättä onkin vaikea tässä kohden osata oikeaan. Edellyttää saanee niinkään, että viime aikoina täällä käytäntöön otetut ankarammat kauppahinnan maksuehdot, joiden mukaan kauppa päätettäessä on maksettava vähintään 15 % käteisellä ja jäljellä olevasta summasta $\frac{1}{10}$ vuosittain, jossain määrin edistäen juuri samaa tarkoitusta kuin ehdotettu vahingonkorvausvelvollisuuskin perustelisivat vähempää vahingonkorvausta kuin mikä olisi pantava niiden tonttien kauppaehtoihin, joihin rakennetaan ainoastaan pieniä asumuksia, sekä tehdastonttien kauppaehtoihin, joiden mukaan kauppahinta suoritetaan maksamalla 6 %:n vuotuismaksu. Lisäksi sopinee huomauttaa, että kaupungin eri osissa sijaitsevilla tonteilla on erilainen arvo, mistä seuraa, että ehdotettu vahingonkorvaus kohtaisi eri tavoin eri tontinomistajia. Niin oikeutetuilta kuin nämä näkökohdat näyttänevätkin, kävisi kuitenkin Kamarin mielestä vaikeaksi panna erisuuruisia ja samalla oikeudenmukaisia prosenttimääriä eri kaupunginosissa sijaitseville tahi erikoisella tavalla käytettäville tonteille, ja niiden epäilyjen johdosta, joita edellä on lausuttu kaikille tonteille yhteisen prosenttimäärän vahvistamisesta, huomautettakoon, että Kamarin lyhyin väliajoin toimittama kaikkien myytävänä olevain tonttien arvio osaltaan takaa niiden oikeudenmukaisen arvioinnin.

Kamari onkin, ottaen huomioon vastamainitut näkökohdat, yhtynyt siihen käsitykseen, että puheena oleva vahingonkorvaus olisi määrättävä yhdenmukaisesti kaikkiin myytävänä oleviin tontteihin nähden joksikin prosentiksi kauppahinnasta, minkä ohessa Kamari on arvellut saavutettavan tehokkaamman tuloksen, jos korvaus suoritetaan kahdessa erässä, jossa tapauksessa prosenttimäärä kuitenkin Kamarin mielestä olisi sopivin vahvistaa 40 %:ksi kerta kaikkiaan, ja olisi tästä määrästä suoritettava puolet, ellei rakennusvelvollisuutta ole täytetty ensimmäisten kolmen vuoden kuluessa, sekä jäljellä oleva osa, jos tonttia edelleen kolme vuotta pidetään rakentamattomana. Vanhingonkorvausmäärälle olisi eräpäivästä luettava sama korko kuin kauppahinnallekin.

Voipi kuitenkin olla olemassa seikkoja, jotka suurella määrällä vaikeuttavat rakennustoimintaa tai saattavat sen kokonaan mahdottomaksi — nykyinen sotatila on siitä ilmeisenä todistuksena. — Sellaisissa tapauksissa tai kun muuten havaittaisiin tarpeelliseksi, tulisi Kaupunginvaltuustolla sentähden edelleen olla valta harkinnan mukaan myöntää pitennettyä rakennusaikaa. Mainitut määräykset eivät myöskään saisi estää kaupunginviranomaisia antamasta poikkeavia määräyksiä joihinkin kaupungin osiin tai johonkin tonttiin nähden.

Lopuksi kajottakoon tässä siihen nykyään voimassa olevan yleisen rakennusjärjestyksen 29 §:ssä mainittuun tapaukseen, että tontilla olevat rakennukset turmeltuvat tulipalon johdosta tai muulla tavoin tai myös muutetaan pois. Mainitussa pykälässä säädetään, että tontinomistajan tulee näissä tapauksissa rakennuttaa tontti uudelleen pykälässä mainitun ajan kuluessa ja siinä sanotulla uhalla. Vastaava säännös on Kaupunginvaltuuston hyväksymän kaupungin uuden rakennusjärjestyksen 120 §:n 2 momentissa. Viimeksi mainitun säännöksen mukaan on kuitenkin Maistraatin asia ryhtyä niihin toimenpiteisiin, mitkä ovat tarpeelliset hengen ja omaisuuden vaaran torjumiseksi sekä rumennuksen välttämiseksi. Tällä säännöksellä on poistettu yleisessä rakennusjärjestyksessä tässä kohden vallinnut puute, sillä ilmeistä on, että talonomistajaa, jota on kohdannut tulipalo tai muu ylivoimainen onnettomuus, ei voi panna tontin jälleenrakentamiseen nähden samojen verraten ankarain määräysten alaisiksi, mitkä on annettu tonttia rakennettavaksi lunastettaessa.

Edellä lausutun johdosta pyytää Rahatoimikamari ehdottaa Kaupunginvaltuuston päätettäväksi,

että niiden asunto- ja makasiinitonttien kauppakirjoihin, mitkä kaupunki uuden rakennusjärjestyksen tultua asianmukaisesti vahvistetuksi myy, on pantava seuraava määräys:

„Ostaja sitoutuu omasta ja myydyn tontin vastaisen omistajan puolesta kolmen vuoden kuluessa, kauppakirjan allekirjoituspäivästä lukien, tahi sen ajan kuluessa, minkä Kaupunginvaltuusto poikkeustapauksissa määrää, rakennuttamaan tontille yksikerroksisen asuinrakennuksen (makasiinirakennuksen) vähintään kahteen kolmannekseen tontin luvallista rakennusalaan tahi useampikerroksisen asuinrakennuksen (makasiinirakennuksen) kolmannekseen mainittua alaa, sen uhalla että tontinomistaja muuten on velvollinen kohta mainitun ajan umpeen mentyä kaupungille maksamaan sovitun kauppahinnan lisäksi kaksikymmentä prosenttia siitä sekä, jos lisäksi kolme vuotta kuluu ilman että tonttia on mainitulla tavalla rakennettu, kaupungille suorittamaan vieläkin saman suuruisen määrän; ja on molemmille summille, sikäli kuin ne erääntyvät, luettava sama korko, mikä kauppahinnalle on määrätty, kunnes täysi suoritus tapahtuu, ja oikeutetaan kaupunki mainitun summan, yhteensä Smarkan , ynnä korkojen vakuudeksi saamaan kiinnityksen tonttiin ja siihen tehtäviin rakennuksiin; sekä

että edellä mainitut määräykset eivät estä kaupunginviranomaisia määräämästä toisin joihinkin kaupungin osiin tai johonkin tonttiin nähden.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Knut Furuhjelm.

Helsingin kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Sittenkun Rahatoimikamari lähetteessä viime helmikuun 5 päivältä oli käskenyt Hallituksen antaa lausunnon Kamarin toimesta laaditusta promemoriasta, joka koski kauppakirjoihin pantavia määräyksiä epäterveellisen keinottelun estämiseksi rakennettaviksi luovutetuilla tonteilla, on Hallitus mainitun kuukauden 10 päivänä antanut allekirjoittaneiden toimeksi valmistella asiaa.

Edellä mainitussa promemoriassa tehty ehdotus liittyy siihen menettelyyn, jota samassa tarkoituksessa on noudatettu erinäisissä Ruotsin kaupungeissa. Allekirjoittaneiden saatavissa olleen selvityksen mukaan ei sitä vastoin Tanskassa enempää kuin Norjassa tai Saksassakaan ole kauppakirjoihin pantu mainittuun suuntaan meneviä ehtoja. Allekirjoittaneet ovatkin puolestaan epäilleet, veisikö puheena olevassa promemoriassa ehdotettu menettely toivottuun tulokseen. Sitä vastoin olisi rakentamattomilla tonteilla keinottelemisen allekirjoittaneiden mielestä tehokkaimmin estettävissä siten, että kaupunki pitäisi yleisön saatavana tontteja eri tarkoituksiin riittävin määrin ja panisi tonteille semmoisen hinnan, että se tontteihin sidotun pääoman korkotappio, mikä kohtaa ostajaa siinä tapauksessa että tontti jätetään rakentamatta, vastaa maa-arvon noususta edellytettyä voittoa.

Kun Kaupunginvaltuuston hyväksymä kaupungin uuden rakennusjärjestyksen ehdotus kuitenkin edellyttää, että kauppakirjoihin pannaan määräyksiä tontin rakennuttamisesta määräajan kuluessa, ovat allekirjoittaneet katsoneet olevan asiallisesti tarkastaminen esillä olevaa ehdotusta. Siihen nähden lienee aluksi huomautettava että, kun tehdas-, makasiini- ja varastotonttien rakennusjärjestysehdotuksen mukaan tehdastonttia voi rajoittamattoman ajan käyttää varastopaikkana, ei mainitun suuntaisia määräyksiä käyne antaminen tämänlaatuista tonteista. Niinikään saanee panna kyseeseen, eivätkö sen suuntaiset määräykset vaikuttaisi haitallisesti paikkakunnan teollisuuden kehitykseen. Rakennus- ja makasiinitonteista sen sijaan käynee antaminen mainitun suuntaisia määräyksiä.

Mitä sitten tulee rakennusaikaan ja rakennusvelvollisuuteen, ehdotetaan promemoriassa, että rakennusaika määrättäisiin kahdeksi vuodeksi siitä, kun kauppakirja on allekirjoitettu, ja että sanat „määrätyssä järjestyksessä rakennettava“ käsitettäisiin siten, että vähintään puoleen tontin luvallista rakennusalaan täytyy olla teetetty ainakin yksi-kerroksinen asuinrakennus ja makasiinitontille rakennus vähintään kolmannekseen rakennusalaan. Nämä ehdotukset eivät kuitenkaan näytä aivan onnistuneilta. Kahden vuoden rakennusaikaa täytyy nimittäin monessa tapauksessa ja usein siitä riippuen, mihin

vuodenaikaan kauppa on päätetty, pitää liian niukkana. Huomattava on nimittäin, että rakennuksen piirustusten teettäminen, jota ei voi sopivasti toimittaa, ennenkuin tontin korkeusmitat y. m. on määrätty, usein vie aikaa enemmän kuin puoli vuotta ja että tontinomistajaa ei ole pakotettava kiirehtimään tarveaineiden hankintaa ja sentähden maksamaan kalliimpia hintoja kuin millä hän luultavasti olisi voinut tavarat ostaa, jos hänelle olisi suotu pitempi aika ja siten mahdollisuus eri tahoilta hankkia rakennusaineiden myyntitarjouksia. Kun rakennusajan määräämisessä ei ole otettava huomioon ainoastaan kaupungin, vaan tontinomistajankin etu, ovat allekirjoittaneet sitä mieltä, että olisi myönnettävä kolmen vuoden rakennusaika. Käsitteen „määrätyssä järjestyksessä rakennettava“ määrittelystä taas käynee antaminen jonkin verran ankarampia määräyksiä kuin promemoriassa on ehdotettu, ja voitaneen ero tehdä rakennettuun vähimpään pinta-alaan nähden sen mukaan, teetetäänkö tontille yksi- vai useampikerroksinen rakennus. Huomattava on nimittäin, että puolet rakennetusta tonttialasta voi verraten vähillä kustannuksilla täyttää yksikerroksisella talolla, jonka kustannukset kuoleutuvat lyhyessä ajassa, joten tuollaisen rakennuksen teettäminen tontille ei mainittavasti estäisi keinottelemasta maa-arvon nousulla. Kun vastamainitun laatusella määräyksellä sitä paitsi on tarkoituksena, että tontti on käytettävä siihen tarkoitukseen, johon se on myyty, ja että siten tarpeellisessa määrässä tyydytetään yleisön asunto- tai makasiinitilan tarvetta, lienee ankarampainen määräysten antaminen tässä kohden oikeutettua. Niinpä olisi säädettävä, että asunto-tontille on määrätyn rakennusajan kuluessa teetetävä yksikerroksinen asuinrakennus vähintään kahteen kolmannekseen tontin luvallisesta rakennus- alasta tai myös useampikerroksinen asuinrakennus vähintään kolmannekseen mainitusta alasta ja että makasiinitontille niinkään on määrääjän kuluessa teetetävä vastaavan suuruiset alat täyttävä rakennus.

Mitä vihdoin rakennusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamukseen tulee, lienee, siihen nähden että tästä asiasta ei ole määräyksiä rakennusjärjestyksessä, puollettava promemoriassa ehdotettua menettelyä. Kuitenkaan ei itse vahingonkorvauksen määrää käynee vahvistaminen promemoriassa ehdotetun asteikon mukaisesti. Kiistämätöntä nimittäin lienee, että suuremmat ja kalliimmat tontit, jotka ylipäättään ovat halutumpia, paremmin soveltuvat keinotteluesineiksi kuin pienet ja halvat jo siitäkin syystä, että ensinmainituissa on suurempaa mahdollisuutta kohottaa kiinteistön arvoa muutosrakennustöitä teettämällä. Mainita sopii niinkään, että vahingonkorvausmäärät Tukholmassa on vahvistettu aivan päinvastaisen asteikon mukaan kuin promemoriassa on ehdotettu eli niin, että vahingonkorvaus esimerkiksi 7,000—10,000 kr hintaisesta tontista on 5,000 kr, 62,000 —99,000 kr hintaisesta 10,000 kr ja 130,000—237,000 kr hintaisesta 15,000 kr. Eräissä muissa Ruotsin kaupungeissa taas on vahingonkorvaus laskettu määräprosentiksi kauppahinnasta. Viimeksi mainittu menettely näyttääkin allekirjoittaneiden mielestä tarjoovan suurimman mahdollisuuden puheena olevan vahingonkorvauksen oikeudenmukaiseen määräämiseen, ja olisi vahingonkorvaus vahvistettava likimain siksi suurimmaksi määräksi, millä maa-arvon voi edellyttää kohoavan luvallisen rakennusajan kuluessa. Tämän mukaisesti ja kun maa-arvo täällä säännöllisten olojen vallitessa ei missään tapauksessa

kohonne enempää kuin 10 % vuodessa, ehdottavat allekirjoittaneet vahingonkorvauksen vahvistettavaksi 30 %:ksi kauppahinnasta.

Edellä lausutun johdosta pyytävät allekirjoittaneet, siinä tapauksessa että Hallitus ei katso olevan syytä ehdottaa hyljättäväksi ehdotusta uhkasakon panemisesta määräaikaisen rakennusvelvollisuuden laiminlyönnin varalta, Rahatoimikamarille esittää, että puheena olevassa promemoriassa ehdotettu määräys, mikäli asunto- tai makasiinitontteja koskee, laadittaisiin seuraavaksi:

„Ostaja sitoutuu omasta ja myydyn tontin vastaisen omistajan puolesta, kolmen vuoden kuluessa, kauppakirjan allekirjoituspäivästä lukien, tahi sen ajan kuluessa, minkä Kaupunginvaltuusto on poikkeustapauksissa määrännyt, rakennuttamaan tontille yksi-kerroksisen asuinrakennuksen (makasiinirakennuksen) vähintään kahteen kolmannekseen tontin luvallisesta rakennusala-asta tahi useampikerroksisen asuinrakennuksen (makasiinirakennuksen) kolmannekseen mainitusta alasta, sen uhalla että tontinomistaja muuten on velvollinen kohta mainitun ajan umpeen mentyä kaupungille maksamaan sovitun kauppahinnan lisäksi kolmekymmentä prosenttia siitä eli Smk ynnä kuuden prosentin koron sille; ja on kaupungilla oikeus tämän summan sekä koron vakuudeksi saada kiinnitys tonttiin ja siihen tehtäviin rakennuksiin.“

Helsingissä, maaliskuun 8 päivänä 1917.

G. Idström.

Birger Brunila.

Oskar Möller.

HELSINGIN KAUPUNGIN
YLEISTEN TÖIDEN HALLITUS.*Helsingissä,**maalisk. 17 p:nä 1917.**Helsingin Rahatoimikamarille.*

N:o 71.

Sittenkun Rahatoimikamari lähetteessä viime helmikuun 5 päivältä oli käsenyt Hallituksen antaa lausunnon Kamarin toimesta laaditusta promemoriasta, joka koski määräysten panemista kauppakirjoihin epäterveellisen keinottelun estämiseksi rakennettaviksi luovutetuilla tonteilla, on Hallitus antanut valiokunnalle, johon valittiin allekirjoittanut puheenjohtaja sekä kaupunginasemakaava-arkkitehti Brunila ja allekirjoittanut sihteeri, toimeksi laatia asiasta ehdotuksen, minkä jälkeen valiokunta on antanut tämän oheisen lausunnon.

Mainitussa mietinnössä on valiokunta lausunut, että rakentamattomilla tonteilla keinottelemineen olisi tehokkaimmin estettävissä siten, että kaupunki pitäisi yleisön saatavana tontteja eri tarkoituksiin riittävin määrin ja panisi niille semmoisen hinnan, että se tontteihin sidotun pääoman korkotappio, mikä kohtaa ostajaa, siinä tapauksessa että tontti jätetään rakentamatta, vastaa maa-arvon noususta edellytettyä voittoa. Siltä varalta että Hallitus katsoisi kauppakirjoihin olevan pantava rangaistuksen uhkan rakennusvelvollisuuden laiminlyömisestä, on valiokunta mietinnössä lähemmin esitetyillä perusteilla ehdottanut, että olisi kauppakirjassa määrättävä asunto- ja rakennustontille kolmen vuoden kuluessa kauppakirjan allekirjoituspäivästä tai sen ajan kuluessa, minkä Kaupunginvaltuusto on poikkeustapauksessa määrännyt, teetettäväksi yksikerroksinen rakennus kahteen kolmannekseen tontin luvallisesta rakennusalaista tai useampikerroksinen rakennus kolmannekseen mainitusta alasta, sen uhalla että tontin omistaja muuten on velvollinen kohta mainitun ajan kuluttua kaupungille maksamaan sopimuksen rikkojaisia 30 % kauppahinnasta. Sen ohessa on valiokunta huomauttanut että, kun tehdas-, makasiini- ja varastotonttien uuden rakennusjärjestyksen ehdotuksen mukaan tehdastonttia saa rajoittamattoman ajan käyttää varastotonttina, ei tehdastonteista voi antaa samaantapaisia määräyksiä.

Asiaa käsitellessään on Hallitus tosin yhtynyt valiokunnan mietinnössä esitettyihin näkökohtiin, mutta kuitenkin ollut sitä mieltä, että epäterveellisen keinottelun ehkäisemiseksi rakennettavaksi luovutetuilla tonteilla ei ainoastaan olisi ryhdyttävä valiokunnan etusijassa puoltamaan menettelyyn, vaan myös annettava sen laatuksia määräyksiä, mitkä valiokunta on vaihtopuolisesti ehdottanut kauppakirjoihin pantavaksi. Siihen nähden on Hallitus, joka kaikin puolin on hyväksynyt valiokunnan ehdottaman rakennusajan pituuden, kuitenkin havainnut, että vahingonkorvauksen uhka olisi ollakseen tehokkaampi määrättävä 60 prosentiksi kauppahinnasta, josta määrästä puolet erääntyisi, siinä tapauksessa että tonttia ei ole valiokunnan ehdottamassa laajuudessa rakennettu kolmen vuoden

kuluessa kauppakirjan allekirjoittamisesta, ja toinen puoli, ellei tonttia vieläkin kolmen vuoden kuluessa ole mainitulla tavalla rakennettu. Tähän nähden on Hallituksella kunnia, palauttaen lähetekirjat, ehdottaa, että asunto- ja makasiinitonttien kauppakirjoihin pantaisiin seuraava ehto:

„Ostaja sitoutuu omasta ja myydyn tontin vastaisen omistajan puolesta kolmen vuoden kuluessa, kauppakirjan allekirjoituspäivästä lukien, tahi sen ajan kuluessa, minkä Kaupunginvaltuusto on poikkeustapauksissa määrännyt, rakennuttamaan tontille yksikerroksisen asuinrakennuksen (makasiinirakennuksen) vähintään kahteen kolmannekseen tontin luvallisesta rakennusalaasta tahi useampikerroksisen asuinrakennuksen (makasiinirakennuksen) kolmannekseen mainitusta alasta, sen uhalla että tontinomistaja muuten on velvollinen kohta mainitun ajan umpeen mentyä kaupungille maksamaan sovitun kauppahinnan lisäksi kolmekymmentä prosenttia siitä sekä, jos lisäksi kolme vuotta kuluu ilman että tonttia on mainitulla tavalla rakennettu, kaupungille vaadittaessa suorittamaan vieläkin saman suuruisen määrän; ja on molemmille summille, sikäli kuin ne erääntyvät, luettava korkoa kuusi prosenttia vuodessa, kunnes täysi suoritus tapahtuu; ja oikeutetaan kaupunki mainitun summan, yhteensä Smarkan , ynnä korkojen vakuudeksi saamaan kiinityksen tonttiin ja siihen tehtäviin rakennuksiin.

G. Idström.

Oskar Möller.

Asiakirjoja, jotka koskevat Helsingin kaupungin 1916 vuoden tilien tarkastusta.

HELSINGIN KAUPUNGIN

MAISTRAATTI.

*Helsingissä,
toukok. 16 p:nä 1917.*

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 575.

Kaupungin 1916 vuoden tilejä tarkastamaan valittujen tilintarkastajain antama tilintarkastuskertomus siihen liittyvine selontekoineen Revisionikonttorin toiminnasta mainittuna vuonna on Maistraatilla kunnia täten lähettää Herroille Kaupunginvaltuusmiehille.

Maistraatin puolesta:

R. F. Wrede.

Tilintarkastuskertomus vuodelta 1916.

Vuositulintarkastajat ovat käyneet tehtävänsä suorittamaan yhtä epäsuotuisten olojen vallitessa kuin viimeksi kuluneinakin vuosina. Kunnallishallituksesta voimassa olevan asetuksen 67 §:n mukaan tulee kaupunkikunnan edellisen vuoden tilien olla valmiina tarkastettaviksi maaliskuun 1 päivänä. Suuren osan niistä voivat Revisionikonttori ja vuositulintarkastajat saada vasta myöhään huhtikuussa. Seurauksena tästä onkin ollut, että niin Revisionikonttorin kuin Rahatoimikonttorinkin vuosikertomukset voitiin meille toimittaa, edellinen vasta toukokuun alussa ja jälkimäinen huhtikuun lopussa. Kaikinpuolista tarkastusta ei sentähden ole ehditty toimittaa, varsinkin kun jokaisen meistä täytyy olla vakinaisessa vuositoimessamme enemmän osan

päivästä. Tätä asianlaitaa ei käy lukeminen Revisionikonttorin enempää kuin Rahatoimikonttorin kirjanpito-osastonkaan viaksi, vaan johtuu se, niinkuin Revisionikonttori selontekonsa erinäisissä kohdissa huomauttaa, siitä että kaupungin kirjanpito ja tilijärjestelmä edelleen ovat kannalla, joka ei vastaa kaupungin nykyisiä tarpeita, vielä vähemmän nopeasti kasvavan kehityksen vaatimuksia.

Useimmat vuositilintarkastajain menneinä vuosina kylläkin vakavasti tarkoittamat ehdotukset ja vaatimukset ovat ajaneet tililaitos- ja hallintouudistuksen karille. Semmoisetkin helposti korjattavissa olevat epäkohdat, kuin kysymys etumaksujärjestelmän poistamisesta y. m., on pettämättömällä säännöllisyydellä kytketty mainitun perinpohjaisen uudistuksen yhteyteen, ja on meillä sentähden useihin alempana esitettäviin näkökohtiin nähden sangen vähän toiveita siitä, että ne Kaupunginvaltuuston puolelta aiheuttaisivat muuta päätöstä, kuin että „kaikki toimenpiteet tilintarkastajain puheena olevain muistutusten johdosta saavat siis raueta“. Nämä viime vuosina kylläkin tavalliset päätökset näyttävät olevan kypsän harkinnan tulos, koska vuositilintarkastajain kertomukset tavallisesti viruvat kokonaisen vuoden valio-kunnissa, virastoissa ja lautakunnissa, ennenkuin Kaupunginvaltuusto saa tilaisuuden antaa päätöksensä.

Tästä tililaitosuudistuksesta olkoon kuitenkin vielä sanottu että, jos sen jatkuva käsittely kunnallishallinnossa olisi toimitettu samalla joutuisuudella ja samalla asianharrastuksella, millä tämä huomiota ansaitseva, selvä ja täydellinen ehdotus laadittiin — se oli valmiina lokakuussa 1915 — olisi koko uudistus voinut olla jo toimeenpantu. Asian nykyisellään ollessa se tulee Kaupunginvaltuuston pohdittavaksi aikaisintaan syksyllä 1917. Valmiin ehdotuksen arvostelemiseen on siis tarvittu kaksi pitkää vuotta ja näin, vaikka kaikki asianosaiset ovat uudistusta pitäneet sekä välttämättömänä että kiireellisenä. Me emme voi päästä muuhun tulokseen, kuin että kaupunki on tästä passiivisuudesta joutunut kärsimään. Väitettäneen tosin, että perinpohjainen uudistus vaatii kypsää harkintaa, mutta toiselta puolen ei meidän käsityksemme mukaan suinkaan ole syytä suunnitella uudistusta ja sen toimeenpanoon tarvittavaa työtä liian suuriksi. Tässä ei ole ensinkään kysymys minkäänlaisesta jättiläistehtävästä. Pääasia on, että sillä tai niillä henkilöillä, joille annetaan tehtäväksi uudistuksen toimeenpano käytännössä, on riittävää asiantuntemusta, alotekeyttä ja arvovaltaa. Ei mielestämme myöskään ole syytä edellyttää tililaitosuudistusta, olipa se kuinka perinpohjaisesti harkittu tahansa, pitemmän aikaa voimassa pysyväksi. Suuryrityksen tililaitoksen täytyy, voidakseen pysyä kelvollisena, alinomaan kehittyä, ja kun ei näin ole tähän asti ollut laita pääkaupungissa, täytyy nyt toimeenpanna perinpohjaisempi muutos kuin mitä olisi ollut tarpeen, jos kehitys ei olisi saanut pysähtyä.

Mielestämme ei sentähden pääpaino nyt ole siinä, että yhtäkkiä aikaansaadaan mallikelpoinen uudistus tai että kaupungin hallinnon kaikki osat alun pitäen käsittävät ehdotuksen hyödyllisyyden ja sopivaisuuden sekä ovat siihen tyytyväisiä, vaan että on välttämätöntä *enää aikaa hukkaamatta päästä pääpiirteissään hyväksyttävään uudistukseen.*

Toinen alote, jota ei vielä ole toteutettu, on 1910 vuoden tilintarkastajain ehdotus yhteisostojen toimeenpanemisesta kaupungin eri laitosten ja lautakuntain tarveaineiden hankkimiseksi. Kun asia todella edelleen on vireillä Rahatoimikamarissa ja on mielestämme kaupungille sangen tärkeä, emme voi sitä sivuuttaa, varsinkaan kun se siinä muodossa, jossa se on käsiteltäväksi otettu, ei ole ollut omansa tulemaan oikein käsitetyksi ja ratkaistuksi. 1910 vuoden tilintarkastajat huomauttivat lyhyesti, että kaupungilla olisi hyötyä siitä, että se yksin käsiin keskittäisi monella eri taholla hajallaan olevan kaikenlaisten tarveaineiden oston, joka eräinä vuosina on noussut miljooniin markkoihin. Tämä kävisi päinsä — niin huomauttivat tilintarkastajat lyhyesti — joko perustamalla ostelulautakunta *tai muulla tavalla.*

Asia lähetettiin vihdoin Rahatoimikamariin ja sai siellä osakseen kunnalliselle asiain käsittelytavalle tyypillisen kohtelun. Lähemmin kehittämättä sitä hyvää alotetta, jonka tilintarkastajat olivat kaupungin omaa etua silmällä pitäen esittäneet, ja löytämättä muuta ratkaisua kuin tilintarkastajain ohimennen mainitseman, kenties ei täysin tarkoituksenmukaisen ostelulautakunnan perustamisen, alottaa Rahatoimikamari kansliamaisen kirjoitustenvaihdon alaistensa virastojen ja lautakuntain kanssa, jotka, syystä että asia oli aivan selvittämättömässä vaiheessa, eivät voineet ehdotuksessa havaita muuta kuin vapaan osteluoikeutensa rajoittamista ja sentähden miltei yksimielisesti ehdottivat sen hyljättäväksi.

Samalla kun olemme sitä mieltä, että asia nykyisessä muodossaan on kuolleena syntyneenä poistettava päiväjärjestyksestä, olemme täysin vakuutettuja siitä, että sama alote oikein kehitettynä on tuottava kaupungille mitä suurinta hyötyä. Meille on tunnettua, miten uudenaikaisessa suurliikkeiden järjestyksessä jo pidetään välttämättömänä, että ainakin useimmat ostot toimitetaan ostelukonttorin välityksellä, joka voi työskennellä milloin minkin verran itsenäisesti, mutta joka kaikissa tapauksissa toimii koko yrityksen yhteisenä hintatoimistona ja samalla pitää luetteloa kulutuksesta, seuraa hintain vaihteluja sekä, ollen kosketuksissa hallinnon kaikkien osain kanssa, säännöstelee kulutuksen mikäli mahdollista on. Tämän alotteen toimeenpanemiseksi ei järjestämisteknikan nykyisellä kannallaan ollessa tarvita niin paljon pitkää, valmistelemaa kirjelmävaihtoa, kuin kyvykästä miestä, joka vähäisestä alusta ostamalla semmoisia yleisesti käytettyjä kulutustarvikkeita kuin saippuaa, kirjoitustarvikkeita, painopaperia, eräitä työkaluja y. m., jotka jo edustavat huomattavia ostosummia, vähitellen kehittää ostokonttorinsa käsittämään yhä useampia kaupungin ostelutoiminnan haaroja.

Mielestämme se hintamuodostuksen epävarmuus, jota epäilemättä vielä monet ajat sodan päätyttyä on ilmenevä, yhäkin alleviivaa sen seikan tärkeyttä, *että kysymys ostelukonttorin perustamisesta otetaan uudestaan käsiteltäväksi.*

Kaupungin Revisionikonttorin toiminnasta vuonna 1916 annetun kertomuksen alkuosa sisältää yleislaatusempia huomautuksia, joihin voimme yhtyä sitä mieluemmin, kun ne pääasiassa käsittävät vaatimuksia, joita Revisionikonttori on useana vuonna tehnyt ja jotka silloin ovat saavuttaneet tilintarkastajain täyden kannatuksen. Näin toistettuina ne pikemmin tarkoittavat huomauttaa, että on tarpeen rivakampaa vauhtia ja runsaampaa alotekeykyä jo kauan välttämättömäksi todetussa kaupungin hallinnon uudestijärjestämisessä, kuin jälleen kohdistaa muistutuksia jo kelvottomaksi tuomittuihin hallintojärjestelmän menettelyihin.

Kertomuksen loppuosassa on nimikkeen „Erikoishuomautuksia“ kohdalla erinäisiä lausuntoja, joihin me niinkään pääasiassa yhdyimme. Ehdotamme nämä erikoishuomautukset *lähetettäväksi Rahatoimikamariin niihin toimenpiteisiin ryhtymistä varten, joita Revisionikonttorin tekemäin huomioiden tulee aiheuttaa.* Siinä mielessä pannaan Revisionikonttorin vuosikertomus tämän oheen.

Katsomme kuitenkin velvollisuudeksemme erittäin lausua mielemme seuraavista mainitussa erikoisselonteossa tehdyistä huomautuksista, joilla on suurempaa periaatteellista tai käytännöllistä kantavuutta.

Revisionikonttori huomauttaa, että Rahatoimikamari on kaupungin tulojen säästöstä vuoteen 1917 varannut 1,500,000 markkaa „odotettavana oleviin kurssitappioihin y. m.“ olematta Kaupunginvaltuustolla ollut tilaisuutta päättää tästä varaamisesta. Asianlaita on epäilemättä niin, että Rahatoimikamarilla periaatteellisesti katsoen ei ole ollut oikeutta omin päin ratkaista tätä asiaa. Olemme kuitenkin tässä yhteydessä etusijassa kiinnittäneet huomiomme siihen niukkasanaiseen tekstiin, „odotettavana oleviin kurssitappioihin y. m.“, jota on pidetty riittävänä näin tuntuvan summan varaamisen perustelemiseksi. Paitsi että jää epätietoiseksi siitä, mitä kaikkea sanoihin „y. m.“ voi sisältyä, ei käy selville, mikä arvio on kurssitappiolaskelman perusteena. Kun mainitun siirron johdosta jo 2 1/2 miljoonaa markkaa on varattu käytettäväksi, *lienee kaiketi Rahatoimikamarin, ennenkuin lisää varoja varataan, annettava perusteltu esitys.*

Revisionikonttorin kertomuksessa Rahatoimikonttorin toimintaa vastaan tehdyt huomautukset ovat mielestämme oikeutettuja, ja pidämme luonnollisena, että asianomaiset ne ottavat huomioon tarvitsematta meidän niistä antaa erikoista lausuntoa, varsinkin kun parissa tapauksessa jo on olemassa toivottuun suuntaan menevä Kaupunginvaltuuston päätös.

IV pääluokkaan, Palolaitos, nähden on Revisionikonttorilla taas tänäkin vuonna ollut erinäisiä huomautuksia tehtävänä. Osin on käynyt selville, että moniaat vuoteen 1915 kohdistuvat ja siis mainitun vuoden määrärahoista maksettavat laskut on suoritettu vasta vuonna 1916, osin on etuantivaroista myöhään annettu tili. Eräät tilitykset ansaitsevat huomiota sikäli, että ne päättyvät suuriin vajuuseroituksiin, jotka palomestari tai v. t. palomestari on edeltäpäin suorittanut. Toiselta puolen on ajoittain ollut varsin suuria määriä erilaatuisia varoja tilittämättä. Niinpä esim. osotti kassatarkastus 30/5 1916 säästöä Smk 18,363: 35, josta luultavasti kuitenkin suurin osa oli talletettuna pankkiin.

Tarkastaessaan 1915 vuoden tilejä totesi Revisionikonttori palolaitoksessa olevan isonlaisen rahaston, joka, vaikka se oli kaupungin oma, kuitenkin oli kaupungin keskeisen kirjanpidon ja valvonnan ulkopuolella, ja vuonna 1916 tapaa Revisionikonttori keskikaupungilta vuonna 1910 ostetun talon, jota palolaitos niinkään on hoitanut olematta kaupungin budjetissa tai palolaitoksen tileissä sitä varten ollut minkäänlaisia meno- tai tulomäärärahoja. On tosin selvitetty, että taloa käytetään pääasiassa palokunnan omiin tarpeisiin ja että palomestari on pitänyt kirjaa talon tuloista ja menoista, mutta kaikesta siitä, mitä Revisionikonttori sekä viime että tänä vuonna on palolaitoksen tileistä ja tilityksestä lausunut, on meille selvinnyt, että muut tehtävät estävät palomestaria tyydyttävästi hoitamasta taloutta, joka onkin hänen varsinaiselle virkatoiminnalleen vieras. Ja samalla kun harjoitettuun yksityiseen liiketoimintaan nähden kannatamme Revisionikonttorin lausuntoja, pyydämme tässä huomauttaa, ettei meillä ole aihetta epäillä palolaitoksen liiketoimitusten rehellisyyttä. Myöskin ottaen huomioon vakinaisen palomestarin pakollisen poissaolon sen laitoksen hoidosta, jota hän niin suurella paloteknillisellä menestyksellä on hoitanut ja kehittänyt, ja vaikka olemme todenneet, että palomestarilla palojärjestyksen mukaan on oikeus nostaa Palotoimikunnan tilaamat etuantivarat ja toimittaa palolaitoksen maksunsuoritukset, täytyy meidän kuitenkin alistaa, *eikö palolaitoksen etuantivarain ja tilitysten tulisi käsittää ainoastaan suoritukset palomiesthistölle ja muille henkilöille, joita virantoimitus laatunsa johdosta paljon sitoo.* Kaupungin muista hallintohaaroista saatu kokemus epäämättömästi osoittaa, että muut menot käy haitatta maksaminen välittömästi kaupunginkassasta asianmukaisesti hyväksytyjä laskuja vastaan.

Niiden perusteltujen huomautusten johdosta, joita Revisionikonttori on tehnyt kaupungin teknillisten laitosten hallintoon nähden, katsomme olevan syytä lausua seuraavaa:

Läpikäydessämme teknillisten laitosten Hallituksen pöytäkirjoja on huomiomme kiintynyt seuraavaan marraskuun 30 päivänä 1916 tehdyssä pöytä-

kirjassa olevaan lausuntoon: „Hallitus antoi herra Wuolteen toimeksi ennen hänen eroamistaan Sähkölaitoksen palveluksesta Hallitukselle antaa kertomuksen siitä, mitä Vattenbyggnadsbyrån i Stockholm ja Sähkölaitos ovat tehneet kaupungin vastaisen voimatarpeen tyydyttämiseksi.“ Todettiin, että kaupunki oli 1913 vuoden alusta lähtien voimansiirtokysymyksen selvittämiseksi myöntänyt noin 37,000 markkaa, josta summasta suurin osa oli maksettu A. B. Vattenbyggnadsbyrån i Stockholm toimistolle Rökhusin, Sjöforsin, Mankalan ja Myllykosken vesiputousten käyttömahdollisuuksien selvittämisestä. Nämä suunnitelmat on kaupunki nähtävästi saanut haltuunsa jo lokakuussa 1914. Herättää sentähden huomiota, että kaupungin teknillisten laitosten Hallitus vasta niin myöhään kuin marraskuussa 1916 antaa Sähkölaitoksen eroavan päällikön toimeksi Hallitukselle selvittää, mitä Vattenbyggnadsbyrån i Stockholm on asiassa tehnyt. Emme myöskään ole Hallituksen pöytäkirjoissa tavanneet lähempiä lausuntoja siitä, mitä keskusteluja on ollut ja mitä alustavia sopimuksia ehkä on tehty kaupungin Sähkölaitoksen ja mainittujen vesiputousten omistajain kanssa ennen tutkimusten alottamista. Semmoinen selvitys näyttää tarpeelliselta, syystä että Rökhusin ja Sjöforsin koskien omistaja sittemmin päätti itse rakennuttaa kosket ja sentähden 5,000 markalla osti kaupungilta vastaavan osan Vesirakennustoimiston laatimaa suunnitelmaa. Teknillisten laitosten Hallituksen pöytäkirjaan 27/9 1916 2 § ilmoittaa herra Wuolle ainoastaan lyhyesti, että toiminimi A. Ahlström O. Y., jonka kanssa laitos oli ollut keskusteluissa vastamainittujen koskien ostosta, oli 23/9 ilmoittanut aikovansa itse käyttää näiden vesiputousten voiman. Tämän jälkeen ei kaupungilla ole muuta keinoa kuin koettaa hankkia omikseen etäämpänä sijaitsevat Mankalan tai Myllykosken putoukset, ja meistä tuntuu siltä, kuin olisi näihinkin vesiputouksiin nähden neuvottelujen säännöllinen kulku estynyt tavalla, joka olisi pitänyt olla vältettävissä noudattamalla toimekkuutta ja huolekkuutta mainittujen sopimusten tekemisessä. Kaupungin teknillisten laitosten Hallituksen ilmoituksen mukaan „on ikävä välikäsi, muuan valpas liikemies, niin myöhään kuin marraskuussa 1916 voinut hankkia haltuunsa omistuttamisoikeuden Mankalan koskien pääosiin ja tarjoo nämä nyt kaupungin käytettäväksi noin 4 kertaa korkeammasta hinnasta kuin mistä kaupungilla aikaisemmin olisi ollut tilaisuus lunastaa samat osat omikseen“. Ja, niinkuin jatkuvasta kirjelmävaihdosta käy selville, kieltäytyy herra Wuolle syistä, jotka mielestämme eivät ole päteviä, kaupungin teknillisten laitosten Hallitukselle antamasta Hallituksen pyytämää selontekoa hänen toimenpiteistään. Lainaamme tähän loppuosan herra Wuolteen maaliskuun 2 päivänä 1917 vastamainitulle Hallitukselle osottamasta kirjelmästä:

„Mitä vihdoin tulee siihen edellä mainittua asiaa koskevaan selontekoon, jonka Hallitus on viime marraskuun 10 päivänä käskenyt allekirjoittaneen antaa Hallitukselle, pyydän ilmoittaa, ettei sen minun yksinkertaisen käsi-

tykseni mukaan vähintäkään pitäisi koskea Hallitusta sen nykyisessä kokoonpanossa, jolta en ole vastaanottanut enkä halua vastaanottaa minkäänlaisia tehtäviä tässä kohden. Katson olevani tilivelvollinen ainoastaan Kaupunginvaltuustolle ja annan sentähden kaikki halutut tiedot selonteossani sille. Tämän johdosta täytyy minun niinkään kiitollisena hyljätä Hallituksen rakastettava kehoitus että oleskelisin mainittua tarkoitusta varten Sähkölaitoksessa.“

Kun kysymys kaupungin vastaisesta voimatarpeesta kuuluu Sähkölaitoksen toimitusjohtajan tärkeimpiin tehtäviin ja kaupungin sähkölaitoksen entinen päällikkö siten on kieltäytynyt antamasta sitä selontekoa viime vuosien toimenpiteistä, jota teknillisten laitosten Hallitus on pyytänyt, *katsomme insinööri Wuolteen kannan asiassa kaipaavan erikoista selvitystä, jottei syntyisi kaupungille epäsuotuisaa ennakkopäätöstä toimihenkilöjen velvollisuuksista ylempiänsä hallituksia ja kaupunkia kohtaan.*

Kaupungin tuloihin nähden ei Revisionikonttorilla ole ollut tehtävänä muistutuksia, jotka vaatisivat lausuntoa meidän puoleltamme. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan ole vaikenemalla sivuutettava perimättä olevain tulo määrään rästiluetteloja.

Revisionikonttori huomattaa nimikkeen 6. P. L., Terveyden- ja sairaanhoito, kohdalla, että Marian sairaalan ja Kulkutautisairaalan ulkona olevia sairaanhoitomaksuja on kolmelta viime vuodelta — 1914, 1915 ja 1916 — tileissä kokonaista Smk 108,219:10. Näitä tuntuvia saamisia ei ole otettu huomioon kaupungin tilinpäätöksessä, syystä että asianomaiset ovat laiminlyöneet ilmoittaa ne Rahatoimikonttoriin, joka taas vuorostaan ei myöskään ole tullut niitä vaatineeksi. Revisionikonttorin selonteon mukaan näyttää näiden rästien perimisen laita olevan huonosti. Tämä kaikkea muuta kuin helppo tehtävä on jätetty sairaalain toimitsijain aivan omin päin suoritettavaksi ja tulos on ollut niin huono, että näistä kymmenistätuhansista markeista ainoastaan muutama sata on vuosittain kertynyt. Ei ole selvitetty sitäkään, ovatko nämä maksut ulosotettavissa ilman oikeuden päätöstä ja onko sairaalantoimitsija todella oikea asianomainen. Yhdymme erikoisesti näihin rahainperimisiin nähden Revisionikonttorin lausuntoon, *että ehdottomasti on aikaansaattava järjestetty, säännöllinen ja tehokas menettely varain sekä perimiseen että kirjanpitoon ja poistoon nähden.*

Vuositilintarkastajat ovat viime vuosina useasti huomauttaneet, että kaupunginhallinnolla olisi ollut syytä kiinnittää suurempaa huomiota kysymykseen rästinä olevain kunnallisverojen ja muiden maksettavaksi pantujen, mutta kertymättä jääneiden tulojen perimisestä. Tämä kysymys on tilivuoden varrella ratkaistu siihen suuntaan, että Kaupunginvaltuusto on lokakuun 24 päivänä 1916 päättänyt jättää kaupungin saamisten perimisen kokonaan Rahatoimikonttorin huoleksi ja että Rahatoimikamarin tulee antaa muu tarpeellinen esitys asiasta.

Toteamme, ettei tämä kysymys kuitenkaan vielä ole lopullisesti järjestetty sillä, että se noin 6 kuukautta takaperin lähetettiin Rahatoimikamarin valmisteltavaksi, ja rohkenemme tässä yhteydessä huomauttaa, että kaupungilla nykyään on elintarvejärjestössään käytettävänä täydellinen osoteluettelo, jota ehkä voisi käyttää „olemattomain“ verovelvollisten etsinnässä. Siihen katsoen että Rahatoimikonttorilla, mikäli olemme luulleet huomanneemme, jo ennestäänkin on liian paljon työtä, pidämme itsestään selvänä, että järjestetään erityinen rahainperimisosasto, ja lausumme vakaumuksenamme, että kaupungille siinä tapauksessa on erittäin kannattavaa hankkia tälle osastolle taitava johtaja ja riittävää työvoimaa.

Kaupungin irtaimen omaisuuden inventtaajat ovat meillä osotetussa kirjelmässä ilmoittaneet, että inventtaus on toimitettu noudattaen samoja perusteita kuin edellisinäkin vuosina, koska inventtauksen uudistus on kaupungin tililaitosuudistuksen varassa.

Kaupungin todelliset menot vuonna 1916 olivat tilien mukaan Smk 24,101,249: 41 lasketun määrän Smk:n 21,056,019: 88 sijasta. Tuloja oli Smk 24,907,901: 99 lasketun määrän Smk:n 21,056,019: 88 sijasta. Tulojen kohomiseen ovat, niinkuin tavallista, etusijassa vaikuttaneet tontinlunastusten lisääntyminen sekä sähkölaitos. Menopuolella huomataan etusijassa odotettavana olevia kurssitappioita y. m. varten varatut 1,500,000 markkaa.

Toteamme, että Revisionikonttori on toimittanut tehokkaita kassatarkastuksia kaupungin virastoissa ja lautakunnissa sekä asianomaisten etuanti-varainhaltijain luona.

Tileistä näkyy, että kaupunginkassan rahasäästö joulukuun 31 päivänä 1916 oli Smk 712,201: 47 ja kaupungin saamisten määrä pankeissa samaan aikaan Smk 11,256,881: 41.

Tilivuoden varrella lunastetut, kaupungin eri lainoihin kuuluvat obligatsioonit ja korkoliput on Revisionikonttori lukenut sekä v. t. kaupungin-reviisorin läsnäollessa pannut kääriihin, jotka on suljettu hänen sinetillään ja varustettu sisällyksen merkinnällä sekä sitten pantu Rahatoimikonttorin holviin.

Kaupungin tiliasemassa luetellut obligatsioonit, osakkeet ja velkakirjat sekä lahjoitusrahastoihin kuuluvat vastaavat arvopaperit olemme yhteisesti tarkastaneet. Olemme niinkään vanhan tavan mukaan läpikäyneet Rahatoimikamarin hallussa olevat vuokrasopimukset niihin kuuluvine velkakirjoineen, vaikka tämä tarkastus niinkään on Rahatoimikamarin itsensä asiana.

Kaupungin 1876 vuoden vesijohtolainen hoidosta pannaan kaupungin Revisionikonttorin antama säädetty kertomus tämän oheen.

Kaupungin tilinpäätös on, mikäli me olemme voineet havaita, oikea, ja ehdotamme *Rahatoimikamarille sekä kaupungin muille hallinnollisille hallituksille ja lautakunnille myönnettäväksi vastuunvapauden toiminnastaan ja tilityksestään vuodelta 1916.*

Vuosilintarkastajain puheenjohtajana on toiminut allekirjoittanut Sederholm, ja tarkastustyö on ollut jaettuna tilintarkastajain kesken siten, että alempana mainittujen meno- ja tuloluokkain tarkastuksen ovat etusijassa toimittaneet:

1, 2 ja 3 menoluokan, paitsi IV, V ja VII, sekä 14 ja 15 menoluokan, lukuun ottamatta I, ja 16 menoluokan sekä 1, 2, 3, 6, 10 ja 11 tuloluokan allekirjoittaneet Öller ja Sederholm;

menoluokat 3 IV, V ja VII, 4, 13 ja 15 I sekä tuloluokat 4 ja 8 allekirjoittaneet Hougberg ja Leander;

menoluokat 6, 7, 8, 9, 10 ja 14 sekä tuloluokat 5 ja 9 allekirjoittaneet Kauppilä, Wegelius ja Jansson;

menoluokat 5, 11 ja 12 sekä tuloluokan 7 allekirjoittaneet Jalava ja Liljeroth.

Meidän lisäksi tilintarkastajaksi valittu laamanni Albin Routamo ei, paikkakunnalta pois muuttaneena, ole ottanut osa tilintarkastustyöhön.

Helsingissä, toukokuun 14 päivänä 1917.

Edwin Sederholm.

Verner Hougberg.

A. F. Janson.

Väinö Leander.

Edv. Wegelius.

Väinö Jalava.

Aarne Kauppila.

Ä. B. Liljeroth.

Uno Öller.

Kertomus Helsingin kaupungin 1876 vuoden vesijohtolainan hoidosta vuonna 1916.

Sittenkun Keisarillisen Senaatin toukokuun 17 päivänä 1876 antaman päätöksen mukaisesti Helsingin kaupungin vesijohdon lunastamiseksi otetun 5 %:n lainan hoito vuonna 1916 on Helsingin kaupungin Revisionikonttorissa tarkastettu, pyytää Revisionikonttori täten antaa seuraavan tarkastuskertomuksen:

Marraskuun 1 päivänä 1916 arvottiin obligatsioneja yhteensä 53,600 markan määrä, nimittäin:

Litt. A. 1,000 Smk N:rot 25, 49, 63, 87, 105, 121, 135, 146, 168, 177, 232, 323, 330, 409, 452, 457, 482, 495 = 18 kpl.

Litt. B. 500 Smk N:rot 38, 67, 69, 103, 138, 141, 142, 167, 171, 217, 286, 360, 372, 373, 413, 417, 435, 439, 578, 579, 583, 633, 645, 677, 729, 733, 757, 795, 871, 877, 879, 969, 1,000, 1,028, 1,038, 1,133, 1,149, 1,152, 1,176, 1,200, 1,207, 1,218, 1,227, 1,267, 1,272, 1,281, 1,304, 1,307, 1,315, 1,318, 1,324, 1,374, 1,362, 1,405 = 54 kpl.

Litt. C. 200 Smk N:rot 26, 84, 117, 125, 140, 186, 216, 234, 246, 250, 259, 272, 317, 337, 341, 420, 422, 434, 460, 462, 484, 485, 538, 597, 652, 670, 698, 730, 750, 764, 817, 822, 834, 851, 961, 988, 996, 1,029, 1,085, 1,144, 1,147, 1,159, 1,197 = 43 kpl.

Kaupungin vastattavana lunastamatta olevista obligatsioneista
oli jouluk. viimeisenä päivänä 1915..... Smk 738,532: 50

Vuonna 1916 lunastettiin:

Arvottuja obligatsioneja määrältään	Smk 56,490: —
sekä erääntyneiden obligatsionien korkolippuja „	„ 385: — Smk 56,875: —
Vastuusumma jouluk. viimeisenä 1916	Smk 681,657: 50

Vuoden päättyessä oli erääntyneitä, lunastamattomia obligatsioneja	Smk 7,042: 50
Siitä vähennettyä lunastetut korkoliput	„ 385: — Smk 6,657: 50
on jäljellä kuolettamatta	Smk 675,000: —

Erääntyneitä korkolippuja oli joulukuun vii- meisenä 1915 yhteensä	Smk	1,830:—	
Vuonna 1916 lunastettavaksi erääntyneitä kor- kolippuja.....	„	<u>35,027: 50</u>	Smk 36,857: 50
Vuoden kuluessa lunastettiin korkolippuja ..	„	34,652: 50	
Siitä vähennettyä erääntyneiden obligatsio- nien korkoliput.....	„	<u>385:—</u>	„ 34,267: 50
on jäljellä lunastamattomia erääntyneitä korkolippuja	Smk		2,590:—

Kaikki lainaan kuuluvat, vuoden varrella lunastetut obligatsioonit ja korkoliput luettiin Revisionikonttorissa sekä pantiin allekirjoittaneen v. t. kaupunginreviisorin sinetillä ja sisällyksen merkinnällä varustetussa kääreessä säilyyn Rahatoimikonttorin holviin.

Helsingin kaupungin Revisionikonttori, maaliskuun 14 päivänä 1917.

Gunnar Winter.

HELSINGIN KAUPUNGIN

Revisionikonttori

*Helsingissä,
toukok. 5 p:nä 1917.*

N:o 7.

*Raastuvankokouksen Helsingin kaupungin
1916 vuoden tilejä ja hallintoa tarkastamaan
valitsemille tilintarkastajille.*

Revisionikonttorin selonteko vuodelta 1916.***Yleislaatusempia huomautuksia.***

Edellytykset ja olot, joiden vallitessa Revisionikonttorin on ollut toimittava 1916 vuoden tilien ja hallinnon tarkastus, eivät, varsinkaan mitä tulee kaupungin tärkeimpään tilikirjain toivottavaan ja tarpeelliseen saantiin vuoden varrella, ole konttorille olleet entistä suotuisimmat. Eräiden kaupungin hallintohaarain sekä varsinkin kassa- ja tililaitoksen järjestystä haittaava takapajulle jääminen ja moninaiset puutteet on erittäin perinpohjaisesti ja seikkaperäisesti osotettu ja käsitelty useissa Revisionikonttorin huomautuksissa ja lausunnoissa, herrain vuositilintarkastajain viime vuosina antamissa tilintarkastuskertomuksissa sekä vartavasten valittujen henkilöjen lokakuun 15 päivänä 1915 antamassa „Mietinnössä kaupungin kassa- ja tililaitoksen uudelleen järjestämisestä“.

Yhäkin odotellessaan kauan odotetun uudistuksen toimeenpanoa on Revisionikonttori, tosin liian harvalukuisena kokoonpanoltaan, kuluneenakin vuonna mikäli mahdollista sekä toimittanut kaupungin laajain ja nykyolojen johdosta entisestääänkin lisääntyneiden kirjain, tilien ja todisteiden johtosäännönmukaista seikkaperäistä tarkastusta niin numerolukuihin kuin asiallisuuteenkin nähden, että myös pyrkinyt seuraamaan ja arvostelevasti harmitsemaan kaikkia niitä lukuisia päätöksiä ja toimenpiteitä, joita kaupungin nopea kehitys ja, niinkuin sanottu, eritoten sodan aikaiset poikkeukselliset olot ovat vaatineet suuren kuntamme moninaisissa asioissa. On heti alussa lausuttava, että eräitä toimenpiteitä, joihin kaupungin hallintoviranomaiset ovat miltei pakosta ryhtyneet, samoin kuin ylipäätään sota-ajan aiheuttamia luonnottoman suuria kustannuksiakin, täytyy arvostella käyttämällä olennaisesti toisenlaista mittapuuta kuin jos olisi kysymys hallintotoimenpiteistä ja talou-

dellisesta toiminnasta säännöllisten olojen vallitessa, erittäinkin kun useimmissa tapauksissa tuskin saattaa aavistaakaan kaupungin varain käyttämisestä johtuvia lopullisia taloudellisia tuloksia.

Kaikista niistä huomautuksista, joita kaupungin tilintarkastajat ovat katsoneet olevan aihetta viime vuosina kertomuksissaan esittää Kaupunginvaltuustolle, on varsin tuntuva osa toistaiseksi antanut tulokseksi ainoastaan Valtuuston lausuntoja, että muistutukset ja esitykset kyllä näyttävät oikeuteuilta tai huomiota ansaitsevilta, mutta että siten mainitut puutteellisuudet on joko poistettava tahi kysymykset ratkaistava yleisen tililaitosuudistuksen yhteydessä, taikka on muistutuksenalaiset seikat otettava huomioon laadittaessa niitä ohje- ja johtosääntöjä, joita mainitun uudestijärjestämisen johdosta aikansa tulee usealla alalla annettavaksi.

Semmoisia kysymyksiä ovat seuraavat tilintarkastajain kertomuksissa vuosilta 1913 ja 1914 mainitut:

puuttuu määräyksiä siitä, milloin etuantivarain tili on tehtävä sekä kannantavarat perille toimitettava;

on suotavaa, että edelleen täydennetään kaupungin Rahatoimikonttorin annettavaa vuosikertomusta kaupungin tileistä ja tilinpäätöksestä;

kaupungin irtaimen omaisuuden inventtaus olisi kokonaan järjestettävä uudestaan;

olisi korjattava se seikka, että melko suuri osa vuositilien seikkaperäistä tarkastusta täytyy Revisionikonttorissa toimittaa enimpänä osana sitä aikaa, minkä vuositilintarkastajat ovat koolla;

virastojen ja lautakuntain vuosikertomukset eivät valmistu niin aikaisin kuin vuositilintarkastajat pitävät suotavana;

hallitusten ja lautakuntain yksityisessä kirjanpidossa olisi noudatettava budjetin järjestystä, niin että tulot ja menot kohdistuisivat vastaaviin budjetin tileihin; sekä

kysymys milloin teknillisten laitosten on toimitettava kaupunginkassaan edellisen vuoden voittovarat ynnä kuoletukset ja korot sekä miten näiden laitosten ja kaupunginkassan välisen konttokuranttitilin korko on laskettava, josta jälkimäisestä asiasta Rahatoimikamari kuitenkin on tammikuun 22 päivänä 1917 päättänyt, että toistaiseksi on noudatettava tähänastista laskutapaa;

ja näyttää Revisionikonttorista siltä, kuin useimmat niistä muistutuksista, joita 1915 vuoden tilintarkastuskertomuksessa ja varsinkin Revisionikonttorin samalta vuodelta antamassa selonteossa esitettiin ja joista Kaupunginvaltuusto ei vielä ole tehnyt päätöstä, eivät voisi johtaa toivottuun tulokseen, ennenkuin edellä mainittu perinpohjainen uudistus saadaan toteutetuksi.

Revisionikonttorista ei ylipäätään näytä tarpeelliselta uudelleen osot-

taa jo ennen huomautettuja puutteellisuuksia, jotka siis edelleen ovat olemassa entisellään.

Sen johdosta että Kaupunginvaltuusto 2/11 1915 oli päättänyt toimeenpantavaksi semmoisen järjestyksen „että 1916 vuoden alusta oli osotettaessa rahavaroja maksettavaksi kaupunginkassasta selvitys annettava siitä, että tarkoitukseen oli määrärahaa käytettävänä vahvistetun budjetin puitteissa“ eli — niinkuin Revisionikonttori rohkenee tämän tulkita — asianmukaisesti tehtyjen päätösten mukaisesti, järjestettiin Rahatoimikamarin toimesta Rahatoimikonttoriin yhäkin erikoisennettu kirjanpito mainitun järjestyksen aikaansaamiseksi. Rahatoimikamarin aikaisemmin käsitellessä tätä asiaa oli Revisionikonttorilla tilaisuus lausua siitä mielensä, ja lausui konttori silloin esittämillään syillä käsityksensä, että väliaikainen toimenpide tuskin antaisi toivottua tulosta, ellei kaupungin koko tililaitoksen perinpohjaista uudistusta toimeenpantu ja siten Rahatoimikonttorin kirjanpitotyötä saatettu aivan uudelle kannalle. 1916 vuoden tilit tosin verrattuina edellisen vuoden tileihin osotavat, varsinkin keskustilivirastosta erillään oleviin virastoihin ja laitoksiin nähden, korjausta mainitussa kohden, mutta kuitenkin on asianmukaista ilmoitusta tekemättä tahi lupaa hankkimatta määrärahoja vuoden varrella ylitetty milloin minkin suuruisin erin kaikkiaan Smk:lla 297,793: 30, teknillisiä laitoksia tässä lukuun ottamatta. Tässä on kuitenkin otettu huomioon suurin osa siitä kaikkiaan Smk:n 92,174: 71 suuruisesta summasta, jolla toisen vuoden, toisin sanoen kuluvan vuoden Kaupunginvaltuusto osittain vielä maaliskuussa, siis tilinpäätöksen valmistuttua, näki hyväksi valtuuttaa erinäiset lautakunnat ja laitokset ylittämään 1916 vuoden menosäännössä olevia määrärahoja tai niille viimeksi mainittuna vuonna myönnettyjä lisämäärärahoja.

Viime vuosiselonteossa huomautettiin, että viranomaisten, varsinkin Kaupunginvaltuuston päätökset tarvitsivat pitkän ajan saapuakseen asianomaisille lautakunnille, virastoille ja laitoksille, sekä osotettiin tarpeelliseksi, että näistä päätöksistä saisivat tiedon toimeenpanevat virkamiehetkin, mikäli heidän kunkin toimialaansa koski. Kaupunginvaltuuston kanslia ryhtyikin pian sen jälkeen käytännölliseen toimenpiteeseen toimittamalla Valtuuston painetut esityslistat, kohta kun päätökset niihin oli merkitty, säännöllisesti kaupungin hallitusten ja lautakuntain tiedoksi. Revisionikonttorin käsitellessä kaupungin tilejä on kuitenkin kuulunut, että ainakin eräillä kaupungin hallinnon aloilla noita lautakunnille ja hallituksille siten nopeasti saapuneita päätöksiä joko ei ollenkaan ole saatettu toimeenpanevain virkamiesten tiedoksi tai on se tehty varsin myöhään. Mainittujen seikkain järjestäminen näyttää mahdolliselta, ja suotavaa olisi, että suurempi määrä näitä esityslistoja olisi nimenomaan toimeenpanevain elinten ja virkamiestenkin saatavana, mikä seikka tuntuvassa mää-

rässä tyydyttäisi viimeksi mainituilla epäilemättä olevaa harrastusta kunnan muihinkin asioihin ja olisi koko hallinnollekin hyödyksi.

Usein mainitussa kaupungin kassa- ja tililaitoksen uudelleen järjestämisestä koskevassa mietinnössä selvitetään niinkään Rahatoimikamarin, sen kanslian ja konttorin uudestijärjestämisen tarpeellisuutta niiden kerrassaan suunnattomien vaatimusten johdosta, joita nyttemmin täytyy tälle keskushallintoelimelle asettaa moninaisilla eri aloilla. 1916 vuodenkin asiakirjoista käy selville, ettei asioita ainakaan poikkeuksetta ole toimitettu Kaupunginvaltuuston ratkaistaviksi siinä tilassa, että mahdollisimman täydellinen valmistelu olisi näyttänyt olevan olemassa. Tämä seikka näkyy ilmenevän siinäkin, että Valtuuston monasti on täytynyt antaa verraten vähänkin mutkalliset asiat edelleen valmisteltaviksi, jommoimen menettely taas voi suuressa määrin viivyttää tarpeellisia ratkaisuja ja päätöksiä. Näyttää niinkään voivan sattua, että puutteellisesta valmistelusta on seurauksena epätäydellisiä tai josain määrin virheellisiä päätöksiä, ainakin taloudellisen järjestyksen kannalta katsoen. Esimerkkinä tästä mainittakoon seuraava tapaus:

Marraskuun 21 päivänä 1916 päätti Kaupunginvaltuusto lokakuun 1 päivästä lähtien kaupungin virka- ja palvelusmiehille myöntää kalliinajanlisäystä entisestä muutetuilla perusteilla. Tätä koskevassa ponnassa sanotaan: „tarkoitukseen kuluvana vuonna tarpeellisten menojen suorituksiksi myöntää 219,000 markan lisäyksen kuluvan vuoden rahäsäännössä kalliinajanlisäyksiä varten olevaan määrärahaan“, mutta tällä kertaa jäi tämä tarvittava lisämääräraha osottamatta. Kaupunginvaltuustolle tehdyssä Rahatoimikamarin esityksessä mainittuja korotettuja kalliinajanlisäyksiä koskevasta asiasta (*Pain. asiakirj. N:o 48 vuodelta 1916*) sanotaan perustelmissa siv. 4: „Mitä taas tulee kuluvana vuonna tarvittavaan lisämäärärahaan, näyttää se, koska Valtuuston käytettäväksi tänä vuonna asetetut varat jo on osotettu muihin tarkoituksiin, olevan sopivin osottaa maksettavaksi kuluvan vuoden menosääntöön kalliinajanlisäyksiä varten merkitystä määrärahaa, johon siis Valtuuston olisi myönnettävä vastaava lisäys. Toimitetun laskelman mukaan riittäisivät kuluvan vuoden tulot hyvin tämän lisämenon suoritukseen.“

Tällä lausunnolla siihen liittyvine epätäydellisine ponsineen on tässä mainittu asiallinen seikka kierretty. Kun Kaupunginvaltuuston vuotuiset käyttövarat oli loppuun kulutettu, ehdotettiin nyt tarvittavat varat maksettavaksi toisesta määrärahasta, joka niinkään oli jo enimmältä osalta käytetty, minkätähden siihenkin oli tarpeen lisäystä. Olihan varsin selvää, että kalliinajanlisäyksiin, annettiinpa niitä minkä muotoisia tai suuruisia tahansa, etusijassa käytettäisiin rahäsäännössä nimenomaan niitä varten olevaa määrärahaa. Mutta siitä ei nyt ollut kysymys. Olisi siis ollut osotettava varoja yksinomaan tarpeellista lisäystä varten. Siitä ei ehdotuksessa kuiten-

kaan mitään mainita, sillä perusteluissa ei tätä asiaa käsitelty loppuun. Seuraus oli, että lisäys, 219,000 markkaa, myönnettiin, mutta vastaavassa ponnassa ei ole mitään mainittu siitä, mistä varoista tämä tuntuva lisämeno on suoritettava tai millä tavoin se on kaupungin tileihin merkittävä.

Niinkuin edellä mainittiin, käsitellään erinäisissä kaupungin asiakirjoissa nykyisen kirjanpitojärjestelmän puutteitakin. Revisiokonttorilla on aihetta nyttemmin toimitettuaan kaupungin tilien tarkastuksen herroille vuositilintarkastajille edelleen mainita eräitä tähän kuuluvia seikkoja:

Sekä kaupungin keskeinen kirjanpito että sen tililaitos- ja tilitysolot ovat ja kauan olleet epäajanmukaisessa ja muuten puutteellisessa tilassa. Samoja menettelytapoja ja malleja on käytetty monet vuodet tekemättä mainittavia parannuksia, ja näin siitä huolimatta että kaupungin taloudellinen toiminta siitä johtuvine tileineen on kunnan suurenmoisen kehityksen johdosta monin verroin lisääntynyt ja käynyt suuressa määrin mutkallisemmaksi.

Sekä Rahatoimikonttorissa toimitettavasta kaupungin keskeisestä kirjanpidosta että tässä kohden keskusviraston alaisina olevain kaupungin laitosten tilinpidosta ynnä erinäisiä määrä- tai apurahoja nauttivilla henkilöillä ja järjestöillä olevan tilivelvollisuuden täyttämisestä on käynyt selville, ettei ainoastaan ole puuttunut parannusten aloitteita sekä tarpeellisia nykyaikaisia ammattitietoja, vaan nähtävästi myös valaisevaa ja kokonaisuutta ohjaavaa johtoa. Tilit ja tilitykset on keskusvirastolle useinkin annettu sangen puutteellisessa kunnossa. Semmoisissa tapauksissa on sattunut, että näistä asiakirjoista on poimittu ainoastaan keskuskirjanpidossa tarpeelliset erät ilmoittamatta tästä tilittäjille, vielä vähemmän antamatta heille ohjeita lähimpään aikainkaan varalle. Tämän johdosta on sekä erinäisiä näiden tilittäjien ja kaupungin keskuskirjanpidon välisiä eroavaisuuksia että muitakin virheellisyyksiä edelleen jäänyt korjaamatta. Liiallisen työn rasittamana ja nähtävästi tarpeellisessa määrässä tuntematta asianomaisia päätöksiä sekä tuskin omaten mahdollisuutta arvostella kaikkien eri virastojen ja laitosten taloudellisten toimitusten edellytyksiä ja merkitystä ei Rahatoimikonttorin kirjanpito-osasto useassa kohden ole kyennyt kaikin puolin tyydyttävästi suorittamaan puheena olevia tehtäviään.

Kaikkien tilityksen ehdolla myönnettyjen ja kaupunginkassasta maksettujen varain asianmukaisen tilityksen järjestettyä ja tehokasta valvontaa ei myöskään näy käytetyn, sillä vielä moniin aikoihin tilinpäätöksen valmistamisen jälkeen ei erinäisiä tilityksiä ole ensinkään annettu.

Edellä lausuttukin osottanee välttämättömäksi, että keskeinen tilivirasto nykyisine laajoine työtaakkoineen mahdollisimman pian jaetaan kunnan suurten hallintohaarain mukaisiin erikoisosastoihin. Niinikään näyttää asianomaisiin ohje- ja johtosääntöihin kaikkien niiden toimihenkilöjen kelpoisuuseh-

doiksi, joiden virkatoimintaan kuuluu kaupungin varain ja tilien hoito, olevan pantava kirjanpidon ja kassahoidon taito, jommoista nykyään puuttuu.

Vaikka kaupungin 1916 vuoden meno- ja tulosääntöön on tehty erinäisiä parannuksia edellisten vuosien budjetteihin verraten, näyttää budjetissa kuitenkin edelleen olevan moniaita puutteellisuuksia ja vajanaisuuksia. Tarkastessaan virastojen ja laitosten kirjanpitoa ja tilejä on Revisionikonttori erityisesti kiinnittänyt huomionsa siihen, että budjetista monasti puuttuu erikoismäärärahaa usein uusiutuvia ja melko suuria menoja varten tai myös että siinä olevat määrärahat on väärin nimitetty. Tämän johdosta on toimeenpanevain toimihenkilöjen täytynyt panna kustannuksia maksettaviksi semmoisista määrärahoista, joilla ei ole näiden menojen kanssa mitään yhteyttä. Kun mainittuja puutteellisuuksia on erittäin suuressa määrin esiintynyt sairaalain vuosirasäännöissä, on Revisionikonttori puheena olevasta seikasta tehnyt esityksen hiljattain perustetulle kaupungin Sairaalaylihallitukselle. Tässä yhteydessä huomautetaan, että laitosten vuosirasäännöissä on samaan määrärahaan yhdistetty kustannukset kaluston *kunnossapidosta tai korjauksesta* sekä uuden kaluston *ostosta*. Näiden kumpaisenkin laatuisten menojen välillä on kuitenkin tehtävä selvä ero, jotta uuden kaluston hankintakustannukset, jotka on pantava asianomaisiin kalustoluetteloihin, kävisivät yhteen järjestelmällisen kirjanpidon vastaavain tilien kanssa. Suotavaa olisi, että kaikki virastot ja laitokset ottaisivat tarkan selvän kaikista seuraavana vuonna odotettavana olevista tarpeistaan sekä sen ohessa nimittäisivät vastaavat määrärahat oikein ja selvästi, ennenkuin antavat budjettiehdotuksensa käsiteltäviksi ja lopullisesti vahvistettaviksi.

Erikoishuomautuksia.

Yksityiskohdittain tarkastettaessa kaupungin tilikirjoja ja tilejä, joissa on lukemattomia tilieriä, vieläpä mitä vähäpätöisimpiäkin, on niinkään reversaaleissa, tavaralaskuissa ja tilityksissä y. m. havaittu vähäisiä erhelaskuja, yksikköhintain pois jäämistä, tilivirheitä, epätäydellisiä kuitteja, joskus laiminlyöntejä käyttää tavaralaskuissa tarjottua kassa-alennusta sekä muita vähemmän merkitseviä puutteellisuuksia, mikä kaikki viittaa siihen, että laskuja ei ole ennen niiden maksamista kyllin huolellisesti tarkastettu tai että asianomainen toimihenkilö on saattanut itsensä syypääksi muuhun laiminlyöntiin. Tällaisissa tapauksissa on Revisionikonttori useimmiten suullisesti selvittänyt asian näiden toimihenkilöjen kanssa ja tarpeen mukaan aikaansaanut oikaisun tai myös ainoastaan kehottanut asianomaisia vastedes noudattamaan annettuja huomautuksia. Eräät muistutukset on Revisionikonttori kirjoittanut n. s.

revisionipäiväkirjoihin, jotka sitä myöten kuin niitä on täydennetty on annettu herrain vuositilintarkastajain tarkastettaviksi. Sitä paitsi on Rahatoimikonttorin antamassa kaupungin tili- ja hallintokertomuksessa selityksiä erinäisistä vahvistetusta vuosirahasäännöstä tehdyistä poikkeuksista sekä tilikirjoista poimittuja tietoja erinäisistä yksityisseikoista ja kassatoimituksista. Seuraavassa mainitaan sentähden ainoastaan semmoiset huomautukset, jotka ylipäätään voivat ansaita herrain vuositilintarkastajain erikoista huomiota ja ehkä aiheuttaa toimenpiteitä.

1. P. L. Kaupungin velat.

Samoin kuin oli laita viime vuonna on Revisionikonttori kertomusvuonnakin lukenut kaikki kaupungin obligatsioonilainoihin kuuluvat, vuoden varrella lunastetut obligatsioonit ja korkoliput sekä allekirjoittaneen v. t. kaupungininsinöörin sinetillä ja sisällyksen merkinnällä varustetussa kääreessä antanut ne säilytettäväksi Rahatoimikonttorin holvissa, minkä ohessa asianmukainen kertomus kaupungin 1876 vuoden vesijohtolainan hoidosta pannaan tämän selonteon oheen.

„Lainain korkoa y. m.“ (tilapäislainain) niminen 300,000 markan erä on asianmukaista ilmoitusta tekemättä ylitetty kokonaisella Smk:lla 120,745: 68.

3 P. L. Kunnallishallinto.

Kaupunginkassan menotodisteiden joukossa on, kuitenkin ainoastaan alussa vuotta, *Rahatoimikamarin* antamia maksumääräyksiä, joiden mukana ei ole seurannut asianmukaista laskua tai muuta semmoista eikä ylipäätään minkäänlaisia ilmoituksia siitä, mihin lasku perustuu. Semmoisia todisteita ovat N:ot 494, 495 ja 670 y. m.

Sen johdosta että Rahatoimikamari on kaupungin tulojen ylijäämästä vuoteen 1917 varannut 1,500,000 markkaa „odotettavana oleviin kurssitappioihin y. m.“, näyttää käyvän epäileminen, onko Kamari oikea viranomainen päättämään semmoisesta menettelystä. Tosin on Kaupunginvaltuustolla valta jäljestäpäin hyväksyä tai olla hyväksymättä semmoista toimenpidettä, mutta voimassa olevan kunnallisasetuksen 67 §:n mukaan näyttää Rahatoimikamarin ainoastaan olevan „päätettävä“ kaupungin tilit sekä saatettava tilinpäätöksen tulos Valtuuston tiedoksi (Rkmrin ohjes. 24 §). Jos Kamari sen lisäksi on katsonut joitakin toimenpiteitä, niinkuin ylijäämän varaamista joihinkin tarkoituksiin t. m. s., hyödyllisiksi tai tarpeellisiksi, näyttää sen olevan tehtävä Kaupunginvaltuustolle esitys asiasta, varsinkin kun verraten paljon

vähäpätöisemmätkin taloudelliset seikat on esitettävä ja tavallisesti onkin esitetty Valtuuston tutkittaviksi ja ratkaistaviksi. Tässä tapauksessa on Rahatoimikamari tuloksen muuttaen „vahvistanut“ tilinpäätöksen, joten sitä ei enää kaikei olisi voinut purkaa.

Rahatoimikonttorin laajoissa tilikirjoissa ja suunnattoman lukuisassa tilitodistemäärässä on tänäkin vuonna tuolla täällä havaittu puutteellisuuksia, esimerkiksi vääriä tilimerkintöjä, jotka kuitenkin tavallisesti on jäljestäpäin oikaistu.

Revisionikonttori on tänä vuonna tarkastusta toimittaessaan pannut merkille, että nyt samoin kuin aikaisemminkin on ollut erinäisiä menotodisteita, joista puuttuu asianmukainen kuittaus. Tämä puute, joka syntyy maksuja lähetettäessä toiseen paikkakuntaan, on siinä, ettei asianomaiselta vastaanottajalta ole saatu kuitteja eikä muutakaan tunnustusta rahamäärän perille tulosta. Osin on tavaralaskuihin liitetty postikuitit, joista ainoastaan näkyy, että kirjoihin pantu lähetys on lähetetty asianomaisille, osin on sen ohessa jokin kaupungin virkamies todisteihin merkinnyt vastaanottaneensa rahalähetysten. Syy mainittuun puutteellisuuteen näyttää olevan siinä, että kaupunginkassa, ostettuaan rahalähetykset, on ne antanut jollekin virkamiehelle siinä virastossa, jota maksun suoritus on koskenut, laitoksen itsensä toimitettavaksi vastaanottajalle. Mahdollisesti saapuneet kuitit näyttävät sitten jääneen mainittujen virkamiesten haltuun eikä kukaan näy huolehtineen siitä, että asianmukainen kuitti tai tunnustus tulisi liitetyksi kassatodisteisiin.

Revisionikonttorista, joka puolestaan ei voi pitää tuollaisia menotodisteita täydellisinä, näyttää siltä, kuin olisi tässä kohden saatava toimeen järjestetty ja yhdenmukainen menettely, jotta todisteista todella kävisi selville, että maksut on suoritettu.

Mainitun laatuista todisteita ovat: N:ot 2,344, 2,465, 2,467, 2,469, 2,482, 2,576, 2,709—12, 2,789, 3,131, 4,447, 5,145 y. m.

Kaupunginkassasta maksetaan vahvistetun rahäsäännön tai asianomaisen viranomaisen erityisen päätöksen nojalla yksityishenkilöille tai varsinaisen kaupunginhallinnon ulkopuolella oleville yrityksille tai järjestöille tilitystä vastaan usein suuriakin rahamääriä suoranaisina määrärahoina, kannatusapuina tai apumaksuina. On sattunut, että tilit osottavat melko suuria säästöjä, mitkä eivät ensinkään tule näkyviin kaupungin kirjanpidossa. Semmoiset määrä- tai apurahat on nimittäin asianmukaisia kuitteja vastaan pantu kirjaan kerta kaikkiaan maksettuina eikä Rahatoimikonttori näy kirjanpidossaan enää puuttuneen näiden varain käyttämistä koskevaan kysymykseen. Esimerkkeinä sellaisista tapauksista mainittakoon seuraavat:

Hätäapukomitean viime keväällä toimeenpannuista hätäaputoista antaman tilin mukaan oli edellisen vuoden hätäapukautta varten myönnetystä määrärahasta jäljellä kaikkiaan Smk 14,641:90 sekä saman tilin mukaan seuraavaan vuoteen siirtyvää säästöä Smk 5,198:28. Rahatoimikonttorin kirjanpidossa on tilille 16 P. L. I. 1 merkitty menoksi Hätäapukomitean vuonna 1916 nostama 15,000 markan määräraha, ja siihen on mainitun komitean antama selvitys näistä kaupungin varoista päättynyt.

Tilillä 15 P. L. II. 14 on Suomen Voimistelunopettajaliitolle urheiluleikkien järjestämiseksi myönnetty määräraha pantu maksettavaksi vakinaisista tuloista. Sittenkun Revisionikonttori *huhtikuussa* oli tilittäjältä välittömästi saanut tilin, oli *tällä* kertaa hiukan ylijäämää olemassa. Kaupungin kirjanpidossa on kuitenkin koko määräraha merkitty kulutetuksi, minkätähden tuota vihdoin ja viimein kaupunginkassaan toimitettua ylijäämää ei näy käyvän merkitseminen muulla tavoin kuin tuloksi „rahasäännön ulkopuolella“.

Tri Silfvastin silmäpoliklinikkaa käyttävien varattomien henkilöiden päivämaksuiksi tilityksen ehdolla myönnetystä 5,000 markan määrärahasta ei myöskään ollut tiliä annettu eikä hankittu. Tässäkin tapauksessa on mainitun lääkärin kaupunginkassasta nostama rahamäärä, joka ei käsittänyt koko summaa, pantu maksettavaksi vakinaiselta tililtä, 7 P. L. V. 1. Sittenkun Revisionikonttori oli välittömästi tilittäjältä saanut tilin, huomattiin, että hänellä oli kaupungilta hiukan saamista, joka hyvin olisi voitu maksaa määrärahasta todella jäljellä olevasta osasta. Mutta viimeksi mainittu summa oli tilinpäätöksestä ilman muuta poistettu säästyneenä.

Vuonna 1916 myönnettiin 13,000 markan lisämääräraha, joka asianmukaisen päätöksen johdosta oli kaupunginkassasta tilitystä vastaan edeltäpäin maksettu (ehdollisesti takaisin maksettavaksi) Anniskeluosakeyhtiölle Korkeasaaren ja Seurasaaren laitosten kunnossapitoon tililtä A. IV. 3. Tilitys, jota ei hankittu ajoissa eli ennen tilinpäätöksen tekemistä, osottaa jääneen säästöä Smk 4,113:59, jota summaa ei siis asianomaisena vuonna merkitty kaupungin kirjoihin.

Edellä kerrotun laatusissa tapauksissa on määräys että varat on myönnetty ja maksettu *tilityksen ehdolla* kadottanut suurimman osan merkitystään ja tarkoitustaan.

1913 vuoden vuositilintarkastajain tekemän huomautuksen ja alistuksen johdosta päätti Kaupunginvaltuusto „käskeä Rahatoimikamarin velvoittaa Rahatoimikonttorin tilinpäätökseen liittämään siirtyvään summain oikeiksi todistetut erikoisluettelot“. Tällä ei tietenkään ole tarkoitettu semmoisia siirtyviä eriä, jotka olemassa olevain erikoisasiakirjain tahi saatavissa olevain todisteiden avulla voidaan selvittää ja tarkastaa ja jommoisia ovat siirtyvät lainavarat, pankkitilit, tilitystä vastaan ulkona olevat etuantivarat,

eräät nostamattomat määrärahat y. m. s. Rahatoimikonttorin vuodelta 1916 antamassa kertomuksessa, joka ilmestyi toukokuussa Revisionikonttorin tarkastustöiden jo päätyttyä, on tosin erinäisiä tietoja siirtyvistä eristä, mutta nämä tiedot eivät koske tässä puheena olevia, seuraavaan vuoteen siirtyviä eriä. Joka tapauksessa puuttuu tilikirjoista todisteita, joilla yksin on tarkastuksen kannalta todistusvoimaa, sekä tietoja tai selvitystä useimmista seuraavaan vuoteen siirtyvistä eristä tahi luvan myöntämisestä siirtojen toimittamiseen. Semmoisia todisteettomia siirtoeriä ovat:

- Tili Raastuvanoikeuden palkkaukset: maksettu 250 markkaa.
- „ Syyttäjät: maksettu 800 markkaa.
 - „ Poliisilaitos, vedenkulutus: maksettu Smk 811: 60.
 - „ Erinäisten poliklinikkain määrärahat: maksettu Smk 1,697: 10, joka rahamäärä näyttää käsittävän Smk 872: 10, mikä summa tilin mukaan on ylijäämää Eiran sairaalan poliklinikassa hoidettujen varattomain päivämaksumäärärahasta, ja 825 markkaa, mikä summa nähtävästi on epähuomiosta maksettu Diakonissalaitoksen tuberkulootisten lasten kodin hyväksi, jotka erät siis on merkitty kaupunginkassan saamisiksi.
 - „ Hesperian tuberkulosisairaala: seuraavaan vuoteen varattu Smk 430: 47.
 - „ Suomenkieliset kansakoulut, ruokinta: varattu Smk 723: 16.
 - „ Kaupungin kirjasto, polttoaineet: maksettu Smk 393: 50.
 - „ Kaupungin erinäisten talojen kalusto, korjaus ja täydennys: varattu 4,000 markkaa, jonka erän vierelle on merkitty „Vaivaishoitohallituksen luettelokaappi“ ja näin, vaikka Rahatoimikamarin 4/1 1917 tekemän päätöksen mukaan tämä kustannus on suoritettava 1917 vuoden kalustomäärärahasta.
 - „ Puhelinmaksut: maksettu 110 markkaa.
 - „ Koirain hoitoa ja lopettamista varten: Eläinsuojelusyhdistykselle varattu 1,009 markkaa.
 - „ Lisämääräraha kaupungin viemäriolojen järjestämisen selvittämiseksi: varattu Smk 9,746: 84 y. m.

Ja kuitenkin on sen ohessa määrätty, että määrärahain ylijäämän saa seuraavaan vuoteen siirtää ainoastaan, jos määrärahat on vuosirahasääntöön merkitty „siirtomäärärahoiksi“ tai kun asianomainen viranomainen on siitä erittäin päättänyt.

Vuodelta 1914 antamassaan kertomuksessa lausuivat vuositulintarkastajat toivomuksen, että suuremman selvyuden aikaansaamiseksi kirjanpitoon Rahatoimikonttorin kertomuksessa olevan nimikkeen „Erinäisiä velallisia“ kohdalla tiliasemassa olevat erät jaettaisiin esimerkiksi seuraavain nimikkei-

den kohdalle: „Ylitettyjä rahasäännön määrärahoja“, „Menoja, joita varten määrärahaa ei ole ollut“ sekä „Vuonna — teetettyjä töitä, joita varten määräraha on seuraavan vuoden rahasäännössä.“ Kaupunginvaltuuston vaatimuksen johdosta tästä asiasta antamassaan lausunnossa piti Revisionikonttori vuositilintarkastajain toivomusta oikeutettuna ja ehdotti, että mainittua menettelyä noudatettaisiin Rahatoimikonttorin kirjanpidonkin vastaavassa kohdassa. Kaupunginvaltuusto päätti käskää „Rahatoimikonttorin vastedes ottaa tämän huomioon.“ Kaupungin tileistä ja tilinpäätöksestä viimeksi antamassaan kertomuksessa on Rahatoimikonttori tosin noudattanut vuositilintarkastajain antamaa ohjetta kirjaimellisesti, mutta ei ole katsonut olevan aihetta sen lisäksi järjestää kaupungin kirjanpidossa rahasäännön ulkopuolella olevia tilejä, varsinkaan sekalaisten tiliä A. IV, Rakennuskonttorin tilejä rahasäännön ulkopuolella A. V. eikä nostamattomia määrärahoja y. m.

Selvyyden ja selväpiirteisyyden aikaansaamiseksi tähän kirjanpitoon olisi kuitenkin tärkeää, että mainitut monilukuiset tilit järjestettäisiin sisällyksensä perusteella ainakin vahvistetun budjetin pääryhmäin mukaisesti.

Lopuksi Revisionikonttori ei voi olla huomauttamatta siitä melko suuresta epäjärjestyksestä, missä Rahatoimikonttorin monilukuisten tilitodisteiden on havaittu olevan paksuissa niteissä. Tilikirjoja pohjana käyttäessään on hyvinkin perehtyneiden tarkastajain monessa tapauksessa miltei mahdoton löytää tilitodisteiden joukosta näissä tilikirjoissa mainittuja numeroita. Useimmiten puuttuu niteistä sisällysluettelo, ja kuitenkin voi näissä niteissä olla sekaisin ja numerojärjestyksestä riippumatta mitä moninaisinta sisällystä olevia todisteita, vieläpä tilityksiä semmoisiltakin virastoilta ja laitoksilta, jotka eivät edes kuulu samoihin kaupunginhallinnon pääryhmiin. Tämä huomautus ei kuitenkaan koske kassatodisteita, joiden on havaittu olevan täydellisessä numerojärjestyksessä, mutta kyllä suurta osaa monilukuisia memoriaalitodisteita. Tuollainen asiainlaita viivyttää ja vaikeuttaa tarkastustyötä sängen suuressa määrässä. Olisi sentähden tärkeää, että tässäkin kohden aikaansaataisiin järjestys ja järjestelmä. Joko olisi kaikki memoriaalitodisteet sisällykseensä katsomatta järjestettävä ja nidottava numerojärjestykseen tai olisi tarkasti seurattava budjetinjärjestystä sekä, mikäli rahasäännössä esiintymättömiä tilejä koskee, Rahatoimikonttorin litteroimistaulua.

Lisäksi huomautetaan, että *Tilastokonttorin* „tarverahoista“ on maksettu suoranaisten työsuoritusten palkkioita, niinkuin otteiden ja taulujen laatimisesta erinäisistä valtion ja yksityisten virastojen ja laitosten kirjoista ja kokoelmista, suurenlaisista käännöstöistä y. m. s. Semmoisia kustannuksia varten olisi kuitenkin erikoinen määräraha pantava konttorin vuosirahäsääntöön.

4. P. L. Palolaitos.

Revisionipäiväkirjaan tehtyjen muistoonpanojen mukaan on useita laskuja, jotka edelliseen vuoteen 1915 kohdistuvina olisi ollut maksettava mainitun vuoden määrärahoista, maksettu vuonna 1916, joten siis nämä menot on voitu panna vasta kuluvan vuoden tileihin. Lisäksi on palolaitoksen tileissä useita tapauksia, jolloin menoja on pantu maksettavaksi vääristä määrärahoista.

Tarverahain, lahjapalkkioiden y. m. määräraha, 5,000 markkaa, on luvatta ylitetty Smk:lla 386:18. Palkkaustilillä syntynyt suuri säästö, Smk 9,721:48, on johtunut siitä, että vuoden varrella on vanhempaa miehistöä useasti eronnut ja sijaan tullut nuorempaa, joten eri palkkaluokkain välinen ero on säästynyt.

Palolaitoksen tilit varoista, joita Muonitustoimikunta on myöntänyt erinäisen palokaluston, hevosten y. m. hankkimiseksi palokunnan lisäämiseksi vuonna 1915 sotatilan johdosta (50,000 markkaa) sekä palokunnan lisätyn miesluvun voimassapitooon vuonna 1916 (50,000 markkaa), ansaitsevat huomiota sikäli, että useat niistä päättyvät suuriin vajeaus-saldoihin, joiden määrät palomestari tai v. t. palomestari on etuantina suorittanut. Siitä huolimatta annettiin tili heinäkuussa 1915 nostetuista 10,000 markasta vasta huhtikuussa 1916. Tilin mukana seuraavista todisteista käy selville, että suurin osa näistäkin menoista on maksettu osin ennen puheena olevain varain nostamista ja osin heti sen jälkeen, ja kun palomestari tilimerkinnän mukaan sitä paitsi on edeltäpäin antanut Smk 8,048:90 näihin menoihin, tuntuu tilityksen pitkällinen viivytyksensä sitä enemmän huomiota ansaitsevalta järjestetyn tilitysjärjestelmän kannalta katsottuna.

Samassa tilityksessä on kaksi „Lilla sprutfabriken“ tehtaan (palomestarin yksityisliike) antamaa laskua, toinen päivätty heinäkuun 30:ntena 1915 ja määrältään 3,424 markkaa, toinen päivätty joulukuun 31:ntenä samaa vuotta ja määrältään 830 markkaa, molemmat kuitattuina „Lilla sprutfabriken gen. K. W.“, ja tammikuun 9 päivänä 1917 annettuun tilitykseen sisältyvässä laskussa marraskuun 9 päivältä 1916 on letkun hinta Smk 1,969:20 palolaitoksen työmestarin S. P. Kulmalan kuittaama. Tämän johdosta viitataan Revisionikonttorin vuodelta 1915 antaman vuosiselonteon sivulla 55 olevan lausuntoon. Revisionikonttorin, joka ei epäile viimeksi mainitun oston tarpeellisuutta eikä myöskään näiden liiketoimitusten vilpittömyyttä, täytyy kuitenkin edelleen periaatteessa pitää sopimattomana, että kaupungin palveluksessa olevat henkilöt esiintyvät tavarain myyjinä tai välittäjinä sekä samalla ostajina ja vastuunalaisina vastaanottajina.

Lisätyn Kaupunginvaltuuston huhtikuun 14 päivänä 1910 tekemän päätöksen mukaan ostettiin Korkeavuorenkadun talo N:o 39 125,000 markan hinnasta tarpeellisten asuntojen hankkimiseksi 10—12 perheelliselle kons- taapelille sekä palolaitoksen korjauspajan laajentamiseksi. Revisionikont- torin huomio oli kiintynyt siihen, ettei kaupungin budjetissa eikä tileissä ollut näkynyt minkäänlaisia menoeriä, esimerkiksi mainitun talon kunnossa- pidosta. Tähän kuuluvain seikkain selvitys on osottanut, että siitä ajasta lähtien, jolloin kaupunki tuli mainitun talon omistajaksi, on siellä paitsi per- heellistä palomiestistöä asunut yksityisiäkin vuokralaisia sekä että talon isän- nöitsijä, kaupungin palomestari, on vuokratuloilla kustantanut erinäisiä kor- jauksia, vesimaksuja, valaistuksen, polttopuita y. m., jota paitsi parille per- heelliselle palokuntalaiselle on näistä varoista ilman muuta annettu lisää vuokratuloja j. n. e. Kun kaupungin asiakirjoissa ei ollut esiintynyt mitään, mikä voisi valaista tai tukea näitä toimituksia, ja kun asianmukaisia tilityksiä ei ole näiltä vuosilta ollut, pyysi Revisionikonttori Palotoimikunnalta selitystä. Nytemmin onkin Palotoimikunnalta saapunut palomestarin antama selitys, katsomatta Palotoimikunta kuitenkin tarpeelliseksi lausua mieltänsä asiasta. Sen ohessa on Revisionikonttoriin lähetetty tili viimeksi kuluneina kuutena vuonna kertyneistä varoista, lähes 6,000 markasta. Asianomaiset kaupungin hallintoviranomaiset eivät näy kiinnittäneen huomiota eivätkä lähemmin puuttu- neen tämän kiinteistön talousasiain hoitoon. Kaupungin budjetissa ei mainittua taloa ole ensinkään otettu huomioon.

Edellä mainittuun selitykseen ja tilitykseen viitaten Revisionikonttorin täytyy todeta, että tässä tapauksessa on olemassa omavaltaisuutta sekä laiminlyöntiä.

Edellisen vuoden selonteossa huomautettiin muun muassa, että palolai- toksen menot oleelliselta osalta voisi aivan hyvin, samoin kuin useimmissa kaupungin virastoissa ja laitoksissa on laita, asianmukaisesti hyväksytyjä laskuja vastaan maksaa välittömästi kaupunginkassasta, varsinkin kun palo- mestari, joka samalla on laitoksen sekä kassanhoitaja että kirjanpitäjä, siten suurelta osalta vapautuisi tehtävästä, jota täytyy pitää jokseenkin vieraana hänen varsinaiselle virkatoiminnalleen. Vuositilintarkastajat kannattivat tätä lausuntoa.

Edellä esitetyt, palolaitosta koskevat huomautukset yhäkin osottanevat, että on tarpeellista mainituilta kohdin pian järjestää uudestaan palolaitoksen taloudenhoito.

5. P. L. Poliisilaitos.

Laitoksen polttopuita varten on myönnetty 12,000 markan lisämäärä- raha, mutta tämä summa on ilmoitusta tekemättä ylitetty Smk:lla 962: 65.

6. P. L. Terveysten- ja sairaanhoito.

Kaupungin sairaalain *sairasmaksuja* on kuluneena vuonna suoritettu joulukuun 14 päivänä 1915 vahvistetun taksan mukaan. Sairaalain kuukausitileihin on merkitty kunakin kuukautena kertyneet maksut, joten ne on kaupungin kirjanpitoon pantu ainoastaan mainituissa tilityksissä ilmoitetuin erin. Tietoja vuodenvaihteessa rästinä olevista sairasmaksuista ei ole kaupungin keskeiseen tilivirastoon, Rahatoimikonttoriin, annettu eikä mainittu laitoksia niitä myöskään ole vaatinut, minkätähden puheenalaisia kaupungin ulkona olevia saamisia ei ole ensinkään otettu huomioon tilinpäätöksessä. Tässä näkyy vallineen varsin huomattavaa laiminlyöntiä, varsinkin kun nämä tulorästöt ovat melko suuria. Niinpä oli viime vuodenvaihteessa maksettavaksi pantuja, mutta rästinä olevia sairaanhoitomaksuja: Marian sairaalassa kokonaista 13,237 markkaa vuodelta 1916, Smk 10,010: 45 vuodelta 1915 ja Smk 14,110: 60 vuodelta 1914 eli kaikkiaan Smk 37,358: 05, sekä Kulkutautisairaalassa samoina vuosina 10,146 markkaa, Smk 25,251: 65 ja 35,463: 40 eli kaikkiaan Smk 70,861: 05. Siis kolmelta vuodelta rästejä näissä kahdessa sairaalassa kaiken kaikkiaan Smk 108,219: 10. Kaupungin muissa sairaaloissa ovat rästinä olevat maksut vähäpätöisiä, syystä että niiden potilaat, niinkuin esimerkiksi Kivelän ja Humaliston sekä mielisairaalain, hoidetaan vaivahoidon kustannuksella.

Revisionikonttorin huomio on lisäksi kiintynyt siihen, että vuosien kuluessa ei ole mainittavasti tehokkaisiin toimenpiteisiin ryhdytty kaikkien näiden rästien perimiseksi. Tosin säädetään Marian sairaalan vuonna 1909 vahvistettujen sääntöjen 5 §:ssä, että edellä mainitut suorittamattomat maksut on „sairaalan toimitsijan vaadittava ja perittävä asianmukaisessa järjestyksessä“, mutta toistaiseksi ei näy selvitetyn sitäkään, ovatko nämä maksut ulosottovoimaisia ilman tuomioistuimen päätöstä, onpa epäilty sitäkin, onko sairaalan toimitsija todella oikea asiallinen vai ei. On käynyt selville, että on jätetty toimitsijan asiaksi aivan omin päin koettaa täyttää nämä kaikkea muuta kuin helpot tehtävät, ja tulokset ovatkin sentähden olleet sangen huonot. Näistä kymmenistätuhansista markoista on vuosien kuluessa ainoastaan muutamia satoja kertynyt. Kukaan ei myöskään näy ryhtyneen näitä rästejä tileistä poistamaan, niinkuin olisi pitänyt tehdä tarkan harkinnan jälkeen, vaan tavataan ne sairaalan maksunpanojournaaleissa vuosikausia kertymättöminä siitä lähtien, kun ne on maksettaviksi pantu.

Olisi ehdottomasti aikaansaattava järjestetty, säännöllinen ja tehokas menettely sekä usein mainittujen rästien merkitsemiseksi kaupungin keskeiseen kirjanpitoon että näiden saamisten perimiseksi ja asianmukaiseksi poistamiseksi.

Niinkuin Rahatoimikonttorin kirjanpito tilillä 5 os. I. 1 „*Marian sairaalan sairaanhoito*“ osottaa, on debetpuolelle merkitty ainoastaan itse vuoden varrella potilaille palautetut, näiden edeltäpäin suorittamat liialliset sairausmaksut. Tulosummaan on siis luettu sairaalassa vuodenvaihteen jälkeen oleskelevain potilaiden edeltämaksujen johdosta olevat saamisetkin, joten kirjanpidon vuotenaan osottama loppusumma on liian suuri. Tällaisen virheen välttämiseksi olisi sairaalan tullut Rahatoimikonttoriin tilinpäätöstä varten ilmoittaa se summa, minkä potilaat joulukuun viimeisenä olivat etuantina suorittaneet sairaalalle. Tämä summa olisi siinä tapauksessa merkitty Rahatoimikonttorin kirjoihin siirtyvänä debeteränä. Vaikka vastaavat, muissa kaupungin sairaaloissa, niinkuin Kivelässä ja Humaliston sairaalassa, joulukuun 31 päivänä suoritettut liikamaksut ovat olleet verraten pieniä, olisi kuitenkin vastamainittua menettelyä ollut noudatettava kaikissa niissä sairaaloissa, joissa edeltämaksuja on vuoden varrella kannettu.

Kuluvan vuoden tammikuussa teki Terveystenhoitolautakunta esityksen, että se saisi Smk:lla 913: 73 ylittää 1916 vuoden kulkutautien vastustamismäärärahan, johon esitykseen Kaupunginvaltuusto Rahatoimikamarin puoltosanan johdosta myöntyi. Kaupungin keskeinen kirjanpito kuitenkin osottaa, että mainittua määrärahaa ei ollut ylitetty, vaan että siitä oli säästynyt Smk 998: 51. Syyksi tähän Terveystenhoitolautakunnan ja Rahatoimikonttorin kirjanpitotuloksen eroavaisuuteen havaittiin, että *Terveystenhoitolautakunnan toimisto* oli laiminlyönyt ottaa huomioon sen anomuksen tuloksen, jonka Lautakunta oli valtiolle aikaisemmin tehnyt saadakseen korvauksen sairaanhoidosta, joka ei ollut kaupungin velvollisuutena, mutta jonka kaupunki oli kustantanut.

Sittemmin myönnetty korvaus maksettiin nimittäin välittömästi kaupunginkassaan ja *Rahatoimikonttorissa* hyvitetiin vastaavaa tiliä tällä summalla. Mutta sielläkään ei huomattu, että Terveystenhoitolautakunnan toimistolle olisi ollut asiasta ilmoitettava.

Revisionikonttorin on vuosien varrella tuon tuostakin täytynyt todeta, että koko tili- ja tilitystoiminta on melko vieras Terveystenhoitolautakunnan toimistolle. Hyvä olisi, jos piakkoin ryhdyttäisiin toimenpiteisiin tämänkin puutteen poistamiseksi ensi tilassa.

Niinkuin revisionpäiväkirjaan tehdyistä laajoista muistiinpanoista näkyy, on Revisionikonttori tavannut moniaita pienehköjä puutteellisuuksia *sairaalain* tileissä ja niissä näkyviin tulevissa taloudellisissa toimituksissa. Huomaa varsin hyvin, että suurempien sairaalain hallinnoilla on sota-ajan johdosta ollut moninaisia ylimääräisiä ja runsaita tehtäviä.

8 P. L. Vaivashoito.

Määräraha laitoksesta erillään olevain köyhäin sairaanhoitokustannuksia varten (tili 8 III. 2) on ylitetty Smk:lla 9,809:72, mutta näyttää todella ja perustelluista syistä olevan mahdoton saada lopullisia kustannuksia ajoissa selvitettyiksi. Ne harvalukuiset vähäpätöiset huomautukset, joita Revisiionikonttori on havainnut olevan syytä saattaa vaivashoidon taloushallinnon tiedoksi, näkyvät niinkään revisionipäiväkirjasta.

9 P. L. Opetus- ja sivistyslaitokset.

Tarkastettaessa tähän pääluokkaan kuuluvain monilukuisten laitosten, käsityöläiskoulujen, ammattikoulujen, kansakoulujen, kasvatuslaitosten, kansanlastentarhain, kaupunginkirjaston, työväenopiston, kaupunginorkesterin y. m. tilejä on, mikä onkin varsin ymmärrettävää, ilmaantunut moniaita vähäisiä puutteellisuuksia, minkätähden on tehty huomautuksia, jotka niinkään mainitaan revisionpäiväkirjassa.

Suurien laitosten, eritoten kaupungissa olevain *kansakoulujen* hallinnot, joita tavattomat olosuhteet ovat tietenkin koskeneet muita suuremmassa määrässä, näyttävät kuitenkin toistaiseksi melko hyvällä menestyksellä ja tarvitsematta suorittaa ylenmääräisiä kustannuksia onnistuneen voittamaan nykyaikana alinomia kohtaavat vaikeudet.

Erikoishuomautuksena on kuitenkin lausuttava, että varsinkaan kansakoulut eivät ole aivan tarkoin voineet pysyttäytyä myönnettyjen määrärahaan ja lisämäärärahaan puitteissa, eivätpä edes täysin voineet tulla toimeen niillä lisämäärärahoilla, joilla Kaupunginvaltuusto vuodenvaihteen jälkeen on pyynnöstä sallinut ylittää nämä eri määrärahat, sillä eräillä erikoistileillä on tapahtunut lisäksi ylityksiä, enintään kuitenkin vain muutaman sadan markan määräisiä.

Toimenpiteeseen kaupungin varoilla *kansanlastentarhoihin* hankitun kaluston omistusoikeuden selvittämiseksi, josta seikasta viimevuotisessa selonteossa huomautettiin, ei tiettävästi ole ryhdytty.

Huomautettava on, että *Kasvatustalokunta* ostaessaan kalustoa, niinkuin korttिलाatikoita, erinäisiä kaappeja y. m., joista on ollut melko suuria kustannuksia, on suorittanut nämä tarverahainsa määrärahasta. Ellei vahvistetussa budjetissa ole määrärahaa kalustoa varten, on laitosten tarpeen mukaan joko asianomaisilta anottava tarpeellista määrärahaa myönnettäväksi Kaupunginvaltuuston käyttövaroista tai myös koetettava saada Raha-toimikamarin suostumuksella käyttää Kamarin määrättävänä olevaa, kaupungin talojen kaluston hankkimiseen varattua yleistä määrärahaa.

Lopuksi on huomautettava, että *kaupungin museon* hallinto nähtävästi on laiminlyönyt tarkata polttoainemäärärahaansa, 1,000 mk, sillä se on ilman muuta ylitetty samalla määrällä.

10 P. L. Kauppahallit ja kauppatorit.

Kun hallien ja torien hallinnosta on jo ollut erinäisiä lausuntoja useissa selonteoissa ja järjestämisasiakirjoissa, ei näytä tarpeelliselta tässä enää kajota tähän asiaan.

11 P. L. Kaupungin teknilliset laitokset.

Revisionikonttori on nyt samoin kuin edellisinäkin vuosina tarkastanut teknillisten laitosten tilit asianomaisten laitosten kirjanpito-osastoilla, eikä tarkastus yleensä ole antanut aihetta mainittavampiin muistutuksiin. On kuitenkin varsinkin sähkölaitoksen tileissä tavattu moninaisia, vaikkakin vähäpätöisiä virheellisyyksiä ja puutteellisuuksia, niinkuin revisionipäiväkirjaan tehdyt muistiinpanot näyttänevät.

Kruunulaskuja suorittaessaan eivät teknilliset laitokset ole, vaikka mahdollisuutta olisi ollut, käyttäneet kaupunginkassan Ruotsissa olevaa pankkitiliä, vaan useissa tapauksissa ostaneet ruotsalaista valuuttaa jonkin tšekäläisen pankin välityksellä päivän kurssista, joka on ollut tuntuvasti korkeampi sitä kurssia, 140, mikä edellä mainitulla pankkitilillä on luettu kaupungin maksunosotuksille. Tämän johdosta on laitoksille ainakin toistaiseksi koitunut varsin tuntevia kurssitappioita. Mutta niissäkin tapauksissa, jolloin laitokset ovat käyttäneet kaupunginkassan välitystä tyydyttääkseen ruotsalaisen valuutan tarvettaan, on eri laitoksissa noudatettu erilaista menettelyä laskujen kirjaanpanossa. Sähkö- ja Kaasulaitos ovat panneet nämä tavaralaskut kirjaan päivän noteerauksen mukaan ja siirtäneet ne kurssierotukset, mitkä ovat syntyneet siitä, että kaupunginkassa on osottanut kruunut maksettavaksi kurssin 140 mukaan, agiotilille, missä ne siirtyvät passiivisina erinä, kunnes lopullinen selvitys pankin kanssa on tehty, jota vastoin Vesijohtolaitos on niissä tapauksissa, jolloin se on kruunusuorituksissaan käyttänyt kaupunginkassan välitystä, pitänyt kurssia 140 omalta osaltaan lopullisena ja pannut laskut kirjaan tästä kurssista, joten kurssierotusta ei ole syntynyt. Tämä erilainen käsitys on selitettävissä siten, ettei Rahatoimikamarin enempää kuin teknillisten laitosten hallituksenkaan puolelta ole annettu ohjeita, miten kaupungin Ruotsissa olevaa pankkitiliä on käytettävä. Yhdenmukaisen kirjanpidon aikaansaamiseksi tulisi asianomaisten ilmoittaa teknillisten lai-

tosten kirjanpitopäälliköille: 1) onko kruunulaskuja maksettaessa kaupunginkassaa ehdottomasti käytettävä, 2) onko laskut pantava kirjaan päivän kurssin vai kurssin 140 mukaan, sekä 3) miten kurssivoitto on kirjaan pantava, jos päivän kurssi pannaan näiden laskujen kirjanpidon pohjaksi.

Vesijohtolaitos.

Tilejä vastaan on varsin vähän muistuttamista. Myönnettyt määrärahat on ilmoitusta tekemättä vain sangen vähäisessä määrässä ylitetty, mikä ansaitsee mainitsemista, ei muistutuksena, vaan sen vastakohtana.

Kaasulaitos.

Revisionikonttorin huomio on kiintynyt siihen, että erinäiset varastossa olevat tarveaineet on tileihin merkitty hintoihin, jotka ovat todellisia omia kustannuksia tuntuvasti alemmat, joten vuoden voitto on tuntuvasti vähentynyt. Niinikään on „tasoitustöiden“ tilillä tehty suurenlainen ylimääräinen kuoletus, Smk 57,081: 48, jonka kuoletuksen olisi Revisionikonttorin mielestä voinut jakaa useammalle vuodelle. Mainitun kuoletuksen perustelemiseksi on viitattu erääseen aikaisempain vuosien tilintarkastajain lausuntoon, mutta se seikka, että toimeenpiteeseen on nyt vasta ryhdytty, voi edellä mainitun erinäisten tarveaineiden aliarviomisen yhteydessä viitata siihen, että on pyritty vähentämään viime vuoden voittoa.

Samoin kuin vuonna 1915 on viime vuonnakin myönnettyjä määrärahoja ylitetty tuntuvasti, nimittäin kaikkiaan Smk:lla 111,129: 75.

Sähkölaitos.

Sähkölaitoksen tilejä tarkastaessaan on Revisionikonttori todennut varastoinventaarissa lukuisia laskuvirheitä, jotka kuitenkin, syystä että nämä virheet osittain tasoittavat toisensa, antavat tulokseksi ainoastaan Smk:n 2,360: 78 vajauksen, minkä johdosta puhdas voitto on saman verran vähempi todellista tulosta.

Huomiota ansaitsee niinikään „kaluston osto ja kunnossapito“ nimisen tilin käyttäminen, siihen kun on merkitty moninaista vuoden varrella hankittua uutta kalustoa. Sen johdosta, että mainittu tili on tasoitettu voitto- ja tappio-tilillä, on sanottu kalusto siis heti poistettu ja sen mukaisesti merkitty inventaarioon arvottomana, jommoinen menettely ei näytä oikeutetulta.

Budjetissa on 5,000 markan määräraha muuntajaöljyn suodattimen hankkimiseksi. Tämän kojeen kustannus on pantu maksettavaksi uutistöiden tililtä ja sitten siirretty voitto- ja tappiutilille, mistä se edelleen on siirretty kaupunginkassassa olevalle konttokuranttilille, jommoista menettelyä Revisionkonttori pitää sekä muodollisesti että asiallisesti vääränä. Koje olisi tietenkin ollut pantava kirjaan niin, että se olisi lisännyt kalusto- tahi jotakin muuta „omaisuustiliä“ ja vastaavassa määrässä Sähkölaitoksen pääomavelkaa.

Sähkölaitos on ilmoitusta tekemättä ylittänyt myönnettyjä määrärahoja kaikkiaan Smk:lla 52,298: 83.

12 P. L. Katu- ja laiturivalaistus.

Katuvalaistuksen määräraha on, ilmoitusta tekemättä, ylitetty Smk:lla 13,738: 41.

13 P. L. Yleiset työt.

Tässä pääluokassa ja sitä täydentävissä „Kaupunginvaltuuston käyttövarat“ ja „vuosirahasääntöön panemattomat tilit“ nimisissä tileissä jos misään ovat vuoden varrella ilmenneet nykyajan odottamattomat vaikutukset. Pakosta on täytynyt myöntää varsin tuntuvia lisäyksiä budjettimäärärahoihin sekä määrärahoja moniaita uusia ja suuria töitä ja toimenpiteitä varten. Ylipäätään käy lausuminen, että huolimatta työvoiman, tarveaineiden y. m. tavattomasti kohonneista hinnoista sekä ilmeisesti sangen runsaista ja usein erittäin kiireellisistä töistä, kustannukset tällä laajalla alalla kuitenkin näyttää voidun pysyttää kutakuinkin kohtuullisissa rajoissa. Sen lisäksi osottavat tilit, mitä tulee sekä selvyyteen ja tarkkuuteen että velvollisuuteen pitää silmällä eri määrärahain käyttämistä, että kaupungin Rakennuskonttori on vuoden varrella suorittanut kunnollista työtä.

15 P. L. Sekalaiset menot.

Kaupungin talot ja maatilat.

Tämän kaupungin kiinteän omaisuuden silmälläpidosta ja hoidosta on aikaisemmin annettu moniaita lausuntoja, minkätähden niiden toistaminen ei nyt näytä tarpeelliselta.

Työväenasuntoihin nähden kuitenkin sopii tehdä pieni huomautus. Kumpaiseenkin kunnan työväenasuntoryhmään, sekä Hietaniemenkadun N:oissa 5—23 että Kristinankadun N:ossa 16 olevaan, on kaupungin varoilla hankittu puhelimet. Ensimmäisissä asunnoissa oleva puhelin sijaitsee taloudenhoitajan konttorihuoneessa, mistä lisäjohto, n. s. johtajan puhelin menee tässä asuntoryhmässä sijaitsevaan taloudenhoitajan yksityishuoneistoon, jota vastoin jälkimmäisen asuntoryhmän puhelin lienee sijoitettu talonmiehen asuntoon. Saanee toivoa, että vuokralaisille, kaupungin omille työntekijöille, suotaisiin se etu, että he esim. vähäisestä maksusta saisivat käyttää näitä kaupungin puhelimia, varsinkin kun virkapuheluja, varsinkaan Hietaniemen kadun kahdessa puhelimessa, ei näy voivan olla varsin monta näiden asuntojen hallinnon johdosta.

Ent. Seurahuone, työväenasunnot ja kunnan virutushuoneet nimisillä tileillä on erinäisiä määrärahaeriä luvatta ylitetty, kuitenkin verraten vähäisin määrin, jota vastoin *Gumtähden, Greijuksen, Meilansin y. m. maatilain kustannusmääräraha*, 8,000 markkaa, on niinkään ilmoitusta tekemättä, ylitetty Smk:lla 3,640: 06.

Erinäisten kaupungin talojen kalustoa, korjausta ja täydennystä varten olevaan määrärahaan nähden huomautettakoon, että Kaupunginvaltuuston Rahatoimikamarin esityksestä 16/2 1915 tekemän päätöksen mukaan kaupungin hallituksilla ja lautakunnilla ei ole oikeutta, Rahatoimikamarilta lupaa hankkimatta, panna siitä maksettavaksi tarpeellisen kaluston hankkimisesta tai sen korjauksesta ja täydennyksestä koituneita menoja. Tosin on mainitun määräyksen johdosta sanotusta määrärahasta maksettu menoja entistä vähemmän, mutta sillä ei ole sanottu, että kaupunginkassalla todellisuudessa olisi tällaisia kustannuksia ollut entistä vähemmän. Kun nimittäin lautakunnille ja laitoksille, joiden vuosirahasäännössä ei ole omaa kalustomäärärahaa, täytyy olla erittäin epämukavaa ja aikaavieppää tehdä vähäpätöisistäkin kalustomenoista, esim. kun on hankittava uusi käärinkaihdin tahi teetettävä jokin vähäpätöinen korjaus, esitys Rahatoimikamariin, on tästä seurauksena, että laitos joko koettaa hankkia itselleen vuosirahasääntöön kalustomäärärahan tahi ei tarkoin noudata edellä mainittua määräystä tahi vihdoinkin käyttää tarverahojaan. Tässä edellä on mainittu tapauksia viimeksi sanotun keinon käyttämisestä, ja tilintarkastuksessa on käynyt selville, että tästä yleisestä ja virallisesti suojellusta kalustomäärärahasta on pantu maksettavaksi menoja olematta tietävästi lupaa siihen hankittu tahi saatu. Sopivinta näyttää tässä kohden olevan, että kaikki lautakunnat, hallitukset ja laitokset, samoin kuin on laita kaupungin varsinaisissa taloudellisissa laitoksissa, koettavat saada selville, minkä verran ne seuraavana vuonna tarvitsevat ainakin pienempää kalustoa ja sen korjausta sekä panevat vuosirahasääntöehdotukseensa sitä varten jonkin vähäisen määrärahan.

Määräraha *taksoitettujen varojen ja muiden tulojen poistoa ja palautusta varten*. Kun aikaisemmin on varsin paljon kirjoitettu näistä vuosi vuodelta kohoavista poistoista, pyytää Revisionikonttori tässä rajoittua ainoastaan toteamaan, että puheena olevan vuoden määräraha, 350,000 markkaa, jota edellisestä vuodesta korotettiin 50,000 markalla, on ylitetty Smk:lla 55,382:51, joka summa kuitenkin on verraten tuntuvasti vähempi viime vuosien vastaavaa summaa.

16. P. L. Kaupunginvaltuuston käyttövarat.

Määräraha 500,000 markkaa. Erinäisiin tarkoituksiin on Valtuusto käyttövaroistaan osottanut Smk 1,131,514: 61, josta summasta on tällä tilillä käytetty tai myös siirretty lisäykseksi muihin määrärahoihin Smk 1,077,066: 52. Tämän pääluokan kohdalla on vuosimäärärahan ylitys Smk 577,066: 52.

Tätä tiliä tarkastellessa on erityisesti huomattu määräraha „ent. seura-huoneen höyrykattilalaitoksen ostoon“ 16,500 markkaa, jonka määrärahan Valtuusto myönsi 29/9 1916 ja jota ei ole ensinkään käytetty, vaan on se tileistä poistettu säästyneenä. Tämä höyrykattilalaitos on todellisuudessa kuitenkin ostettu elokuussa 1916. Tähän omituiseen asianlaitaan on Revisionikonttori löytänyt selityksen siitä, että Rakennuskonttori oli vuodeksi 1917 laatimaansa budjettiehdotukseen uudestaan pannut saman määrärahan, eikä tätä seikkaa näy huomatuksen ehdotusta eri viranomaisissa käsiteltäessä, sillä mainittu määräraha tavataan 1917 vuoden budjetissa. Tästä on vastamainittu säästö syntynyt, ja kirjanpidon mukaan on sama erä siirtynyt seuraavaan vuoteen maksettavaksi uudessa budjetissa olevasta määrärahasta.

Tulot.

Toimittaessaan sitä kaupungin moninaisten ja monilukuisten tilikirjain, luetteloiden, kirjoitusten, reversaalien y. m. tarkastusta, mihin Revisionikonttori harvalukuisella henkilökunnallaan on kyennyt, on konttori todennut verraten harvalukuisia ja vähäpätöisiä erhelaskuja ja muita virheellisyyksiä. Maksunpanoerät on niinkään vertailu eri virastojen ja laitosten kirjanpidon ja tilitodisteiden mukaisiin tuloihin, poistoihin ja rästeihin, mitkä eivät myöskään ole aiheuttaneet mainittavia huomautuksia.

Paitsi niitä muistutuksia, joita tässä edellä on tehty virastojen ja laitosten muun taloudellisen liikkeen yhteydessä, ei Revisionikonttorilla sentähden ole mitään tärkeää lisättävänä. Mieluisana seikkana kuitenkin mainittakoon että, vaikka muutamilla harvalukuisilla tulotileillä onkin ollut tuloja vähemmän

kuin budjetissa oli laskettu, niinkuin esim. tileillä „kadun erilleen aitaamisesta rakennusyrityksiä varten“, „tuloja lihantarkastusasemasta“ ja „tuloa työlaitoksesta“, osottavat sen sijaan useimmat tilit tuntuvaa ylijäämää budjettimääriin verraten. Näistä jälkimäisistä mainittakoon „erinäiset korot“, „Liikennekonttorin tulot“, „satunnaiset maan ja kenttään vuokrat“ sekä sangen suuressa määrässä „tontinlunastukset“, „voittoa teknillisten laitosten suorittamista johtotöistä“ ynnä korvaus kaasun ja varsinkin sähkön yksityiskulutuksesta.

Lahjoitusrahastojen tilit Revisionikonttori niinkään on tarkastanut, ja viitataan tässä kohden revisionipäiväkirjassa oleviin harvalukuisiin muistiinpanoihin.

Muonitustoimikunnan sangen laajan toiminnan alalla on Revisionikonttori ainoastaan voinut tarkastaa osan monilukuisista konttoreista, erityisesti kuitenkin kutakuinkin perinpohjaisesti vilja- ja polttoaineosastot. Sen erikoisaseman ja tehtävän johdosta, mikä Muonitustoimikunnalla on kunnan hallinnossa, on tämä tarkastus kuitenkin koskenut ainoastaan itse tilejä, olematta Revisionikonttori katsonut voivansa siinä yhteydessä käydä asiallisemmin tutkimaan niitä moninaisia toimenpiteitä ja liiketoimituksia, jotka Toimikunta on havainnut tarpeellisiksi, enempää kuin konttori on käynyt tarkastamaan näiden aineellistakaan tulosta. Tähän liittyen katsoo konttori sopivaksi viitata Muonitustoimikunnan Kaupunginvaltuustolle tekemään esitykseen kunnan halonhankintaa koskevasta asiasta helmikuun 9 päivältä 1917 (*Pain. asiak. N:o 8 v:lla 1917*) sekä Valtuuston saman kuukauden 13 päivänä asiasta tekemään päätökseen.

Mitä edellä mainittujen tilien tarkastukseen tulee, johon nähden niinkään viitataan revisionipäiväkirjassa oleviin muistiinpanoihin, on ehkä huomautettava, että halkokonttorin tilit kylläkin ovat eräiltä kohdin suoneet sijaa toivomuksille.

Kassatarkastuksia on kaupungin virastoissa ja laitoksissa sekä asianomaisten etuantivarainhaltijain luona vuoden varrella johtosäännön mukaisesti toimitettu kaikkiaan 72. Näiden tarkastusten kulusta ovat asianomaiset tilintarkastajat laatineet pöytäkirjat, jotka on annettu herrojen vuositilintarkastajain nähtäviksi.

Gunnar Winter.

Esitys Vanhankaupunginlahden, Sörnäsien niemekkeen sekä Santa- ja Busholman satamalojen järjestämisestä.

HELSINGIN KAUPUNGIN
YLEISTEN TÖIDEN HALLITUS.

Helsingissä,

maalisk. 27 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 91 a.

Kaupunginvaltuustolle osotetussa kirjelmässä huhtikuun 15 päivältä 1912 on Helsingin Kauppiaitten Yhdistys lausunut toivomuksen, että ensi tilassa rakennettaisiin puutavarain vientisatama Sörnäsien niemekkeen itäpuolelle. Sittenkun Kaupunginvaltuuston Valmisteluvaliokunta oli huhtikuun 18 päivänä 1912 lähettänyt mainitun kirjelmän Hallitukselle ja Hallitus puolestaan antanut Rakennuskonttorin tehtäväksi valmistella asiaa, on Rakennuskonttori Hallitukselle antanut tämän oheisen selvityksen.

Huhtikuun 4 päivänä 1916 antamassaan lausunnossa on Rakennuskonttori huomauttanut, että Sörnäsien satamaliike, joka takavuosina käsitti etusijassa puutavarainvientiiä, on viime vuosina tuntuvasti lisääntynyt, varsinkin sen johdosta että satama-alueella sijaitseville laitureille on purettu melko suuret määrät kivihiiliäkin. Tämän johdosta on puutavaraliike tuntuvasti estynyt, minkätähden viimeksi mainittua tavaralajia varten olisi rakennettava erikoinen satama. Tämän johdosta ja kun Sörnäsien niemekkeen itäosa on verraten eristettynä muusta liikenteestä, ehdottaa Rakennuskonttori puutavarasataman sijoitettavaksi sinne tarkoitusta varten laaditun erikoissuunnitelman mukaisesti. Tässä yhteydessä ja kun asian aikaisemmassa valmisteluvaiheessa oli tehty yleispiirteinen esitys Sumpparin ja Nihdin vastaisesta käyttämisestä merenkulikutarkoituksiin, on Rakennuskonttori katsonut niinkään olevan selvittäminen mainitun ehdotuksen so-pivaisuutta ja havainnut että, koska sillä välin Santa- ja Busholmaan on rakennettu erinäisiä laiturilaitteita, ei näy olevan syytä hajoittaa tavarain tuontia useampain paikkain kuin Eteläsataman ja Hietalahden sataman kesken, mutta että sitä vastoin on aihetta selvittää, onko ja missä määrin Vanhankaupunginlahden länsirantaa käytettävä merenkulikutarkoituksiin. Vastamainitun asian selvittämiseksi on Rakennuskonttori laatinut kaksi vaihtopuolista ehdotusta, A ja B, sekä niihin liittännyt seikkaperäisen vertailevan selityksen. Molempain näiden

ehdotusten välinen varsinainen ero on siinä, että mainittuun rantaan ehdotuksen A mukaan, samalla kun sitä laajassa mitassa käytettäisiin teollisuustarkoituksiin niihin kuuluvine rautatielaitteineen, pitkin pituuttaan rakennettaisiin rantasiltoja syväkulkuisia aluksia varten ja että satamaa, sittenkun sitä on tarpeellisessa määrässä syvennetty, käytettäisiin kaupungin suurena yleisenä kauppasatamana. Ehdotus B, jonka mukaan ranta-alueita niinkään käytettäisiin tehdastarkoituksiin, osottaa yksinkertaisempaa järjestelyä mitä rannan ulkoreunustukseen tulee, ja sen mukaan käytettäisiin mainittua lahtea ainoastaan vastaisen tehdasliikkeen paikallissatamana, johon sopiviin paikkoihin rakennettaisiin rannasta pistäviä yksinkertaisia laitureja. Ehdotuksessa on kuitenkin otettu tarpeellisessa määrässä huomioon, että laitoksen voi, jos liikkeen laajeneminen vastedes vaatii, rakentaa ehdotuksen A mukaisesti tarvitsematta ennestään olevia laitoksia sen johdosta muuttaa. Näistä molemmista ehdotuksista on Rakennuskonttori Hallituksen hyväksyttäväksi puoltanut ehdotusta B, etusijassa siihen nähden että Vanhankaupunginlahti Konttorin käsityksen mukaan ei ole sopiva yleiseksi kauppasatamaksi, osin sen johdosta että sinne vievä väylä on verraten ahdas ja sen käyttämistä lisäksi vaikeuttaisi Sörnäsän niemekkeen ja Brändön välille hankkeissa oleva silta, osin syystä että lahti on varsin matala ja sen syventäminen sekä rantasiltain rakennuttaminen veisi niin paljon aikaa, että merenkululle tarpeellisia laiturilaitteita sillä välin täytyisi rakennuttaa muuane.

Vastamainittuun seikkaan nähden ja kun kiistämätöntä on, että se laituritila, minkä kaupunki nykyään voi tarjota kaupan ja merenkulun käytettäväksi, on verraten niukka sekä toimenpiteisiin sen lisäämiseksi siis olisi hetimiten ryhdyttävä, on Rakennuskonttori toisessa, kesäkuun 6:ntenä 1916 päivätyssä kirjelmässä tehnyt Hallitukselle ehdotuksen, että Santa- ja Busholmaan aikaisemmin päätetyt laiturilaitokset rakennettaisiin kirjelmän oheisen ehdotuksen mukaisesti siten, että saataisiin suuri, yleinen, merenkulun tarpeisiin käytettävä kauppasatama, jossa veden syvyys olisi suurempi kuin aikaisempia laiturilaitteita rakennettaessa pidettiin tarpeellisena.

Käsiteltäessä edellä kerrottuja ehdotuksia, jolloin saapuvilla ovat olleet laivanpäällikköyhdistyksen edustajat, satamakapteeni O. W. Andstén sekä merikapteenit L. Laurent ja A. Mannelin, on Hallitus havainnut:

1) että Sörnäsän itäisen niemekkeen vierelle rakennettavassa puutavara-satamassa olisi käytettävänä:

- 50,000 m² varastoalaa puutavaroille;
- 450 m. laituritilaa syväkulkuisille aluksille; sekä
- 360 „ laituritilaa proomuille;

ja että, lukuun otettuina tarpeelliset rautatieraitteet, ruoppaus y. m., laitoksesta olisi kustannuksia 1,875,900 markkaa, edellyttäen kuitenkin että pistolaiturit tehdään puusta ja että satamalaitoksen alueella sijaitsevaa n. s. Englantilais-

kalliota ei poisteta; jos viimeksi mainittu työ teetetään, on kustannuksia 2,700,000 markkaa.

2) että rakentamalla Vanhankaupunginlahden länsirantaan laitureja, raiteita ja katuja ehdotuksen A mukaisesti saataisiin:

- 2,500 m. laituria 7 m syvän veden vierellä;
- 21,300 „ rautatieraidetta;
- 44,100 m² tavaravajatilaa;
- 17,000 „ varasto- ja makasiinitontteja;
- 327,100 „ tehdastontteja, josta alasta kuitenkin
- 170,000 „ olisi täytetyllä vesialueella; sekä
- 317,700 „ katuja, teitä, laiturialoja y. m.
joista kaikista laitoksista olisi kustannuksia yhteensä 13,300,000 markkaa.

3) että Vanhankaupunginlahtea käyttämällä ehdotuksen B mukaan saataisiin:

- 540 m. laituria syväkulkuisille laivoille;
- 350 „ „ matalakulkuisille laivoille;
- 9,500 „ rautatieraidetta;
- 209,100 m² laiturialoja, katuja, teitä y. m.;
- 290,400 „ tehdastontteja, niistä
- 177,500 „ kiinteällä pohjalla.

Näistä laitoksista olisi kustannuksia kaikkiaan 4,028,000 markkaa.

4) että Santa- ja Busholman satamalaitoksissa, rakennettuina uuden ehdotuksen mukaan, saataisiin käytettäväksi

- 218,340 m² yksityisiin tarpeisiin;
- 11,465 „ yleisiä rakennuksia varten;
- 141,000 „ laiturialaa, siitä
- 55,880 „ tavaravajain paikaksi;
- 215,885 „ katuja, avonaisia paikkoja, järjestelyratapihoja y. m.;
- 27,990 m. rautatieraidetta;
- 5,060 „ laituria syväkulkuisille aluksille ja
- 300 „ laituria pienemmille aluksille

ollen näistä laitoksista kustannuksia 18,550,000 markkaa, josta määrästä kuitenkin 2,550,000 markkaa jo on osotettu ja enimmältä osalta käytetty tarkoitukseen.

Jos tästä yhteydestä erotetaan Sörnäsin niemekkeen vierelle ehdotettu puutavarasatama, jää Hallituksen vastattavaksi kysymys, onko etusija annettava 2) vai 4) kohdassa esitetylle ehdotukselle. Niitä toisiinsa vertaillen on Hallitus havainnut jälkimäisen ehdotuksen eli sen, joka tarkoittaa Santa- ja Busholman rakentamista syväksi, yleisen merenkulun tarpeita tyydyttäväksi kaupp-

satamaksi tarjoovan huomattavia etuja ei ainoastaan siksi, että siten noin 40 %:n lisäkustannuksilla saadaan enemmän kuin kaksi vertaa pitempi laituritila kuin 2) kohdassa esitetyn ehdotuksen mukaan, vaan myös siksi että tämä laitos sijaitsee lähellä kaupungin liikekeskusta, on varsinkin talviliikenteen kannalta katsottuna mukavammassa yhteydessä meren kanssa sekä voi valmistua kohdakkoin käytettäväksi. Ehdotusta vastaan on tosin muistutettu, että puheena olevan satama-alueen ja valtionrautateiden tavarapihan välinen rautatieyhteys ei salli semmoista liikenteen lisääntymistä, kuin ehdotuksen toteuttaminen koko laajuudessaan aikaansaisi. Tähän on kuitenkin huomautettava, että satamaradan voi vaikeudetta laajentaa kaksiraiteiseksi sataman ja Helsingin pääratapihan väliltä, eikä siitä Rakennuskonttorin laskelman mukaan olisi kustannuksia enempää kuin 351,330 markkaa, sekä että ehdotuksen mukaisen järjestelyratapihan laittaminen itse satama-alueelle suuressa määrin helpottaa suurempain tavaramääräin kuljetusta puheena olevalla lyhyellä satamaradan osalla.

Hallitus on sentähden katsonut olevan puoltaminen vastamainittua ehdotusta Santa- ja Busholman laitosten laajentamisesta yleiseksi kauppasatamaksi. Samalla on Hallitus kannattanut ajatusta tehdas- ja varastotonttien ynnä niihin kuuluvien satamalaitosten teettämisestä Vanhankaupunginlahden länsirantaan, johon tarkoitukseen tämä paikka näyttää hyvin sopivan, sen johdosta että on mahdollisuutta saattaa se välittömään rautatieyhteyteen emäradan varrella olevain Malmin ja Fredrikserin asemain kanssa. Ja harkitessaan tässä yhteydessä laadittuja vaihtopuolisia ehdotuksia on Hallitus katsonut ehdotuksella B olevan huomattavia etuja, varsinkin kun se suo mahdollisuuden vastedes toimeenpanna laajennuksia, tarvitsematta nyt suunniteltuja laitteita sen johdosta mainittavasti muuttaa. Samaten on Hallitus puolestaan voinut hyväksyä ehdotuksen puutavarasataman teettämisestä Sörnäsän itäisen niemekkeen vierelle.

Puutavarasatamaa koskevaan ehdotukseen nähden on Hallitus kuitenkin epäillyt, riittäisikö ehdotuksen mukaan puutavaraliikkeelle tarjona oleva tila pitemmäksikin aikaa. Ja kun ei ole olemassa mahdollisuutta mainittavasti laajentaa tätä satama-aluetta pohjoiseen, Sörnäsän Puuseppäosakeyhtiön kanssa tehty välipuhe Verkkoosaarien käyttämisestä kun estää aluetta kohdakkoin laajentamasta mainittuun suuntaan, on Hallitus Rakennuskonttorin välityksellä hankkinut selvityksen siitäkin, vaikeuttaisiko edellä mainittu laitos Sumpparin ja Nihdin käyttämistä osin puutavara- ja osin muun tavaraliikkeen tarpeisiin. Semmoista selvitystä on Hallitus pitänyt sitä tarpeellisempänä, kun kustannukset, joita Rakennuskonttori on ehdottanut käytettäväksi Sörnäsän itäisen niemekkeen puutavarasatamaan, joka tapauksessa ovat niin tuntuvat, että ehdotuksen toteuttamismahdollisuutta täytyy epäillä, ellei ole mahdollisuutta mainittavasti muuttamatta nyt ehdotettuja laiturij- ja raidelaitteita laajentaa satamalaitoksia vastedes tarpeen mukaan Sumpparin ja Nihdin käsittäviksi. Vastamainitun tehtävän täyttämiseksi on Rakennuskonttori laatinut tämän oheisen suunnitelman II, josta näkyy, että vastaista satamalaitosta käy viimeksi mainitulla alueella laajentaminen tarvitse-

matta sanottavia muutoksia Rakennuskonttorin ehdottamassa puutavarasatamassa tehdä muuhun kuin eräisiin raidelaitteisiin, jotka muutokset joka tapauksessa kävisivät välttämättömiksi, kohta kun valtionrautateiden Sörnäsissä oleva rata-piha, jonka raidejärjestelmä on sangen sekava ja vaikea edullisesti käyttää, järjestetään, niinkuin luonnollista on, uudestaan, niin että se on Sörnäsistä Viikin virkatalon kautta Malmin asemalle kulkeväksi suunnitellun rantaradan välittömässä yhteydessä. Kun sitä paitsi on ollut mielenkiintoista selvittää, osottautuisiko Sumpparin ja Nihdin satamalaitos niin edulliseksi, että se olisi otettava jo puheena olevain ranta-alueiden lopulliseen järjestämissuunnitelmaan, on niinkään laadittu kustannusarvio laitoksen teettämisestä II suunnitelman mukaan, ja näkyy siitä, että Nihdin ja Sumpparin laitoksista olisi kustannuksia kaikkiaan 6,800,000 markkaa, samalla kun siellä voitaisiin saada käytettäväksi 1,810 metriä laitureja sekä yhteensä 109,650 m² tonttialaa. Lisäksi tulisi Sörnäsin ratapihan muutostöistä ja näiden aiheuttamista tasoitustöistä kustannuksia 1,170,000 markkaa. Kun tästä kustannusarviosta siis käy selville, että Sumpparin ja Nihdin satamalaitos kävisi suhteellisesti kalliimmaksi Santa- ja Busholmassa teetetäviksi ehdotettuja töitä, ei Hallitus ole katsonut olevan tässä yhteydessä ehdottaminen jo nyt tehtäväksi päätöstä mainittujen saarien käyttämisestä merenkulktarkoituksiin, vaan pannaan sitä tarkoittava ehdotus tämän oheen etusijassa sen seikan selvittämiseksi, että sataman teettäminen sinne vastedes ei vaikeudu eikä käy mahdottomaksi, siinä tapauksessa että Sörnäsin itäisen niemekkeen puutavarasatama rakennetaan Rakennuskonttorin ehdotuksen mukaisesti.

Toinen satamaehdotusten yhteydessä oleva kysymys, joka Hallituksen mielestä on kaivannut selvitystä, on se, onko Ruoholahden pohjoisrannan järjestäminen toimeenpantava Santa- ja Busholman laiturirakennusten yhteydessä, ja on Hallitus, teetettyään erinäisiä vaihtopuolisia ehdotuksia mainitun ranta-alueen käyttämiseksi, havainnut, että se olisi sopivin käyttää tilapäisiksi varastopaikoksi, varsinkin kun toistaiseksi ei ole olemassa pakottavaa tarvetta sen käyttämiseen suuren merenkulun hyväksi. Tämän johdosta ei Santa- ja Busholman lopullisessa järjestämisehdotuksessa olekaan otettu huomioon Ruoholahden pohjoisrantaan teetetäviä laitteita.

Mitä vihdoin tulee kysymykseen edellä ehdotettujen laitosten teettämisen järjestyksestä, on Hallitus sitä mieltä, että katsoen puutavarainviennin erittäin pakottavaan lisätilan tarpeeseen, piammiten olisi ryhdyttävä rakentamaan satamaa Sörnäsin niemekkeen itäosaan; että Vanhankaupunginlahden länsirantaan rakenteilla olevaa rautatietä olisi mikäli mahdollista joudutettava ja Vanhankaupunginlahden ruoppaus alotettava; että näihin tarkoituksiin sentähden olisi osotettava määrärahoja sekä että Santa- ja Busholmaan ehdotetuista rantasilloista Laivarannan pitentämistä herkeämättä saisi jatkaa, samoin kuin että tarpeellisen tilan hankkimiseksi hiilikaupalle Busholman pohjoisrantaan ehdotettua hiililaituria ryhdyttäisiin lähimmässä tulevaisuudessa rakentamaan. Jos Kaupunginvaltuusto hyväksyy edellä esitetyn ohjelman, pyytää Hallitus saada aikansa

tehdä esityksen niistä rahamääristä, mitkä aluksi tarvittaisiin töiden teettämiseen. Samalla pyytää Hallitus tässä yhteydessä huomauttaa, että kaikki kustannusarviot on sekä tarveaine- että työhinhintoihin nähden laadittu ennen nykyisen sodan alkamista vallitsevain yksikköhintain pohjalla.

Edellä kerrotuista ehdotuksista ovat aikaisemmin mainitut merenkulkuasiain tuntijat lausuneet mielensä ja kaikki olleet yksimielisiä siitä, että Vanhankaupunginlahden satamalaitos olisi rakennettava ehdotuksen B mukaan. Satamakaupunki Andstén on kuitenkin ollut sitä mieltä, että ehdotus Sumpparin ja Nihdin yhdistämisestä Vanhankaupunginlahden satamalaitokseen olisi toteutettava kohta päätettyjen Santa- ja Busholman laitosten valmistuttua ja Vanhankaupunginlahti siten saatettava siihen kuntoon, että syväkulkuisetkin laivat voivat sinne päästä. Santa- ja Busholman rakennuttamista yleiseksi kauppasatamaksi ei satamakaupunki sitä vastoin ole tahtonut puoltaa, koska Hietalahteen vievä väylä on mutkainen ja karinen, vaikka satamakaupunki onkin myöntänyt, että Santa- ja Busholmaan rakennettu satama olisi Vanhankaupunginlahden satamaa sopivampi talviliikenteelle.

Merikapteenit Laurent ja Mannelin taas ovat olleet sitä mieltä, että kaupungin satamia etusijassa olisi laajennettava käyttämällä hyväksi Santa- ja Busholman viereistä vesialuetta, koska sinne sijoitettu satama parhaiten voisi tyydyttää suurta laivaliikettä ja samalla olla talvisatamana. Satamakaupunki Andsténin Hietalahden väylää vastaan tekemiin muistutuksiin ei olisi pantava ratkaisevaa painoa, koska, paitsi Gråharan itäpuolista väylää, vastedes Melkön ja Rönnskärin välitse sekä Porkkalan editse kulkeva väylä on luonnollisin. Kaupungin itäisestä satama-alueesta voi ainoastaan Katajanokan rantaa käyttää talviliikenteen tarkoituksiin, kun taas Vanhankaupunginlahden satama olisi mahdollon talvisatamana. Sumppariin ja Nihtiin ehdotetut laitokset olisi sentähden rakennettava ainoastaan siinä tapauksessa että puutavaraliike sitä vaatii.

Tarkastaessaan yksityiskohtaisesti Santa- ja Busholmaan ehdotettuja satamalaitoksia ovat asiantuntijat puoltaneet rantasiltoja rakennettavaksi niin laajasti kuin piirustus osottaa sekä niinkään rakennettavaksi ehdotuksessa tarkoitettun sisemmän venesataman, minkä ohessa kapteeni Mannelin on lausunut, että Ruoholahden pohjoisranta olisi suunniteltava pienempään höyrylaivain, pursien ja kuunarien satamaksi.

Edellä lausutun johdosta ja viitaten Rakennuskonttorin asiasta antamaan lausuntoon pyytää Hallitus kunnioittaen ehdottaa, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

puutavarain vientisataman rakennettavaksi Sörnäsins niemekkeen itärantaan tämän oheisen ehdotuksen mukaisesti;

Vanhankaupunginlahden länsirannan järjestettäväksi

pääasiallisesti edellä mainitun vaihtopuolisen ehdotuksen B mukaisesti ja siitä johtuvat ruoppaustyöt mahdollisimman pian aloitettavaksi;

hyväksyä vastamainitussa ehdotuksessa esitetyn, Itäisen Viertotien ja Vanhankaupunginlahden välisen alueen tehdastonttijaoituksen ja hankkia vahvistuksen siitä johtuvalle kaupunginasemakaavan laajennukselle; sekä

Santa- ja Busholman ynnä Utterin ja niitä ympäröivät vesialueet rakennettavaksi vähitellen ja tarpeen mukaan yleiseksi kauppasatamaksi.

Lähetekirjat palautuvat tämän mukana.

G. Idström.

Oskar Möller.

HELSINGIN KAUPPIAITTEN

YHDISTYS.

Helsingissä,
15 p:nä huhtik. 1912.

Helsingin Kaupungin Valtuusmiehille.

N:o 5.

Tunnettu tosiasia on, että Helsingin kaupungilla maamme pääkaupunkina ja ensimmäisenä merisatamana on paljon hyviä edellytyksiä voidakseen saada sisämaan tuonti- ja vientiliikkeen yhä suuremmassa määrässä satamansa kautta kulkemaan ja siten kehityäkseen maamme suurimmaksi kauppakeskukseksi. Tämän saavuttamiseksi kumminkin ehdottomasti vaaditaan, että liikeolot, mikäli ne kaupungista riippuvat, sen puolesta laetaan ei ainoastaan yhtä mukaviksi, vaan vielä mukavammiksi kuin niissä satamakaupungeissa, jotka kilpailevat liikkeestä Helsingin kanssa, niin että jokainen ulkomaalaisenkin laivaaaja tietäisi Helsingin kautta olevan edullisinta ja mukavinta lähettää ja tuottaa tavaransa sekä kotimaiset ostajat myöskin tietävät Helsingin kautta saavansa mukavimmin ja halvimminkin tavaransa. Tällaisen tietoisuuden juurtuminen niin hyvin kotimaisiin kuin ulkomaisiin liikkeenharjoittajiin tulisi varmasti johtamaan liikettä tänne niiltäkin seuduilta, joista on jonkun verran lyhempiäkin matka pienempään kilpailevaan satamakaupunkiin.

Tällaisen aseman saavuttamiseksi ja turvaamiseksi vaadittavista liikeolojen parannuksista on satamaolojen järjestely ja parannus yksi tärkeimpiä, ei ainoastaan tuontia, vaan myös vientiä silmälläpitäen. Tällä alalla vallitsevista epäkohdista ovat tällä hetkellä kiireellisen korjauksen tarpeessa puutavarasatamaolomme, joita puutavaranlaivaaajat jo kauan aikaa ovat valittaneet monessa suhteessa aivan sietämättömiksi, varsinkin sen jälkeen kun samalla paikalla on ruvettu myös kivihiliä laivoista purkaamaan. Tästä on jo ollut seurauksena, että eräs suurimpia puutavaranlähettäjiä, joka ennen laivasi tavaransa kaupunkimme sataman kautta, viime kesänä lähetti suurimman osan vientiään toisen sataman kautta, huolimatta paljon pitemmästä rautatiematkasta sinne, ja toisiakin ruvennee pian seuraamaan esimerkkiä, ellei pikaista parannusta aikaansaada. On luonnollista, että puutavaran laivauksen siirtyminen täältä muualle tulisi tuottamaan, paitsi suoranaista työansion ja kaupungin liikenne- ja satamamaksujen vähennystä, myös kaupunkimme liikkeelle suurta vahinkoa, sillä rahtilaivojen satamassamme käynnin välttämättömiä ehtoja on, että täällä on riittävästi tuontirahdin ohella myös paluurahtia saatavissa. Jo nytkin ovat monet satamat, esim. Viipuri ja Kotka, tässä suhteessa meitä edullisemmassa asemassa, ja siitä onkin seurauksena, että huokeampien lastitavaroiden rahti on yllä mainittuihin satamiin huokeampi kuin Helsinkiin, ja onpa joskus oikein kiireel-

lisenä puutavarain lastausaikana aivan mahdotonta saada rahtilaivoja tuomaan tänne lastia ilman ylen kohtuutonta rahtipalkkaa. Tästä epäkohdasta on kaupunkimme lastitavarain tuontiliike jo nytkin saanut kärsiä, mutta melkein pä ehkäiseväksi tälle kaupalle tulisi se seikka, että maamme suurimman vientitavaran, puutavaran, laivaus satamamme kautta vielä pienenisi tai kokonaan lakkaisi.

Edellä esitetyn johdosta päätti yhdistys kokouksessaan viime kuun 23 p:nä, jossa kaupunkimme uudet satamasuunnitelmat kaupungininsinööri Idströmin ehdotelman mukaisina olivat toistamiseen käsiteltävinä, Herroilta kaupunginvaltuusmiehiltä kunnioittaen anoa,

että kaupunkimme satamaoloja järjestettäessä asetettaisiin ensimmäiselle sijalle puutavarasataman rakentaminen insinööri Idströmin suunnitelman mukaan Suviniemen itäpuolelle ja että sen rakentamista kiiruhdettaisiin niin paljon kuin mahdollista.

Helsingin Kauppiaitten Yhdistyksen puolesta :

Osk. Huttunen.

A. E. Lehto.

Liite II.

Ote pöytäkirjasta, joka tehtiin Helsingin Rahatoimikamarin kokouksessa heinäkuun 24 p:nä 1913.

60 §.

Sittenkun Rahatoimikamari kokouksessaan kuluvaan heinäkuun 1 päivänä pöytäkirjan 12 §:n kohdalla oli myöntänyt O. Y. Kolimport A. B. yhtiölle oikeuden kahden kuukauden irtisanomisen ehdolla käyttää kartassa lähemmin osotettuja Katajanokan kaakkoisosassa sijaitsevia alueita hiilivaraston paikkana, edellyttäen ettei Satamakonttorilla ollut tätä vastaan mitään muistuttamista, oli Satamakonttori nyttemmin antanut seuraavan kirjelmän asiasta:

HELSINGIN
SATAMAKONTTORI.

Heinäk. 19 p:nä 1913.

N:o 40.

Helsingin Rahatoimikamarille.

Palauttaen lähetekirjat pyydän Hiilentuonti Osakeyhtiön tekemän, erinäisten Katajanokan alueiden vuokraoikeutta koskevan anomuksen johdosta Kamarille kunnioittaen ilmoittaa, että myöntyminen tähän anomukseen niillä ehdoilla, mitkä mainitaan t. k. 15 p:nä laaditussa katselmuskirjassa, ei kohtaa estettä Satamakonttorin puolelta.

Oscar Wilh. Andstén.

Tässä yhteydessä esitti sihtööri kaksi toiminimi Victor Ekin Rahatoimikamariin antamaa kirjelmää:

Kun Rahatoimikamari ei katsonut olevan syytä myöntyä esillä olevaan toiminimi Victor Ekin anomukseen, annettaisiin siis mainitut alueet Hiilentuonti Osakeyhtiölle niillä ehdoilla, mitkä kuluvaan heinäkuun 17 päivänä tehdyn pöytäkirjan 12 §:n kohdalla mainitussa katselmuskirjassa luetellaan, sekä sitä paitsi sillä rajoituksella että, jos kaupunki tarvitsee jotakin litt. b:llä merkityn alueen osaa tarpeellisen tien avoinna pitämiseksi, vuokraajan on luovutettava tähän tarvittava alue kohtuullista vuokranhuojennusta vastaan. Tästä oli merkintä tehtävä Kamarin notariaattiluetteloon sekä pöytäkirjanote Hiilentuonti Osakeyhtiölle annettava.

Koska hiilivarastopaikkojen kysyntä näytti olevan erittäin suuri, katsoi Kamari tarpeelliseksi pöytäkirjanotteessa antaa kaupungin yleisten töiden Hallituksen toimeksi ottaa harkittavaksi ja ehdottaa paikkoja mainittuun tarkoitukseen, odottaen Kamari samalla lausuntoa siitä, miten tuollaisia alueita olisi vuokralle annettava.

HELSINGIN KAUPUNGIN

RAKENNUSKONTTORI.*Helsingissä.**huhtik. 4 p:nä 1916.**Helsingin kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.*

N:o 25.

Sittenkun allekirjoittanut vuonna 1912 Hallitukselle antamassaan selonteossa kaupungin satamaoloista oli huomauttanut välttämättömäksi kaupungin satamalaitosten suunnitelmanmukaista ja tarpeen vaatimaa laajentamista sekä asemapiirrosluonnoksessa osotanut, miten ja mihin paikkoihin rantasiltoja sopivimmin olisi rakennettava, antoi Helsingin Kauppiaitten Yhdistys Kaupunginvaltuustolle huhtikuun 15 päivänä edellä mainittua vuotta esityksen, jossa yhdistys ehdottaa, että satamalaitos puutavarain viennin tarpeita varten mahdollisimman pian rakennettaisiin Sörnäsien niemekkeen itärantaan edellä mainitun luonnoksen mukaisesti.

Hallitus, johon asia oli lausunnon saamiseksi lähetetty, antoi asian valmistelun Rakennuskonttorin toimeksi, ja pyytää Konttori, nyttemmin laadittuaan erinäiset vaihtopuoliset ehdotukset, kunnioittaen antaa seuraavan selonteon niistä näkökohdista, jotka ovat olleet määräävinä ehdotuksia laadittaessa.

Sörnäsien niemekettä ja sen etelärantaan rakennettuja laitureja käytettiin viime vuosiin asti miltei yksinomaan puutavarain viennin tarpeisiin. Vajaata kymmenenkunta vuotta takaperin alkoi kuitenkin valtionrautateiden suuri kivihiihentuonti, ja kun Sörnäsien satama tarjosi siinä kohden erinäisiä etuja, ruvettiin sitä useimmissa tapauksissa käyttämään mainitun tavaran purkauspaikkana. Kun tähän vielä tuli lisäksi, että kaupungin teknillisillä laitoksilla, jotka sillä välin oli rakennettu varsinaisen satama-alueen länsipuolelle, alussa ei ollut käytettävänä omia purkauslaitureja ja niiden siten oli pakko saapuneiden hiilimäärien purkauspaikkoina käyttää puutavaraliikettä varten tarkoitettuja laitureja, tekivät puutavarain viennin harjoittajat erinäisiä oikeutettuja muistutuksia, koska tila Sörnäsien satamassa ei voinut yhtäaikaa tyydyttää sekä viennin että tuonnin tarpeita ja koska Sörnäsiin varastoonpantujen maastavietävien puutavarain laatu pilaantui, sen johdosta että niihin tarttui hiilenpurkauksessa syntynyttä tomua.

Nämä seikat huomioon ottaen ja kun edellä mainittua kivihiihien paljottaistuontia ei voitu Sörnäsistä poistaa, heräsi aivan luonnollisesti ajatus, että Sörnäsien niemekkeen itäranta järjestettäisiin yksinomaan käytettäväksi puutavaraliikkeen tarpeisiin. Mutta kun kysymystä purkauspaikkojen laittamisesta kappaletavaroita ja eräitä paljottaistavaroita varten samaan aikaan käsiteltiin, ja ehdotus tehtiin Sumpparin ja Nihdin käyttämisestä mainittuun tarkoitukseen, ei kysymystä vientisataman rakentamisesta Sörnäsien

itäisen niemekkeen vierelle katsottu tarvitsevan kytkeä Vanhankaupunginlahden ja sen länsirannan käyttämistä koskevaan ehdotukseen. Olot ovat kuitenkin nyttemmin kehittyneet jonkin verran toisin kuin vuonna 1912 edellytettiin. Siitä lähtien on nimittäin Santa- ja Busholman laiturirakennusten huomattavia osia valmistunut, ja näyttää siltä kuin ei olisi syytä hajoittaa varsinaista tuontiliikettä useampaan kohtaan kuin Eteläsatamaan ja Hietalahdensatamaan sekä että, jos lisää laituritilaa tarvitaan, laajennuksia olisi toimeenpantava viimeksi mainitulla alueella, mikä näyttääkin käyvän vaikeuksitta päinsä. Näin ollen olisi liian aikaista ajatella tuontisataman rakentamista Sumpparin ja Nihdin vierelle, jota vastoin kysymys Vanhankaupunginlahden vastaisesta käyttämisestä on ehdottomasti ratkaistava puutavarain vientisataman rakentamista Sörnäsien itäisen niemekkeen vierelle tarkoittavan ehdotuksen yhteydessä, koska muuten vastaiset kehitysmahdollisuudet voivat vaikeutua. Toinen seikka, joka niinkään vaatii ratkaisua Vanhankaupunginlahden käyttämiseen nähden, on, että kaupungilla on tekeillä rautatieraide Sörnäsien niemekkeeltä pitkin lahden länsirantaa kuritushuoneen alueelle ja että siis täytyy olla olemassa suunnitelma tämän raiteen pikaiseksi jatkamiseksi niihin Guntähden paikkoihin, jotka vastedes aiotaan käyttää teollisuuden tarpeisiin.

Esittämistään syistä on Rakennuskonttori sentähden katsonut olevan laatiminen tämän oheiset vaihtopuoliset ehdotukset Sörnäsien itäisen niemekkeen ja Vanhankaupunginlahden järjestämiseksi koettaakseen siten samalla selvittää, mitä mahdollisuuksia on viimeksi mainitun alueen käyttämiseen kaupan, merenkulun ja teollisuuden tarpeisiin.

Edellä mainittujen, tämän oheisten ehdotusten laatimisessa on otettu huomioon seuraavia näkökohtia:

Sörnäsien niemekkeen itäosaa erottaa osin korkea mäki, osin Sörnäsien satama-alue niemekkeen itä- ja länsiosista. Kuorma- ja purkausliikettä niemekkeen itäosassa voisi siis toimittaa ilman että siihen vaikuttaisi paljoittaistavarain, esim. kivihiilien, tuonti Sörnäsien sataman nykyiseen osaan, joten niemekkeen itäosa tarjoaa huomattavia edellytyksiä eristetyn puutavarasataman perustamiselle. Mutta ei paikan erillisyyksin riitä osottamaan sen sopivaisuutta mainitunlaatuiseen tavaraliikkeen paikaksi. Tähän vaaditaan lisäksi, että tarjona on riittävästi tilaa niitä puutavaravarastoja varten, joita rautateitse tuodaan lastauspaikalle laivattaviksi, sekä että on mahdollisuutta laitureihin kytkeä mainittava määrä syväkulkuisia aluksia sekä proomuja.

Näiden vaatimusten täyttämiseksi on Konttori ajatellut, että alue emäradasta viuhkan tapaan haarautuvilla rautatieraideilla jaettaisiin moniaisiin kortteleihin, joita käytettäisiin puutavarain varastopaikkoina. Nämä korttelit käsittävät kaikkiaan 50,000 neliömetrin pinta-alan ja niiden laajuutta määrättäessä on otettu huomioon, että puutavarain tulee sijaita niin likellä rautatieraidetta kuin suinkin lastaus- ja purkauskulujen vähentämiseksi. Kun mainitulla alalla on tilaa noin 20,000 standertille puutavaraa ja vuotuinen maastavienti tuskin on noussut 35,000 standerttia enemmän, riittänee tilaa moniksi ajoiksi, varsinkin kun valtionrautateiden alueella Sörnäsissä olevia tähänastisia varastopaikkoja edelleen saataneen käyttää tähän tarkoitukseen.

Varastotilaa on alueella siis tarjona riittävästi, mutta jotta satama olisi käyttökel-

poinen, täytyy lisäksi olla niin laajoja laiturilaitteita, että monta laivaa voi lastata yhtä aikaa. Kun kuitenkin vesialue on verraten ahdas ja varastopaikat olisivat keskitettyinä varsin lyhyen rantakaistaleen varrelle, missä veden syvyys nopeasti vähenee pohjoista kohti, on Konttori luullut löytäneensä esillä olevassa tapauksessa parhaan ratkaisun ehdottamalla rakennettavaksi neljä rannasta ulkonevaa laivasiltaa, joten vesialue jakautuisi yhtä moneen altaaseen. Näihin laitureihin, jotka on ehdotettu teetetäväksi 65 metrin pituisiksi ja 16 metrin levyisiksi paalusilloiksi, voitaisiin kytkeä 7 isoa alusta yhtä aikaa, jota paitsi proomuja voitaisiin kytkeä laiturien väliseen maakiinnikkeeseen. Puutavarain kuljettamiseksi laivain vierelle rakennettaisiin laitureille rautatieraitteet lähteviksi varastopaikkojen väliin ehdotetuista raiteista, joten tavarat voisi purkaa rautatievaunusta suoraan alukseen.

Laturien vierellä tulee Konttorin mielestä olla 7.5 metrin syvyinen vesi eli toisin sanoen sama vesisyvyys kuin Nihdin ja Sinivuorenmaan välisessä Sörnäsän väylässä. Vastamainitun vaatimuksen täyttämiseksi täytyisi kuitenkin varsin laajaperäistä ruoppausta toimittaa vastaisten laiturien paikalla sekä niiden edustalla, jota paitsi tämä syventäminen vaatii rakentamaan verraten kalliita, lujasti perustettuja rantasiltoja rantaviivaan laiturien maakiinnikkeiden väliin, ollen nämä rantasillat tarpeen niiden takana olevan maan tukemiseksi, koska se muutoin pohjan pehmeän laadun johdosta työntyisi ruoppauksen aikaansaamaan syvennykseen.

Ehdotettu laitos käsittäisi siis:

- 50,000 m² varastoalaa puutavaroita varten;
- 4,350 m rautatieraidetta puutavarain kuljettamiseksi aluksiin;
- 450 „ laituritilaa syväkulkuisia aluksia varten;
- 360 „ laituritilaa proomuja varten; sekä
- 7.5 „ syvän ja noin 100,000 m² laajuisen satama-altaan.

Näistä töistä on laskettu olevan kustannuksia:

- 746,600 markkaa varastopaikkain louhinta- ja tasoitustöistä sekä proomulaturien takana toimitettavista täytetöistä;
- 135,500 markkaa rautatieraitteista ja vaihteista;
- 195,000 „ syväkulkuisien alusten puulaitureista;
- 698,800 „ laiturien maakiinnikkeiden välisistä arkkulaitureista; sekä
- 100,000 „ satama-alueen syventämisestä.

Laitos olisi siis aikaansaataavissa 1,875,900 markalla, edellyttäen että laiturit rakennetaan puusta ja rantalaituri kivistä arkkuperustukselle sekä että alueen koillisosan keskustassa sijaitsevaa n. s. Englantilaiskalliota ei poisteta, siitä työstä kun yksin olisi kustannuksia 600,000 markkaa. Jos vastamainittu summa otetaan lukuun ja erinäisiin arvaamattomiin töihin lisäksi varataan 224,100 markkaa, nousisivat töiden kokonaiskustannukset 2,700,000 markkaan.

Käsityksen saamiseksi ehdotetun sataman kyvystä tyydyttää liikenteen tarpeita mainittakoon, että suunniteltujen laiturien vierellä voidaan kunkin purjehduskauden kuluessa lastata vähintään 56,000 standerttia puutavaraa, edellyttäen lastauspäiviä olevan

ainoastaan 100 ja kuhunkin alukseen päivittäin lastattavan 80 standerttia. Jos työtä jonkin verran joudutetaan, voi laitos siis tyydyttää kahta vertaa suurempaa puutavarainvientiä kuin mitä Helsinki tähän asti on välittänyt. Kuitenkin ja kun kehitys voi käydä tuntuvasti nopeammin kuin herkkämielisimmätäkään laskelmat osottavat, on näyttänyt oikeimmalta, ettei puheena olevan liikenteen tarvitsemaa tilaa rajoiteta ainoastaan tässä edellä mainittuihin alueisiin, vaan on Konttori laatiessaan molempia vaihtopuolisia ehdotuksia Vanhankaupunginlahden länsirannan järjestämiseksi, jotka ehdotukset on laadittu samalla kun on suunniteltu puutavarasataman rakentamista Sörnäsän niemekkeen itäosan vierelle, ottanut huomioon tarpeellisuuden varata riittävää tilaa vastamainitun sataman laajentamiseen pohjoista kohti.

Kumpaisenkin vastamainitun vaihtopuolisen ehdotuksen mukaan, jotka on laadittu pitäen silmällä erilaisia näkökohtia Vanhankaupunginlahden lopulliseen käyttämiseen nähden, jäisi nimittäin Verkkosaarien viereinen vesialue toistaiseksi käyttämättä, eli oikeammin, se varattaisiin erikoiseen tarkoitukseen. Verkkosaaria sekä niiden viereistä Sörnäsän niemekkeen tiluksen N:o 20 b aluetta Litt. A ja B on nimittäin jo vuosikymmeniä käytetty sahanpaikkana, ja paikan nykyinen haltija, Sörnäsän Puuseppä Osakeyhtiö, joka on käyttänyt melko paljon pääomaa laitoksen laajentamiseen ja uudenaikaistuttamiseen, on Kaupunginvaltuustolta anonut pitennettyä hallintaoikeutta vastamainittuihin alueisiin, samalla kuitenkin huomauttaen, että sahaliikkeen jatkaminen siellä voi tulla kysymykseen ainoastaan siinä tapauksessa, että Verkkosaarien ja rannan välisen alueen saa, niinkuin tähänkin asti, käyttää „tukkimakasiinina“. Osakeyhtiön harjoittaman liikkeen laajuuteen nähden sekä siihen katsoen, että tämä liike on Helsingin suurimpia puutavaralanlähettäjiä, puolsi Hallitus kirjeessä tammikuun 14 päivältä 1916 osakeyhtiön anomusta ja ehdotti, että vuokrakausi erinäisin ehdoin pitennettäisiin 1939 vuoden loppuun. Verkkosaarien viereinen vesialue ja pohjoisessa lähimpänä ehdotettua vientisatamaa sijaitsevat ranta-alueet voidaan siis vastedes käyttää vientisataman laajentamiseen, ellei nimittäin silloin ole aihetta ylläpitää Sörnäsän Puuseppä Osakeyhtiön harjoittamaa liikettä. Mutta niinkin ollen on kuitenkin vientisataman laajentaminen ajateltavissa käyttämällä siihen osaa tukkimakasiinin paikaksi varattua vesialuetta. Sillä mainittu alue on niin laaja, että käy nyt ehdotettujen laituriensa lisäksi rakennuttaminen ainakin kaksi uutta käyttökelpoista laituria tarvitsematta saattaa osakeyhtiön toimintaa uhanalaiseksi, varsinkin kun yhtiölle tarpeen vaatiessa voidaan antaa lisätilaa pohjoisempaa. Jos taas Sörnäsän niemekkeellä syntyisi puutavarain varastotilan puutetta, voisi tähän tarkoitukseen käyttää Brändön raitiotielaiturin pohjoispuolelle ehdotetun korttelin N:o 275.

Jos Verkkosaarien takana oleva vesialue edellä mainitulla tavalla käytetään, esiintyy vastattavaksi kysymys, miten muita Vanhankaupunginlahden itärannan osia on käytettävä. Ensimmäisenä esiintyy vastattavaksi kysymys: onko Vanhankaupunginlahtea käytettävä isonlaisen, yleisen satamalaitoksen paikaksi vai ainoastaan paikallisten tarpeiden tyydyttämiseen? Vastauksen saamiseksi tähän kysymykseen on Konttori, niinkuin edellä mainittiin, laatinut kaksi vaihtopuolista ehdotusta. Mutta ennenkuin Konttori käy seikkaperäisesti tekemään selkoa näistä ehdotuksista, lienee esitettävä seuraavat yleiset näkökohdat.

Vanhankaupunginlahdessa on tarjona melko laaja vesialue, joka on hyvin suojattu tuulilta ja aallokolta sekä rajoittuu lännessä melko laajoihin kaupungille kuuluihin alueisiin, joita toistaiseksi ei ole mainittavasti käytetty. On siis olemassa erityisiä edellytyksiä lahden järjestämiseksi laajemmassa tai suppeammassa mitassa merenkulun tarpeisiin käytettäväksi. Mutta toiselta puolen on huomattava, että sikäläinen vedensyvyys on verraten vähäpätöinen, keskimäärin 2 metriä, että pohjamuodostus on erittäin epäedullinen, pohjakerroksina kun on pehmeää liejua ja savea yli 20 metrin syvään, sekä vihdoin että lahteen Sörnäsän niemekkeen vieritse vievä väylä on ahdas ja vaikeakulkuinen. Jos lisäksi otetaan huomioon, että Aktiebolaget Brändö Villastad yhtiö kenties oikeutetaan Sörnäsän ja Brändön saaren välille rakennuttamaan kiinteä silta, jossa olisi kääntösilta laivaliikettä varten, käy epäileminen, onko Vanhankaupunginlahti käytännössä sopiva niin suuren merenkulun tarpeisiin kuin mille siinä laajuutensa puolesta muuten olisi tilaa. Ja vielä suurempaa epäilystä tässä kohden syntyy, jos lähemältä tarkastetaan, mitä edellytyksiä on olemassa rannan ja sen takana olevan manteeen käyttämiseen kauppa- ja merenkulikutarkoituksiin.

Ranta ja kohta ehdotetun puutavarasataman pohjoispuolella sijaitseva alue on nimittäin, niinkuin edellä huomautettiin, jo käytetty erikoiseen tarkoitukseen, toisin sanoen puutavaravarastojen ja sahaliikkeen paikaksi. Välttömästi tähän alueeseen rajoittuu Sörnäsän Panimo-osakeyhtiön vuokraama alue, jonka nykyinen käyttötapa ei vaadi erikoisen kalliita satamalaitoksia, ja vaatii niitä vieläkin vähemmän, jos se, niinkuin vastaisuudessa on aikomus, käytetään kunnan teurastamon laajennustarpeisiin. Lisäksi on huomattava, että vastamainittujen alueiden luoteispuolella ja niitä erottavana Itäisestä Viertotiestä ulottuu valtion omistaman kuritushuoneen alue sanotulta Viertotieltä rantaan asti, vaikeuttaen vastaisen satamalaitoksen tehokasta käyttämistä yleisen merenkulun tarpeisiin. Ehdotetun puutavarasataman pohjoisrajalta Vantaanjoen suulle asti rajoittaa siis koko rantakaistaletta noin puoliväliin asti ranta-alue, missä ei ole tilaisuutta yleisen kauppasataman eikä siihen kuuluvien tavarasuojien y. m. rakennuttamiseen. Ja kun ranta-alueen jäljellä oleva, Vantaanjoen ja Vanhankaupungin puoleinen osa luultavasti tulee aikansa käytettäväksi teollisuuden tarpeisiin, ei tämäkään tarkoitus vaadi yleistä merenkulkua varten aiottuja laitoksia, vaan ehkä ainoastaan teollisuuden erikoistarpeita tyydyttäviä laitteita. Nämä seikat huomioon ottaen ja kun Itäisen Viertotien länsipuoliset alueet luultavasti käytetään tavalliseen asutukseen, näyttää siltä, kuin Vanhankaupunginlahti ei olisi oikea paikka suurelle yleiselle kauppasatamalle, vaan että sitä pikemmin olisi käytettävä paikallistarpeisiin.

Kun kuitenkin tästä voi olla eri mieltä, on Konttori laatimalla edellä mainitut vaihtopuoliset ehdotukset koettanut selvittää, minkä verran kustannuksia kumpaisessakin tapauksessa olisi odotettavana.

Edellä mainitut kustannusarviot perustuvat seuraaviin edellytyksiin:

Ehdotus A. Vanhankaupunginlahden länsirantaa Vantaanjoen suulta Isoon Verkko-saareen asti rajoittaisi kivilaituri, joka sijaitsisi 20—300 metrin päässä nykyisestä rantaviivasta. Jottei kuitenkaan tämän johdosta tarvitsisi teettää ylen suuria täytetöitä,

on joen suun ja Kyläsaaren välinen osa suunniteltu kaartuvaksi mannerta kohti, jota paitsi rantasilta vastamainitun saaren eteläpuolella polvekkeen tekemällä on suunnattu niin likelle rantaa, että on jäänyt ainoastaan tavaravajoille ja rautatieraiteille tarpeellinen tila. Alueelle tarvittaisiin siitä huolimatta kokonaista 2,300,000 m³ täyteainetta. Rantasilta, jonka pituus olisi 2,500 metriä, rakennettaisiin kiviengermille sijoitetuille upotusarkuille, niin että, sittenkun pehmeät pohjakerrokset on ruoppaamalla poistettu, kiviengermät ulottuisivat kiinteään pohjaan asti. Lähinnä laiturilinjaa sijaitseva täytetty alue on ehdotettu käytettäväksi tavarasuojain paikaksi, ja taas loitommaksi rakennettaisiin teollisuuslaitoksia sekä isonlainen järjestelyratapiha. Ehdotetut rautatieraiteet haaraantuisivat pääradasta, joka yhtyisi emärataan joko Oulunkylän tai mieluummin Malmin kohdalla. Jotta syväkulkuisetkin laivat voisivat käyttää rantasiltoja, ehdotetaan vesialue laiturien viereltä 150—400 metrin leveydeltä ruopattavaksi 7.0 m syväksi, joten ruoppaamalla olisi poistettava 5,000,000 m³. Muuten mainittakoon, että ennen kiviengermän rakentamista arkkujen alle on poistettava noin 2,600,000 m³ lietettä ja savea sekä että mainittua pengermää varten tarvitaan noin 840,000 m³ kiveä. Ruoppaamalla poistettavat maamäärät ovat siis lähes kolme kertaa suuremmat kuin mitä täytealueelle tarvitaan. Mutta kun ei ole ajateltavissa, että rantasilan takana olevan alueen täyteeksi käytettäisiin ainoastaan pehmeää ruoppamutaa, joka tarvitsee vuosia, jopa vuosikymmeniä riittävästi tiivistyäkseen, voitaneen mainittua ainetta ainoastaan osittain käyttää puheena olevaan tarkoitukseen.

Kokonaiskustannusten, joihin myös on luettu noin 20,500 metriä rautatieraidetta sekä noin 250,000 m² laajuisen katu- ja tiepinnan tasoitus ja sorastaminen, on laskettu nousevan 13,300,000 markkaan.

Laitoksessa olisi käytettävänä:

- 2,500 m rantasiltaa 7 m syvän veden vierellä;
- 170 „ paalulaituria;
- 9,200 m² asema-alueita;
- 21,300 m rautatieraidetta;
- 44,100 m² tavarasuojia-alueita;
- 17,000 „ varasto- ja makasiinitontteja;
- 327,100 „ tehdastontteja, niistä
- 170,000 „ täytetyllä vesialueella; sekä
- 317,700 „ katuja, teitä, avonaisia paikkoja ja laiturialoja.

Edellä kerrottuun verraten on vaihtopuolinen *ehdotus B* varsin vaatimaton.

Tämän ehdotuksen mukaan rantaa täyttämällä ainoastaan suoristettaisiin niin, että kutakuinkin tasainen viiva syntyisi kohta sen rautatieraiteen edustalle, mikä esillä olevassakin tapauksessa on ehdotettu johdettavaksi Sörnäsän niemekkeeltä luoteeseen joko Oulunkylään tai Malmille. Siten saatua uutta rantalinjaa ei ole aikomus käyttää laiturina, ei ainakaan isommille aluksille, vaan laitettaisiin näille kytkypaikat tuonne tänne rakennettuihin rannasta pistäviin laitureihin, joiden viereltä vesi olisi ruopattu riittävän syväksi. Semmoisia siltoja on ehdotettu aluksi rakennettavaksi ainoastaan kolmeen kohtaan, nimit-

täin yksi 160 metriä pitkä Brändönkadun jatkukseen niitä tehtaita varten, joita tulee rakennettavaksi kunnan teurastamon läheisyyteen, toinen Kyläsaaren eteläosan vierelle niitä laitoksia varten, joita ehkä syntyy Hermannin pohjoispuolella ja Toukolan vierellä sijaitseville tonteille, sekä kolmas kohta Bokvillan nimisen huvilan pohjoispuolella sijaitsevan niemekkeen vierelle. Jos syväkulkuisille aluksille vastedes tarvitaan laajempaa kytkytalaa, käy laiturien lukua lisääminen teettämällä niitä sopiviin paikkoihin. Suurimmat täytetyöt tulisivat tämän ehdotuksen mukaan teetettäväksi Kyläsaaren ja rannan välillä, joten saataisiin huomattavia alueita käytettäväksi varasto- ja teollisuustarkoituksiin. Bokvillan nimisen huvilan viereisen niemekkeen pohjoispuolinen lahtikin on ehdotettu täytettäväksi ja sitten käytettäväksi tehdastonteiksi. Jos sen lisäksi tarvittaisiin tilaa ruopan tai semmoisen kaatopaikaksi, on Konttori ajatellut tähän tarkoitukseen käytettäväksi Kyläsaaren täytealueen pohjoispuolella sijaitsevaa vesialuetta, jota sittemmin tarpeen vaatiessa voitaisiin käyttää tehdasalueen laajentamiseen.

Ehdotetut laitteet rakennuttamalla saataisiin:

- 540 m laituria syväkulkuisille aluksille;
- 350 „ „ matalakulkuisille „ (Bokvillanin vierellä);
- 9,500 „ rautatieraidetta (siitä 6,500 m pääraidetta);
- 209,100 m² laiturialaa, katuja, teitä, avonaisia paikkoja ja asema-alueita;
- 290,400 „ tehdastontteja täytealueen ja I. Viertotien välirajalla (niistä noin 177,500 m² kiinteällä pohjalla).

Kustannuksia olisi:

- 160,000 markkaa Brändönkadun pistolaiturista;
- 134,000 „ Kyläsaaren „
- 134,000 „ Bokvillanin „
- 68,000 „ rantareunustuksesta;
- 365,000 „ rautatieraitteista vaihteineen;
- 780,000 „ - pistolaiturien viereisten vesialueiden ja väyläin ruoppaamisesta 3—7 metriä syviksi;
- 776,000 „ kaduntasoituksesta;
- 156,000 „ laskujohdoista;
- 1,100,000 „ täytteen vastaanottamisesta ja tasoittamisesta;
- 355,000 „ erinäisistä töistä,

eli yhteensä 4,028,000 markkaa.

Vertaillen molempia edellä kerrottuja vaihtopuolisia ehdotuksia toisiinsa havaitsee pääasiallisen erotuksen niiden välillä olevan siinä, että varsinkin rantasiltain pituus, mutta myös tehdastonttien paikoiksi varattu pinta-ala on tuntuvasti suurempi A:n kuin B:n mukaan. Jos kuitenkin ottaa huomioon, että ehdotuksen A mukaisten rantasiltain täytyy olla pääasiallisilta osiltaan valmiina, ennenkuin niistä voi olla mainittavaa hyötyä, sekä että suurin osa saman ehdotuksen mukaisesta tehdastonttien alasta on sen varassa, milloin vesialue täytetään, käynee selville, että tämän ehdotuksen toteuttaminen viivyyttäisi Vanhankaupunginlahden länsirannan käyttämistä tarkoitukseensa, nimittäin

sen luovuttamista tehdastonteiksi. Sillä eihän ole luultavaa, että tehdaslaitoksia sinne voitaisiin rakentaa, ennenkuin on jonkinlaisia takeita siitä, että kohdakkoin rakennetaan rautatieraitteet sekä tarpeelliset, vaikkapa yksinkertaisetkin laiturit. Ja kun siihen tässä tapauksessa menisi vuosikausia, ellei vuosikymmeniä, ei tuollaisia takeita voitane antaa. Aivan toiseksi sitä vastoin muuttuu asianlaita, jos ehdotus B pannaan puheena olevain alueiden järjestämisen pohjaksi. Rantain järjestely voi nimittäin alkaa miltei mistä kohdasta tahansa, pääraide ei ole kalliiden rantasiltain eikä niiden perustamisen varassa, ja paalusiltoja käy rakentaminen mihin sopivimmalta näyttää sekä niin laajasti kuin tarve kulloinkin vaatii. Niinikään voi tarpeellisen ruoppauksen laajuuden sovittaa kulloinkin tarpeen mukaan eikä sitä tarvitse heti toimittaa täyteen syvyyteen, mikä olisi välttämätöntä, jos sinne rakennettaisiin kalliita rantasiltoja yleistä merenkulkua varten.

Vaikka voikin syntyä epätietoisuutta siitä, onko Vanhankaupunginlahtea käytettävä yleisen merenkulun tarpeisiin vai ei, ei kuitenkaan pitäisi olla epäilystä siitä, että tähän tarkoitukseen tarpeellisia laitoksia ei ole heti rakennettava ja että sentähden olisi oikeampaa aluksi järjestää sikäläiset olot semmoisen vaatimattoman suunnitelman mukaan, joka soisi mahdollisuuden mainittavia muutoksia tekemättä laajentaa sen kalliimmaksi laitokseksi, jos liikenteen kehitys näyttäisi sitä vaativan.

Näihin seikkoihin nähden ja kun vaihtopuolinen ehdotus B on laadittu viimeksi mainittua näkökohtaa silmällä pitäen, pyytää Rakenn skonttori puoltaa sitä Hallituksen toteutettavaksi.

Lopuksi lienee huomautettava, että molemmista tässä puheena olevista vaihtopuolisista ehdotuksista käyvät selville ne erilaatuiset satamalaitokset, jotka ovat ajateltavissa Vanhankaupunginlahteen rakennettaviksi, sekä myös Itäisen Viertotien ja rantaviivan välisen alueen jaoitus tehdastonteiksi. Niiden alain laajuuteen nähden, mitkä täten saataisiin käytettäväksi teollisuustarkoituksiin, pyytää Konttori viitata eri ehdotuksista annetun selonteon yhteydessä mainittuihin numerotietoihin. Näiden täydentämiseksi kuitenkin lienee mainittava, että

Korttelista	N:o	706	on	annettu	3,600	m ²	vuokralle	1940	vuoden	loppuun
"	"	706	"	"	1,800	"	"	1921	"	"
"	"	706	"	"	4,900	"	"	1920	"	"
"	"	707	"	"	2,600	"	"	1920	"	"
"	"	707	"	"	5,500	"	"	1922	"	"
"	"	708	"	"	20,400	"	"	1922	"	"
"	"	709	"	"	9,900	"	"	1940	"	"
"	"	710	"	"	12,520	"	"	1940	"	"
"	"	711	"	"	3,100	"	"	1940	"	"
"	"	711	"	"	5,600	"	"	1925	"	"
"	"	712	"	"	350	"	"	1940	"	"
"	"	712	"	"	3,000	"	"	1925	"	"
"	"	713	"	"	10,500	"	"	1925	"	"

Korttelista	N:o	714	on	annettu	3,600	m ²	vuokralle	1925	vuoden	loppuun
"	"	715	"	"	11,560	"	"	1925	"	"
"	"	716	"	"	7,440	"	"	1923	"	"
eli yhteensä 106,370 m ²										

Kooten edellä sanotun ja oheenpannun Valmisteluvaliokunnan lähetteen huhtikuun 15 päivältä 1912 ynnä edellä mainitun Helsingin Kauppiaitten Yhdistyksen kirjeen sekä Rahatoimikamarin määräyksen maaliskuun 20 päivältä 1916, samoin kuin vastamainitun yhdistyksen kirjeen lokakuun 27 päivältä 1915 uusien alueiden järjestämisestä teollisuuden tarpeisiin, pyytää Konttori kunnioittaen ehdottaa, että Hallitus tekisi Rahatoimikamarille esityksen:

että puutavarain vientisatama rakennettaisiin Sörnäsän niemekkeen itärantaan tämän oheisen ehdotuksen mukaisesti;

että Vanhankaupunginlahtea toistaiseksi ei osotettaisi yleisen kauppasataman paikaksi, vaan käytettäisiin ainoastaan paikallistarpeisiin;

että Vanhankaupunginlahden länsiranta sentähden järjestettäisiin pääasiallisesti vaihtupuolisen ehdotuksen B:n mukaisesti;

että Itäisen Viertotien ja vastamainitun lahden välisen alueen tehdastonttijaoitus hyväksyttäisiin;

että esitys mainitun asemakaavajaoituksen vahvistamisesta tehtäisiin asianomaiselle viranomaiselle; sekä

että tarpeellinen määräraha aikaansaamiseksi.

Erinäiset, eri ehdotuksiin kuuluvat kustannusarviot pannaan tämän oheen.

HELSINGIN KAUPUNGIN
RAKENNUSKONTTORI.

Kesäk. 6 p:nä 1916.

N:o 40.

Helsingin kaupungin yleisten töiden Hallitukselle.

Hallitukselle osotetussa kirjelmässä huhtikuun 4 päivältä kuluvaan vuoteen on Rakennuskonttori kysymyksestä, joka koskee uusien rantasiltojen ja satamain rakentamista kaupan ja merenkulun tarpeisiin käytettäväksi, ilmoittanut puolestaan olevansa sitä mieltä, että Vanhankaupunginlahti ei sovellu tähän tarkoitukseen ja että, vaikka mainitun esityksen oheen on pantu ehdotus rantasiltojen teettämiseksi lahden länsirantaan syväkulkuisia aluksia varten, varsinaisen suuren kauppasataman paikaksi kuitenkin olisi osotettava jokin toinen vesialue.

Koettaakseen selvittää tätä kysymystä ja samalla täyttää Hallituksen Rakennuskonttorille antamaa tehtävää ehdottaa uusia hiilivarastopaikkoja, josta asiasta Rahatöimikamari heinäkuun 24 päivänä 1913 tehdyn pöytäkirjan 60 §:n otteessa on vaatinut Hallituksen lausuntoa, pyytää allekirjoittanut kunnioittaen lausua seuraavaa:

Muistutukset, joita edellä mainitussa kirjelmässä esitetään sitä ehdotusta vastaan, että Vanhankaupunginlahtea käytettäisiin edellä puheena olleeseen tarkoitukseen, koskevat sen epäsuotuisaa pohjamuodostusta ja varsinkin sitä, että on mahdoton kalliita louhintatöitä Sumpparin ja Sinivuorenmaan välisessä salmessa teettämättä aikaan saada väylää laivoille, joiden tarvitsema vedensyvyys on 7.0 metriä suurempi. Sitä paitsi huomautetaan, että Vanhankaupunginlahdelle viimeksi mainitusta salmesta sekä edelleen Sörnäsintäisen niemekkeen editse vievä väylä on vaikeakulkuinen, varsinkin siinä tapauksessa että Aktiebolaget Brändö Villastad oikeutetaan rakennuttamaan aikomansa silta Brändön saaren ja Sörnäsintäisen niemekkeen välille. Niinikään sijaitsee Vanhankaupunginlahti liian loitolla Helsingin liikekeskustasta, jotta se toistaiseksi voisi tulla kysymykseen semmoisen sataman paikkana, jonka rakennuttaminen olisi lähimmässä tulevaisuudessa aloitettava.

Pohjoissatamassa sijaitsevain Sumpparin ja Nihdin saarien käyttäminen puheena olevaan tarkoitukseen olisi, niinkuin allekirjoittanut on aikaisemmin eräässä toisessa yhteydessä ehdottanut, ehkä oikeampaa, jos niiden viereinen vesialue olisi avarampi ja selvitetty olisi, että näitä saaria vastedes ei tarvita niillä ennestään olevain laitosten täydentämiseen eikä edellä mainitussa huhtikuun 4:nä päivätyssä kirjeessä ehdotettujen satamalaitosten paikaksi. Lisäksi on otettava huomioon, että laitoksia Sumppariin ja Nihtiin ei käy ajattelemisen, ennenkuin Sörnäsintäisen ratapiha on kokonaan uudesti rakennettu, jotta käy mahdolliseksi kyllin lukuisilla raiteilla yhdistää nämä laitokset maamme rautatieverkkoon.

Vastamainitut seikat näyttävät niin painavilta että ajatusta, Pohjoissataman pikaisesta käyttämisestä isonlaisen satamalaitoksen paikaksi ei voitane toteuttaa.

Eteläsatamassa, kaupungin parhaassa ja erittäin edullisesti sijaitsevassa pääsatamassa, ei valitettavasti ole riittävää tilaa eikä muitakaan edellytyksiä sanottavammille vastaisille laajennuksille. Sillä paitsi että se ainoa paikka, mihin lisärakennuksia voisi tulla kysymykseen, nimittäin Katajanokka, rajoittuu vesialueeseen, jonka pohjamuodostus on erittäin epäedullinen — 30 metriä ja enemmänkin kiinteään pohjaan — ovat laajentamismahdollisuudet sangen rajoitetut, syystä että Katajanokan itäosa ei ole kaupungin käytettävissä.

Kun sentähden ei ole mahdollista, edullisesti teettää uusia laituri- ja satamalaitoksia kaupungin itäiselle vesialueelle, ei ole muuta neuvoksi kuin koettaa tähän tarkoitukseen käyttää läntisiä vesialueita. Ja nämä onneksi tarjoavatkin sangen huomattavia etuja mainitussa kohden.

Santa- ja Busholmaan jo alulle pantu satamalaitos rajoittuu nimittäin sekä etelässä että lännessä vesialueisiin, missä on tilaa alkuaan hyväksytyyn suunnitelman runsaalle laajentamiselle. Siellä viime talvena toimitetut tutkimukset nimittäin osottavat, että pohjamuodostus on edullisin mitä ylipäänsä kaupungin lähistössä on tavattavana, kiinteä pohja kun on keskimäärin 15 metriä vedenpinnan alla ja ainoastaan yksityisissä kohdissa 20 metriä syvempänä. Ruoppaustöitä vesialueen saattamiseksi syväkulkuisten alusten käytettäväksi ei tarvitse teettää, jos vain vastaiset rantasillat sijoitetaan siten, että tuolla täällä esiintyvät karit jäävät rantasiltain alle. Jos näin menetellään, on sekä länsi- että eteläosassa satamaa vaikeuksitta saatavissa 9 metrin kulkusyvyys, jota vastoin pohjoisessa lähinnä Ruoholahden kulkevaa väylää vedensyvyys olisi ainoastaan 7.5 metriä, toisin sanoen sama kuin nykyään Eteläsataman Mynttirannan vierellä. Vastamainittujen seikkain lisäksi on huomattava, että tämä vesialue on esteettömässä ja välittömässä yhteydessä avomeren kanssa, että se ainoastaan varsin lyhyen ajan vuodesta on jäätyneenä sekä että sinne tehtävät laiturirakennukset helposti käy liittäminen Santa- ja Busholmassa jo oleviin rautatieraitteisiin, joita ainoastaan lyhyt satamaradan osa erottaa kaupungin pääratapihasta. Nämä vesialueet täyttävät siis kaikki puolin ne vaatimukset, joita on asetettava hyvälle satamalle, niin että sillä ainoalla muistutuksella, mikä niitä vastaan voidaan tehdä, nimittäin että vesialue on jonkin verran alttiina tuulille ja aallokalle, ei saa olla niin ratkaisevaa painoa, että tämä alue siitä syystä jätettäisiin valitsematta kaupungin vastaisen suuren kauppasataman paikaksi. Edellyttäen Hallituksenkin yhtyvän tähän käsitykseen, on Rakennuskonttori laatinut tämän oheisen suunnitelman Santa- ja Busholman laiturilaitteiden laajentamiseksi sekä samalla tämän kaupunginosan hyväksytyyn korttelijaoituksen hiukan toisin järjestämiseksi. Tämän suunnitelman mukaan jatkettaisiin Ruoholahden satamaan päin antavaa Pursirantaa suoraan länteen Hiiliranta nimisellä rantasillalla Utterin pohjoispuolella sijaitsevaan kariin asti, joten rantasillan pituus lisääntyisi noin 400 metrillä. Tämä rantasilta, joka on ehdotettu tehtäväksi keskimäärin 90 metrin levyiseksi, käytettäisiin nykyisen Pursirannan länsiosan kera hiilien varasto- ja purkauspaikaksi, kun taas kohta sen eteläpuolelle ehdotettua 7.5 metrin syvyyistä pienempää satama-alueutta sopisi käyttää osin proomusatamana, osin tila-

päisten rahtaajain tuottamain hiilien purkauspaikkana. Proomusataman sisäpuolelle on ehdotettu matalampi pienempi satama-allas soutu- ja moottoriveneitä y. m. s. varten. Hiiliranta olisi niin laaja ja muuten niin järjestetty, että siihen voisi sijoittaa koneellisia hiilenpurkauslaitteita tähän tarkoitukseen tavallisesti käytettyä tyyppiä. Pursirannan lähinnä kaupunkia sijaitsevaa, sen vierelle ehdotetun laituralan itä- ja länsipuolista osaa taas käytettäisiin mainitun laiturin kera meritse tuotujen halkojen varastopaikkana.

Busholman sisäosissa makasiineille ja varastoille varatun verraten niukan tilan lisäämiseksi sekä mahdollisuuden hankkimiseksi tehdastonttienkin luovuttamiseen satama-alueelta etupäässä maahan tuotetun raaka-aineen jalostamiseksi on suunnitelmassa ehdotettu mainittua aluetta laajennettavaksi niin, ettei ainoastaan Busholman länsipuolella sijaitsevaa Utterisaarta, josta suurin osa nyttemmin on louhimalla tasoitettu, yhdistettäisi satamalaitokseen, vaan myös että Utteria ympäröivä verraten matala vesialuekin täytettäisiin Drumsön vesialueen rajaan asti, joten manner aikansa ulottuisi n. s. Utterikarien ulkopuolelle. Nämä täytetyöt, jotka tietenkin on aikomus teettää vähitellen ja tarpeen mukaan, antaisivat tulokseksi Hiilirannan eteläpuolella sijaitsevan melko leveän satamalaiturin, jota kumpaiseltakin puolelta rajoittaisivat 9 metriä syvän veden vierellä sijaitsevat laiturit. Eteläpuolinen näistä laitureista, Europaranta, rajoittaisi toisen, suoraan etelään Likholmsgrundia päin suunnatun satamalaiturin keralla suurta satama-allasta, joka olisi pinta-alaltaan likimain saman laajuinen kuin laivakulun käytettävänä oleva Eteläsataman osa ja olisi tärkein ehdotukseen sisältyvistä viidestä kytkypaikasta. Kun kuitenkin vastamainittu satama-allas on avonainen Drumsön selkää päin ja siis alttiina lounaistuulille, on sen suojaksi ehdotettu rakennettavaksi kaksi aallonmurtajaa, niin että kaksi noin 100 metrin levyistä väylää jää laivain käytettäväksi. Niinikään rakennettaisiin aallonmurtaja suojaksi Samposatamalle, joka on ehdotettu rakennettavaksi Likholmsgrundia kohti kulkevan pistolaiturin itäpuolelle ja jota idässä rajoittaisi Hietalahdensataman Pursirannan jatkos.

Edellä kerrotut erilevyiset pistolaiturit jakaisivat satamalaitoksen viiteen eri altaaseen, jotka olisivat Ruoholahdensatama ja Hiilijatama pohjoisessa, Europansatama ja Samposatama etelässä sekä Hietalahdensatama idässä. Näistä satamista käytettäisiin, niinkuin edellä on sanottu, kaksi ensimmäintä yksinomaan hiiliä ja halkoja, muut taas kaikenlaatuista sekä kappale- että paljottaistavaraa varten. Tästä syystä onkin viimeksi mainittuja satama-alueita rajoittaville rantasilloille ehdotettu rakennettavaksi 26—40 metrin levyisiä tavaravajoja. Tässä yhteydessä lienee kuitenkin mainittava, että Samposataman pohjoisosa on ehdotettu käytettäväksi erikoistarkoitukseen, nimittäin maahan tuotetun viljan purkauspaikaksi, minkätähden sen viereinen alue onkin jaettu osin silos- ja osin myllylaitosten paikaksi. Vastamainitut tontit, jotka Santaholmassa sijaitsevan, 30 vuodeksi vuokralle annetun asfaltti- ja kattohuopatehtaan tontin keralla muodostavat korttelin N:o 263, on ehdotettu käytettäväksi mainittuun tarkoitukseen, syystä että tämä paikka on ainoa, mihin satamalaitoksia voi heti ruveta rakentamaan häiritsemättä puheena olevalla satama-alueella toimeenpantavia siltarakennus- ja muita laajennustöitä. Kun kuitenkin myllylaitokselle on tarpeen rantasilta, käy, siinä tapauksessa että ehdotettuja rantasiltoja ei heti rakennuteta, helposti teettäminen väliaikaisia siltoja puheena olevaan paikkaan.

Satamalaitoksen maa-alueen jaoituksesta ei ole mitään muuta mainittavana, kuin että se on jaettu osin tehdas- ja varasto- osin makasiinikortteleiksi sekä että kohta Vaihdekadun länsipuolella sijaitseva järjestelyratapiha, kortteli N:o 264, on varattu vas-
 taisen tavara-aseman paikaksi.

Rantasilloille samoin kuin useimmille kaduillekin on suunniteltu rautatieraitteita tavarain kuljetusta varten. Kuitenkin on yksi pääkaduista — Utterikatu — vailla rautatieraitteita, sillä siellä jo oleva rautatieraide ehdotetaan poistettavaksi, jotta kadulle kävisi teettäminen raitiotien. Toinen nykyiseen asemakaavaan tehdyistä vähäisistä muu-
 toksista on, että Ajomieskadun länsiosa on liikenteelle tarpeettomana yhdistetty vierei-
 seen tonttialueeseen.

Lopuksi on huomautettava, että ehdotetun satama-alueen länsirajaan ei ole aiko-
 mus teettää rantasiltaa, vaan ainoastaan rantareunustus, syystä että siitä käy kaupun-
 gin vesialueen raja, jonka ulkopuolelle laivoja ei saane kytkeä eikä ankkuroida, ellei
 rajakkaisen vesialueen omistaja ole siihen antanut lupaa.

Vaikka siis kaikki tässä ehdotetut laituripaikat sijaitsevat kaupungin satama-
 alueella, lienee kuitenkin niihin helpotuksiin katsoen, joita rajakkaisen vesialueen käyt-
 täminen tuottaisi liikenteelle, syytä vastamainitun vesialueen omistajan kanssa tehdä
 semmoinen sopimus, että kaupunki saa täyden vapauden merenkulikutarkoituksiin käyt-
 tää oman rajansa länsipuolellakin sijaitsevaa vesialuetta.

Edellä selitelty suunnitelma käsittäisi, semmoisena kuin piirustus osottaa, 58.66
 hehtaaria, sen sijaan että Santa- ja Busholman nykyisen asemakaavan mukaan on käy-
 tettävänä noin 31.8 hehtaaria. Alue laajenisi siis likimain kaksinkertaiseksi ja vastaisi
 4 kertaa sitä pinta-alaa, mikä Katajanokalla nykyään on käytettävänä kaupan ja meren-
 kulun tarpeisiin. Edellä mainitun pinta-alan jakautuminen erilaatuisten tonttien ja avo-
 naisten paikkain kesken, samoin kuin siellä käytettäviksi tulevain rantasiltain ja raitei-
 den pituus y. m. käyvät selville seuraavasta luettelosta:

116,000 m ² tehdastontteja	} yhteensä 218,314 m ² tonttialaa yksityis- tarkoituksiin.
46,600 „ makasiinitontteja	
36,740 „ hiilivarastopaikkoja	
4,320 „ paljon tilaa ottavain tavarain varastopaikkoja	
3,600 „ halkovarastopaikkoja	
4,050 „ myllytontteja	
2,450 „ silos-laitosten tontteja	
4,580 „ tontteja erinäisiin tarpeisiin kortteleissa 262 ja 763	
141,000 „ laiturialaa tavaravajoineen, mistä tavaravajoja varten 55,880 m ²	
4,425 „ tulli- ja pakkahuonealuetta	
7,040 „ tavara-aseman aluetta	
215,885 „ katuja avonaisia paikkoja järjestelyratapihaa y. m...	
586,690 m ² = satama-alueen koko pinta-ala.	

4,050 m	laituria 9.0 m syvän veden vierellä	} 5,060 m laituria syväkulkuisille laivoille
725 "	" " 7.5 " " " " " , siitä jo valmiina	
310 m	
285 "	laituria 5—6 m, siitä jo valmiina 215 m	
300 "	" " pienempiä aluksia varten	
300 "	rantareunustusta	
27,990 "	rautatieraitteita, niistä jo valmiina 1,800 m	
noin 155	vaihdetta, niistä jo valmiina 5	
1	kääntöpöytä	
3,500 m	laskujohtoa, siitä jo valmiina 1,270 m.	

Edellä luetelluista katualoista, laitureista ja raiteista on osa jo rakennettu, osa rakenteilla ja niistä on laskettu olevan kustannuksia 2,550,000 markkaa, kun taas lisäksi suunnitelluista laitoksista olisi menoja 16,000,000 markkaa, joten laitoksesta kokonaisuudessaan olisi kustannuksia 18,550,000 markkaa. Mainittu summa, johon niinkään on luettu 700,000 markkaa Santa- ja Busholman tasoittamisesta 4 metrin korkeuteen vedenpinnan yläpuolella sekä 1,004,000 markkaa edellä mainittujen aallonmurtajain rakennuttamiseksi, jotka laitokset voivat jäädä teettämättäkin, ylittää siis tasaluvuin 5,000,000 markalla Vanhankaupunginlahteen suunnitellun suuren kauppasataman lasketut kustannukset. Jos kuitenkin näitä kahta suunnitelmaa vertaillaan toisiinsa, havaitaan, että Santa- ja Busholman satamalla on Vanhankaupungin sataman rinnalla seuraavat edut:

- 1:o) laitos ei riipu laajaperäisten, aikaa vievän syvennystöiden teettämisestä laivakulun käytettäväksi luovutettavalla vesialueella;
- 2:o) laitoksen voi suunnittelunsa johdosta teettää kuinka pienissä erin tahansa, jolloin jokainen osa kohta valmistuttuaan on täysin käytettävissä tarkoitukseensa;
- 3:o) valmiiksi rakennettuna on laitoksessa laituritilaa kaikkiaan 5,060 metriä eli toisin sanoin kaksi sen vertaa kuin Vanhankaupunginlahdessa;
- 4:o) laitoksessa on riittävästi kytkey- ja purkauspaikkoja valtamerihöyryille, kun kokonaisen 4,050 metrin pituisen laiturin vierellä vesi on 9 metrin syvyydestä, sen sijaan että vedensyvyys Vanhankaupunginlahdessa on 7 metriä;
- 5:o) laitoksen eri osista käy pohjoispuolisen täydellisesti erottaminen kivihiili- ja halkosatomaksi joutumatta muu tavaramaaliike siitä kärsimään;
- 6:o) suurimmassa osassa laitoksen maa-alueella on luja pohja, joten rakennusten ja muiden laitosten perustamiskustannukset ovat mahdollisimman vähäiset; sekä
- 7:o) laitoksen asema niin avomereen kuin kaupungin kauppakeskuksenkin nähden on erittäin edullinen.

Jos Hallitus hyväksyy esillä olevan satamaehdotuksen ja päättää kaupunginviranomaisille tehdä esityksen sen rakennuttamisesta, lienee Hallituksen samalla lausuttava mielensä siitä, missä järjestyksessä ehdotus olisi toteutettava. Siihen nähden Rakennuskonttori pyytää ehdottaa että, samalla kun jo puoleksi valmistuneen Laivarannan rakennustyötä saisi jatkaa, etusijassa ryhdyttäisiin rakennuttamaan Hiilirantaa, jotta hiilikauppa, jonka nykyään täytyy käyttää tilapäisiä purkaus- ja varastopaikkoja, voisi mahdollisimman pian saada pysyvällisen sijan erikoisesti sitä varten kuntoon pannulla paikalla. Sen jälkeen ja sikäli kuin merenkulku vaatii, voitaisiin alottaa Likholmsgrundia kohti suuntautuvan pistosillan rakennuttaminen, jota vastoin Utterin ja Utterikarit käsittävän laitoksen osan rakennuttaminen saisi jäädä sen varaan, kuinka nopeasti ensinmainitun salmen ja Busholman välinen salmi täytetään, jota täyttötyötä sopisi jatkaa, sikäli kuin liikaa täyteainetta on käytettävänä. Edellä esitetyn ohjelman perustelemiseksi lienee mainittava että, kohta kun hiilikauppa on saanut oman erikoispaikkansa, on Katajankalla oleva käytettävänä laajempaa tilaa muulle kaupalle, joten rantasiltain rakennuttaminen tätä kaupaa varten ei ole pakottavan tarpeen vaatima. Sitä päitsi saataisiin Hiilirannan hiilivarastopaikoista, kaikkiaan 36,740 m²:n pinta-alasta, Kaupunginvaltuuston vahvistamain yksikköhintain mukaan tontinvuokria likimain rakennuskustannusten, noin 1,800,000 markan, korkoja vastaava summa.

Toistaen edellä lausutun pyytää Rakennuskonttori kunnioittaen esittää:

että Hallitus hyväksyisi esillä olevan ehdotuksen Santa- ja Busholman, Utterin ja näitä ympäröivät vesialueet käsittävän yleisen kauppasataman rakennuttamiseksi;

että Hallitus, puoltaen ehdotusta kokonaisuudessaan, kaupunginviranomaisilta hankkisi tarpeellisen määrärahan etusijassa ehdotetun hiilisataman laitosten rakennustyön alottamiseen; sekä

että Drumsön vesialueen omistajan kanssa ryhdyttäisiin sitä tarkoitaviin keskusteluihin, että kaupunki saisi käyttää mainittua aluetta merenkulikutarkoituksiin.

Lopuksi on huomautettava, että ne maa- ja vesialueet, joilla edellä ehdotetut laitokset sijaitsisivat, ovat Viaporin linnoitusplanadin rajain sisällä.

Erinäiset piirustukset ja kustannusarviot sekä ote Rahatoimikamarin heinäkuun 24 päivänä 1913 tehdyn pöytäkirjan 60 §:stä pannaan tämän oheen.

G. Idström.

Sörnäsän sataman laajennuksen likimääräinen kustannusarvio.

Alue I.

Pinta-ala 100,700 m².

54,600 m ²	varastopaikkoja (lukuaan 37, pinta-ala keskimäärin noin 1,500 m ² ; puuta-varoita varten 50,000 m ²).
25,800 „	raidekenttiä, teitä y. m.
10,400 „	käyttämätöntä aluetta (Englantilaiskallio).
9,900 „	„ „ laituri-tilaa.
360 m	rantasiltaa arkkujen varassa.
260 „	paalusiltoja.
4,350 „	rautatieraitteita (niistä jo valmiina 1,500 m).
noin 35	vaihdetta (jo valmiina 10).
	Englantilaiskallion louhiminen 4.0 m korkeuteen vedenpinnasta.
250,000 m ³	kalliota louhittava.

Kustannusarvio.

130,000 m ³	kalliota louhittava kortt:ssa N:o 279 on varastopaikkain tasoittamiseksi à 5: —	650,000: —
120,000 „	Englantilaiskallion keskiosaa louhittava à 5: —	600,000: —
90,000 „	täytettä vastaanotettava à —: 50	45,000: —
25,800 m ²	raidekenttää ja tiealaa tasoitettava ja sorastettava à 2: —	51,600: —
360 m	arkkusiltaa valmiilla kivipenkereellä à 830: —	298,800: —
125,000 m ³	ruopattava upotusarkkujen paikaksi à —: 40	50,000: —
95,000 „	ruopattava upotusarkun paikaksi à 1: —	95,000: —
85,000 „	kivitäytettä penkereeksi arkun alle à 3: —	255,000: —
260 m	paalulaituria à 750: —	195,000: —
2,850 „	rautatieraitteita à 30: —	85,500: —
		<u>Siirto 2,325,900: —</u>

	Siirto	2,325,900: —	
25 vaihdetta à 2,000: —		50,000: —	
250,000 m ³ ruopattava satama-altaassa (7.5 m syvään) à —: 40		100,000: —	2,475,900: —
Noin 10 % lisää työnjohdosta y. m.		— —	224,100: —
			<u>2,700,000: —</u>
			<u>Yhteensä Smk 2,700,000: —</u>

Helsingin kaupungin Rakennuskonttori huhtikuussa 1916.

Bruno Stenberg.

Liite VI.

Sörnäsän sataman laajennuksen likimääräinen kustannusarvio.

Alue II. Ehdotus A.

Pinta-ala 715,000 m².

327,100 m ²	tehdastontteja.
44,100 „	tavaravajoja.
17,000 „	varastopaikkoja (kaikkiaan 14, keskimäärin pinta-alaltaan noin 1,200 m ² ; puutavaroita varten noin 12,800 m ²).
9,100 „	asema-aluetta.
250,700 „	katuja, teitä, raidekenttiä ja avonaisia paikkoja (ynnä kahden järjestely-ratapihan alue, toinen 2,000 ja toinen 1,000 m ²).
67,000 „	laituritilaa (paitsi tavaravajoja).
2,850 m	laituria (siitä 2,350 m raiteella varustettua).
2,500 „	laituria arkkujen varassa.
170 „	paalulaituria.
900 „	kivellä reunustettua rantaa.
21,300 „	rautatieraitteita (niistä 6,800 m kaksiraiteista pääraidetta; jo valmiina 800 m).
noin 115 vaihdetta.	
4,800 m	laskujohtoa.

Kustannusarvio.

2,300,000 m ³ täytettä vastaanotettava à			
—: 50	1,150,000: —		
250,600 m ² katupintaa ja raidekenttää			
tasoitettava ja sorastettava			
à 4: —	1,002,400: —		
4,800 m laskujohtoa à 40: —	192,000: —		
900 „ rantaa, kivellä reunustettava			
kivipengermineen à 270: —	243,000: —		
2,500 „ arkkusiltaa valmiilla kivi-			
penkereellä à 830: —	2,075,000: —		
1,400,000 m ³ ruopattava upotusarkun pai-			
kaksi à —: 40	560,000: —		
1,200,000 „ ruopattava upotusarkun pai-			
kaksi à 1: —	1,200,000: —		
840,000 „ kivitäytettä arkun alaiseen			
pengermään à 3: —	2,520,000: —		
170 m paalulaituria à 750: —	127,500: —		
67,000 m ² laiturialaa kivettävä à 2: 50	167,500: —		
20,500 m rautatieraidetta à 30: — ..	615,000: —		
115 vaihdetta à 2,000: —	230,000: —		
5,000,000 m ³ satama-allasta ruopattava (7.0			
m syvään) à —: 40	2,000,000: —	12,082,400: —	
Noin 10 % lisää työnjohtoa			
y. m. varten	— —	1,217,600: —	13,300,000: —
		<u>Yhteensä Smk 13,300,000: —</u>	

Helsingin kaupungin Rakennuskonttori huhtikuussa 1916.

Bruno Stenberg.

Sörnäsän sataman laajennuksen likimääräinen kustannusarvio.**Alue II. Ehdotus B.***Pinta-ala 499,500 m².*

290,400 m ²	tehdastontteja.
6,500 „	asema-aluetta.
8,600 „	laituritilaa.
194,000 „	katuja, avonaisia paikkoja, raidekenttiä y. m.
540 m	laituria syväkulkuisille laivoille.
350 „	s:n matalakulkuisille s:n.
9,500 „	rautatieraidetta (siitä 6,500 m pääraidetta; jo valmiina 800 m.)
noin 40	vaihdetta
3,900 m	laskujohtoa.

Kustannusarvio.*Brändönkadun päässä oleva purkausalituri.*

24,500 m	paaluhirsii à 4: —	98,000: —	
2,550 m ²	3" lankkukansitusta à 6: —	15,300: —	
1,750 m	10 × 10" kannatus- ja reunus-		
	parruja à 5: —	8,750: —	
3,450 „	piiluttuja 6" vuoliaisia à 1: 50	5,175: —	
4,150 „	hirsii andreasristeihin à 2: —	8,300: —	
1,650 „	paaluja maakiinnikkeen alle à		
	4: —	6,600: —	
90 m ³	maakiinnikettä kylmästä muu-		
	rista à 20: —	1,800: —	143,925: —
	Noin 10 % lisää työnjohdosta		
	y. m.	— —	16,075: — 160,000: —

Kyläsaaren purkausalituri.

20,000 m	paaluhirsii à 4: —	80,000: —	
2,800 m ²	3" lankkukansitusta à 6: —	16,800: —	
	Siirto	96,800: —	160,000: —

	Siirto	96,800: —	160,000: —
1,700 m ³ 10"×10" kannatus- ja reunus-			
parruja à 5: —	8,500: —		
3,800 „ piiluttuja 6" vuoliaishirsiä à 1: 50	5,700: —		
3,650 „ hirsii andreasristeihin à 2: —	7,300: —		
1,000 m ² kivi-reunustusta à 3: —	3,000: —	121,300: —	
Noin 10 % lisää työnjohdosta			
y. m.	— —	12,700: —	134,000: —
<i>Bokvillanin viereinen purkauslaituri</i>			134,000: —

Täyttäminen, tasoitus, laskujohtot, rautatieraideet, rantareunustus ja ruoppaus.

1,100,000 m ³ täytettä vastaanotettava ja osit-			
tain hankittava à 1: —	1,100,000: —		
194,000 m ² pintaa tasoitettava à 4: —	776,000: —		
3,900 m laskujohtoa à 40: —	156,000: —		
3,400 „ rantareunustusta à 20: —	68,000: —		
9,500 „ rautatieraidetta à 30: —	285,000: —		
noin 40 vaihdetta à 2,000: —	80,000: —		
1,500,000 m ³ ruopattava 7.0 m syvään à —: 40	600,000: —		
450,000 „ s:n 3.0 „ „ à —: 40	180,000: —	3,245,000: —	
Noin 10 % lisäystä työnjoh-			
dosta y. m.	— —	355,000: —	3,600,000: —
			Yhteensä Smk 4,028,000: —

Helsingin kaupungin Rakennuskonttori huhtikuussa 1916.

Bruno J. Stenberg.

Santa- ja Busholman satamalaitoksen kustannusarvio.*Kustannuksia huhtikuun loppuun 1916 teetetyistä laitteista.*

310 m	rantasiltaa 7.5 m syvään veteen Laivarantaan	504,800: —		
215 „	rantasiltaa 5 m syvään veteen Pursirantaan	125,900: —		
	Busholman ylikäytävä sekä Ruoho- ja Hietalahdenrannan järjestely	513,100: —		
58,700 m ²	tasoitettua, osin viereettyä ja ketokivillä päällystettyä katu- pintaa	722,800: —		
1,250 m	laskujohtoa	46,000: —		
750 „	rautatieraidetta liitettäväksi sa- tama-alueen raiteisiin ja osin Ruoholahdenrannan raiteiden uudistamiseksi	19,300: —		
1,800 „	rautatieraidetta satama-alueelle Ruoppauskustannuksia	71,000: — 92,100: —	2,095,000: —	
	Erinäiset väliaikaiset laitokset, kuten tiet, kytkypaikat y. m.	— —	168,200: —	
	Työkalut	— —	11,800: —	
	Tarveaineet	— —	11,000: —	
	Määrärahaa käyttämättä	— —	14,000: —	2,300,000: —
	<i>Vuodeksi 1916 myönnetty Lai- varannan jatkamiseksi 100 ja Hietalahdenrannan jatka- miseksi 50 metrillä</i>	— —	— —	250,000: —

Kustannuksia satamalaitoksen rakennuttamisesta uuden ehdotuksen mukaan.

140,000 m ³	kalliota louhittava Santa- ja Busholman pinnan laskemi- seksi 4 metriin vedenpinnan yläpuolelle à 5: —	700,000: —
	Siirto	700,000: —

	Siirto	700,000: —	
3,200,000 m ³	täytettä vastaanotettava à —:25	800,000: —	
157,185 m ²	katupintaa tasoitettava à 5: —	785,925: —	
2,250 m	laskujohtoa à 40: —	90,000: —	
100	syöksykaivoja johtoineen à 400: —	30,000: —	
85,120 m ²	laituripintaa kivittävä à 3: —	255,360: —	
4,050 m	arkkulaituria 9 m syvään veteen à 2,100: —	8,505,000: —	
415 „	laituria 7.5 m syvään veteen à 1,800: —	747,000: —	
70 „	arkkulaituria 5—6 m syvään veteen à 910: —	63,700: —	
300 „	pienempäin alusten laituria..	240,000: —	
300 „	rantareunustusta à 20: —	6,000: —	
1	T-muotoinen halkolaituri	123,000: —	
26,190 m	rautatieraidetta à 30: —	785,700: —	
150	vaihdetta à 2,000: —	300,000: —	
1	kääntöpöytä	5,000: —	
502,000 m ³	kiveä aallomurtajiin à 2: —	1,004,000: —	14,440,685: —
	Noin 10 % lisäys työnjohdosta y. m.	— —	1,559,315: —
			16,000,000: —
			<u>Yhteensä Smk 18,550,000: —</u>

Helsingin kaupungia Rakennuskonttori toukokuussa 1916.

Bruno J. Stenberg.

Kustannukset satamaradan laajentamisesta kaksiraiteiseksi Ruoholahdenrannan ja tavararatapihan väliltä.

Pengerrys.

1,500 m ³ maata kaivettava à 1:50	2,250: —	
14,000 „ kalliota louhittava à 10: —	140,000: —	142,250: —

Lapinlahdenkadun ylikäytävä.

500 m ³ kalliota louhittava à 10: —	5,000: —	
400 „ tukimuuria à 30: —	12,000: —	
150 m ² ajotietä tasoitettava ja kivettävä à 4: —	600: —	
100 „ jalkakäytävää tasoitettava ja asfaltoitava à 8: —	800: —	
300 m ³ täytettä à 1: —	300: —	
45,000 kg rautasiltaarakenteita à —:70	31,500: —	
Vesijohtoputkea uudistettava	1,000: —	
Vanhan muurin ja betoniholvin purkaminen	2,000: —	53,200: —

Fredrikinkadun ylikäytävä.

350 m ³ kalliota louhittava à 10: —	3,500: —	
400 „ tukimuuria à 30: —	12,000: —	
150 m ² ajotietä tasoitettava ja kivettävä à 4: —	600: —	
100 „ jalkakäytävää tasoitettava ja asfaltoitava à 8: —	800: —	
300 m ³ täytettä à 1: —	300: —	
45,000 kg rautasiltaarakenteita à —:70	31,500: —	
Vanhan muurin ja betoniholvin purkaminen	2,000: —	50,700: —

L. Viertotien ylikäytävä.

200 m ³ kalliota louhittava à 10: —	2,000: —	
300 „ tukimuuria à 30: —	9,000: —	
	Siirto	11,000: —
		246,150: —

	Siirto	11,000: —	246,150: —
420 m ² ajotietä vierrettävä ja tasoitettava à 3: —		1,260: —	
240 „ jalkakäytävää uudistettava ja tasoitettava à 8: —		1,920: —	
66,000 kg rautasiltarakenteita à —: 70		46,200: —	
Lokaviemärin korjaus		1,000: —	
Vanhan muurin ja betoniholvin purkaminen		4,000: —	65,380: —

Päällysrakeanus.

(Raiteen pituus 1,350 m.)

4,000 m ³ sepelikiveä alustaksi à 5: —	20,000: —	
2,000 ratapölkkyä, 2,3 m pitkiä à 3: —	6,000: —	
1,350 m raidetta valmiina paikallaan à 3: —	4,050: —	
2 „ vaihdetta valmiina à 1,500: —	3,000: —	
1,350 „ tukimuuria muutettava à 5: —	6,750: —	39,800: —
	Yhteensä Smk	351,330: —

Valtionrautateiden suoritettavat kustannukset.

1,350 m rautatieraidetta tarvikkeineen à 14: —	18,900: —
--	-----------

Liite X.

Kustannukset Nihdin ja Sumpparin satamalaitoksesta sekä siitä Sörnäsän rata- pihaan johtuvista muutostöistä suunnitelman II mukaan.

Sörnäsän niemeke.

Pinta-ala 222,000 m².

2,700 m ² tavaravajoja.
47,600 „ varastotontteja (lukuun otettuna Nobelin petrolivarastotontti).
25,600 „ tehdastontteja.
10,000 „ käyttämätöntä aluetta (Englantilaiskallio).

11,700	m ²	laiturialaa.
124,400	„	katuja, raidekenttiä ja avonaisia paikkoja.
1,020	m	laituria 6—7.5 m syvän veden vierellä.
14,700	„	rautatieraidetta (siitä 2,350 m pääraidetta).

Kustannusarvio.

70,000	m ³	kalliota louhittava katujen y. m. tasoittamiseksi à 5: —	350,000: —	
70,000	„	kivitäytettä vastaanotettava à 1: —	70,000: —	
200,000	„	ruoppaa vastaanotettava à —:25	50,000: —	
1,000	m	laskujohtoa à 40: —	40,000: —	
30		syöksykaivoa johtoineen à 300: —	9,000: —	
10,000	m ³	maata kaivettava à 2: —	20,000: —	
12,300	m	vanhaa raidetta muutettava, tasoituksineen ja sorastuksineen à 20: —	246,000: —	
64		vanhaa vaihdetta muutettava à 1,000: —	64,000: —	
2,400	m	uutta raidetta laskettava à 30: —	72,000: —	
7		uutta vaihdetta sijoitettava à 2,000: —	14,000: —	
10		englantilaista vaihdetta à 4,000: —	40,000: —	
1		risteys laskettava	2,000: —	977,000: —
		Noin 10 % lisäystä työnjohdosta y. m.	— —	93,000: —
1		alikäytävä, 30 m:n jänneväli	50,000: —	
700	m ³	kadun tukimuuria à 40: —	28,000: —	
2,000	„	kalliota louhittava à 5: —	10,000: —	
2,000	„	maata kaivettava à 2: —	4,000: —	92,000: —
		Noin 10 % lisäystä työnjohdosta y. m.	— —	8,000: —
				100,000: —
				<u>Yhteensä Smk 1,170,000: —</u>

Sumppari ja Nihti.*Pinta-ala 208,200 m².*

16,200	m ²	tavaravajoja.
23,800	„	makasiinitontteja.
69,650	„	varastopaikkoja.
6,000	„	käyttämätöntä aluetta (louhimatonta kalliota).

23,550 m² laiturialaa.
 69,000 „ katuja, raidekenttiä ja avonaisia paikkoja.
 1,810 m arkkulaituria 7.5 m:n syvän veden vierellä.
 7,050 „ rautatieraidetta.

Kustannusarvio.

120,000 m ³ kalliota louhittava katuja ja raidekenttiä varten à 5: — ..	600,000: —	
120,000 „ s:n tonteilla à 5: — ..	600,000: —	
1,570 m arkkulaituria 7.5 m:n syvän veden vierellä à 2,000: — ..	3,140,000: —	
240 „ arkkulaituria puusta 7.5 m:n syvän veden vierellä à 1,700: —	408,000: —	
900,000 m ³ täytettä vastaanotettava à —: 25	225,000: —	
69,000 m ² katualaa tasoitettava à 5: — ..	345,000: —	
23,550 „ laiturialaa s:n ja kivettävä à 8: —	188,400: —	
1,200 m laskujohtoa à 40: — ..	48,000: —	
50 syöksykaivoa johtoineen à 300: —	15,000: —	
7,050 m rautatieraidetta à 30: — ..	211,500: —	
64 yksinkert. vaihdetta à 2,000: — ..	128,000: —	
1 engl. vaihde ..	3,000: —	
700,000 m ³ ruopattava satama-altaissa à —: 40 ..	280,000: —	6,191,900: —
Noin 10 0/0 lisäystä työnjohdosta y. m.	— —	608,100: —
		<u>6,800,000: —</u>
	Yhteensä Smk	6,800,000: —

Sumpparin ja Nihdin laitoksen sekä siitä Sörnäsiniemekkeellä johtuvain töiden kokonaiskustannukset Smk 7,970,000: —

Helsingin kaupungin Rakennuskonttorissa maaliskuussa 1917.

S. Randelin.

Esitys tonttipaikan osottamisesta Finska Mineral-Aktiebolaget yhtiölle kuudennen kaupunginosan korttelista N:o 178.

HELSINGIN

RAHATOIMIKAMARI

Toukok. 14 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 397.

Rahatoimikamarille annetussa kirjelmässä on Aktiebolaget Finlands Industri-kontor pyytänyt saada omakseen lunastaa Osakeyhtiö Hietalahden laivatokan ja konepajan hiljattain haltuunsa saaman alueen vierellä sijaitsevan Hernesaarenkadun—Merisataman—Speranskitien välisen avonaisen paikan, mutta, siinä tapauksessa että kaupunki ei tätä aluetta möisi, pyytää hakija sen saada pitkäaikaiselle vuokralle. Siinä tapauksessa hakija ilmoittaa suostuvansa vuokraamaan sen samoin ehdoin, joilla viereinen tehdasalue hiljattain vuokrattiin Hietalahden laivatokalle ja konepajalle. Hakija mainitsee kuitenkin, että kaupunki saisi vapaasti käyttää tontinrajan ja rannan välistä aluetta sekä että samaten satamaradalta laivatokkaan menevää raidetta saisi esteettömästi käyttää. Hakija on ainoastaan tahtonut varata itselleen oikeuden saada siihen laiturin, minkä kaupunki ehkä rakennuttaa tontin kohdalle, teettää erikoisen purkauslaitteen, jonka avulla yhtiön liikkeessä tarvittavat tavarat kävisi purkaminen laivasta suoraan laiturille. Rannan puoleisen osan haettua aluetta käyttäisi hakijan hiljattain perustama Finska Mineral-Aktiebolaget, jonka tehtävänä on toimia Suomen kivennäisteollisuuden kehittämiseksi m. m. jalostamalla ja muulla tavalla käyttämällä näitä kivennäisiä sekä harjoittamalla niiden kauppaa. Aikomus on sijoittaa osa tämän yhtiön toimintaa Helsinkiin, missä odotetaan yhtiön tuotteilla oleven suurta menekkiä. Mutta jotta yhtiön toiminta voisi täällä käydä päinsä, on ehdottomasti tarpeen, että tehdastontti sijaitsee niin, että purkauksen ja kuormauksen voi tehdä välittömästi aluksista ja aluksiin sekä samaten välittömästi rautatievaunuista ja rautatievaunuihin, sillä se halpa ja samalla raskas tavara, josta tässä on puhe, ei siedä pitkiä ja kalliita kuljetuksia. Tonttialueen pohjois- eli muuhun osaan rakennuttaisi hakija tehtaan, jossa valmistettaisiin sähköjohtokaapeleja, joita niinkään pääasiassa myytäisiin pääkaupunkiin, jolle tällainen tuotanto epäilemättä olisi mitä suurimmaksi hyödyksi. Hakija sitoutuu muuten rakennuksen teettämisessä ja tontin käyttämisessä menettelemään niin, että kaikki sekä esteettiset että muut oikeutetut vaatimukset tulevat täytetyiksi. Tehtaassa käytettäisiin ainoastaan sähköllä käypiä

tai muita semmoisia moottoreja, jotka eivät synnytä ympäristölle haitallista savua eikä kolinaa.

Mainittu hakemus lähetettiin kaupungin yleisten töiden Hallitukseen, joka, siihen nähden että puheena olevaa aluetta ei olisi käytettävä teollisuustarkoituksiin, ehdotti hakemusta hyljättäväksi. Hallituksen puheenjohtaja, kaupungininsinööri Idström, kuitenkin lausui tästä eriävän mielipiteen sekä yhtyi kaupunginasemakaava-arkkitehdin asiasta antamaan ehdotuksen että hakemusta puollettaisiin, sillä edellytyksellä että alue tasoitetaan Rakennuskonttorissa laadittun, tämän oheisen ehdotuksen mukaisesti sekä luovutetaan samoin ehdoin kuin viereinen Osakeyhtiö Hietalahden Laivatokalle ja konepajalle luovutettu alue.

Asiaa Rahatoimikamarissa käsiteltäessä on ilmaantunut eriäviä mielipiteitä. Toiselta puolen on huomautettu että, kun osa korttelia N:o 178 jo on luovutettu teollisuustarkoituksiin eikä muuta sopivaa paikkaa näy olevan käytettävänä niiden olojen johdosta, mitkä tehdasalueiden kuntoonpanoon nähden ovat viime aikoina vallinneet kaupungin alueella, olisi hakemusta puollettava. Tähän olisi sitä enemmän syytä, kun puheena oleva laitos ei kolinalla, tomulla eikä savulla tuottaisi haittaa viereisille alueille. Toiselta puolen on huomautettu, että luovutettaessa korttelin N:o 178 muuan osa Hietalahden laivatokalle ja konepajalle näin meneteltiin yksinomaan siitä syystä, että mainittua teollisuuslaitosta ei voinut laajentaa muulle taholle, minkätähden juuri tämä alue oli sille välttämätön. Mutta kaupungin edun mukaista ei ole luovuttaa tämän lisäksi teollisuustarkoituksiin alueita tästä osasta kaupunkia ja aivan Helsinginniemen huvila-kaupungin viereltä. Varsinkaan ei tällaista askelta olisi astuttava nyt, kun kysymys suurien tehdasalueiden järjestämisestä on valmisteltavana ja kenties kohdakkoin tulee lopullisesti ratkaistuksi.

Asiassa esitettyihin eriäviin näkökohtiin katsoen Rahatoimikamari pyysi kaupungin yleisten töiden Hallitusta ottamaan harkittavaksi, eikö puheena olevaan tarkoitukseen olisi osotettavissa muuta sopivaa paikkaa rannan ja rautatieraitteen viereltä. Tähän antamassaan vastauksessa Hallitus ilmoitti, että Hallituksen käsityksen mukaan sopiva paikka oli olemassa ainoastaan Santa- ja Busholmassa sekä ehdotti tarkoitukseen luovutettavaksi itäosan kortteleista N: roista 254 ja 764, niinkuin tämän oheisesta karttaluonnoksesta näkyy, ilmoittaen samalla, että hakija puolestaan oli hyväksynyt mainitun alueen, kuitenkin sillä edellytyksellä että se luovutetaan mahdollisimman pitkäksi ajaksi. Hallituksen puheenjohtaja, kaupungininsinööri Idström, asettui Hallituksen enemmistöstä eriävälle kannalle, koska viimeksi mainittujen alueiden luovuttamisesta ehkä koituisi vaikeuksia Santa- ja Busholman laitosten lopullisessa järjestämisessä.

Rahatoimikamari puolestaan ei ole voinut yhtyä ehdotukseen että Santa- ja Busholman osia luovutettaisiin teollisuustarkoituksiin. Kaupunginhallinto on ryhtynyt sangen suurilla summilla panettamaan näitä alueita kuptoon nykykaisen satamalaitoksen aikaansaamiseksi ja tarkoitus on niitä edelleen laajenta-

malla tyydyttää merenkulun ja kaupan oikeutettuja vaatimuksia vastaisuudessakin. Näiden tärkeiden satama-alueiden käyttöoikeuden on Rahatoimikamari puolestaan tahtonut antaa Helsingin Makasiiniosakeyhtiölle, joka on ilmoittanut suostuvansa järjestämään sikäläiset olot liikenteen vaatimusten mukaisesti. Jos nyt teollisuustonttien puutteen johdosta luovutettaisiin tontteja Santa- ja Busholmasta teollisuustarkoituksiin ja siten vaikeutettaisiin mainitun alueen suunniteltua ja yhdenmukaista käyttämistä, ei sellainen menettely Rahatoimikamarin mielestä olisi varsin kaukonäköistä, varsinkin kun kysymys vastaisen vapaasataman perustamisesta vaatii pitämään alueen käytettävänä vapaasataman yhteydessä esiintyviin tarpeisiin. Vaikka onkin myönnettävä, että teollisuustoiminnalla voi olla jonkin verran yhteyttä vapaasatamaliikkeen kanssa ja sitä voi vapaasataman alueella harjoittaa, ei kuitenkaan tässä tapauksessa, kun on kysymys kotimaisen tuotteen jalostamisesta ja tuotteiden kuluttamisesta kotimaassa, suunnitellulla laitoksella ole mainittavaa yhteyttä vapaasatamaliikkeen kanssa. Tästä eriävän käsityksen on lausunut jäsen Ignatius, jonka mielestä ehdotetun tontin syrjässä sijaitsevana voisi antaa hakijalle vuokralle pitemmäksikin ajaksi, esimerkiksi 50 vuodeksi.

Näin ollen on Rahatoimikamari lopullisesti tarkastettavaksi ottanut kysymyksen, eikö hakijan alkujaan tarkoittamaa aluetta kävisi luovuttaminen tontti- paikaksi samoin ehdoin, mitkä Valtuusto hyväksyi Hietalahden laivatokan ja konepajan kanssa tehdyn sopimuksen pohjaksi. Niinkuin edellä mainittiin, ovat mielipiteet tässä asiassa käyneet eri suuntiin. Rahatoimikamari, jonka enemmistön ovat muodostaneet allekirjoittanut puheenjohtaja, varapuheenjohtaja Listo sekä ensimmäinen varajäsen Rosenqvist, on puoltanut myöntymistä hakemukseen, jota vastoin vähemmistö, jäsenet Ignatius, Lindberg ja Neovius, ei ole katsonut voivansa puoltaa puheena olevaa korttelin N:o 178 osaa luovutettavaksi mainittuun tarkoitukseen. Vähemmistön mielipiteeseen on niinkään yhtynyt jäsen Lindfors, joka ei kuitenkaan ollut saapuvilla asiaa lopullisesti käsiteltäessä. Varajäsen Ehrnrooth on hyväksynyt enemmistön ehdotuksen ja taas varajäsen Hjelmmann on yhtynyt vähemmistön käsitykseen.

Pyydetty alue on pinta-alaltaan noin 8,500 neliometriä, jota vastoin Hietalahden laivatokan ja konepajan vuokraama alue on 23,500 neliometriä maata ja noin 4,400 neliometriä vesialuetta. Jos vuokra lasketaan samojen perusteiden ja yksikköarvojen mukaan, mitkä olivat laivatokalle luovutetun alueen vuosivuokran pohjana, ja vuokrakausi päättyy samaan aikaan kuin vastamainitunkin alueen vuokra eli 2015 vuoden lopussa, saadaan seuraava tulos:

Vuokrakauden	5 ensimmäisenä	vuotena	Smk	1,650: —	
„	6:n	vuoden alusta	10:n	vuoden loppuun	„ 3,300: —	
„	11	„	„	20	„	6,600: —
„	21	„	„	30	„	8,250: —
„	31	„	„	vuokrakauden loppuun	„ 9,900: —	

Kun Rahatoimikamari kuitenkin on kahtena viime vuonna tuntuvasti korottanut myytävänä olevain tonttien yksikköhintaa, näyttää vastaava eli noin 50 % korotus olevan luettava tässä määrättävälle vuokrasummallekin. Kamarin laskelman mukaan siis vuosivuokra olisi:

Vuokrakauden	5	ensimmäisenä	vuotena	Smk	2,500: —				
”	6:	nnen	vuoden	alusta	10:	nnen	vuoden	loppuun	”	5,000: —
”	11	”	”	”	20	”	”	”	”	10,000: —
”	21	”	”	”	30	”	”	”	”	12,500: —
”	31	”	”	”	vuokrakauden	loppuun	”	”	”	15,000: —

Rahatoimikamari sentähden kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi:

Aktiebolaget Finlands Industrikontor yhtiölle 98 vuoden ajaksi, tammikuun 1 päivästä 1918 lukien, vuokrata erityisessä kartassa lähemmin osotetun, 8,500 m²:n laajuisen alueen vuotuisesta 2,500 markan vuokramaksusta viitenä ensimmäisenä vuonna, 5,000 markan vuokramaksusta kuudennen vuoden alusta kymmenennen vuoden loppuun, 10,000 markan vuokramaksusta yhdennentoista vuoden alusta kahdennenkymmenennen vuoden loppuun, 12,500 markan vuokramaksusta yhdennenkolmatta vuoden alusta kolmannenkymmenennen vuoden loppuun sekä siitä lähtien 15,000 markan vuosivuokrasta vuokrakauden loppuun ja muutoin seuraavin ehdoin:

1) *että vuokrasopimukseen pannaan määräys, että vuokraaja on velvollinen vuokraamallaan alueella pitämään voimassa ajanmukaisia teollisuuslaitoksia, jotka eivät synnytä ympäristölle haitallista savua, pahahajuisia tai myrkyllisiä kaasuja eikä häiritsevää kolinaa, sen uhalla että vuokraoikeus muuten on menetetty;*

2) *että vuokraaja oikeutetaan vuokrakauden kuluessa irtisanomaan sopimus ja poistamaan kaikki omistamansa laitokset, ollen irtisanominen kuitenkin tehtävä viisi vuotta ennen alueesta luopumista;*

3) *että vuokraajalle vakuutetaan oikeus saada kaksikymmentä vuotta ennen vuokrakauden päättymistä*

vuokran pitentämistä tarkoittava hakemuksensa asianomaisten kaupunginviranomaisten toimesta tutkituksi ja ratkaistuksi;

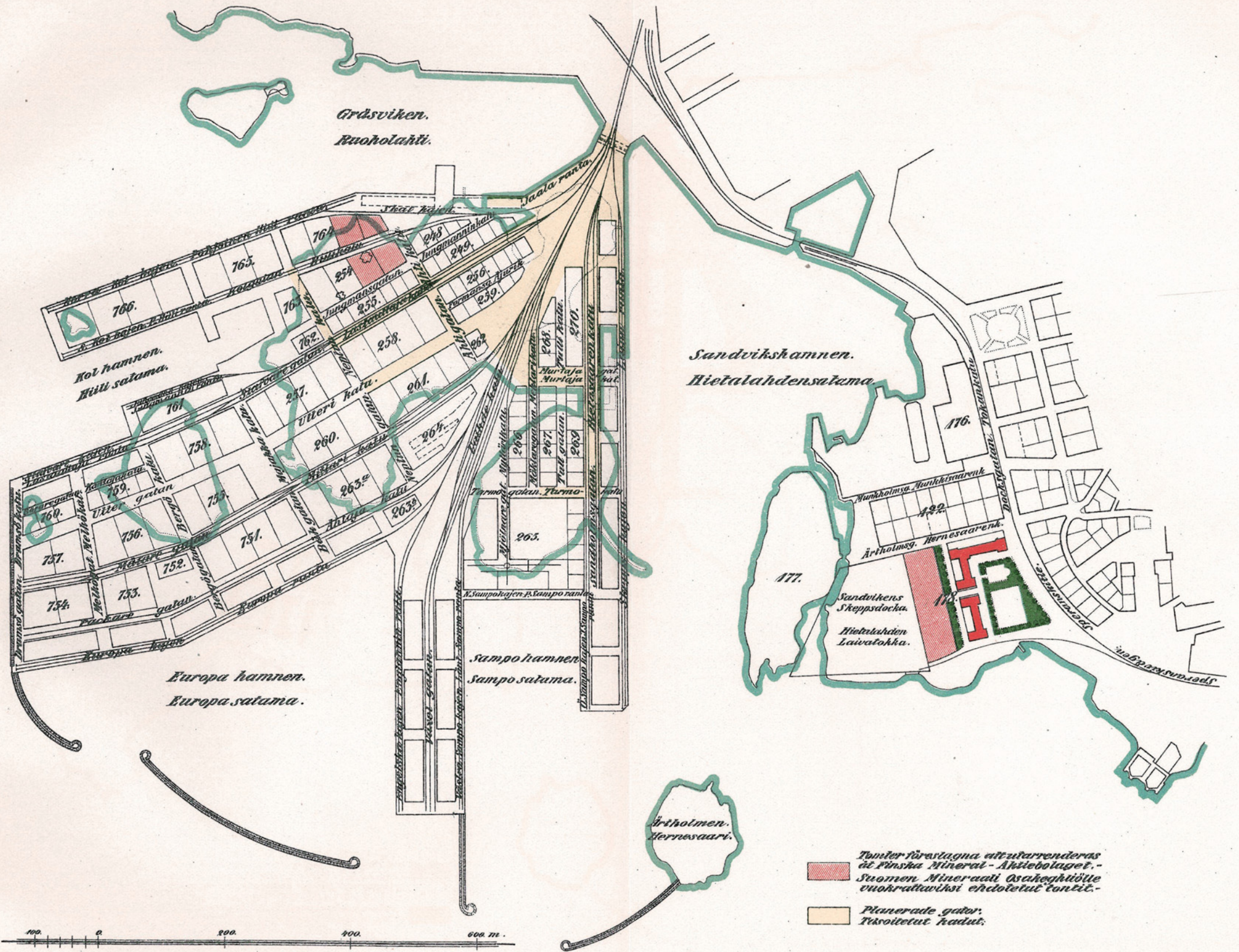
4) että vuokraaja oikeutetaan kaupunkia kuulematta kolmannelle luovuttamaan alueen hallintaoikeus, kuitenkin vaarinottaen että 1) kohdassa mainittu määräys pysytetään voimassa; sekä

5) että vuokraaja oikeutetaan siihen laituriin tai rantasiltaan, minkä kaupunki ehkä vuokra-alueen läheiseen rantaan rakennuttaa, teettämään erikoispuurkauslaite.

Rahatoimikamarin puolesta:

Alexis Gripenberg.

Georg Estlander.

Gråsviken.
Ruoholahti.

Koli hamnen.
Hilti satama.

Europa hamnen.
Europa satama.

Sampo hamnen.
Sampo satama.

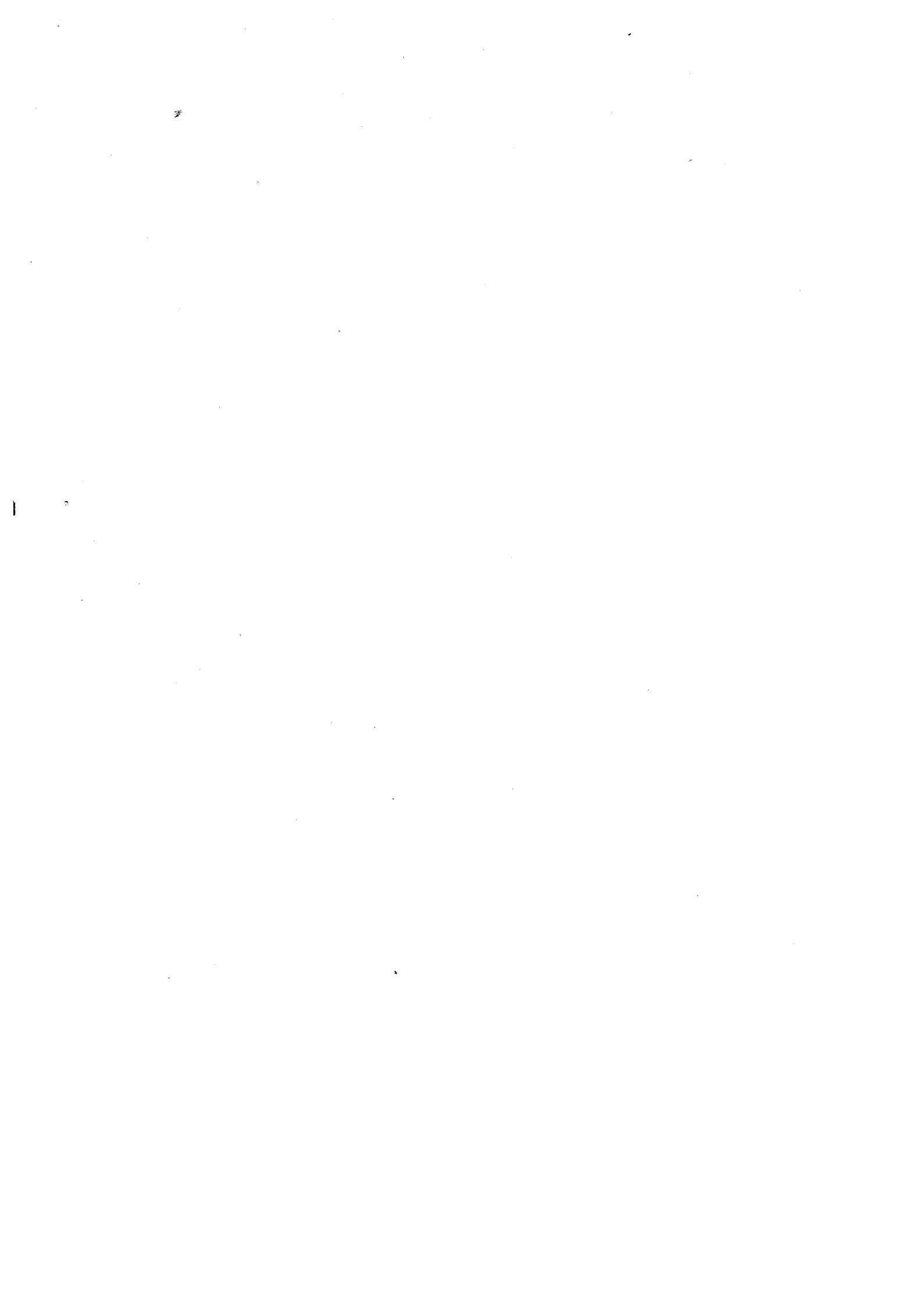
Sandvikskamnen.
Hietalahdensatama.

Årholmens.
Hernesaari.

Byggnader förädlade till utvärrederas
af Finnska Mineral- Aktiebolaget.
Suomen Minerali Osakeyhtiölle
vuokrataviksi ehdotetut tontit.

Planerade gator.
Täskottetut hadut.

Lausunto Korkeasaaren eläintarhan lakkauttamista koskevasta asiasta.

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI.

Marrask. 26 p:nä 1917.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 973.

Valmisteluvaliokunnan läheteessä viime lokakuun 23 päivältä on Rahatoimikamaria kehoitettu „asianomaisia kuultuaan“ antamaan lausunto erinäisten eläinsuojelusyhdistyksen Kaupunginvaltuustolle tekemän esityksen johdosta että Korkeasaaren eläintarha lakkautettaisiin ja sen sijaan perustettaisiin biologinen museo. Tämän johdosta on Rahatoimikamari vaatinut lausuntoa asiasta Helsingin Anniskeluosakeyhtiön johtokunnalta, joka sen onkin antanut pannen oheen eläintarhan intendentin, filosofianmaisteri Rolf Palmgrenin johtokunnalle antaman lausunnon. Kun kuitenkin esillä olevaan esitykseen katsomatta Korkeasaaren eläintarhaa näytti nykyisen kalliin ajan johdosta olevan supistettava, oli yhtiön johtokunnassa käsiteltäessä Korkeasaaren ja Seurasaaren laitosten 1918 vuoden menoarviota ehdotettu, että eläintarha kokonaisuudessaan toistaiseksi lakkautettaisiin, joka ehdotus ei kuitenkaan saavuttanut enemmistön hyväksymistä. Esillä olevaa asiaa Rahatoimikamariissa alustavasti käsiteltäessä vaadittiin hankittavaksi lisäselvitystä siitä, missä määrin eläintarhaa kävisi väliaikaisesti supistaminen voimassapitokustannusten huojuistamiseksi, minkätähden Kamari vaati johtokunnalta lausuntoa tästä asiasta. Nyttemmin käsiteltyään asian loppuun pyytää Kamari lausua seuraavaa:

Mitä ensinnä tulee eläinsuojelusyhdistysten esitykseen Korkeasaaren eläintarhan lakkauttamisesta, on Rahatoimikamari katsonut periaatteessa olevan asetuminen samalle kannalle, jolle kaupunginviranomaiset ovat asettuneet aikaisemmin tehtyihin samanlaatuisiin esityksiin nähden, esimerkiksi vuonna 1910, jolloin Kaupunginvaltuusto kokouksessaan syyskuun 13 päivänä Anniskeluosakeyhtiön ja Korkeasaaren eläintarhan intendentin lausuntojen mukaisesti hylkäsi Suomen Eläinsuojelusyhdistyksen Valtuustolle tekemän esityksen Korkeasaaren eläinkokoelman poistamisesta. Viitaten asiassa silloin esitettyihin näkökohtiin, joihin Kamari yhä edelleen katsoo voivansa yhtyä, pyytää Kamari, saattaakseen Kaupunginvaltuuston tietoon sen käsityksen, mikä asiantuntijoilla on eläintarhoista

ja niiden yleisöä kasvattavasta merkityksestä, jäljennöksenä panna tämän oheen Korkeasaaren eläintarhan intendentin edellä mainitun lausunnon, johon Anniskeluosakeyhtiön johtokunta on erimielisyydettä kaikissa pääkohdissaan voinut yhtyä. Toistamatta niitä syitä, joilla aikaisemmin on vastustettu puheena olevan eläintarhan poistamista, pyytää Rahatoimikamari sentähden mielipiteenään lausua, että Kamarin mielestä periaatteelliset syyt eivät puolla ryhtymistä eläinsuojeluyhdistysten vaatimaan toimenpiteeseen.

Mitä sitten tulee kysymykseen nykyisen kalliin ajan vaatimasta Korkeasaaren eläinkokoelman supistamisesta, oli, niinkuin edellä mainittiin, sitä tarkoitettava ehdotus tehty Anniskeluosakeyhtiön johtokunnassa käsiteltäessä Korkeasaaren ja Seurasaaren laitosten 1918 vuoden menosääntöehdotusta, tahtomatta johtokunta kuitenkin tehdä positiivista ehdotusta tässä kohden. Tässä menoarviossa oli Korkeasaaren laitosten kustannukset laskettu 48,000 markaksi, sikäläisen eläintarhan voimassapito 142,000 markaksi ja Seurasaaren laitosten kunnossapito 44,500 markaksi eli menot kaikkiaan 234,500 markaksi, jota vastoin tuloja oli laskettu olevan 2,500 markkaa. Tarkoitukseen laskettiin siis tarvittavan määrärahoja yhteensä 232,000 markkaa. Kaupungin 1918 vuoden menosääntöehdotuksen yhteydessä ottaessaan harkittavaksi kysymyksen määrärahan osottamisesta mainittujen laitosten voimassapitoon katsoi Rahatoimikamari tarpeelliseksi Anniskeluosakeyhtiön johtokunnalta vaatia lähempiä tietoja siitä, missä määrin eläinkokoelmaa olisi johtokunnan mielestä supistettava ja minkä verran määrärahoja kaupungin varoista siten vähennetyn eläinkokoelman voimassapitoon tarvittaisiin sekä miten kokoelmaan lahjoitettujen eläinten kanssa meneteltäisiin. Kuluva marraskuun 21 päivänä antamassaan vastauskirjelmässä on johtokunta Rahatoimikamarille ilmoittanut:

ettei yhtiö katso voivansa omilla varoillaan pitää eläintarhaa voimassa, minkä johdosta se, ellei kaupunki voi tarkoitukseen myöntää varoja, täytyy toistaiseksi lakkauttaa;

että Kamariin lähetettyyn, puheena olevilla saarilla sijaitsevain laitosten 1918 vuoden budjettiehdotukseen eläintarhan osalle merkitty määrä voitaisiin edellä mainittuna päivänä toimitetun eläinkokoelman supistuksen jälkeen vähentää 142,000 markasta 110,000 markkaan;

että, jos jo aloitettua supistusta jatkettaisiin niin pitkälle, että ainoastaan syystä tai toisesta vaikeasti uusittavat eläimet säilytettäisiin, olisi eläintarhan voimassapidosta vuonna 1918 intendentin laskelmain mukaan menoja noin 30,000 markkaa, lukuun otettuna intendentin palkka 6,000 markkaa ja eläintenhoitajan palkka 3,600 markkaa;

että oli sangen vaikea arvata, minkä verran kustannuksia olisi eläinkokoelman jälleen täydentämisestä, mutta ammattikirjallisuudessa olevain tietojen johdolla saattoi mainita, että eläinkokoelma vuoden alussa oli noin 57,000 markan arvoinen, jota vastoin se nyttemmin supistuksen tapahduttua oli ainoastaan noin 29,000 markan arvoinen;

että ne kokoelmaan kuuluvat eläimet, mitkä yhtiö oli lahjoina saanut osin yksityisiltä henkilöiltä ja osin ulkomaisista eläintarhoista, oli lahjoitettu minkäänlaisia ehtoja panematta, minkätähden johtokunnan mielestä näihin eläimiin ei tarvinnut panna erikoista huomiota.

Mitä sitten tuli Rahatoimikamarin esittämään ehdotukseen, että ainoastaan säilytettäisiin ne eläimet, joiden sijaan oli vaikea saada uusia, huomautti johtokunta, ettei se katsoen tuon tuostakin kohoaviin elintarvehintoihin voinut vastata edellä mainittujen eläintarhan intendentin laatimain kustannuslaskelmain paikkansa pitäväisyydestä, ja epäili johtokunnan enemmistö, saattoiko sen vähäisen eläinmäärän, mikä intendentin ehdotuksen mukaan olisi säilytettävä, eli 11 nisäkkään, 12 linnun ja erinäisten akvaarioeläinten sekä isompain eläinten ruuaksi tarkoitettujen kaniinien ja merisikain, katsoa vastaavan niiden säilyttämisestä koituvia verraten runsaita kustannuksia.

Kun niiden eläinten joukossa, mitkä intendentti halusi säilyttää, myös oli sukupuuttoon kuolemassa oleva eläinlaji, bisonhärkä ynnä lehmä ja vasikka, joista molemmat aikuiset eläimet olivat ulkomaisista eläintarhoista saatuja lahjoja, saattaisi kuitenkin olla vähemmän hyvin harkittua teurastuttaa nämä eläimet. Sama saattoi olla laita eräiden kotimaisten eläinten, esimerkiksi ilveksen, joka, vaikkei ole mikään harvinaisuus, oli kuitenkin Korkeasaarella kotiutunut niin, että siitä oli saatu sikiöitä, mikä näihin eläimiin nähden on sangen harvinainen ilmiö eläintarhoissa. Jos mainitusta syystä säilytettäisiin ainoastaan harvalukuisia eläimiä, ei varsinaista eläintarhaa enää olisi olemassa, mutta niin ollen voitaisiin myöskin jäljellä olevain eläinten elatuskustannukset ensi vuonna vähentää noin puoleen edellä mainitusta määrästä eli 15,000 markan vaiheille.

Siinä tapauksessa ettei kysymys määrärahan myöntämisestä Korkeasaaren ja Seurasaaren laitosten voimassapitoon vuonna 1918 tulisi lopullisesti käsiteltäväksi ennen kuluvan vuoden loppua, olisi kuitenkin joka tapauksessa vuodeksi 1918 myönnettävä niin suuri määräraha, 110,000 markan mukaan lukien, kuin tarvitaan eläintarhan säilyttämiseen nykyisessä laajuudessaan siihen päivään asti, jolloin se voidaan lopulliseen määräänsä supistaa, minkä ohessa johtokunta huomautti, että eläintarhan intendentille ja saarten puutarhurille on taattu kolmen kuukauden irtisanomisaika.

Harkitessaan kysymystä, minkä laajuisena Korkessaaren eläintarha olisi nykyoloissa säilytettävä, joka kysymys riippuu välittömästi sen määrärahan suuruudesta, mikä kaupungin varoista tarkoitukseen ehkä myönnetään, on Rahatoimikamari, joka on asettunut sille periaatteelliselle kannalle, että mainittu eläintarha on pysytettävä, katsonut olevan ehdottaminen kunnan varoista myönnettäväksi sen määräisen apurahan, ettei ainoastaan vaikeasti uusittavia eläimiä, vaan myöskin eläintarhaan lahjoitetut eläimet sekä johtokunnan harkinnan mukaan eräät muutkin eläinlajit voidaan säilyttää. Kamari on nimittäin sitä mieltä, että tällä keinoin varataan suurempaa mahdollisuutta eläintarhan täy-

dentämiseen olojen muututtua suotuisiksi, kuin jos eläinkokoelma nyt kokonaan hävitetään. Mitä erikoisesti eläintarhan lahjoitettuihin eläimiin tulee, ei Kamari, vaikka ne onkin lahjoitettu ehtoja panematta, ole katsonut voivansa kaikin puolin yhtyä johtokunnan lausuntoon, ettei näihin eläimiin tarvitsisi panna erikoista huomiota. Päin vastoin täytyy Kamarin mielestä eläintarhan hallinnolla katsoa tässä kohden olevan eräitä velvollisuuksia. Kun johtokunnan laskelmain mukaan 30,000 markkaa tarvittaisiin ainoastaan vaikeasti uusittavain eläinten säilyttämiseen eikä johtokunta ole taannut laskelman paikkansapitäväisyyttä, on Kamari sen mukaisesti mitä edellä on lausuttu eräiden eläinten säilyttämisestä katsonut olevan ehdottaminen, että eläintarhan voimassapitoon ensi vuonna myönnettäisiin 50,000 markkaa.

Ilmoittaen 1918 vuoden menosääteöhdotukseen merkinneensä Korkeasaaren ja Seurasaaren laitosten kunnossapitoon mainittuna vuonna 140,000 markkaa, josta määräst 50,000 markkaa on varattu eläintarhan voimassapitoon, pyytää Kamari sentähden kunnioittaen esittää, että Herrat Kaupunginvaltuusmiehet päättäisivät:

olla huomioon ottamatta Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen y. m. yhdistysten esitystä Korkeasaaren eläintarhan lakkauttamisesta ja biologisen museon perustamisesta sen sijaan.

Lähetekirjat palautuvat tämän mukana.

Rahatoimikamarin puolesta:

A. Listo.

K. Rein.

Herroille Helsingin Kaupunginvaltuusmiehille.

Luontoa nykyaikaan tutkittaessa pyritään etusijassa havainnollisuuteen. Ei enää tyydytä luonnonilmiöiden kuvauksiin, vaan koetetaan kokeilujen ja välittömäin havaintojen avulla antaa tiedolle konkreettisempi ja kouraantuntu-vampi sisälllys.

Kun on kysymys hengettömästä luonnosta tai elävistä olennoista, joille ei siten tarvitse tuottaa kipua eikä kärsimystä, on edellä mainitun suuntainen opintomenettely epäilemättä parempi yksinomaisen teoreettisen tiedon antamista. Toiseksi muuttuu asia, jos tietoa etsiessämme loukkaamme muiden elävän olentojen oikeutta.

Tästä syystä on semmoinen eläinten elämän tutkiminen, joka edellyttää kesyttömiä eläimiä pidettävän vankeudessa, hyljättävä. Sillä vapauden menetys ja vankeudessa muuttuneet elämän ehdot tuottavat eläimille kärsimystä ja kiusaantumista. Sentähden eläintarhat, joihin on koottu lukuisia eläimiä eri ilmanaloista, eivät täytäkään tarkoitustaan antaa katsojalle, etupäässä kasvavalle nuorisolle, jota varten ne etusijassa on tarkoitettu, kuvaa näiden eläinten elämästä vapaassa luonnossa. Suvustaan huonontuneina, epätoivoissaan vapautta kaihoovina, toveriensa kirkunan, omain ja toveriensa ulostuksista lähtevän löyhkän kiusaamina näissä eläintarhoissa säilytetyt eläimet päin vastoin antavat irvikuvan siitä. Ne voivat suuressa yleisössä enintään tyydyttää pintapuolista uteliaisuutta, jolla ei ole mitään tekemistä todellisen eläinkunnan harrastuksen kanssa, ja synnyttävät joskus katsojassa säälin tunnetta tai pahimmassa tapauksessa ylimielisyyttä ja kiusoitteluhalua, mutta rakkautta luonnonelämään ja sen ymmärtämistä ne eivät herätä. Jos kesyttömät eläimet sen sijaan näytettäisiin kuolleina ja hyvin säilytettyinä sekä luonnonmukaiseen ympäristöön sijoitettuina biologisessa museossa, voisi niiden ulkomuodosta ja elintavoista saada sekä oikean että elävän käsityksen.

Suuressa osassa Helsingin yleisöä on jo kauan vallinnut vastenmielisyyttä Korkeasaaren eläintarhaa kohtaan, ja Suomen Eläinsuojelusyhdistys on vuonna 1910 Kaupunginvaltuustolta anonut sen poistamista, vaikka silloin ilman toivottua tulosta. Kun nyt on alkanut elintarvepuute, joka uhkaa sekä ihmisiä että eläimiä

nälänhädällä, ja useat Korkeasaassa säilytetyt eläimet täytyy lopettaa, on mielestämme sopiva ottaa asia uudelleen puheeksi ja pyydämme sentähden edellä lausuttuun viitaten Herroilta Kaupunginvaltuusmiehiltä anoa, että he päättäisivät lakkauttaa Korkeasaaren eläintarhan ja sijaan laittaa biologisen museon.

Helsingissä, lokakuun 16 päivänä 1917.

Suomen Eläinsuojelusyhdistys:

T. K. Forstén.

A. v. Konow.

Djurskyddsföreningen i Helsingfors.

Constance Ullner.

Victor Pettersson.

Föreningen Djurvännerna:

Siri Brander.

V. Lindman.

Sylvia yhdistys:

I. Hellén.

Joel Rundt.

Liite II.

Helsingin Anniskeluyhtiön Johtokunnalle.

Hallituksen kehotuksen johdosta pyydän täten lyhyesti lausua mielipiteeni anomuksesta, jonka erinäiset eläinsuojelusyhdistykset ovat Helsingin Kaupunginvaltuustolle tehneet saadakseen Korkeasaaren eläintarhan lakkautetuksi.

Niinkuin jo Suomen Eläinsuojelusyhdistyksen vuonna 1910 tekemän samanlaisen anomuksen johdosta seikkaperäisesti osotin, eivät Korkeasaaren eläintarhan lakkauttamisen puolesta esitetyt eettilliset perusteet pidä paikkaansa tyynen ja asiantuntemukseen perustuvan arvostelun edessä. Kirjelmässä esitetty synkkä kuva eläintarhoista ei ole totuudenmukainen, ei yleensä eikä siinäkään erikoistapauksessa, jota kirjelmässä tarkoitetaan. Kokemus, ainoa peruste eläintarhain ennakkoluulottomalle ja puolueettomalle arvostelulle, ei päin vastoin tarjoa

vähintäkään syytä ylimalkaisen hylkäävän tuomion antamiseen. Yksityisille poikkeuksille, mitä tulee sekä johonkin laitokseen kokonaisuudessaan että erinäisiin vankeudessa pidettyihin eläimiin, ei saa antaa yleistä, rajatonta todistuskelpoisuutta. Kaikkialla on pyrittävä parantamaan eikä tuhoamaan laitoksia, joita arvostelukykyinen mielipide pitää hyödyllisinä. Yksityiskohdat eivät saa saattaa varjoon kokonaisuutta. Se on kehityksen kulku jokainoalla inhimillisen kulttuurityön alalla. Mutta anojat eivät arvostele eivätkä menettele näin, vaikka useat heistä ovat Korkeasaaren eläintarhaan nähden minulle lausuneet tunnustuksensa eläinten hoidosta esittämättä minkäänlaisia laitoksen voimassapysyttämistä vastustavia syitä. Koko asia esiintyy niin ollen erälle anojille periaatteellisenä kysymyksenä ja toiset taas luulottelevat itse olevansa häkissä ja tuomitsevat siis sen mukaan. Asianlaita on kuitenkin niin, että nykyaikaisiin eläintarhoihin otetaan hoidokit mikäli mahdollista jo pieninä pentuina, jotka eivät vielä ole saaneet maistaa vapauden autuutta enempää kuin sen tuottamia vaivojakaan, saatikka taistelua olemassaolon puolesta. Eri eläinten elämänehtoja ja elintapoja perinpohjin tuntevain henkilöiden taitavan johdon ja lempeän hoidon alaisina nämä eläimet aklimatisoituvat, se on niiden perinnäiset luontaiset vaistot, niinkuin verenhimo, villiys, arkuus y. m. häviävät vähitellen — ne käyvät kesyiksi tottumuksen, kasvatuksen ja ympäristön vaikutuksesta. Ja ihmisen, kulttuurin, päämäärästään tietoisien vaikutuksen ja valinnan alaisina yksilölliset ominaisuudet ja salassa olleet taipumukset kehittyvät edelleen. Mistään eläinrääkkäyksestä ei tässä voi olla puhetta, edellyttäen hoidossa noudatettavan suunnitelmanmukaista ja järkipäristä menettelyä.

Kiistämätöntä on, että eläintarhoilla on erinomaisen suuri ja laatuaan ainoa merkitys kasvatusopilliselta kannalta katsoen niin helposti käytettävissä olevina, tietoa välittävinä esineinä kuin herättävinä laitoksinakin. Tämän vahvistavat todeksi nykyajan etevimmät tieteellisen ja opettavan biologian alan edustajat, henkilöt, joilla on kaikki edellytykset voidakseen intohimottomasti, ennakkoluottomasti ja ylenmääräisestä hempeämielisyydestä vapaina arvostella tilannetta kokemuksen ja tosiolojen pohjalla. Biologisesta museosta puuttuu eläintarhan ydin, elävä elämä, kaikki ne fysiologiset, ekologiset ja psykologiset seikat, jotka juuri herättävät rakkautta eläimiin ja elävää harrastusta niiden tutkimiseen.

„Tarkoitus ei pyhitä keinoja“ on mielilauseena useilla, epäilemättä jalosti ajattelevilla ja lämpimästi tuntevilla henkilöillä. Mutta jos kerran inhimillinen eläinhoito, sillä sitähan on kaikki järkipäristä eläinhoito, on eettilliseltä kannalta hyljättävä, on varmaan vieläkin suurempi rikos että esi-isämme raakamaisilla menettelyillä vangitsivat kesyttömiä eläimiä, jotka he iskuilla ja lyönneillä pakottivat sokeaan tottelevaisuuteen luodakseen niiden jälkeläisistä vähitellen monien sukupolvien vaivaloisella työllä hyödyllisiä kotieläimiä, jotka ovat kokonaan ihmisestä riippuvaisia ja elävät hänen armostaan. Mutta siinä tapauksessa myöskin me kaikki ja niiden joukossa useimmat eläinystävät, jotka pidämme

koiraa, hevosta tai lehmää, järjestelmän toteuttajina ja sen alkuperäiseen vääryyteen nojaten olemme heidän rikostovereitaan. Ja herkkämielisimmille tunneolijoille käy silloin itse kukkasviljelyskin rikokseksi.

En voi torjua luotani sitä käsitystä, että anomus poikkeamalla tässä edellä esitetystä tunnuslauseesta on rakentanut menestyksensä toiveet nykyisen elintarvepuutteen varaan. Sehän nimenomaan mainitaankin kirjelmässä. Tämän johdosta pyydän ainoastaan mainita, että ne elintarvemäärät, mitkä Korkeasaaren eläintarhassa aikaisemmin, puhumattakaan sen nyttemmin suuresti supistetusta eläimistöstä, käytettiin *kokonaisen vuoden* kuluessa olisivat nälkäannosteluakin käyttämällä voineet ravita vain *mitättömän murto-osan pääkaupungin väestöstä yhtenä ainoana päivänä*. Kauroja kulutetaan eläintarhassa nykyään 20—25 kg päivittäin, hevoslihaa (pääasiassa sisälmyksiä ja ihmisravinnoksi kelpaamatonta lihaa) likimain saman verran ja kalaa 8—10 kg päivässä. Ja kun eläinten lukua edelleenkin vähennetään, vähenee kulutus yhäkin. Yksi pääskynen ei tee kesää. Eläintarhan poistaminen elintarvepuutteen johdosta olisi sentähden toimenpide, jota eivät perustele mitkään järkisyyt. Asia on pelkkä rahakysymys eikä mitään muuta.

Korkeasaarella, marraskuun 5 päivänä 1917.

Rolf Palmgren.
Intendentti.